TEMEL OKUL SÖZLÜĞÜ

TEMEL ATEŞ

Ankara, 2005

ESEN YAYINLARI

ESEN YAYINLARI

TEMEL OKUL SÖZLÜĞÜ

ANKARA, 2005

ESEN BASIN YAYIN DAĞITIM LTD.ŞTİ. © 2005
TEMEL OKUL SÖZLÜĞÜ

1. Basım ANKARA - 2000

2. Basım ANKARA - 2004

3. Basım ANKARA - 2005

ISBN : 975-6913-30-4

Kapak : İlhan AKÇAY

Dizgi-Sayfa Düzeni : Merdiven Tanıtım • (0.312) 232 30 88

Baskı : Aydan Web Tesisleri • (0.312) 385 00 42 - 43
Fax: 385 39 23

İSTEME ADRESİ:

ESEN BASIN YAYIN DAĞITIM LTD.ŞTİ.
Bayındır II Sokak 50/A
Kızılay-ANKARA
Tel: (0.312) 417 34 43 - 417 65 87
Fax: (0.312) 417 15 78

SÖZCÜKLERİN AÇIKLANMASINDA İZLENEN YÖNTEMLER

Bu sözlük, okullar için hazırlanmıştır. Bu nedenle, sözlüğün hazırlanışında ilköğretim ve lise düzeyindeki okullarda kullanılan kitaplar ve başvuru kaynakları incelenmiş, öğrencilerin gereksinim duyacakları sözcüklerin seçilip açıklanmasına özen gösterilmiştir. Açıklamalar, öğrencilerin anlayabilecekleri bir dille yapılmıştır.

Seçilen sözcüklerin, önce temel anlamları verilmiş; daha sonra mecaz anlamlarının açıklamaları yapılmıştır. Açıklamalar, örneklerle desteklenmiştir. Sözlükte, özellikle, sözcükle ilgili deyimler ve atasözlerine bolca yer verilmiş; sözcüğün anlamının iyice kavranılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Sözlükte, bir yandan sözcüklerin doğru anlamları verilmeye çalışılırken bir yandan da yazım biçimleriyle ilgili uygulamalara yer verilmiştir. Bu konuda, ana kaynak olarak Türk Dil Kurumu'nca 1996 tarihinde yayımlanan İmlâ Kılavuzu'ndan yararlanılmıştır.

Okul sözlüğü olması nedeniyle, sözlüğün başına Türkçe'nin temel yazım özellikleri bölümü eklenmiş; öğrencilerin bu konudaki temel gereksinimlerinin karşılanmasına çalışılmıştır.

1. Eylem türündeki sözcüklerin yanlarına nesne ve dolaylı tümleç alışlarına göre işaretler konulmuştur. Örneğin, nesne almayan eylemler *(nsz)*, belirtili nesne alan eylemler *(-i)*, dolaylı tümleç alan eylemler *(-e, -de, -den)*, ile *(-le)* bağlacı ve belirteci alan eylemlerse *(-le)* biçiminde gösterilmiştir.

2. Sözlükte, geniş zaman eki alan eylemlerin nasıl yazılacakları da *(gelmek,-ir), (yüzmek,-er), (bakmak,-ar)* biçiminde gösterilmiştir.

3. Eş sesli sözcüklerin açıklamaları iki bölümde yapılmıştır. Örneğin, sağ sözcüğü, *sağ (I), sağ (II)* biçiminde, tabaka sözcüğü *tabaka (I), tabaka (II)* biçiminde açıklanmıştır.

4. Yine, öğrencilere yardımcı olmak amacıyla, *ç, k, p, t* süreksiz sert ünsüzlerinin yumuşadığı; *c, d, g* süreksiz yumuşak ünsüzlerinin sertleştiği durumlar da sözcüklere bağlı olarak gösterilmiştir. *(sabahlık,-ğı), (kitap,-bı), (ağaç,-cı), (söğüt,-dü), kitap,-ci (kitapçı), kanak -den (konaktan), savaş-gen (savaşkan).*

5. Ünsüz uyumu olmayan bazı sözcüklerin yazılışları da gösterilmiştir. *(süt,-tü), (bilet,-ti), (birkaç,-çı), arabesk,-ki).*

6. Arapça'dan dilimize geçmiş olan, asıllarının sonlarında ikiz ünsüz bulunan sözcüklerin sonlarına, ünlüyle başlayan bir ek ulandığında uğradıkları değişiklikler de sözlükte gösterilmiştir. *(hak,-kkı), (sır,-rrı), (af,-ffi), (zıt,-ddı).*

7. Sözlükte, hece düşmesi olan sözcüklerin yazımları da gösterilmiştir. *(beyin,-yni), (karın,-rnı), (göğüs,-ğsü), (fasıl,-slı).*

8. Arapça'dan dilimize geçmiş olan kimi sözcüklerin değişik yazılışları da gösterilmiştir. *(sanayi,-i), (bayi,-i), (rücu,-u), (kari,-i), (kani,-i).*

9. Sözlükte, dilimize yabancı dillerden geçmiş; son hecelerinde kalın ünlü bulunduğu halde, ulanan heceleri ince okunan sözcükler de gösterilmiştir. *(makul,-lü), (kabul,-le), (normal,-li), (lügat,-ti), (faul,-lü).*

TÜRKÇE'NİN TEMEL YAZIM ÖZELLİKLERİ

Türkçe'de, sese bağlı yazım (imlâ) düzeni geçerlidir. Bu özelliği nedeniyle, konuşma ve yazı dilimizde kullanılan 29 ses bulunmaktadır. Dilimizdeki 29 sesten her biri için ayrı bir işaret kullanılmaktadır. Bu işaretlere **harf** denir.

HARFİN SIRASI	HARFİN ADI	KİTAP YAZISI		EL YAZISI	
		BÜYÜK	KÜÇÜK	BÜYÜK	KÜÇÜK
1	a	A	a		
2	be	B	b		
3	ce	C	c		
4	çe	Ç	ç		
5	de	D	d		
6	e	E	e		
7	fe	F	f		
8	ge	G	g		
9	yumuşak g	Ğ	ğ		
10	he	H	h		
11	i	İ	i		
12	ı	I	ı		
13	je	J	j		
14	ke	K	k		
15	le	L	l		
16	me	M	m		
17	ne	N	n		

HARFİN SIRASI	HARFİN ADI	KİTAP YAZISI		EL YAZISI	
		BÜYÜK	KÜÇÜK	BÜYÜK	KÜÇÜK
18	o	O	o		
19	ö	Ö	ö		
20	pe	P	p		
21	re	R	r		
22	se	S	s		
23	şe	Ş	ş		
24	te	T	t		
25	u	U	u		
26	ü	Ü	ü		
27	ve	V	v		
28	ye	Y	y		
29	ze	Z	z		

Okullar için Milli Eğitim Bakanlığınca saptanan el yazısı biçimleri şunlardır:

Büyük Harfler :

Küçük Harfler :

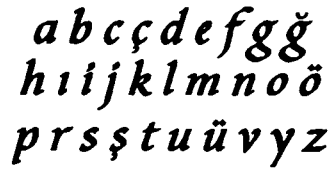

Bir dildeki harflerin belli bir sıraya göre dizilmiş biçimine **alfabe** denir. 1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilen alfabemizdeki harflerin çeşitlerini inceleyelim.

Türkçe'de kullanılan 29 harf, ünlüler ve ünsüzler olarak iki bölüme ayrılır. Ünlüler, kendi başlarına ses verebilen, ünsüzlerse bir ünlünün yardımıyla seslendirilen harflerdir.

Dilimizdeki ünlü harfler 8 tanedir. Bunlar, a, e, ı, i, o, ö, u, ü harfleridir. Ünlü harfler:

1. Kalın ünlüler : a, ı, o, u. **3. Düz ünlüler** : a, e, ı, i.
2. İnce ünlüler : e, i, ö, ü. **4. Yuvarlak ünlüler** : o, ö, u, ü.
5. Geniş ünlüler : a, e, o, ö. **6. Dar ünlüler** : ı, i, u, ü.

Ünlülerin özellikleri, çizelgede topluca gösterilmiştir.

DÜZ		YUVARLAK	
Geniş	**Dar**	**Geniş**	**Dar**
Kalın a	**ı**	**o**	**u**
İnce e	**i**	**ö**	**ü**

Alfabemizde 21 adet ünsüz harf bulunmaktadır. Bunlar, b, c, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z harfleridir. Ünsüz harfler:

1. Yumuşak ünsüzler : Bunlar ses tellerinin titreşimiyle oluşurlar. b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z.

2. Sert ünsüzler: Bunlar, ses telleri titreşmeden çıkan ünsüzlerdir. p, ç, t, k, f, s, ş, h.

Ünsüzler, sürekli (f, h, s, ş, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z), süreksiz (ç, k, p, t, b, c, d, g) olmak üzere çeşitlere ayrılırlar. Ünsüzler, ayrıca dudak ünsüzleri (b, f, m, p, v), diş ünsüzleri (c, ç, d, j, l, n, r, s, ş, t, z), damak ünsüzleri (g, ğ, k, y), gırtlak ünsüzü (h) olmak üzere çeşitlere ayrılırlar.

Ağızdan çıkış durumlarına göre ünsüzler

	Sert	Yumuşak
Sürekli	f h s ş	ğ j l m n r y z
Süreksiz	ç k p t	b c d g

Ağızdan çıkış yerlerine göre ünsüzler

Dudak ünsüzleri	b m p v
Diş ünsüzleri	c ç d j l n r s ş t z
Damak ünsüzleri	g ğ k y
Gırtlak ünsüzü	h

ÜNLÜ UYUMU

Dilimizde ünlü uyumu, büyük ünlü uyumu ve küçük ünlü uyumu olmak üzere iki biçimde görülür.

Büyük ünlü uyumu

Dilimizde bir sözcüğün ilk hecesindeki ünlü kalınsa ondan sonraki hecelerdeki ünlüler kalın; ilk hecedeki ünlü inceyse sonraki hecelerdeki ünlüler de ince olur: ***çiçek, ağaç, kapıcı, büyükler, uyumuna, içeriye.***

UYARI : Büyük ünlü uyumuna, sözcüklere ulanan ekler de uyarlar: ***çocuk-lar, ağaç-lar-da, çiçek-çi-den, pınar-lar-ın.***

Büyük ünlü uyumuna uymayan sözcükler, ekler:

a. Türkçe kökenli bazı sözcükler: ***anne (ana), kardeş (karındaş), elma (alma), hangi (hangı).***

b. Dilimize yabancı dillerden geçmiş sözcükler: ***cami, cazibe, amele, telefon, makine, televizyon.***

c. genel olarak birleşik yapılı sözcükler: ***atasözü, Beşiktaş, ikizkenar, ilkbahar, güvenoyu, karekök.***

d. ***-ki, -leyin, -yor, -imtırak, -ken, -daş*** gibi ekler: ***Sabahleyin, akşamki, geliyor, yeşilimtırak, koşarken, ülküdaş.***

UYARI : Büyük ünlü uyumuna uymayan sözcüklere ulanan ekler; sözcüğün son hecesine uyarlar: ***karne-yi, Beşiktaş'a, geliyor-du, ülküdaşlar.***

Küçük ünlü uyumu

Küçük ünlü uyumunda sözcüklerdeki ünlülerin düzlük ve yuvarlaklık açısından uygunlukları incelenir. Buna göre :

a. Türkçe bir sözcüğün ilk hecesindeki ünlü düzse diğer hecelerdeki ünlüler de düz olur: ***çiçekler, kaçışmak, yaralı, dizilmek, yapışkan.***

b. Türkçe bir sözcüğün ilk hecesindeki ünlü yuvarlaksa diğer hecelerdeki ünlüler ya geniş düz **(a, e)**, ya da dar yuvarlak **(u, ü)** olurlar: ***topal, güzel, yumruk, küçük, köpük, boncuk.***

Küçük ünlü uyumuna uymayan sözcükler, ekler:

a. Geniş düz ünlü ile kurulan ilk hecelerinin sonunda ***(b), (m)*** ya da ***(v)*** ünsüzlerinden biri bulunan bazı sözcüklerin ikinci hecelerinde geniş yuvarlak ünlülerin bulunduğu görülür: ***kambur, çabuk, hamur, davul, çamur.***

b. Genel olarak yabancı kökenli sözcüklerde küçük ünlü uyumu aranmaz: ***doktor, profesör, lokomotif, aseton, radyo, telefon.***

c. Birleşik sözcüklerde küçük ünlü uyumu aranmaz: ***dereotu, kuşkonmaz, Eminönü, horozibiği, Kadıköy, Meşebükü.***

d. ***(-yor)*** şimdiki zaman eki küçük ünlü uyumuna uymaz: ***geli-yor, koşu-yor, bakı-yor, gülü-yor.***

UYARI: Küçük ünlü uyumuna aykırı sözcüklere ulanan ekler, sözcüğün son hecesindeki ünlüye uyarlar: ***gidiyorlar, horozdan, dereotuna, Boğazköy'e, gecekonduya.***

Ünlü daralması

a. y ünsüzünün etkisiyle konuşmada bazı ünlülerin daraldığı görülür. Örneğin, ***yazmayan sözcüğü, yazmıyan; bilmeyen sözüğü, bilmiyen; gelmeyecek sözcüğü, gelmiyecek biçiminde söylenir.*** Yazıda bu daralma gösterilmez. ***Gelmiyen değil, gelmeyen; gelmiyecek değil, gelmeyecek biçiminde yazılır.***

b. Eylem köklerine ulanan bazı eklerin etkileriyle konuşmada oluşan daralmalar yazıda aynen kullanılır: ***deyen değil, diyen; geyecek değil, giyecek; yeyelim değil, yiyelim.***

c. Ünlü ile biten bir eyleme şimdiki zaman eki ***(-yor)*** ulandığında sözcük sonunda bulunan ***(a)*** ve ***(e)*** geniş düz ünlüleri daralarak ***(ı)*** ve ***(i)*** dar düz ya da ***(u)*** ve ***(ü)*** dar yuvarlak ünlülerine dönüşürler.

Sözcüğün aslı	dönüştüğü biçim	
taşla-yor	taşlı-yor	(taşlıyor)
dene-yor	deni-yor	(deniyor)
topla-yor	toplu-yor	(topluyor
söyle-yor	söylü-yor	(söylüyor)

d. ***(ile)*** sözcüğünün yazılması da ayrı özellik gösterir.

1. bu sözcük ünsüzle biten bir sözüğe ulandığı ve iki sözcük bitişik yazıldığı durumlarda başındaki ***(i)*** ünlüsü düşer ve büyük ünlü uyumuna uygun biçimde yazılır: ***kuş ile*** yerine, ***kuşla; taş ile*** yerine, **taşla;** ***baş ile*** yerine, **başla;** ***çocuk ile*** yerine, **çocukla.**

2. Bu sözcük, ünlü ile biten bir sözcüğe ulandığı ve iki sözcük bitişik yazıldığında, başındaki ***(i)*** ünsüzü ***(y)*** ünsüzüne dönüşür. Yeni oluşan birleşik sözcük büyük ünlü uyumuna uyar.

araba ile (arabayla), eli ile (eliyle), gözü ile (gözüyle).

Türkçe'de bazı eklerin yazılışları

iken (-ken)

Bu ek, ulandığı sözcüğe bitişik ya da ayrı yazıldığı her iki durumda da büyük ünlü uyumuna uymaz: ***yok iken (yokken), okur iken (okurken), yapmış iken (yapmışken).***

-imek (ek eylem)

a. Bu ek, ünlü ile biten bir sözcüğe ulandığında, başındaki ***(i)*** ünlüsü düşer; oluşan sözcük bitişik yazılır; büyük ve küçük ünlü uyumuna uyar: ***ekmek idi (ekmekti), ağaç imiş (ağaçmış), yoksul idi (yoksuldu).***

b. Bu ek, ünlü ile biten bir sözcüğe ulandığında, başındaki ***(i) (y)***'ye dönüşür, bitişik yazılır; ünlü uyumlarına uyar: ***araba idi (arabaydı), öğrenci imiş (öğrenciymiş), kuzu idi (kuzuydu).***

-de

Bu ekle, ***(de)*** bağlacı karıştırılmamalıdır. Bağlaç görevinde olan ***(de),*** sözcük görevi yapar ve ayrı yazılır: ***Umut da geldi, Hasan da. Geziye Dilek'in annesi de gelecekmiş.***

Ad durumu eki olan ***(-de)*** sözcüğe bitişik yazılır.

Yarın okul***da*** gösteri varmış. Orhan ev***de*** çalışıyor.

-leyin

Bu ekin ulandığı sözcükte ünlü uyumu aranmaz: ***Sabahleyin, akşamleyin.***

(mi) soru ilgecinin yazılması: Bu sözcüğün yazılmasında göz önünde tutulacak nokta, sözcüğün soru anlamı verip vermediğidir. ***(mi)*** cümleye soru anlamı katıyorsa ayrı yazılır, yanına soru işareti konur. Bu sözcük, kendisinden önce gelen sözcüğün son hecesine uyar: ***Öğretmen geldi mi? Baban gidecek mi? Öyküyü okudun mu?***

-ki ekiyle ki bağlacının yazılışı

Bu ek, ilgi adılı görevinde bulunur ya da sıfat türetir. Bu durumda sözcüğe bitişik yazılır: **cebimdeki** *(para)*, **elimdeki** *(olanak)*, **çarşıdaki** *(hesap)*. Bu örneklerde sıfat türettiği için sözcüğe bitişik yazılmıştır. Bu ek, ilgi adılı görevindeyken de bitişik yazılır: ***Benim defterim yeni, onunki eski. Orhan'ın dersleri çok iyi, Veli'ninki zayıfça.***

Bağlaç olarak kullanılan ya da koşul bildiren ***(ki)*** sözcüğü ayrı yazılır: ***Çok çalış ki başarılı ol. Bilmiş ol ki yaptığının karşılığını alacaksın!***

Hece Düşmesi

Ünsüzle biten bazı iki heceli sözcüklere dar ünlülerden biriyle başlayan bir ek ulandığında sözcüğün birinci hecesindeki ünlünün ortadan kalkmasına **hece düşmesi** denir.

sözcük	aldığı ek	girdiği biçim
alın	-i (ı)	(alını) alnı
burun	-i (u)	(burunu) burnu
gönül	-i (ü)	(gönülü) gönlü
bağır	-i (ı)	(bağırı) bağrı

Kaynaşma

Türkçe sözcüklerde iki ünlü yan yana bulunmaz. Bu nedenle ünlü ile biten bir sözcüğe ünlü ile başlayan bir ek ulandığında iki ünlü arasına, ***n, s, ş, y*** ünsüzlerinden biri girer. Buna kaynaşma, bu harflere de **kaynaştırma harfleri** denir.

sözcük	aldığı ek	kaynaşmış biçimi
çatı	-e (a)	çatıya
araba	-i (ı)	arabayı
altı	-er (ar)	altışar
kapı	-e (a)	kapına

Ünsüzler Uyumu

Türkçe sözcüklerin sonlarında ***b, c, d, g*** ünsüzlerinden biri bulunmaz. Bunların yerlerine, ***p, ç, t, k*** harfleri gelir.

öğüd yerine, **öğüt;** ***kapag*** yerine, **kapak;** ***ağac*** yerine, **ağaç;** ***kebab*** yerine **kebap** sözcüğü kullanılır.

UYARI: Söylenişleri yakın, anlamları ayrı olan bu tür sözüklerde ünsüzler uyumu uygulanmaz: ***ad*** *(isim),* ***at*** *(hayvan);* ***saç*** *(baştaki kıllar),* ***sac*** *(yassı demir),* ***yad*** *(yabancı),* ***yat*** *(özel gezi teknesi).*

Ünsüzler Benzeşmesi

Sert ünsüzlerden ***(p, ç, t, k, h, f, s, ş)*** biriyle biten bir Türkçe sözcüğün sonuna ***(c, d, g)*** süreksiz yumuşak ünsüzlerden biriyle başlayan bir ek ulandığında ***(c)'ler (ç)'ye, (d)'ler (t)'ye, (g)'ler (k)***'ye dönüşür: ***kitap-cı (kitapçı), çalış-gen (çalışkan), çocuk-den (çocuktan)***

UYARI: Türkçe'de ***(b)*** ünsüzünden önce ***(n)*** ünsüzü bulunmaz. Bu durumlarda ***(n)*** yerine ***(m)*** kullanılır: ***anbar*** *yerine,* ***ambar;*** ***tonbul*** *yerine,* ***tombul;*** ***penpe*** *yerine,* ***pembe;*** ***kanbur*** *yerine,* ***kambur.***

Sert ünsüzlerin yumuşaması

Süreksiz sert ünsüz ***ç, k, p, t*** harflerinden biriyle biten Türkçe bir sözcüğe, ünlüyle başlayan bir ek ulandığında sert süreksiz ünsüzler yumuşak ***c, g, b, t*** harflerine dönüşürler: ***denk-i (dengi), çorap-e (çoraba), kırbaç-ı (kırbacı), öğüt-i (öğüdü).***

UYARI :
(k) ünsüzü iki ünlü arasına gelirse ***(ğ)***'ye dönüşür:
Çocuk-e (çocuğa), kabak-i (kabağı), balık-i (balığı).

UYARI :
(n) ünsüzünden sonra gelen ***(k)***'ler ***(g)***'ye dönüşürler: ***Çelenk-i (çelengi), cenk-e (cenge), denk-i (dengi).***

UYARI :

Genellikle tek heceli Türkçe sözcüklerde bu tür yumuşuma görülmez: ***et-i (eti), sap-i (sapı), göç-i (göçü), kök-i (kökü).***

UYARI :

Yabancı kökenli pek çok sözcükte bu türden yumuşamalar görülmez: ***cumhuriyet-e (cumhuriyete), millet-i (milleti), hukuk-e (hukuka), adalet-e (adalete)***

Büyük harflerin kullanıldığı yerler

1. cümle başlarında: **Atatürk 1881 tarihinde Selânikte doğdu.**
2. özel adların başlarında: **Ankara, Umut, Uludağ, Çankaya, Ordu.**
3. dil adlarının başlarında: **Türkçe, Almanca, İngilizce, Çince.**
4. din ve mezhep adlarının başlarında: **İslâmlık, Budizm, Katoliklik, Alevîlik, Hanefîlik.**
5. kitap, dergi, gazete adlarının başlarında: **Çalıkuşu, Otuz Beş Yaş, Yaban, Cumhuriyet, Hürriyet.**
6. özel adlardan türeyen adların başlarında: **Türklük, İslâmlık, Osmanlı, Mısırlı, Çinli, Türkçülük.**
7. özel adlara bağlı unvanlar, takma adlar ve saygı sözlerinin başlarında: **Gazi Mustafa Kemal, Kanunî Sultan Süleyman, Koca Sinan, Bayan Türkân Şoray, Sayın Orhan Kemal.**
8. Yazı başlıkları: **Türk Eğitiminin Sorunları, Türk Dilinin Özleşmesi.**
9. Manzumelerin, şiirlerin mısra başlarında:

Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaş şakladı.
Bir dakika araba yerinde durakladı. (F.N.Çamlıbel)

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sadık yârim kara topraktır (Âşık Veysel)

10 Kısaltmalarda: ***BBC, BM, BOTAŞ, DDY, DMO, KİT, MKE, TBMM.***

11. mektup ve resmî yazışmalarda:

Sayın
Umut Ateş
Emek Mahallesi, 71.Sokak No: 6/15
Emek/Ankara

Özel adların yazılışları

1. Özel adların ilk harfleri büyük yazılır: ***İsmet İnönü, İstanbul, Beşiktaş, Reşat Nuri Güntekin, Yaşar Kemal, Oktay Akbal.***

2. Görev, unvan, saygı gösteren sözcüklerin baş harfleri de büyük yazılır: ***Baş Komutan Mustafa Kemal, Sayın Yaşar Kemal, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa.***

3. Özel adların sonlarına ulanan çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılır: ***Yunus Emre'nin şiirleri, İstanbul'un Fethi, Anadolu'ya hasret.***

4. Özel adların sonlarına ulanan ekler nedeniyle, yazılışta hiçbir değişiklik olmaz. Değişiklik okunuşta yapılır: ***Umut'u hemen çağır. Zonguldak'dan kömür getirdik. Yarın Uşak'a gideceğiz.***

Yabancı özel adların yazılışları

1. Yabancı özel adlar, Türkçe'de yerleşmiş biçimlerine uygun olarak yazılırlar: ***Almanya, İsveç, Paris, Münih, Zürih, Cenevre.***

2. Türkçe'de yerleşmiş biçimleri bulunmayan yabancı özel adlar, asıllarına uygun biçimleriyle yazılır: ***Greenwich (Griniç), Descartes (Dekart), Golfstream (Golfistrim).***

Yabancı sözcüklerin yazılışları

1. Başlarında iki ünsüz bulunan yabancı sözcükler, ünsüzler arasına ünlü katılmadan yazılır: ***tren, flaş, grip, plân, kriz, skeç, stüdyo.***

UYARI: Bu tür yabancı sözcüklerin bazıları Türkçe'de biçim değişikliğine uğramıştır. Bu nedenle bunların, alışıldıkları biçimlerde yazılmaları gereklidir: ***statistik*** *(İstatistik),* ***klüp*** *(kulüp),* ***tualet*** *(tuvalet),* ***stasyon*** *(istasyon).*

2. Sonlarında ***-izm*** eki bulunan yabancı asıllı terimlerde ünsüzler arasına ünlü katılmaz: ***sosyalizm, faşizm, hümanizm, realizm, nazizm, liberalizm.***

3. Sonlarında yan yana iki ünsüz bulunan yabancı asıllı sözcükler de araya ünlü eklemeden yazılırlar: ***fotoğraf, parağraf, topoğrafya, elektrik, filtre, sürpriz.***

4. Yabancı asıllı söczükler, sonlarındaki *(g)* harfi değiştirilmeden yazılır: ***monolog, diyalog, patalog, katalog.***

5. *(ua)* gibi iki ünlü yan yana olan yabancı sözcükler asıllarına uygun olarak aynen yazılır: ***kuaför, şampuan, fuar, puan.***

Güneş, ay ve gezegen adlarının yazılışları

Gök bilimi ve coğrafyayla ilgili bir terim olarak kullanıldıklarında güneş, ay ve gezegen adları büyük harfle yazılır:

Dünya, Güneş çevresinde döner. İnsanlar, Ay'a çoktan ulaştılar. Araştırmacılar, Mars'da yaşam olabileceğini söylüyorlar.

Tarihlerin yazılışları

1. Tarihleri gösteren gün ve ay adları büyük harfle yazılır:

29 Mayıs 1453, 23 Nisan 1920 Salı.

2. Tarihler yazılırken gün, ay ve yılları gösteren rakamlar arasına nokta, çizgi ya da eğik çizgi konulabilir:

15.9.1963, 15-9-1963, 15/9/1963

3. Tarihlerin yazımında aylar Romen rakamlarıyla da gösterilebilir:

15.II.1963, 15.IV.1939, 25.VII.1932

Sayıların yazılışları

1. Sayılar yazıyla belirtildiğinde her sayı ayrı bir sözcük olarak yazılır: ***39 (otuz dokuz), 175 (yüz yetmiş beş), 1939 (bin dokuz yüz otuz dokuz).***

2. Banka işlemlerinde, parayla ilgili belgelerle, çekler ve senetlerde sayıların bitişik yazılması, araya başka sayıların yazılamaması gerekçesiyle kural sayılmıştır: ***65.000.000 (altmışbeşmilyon), 2.453.654.000 (ikimilyardörtyüzelliüçmilyonaltıyüzellidörtbin)***

3. Tümcede birden ona kadar olan sayı sıfatları genellikle yazıyla yazılır: ***Beş defter aldım. Üç konuğum geldi.***

4. Duyuru ve reklâm yazılarında ondan küçük sayı sıfatları rakamla yazılır: ***3 gün kaldı. 5 ay sonra.***

5. Tarih ve saat bildiren sayılar rakamla yazılır:

Okula her sabah saat 8.00'de gelirim. Atatürk Samsun'a 19.V.1919'da çıktı.

6. Her türlü hesaplamada sayılar rakamlarla yazılır:

Kilosu 300.000 liradan 5 kg elma kaç lira eder? Fındığın kilosunu 1.900.000 liradan satmışlar.

7. Rakamlardan sonra gelen ekler, kesme işaretiyle ayrılır: ***1939'da, saat 19.30'da.***

8. Üleştirme sayı sıfatları yazıyla yazılır: ***üçer, beşer, altışar.***

9. Sıra sayı sıfatlarının yanına sıra bildiren nokta işareti konur: ***2. sınıf (ikinci sınıf), 5.gelişi (beşinci gelişi).***

10. Sıra sayı sıfatları, sıra gösteren **-nci** eki ulanıp kesme işaretiyle ayrılarak da yazılabilir: ***3'üncü (sınıf), 5'inci (yaş), 7'nci (yıl)***

Birleşik sözcüklerin yazılışları

İki ya da daha çok sözcükten oluşup yeni bir kavramı karşılamak üzere kurulmuş sözcüklere, birleşik sözcükler denir: ***yerküre, karayanık, akaryakıt, yalın ayak, düşeyazmak, gelebilmek, üst baş, gelgit, fısfıs.***

Birleşik sözcüklerin bir bölümü ayrı, bir bölümü bitişik yazılır. Birleşik sözcüklerin yazımı, dilimizin önemli sorunlarından biridir. O nedenle, bu tür sözcüklerin yazımı üzerinde önemle durmak gerekir.

Birleşik sözcüklerin bitişik yazılanları üç yolla oluşur:

a. Anlam kayması yoluyla:

Bu durumda birleşik sözcüğü oluşturan sözcüklerden biri ya da tümü gerçek anlamını yitirir: ***devetabanı, aslanpençesi, ayıkulağı, kargaburnu, bülbülyuvası, danaburnu.***

b. Ses kaynaşması yoluyla:

1. Birleşik sözcüğü oluşturan iki ünlü kaynaşır ya da iki heceden biri ortadan kalkar: ***kaynana (kayın ana), cumartesi (cuma ertesi), niçin (ne için), şükretmek (şükür etmek), küfretmek (küfür etmek) sabreylemek (sabır eylemek).***

2. Tek heceli bazı yabancı sözcüklere yardımcı eylemler ulandığında bir ses artımı olur: ***affetmek (af etmek), zannetmek (zan etmek), hissolunmak (his olunmak), reddedilmek (red edilmek).***

c. Sözcük türü değişmesi yoluyla:

Bu tür birleşik sözcükler genellikle belirli geçmiş zaman **(di'li),** emir kipi ya da ortaçlarla **(sıfat eylem)** kurulan, ad soylu öğeler görevine giren birleşik sözcüklerdir: ***kaptıkaçtı, oldubitti, ateşkes, örtbas, albeni, pisboğaz, uyurgezer, akaryakıt, cankurtaran.***

Aşağıda örnekleri verilen yapıdaki birleşik sözcükler de bitişik yazılırlar:

1. Birinci ya da ikinci sözcüğü organ adı olan sözcüklerle kurulan ve araç, gereç, eşya, bitki, hayvan, hastalık, yiyecek gibi nesnelerin adı olarak kullanılan birleşik sözcükler: ***kedigözü, danaburnu, altınbaş, ayıkulağı, itburnu, itdirseği, dilberdudağı.***

2. İnsana özgü ad ve sıfatlarla kurulan, bitki, hayvan eşya adı olarak kullanılan birleşik sözcükler: ***gecesefası (bitki), karadul (örümcek), çayırgüzeli (bitki), yalıçapkını (kuş).***

3. Kişi adlarıyla kurulan, bitki, hayvan ya da yemek adı olarak kullanılan birleşik sözcükler: ***karafatma (böcek), ayşekadın (fasulye), hafızali (üzüm), alinazik (kebap).***

4. ad bölümleri tek başına kullanılmayıp ***etmek, olmak, olunmak*** gibi yardımcı eylemlerle kurulan birleşik sözcükler: ***serdetmek (serd etmek), hamdetmek (hamd etmek), ahzolmak (ahz olmak), bahşolunmak (bahş olunmak).***

5. Gök varlıklarının adları olan ve benzetme yoluyla oluşan birleşik sözcükler: ***Demirkazık (yıldız), Büyükayı (yıldız kümesi), Kervankıran (yıldız), yedikardeş (yıldız kümesi), Küçükaslan (yıldız kümesi), Samanyolu (yıldız kümesi).***

6. yeterlik, tezlik, sürerlik ve yaklaşma eylemleri: ***yapabilmek, gelivermek, çizedurmak, düşeyazmak.***

7. **-en, -er, -mez** ekleriyle türeyen kalıplaşmış birleşik sözcükler. ***böcekkapan, cankurtaran, bilgisayar, özsever, kuşkonmaz, değerbilmez.***

8. Vurgusu son heceye kaymış birleşik sözcükler: ***boşboğaz, açıkgöz, bastıbacak, düztaban, camgöz, büyükbaş, tepegöz, kafakol.***

9. gelenek olarak: ***biraz, birkaç, birtakım, hiçbir, hiçbiri, herhangi, birkaçı, birazı.***

10. ***hane, name, zade, perest, perver*** gibi yabancı asıllı sözcüklerle kurulan birleşik sözcükler: ***hastahane, kararname, vatanperver, putperest, hayalperest.***

UYARI: Farsça kökenli hane ***(ev)*** sözcüğü ile kurulan birleşik sözcüklerden ***(a)*** ünlüsüyle bitenlerde ***(h)***'nin düştüğü görülmektedir. ***postahane (postane), eczahane (eczane), hastahane (hastane), pastahane (pastane).***

11. Renk adlarıyla kurulan, bitki, hayvan ya da organ çeşitlerinin adları: ***kızılağaç, karadut, alaçam, karasinek, alakarga, akciğer, karaciğer.***

12. İçinde renk sözcüğü geçmeyen ancak hayvan, bitki, organ ve nesne adlarıyla kurulan, renklerin adı olan birleşik sözcükler: ***gülkurusu, devetüyü, balköpüğü, narçiçeği, ördekgagası, tavşankanı, yavruağzı.***

13. ***üst, üzeri*** ya da somut olarak yer adı belirtmeyen ***alt*** sözcüğü ulanarak kurulan birleşik sözcükler: ***akşamüstü, bayramüzeri, sırtüstü, suçüstü, ayaküzeri, gözaltı, silâhaltı, ayakaltı.***

14. İki ya da daha çok sözcükten oluşan kişi adları, soyadları, lâkapları olan birleşik sözcükler: ***Erol, Atatürk, Gökhan, Yurdakul, Karaosmanoğlu, Yirmisekiz Çelebi Mehmet.***

15. Ara yönleri bildiren birleşik sözcükler: ***güneydoğu, güneybatı, kuzeydoğu, kuzeybatı.***

16. ***Baş, başı, oğlu, kızı oğulları, ağa, bey, hanım, nine*** sözcükleri ulanarak yapılan birleşik sözcükler: ***başhekim, başyapıt, başköşe, başöğretmen, binbaşı, çeribaşı, Velioğlu, Osmanoğulları, elkızı, beyefendi, ağabey, hacıağa, paşababa, hanımnine.***

17. ***dal*** sözcüğü başa getirilerek yapılan birleşik sözcükler: ***daltaban, dalkılıç, dalkavuk, dalibik.***

18. Aşağıdaki birleşik sözcükler gelenekleşmiş olarak bileşik yazılır: ***açıortay, adamkökü, adamotu, âdemotu, ağırbaşlı, ağırkanlı, ahududu, akarsu, akaryakıt, akciğer, akkor, aksakal, aktöre, akyuvar, alyuvar, anamal, anaokulu, anapara, anayasa, anneanne, atardamar, atarkanal, atasözü, aybaşı, ayçiçeği, ayçöreği, babaanne, basmakalıp, başıboş, başıbozuk, başıkabak, başörtü, başvurmak, beşibiryerde, bilirkişi, bindallı, birdenbire, birdirbir, birtakım, bozkır, bozkurt, bugün, buzdolabı, çeşitkenar, çiftetelli, delikanlı, demirbaş, denizaltı, denizaşırı, derebeyi, derebeylik, dereotu, dışbükey, dikdörtgen, dipnot, doludizgin, dolunay, dörtkenar, dört-***

nal, dörtnala, düzayak, ebekuşağı, ebemkuşağı, enikonu, erbaş, eşkenar, gelişigüzel, giderayak, gökyüzü, gözyaşı, günaşırı, güvenoyu, halkoyu, içbükey, içgüdü, içtepi, içyağı, ikizkenar, ilkbahar, ilkokul, ilköğrenim, ilköğretim, ilkyaz, ipucu, kabataslak, kahverengi, kamuoyu, karaciğer, karekök, kartopu, kasımpatı, kenarortay, kelaynak, kongövde, külhanbeyi, külhanbeylik, külkedisi, milletvekili, murdarilik, omurilik, ortaokul, öngörmek, öngörü, önsezi, öteberi, özdeyiş, paralelkenar, pekâlâ, pekiyi, sacayağı, sacayak, sadeyağ, sağduyu, sağyağ, semizotu, serinkanlı, sıcakkanlı, sıkıyönetim, sıradağ, sıradağlar, sivrisinek, soğukkanlı, sonbahar, soyadı, sütana, sütanne, sütkardeş, sütnine, sütoğul, takımada, takımyıldız, tekdüze, tepetakla, tepetaklak, tereyağı, tıpkıbasım, tıpkıçekim, toplardamar, topyekün, tozpempe, varoluş, varsayım, vazgeçmek, yanardağ, yarıçap, yarımada, yarıyıl, yavrukurt, yerküre, yeryüzü, yılbaşı, yöneylem, yüznumara, yüzyıl, zeytinyağı.

19. Aşağıdaki belgisiz sıfat ve adıllar da gelenek olarak bileşik yazılırlar: ***biraz, birazı, birkaç, birkaçı, birtakım, birçok, birçoğu, hiçbir, hiçbiri, herhangi.***

20. Yasalarda bitişik geçen birleşik sözcükler: ***içişleri, dışişleri, Yükseköğrenim, yükseköğretim, genelkurmay.***

21. Pekiştirmeli sıfatlar: ***apaçık, çırılçıplak, dümdüz, düpdüz, düpedüz, kapkara, kupkuru, simsiyah, sırsıklam, sırılsıklam, simsiyah.***

22. Birleşik yapılı Türkçe yer adları: ***Gölköy, Gürgentepe, Ceylanpınar, Beşiktaş, Uludağ, Yenikent, Karadeniz, Akçay, Karasu.***

23. Kişi adları ya da unvanlarıyla kurulan birleşik yapılı sözcükler: ***Mithatpaşa (cadde), Kemalpaşa (ilçe), Necatibey (cadde), Hacıbektaş (ilçe), Sultanahmet (semt).***

24. Batı dilleri kökenli, ön ek almış birleşik yapılı sözcükler: ***fotoroman, fotoğraf, bankamatik, telekart, telefon, otomobil.***

25. ***na, bî, bil, lâ, pan, re*** gibi eklerle kurulan birleşik yapılı sözcükler: ***namert, bîçare, bilvesile, lâkayt, panislâmizm, reform.***

26. Farsça kurala göre ad ya da sıfat tamlaması biçiminde kalıplaşmış, birleşik yapılı sözcükler: ***dârıdünya, ehlibeyt, ehvenişer, gayriinsanî, gayrimüslim, suiniyet, hercümerç, tarumar, keşmekeş.***

UYARI: yazımda başarılı olabilmek için açıklamalar ve örneklerle yetinilmemeli, gerektiğinde yazım kılavuzuna bakılmalıdır.

Ayrı yazılan birleşik sözcükler

1. Birleşik sözcüğü oluşturan sözcüklerden hiçbiri değişikliğe uğramayan birleşik yapılı sözcükler ayrı yazılırlar:

a. Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulan birleşik yapılı sözcükler: ***ateş balığı, çupra balığı, dil balığı, köpek balığı, ton balığı, turna balığı, acı balık, bıyıklı balık, arı kuşu, çalı kuşu, deve kuşu, fırtına kuşu, saka kuşu, alıcı kuş, tarla kuşu, ağustos böceği, gelin böceği, kız böceği, uğur böceği, makaralı böcek, sümüklü böcek, at sineği, su sineği, et sineği, deniz yılanı, su yılanı, dağ keçisi, fındık sıçanı, dağ tavuğu, bal arısı, yaban arısı, eşek arısı, yaban ördeği, Van kedisi, yaban domuzu, yaban koyunu.***

b. Bitki türlerinden birinin adıyla kurulan birleşik yapılı sözcükler: ***ayrık otu, çörek otu, geyik otu, ökse otu, acı ot, atlas çiçeği, küpe çiçeği, mum çiçeği, saray çiçeği, yayla çiçeği, ağı ağacı, iğ ağacı, öd ağacı, sakız ağacı, süt ağacı, kör ağaç, altın kökü, meyan kökü, yumru kök, saçak kök, dağ elması, kiraz elması, çalı dikeni, deve dikeni, eşek dikeni, ayı üzümü, kuş üzümü, çakal armudu, dağ armudu, at kestanesi, kuzu kestanesi, can eriği, dağ eriği, Malta eriği, ayı gülü, Japon gülü, armut kurusu, kayısı kurusu, üzüm kurusu, şeker pancarı, kuru incir, kuru fasulye, salkım söğüt.***

c. eşya, araç gereç, nesne adlarından biriyle kurulan birleşik yapılı sözcükler: ***banyo sabunu, yüz sabunu, kahve değirmeni, su değirmeni, yel değirmeni, çalışma odası, kol saati, masa örtüsü, el kitabı, toplu iğne, yapma çiçek, alçı taşı, çakmak taşı, damla taşı, değirmen taşı, lüle taşı, damla taş, dikili taş, yaprak taş.***

d. Yol ve ulaşımla ilgili, birleşik yapılı sözcükler: ***çevre yolu, deniz yolu, kara yolu, hava yolu, sıçan yolu, keçi yolu.***

e. Durum, olay, olgu bildiren sözcüklerden biriyle kurulmuş, birleşik yapılı sözcükler: ***açık oturum, açık öğretim, baş ağrısı, çıkış yolu, çözüm yolu, dil birliği, güneş tutulması, iş birliği, iş bölümü, ünlü uyumu, ünsüz benzeşmesi.***

f. Yiyecek, içecek adlarından biriyle kurulan birleşik yapıda sözcükler: ***balık yağı, çiçek yağı, kuyruk yağı, sigara böreği, su böreği, meyve suyu, vişne suyu, kaşar peyniri, dil peyniri, Adana kebabı, fırın kebabı, İnegöl köftesi, İzmir köftesi, yoğurt çorbası, tahin helvası, un helvası, peynir tatlısı, yoğurt tatlısı, çubuk makarna, tuzlu kek, çiğ köfte, içli köfte, kuru yemiş.***

g. **küre, yuvar** sözcükleriyle kurulan birleşik yapıda sözcükler: ***hava küre, ışık küre, su küre, yarım küre, hava yuvarı, su yuvarı, taş yuvarı.***

h. Gök varlıklarının adları olan birleşik yapıda sözcükler: ***Çoban Yıldızı, Kutup Yıldızı, gök taşı, meteor taşı.***

j. Organ ya da organ yerine kullanılan sözcüklerle kurulan birleşik yapıda sözcükler: ***aç göz, petek göz, sulu göz, bel kemiği, çekiç kemiği, elmacık kemiği, orta parmak, yüzük parmağı, köpek dişi, süt dişi, safra kesesi, çatma kaş, takma diş, ağır ayak, demir yumruk, kuru kafa.***

k. İnsanın özelliğini belirtmek amacıyla, benzetme biçiminde kurulan, birleşik yapıda sözcükler: ***çetin ceviz, eski kurt, sarı yılan, deli balta, eski toprak, sabır taşı.***

l. Zamanla ilgili, birleşik yapılı sözcükler: ***gece yarısı, hafta sonu, hafta başı, ay sonu, yıl ortası, sezon sonu.***

2. ***etmek, eylemek, olmak, olunmak, kılmak, kılınmak*** yardımcı eylemleriyle kurulan birleşik yapılı sözcükler: ***alay etmek, alt etmek, kabul eylemek, kul eylemek, baş olmak, gelin olmak, konuk olunmak, arz olunmak.***

UYARI: Bu tür yardımcı eylemlerle birleşik sözcükler oluşurken hece düşmesi ya da ünsüz türemesi olursa birleşik sözcük bitişik yazılır: ***devir etmek (devretmek), hak eylemek (hakkeylemek), sabır etmek (sabretmek), hayır olmak (hayrolmak).***

3. ***-er, -en, -mez*** ekleriyle türeyen sıfatlarla kurulan birleşik yapıda sözcükler: ***çıkar yol, döner dolap, geçer akçe, akan yıldız, uçan daire, tükenmez kalem, görünmez kaza.***

4. Renk sözcüğü ya da renklerden birinin adıyla kurulan birleşik yapıda sözcükler: ***bal rengi, duman rengi, ateş kırmızısı, demir kırı, küf yeşili, limon sarısı.***

5. Renklerin tonunu belirlemek üzere kurulan birleşik yapıda sıfatlar: ***açık sarı, kirli sarı,koyu kırmızı, koyu yeşil...***

6. Kurallı birleşik sıfatlar: ***başı açık, açık baş, eli sıkı, sıkı el, gözü açık, açık göz.***

7. Sözcük vurgusu ilk sözcükte olan birleşik yapıda sözcükler: ***akın akın, baka baka, ağır ağır, derin derin, gide gide, şıpır şıpır, uslu uslu, çoluk çocuk, eğri büğrü, düşe kalka, ev bark, konu komşu, sere serpe, yana yakıla, baş başa, diz dize, göze göz, dişe diş, ucu ucuna.***

8. Yer adlarını niteleyen sözcüklerle kurulan birleşik yapıda sözcükler: ***Batı Anadolu, Kuzey Afrika, Orta Asya, İç Anadolu, Büyük çekmece, Büyük Menderes, Küçük Melen.***

9. Yer adlarında geçen, bölge, köy, kent, il, semt, mahalle, cadde, sokak, göl, ırmak, deniz gibi sözcüklerle kurulan birleşik yapıda sözcükler: ***Emek Mahallesi, Toros Dağları, Aral Gölü, Ege Denizi, Tuna Nehri, Ordu İli, Demirciler Sokağı.***

10. Kentlere yasalarla verilmiş unvanlarla kurulan birleşik yapıda sözcükler: ***Gazi Antep, Şanlı Urfa, Şerefli Koçhisar, Kahraman Maraş.***

11. Birden çok yerin adı olan bir sözcükle kurulan birleşik yapıda sözcükler: ***Anadolu Kavağı, Rumeli Kavağı, Konya Ereğlisi, Marmara Ereğlisi, Anadolu Hisarı, Rumeli Hisarı.***

12. ev, ocak, yurt gibi sözcüklerle oluşturulmuş birleşik yapıda sözcükler: ***bakım evi, doğum evi, ordu evi, öğretmen evi, aş ocağı, taş ocağı, sağlık ocağı, öğrenci yurdu, sağlık yurdu.***

13. ***ara, dış, öte, sıra*** gibi sözcüklerle kurulan birleşik yapıda sözcükler: ***ülkeler arası, uluslar arası, çağ dışı, din dışı, yasa dışı, fizik ötesi, mor ötesi, aklı sıra, ardı sıra, deri altı, su altı, yer altı.***

14. ***alt, ana, art, arka, büyük, küçük, iç, dış, bir, iki, çift, çok, ön, üst, sağ, sol, tek*** gibi sözcükler başa getirilerek oluşturulan birleşik yapıda sözcükler. ***alt yapı, ana arı, ana dil, ana dili, art düşünce, art tekerlek, arka bahçe, büyük baba, büyük elçi, büyük kent, küçük dil, küçük harf, dış gezi, dış hat, dış işleri, iç barış, iç deniz, iç kulak, bir hücreli, iki basamaklı, iki anlamlı, iki gözlü, çok eşli, çok hücreli, çift dişli, çift tırnaklı, tek sesli, ön ayak, ön yüz, üst yapı, üst kat, sağ yan, sağ açık, sol bek.***

15. Birden çok sözcükten oluşan sayılar: ***yirmi sekiz, yetmiş beş, beş yüz elli sekiz.***

16. İçinde bulunduğumuz günü ve dönemi belirten, bugün dışında belli bir tarihi gösteren birleşik yapıda sözcükler: ***bu gün, o gün, şu gün, her gün, başka gün, ertesi gün.***

17. Yasalarında bitişik yazılanlar dışındaki kurum ve kuruluş adları: ***Türkiye Büyük Millet Meclisi, Emekli Sandığı, Türk Dil Kurumu, Türk Hava Yolları, Atatürk Orman Çiftliği, Türk Tarih Kurumu.***

18. Genel olarak deyimler: ***akıntıya kürek çekmek, çanak yalamak, göz atmak, kulak vermek, devede kulak.***

19. Kaynaşmış bileşik yapıda olmayan terimler: ***dil bilgisi, gök bilimi, yer bilimi, sağlık bilgisi, iç ters açı, ters orantı, iç cümle, yan cümle, dolaylı tümleç.***

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Nokta (.)

1. Cümlelerin sonlarına konur: ***Okullar açıldı. Havalar soğuyor.***

2. Kısaltmalarda kullanılır: ***M.Ö. (milâttan önce), M.S. (milâttan sonra), Nö.Sb. (nöbetçi subay), T.C. (Türkiye Cumhuriyeti), Tüm. (tümen) Yük.Müh. (yüksek mühendis), anat. (anatomi), B.E. (büyükelçi).***

UYARI :

TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi), TBMM (Türkiye Barolar Birliği), THK (Türk Hava Kurumu), TED (Türk Eğitim Derneği), YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) gibi pek çok kısaltmada nokta kullanılmadığı görülür.

3. Sıra sayı sıfatlarında kullanılır: ***6. sınıf (altıncı sınıf) III. Selim (Üçüncü Selim), IV. Murat (Dördüncü Murat).***

4. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıların arasına konur: ***29.10.1923, 23.IV.1920.***

5. Bir yazıda maddeleri gösteren rakam ya da harflerden sonra konur:

a.	***1.***	***I.***
b.	***2.***	***II.***
c.	***3.***	***III.***

UYARI :

Tarihlerin yazılışlarında ay adları yazıyla yazıldığı durumlarda araya nokta konulmaz: *10 Kasım 1938, 9 Eylül 1919.*

6. Saat ve dakika gösteren sayıların arasına konur: *Otobüs saat 23.30'da kalkacakmış.*

7. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır: *15.3=45, 23.8=184.*

Virgül (,)

1. Eş görevli sözcükler ve sözcük öbeklerinin aralarına konur:

Umut, annesi, babası ile tatile gitti.

Yazı defterimi, kalem kutumu, beslenme çantamı ve önlüğümü aldım.

2. Sıralı cümleler arasına konur:

Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı,
Bir dakika araba yerinde durakladı.

(F.Nafiz Çamlıbel)

Türk öğün, güven, çalış.

(Atatürk)

Dilek sınıfa girdi, öğretmeni selâmladı, yerine oturdu.

3. Cümlede vurgulanması istenen öge ya da ögelerden sonra konur: ***Ulusları kurtaranlar, yalnız ve ancak öğretmenlerdir. (Atatürk)***

4. Uzun cümlelerde, yüklemden uzakta bulunan ögelerden sonra konur: ***Anası, çocuğun pek perişan durumunu görmemek için, yanına yaklaşmak istemiyordu.***

5. Cümlelerde ara ve sıralı cümleleri ayırmak için kullanılır:

Bir kişi, her durumda, her koşulda, her ortamda, iyi niteliklerini korumalıdır.

6. Anlatıma güç kazandırmak amacıyla yinelenen sözcükler arasına konur:

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde, bu dem bir kamış olsam.

(Ahmet Haşim)

UYARI: İkilemelerde, ikilemeyi oluşturan sözcükler arasına kesinlikle (,) konmaz: ***düşe kalka, bağıra çağıra, sabah sabah, inim inim, ite kaka.***

7. Seslenmelerde kullanılır:

Ey Türk gençliği, Sevgili Arkadaşlar, Sayın öğretmenlerim,

8. ***yok, hayır, peki, evet, baş üstüne, olur, elbette, hayhay, tamam. oldu*** gibi onay, karşı çıkma ya da özendirme bildiren sözcüklerden sonra kullanılır: ***Hayır, gidemem. Oldu, gidelim. Evet, aldık. Baş üstüne, hemen geleyim. Peki, senin dediğin olsun. Elbette, senin iyiliğini düşünürüm.***

9. Bir sözcüğün, kendinden sonra gelen sözcükler ya da sözcük öbekleriyle bağlantılı olmadığını belirtmek amacıyla kullanılır:

Yaşlı, insanların kendisini süzmesinden sıkılmıştı.

Hırsız, kadını görünce kaçmaya başladı.

10. Ondalık kesirleri ayırmada kullanılır: ***5,3 (beş tam, onda üç), 34,2 (otuz dört tam, onda iki).***

11. Yazışmalarda, yazılan yerin adından sonra konur:

Türk Dil Kurumu Genel Sekreterliğine,

Ankara

12. Yazışmalarda, yer adlarını tarihten ayırmak için kullanılır.

Ordu, 10.6.1939

Ankara, 1920

13. Kaynakça sıralamasında soyadı, adı, yapıt ve yayın evinden sonra kullanılır: ***Prof. Dr. Haluk Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul 1996.***

UYARI: Yazı içinde geçen ***ve, veya, ya, ya da, yahut*** sözcüklerinden önce ya da sonra virgül (,) kullanılmaz.

Noktalı Virgül (;)

1. Ögeleri virgülle ayrılmış sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır: ***Deprem sonrası kadınlar, erkekler sokaklara dökülüyor; yıkılan, dağılan yapılarını acı içinde izliyorlardı.***

2. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış ilgili sözcükleri diğerlerinden ayırmak için kullanılır:

Bahçenin bir bölümüne armut, elma, ceviz; diğer yanına da kiraz, vişne, erik gibi meyveler dikilmişti.

3. Virgülle ayrılmış örneklerin farklı olduklarını göstermek için kullanılır:

Odun, kömür; benzin, mazot ayrı yapıda yakıtlardır.

4. Anlamca birbirine bağlı ya da bir ögesi ortak sıralı cümleler arasına konur: ***"Dereyi, tepeyi sel bilir; iyiyi, kötüyü el bilir." (Atasözü) "At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır." (Atasözü)***

5. İki cümle birbirine ***ama, lâkin, fakat, ancak, çünkü, bundan dolayı, öyleyse, yoksa*** gibi bağlaçlarla bağlandığında, bağlaçtan önce kullanılır:

Dilek, bugün okula gelmedi; çünkü gece hastalandı.

Başarılı olabilirsin; ancak daha çok çalışman gerekli.

İki Nokta (:)

1. Bir cümle ya da sözcükten sonra açıklama yapılacaksa konur: *Anlamlarına göre sıfatlar:*

a. Niteleme sıfatları, b. Belirtme sıfatları. içeri: iç bölüm, iç yan.

2. Bir cümleden sonra açıklama yapılacaksa:

Karadeniz bölgesinde en çok yetişen meyveler şunlardır: Fındık, ceviz, elma, kiraz, erik.

3. Alıntı sözlerden ya da cümlelerden önce konur. Atatürk diyor ki: ***"Hayatta en gerçek yol gösterici ilimdir, fendir."***

4. Kitap ya da başka yapıtların katalog düzenlemelerinde, yazar adı ile yapıt arasına konur: ***Fakit Baykurt: Yılanların Öcü. Yaşar Kemal: Teneke.***

5. Karşılıklı konuşmalarda, söz alan kişinin adından sonra konur:

Oğuz: Pazar günü gezmeye gidelim mi?

Orhan: Gidelim.

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır:

56:7=8. 35:5=7. 27:3=9.

Üç Nokta (...)

1. Bitmemiş cümlelerin sonlarına konur: ***Annesi onu bir gün görmese...***

2. Söylenmek istenmeyen yer ya da kişi adlarıyla kaba sözlerin yerlerine konur: ***Dün....bize geldi. Adam, sarhoşa....tiri çekmiş. Yarın arkadaşla ...ya gideceğiz.***

3. Örnekler sıralanırken benzerleri anlamında kullanılır:

Elma, kiraz, vişne, üzüm...

4. Ünlem ve seslenmelerde, anlatımı güçlendirmek için kullanılır:

Uyu, küçük şeytan uyu... (O.Seyfi Orhan)

Susma...susma...devam et... (H.Fahri Ozansoy)

Anne, anne, hişt hişt!..

O kim?

...

Ooh, sen misin, ödüm koptu... (M.Emin Yurdakul)

5. Alıntılarda çıkarılan bölümleri göstermek için kullanılır: ***"...Doğa böylesine güzeldi ki bu görüntü bana büyük bir güç verdi." (Robinson Krusoe)***

Sıra Noktalar (.....)

1. Alıntılarda söylenmek istenmeyen, atlanan bölümleri belirtmek için kullanılır:

.....
Beyhude çalıştım, boşa yoruldum
Benim sadık yârim kara topraktır (Âşık Veysel)
.....
Mustafa Kemal konuşuyor
Konuşuyor
.....
Ne çekilme ne vatan gedik
Fitili ateşledik
..... ***(İlhami Bekir-Altın Destan)***

Soru İşareti (?)

Soru anlamı veren cümlelerin sonlarına konur:
Döktüğü yaşları kurutmuş mudur?
Kendini aldatıp avutmuş mudur? (O.S.Orhon)

UYARI: Cümle, soru biçiminde de olsa soru anlamı taşımıyorsa soru işareti konulmaz: ***Ne söyledi, bilmiyorum.***

UYARI: Soru ilgeci olan ***(-mi)*** eki ***(-ince)*** anlamında, zaman kavramı verdiğinde de soru işareti kullanılmaz: ***Sonbahar geldi mi, yapraklar sararır.***

2. Verilen bilginin kesin olmadığını belirtmek için kullanılır: ***Ahmet Paşa, doğumu (?), ölümü 1497***

Ünlem İşareti (!)

1. Korku, sevinç, üzüntü, öfke, beğenme, buyurma gibi duyguları belirtmek için sözcüklerin ya da cümlelerin sonlarına konur:
Söndü diyor, uzaktan görenler yanardağı!
Hayır, hayır...yanardağ sönmedi, sönmeyecek! (Y.Z.Ortaç)

2. Seslenme sözcüklerinin ya da cümlelerinin sonlarına konur:

Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker! (M.A.Ersoy)

Ey Türk istikbalinin evlâdı! (Atatürk)

Hey, delikanlı!

3. Kuşku duyulduğunu belirtmek, alay etmek ya da küçümsemek amacıyla kullanılır: ***Çok çalışkandır doğrusu (!). Öyle bir resim yapmış ki (!) Kendisini pek beğenirler (!).***

UYARI :

Bu durumlarda ünlem işareti ayraç içinde kullanılır.

Kısa Çizgi (-)

1. Düz yazılarda satır sonlarına sığmayan sözcükleri, yazım kuralları-na uygun bir biçimde ayırmak için kullanılır:

..... Gece olmuştu ..... başka kim-secikler yoktu. (Halikarnas Balıkçısı)

UYARI : Satır sonlarında hece bölünmez: ***Örnek: Gelmeye-cek.***

2. Ekleri göstermek için kullanılır: ***gel-(mek), gör-ecek, -di durumu, -miş'li geçmiş zaman, -ler eki, -e durum eki.***

3. Cümle içinde kullanılan ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır: ***"Şimdi elde ettiği malları bu-sürüsüne bereket- düşmanların hepsine karşı savunmak zorundaydı." (H.Balıkçısı)***

4. Birbirleriyle ilgili kavram, olay, dönem, başlayıp bitiş gibi durum-ları belirtmek için kullanılır: ***Ordu-Samsun yolu çok bakımsızdı. Atatürk, 1881-1938 yılları arasında yaşadı. Bu akşam, 18,30-20,30 arasında maç izleyeceğiz.***

5. Adres yazımlarında büyük ve küçük yer adları arasına konur:

Çankaya-ANKARA, Gölköy-ORDU.

Uzun Çizgi (–)

Bu çizgiye, konuşma çizgisi de denir. Genellikle düz yazılarda konuşanları belirtmek amacıyla kullanılır:

"– Nasıl olur, dedi kaptan. –Ne düşünüyorsun?
– Bunlar çok korktu, derim." (Robinson Krusoe)
Umut–Yarın gelecek misin?
Deniz–Evet.

Eğik Çizgi (/)

1. Bir manzumenin dizeleri yan yana yazıldığında, dizeler arasına konur: ***Sen anlayan bir gözle süzersin uzun uzun/Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini/Biz duyarız en büyük zevkini ruhumuzun/Görünce bir köylünün kıvrılmayan belini. (F.N.Çamlıbel)***

2. Dil bilgisinde benzeyen ekleri ya da ekin değişik biçimlerini ayırmak için kullanılır: ***-di/-dı/-dü/-du, -me/ma, -mek/mak, -ci/-cı/-cü-/cu,-gen/kan.***

3. Kesirli sayılarda ve formüllerde kullanılır: ***3/5 (üç bölü beş) m/sn (metre bölü saniye).***

4. Tarihlerin yazımında kullanılır: ***13/7/1998. 25/12/1920.***

5. Adreslerde numara yazılırken kullanılır: ***Bayındır Sokak Numara 50/A Kızılay/ANKARA***

Tırnak İşareti („ ")

1. Yazıya başkasından aktarılan sözleri göstermek için kullanılır: ***Atatürk, Türk gençliğine seslenişini "Ne mutlu Türküm diyene!" tümcesiyle bitirmiştir.***

2. Bir tümcede önemi belirtilmek istenen sözcük ya da sözcüklerin ayrılması durumlarında kullanılır: ***Her ulusun geleceği için "eğitim" başarılması gereken sorunların başında gelir.***

3. Roman, öykü, fıkra, masal gibi düz yazı türlerinde konuşmalar tırnak işareti içine alınır: ...Hayretle bağırdım: ***"Bir tekneniz daha var mı:" (Denizler Altında 20 Bin Fersah)***

.... " Valla, cin gibi çocuk. Kimselere benzemiyor." (Cennet Çayırı)

4. Bir metin içinde geçen eser adları tırnak işareti içine alınır: ***Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Yaban" romanı, Kurtuluş Savaşı yıllarındaki Anadolu yaşamını anlatan önemli eserlerin başında gelir.***

Denden İşareti (")

Bir üst satırda yazılan bir sözcüğün yinelenmesi durumunda yazılı olan sözcüğün altına konur:

Yapılarına göre sözcükler üçe ayrılır:	**anlamlarına göre adıllar:**
a. Basit sözcükler,	a. Kişi adılı
b. Türemiş "	b. Soru "
c. Bileşik "	c. Gösterme "
	d. belgisiz adıl

Ayraç (Parantez) İşareti ()

1. Cümlede açıklamaların, ara sözlerin başına ve sonuna konur:

....Derdini anlatmakta devam ettikçe kendini o kadar haklı bulurdu ki cerbezesi (kolay söz söylemesi ve inandırıcı özelliği) çok geçmeden yerine gelir. (A.Ş.Hisar)

2. Bir sözcüğün başka bir dilden karşılığını ya da yabancı bir sözcüğün okunuşunu gösteren biçimi belirtirken kullanılır: ***a. Deprem, bir jeoloji (yer bilimi) olayıdır. b. Moliere (Molyer), ünlü bir Fransız yazarıdır.***

3. Bir sözcüğün başka bir karşılığını belirtmek için kullanılır: ***Belirteç (zarf), cümleyi yer, zaman, durum ve azlık çokluk yönünden tamamlayan sözcüklerdir.***

4. Yapıtların yazarlarını ve basım yıllarını belirtirken kullanılır: *Haldun Taner'in başlıca yapıtları:* ***Yaşasın Demokrasi (1949), Tuş (1951), On İkiye Bir Var (1955), Keşanlı Ali Destanı (1964).***

Yaş otuz beş, yolun yarısı eder
Dante gibi ortasındayız ömrün
(Cahit Sıtkı Tarancı)

5. Oyunlarda, kişilerin davranışlarını ve oyunun oynanışı sırasındaki düzenlemeleri belirten sözcükleri asıl metinden ayırmak için kullanılır:

1. Perde, 1. sahne (Köy kahvesi. Bir köşede çay ocağı, yerde tahta masa ve oturaklar...)

Ünal-Ben de seni bekliyordum Naciye Abla. (Çıkar, Naciye kasanın başına geçer.)

Sadettin (Ellerini oğuşturarak keyifle gelir.)

- Ne var, ne yok? (Haldun Taner-Fazilet Eczanesi)

6. bilmece yanıtlarını bildirirken kullanılır:

Karşıdan baktım hiç yok ***Kocaman bir deve***

Yanına vardım pek çok (Karınca) ***Suda yüzer seve seve (Gemi)***

7. Metin içinde ya da satır başlarında sıralamalar yaparken sayı ya da harflerden sonra, kapanma biçiminde, tek yay olarak kullanılır: ***Türk Edebiyatını üç ana döneme ayırabiliriz.***

1) İslâmlıktan önceki Türk Edebiyatı
2) İslâmiyetin Etkisi Altındaki Türk Edebiyatı
3) Batı Uygarlığı Etkisi Altındaki Türk Edebiyatı.

Atatürk Devrimleri:

a) Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyetin kurulması
b) Halifeliğin kaldırılması
c) Dil devrimi
d Giyim ve kuşamda devrim
e) Hukukta devrim.

Köşeli Ayraç [ ]

1. Ayraç içinde, açıklamalar yapılarak, ayırca başka bir ayraç kullanılması gereken durumlarda kullanılır: ***Millî Edebiyat Akımı'nın öncülerinden Mehmet Emin Yurdakul, (diğerleri: Ziya Gökalp [1876-1924], Ali Canip Yöntem [1887-1967], Ömer Seyfettin [1884-1920], ulusal sorunları dile getirmişler, dilde sadeleşmeyi savunmuşlardır.***

2. Kaynakça ile ilgili ayrıntıları belirtmek için kullanılır:

(R.N.G. [Reşat Nuri Güntekin] Dudaktan Kalbe 1925)

(K.A.[Kenan Akyüz] Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi 1986)

Kesme İşareti (')

1. Özel adlara ulanan ekleri ayırmak için kullanılır: ***Yarın Ankara'ya gideceğiz. Reşat Nuri Güntekin'in en ünlü eseri Çalıkuşu'dur.***

UYARI: a. Kurum ya da kuruluş adlarından sonra kesme işareti kullanılmaz: ***Bu kitabı Esen Yayın Evinde bulabilirsiniz. Sağlık Bakanlığından bildirilmiştir.***

b. Unvan bildiren sözcüklere ulanan ekler de kesme işaretiyle ayrılmaz: ***Ali Fuat Paşayı, Dilek Hanımı.***

2. Sayılara ulanan ekleri ayırmak için kullanılır.

Dedem 1939'da doğmuş. Tören, saat 14.30'da başlayacak.

3. Kısaltmalardan sonra konan ekleri ayırmak için kullanılır: ***PTT'ye gideceğim. Dedem TBMM'de görev yaptı.***

4. Değişik nedenlerle bir sözcükte hece düşmesi olması durumlarında kullanılır:

Acep şu yerde var m'ola
Böyle garip bencileyin? (Yunus Emre)

Karac'oğlan der ki neyleyip ne'tmek
Bir fikrim var şu sılayı terk etmek (Karacaoğlan)

5. Bir sözcüğün, aldığı bir ek sonunda başka bir sözcüğe benzemesi durumunda kullanılır: ***Gözetmen'in pek dikkatli olması gerekir. Gelin'i nasıl yazacaksınız?***

6. Ölçü bildiren sözcüklerin kısaltmalarından sonra kullanılır: ***Beşinci km'de kaza olmuş. Desimetre, m'nin onda birine eşittir.***

7. Ekleri gösterirken kullanılır: ***İlgi eki olan-ki'ler bitişik yazılır. Soru anlamı veren mi'ler sözcükten ayrı yazılır.***

Düzeltme (İnceltme) İşareti (^)

1. Yazılışları aynı, anlamları ve okunuşları ayrı olan sözcükleri birbirinden ayırmak için kullanılır; uzun okunan hecenin üstüne konur: ***adet (sayı), âdet (töre, gelenek), alem (bayrak, işaret), âlem (eğlence, dünya, herkes) Ali (özel ad), âli (yüce, yüksek)***

2.Arapça, Farsça kökenli kimi sözcüklerde *(k)* ve *(g)* ünsüzlerinden sonra gelen *(a)* ve *(u)* ünlülerinin üzerine konur: ***kâğıt, dükkân, rüzgâr, sükûn, mekân, kâfir, kâhin.***

UYARI: Bu işaret, sözcüğün bazen uzun okunacağını, bazen de ince okunacağını gösterir. Bu işaret, kişi ve yer adlarında da kullanılır: ***Kâmil, Lâle, İslâhiye, Lâdik, Lâpseki.***

3. Batı dillerinden gelen kimi sözcüklerde *(l)* ünsüzünü ince okutmak amacıyla *(l)*'den sonra gelen *(a)* ünlüsünün üzerine konur: ***lâstik, klâsik, plân, plâj, ilâç.***

ÖNERİ: Düzeltme işareti biçiminde olan ve eski Türkçe'de sıfat türeten, nispet *(i)*'si yerine ***-sel, -sal*** eklerinin kullanılması uygun olur: ***İnsanî (insansal), hukukî (hukuksal), ruhî (ruhsal), zihnî (zihinsel), bedenî (bedensel).***

Çengel (paragraf) İşareti (§)

Biz yazıda, ayrı ayrı maddeleri, az ölçüde değişiklik gösteren konuları ya da örnekleri birbirinden ayırmak için kullanılır.

§ .....
.....
§ .....
.....

UYARI :

a. Bu işaret satır ortalarına da konabilir. ***Yazarın başka yapıtları için (§) ikiye bakınız.***

Yazıda kullanılan başka işaretler

a. **Artı İşareti (+)** Buna, toplama işareti de denir.
34+25=59, 136+365=501

b. **Çıkarma işareti (-)** Bu işarete eksi işareti de denir.
765-65=700, 1879-879=1000

c. **Çarpma işareti (x ya da .)** ***35X8=280, 156X7=1092. 15.5=75***

d. **Bölme (bölü) İşareti (:)** Bir sayının başka bir sayıya bölüneceğini gösterir:

85:5=17, 125:25=5

e. **Eşitlik işareti (=)** İki yanın birbirine eşit olduğunu göstermek için kullanılır: ***15+7=22***

f. **Yüzde işareti (%)** Oran belirtmeye yarar. ***%2 (yüzde iki)***

g. **Derece işareti (°)** Bu işareti sayıların sağ üstlerine konur açı birimi ya da ısı yüksekliğini gösterir: ***Bir üçgenin iç açıları toplamı 180°dir. Saat 10'da sıcaklık 17°C idi.***

h. **Yıldız İşareti (*)**

1. Bir yazının bölümleri arasına tekli ya da üçlü olarak konur:

"Yine bir sabah sobanın önündeki koltuğa oturmuştum. Ayaklarımda çorap yoktu. Yine kalbim atmaya başladı."

***

"Gözlerimi yüzüne kaldırdım. O an, o kadar arayıp da bulamadığım profilini gördüm. Sen maymundun." (Ömer Seyfettin-Aşk ve Ayak Parmakları)

2. Bu işaret, satır başı sıralamasında da kullanılır.

Sait Faik'in Başlıca Yapıtları:

**** Sevgiliye Mektup***	**** Yaşamak Hırsı***
**** Sarnıç***	**** Açık Hava Oteli***
**** Semaver***	**** Alemdağda Var Bir Yılan***
**** Şimdi Sevişme Vakti***	

j. **Küçük kara yuvarlak (•)** Satır başı sıralamalarında yıldız yerine kullanılır. Belirteçler dörde ayrılır:

- yer yön belirteçleri
- zaman belirteçleri
- azlık çokluk (ölçü) belirteçleri
- durum belirteçleri

En çok kullanılan kısaltmalar

a.	adına
A.	Alay
AA	Anadolu Ajansı
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik DevBOŞletleri
age.	Adı geçen eser
AGİK	Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Konferansı
Akad.	Akademi, akademi üyesi
AKM	Atatürk Kültür Merkez
Alb.	Albay
Alm.	Almanca
anat.	Anatomi
ant.	Antropoloji
AOÇ	Atatürk Orman Çiftliği
AP	Associated Press (ABD Haber Ajansı)
APS	Acele Posta Servisi
Apt.	Apartman
Ar.	Arapça
ark.	Arkeoloji
as.	Asker, askerlik
Asb.	Assubay
ASELSAN	Askerî Elektronik Sanayii
ASKİ	Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi
astr.	Astronomi
AŞTİ	Ankara Şehirler Arası Terminal İşletmesi
AT	Avrupa Topluluğu
Atğm.	Asteğmen
ATO	Ankara Ticaret Odası
AÜ	Ankarü Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi

Av.	Avukat
AYK	Atatürk Yüksek Kurumu
B	Batı
B.	Bay
bağ.	Bağlaç
BAĞ-KUR	Esnaf Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BBC	British Broadcasting Corporation (İngiliz Radyo Televizyon Kurumu)
BCG	Verem Aşısı
Bçvş.	Başçavuş
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
B.E.	Büyük Elçi
bitb.	Bitki bilimi
biy.	Biyoloji
bk.	Bakınız
Bl.	Bölük
BM	Birleşmiş Milletler
Bn.	Bayan
Bnb.	Binbaşı
bot.	Botanik
BOTAŞ	Boru Hatlarıyla Petrol Taşıma Anonim Şirketi
Böl.	Bölüm
Bşk.	Başkan, Başkanlık
BŞK.	Başkomutan
Bul.	Bulvar
Bulg.	Bulgarca
BÜ	Boğaziçi Üniversitesi
Cad.	Cadde
Cerm.	Cermence
CIA	ABD Merkezî Haber Alma Teşkilâtı
cm	Santimetre
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu

coğ.	Coğrafya
CÜ	Cumhuriyet Üniversitesi
çev.	çeviren, çevirmen
ÇS	Çimento Sanayii
ÇUKOBİRLİK	Çukurova Pamuk TarımSatış Kooperatifleri Birliği
ÇÜ	Çukurova Üniversitesi
Çvş.	Çavuş
D	Doğu
dam	Dekametre
DAP	Doğu Anadolu Projesi
db.	Dil Bilimi
dbl.	Dil Bilgisi
DDT	Dedete (böcek öldürücü)
DDY	Devlet Deniz Yolları
DGM	Devlet Güvenlik Mahkemesi
DHMİ	Devlet Hava Meydanları İşletmesi
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
dk	Dakika
dl	Desilitre
dm	Desimetre
DMO	Devlet Malzeme Ofisi
Doç.	Doçent
doğ.	Doğum, doğum tarihi, doğumu
DPT	Devlet Plânlama Teşkilâtı
dr.	Doktor
DSİ	Devlet Su İşleri
DTCF	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Dz.Kuv.	Deniz Kuvvetleri
Dz.Kuv.K.	Deniz Kuvvetleri Komutanlığı
e.	Edat
Ecz.	Eczacı, Eczane
ed.	Edebiyat
EGO	Elektrik, Gaz, Otobüs İşletmeleri (Ankara)

EKG	Kalp AkımGrafiği
ekon.	Ekonomi
EMK	Elektromotor Kuvvet
Ens.	Enstitü
Erm.	Ermenice
ESHOT	Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs, Tramvay İşletmeleri (İzmir)
EÜ	Ege Üniversitesi
F.	Fiyat
f.	Fiil
fak.	Fakülte
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı
Far.	Farsça
FBI	ABD Federal Araştırma Bürosu
fel.	Felsefe
FIFA	Uluslar Arası Futbol Federasyonu
FILA	Uluslar Arası Amatör Güreş Federasyon
FIR	Uçuş Hattı Düzenlemesi
fil.	Filoloji
FİSKOBİRLİK	Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
fiz.	Fizik
FKB	Fizik, Kimya, Biyoloji
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
Fr.	Fransızca
G	Güney
g	Gram
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GB	Gümrük Birliği
Gen.	General
geom.	Geometri
gn.	Genel
Gnkur.	Genelkurmay
GOÜ	Gazi Osmanpaşa Üniversitesi

Gön.	Gönderen
gr	Gramer
GSMH	Gayrisafi millî hâsıla
GÜ	Gazi Üniversitesi
H.A.	Harp Akademisi
HABITAT	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı
hl	Hektolitre
hlk.	Halk Ağzı
hm	Hektometre
H.O.	Harp Okulu
Hst.	Hastahane
huk.	Hukuk
HÜ	Hacettepe Üniversitesi
Hv.Kuv.	Hava Kuvvetleri
Hv.Kuv.K.	Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Komutanı
Hz.	Hizmet, hizmette
İbr.	İbranice
İETT	İstanbul Elektrik, Tünel, Tramvay İşletmesi
ILO	Uluslar Arası Çalışma Teşkilâtı
IMF	Uluslar Arası Para Fonu
İng.	İngilizce
INTERPOL	Uluslar Arası Cinayet Polisi Komisyonu
IOC	Uluslar Arası Olimpiyat Komitasi
IPI	Uluslar Arası Basın Enstitüsü
is.	İsim
İSKİ	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
İSO	İstanbul Sanayi Odası
İsp.	İspanyolca
İŞOT	İstanbul Şehirler Arası Otobüs Terminali
İt.	İtalyanca
ITO	BM Uluslar Arası Ticaret Birliği
İTO	İstanbul Ticaret Odası
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi

İÜ	İstanbul Üniversitesi
J.	Jandarma
Jap.	Japonca
jeol	Jeoloji
KBB	Kulak, Burun, Boğaz
KDV	Katma Değer Vergisi
kg	Kilogram
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
kim.	Kimya
KİT	Kamu İktisadî Teşekkülü
K.K.K.	Kara Kuvvetleri Komutanı, Komutanlığı
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
K.Kuv.	Kara Kuvvetleri
km	Kilometre
Kor.	Kolordu
Kora.	Koramiral
Korg.	Korgeneral
KTÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Kur.	Kurmay
Kur. Bşk.	Kurmay Başkanlığı, Başkanı
l	litre
Lât	Lâtince
LPG	Likit Petrol Gazı
Ltd.	Limited
M.	Milât, Milâdî
m	Metre
Mac.	Macarca
mad.	Madde
Mah.	Mahalle, Mahkeme
man.	Mantık
mat.	Matematik
Md.	Müdürlüğü, Müdür
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı

mec.	mecaz
MGK	Millî Güvenlik Kurulu
mim.	Mimarlık
MİT	Millî İstihbarat Teşkilâtı
MK	Medenî Kanun
MKE	Makine Kimya Endüstrisi
MKYK	Merkez Karar Yönetim Kurulu
mm	Milimetre
M.Ö.	Milâttan Önce
MPM	Millî Prodüktivite Merkezi
Mrş.	Mareşal
M.S.	Milâttan Sonra
MSB	Millî Savunma Bakanlığı
MSÜ	Mimar Sinan Üniversitesi
MTA	Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü
MÜ	Marmara Üniversitesi
Müh.	Mühendis
Mür.	Müracaat
müz.	Müzik
MYK	Merkez Yönetim Kurulu
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilâtı
No.	Numara
Nö.	Nöbet, Nöbetçi
Nö.Sb.	Nöbetçi Subayı
Nu.	Numara
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı
Onb.	Onbaşı
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilâtı
Opr.	Operatör
Or.	Ordu
Ora.	Oramiral
Ord.	Ordinaryüs

Org.	Orgeneral
Ort.	Ortaklık, Ortakları
Osm.	Osmanlı Türkçesi
Öğ.	Öğretmen
ör.	Örnek
ÖSS	Öğrenci Seçme Sınavı
ÖSYM	Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi
ÖYS	Öğrenci Yerleştirme Sınavı
öz.	Özel
Ped.	Pedagoji
PEN	Uluslar Arası Yazarlar Birliği
P.K.	Posta Kutusu
PO	Petrol Ofisi
POAŞ	Petrol Ofisi Anonim Şirketi
Port.	Portekizce
Prof.	Profesör
Psikol.	Psikoloji
PTT	Posta Telgraf Telefon
RTÜK	Radyo Televizyon Üst Kurulu
Rum.	Rumence
Rus.	Rusça
S.	Sayı
s.	Sayfa
sa.	Saat
Sb.	Subay
SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
SEKA	Selüloz ve Kâğıt Sanayii Kurumu
sf.	Sıfat
Sl.	Slavca
Sn.	Sayın
sn	Saniye
Sok.	Sokak
sos.	Sosyoloji

SOS	Denizde Uluslar Arası Yardım İsteme İşareti
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
sp.	Spor
SÜ	Selçuk Üniversitesi
Ş	Şirket
Şb.	Şube
T.	Türkçe
t	Ton
TAEK	Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
tar.	Tarih
TARİŞ	Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
Tb.	Tabur
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TCK	Türkiye Cumhuriyeti Karayolları
TCK	Türk Ceza Kanunu
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TDK	Türk Dil Kurumu
TED	Türk Eğitim Derneği
tek.	Teknik
TEK	Türkiye Elektrik Kurumu
TEM	Avrupa Transit Kara Yolu
TEV	Türk Eğitim Vakfı
TGS	Türkiye Gazeteciler Sendikası
Tğm.	Teğmen
THA	Türk Haberler Ajansı
THK	Türk Hava Kurumu
THK	Türk Hukuk Kurumu
THY	Türk Hava Yolları
TIR	Uluslar Arası Kara Yolu Taşımacılığı
tic.	Ticaret

TİSK	Türkiye İşverenler Sendikası Konfederasyonu
tiy.	Tiyatro
TKB	Türk Kadınlar Birliği
TKİ	Türkiye Kömür İşletmeleri
TL	Türk lirası
tlf.	Telefon
tlg.	Telgraf
tlks.	Teleks
tls.	Telsiz
TM	Türk Malı
TMMOB	Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TMO	Toprak Mahsuslleri Ofisi
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TODAİE	Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
Top.	Topçu
TÖMER	Türkçe Öğretim Merkezi
TP	Türkiye Petrolleri
TPAO	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TR	Türkiye
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TTB	Türk Tabipler Birliği
TTK	Türk Tarih Kurumu
Tug.	Tugay
Tuğg.	Tuğgeneral
TUS	Tıpta Uzmanlık Sınavı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
Tüm.	Tümen
Tüma.	Tümamiral
Tümg.	Tümgeneral
TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜTAV	Türk Tanıtma Vakfı
TV	Televizyon

TYMB	Türk Yüksek Mühendisler Birliği
UEFA	Avrupa Futbol Federasyonları Birliği
UN	Birleşmiş Milletler
UNAC	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Teşkilâtı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilâtı
UNICEF	Birleşmiş Milletler Uluslar Arası Çocuklara Yardım Fonu
UNO	Birleşmiş Milletler Teşkilâtı
USA	Amerika Birleşik Devletleri
Uzm.	Uzman
Ü	Üniversite
Üçvş.	Üstçavuş
Ünl.	Ünlem
Vet.	Veteriner
WB	Dünya Bankası
WHO	Dünya Sağlık Teşkilâtı
WMO	Dünya Meteoroloji Teşkilâtı
Y.	Yüksek
Yard.	Yardımcı
Yb.	Yarbay
Yd.Sb.	Yedek Subay
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu
YSE	Yol, Su, Elektrik Genel Müdürlüğü
YSK	Yüksek Seçim Kurulu
Yun.	Yunanca
Yük.Mim.	Yüksek Mimar
Yük.Müh.	Yüksek Mühendis
yy.	Yüzyıl
Yzb.	Yüzbaşı
ZF	Ziraat Fakültesi
zf.	Zarf
zm.	Zamir
zool.	Zooloji

SÖZLÜKTE KULLANILAN KISALTMALAR

alay.	alaylı söz
Alm.	Almanca
anat.	anatomi terimi
Ar.	Arapça
argo	argolu söz
ask.	askerlik terimi
astr.	astronomi terimi
biy.	biyoloji terimi
bot.	botanik terimi
Bulg.	Bulgarca
coğ.	coğrafya terimi
den.	denizcilik terimi
ed.	edebiyat terimi
ekon.	ekonomi terimi
esk.	eski dilden
Erm.	Ermenice
Far.	Farsça
fel.	felsefe terimi
Fin.	Fince
fiz.	fizik terimi
Fr.	Fransızca
hlk.	halk dilinden
huk.	hukuk terimi
İbr.	İbranice
İt.	İtalyanca
İng.	İngilizce
İsl.	İslâvca
İsp.	İspanyolca
Jap.	Japonca
jeo.	jeoloji terimi
kaba	kaba söz
kim.	kimya terimi
Lât.	Lâtince
Mac.	Macarca
Mal.	Malezya dilinden
man.	mantık terimi
mat.	matematik terimi
mec.	mecazlı anlatım
mim.	mimarlık terimi
Moğ.	Moğolca
müz.	müzik terimi
Osm.	Osmanlıca
ped.	pedagoji terimi
psikol.	psikoloji terimi
Rus.	Rusça
sin.	sinema terimi
sp.	spor terimi
sos.	sosyoloji terimi
T.	Türkçe
tar.	tarih terimi
tek.	teknik terim
tıp	tıp terimi
Tibetçe	Tibet dili
tic.	ticaret terimi
tiy.	tiyatro terimi
tkz.	takılma sözü
Yun.	Yunanca
zool.	zooloji terimi

SÖZLÜKTE GEÇEN ÖZEL İŞARETLER VE KISALTMALAR

(a.) ad (isim)
(ad.) adıl (zamir)
(bağ.) bağlaç.
(be.) belirteç (zarf)
(ç.a.) çoğul adı.
(dilb.) dil bilgisi (gramer)
(ey.) eylem (fiil)
(il.) ilgeç (edat)
(s.) sıfat
(ünl.) ünlem.
(öz.a.) özel adı.
(yard.) yardımcı eylem, eylemsi.
(-de) -de durumlu (kalmalı) dolaylı tümleç alır.
(-den) -den durumlu (çıkmalı) dolaylı tümleç alır.
(-e) -e durumlu (yönelmeli) dolaylı tümleç alır.
(-i) -i durumlu belirtili nesne alır, geçişli.
(-le) ile ilgeciyle kurulu öbek alır.
(nsz) Nesne almaz, geçişsiz.
(:) uzun okunması gerekli hece (deva:), (derû:ni), (â:mâ:)
(') vurgulu hece (an'ane), (de'po), (fi'ltre), (kere'ste)
(:') uzun ve vurgulu hece (bina:'en), (da:'rülâceze)
(bk.) belirtilen sözcüğe bakınız.

TEMEL
OKUL SÖZLÜĞÜ

A

a, A *a.* Türk alfabesinin ilk harfi; kalın, düz ve geniş ünlü. **A'dan Z'ye kadar** baştan aşağıya, tümüyle.

a *(I)* seslenme bildirir: *A canım, nerde kaldın?*

a *(II) Ünl.* şaşma, sevinme, acıma, kızma bildirir: *A ne iyi!*

aba *a.Ar.* 1. yünden dövülerek yapılan kaba kumaş. **2.** bu kumaştan yapılan yakasız uzun üstlük. **3.** bu kumaştan yapılmış. **aba altından sopa göstermek** yumuşak durmakla birlikte korku işaretleri vermek. **abayı yakmak** gönül vermek, tutulmak.

abacı *a.* **1.** aba yapan ya da satan kimse. **2.** bu kumaştan giysi yapan ya da satan kimse. **Abacı kebeci, ara yerde sen neci?** *hlk.* Anlamadığın şeye ne karışıyorsun?

abajur *a. Fr.* **1.** elektrik lâmbası üzerine konan siper. **2.** üzeri siperli lâmba.

abaküs *a. Fr.* sayı boncuğu.

abalı *s.* abası olan kimse, aba giyinen kimse.

abanmak *(-e)* **1.** bir şeyin üzerine kapanmak. **2.** bir kimseye, bir şeye yaslanmak. **3.** *argo* birinin sırtından geçinmek.

abanoz *a. Far. bot.* sıcak bölgelerde yetişen, kerestesi sert ve değerli bir ağaç. **abanoz gibi** çok sert.

abartma *a.* bir şeyi olduğundan büyük ya da çok gösterme.

abat *s. (a: bat)* **1.** bakımlı, bayırdır. **2.** mutlu, şen. **abat etmek** zenginleştirmek, **abat olmak** mutlu olmak, zenginleşmek.

Abaza *öz. a.* Kafkasya'da yaşayan bir halk ve bu haktan olan kimse.

Abdal *a.* eskiden kimi gezgin kişilere verilen ad.

abdest, -ti *a. Far.* **1.** namaz öncesi yapılan, belli işlemleri olan temizlik. **2.** tuvalete çıkma. **abdest bozmak** tuvalete gitmek. **abdestinden şüphesi olmamak** yaptığı işte kusursuz olduğunu kesin olarak bilmek.

abdestbozan *a.* şerit, bir tür bağırsak kurdu.

abdesthane *b. a. Far.* ayakyolu, tuvalet.

abece *a.* alfabe.

abes *s. Ar.* **1.** gerçeğe, kurallara aykırı. **2.** yersiz, gereksiz.

abıhayat, -tı *b. a. Far. (a: bıhayat)* içenlere ölümsüzlük sağladığına inanılan su.

abide *a. (a: bide) Ar.* anıt.

abideleşmek *(nsz)* anıtlaşmak.

abidevî *a. (a: bidevi:) Ar.* anıtsal .

abla *a.* **1.** büyük kız kardeş. **2.** saygı duyulan kadın.

ablak, -ğı *s.* **1.** geniş ve düzgün yüz. **2.** *a.* geniş ve düzgün yüzlü kimse.

abluka *a. İt.* bir ülkenin dışla bağlantılarını kesme, kuşatma. **ablukaya almak** genellikle denizden kuşatmak. **ablukayı yarmak** güç kullanarak kuşatmayı yarıp geçmek.

abone *a. (abo'ne) Fr.* **1.** önceden parasını vererek bir şeye alıcı olma. **2.** peşin ödeme yaparak bir şeye alıcı olan kimse. **3.** *mec.* bir yere sık sık giden.

abonman *a. Fr.* bir satıcı ya da kamu kuruluşu ile alıcılar arasında anlaşma.

abuk sabuk *s ve be.* düşünülmeden söylenen yersiz, gereksiz söz. **abuk sabuk konuşmak** saçma sapan, yersiz sözler söylemek.

abur cubur *a.* ölçüsüz, gereksiz, sırasız yenen şeyler.

abus *s. Ar.* **1.** asık yüzlü, somurtkan kimse. **2.** somurtkan, asık yüz.

acaba *a. be. (a'caba:) Ar.* kuşku ve merak anlatır: *Acaba o mu?*

acar *s.* **1.** gözüpek, yiğit. **2.** güçlü, çevik, becerikli. **3.** yeni.

acayip, -bi *s. (aca:yip) Ar* geleneğe, göreneğe, alışılana aykırı. **2.** *Ünl.* şaşma anlatır: *Öyle mi dedi? Acayip!..* **acayip olmak** yadırganır olmak.

acele *s. ve be. Ar.* **1.** ivedi, çabuk. **2.** *be.* zaman geçirmeden. **acele etmek** çabuk davranmak. **aceleye gelmek** özen göstermeden yapmak. **aceleye getirmek** süre darlığından yararlanıp aldatmak.

Acem *öz. a. Ar.* İran'da yaşayan ulus.

Acemce *öz. a. Far.* Farsça, Acem dili.

acemi *s. Ar.* **1.** bir işi bilmeyen. **2.** bir işe yeni başlamış. **3.** bir yerin yabancısı.

acente *a. İt.* **1.** bir kuruluşun işini o kuruluş adına yürüten birim. **2.** şube. **3.** bir ticaret işletmesi adına iş yapan, aracılık eden kimse.

aceze *ç. a. Ar.* güçsüzler, âcizler, eli yetmezler.

acı *a. ve s.* **1.**. kimi maddelerin ağızda bıraktığı yakıcı tat. **2.** *s.* tadı yakıcı olan. **3.** *s. mec.* keskin, şiddetli: *acı bir ses.* **4.**. çok koyu. **5.** dışardan gelen bir etki karşısında vücutta duyulan rahatsızlık. **6.** *mec.* kırıcı, üzücü, ağır. **acı çekmek** ağrı, sızı duymak. **acı gelmek** dokunmak, kırıcı gelmek. **Acı tatlı** İyi kötü. **acısı çıkmak** olumsuz sonucu görülmek. **acısını görmek** yanlış işin kötü sonucunu görmek. **acısını çıkarmak** öcünü almak.

acı badem *bot. b. a.* bir meyve ağacı ve bu ağacın acımsı meyvesi.

acıklı *s.* **1.** acı verecek durumda olan, dokunaklı. **2.** yaslı, kederli.

acıkmak *(nsz)* açlık duymak, yemek isteği duymak.

acılaşmak *(nsz)* **1.** tadı bozulmak. **2.** *mec.* kırıcı, sert duruma gelmek.

acılı *s.* **1.** acı katılmış. **2.** *mec.* kederli, acısı olan.

acıma *a.* **1.** acımak işi. **2.** üzüntü duyma, merhamet.

acımak *(nsz)1.* acılaşmak, **2.** acılı, ağrılı olmak. **3.** başkalarının kötü durumları karşısında üzüntü duymak. **4.** bir şeyini başkalarına vermekten sakınmak .

acımasız *s.* acımayan, katı yürekli.

acımsı *s.* **1.** acıya yakın tadı olan, acımtırak. **2.** *mec.* dokunaklı.

acındırmak *(-i,-e)* kendine acınacak tavırlar almak.

acıtmak *(-i)* **1.** acılık vermek.**2.** bir yerini ağrıtmak, sızlatmak.

acil *s. (a:cil) Ar.* ivedi, ivedili, acele. **acil servis** sağlık kurumlarında ivedi bakılması gereken hastalara ilk bakımı yapan bölüm.

acilen *be. (a:'cilen) Ar.* hemen, ara vermeden, ivedilikle.

âciz *s. (a:ciz) Ar.* **1.** güçsüz. **2.** beceriksiz. **3.** *huk.* birinin borcunu ödeyememe durumu. **âciz kalmak** çok uğraştığı halde bir işi başaramamak.

acun *a.* dünya

acur *a bot.* çizgili kabuklu, uzun ve irice bir tür hıyar.

acuze *a. (acu:ze) Ar.* sevimsiz, çirkin, yaşlı kadın.

aç, -cı *s.* **1.** yemek yeme gereksinimi olan. **2.** *a.* yiyecek bulamayan, yoksul. **3.** *s. mec.* aç gözlü **4.** *be.* doymamış olarak. **5.** *mec.* hevesli, çok istekli. **aç açık kalmak** yoksulluğa düşmek. **Aç acına.** Bir şey yemeden. **aç doyurmak** yoksullara yiyecek vermek.

açar *a.* **1.** anahtar. **2.** yemekten önce yenen içilen hafif şeyler, aperatif.

aç gözlü *b. s.* mala, paraya çok düşkün, gözü aç, doymaz.

açı *a.* **1.** birbirini kesen iki çizgi ya da iki yüzeyin aralarında kalan aralık. **2.** *mat.* birbirini kesen iki yüzey ya da aynı noktadan çıkan iki yarım doğrunun oluşturduğu geometrik biçim. **3.** *mec.* görüş, bakış.

açık, -ğı *s.* üstünde bir şey olmayan. **2.** açılmış durumda olan. **3.** boş. **4.**. engelsiz **5.** işler durumda bulunan. **6.** aralığı çok olan. **7.** *mec.* çok koyu olmayan **8.** kolay anlaşılır olan. **9.** gizli-liği olmayan. **10.** kıyıdan uzakta olan. **Açık alınla.** *be.* Övünç ve başarıyla. **açık bono vermek** sınırsız yetki vermek. **Açık fikirli.** *s.* Düşündüklerini açıkça söyleyebilen kimse. **açık kapı bırakmak** yeniden dönebilme olanağı bırakmak, kesip atmamak. **Açık oturum.** Açık, herkesin izleyebileceği oturum. **Açık saçık.** Geleneğe göreneğe uymayan. **açık söylemek** çekinmeden söylemek. **açık vermek 1.** geliri giderini karşılamamak, **2.** gizli bir şeyi bilmeden açığa vurmak. **açıkta kalmak** iş bulamamak.

açıkgöz *s.* uyanık, yararına davranan, kurnaz.

açıklamak *(-i)* **1.** bir konuyla ilgili bilgiler vermek. **2.** bir sözün, bir yazının anlamını belirtmek, yorumlamak **3.** açığa vurmak, göstermek.

açıklık, -ğı *a.* **1.** açık olma durumu. **2.** ara, uzaklık.**3.** örtüsüz, çıplak alan. **4.** gerçeği olduğu gibi ortaya koyma durumu. **5.** *ed.* söz ve yazının anlaşılır olması. **açıklık kazandırmak** anlaşılır duruma getirmek, açmak.

açık sözlü *b.s.* bildiğini saklamayan, sözünü esirgemeyen.

açıktan *be.* **1.** sıra ve aşama gözetilmeden. **2.** bir yerin uzağından. **3.** *mec.* para ve emek harcamadan. **açıktan kazanmak** emeksiz elde etmek.

açık yürekli *b. s.* gizlisi saklısı olmayan, temiz yürekli.

açılış *a.* **1.** açılmak işi ve biçimi. **2.** bir yapının, bir kuruluşun çalışmaya başlaması. **Açılış töreni.** Bir açılışı kutlamak için düzenlenen tören .

açılmak *(nsz)* **1.** açmak işine konu olmak. **2.** koyuluğunu yitirmek, **3.** *mec* kendine gelmek, **4.**açığa doğru gitmek **5.** çalışmaya başlamak. **6.** bollaşmak genişlemek. **7.**yırtılmak, delinmek. **8.** üzüntüsünü birine söyleyip ferahlamak. **9.** ayrıntıya girmek. **açılıp saçılmak** açık saçık giyinmeye başlamak.

açıortay *b. a. mat.* bir açıyı iki eşit parçaya bölen doğru parçası.

açıölçer *b. a.* iletki.

açlık, -ğı *a.* **1.** aç olma durumu. **2.** kıtlık, yoksulluk. **açlık çekmek** yoksulluk içinde bulunmak. **Açlık grevi.** Bir haksızlığı protesto etmek için aç durarak gösterilen tepki. **açlıktan gözü kararmak** çok acıkmak. **açlıktan nefesi kokmak** aşırı yoksulluk içinde bulunmak.

açma *a.* **1.** açmak işi. **2.** bir tür susamsız kalınca simit. **3.** ormandan tarla yapma.

açmak *(-i)* **1.** bir şeyi kapalı durumdan kurtarmak. **2.** bir şeyin kapağını ya da örtüsünü kaldırmak. **3.** sarılmış, katlanmış bir şeyi yaymak. *3.* engeli kaldırmak. **4.** tıkalı bir nesneyi açık duruma getirmek. **5.** birbirinden uzaklaştırmak. **6.** düğümü ya da bağlanmış bir şeyi çözmek. **7.** bir aygıtı çalışır duruma getirmek. **8.** koyuluğunu azaltmak. **9.** *mec.* sıkılganlığını gidermek. **Aç gözünü açarlar gözünü.** Uyanık ol, yoksa büyük zararlara uğrarsın.

açmaz *a.***1.** satrançta taşlardan birinin oynatılamaması durumu. **2.** *mec.* içinden çıkılması güç durum. **açmaza getirmek** bir kimseye oyun yaparak güç duruma sokmak.

ad *a.* **1.** varlıkları anlatmaya yarayan söz, isim. **2.** ün, nam, şöhret. **ad takmak** adlandırmak. **ad yapmak** bir alanda ün kazanmak. **adı kalmak** öldükten sonra adı dolaşmak. **adı kötüye çıkmak** kötü olarak anılmak. **adını ağzına almamak** bir nedenle hiç sözünü etmemek. **adını kirletmek** adının kötüye çıkmasına neden olmak.

ada *a.* **1.** çevresi su ile çevrili kara parçası. **2.** çevresi yollarla çevrili arsa.

adabımuaşeret *(a:da:bımua:şeret) b. a. Ar.* davranış töresi, topluluk töresi, görgü.

ada çayı *b. a. bot.* **1.** yurdumuzun daha çok batı bölgelerinde yetişen, yaprakları kokulu bir bitki. **2.** bu bitkiden yapılan sıcak içecek.

adak, -ğı *a.* adamak işi ya da adanılan nesne. **adak adamak** bir dileğin gerçekleşmesi için kurban kesip yoksullara dağıtmak ya da kutsal bir güce yönelik niyette bulunmak.

adale *a. Ar. anat.* tellerden oluşan ve canlılarda hareketi sağlayan yapı, kas.

adalet, -ti *(ada:let) a. Ar.* **1.** herkese kendi hakkını verme. **2.** doğruluk ve eşitlikle davranma. **3.** bu işi uygulayan devlet kuruluşu. **adalet dağıtmak** yasaların kişilere verdiği hakları korumak, hakça kullanabilmelerini sağlamak.

adaletli *s.* adalete uygun düşen, âdil

adam *a.* **1.** insan. **2.** erkek kişi. **3.** iyi yetişmiş kimse. **4.** birinin yanında çalışan, **5.** birine bağlı, koruyucu, kayırıcı, **6.** kim olursa, herkes. **7.** bir yerde görevli kimse **8.** eş, koca. **adam beğenmemek** herkesi değersiz görmek. **adam etmek** eğitmek, yetiştirmek. **adam içine karışmak** değerli bir topluluğa girmek. **adam olmak** iyi yetişmek, gelişmek.

adamakıllı *b. be.* iyice, tamı tamına, ağzına kadar.

adamca ***be.*** insana yakışır biçimde, adam gibi. **2.** kişi sayısı olarak.

adamlık *a.* insana yakışacak tutum ve davranış.

adamsendeci *b. s.* umursamaz, üzerine düşeni yapmaz.

adap, -bı *a. (a:da:p) Ar.* **1.** töre, **2.** yol, yöntem.

adaptasyon *a. Fr.* **1.** *ed.* bir eseri, başka bir toplumun yaşayış, töre ve inanışlarına uyarlama. **2.** *zool.* uyma.

adepte *a. Fr.* uyarlanmış. **adepte etmek** uyarlamak. **adepte olmak** uymak.

adaptör *a. Fr.* bağlayıcı, uyarlayıcı.

adaş *a.* aynı adı taşıyanlardan her biri.

aday *a.* **1.** bir iş için kendini ileri süren ya da ileri sürülen kimse. **2.** bir iş için yetiştirilmekte olan. **aday olmak** bir işe alınmak ya da seçilmek için istekte bulunmak.

ad çekme *b. a.* **1.** ad çekmek işi, kura. **2.** bir işte önce başlayacak olanı seçmek için yapılan işlem.

addetmek *(-i)* saymak, işleme koymak.

adem *a.* ölüm, yokluk, hiçlik. boşluk.

Âdem *a. (a:dem) İbr.* **1.** ilk yaratılan insan ve ilk peygamber. **2.** *mec.* insanda bulunması gerekli özelliklere sahip olan.

âdemiyet *a. (a:demiyet) Ar.* **1.** insanlık,**2.** insana yaraşır durumda olma.

adet, -di *a. Ar.* sayı, tane.

âdet, -ti *a. (a:det) Ar.* **1.** alışılmış şey. **2.** toplulukta uyulması gerekli şey, töre. **Âdet yerini bulsun diye.** Gerekli görüldüğü için değil de alışılmış olduğu için.

âdeta *be. (a:deta) Ar.* **1.** bayağı, hemen hemen. **2.** bayağı yürüyüşle.

adıl *a. dilb.* adların yerine kullanılan sözcük , zamir.

adım *a.* **1.** yürürken ayak atışlarından her biri. **2.** bir ayak atışta gidilen yol **3.** girişim, atılım .**4.** iki dişli arasındaki aralık. **adım adım gezmek** bir yeri iyice dolaşmak. **adım atmak** bir işe başlamak. **adım atmamak** bir yere gitmemek, hiç uğramamak.

adî *s. (a:di:) Ar.* **1.** önemli bir özelliği olmayan, sıradan. **2.** *mec.* düşük, alçak, bayağı.

âdil *s. (a:dil) Ar.* **1.** doğrulukla davranan, hakka saygı gösteren.

adîlik, -ği *a.* bayağılık, aşağılık, düşüklük.

adisyon *a. Fr.* lokanta ve otel gibi yerlerde hesap.

adlî *s. (adli:) Ar.* adaletle ilgili.

adliye *a. Ar.* hukuk ve adalet işlerini yürüten devlet kuruluşu. **2.** hukuk ve adalet işlerinin yürütüldüğü kamu binası.

adliyeci *a.* adliye işlerinde görevli kimse.

adres *a. Fr.* **1.** bir kimsenin bulunabileceği belirli yer. **2.** gönderilen bir şeyin üzerine yazılan alıcıyı belirten yazı. **adres bırakmak** bulunabileceği yeri bildirmek.

adsız *s.* **1.**adı olmayan. **2.** eski Türk'lerde ancak bir yararlık gösterince ad kazanabilen genç.

af, -ffı a. Ar. **1.** bir kusuru, bir hatayı bağışlama. **2.** bir görevden çıkarılma. **affa uğramak** bağışlanmak, affedilmek.

afacan *s. ve a.* canlı, hareketli, zeki ve yaramaz.

afak, -kı *a. (a:fa:k) Ar.* ufuklar, dört bir yan.

afakî *s. (a:fa:ki:) Ar.* dereden tepeden, belli bir konuya bağlı olmayan.

afallamak *(nsz)* şaşırmak, şaşkınlaşmak.

afat, -tı *ç. a. (a:fat) Ar.* belâlar, kıranlar, afetler.

aferin *ünl. (a:ferin) Far.* okşama, beğenme duygularını belirtmek için kullanılır. **aferin almak** başarılı görülüp beğenilmek.

afet, -ti *a.(a:fet) Ar.* sel, deprem, yangın gibi doğa olayları, kıran.

afetzede *s. (a:fetzede) Ar.* afet görmüş, afete uğramış .

affetmek *(-i)* **1.** bağışlamak. **2.** hoşgörü ile karşılamak **3.** bir görev ya da işten çıkarmak.

Afgan *öz. a.* **1.** Afgan halkından olan kimse. **2.** *s.* Afgan'a özgü: *Afgan tazısı.*

afi *a. Yun. argo.* gösteriş, çalım, caka.

afiş *a. Fr.* bir şeyi, bir malı tanıtmak için hazırlanan çoğu resimli, duvar ilânı. **afiş yutmak** *argo* yalana kanmak. **afişte kalmak** ilgi görüp uzun süre izlenmek.

afişe *s. Fr.* duyulmuş, açığa vurulmuş, bilinir durumda. **afişe etmek** açığa vurmak, duyurmak, dile düşürmek.

afiyet, -ti *a. (a:fiyet) Ar.* sağlık, esenlik, hasta olmama durumu. **afiyet bulmak** iyileşmek.

aforoz *a. Yun.* Hristiyanlıkta kilise tarafından bir kimseye verilen topluluktan çıkarma cezası. **aforoz etmek** darılıp biriyle konuşmamak, ilgi ve yakınlığı kesmek.

afra tafra *be.* çalımla, kabararak.

afsunlamak *(-i)* büyülemek, tılsım yapmak.

afsunlanmak *(nsz)* büyülenmek. **afsunlu** *s.* büyülenmiş, sihirli.

afyon *a. Yun.* haşhaş meyvesinden çıkarılan sıvı ve bu sıvıdan yapılan ilâç ya da uyuşturucu. **afyon çekmek** zevk için afyon yutmak.

afyonkeş *s ve a.* zevk için afyon yutan ya da çeken kimse.

afyonlamak *(i)* **1.** afyon vererek uyuşturmak, uyutmak. **2.** *mec.* etkileyerek birini zararlı yola sürüklemek.

afyonlanmak *(nsz) mec.* afyonlamak işi yapılmak.

afyonlu *s.* **1.** afyon yutmuş. **2.** içinde afyon bulunan. **3.** *mec.* dalgın, uyuşuk.

agâh *s. (a:gâ:h) Far.* bilgili, haberli, bilir.

agora *a. Yun.* eski Yunan sitelerinde yönetim, siyaset ve ticaret işlerinin halk tarafından tartışıldığı geniş alan.

agraf *a. F.* giysilere takılan kanca, kopça.

ağ *(I) a.* **1.** iplik, tel, sicim gibi ince nesnelerden yapılmış kafes biçiminde örgü. **2.** örümcek gibi kimi hayvanların salgılarıyla oluşturdukları örgü. **3.** *sp.* oyun alanını ikiye bölen ya da karşı kalelere takılan örgü. **ağına düşürmek** tuzağına düşürmek.

ağ *(II) a.* donun ya da pantolonun apış arasına gelen bölümü.

ağa *a.* **1.** kırsal kesimde toprağı çok olan hatırlı kimse. **2.** halk arasında sayılır erkek. **3.** ağabey. **4.** Osmanlı İmparatorluğu döneminde kimi birim-

lerin başında bulunan kişi: *Yeniçeri ağası.*

ağababa *b. a.* **1.** dede, ata. **2.** *s. mec.* bir yerde, bir toplulukta sözü geçen, etkili olan kimse.

ağabey *b. a.* yaşça büyük erkek kardeş.

ağaç, -cı *a.* **1.** sert yapılı gövdesi kereste ve odun olarak kullanılan uzun ömürlü bitkilerin genel adı. **2.** direk. **3.** *s.* ağaçtan yapılan: *ağaç masa.*

ağaçkakan *b. a. zool.* ağaç kurtlarıyla beslenen, uzun gagalı bir kuş.

ağaçlık, -ğı *a.* **1.** ağaç öbeği. **2.** ağacı bol olan yer.

ağalık, -ğı *a.* **1.** varlıklı olma durumu. **2.** *mec.* cömertlik, eli açıklık.

ağarmak *(nsz)* **1.** ak duruma gelmek, solmak. *2.* aydınlanmak, ışımak.

ağartı *a.* güç seçilebilen aklık.

ağda *a. Ar.* çok kaynatılarak yapışkan bir macun durumuna getirilmiş şeker ya da pekmez eriyiği.

ağdalı *s.* ağdalanmış. **2.** *mec.* anlaşılması güç, süslü anlatım.

ağı *a.* miktarına göre canlıyı öldüren nesne. zehir, sem.

ağıl *a.* koyun ve keçi sürülerinin gecelediği, çevresi çit ya da duvarla sarılı alan.

ağılamak *(-i)* **1.** ağı vermek, zehirlemek. **2.** bir şeye ağı katmak.

ağır *s.* **1.** tartıda çok çeken. **2.** *mec.* davranışları yavaş. **3.** değeri çok olan.**4.** yavaş: *ağır adımla.* **5.** ciddi, oturaklı. **6.** derin: *ağır uyku.* **7.** dokunaklı. **8.**sindirimi güç: *ağır yemek.* **9.** güç işiten: *kulağı ağır.* **Ağır aksak.** Pek yavaş olarak. **Ağır canlı.** Yavaş hareket eden. **ağır gelmek** gücüne gitmek. **ağır işitmek** kulakları az duymak. **Ağır kayıp.** Büyük zarar. **ağır oturmak** akıllı durmak. **Ağır söz.** Kişinin onuruna dokunacak nitelikte söz. **ağırdan almak** bir işi gönülsüz, isteksiz yapmak. **ağırına gitmek** onuruna dokunmak.

ağır ayak *b. s.* doğurması yakın *(kadın).*

ağırbaşlı *b. s.* davranışları olgun, ciddi, ölçülü.

ağırlamak *(-i)* konuğa saygılı davranıp rahat ettirmek, ikram etmek.

ağırlaşmak *(nsz)* **1.** ağır duruma gelmek. **2.** yavaşlamak. **3.** fenalaşmak. *4.* bozulmaya yüz tutmak. **5.** güçleşmek, zorlaşmak. **6.** ağırbaşlı olmak.

ağırlık, -ğı *a. 1.* ağır olma durumu. **2.** ağırbaşlılık. **3.** değerlilik, önem. **4.** güveyin gelin verdiği para. **5.** uyuşukluk, gevşeklik. **6.** takı. **7.** *mec.* külfet. **8.** sorumluluk. **9.** tartılarda kefeye konan nesne. **ağırlık basmak,** gevşeklik ve uyku gelmek. **ağırlık olmak** sıkıntı vermek. **ağırlığını koymak** yetkisini ve gücünü kullanmak.

ağırlıklı *s.* değerlendirmelerde olağanın üzerinde, belli oranda fazladan tanınan: *Ağırlıklı puan.*

ağır sıklet *b. a. sp.* güreş, boks gibi spor dallarında yarışmacıların ağırlığı ile ölçülen durum.

ağıt, -dı *a.* **1.** ölen bir kimsenin arkasından söylenen, yazılan, övücü, acı ve ayrılığın yarattığı duyguları anlatan söz ya da yazı. **2.** ağlama.

ağız, -ğzı *(l) a.* **1.** yüzün ön kısmında bulunan, seslenmeye, konuşmaya, besinleri almaya yarayan boşluk. **2.**

kapların açık kısmı. 3. bir akarsuyun döküldüğü yer. 4. körfez, yol gibi yerlerin açık yanı. 5. kavşak. 6. *dilb.* bir dilin değişik bölgelerde gösterdiği ayrılık. 7. kesici araçların keskin yanı. 8. pek yakın yer. **ağız aramak** karşısındakini söyletecek dil kullanmak. **ağız birliği etmek** söz birliği etmek. **Ağız dalaşı.** Dil kavgası. **ağız dil vermemek** hiç konuşmamak. **Ağız tadıyla.** Rahat içinde. **ağız yapmak** birini kandıracak biçimde konuşmak. **Ağzı açık.** Şaşkın, alık. **ağzıyla kuş tutsa** ne yapsa boşuna. **ağzına baktırmak** kendini dinletmek. **ağzını dilini bağlamak** birini konuşamayacak duruma getirmek. **ağzını sıkı tutmak** sır vermemek.

ağız, -ğzı *(II) a.* yeni doğurmuş memelilerin ilk sütü.

ağız birliği *b. a.* **1.** bir konuda aynı biçimde konuşma durumu, söz birliği.

ağızlık, -ğı *a.* **1.** ucuna sigara takılan delik araç. **2.** nefesle çalınan araçların ağza gelen yanı. **3.** telefon gibi araçlarda ağıza getirilen yan. **4.** hayvanların ısırmaması ya da yememesi için ağızlarına takılan kafes **5.** *hlk.* bir şeyin başladığı yer.

ağlamak *(nsz,-e)* **1.** acı, üzüntü, sevinç gibi etkilerle göz yaşı dökmek. **2.** (-den) sızlanmak, yakınmak. **Ağlamak para etmez.** Üzülmek boşuna.

ağlamaklı *s.* ağlar gibi olan, ağlamaya yakın.

ağlaşmak *(nsz-le)* **1.** birlikte ağlamak. **2.** *(nsz)* sızlanmak.

ağlayıcı *a.* kimi toplumlarda ölüye ağlamak için ücretle tutulan kimse.

ağnamak *(nsz)* yere yatıp yuvarlanmak *(hayvan).*

ağrı *a.* vücudun bir yerinde görülen sürekli ve şiddetli acı.

ağrımak *(nsz)* ağrılı olmak.

ağrısız *s.* **1.** ağrısı olmayan; *be.* ağrı vermeden. **3.** *mec.* dertsiz, sıkıntısız.

ağyar *ç. a. Ar.* başkaları, eller, yabancılar.

ah *ünl.* **1.** öfke, pişmanlık, özlem, sevgi gibi duygular anlatır. **2.** ağrı, acı duyulduğunda söylenir: **Ah alan onmaz.** Kötülük eden karşılığını fazlasıyla görür. **ahı çıkmak** yaptığının karşılığını görmek.

ahali ç. *a. (aha:li) Ar.* **1.** bir yerleşim biriminde yaşayanların tümü. **2.** bir yerde toplanan kalabalık, halk.

ahbap, -bı *ç. a. Ar.* yakın ilişki kurulan, sevilen kimse, dost, arkadaş.

ahdetmek *(-e)* **1.** bir şeyi yapmak için kendi kendine söz vermek. **2.** yemin etmek.

ahenk, -gi *a. (a:henk) Ar.* **1.** uyum. **2.** *mec.* anlaşma, uyuşma. **3.** çalgılı eğlence.

ahenkli *s.* **1.** uyumlu, düzenli. **2.** eğlenceli.

aheste *s. (a:heste) Far.* yavaş, ağır.

ahır *a.* evcil büyükbaş hayvanların barındırıldığı kapalı yer.

Ahi öz. *a. (a:hi) Ar.* **1.** Ahilik ocağından olan kimse. **2.** cömert, eli açık.

Ahilik, -ği *öz. a.* **1.** Anadolu'da gelişen esnaf, zanaatçı ve çiftçi gibi tüm çalışma kollarını içine alan ocak. **2.** cömertlik, eli açıklık.

ahir. *s. (a:hir) Ar.* **1.** son, sonraki. **2.** en sonunda. **Ahir vakit.** Ömrün son anları. **Ahir zaman.** Dünyanın son zamanları.

ahit, -hdi *a. Ar.* **1.** bir işi üzerine alma, kendi kendine söz verme. **2.** antlaşma.

ahize *a. (a:hize) Ar.* bir elektrik akımını alıp başka bir güce çeviren araç, alıcı.

ahkâm *ç. a. (ahkâ:m) Ar.* yargılar, hükümler. prensipler. **ahkâm kesmek** kesin yargılarda bulunmak.

ahlâk, -kı *ç. a. (ahlâ:k) Ar.* **1.** bir toplumda kişilerin benimsedikleri ve uymak zorunda oldukları davranış biçimleri. **2.** iyi nitelikler, güzel huylar, alışkanlıklar.

ahlâklı *s.* ahlâk kurallarına uyan, bunlara uygun davranan kimse.

ahlâksız *s.* ahlâk kurallarına uymayan, uygun davranmıyan kimse.

ahlat, -tı *a. Yun. bot.* **1.** kendi kendine yetişen, fidesine armut aşılanan yaban ağacı. **2.** bu ağacın armuda benzeyen küçükçe yemişi.

ahmak, -ğı *s. Ar.* aklını kullanamıyan, bön, aptal. **Ahmak ıslatan.** İnce ince yağan yağmur.

ahret, -ti *a. Ar.* dinsel inanca göre insanın öldükten sonra dirilip sonsuza kadar kalacağı ve Tanrı'ya hesap vereceği yer.

ahretlik, -ği *a.* **1.** besleme kız. **2.** ahret kardeşi olan kadınlardan her biri.

ahşap, - bı *s. Ar.* ağaçtan, tahtadan yapılmış.

ahtapot, -tu *a. Yun. zool.* dokunaçlı bir balık çeşidi. **2.** *hlk.* burun zarı üzerinde gelişen bir tür ur, polip.

ahu *a. (a:hu) Far.* **1.** ceylan, karaca. **2.** *mec.* güzel, ince, hoş kadın. **Ahu gibi.** Çok güzel. **Ahu gözlü.** Güzel gözleri olan.

ahval, -i *ç. a. (ahva:l) Ar.* **1.** durumlar, haller. **2.** davranışlar, **3.** olaylar.

aidat, -tı *ç. a. (a:ida:t) Ar.* **1.** ödenti. **2.** kesenek.

aile *a. (a:ile) Ar. sos.* **1.** ana baba ve çocuklardan oluşan toplum birimi. **2.** karı, eş. **3.** aynı soydan gelen kimseler. **4.** aralarında kandaşlık ve hısımlık bağı bulunanların tümü. **5.** ana niteliği bir olan, dil, bitki, ya da hayvan topluğu. **aile ocağı** ailenin yerleştiği, oturduğu ev.

ailece *be. (a:ile'ce)* tüm aile birlikte.

ailevî *(a:ievi:)s. Ar.* aile ile ilgili.

ait *il. (a:it) Ar.* ilgilendiren, ilişkin, ilgili. **ait olmak** birinin olmak.

ajan *a. Fr.* **1.** bir devlet ya da bir kuruluşun gizli işlerini yürütmekle görevli kimse, casus. **2.** bir kimse ya da kuruluş adına iş yapan kimse, iş görevlisi, temsilci.

ajans *a. Fr.* **1.** haber bulma ve yayma işleriyle uğraşan kuruluş. **2.** bir ticaret kuruluşunun tanıtımını yapan, yayan iş kolu. **3.** bu iş kollarının çalıştığı büro.

ak a. **1,** beyaz, kara olmayan renk. **2.** *s.* bu rente olan. **3.** *mec.* temiz, namuslu. **4.** *mec.* sıkıntısız, huzurlu. **5.** *a.* beyaz leke. **6.** *a.* kimi şeylerde beyaz bölüm. **Akı karası geçitte belli olur.** İşin sonuna bakalım, deneyelim. **akla karayı seçmek** çok sıkıntı çekmek, güçlük çekmek.

akabinde *be. Ar.* hemen, hemen ardından, arkasından.

akaç, -cı *a.* **1.** bir yerde biriken sıvıları akıtmaya yarayan oluk, boru gibi araç. **2.** kanal, ark, su yolu. **3.** yer altı su oluğu.

akademi *Fr.* **1.** bilginler, santçılar, yazarlar kurulu. **2.**. yüksek okul.

akademik *s. Fr.* **1.** akademi ile ilgili. **2.** bilimsel niteliği olan.

akak, -ğı *a. hlk.* **1.** akarsu yatağı. **2.** ırmak, dere, çay. **3.** inişi çok olan yer.

akala *a. bot.* bir pamuk türü.

akamet, -ti *a. (aka:met) Ar.* **1.** verimsizlik, kısırlık. **2.** *mec.* başarısızlık.

akar *a. Ar.* kiraya verilerek gelir getiren ev, dükkân gibi taşınmazlar.

akarca *a. hlk.* **1.** kemik veremi. **2.**. sürekli akan çıban. **3.** küçük akarsu. **4.** kaplıca.

akarsu *b. a.* **1.** belirli bir yatak içinde sürekli ya da zaman zaman akan dere, çay, ırmak gibi sular. **2.** tek sıra elmas ya da inceden gerdanlık.

akaryakıt, -tı *b. a.* benzin, mazot, gaz yağı gibi sıvı durumundaki yakıt.

akasya *a. bot.* yurdumuzda süs ya da gölge ağacı olarak yetiştirilen bir bitki.

akbaba *b. a. zool.* daha çok dağlık yerlerde yaşayan, başı ve boynu çıplak, leşle beslenen iri ve yırtıcı bir kuş.

akciğer *b. a. anat.* göğüs kafesinde bulunan, solunuma yarayan, sağlı sollu iki parçadan oluşan organ.

akça *a.* **1.** akçe, para. **2.** *s.* beyaza yakın, beyazca.

akçalı *s.* paraya bağlı, parayla ilgili, malî.

akçe *a.* **1.** küçük gümüş para. **2.** her çeşit madensel para. **Geçer akçe.** Herkesçe aranan, istenen.

akdetmek *(-i)* yapmak. **mukavele akdetmek** sözleşme yapmak.

akıbet, -ti *a. (a:kıbet) Ar.* **1.** son, sonuç. **2.** be. eninde sonunda. **akıbetine uğramak** birinin düştüğü kötü duruma düşmek.

akıcı *s.* **1.** akma özelliği olan. **2.** *ed.* kolay anlaşılır durumda.

akıl, -klı *a. Ar.* **1.** anlama, kavrama yetisi, us. **2.** hafıza, bellek. **3.** düşünce, kanı. **4.** öğüt, gösterilen yol. **akıl danışmak** bir konuda görüş sormak. **akıl erdirememek** sırrını çözememek, anlayamamak. **akıl havsala almamak** akla mantığa sığmamak. **Akıl işi değil.** Doğru değil. **akıl kârı olmamak** aklı olan birisinin yapacağı iş olmamak. **akla gelmedik** düşünülemeyen. **aklı başına gelmek** doğru yolu bulmak. **aklı kalmak** ilgisini çeken bir şeyi unutamamak. **aklına gelmek** anımsamak. **aklından geçirmek** düşünmek. **aklını başından almak** şaşırtmak.

akıl dışı *b. s.* akla, gerçeğe uymayan.

akıllanmak *(nsz)* **1.**karşılaşılan olaylardan ders alarak davranmak. **2.** uslanmak.

akıllı *s.* doğruları görebilen ve ona göre davranan.

akım *a.* **1.** akmak işi. **2.** hava, elektrik ya da sıvıların yer değiştirmeleri. **3.** sanatta ve siyasette, görüş, yöntem. **4.** *coğ.* debi.

akımtoplar *b. a.* akü, akümülâtör.

akın *a.* **1.** kalabalık bir şeyin aralık vermeden gelmesi durumu. **2.** düşman topraklarına yapılan baskın. **3.** *sp.* karşı takım kalesine doğru topluca girişilen baskın.

akıncı *a.* **1.** *tar.* başka devlet topraklarına akın yapan savaşçı. **2.** *sp.* karşı kaleye gol atmakla görevli, ön sıra oyuncusu, forvet.

akıntı *a.* **1.** akmak işi. **2.** hava ya da suyun bir yöne ilerleyişi, akım. **3.** vücuttaki bir yaradan çıkan sıvı. **4.** kimi ağaçlardaki reçinenin sızması. **akıntıya kürek çekmek** olmayacak bir işle boşuna uğraşmak.

akışkan *s. ve a. fiz.* biçimsiz olup, içinde bulundukları şeyin biçimini alan.

akıtmak *(-i, -e)* akmasını sağlamak, dökmek.

akide *(I) a. (aki:de) Ar.* bir şeye inanarak bağlanış, din inancı.

akide *(II) a. Ar.* şeker kaynatılarak yapılan, ağızda güç eriyen, kokulu bir tür şeker.

akik, *(aki:k)* -ği *a. Ar.* yüzük gibi süs eşyaları yapmakta kullanılan çeşitli renklerde parlak ve değerli bir taş.

akim *s. (aki:m) Ar.* **1.** kısır, döl vermeyen. **2.** sonuçsuz, başarısız. **akim kalmak** başaramamak

akis, ksi *a. Ar.* **1.** yansıma, yankı. **2.** bir cismin parlak bir yüzeyde görünmesi. **3.** *mec.* bir şeyin başka bir şey üzerinde yaptığı etki.

akit, -kdi *a. Ar.* iki taraf arasında yapılan sözleşme, mukavele. **2.** nikâh.

ak kan *b. a. anat.* lenf.

akkor *b. a.* ışık saçacak kadar kızdırılmış nesne.

akkuş *b. a. zool.* atmaca.

aklamak *(-i)* bir kimseyi suçsuz ya da borçsuz olduğu yargısına vararak temize çıkarmak, ibra etmek.

aklıselim *(aklıseli:m) b. a. Ar.* doğru düşünme, gerçeği görme, sağduyu.

akmak *(nsz)* bir yerden başka bir yere doğru ilerlemek *(sıvı, toz.).* **2.** aşağıya düşmek *(akıcılar).* **3.** içindeki sıvıyı sızdırmak. **4.** yerden çıkmak. **5.** *argo* ansızın ortadan kaybolmak. **6.** *mec.* çabuk geçmek *(zaman).* **Akmasa da damlar.** Az çok gelir getirir.

akordeon a. Fr. 1. üstündeki tuşlara basarak çalınan körüklü, taşınabilir bir çalgı. 2. kumaşlarda makine ile yapılmış kırma.

akort, -du *a. Fr.* **1.** bir çalgıyı uygun ses vermesi için ayarlama. **2.** armoniyi sağlayan seslerin birleşmesi. **Akordu bozuk.** Uyumsuz, tutarsız.

akraba *ç. a. (akraba:) Ar.* **1.** kan ya da evlilik yoluyla birbirine bağlı kimseler. **2.** *mec.* oluşma yönünden aynı kaynağa bağlı şeyler. **3.** *mec.* biri ötekinin sonucu olan şeyler.

akran *ç. a. (akra:n) Ar.* aynı yaşta olan, yaşça denk, yaşıt.

akreditif *a. Fr.* **1.** bir bankanın yükümlülüğü altında üçüncü bir kişi yararına bir başka banka ya da aracısınca açtırılan kredi. **2.** kredi mektubu.

akrep, -bi *a. Ar.* **1.** *zool.* sıcak ve nemli yerlerde yaşayan, kuyruğunda ağılı iğnesi bulunan bir böcek. **2.** saatın iki ibresinden kısası. **Akrep gibi.** Sözleriyle her an başkalarını inciten kimse.

akrobasi *a. Fr.* cambazlık, akrobatlık.

akrobat, -tı *a. Fr.* cambaz.

akropol, -lü *a.Fr.* eski Yunan kentlerinde en önemli tapınakların ve yapıların bulunduğu iç kale.

akrostiş *a. Fr. ed.* her dizenin ilk harfi yukarıdan aşağıya doğru ortaya bir söz çıkacak biçimde düzenlenmiş manzume.

aks *a. Fr.* dingil.

aksak, -ğı *s.* **1.** aksayan, az topallayan. **2.** *mec.* iyi gitmeyen. **3.** *a.* Türk müziğinde kıvrak bir makam.

aksam *ç. a. (aksa:m) Ar.* kısımlar, parçalar.

aksamak *(nsz)* **1.** az derecede topallamak. **2.** *mec.* gereği gibi gitmemek.

aksan *a. Fr.* **1.** bir ülkeye ya da çevreye özgü söyleyiş özelliği. **2.** *dilb.* bir dilde vurgu. **aksanı bozuk** sözcükleri söyleyemeyen.

aksesuar *a. Fr.* **1.** bir şeyin asıl işlevine katılmayan ancak o şeye önemli yararı dokunan araç ya da nesne. **2.** *tiy.* sahnede tamamlayıcı olarak kullanılan eşya. **3.** kadın giyiminde çanta, şapka, eldiven gibi eşya.

aksetmek *(a'ksetmek) (nsz)* **1.** *(ses)* bir yere çarpık yansımak, yankılanmak. **2.** *(-e)* bir yere vurmak *(ışık)*. **3.** bir yere çarpıp aynen görünmek. **4.** ulaşmak, yayılmak

aksırmak *(nsz)* ağız ve burundan hızlı, gürültülü soluk boşaltmak, hapşırmak.

aksi *s. Ar.* **1.** ters, karşıt, olumsuz. **2.** uygun olmayan. **3.** inatçı, huysuz. **Aksi gibi.** İstenmediği halde. **Aksi halde.** Hiç olmazsa. **Aksi tesadüf.** Şanssızlığa bak.

aksilik, -ği *a.* **1.** terslik, huysuzluk. **2.** *mec.* bir işin yolunda gitmeme durumu. **aksilik çıkmak** bir engel çıkmak. **aksilik etmek** uyuşmaya yanaşmamak. **aksiliği tutmak** güçlük çıkarmak.

aksiseda *b. a. (a'ksiseda:) Ar.* yankı, eko.

aksiyon *a. Fr.* **1.** bir etkenin, bir düşüncenin ortaya çıkması. **2.** kişi etkinliğinin ya da düşüncesinin ortaya çıkması. **3.** hareket, iş. **4.** *tic.* sermayenin belirli bir bölmü.

akşam *a.* gündüzün sona erdiği, gecenin başladığı zaman. **Akşam pazarı.** Akşamları sokaklarda kurulan geçici pazar. **akşama kalmak** gecikmek, bitmemek. **Akşama sabaha.** Çok yakında. **Akşamdan akşama.** Her akşamüstü. **akşam etmek** günü bitirmek.

akşamcı *s.* **1.** akşamları içmeye alışkın *(kimse)*. **2.** *a.* akşamları çalışan kimse.

akşamlamak *(nsz)* **1.** günün tümünü bir yerde geçirmek. **2.** akşamı bir yerde geçirmek.

akşamları *be.* **1.** akşam zamanı. **2.** her akşam.

akşam safası *b. a. bot.* gece sefası.

aktar *a. Ar.* baharat, ev araç ve gereçleri satan kimse ya da iş yeri.

aktarmak *(-i, -e, -den)* **1.** bir yerden bir başka yere ya da kaba geçirmek. **2.** bir şeyin yolunu, yönünü değiştirmek. **3.** bir dilden başka bir dile çevirmek. **4.** bina örtüsünü gözden geçirip düzenlemek. **5.** toprağı sürmek. **6.** iletmek, bildirmek.

aktarmalı *s.* bir yerde başka bir taşıta binilmesini gerektiren.

aktif *s. Fr.* **1.** etkin, canlı, çalışkan. **2.** etkili, etken. **3.** bir ticaret yerinin değerlerinin tümü. **aktif rol oynamak** etkili olmak.

aktör *a. Fr.* tiyatro ve sinemada erkek oyuncu.

aktris *a. Fr.* sinema ve tiyatroda kadın oyuncu.

aktüalite *a. Fr.* **1.** günün olayı ve konusu. **2.** güncellik.

aktüel *s. Fr.* güncel, şimdiki, şu andaki

akustik, -ği *a. Fr.* **1.** fizikte ses bilimi, yankı bilimi. **2.** kapalı bir yerde seslerin dağılım biçimi.

akut *s. İng.* ilerlemiş, sınırda.

akü *a. Fr.* akümülâtörün kısa yazılışı.

akümülâtör *a. Fr.* elektrik enerjisini depolayan, gerektiğinde elektrik enerjisi olarak veren aygıt.

aküpunktür *a. Fr.* vücudun değişik yerlerine genellikle altın iğne batırılarak yapılan bir tedavi.

akvam *ç. a. (akva:m) Ar.* kavimler, uluslar.

akvaryum *a. (akva'ryum) Fr.* su hayvanları ya da bitkilerinin bakıldığı camdan su kabı.

akyuvar *b. a.* kan ve lenf sıvısında bulunan çekirdekli, yuvarlak hücre.

al *(I) a. hlk.* tuzak, düzen, aldatma.

al *(II)* **1.** kızıl, kırmızı. **2.** *s.* bu renkte olan. **3.** kızıla çalan at rengi. **4.** *a.* yüze sürülen süsler, allık.

ala *s.* **1.** karışık renkli, alaca. **2.** hlk. açık kestane renginde olan, elâ. **3.** *hlk.* kekliğin boynundaki kara çizgi.

âlâ *s. (a:la:) Ar.* iyi, pek iyi, çok iyi, güzel.

alabalık, -ğı *b. a. zool.* soğuk, duru, tatlı sularda yaşayan, pulsuz, üzeri kırmızı beneklerle kaplı, eti lezzetli bir balık.

alabanda *a. (alaban'da) İt.* deniz araçlarının iç yanları. **alabanda etmek** dümeni sağa ya da sola sonuna kadar çevirmek. **alabanda vermek** azarlamak. **alabandayı yemek** çok azarlanmak.

alabildiğine *b. be ve s.* **1.** uçsuz bucaksız, sınırsız. **2.** *mec.* gerektiğinden çok.

alabora *a. (alabo'ra) İt.* **1.** geminin devrilecek derecede yana yatması. **2.** balığı toplarmak için ağın yukarıya alınması.

alaca *a.* **1.** birden çok rengin karışmasından oluşan renk. **2.** *s.* ikiden çok renkten oluşmuş. **3.** birkaç renkte iplikten yapılmış dokuma. 4. *mec.* kötü alışkanlık.

alacak, -ğı *a.* **1.** yapılan hesaplama sonunda kalan para ve malların tümü. **2.** para ile alınan şeyler. **Alacak verecek.** Alış veriş ilişkisi. **Alacağına kuzgun, vereceğine karga.** Alacağında çok istekli, vereceğinde isteksiz.

alaca karanlık, -ğı *b. a.* güneş doğmadan önce ve battıktan hemen sonraki yarı aydınlık.

alacaklı *s.* **1.** alacağı olan. **2.** *a.* birinde alacağı olan kimse.

alaçam *b. a. bot.* ağacının rengi kızıla çalan bir çam türü.

alafranga *(alafra'nga) s. İt.* **1.** Frenklerin töre ve yaşamına uygun. **2.** *a ve s.* batı uygarlığını ve yaşam biçimini benimsemiş kimse.

alageyik, -ği *b. a. zool.* postu benekli, güney Avrupa ve kuzey Afrika'da yaşayan bir geyik türü.

alâka *a. (alâ:ka) Ar.* **1.** ilgi. **2.** gönül bağı, gönül yakınlığı.

alâkadar *s. (alâ:kadar) Ar.* ilgili. **alâkadar etmek** ilgilendirmek. **alâkadar olmak** ilgilenmek.

alâkalanmak *(-le)* **1.** ilgilenmek. **2.** yakınlık duymak. **3.** bir şeyi çekici bulmak.

alâkalı *s.* ilgili.

alâkart *s. ve a. Fr.* **1.** yemek listesinden seçilen *(yemek).* **2.** *be.* listeden yemek seçerek.

alâmet, -ti *a. (ala:met) Ar.* **1.** belirti, iz. *2. mec.* irilik, büyüklük bakımından normal olmayan.

alan *a.* **1.** düz ve geniş yer, meydan. **2.** orman içinde ağaçsız düzlük. **3.** yüz ölçümü. **4.** *mec.* çalışma çevresi. **5.** *sp.* karşılaşmaların yapıldığı saha.

alan topu *b. a.* tenis.

alârm *a. Fr.* bir tehlikenin herkese bildirilmesi için verilen işaret.

alaşağı etmek *(-i)* **1.** birini işten atmak, kovmak. **2.** tutup yere çarpmak.

alaşım *a. kim.* aralarında kimyasal bileşim olmadan bir metale bir ya da bir kaç elementin katılmasıyla oluşan madde.

alaturka *s. (alatu'rka) İt.* **1.** eski Türk gelenek ve göreneklerine uygun. **2.** *a ve s.* bu gelenek ve töreleri benimsemiş kimse.

alavere *a. (alave're)* **1.** bir şeyin elden ele geçmesi. **2.** bir şeyi elden ele aktarma. **3.** kargaşalık. **alavere dalavere yapmak** hile yapmak, düzen kurmak.

alay *(I) a. Far* . **1.** bir tören ya da gösteride bulunan topluluk. **2.** Çok kalabalık. **3.** tümü, hepsi. **4.** üç taburdan oluşan asker birliği.

alay *(II) a. Yun.* biriyle söz, davranış ya da hareketlerle eğlenme. **alay etmek** birinin kusurlu yanıyla eğlenmek. **alaya almak** eğlenmek.

alâyiş *a. (a:la:yiş) Far.* göz kamaştırma, gösteriş.

alaza *a. hlk.* dökülen tohumlarla ertesi yel kendiliğinden çıkan bitki.

albay *b. a. ask.* görevi alay komutanlığı olan subay.

albeni *b. a.* çekicilik, alım, gösteriş.

albüm *a. Fr.* **1.** içine pul, resim gibi nesneler konan özel defter. **2.** bir konuda kısa notlarla hazırlanmış kitap.

albümin *a. Fr.* canlıların doku ve sıvılarında bulunan, yumurta akı, süt, kan serumu gibi maddeleri oluşturan bir tür protein.

alçak, -ğı *s.* **1.** yerden uzaklığı az olan. **2.** az yüksek olan. **3.** kısa. **4.** *mec.* bilerek kötülük yapan, bayağı, aşağılık. **alçak ses 1.** hafif ses. **2.** *müz.* kalın ses.

alçakça *s. ve be.* **1.** oldukça alçak **2.** alçağa yakışır biçimde.

alçak gönüllü *b. s.* kendi değer ve önemini aşağı gösteren, böbürlenmeyen.

alçaklaşmak *(nsz)* alçak duruma gelmek, bayağılaşmak.

alçaklık, -ğı *a,* alçak olma durumu.

alçalmak *(nsz)* alçak duruma gelmek .

alçaltmak *(-i)* alçak duruma getirmek.

alçı *a.* alçı taşının pişirilip toz durumuna getirilmesinden oluşan nesne.

alçıya almak kırılan bir organı kırığın kaynaması için alçıya batırılmış bezle sarmak.

alçı taşı b. a. pişirildiğinde alçı özelliği alan taş.

aldanmak *(nsz, -e)* **1.** görünüşe kapılıp yanılmak. **2.** yalana, düzene kanmak. **3.** düş kırıklığına uğramak. **4.** avunmak. oyalanmak.

aldatmaca *a.* aldatmayı amaçlayan davranış, tuzak, düzen, hile.

aldatmak *(-i)* **1.** yanıltmak, şaşırtmak. **2.** birini kandırarak zarara sokmak. **3.** yalan söylemek. **4.** kötü yola sürüklemek, baştan çıkarmak. **5.** oyalamak, avutmak.

aldırış *a.* aldırmak işi. **aldırış etmemek** önem vermemek, ilgilenmemek.

aldırmak *(-i, -e)* **1.** almak işini yaptırmak. **2.** getirtmek. **3.** *(-e)* önem vermek.

alelacele *b. be. (ale'lacele) Ar.* çabucak, ivedilikle.

alelâde *b. s. (ale'lâ:de) Ar.* olağan, sıradan, görülegelen.

alem *a. Ar.* **1.** bayrak, sancak. **2.** minare, kubbe gibi şeylerin tepelerine takılan madenden yapılmış yıldız ya da yarım ay biçiminde süs.

âlem *a. (a:lem) Ar.* **1.** yeryüzü ve gökyüzündeki tüm varlıklar, evren. **2.** dünya, **3.** hayvan ve bitkilerin tümü. **4.** herkes, başkaları. **5.** *mec.* eğlence. **6.** kendine özgü çarpıcı özellikleri olan varlık. **7.** düş gücü. **âlem yapmak** sazlı sözlü eğlenmek.

alemdar *a. Ar.* **1.** bayrağı ya da sancağı taşıyan, sancaktar. **2.** *mec.* önder.

alenen *(ale'nen) be.* açıktan açığa, herkesin gözü önünde.

alenî *s. (aleni:) Ar.* açık, ortada, herkesin içinde yapılan.

aleniyet, -ti *a. Ar.* açık olma durumu, açıklık.

alerji *a. Fr.* **1.** kimi canlıların bazı yiyeceklere karşı gösterdikleri aşırı duyarlık. **2.** *mec.* bir kimseye ya da bir şeye karşı gösterilen olumsuz duyarlık.

alerjik *s. Fr.* **1.** alerji ile ilgili olan. **2.** *mec.* birine ya da bir şeye karşı alerjisi olan.

âlet, -ti *a. (a:let) Ar.* **1.** bir işi yapmaya yardımcı özel nesne. **2.** bir sanatı gerçekleştirmeye yarayan özel aygıt **3.** *mec.* hoş olmayan bir işi yapan birine yardımcılık eden kimse.

alev *a. Ar.* **1.** yanan bir cismin çıkardığı yalım, yalaz. **2.** ateş, kıvılcım. **3.** aşk yangısı. **alev almak** tutuşmak. **alev saçağı sarmak** önüne geçilmez duruma gelmek.

Alevî *öz. a. ve s.(alevi:) Ar.* Alevîlik mezhebine bağlı *(kimse).*

Alevîlik, -ği *öz. a. (alevi:lik)* halife Ali'yi ilk üç halifeden üstün tutan mezhep ve tarikatların genel adı.

alevlendirmek *(-i)* **1.** alevlenmesini sağlamak. **2.** *mec.* kızıştırmak.

alevlenmek *(nsz)* **1.** alev çıkarmaya başlamak. **2.** şiddetlenmek. **3.** *mec.* parlamak.

aleyh *a. Ar.* karşıt, zıt. karşı. **aleyhinde olmak** karşı olmak. **aleyhinde konuşmak** çekiştirmek, eleştirmek, kötülemek. **aleyhine olmak** zararına olmak. **aleyhte olmak** karşı tavır almak.

alfabe *a. Fr.* **1.** bir dilin seslerini gösteren, belli bir sıraya göre dizilmiş harflerin tümü. 2. bir dilin harflerini tanıyarak okumayı öğreten kitap. **3.** *mec.* bir işin başlangıcı.

alfabetik, -ği *s. Fr.* alfabe sırasına göre dizilmiş.

algı *(I) a. hlk.* **1.** alacak. **2.** rüşvet. **3.** vergi.

algı *(II) a. hlk.* haşhaş sütünü toplamak için kullanılan kaşık.

algı *(III) a. psikol. ve fel.* bir şeyin bilincine varma, idrak.

algılamak (-i) idrak etmek, bir olayı ya da bir nesnenin varlığını duyum yoluyla bilinç alanına almak.

algılanmak *(nsz)* algılamak işi yapılmak.

alıcı *a.* **1.** satın almak isteyen kimse. **2.** kendisine bir şey gönderilen kişi **3.** ahize, almaç. **4.** *sin.* görüntüleri alan aygıt. **alıcı gözüyle bakmak** inceden inceye gözden geçirmek.

alıç *a. Far. bot.* **1.** kırlarda yetişen yabanî bir ağaç. **2.** bu ağacın ekşimsi meyvesi.

alık, -ğı *s.* akılsız, sersem, kafasız. **alık alık bakmak** aptal aptal bakmak.

alıkoymak *(-i, -e)* **1.** bir süre için bir yerde tutmak. **2.** *(-i,-den)* birinin işini engellemek **3.** *(-i)* ayırıp saklamak. **4.** engel olmak.

alım *a.* **1.** almak işi. **2.** *mec.* gönlü çeken durum, cazibe. **3.** çalım, gurur. **alım satım** alış veriş.

alımlı *s.* **1.** çekici cazibeli. **2.** çalımlı, gururlu.

alışıklık, -ğı *a.* alışık olma durumu.

alışkanlık, -ğı *a.* alışmış, yatkınlaşmış olma özelliği.

alışkın *s.* bir şeye ya da bir şey yapmaya alışmış olan.

alışmak *(-e)* **1.** bir işi kalaylıkla yapacak düzeye gelmek. **2.** uyabilecek duruma gelmek. **3.** uyar duruma gelmek. **4.** sürekli ister duruma gelmek. **5.** bağlanmak. **6.** evcilleşmek.

alıştırma *a.* **1.** alıştırmak işi. **2.** bir işte beceriyi artırmak için yapılan çalışma, ekzersiz. **3.** *sp.* vücudun gelişmesini sağlamak için yapılan çalışmalar.

alıştırmak *(-i,-e)* öğretmek, alışkanlık kazandırmak.

alış veriş *b. a.* **1.** alım satım işi. **2.** *mec.* ilişki. **alış verişi kesmek** ilgiyi bitirmek. **alış verişe çıkmak** alım satım için çarşıya gitmek.

âli *a. (a:li) Ar.* yüce, yüksek.

alil *s. Ar.* hastalıklı, sakat.

âlim *a. (a:lim) ve. s. Ar.* bilgin.

alivre *s. Fr.* ürün toplanmadan, ilerde teslim edilmek üzere pey verilerek yapılan *(satış)*.

alize *a. Fr.* tropikal bölgelerdeki denizlerde tüm yıl süresince düzenli olarak esen yeller.

alkım *a.* gök kuşağı.

alkış *a.* bir şeyin beğenildiğini belirtmek için el çırpma, alkışlama. **alkış toplamak** çok alkışlanmak. **alkış tutmak** topluca alkışlamak.

alkışlamak *(-i)* **1.** bir olayın beğenildiğini belirtmek işin el çırpmak . **2.** *mec.* beğenmek, takdir etmek.

alkol, -lü *a. Fr.* **1.** mayalanmış şekerli sıvıların damıtılmasıyla elde edilen uçucu, kokulu, yanıcı, renksiz sıvı. **2.** *mec.* her çeşit içki.

alkolik, -ği *s. Fr.* alkollü içkilere aşırı düşkün olan *(kimse)*.

alkollü *s.* **1.** alkolden yapılmış ya da içinde alkol bulunan. **2.** *mec.* içkili.

Allah *öz. a. (Alla:h) Ar.* evrendeki tüm varlıkların yaratıcısı olduğuna inanılan yüce varlık, Tanrı. **Allah aratmasın.** Daha kötüsünü görmeyelim. **Allah bana ben de sana.** Kazanırsam öderim. **Allah düşmanıma vermesin.**

Kimsenin çekmesi istenmeyen bir acı. **Allah utandırmasın.** Başarılar dilerim.

allahlık, -ğı *s.* bir işe yaramayan, saf ve zararsız kimse.

allak bullak *s. ve. be.* darmadağın, karmakarışık, altüst. **allak bullak olmak 1.** çok karışmak. **2.** *mec.* zihni karışmak, şaşkına dönmek.

allâme *s. (alla:me) Ar.* çok bilgili, bilgin.

allegretto *(allegre'tto) be. İt. müz.* parçanın allegrodan biraz daha ağır çalınacağını belirtir.

allegro *(alle'gro) be. İt. müz.* parçanın canlı, neşeli ve hızlı çalınacağını belirtir.

allı *s.* üzerinde al renk bulunan. **Allı pullu.** Çok süslenmiş.

allık, -ğı *a.* **1.** al olma durumu. **2.** kadınların yüzlerine sürdükleri boya.

almaç, -cı *a.* elektrik akımını alıp başka bir güce çeviren aygıt.

almak *(-i)* **1.** bir şeyi ya da bir kimseyi bulunduğu yerden ayırmak. **2.** bir şeyi bulunduğu yerden kaldırmak. **3.** yanında bulundurmak. **4.** birlikte götürmek **5.** kabul etmek. **6.** kazanmak. **7.** sürükleyip götürmek. **8.** yıkanmak: *duş almak.* **9.** savaşarak ele geçirmek. **10.** içmek: *ilâç almak.* **11.** soldurmak. **alıp vermek** yürek çarpıntısı geçirmek. **alıp verememek** anlaşamamak, geçinememek. **alıp yürümek** kısa zamanda gelişip yayılmak.

Alman *öz. a. ve s. Fr.* **1.** Cermen soyundan gelen halk ve bu haktan olan kimse. **2.** Alman halkına özgü.

Almanca *öz. a.* Alman'ların konuştuğu dil. **2.** *s.* bu dile özgü olan: *Almanca öykü.*

alp, -ğı *a.* yiğit, kahraman.

alpaka *a. Fr.* **1.** güney Amerika'da yaşayan, uzun tüylü, memeli bir hayvan, **2.** bu hayvanın yünü ve bu yünden dokunan kumaş.

alt, -tı *a.* **1.** bir nesnenin yere bakan yanı. **2.** bir şeyin tabanı. **3.** bir şeyin yere yakın bölümü. **alt etmek** üstün gelmek, yenmek. **alt olmak** yenilmek. **altından girip üstünden çıkmak** ölçüsüzce harcayıp bitirmek. **altından kalkamamak** bir işi başaramamak. **altını üstüne getirmek 1.** karmakarışık etmek. **2.** bulmak için aramadık yer bırakmamak. **alttan alta** gizlice.

alt çene *b. a. anat.* insan ve hayvanda çenenin alt bölümü.

alt deri *b. a. anat.* **1.** üst derinin altında bulunanan ikinci tabaka.

alternatif *a. Fr.* **1.** seçilebilecek başka yol, seçenek, yöntem. **2.** *s. bol.* değişim. **3.** *s. fiz.* dalgalı *(akım).*

alt geçit, -di *b.a.* taşıt araçlarının akışını kolaylaştırmak için bir yolun altından geçirilen başka bir yol.

altı *a.* **1.** beşten sonra gelen sayı ve bu sayıyı gösteren rakam. **2.** *s.* beşten bir artık.

altıgen *a. ve s.* altı kenarı olan çokgen.

altın *a.* kolay işlenen, paslanmayan, yüksek değerli bir element. **altın adını pul etmek** temiz kişiliğini lekelemek. **Altın eli bıçak kesmez.** Güçlü ve değerli kişileri kimse yıkamaz. **altın leğene kan kusmak** varlıklı olduğu halde yiyememek, sıkıntı çekmek.

alt kurul *b. a.* bir konu üzerinde ön inceleme yapmak üzere asıl kuruldan seçilen birkaç kişiden oluşan kurul.

altlık, -ğı *a.* bir şeyin altına herhangi bir amaçla konulan nesne.

altmışaltı *b. a.* bir tür kâğıt oyunu.

alto *a. İt. müz.* **1.** kemanla viyolonsel arası büyük keman, viyola.

altunî *s. (altuni:) Ar.* altın renginde olan.

alt üst *s.* çok dağınık ve karışık. **alt üst etmek** çok karıştırmak. **alt üst olmak** çok karışmak.

alt yapı *b. a.* **1.** bir yapı için gerekli yol, su, elektirik, kanalizasyon gibi işlerin tümü. **2.** *sos.* bir toplumun ekonomik yapısını oluşturan üretim ilişkilerinin tümü.

alüvyon *a. Fr.* akarsuların taşıyıp yığdıkları balçık, kil gibi çok ince parçalı nesnelerin kum ve çakılla karışmasıyla oluşan yığın, lığ.

alyans *a. Fr.* nişan yüzüğü.

alyuvar *b. a. anat.* kana al rengini veren, çekirdeksiz, yuvarlak hücre.

ama *bağ. (a'ma) Ar.* **1.** çelişkili cümleleri bağlar. **2.** uyarma ve koşullu bir anlatımda bir cümleyi diğer cümleye bağlar. **4.** bir yargıyı, bir buyruğu pekiştirmek için kullanılır.

âmâ *s. (a:ma:) Ar.* görmez, kör.

amaç, -cı *a.* **1.** erişilmek istenen sonuç. **2.** erek, gaye. **3.** hedef. **amaç gütmek** bir ereğe uluşmaya çalışmak.

amade *s. (a:ma:de) Far.* yapmaya hazır.

aman *(ama:n) ünl. Ar.* **1.** yardım isteği anlatır. **2.** bağışlama isteğini anlatır. **3.** dilek anlatır. **4.** öfke ve bıkkınlık anlatır. 5. çok beğenmeyi belirtir: *Aman ne güzel yazı!* 6. şaşma anlatır: *Aman nasıl oldu da geldin?* **aman bulmak** kurtulmak. **aman dedirtmek** güç durumda bırakmak. **aman dilemek** direnmeyi bırakıp yalvarmak. **aman vermemek** göz açtırmamak.

amansız *s.* hiç acımayan, cana kıyıcı.

amatör *a. ve. s. Fr.* bir işi yalnız zevki için yapan kimse, hevesli.

amazon *a. Yun.* **1.** savaşçı kadın **2.** ata binen kadın.

ambalaj *a. Fr.* malları sarmaya yarayan, bu amaçla üretilmiş her şey. **ambalaj yapmak** bir malı paketlemek, sarmak.

ambar *a. Far* **1.** Genellikle yiyecek saklanan yer. **2.** tahıl saklanan yer. **3.** geminin yük koymaya ayrılmış bölümü. **4.** yük taşıma işiyle uğraşan kuruluş.

ambarcı *a.* ambar görevlisi.

ambarcılık, -ğı *a.* ambarcının görevi.

ambargo *(amba'rgo) a. İsp.* **1.** bir malın serbest sürümünü engellemek için konulan yasak. **2.** Bir devletin, gemilerin kendi limanlarından ayrılmasını yasaklaması.

ambarlama a. ambara koyma.

ambarlamak *(-i, -e)* ambara koymak

amber *a. Ar.* **1.** amber balığından çıkarılan güzel kokulu bir madde. **2.** güzel kokulu kimi nesnelerin ortak adı.

amblem *a. Ar.* **1.** *a. Fr.* soyut bir şeyin, bir kavramın sembolü olan varlık, şekil ya da eşya.

ambülâns *a. Fr.* hasta taşıma aracı, cankurtaran.

amca *a. Ar.* **1.** babanın erkek kardeşi. **2.** yaşlı erkeklere karşı seslenme sözü.

amcalık, -ğı *a.* amca olma durumu. **amcalık etmek** iyilik yapmak.

amcazade *b. a. (amcaza:de) Ar.* amcanın oğlu ya da kızı.

amel *a. Ar* **1.** yapılan iş, edim. **2.** dinin buyruklarını yerine getirmek için yapılanlar.

amele *ç. a. Ar.* işçi, emekçi, emeğiyle geçinen.

amelelik, -ği *a.* işçilik, amelenin işi.

amelî *s. (ameli:) Ar.* **1.** işe dayanan, pratik. **2.** iş bakımından, iş açısından. **3.** elverişli, uygun. **4.** *fel.* yalnız düşünce düzeyinde kalmayıp, işe dönüşen, uygulamalı.

ameliyat, -tı *a. (ameliya:t) Ar.* operatörün, hastanın bir yerini kesme ve dikme yoluyla yaptığı iyileştirme çalışması.

ameliyathane *b. a. (ameliyatha:ne) Ar. Far.* hastaların ameliyat edildiği özel bölüm.

ameliye *a. Ar.* iş, işlem, çalışma.

Amerikan *öz. a. İng.* **1.** Amerika Birleşik Devletleri halkından olan kimse. **2.** *s.* Amerika'ya özgü, Amerika'yla ilgili olan.

ametal *a. Fr.* metal olmayan element.

amigo *(ami'go) a. İsp.* özellikle spor karşılaşmalarında izleyenleri çoşturan kimse.

amik *s. (ami:k) Ar.* derin.

âmin *ünl. (a:min) Ar.* Allah kabul etsin.

amip, -bi *a. Fr. zool.* tatlı ve tuzlu sularda yaşayan tek hücreli bir canlı.

âmir *s. (a:mir)* **1.** emreden, buyuran, üst. **2.** *a.* buyurma yetkisi olan kimse: *takım âmiri.*

amiral *a. Fr.* generale eşit aşamada deniz subayı.

amirallik, -ği *a.* **1.** amiralin görevi **2.** amiralin çalıştığı yer.

âmirlik, -ği *a.* âmir olma durumu buyuruculuk.

amitoz *a. Fr.* tek hücreli canlılarda hücre bölünmesi yoluyla çoğalma.

amiyane *be. (a:miya:ne) Ar.* **1.** kibarca olmayan, bayağı. **2.** sıradan.

amme *a. (a:mme) Ar.* halkın tümü, kamu.

amonyak, -ğı *a. Fr. kim.* azot ve hidrojen bileşimi, keskin kokulu bir gaz. **2.** içinde bu gazın eriyiği bulunan su, nışadır ruhu.

amorf *s.* biçimsiz, billûrlaşmamış.

amorti *a. Fr.* **1.** toptan ödenerek faiz işlemesine son verilen tahvil. **2.** piyangoda bilet parası kadar ödenen para.

amortisman *a. Fr.* **1.** borcun kısım kısım ödenmesi **2.** demirbaş ya da bir taşınmaz yıpranmasına karşılık olarak yıllık kârdan ayrılan belirli pay.

amortisör *a. Fr.* taşıt araçlarında sallantı, sarsıntı gibi hareketleri en aza indiren düzen. **2.** araçlarda bu düzeni sağlayan özel yapılı aygıt.

amper *a. Fr. fiz.* elektrik akımında şiddet birimi.

ampermetre *b.a. Fr. fiz.* amperölçer.

amplifikatör *a. Fr.* elektrik akımının gerilimini. şiddetini ya da gücünü artırmaya yarayan aygıt, yükselteç.

ampul, -lü *a. Fr.* **1.** içinde elektrik akımı etkisiyle akkor durumuna gelebilecek bir özel iletkeni bulunan, havası

boşaltılmış cam nesne. **2.** içinde sıvı ilâç bulunan küçük ya da büyük cam tüp.

amudî *s. (amudi:)* Az, dikey, dik, dikme.

amut, -du *a. Ar.* dikme, dik durumda. **amuda kalkmak** iki eli üstünde tutunarak vücudunu dik durumda tutmak.

an *a. Ar.* **1.** en kısa zaman süresi **2.** iki tarla arasındaki sınır. **3.** anlak, zihin.

ana a.**1.** çocuğu olan kadın, anne. **2.** yavrusu olan dişi hayvan. **3.** dince kutsal sayılan kadınlara verilen ad. **4.** yaşlı kadınlara saygı gösterme için kullanılır. **5.** alacak ve borçlardan sonra kalan.**6.** temel, asıl. **ana baba eline bakmak** ana ve babanın verdikleriyle yaşamak. **Ana yüreği.** Analık duygusu. **anadan yeni doğmuş gibi olmak** tasasız, sağlıklı bir duruma gelmek. **Ananın sütü gibi helâl olsun.** İçtenlikle bağışlıyorum. **anası ağlamak** çok sıkıntı çekmek. **Anası kılıklı.** Kadınsı davranışı olan, korkak. **anasını ağlatmak** çok sıkıntı çektirmek. **Anasının ipini satmış.** Kendinden her türlü kötülük beklenen kimse.

ana arı *b. a. zool.* arı beyi.

anaç, -cı *s.* **1.**. yavru ya da yemiş yetiştirecek duruma gelmiş. **2.** iri, yaşlı, kart. **3.** *mec.* kurnaz. bilgili, başına buyruk.

ana dili *b. a.* kişinin anasından, yuvasından, çevresinden öğrendiği dil.

anaerkil *b.s. sos.* eski toplumlarda ananın güçlü olarak aileyi yönettiği düzen.

ana fikir *b. a.* bir anlatımda anlatılmak istenen temel düşünce.

anafor *a. Yun.* **1.**. su ya da havada ters akıntıların oluşturduğu dönme, burgaç. **2.** *argo* yolsuz ve emeksiz kazanılan şey.

anaforlu *s.* akıntısı olan, çevrintili.

anaforculuk, -ğu *a.* anaforcu olma niteliği.

anaforcu *s. argo* emeksiz kazanma peşinde olan.

anahtar *a. Yun.* **1.** bir kilidi açıp kapamak için kullanılan araç, açkı. **2.** bir aracı kurmaya yarayan araç, kurgu. **3.** somunları ya da civataları sıkıp gevşetmek için kullanılan çelik araç. **4.** *müz.* portenin başına konan ve notaların yükseklik derecelerini gösteren işaret. **5.** *mec.* araç, vasıta. **anahtar uydurmak** bir kilidi açmak için başka bir anahtar kullanmak. **anahtarı beline almak** yönetimi ele almak.

anahtarcı *a.* **1.** anahtar yapan, satan, ya da onaran kimse. **2.** *argo* kapılara anahtar uydurarak hırsızlık yapan kimse.

anahtarcılık, -ğı *a.* anahtarcının yaptığı iş.

anahtarlık, -ğı *a.* anahtarların yitmemesi için üzerine takıldığı değişik biçimlerde nesne.

ana kara *b. a. coğ.* beş kıtadan her biri, kıta.

ana kent, -ti *b. a.* bir ülkede ekonomik ve toplumsal yönlerden etkinliği olan kent. metropol.

analık, -ğı *a.* **1.** ana olma durumu. **2.** ana duygusu. **3.** birine ana kadar yakın kadın. **4.** *hlk.* üvey ana.

analitik, -ği *s. Fr.* çözümlemeli.

analiz *a. Fr.* çözümleme. **analiz etmek** çözümlemek.

anamal *b. a.* **1.** sermaye, anapara, kapital. **2.** bir ticaret işletmesinin gereksinim duyduğu para ve taşınır, taşınmaz malların tümü.

ananas *a. bot.* sıcak ülkelerde yetişen bir ağaç ve bu ağacın beğenilen meyvesi.

anane *(a'nane) a. Ar.* gelenek, görenek, toplumda geçmişten gelen alışkanlıklar.

ananevî *s. (a'nanevi:) Ar.* geleneksel, geleneğe dayanan.

anapara *b. a.* işletilen paranın aslı.

anarşi *a. Fr.* **1.** yönetimde devlet denetiminin kalmaması durumu, başsızlık.

anarşik, -ği *s. Fr.* anarşi özelliğinde olan, anarşi niteliği taşıyan.

anarşist, -tı *s. Fr.* **1.** anarşi ile ilgili olan. **2.** a. anarşi yanlısı olan kimse.

anarşizm *a. Fr.* devleti ortadan kaldırmayı amaçlayan öğreti.

anason *a. Yun, bot.* kokulu tohumu kimi hamur işlerinde ve rakı yapımında kullanılan bir bitki.

anatomi *a. Fr.* **1.** canlıların yapısı ve organların birbiriyle ilişkilerini inceleyen bilim. **2.** *mec.* bir şeyin özel yapısı.

ana vatan *b. a.* **1.** öz yurt, ana yurt. **2.** *mec.* bir nesnenin ilk yetiştiği, ilk görüldüğü yer.

anayasa *b. a.* bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme ve yargı erklerinin nasıl işleyeceğini gösteren, yurttaşların kamu haklarını belirten temel yasa.

anayasal *b. s.* anayasayla ilgili, anayasaya dayanan.

ana yol *b. a.* **1.** ara yolların kendisine bağlandığı büyük yol. **2.** cadde.

ana yön *b. a. coğ.* doğu, batı, kuzey ve güney yönlerinden her biri.

ana yurt, -du *b. a.* ilk yurt edinilen yer.

anbean *b. be. Ar. Far.* her an, dakika dakika.

anca *bağ. ve be.* ancak. **Anca beraber kanca beraber.** En olumsuz koşularda bile birlikte olmalıyız.

ancak *bağ. ve be.* **1.** yalnız, sadece. **2.** en çok, daha çok, güçlükle. **3.** ama, lakin **4.** en erken: *Ancak bir saatte biter.*

andaç, -cı *a.* **1.** ajanda. **2.** anılar.

andante *be. İt. müz.* **1.** ölçü yarı yavaş. **2.** *a.* bu ölçüde yapılan hareket.

andaval *s. argo* beceriksiz, şaşkın. bön.

andavallı *s. argo* beceriksiz *(kimse).*

andırmak *(-i, -e)* **1.** anmak işini yaptırmak. **2.** *(-i)* andıran yönleri bulunmak.

anekdot, -tu *a. Fr.* kısa, güldürücü öykü, fıkra.

anemi *a. Fr.* kan azlığı hastalığı, kansızlık.

anemometre *b. a. Fr.* yelölçer.

anestezi *a. Fr.* ilâçla vücudun bir bölümünü ya da bütününü uyuşturma, duyum yitimi.

anestezist, -ti *a. Fr.* anestezi yapan uzman.

angaje *s. Fr.* bağlanan, yüklenen. **angaje olmak** bir şeye bağlanmak, yüklenmek.

angajman a. Fr. üstlenme, bağlantı, yüklenme.

angarya *a. Yun.* **1.** zorla yaptırılan iş **2.** kölelik düzeninde köylünün verdiği zorunlu hizmet. **3.** *mec.* istenmeden, zorla yaptırılan bıktırıcı iş, zorunlu hizmet.

angaryacı *a.* başkasına ücretsiz iş yaptıran kimse.

angın *s. hlk.* tanınmış, ünlü.

Anglikan *öz a. Fr.* dince İngiliz kilisesine bağlı kimse ya da kuruluş.

anı *a.* **1.** hatıra. **2.** *ed.* yaşanmış olayların yaşayan tarafından anlatıldığı yazı türü.

anımsamak *(-i)* hatırlamak.

anımsatmak *(-i)* hatırlatmak.

anırmak *(nsz)* bağırmak *(eşek).*

anıt, -tı *a.* **1.** bir kişi ya da bir olayın yıllar sonra anılabilmesi için yapılan göze çarpacak biçimde yapı. **2.** *mec.* önemi, değeri çok olan yapıt.

anıtkabir, -bri *b. a.* **1.** Atatürk'ün mezarı. **2.** tarihte önemi olan kişilerin mezarı olarak yapılan anıt değerinde yapı.

anıtlaşmak *(nsz)* **1.**. anıt değeri kazanmak. **2.** saygı ile anılır duruma gelmek.

anıtlaştırmak *(-I)* **1.** anıt niteliği kazandırmak. **2.** anılır duruma getirmek.

anıtmezar *b. a.* gösterişli, büyük mezar, anıtkabir.

anıtsal *s.* görkemli, gösterişli, anıt görünüşlü.

anız *a.* **1.** ekin biçildikten sonra toprakta kalan köklü sap. **2.** ekini biçilmiş, sürülmemiş tarla. **anız biçmek** anızı ve tarla kıyısındaki otları biçmek.

anî *s. (a:ni:) Ar.* **1.**. ansızın olan, bir anda. **2.** *be.* ansızın, birdenbire.

anîden *be. Ar.* birdenbire, hemencecik.

anjin *a. Fr.* boğaz içinin şişmesi, yutak ağrısı.

Anka *öz. a. Ar.* masallarda geçen büyük bir kuş.

anket, -ti *a. Fr.* bir konuda bilgi toplamak için birçok kişiye iletilen sorulu çalışma, sormaca, soruşturma. **anket yapmak** bir konuda sorular sorarak araştırma yapmak.

anketçi *a.* anket yapan.

anlak, -ğı *a.* zekâ, kişinin düşünme, anlama, kavrama gücü.

anlam *a.* **1.** bir söz, kelime, konu, olay ya da davranıştan çıkan sonuç, mana. **2.** *mat.* bir önermenin, tasarının ya da düşüncenin anlatmak istediği şey.

anlamak *(-i)* **1.** bir şeyin anlatmak istediklerini kavrayarak bir sonuca varmak. **2.** sorup öğrenmek. **3.** yerinde bulmak. **4.** birinin duygu ve düşüncelerini sezebilmek. **5.** *(-den)* bir nesne ya da olay hakkında bilgisi olmak. **Anladımsa Arap olayım.** *tkz.* Hiçbir şey anlamadım. **Anlayana sivri sinek saz, anlamayana davul zurna az.** Anlayışı olan bu kadardan da anlar.

anlam bilimi *b. a. dilb.* sözcükleri anlam yönünden inceleyen bilim dalı.

anlamdaş *s. dilb.* aynı anlamda, eş anlamlı.

anlamdaşlık, -ğı *a.* anlamdaş olma niteliği.

anlamlı *s.* anlamı olan, düşündürücü.

anlamsız *s.* anlamı olmayan, düşündürmeyen, önem taşımayan.

anlaşılmak *(nsz)* anlamak işine konu olmak, kavranmak.

anlaşık *s.* aralarında anlaşma olan.

anlaşma a. **1.** anlaşmak işi, uyuşma. **2.** devletler arasında siyasal, ekonomik, ve kültürel alanlarda yapılan uyuşma, yazılan belge. **anlaşma yapmak** anlaşma belgesini düzenleyip imzalamak.

anlaşmaya varmak aradaki sorunları çözmek.

anlaşmak *(nsz, -le)* düşünce, duygu ve anlayış yönünden birleşmek.

anlaşmazlık, -ğı *a.* iki taraf arasında çıkan uyuşmazlık, bağdaşmazlık. **anlaşmazlık çıkmak** uyuşmazlık belirmek.

anlatım *a.* **1.** anlatmak işi. **2.**bir düşünceyi, bir duyguyu, bir olayı söz ya da yazı ile bildirme, ifade.

anlatış *a.* anlatmak işi ya da biçimi.

anlatmak *(-i,-e)* **1.** bir konu üzerinde açıklamalarda bulunmak, bilgi vermek. **2.** belirtmek, inandırmak. **3.** söylemek, aktarmak.

anlayış *a.* **1.** anlama, algılama biçimi. **2.** anlama, algılama yeteneği. **3.** durumdan anlama, hoş karşılama. **4.** ayırıcı bakış, görüş. **anlayış göstermek** bir konuda hoşgörülü davranmak.

anlayışlı *s.* **1.** hoşgörülü, geniş düşünceli. **2.** zeki, anlayışı güçlü olan.

anlayışsız *s.* **1.** anlayışı, kavrayışı kıt olan. **2.** hoşgörüsü olmayan, bağışlamayan.

anlı şanlı *b. s.* ünlü, güzel, gösterişli.

anma *a.* anmak eylemi.

anmak *(-I)* **1.** bir şeyi, bir olayı akla getirmek. sözünü etmek. **2.** ağıza almak: *Şu hastalığı anmaktan korkuyor.* **3.** *(-i, -e)* armağan vermek. **4.** adlandırmak: *Onu Arslan diye anarlar.*

anne *a.* ana, valide.

anneanne *b. a.* annenin annesi.

anofel *a. Fr. zool.* sıtma mikrobunu taşıyan sivrisinek türü.

anonim *s. Fr.* **1.** adı sanı bilinmeyen. **2.** *a.* yaratıcısının adı bilinmeyen yapıt.

anons *a. Fr.* duyurma, duyuru, sözle bildirme.

anormal *s. Fr.* **1.** örneğe, alışılmışa, kurala aykırı olan. **2.** akıl dengesi bozuk, deli.

anormalleşmek *(nsz)* anormal duruma gelmek.

anormallik, -ği anormal olma durumu.

anot, -du *a. Fr.* bir elektrolitte elektrik akımının girdiği uç, artı uç.

ansızın *be.* birdenbire, anîden, beklenmedik bir anda.

ansiklopedi *a. Fr.* tüm bilim, sanat, siyaset, ekonomi alanlarını tek ya da bir arada belli yöntemle inceleyen yapıt, bilgilik.

ansiklopedik *s. Fr.* ansiklopedi biçiminde konuları geniş olarak işleyen.

ansiklopedist *a.* ansiklopedi yazarı.

ant, -dı **1.** yemin **2.** söz vermek. **ant içmek** yemin etmek, söz vermek. **ant vermek** yemin vermek, yemin ettirmek.

antant *a. Fr.* anlaşma, uyuşma, fikir birliğine varma. **antant kalmak** anlaşmak.

anten *a. Fr.* **1.** hava boşluğundaki elektromanyetik dalgaları toplayarak vericiye ileten düzenek. **2.** *biy.* kimi canlılarda duyarga.

antibiyotik, -ği *a. Fr.* birçok mikroba karşı kullanılan, penisilin, terramisin gibi maddelerin ortak adı.

antidemokratik, -ği *s. Fr.* demokrasiye aykırı olan, halkın gerçek egemenliğine dayanmayan.

antiemperyalist, -ti *a. ve s.* emperyalizme karşı çıkan, karşı olan.

antiemperyalizm *a. Fr.* emperyalizme karşı çıkma durumu ya da öğretisi.

antifiriz *a. Fr.* içine katıldığı sıvının donma derecesini yükselten sıvı.

antik, -ği *s. ve a. Fr.* eski Yunan ve Roma uygarlıklarıyla ilgili olan.

antika *a. ve s.(anti'ka) İt.* **1.**eski çağlardan kalma yapıt ya da nesne. **2.** *s. mec.* alışılana aykırı yapıda, tuhaf. **3.** eski Yunan ve Roma uygarlıklarından kalma.

antikacı *a. ve s.* antika şeyler ya da eserler biriktiren, satan kimse.

antikacılık, -ğı *a.* antikacının yaptığı iş.

antikiklon *a. Yun. coğ.* yüksek basınç merkezi, antisiklon.

antik çağ *b. a. tar.* **1.** eski Yunan ve Roma uygurlıklarının gelişip yayıldığı çağ. **2.** *s.* bu çağa özgü olan, antikite.

antikor *a. Fr. biy.* hastalık etkenlerini etkisiz duruma getirmek için vücudun salgıladığı madde.

antilop, -bu *a. Fr. zool.* **1.** sıcak ülkelerde yaşayan, çok hızlı koşan, bir hayvan. **2.** *s.* bu hayvanın derisinden yapılmış.

antipati *b. a.* **1.** sevimsizlik, soğukluk. **2.** karşıt duygu.

antipatik, -ği *s. Fr.* sevimsiz, soğuk. **antipatik bulmak** hoşlanmamak, kanı kaynamamak.

antiseptik, -ği *s. Fr. tıp* mikrop öldüren.

antisiklon *a. Yun. coğ.* yüksek basınç merkezi, antikiklon.

antisosyal, -li *s. Fr.* sosyalleşmemiş, topluma uyamayan.

antitez *a. Fr.* karşı öneri, karşı sav.

antitoksin *a. Fr. biy.* vücuda giren toksinleri zararsız hale getirmek için vücutça salgılanan madde.

antlaşma *a.* iki ya da daha çok devletin saldırmazlık ya da birlikte savunma gibi konularda üstlenmelerini belirttikleri durum.

antlaşmak *(nsz-le)* antlaşma yapmak.

antoloji *a. Fr.* ünlü şair, yazar ya da bestecilerin yapıtlarından alınmış seçme örneklerden oluşan kitap, güldeste.

antre *a. Fr.* giriş

antrenman *a. Fr.* bir spor dalında yapılan alıştırma çalışması, idman.

antrenör *a. Fr.* sporcuyu eğiten, yetiştiren, çalıştıran kimse.

antrenörlük, -ğü *a.* antrenörün görevi

anut, -du *s. Ar.* ayak direyici, inatçı.

anüs *a. Fr. anat.* sindirim kanalının çıkış deliği, makat.

aort, -tu *a. Fr. anat.* yüreğin sol karıncığından çıkan ve vücuda temiz kan dağıtan büyük atardamar.

apalak, -ğı *s. (çocuk)* gürbüz ve tombul.

apandisit, -ti *a. Fr. tıp* kör bağırsak hastalığı.

apansız *be.* hiç beklenmedik bir anda.

aparmak *(-i)* alıp götürmek.

apartman *a. Fr.* birden çok katlı olan ve her katında daireler bulunan yapı.

apar topar *be.* acele ile, yaka paça.

apaydın *s.* çok ışıklı.

apayrı *s.* büsbütün ayrı, bambaşka.

aperatif *a. Fr.* yemek öncesi içilen içki.

apışık, -ğı *s. hlk.* **1.** yorgun, şaşkın.

2. kuyruğunu apış arasına alarak giden *(hayvan)*.

apışmak *(nsz)* **1.** yorgunluktan çöküp yığılmak *(hayvan)*. **2.** *hlk.* çömelmek **3.** *mec.* şaşırmak. **apışıp kalmak** şaşırmak, ne yapacağını bilememek.

aplik, -ği *Fr.* duvar lâmbası.

aplikasyon *a. Fr.* haritaya göre bir parseli arazide kazıklarla belirleme işi.

apolet, -ti *a. Fr.* **1.** subayların aşamalarını gösteren, omuzlarına takılan işlenmiş parça, omuzluk. **2.** kimi giysilerin omuzlarına süs olarak takılan parça.

apolitik, -ği *s. Fr.* politika dışında kalan.

aprelemek (-i) kumaş ve deriyi cilâlamak.

apron *a. İng.* uçak hangarı.

apse *a. Fr.* irin birikimi, çıban.

apsis *s. Fr. mat.* **1.** yönlü bir eksen üzerinde bir noktanın, başlangıç noktasına olan uzaklığının cebirsel değeri. **2.** bir noktanın uzaydaki yerini bulmaya yarayan ana çizgilerden yatay olanı.

aptal *s. Ar.* alık, ahmak, zekâdan yoksun. **2.** *tkz. ünl.* azarlama. **aptal yerine koymak** anlamaz, bilmez gibi davranmak.

aptalca *s. ve be.* aptala yarışır biçimde.

aptallaşmak *(nsz)* şaşırmak, alıklaşmak, ahmaklaşmak.

aptallık, -ğı *a.* aptal olma durumu, aptalca davranış. **aptallık etmek** akılsızca iş yapmak. **aptallığa vurmak** bir şeyi bilmez, anlamaz görünmek.

ar *(I) a. Fr.* yüz metre kare değerinde alan ölçüsü birimi.

ar *(II) a. Fr.* utanma, utanç duyma, çekinme. **Ar damarı çatlamış.** Utanmayan. **Ar namus tertemiz.** Hiç utanması olmayan. **arına dokunmak** utanç duymak.

ara *a.* **1.** iki nesneyi birbirinden ayıran uzaklık, boşluk, açıklık. **2.** iki olguyu birbirinden ayıran zaman. **3.** kişilerin birbirlerine karşı ilgisi. **4.** spor karşılaşmalarında bırakılan zaman boşluğu. **5.** spor karşılaşmalarında mola. **ara açmak** dostluğu, yakınlığı bozmak. **ara bulmak** uyuşturmak, barıştırmak. **arada sırada** seyrek olarak. **ara vermek** işi kısa bir zaman bırakmak. **aradan çekilmek** ilişkiyi kesmek. **araya gitmek** harcanmak. **arayı soğutmak** dostluk kalmamak.

araba *a.* tekerlekli her türlü kara taşıtı. **2.** bir arabada taşınabilecek ölçü. **araba kullanmak** taşıt sürmek. **arabanın tekerine taş koymak** bir işte güçlük çıkarmak. **arabasını düze çıkarmak** işini kolay yürütür duruma gelmek.

arabacı *a.* araba süren ya da alıp satan kimse.

arabesk, -ki *a ve s. Fr.* **1.** Arap üslubunda olan. **2.** girişik bezeme.

arabozan *b. s.* kişiler arasında dostluğu ve yakınlığı bozan *(kimse)*.

arabozanlık, -ğı *a.* dostlukları bozma işi, ara bozuculuk.

ara bulucu *b. a.* uzlaştıran kişi, uzlaştırıcı.

ara buluculuk, -ğu *b. a.* uzlaşma sağlama işi.

aracı *a.* **1.** uzlaştıran, barıştıran kimse. **2.** üretici ile tüketici arasında alım satım işlerinde bağlantı kuran ve bu işten para kazanan kimse.

aracılık, -ğı *a* iki taraf arasında anlaşma sağlama işi.

ara cümle *b. a. dilb.* cümlede anlamı biraz daha açmak için araya giren, iki virgül ya da iki kısa çizgi ile ayrılan cümle.

araç, -cı *a.* **1.** bir işi yapmakta gücünden yararlanılan nesne. **2.** kişiler arasında bağlantı sağlayan şey. **3.** taşıt. **4.** *mec.* bir sonuca ulaşmak için kullanılan nesne.

araçlı *s.* aracı olan.

Araf *öz. a. (a:ra:f) Ar.* cennet ile cehennem arasındaki yer.

Arafat *öz a. Ar.* hacı adaylarının kurban bayramının arife gününde toplandıkları tepe. **Arafat'da soyulmuş hacıya dönmek** çırılçıplak, çaresiz kalmak.

araka *a.* iri taneli bezelye.

ara kesit, -ti *b. a. mat.* çizgi ve yüzeylerin kendi aralarında ya da birbirleriyle kesişmelerinden oluşan nokta ya da çizgi.

araklamak (I) *(-i) argo* çalmak, aşırmak.

aralamak (II) *(-i)* **1.** yarı açmak. **2.** seyrekleştirmek. **3.** *hlk.* bitkilerin fazla dal ve çubuklarını kesmek.

aralık, -ğı *a.* **1.** iki nesne arasındaki açıklık. **2.** sıra, vakit. **3.** uygun, elverişli durum. **4.** koridor **5.** tam kapanmamış. **6.** harfler ya da satırlar arasındaki boşluk.

aralıklı *s.* **1.** aralarında açıklık olan. **2.** *be.* kesik kesik.

aralıksız *s.* **1.** aralarında açıklık olmayan. **2.** *be.* sürekli, ara vermeden.

aramak *(-I)* **1.** birini ya da bir nesneyi bulmaya çalışmak. **2.** bir yöntem bulmaya çalışmak. **3.** araştırmak, yoklamak. **4.** hatır sormaya gitmek. **5.** özlemek, istemek. **aramak taramak** çok aramak. **arayıp da bulamamak** iyi bir durumla karşılaşmak. **arayıp soranı olmamak** kimsesi olmamak.

aranmak *(nsz)* **1.** aramak işine konu olmak. **2.** çok istemek.

Arap, -bı *öz. a. s. Ar.* Arap yarımadasında yaşayan ulus ve bu ulustan olan kimse. **2.** Arap ulusuna özgü olan şey. **3.** *s.* kara, esmer.**4.** *hlk.* negatif fotoğraf. **Arap saçı.** Çok karışık durum. **Arap uyandı.** Ders alındı artık. **Arap saçına dönmek** çözülemeyecek bir duruma gelmek.

Arapça *öz. a.* Arap dili, bu dile özgü olan.

Arasat, -tı *öz. a. Ar.* kıyamet günü tüm ölülerin toplanacakları alan.

araştırıcı cı *a.* araştırma yapan kimse.

araştırmak *(-i)* **1.** birini ya da bir nesneyi bulmak için bir yeri gözden geçirmek. **2.** bir konuda gerçeği bulmak için sormak, soruşturmak. **3.** bilim ya da sanat alanında yeni buluşlara yönelik çalışmalar yapmak.

ara yön *b. a. coğ.* dört ana yönden ikisi arasında kalan yönlerden her biri.

araz *ç. a. (a:ra:z) Ar.* belirtiler, izler.

arazi *a. (a:ra:zi) Ar.* yeryüzü parçası, toprak alan, yer. **araziye uymak** kendini saklamak, ortama uymak.

arbede *a. Ar.* gürültü, kavga, dövüş.

ardıç, -cı *a. bot.* yaprakları güzel kokulu, meyvesi ilâç olarak kullanılan bir ağaç.

ardıl *s.* **1.** biribirini izleyen. **2.** *a.* birinin ayrılmasından sonra aynı görevi üstlenen kimse.

ardından *be.* arkasından, sonra.

ardışık **s.** birbiri ardından gelen. **ardışık sayılar** *mat.* bir, iki, üç gibi sıralanan, gelen sayılar.

ardışıklık, -ğı *a.* ardışık olma özelliği.

ardiye *a. Ar.* **1.** genel olarak ticaret eşyaları saklanan yer, depo. **2.** böyle bir yere ödenen saklama ücreti.

arena *a. Ar.* eski çağlarda boğa güreşi, yarış, oyun gibi gösterilerin yapıldığı alan. **2.** *mec.* siyasal çalışmaların yapıldığı yer.

argo *(a'rgo) a. Fr.* **1.** aynı meslek ya da toplulukların kullandıkları özel dil. **2.** *mec.* serseri ve kabayadıların kullandıkları dil.

arı *(I)* **1.** temiz, pak. **2.** katışıksız, saf.

arı *(II) a. bot.* bal yapan, iğnesi zehirli bir böcek. **arı gibi sokmak** iğnelemek. **arı kovanı gibi işlemek** gideni geleni çok olmak.

arı beyi *bot. b. a.* her kovanda bulunan ana arı.

arıcı *a.* arı yetiştirerek geçimini sağlayan kimse.

arıcılık, -ğı *a.* arıcının yaptığı iş.

arık *a. hlk.* yağı alınmış, cılız, kuru.

arılık *(I)* zayıflık, cılızlık.

arılık, -ğı *(II) a.* **1.** temizlik. **2.** katışıksızlık, saflık.

arılaşmak *(nsz)* arı durumuna gelmek.

arınmak *(nsz)* **1.** temizlenmek. **2.** katıksız duruma gelmek.

arı sütü *b. a.* genç işçi arının salgıladığı, besin gücü yüksek azotlu madde.

arıtım *a.* arıtma işi, rafinaj.

arıtım evi *b. a.* petrol gibi maddelerin arıtıldığı yer, rafineri.

arıtmak (-i) **1.** temizlemek, **2.** rafine etmek, katışıksız duruma getirmek.

arıza *a. (a:rıza) Ar.* **1.** engel. **2.** aksaklık. **arıza yapmak** bozulmak, işlemek.

arızalanmak *(nsz)* bozulmak, aksaklık çıkmak.

arızalı *s. (a:rızalı)* bozuk, arızası olan.

arif *a. (a:rif) Ar.* çok anlayışlı, sezgi gücü yüksek kimse.

arife *a. Ar.* belirli bir günden önceki gün. **arife günü** dinsel bayramlardan önceki gün.

aristokrasi *a. Fr.* **1.** ekonomik, toplumsal ve siyasal gücün soylular sınıfının elinde bulunduğu yönetim biçimi. **2.** soylular sınıfı.

aristokrat, -tı *a. ve s. Fr.* **1.** aristokrasi yanlısı. **2.** soylu.

aritmetik, -ği *a. Fr.* **1.** sayıları ve sayılarla ilgili işlemleri ele alan bilim dalı. **2.** *s.* bu bilimle ilgili.

ariyet, -ti *s. Ar.* **1.** eğreti, ödünç. **2.** bir malın kullanılmasının birine bırakılması.

ark, -kı *a.* içinden su akıtmak için toprakta açılan oluk.

arka *a.* **1.** bir şeyin temel tutulan yüzünün tam karşıtı. **2.** bir nesnenin sırt durumunda olan yanı. **3.** geri kalan

kısım. **4.** peş, geri. **5.** otururken sırtın dayandığı yer. **6.** s. geride bulunan. **7.** *mec.* destekleyen, kuruyan. **arka bulmak** bir koruyucu bulmak. **arka çıkmak** korumak, kayırmak. **arkadan arkaya** gizliden gizliye. **arkası yere gelmemek** güçlü olmak. **arkasına düşmek** çok sıkı çalışmak. **arkasını almak** bir işi bitirmek.

arkadaş *a.* **1.** bir işte birlikte olanların her biri. **2.** birbirine karşı yakınlık gösterenlerden her biri. **arkadaş olmak** biriyle dostluk kurmak.

arkadaşlık, -ğı *a.* arkadaş olma durumu, birliktelik.

arkalamak *(-i)* **1.** arkasına almak, yüklenmek. **2.** *mec.* yardım etmek, destek olmak.

arkalanmak *(nsz)* **1.** yardım görmek. **2.** birinin yardımına güvenmek.

arkeolog, -ğu *a. Fr.* arkeoloji uzmanı ya da bilgini.

arkeoloji *a. Fr.* eski çağlardan kalmış yapıtları tarih ve sanat yönünden inceleyen bilim.

arlanma *a.* utanma, sıkılma.

arlanmak *(nsz)* utanmak, sıkılmak.

arma *a. İt.* bir devlet, soy ya da kentin simgesi olarak kabul edilmiş şekil.

armada *a. İt.* bir devletin deniz gücü, donanma.

armağan *a.* **1.** birini sevindirmek için verilen şey, hediye. **2.** ödül. **3.** *mec.* bağış.

armatör *a. Fr.* ticaret gemisi sahibi.

armatörlük, -ğü ticaret gemisi işletmeciliği.

armatür *a. Fr.* **1.** elektrik motoru ya da dinamoda dönen kısım. **2.** mıknatısın iki kutbu arasında, güç akımını toplu bir duruma getirmek için kutuplar arasına konan demir parçası.

armoni *a. Fr.* çeşitli sesler arasında sağlanan uyum, uyumluluk.

armonika *a. İt.* **1.** deliklerine üflenerek çalınan küçük bir ağız çalgısı. **2.** akordeon.

armut, -du *a. Far.* **1.** *bot.* yurdumuzun her yanında yetişen bir meyve ağacı. **2.** bu ağacın tatlı, sulu meyvesi. **3.** *argo* çokça bön. **Armut piş ağzıma düş.** Hazır yemeye yatkın olanlar için söylenir.

Arnavut, -du *öz. a.* **1.** Arnavutluk halkında ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** *a. ve s.* bu halka özgü olan.

Arnavut ciğeri *b. a.* ciğer tavası.

aroma *a. Fr.* bitki özleri ya da yağlarından elde edilen güzel koku.

arozöz *a. Fr.* sulama işlerinde kullanılan motorlu taşıt.

arpa *a. bot.* tanereleri daha çok hayvan yemi olarak ya da bira yapımında kullanılan, yurdumuzda çok yetişen bir tahıl türü. **2.** bu bitkinin taneleri. **arpa boyu kadar gitmek** çok az ilerlemek. **arpası çok gelmek** azmak.

arpacık, -ğı *a.* **1.** *tıp* göz kapağının kenarında çıkan küçük çıban, itdirseği. **2.** tüfek, tabanca gibi ateşli silâhlarda namlunun en ucunda bulunan ve nişan almaya yarayan ufak çıkıntı.

arpalama *a.* atların yürümelerini güçleştiren bir hastalık.

arpalık, -ğı *a.* **1.** arpa ekilen tarla ya da arpa konulan yer. **2.** *mec.* karşılıksız kazanç sağlanan yer ya da kimse.

arsa *(a'rsa) a. Ar.* üzerine yapı yapılmak için ayrılmış yer.

arsenik, -ği *a. Yun. kim.* sıçanotu adı verilen bir element.

arsız *a. ve s.* **1.** yılışık, yüzsüz, utanmaz. **2.** aç gözlü davranan kimse. **3.** *mec.* kolayca üreyebilen *(bitki)*.

arsızca *s.* **1.** az arsız. **2.** *be.* arsızlık ederek.

arsızlaşma *a.* arsızlaşmak eylemi.

arsızlaşmak *(nsz)* arsız duruma gelmek.

arslan *a. zool.* aslan.

arş (I) *a. Ar.* İslâm inanışına göre göğün en yüksek katı.

arş (II) *ünl.* yürü, ilerle!

arşın *a.* yaklaşık 68 cm. uzunluğunda eski bir uzunluk ölçüsü.

arşınlama *a.* arşınlamak eylemi.

arşınlamak (-i) 1. arşınla ölçmek. **2.** *mec.* amaçsız geniş adımlarla dolaşmak.

arşidük, -kü *a. Fr.* Avusturya prenslerine verilen unvan.

arşiv *a. Fr.* önemli belgelerin saklandığı yer, belgelik.

art, -dı *a. ve s.* **1.** arka, geri. **2.** bir nesnenin diğer yüzü. **Art düşünce.** Saklanan fikir. **ardı arkası kesilmemek** aralıksız gelmek. **ardını bırakmamak** özenle izlemek. **ardını kesmek** son vermek.

arter *a. Fr. anat.* **1.** ana yol. **2.** atardamar.

artezyen *a. Fr.* burguyla delinen topraktan fışkıran kaynak.

artı *a.* **1.** toplama işlemi işareti. **2.** *s. mat.* sıfırdan büyük sayı pozitif.

artık, -ğı *s.* **1.** geriye kalan bölüm. **2.** artan kısım. **3.** *a.* harcandıktan sonra kalan bölüm. **4.** daha çok. **5.** *be.* bundan böyle: *Artık sana danışmayacağım.*

artık değer *b. a.* üretilen değerin, üretim için harcanan parayı asan bölümü.

artık gün *b. a.* artık yıllarda şubat ayına eklenen yirmi dokuzuncu gün.

artık yıl *b. a.* dört yılda bir gelen 366 günlük yıl.

artırmak *(-i)* **1.** çoğaltmak. **2.** verilenden daha yüksek fiyat istemek. **3.** tutumlu davranmak, biriktirmek.

artış *a.* artma, çoğalma.

artı uç *b. a. kim.* aküde artı yüklü uç, anot.

artist, -ti *a. Fr.* **1.** güzel sanatlardan birini kendine iş edinen kimse, sanatçı. **2.** *hlk.* eğlence yerlerinde gösteri yapan kimse. **Artist gibi.** Gösterişli, güzel ve alımlı.

artistik, -ği *s. Fr.* sanatlı, sanat gereklerine uygun.

artistlik, -ği *a.* artistin görevi, işi.

artmak *(nsz)* **1.** çoğalmak. **2.** harcandıktan sonra geri kalmak. **3.** değeri yükselmek.

artroz *a. Fr. tıp* eklemlerde görülen biçim değişikliği hastalığı.

aruz *a. (aru:z) Ar. ed.* manzumede hecelerin uzunluk, kısalık, açıklık, kapalılık özelliklerine göre düzenlenen ses kalıplarından oluşan, divan edebiyatı nazım ölçüsü.

arya *a. İt.* operalarda solistlerden birinin söylediği şarkı.

arz *(I) a. Ar.* **1.** sunma. **2.** anlatma, bildirme,

arz *(II) a. Ar.* en, genişlik.

arz *(III) a. Ar.* yer, yeryüzü.

arzu *a. (arzu:) Far.* **1.** istek, dilek, **2.** heves. **arzu etmek** istek duymak.

arzuhal *b. a. (arzuha:l) Ar.* dilekçe, istida.

arzuhalci *b. a.* para karşılığı dilekçe yazmayı iş edinmiş kimse.

arzulamak *(-i)* istek duymak, istemek, özlemek.

arzulu *s.* istekli, arzusu olan.

as (I) *a. zool.* kakım da denilen bir kürk hayvanı.

as (II) *a. Fr.* **1.** oyun kâğıtlarında birli. **2.** Bir işte önde gelen, en iyisi.

asa *a. (asa:) Ar.* sopa, değnek.

asabî *s. (asabi:) Ar.* **1.** sinirli. **2.** sinirle ilgili, sinirsel.

asabîleşmek *(nsz)* öfkelenmek, kızmak, sinirlenmek.

asabiye *a. Ar. tıp* **1.** sinir hastalıklarıyla ilgili hekimlik. **2.** bu hastalıkla ilgili hastane bölümü.

asabiyeci *a. tıp* sinir hastalıkları uzma-nı.

asal *s.* başlıca, temel niteliğinde olan.

asalak, -ğı *a. ve s.* **1.** bir canlının üzerinde onun zararına yaşayan canlı. **2.** *mec.* başkalarının sırtından geçinen, ekti.

asalaklık, -ğı asalak olma durumu.

asalet, -ti *a. (asa:let) Ar.* **1.** soyluluk. **2.** bir görevi yüklenmiş olan kimse, asillik, vekillik karşıtı.

asaleten *be. (asa:leten) Ar.* **1.** bir görevde temelli olarak. **2.** kendi adına davranarak.

asamble *a. Fr.* kurul, meclis.

asansör *a. Fr.* insanları ve yükleri yapıların katlarına ya da yüksek yerlere çıkarmaya, indirmeye yarayan, elektrikle işler araç.

asap, -bı *a. Ar.* sinir.

âsap, -bı *ç. a. (a:sa:p) Ar.* sinirler. **âsabı bozulmamak** bir şeye sinirlenmek.

âsar *ç. a. (a:sa:r) Ar.* eserler, yapılar.

asayiş *a. (a:sa:yiş) Far.* düzenlilik, güvenlik. **Asayiş berkemal.** Güvenlik yerinde.

asbaşkan *b. a.* ikinci başkan.

aseton *a. Fr.* eritici, uçucu, kolay alevlenen bir sıvı.

asfalt, -tı *a. Fr.* ana maddesi katran olan ve yolların yapılmasında kullanılan dayanıklı bir karışım.

asfaltlamak (-i) asfaltla kaplamak.

asgarî *s. (asgari:) Ar.* en az, en aşağı, en düşük. **2.** *mat.* minimum.

ashap, -bı *a. Ar.* **1.** sahipler. **2.** Muhammet'in sohbetlerine katılanlar.

asık, -ğı *s.* **1.** asılı. **2.** somurtkan. **asık suratlı** kızgınlığını yüzünden belli eden.

asıl, -sılı **1.** bir nesnenin kendisi. **2.** kök, köken, kaynak. **3.** esas, gerçeklik. **4.** soy, ata. **5.** temel, ana. **6.** *be.* gerçek olarak. **aslı faslı olmamak** tamamen yalan yanlış olarak. **aslı çıkmamak** gerçek olmadığı ortaya çıkmak.

asılmak (-e, nsz) **1.** asmak işine konu olmak. **2.** bir yere tutunup sarkmak. **3.** tutup çekmek. **4.** bir şeyi, sıkacak derecede ısrarlı istemek. **5.** ipe çekilmek, idam edilmek.

asılsız *s.* köksüz, temelsiz, aslı olmayan, yalan.

asır, -srı *a. Ar.* **1.** yüzyıl. **2.** çağ.

asi *s. (a:si:) Ar.* isyan eden, başkaldıran.

asidimetre *b. a. Fr.* asitölçer.

asil *s. (asi:l) Ar.* **1.** soylu, belli soydan gelen. **2.** yüksek duygu ile yapılan. **3.** bir görevde temelli olan.

asileşmek *(nsz)* başkaldırmak, isyan etmek.

asilzade *a. (asi:lza:de) Ar.* soylu.

asistan *a. Fr.* **1.** yardımcı. **2.** yüksek öğretimde öğretim üyeliğinin ilk aşaması.

asit, -di *a. Fr.* mavi turnusolu kırmızıya çeviren kimyasal bileşik.

asitli *s.* içinde asit bulunan.

asker *a. Ar.* **1.** orduda görevli, erden mareşala kadar herkes. **2.** askerlik görevi. **3.** orduda yalnız er aşamasındaki bölüm. **asker gibi** disiplinli.

askerî *s. (askeri:) Ar.* askerlikle ilgili.

askerlik, -ği *a.* asker olma durumu, askerlik görevi. **askerliğini yapmak** askere gidip görevini bitirmek.

askı *a.* **1.** üzerine bir şey asmaya yarayan şey. **2.** düşmemesi için pantolona omuzdan takılan bağ. **3.** çay, kahve taşımaya yarayan tepsi. **4.** düğünlerde yakınlar tarafından geline takılan şeyler. **askıda bırakmak** sonuçlandırmamak. **askıya almak** işi sürüncemeye bırakmak.

askıntı *s.* sıkacak kadar bir kimsenin üzerine giden, yük olan.

asla *be. Ar.* kesinlikle, hiçbir zaman.

aslan *a. zool.* genel olarak Afrika'da yaşayan, yırtıcı, erkekleri yeleli, çokça koyu sarı renkli, güçlü bir memeli hayvan, arslan. **2.** *mec.* güçlü, yiğit kimse. **aslan kesilmek** korkmaz durumu gelmek. **Aslan payı.** Hak edilenden daha çok alınan. **Aslanın ağzında.** Çok zor kazanılan.

aslanca *be.* yiğitçe.

aslanlık, -ğı *a.* yiğitçe davranma niteliği

aslen *be. (a'slen) Ar.* kök ya da soy bakımından.

aslî *s. (asli:) Ar.* asıl, temel, ana.

asma *(I) a.* **1.** asmak eylemi. **2.** *s.* asılmış, asılı: *asma köprü.*

asma *(II) a. bot.* **1.** dalları çardak üzerine yayılan bitkilerin genel adı. **2.** asma özelliği taşıyan bir tür üzüm.

asmak *(-i,-e)* **1.** bir nesneyi aşağıya sarkacak biçimde bir yere iliştirip sarkıtmak. **2.** kuşanmak, takınmak: *tüfek asmak.* **3.** (-i) bir kimseyi boğazına ip geçirip sarkıtarak öldürmek. **4.** bir işi nedensiz olarak yapmamak. **asıp kesmek** çok sert davranmak. **Astığı astık, kestiği kestik.** Çok sert yöneten kimse.

aspiratör *a. Fr.* havadaki duman, toz gibi nesneleri emerek dışarı atan araç.

aspirin *a. Fr.* ağrı kesici ve ateş düşürücü olarak kullanılan bir ilâç.

asrî *s. (asri:) Ar.* çağdaş, uygar, çağa uygun, modern.

asrilik, -ği *a.* uygarlık, çağdaşlık, çağcılık.

assolist, -ti *a. Fr.* en yetenekli ve becerikli şarkıcı, türkücü.

ast, -tı *s. Ar.* **1.** alt düzeyde olan **2.** *a.* birinin. buyruğu altında çalışan. **3.** *ask.* aşaması düşük olan.

astar *a. Far.* **1.** giyecek, perde, çanta gibi şeylerde dış katın içine geçirilen ince kat. **2.** sıva ya da boyadan önce vurulan kat. **Astarı yüzünden pahalı.** Gideri gelirinden çok.

astarlamak *(-i)* **1.** kumaş ya da deriye artar geçirmek. **2.** birinci kat ince boyayı sürmek.

astarlık, -ğı *a. ve s.* astar olmaya uygun.

asteğmen *b. a. (a'steğmen)* orduda en küçük aşamada subay.

astım *a. (a'stım) Fr. tıp* üst solunum yolunun darlaşması sonucu oluşan nefes darlığı.

astırmak *(-i)* asmak işini yaptırmak.

astragan *a. Fr.* kıvrık tüylü genç karakul kuzusu kürkü, postu.

astronom *a. Fr.* gök bilimci.

astronomi *a. Fr.* gök bilimi.

astronomik *s. Fr.* **1.** astronomiyle ilgili. **2.** abartılmış, pek çok.

astronot, -tu *a. Fr.* uzay araştırmalarına katılan kimse.

astsubay *b. a. (a'stsubay) ask.* orduda subaydan ast, er ya da erbaştan üst aşamada görevli.

asude *s. (a:su:de) Far.* sessiz, sakin, dingin.

asuman *a. (a:suma:n) Far.* gök, gökyüzü.

aş *a.* pişirilerek hazırlanan yiyecek, yemek. **aş ermek** gebe kadın, bir yiyeceğe aşırı istek duymak.

aşağı *a.* **1.** *a.* bir nesnenin alt bölümü. **2.** *s.* bir şeye göre daha altta bulunan **3.** *a.* bir yerin daha aşağıdaki bölümü. **4.** *mec.* kötü, değersiz. **5.** daha küçük. **6.** *be.* yere doğru, aşağıya. **aşağı görmek** küçümsemek. **aşağı kalmamak** ondan geri kalmamak. **Aşağı yukarı.** Yaklaşık olarak. **aşağıdan almak** alttan almak, yumuşak davranmak.

aşağılamak *(nsz)* **1.** değerinden aşağı göstermek. **2.** küçültücü davranışlarda bulunmak, hor görmek.

aşağılanmak *(nsz)* aşağılık duruma düşmek, hor görülmek.

aşağılık, -ğı 1. *a.* bayağı olma durumu. **2.** *s.* düşük nitelikte, adî. **Aşağılık duygusu.** Kişinin benliğini ve kendini küçük görmesi.

aşama *a.* **1.** değer ya da önem bakımından yükselen sıra basamakların her biri, rütbe, mertebe. **2.** varılması istenen amaca doğru, geçilmesi gereken basamaklardan her biri, evre.

aşar *a. (a:şar) Ar. ç.* eskiden tarım ürünlerinden onda bir oranında alınan vergi.

aşçı *a.* **1.** yemek pişiren kimse. **2.** yemek yapıp satan kişi. **3.** yemek yenilen yar, lokanta.

aşçıbaşı, -nı *b. a.* usta aşçı, baş aşçı.

aş evi *b. a.* **1.** para ile yemek yenilen yer, lokanta. **2.** yoksullara parasız yemek yedirilen yer.

aşermek *(nsz) (kadınlarda)* gebelikte bazı yiyeceklerden tiksinmek.

aşı *a.* **1.** bir meyve ağacına aynı türün daha iyi bir cinsinden alınan dal, göz, tomurcuk gibi bir parçanın kaynaştırılması işi. **2.** kimi hastalıklara karşı organizmada bağışıklık sağlayabilmek için vücuda verilen, o hastalığın etkeninden özel olarak hazırlanmış eriyik. **3.** bu eriyiğin uygulanması. **aşı olmak** aşı yapılmak. **aşı vurmak** vücuda aşı vermek.

aşıcı *a.* aşı yapan kimse.

aşık, -ğı *a. anat.* ayak bileğinde bulunan küçük kemiklerden biri. **2.** çatılarda uzun mertek, aşırma. **aşık atmak** yarış etmek, yarışmak.

âşık, -ğı *a ve s.(a:şık) Ar.* **1.** aşırı sevgi ve bağlılık duyan, vurgun. **2.** halk içinde yetişen, deyişlerini saz eşliğinde söyleyen, sözlü halk şiiri geleneğine bağlı halk şairi, ozan. **âşıklısı** *hlk.* seveni, vurgunu.

âşıkane *be. (a:şıka:ne)* aşıka yaraşır biçimde.

âşıklık, -ğı *a. Ar.* aşık olma durumu.

aşılamak *(-i, -e)* **1.** organizmada bağışıklık yaratmak için aşı denilen eriyiği vücuda vermek. **2.** elde edilmesi istenen ağacın uygun bir parçasını anaç üzerine kaynaştırmak. **3.** başkasına hastalık bulaştırmak. **4.** *mec.* bir düşünceyi bir duyguyu başkalarına benimsetmek.

aşılı *s.* aşılanmış.

aşındırmak *(-i)* **1.** aşınmasına neden olmak. **2.** *kim.* dokunduğu cisimleri eriterek aşınmasına neden olmak. **3.** *mec.* pek çok gidip gelmek.

aşınma *a.* **1.** aşınmak eylemi **2.** yeryüzünde görülen toprak kaybı.

aşınmak *(nsz)* birbirine sürtünerek incelmek. **2.** yer yüzünde zamanla toprak kaybı olmak.

aşırı *s.* **1.** alışılandan daha çok, taşkın. **2.** bir nesneye gereğinden çok önem veren. **3.** *a.* bir şeyin gereğinden çok olanı. **4.** *be.* ötesinde, ötede. **5.** *be.* gereğinden çok. **aşırı gitmek** ölçüyü kaçırmak.

aşırılık, -ğı *a.* aşırı olma durumu.

aşırmak *(-i, -den)* **1.** geçilmesi güç ya da yüksek bir yerin üstünden geçirmek. **2.** *(-i) argo* çalıp götürmek. **3.** tehlikedeki bir nesneyi alıp başka yere taşımak.

aşikâr *s. (a:şika:r) Far.* açık, apaçık meydanda. **aşikâr etmek** açıklamak, belli etmek.

âşina *a. (a:şina:) Far.* **1.** bildik, tanıdık. **2.** *s.* bilinen, tanınan.

âşinalık, -ğı *a.* **1.** tanışıklık. **2.** tanışıklığı gösteren tavır.

aşiret *a. (aşi:ret) Ar.* oymak, bir asıldan gelen ve birlikte yaşayan, konup göçen topluluk.

aşk, -kı *a. Ar.* aşırı sevgi, bağlılık duygusu. **aşketmek** *hlk.* sertçe vurmak. **aşk olmayınca meşk olmaz** başarmak için güçlü bir istek gereklidir. **aşka gelmek** coşmak, coşkunluk göstermek.

aşkın *s.* **1.** belli bir sınırı aşmış, öteye geçmiş. **2.** benzerlerinden çok üstün. **3.** çok fazla.

aşk olsun *b. ünl.* **1.** beğenmeme anlatır: *Böyle olur mu?* **2.** beğenme anlatır: *Çocuğa aşk olsun.*

aşmak *(-i)* **1.** zor bir yerin öte yanına geçmek. **2.** geçmek, bitmek, sona ermek. **3.** *(nsz) argo* gizlice kaçmak.

aşure *a. (aşu:re) Ar.* buğday, nohut gibi tanelerle çeşitli kuru yemişleri şekerle kaynatarak yapılan yemek.

aşüfte *a. (a:şüfte) Ar.* oynak, açık saçık kadın.

aşüftelik, -ğı *a.* aşüfte olma niteliği.

at, -tı *a. zool.* binme, yük taşıma, yük çekme gibi işlerde yararlanılan tek tırnaklı, memeli, iri bir hayvan. **2.** satrançta bir taş. **at başı beraber gitmek**

eşit durumda olmak. **At binenin, kılıç kuşananın.** Her şey onu gereği gibi kullanana yakışır. **At binicisine göre kişner.** Bir yerde çalışanlar yöneticiye göre davranışlar gösterirler. **at izi, it izine karışmak** ayıramayacak kadar karışmak. **at koşturacak kadar** çok uzak. **at oynatmak** bildiği gibi hareket etmek. **atla arpayı dövüştürmek** dostlar arasında bile düşmanlık yaratmak. **attan inip eşeğe binmek** gördüğünden geri kalmak.

ata *a.* **1.** baba. **2.** dede ya da büyük babalardan her biri.

ataerki *b. a. sos.* erkeklerin kadına üstün tutulduğu, ailede babanın üstün güce sahip olduğu örgütlenme biçimi, pederşahîlik.

ataerkil *b. s. sos.* ataerki temeline dayanan: *ataerkil aile.*

atak, -ğı *(I)* **1.** düşüncesizce hemen atılan. gözü pek. **2.** *hlk.* yalancı, geveze.

atak, -ğı *(II)* **1.** atılım. **2.** saldırı, hamle, hücum. **atak yapmak** hücum etmek.

ataklık, -ğı atak olma durumu.

atalet, -ti *a. (ata:let) Ar.* **1.** tembellik, uyuşukluk. **2.** işlemezlik, işsizlik.

atamak *(-i,-e)* birini bir göreve getirmek, tayin etmek.

ataman *a.* Kazakların devlet başkanlarına verilen unvan.

atanmak *(nsz)* bir göreve verilmek, tayin edilmek.

atardamar *b. a. anat.* yüreğin sağ karıncığından akciğerlere, sol karıncığından vücudun diğer bölümlerine kan taşıyan damar.

atasözü *b. a.* uzun denemeler sonucu söylenmiş, halka mal olmuş, söyleyeni bilinmeyen kısa ve özlü söz.

ataş *a.* tutturgaç, kâğıt gibi şeyleri tutturmaya yarayan nesne.

ataşe *a. Fr.* elçilik uzmanı.

ateist, -ti *a. ve s.* tanrıtanımaz.

ateizm *a. Fr.* Tanrı'yı yadsıma davranışı ya da öğretisi.

atelye *a. Fr.* küçük işlerin yapıldığı ya da sanatçıların işlerini yürüttüğü, araç ve gereç bulunan yer.

ateş *a. Far.* **1.** yanıcı nesnelerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık, od. **2.** tutuşmuş olan cisim. **3.** ısıtma ya da pişirme aracıyla bir yere konan araç. **4.** patlayıcı silâhların atılması. **5.** vücut ısısı. **6.** *mec.* coşku. **7.** *s.* kırmızı renkte olan. **ateş bacayı sarmak** tehlikeli durum almak. **ateş gibi yanmak** çok ateşlenmek. **Ateş yanmayan yerden duman çıkmaz.** Küçük belirtiler de ipuçları verir. **ateş saçmak** çok öfkelenmek. **ateşe atmak** çok kötü duruma sokmak. **ateşle oynamak** çok tehlikeli işlere karışmak.

ateş böceği *b. a. zool.* karanlıkta ışık saçan bir böcek, yıldız böceği.

ateşçi *a.* ateşle işleyen yerlerde ocağa yakıt atan ve ateşin sürekliliğini sağlayan görevli.

ateşkes *b. a.* savaşan iki tarafın kısa bir süre için savaşmayı durdurması. bırakışma.

ateşlemek *(-i)* **1.** tutuşturmak, yakmak. **2.** ateşli silâhları patlatmak. **3.** *mec.* kışkırtmak.

ateşlenmek *(nsz)* **1.** ateşleme işine konu olmak. **2.** vücut ısısı artmak. **3.** *mec.* coşmak, şiddetlenmek.

ateşletmek *(-i)* ateşlemesini sağlamak.

ateşli *s.* **1.** ateşi olan **2.** *mec.* coşkun, coşkulu. **Ateşli silâh.** Her çeşit patlayıcı madde ve mermi atan silâh.

atıcı *a.* **1.** attığını vuran. **2.** *mec.* yalancı

ateşperest, -ti *b. s. (a:teşperest) Far.* ateşe tapan.

atfen *be. Ar.* yükleyerek, mal ederek.

atıcı *a. ve s.* **1.** iyi nişan alan. **2.** *mec.* asılsız sözler eden.

atıcılık, -ğı *a.* **1.** nişancılık **2.** *mec.* yalancılık, uydurmacılık.

atık, -ğı *s.* atılmış, atılan: *atık su bedeli.*

atıl *s. (a:tıl) Ar.* **1.** işsiz, aylak. **2.** tembel.

atılgan *s.* **1.** yılmadan kendini güçlük ya da tehlikelere atan. **2.** girişken.

atılım *a.* **1.** ileri atılma. **2.** hamle, hızla ilerleme. **3.** *mec.* bir işte yüksek gelişme gösterme.

atılmak *(nsz)* **1.** atmak işine konu olmak **2.** kovulmak.

atışmak *(nsz, -le)* **1.** ağız dövüşü etmek. **2.** dargın birine barışıkmış gibi sözler söylemek. **3.** belli bir konuda karşılıklı deyiş söylemek *(ozanlar).*

atıştırmak *(-i)* **1.** acele yemek ya da içmek. **2.** hafif hafif kar ya da yağmur yağmak.

âti *a. (a:ti) Ar.* gelecek.

atik *s. (ati:k)* çabuk davranan, çevik.

atkı *a.* **1.** soğuğa karşı omuzlara, boyna alınan örtü. **2.** bazı ayakkabılarda ayağın üstünden geçen ve yandan iliklenen parça. **3.** kapı ve pencerelerin üstüne atılan ağaç, taş ya da betondan destek, üst eşik.

atlama *a.* **1.** atlamak işi. **2.** belli bir uzaklığa sıçrama ya da belli bir yükseklikten geçme. **3.** *sp,* konusu atlamak olan bir spor kolu. **atlama taşı yapmak** daha iyi bir yere geçebilmek için bir işi ya da kişiye araç olarak kullanmak.

atlamak *(-den)* **1.** sıçrayarak ya da fırlayarak bir engeli geçmek. **2.** *(-den, -e)* yüksek bir yerden alçak bir yere kendini ayakları üstüne gelecek biçimde bırakmak. **3.** binmek. **4.** *(nsz)* haber kaçırmak. **4.** sınıfı okumadan geçmek.

atlas *(I) a.* sık dokunmuş, yüzü parlak bir çeşit ipekli kumaş.

atlas *(II) a. Yun.* **1.** dünyanın, bir ülkenin, bir bölgenin fiziksel ve siyasal coğrafyası ile ekonomi, tarih gibi konularda kısa, toplu bilgi vermek için toplanmış coğrafya haritaları derlemesi. **2.** bir konuyu açıklamak için hazırlanmış resim ya da levhalardan oluşmuş kitap: *anatomi atlası.* **3.** tarihsel olayları haritalar üzerinde işleyen kitap: *tarih atlası.*

atlatma *a.* atlatmak eylemi.

atlatmak *(-i, -e)* atlamak işini yaptırmak. **2.** *(-i) mec.* kötü bir durumu geçiştirmek. **3.** *(-i)* savmak **4.** *mec.* savsaklamak. **5.** *mec.* aldatmak. **6.** bir haberin önce yayınlanmasını başarmak..

atlet, -ti *a. Fr.* **1.** atletizmle uğraşan sporcu. **2.** kolsuz, erkek iç giysisi.

atletik, -ği *s. Fr.* **1.** atleti ilgilendiren **2.** bedeni iyi gelişmiş, biçimli.

atletizm *a. Fr. sp.* koşu, atlama, atma ve ağırlık kaldırma gibi tek başına yapılan beden çalışmaları.

atlı *s.* **1.** atı olan **2.** *a.* ata binmiş kimse, süvari **3.** *ask.* binek atı kullanan asker.

atlıkarınca *b. a.* bir eksen etrafında dönen, binilmeye uygun yerleri olan çocuk oyuncağı.

atmaca *a. zool.* ava alıştırılabilen yırtıcı bir kuş. **2.** sapan.

atmak *(-i,-e)* **1.** bir nesneyi bir yöne doğru fırlatmak. **2.** bir şeyi yere doğru bırakmak. **3.** bir kimseyi uzaklaştırmak, ilgisini kesmek. **4.** kovmak **4.** patlatmak **5.** vurmak **6.** örtmek **7.** başkasına yüklemek. **8.** içmek. **9.** solmak. **10.** göndermek. **11.** bağırmak. **Atsan atılmaz satsan satılmaz.** Çaresiz katlanacaksın.

atmasyon *argo. a. ve s. tkz.* uydurma, palavra.

atmasyoncu *a. argo.* uydurmacı, palavracı.

atmosfer *a. Fr.* **1.** *astr.* yeri ye da bir gök cismini saran gaz tabakası **2.** *astr.* hava yuvarı **3.** *mec.* etkisinde kalınan ortam. **4.** *fiz.* deniz yüzeyinde ölçülen ve basınç birimi olarak kullanılan 76 cm. uzunluğunda 1 cm. tabanında cıva sütununun ağırlığı.

atol, -lü *a.* mercan ada.

atom *a. Fr. kim. fizik.* **1.** birkaç türü birleşince molekülleri, bir tek türü ise bir kimyasal öğeyi oluşturan parçacık. **2.** *fel.* eski Yunan çağında perçeğin son, artık bölünemez, bozulamaz olarak varsayılan temel öğeleri.

atölye *a. Fr.* atelye.

atraksiyon *a. Fr.* eğlence yerlerinde yapılan, izleyicileri oyalayıcı, eğlendirici, ilgi çekici gösteri.

aut, -tu *s. ve a. İng.* **1.** dış, **2.** *sp.* oyun alanı sınırları dışında.

av *a.* **1.** evcil olmayan hayvanları vurma ya da yakalama. **2.** bir hayvanın başka bir hayvanı yemek için yakalaması **3.** bu yolla yakalanan hayvan. **4.** *mec.* tuzağa düşürülüp yararlanılan kimse. **Av avlanmış, tav tavlamış.** Her şey olmuş bitmiş.

avadanlık, -ğı *a.* bir işi yaparken gerekli olan araç gereç takımı.

aval *(I) s. argo* sersemlik derecesinde saflık, aptal bir biçimde.

aval *(II) a. İt.* bir ticaret senedi üzerinde imzası bulunanlar ödemediği takdirde senet bedelini ödeyeceğini bildiren birinin verdiği güvence.

aval aval *be. İt. argo* aptal aptal, aptal bir biçimde

avam *ç. a. (ava:m) Ar.* **1.** halkın aşağı tabakası. **2.** halk. **Avam Kamarası** İngiltere Millet Meclisi.

avanak *s.* kolaylıkla aldatılabilen, kandırılabilen.

avans *a. Fr.* alacağa karşı önceden yapılan ödeme, öndelik. **avans almak** öndelik almak. **avans çekmek** öndelik çekmek. **avans vermek** öndelik vermek.

avanta *a. (ava'nta) İt.* emek vermeden sağlanan kazanç.

avantacı *argo* çıkarcı, beleşçi.

avantaj *a. Fr.* üstünlük sağlayan şey, yarar.

avantajlı *a. s.* yararlı, kazançlı.

avare *s. (a:va:re) Far.* işsiz, başıboş, aylak, avara. **avare olmak** işsiz güçsüz dolaşmak.

avaz *a. Far.* yüksek ses, nara. **avazı çıktığı kadar bağırmak** olanca gücüyle bağırmak.

avcı *a.* **1.** avlanmayı seven ve bunu iş edinen kimse. **2.** *s.* avcılara özgü olan. **3.** *s.* başka hayvanları yakalamakta usta olan. **4.** *mec.* bir olayı ustalıkla izleyip ortaya çıkaran kimse.

avcılık, -ğı *a.* av yapma işi.

avdet, -ti *a. Ar.* dönme, geri gelme. **avdet etmek** geri gelmek.

avene *ç. a. Ar.* kötülük için bir araya gelenler, yardakçılar.

averaj *a. İng.* **1.** ortalama. **2.** *sp.* sayı farkı.

avize *a. (avi:ze) Far.* tavana asılan süslü aydınlanma aracı.

avlak, -ğı *a.* avı çok olan yer, av yeri.

avlamak *(-i)* **1.** bir avı ele geçirmek. **2.** *mec.* tuzağa düşürmek. kandırmak.

avlanmak *(nsz)* **1.** ava çıkmak. **2.** avlamak işine konu olmak, kandırılmak.

avlu *a. Yun.* bir yapının ya da yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarlarla çevrili alan.

Avrasya *öz. a. b. coğ.* Avrupa ile Aya'ya verilen ortak ad.

Avrupaî *s.* Avrupa'ya benzeyen, Avrupa'ya özgü.

avuç, -cu *a.* **1.** elin iç yönü. **2.** elin yarı yumulmuş durumu. **3.** yarı yumulmuş elin alacağı kadar. **avuç açmak** dilenmek, yardım istemek. **avucuna saymak** peşin ödemek. **avucunu yalamak** umduğunu bulamamak. **avucunun içine almak** her istediğini yaptırabilmek.

avuçlamak *(-i)* avuçla almak.

avukat, -tı *a. İt.* **1.** yasa ve hukuk konularında isteyenlere yol gösteren; her konuda kişileri temsil eden; bunun için yasal koşulları taşıyan hukuk adamı. **2.** *mec.* gereksiz yere başkalarını savunan kimse.

avukatlık, -ğı *a.* avukat mesleği. **avukatlık yapmak** birini gereksiz yere savunmak .

avunma **1.** üzüntüyü unutma. **2.** oyalama, zaman geçirme.

avunmak *(nsz)* **1.** bir şeyle uğraşarak sıkıntılarını unutmak, teselli bulmak. **2.** oyalanmak, yetinmek.

avuntu *a.* avunulan şey ya da olay.

avurt, -du *a.* yanağın ağız boşluğu tarafına gelen bölümü. **avurtları çökmek** çok zayıflamak.

avutmak *(-i)* **1.** yatıştırmak, teselli etmek **2.** oyalamak.

avutucu *s.* avutan, oyalayan.

ay *(I) ünl.* acı, ağrı, şaşırma,ürkme, sevinç bildirir: *Ay, elim yandı!*

Ay *(II) öz. a.* **1.** yer yuvarlağının uydusu olan gök cismi. **2.** yılın on iki bölümünden her biri.**3.** otuz gün olarak kabul edilen süre. **Ay aydın hesap belli.** Her şey ortada, açık. **Ayın on dördü gibi.** Çok güzel yüzlü *(kız, kadın).*

aya *a.* **1.** avuç içi, ayak tabanı. **2.** *bot.* yaprakların düz ve parlak bölümü.

ayak, -ğı *a.* **1.** bacakların yere basan bölümü. **2.** bacak. **3.** kimi şeylerin yüksekte durmasını sağlayan destek. **4.** *coğ.* büyük ırmağa karışan akarsu. **5.** basamak. **6.** *ed.* halk ezgilerinde uyak. **ayak atmamak** hiç gitmemek, uğramamak. **ayak diremek** kendi tutumundan şaşmamak. **ayak sürümek** bir işi ağırdan almak. **ayak yapmak** hile yapmak, oyun çevirmek. **ayakları suya ermek** gerçeği anlayıp ayılmak. **ayağını denk almak**

uyanık davranmak. **ayağını kaydırmak** işinden etmek, uzaklaştırmak. **ayaklar altına almak** çiğnemek, hiçe saymak. **ayakta tutmak** çökmesini engellemek. **ayakta uyumak** aşırı dalgın, yorgun olmak.

ayakaltı *b. a.* herkesin gelip geçtiği yer. **ayakaltında dolaşmak** işe engel olacak biçimde ortalıkta dolaşmak.

ayakçak, -ğı *a. hlk.* **1.** merdiven, merdiven basamağı **2.** dokuma tezgâhında ayakla basılan yer. **3.** çocuk ve cambazların ayaklarına taktıkları çifte sırık.

ayakçı *a.* **1.** ayak işlerinde çalıştırılan kimse. **2.** bir iş için tutulan hizmetçi. **3.** gezici satıcı, çerçi.

ayakkabı *b. a.* genellikle sokakta giyilen, altı çeşitli dayanıklı nesnelerden yapılmış ayak giyeceği.

ayakkabıcı *b. a.* ayakkabı yapan ya da satan kimse.

ayaklamak *(-i)* **1.** ayakla ölçmek. **2.** ayakla çiğnemek.

ayaklanmak *(ısız)* **1.** yürümeye başlamak. **2.** kalkıp yürüyebilir duruma gelmek. **3.** ayağa kalkıp gitmeye davranmak. **4.** *mec.* güç ve şiddet kullanarak devlet güçlerine karşı gelmek, baş kaldırmak.

ayaklı *s.* **1.** ayağı olan. **2.** yere basacak olan bölümleri olan. **3.** ayakla çalıştırılan.

ayaklık, -ğı 1. ayak dayanacak yer. **2.** makinelerde ayak basılan kısım.

ayak takımı *b. a.* toplum içinde aşağı değerde sayılanlar.

ayak topu *b. a. sp.* futbol.

ayak ucu *b. a.* yatağın ayak uzatılan yönü.

ayaküstü *b. be.* oturmadan, kısa sürede, beklemeden.

ayakyolu *b. a.* helâ, kenef, tuvalet.

ayal, -li *a. Ar.* eş, karı.

ayan *s. Ar.* belli, açık.

âyan *ç. a. (a:ya:n) Ar.* **1.** ileri gelenler **2.** senato üyeleri.

ayar *a.Ar.* **1.** bir aygıtın düzenli işler durumu. **2.** saatler için kabul edilmiş ölçü. **3.** değerli madenlerin arılık dereceleri. **4.** *mec.* değer, düzey **ayar etmek** düzenli işler duruma getirmek. **ayarı bozuk** karakteri ve aklı yerinde olmayan.

ayarlama *a.* ayarlamak eylemi.

ayarlamak *(-i)* **1.** bir aracı belli bir örneğe göre düzeltmek. **2.** bir aygıtı düzenli çalışır duruma getirmek. **3.** *mec.* bir işi yoluna koymak. **4.** *argo* kandırmak.

ayarlatmak *(-i)* ayarlanmasını sağlamak.

ayarsız *a.* **1.** ayarı bozuk, düzensiz **2.** *mec.* davranışları tutarsız.

ayartmak (-i) **1.** baştan çıkarmak. **2.** kandırmak

ayaz *a.* **1.** açık, durgun havada kuru soğuk. **2.** *s.* soğuk. **ayaz kesmek** çok üşümek **ayazda kalmak** boş yere beklemek .

ayazlamak *(nsz)* **1.** soğumak. **2.** soğukta üşümek. **3.** *argo* bekleneni alamamak.

ayça *a.* **1.** ayın ilk günlerinde aldığı yay biçimi, hilâl. **2.** bayrak, sancak direklerinin tepesindeki ay yıldızlı süs.

ayçiçeği *b. a. bot.* çiçekleri çok iri, sarı renkte, tohumundan yağ çıkarılan bir bitki, günebakan.

ayçöreği *b. a.* ay biçiminde, yağla yapılmış çörek.

aydın *s.* **1.** ışık alan, aydınlık. **2.** *s. ve a.* kültürlü, görgülü, çağdaş.

aydınger *a.* plân çizimlerinde kullanılan saydam, özel kâğıt.

aydınlanma *a.* **1.** aydınlanmak işi. **2.** *mec.* bir sorun üzerinde gereği kadar bilgi edinme.

aydınlanmak *(nsz)* **1.** ışıklı duruma gelmek. **2.** *mec.* bir konuda yeterli bilgi edinmek.

aydınlatmak *(-i)* **1.** ışık vermek. **2.** *mec.* bir konuda gerekli bilgiyi vermek.

aydınlık, -ğı *a.* **1.** bir yeri aydınlatan güç, ışık. **2.** *s.* ışık alan. **3.** *mec.* kolay anlaşılacak derecede açık olan. **4.** *s. mec.* kötülükten uzak, temiz. **5.** yapıların ortalarına bırakılan boşluk.

ayet *a. (a:yet) Ar.* Kur'an surelerini oluşturan cümlelerde her biri.

aygın baygın *be.* **1.** yorgun, bitkin. **2.** aşırı duygusallaşmış. **3.** âşık, vurgun.

aygır *a. zool.* damızlık erkek at. **aygır gibi** iri yarı, güçlü.

aygıt, -tı *a.* **1.** çeşitli parçalardan yapılmış araç, cihaz, **2.** bir deneyi gerçekleştirmeye yarayan takım.

ayı *a. zool.* **1.** iri gövdeli, et obur, memeli, yırtıcı bir hayvan. **2.** *mec.* kaba. **ayıya kaval çalmak** anlayışsız bir kimseye söz anlatmaya çalışmak.

ayı balığı *b. a. zool.* başı köpeğe benzeyen, yüzücü, bir iki metre boyunda, memeli bir hayvan, fok.

ayıboğan *b. s.* iri yarı, kaba, anlayışsız. **2.** *bot.* bir armut türü.

ayıcı *a.* **1.** ayı oynatan kimse. **2.** *hlk.* kaba, hoyrat kimse.

ayık, -ğı *s.* **1.** sarhoşluğu geçmiş. **2.** *mec.* uyanık, anlayışlı.

ayıklama *a.* ayıklamak işi.

ayıklamak *(-i)* **1.** bir şeyin içinden gereksiz olanları ayırmak. **2.** *mec.* bir görevde gereksiz olanları ayırıp çıkarmak. **Ayıkla pirincin taşını.** Pek karışık bir iş için söylenir.

ayıklanma *a.* **1.** ayıklanmak eylemi. **2.** *biy.* ortama uyabilen canlının yaşaması, uyamayanın yok olması.

ayıkmak *(nsz) hlk.* aklı başına gelmek, uyanmak, ayılmak.

ayılmak *(nsz)* **1.** kendine gelmek, açılmak. **2.** *mec.* aklını toplayıp gerçeği görmek. **ayılıp bayılmak** sinir bunalımları geçirmek.

ayıltmak *(-i)* ayılmasını sağlamak.

ayıp, -bı *a. Ar.* **1.** utanılacak durum ya da davranış. **2.** eksiklik, kusur. **3.** *s.* utandıran. **ayıp etmek** yakışıksız davranmak. **ayıbını yüzüne vurmak** yanlışını yüzüne söylemek. **ayıptır söylemesi.** Öğünmek gibi olmasın.

ayıplamak *(-i)* kınamak.

ayıraç, -cı *a. kim.* cisimleri, birleşime ya da ayrışıma uğratarak niteliklerini belirlemede kullanılan madde.

ayırım *a.* ayırma. **ayırım yapmak** yan tutmak, eşit davranmamak.

ayırmak *(-i, -den)* **1.** bölmek. **2.** saklamak **3.** bir yeri bir sınırla bölmek **4.** uzaklaştırmak. **5.** özelliğini anlamak. **6.** seçmek. **7.** ikilik ortaya atmak. **8.** kullanmak üzere bir şeyi ya da bir yeri biri için ayrı tutmak.

ayırtmak *(-i)* ayırmak eylemini yaptırmak.

ayırtman *a.* sınavlarda, soruların hazırlanmasından notların verilmesine kadar tüm çalışmalara katılan görevli.

âyin *a. (a:yin) Far.* **1.** dinsel tören, ibadet. **2.** *müz.* Mevlevi tekkelerinde okunan bestelerin biçimi.

aykırı s. **1.** alışılmışa uymayan, karşıt. **2.** *mec.* gidiş yönüne ters düşen. **3.** ters. **4.** *mat.* tüm noktaları aynı düzlemde bulunmayan.

aykırılaşmak *(nsz)* aykırı duruma gelmek, tersleşmek.

aykırılık, -ğı aykırı olma durumu.

aylak, -ğı *s.* **1.** işsiz, boş gezen, avare. **2.** *be.* bir şey yapmayarak, işsiz

aylaklık, -ğı *a.* aylak olma durumu, işsizlik. **aylaklık etmek** boş oturmak.

aylarca *be.* birçok ay süresince, birçok ay, çok zamandan beri

aylık, -ğı *a.* **1.** her ay ödenen para, maaş. **2.** *s.* bir ay içinde olan ya da bir ay süren. **3.** *s.* ayda bir kez olan ya da çıkan. **aylık bağlamak** her ay belirli bir parayı vermeyi üstlenmek. **aylık vermek** aylık olarak üstlenilen parayı ödemek.

aylıkçı *a.* **1.** aylıkla çalışan, maaşlı. **2.** yalnız aylıkla geçinen kimse.

aylıklı *s.* **1.** aylık alan, maaşlı **2.** karşılığı aylıkla ödenen.

aymak *(nsz) hlk.* **1.** aklı başına gelmek, ayılmak. **2.** *mec.* gerçeği anlamak.

aymaz *s.* olup bitenleri kavrayamayan, gafil.

ayna *a. Far.* **1.** varlıkların görüntüsünü veren sırlı cam. **2.** gemicilerin kullandıkları dürbün. **3.** yapılarda çerçeve içine geçirilen levha. **4.** atlarda diz kapağı **5.** *argo* yolunda. **6.** bir işte olayı yansıtan durum. **Ayna gibi. 1.** Dümdüz, parlak **2.** Durgun, kımıltısız *(deniz).*

aynacı *a.* **1.** ayna yapan ya da satan kimse. **2.** *s. mec.* işe hile karıştıran, hileci.

aynen *be. (a'ynen) Ar.* aynıyla, değiştirmeden.

aynı s. Ar. **1.** başkası değil. **2.** ayıramayacak kadar benzer, özdeş. **aynı ağzı kullanmak** aynı şeyleri söylemek. **aynı telden çalmak** aynı şeyi anlatmak. **Aynı yolun yolcusu.** Sonları birbirine eş.

ayniyat, -tı *ç. a. (ayniya:t) Ar.* kullanmaya ya da harcamaya uygun, taşınır eşya.

ayniyet, -ti *a. Ar.* aynılık, tıpkılık.

ayraç, -cı *a.* cümlede geçen bir sözcüğü metin dışı tutmak için o sözcüğün başına ve sonuna konan işaret *( )*

ayran *a.* **1.** süt ya da yoğurdun çalkalanarak yağı alındıktan sonra kalan sulu bölümü. **ayran ağızlı** sersem, aptal. **ayranı kabarmak** öfkelenmek, coşmak.

ayrı *s.* **1.** yerleri bir olmayan. **2.** başka, değişik yapıda. **3.** *be.* tek başına olan. **ayrı baş çekmek** kendi başına iş yapmak. **ayrı düşmek** uyuşamamak. **ayrısı gayrısı olmamak** hiçbir şey esirgemeyecek durmda olmak. **ayrı tutmak** farklı davranmak.

ayrıca *be.***1.** ayrı olarak. **2.** ayrı bir önem verilerek.

ayrıcalı *s.* başkalarından farklılığı olan.

ayrıcalık, -ğı *a.* başkalarından ayrı, üstün tutulma durumu. **ayrıcalık göstermek** başkalarından ayrı ve üstün tutmak.

ayrılık -ğı *a.* **1.** ayrı olma durumu. **2.** birinden uzak düşme. **3.** düşünce ve görüş bakımından uyuşmazlık. **4.** *huk.* yargıç kararıyla evlilik birliğinin bir süre için kesilmesi.

ayrılıkçı *s.* ülkenin bölünmesine yönelik eylemlerde bulunan.

ayrılmak *(-e)* **1.** ayırmak işine konu olmak. **2.** *(-den)* bir nesneden uzaklaşmak. **3.** evlilik birliğini bozmak.

ayrım *a.* **1.** ayırmak işi. **2.** ayrılma yeri, kavşak.

ayrıntı *a. 1.* bütünün ikinci derece öğelerinden her biri. **ayrıntılarına inmek** bir konuyu inceden inceye irdelemek.

ayrıntılı *s.* ayrıntısı olan, geniş, açılmış.

ayrışmak *(nsz) kim.* bir bileşik elementlere ayrılmak.

ayrıştırmak *(-i)* **1.** bütünün bozulmasına neden olmak. **2.** *kim.* bileşiğin ayrışmasını sağlamak.

ayşekadın *b. a. bot.* kılçıksız, iyi cins bir çeşit fasulye.

ayva *a. bot.* **1.** çiçekleri pembe ve iri, orta yükseklikte bir meyve ağacı. **2.** bu ağacın büyükçe, sarı renkte, kokusu hoş, sert meyvesi. **ayvayı yemek** işi bozulmak.

ayvan *a. hlk. Far.* **1.** teras, sundurma. **2.** bir yanı dışarıya açık oda.

ayvaz *a.* **1.** *tar.* konaklarda mutfak ve yemek işlerinde çalıştırılan uşak. **2.** *hlk.* koca, erkek, eş. **Ayvaz kasap hep bir hesap.** İkisi de bir.

ayyar *s. Ar.* dolandırıcı, düzenbaz.

ayyaş *s. Ar.* içkiye düşkün, içkici, çok içen.

ayyaşlık, -ğı *a.* ayyaş olma özelliği.

ayyuk, -ku *a. (ayyu:k) Ar.* **1.** *mec.* göğün en yüksek yeri. **ayyuka çıkmak** duyulmak, iyice yayılmak.

az *s.* **1.** gerekenden, istenenden eksik. **2.** *be.* nicelik ve nitelik bakımından eksik. **Az buçuk.** Bir parça. **az buz olmamak** umulandan çok olmak. **az gelmek** yetmemek. **aza çoğa bakmamak** olanla yetinmek. **azı çoğa saymak** verileni çok değerli saymak.

aza *a. (a:za:)* **1.** üye. **2.** organ.

azade *ç. a. (a:za:de) Ar.* **1.** serbest, başıboş. **2.** *be.* serbest olarak.

azalmak *(nsz)* **1.** az denecek bir duruma inmek. **2.** etkisini yitirmesine neden olmak.

azaltmak *(-i)* az duruma getirmek.

azam *s. (a:zam) Ar.* en büyük.

azamet, -ti *a. Ar.* **1.** büyüklük, ululuk. **2.** görkem, heybet. **3.** çalım, kurum, gösteriş. **4.** debdebe.

azametli *s.* **1.** çok büyük **2.** görkemli, gösterişli.

azamî *s. (a:za:mi:) Ar.* en çok, en büyük, en yüksek.

azap, -bı *a. (aza:p) Ar.* **1.** günah işleyenlere öbür dünyada verilecek ceza **2.** büyük sıkıntı. **azap çekmek** çok büyük sıkıntı çekmek. **azap vermek** acı çektirmek, üzmek.

azar *a. Far.* paylama. **azar işitmek** azarlanmak.

azarlamak *(-i)* paylamak, sert sözler söylemek.

azca *be.* oldukça az.

azdırılmak *(nsz)* azmasına neden olunmak.

azat, -dı *a. (a:za:t) Far.* **1.** serbest bırakma. **2.** okullarda paydos. **3.** *s.*

serbest bırakılmış olan. **azat etmek** serbest bırakmak.

azdırmak *(-i)* **1.** azmasına neden olmak. **2.** kızgın duruma getirmek. **3.** şımartmak. **4.** yoldan çıkarmak.

Azerî *öz. a. (a:zeri:) Far.* Kafkas ve İran Azerbaycan'ında yaşayan bir ulus ve bu ulustan olan kimse. **2.** *s.* bu ulusa özgü olan.

Azerîce *öz. a.* Azerîlerin kullandığı Türkçe.

az gelişmiş *b.s.* **1.** yeterince gelişememiş. **2.** ülke olarak diğer ülkelerden geri kalmış

azgın *s.* **1.** azmış olan. **2.** yarası hemen kapanmayan. **3.** çok yaramaz.

azgınlık, -ğı *a.* azgın olma durumu.

azı **1.** alt ve üst çenenin iki yanında bulunan ve yiyecekleri öğütmeye yarayan dişler.

azıcık, -ğı s. **1.** pek az. **2.** biraz: *Azıcık bekle.*

azık, ğı *a.* yiyecek, besin, gıda.

azılı *s.* azgın, gözü bir şeyden yılmayan.

azımsamak (-i) az görmek, az bulmak, daha çoğunu istemek.

azınlık, -ğı *-a.* **1.** bir toplulukta herhangi bir nitelik bakımından ayrı ve sayıca az olanlar. **2.** *sos.* bir ülkede egemen ulusa göre ayrı soydan ve sayıca az olan topluluk. **azınlıkta kalmak** bir toplulukta bir sorun üzerinde oy verenler, karşı düşünceye oy verenlerden az olmak.

azıtmak *(-i)* **1.** azgın duruma gelmek. **2.** *mec.* çığırından çıkmak.

azil, -zli *a. Ar.* görevden alma. **azletmek** görevden almak.

azim, -zmi *a. Ar.* bir işte engelleri yenme kararı.

azimkâr *s. (azi:mka:r) Ar. Far.* azimli.

azimet, -ti *a. (azi:met) Ar.* gidiş.

aziz *s. (azi:z) Ar.* **1.** sevgide üstün tutulan. **2.** *a.* ermiş, eren.

azizlik, -ği *a.* **1.** aziz olma durumu. **2.** *mec.* şaka, muziplik.

azletmek *(-i)* bir görevliyi görevinden almak, işinden çıkarmak.

azmak *(nsz)* **1.** taşkınlıkta ileri gitmek. **2.** kabarmak, taşmak *(deniz, ırmak).*

azman *s.* **1.** çok gelişmiş. **2.** kırma, melez. **3.** *a.* kerestelik tomruk.

azmetmek *(-e)* bir işteki engelleri yenmeye karar vermek.

azmettirmek *(-i,-e)* bir işi yapması için heves vermek, güç katmak.

azot, -tu *a. Fr. kim.* havada beşte dört oranında bulunan, rengi, kokusu, tadı olmayan bir element.

azotlamak *(-i)* azotla karıştırmak, azotla birleştirmek.

Azrail *öz. a. (azra:il) Ar.* Tanrı buyruğu ile insanların canlarını almakla görevlendirilmiş olduğuna inanılan melek. **Azrail'in elinden kurtulmak** ölümden kurtulmak. **Azrail'le burun buruna gelmek** ölümle karşı karşıya gelmek.

B

b. B *a.* Türk alfabesinin ikinci harfi, dudak ünsüzü, yumuşak ünsüz.

baba *a.* **1.** çocuğu olan erkek. **2.** çocuğa göre kendisinin doğmasına neden olan erkek. **3.** eskiden tekke büyüğü ve bu kimseye verilen unvan. **4.** *mec.* gizli ve kirli işlerle uğraşan çetelerin başı. **5.** kurucu, yaratıcı. **6.** gemi ve iskelede halatın bağlandığı dikme. **7.** koruyucu, kayırıcı. **8.** ata. **Baba adam.** Yürekli, olgun kişi. **Baba erik yer, oğlunun dişi kamaşır.** Babanın yanlışlarının acısını oğlu çeker. **Babana rahmet.** Allah senden razı olsun. **Babasının hayrına.** Çıkar gözetmeden.

babaanne *b. a.* babanın annesi.

babacan *s.* olgun, cana yakın, güvenilir, erkek.

babalanmak *(nsz)* **1.** öfkelenmek. **2.** *argo* kabadayıca davranmak, dikleşmek.

babalık, -ğı *a.* **1.** baba olma durumu. **2.** *hlk.* üvey baba. **3.** *hlk.* kayın baba. **4.** yaşlı kimselere küçümsemeli seslenmede kullanılır. **babalık etmek** babaya yakışır gibi davranmak.

babayani *s. (babaya:ni:)* gösterişi ve özentisi olmayan.

babayigit, -di *b. a.* **1.** güçlü, kuvvetli. **2.** *mec.* korkusuz, mert. **3.** kendisine güvenilebilecek durumda.

babayiğitlik, -ği *b. a.* babayiğit olma niteliği.

baca *a. Far.* **1.** dumanı havaya vermeye yarayan yol. **2.** su yolu, maden ocağı gibi şeylerde hava deliği. **bacası tütmek** yaşamı sürmek.

bacak, -ğı *a.* **1.** vücudun kasıktan tabana kadar olan bölümü. **2.** yürümeye ve atlamaya yarayan organ. **3.** kimi nesnelerde yerden yüksekte durmasını sağlayan destek. **Bacak kadar.** Çok küçük. **bacakları tutmamak** yürüyemeyecek duruma gelmek.

bacaksız *s.* **1.** bacağı olmayan. **2.** bacağı kesilmiş, kötürüm. **3.** *a. mec.* açıkgöz çocuk.

bacanak, -ğı *a.* eşleri kardeş olan erkeklerden her biri.

bacı *a. hlk.* **1.** abla, büyük kız kardeş **2.** *hlk,* kız kardeş **3.** bir evde uzun süre çalışmış yaşlı kadın.

badana *a. İt.* duvarları boyamak için kullanılan sulandırılmış kireç ya da boya.

badanacı a. badana işleriyle uğraşan kimse.

badanalamak *(-i)* duvarlara kireç ya da plâstik boya sürmek.

bade *a. (ba:de) Far.* içki, şarap.

badem *a. (ba:dem) Far. bot.* **1.** yurdumuzun pek çok yerinde yetişen bir ağaç. **2.** bu ağacın taze ya da kuru olarak yenen meyvesi. **Badem gibi.** Taze ve gevrek.

bademcik, -ği *a. anat.* boğazın iki yanında bulunan badem biçiminde organ.

badem şekeri *b. a.* ince bir şeker tabakasıyla kaplanmış iç badem.

badem yağı *b. a.* bademden çıkarılan ve deri gibi nesneleri yumuşatmakta kullanılan yağ.

badi *a. hlk.* ördek. **badi badi yürümek** ördek gibi yana sallanarak gitmek.

badire *a. (ba:dire) Ar.* birdenbire ortaya çıkan çok kötü durum.

bagaj *a. Fr.* **1.** yolcu yükü. **2.** toplu taşıtlarda yolcuların yüklerinin konulduğu bölüm. **3.** otomobillerin yük konulabilen, genellikle arka tarafta bulunan bölümleri.

bağ *(I) a.* nesneleri birbirine iliştirmeye yarayan ip, sicim, tel gibi düğümlenebilir şey, **2.** sargı. **3.** deste, demet. **4.** *mec.* ilişki. ilgi, rabıta. **5.** *anat.* kemikleri birbirine bağlamaya, iç organları yerlerinde tutmaya yarıyan lif demeti.

bağ *(II) a. Far.* **1.** üzüm kütüklerinin dikili olduğu yer. **2.** Meyve bahçesi. **Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun.** Sonuç almak için çaba şarttır.

bağ bozumu *b. a.* **1.** bağda üzümün toplanması. **2.** bu işin yapıldığı mevsim, güz.

bağcı, -ğı *a.* bağ yetiştirerek geçimini sağlayan kimse.

bağcık, -ğı bağlama işinde kullanılan ince bağ.

bağdadî *s. (bağda:di:) Ar.* ağaç direklere çakılmış çıtalara sıva vurularak yapılan duvar, tavan.

bağdaş *a.* iki bacak önde kıvrılarak yapılan oturma biçimi. **bağdaş kurmak** bağdaş biçiminde oturmak.

bağdaşık, -ğı *s.* her yönü aynı özelliği gösteren.

bağdaşmak *(nsz)* **1.** anlaşmak, uzlaşmak, uymak. **2.** oyunda arkadaş olmak.

bağdaştırmak *(-i)* anlaşma sağlamak, uyuşturmak.

bağ fiil *b. a. dilb.* ulaç. hem fiil, hem de bağ görevinde sözcük.

bağıl *s.* görece. **bağıl değer** birsayının rakamlarından her birinin bulunduğu basamağa göre aldığı değer.

bağımlı *s.* başka bir kimsenin gücüne ya da yardımına bağlı olan, özgür olmayan.

bağımlılık, -ğı bağımlı olma niteliği, durumu.

bağımsız *s.* tutum ya da davranışlarında başka bir kimsenin etkisi altında kalmayan, özgür, özerk. **2.** *a.* bir kuruluşa, bir partiye bağlı olmayan kimse.

bağımsızlık, -ğı *a.* bağımsız olma durumu ya da niteliği.

bağıntı *a.* bir nesneyi başka bir nesneyle uyarlı kılan bağ, ilişki.

bağıntılı *s. fel.* varlığı başka bir nesnenin varlığına bağlı bulunan; mutlak olmayan, göreli.

bağır, -ğrı *a.* **1.** göğüs. **2.** orta bölüm *(dağ).* **3.** *anat.* vücutta ciğer, yürek gibi organların bulunduğu boşlukların genel adı. **Bağrı yanık.** Çok dertli. **bağrı yanmak** çok acı çekmek. **bağrına basmak** birini koruyup kayırmak, yetiştirmek, **bağrına taş basmak** her türlü acıya sessizce katlanmak. **bağrını delmek** çok dokunmak, içine işlemek.

bağırmak *(nsz)* **1.** yüksek ses çıkarmak. **2.** *mec.* kendini belli etmek. **bağırıp çağırmak** şiddetle bağırarak çıkışmak.

bağırsak, -ğı *a. anat.* sindirim sisteminin mideden anüse kadar olan bölümü. **bağırsağını deşmek** öldürmek, canına kıymak.

bağış *a.* **1.** bağışlamak işi ya da biçimi. **2.** bağışlanan nesne, hibe.

bağırtmak *(-i)* **1.** bağırmasına neden olmak **2.** *mec.* çok acı çektirmek.

bağışıklık, -ğı *a.* **1.** bir işin ya da ödevin dışında kalma durumu. **2.** *tıp* kimi hastalıklara karşı aşı ya da doğal yolla kazanılmış direnç.

bağışlamak *(-i, -e)* **1.** bir mal ya da hakkı karşılık beklemeden birine vermek. **2.** birine ceza vermakten vazgeçip affetmek. **3.**görevden almak. **4.** esirgemek: *Tanrı bağışlasın.*

bağıt, -tı *a. huk.* sözleşme, akit.

bağıtlı *s.* aralarında sözleşme olan, akitli.

bağlaç,-cı *a. dilb.* eş görevli sözcükleri ya da önermeleri birbirlerine bağlayan sözcük türü.

bağlam *a.* **1.** cinsleri aynı ya da birbirine yakın olan nesnelerin bir arada bağlanmışı, demet. **2.** olaylar, durumlar, ilişkiler örgüsü.

bağlama *a.* **1.** bağlamak işi. **2.** bir çeşit halk çalgısı. 3. yapılarda duvarları birbirine bağlayan kiriş, putrel.

bağlamacı *a.* bağlama yapan, satan, çalan kimse.

bağlamak *(-i, -e)* **1.** bir nesneyi bağ ya da başka bir şeyle tutturmak. **2.** düğümlemek. **3.** yarayı bezle sarmak. **4.** denk ya da paket yapmak. **5.** bir kimse için ayırmak. **6.** *mec.* istek uyandırmak, ilgi duymasını sağlamak. **7.** *mec.* gönlünü kazanmak. **8.** geçişi engellemek.

bağlanmak *(nsz, -e)* **1.** bağlamak işine konu olmak. **2.** sevmek, tutulmak. **3.** yalnızca belli bir işle uğraşmak. **4.** *mec.* bir işi yapamaz duruma gelmek.

bağlantı *a.* **1.** iki ya da daha çok nesnenin biribiriyle ilgili, ilişik ya da bağlı bulunması. **2.** iki nesne arasında ilişki sağlayan bağ.

bağlatmak *(-i-e)* bağlamak işini yaptırmak.

bağlı *s.* **1.** bir bağla tutturulmuş. **2.** gerçekleşmesi bir koşul gerektiren.**3.** *mec.* bir kimseye, düşünceye ya da fikre sıkı bir biçimde bağlanmış, tutkun **4.** sınırlanmış, kapalı. **5.** bir kuruluşun yetkisi içinde bulunan. **bağlı kalmak** uymak.

bağlılık, -ğı *a.* **1.** bağlı olma durumu. **2.** birine yakınlık duyma, tutkunluk.

bağnaz *s.* bir düşünceye, bir inanışa aşırı biçimde bağlı olan.

bağnazlık, -ğı tutuculuk, körü körüne inanma.

bağrışmak *(nsz-le)* birlikte ya da karşılıklı bağırmak. **Bağrışa, çağrışa.** Bağırıp çağırarak.

bahadır *s. Far.* savaşlarda gücü ve yürekliliğiyle üstünlük kazanmış kimse

bahane *a. (baha:ne) Far.* sözde neden. **bahane aramak** bir işi yapmamak için neden aramak. **bahane etmek** uydurma bir neden ileri sürmek.

bahar *(I) a. Far.* **1.** kışın bitişi ile yazın başlangıcı arasındaki mevsim. **2.** bu mevsimde açan çiçekler ve yapraklar. **3.** *mec.* gençlik çağı.

bahar *(II) a. Ar.* yiyecek ve içeceklere hoş koku ve tat vermek için kullanılan biber, tarçın, karanfil gibi maddeler.

baharlı *s.* içinde, karabiber, tarçın, kimyon, zencefil gibi maddeler bulunan.

baharat, -tı *ç. a. (baha:rat) Ar.* karabiber, tarçın, zencefil gibi maddelerin genel adı.

bahçe *a. Far.* **1.** sebze ve meyve yetiştirilen alan. **2.** çiçek ve ağaç yetiştirilen yer.

bahçeci *a.* bahçe işleriyle uğraşan, bahçıvan.

bahçıvan *a. Ar.* **1.** geçimini bahçe ürünlerini yetiştirip satmakla sağlayan kimse. **2.** bahçe düzenlenmesi ve bakımı ile görevli kimse, bahçeci.

bahir, -hri *a. Ar.* deniz, okyanus.

bahis, -hsi *a. Ar.* **1.** konu, konuşulan şey. **2.** haklı çıkacak tarafa verilmesini kabul eden anlaşma. **bahse tutuşmak** bahse girmek. **bahsi geçmek** konuşurken söz edilmek. **bahsi kapamak** bu konuda konuşmayı kesmek.

bahriye a. Ar. bir devletin deniz güçlerinin tümü.

bahriyeli a. deniz kuvvetlerine bağlı asker.

bahsetmek (-den) bir konu üzerinde söz söylemek, konuşmak.

bahşetmek, *(-i, -e)* bağışlamak, sunmak.

bahşiş *a. Far.* hizmet edene ayrıdan verilen para.

baht, -tı *a. Far.* talih, kader, şans, yazı. **Bahtı açık.** Talihli, şanslı. **Bahtı kara.** Kaderi kötü, bahtsız.

bahtiyar *s. Far.* mutlu, mesut, huzurlu, esen.

bahtiyarlık, -ğı *a.* mutluluk, övünç.

bahtsız *s.* talihsiz, şanssız.

bakalit, -ti *a. Fr. kim.* sentetik reçine.

bakan *s.* **1.** bakma işini yapan *(kimse).* **2.** *a.* hükümet işlerinden birini yapmak üzere başbakan tarafından görevlendirilen hükümet üyesi. **bakanlar kurulu** hükümet üyelerinden oluşan kurul.

bakanlık, -ğı *a.* **1.** bakanın görevi. **2.** bakanın yönetimindeki kamu kurumu.

bakar kör *b. s.* **1.** gözleri sağlam göründüğü halde görmeyen. **2.** *mec.* aşırı dikkatsiz.

bakaya *ç. a. (baka:ya:) Ar.* döneminde askere alınmayıp sonraya kalanlar.

bakım *a.* bir nesnenin iyi gelişmesi ve iyi durumunun sürmesi için verilen emek. **2.** görüş, bakış.

bakım evi *b. a.* bakıma gereksinimleri olan kimselere bakılan, barındırılan yer.

bakım yurdu *b. a.* yoksul, kimsesiz, yaşlı ve sakat kimselerin barındırıldıkları yer.

bakınmak *(nsz,-e)* **1.** bakmak işi yapılmak. **2.** *hlk.* muayene olmak.

bakır *a. kim.* **1.** doğada serbest ya da bileşik olarak bulunan, ısı ve elektiriği iyi ileten, kolay işlenen, kullanım alanı geniş, kızıl renkli bir element. **2.** *s.* bakırdan yapılmış.

bakırcı *a.* bakır işleyen ya da işlenmiş bakır şeyler satan kimse.

bakışmak *(nsz, -le)* **1.** birbirine bakmak. **2.** kaçamak ve gizli olarak birbirine bakmak.

baki *s. (ba:ki:) Ar.* **1.** kalıcı, sürekli. **2.** bir nesneden artan. **baki kalmak 1.** kalımlı olmak. **2.** bir şeyden artmak.

bakir *s. (ba:kir) Ar.* **1.** cinsel ilişkide bulunmamış erkek. **2.** kullanılmamış. **3.** işlenmemiş. **4.** eskimemiş, yeni.

bakire *s. (ba:kire) Ar.* **1.** cinsel ilişkide bulunmamış dişi, kız.

bakirelik, -ği *a.* bakire olma durumu.

bakiye *a. (ba:kiye) Ar.* artık, artan, geride kalan, kalıntı.

bakkal *a. Ar.* **1.** yiyecek, içecek gibi gereksinme maddelerini perakende olarak satan kimse. **2.** bu gibi şeylerin satıldığı dükkân. **Bakkal çakkal.** Sıradan insanlar.

bakkaliye *a. (bakka:liye) Ar.* bakkalda satılan nesneler.

bakla *a. Ar. bot.* **1.** yurdumuzun hemen her yerinde yetiştirilen otsu bir bitki. **2.** bu bitkinin kuru tanesi. **3.** bir zinciri oluşturan halka ya da parçalardan her biri. **ağzında bakla ıslanmamak** hiçbir sır saklamamak. **baklayı ağzından çıkarmak 1.** sakladığı şeyleri söylemeye başlamak. **2.** açıklamak istemediği sorunu söylemek.

baklagiller *ç. a. Ar. bot.* bakla, fasulye, mercimek, nohut gibi sebzeleri içine alan bitkiler familyası.

baklava *a.* çok ince yufkanın içine ceviz, fıstık gibi şeyler konularak yapılan tatlı.

baklavacı *a.* baklava yapıp satan kimse.

bakmak, -ar *(-e)* **1.** bakışı bir nesne üzerine çevirmek. **2.** aramak. **3.** yüzü bir yöne doğru olmak. **4.** bir şeyin gelişmesi ve yaşaması için emek vermek. **5.** giyindirmek, beslemek. **6.** yoklamak, denemek. **7.** gözetmek, ilgilenmek.

bakraç, -cı *a.* **1.** bakırdan yapılmış küçük kova. **2.** *s.* bir bakracın aldığı kadar.

bakteri *a. Fr.* çürüme, mayalanma ya da hastalıklara neden olan, bölünerek çoğalan tek hücreli canlı.

bakteriyolog, -ğu *a. Fr.* bakteriyoloji alanında çalışma yapan kimse.

bakteriyoloji *a. Fr.* bakterileri, genel olarak mikropları inceleyen bilim.

baktırmak *(-i,-e)* bakmak işini yaptırmak.

bal *a.* **1.** bal arılarının bal özünden yaptıkları tatlı, koyu, sıvı bir madde. **2.** olgun incirin dışına sızan tatlısı. **bal olacak çiçeği bilmek** kazanç gelecek yeri bilmek. **Bal dök de ye.** Yerin çok temiz olduğunu anlatır. **Bal gibi.** Kuşkuya yer bırakmayacak kadar iyi. **Bal tutan parmağını yalar.** İşin başındaki o işten yararlanır.

balaban *a.* doğan gibi yırtıcı bir kuş.

balans *a. Fr.* denge, muvazene.

balata *a. Fr.* **1.** yavaş aşınan, suya ve yağa dayanıklı bir madde. **2.** bu maddeden yapılan, motorlu araçlarda fren yapmayı, debriyajda ayırmayı sağlayan aygıt.

balayı *b. a.* evlilik yaşamının ilk günleri.

balçık, -ğı *a.* **1.** killi, koyu, yapışkan çamur, mil. **2.** *mec.* güçlük çıkaran.

baldır *a.* **1.** bacağın dizden ayak bileğine kadar olan bölümü, incik. **2.** bu bölümün yumuşak ve dolgun olan tarafı. **Baldır bacak.** Açık saçık. **Baldırı çıplak.** Ayak takımından, işsiz güçsüz takımı.

baldıran *a.* **1.** *bot.* nemli yerlerde yetişen zehirli bir bitki. **2.** bu bitkiden çıkarılan zehir. **Baldıran şerbeti.** *mec.* Acı çekilerek elde edilen kazanç.

baldız a. erkeğe göre karısının kız kardeşi.

bale *a. Fr.* **1.** müzikli bir gösteri türü. **2.** bu tür gösterileri yapan sanatçı topluluğu.

balerin *a. Fr.* bale yapan kız ya da kadın sanatçı.

balet, -ti *a.Fr.* bale yapan erkek sanatçı.

balgam *a. Ar.* solunum organlarının salgıladığı, ağızdan atılan sıvı.

balık, -ğı *a.* **1.** *zool.* suda yaşayan, solungaçla solunum yapan, yumurta ile çoğalan canlıların genel adı. **Balık baştan kokar.** Bir işte aksaklıklar baştakilerin tutumlarından doğar. **balığa çıkmak** balık avlamaya gitmek.

balık adam *b. a.* deniz dibinde çalışabilecek donanımla su altında çalışmayı iş edinmiş kimse, dalgıç.

balıkçı *a.* balık tutan ya da satan kimse.

balıkçıl *s.* **1.** balıkla beslenen, balık yiyen. **2.** *a. zool.* boynu ve gagası uzun, su kıyılarında yaşayan,balık yiyerek beslenen büyük bir kuş.

balıkçılık, -ğı *a.* balık üretme, tutma, satma işleri.

balıkhane *b. a. (balıkha:ne)* balıkların toptan satıldığı yer.

balıklama *be. (suya atlamada)* **1.** gergin, düz ve baş aşağı bir biçimde. **2.** *mec.* bir işe, bir olaya sonucunun ne olacağını düşünmeden girişerek.

balıksırtı *b. s.* **1.** ortası yüksekçe, yanlara doğru alçalan. **2.** balık kılçığı biçiminde desenli.

baliğ *s. (ba:liğ) Ar.* döl verme çağına eren. **baliğ olmak 1.** bulmak, erişmek. **2.** erinleşmek.

balina *a. (ba'lina) İt. zool.* yağı ve çubukları için anlanan, suda yaşayan, iri bir memeli hayvan.

balistik, -ği *a. Fr.* ateşli silâhlarda barut gazının basıncıyla fırlayıp hedefe varıncaya kadar merminin hareketlerini inceleyen bilim.

bal kabağı *b. a. bot.* **1.** içi turuncu, iri ve tatlı bir kabak türü. **2.** *mec.* aptal.

balkon *a. Fr.* **1.** genellikle yapıların üst katlarında, dışarıya doğru çıkık, alçak örgü ya da parmaklıklarla çevrili bölümü. **2.** tiyatro ve sinema salonlarında asma kat.

ballandırmak *(-i)* **1.** tatlılaştırmak **2.** koyulaştırmak. **3.** *mec.* överek imrendirmek.

ballı *s.* içinde bal bulunan. **ballı börekli olmak** çok iyi anlaşmak.

bal mumu *b. a.* **1.** petekte kullanılan, sarı, yumuşak madde. **2.** yapay, muma benzer madde.

balo *a. İt.* resmî giyimli, danslı gece toplantısı.

balon *a. Fr.* **1.** içi havadan hafif gazla doldurulmuş, havada uçabilen, küre biçiminde araç. **2.** kauçuktan yapılmış çocuk oyuncağı. **balon uçurmak** yalan haber yaymak.

bal özü *b. a.* kimi çiçeklerden bal yapmak üzere arıların emdiği tatlı sıvı, nektar.

balta *a.* kesmek, yarmak, yontmak gibi amaçlarla kullanılan, ağaç saplı çelik araç. **Balta girmemiş.** Sık ve gür, kesilmemiş. **balta olmak** asılmak, çok istekte bulunmak. **baltayı taşa vurmak** bilmeden, birine dokunacak söz söylemek, pot kırmak.

baltacı *a. tar.* yangın söndürmede görevli kimseler arasında baltalı olanlar.

baltalamak *(-i)* **1.** balta ile kesmek.

2. *mec.* bir işi bilinçli ve kasıtlı olarak bozacak ya da yıkacak davranışlarda bulunmak.

baltalayıcı *s. mec.* bir işi bozan, engelleyen.

baltalık, -ğı *a.* sık sık kesimi yapılan orman. **2.** bir yerin kendi gereksinimini karşılamak için kullandığı koruluk, orman.

balya *a. İt.* çember ya da demir tellerle bağlanmış mal, denk.

balyalamak *(-i)* balya yapmak, denk yapmak.

balyemez *a. İt.* eskiden kullanılan orta çapta, uzun atımlı top.

balyoz *a. Yun.* büyük taşları kırmak, kazık çakmak gibi işlerde kullanılan, çok iri ve ağır çekiç. **balyoz gibi** çok ağır, ezici.

bambaşka *s.* tamamen başka, çok değişik, apayrı.

bambu *a. Fr. bot.* sıcak ülkelerde yetişen, mobilya, merdiven, baston gbi eşya yapımında kullanılan bir tür kamış. **2.** *s.* bu kamıştan yapılmış.

bam teli *b. a. Far.* **1.** kimi sazlarda kalın ses veren tel ya da kiriş. **2.** alt dudağın hemen altındaki sakal. **bam teline basmak** en çok kızacağı şeyi yapmak ya da sözü söylemek.

bamya *a. Ar. bot.* otsu bir bitki ve bu bitkinin taze ve kuru olarak yenen ürünü.

bandaj *a. Fr.* **1.** sargı ile sarma. **2.** bağ, sargı.

ban *a. tar.* Macar sancak beyi ve küçük prenslerine verilen unvan.

bandıra *a. İt.* **1.** geminin hangi devlete ait olduğunu gösteren bayrak. **2.** yabancı devlet bayrağı.

bandırmak *(-i, -e)* bir nesneyi sulu bir şeyin içine sokmak.

bando *a. İt.* geçit törenlerinde görev yapan çalgıcılar topluluğu.

bandrol *a. Fr.* **1.** paket ya da şişelerin ağızlarına konan işaret. **2.** devletçe verginin alındığını gösteren etiket.

bangır bangır *be.* yüksek sesle, bağırarak. **bangır bangır ağlamak** yüksek sesle ağlamak. **bangır bangır bağırmak** son gücüyle bağırmak.

bani *a. (ba:ni:) Ar.* kurucu, yapan, kuran.

bank, -kı *a. Fr.* genellikle park ya da bahçelerde oturmak için kullanılan sıra

banka *a. İt.* **1.** faizle para alıp veren, kredi, kambiyo işlemleri yapan; kasalarında para, belge ya da kıymetli eşya saklayan kuruluş. **2.** bankacılık işlemlerinin yapıldığı yer.

bankacı *a.* **1.** bankada çalışan. **2.** banka işlerinde uzman kimse.

banker *a. Fr.* **1.** bankası olan. **2.** bankacı. **3.** para, altın gibi değerli şeylerin alım satımını yapan kimse. **4.** *mec.* çok varlıklı.

banket, -ti *a. Fr.* kara yollarının iki yanında yayaların yürümelerine, taşıtların, trafiği aksatmadan durabilmelerine yarayan kısım.

banknot, -tu *a. İng.* devlet tarafından çıkarılan kâğıt para.

banko *a. (ba'nko) İt.* **1.** iş yerlerinde çalışan ile müşteri arasına konan yüksekçe bölüm. **2.** talih oyunlarında oyunu yönetenin ortaya koyduğu para. **3.** *ünl* talih oyunlarında ortada toplanan paranın tümüne oynandığını anlatan söz.

banliyö *a. (ba'nliyö) Fr.* kentlerde merkezden uzakta ya da sınırlarına yakın yerlerde bulunan kent yöresi, çevre, dolay. **banliyö treni** kentle banliyö arasında işleyen tren.

bant, -dı *a. Fr.* **1.** yassı, düz, ensiz bağ. **2.** yara için hazırlanmış ilâçlı küçük şerit. **3.** ses alma aygıtlarında ses kaydına yarayan özel şerit. **banda almak** sesi banda kaydetmek.

banyo *a. (ba'nyo) İt.* **1.** yapılarda yıkanmak için yapılmış bölüm. **2.** yıkanma. **3.** vücudun tümünü ya da bir bölümünü belli bir süre bir etkenin altında tutma. **4.** belirli bir işlemin gerektirdiği maddeyi erimiş olarak içinde bulunduran sıvı: *fotoğraf banyosu.* **banyo yapmak** yıkanmak.

bap, -bı *a. Ar.* **1.** kapı. **2.** başlık, bölüm. **3.** konu, husus.

bar *(I) a.* en çok Erzurum ve yöresinde oynanan bir halk oyunu.

bar *(II) a. İng.* **1.** içkili, danslı eğlence yeri. **2.** ayakta içki içilen meyhane. **3.** bir salonda içki için ayrılmış yer.

bar *(III) a. Fr.* hava basıncı birimi.

baraj *a. Fr. 1.* suyu toplayıp gücünden yararlanmak için akarsu önüne yapılan bent. **2.** *mec.* bir alanda başarıyı saptamak için gerekli koşul. **barajı aşmak** konulan koşulu aşıp başarılı olmak.

baraka *a. İt.* tahta, teneke gibi nesnelerden yapılmış temelsiz yapı.

barbar *a. ve s. Fr.* **1.** uygarlaşmamış. **2.** *mec.* kaba, kırıcı.

barbarlaşmak *(nsz)* barbar gibi davranışlarda bulunmak.

barbarlık, -ğı *a.* kalabalık, kırıcılık, çağdışılık.

barbunya *a. İt.* **1.** *bot.* taneleri yuvarlakça, oval ve yassı, kırmızı benekli bir çeşit fasulye. **2.** *zool.* kırmızı pullu, beyaz etli, lezzetli bir deniz balığı.

bardak, -ğı *a.* **1.** sıvı şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılmış kap. **2.** *s.* bardağın alacağı miktar. **bardağı taşırmak** sabrını tüketmek. **bardaktan boşanırcasına yağmak** çok şiddetli yağmak

barem *a. Fr.* memurların maaşlarının derece ve tutarlarını gösteren sistem ve çizelge.

barfiks *a. Fr.* değişik beden hareketleri yapmaya uygun yükseklikte, iki ayak üstüne oturtulmuş çubuklu jimnastik aracı.

barınak, -ğı barınacak, sığınacak yer.

barındırmak *(-i, -de)* barınmasını sağlamak.

barınmak *(-den)* **1.** kapalı bir yere sığınmak. **2.** yerleşmek, oturmak. **3.** *mec.* uyumlu, dirlik içinde yaşamak.

barış *a.* **1.** barışmak işi. **2.** savaşın bitmesi, anlaşma yapılması durumu. **3.** *mec.* uyumlu, dirlik içinde yaşamak.

barışçı s. **1.** barışı seven, barış yanlısı. **2.** barış öngören.

barışçılık, -ğı barışçı olma niteliği.

barışık, -ğı *s.* başkalarıyla barış durumunda olan, dargın ve düşman olmayan.

barışmak *(nsz), -le)* iki yan arasında dargınlığı kaldırmak, uzlaşmak, anlaşmak

barışsever *b. s.* barıştan yana, barışçıl, sulhçu.

bari *Far. bağ. (ba:ri)* hiç olmazsa, hiç değilse, öyle ise.

barikat, -tı *a. Fr.* bir yol ya da geçide konulan her türlü engel.

bariton *a. Fr.* **1.** tenor ve bas arasındaki erkek sesi. **2.** pistonlu bir ağız çalgısı.

bariz *a. (ba:riz) Ar.* açık, belirgin, göze çarpan.

barmen *a. (ba'rmen) İng.* bar tezgâhtarı.

baro *a. (ba'ro) Fr.* avukatların bağlı bulundukları meslek kuruluşu.

barok, -ku *a. Fr.* Rönesanstan sonra Avrupa sanatında özellikle mimarlıkta görülen gösterişli, abartılı üslûp.

barometre *a. (barome'tre) Fr.* hava basıncını ölçen araç.

barparalel *a. Fr.* düşey direkler üzerine paralel olarak oturtulmuş iki tahta çubuktan oluşmuş jimnastik aracı.

barut, -tu *a. Yun.* ateşli silâhlarda merminin atılmasına ya da başka bir aracın fırlatılmasına yarayan patlayıcı, katı bir madde. **Barut fıçısı.** Çok karışık yer. **Barut gibi.** Çok sert, çok acı. **barut kesilmek** çok öfkelenmek.

barutçu *a.* barut yapan ya da satan kimse.

baruthane *b. a. (barutha:ne) Yun. Ar.* barut yapılan ya da saklanan yer.

bas *a. Fr. müz.* **1.** en kalın erkek sesi. **2.** sesi böyle olan sanatçı. **3.** en kalın sesli orkestra çalgısı.

basamak *a.* **1.** bir yere çıkmak ya da bir yerden inmek için kullanılan, art arda gelen, belirli aralıklarla yükselen düz yüzeylerden her biri. **2.** derece, aşama. **3.** *mec.* bir amaca ulaşmak için yararlanılan şeyler **4.** on kuralına göre yazılmış bir sayının her rakamının bulunduğu sıra. **basamak yapmak** bir durumu daha yükseğine çıkmak için araç olarak kullanmak.

basamaklı *s.* basamağı bulunan.

basbayağı *s. (ba'sbayağı)* alışılandan, bilinenden hiçbir değişikliği olmayan.

basık, -ğı *s.* **1.** basılmış, yassılaşmış. **2.** yüksek olmayan, alçak: *basık tavan.*

basılı *s.* **1.** sıkıca doldurulmuş. **2.** basım evinde basılmış.

basım *a.* **1.** bası sanatı. **2.** basma işi.

basım evi *b. a.* basım işi yapılan yer, matbaa.

basın *a.* gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yayınların tümü.

basınç, -cı *a. fiz.* bir yüzey üzerine etkide bulunan gücün yüz ölçümü birimine düşen miktarı.

basınçölçer *b. a.* bir akışkanın basıncını ölçen aygıt, barometre.

basil *a. Fr.* çomak biçiminde ince, uzun bakteri türü.

basiret, -ti *a. (basi:ret) Ar.* doğru görüş, seziş, anlayış, uyanıklık. **basireti bağlanmak** düşünemez duruma gelmek.

basiretli *s.* doğruyu gören, seçebilen, kavrayışlı.

basiretsiz *s.* iyiyi, doğruyu göremeyen, kavrayışsız.

basit, -ti *s. Ar.* **1.** yapılması ya da ulaşılması güç almayan **2.** *mec.* gösterişsiz, yalın. **3.** *mec.* bilgi ve görgü açısından geri olan. **4.** *mec.* önemli bir özelliği bulunmayan. **Basit cümle.** *dilb.* Tek yargı bildiren cümle: *Umut gitti.*

basitleştirmek *(-i)* basit, bayağı duruma getirmek.

basket, -ti *a. İng. sp.* basketbolde kazanılan sayı. **basket yapmak** sayı almak.

basketbol, -lü *a. İng. sp.* beşer kişilik iki takım arasında, topu belli yükseklikteki, üzerine sağ geçirilmiş sepetlere sokmak esasına dayanan oyun, sepet topu.

baskı *a.* **1.** bir yapıtın basılış biçimi. **2.** baskı sayısı. **3.** bir yapıtın yinelenen baskı sayısı. **4.** hak ve özgürlüklerin kısılması. **5.** bir nesneyi sıkıp ezen nesne. **6.**karışılaşmalarda yapılan yakın savunma. **baskı altında tutmak** özgürlüğünü engellemek. **baskı yapmak** zor kullanmak.

baskıcı *a.* **1.** kumaş üzerine kalıplarla resimler basan kimse. **2.** *s.* özgürlüğü kısan.

baskın a. **1.** bir yere ansızın girme. **2.** kısa süreli saldırı. **3.** üstün. **baskın çıkmak** üstünlüğünü göstermek. **baskın yapmak** bir yere ansızın girmek. **baskına uğramak 1.** suçüstü yakalanmak. **2.** beklenmedik bir anda konuklar gelmek.

baskül *a. Fr.* ağır bir nesneyi daha az ağır bir nesne yardımıyla tartmaya yarayan araç.

basma *a.* **1.** basmak işi. **2.** üzerinde renkli biçimler bulunan pamuklu kumaş. **3.** *s.* bu kumaştan yapılmış olan. **4.** *s.* basılmış.

basmak, -ar *(-e)* **1.** ayak tabanını bir yere ya da bir şeye koymak. **2.** ayakta durabilmek *(çocuk).* **3.** *(-i, -e)* sıkıştırarak yerleştirmek. **4.** *(-i)* bası işi yapmak. **5.** örtmek, kaplamak: *Tarlayı ot basmış.* **6.** *(-i,nsz)* baskın yapmak. **7.** *(-e)* bir yaşa girmek. **basıp geçmek 1.** önde gideni geçmek, **2.** önem vermeyip uğramamak. **bastığı yeri bilmemek** çok sevinmek.

basmakalıp, -bı *b. s.* özgün olmayan, değişiklik göstermeyen, bayağı.

bastıbacak *b. s.* **1.** bacakları kısa ve çarpık. **2.** yaramaz, sevimli *(çocuk).*

bastırmak *(-i, -e)* **1.** basmak işini yaptırmak. **2.** zararlı bir olayı önlemek. **3.** üstünlüğünü göstermek. **4.** gidermek. **5.** hemen yetiştirmek. **6.** *(nsz)* birdenbire pek çok etkisini göstermek.

baston *a. İt.* **1.** yürürken dayanmaya yarayan araç. **2.** geminin baş tarafındaki yatık direğin dışarıya doğru uzanan parçası.

basur *a. tıp Ar.* kalın bağırsağın alt bölümünde ve anüste oluşan yara, emoroit.

baş *a.* **1.** insan ve hayvan vücutlarının üst ya da önünde bulunan bölüm. **2.** bir topluluğu yöneten kimse. **3.** başlangıç. **4.** temel, asıl. **5.** doğada en yüksek nokta: *dağın başı.* **6.** bir nesnenin uçlarından biri. **7.** bir nesnenin yakını, çevresi: *mangal başı.* **9.** serbest güreşte en üst aşama. **baş ağrıtmak** sıkıntı vermek. **baş aşağı düşmek** değerini kaybetmek. **baş başa kalmak** bir arada yalnız kalmak. **baş eğmek** teslim olmak. **baş kaldırmak** ayaklanmak. **başa çıkmak** bir işi başarmak. **başa geçmek** en üstün yeri almak. **başı ağrımak** sorumlu duruma düşmek. **başı daralmak** darlığa düşmek. **başı göğe değmek** beklenmeyen bir mutluluğa ermek. **başı sıkılmak** bunalmak. **başına taş düşmek** kötü duruma düşmek. **başını taştan taşa vurmak** çok pişman

olmak. **başta taşımak** çok saygı göstermek. **baştan çıkarmak** ayartmak, kötü yola düşürmek.

başa baş *b. be.* eşit olarak, denk biçimde.

başak, -ğı *a.* **1.** ekinlerin tanelerini taşıyan kılçıklı başı. **2.** *hlk.* tarlalarda ya da bağlarda toplandıktan sonra kalmış ürün.

başaltı *b. a.* **1.** *sp.* yağlı güreşlerde sıralanan beş derecenin ikincisi. **2.** *den.* gemi erlerine ayrılan baş taraftaki koğuş.

başarmak *(-i)* bir işi istenilen biçimde bitirmek.

başasistan *b. a. (ba'şasistan)* en üst derecede bulunan asistan.

başbakan *b. a. (ba'şbakan)* bakanlar kurulunun başı, hükümet başkanı.

başbayi *b. a. (ba'şba:yi:) T. Ar.* bir malın bir bölgede dağıtımını yapan toptancı.

başbuğ *a.* **1.** eski Türklerde başbakan, komutan. **2.** *tar.* Osmanlı İmparatorluğu döneminde savaşlarda başka birliklerden ayrılarak oluşturulan birliğin ya da milis güçlerinin komutanı.

başçavuş *b. a. (ba'şçavuş)* **1.** *ask.* **1.** orduda bir astsubaylık rütbesi. **2.** Yeniçeri ocağının çavuşu.

başdanışman *b. a. (ba'şdanışman)* danışmanların başı.

başhakem *a. (ba'şhakem) sp.* yarışmayı ya da karşılaşmayı yöneten hakemlerin başı.

başhekim *b. a. (ba'şhekim)* bir hastaneyi yönetmekle görevli hekim, baştabip.

başhemşire *b. a. (ba'şhemşire)* bir sağlık kuruluşunda hemşireleri yönetmekle görevli hemşire.

başıboş *b. s. (başı'boş)* **1.** bir şeye ya da bir kimseye bağlı olmayan. **2.** bağlanmamış. **3.** *mec.* yönetimsiz, denetimsiz. **başıboş bırakmak** kendi havasına bırakmak. **başıboş kalmak** karışanı olmamak.

başıbozuk, -ğu *b. a. (başı'bozuk)* **1.** askerin arasına katılmış sivil savaşçı. **2.** düzensiz topluluk.

başıkabak *b. s.* **1.** saçı dökülmüş ya da dibinden kazınmış. **2.** *be.* başı açık

başka *s.* **1.** bilinenden değişik, farklı. **2.** benzerleri arasında üstünlüğü olan. **3.** *il.* ayrıca, üstelik. **Başka işi yok mu?** Bu işe neden karışıyor?

başkaca *be. (başka'ca)* ayrıca, ayrı olarak.

başkalaşım *a. jeol.* **1.** yer altındaki mineral ve kütlelerin çeşitli etkilerle değişime uğraması. **2.** *biy.* canlılarda zamanla oluşan fizik ve biçim değişimi.

başkalaşmak *(nsz)* **1.** başka bir varlığa, niteliğe dönüşmek. **2.** biçim değiştirmek **3.** *mec.* kötüleşmek, bozulmak.

baş kaldırmak *(-e)* karşı gelmek, ayaklanmak, isyan etmek.

başkan *a.* **1.** bir topluluğun, bir birliğin başında bulunan kimse. **2.** kimi ülkelerde devletin başı.

başkanlık, -ğı *a.* başkanın görevi ya da görev yeri.

başkâtip, -bi *b. a. (ba'şkâ:tip)* başyazman yazmanların başı.

başkent, -ti *b. a. (ba'şkent)* başşehir, bir devletin merkezi.

başkomutan *b. a. (ba'şkomutan) ask.* bir devletin kara, deniz ve hava kuvvetlerinin komutanı, başkumandan.

başkomutanlık, -ğı *b. a.* başkomutanın görevi ve makamı.

başkonsolos *b. a. (ba'şkonsolos)* en yüksek derecedeki konsolos.

başkumandan *b. a. (ba'şkumandan)* başkomutan.

başlamak *(-e)* **1.** bir işe girişmek. **2.** *(nsz)* çalışır duruma gelmek. **3.** doğmak, ortaya çıkmak. **4.** görünmek. **5.** etkisini göstermek: *Soğuklar başladı.*

başlangıç, -cı *a.* **1.** bir işin, bir dönemin ilk bölümü. **2.** *ed.* ön söz.

başlatmak *(-i)* **1.** başlamasını sağlamak. **2.** *mec.* kötü konuşmasına neden olmak.

başlı başına *be.* kendi başına, tek başına.

başlıca *be. (ba'şlıca)* başta gelen, en önemli

başlık, -ğı *a.* **1.** genellikle başa takılan nesne, takke. **2.** hayvan koşumunun başa geçirilen bölümü. **3.** bir direğin, sütunun tepeliği. **4.** bir yazının adı. **5.** kimi yörelerde kız babasına verilen para. **başlık atmak** yazıya ad vermek. **başlık vermek** kız tarafına para ya da mal vermek.

başmakale *b. a. (ba'şmakale)* gazete ve dergilerin birinci sayfalarında çıkan; güncel, önemli konulara değinen yazı, başyazı.

başmuharrir *b. a. (ba'şmuharrir)* başyazar.

başmurakıp, -bı *b. a. (ba'şmurakıp)* en üst aşamada denetçi, başdenetçi.

başmüdür *b. a. (ba'şmüdür)* bir kuruluşun başında bulunan en üst aşamada müdür.

başmüfettiş *b. a. (ba'şmüfettiş)* en üst düzeydeki müfettiş.

başmühendis *b. a. (ba'şmühendis)* en üst düzeydeki mühendis.

başoyuncu *b. a. (ba'şoyuncu)* bir film ya da tiyatroda baş rolü oynayan sanatçı.

baş örtüsü *b. a.* kadınların başlarını örtmek için kullandıkları örtü, eşarp.

başpapaz *b. a. (ba'şpapaz)* diğer papazlardan daha üstün sayılan papaz.

başparmak, -ğı *b. a. (ba'şparmak)* el ve ayakta bulunan en kalın parmak.

başpehlivan *b. a. (ba'şpehlivan)* yağlı güreşlerde başa görüşen ve güreştiği pehlivanları yenen pehlivan.

başpiskopos *b. a. (ba'şpiskopos)* katoliklerde piskoposların başı olan din adamı.

başrol, -lü *b. a. (ba'şrol)* **1.** baş oyuncunun rolü. **2.** tiyatro ya da sinemada oyunun baş kişisini canlandırma işi.

başsavcı *b. a. (ba'şsavcı)* yargıda en üst düzeydeki savcı.

başşehir *b. a. (ba'şşehir)* bir devletin yönetim merkezi olan şehir, başkent.

baştabip, -bi *b. a. (ba'ştabip)* başhekim.

başteknisyen *b. a. (ba'şteknisyen)* en üst düzeyde bulunan teknisyen.

başuzman *b. a. (ba'şuzman)* en üst düzeyde bulunan uzman.

başvekâlet, -ti *b. a. (ba'şveka:let)* başbakanlık.

başvekil *b. a. (ba'şvekil)* başbakan.

başvurmak *(-e)* bir iş için bir yere ya da bir kimseye istekte bulunmak.

başvuru *b. a. (ba'şvuru)* başvurmak işi, müracaat.

başyapıt, -tı *b. a. (ba'şyapıt)* sanat değeri en yüksek olan yapıt, şaheser.

başyardımcı *b. a. (ba'şyardımcı)* baş yöneticiye en yakın olan yardımcı

başyazar *b. a. (ba'şyazar)* bir gazete ya da derginin başyazılarını yazan yazar.

başyazı *b. a. (ba'şyazı)* gazete ve dergilerde birinci sayfaya ve ilk sütuna konan, güncel konuları işleyen önemli yazı, başmakale.

başyazman *b. a. (ba'şyazman)* başkâtip.

batak, -ğı *a.* basınca çöken, çamurlaşmış toprak. **2.** *mec.* yarar getirmeyen, batık. **batağa saplanmak** içinden çıkılması güç bir duruma düşmek.

batakçı *a. ve s.* **1.** borcunu ödememeyi alışkanlık haline getirmiş kimse. **2.** *s.* eline geçen parayı batıran.

batakhane *b. a. (batakha:ne)* **1.** gidenlerin dolandırıldığı yer. **2.** *mec.* işlerin zamanında ve gereği gibi yapılmadığı yer.

bataklık, -ğı yumuşak yapılı, çok derin olmayan sularla kaplı, batak bölge. **bataklık gazı** metan.

batarya *a. İt.* **1.** *ask.* en küçük topçu birliği. **2.** birkaç aygıtın bir araya getirilmesiyle oluşturulan takım: *musluk bataryası.*

bateri *a. Fr. müz.* orkestrada vurma çalgılar takımı.

baterist, -ti *a. Fr.* bateri çalan sanatçı.

batı *a.* **1.** güneşin battığı yer. **2.** *s.* bu yönde olan, bu yönle ilgili. **3.** bulunulan yere göre güneşin battığı yönde olan bölge. **4.** *mec.* uygarlığın yayıldığı ülkeler.

batıl *s. (ba:tıl) Ar.* **1.** doğru ve haklı olmayan. **2.** çürük. temelsiz, hükmü geçmiş. **batıl itikat** kaynakları bilimsel temellere dayanmayan inanç.

batılı *s.* **1.** batı uygarlığını benimsemiş olan. **2.** batıda yaşayan.

batılılaşmak *(nsz)* özellikle Avrupa ülkelerinin düşünce, anlayış ve yaşayışlarında izledikleri temel ilkeleri benimsemek.

batın, -tnı *a. Ar. I.* karın. **2.** *mec.* göbek, kuşak.

batırmak *(-i, -e)* **1.** batmasını sağlamak. **2.** bir işi yürütememek, zarara sokmak. **3.** *(-i)* bir kimseyi iyice kötülemek. 4. kirletmek: *Gençliğini batırma.*

batmak, -ar *(nsz)* **1.** bir sıvının içine gömülmek. **2.** ufkun altına inmek *(güneş, ay).* **3.** iflas etmek. **4.** kirlenmek. **5.** *(-e)* saplanmak. **6.** *mec. (-e)* incitmek, dokunmak. **7.** yok olmak. **8.** *mec.* daha kötü duruma gelmek. **bata çıka** güçlükle. **Battı balık yan gider.** Artık üzülmeye gerek kalmadı.

battal *s. (batta:l) Ar.* **1.** işe yaramaz, kullanılmaz. **2.** alışılmıştan büyük. **battal etmek** kullanılamaz duruma getirmek. **battal olmak** kullanılamaz olmak.

battaniye *a. (batta:niye) Ar.* yorgan yerine ya da yorgan üstüne atılarak kullanılan kalınca örtü.

batur *a.* bahadır, yiğit.

bavul *a. İt* içine yolcu eşyası konulan büyük çanta.

bay *s.* **1.** zengin **2.** soylu, asil **3.** erkek adlarından önce kullanılan unvan.

bayağı *s.* **1.** aşağı, adî. **2.** kibar olmayan, sıradan. **3.** hiçbir önemli özelliği olmayan. **4.** *be.* hemen hemen. **5.** *be.* gerçekten, oldukça. **bayağı kaçmak** uygunsuz olmak.

bayağı kesir *b. a. mat.* ondalık olmayan kesir.

bayağılaşmak *(nsz)* bayağı bir duruma gelmek.

bayağılık-ğı bayağıca davranış.

bayan *a.* **1.** hanım yerine kullanılan bir unvan. **2.** bayan özel adları yerine kullanılan adıl: *Ne istediniz bayan?*

bayat, -tı *s.* **1.** taze olmayan. **2.** güncelliğini yitirmiş, çok söylenmiş.

bayatlamak *(nsz)* tazeliğini yitirmek.

baygın *s.* **1.** bayılmış. kendinden geçmiş. **2.** süzgün. **3.** gönül vermiş. **baygın düşmek** çok yorulmak.

baygınlık, -ğı *a.* **1.** baygın olma durumu. **2.** vücutta oluşan bir aksaklık nedeniyle kendinden geçme durumu. **baygınlık geçirmek** bayılmak.

bayılmak (nsz) **1.** kendini kaybetmek. **2.** *(-e)* çok hoşlanmak, çok sevmek. **3.** *(-den)* sıcaklık, susuzluk gibi nedenlerle kendinden geçmek. **4.** *argo* ödemek: *Sıkışınca parayı bayıldı.*

bayıltmak *(-i)* bayılmasını sağlamak, bayılmasına yol açmak.

bayındır *s.* gelişmiş, bakımlı, işlenmiş.

bayındırlık, -ğı *a.* **1.** bayındır olma durumu. **2.** bayındır duruma getirme işi.

bayi, -i *a. (ba:yi) Ar* kimi maddeleri satma izni olan kimse, dükkân ya da kuruluş.

bayilik, -ği *a.* satıcılık.

baykuş *a. zool.* başında, kulak yerinde iki sorgucu bulunan, yırtıcı gece kuşlarının genel adı. **Baykuş gibi.** Uğursuzluk getiren kişiler için kullanılır.

bayrak, -ğı *a.* bağımsız bir ulusun bir topluluk ya da kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde kumaş. **bayrak açmak** bir ülkü yolunda toplanmaya çağırmak. **bayrakları açmak** hırçınlık ederek bağırıp çağırmak. **bayrak çekmek** bayrak açmak, bayrağı direğe asmak.

bayraktar *a.* bayrağı taşıyan kimse, alemdar.

bayraktarlık, -ğı *a.* bayraktarın görevi. **bayraktarlık etmek** öncülük etmek.

bayram *a.* **1.** ulusal ya da dinsel bakımdan önemi olan ve kutlanan gün ya da günler. **2.** *mec.* sevinç, mutluluk, şenlik. **bayram etmek** çok sevinmek. **Bayramda seyranda.** Arada sırada. **Bayramdan bayrama.** Çok seyrek olarak

bayramlaşma *a.* bayramlaşmak eylemi.

bayramlaşmak *(nsz)* birbirinin bayramını kutlamak.

bayramlık, -ğı *a.* **1.** bayramlarda verilen armağan. **2.** *s.* bayramda kullanılan, bayrama özgü olan.

bayram yeri *b. a.* bayramlarda çocukların eğlendikleri açık yerler.

baysal *s.* esenlik ve zenginlik içinde olan.

baytar *a. Ar.* veteriner, hayvan hastalıkları hekimi.

baz *a. Fr.* **1.** temel, asıl. **2.** *kim.* asitle birleşince tuz oluşturan madde.

bazal, -li *s. Fr. kim.* içinde fazla baz olan, baz niteliği taşıyan.

bazalt, -tı *a. Fr. jeol.* koyu renkli, sert, bir çeşit yanardağ kütlesi.

bazen *be. (ba:zen)* ara sıra, arada bir.

bazı *s. (ba:zı)* **1.** kimi, bir takım. **2.** *be.* arada bir, kimi zaman. **Bazı bazı.** Ara sıra.

bazlama *a.* **1.** sacda pişirilmiş yumuşak pide. **2.** tatlısı çok kalın gözleme.

bazmorfin *b. a. Fr.* afyondan elde edilen, öldürücü, eroin ham maddesi

bazuka *a. İng.* roketatar.

bebecik, -ği a. 1. küçük ya da acınacak durumda olan bebek. **2.** *mec.* yaşına yakışmayacak davranışlarda bulunan kimse.

bebek, -ği a. **1.** meme ya da kucak çocuğu. **2.** çeşitli nesnelerden yapılmış, bebek biçiminde oyuncak. **3.** sevgi belirtmek için kullanılır. **Bebek gibi.** Çok güzel *(kadın).*

bebekleşmek *(nsz)* çocuksu, şımarık davranışlarda bulunmak.

Beberuhi *öz. a. (beberu:hi)* **1.** karagöz oyunundaki cücenin adı. **2.** *mec.* sevimsiz, bücür erkek

becayiş *a. (beca:yiş) Far.* karşılıklı yer değiştirme. **becayiş etmek** karşılıklı yer değiştirmek.

beceri *a.* **1.** elinden iş gelme, ustalık. **2.** kişinin bir alanda iş başarma yeteneği **3.** *sp.* vücudun yapılması güç hareketleri yapabilme yeteneği.

becerikli *s.* becerisi olan, elinden iş gelen, usta.

beceriksiz *s.* elinden iş gelmeyen, becerisi olmayan.

becermek (-i) **1.** güç görünen bir iş ya da durumu çözmek, **2.** *alay* bir şeyi bozmak, kirletmek. **3.** *argo* ırzına geçmek, kirletmek.

bedava *s. ve be. (beda:va) Far.* emeksiz, parasız, karşılıksız. **Bedavadan.** Parasız olarak. **Bedavadan ucuz.** Çok ucuz. **Bedavaya.** Çok ucuza.

bedavacı *s.* çalışmadan, parasız, emeksiz geçinmeye çalışan.

bedayi *ç. a. (beda:yi) Ar.* güzellikler.

bedbaht *s. Far.* mutsuz, bahtsız, talihsiz. **bedbaht etmek** üzmek, mutsuz etmek.

bedbahtlık, -ğı *a.* mutsuzluk, bahtsızlık.

bedbin *s. Far.* umudunu yitirmiş, karamsar, kötümser. **bedbin etmek** umutsuzluğa düşürmek. **bedbin olmak** karamsar olmak, kötümserliğe düşmek.

bedbinleşmek *(nsz)* kötümserleşmek, karamsarlaşmak.

bedbinlik, -ği *a.* kötümserlik, karamsarlık, umutsuzluk.

beddua *a. (beddua:) Far.* ilenme, ilenç. **beddua etmek** ilenmek. **bedduası tutmak** ilenci yerine gelmek.

bedel *a. Ar.* **1.** değer, kıymet, eder, karşılık. **2.** bir nesnenin yerine geçen karşılık. **3.** eşit, denk. **4.** başkasının yerine ve onun parasıyla hacca giden kimse.

bedelli *s.* bedeli, olası, karşılığı ödenen.

bedelsiz *s.* bedeli olmayan, karşılıksız.

beden *a. Ar.* **1.** canlı varlıkların maddi bölümü, vücut. **2.** vücudun baş, kol ve bacakladan geri kalan bölümü, gövde. **3.** kale duvarı. **Beden cezası.** Vücuda uygulanan ceza.

bedenen *be. Ar.* bedeniyle, vücuduyla.

bedensel *s.* bedenle ilgili.

bedesten *a. Far.* içinde kıymetli eşya alınıp satılan kapalı çarşı.

bedevî *s. (bedevî:) Ar.* **1.** çölde, çadırda yaşayan göçebe. **2.** *a.* göçebe yaşamı sürdüren kimse, ilkel kimse.

bedhah *s. (bedha:h) Far.* kötülük isteyen, kötü yürekli.

bedir, -dri *a. Ar.* ayın on dördü, dolunay.

bednam *s. (bedna:m) Far.* kötülüğü dillere düşen, kötülükte ün salmış.

begonya *a. bot.* güzel yaprakları ve değişik renkli çiçekleri olan, sıcak iklimlerde yetişen otsu bir bitki.

begüm *a.* Hint prenslerine verilen unvan.

beğeni *a.* **1.** güzel ya da çirkin yargısını verdiren duygu, zevk. **2.** güzeli çirkinden ayırma yetisi.

beğendirmek *(-i,-e)* beğenmesini sağlamak.

beğenmek*(-i)* **1.** iyi ya da güzel bulmak. **2.**benzeyenler arasından birini seçmek, ayırmak. **3.** onaylamak, uygun bulmak.

beğenilmek *(nsz)* yeter bulunmak, seçilmek.

behemehal *be. Far.* kesinlikle, mutlaka, ne olursa olsun.

beher *s. Far.* her bir, tane.

behey *ünl.* çıkışma belirtmek için kullanılır: *Behey zalim!*

behişt, -ti *a. Far.* cennet.

beis *a. Ar.* **1.** engel, sakınca, uymazlık. **2.** kötülük, zarar. **beis görmemek** sakınca görmemek.

bej *a. Fr.* **1.** sarıya çalan açık kahve rengi. **2.** *s.* bu rente olan.

bek, -ki *(I) s.* katı, sağlam, sert.

bek, -ki *(II) a. İng. sp.* savunucu, arkada oynayan.

beka *a. (beka:) Ar.* ölmezlik, kalıcılık.

bekar *a. Fr. müz.* diyezli ve bemollü bir sesin eski durumuna getirilmesini gösteren nota işareti.

bekâr *s. (bekâ:r) Ar.* **1.** evlenmemiş. **2.** evli olduğu halde ailesinden ayrı yaşayan. **bekâr kalmak 1.** evlenememek. **2.** bir nedenle eşsiz kalmak.

bekâret, -ti *a. (bekâ:ret) Ar.* **1.** kızlık, erdenlik. **2.** saflık, temizlik. **3.** doğallık, tazelik.

bekçi *a.* bir şeyi ya da bir yeri bekleyip korumakla görevli kimse.

bekitmek *(-i) hlk.* tıkamak, kapamak.

beklemek *(nsz)* **1.** bir amaçla bir yerde durmak, kalmak. **2.** *(-i)* acele etmemek, süre tanımak. **3.** *(-i)* gözetmek, korumak. **4.** *(-i, -den)* ummak, istemek.

beklenti *a.* **1.** gerçekleşmesi beklenen şey, sonuç. **2.** ön görüş, özel istem.

bekleşmek *(nsz)* birlikte beklemek.

bekletmek *(-i)* beklemek işini yaptırmak.

bekri *s. (bekri:) Ar.* içkiye düşkün, çok içen, içkici.

Bektaşî *a. öz.* Hacı Bektaş Veli'nin tekkesine bağlı kimse. **Bektaşî sırrı.** Çok gizli tutulan sır.

Bektaşîlik, -ği *öz. a.* **1.** Bektaşî mezhebi. **2.** Bektaşî olma durumu.

bel *(I) a. anat.* **1.** insan bedeninde, göğüsle karın arasında daralmış bölüm. **2.** bu bölümün sırtın altına rastlayan bölgesi. **3.** hayvanlarda omuz başı ile sağrı arası. **4.** dağ sırtlarında geçit veren çukur yer. **5.** geminin orta bölümü. **bel bağlamak** birine içten bağlanmak, güvenmek. **beli bükülmek** umarsız duruma düş-

mek. **belini bükmek** çok sıkıntıya sokmak. **belini doğrultmak** durumunu yeniden düzeltmek.

bel *(II)* meni, sperm, atmık.

bel *(III) a. Ar.* toprağı kazmaya, aktarmaya yarayan, uzun saplı, ayakla basılarak çalışılan, ucu sivri kürek ya da çatal biçiminde tarım aracı. **bel bellemek** toprağı belle kazmak.

belâ *a. (belâ:) Ar.* **1.** içinden çıkılması güç ve sakıncalı durum. **2.** büyük zarar ve sıkıntıya neden olan olay ya da kimse. **3.** kötü bir davranışa zorlayan etken: *sigara belâsı.* **belâ aramak** olay çıkarmak için fırsat aramak. **belâ okumak** birine ilenmek. **belâya çatmak** beklenmedik kötü bir olayla karşılaşmak. **belâyı satın almak** göre göre belâya neden olmak.

belâgat, -ğı *a. (belâ:gat) Ar.* **1.** iyi konuşma, anlatma yeteneği. **2.** söz sanatlarını inceleyen bilgi dalı. **3.** yapmacıktan uzak, açık seçik anlatma sanatı.

belâlı *s.* **1.** can sıkıcı, yorucu. **2.** kavgacı, olay çıkarıcı.

belde *a. Ar.* küçük şehir, kasaba,

belediye *a. Ar.* il, ilçe, belde gibi yerleşim birimlerinde yerel hizmetleri yürüten, üyeleri yerel halk tarafından seçilen, tüzel kişiliği olan yönetim birimi.

belediyeci *a.* belediye işleriyle görevli kimse.

belek, -ği *a.* çocuk bezi, kundak.

belemek *(i, -e) hlk.* **1.** çocuğu kundaklamak. **2.** beşiğe yatırıp bağlamak. **3.** bulaştırmak, bulamak.

belermek *(nsz) hlk.* göz, aşırı açılmak.

belertmek *(-i) hlk.* bir olay üzerine gözlerini akı görünecek biçimde açmak.

beleş *s. Ar.* emeksiz, karşılıksız elde edilen. **Beleş atın dişine bakılmaz.** Parasız elde edilen malın kusuru aranmaz. **beleşe konmak** emeksiz kazanmak.

beleşçi *a. argo* emek, para vermeden geçinmeyi seven.

belge *a.* bir olaya tanıklık edecek nitelikte, yazı, resim, fotoğraf, film gibi aydınlatıcı nesneler. **belge almak** bir nedenle okuldan ilişiği kesilmek

belgelemek *(-i)* bir olgunun doğruluğunu belge göstererek ortaya çıkarmak.

belgeli *a. ve s.* **1.** belgesi olan. **2.** belgelendiği için okuldan ilişiği kesilen.

belgesel *a.* **1.** belge niteliği taşıyan program. **2.** *s.* belge niteliği taşıyan.

belgin *s.* tam ve kesin olarak belirlenmiş olan.

belgisiz *s.* belirli olmayan.

belirgin *s.* belirmiş durumda, besbelli, açık.

belirginleşmek *(nsz)* belirgin duruma gelmek.

belirlemek *(-i)* belirli duruma getirmek, tayin etmek. **2.** tanımlamak, sınırlamak. **3.** bir kavramı kapsam bakımından sınırlanmak.

belirlenmek *(nsz)* belirli duruma getirilmek.

belirli *s.* açık ve kesin olarak sınırlanmış, kararlaştırılmış olan.

belirmek *(nsz)* **1. 1.** ortaya çıkmak. **2.** kesin bir biçim almak. **3.** yice görünür bir durum almak.

belirsiz *s.* **1.** belirli olmayan, belirlenmemiş olan. **2.** niteliği açısından tam bilinir olmayan.

belirsizlik, -ği *a.* belirsiz olma durumu

belirteç, -ci *a. dilb.* zarf.

belirten *a. dilb.* tamlayan.

belirti *a.* bir olayın ya da bir şeyin anlaşılmasına yardım eden iz, nişan.

belirtilen *a. dilb.* tamlanan.

belirtili *s.* **1.** belirtisi olan **2.** belirtilmiş olan,

belirtisiz *s.* **1.** belirtisi olmayan, **2.** belirtilmemiş olan.

belirtmek *(-i)* açıklamak, açıklanmasını sağlamak.

bel kemiği *b. a.* **1.** *anat.* omurga. **2.** *mec.* bir nesnenin varlığıyla ilgili en önemli bölümü, temel, asıl.

belki *be. Ar.* **1.** olabilir ki, **2.** *bağ.* olsa olsa, ihtimal. **Belki de.** Şu da olabilir.

bellek, -ği *a. psikol.* **1.** yaşananları, öğrenilenleri, bunların geçmişle ilişkilerini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, akıl, hafıza. **2.** bir bilgisayarda, programı değişmeyen verileri, yapılacak iş için gerekli olan ara sonuçları toplayan bölüm.

belleme *(I) a.* bellemek olayı.

belleme *(II) a.* bel denilen araçla toprağı işleme, aktarma.

belleme *(III) a.* eyer altına konan keçe ya da kalın kumaştan parça.

bellemek *(I) (-i)* ezberleyip akılda tutmak. **2.** sanmak.

bellemek *(II) (-i)* bel denilen araçla toprağı işlemek, aktarmak.

belleten *a.* bilim kurumlarının çalışmalarıyla ilgili yazı ve raporların yayınlandığı dergi.

belletici *a.* çalıştırıcı, çalışmaları gözetici.

belletmek *(-i, -e)* bellemesini sağlamak, ezberletmek. **2.** belle işletmek.

belli s. **1.** gizli olmayan, açık, ortada olan. **2.** bilinmedik yanı olmayan. **3.** belirli. **belli belirsiz** güçlükle seçilen. **belli etmek 1.** açıklamak **2.** *mec.* sezdirmek. **belli olmak** açıklanmak, anlaşılmak.

belli başlı *b. s.* **1.** bilinen, belirli. **2.** hepsinden önemli ve üstün.

bel soğukluğu *b. a. tıp* erkek üreme organlarının akıntılı ve bulaşıcı bir hastalığı.

bembeyaz *b. s.* her yanı beyaz, çok beyaz, apak.

bemol, -lü *a. Fr. müz.* bir sesin yarım ton kalınlaştırıldığını gösteren nota işareti **2.** *s.* böylece kalınlaştırılmış ses.

ben *(I) a.* **1.** genellikle doğuştan olan, tendeki ufak, koyu renkli leke ya da kabartı. **2.** üzümde görülen olgunlaşma belirtisi.

ben *(II) ad. dilb.* **1.** tekil birinci kişi adılı. **2.** *a. psikol. a.* kişiyi diğer varlıklardan ayıran bilinç. **3.** *a. fel.* bir kimsenin kimliğini oluşturan temel öğe. **Ben hancı sen yolcu.** İlişkiler sürdükçe. **Benden söylemesi.** Ben gerekli olanı söyledim, sen bilirsin artık. **Benim diyen.** Kendine güvenen.

bencil *s.* kendinden başkasını düşünmeyen, çıkarcı. **bencillik etmek** çıkarcı davranmak.

bencileyin *be.* benim gibi.

bencilleşmek *(nsz)* bencil duruma gelmek, bencillik etmek.

bencillik, -ği a. bencil olma durumu, egoistlik. **bencillik etmek** bencil davranmak.

bende *a. Far.* kul, köle.

benek, -ği *a.* **1.** bir nesne üzerindeki ufak leke, puan.

benekli *s.* üzerinde benekleri bulunan

bengi *s.* **1.** sonu olmayan, ebedî. **2.** *a.* bir halk oyunu. **bengi su** ölümsüzlük verdiğine inanılan su.

benimsemek (-i) **1.** kabullenmek, sahip çıkmak. **2.** *mec.* birine, bir şeye bağlanmak, ısınmak.

beniz, -nzi *a.* yüz rengi. **benzi atmak** yüz rengi solmak. **benzi kül gibi olmak** yüzü sararmak. **benzine kan gelmek** sağlıklı duruma gelmek, canlanmak.

benlik, -ği 1. bir kimsenin öz varlığı, kişiliği. **2.** kendi kişiliğini üstün görme, kibir, gurur. **Benlik davası.** Her şeyde üstün olma çabası

bent, -di *a. Far.* **1.** bağ, ilişki. **2.** suyu biriktirmek için önüne yapılan set. **3.** yasa maddesi. **bendetmek** kendine bağlamak.

benzemek *(-e)* kişi ya da nesne arasında sezilecek derecede yakınlık bulunmak, andırmak. **2.**gibi görünmek: *içmişe benzemek.*

benzer *s.* **1.** özellikleri bakımından başkasına benzeyen ya da eş olan. **2.** bir oyuncunun yerine görev yapan, dublör.

benzersiz *s.* eşi olmayan, benzeri bulunmayan.

benzeşmek *(nsz)* birbirine benzemek.

benzetmek *(-i, -e)* **1.** benzer duruma getirmek. **2.** bir nesnede başka şeylere benzer yanlar bulmak. **3.** *mec.* kötü bir duruma getirmek, bozmak. **4.** *mec.* dövmek. **Benzetmek gibi olmasın.** Ona benzetmeyi istemem ya!..

benzin *a. Fr.* petrolün damıtılması sonucu elde edilen, renksiz, kokulu, uçucu, yanıcı sıvı.

benzinci *a. ve s.* benzin satan kişi ya da benzin satılan yer.

beraat, -ti *a. (bera:at) Ar.* suçsuz bulunma, aklanma. **beraat etmek** aklanmak, sucsuz bulunmak.

beraber *be. (bera:ber)* bir arada, birlikte. **berabere kalmak** yarışmalarda baş başa kalmak, yenişememek. **ile beraber** birlikte.

berat, -tı *a. (bera:t) Ar.* **1.** bir buluştan yararlanmak için devletçe verilen belge, patent. **2.** *tar.* Osmanlı İmparatorluğu'nda bir göreve atanma ya da bir görevde yükselme durumunda çıkarılan padişah buyruğu.

berbat, -tı *s. Far.* **1.** kötü. **2.** bozuk. **3.** darmadağın, bakımsız, perişan. **4.** çirkin, beğenilmeyen. **berbat etmek** bozmak, kötü duruma getirmek. **berbat olmak** kötü duruma gelmek, bozulmak.

berber *a. İt.* saç ve sakalın kesilmesi, taranması, bakımı işlerini kendine iş edinen kimse. **2.** bu işin yapıldığı dükkân

Berberî *öz. a. (Berberi:) Ar.* Kuzey batı Afrika yerlisi.

berdevam *s. Far.* sürüp giden, sürmekte olan.

berduş *a. ve s. Far.* başıboş, serseri, boş gezen.

bere *(I) a.* **1.** bir nedenle vücudun bir yerinde oluşan ufak çürük. **2.** bir şeyde görülen çizik, ezik.

bere *(II) a. Fr.* yuvarlak, sipersiz, yassı başlık.

bereket, -ti *a. Ar.* **1.** bolluk, gürlük, çokluk. **2.** be. iyi ki, neyse ki. **3.** *hlk.* yağmur.

bereketlenmek *(nsz)* çoğalmak, bollaşmak, artmak.

bereketli *s.* bol, verimli,

berelenmek *(nsz)* bereli duruma gelmek, zedelenmek.

bergüzar *a. (bergüza:r) Far.* armağan, bağış, anı.

berhava *a. (berhava:) Far.* **1.** havaya uçurulmuş. **2.** yararsız, boş. **berhava etmek** havaya uçurmak. **berhava olmak 1.** havaya uçmak. **2.** *mec.* boşa gitmek.

berhayat, tı *a. Far.* canlı, yaşayan.

berhudar *a. (berhuda:r) Far.* mutlu. **Berhudar ol.** İyi günler göresin.

beri *a.***1.** iki uzaklıktan yakın olanı. **2.** *s.* bu uzaklıkta olan. **3.** *il.* işin başlangıcını gösterir: *Dünden beri seni bekliyor.*

beriberi *a. (beribe'ri) Fr. tıp* vitamin eksikliğinden ileri gelen bir hastalık.

beriki, -ni *s.* **1.** beride olan **2.** *ad.* beride olan nesne ya da kimse: *Beriki iyi.*

berk, -ki *s.* **1.** sert, katı. **2.** sağlam. **3.** şimşek.

berkitmek *(-i)* sağlamlaştırmak, takviye etmek.

bermutat, -dı *be. Far.* alışıldığı biçimde, her zaman olduğu gibi.

berrak, -ğı *s. (berra:k)* açık, duru, temiz, aydınlık.

berraklaşmak *(nsz)* durulaşmak, açık duruma gelmek.

berraklık, -ğı duruluk, açıklık.

bertaraf *be. Far.* bir yana, söyle dursun. **bertaraf etmek** gidermek, kaldırmak.

berzah *a. Ar. coğ.* **1.** yarımadayı ana karaya bağlayan dar bölüm, kıstak. **2.** *mec.* güç dönem.

besbelli *s. (be'sbelli)* açık, apaçık, çok belli.

besbeter *s. ve be. (be'sbeter) Far.* çok kötü, berbat.

besi *a.* **1.** evcil hayvanları yedirip içirme, büyütüp geliştirme. **2.** bir nesneyi yerinde tutmak için kullanılan takoz gibi şeyler.

besici *a.* sığır, davar gibi hayvanları besleyip semirten, satan kimse.

besicilik, -ği *a.* evcil hayvan yetiştirme, besleme işi.

besi dokusu *b. a.* **1.** tohumların içinde embriyonu çevreleyen kısım. **2.** yumurta akı.

besili *s.* semiz, semirtilmiş, beslenmiş.

besin *a.* **1.** beslenmeye yarayışlı her türlü nesne. **2.** *mec.* yaşama elverişli her şey.

besleme *a.* **1.** beslemek işi. **2.** evlâtlık olarak alınıp ev hizmetlerinde çalıştırılan kız. **3.** s. bir kuruluşu ya da kişiyi çıkar karşılığı, körü körüne destekleyen. **Besleme basın.** Çıkar için birini destekleyen basın.

beslemek *(-i)* **1.** birinin yiyecek, içeceğini sağlamak. **2.** yedirmek. **3.** semirtmek. **4.** eklemek, katmak. **5.** yetiştirmek. **6.** *mec.* desteklemek.

besleyici *s.* besleyen, besin değeri yüksek.

besmele *a. Ar.* bir işe başlarken kolaylık dileme.

beste *a. Far.* bir müzik yapıtını oluşturan ezgilerin tümü. **beste yapmak** bir müzik yapıtı oluşturmak

besteci *a.* beste yapan kimse, bestekâr, kompozitör.

bestekâr *a. (bestekâ:r) Far.* besteci. beste yapan.

bestelemek *(-i)* beste yapmak.

beş *a.* **1.** dörtten sonra gelen sayı ve bu sayıyı gösteren rakam. **2.** *s.* dörtten bir artık. **beş para almamak** hiç para almamak. **Beş para etmez.** Değersiz. **beş paralık olmak** değerini iyice yitirmek. **Beş parasız.** Çok yoksul.

beşbıyık, -ğı *b. a. bot.* muşmula, döngel.

beşer *a. Ar.* insan, insanoğlu. **Beşer şaşar.** İnsan her zaman yanılabilir.

beşerî *s. (beşeri:) Ar.* insanla ilgili, insanı ilgilendiren.

beşeriyet, -ti *a. Ar.* insanlık.

beşgen *a. mat.* beş kenarı olan çokgen.

beşibirlik, -ği *b. a.* kadınların süs olarak takındıkları beş altın lira değerinde altın.

beşik, -ği *a.* **1.** çocukları sallayarak uyutmaya yarayan, tahta ya da demirden yapılmış bir tür karyola. **2.** *mec.* bir nesnenin doğup geliştiği yer. **Beşikten mezara kadar.** Ölünceye kadar, yaşam boyunca.

bet, -ti *(I) a.* çehre. **2.** bolluk. **bet beniz kalmamak** yüzü sararıp solmak. **beti benzi uçmak** bir nedenle yüzü solmak. **beti bereketi kalmamak** çabuk bitmek.

bet, -ti *(II) s. Far.* kötü, çirkin. **bet bet bakmak** çirkin çirkin bakmak. **Bet yüzlü.** Çirkin bakışlı.

beter *s. Far.* çok kötü. **beter etmek** daha kötü duruma getirmek.

betim *a.* söz ya da yazıyla canlandırma, tasvir.

betimlemek *(-i)* bir nesnenin özelliklerini söz ya da yazıyla açık bir biçimde ortaya koymak, tasvir etmek.

beton *a. Fr.* çimento, kum ve çakılın su ile karışmasıyla oluşan sert, dayanıklı, yapay madde. **Beton gibi.** Dayanıklı, sağlam.

betonarme *a. Fr.* demirli beton.

betoniyer *a. Fr.* harç karma makinesi.

bevliye *a. Ar. tıp* idrar yolları hastalıkları, üroloji.

bevliyeci *a.* idrar yolları hastalıkları uzmanı, ürolog.

bey *a.* **1.** erkeklerin adlarından sonra kullanılan söz. **2.** erkek adları yerine kullanılır. **3.** eş, koca. **4.**komutan: *alay beyi.*

beyan *a. (beya:n) Ar.* **1.** bildirme, söyleme. **beyan etmek** söylemek, bildirmek.

beyanat, -tı *ç. a. (beya:na:t) Ar.* demeç, bildiri. **beyanat vermek** demeç vermek, açıklama. yapmak.

beyanname *a. (beya:nna:me) Ar.* bildirge, bir yere sunulan bilgi çizelgesi.

beyaz *a. Ar.* **1.** ak. **2.** *s.* bu renkte olan **3.** *a.* beyaz ırktan olan kimse.

beyaz eşya *b. a.* buz dolabı, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi gibi ev araçlarının genel adı.

beyaz kömür *b. a. mec.* elektrik elde edilen su.

beyazlaşmak *(nsz)* ağarmak, beyaz duruma gelmek, aklaşmak.

beyazlatmak *(-i)* ağartmak, beyaz duruma getirmek.

beyaz perde *b. a.* **1.** sinema filmlerinin gösterildiği yüzey, sinema.

beyaz peynir *b. a.* kalıplar biçiminde bir tür yumuşak peynir.

beyazsinek, -ği *b. a. bot.* özellikle pamukların üzerinde üreyerek bitkinin kurumasına neden olan bir tür sinek.

beybaba *b. a.* **1.** yaşlı erkeklere karşı bir seslenme sözü. **2.** çocukların babalarına karşı kullandıkları bir saygı sözü.

beygir *a. Far.* **1** *zool. at.* **2.** yük taşıyan, araba çeken at. **3.** *sp.* atlama beygiri.

beygir gücü *b. a. fiz.* saniyede 75 kilogrammetrelik iş yapan bir motorun gücü.

beyhude *be. ve s. (beyhu:de) Far.* **1.** boşuna. **2.** anlamsız, yararsız. **Beyhude yere.** Boşuna.

beyin, -yni *a. anat.* kafatasının içinde bulunan, sinir kütlesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ, dimağ. **2.** usa vurma. **3.** *mec.* bir işi yönetmede önemli olan kimse. **4.***mec.* bilgisi,. eğitimi yüksek düzeyde olan kimse. **beyni bulanmak 1.** düşünemez olmak. **2.** kötü bir şey sezinlemek. **beyni sulanmak** düşünemez olmak. **beynine vurmak** yaptığını bilemez duruma gelmek. **beynini kemirmek** huzurunu kaçırmak.

beyincik, -ği *a. anat.* kafa tasının arkasında, beynin altında bulunan, vücudun hareket dengesini sağlayan organ.

beyinli *s.* **1.** beyni olan. **2.** *mec.* akıllı, düşünceli, anlayışlı.

beyin zarı *b. a. anat.* beynin üstünü saran zar.

beyit, yti a. Ar. **1.** ev. **2.** *ed.* bir manzumede iki mısradan oluşan bölüm.

beylerbeyi *b. a. tar.* sancak beylerinin başında bulunan bey.

beylik, -ği *a.* **1.** bey olma durumu. **2.** *s.* devletle ilgili, devlete özgü. **3.** *s.* herkesin bildiği, herkesin kullandığı, özel niteliği olmayan. **4.** *a. mec.* kolay yaşama. **5.** *a. tar.* yönetim bakımından bir merkeze bağlı olmadan yönetilen ülke, emirlik. **Beylik söz.** Herkesin kullandığı, etkisiz söz.

beynelmilel *s. Ar.* uluslar arası, milletler arası.

beysbol *a. İng.* dokuzar kişilik iki takım arasında, top ve sopayla oynanan bir çeşit oyun.

beyzade *b. a. (beyza:de) T. Far.* **1.** bey oğlu. **2.** soylu kimse. **3.** *mec.* nazlı, özenle büyütülmüş.

bez *(I) a. Ar.* **1.** pamuk ya da keten ipliğinden yapılmış dokuma. **2.** pamuktan beyaz dokuma. **3.** herhangi bir iş için kullanılan dokuma: *toz bezi.* **5.** kumaş parçası, çaput. **6.** *s.* bezden yapılmış. **Bezi herkesin arşınına göre vermezler.** Genel kurallar özel isteklere göre bozulmaz.

bez *(II) a. biy.* vücutta salgı oluşturan küçük organ, gudde.

bezdirmek *(-i, -den)* bıkkınlık vermek, usandırmak.

beze *a.* **1.** yara ya da çıban nedeniyle vücutta oluşan küçük şişkinlik. **2.** bez.

bezek, -ği *a.* süs, ziynet. **2.** bir yapıtı süslemeye yarayan motiflerden her biri.

bezeklemek (-i) süslemek, beze sürmek.

bezelye *a. İt.* **1.** *bot.* yurdumuzun hemen her yerinde yetiştirilen, fasulyeye benzer, meyvesi sebze olarak yenen, tırmanıcı, otsu bir bitki.

bezemek *(-i)* süslemek, donatmak.

bezenmek *(nsz)* süslenmek, donanmak.

bezgin *s.* yaşama ve çalışma isteğini yitirmiş.

bezginlik, -ği *a.* usanç, yorgunluk, isteksizlik.

bezik, -ği *a. Fr.* değişik sayıda kişiler arasında oynanan bir tür kâğıt oyunu.

bezir, -zri *a. Ar.* **1.** keten tohumu. **2.** bu tohumdan çıkarılan, boya yapımında kullanılan yağ.

bezirgân *a. Ar.* **1.** tüccar. **2.** herhangi bir dalda ticaret yapan. **3.** *mec.* sadece kazanç amacıyla çalışan kimse.

bezirlemek *(-i)* bezir yağı ile yağlamak, bezir yağı sürmek.

bezir yağı *b. a.* keten tohumundan çıkarılan ve yağlı boya yapımında kullanılan, çabuk kuruyan bir yağ.

bezm *a. Ar. tar.* içkili sohbet toplatısı.

bezmek *(-den)* bıkmak, usanmak, bezgin duruma gelmek.

bıçak, -ğı *a.* **1.** bir sapla çelik bir ağızdan oluşan kesici araç. **2.** değişik kesme işlerinde kullanılan kesici araç. **3.** jilet. **bıçak altına yatmak** ameliyat olmak. **bıçak çekmek** bıçakla vurmaya hazırlanmak. **bıçak bıçağa gelmek** birbirlerine saldıracak duruma gelmek. **bıçak gibi saplanmak** ansızın büyük bir ağrı başlamak. **bıçak kemiğe dayanmak** artık katlanılamayacak düzeye gelmek. **bıçak yemek** bıçaklanmak.

bıçaklamak *(-i)* **1.** bıçakla kesmek, **2.** bıçakla yaralamak.

bıçaklanmak *(nsz)* bıçakla vurulmak, yaralanmak.

bıçkı *a.* tahta ya da ağaç biçmekte kullanılan büyük testere. **2.** bu testerenin motorla çalışan güçlü bir çeşidi. **3.** saraç bıçağı. **4.** *hlk.* bağcı bıçağı.

bıçkın *s.* **1.** *argo* kabadayı. **2.** gözü pek, yürekli.

bıçkınlaşmak *(nsz)* yiğitlik taslamak.

bıdık *s.* kısa, tıknaz.

bıkkın *s.* çok bıkmış, usanmış.

bıkkınlık, -ğı *a.* çok usanmış olma durumu. **bıkkınlık gelmek** bıkmak, usanmak. **bıkkınlık vermek** sürekli yineleyerek karşısındakini usandırmak.

bıkmak, -ar *(-den)* **1.** bir şeyi istemez duruma gelmek, usanmak. **2.** *mec.* dayanamaz duruma gelmek. **bıkıp usanmak** çok bezmek, iyice bıkmak.

bıktırmak *(-i, -den)* bıkkınlık vermek, usandırmak.

bıldırcın *a. zool.* boz renkli, benekli, eti için avlanan, göçebe bir kuş.

bıngıldak, -ğı *a.* kemikleşmeden önce kafa tasındaki kemiklerin arasında bulunan kıkırdak doku.

bıngıldamak *(nsz)* yumuşaklık ya da şişmanlık nedeniyle titremek.

bırakışma *a.* bırakışmak işi, ateşkes, mütareke.

bırakışmak *(-i)* savaşma, çarpışma gibi durumları karşılıklı bırakmak, ateş kesmek.

bırakmak *(-i)* **1.** elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak. **2.** *(-i, -e)* koymak. **3.** bir işi başka bir zamana ertelemek. **4.** saklamak, artırmak. **5.** görev vermek. **6.** engel olmamak. **7.** sarkıtmak. **8.** ayrılmak, terketmek. **9.** korunmak için vermek. **10.** yanında götürmemek. **bıraktığı yerde oturmak** hiç ilerlememek.

bıraktırmak *(-i, -e)* bırakmak işini yaptırmak.

bıyık, -ğı *a.* **1.** erkeklerin üst dudakları üstünde çıkan tüyler. **2.** balıklarda bir tür deri uzantısı . **3.** asma gibi bitkilerde tutunup sarılmaya yarayan sürgün. **bıyık altından gülmek** belli etmemeye çalışarak gülümsemek. **bıyığı terlemek** bıyığı çıkacak yaşa gelmek. **bıyığını balta kesmez olmak** kimseden çekinmez duruma gelmek.

bızdık, -ğı *a.* küçük çocuk.

biat, -tı *a. (bi:at) Ar.* bir kimsenin egemenliğini tanıma. **biat etmek** birinin emrine girmek.

biber *a. bot.* **1.** yurdumuzda çok yetişen otsu bir bitki. **2.** bu bitkinin yeşili sebze, kurutulmuşu baharat olarak kullanılan ürünü. **Biber gibi.** Çok acı. **biber gibi yanmak** çok acımak, sızlamak.

biberlemek *(-i, -e)* biber serpmek, biber katmak.

biberon *a. Fr.* süt çocuklarına süt ya da süt gibi diğer sıvı yiyecekleri içirmekte kullanılan emzikli şişe.

bibliyografya *a. Fr.* kaynakça, kaynaklar.

biblo *a. Fr.* değişik nesnelerden yapılan heykel, vazo, kül tablası gibi küçük süs eşyası. **Biblo gibi.** Ufak tefek, çekici *(kız)*.

bîçare *s. ve a. (bi:ça:re)* çaresiz, düşkün, zavallı.

biçerbağlar *b. a.* ekini hem biçen hem de bağlayan makine.

biçerdöver *b. a.* ekini biçen, döven, sapla taneleri ayıran ve samanı bağlayan makine.

biçilmek *(nsz)* biçmek işi yapılmak.

biçim *(I) a.* **1.** dış görünüş, şekil. **2.** uygun şekil. **3.** bir nesnenin benzeri. **4.** form. **biçim almak** belli biçime girmek. **biçim vermek** şekillendirmek. **biçimine getirmek** fırsatını bulmak.

biçim *(II) a.* biçmek işi.

biçimlenmek *(nsz)* şekillenmek, belli bir biçime girmek.

biçimli *s.* biçimi güzel olan.

biçimsel *s.* biçimle ilgili.

biçimsiz *s.* **1.** kendine özgü bir biçimi olmayan, biçimi bozuk. **2.** *fiz, kim.* kendine özgü bir biçimi olmayan, içinde bulunduğu nesnenin biçimini alan.

biçimsizlik, -ği *a.* **1.** biçimsiz olma durumu. **2.** çirkinlik, yakışıksızlık.

biçki *a.* dikilecek kumaşı belli bir ölçü ve modele göre kesme sanatı. **biçki yapmak** kumaşı belli ölçü ve modeline göre kesmek.

biçme *a.* biçmek işi. **2.** yontulmuş yapı taşı.

biçmek, -er *(-i)* belli bir biçim vererek kesmek. **2.** kumaşı belli ölçüye göre kesmek. **3.** değişik araçlarla ekini, otu kesmek. **4.** *mec.* düşmanı ateş ederek öldürmek. **5.** *mec.* değer belirtmek.

biçtirmek *(-i, -e)* biçme işini yaptırmak.

bîdat, -tı *s. (bi:dat) Ar.* haksızlık, adaletsizlik.

bidayet, -ti *a. (bida:yet) Ar.* başlangıç, başlama.

bidon *a. Fr.* içine sıvı maddeler konan, değişik maddelerden yapılmış, genellikle silindir biçiminde kap.

biftek, -ği *a.Fr.* tava ya da ızgarada pişirilmeye uygun sığır eti, bu etten yapılan yemek.

bigâne *s. (bi:gâ:ne) Far.* **1.** yabancı. **2.** ilgisiz.

bigudi *a. Fr.* kadınların saçlarını kıvırmak için kullandıkları değişik nesnelerden yapılmış, boru biçiminde küçük araç.

bîgünah *s. (bi:günah) Far.* suçsuz, günahsız.

bîhaber *s. (bi:haber) Far.* habersiz, bilgisiz.

bihakkın *be. Ar.* gerçekten, hakkı olarak.

bijüteri *a. Fr.* **1.** kuyumcunun yaptığı takıların tümü. **2.** değerli olmayan maden, ağaç ya da taşlardan yapılan süs eşyası.

bikini *a. Fr.* iki parçalı kadın mayosu.

bikir, -kri *a. Ar.* kızlık, erdenlik.

bilâhare *be. (bi'la:hare)* sonradan, daha sonra, sonraları.

bilâkis *be. (bi'lakis) Ar.* tersine, tam tersine, tersine olarak.

bilânço *a. (bila'nço) İt* **1.** bir kuruluşun ya da bir ticaret yerinin belirli bir dönem sonunda ya da belli bir gündeki taşınır ve taşınmaz mallarıyla diğer öz ve yabancı kaynaklarını dengeli olarak gösteren çizelge. **2.** *mec.* girişilen bir işte belli bir dönem sonunda elde edilen iyi ve kötü durumların karşılıklı durumu.

bilârdo *a. İt. (bila'rdo)* özel masası üzerinde üç top ve özel sopalarla oynanan bir oyun.

bildik, -ği *a. ve s.* tanıdık, bilinen.

bildirge *a.* bir kimsenin resmî bir kuruma bir durumu bildirmek üzere verdiği çizelge. **2.** vergi yükümlülerinin belli zamanlarda bağlı bulundukları vergi dairelerine verdikleri gelir-gider bildirme belgesi, beyanname.

bildiri *a.* **1.** bir kurum ya da bir topluluk tarafından bir durumu ilgililere duyurma amacıyla yazılan yazı, tebliğ. **2.** bilimsel bir konu üzerinde yapılan açıklama.

bildirim *a.* **1.** yazılı olarak yapılan açıklama. **2.** bu açıklamanın yapıldığı kâğıt.

bildirmek *(-i,-e)* **1.** bir şeyi haber vermek.**2.** bir konuda bilgi vermek. **3.** anlatmak, açıklamak.

bile 1. birlikte. **2.** *il.* aynı zamanda, dahi. **3.** *il.* üstelik.

bileği *a.* kesici nesneleri bilemek için kullanılan araç.

bileği taşı b. a. bıçak, çakı, makas gibi kesici araçları bilemekte kullanılan ince taneli sarı nesne.

bilek, -ği a. **1.** elle kolun, ayakla bacağın birleştiği bölüm. **2.** *mec.* güç, erk. **Bilek gücü.** Kendi gücü. **bileğinde altın bilezik olmak** elinde değeri yitmeyen sanat ve beceri olmak. **bileğine güvenmek** gücüne güvenmek. **bileğinin hakkıyla** kendi çabası ve kendi çalışmasıyla.

bilemek *(-i)* **1.** kesici bir aracı keskin duruma getirmek. **2.** *mec.* etkisini artırmak, güçlendirmek.

bilenmek *(nsz)* bilemek işi yapılmak.

bileşen *a. fiz.* bir bileşke oluşturan kuvvetlerin her biri.

bileşik, -ği *s. ve a.* **1.** birleşerek oluşmuş, basit olmayan. **2.** *kim.* kimyasal tepkimeler sonunda iki ya da daha çok elementten oluşan ancak bunlardan ayrı kimyasal ve fiziksel özellikler gösteren *(madde)*. **3.** *a.* ses ve görüntünün birlikte olduğu film parçası.

bileşim *a.* **1.** iki ya da daha çok üyenin bir araya gelerek yeni bir öğe oluşturması. **2.** *kim.* bileşme sonucu oluşan varlık.

bileşke *a. fiz.* bir cisme uygulanan birkaç kuvvetin toplam etkisine eşit olan tek güç.

bileşmek *(nsz, -le) kim. fiz.* iki ya da daha çok öğe bir araya gelerek yeni bir öğe oluşturmak.

bileştirmek *(-i)* bileşmesini sağlamak.

bilet, -ti *a. Fr.* işin özelliği gereği biletle binilen araçlar ya da biletle girilen yerler için para karşılığı alınan belge. **bilet kesmek** bilet satmak, bileti koparıp alıcıya vermek.

biletçi *a.* bilet satan görevli.

biletmek *(-i, -e)* bilemek işini yaptırmak.

bileyici *a.* bileme işini yapan kimse.

bilezik, -ği a. **1.** bileğe süs olarak takılan halka. **2.** iki boruyu birleştirmeye yarayan, bileziğe benzeyen halka. **3.** motor pistonlarına geçirilen, genellikle dökme demirden yapılmış uçları açık, esnek halka.

bilfiil *be. Ar.* gerçekten, iş edinerek.

bilge *s.* bilgili, olgun, örnek kimse.

bilgelik, -ği *a.* bilge olma niteliği. **2.** *fel.* bilgi, hikmet. **3.** kendini tanıma bilgisi.

bilgi *a.* **1.** insan aklının erişebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin tümüne verilen ad. **2.** öğrenme, araştırma ve gözlem yoluyla elde edilen gerçek, malûmat. **3.** insan zekâsının çalışması sonucu ortaya çıkan düşünce ürünü. **4.** bilim. **bilgi edinmek 1.** öğrenmek, bilgi. almak. **2.** durumu öğrenmek.

bilgiç, -ci *a.* **1.** bilgili kimse. **2.** *mec.* bilgili geçinen kimse.

bilgili *s.* **1.** bilgi sahibi olan, haberli. **2.** *be.* bilerek.

bilgilik *a.* ansiklopedi.

bilgin *a. ve s.* bilimsel bir konuda derin bilgisi olan kimse, âlim.

bilgisayar *b. a.* birçok işlemi önceden verilmiş bir porgrama göre yapıp sonuçlandıran elektronik aygıt, elektronik beyin.

bilgiyazar *b. a.* elektronik sistemle dizgi yapan aygıt.

bilhassa *be. Ar.* başta, özellikle, en çok, her şeyden önce.

bilim *a.* **1.** evrenin ya da olayların bir bölümünü ele alan, deneye dayanan yöntemle ve gerçeklikten yararlanarak sonuçlar çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim. **2.** genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgi. **3.** bilimsel araştırma süreci. **bilim adamı** bilimsel araştırmalarla uğraşan kimse, bilgin.

bilim dışı *b. s.* bilime aykırı, bilime uymayan.

bilim kurgu *b. a.* düş gücüyle yaratılan roman, film gibi şeyler.

bilimsel s. ilmî, bilime dayanan, bilimle ilgili. **bilimsel düşünce** bilim temeline dayanan, araştıran, eleştiren, bağımsız düşünce.

bilinç, -ci *a.* **1.** kişinin kendini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur. **2.** *psikol,* algı ve bilgilerin zihinde aydınlık olarak izlenme süreci, şuur. **3.** *mec.* ana bilgi, ana görüş. **bilincine varmak** anlamak, kavramak.

bilinçaltı *b. a.* insan ruhunun, baskı altında tutulan isteklerle bunlara bağlı düşüncelerden oluşan ve bilince ulaşamayan bölümü.

bilinçdışı *b. a.* bilmeden yapılan, olan, ayırdına varılmayan.

bilinçlendirmek *(-i)* bilinçli duruma getirmek, sezdirmek.

bilinçlenmek *(nsz)* bir durum ya da konuda aydınlanmış olmak.

bilinçli *s.* **1.** bilinci olan, bilinçle yapılan. **2.** kendi etkinliğinin ayırdında olan.

bilinçsiz *s.* **1.** bilmeden yapılan. **2.** baygın, kendinde olmayan. **3.** sezme gücü, yetisi olmayan.

bilirkişi *b. a.* **1.** belirli bir konuda bilgisi olan ve bir anlaşmazlığı çözmek için bilgisine başvurulan kimse, uzman. **2.** *huk.* çözümlenmesi bilimsel ya da özel bilgiye dayanan konularda düşüncesine ve oyuna başvurulan kimse.

billâhi *a. (billâ:hi) Ar.* **1.** yemin ederim. **2.** inanın.

billûr *a. ve s. (billû:r)* **1.** kimi cisimlerin aldıkları geometrik biçim. **2.** duru ve temiz, kesme cam, kristal. **3.** s. billûrdan yapılmış. **Billur gibi.** Duru, temiz, pürüzsüz.

billûriye *a. (billu:riye) Ar.* billûrdan yapılmış eşya satan yer. **2.** *s.* billûrdan yapılmış.

billûrlaşmak *(nsz)* **1.** billûr durumuna gelmek. **2.** *mec.* belirgin duruma gelmek.

billûrsu *s.* **1.** billûru andıran. **2.** *mec.* pürüzsüz, parlak.

bilmece *a.* **1.** bir nesnenin adını anmadan, niteliklerini söyleyerek ne olduğunu bulmayı, dinleyen ya da okuyana bırakan oyun. **2.** *mec.* bilinmeyen, anlaşılamayan durum. **bilmece gibi konuşmak** anlaşılmaz bir biçimde konuşmak.

bilmek *(-i)* **1.** bir şeyi anlamış ya da öğrenmiş olmak. **2.** bir bilim ya da sanat dalında yeterli olmak. **3.** bir işi yapmayı başarabilmek. **4.** tanımak **5.** anlamak. **6.** inanmak. **bildiğini okumak** istediği gibi davranmak. **Bile bile.** Bilerek, isteyerek. **bilir bilmez** eksik bilgi ile.

bilmezlik, -ği *a.* bilmeme durumu, cahillik. **bilmezlikten gelmek** bilmiyor görünmek.

bilmiş *a. ve s.* **1.** her şeyi bilen, akıllı, bilgili. **2.** çok bilir geçinen.

bilmukabele *be. (bi'lmuka:bele) Ar.* **1.** karşılık olarak. **2.** ben de.

bilumum *be. (bi'lumu:m) Ar.* tüm, hep, kamu.

bilye *a. İt.* **1.** cam, taş, toprak gibi nesnelerden yapılmış, küçük, yuvarlak, misket **2.** motorlu taşıtlarda sürtünme etkilerini azaltmak, aşınmayı ve güç yitimini önlemek amacıyla göbeklerdeki yataklara yerleştirilen, genellikle çelikten, küçük yuvarlak.

bin *s.* **1.** on kere yüz. **2.** bu sayının adını ve bu sayıyı gösteren rakam. **3.** *mec.* aşırılık ve çokluk bildirir: *Bin güçlükle gelebildik.* **Bin bir.** Çok, pek

çok. **bin dereden su getirmek** pek çok neden ileri sürmek **bin kalıba girmek** sürekli fikir değiştirmek.

bina *a. (bina:) Ar.* yapı, çatı. **bina etmek** yapmak, kurmak.

binaen *be. (bina:en) Ar.* **1.** dayanarak, -den dolayı, -den ötürü.

binaenaleyh *be. (bina:enaleyh) Ar.* bundan dolayı, bulun için, bundan ötürü.

binbaşı, -yı *b. a.* aşaması yüzbaşı ile yarbay arasında olan subay.

bindallı *b. a.* mor kadife kumaş üzerine sırma ile kabartma dal, yaprak ve çiçek işlenmiş giysi ya da örtü.

bindirmek *(i, -e)* **1.** bir kimseyi bir şeyin üstüne oturtmak, ya da içine yerleştirmek. **2.** baş tarafıyla başka bir taşıta vurmak. **3.** *mec.* eklemek.

binek, -ği *a.* **1.** binmeye ayrılmış şey. **2.** *s.* binmeye yarayan.

binici *s.* **1.** binen. **2.** *a.* ata iyi binen kimse.

binek taşı *b. a.* üzerine çıkılarak ata ya da başka bir şeye binilen yüksekçe taş.

binicilik, -ği *a.* **1.** ata binme ustalığı. **2.** ata binerek yapılan spor dalı.

binit, -ti *a.* üstüne binilen hayvan, genellikle at.

binmek *(-e)* **1.** yüksek bir nesnenin ya da bir hayvanın üstüne çıkıp oturmak. **2.** bir yere gitmek için bir taşıt aracında yer almak. **3.** bir taşıt ya da hayvanı iyi kullanmak. **4.** eklenmek, katılmak. **bindiği dalı kesmek** kendi için yararlı bir şeyi kendi eliyle yok etmek.

bîperva *s. (bi:perva:) Far.* **1.** korkusuz, gözü pek. **2.** *be.* kokmadan, çekinmeden.

bir a. **1.** sayıların ilki. **2.** bu sayıyı gösteren rakam. **3.** *s.* bu sayı kadar olan. **4.** belirsiz adıl. **5.** tek. **6.** eş, aynı boyda. **7.** *be.* sadece. **Bir alay.** Pek çok. **Bir aşağı bir yukarı.** Amaçsız gezmeyi anlatır. **bir baltaya sap olmak** bir iş sahibi olmak. **bir dediğini iki etmemek** her dediğini yapmak. **Bir don bir gömlek.** Çok çıplak, iyice yoksul.

bira *a. İt.* arpa ve şerbetçi otunun mayalanmasıyla yapılan hafif bir içki.

birader *a. (bira:der) Far.* **1.** erkek kardeş, **2.** dost, arkadaş anlamında bir seslenme sözü.

birahane *b. a. İt. Far. (biraha:ne)* ufak tefek yiyeceklerle yalnız bira içilen yer.

biraz *b. be. (bi'raz)* **1.** kısa bir süre için. **2.** yeter ölçüde değil. **3.** *s.* az miktarda.

birazcık *s. ve be.* azca, bir parça az.

birazdan *be. (bi'razdan)* az sonra.

birbiri *b. ad.* **1.** biri ötekini, öteki de onu. **2.** biri diğerinin yanı sıra. **birbirine düşmek** araları açılmak. **birbirine girmek** kavga etmek., dövüşmek, dalaşmak. **birbirine katmak** olay çıkarmak. **birbirini yemek** birbirine büyük kötülük etmek. **birbirinin gözünü oymak** aralarında aşırı geçimsizlik çıkmak.

birçok, ğu *b. s.* oldukça çok, sayısı belirsiz.

birden *be.* **1.** tümü bir arada. **2.** ansızın, hemencecik.

birdenbire *b. be.* hemencecik, beklenmedik bir anda.

birdirbir *b. a.* üstlerinden atlanarak oynanan bir çocuk oyunu.

bir evcikli *b. s. bot.* erkek ve dişi organları aynı kök üzerinde, ayrı çiçeklerde olan *(bitki)*.

birebir *b. s.* **1.** etkisi kesin olan. **2.** *mec.* uygun, istenildiği gibi.

birey *a.* **1.** kişi, şahıs, **2.** doğa bilgisinde türü oluşturan tek varlıklardan her biri.

bireysel *s.* bireyle ilgili olan, bireye özgü olan.

birikim *a.* **1.** bir yerde toplanıp yığılma. **2.** gözlem, deney yoluyla elde edilen değerlerin tümü. **3.** *sos.* toplumların kültürel varlıklarının gelişip genişlemesi, uygarlık düzeyinin yükselmesi süreci. **4.** mal ve paranın toplanıp çoğalması süreci.

birikinti *a.* bir yerde kendiliğinden birikmiş nesneler.

birikmek *(nsz)* **1.** toplanıp yığılmak. **2.** birbirine eklenip çoğalmak.

biriktirmek *(-i, -e)* **1.** toplayıp yığmak. **2.** parayı ölçülü kullanıp çoğaltmak. **3.** bir amaç için bir takım nesneleri bir araya getirmek.

birim *a.* **1.** bir çokluğu oluşturan varlıklardan her biri. **2.** bir niceliği ölçmek için kendi cinsinden değişmez parça. **3.** bir kuruluştaki bölümlerden her biri.

birinci *s.* **1.** bir sayısının sıra sayı sıfatı. **2.** zaman ya da yer bakımından diğerlerinden önce gelen. **3.** *a.* önem sırasında en üstün olan kimse.

birkaç, -cı *b. s.* **1.** çok olmayan, az sayıda. **2.** *ad.* az sayıda kimse.

birleşen *s. mat.* birbirini kesen, bir noktada kesişen.

birleşik, -ği *s.* bir araya gelmiş, birleşmiş olan. **Birleşik oturum.** Bir arada yapılan oturum. **Birleşik oy pusulası.** Seçime katılan tüm partilerin adaylarını ayrı ayrı gösteren oy pusulası.

birleşim *a.* **1.** birleşmek işi. **2.** bir kurulun belli bir süre içindeki toplanmalar. **3.** *biy.* döllenmek için erkek ve dişi canlının cinsel ilişki kurmaları.

birleşmek *(nsz, -le)* **1.** tek bir bütün durumuna gelmek. **2.** buluşmak. **3.** aynı görüşte olmak. **4.** aynı amaç çevresinde toplanmak.

birleştirici *s.* **1.** birliği sağlayan. **2.** uzlaşmayı sağlayan.

birleştirmek *(-i, -e)* bir araya getirmek.

birlik, -ği **1.** birçok, bir şeyin tek olma durumu. **2.** *s.* tek adet alabilen. **3.** benzerlik, bağlantı. **4.** ortak bir amaç için kurulmuş dernek ya da kooperatif. **5.** askerlikte bir görev için oluşturulmuş topluluk.

birlikte *be.* **1.** bir arada, beraberce. **2.** yanında.

birtakım *b. s.* kimi, bazı.

bisiklet, -ti *a. Fr.* tekerlekleri ayakla çevrilerek hareket ettirilen iki tekerlekli taşıt.

bisküvi *a. Fr.* un, süt, şeker ya da tuzla yapılan ince, kuru, gevrek pasta.

bismillah *ünl. Ar.* Tanrı'nın adıyla. **bismillah demek** bir işe iyi dilekle başlamak.

bisturi *a. Fr.* ameliyatlarda kullanılan özel bıçak, neşter.

bit, -ti *a. zool.* insan ve memeli hayvanların vücutlarında asalak olarak yaşayan bir tür böcek. **Bit kadar.** Çok küçük. **biti kanlanmak** güçlenmek.

bîtap, -bı *s. (bi:tap) Far.* bitkin, yorgun. **bîtap düşmek** yorgun düşmek, çok yorulmak.

bîtaraf *s. (bi:taraf) Far.* taraf tutmayan, yansız.

bîtaraflık, -ğı *a.* tarafsızlık, yansızlık.

bitek, -ği *s.* verimli, bol ve iyi ürün veren.

biteviye *be. Ar. (bi'teviye)* sürekli olarak, aynı biçimde.

bitik, -ği *s.* **1.** gücü kalmamış. **2.** durumu çok kötü.

bitim *a.* son, bitmek işi.

bitirim *s. argo* **1.** hoşa giden. **2.** zeki, yaman.

bitirmek *(-i)* **1.** bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak. **2.** yormak, bitkin duruma getirmek. **3.** iyileşmez duruma getirmek.

bitişik, -ği *s.* **1.** birbirine dokunacak derecede yakınlaşmış ya da yan yana olan **2.** *a.* komşu, yandaki ev. **3.** *s.* yan, yandaki.

bitişken *s. dilb.* sözcük türetme ve çekiminde ekler getirilirken kökü ya da gövdesi değişikliğe uğramayan *(dil): Türkçe.*

bitki *a. bot.* **1.** bulunduğu yere kökleriyle tutunup gelişen, döl veren yaşamını tamamladıktan sonra kuruyarak ya da çürüyerek sona eren, ağaç, yosun, ot gibi canlıların genel adı. **2.** bir bölgede yetişen bitkilerin tümü.

bitkin *s.* çok yorulmuş, gücü tükenmiş. **bitkin düşmek** çok yorulmak.

bitkinlik, -ği bitkin olma durumu, yorgunluk.

bitkisel *s.* bitki cinsinden, bitkiyle ilgili. **bitkisel hayat** bilinçsiz yaşam.

bitmek, -er *(I) (nsz)* **1.** tükenmek sona ermek. **2.** tamamlanmak. **3.** güçsüz kalmak, çok yorulmak. **4.**(-e) *argo* bayılmak, beğenmek. **bitmek tükenmek bilmemek** bir türlü sonu gelmemek, çok uzamak.

bitpazarı *b. a.* kullanılmış şeylerin alınıp satıldığı yer.

bitüm *a. Fr.* yol kaplamasında, kâğıt ve çatıların su geçirmez duruma getirilmesinde, kömür tozundan biriket yapımında kullanılan, normal ısıda katı, koyu kestane renginde bir madde.

bit yeniği *b. a. mec.* bir işin kuşku taşıyan yanı.

bîvefa *s. (bi:vefa:) Far.* sevgisine bağlı olmayan.

biye *a. Fr.* giysilerin yaka, kol, etek çevresine kendi kumaşından ya da başka bir kumaştan geçirilen ince şerit.

biyografi *a. Fr.* yaşam öyküsü.

biyokimya *b. a. Fr.* canlı dokularını ve bunları oluşturan maddeleri inceleyen bilim dalı.

biyolog *a. Fr.* biyoloji ile uğraşan uzman.

biyoloji *a. Fr.* canlıların yaşayış evrelerini araştıran, inceleyen bilim dalı.

biyolojik, -ği *s. Fr.* biyoloji ile ilgili, dirim bilimsel.

biyopsi *a. Fr. tıp* incelenmek üzere canlıdan bir doku parçası alma. **biyopsi yapmak** canlıdan doku parçası almak.

biyosfer *a. Fr.* üzerinde yaşam olan yeryüzü bölgesi.

biz *(I) ad.* **1.** çoğul birinci kişi adılı. **biz bize** yabancı kimse bulunmadan.

biz *(II) a.* katıca bir nesneyi dikerken iğne geçirilecek yeri delmek için kul-

lanılan, çelikten yapılmış, ucu sivri, saplı araç, tığ.

bîzar *s. (bi:zar) Far.* bezmiş, usanmış, tedirgin. **bîzar etmek** usandırmak. **bîzar olmak** bezmek, usanmak.

bizimki *ad.* **1.** bizim olan. **2.** *tkz.* eş.

bizon *a. Fr. zool.* Amerika'da yaşayan bir cins yaban öküzü.

bizzat *be. (bi'zzat) Ar.* kendi, kendisi, şahsen.

blok, -ku *a. Fr.* **1.** büyük ve ağır kütle. **2.** bir bütün oluşturan. **3.**siyasal ya da ekonomik nedenlerle birlik oluşturan devletler topluluğu. **4.** içine kâğıt gibi nesneler konulan karton kap. **5.** bitişik büyük yapılar.

blokaj *a. Fr.* **1.** hareketini durdurma. **2.** beton dökmeden önce yapılan taş döşeme.

bloke *s. Fr.* el konulmuş, kullanılması önlenmiş. **bloke etmek** el koymak.

bloknot, -tu *a. İng.* yaprakları kolayca çıkabilecek biçimde yapılmış not defteri

blöf *a. İng.* **1.** iskambil oyunlarında elindeki kâğıtları olduğundan başka gösterme davranışı. **2.** karşısındakini yıldırarak caydırmak için söylenen söz ya da takınılan aldatıcı tutum. **blöf yapmak** kandırıcı söz söylemek ya da tavır takınmak.

blûcin *a. (blu'cin) İng.* giysi yapılan bir tür mavi, kaba, pamuklu kumaş. **2.** bu kumaştan yapılan giysi.

blûz *a. Fr.* ince kumaştan yapılan ya da iplikten örülen bir kadın giysisi.

boa *a. Fr.* **1.** *zool.* yalnız Güney Amerika'da yaşayan, zehirsiz, çok iri ve güçlü yılan. **2.** kadınların boyunlarına aldıkları yılan biçimindeki dar ve uzun kürk

bobin *a. Fr.* **1.** makara. **2.** *fiz.* içinden elektrik akımı geçebilen yalıtılmış tel ve bu telin sarılı bulunduğu silindirden oluşan aygıt.

bobinaj *a. Fr.* bir şeyi bobine sarma mesleği, işi.

bocalamak *(nsz)* **1.** *(gemi)* rüzgâra karşı gidemeyerek sürüklenmek. **2.** *mec.* bir işte tutulması gerekli yolu bulamamak, şaşırmak, kestirememek.

bodrum *a. Yun.* bir yapının yol düzeyinden aşağıda kalan bölümü. **bodrum gibi** güneş görmeyen, hava almayan.

bodur *s.* boyu kısa ve tıknaz. **bodur kalmak** **1.** uzamamak. **2.** *mec.* gelişememek.

boğa *a.* damızlık erkek sığır. **boğa gibi** vücudu iyi gelişmiş.

boğaz *a.* **1.** *anat.* boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, imik. **2.** iki dağ arasındaki dar geçit, derbent. **4.** *coğ.* iki kara arasındaki dar deniz. **5.** *mec.* yeme içme. **6.** yedirip içirme sorumluluğu. **boğaz boğaza gelmek** kavga etmek. **boğazı kurumak** çok susamak. **boğazında kalmak** üzüntüden yutamamak. **boğazını doyurmak** yedirip içirmek. **boğazını yırtmak** çok sert bağırmak.

boğazlamak *(-i)* **1.** hayvan ya da insanı boğazını keserek öldürmek. **2.** *mec.* kinle öldürmek.

boğazlaşmak *(nsz-le)* birbirini boğazlamak ya da kıyasıya dövüşmek.

boğazlatmak *(-i)* boğazlanmasına neden olmak.

boğma *a.* **1.** boğmak işi. **2.** incir, dut, üzüm gibi meyvelerden ilkel yöntemlerle üretilen bir tür rakı.

boğmaca *a tıp* özellikle çocuklarda görülen, öksürük nöbetleriyle süren, bulaşıcı bir hastalık.

boğmak, -ar *(-i)* **1.** bir canlıyı soluk almasını önleyerek öldürmek. **2.** bir nesneyi ip, el ya da benzeri bir şeyle çepeçevre sıkmak. **3.** *mec.* bastırmak. **4.** *mec.* tümüyle kaplamak, sarmak. **5.** motoru gaz yemez duruma getirmek. **6.** *mec.* bunaltmak.

boğucu *s.* **1.** boğma özelliği olan. **2.** solunumu güçleştiren. **3.** sıkıntı veren.

boğuk, -ğu *s.* kısılmış. **Boğuk boğuk.** Kısık kısık.

boğuklaşmak *(nsz)* boğuk duruma gelmek.

boğulmak *(nsz)* **1.** boğulma işine konu olmak. **2.** havasızlıktan ölmek. **3.** *mec* bunalmak.

boğum *a.* **1.** sıkılmış, boğulmuş yer. **2.** parmak ya da kamış gibi bitkilerin şişkince bölümü. **3.** *anat.* ince damarların ya da sinirlerin yumak gibi toplandığı yer.

boğumlanmak *(nsz)* **1.** boğum oluşmak. **2.** bir ses çıkarmak için ses yolunun herhangi bir yerinde daralma ya da kapanma olmak.

boğuşmak *(nsz, -le)* **1.** birbirinin boğazına sarılmak, dövüşmek. **2.** itişip kakışmak.

bohça *a.* **1.** içine öteberi koymaya yarayan dört köşe kumaş. **2.** ufak ve seçme tütün dengi. **bohçasını koltuğuna almak** kendi isteğiyle ayrılmak. **bohçasını koltuğuna vermek** işine son vermek. **bohçasını toplamak** gitmeye hazır olmak.

bohçacı *a.* bohça içinde dokuma şeyler dolaştırıp satan kadın.

bohçalamak *(-i)* sarıp bohça içine koymak.

bohem *a. ve s. Fr.* gününü gün eden, tasasız, derbeder yaşayan kimse.

bok, -ku *a.* **1.** dışkı. **2.** tiksinilen, hor görülen. **3.** güç durum: *Boka batmak.* **bok atmak** leke sürmek. **bok karıştırmak** işi bozacak davranışta bulunmak. **bok yemek** gereksiz bir iş yapmak. **boku çıkmak** tatsızlaşmak.

boks *a. İng. sp.* belirli kuralları olan yumruk dövüşü.

boksör *a. İng. sp.* boks yapan kimse

bol *s.* **1.** içine girecek nesneden daha geniş ya da büyük olan. **2.** olağandan çok. **bol doğramak** saçıp savurmak. **bol keseden** bol bol, ölçüsüz.

bollaşmak *(nsz)* bol duruma gelmek, genişlemek.

bolluk, -ğu *a.* bol olma durumu. **2.** bir şeyin bol olduğu zaman. **3.** *s.* bir şeyin bol olduğu yer. **4.** fazlalık.

Bolşevik, -ği *öz. a. Rus.* **1.** Bolşeviklik yanlısı olan kimse. **2.** *s.* Bolşeviklikle ilgisi olan.

Bolşeviklik, -ği *öz. a. Rus.* Rusya'da yirminci yüzyıl başlarında doğan ve Lenin tarafından geliştirilen devrimci hareket.

Bolşevizm *a. Fr.* Bolşeviklik, komünistlik.

bomba *a. İt.* **1.** içi yakıcı ve yıkıcı nesnelerle doldurulmuş, türlü büyüklükte patlayıcı, ateşli silâh. **2.** bomba biçiminde, kalın demirden kap. **bomba gibi patlamak 1.** öfkeli bir biçimde bağırıp çağırmak. **2.** olay, birden bire ortaya çıkarak herkesi şaşırtmak.

bombardıman *a. Fr.* **1.** topa tutma, **2.** bombalama. **bombardıman etmek** *mec.* bir kimseyi ağır sözlerle paylamak.

bombe *s. Fr.* **1.** kabarık, tümsekli. **2.** şişkinlik, kabarıklık.

boncuk, -ğu *a.* cam, taş, sedef, tahta, plâstik gibi nesnelerden yapılan, ortası delik, çoğunluğu yuvarlak ve renkli süs eşyası.

bonfile *a. Fr.* genellikle sığırların bel kemiğinin altında uzanan, yumuşak, lezzetli et dilimi.

bonjur *ünl. Fr.* günaydın, merhaba.

bonkör *s. Fr.* **1.** iyi yürekli. **2.** cömert, eli açık.

bono *a. İt.* belirli bir sürenin sonunda, belirli bir paranın, belirtilen bir kimseye ödeneceğini gösteren kâğıt, senet.

bonservis *a. Fr.* bir kimseye çalıştığı bir yerden ayrılırken görevini başarıyla yaptığını belirtmek amacıyla verilen belge.

bora *a. İt.* genellikle arkasından yağmur getiren sert ve geçici yel.

boran *a. coğ.* yel, şimşek, gök gürültüsüyle gelen sağnak yağışlı hava olayı.

borazan *a. Far.* **1.** üfleyerek çalınan, perdesiz çalgı. **2.** bu çalgıyı çalan kimse.

borç, -cu *(I)* **1.** ödenmesi gerekli para ya da başka bir nesne. **2.** *mec.* birine karşı yerine getirilmesi gerekli yükümlülük. **borç almak** ödenmek üzere birinden para almak. **borç bini aşmak** çok borçlanmak. **borca almak** veresiye almak. **borca batmak** çok fazla borçlanmak. **borcunu kapatmak** borç aldığı parayı ödemek.

borç, -cu *(II) a. Rus.* pancar, lâhana, et ve krema konularak yapılan sebze çorbası.

borçlanmak *(-e)* **1.** karşılığını ilerde vermek kaydıyla birinden para ya da başka bir nesne almak. **2.** bir yükümlülük altına girmek.

borçlu *s.* **1.** borçlu olan, borç almış olan. **2.** *mec.* bir yüküm altında bulunan. **borçlu çıkmak** hesaplamada verecekli olmak.

borçsuz *s.* borcu olmayan. **Borçsuz harçsız.** Hiç borç almadan.

borda *a. İt.* geminin yanı.

bordo *a. Fr.* **1.** mora çalan kırmızı renk. **2.** *s.* bu renkte olan.

bordro *a. Fr.* bir hesabın ayrıntılarını gösteren çizelge.

bordür *a. Fr.* **1.** kaldırım kenarlarında döşeli taşlar. **2.** giyimlerde kenar süsü.

bornoz *a. Ar.* banyodan çıkınca kullanılan, önü açık, havludan yapılmış giysi.

borsa *a. İt.* kimi tüccarların, özellikle sarraflarla değerli kâğıt ve tahvil alış verişiyle uğraşanların alım satım ve değişim işlerini devlet denetimi altında yaptıkları yer.

borsacı *a.* tahvil, kâğıt para, hisse senedi gibi değerleri alıp satan kimse.

boru *a.* **1.** bir yerden bir yere sıvı ya da gaz taşımaya yarayan, içi boş, iki ucu açık, dar ve uzun silindir. **2.** nefesle çalınan perdesiz çalgı. **Boru değil.** Önemsenmeyecek bir şey değil. **borusu ötmek** *hlk.* sözü geçmek. **borusunu çalmak** çıkar karşılığı birini desteklemek.

bostan *a. Far.* **1.** sebze bahçesi. **2.** kavun, karpuz tarlası. **3.** kavun ve karpuzun ortak adı. **Bostan korkuluğu. 1.** Kuşları korkutmak için tartaya dikilen insan biçiminde kukla. **2.** *mec.* beklenilen görevi yapamayan güçsüz kimse.

bostancı *a.* **1.** bostan işleriyle uğraşan kimse. **2.** *tar.* Osmanlı tarihinde sarayın korunmasına ve kentin güvenliğine bakmakla sorumlu erlerden her biri.

boş *s.* **1.** içinde bir kimse ya da bir şey bulunmayan. **2.** *mec.* bir işe yaramayan. **3.** mec. bilgisiz. **4.** bir görevi, işi olmayan. **5.** yapılacak işi olmayan. **6.** *mec.* verimsiz. **7.** *mec.* anlamsız. **boş bırakmak** boş kalmak. **boş bulunmak** dalgınlık yapmak. **boş durmamak** her an bir işle uğraşmak. **Boş gezenin boş kalfası.** İşsiz güçsüz dolaşan kimse. **Boş kafalı.** Bilgisiz. **boş kalmak** işsiz kalmak. **boşa çıkmak** sonuç vermemek. **boşa gitmek** işe yaramamak. **Boşu boşuna.** Gereksiz yere, boş yere.

boşalmak *(nsz)* **1.** içinde bir şey kalmamak. **2.** dışarıya çıkmak. **3.** gevşemek, açılmak. **4.** *mec.* derdini, sıkıntısını anlatarak rahatlamak.

boşaltım *a.* **1.** boşaltmak işi. **2.** sistemlerde yapılan sürekli boşaltma işlemleri. **3.** *biy.* vücuttaki artıkların, ter, tükürük, sümük gibi salgıların vücuttan atılması. **boşaltım aygıtı** artıkları vücuttan atan organ.

boşaltmak *(-ı)* **1.** boş duruma getirmek. **2.** *(-i, -e)* dökmek. **3.** bir silâhtaki mermilerin tümünü arka arkaya patlatmak. **4.** *mec.* derdini dökmek. **5.** gevşetmek, açmak.

boşamak *(-i)* yasalara göre evlilik ilişkilerini kesmek.

boşanma *a.* karı kocanını yasal yolla birbirinden ayrılması.

boşanmak *(nsz, -den)* **1.** mahkeme kararıyla birbirinden ayrılmak. **2.** bağından kurtulmak *(hayvan)*. **3.** *(nsz)* bol bol akmak. **4.** hızla kurtulmak *(gergin şey)*.

boşatmak *(-i)* karı kocanın boşanmalarını sağlamak.

boşboğaz *b. s.* **1.** sır saklamayan, geveze. **2.** yerli yersiz konuşan. **boşboğazlık etmek** gereksiz, yersiz, düşüncesiz konuşmak.

boşluk, -ğu *a.* **1.** oyuk, çukur yer. **2.** kesinti, kopukluk. **3.** boş geçen süre. **4.** eksiklik. **5.** *mec.* yetersizlik.

Boşnak, -ğı *öz. a.* **1.** Bosna halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** *s.* Bosna halkına özgü olan.

Boşnakça *öz. a.* Bosna'lıların dili.

boşuna *be.* yararsız yere, gereksiz.

bot *(I) İng.* **1.** küçük gemi. **2.** küçük sandal.

bot *(II) a. Fr.* uzun boğazlı, kapalı ayakkabı

botanik, -ği *a.* **1.** bitki bilimi. **2.** bitki.

boy *(I) a.* **1.** nesnenin altı ile sütü arasındaki uzaklık. **2.** bir yüzeyde iki kenar arasındaki uzaklık. **3.** uzunluk. **4.** yol, ırmak, deniz kıyısı. **5.** kumaş için ölçü. **boy almak** uzamak. **boy atmak** gelişmek. **Boy bos yerinde.** Uzun ve biçimli. **Boydan boya.** Bir uçtan öbür uca kadar. **boyunun ölçüsünü almak** beceriksizliğinin karşılığını görmek.

boy *(II) a. sos.* ortak bir atadan geldiklerine inanan, aralarında evlenmeyen; anaerkil ya da ataerkil anlayışla yönetilen geleneksel topluluk, kabile, klan.

boya *a.* **1.** varlıklara renk vermek, dış etkilerden korumak için üzerine sürülen ya da içine katılan renkli madde.

2. renk. 3. *hlk* yazı mürekkebi. 4. *mec.* aldatıcı fikir, görüş. **boya vurmak** boyamak. **boyası atmak** solmak.

boyacı *a.* boya yapan ya da satan kimse. **Boyacı küpüne girmiş gibi.** Çok boyanmış *(kadın)*.

boyacılık, -ğı *a* boyacının yaptığı iş.

boyalı *s.* 1. boya sürünmüş, boyanmış ya da boyaya batırılmış. 2. renkli, 3. yüzüne boya sürmüş, makyajlı **Boyalı basın.** Ilgı çekmek için kupon ya da çeki-lişlerle armağanlar dağıtan basın.

boyamak *(-i, -e)* 1. boya sürerek ya da boyaya sokarak renk vermek. 2. *mec.* ağır sözler söyleyerek aşağılamak.

boyanmak *(nsz)* 1. boyamak işi yapılmak. 2. kendi kendisini boyamak.

boyatmak *(-i, -e)* boyama işi yaptırmak.

boykot, -tu *a. İng.* 1. bir işi ya da bir davranışı yapmama kararı alma. 2. bir davranışa karşı çıkma, ilişkileri kesme. **boykot etmek** işi yapmama kararı almak.

boylam *a. coğ.* yeryüzündeki bir noktanın meridyen dairesiyle başlangıç olarak alınan Greenwich gözlem evinin meridyen dairesi arasındaki açı değeri.

boylamak *(-i)* 1. bir yere gitmek zorunda kalmak. 2. batmak, 3. düşmek.

boylu *s.* 1. boyu olan. 2. boyu benzerlerinden uzun olan.

boynuz *a.* 1. hayvanların başlarında bulunan tırnak yapılı bir maddeden, uzun, kıvrık ya da çatal korunma organı. 2. *s.* bu organdan yapılmış. 3. kurşun borudan kol açma işleminde kullanılan çelikten yapılmış araç. **boynuz kulağı geçmek** yeni yetişenler eskileri geçmek.

boyun, -ynu *a anat.* 1. gövdenin başla omuz arasında kalan bölümü. 2. şişe, güğüm gibi araçlarla , vida ve civataların dar olan üst bölümü. 3. dağ sırtlarında geçişe elverişli alçak yer. **Boyun borcu.** Yapılması gerekli olan. **boyun eğmek** istemeyerek katlanmak. **Boynu bükük.** Kimsesiz, acınacak durumda . **boynu kıldan ince olmak** her davranışa razı olmak. **boynunu vurmak** başını keserek öldürmek.

boyuna *be.* 1. enine dik olarak, boyunca. 2. durmaksızın, ara vermeden.

boyunca *be.* 1. boyu ve uzunluğu kadar. 2. süresince, sürdüğü kadar.

boyunduruk, -ğu *a.* 1. çift çalıştırılan öküz ya da at gibi hayvanların özel parçalarla boyunlarına geçirilen uzunca ağaç. 2. *mec.* esirlik, zorbalık baskısı. 3. güreşte bir oyun. 4. kapı ya da pencere gibi açıklıkların üstlerine konan çeşitli nesnelerden yapılan kiriş. **boyunduruk altına girmek** baskı altına girmek. **boyunduruğa vurmak** baskı altına almak.

boyut, -tu *a.* 1. *mat.* bir cismin en, boy, derinlik gibi ölçülerinden her biri. 2. *mec.* nitelik, genişlik. 3. *mec.* durum.

boz *a.* 1. açık toprak rengi. 2. *s.* bu renkte olan. 3. sürülmemiş toprak. **boz bulanık** anlaşılamayan.

boza *a.* tahılların ekşitilmesiyle yapılan koyuca, tatlı ya a mayhoş bir içecek.

bozarmak *(nsz)* renk değiştirmek, rengi atmak.

bozdurmak *(-i, -e)* bozmak işini yaptırmak. **Bozdur bozdur ye.** Çok çok az.

bozgun *a.* **1.** bir toplulukta güvenin yitirilmesi sonucunda beliren karışıklık. **2.** bir ordunun yenilmesi durumunda askerler arasında doğan ileri derecede olumsuz davranışlar. **3.** *s.* bu durumda olan. **bozguna uğramak** yenilip dağılmak.

bozguncu *s. ve a.* bozgunculuk yapan, düzeni bozan.

bozkır *a.* otsu bitkilerden oluşan, geniş alanlara yayılmış, ağaçsız bölge, step.

bozlak, -ğı *müz. a.* **1.** daha çok güney Anadolu'da yaygın bir türkü ezgisi. **2.** konusu, acıklı bozlak ezgisiyle söylenen türküler.

bozmak, -ar *(-i)* **1.** bir nesneyi kendisinden beklenen işi yapamayacak duruma getirmek. **2.** bir şeyin, bir yerin düzenini karıştırmak. **3.** zarar vermek **4.** *mec.* kötü duruma getirmek. **5.** geçersiz duruma getirmek. **6.** daha küçük birimlere ayırmak: *para bozmak.* **7.** bir kimseyi küçük düşürmek. **8.** yenmek. **9.** *(-le)* bir şeye aşırı derecede tutulmak. **10.** bırakmak: *işi bozmak.*

bozuk, -ğu *s.* **1.** bozulmuş olan. **2.** görevini yapamaz duruma gelmiş. **3.** *mec.* kızgın, sıkıntılı. **4.** küçük değerde para. **bozuk çalmak** canı sıkılmış olmak. **bozuk para gibi harcamak** değerini düşürerek bir kimseden yararlanmak.

bozuk düzen *b. s.* düzensiz, düzeni bozuk olan.

bozulmak *(nsz)* **1.** bozmak işine konu olmak. **2.** ekşimek, yenilemeyecek duruma gelmek. **3.** değerini, niteliğini yitirmek. **4.** *mec.* içerlemek, kızmak. **5.** dağılmak, bozguna uğramak.

bozum *a.* utangaçlık, bozulmak durumu. **bozum olmak** utanacak duruma düşmek.

bozuntu *a.* **1.** bozulmuş bir şeyden kalanlar, döküntü. **2.** gereken nitelikleri taşımayan. **3.** şaşkınlığa düşme. **bozuntuya uğramak** şaşkınlığa düşmek. **bozuntuya vermemek** farkına varmamış gibi davranmak.

bozuşmak *(nsz-le)* araları açılmak, dostlukları bozulmak.

böbrek, -ği *a. anat.* kandaki zararlı maddeleri süzen, sidik salan, omurganın sağ ve sol yanında bulunan iki organdan her biri.

böbrek üstü bezi *b. a. anat.* böbreklerin üstlerinde bulunan, hormon niteliğinde salgısı olan bez.

böbürlenmek *(nsz)-le)* aşırı derecede öğünmek, kurulmak.

böcek, -ği *a.* **1.** *zool.* eklem bacaklıların, altı bacaklı, çoğu kanatlı, vücutları baş, göğüs ve karın olarak eklemlerden oluşmuş hayvanlar sınıfı. **2.** *hlk.* kelebek, kurt ve tırtılın dışındaki küçük hayvanlara verilen ad.

böcü *a.* **1.** kurt. **2.** böcek. **3.** çocukları korkutmak için söylenen hayalet, hortlak gibi varlık.

böğrüşmek *(nsz)* birkaçı birden böğürmek.

böğür, -ğrü *a.* **1.** insan ve hayvan vücudunun kaburga ile kalça arasında kalan bölümü.

böğürmek *(nsz)* **1.** bağırmak *(manda, öküz, deve).* **2.** anlaşılmayan bir biçimde yüksek sesle bağırmak *(insan).*

böğürtlen *a. bot.* bahçe çitlerinde ve yol kenarlarında kendiliğinden yetişen

dikenli, çok yıllık bir çalı. **2.** bu bitkinin yemişi.

bölen *s* **1.** bölme işini yapan. **2.** *mat. a.* bir bölme işleminde bölünen sayının kaç eşit parçaya bölündüğünü gösteren sayı.

bölge *a.* **1.** sınırları yönetim ya da ekonomik birliğe, toprak, iklim, bitki örtüsü özelliklerinin benzerliğine ya da yaşayan insanların bir soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçası. **2.** *anat.* vücut yüzeyinde sınırları belli herhangi bir bölüm.

bölgesel *s.* bölge ile ilgili ya da bölgeye özgü.

bölme *a.* **1.** bölmek işi, ayırma, parçalama. **2.** büyük yerden ayrılmış, salon, oda. gibi küçük bölüm. **3.** *mat.* bir niceliği eşit parçalara ayırma.

bölmeli *s.* bölmelere ayrılmış olan.

bölücü *s.* **1.** bölme işini yapan, bölen. **2.** *mec.* bir toplulukta birliği, bütünlüğü bozmayı amaçlayan.

bölük, -ğü *a.* **1.** bir tümden ayrılmış parça, kısım. **2.** saç örgüsü. **3.** *ask.* takımlardan oluşan, dördü bir tabur oluşturan birlik. **Bölük pörçük.** Parça parça.

bölüm a. **1.** bir tümü oluşturan parçalardan her biri. **2.** bir kuruluşun yönetim birimlerinden her biri. **3.** *mec.* çağ, dönem. **4.** *mat.* bölme işlemi sonunda elde edilen sayı.

bölümlemek *(-i)* kümelere ayırmak, sınıflamak.

bölünen *a. mat.* eşit bölümlere ayrılması istenen sayı.

bölüşmek *(-i, -le)* bir şeyi aralarında paylaşmak, üleşmek, taksim etmek.

bölüşüm a. bölüşme, paylaşma.

bön *s.* aptal, budala, saf. **bön bön bakmak** aptal aptal bakmak; şaşkınca bakmak.

börek, -ği *a.* yufkanın ya da açılmış hamurun arasına peynır, kıyma, ıspanak gibi şeyler konularak pişirilen değişik biçimlerde hamur işi.

börk *a. tar.* yeniçerilerin giydikleri çuha ya da keçeden başlık.

börkenek, -ği *a zool.* geviş getiren hayvanların işkembelerinin ikinci bölümü.

börülce *a.* **1.** *bot.* fasulyeye benzer bir bitki ve bu bitkinin tohumu. **2.** bu bitkinin sebze olarak yenen yeşil ürünü.

böyle *s.* **1.** buna benzer, bunun gibi. **2.** *be.* bu biçimde. **3.** *be.* bu derece. **Böyle gelmiş böyle gider.** Bu gidiş değişmez.

böylece *be.* tam böyle, bu biçimde. **2.** sonunda, böylelikle.

böylelikle *be.* sonunda, bu yolda yürüyerek.

bırakisefal *a. Yun.* kafatasının ön art ekseni yan eksenine göre kısa olan, kısa kafalı.

branda *a. İt.* keten ve pamuk ipliğinden yapılmış sık ve sağlam bez.

branş *a. Fr.* dal, kol.

bravo *ünl. İt.* yaşa, aferin, çok iyi!

bre *ünl.* **1.** ey, hey! **2.**be! **3.** vay!

briç *a.İng.* dört kişi arasında oynanan bir kâğıt oyunu.

brifing *a. İng.* bir konuda özet olarak verilen bilgi ve açıklama.

briket, -ti *a. Fr.* **1.** linyit ve kömür tozundan basınçla yapılan kuru yakıt. **2.** çimento kum ve çakıldan yapılan yapı malzemesi. **3.** linyit, kömür tozu ve

katran tortusundan bısınçla elde edilen, tuğla biçiminde yapı malzemesi.

briyantin *a. Fr.* saçı parlatmak ve yatırmak için kullanılan güzel kokulu bir madde.

bronş *a. Fr.* soluk borusunun ak ciğerlere giden iki kolundan her biri ve bunların dalları.

bronşit, -ti *a. Fr. tıp* bronşlarda oluşan bir hastalık.

bronz *a. Fr.* bakır kalay karışımı, tunç.

bronzlaşmak *(nsz)* teni güneşten koyulaşmak.

broş *a. İt.* takılarak kullanılan iğneli mücevher.

broşür *a. Fr.* az sayfalı, küçük kitap.

brülör *a. Fr.* sıvı yakıtı küçük parçacıklara ayırarak püskürten araç.

brüt, -tü *s. Fr.* **1.** kesintisiz. **2.** kabı ile tartılan, daralı.

bu,-nu *s.* **1.** yer ve zamanda en yakın olanı gösterir. **2.** *ad.* en yakında olanı işaret yoluyla belirten adıl. **Bu cümleden.** Bunlar arasında. **Bu gözle.** Bu anlayışla. **Bu sıcağa kar mı dayanır?** Bu savurganlık çabuk biter. **Bunda bir iş var.** Gizli bir durum var.

buat, -tı *a. Fr.* elektrik devrelerinde birleştirme yapmak ya da akımı başka kollara ayırmak için kullanılan kutu.

bubi *a. İng.* kolaylıkla patlayan, gizlenmiş bombadan oluşan *"bubi tuzağı"* teriminde geçer.

bucak, -ğı *a.* **1.** kenar, yer, köşe. **2.** *esk.* ilçelerin bir müdürle yönetilen bölümü. **bucak bucak kaçmak** bir kimseyle karşılaşmamaya çalışmak.

budak, -ğı *a.* **1.** dalın gövdeye bağlandığı yer. **2.** dal.

budaklanmak *(nsz)* dallanmak, budak sürmek.

budala *s. Ar.* **1.** zekâ yönünden geri olan. **2.** *mec.* bir şeye aşırı ölçüde düşkün. **3.** *a.* zekâca geri olan kimse. **budala budala** deli gibi.

budamak *(-i)* **1.** ağaç, asma gibi bitkilerin dallarını kesip seyreltmek. **2.** yeni filizler sürmesi için bitkinin dallarını kesmek. **3.** *mec.* bir şeyi azaltmak, eksiltmek.

budun *a.* ulus, millet.

bugün *b. a.* **1.** içinde bulunduğumuz gün. **2.** içinde bulunduğumuz çağ, dönem. **3.** *be.* içinde bulunduğumuz günde. **Bugün bana yarın sana.** Aynı şey senin başına da gelebilir. **bugün yarın** çok yakında. **Bugünden tezi yok.** Hemen şimdi.

buğday *a.* **1.** *bot.* ekmeklik tahıl. **2.** bu bitkinin başaktan ayrılmış tanesi.

buğra *a.* erkek deve, iki hörgüçlü deve.

buğu *a.* **1.** ışı etkisiyle gaz durumuna geçmiş sıvı. **2.** soğuk bir cisim üzerine ince bir biçimde birikmiş sıvı.

buğulama *a.* buğuda pişirilmiş yemek: *hamsi buğulaması.*

buğulamak *(-i)* **1.** buğuya tutmak, buğudan geçirmek **2.** buğu ile yemek pişirmek.

buğulanmak *(nsz)* üzerinde buğu oluşmak.

buğulu *s.* **1.** buğulanmış. **2.** *mec.* süzgün, dalgın bakışlı.

buhar *a. Ar.* ısı etkisiyle sıvıların ve bazı katı cisimlerin dönüştükleri gaz durumu. **buhar olmak** *hlk.* ortadan kaybolmak.

buharlaşmak *(nsz)* buhar durumuna dönüşmek, buğulaşmak.

buharlı *s.* **1.** buharı olan. **2.** buhar gücü ile çalışan.

buhran *a Ar.* bunalım, bunluk, büyük sıkıntı. **buhran geçirmek** aşırı bunalmak.

buji *a Fr.* patlamalı motorlarda yakıtı tutuşturmaya yarayan elektrikli araç.

bukalemun *a. Ar.* **1.** *zool.* bulunduğu ortama göre renk alan bir sürüngen türü. **2.** *mec.* çıkarına göre davranış ve tavırlarını değiştiren kimse. **bukalemun gibi renk değiştirmek** çıkarı için sürekli davranış değiştirmek.

buket, -ti *a. Fr.* çiçek demeti.

bukle *a. Fr.* küçük kıvrımlı saç.

bulamaç, -cı *a.* **1.** sulu, cıvık hamur. **2.** bu koyulukta hamur yemekleri. **3.** *mec.* toplanmış nesneler, karışık.

bulamak *(-i, -e)* **1.** bir şeyin bir yanını başka bir şeye değdirerek üstünü onunla kaplamak. **2.** kirletmek.

bulandırmak *(-i, -e)* **1.** bulanmasını sağlamak **2.** *mec.* nesneleri ayıramayacak biçimde karıştırmak.

bulanık, -ğı *s.* **1.** duru olmayan, bulanmış. **2.** bulutlu, kapalı. **3.** açık seçik görünmeyen. **4.** donuk, anlamsız. **bulanık suda balık avlamak** karışık durumdan kendi çıkarını sağlamak.

bulanmak *(nsz)* **1.** bir şey bulaşmak. **2.** duruluğu kalmamak. **3.** midede bulantı olmak. **4.** *mec.* karışmak.

bulantı *a.* kusacak gibi bir duygu veren durum. **bulantı vermek** bulandırmak.

bulaşıcı *s.* bulaşan, başkasına geçen. **bulaşıcı hastalık** başkalarına geçen hastalık.

bulaşık, -ğı **1.** yıkanmamış mutfak eşyası. **2.** *s.* bulaşmış olan. **3.** *mec.* yapışkan, sulu. **Bulaşık iş.** Kirli iş. **Bulaşık suyu gibi.** Kötü hazırlanmış yiyecek.

bulaşıkçı *a.* kirli mutfak eşyasını yıkamakla görevli kimse.

bulaşıkhane *b. a. (bulaşıkha:ne)* toplu yerlerde bulaşıkları yıkamak için ayrılmış bölüm.

bulaşkan *s.* **1.** yapışkan. **2.** *mec.* sataşma alışkanlığı olan.

bulaşmak *(nsz)* **1.** üzerine bir şey sürülerek kirlenmek. **2.** *(-e)* istenmeyen bir madde sürülmek. **3.** geçmek *(hastalık)*. **4.** *(-e)* sataşmak, çatmak.

bulaştırmak *(-i, -e)* bulaşmasını sağlamak, bulaşmasına neden olmak.

buldozer *a. Fr.* önündeki geniş bıçağı ile toprağı sıyırıp yükseltileri kaldıran, tekerlekli ya da tırtıllı yol makinesi.

Bulgar *öz. a.* **1.** Sılavlar'ın güney kolundan olan bir halk ya da bu halktan olan kimse. **2.** *s.* Bulgaristan'a özgü olan.

Bulgarca *öz. a.* Bulgar dili.

bulgu *a.* **1.** var olduğu halde bilinmeyeni bulup ortaya çıkarma işi ve bu işin sonunda elde edilen şey. **2.** araştırma sonucunda elde eden sonuç. **3.** *tıp* vücutta hastalığın belirlenmesine yarayan olgu.

bulgulamak *(-i) fel.* yeni olayları ve bilgileri bulmak.

bulgur *a.* **1.** kaynatılıp kabuğu çıkarılan ve kırılan buğday.

bulgusal *s.* bulgu ile ilgili.

bulmaca *a.* değişik biçimlerde düzenlenen, düşünerek bulmayı amaçlayan oyun.

bulmak, -ur *(-i)* **1.** arayarak ya da aramadan, bir şeyle, bir kimseyle karşılaşmak, bir şeyi elde etmek. **2.** yitirilen bir şeyi yeniden ele geçirmek. **3.** bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak. **4.** ilk kez yeni bir şey yaratmak. **5.** ulaşmak. **6.** uygun saymak. **7.**sağlamak, temin etmek. **bulup buluşturmak** güçlükle sağlamak.

bulûğ *a. Ar.* erin olma, erinlik. **bulûğa ermek** erinleşmek.

bulundurmak *(-i)* **1.** hazır bulunmasını sağlamak. **2.** eksik etmemek.

buluş *a.* **1.** bulmak işi ve biçimi. **2.** ilk kez yeni bir şey yaratma, icat.

buluşmak *(nsz,-le)* **1.** bir araya gelmek, karşılaşmak. **2.** önceden belirlenmiş bir yer ya da zamanda bir araya gelmek. **3.** kavuşmak.

buluşturmak *(-i,-le)* bir araya gelmelerini sağlamak; bir araya getirmek.

bulut, -tu *a.* **1.** atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görünebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan yığınlar. **2.** bir şeyden oluşan yığın. **3.** endişe, keder. **Bulut gibi.** Çok içmiş. **buluttan nem kapmak** çok alıngan olmak.

bulutlanmak *(nsz)* **.1** bulutlarla kaplanmak. **2.** *mec.* hüzünlenmek, kederlenmek.

bulutlu *s.* bulutlanmış. **2.** *mec.* bulanık görünen. **3.** *mec.* net olmayan, karışık.

bulvar *a. Fr.* kent içinde ağaçlı, geniş cadde.

bunak, -ğı *s. ve a.* bunamış olan *(kimse).*

bunalım *a.* **1.** birdenbire oluşan aykırılık, bunluk. **2.**kötü bir sonuç doğurabilecek gerginlik. **3.** *tıp* hastalıkta ölümle sonuçlanabilecek anlık değişiklik. **4.** sonucu kötü olabilecek ruhsal çöküntü. **bunalıma düşmek** ruhsal bakımdan gerginlik ve sıkıntı içine düşmek.

bunalmak *(nsz)* **1.** soluk alması güçleşmek. **2.** *mec.* çok sıkılmak.

bunaltıcı *s.* boğucu, sıkıcı, sıkıntı verici.

bunaltmak *(-i)* sıkılmasına neden olmak.

bunamak *(nsz)* çeşitli nedenlerle insanda zihinsel bağlar kopmak.

bunca 1. *s.* epey, çok. **2.** bu kadar, bu denli.

bunluk, -ğu *a.* bunalım, sıkıntı, kriz.

buram buram *be.* pek çok, dolu dolu.

burcu *a.* güzel koku. **burcu burcu** güzel güzel.

burç, -cu *a. Ar.* kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe ya da çok köşeli kale çıkıntısı. **2.** *astr.* on iki takım yıldıza verilen ortak ad.

burçak, -ğı *a. bot.* taneleri yem olarak kullanılan yıllık bir bitki. **2.** bu bitkinin mercimeğe benzeyen tohumu.

burgaç, -cı *a.* girdap, anafor.

burgu *a.* **1.** tahtalarda delik açmaya yarayan, yivli çelik araç. **2.** tıpa çekmeye yarayan ucu sivri çelik araç. **3.** telli çalgılarda telleri germeye yarayan mandal.

burgulamak *(-i)* delik açmak, burgu ile delmek.

burjuva *a. Fr.* **1.** eskiden özel konumda olan kentliler. **2.** orta sınıftan olan kimse, kent soylu.

burjuvazi *a. Fr.* burjuva sınıfı, kent soyluluk.

burkmak -ar *(-i)* **1.** burarak çevirmek. **2.** *(nsz)* burkulmak.

burkulmak *(nsz)* **1.** burkmak işine konu olmak. **2.** *(nsz)* bir vücut üyesi birden bire kendi eklemi üzerinde dönmek. **3.** *mec.* üzüntü duymak.

burma *a.* **1.** burmak işi. **2.**burma tatlısı. **3.** burarak yapılmış bilezik. **4.** *s.* burulmuş, kıvrılmış: *burma bıyık.* **5.** eneme, iğdiş etme. **6.** *hlk.* kuru incir.

burmak, -ar *(-i)* **1.** bir nesneyi ekresi çevresinde çevirerer bükmek. **2.** iğdiş etmek, enemek. **3.** ağza buruk tat vermek. **4.** *mec.* üzmek, sıkıntı vermek.

burs *a. Fr.* **1.** bir öğrencinin eğitimi için devlet ya da bir kurum tarafından belli bir süre için aylık olarak ödenen para.

bursiyer *a. Fr.* bursla öğrenimini sürdüren kimse.

burslu *s.* burs alan, bursu olan.

buruk, -ğu *s.* **1.** burulmuş olan **2.** tadı burucu olan **3.** *mec.* gücenmiş olan.

buruklaşmak *(nsz)* buruk bir durum almak.

burukluk, -ğu *a.* **1.** buruk olma durumu, **2.** *mec.* gücenmişlik, küskünlük.

burulmak *(nsz)* **1.** ekseni çevresinde döndürülmek. **2.** sancımak, ağrımak. **3.** *(-e) mec.* gücenmek, küskünlük göstermek.

burun, -rnu *a.* **1.** alınla üst dudak arasında bulunan, çıkantılı, iki delikli, koklama ve soluma organı. **2.** kimi nesnelerin ön, sivri bölümü. **3.** *coğ.* karaların denize uzanmış bölümü. **4.** *mec.* büyüklenme, kibir. **burun bükmek** beğenmemek. **Burun buruna.** Yüz yüze. **burun buruna gelmek** çok yaklaşmak. **burun kıvırmak** küçümsemek, beğenmemek. **burnu büyümek** büyüklenmek. **burnu sürtülmek** büyüklenmeye son vermek. **burnundan kıl aldırmamak** çok huysuz olmak. **burnunu sokmak** gereksiz yere her işe karışmak. **burnunun direği kırılmak** pis koku nedeniyle sıkıntı duymak.

buruş buruş *s. ve be.* çok buruşmuş.

buruşmak *(nsz)* **1.** düzgünlüğü bozulup kırışık ve katlanmalar olmak. **2.** ağızda burukluk duymak.

buruşturmak *(-i)* buruşuk duruma getirmek.

buruşuk *s.* buruşmuş olan, gerginliği, düzgünlüğü kalmamış.

buruşukluk, -ğu *a.* **1.** buruşuk olma durumu. **2.** tende oluşan kırışıklık.

buse *a. (bu:se) Far.* öpme, öpücük.

but, -du *a.* kalça ile diz arasında kalan bölüm. **2.** hayvanların gövdeye bitişik olan, dolgun etli bölümü.

butik, -ği *a. Fr.* süs eşyası ve giyim satılan dükkân.

buymak, -ar *(nsz) hlk.* **1.** çok üşümek. **2.** soğuktan donarak ölmek.

buyruk, -ğu *a.* **1.** belirli bir işi yapmaya zorlayan söz, emir. **2.** egemenlik.

buyurmak *(-i, -e)* **1.** bir şeyin yapılmasını ya da yapılmamasını kesin bir biçimde söylemek, emretmek. **2.** düşün-

cesini söylemek, bildirmek. **3.** girmek, gelmek, geçmek. **4.** almak: *Çayınızı buyurunuz.* **buyur etmek** saygıyla çağırmak. **Buyurun cenaze namazına.** Burada söylenecek söz mü; yapılacak iş mi?

buz a. donarak katılaşmış su. **buz gibi soğumak** birinden tiksinmek. **buz kesmek** çok üşümek. **buzlar çözülmek** aradaki dargınlık kalkmak.

buzağı *a.* süt emen sığır yavrusu.

buzağılamak *(nsz)* inek, doğurmak.

buz dağı *b. a. coğ.* kutup bölgelerinde buzullardan koparak akıntılarla yer değiştiren büyük buz parçası.

buzdolabı *b. a.* yiyecek, içecek gibi nesneleri soğuk ya da donmuş olarak saklamaya yarayan elektrikli ev aracı.

buzhane *b. a. (buzha:ne) T. Far.* buz üretilen yer, soğuk hava deposu.

buzkıran *b. a.* donmuş deniz. göl ya da ırmaklarda buzları kırarak yol açmaya yarayan gemi.

buzlanmak *(nsz)* buz tutmak, buzla kaplanmak.

buzlu *s.* **1.** buz tutmuş, buz bağlamış. **2.** buz katılarak ya da buz içinde tutularak soğutulmuş. **3.** saydam olmayan, buğulanmış gibi olan: *buzlu cam.*

buzlu cam *b. a.* saydamlığı giderilmiş cam.

buzluk, -ğu *a.* soğutmak için içine yiyecek içecek konan, buzla soğutulan dolap ya da kap. **2.** dolap içinde buz yapan bölme.

buzul *a. coğ.* kutup bölgelerinde ya da yüksek dağ başlarında oluşan; ağır ağır aşağıya doğru yer değiştiren büyük buz kütlesi.

buzullaşmak *(nsz)* buzul durumuna gelmek.

bücür *s.* kısa boylu, ufak tefek, bodur.

büfe *a. Fr.* **1.** içine sofra takımlarının konulduğu dolap. **2.** toplantılarda yiyecek içeceklerin konulduğu masa. **3.** bazı yiyecek ve içeceklerle, gazete, dergi, sigara, çakmak gibi şeyler satılan küçük satış yeri.

bühtan *a. (bühta:n) Ar.* kara çalma, iftira. **bühtan etmek** kara çalmak.

büklüm *a.* **1.** kıvrılmış, bükülmüş nesnelerin oluşturdukları kat. **2.** *hlk.* dönemeç, viraj. **büklüm büklüm** kıvrım kıvrım, çok büklümlü. **3.** akarsu kıyılarındaki verimli tarlalar **4.** dönemeç.

bükmek, -er *(-i)* **1.** kıvırmak, sertçe çevirmek. **2.** telleri ya da iplikleri burarak sarmak. **3.** eğmek. **4.** katlamak. **5.**döndürmek. **büke büke yenmek** ezerek yenmek. **büke büke almak** zorla almak.

bükük, -ğü *s.* bükülmüş, eğilmiş olan.

bükülmek *(nsz)* **1.** eğilmek. **2.** bükmek işine konu olmak.

bükünlü *s. dilb.* sözcük türetme ve çekim durumlarında sözcük köklerinde değişikliğe uğrayan. **bükünlü dil** yapım ve çekim ekleri aldığında sözcük köklerinde ya da gövdelerinde değişiklik olan dil.

bükünmek *(nsz)* **1.** kıvrılmak, bükülmek. **2.** ağrıdan, sancıdan kıvrılmak.

bülbül *a. Far.* **1.** *zool.* sesinin güzelliğiyle ünlü, ötücü bir kuş. **2.** *mec.* sesi çok güzel olan kimse. **bülbül gibi konuşturmak** bildiklerini söyletmek.

bülbül gibi konuşmak bildiklerinin tümünü söylemek. **bülbül gibi şakımak** neşeyle, güzel güzel konuşmak. **bülbül kesilmek** etkiyle çokça konuşmak. **Bülbülün çektiği dil belâsı.** Düşünmeden söylenen sözler insanın başına dertler açar.

bülbülyuvası *b. a.* ortası çukur olan ve bu çukur yere fıstık konan bir tatlı.

bülent, -ti *s.* yüksek.

bülten *a. Fr.* ilgili kurum ya da kuruluşlarca, herhangi bir durumla ilgili olarak süreli ya da süresiz yayımlanan duyuru. **2.** dergi.

bünye *a. Ar.* **1.** vücut yapısı **2.** yapı, kuruluş.

büro *a. Fr.* **1.** çalışma odası, yazıhane. **2.** danışma, yazı işleri gibi işlerin yürütüldüğü yer. **3.** bölüm. **4.** yazı masası.

bürokrasi *a. Fr.* kamu kurum ve kuruluşlarında işlerin yürütülmesi için yapılan değişik işlemler.

bürokrat, -tı *a. Fr.* kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan görevli.

bürokratik, -ği *s. Fr.* bir kurum ya da kuruluşta sürdürülen işlemlerle ilgili.

bürüm *a.* bürülmüş, katlanmış nesne.

bürümek *(-i)* **1.** örtmek, sarmak, kaplamak. **2.** *mec.* güçlü etkilemek.

bürünmek *(-e)* **1.** bürümek işine konu olmak. **2.** sarınmak, örtünmek. **3.** bir biçime girmek.

büsbütün *be.* iyice, iyiden iyiye, tamamıyla, temelli.

büst, -tü *a. Fr.* **1.** vücudun başla birlikte göğüsten yukarı bölümü. **2.** genellikle başı ve göğsü bazen de omuzları içine alan heykelcik.

bütçe *a. Fr.* bir devletin, bir kurumun, kuruluşun, ailenin ya da bir kimsenin gelecekteki belirli bir süre için tasarladığı gelir ve giderlerini ayrıntılarıyla gösteren çizelge. **2.** devlet gelir ve giderlerini önceden belirleyen yasa.

bütün *s.* **1.** eksiği olmayan, tam, tüm. **2.** parçalanmamış. **3.** çok sayıda varlığın tümü. **4.** ufaklık olmayan: *bütün para.* **5.** *a.* birlik, tamlık. **Bütün bütün.** Büsbütün. **Bütün bütüne.** Bütün olarak.

bütünleme *a.* **1.** tamamlama, bütün duruma getirme. **2.** öğrencinin belli sayıda dersten çalışıp sınava girme hakkı.

bütünlemek *(-i)* **1.** tamamlamak, eksiksiz duruma getirmek. **2.** ufak paraları büyük para durumuna getirmek.

bütünlemeli *s.* bütünleme sınavına girmesi gereken.

bütünler *s.* bütün durumuna getiren ya da bütün durumuna getirmek için eklenen. **Bütünler açı.** *mat.* Bir açıyı 180 dereceye çıkaran açı.

bütünletmek *(-i,-e)* bütün durumuna getirtmek, tamamlatmak.

bütünleyen *s.* bütün durumuna getiren.

büvet, -ti *a. Fr.* sinema, tiyatro gibi yerlerde yiyecek içecek satan küçük büfe.

büyü *a.* **1.** doğa üstü sonuçlar elde etmek yetisinde olduklarını ileri süren kişilerin başvurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen ad. **2.** *mec.* karşı durulamayan güçlü etki. **büyü yapmak** büyü ile etkisi altına almaya çalışmak.

büyücek, -ği *s.* biraz büyük, büyükçe.

büyücü *a. ve s.* büyü yapan kimse.

büyük, -ğü *s.* **1.** boyutları benzerlerinden fazla olan. **2.** çok, ortalamayı

aşan. **3.** niceliği çok olan. **4.** üstün niteliği olan: *büyük ulus.* **5.** belli yaşa gelmiş. **6.** önemli. **Büyük balık küçük balığı yutar.** Güçlüler güçsüzleri ezer. **Büyük başın derdi büyük olur.** Üst görevlerde bulunanlar çok büyük güçlüklerle karşılaşırlar. **Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.** Başaramayacağın işlerde söz verme. **büyük söylemek** övünmek. **büyük yemin etmek** bir konuda çok kesin söz vermek, ant içmek.

büyük ana *b. a.* büyük anne.

büyük anne *b. a.* babanın ya da annenin annesi, nine.

Büyükayı *öz. b. a. astr.* kuzey kutup gök bölgesinde saplı bir tava biçiminde duran, başlıca yedi yıldızdan oluşan takım yıldız.

büyük baba *b. a.* ananın ya da babanın babısı, dede.

büyükbaş *b. a.* sığır ve manda gibi hayvanların genel adı.

büyükçe *s.* **1.** biraz büyük. **2.** *mec.* oldukça önemli.

büyük elçi *b. a.* üstün aşamalı elçi.

büyük elçilik, -ği *b. a.* büyük elçinin görevi ve çalıştığı yer.

büyüklenmek *(nsz)* büyüklük taslamak, kibirlenmek.

büyüklük, -ğü *a.* **1.** ululuk. **2.** *mec.* büyüklere yaraşır davranış. **büyüklük göstermek** gönül ululuğu göstermek. **büyüklük taslamak** böbürlenmek, kendini üstün göstermeye çalışmak.

büyülemek *(-i)* **1.** büyü ile etkisi altına almak. **2.** *mec.* birini kendine bağlamak.

büyülü *s.* **1.** kendisine büyü yapılmış. **2.** büyü gücü olan, sihirli.

büyümek *(nsz)* **1.** irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek. **2.** yetişmek: *Otlar büyüdü.* **3.** yaşı artmak, yaşlanmak. **4.** güçlenmek, gücü artmak. **5.** sayıca artmak. **6.** önem ve değer kazanmak.

büyüteç, -ci *a. fiz.* merceklerle yapılan, varlıkları büyüten aygıt. **büyüteç altına almak** özenle incelemeye, izlemeye başlamak.

büyütme *a.* **1.** büyütmek işi. **2.** birisi tarafından yetiştirilmiş kimse.

büyütmek *(-i)* **1.** genişletmek. büyük duruma getirmek. **2.** bakmak, yetiştirmek. **3.** *mec.* abartmak, şişirmek.

büz *a. Fr.* pişmiş toprak ya da çimentodan yapılmış su borusu, künk.

büzdürmek *(-i)* büzme işini yaptırmak.

büzgü *a.* dikişte belli bölümlerde oluşturulan kıvrım.

büzgülemek *(-i)* büzgü biçimini vermek.

büzgülü *s.* büzgüsü olan, büzülerek dikilmiş olan.

büzmek, -er *(-i)* buruşturarak, sıkıştırarak, kıvrım yaparak bir nesnenin alan ve oylumunu küçültmek.

büzülmek *(nsz)* **1.** büzmek işi yapılmak. **2.** *mec.* değişik etkenlerle bir köşeye sinmek, kıyıya çekilmek. **büzülüp kalmak** çekingen biçimde oturmak.

büzüşük, -ğü *s.* büzüşmüş, kırışık.

C

c, C *a.* Türk alfabesinin üçüncü harfi; diş eti ünsüzü, yumuşak süreksiz ünsüz. Romen rakamlarında 100 sayısını gösterir.

caba *a.* **1.** bir karşılık ödemeden, bir para vermeden alınan şey, bedava. **2.** *be.* fazla olarak, üstelik.

cabadan *be.* fazladan, parasız olarak.

cacık, -ğı *a.* yoğurt ya da ayran içine hıyar ya da marul doğranarak yapılan, genellikle sarımsaklı yiyecek.

cadaloz *s.* çok konuşan, huysuz, arsız *(Kadın)*.

cadde *a. Ar.* kent içindeki ana yol. **caddeyi tutmak** başını alıp gitmek, uzaklaşmak.

cadı *a.* Far. **1.** geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan yaratık, hortlak. **2.** çirkin, huysuz, yaşlı kadın. **Cadı kazanı.** Çekiştirmenin çok olduğu yer.

cadılıklaşmak *nsz.* çirkinleşmek, huysuzlaşmak. **2.** bakımsızlıktan yabanıllaşmak *(bitki)*. **cadılık etmek** huysuzluk etmek.

cafcaf *a. Far.* **1.** gösteriş, hava. **2.** s. *hlk.* ağız kalabalığı.

cafcaflı *s.* gösterişli, şatafatlı.

cahil *s. (ca:hil) Ar,* **1.** öğrenim görmemiş, bilgisiz. **2.** belli bir konuda yeterli bilgisi olmayan. **3.** *hlk.* genç, toy, deneyimsiz. **cahil kalmak** bilgisi olmamak.

cahilâne *s. ve. be. (ca:hilâ:ne)* cahile yakışır biçimde.

cahilce *s. ve. be. (ca:hilce)* cahil gibi, cahile yakışır *(biçimde)*.

cahiliye *a. Ar. (ca:hiliye) tar.* Araplarda Müslümanlıktan önceki dönem.

cahillik, -ği *a.* bilgisizlik, deneysizlik. **2.** gençlik toyluk. **cahillik etmek** gençlik nedeniyle kusur işlemek.

caiz *s. (ca:iz) Ar.* yapılmasında sakınca görülmeyen, uygun, yerinde sayılan, yakışık alan.

caize *a. (ca:ize) Ar.* **1.** *ed.* şairlerin kaside ile övdükleri kişiler tarafından kendilerine verilen bahşiş. *2.* yol yiyeceği, azık.

caka *a. argo* çalım, gösteriş, kabadayılık. **caka satmak** gösteriş yapmak.

cakalı s. *argo* cakası olan, gösterişli.

cam *a. Far.* **1.** kumun eritilmesiyle elde edilen, sert, saydam, çabuk kırılan bir cisim. **2.** *s.* tümü ya da bir bölümü bu maddeden yapılmış, sırça. **3.** pencere **4.** kadeh, içki.

cambaz *a. Far.* **1.** yerde, tel ya da at, bisiklet gibi şeyler üstünde tehlikeli gösteriler yapan kimse, akrobat, 2. at alıp satan ya da yetiştiren kimse. **3.** usta, becerikli kimse. **4.** *s. mec.* kurnaz, hileci.

cambazlık, -ğı *a.* hilecilik, kurnazlık, akrobatlık.

camcı *a.* 1. cam satan ya da cam takan kimse. 2. *argo* evlerin içlerini seyreden kimse.

camekân *a. (camekâ:n) Far.* **1.** örneklerin sergilendiği yer,sergen, vitrin. **2.** bir yeri parçalara ayıran cam bölme. **3.** gözlük. 4. hamamlarda soyunma yeri.

cam evi *b. a.* camcı, cam takma işi yapılan yer.

camgöbeği *b. a.* **1.** yeşile çalar mavi renk. **2.** *s.* bu renkte olan.

camgöz *b. a.* **1.** gözü takma olan. **2.** *mec.* aç gözlü. **3.** *zool.* eti yenen bir tür köpek balığı.

camgüzeli *b. a. bot.* evlerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, kırmızı çiçekler açan bir tür saksı bitkisi.

camız *a. Ar. zool.* manda, su sığırı, kömüş.

cami *(I),* **-i** *a. (ca:mi) Ar.* Müslümanların birlikte namaz kılmak için toplandıkları yer.

cami *(II),* **-i** *s. Ar.* **1.** toplayan, bir araya getiren. **2.** içine alan, içinde bulunduran.

camia *a. (ca:mia) Ar.* topluluk.

camlı *s.* camı olan, cam takılmış. **camlı köşk, -kü** *b. a.* saray ya da bahçelerde soğuktan korunmak için camla örtülmüş oda, salon.

cam yünü *b. a.* çok ince, bükülebilir cam liflerinden oluşan, ısı ve ses yalıtımında kullanılan madde.

can *a. Far.* insan, hayvan ve bitkilerde yaşam boyu var olduğuna, öldükten sonra bünyeden ayrıldığına inanılan madde dışı varlık. **2.** yaşama. **3.** güç, erk, dirlik. **4.** kişi. **5.** insanın kendi varlığı. **6.** gönül. **7.** çok içten. **8.** Bektaşilerde tarikat arkadaşı. **can atmak** elde etmeyi çok istemek **can beslemek** yiyip içip rahatına bakmak. **can çekişmek** ölmek üzere olmak. **can damarına basmak** en önemli noktasına değinmek. **Can dostu.** İçten dost. **Can düşmanı.** Aşırı düşmanlık güden kimse. **can kalmamak** gücü tükenmek. **can sıkmak** bıkkınlık vermek. **canı burnunda olmak** çok bezgin olmak. **canı çekmek** istek duymak. **canından bezmek** çok sıkıntıda bulunmak. **canını yakmak** acı verecek derecede cezalandırmak. **Canla başla.** Seve seve. **canı derdine düşmek** başkasını düşünemeyecek duruma gelmek.

canan *a. (ca:nan) Far.* sevgili, gönülden sevilmiş kadın. **2.** tasavvufta Tanrı.

canavar *a. Far.* **1.** masallarda geçen yırtıcı hayvan. **2.** *hlk.* kurt, ayı gibi cana kıyan yabanıl hayvanlar. 3. *s. mec.* acımasız, zalim. **canavar kesilmek** canavar gibi olmak, hınçınlaşmak.

canavarca *be.* canavara yakışır biçimde.

canavarlaşmak *(nsz)* **1.** canavar gibi davranmak. **2.** *mec.* ürkücütü bir durum almak.

canavarlık, -ğı *a.* canavar gibi davranma, acımasızlık.

can ciğer *b. s.* çok yakın, sıkı fıkı, pek içten. **can ciğer olmak** çok yakın arkadaş olmak.

candan *s. ve be.* **1.** içten, gönülden. **2.** içtenlikle, ilgiyle.

can eriği *b. a. bot.* genellikle yeşilken yenen bir tür erik.

can evi *b. a.* yürek.

cangıl *a.* sık ağaçlı alan.

canhıraş *s. (canhıra:ş) Far.* tüyler ürpertici, yürek parçalayan, acı.

cani *s. (ca:ni) Ar.* adam öldürmüş, kıyıcı.

canice *be. (ca:nice) s.* caniye yakışır. cani gibi.

caniyane *s. be. (ca:niya:ne) Ar.* cani gibi, canice

cankurtaran *a.* hasta ya da yaralı taşımaya yarayan özel taşıt aracı.

cankurtaran simidi suda boğulma tehlikesine karşı kullanılan büyük simit ya da yelek biçimininde araç.

canlandırmak *(-i)* **1.** canlanmasına yol açmak. **2.** kılığına girmek, yaşatmak.

canlanmak *(nsz)* **1.** diri duruma gelmek, gücü artmak. **2.** etkinliği artmak. **3.** anımsamak.

canlı *s.* **1.** diri, yaşayan, canı olan. **2.** güçlü, etkili, hareketli. **3.** *a.* yaşayıp yer değiştirebilen yaratık. **canlı yayın** anında yapılan yayın. **canlısı** düşkünü, tutkunu.

canlılık, -ğı *a.* **1.** canlı olma durumu. **2.** *mec.* neşelilik, hareketlilik.

cansız *s.* **1.** ölmüş. **2.** güçsüz. **3.** sönük, ilgi uyandırmayan. **4.** durgun **cansız düşmek** bitkin duruma gelmek.

cansızlaşmak *(nsz)* cansız duruma düşmek.

cansızlık, -ğı *a.* **1.** cansız olma durumu. **2.** neşesizlik, hareketsizlik.

cansiperane *be. (cansipera:ne) Far.* canını verircesine, özveriyle.

cari *a. (ca:ri) Ar.* **1.** akan. **2.** geçen, yürürlükte olan.

cariye *a. (ca:ri:ye) Ar.* özgürlükten yoksun, alınıp satılabilen, her konuda efendisine bağlı genç kadın, halayık.

carlamak *(nsz)* **1.** çok söylemek, bağırarak konuşmak. **2.** *hlk.* nara atmak.

cartcurt etmek göz korkutmak ya da övünmek için abartılı konuşmak.

cascavlak *s.* **1.** hiç tüyü olmayan, çok saçsız. **2.** çırılçıplak. örtüsüz. **cascavlak kalmak** elinde ne varsa kaybedip çırıplçıplak kalmak.

casus *a. Ar.* bir devletin ya da bir kimsenin sırlarını bir başkası adına öğrenmeyi iş edinmiş kimse.

casusluk, -ğu başkası adına haber ve bilgi toplama işi.

caydırmak *(-i)* kararından döndürmek, caymasını sağlamak.

cayır cayır *be.* çabuk ve şiddetle yanan ya da yırtılan nesnenin çıkardığı ses, çayır çayır.

cayırdamak *(nsz)* ses çıkararak yanmak ya da yırtılmak.

cayırtı *a.* şiddetle yanma ya da yırtılma sesi. **cayırtı koparmak** birdenbire bağırmaya başlamak.

cayma *a.* kararından dönme, vazgeçme.

caymak, -ar *(-den)* kararından, sözünden dönmek.

caz *a. İng.* **1.** asıl yurdu Amerika olan bir müzik türü. **2.** caz müziği çalan orkestra.

cazcı *a. müz.* caz müziği çalan ya da besteleyen sanatçı.

cazgır *a.* **1.** meydan güreşlerinde pehlivanları tanıtan, dualarını okuyan kimse. **2.** *hlk.* fitneci.

cazibe *a. (ca:zibe) Ar.* **1.** alım, alımlılık. **2.** *fiz.* çekim.

cazip, -bi *s. (ca:zip) Ar.* çekici, elverişli, ilgi uyandıran.

cebe *a. Moğ.* **1.** silâh. **2.** zırh.

cebeci *a. tar.* silâh yapan, bakıp onaran, savaşta orduya silâh ulaştıran asker.

cebelleşmek *(-le)* uğraşmak, çekişmek, tartışmak.

cebellezi *argo* hakkı olmayan bir şeyi kendine mal etmek. **cebellezi etmek** *argo* cebine indirmek.

ceberut, -tu *a. Ar.* **1.** Tanrı gücü. **2.** *mec.* zorbalık. **3.** s. zorba, acımasız.

cebir, -bri *(I) a. Ar.* zorlayış, zor. **cebir kullanmak** zora başvurmak.

cebir, -bri *(II) a. Ar. mat.* sayılarla bunların yerlerine kullanılan harfler yardımıyla nicelikler arasında bağlantılar kuran matematik kolu.

cebirsel *s. mat.* cebirle ilgili.

cebren *be. Ar.* zorla, güç kullanarak.

cebretmek, -der *(-i, -e)* zorlamak, baskı yapmak.

cebrî *s. (cebri:) Ar.* zorla yapılan, baskıyla yaptırılan.

cedit, -di *s. Ar.* yeni.

cefa *a. (cefa:) Ar.* büyük sıkıntı, üzgü, eziyet. **cefa çekmek** sıkıntı çekmek.

cefakâr *s. (cefa:kâ:r) Ar.* sıkıntı çeken, üzüntüye dayanan.

cehalet, -ti *a. (ceha:let) Ar.* bilgisizlik, bilmezlik.

cehennem *a. Ar.* dinsel inanışa göre kötülük yapanların öldükten sonra cezasını çekecekleri yer. **2.** *mec.* çok sıkıcı yer. **Cehennem gibi.** Çok sıcak. **cehennem olmak** çekilip gitmek. **cehennemi boylamak** gebermek, ölmek. **cehennemin dibine gitmek** defolup gitmek.

cehennemî *s. (cehennemi:) Ar.* **1.** cehennemle ilgili. **2.** *mec.* üzücü, yakıcı, sıkıcı.

ceht, -hdi *a. Ar.* çabalama, çaba. **cehdetmek** çabalamak, gayret göstermek.

ceket, -ti *a. Fr.* erkek ve kadınların giydikleri, önden düğmeli, kalçalara inen, kollu giysi.

celâl, -li *a. (celâ:l) Ar.* büyüklük, yücelik, ululuk. **2.** kızgınlık, öfke.

celâllenmek *(nsz)* kızmak, öfkelenmek.

celep, -bi *a. Ar.* sığır, koyun, keçi gibi kesimlik hayvanların ticaretini yapan kimse.

cellât, -dı *a. (cellâ:t)* **1.** ölüm cezasını çarptırılanları öldürmekle görevli kimse. **2.** *mec.* katı yürekli, acımasız, zalim. **cellât gibi** acımasız.

cellâtlık, -ğı a. **1.** cellâdın görevi. **2.** *mec.* katı yüreklilik, acımasızlık.

celp, -bi *a Ar.* **1.** kendi üzerine çekme, **2.** mahkemeden ilgililere gönderilen çağrı yazısı. **3.** askerlik görevine çağrı yazısı.

celse *a. Ar.* oturum. **celseyi açmak** oturumu başlatmak.

cemaat, -ti *a. (cema:at) Ar.* **1.** bir imama uyup namaz kılan kişiler. **2.** insan kalabalığı. **3.** bir dinden ya da soydan gelenlerin topluluğu. **cemaata uymak** çoğunluğun beğenisi doğrultusunda davranmak.

cemal, -li *a. (cema:l) Ar.* yüz güzelliği.

ceman *be. Ar. (cem'an)* toplu olarak, tümü birden.

cemetmek *a. Ar.* bir araya getirmek, toplamak.

cemiyet, -ti *a. Ar.* **1.** dernek. **2.** toplum, topluluk, **3.** düğün, toplantı.

cemre *a. Ar.* şubat ayında önce havada, sonra suda, daha sonra da toprakta oluştuğuna inanılan ısı yükselişi.

cenah *a. Ar.* **1.** kuş kanadı. **2.** kol, pazı. **3.** yan, taraf. **4.** *ask.* savaş düzenindeki bir birliğin iki yanından her biri.

cenap, -bı *a. Ar.* saygı, onur, ululuk bildirmek için kullanılır: *Cenab-ı Hak*

cenaze *a. (cena:ze) Ar.* **1.** gömülmeye hazırlanmış ölü. **2.** ölüyü gömme töreni. **cenazeyi kaldırmak** ölüyü gömmek.

cendere *a. Far.* **1.** bir nesneyi sıkmak, ezmek gibi işlerde kullanılan aygıt, pres. **2.** manevi baskı. **cendereye sokmak** birini baskı altına almak.

cengâver *a. (cengâ:ver) Far.* **1.** savaşçı. **2.** *s.* savaşkan, vuruşkan, dövüşçü.

cengâverlik, -ği *a.* savaşçılık, cenkcilik.

cenin *a. Ar.* ana karnında doğma zamanını dolduramamış ya da düşmüş çocuk.

cenk, -gi *a. Far.* **1.** kavga, savaş, **2.** *mec.* büyük uğraş, çekişme, didişme.

cenkçi *s.* savaşçı, iyi vuruşan.

cenkleşmek *(nsz, -le)* **1.** savaşmak. **2.** çekişmek, atışmak.

cennet, -ti *a. Ar.* **1.** dinsel inanışa göre iyilik yapanların öldükten sonra mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak. **cennet gibi** güzel, bakımlı *(yer)*.

centilmen *a. ve. s. İng.* iyi arkadaşlık eden, görgülü *(erkek)*.

centilmence *s. ve be.* centilmene yakışır biçimde.

centilmenlik, -ği *a.* **1.** centilmen olma durumu. **2.** centilmene yakışan tutum.

cenup, -bu *a. Ar.* güney.

cep, -bi *a. Ar.* **1.** içine bir şeyler konması için giysilerin kimi yerlerine yerleştirilen boşluk. **2.** trafiği kolaylaştırmak için uygun yerlerde yapılmış cep biçiminde taşıt yanaşma yeri. **Cep harçlığı.** Küçük gereksinimler için verilmiş para. **cebi para görmek** para kazanmaya başlamak. **cebinden çıkarmak** birinden çok üstün olmak. **cebini doldurmak** fırsatları değerlendirerek bol para kazanmak.

cephane *b. a. (cepha:ne) Ar. Far.* ateşli silahlarda kullanılmak üzere hazırlanmış maddeler.

cephanelik, -ği *a.* cephane saklamaya uygun yer.

cephe *a. Ar.* **1.** yüz, alın. **2.** *ask.* savaş yapılan yer. **3.** *mec.* yan, yön. **4.** belli bir fikir ya da düşüncede birlik. **cephe almak** karşı çıkmak, direnmek.

cepheleşmek *(nsz)* bir düşünce, bir istek çevresinde birlik oluşturmak.

cepken *a.* kolları yırtmaçlı ve uzun, bir tür kısa, yakasız üstlük.

cerahat, -ti *a. (cera:hat) Ar.* **1.** irin. **2.** yara.

cerahatli *s.* irinli, irin toplamış.

cerbeze *a. Ar.* **1.** güzel konuşma. **2.** girginlik, beceriklilik. **3.** kurnazlık.

cerbezeli *s.* girgin, inandırıcı sözler söyleyebilen, dilli.

cereme *a. Ar.* başkasının ya da bir kazanın neden olduğu zararı ödeme.

cereyan *s. (cereya:n) Ar.* **1.** akma, akıntı. **2.** elektrik akımı. **3.** bir şeyin

gelişme durumu. **4.** *mec.* aynı görüş ve düşünceyi paylaşan kimselerin oluşturduğu hareket. **cereyan çarpmak** elektrik etkisine uğramak. **cereyan etmek** yapılmak, olmak.

ceride *a. (ceri:de) Ar.* **1.** gazete. **2.** tutanak, kayıt defteri.

cerrah *a. (cerra:h) Ar.* **1.** ameliyat hekimi, operatör. **2.** *mec.* küçük yaraları iyileştiren kimse.

cerrahî *s. tıp (cerra:hi:) Ar.* **1.** cerrahlıkla ilgili. **2.** hekimliğin cerrahlıkla ilgili bölümü.

cesamet, -ti *a. (cesa:met) Ar.* İrilik, büyüklük.

cesaret, -ti *a. (cesa:ret) Ar.* **1.** yüreklilik, yiğitlik. **2.** atılganlık, çekinmezlik. **cesaret etmek** göze almak. **cesaret göstermek** yürekli davranmak. **cesaret vermek** yüreklendirmek. **cesaretini kırmak** korkutmak.

cesaretlendirmek *(-i)* cesaret vermek, yüreklendirmek.

cesaretlenmek *(nsz, -den)* yüreklenmek, yiğitlenmek.

cesaretli *s.* korkusu olmayan, yürekli, yiğit.

cesaretsiz *s.* çekingen, yüreksiz, korkak.

ceset, -di *a. Ar.* ölü vücut, naaş.

cesur *s. Ar.* yürekli, korkusuz.

cet, -ddi *a. Ar.* dede, ata, büyük baba. **Ceddine rahmet.** Tanrı senden razı olsun.

cetvel *ar. Ar.* **1.** doğru çizgiler çizmek için kullanılan, değişik nesnelerden yapılmış araç. **2.** liste, çizelge.

cevaben *be. (ceva:ben)* karşılık olarak, cevap olarak.

cevahir *a. (ceva:hir) Ar.* elmas, yakut gibi değerli taşlar, mücevher. **cevahir yumurtlamak** anlamsız ve saçma sözler söylemek.

cevap, -bı *a. (ceva:p) Ar.* bir soruya, bir isteğe, söz ya da yazıya verilen karşılık, yanıt. **cevabı yapıştırmak** *hlk.* karşısındakinin beklemediği bir karşılık vermek.

cevaplamak *(-i)* yanıtlamak, karşılık vermek.

cevaplandırmak *(-i)* karşılık vermek, yanıtlamak.

cevaz *a. Ar.* izin, uygun bulma. **cevaz vermek** uygun bulmak.

cevher *a. Ar.* **1.** bir şeyin özü, maya. **2.** değerli taş. **3.** *mec.* iyi kişilik, yetenek.

cevherli *s. mec.* yetenekli, becerikli.

cevir, -vri *a. Ar.* cefa, eziyet.

cevretmek sıkıntı çektirmek, eziyet etmek.

ceviz *a. Ar.* **1.** *bot.* uzun ömürlü, kalın gövdeli, kerestesi çok değerli, meyvesi lezzetli bir ağaç. **2.** bu ağacın yağlı meyvesi. **3.** *s.* ceviz kerestesinden yapılmış. **ceviz kabuğunu doldurmamak** önemsiz, değersiz olmak.

cevizli s. içine ceviz konmuş.

cevval,-li *s. (cevva:l) Ar.* davranışları kararlı, kesin ve çabuk olan. **2.** işsiz duramayan.

ceylan *Moğ. a. zool.* çöllerde yaşayan, çok hızlı koşan, ince bacaklı güzel bir memeli hayvan, gazal. **Ceylan bakışlı.** Süzgün ve tatlı bakışlı. **Ceylan gibi.** İnce ve uyumlu yapılı.

ceza *a. (ceza:) Ar.* **1.** uygun olmayan davranışları önlemek için kişiye sıkıntı, acı, üzüntü veren uygulama. **2.** *huk.* suç

işleyen kişiye karşı devletin koyduğu sınırlama. **ceza almak** cezalandırmak. **ceza kesmek** para cezası yazmak. **cezasını bulmak** hakettiği sıkıntıyı çekmek.

ceza evi *b. a.* tutukluların ve hükümlülerin içinde tutuldukları yapı.

cezalandırma *a.* ceza verme, cezaya çarptırma.

cezalı *s. ceza* verilmiş *(kimse).*

cezbe *a. Ar.* bir etki altında kendinden geçme. **cezbeye tutulmak** aşırı ölçüde kendinden geçmek.

cezbetmek *(-i)* kendine çekmek, bağlamak.

cezir, -zri *a. Ar.* **1.** kök. **2.** *coğ.* deniz suyunun alçalması.

cezve *a. Ar.* kahve pişirmeye yarayan, saplı, silindir biçiminde bir kap.

cılız *s.* **1.** çok güçsüz, zayıf, eneze. **2.** sönük *(ışık).*

cılızlaşmak *(nsz)* **1.** zayıflamak, güçsüzleşmek. **2.** mec. değerini yitirmek.

cılk, -kı *s.* **1.** bozulmuş, kokmuş. **2.** cıvık. **3.** irinleşmiş. **4.** *hlk* sözünün eri olmayan. **cılkı çıkmak** doğru ve uygun yolundan ayrılmak, bozulmak.

cımbız *a. Yun.* **1.** kıl gibi ince nesneleri tutmak, çekmek için kullanılan küçük maşa. **2.** dokumacılıkta, kumaş üzerindeki düğüm gibi şeyleri çekip almaya yarayan el aracı.

cımbızlamak *(-i)* **1.** cımbızla çekmek. **2.** *mec.* iğneli sözler söylemek.

cıncık, -ğı *a. hlk.* bardak, tabak gibi cam ya da porselenden yapılan şeyler.

cırcır *a.* **1.** kaynana zırıltısı. **2.** *s.* geveze. **3.** ağustos böceği, cırcır böceği.

cırlak, -ğı *s.* **1.** hoşa gitmeyen, tiz. **2.** *hlk.* sürekli öten bir tür böcek.

cırlamak *(nsz)* ince ve bıktırıcı sesler çıkarmak.

cırtlak, -ğı *s.* **1.** cırlak. **2.** olgunluktan ezilecek duruma gelmiş *(meyve).*

cıva *a. Far. kim.* normal sıcaklıkta sıvı durumunda olan, gümüş renginde bir element. **Cıva gibi.** Çok hareketli.

cıvalı *s.* içinde cıva bulunan: *cıvalı termometre.*

cıvata *a. İt.* ağaç ya da demir parçaları deliklerinden geçirilerek bağlamaya yarayan iri başlı çivi.

cıvatalamak *(-i)* cıvata ile bağlamak.

cıvık, -ğı *s.* **1.** çok sulu. **2.** *mec.* sevimsiz şakalar yapan kimse.

cıvıklaşmak (nsz) cıvık duruma gelmek.

cıvıl cıvıl *s.* canlı, neşeli. **2.** *be.* canlı, hareketli olarak. **3.** *be.* ötüşerek.

cıvıldamak *(nsz)* ötmek *(Kuş).*

cıvıltı *a.* kuşların ötüşürken çıkardıkları ses.

cıvımak *(nsz)* **1.** cıvık duruma gelmek. **2.** *mec.* yakışık almayacak davranışlarda bulunmak.

cıyak cıyak *be.* ince ve yüksek sesle.

cız *a.* **1.** *(çocuk dilinde)* ateş. **2.** kızgın yağın içine bir şey atıldığında çıkan ses. **cız etmek** acı duymak, cız sesi çıkarmak.

cızbız *s.* ızgarada pişirilmiş *(et).*

cızırdamak *(nsz)* cızır cızır sesler çıkarmak.

cızırtı *a.* cızırdama sesi.

cibilliyet, -ti *a. Ar.* yaratılış, maya. soy, kök.

cibilliyetsiz *s.* kötü yaratılışlı, soysuz, sütü bozuk.

cibinlik, -ği a. sivrisinek ve diğer yabancı böceklerden korunmak için yatağın üstüne ve yanlarına geçirilen çadır biçiminde tül.

cici *s.* sevimli, cana yakın, hoş, güzel. **cicim ayı** evliliğin ilk ayları.

cici bici *b. a.* süslü giysi ya da süs eşyası.

cicili bicili *s.* göz alıcı şeylerle süslenmiş.

cidal, -li *a. (cida:l) Ar.* savaş, cenk, kavga.

cidar *a. (cida:r) Ar.* **1.** duvar. **2.** *anat.* çeper, zar.

cidden *be. Ar.* gerçekten, ciddi olarak.

ciddî *s. (ciddi:) Ar.* **1.** ağırbaşlı. **2.** gerçek. **3.** önem verilen. **4.** endişe veren, ağır. **5.** eğlendirme amacı gütmeyen. **6.** sağlam, güvenilir. **7.** önemli. **8.** be. önem vererek. **ciddiye almak** gerçek sanmak, önem vermek.

ciddîleşmek *(nsz)* ciddî duruma gelmek.

ciddiyet, -ti *a. Ar.* ağırbaşlılık, ciddîlik.

ciğer *a. Far.* **1.** akciğerle karaciğerin ortak adı. **2.** akciğer, karaciğer ve yürekten oluşan takım. **3.** *mec.* iç, yürek. **ciğeri beş para etmemek** değersiz, aşağılık olmak. **ciğeri parçalanmak** pek çok acımak. **ciğeri yanmak** çok acımak. **ciğerine işlemek** çok dokunmak. **ciğerini okumak** ne düşündüğünü anlamak. **ciğerini yakmak** bir kimseye çok acı çektirmek.

ciğerci *a.* **1.** ciğer, yürek, baş, ayak gibi şeyleri satan kimse. **2.** ciğer pişirip satan kimse.

ciğerpare *a. ve. s. (ciğerpa:re) Far.* çok sevilen.

cihan *a. (ciha:n) Far.* **1.** evren, âlem. **2.** Dünya.

cihangir *s. Far.* büyük toprakları ele geçiren.

cihannüma *a. (cihannüma:) Far.* **1.** her yeri görmeye elverişli, camlı, çatı katı ya da taraça. **2.** dünya haritası.

cihanşümul, -lü *b. s. Far. Ar.* evrensel, üniversal, dünya çapında.

cihat, -dı *a. (ciha:t) Ar.* din uğruna yapılan savaş.

cihaz *a. (ciha:z) Ar.* **1.** aygıt, âlet, takım. **2.** çeyiz.

cihet, -ti *a. Ar.* yön, yan, taraf.

cilâ *a. (cila:) Ar.* **1.** bir şeyi parlatmak için kullanılan madde. **2.** parlaklık. **3.** *mec.* gereksiz süs, gösteriş.

cilâlamak *(-i)* **1.** cilâ sürmek, cilâ vurmak. **2.** parlatmak. **3.** *argo* neşesini artırmak.

cilâlı *s.* cilâ sürülmüş, cilâsı olan.

cilbent, -di *a. Ar.* klasör.

cildiye *a. Ar.* deri hastalıkları , dermatoloji.

cilt, -di *a. Ar.* **1.** ten, deri, **2.** bir kitaba geçirilen, deri, bez ya da kağıtla kaplı kapak. **3.** bir yapıtın ayrı ayrı basılan bölümlerinden her biri.

ciltçi *a.* **1.** cilt yapan kimse, **2.** cilt evi.

ciltlemek *(-i)* kitaba cilt yapmak.

ciltli *s.* cilt yapılmış.

cilve *a. Ar.* **1.** karşısındakinin hoşuna gitmesi için yapılan davranış, naz. **2.** *mec.* görünme, ortaya çıkma. **cilve yapmak** nazlanmak, kırıtmak.

cilveleşmek *(nsz, -le)* **1.** karşılıklı cilve yapmak. **2.** yakın arkadaşmış gibi takılmak.

cilveli *s.* cilvesi olan, cilve yapan.

cimcime *a.* **1.** küçük ve tatlı bir tür karpuz. **2.** *mec.* küçük ve sevimli *(kadın)*.

cimnastik *a. sp.* jimnastik.

cimri *s. Far.* para harcamayı sevmeyen, pinti, eli sıkı, nekes.

cimrileşmek (nsz) cimrilik yapmaya başlamak.

cimrilik, -ği *a.* cimri olma durumu, pintilik. **cimrilik etmek** pintileşmek.

cin *(I) a. Ar.* **1.** masallara ve bazı inançlara göre gözle görünmeyen bir yaratık. **2.** *mec.* zeki, akıllı. **cin çarpmak** inme inmek. **cin fikirli** zeki, kurnaz. **cin gibi** anlayışlı, zeki. **cini tutmak** çok sinirlenmek. **cin tutmak** delirmek. **cinler cirit oynamak** kimsesiz, ıssız kalmak. **cinleri başına üşüşmek** çok öfkelenmek.

cin *(II) a. İng.* buğday, arpa, yulaf gibi tanelerden çıkarılan ve ardıçla kokulandırılan bir çeşit alkollü içki.

cin *(III) a. İng.* pamuklu, bir tür kalın kumaştan yapılan giysi.

cinas *a. (cina:s) Ar.* çok anlamlı bir sözcüğü çeşitli anlamlarıyla aynı yerde kullanma.

cinayet, -ti *a. (cina:yet) Ar.* **1.** insan öldürme. **2.** *mec.* insan öldürme derecesinde ağır suç.

cingöz *b.s.* aldatılmayan, açık göz.

cinlenmek *(nsz)* öfkelenmek.

cinli *s.* **1.** içinde cinlerin olduğuna inanılan. **2.** *mec.* öfkeli, sinirli.

cinnet, -ti *a. Ar.* delilik. **cinnet getirmek** aklını yitirmek, delirmek.

cins *a. Ar.* **1.** tür, çeşit. **2.** aralarında ortak özellikler bulunan varlıklar topluluğu. **3.** soy, kök, asıl. **4.** s. yüksek nitelikte olan. **5.** *biy.* pek çok ortak özellikleri bulunan türler topluluğu. **Cins cibilliyet.** Soy sop, kök.

cinsel *s.* cinsiyetle ilgili, eşeysel.

cinsî *s. (cinsi:) Ar.* cinsel.

cinsiyet, -ti *a. Ar. biy.* bireye üreme işinde ayrı bir görev veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren özel yaratılış, eşey, cinsellik.

cip *a. İng.* her çeşit arazide kullanılabilen, ufak, güçlü, motorlu taşıt.

cips *a. İng.* ince, yuvarlak kesilerek kızartılmış patates.

ciranta *a. İt.* bir senedi ciro eden kimse.

cirit, -di *a. Ar.* **1.** at koşturup bir birine değnek atarak topluca oynanan oyun **2.** bu oyunda kullanılan değnek. **cirit atmak** bir yerde çokça bulunmak.

ciritçi *a.* cirit oynayan kimse.

ciro *a. İt.* bir ticaret senedinin, alacaklı tarafından başkasına çevrilmesi ve senedin arkasının alacaklı tarafından imzalanması. **ciro etmek** senedin arkasına gerekenleri yazmak ve imzalamak.

cisim, -smi *a. Ar.* **1.** maddenin biçim almış durumu. **2.** gövde, beden, vücut.

cismanî *s. (cisma:ni:) Ar.* **1.** cisimle, bedenle ilgili. **2.** yalnız maddî temellere dayalı olarak, ruhanî karşıtı.

civan *a. Far.* yakışıklı genç erkek ya da kadın. **2.** *s.* genç ve yakışıklı olan.

civanmert, -di *a. Far.* yüce gönüllü, yiğit.

civanmertlik, -ği *a.* yiğit olma durumu, yüce gönüllülük.

civar *a. (civa:r) Ar.* yöre, yakın yer, dolay.

civciv *a.* kümes hayvanlarının yumurtadan yeni çıkmış yavrusu.

civcivli *s. mec.* gürültülü patırtılı, hareketli.

civelek, -ği *s.* **1.** canlı, neşeli, sokulgan. **2.** yeniçeri ocağına yeni giren genç.

Cizvit *a. Fr.* İsa Derneği denilen bir Hristiyan derneğinin üyesi.

cizye *a. Ar. tar.* Müslüman devletlerde başka dinden olanlardan alınan vergi.

coğrafî *s. (coğrafi:) Ar.* coğrafya ile ilgili.

coğrafya *a. Ar.* **1.** yeryüzünü fiziksel, ekonomik, siyasal ve insansal yönlerden inceleyen bilim. **2.** bir yer yüzü parçasını, bir bölgeyi, bir ülkeyi belirleyen, niteleyen fiziksel, siyasal, ekonomik ve insansal gerçekliklerin tümü.

cokey *a. İng.* yarış atlarına binen, buna göre yetiştirilmiş kimse.

conta *a. İt.* makinelerde geçirmezliği sağlamak için, sıkıştırılmış iki yüzey arasına yerleştirilen, genellikle kauçuk ve kurşundan yapılmış ince levha.

cop, -pu *a. Far.* **1.** kalın, kısa değnek. **2.** güvenlik güçlerince kullanılan lâstik sopa.

coplamak *(-i)* copla vurmak, copla dövmek.

coşku *a.* **1.** kısa sürede oluşan, geçici hayranlık ya da heyecan durumu. **2.** sevinç gösterileriyle beliren güçlü heyecan. **3.** güçlü istek.

coşkulu *s.* coşkusu olan.

coşkun *s.* coşmuş durumda.

coşkunluk, -ğu *a.* coşkun olma durumu kabarma.

coşmak, -ar *(nsz)* duyguları güçlü bir tepki ile dışarı vurmak. **2.** birdenbire coğalıp hızlanmak: *Irmak coştu.*

coşturmak *(-i)* coşmasını sağlamak, coşmasına yol açmak.

cömert, -di *s. Far.* **1.** para ya da malını esirgemeden veren, eli açık, bağışlayıcı. **2.** verimli: *Toprak çok cömert.*

cömertçe *be.* sakınmadan, bol bol, esirgemeden.

cömertleşmek *(nsz)* cömert davranmaya başlamak.

cömertlik, -ği *a.* el açıklığı, verimlilik.

cönk, -gü *a.* **1.** büyük yelkenli gemi. **2.** *ed.* ozanların kendilerinin ya da başkalarının deyişlerini derledikleri deri kaplı defter.

cudam *a. (cuda:m) hlk.* beceriksiz, görgüsüz, güçsüz kimse.

cuma *a. (cuma:)* haftanın altıncı günü.

cumaertesi *b. a.* haftanın beşinci günü.

cumba a. **1.** yapıların üst katlarında ana duvarların dışına doğru çıkıntı yapmış balkon. **2.** eski evlerde pencere hizasından dışarı doğru çıkıntısı olan kafesli bölüm.

cumburlop *be.* ağır bir varlığın suya düştüğü zaman çıkardığı sesi anlatmak için kullanılır.

cumhur *a. (cumhu:r) Ar.* **1.** halk. **2.** topluluk.

cumhurbaşkanı *b. a.* cumhuriyetle yönetilen ülkelerde devlet başkanı.

cumhuriyet, -ti *a. (cumhu:riyet) Ar.* egemenliğin, ulusun elinde bulunduğu,

ulusun egemenliğini belli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı devlet yönetimi biçimi.

cumhuriyetçi *a.* cumhuriyet yönetimi yanlısı olan kimse.

cumhuriyetçilik, -ği *a.* cumhuriyet yanlısı olma durumu.

cumhuriyetperver *b. s. Ar. Far.* cumhuriyetçi, cumhuriyet yanlısı.

cunta *a. İsp.* bir ülkede yasalara aykırı olarak yönetime elkoyan kimselerden oluşan kurul.

cuntacı *a.* cunta üyesi.

cura *a. müz.* **1.** iki ya da üç telli bir tür halk çalgısı. **2.** *hlk.* bir tür küçük atmaca. **3.** *hlk.* ufak tefek, gelişmemiş. **cura zurna** küçük bir zurna çeşidi.

curcuna *a.* **1.** gürültülü, karışık durum. **2.** alaturka müzikte hızlı bir usul. **curcunaya çevirmek** ortalığı karışık, gürültülü duruma sokmak.

cuşiş *a. (cu:şiş) Far.* coşma, coşkunluk.

cübbe *a. Ar.* hukukçuların, üniversite öğretim üyelerinin ve din adamlarının görevleri sırasında, giysileri üstüne giydikleri, uzun, yenleri geniş, düğmesiz üstlük.

cübbeli *s.* cübbe giymiş olan.

cübbeci *a.* cübbe yapan ya da satan kimse.

cüce *s.* **1.** boyu normalden çok daha kısa olan. **2.** *mec.* gelişmemiş, sıska.

cüceleşmek *(ısz)* cüce durumuna gelmek.

cücük, -ğü *a.* **1.** filiz, tomurcuk, **2.** *hlk.* kümes hayvanlarının yavrusu. **3.** *hlk.* kuş yavrusu. **4.** soğan, marul gibi katmerli bitkilerin en iç bölümleri. **5.** *mec.* bir nesnenin küçüğü ya da onu andıranı.

cücüklenmek *(nsz)* filizlenmek, tomurcuklanmak.

cüda *s. (cüda:) Far.* ayrılmış olan, uzak kalmış,

cühelâ *ç. a. (cühelâ:) Ar.* bilgisizler, cahiller.

cülûs *a. (cülu:s) Ar.* tahta çıkma, hükümdar olma.

cülûsiye *a. (cülû:siye) Ar.* **1.** hükümdarın cülûs törenlerinde dağıttığı bahşiş. **2.** *ed.* şairlerin tahta çıkan hükümdarları övmek için yazdıkları şiir.

cümbür cemaat *be. Ar.* tümü birden, toplu olarak.

cümbüş *a. Far.* **1.** eğlence. **2.** *müz.* madenden yapılmış, tambura benzeyen bir çalgı.

cümbüşlü *s. mec.* eğlenceli, hareketli, canlı.

cümle *a. ve s. Ar.* **1.** dizge, sistem. **2.** bir duyguyu, bir düşünceyi ya da bir olayı tam olarak anlatan sözcük ya da sözcükler dizisi. tümce. **3.** bütün, hep: *Cümleniz binsin.* **Cümle kapısı.** Yapılarda ana kapı.

cümlecik, -ği *a.* birleşik tümcelerde temel tümcenin anlamını değişik yönlerden tümleyen cümlecik, önerme.

cünun *a. (cünu:n) Ar.* cinnet, delilik.

cünup, -bu *s. Ar.* cinsel yaklaşmadan sonra, dinin buyurduğu yolda yıkanmadığı için temiz sayılmayan.

cür'et, -ti *a. Ar.* **1.** ataklık, yüreklilik. **2.** saygıyı aşan davranış, düşüncesizlik. **cür'et etmek** ataklık etmek, yüreklice davranmak.

cür'etkâr *s. (cür'etkâ:r) Ar.* atak, yürekli, cür'etli.

cür'etlenmek *(nsz)* cür'etli davranmak.

cür'etli *s.* cür'eti olan, yürekli, atak.

cüruf *a. (cüru:f) Ar.* maden posası, maden artığı.

cürüm, -rmü *a. Ar.* **1.** *huk.* suç. **2.** yanlışlık, hata ya da kusurdan doğan olumsuz durum.

cürmümeşhut, -du *b. a. Ar.* suçüstü. **cürmümeşhut halinde yakalanmak** suç işlerken yakalanmak.

cüsse *a. Ar.* insanın gövdesi, yapısı.

cüsseli *s.* iri yapılı, iri gövdeli.

cüssesiz *s.* ince yapılı, güçsüz, ufak tefek.

cüz *a. Ar.* **1.** bir tümü oluşturan bölümlerden her biri. **2.** Kur'an'ın bölünmüş olduğu otuz parçadan her biri. **3.** basılı eserlerin ayrı ayrı basılıp satılan bölümleri, fasikül.

cüzam *a. (cüza:m) Ar. tıp* Hansen basilinin neden olduğu, miskin hastalığı da denilen bir çeşit deri hastalığı, lepra.

cüzamlı *s.* cüzam hastalığına tutulmuş kimse.

cüzdan *a. Ar. Far.* **1.** para gibi şeyler koymaya yarayan, cebe girecek büyüklükte, genellikle deriden yapılmış küçük çanta. **2.** bir kimsenin kimliğini bildirmek için resmî bir kurumdan verilmiş belge, kimlik belgesi.

cüz'i *s. (cüz'i:) Ar.* azıcık, çok az.

Ç

ç, Ç *a.* **1.** Türk alfabesinin dördüncü harfi, süreksiz sert ünsüz.

çaba a. bir işi başarmak için harcanan güç; zorlu, sürekli çalışma. **çaba göstermek** başarmak için uğraşmak.

çabalamak *(nsz)* **1.** güç bir durumdan kurtulmak için uğraşmak. **2.** bir işi başarmak için uğraşmak.

çabucacık *be.* çok çabuk, hemen.

çabucak *be.* **1.** çok çabuk, zaman geçirmeden, hızlı. **2.** kısa sürede, kolaylıkla.

çabuk *be.* **1.** tez, alışılandan ya da gösterilenden daha kısa sürede. **2.** *s.* hızlı. **3.** *ünl.* acele et, anlamında. **Çabuk çabuk.** İvedilikle. **Çabuk ol.** Acele et, hızlan. **Çabuk parlayan çabuk söner.** Olağan dışı bir sürede meydana gelen gelişme sürekli olamaz.

çabukça *be.* hemen, çabucacık.

çabuklaşmak *(nsz)* hızlanmak, çabukluk kazanmak.

çabuklaştırmak *(-i)* bir işe çabukluk vermek, hızlandırmak.

çabukluk, -ğu *a.* çabuk davranma durumu, hız, sür'at.

çaçaça *a. İsp.* Meksika'dan yayılmış, hareketli, modern bir dans.

çaçaron *a. İt.* karşısındakini susturacak derecede çok konuşan, geveze.

çaçaronluk, -ğu *a.* çaçaronca davranış, çaçaron olma durumu.

çadır *a.* keçe, deri, kıl dokuma ya da sık dokunmuş bezden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak, oba. **çadır kurmak** çadırı içinde oturulabilecek duruma getirmek.

çadırcı a. çadır yapan ya da satan kimse.

çadırcılık, -ğı *a.* çadır yapma, satma işi.

çadırlı *s.* **1.** çadırı olan. **2.** çadıra yerleşmiş olan.

çağ *a.* **1.** zaman parçası. **2.** yaşanın bölümlerinden her biri. **3.** kendine özgü özellik taşıyan zaman parçası, devir. **4.** tarihin ayrıldığı dört ana bölümden her biri. **5.** *mec.* bir şey için en uygun zaman. **çağ açmak** herhangi bir yönden evrensel gidişe bir yön vermek.

Çağatayca *öz. a.* doğu Türkçe'sinin XV. yüzyılda oluşan yazı dili.

çağcıl *s.* **1.** çağın yeniliklerini benimseyen, ona göre davranan, modern. **2.** tekniğin, bilimin yeniliklerinden yararlanan.

çağcıllaşmak *(nsz)* çağın yeniliklerine uygun duruma gelmek, modernleşmek, çağdaşlaşmak.

çağdaş *s.* **1.** aynı çağda yaşayan. **2.** içinde bulunulan çağın anlayışına, koşullarına uygun olan.

çağdaşlaşmak *(nsz)* kendini çağın gereklerine uydurmak.

çağdaşlık, -ğı *a.* çağdaş olma durumu, modernlik.

çağ dışı *b. s.* **1.** çağın gerektirdiği koşulların gerisinde kalmış, geri. **2.** *s.* askerliğe alınma çağı dışında olan. **çağ dışı olmak 1.** askerlik çağının dışında olmak. **2.** düşünce ya da yaşayış bakımından geri kalmak.

çağıldamak *(nsz)* gür gür akarken sesler çıkarmak.

çağıltı *a.* hızla akan suyun çıkardığı ses.

çağırmak *(-i)* **1.** seslenmek, gelmesini yüksek sesle söylemek. **2.** *(-i,-e)* birinin bir yere gelmesini istemek, davet etmek.

çağırtkan *a.* öterek kendi türünden olan kuşların toplanması için avcıların yararlandığı kuş, çığırtkan.

çağırtmak *(-i, -e)* çağırmak işini birine yaptırmak.

çağla *a.* **1.** olmamış meyve. **2.** badem, kayısı, erik gibi meyvelerin yenilebilen yeşil durumu.

çağlamak *(nsz)* **1.** köpürerek, sesler çıkarak coşkun bir biçimde akmak. **2.** *mec.* coşmak, gür sesler çıkarmak. **çağlamadan çatlamak** büyüklük taslamak.

çağlayan *a.* küçük bir akarsuyun çok yüksek olmayan bir yükseltiden aktığı yer, küçük şelâle.

çağrı *a.* birinin gelmesini isteme, davet.

çağrılı *s.* çağrılan kimse, davetli.

çağrılık, -ğı *a.* çağrı kâğıdı, davetiye.

çağrılmak *(-e)* çağırmak işi yapılmak.

çağrısız *s.* çağrılmamış ya da çağrılmayan kimse.

çağrışım *psikol.* **1.** bir düşüncenin ya da olayın başka bir şeyi anımsatması. **2.** bilinç altına giren bir düşünce ya da davranışın başka düşünce ya da davranışı anımsatması.

çağrışmak *(nsz, -le)* **1.** birbirini çağırmak. **2.** birlikte bağırarak gürültü yapmak.

çağrıştırmak *(-i)* **1.** bir çağrışıma yol açmak. **2.** akla getirmek, anımsatmak.

çakal *a. Far.* **1.** *zool.* et yiyenlerden, sürüler olarak dolaşan, kurttan küçük bir yaban hayvanı. **2.** *argo* düzenci, kurnaz, yalancı kimse.

çakal eriği *b. a. bot.* çok ekşi, sert, iri çekirdekli bir erik çeşidi.

çakar *a.* **1.** denizde, açığa ya da kıyıya yerleştirilen, belirli aralıklarla yanıp sönen küçük fener. **2.** bir tür balık ağı.

çakı *a.* açılıp kapanan, bir ya da birden çok ağızlı, küçük cep bıçağı. **çakı gibi** canlı, atik, eli çabuk.

çakıl *a.* küçük ya da orta irilikte taş parçaları.

çakıldak, -ğı *a.* **1.** bir çarkın yalnız bir yöne dönmesini sağlayan ya da değirmen, su dolapları gibi aygıtların işleyişini çıkardığı seslerle kontrole yarayan araç. **2.** elde çevrildikçe gürültülü sesler çıkaran bir çocuk oyuncağı.

çakılı *s.* **1.** kazık gibi bir şeyle tutturulmuş. **2.** çakılmış bir şeye bağlı. **3.** yeri değişmez,sabit, **4.** *mec.* iyice dolu.

çakıllık, -ğı *a.* çakıl döşenmiş ya da çakıl birikmiş yer.

çakılmak *(-e)* **1.** çakmak işine konu olmak **2.** hızla düşüp saplanmak.

çakım *a.* **1.** şimşek. **2.** kıvılcım.

çakır *s.* **1.** elâ *(göz).* **2.** *a.* yırtıcı kuşlardan bir doğan türü.

çakırkeyf *s. argo* yarı sarhoş.

çakışmak *(nsz, -le)* **1.** birbirine kenetlenmek, takılmak. **2.** söz yarışı etmek. **3.** *mat.* üçgen, açı gibi geometrik biçimlerin birbirini tamamen örtmesi.

çakıştırmak *(-i)* **1.** çakışma işini yaptırmak. **2.** *tkz.* içip keyfetmek.

çakmak, -ğı *(I) a.* taşa vurulup kıvılcım çıkarılan çelik parçası. **2.** çelik, taş gibi tutuşacak maddelerden yapılmış tutuşturma aracı.

çakmak, -ar *(II) (-i, -e)* **1.** bir nesneyi vurarak yerleştirmek. **2.** çivi ile tutturmak. **3.** kazık çakıp hayvan bağlamak. **4.** *argo (nsz)* içki içmek. **5.** ışık vermek. **çakmak çakmak** ışıl ışıl *(göz).*

çakaralmaz *a.* **1.** *argo* bozuk, işe yaramaz durumda. **2.** tabanca.

çakmakçı *a.* çakmak yapan ya da satan kimse.

çakmaklık, -ğı *a.* çakmakta kullanılan, çakmağa uygun.

çakmak taşı *b. a. jeol.* çelik gibi sert, cisimlere sürtülünce kıvılcım çıkaran bir çeşit taş.

çakşır *a.* **1.** bir çeşit erkek şalvarı. **2.** kuşların ayaklarında bulunan tüyler.

çaktırmadan *be.* sezdirmeden, belli etmeden.

çaktırmak *(-i, -e)* **1.** çakmak işini yaptırmak. **2.** *tkz.* birinin sezmesini sağlamak.

çala kalem *b. be.* çabukça, özensiz olarak.

Çalap, -bı *öz. a.* Tanrı, Allah.

çalar saat *b. a.* ayarlanarak istenildiği anda çalan saat.

çalçene *a.* çenesi düşük, durmadan konuşan.

çaldırmak *(-i, -e)* **1.** çalmak işini yaptırmak. **2.** hırsıza kaptırmak.

çalgı *a.* **1.** müzik aracı, saz, enstrüman. **2.** çalgı çalma. **çalgı çalmak** bir müzik âletini seslendirmek.

çalgıcı *a.* çalgı çalmayı iş edinen kimse.

çalgılı *s.* **1.** çalgı çalınan. **2.** çalgı çalınarak yapılan.

çalı *a. bot.* ağaççıktan küçük, dalları çok çatallı ve odunsu bitki. **çalı çırpı** kolayca tutuşabilen kuru ağaç dalı ve ot gibi nesneler. **Çalı süpürgesi.** Süpürge çalısından yapılan süpürge.

çalı bülbülü *b. a. zool.* serçegillerden, güzel öten bir kuş.

çalık, -ğı *s.* **1.** eğri, çarpık. **2.** bozuk, aklı kaçık, **3.** teninde çıban ya da yara izi bulunan.

çalı kuşu *b. a. zool.* serçegillerden, başı ve boynu kırmızı, çalılık yerleri seven, ötücü bir kuş.

çalım *a.* **1.** gösteriş, kurum, eda. **2.** kılıcın keskin yanı, ağzı. **3.** erim. **4.** andırma. **çalım satmak** büyüklük taslamak. **çalımına getirmek** uygun anını bulmak. **çalımından geçilmemek** çok çalımlı olmak.

çalımlamak *(-i)* **1.** *sp.* oyunda topu karşı tarafa kaptırmamak için şaşırtıcı hareketlerde bulunmak. **2.** *mec.* bir fırsattan yararlanarak başkasının hakkı olan şeyi ele geçirmek.

çalımlı *s.* gösterişli, kurumlu.

çalınmak *(nsz, -e)* **1.** çalmak işi yapılmak. **2.** *hlk.* inme inmek, felç olmak.

çalıntı *a. ve s.* çalınmış olan *(nesne)*.

çalışkan *s.* çok çalışan, çalışmayı seven.

çalışma *a.* **1.** çalışmak işi, emek. **2.** bir yapı elemanının az çok değişmesi, bozulması.

çalışmak *(nsz)* **1.** bir şeyi oluşturmak için emek harcamak. **2.** bir işi, görevi olmak, iş üzerinde bulunmak. **3.** işler durumda bulunmak. **4.** çaba harcamak. **5.** *(-e)* emek vermek.

çalıştırıcı *a.* sporcuları çalıştıran kimse, antrenör.

çalıştırmak *(-i, -e)* çalışma işini yaptırmak.

çalkalamak, çalkamak *(-i)* **1.** içinde bir şey bulunan bir nesneyi sarsarak sallamak. **2.** sulu bir şeyi çırparak karıştırmak. **3.** tahılı elemek. **4.** *mec.* vücudun bir yanını sürekli oynatmak.

çalkalanmak *(nsz)* dalgalanmak, çalkalanma işine konu olmak.

çalkantı *a.* **1.** dalgalanma. **2.** çalkanmış şey. **3.** *mec.* çoşku. **4.** karışık durum.

çalkantılı *s.* çalkantısı olan.

çalma *a.* **1.** çalmak işi. **2.** başa sarılan sarık. **3.** *s.* çalınmış.

çalmak, -ar *(-i, -e)* **1.** hırsızlık etmek, aşırmak. **2.** vurarak ses çıkartmak. **3.** müzik aracını çalıştırmak. **4.** *(nsz)* ses çıkarmak. **5.** yoğurt yapmak için süte maya katıp karıştırmak. **6.** *(-e)* benzemek, andırmak. **çalıp çırpmak** eline ne geçerse çalmak.

çalpara *a. Far.* oynarken parmağa takılan zil.

çalyaka *be.* hemen yakasına yapışarak.

çam *a. bot.* bir tür, iğne yapraklı, kerestesi değerli orman ağacı. **çam devirmek** kötü sonuç doğuracak söz söylemek. **Çam yarması.** Kalın, iri yarı *(kişi)*.

çamaşır *a.* **1.** iç giysisi. **2.** yıkanması gereken kirli. **3.** kirli eşyayı yıkama. **çamaşır değiştirmek** iç giysilerini çıkarıp temizlerini giymek.

çamaşırcı *a.* para karşılığı başkalarının çamaşırlarını yıkayan kimse.

çamaşırhane *b. a. (çamaşırha:ne)* çamaşır yıkamak için ayrılmış geniş yer, çamaşırlık.

çam fıstığı *b. a. bot.* fıstık çamının meyvesinden çıkan sert kabuklu tohumu.

çamlık, -ğı *a.* **1.** çam ağaçlarının çok bulunduğu yer. **2.** *a.* çam korkusu.

çam sakızı *b. a.* çam ağacından çıkarılan sakız. **Çam sakızı çoban armağanı.** Kişi elinden geleni yapabilir. **Çam sakızı gibi.** Bir şeyin peşini bırakmayan, yapışkan.

çamur *a.* **1.** su ile karışıp iyice yumuşamış toprak. **2.** *s. mec.* sataşkan, çevresine sıkıntı veren. **çamur atmak** kara çalmak, iftira etmek. **çamura bulaşmak** kirli bir işe karışmak. **çamura yatmak** sözünü yerine getirmemek. **çamurdan çekip çıkarmak** tehlikeli bir durumdan kurtarmak.

çamurlanmak *(nsz)* üzerine çamur sürülmek ya da sıçramak.

çamurlaşmak *(nsz)* **1.** çamur durumuna gelmek. **2.** *mec.* sataşmaya başlamak.

çamurluk, -ğu *a.* **1.** çok çamurlu olan yer. **2.** parçaları çamurdan korumak

için giyilen tozluk. **3.** tekerleklerin üst tarafını örten parça. **4.** eşik önlerine konulan ve ayakları silmek için kullanılan nesne.

çan *a.* içindeki tokmağın sallanıp vurmasıyla ses çıkaran araç, kampana. **çan çalmak** herkese bildirmek. **çanına ot tıkamak** birini susturmak.

çanak, -ğı *a.* **1.** toprak, metal gibi nesnelerden yapılmış çukurca kap. **2.** *bot.* çiçeklerin en dışlarında bulunan yeşil yaprakların tümü. **Çanak ağızlı.** Sır saklamaz. **Çanak tutmak.** Söz ya da davranışlarıyla kötü bir sonuca neden olmak. **çanak yalamak** dalkavukluk etmek. **Çanak yalayıcı.** Çıkarcı, dalkavuk, aşağılık kimse.

çanakçı *a.* çanak yapan ya da satan kimse.

çanak çömlek, -ği *b. a.* topraktan yapılmış her tür eşya.

çanaklık, -ğı *a. den.* gemi direklerindeki gözetleme yeri.

çanak yaprak, -ğı *b. a. bot.* çiçeğin çanağını oluşturan yaprakların her biri.

çan çan *be.* **1.** çan sesine benzeyen sesler çıkararak. **2.** *a.* yüksek sesle edilen gevezelik. **çan çan etmek** yüksek sesle, aralıksız konuşmak.

çangal *a.* **1.** dallı budaklı ağaç. **2.** fasulye sırığı. **3.** kuzusu ölmüş sağmal koyun.

çanta *a.* kösele, deri, kumaş gibi nesnelerden yapılan, değişik büyüklükte kap. **Çantada keklik.** Elde edilmesi çok kolay.

çantacı *a. ve s.* çanta yapan ya da satan *(kimse).*

çap, -pı *a.* **1.** genellikle cisimlerin genişliği. **2.** büyüklük, ölçü. **3.** *mec.* değer. **4.** *mat.* çemberin merkezinden geçen doğru parçası. **çaptan düşmek** çalışma gücü tükenmek.

çapa *a. İt.* **1.** toprağı kazmak için kullanılan, ağaç saplı, demirden tarım aracı. **2.** toprağı çapalamak işi.

çapaçul *s.* düzensiz, kendine bakmayan, pasaklı, dağınık.

çapak, -ğı *a.* **1.** göz pınarında ve kirpiklerde birikerek pıhtılaşan ya da kuruyan akıntı. **2.** madenler dövülürken ya da kesilirken sıçrayan ince parça. **3.** metal eşyada kalmış kabartı, pürüz.

çapaklanmak *(nsz)* çapak oluşmak.

çapaklı *s.* çapağı olan, çapaklanmış.

çapalamak *(-i)* toprağı çapa ile işlemek.

çapalatmak (-i, -e) çapalamak işini yaptırmak.

çapar *(I) a.* **1.** postacı, ulak, **2.** *s.* benekli.

çapar *(II) a. hlk .den.* takadan büyük bir çeşit Karadeniz kayığı.

çapari *a. İt.* çok iğneli olta takımı.

çapkın *s.* **1.** geçici aşklar arkasında koşan. **2.** cinsellik taşıyan ya da anımsatan. **3.** haylaz, yaramaz.

çapkınlık, -ğı *a.* çapkın olma durumu.

çapraşık, -ğı *s.* karışık, anlaşılması, çözülmesi güç.

çapraz. *s. Far.* eğik olarak birbiriyle kesişen. **2.** *sp.* güreşte bir oyun. **3.** *hlk.* düğme. **çapraza sarmak** bir iş, içinden çıkılmaz duruma gelmek.

çaprazlama *a.* **1.** testerenin iyi işlemesi için dişlerini ayarlı olarak sağa sola bükme. **2.** evirme. **3.** *be.* çapraz olarak makaslama.

çaprazlaşmak *(nsz)* bir iş içinden çıkılmaz derecede karışmak.

çaprazölçer *b. a.* çaprazlanan dişlerin eğimini denetlemeye yarayan araç.

çaprazvari *b. be. Far.* çapraz olarak.

çapsız *s. mec.* değersiz, basit.

çapul *a.* yağma, talan.

çapula *a. hlk.* kaba deriden yapılmış ucu sivri ve kıvrık ayakkabı.

çapulcu *s.* yağma yoluyla başkalarının mallarını alan kimse, vurguncu, yağmacı.

çaput, -tu *a.* **1.** paçavra, eski bez parçası. **2.** *hlk.* bez.

çar *a. Rus. tar.* Rus imparatorlarına ve Bulgar krallarına verilen ad.

çarçabuk *be.* **1.** hemencecik, çok çabuk olarak. **2.** kolayca, güçlük çekmeden.

çarçur *a.* gereksiz yere harcama. **çarçur etmek** gereksiz yere tüketmek.

çardak, -ğı *a. Far.* **1.** kırsal kesimlerde ağaç dallarından yapılmış barınak. **2.** asma gibi sarılan bitkilerin tutunmaları için yapılmış yer.

çare *a. (ça:re) Far.* **1.** çıkar yol, çözüm yolu. **2.** bir şeyi önleme yolu, umar. **çaresine bakmak** çözüm yolu aramak, bulmak.

çaresiz *s.* **1.** onulmaz, çaresi bulunmayan, **2.** çare bulamayan, **3.** *be.* ister istemez. **çaresiz kalmak** çözüm yolu bulamamak.

çaresizlik, -ği *a.* çözüm yolu bulamama.

çarık, -ğı **1.** sığır derisinden yapılmış basit ayakkabı. **2.** yokuş aşağı inerken tekerleğin önüne konan demir engel.

çariçe *a. Rus. tar.* çarın karısına ya da kadın çara verilen unvan.

çark, -kı *a. Far.* **1.** bir eksenin döndürdüğü tekerlek biçiminde makine parçası. **2.** *ask.* bir birliğin biçimini ve düzenini bozmadan, kanatlardan biri çevresinde dönerek yer değiştirmesi, **çark etmek** geri dönmek. **çarkı döndürmek** geçimini sağlamak.

çarkçı *a.* **1.** gemilerde makine bölümünü yöneten kimse. **2.** çarkla bıçak bileyen kimse, bileyici

çarkçıbaşı *b. a.* gemilerde birinci çarkçı.

çarkıfelek, -ği *b. a.* **1.** parlak kırmızı çiçekleri olan bir süs bitkisi. **2.** yakılınca dönerek kıvılcımlar saçan donanma fişeği. **3.** *mec.* talih, şans.

çarlık, -ğı *a. tar.* **1.** çar olma durumu. **2.** çarın yönetiminde bulunan devlet.

çarliston *a. İng.* **1.** Avrupa'da yaygın bir dans türü. **2.** *bot.* ucu sivri, uzun ve kalın, yeşilbiber.

çarmıh *a. Far.* **1.** suçlunun öldürülmek amacıyla çivilendiği haç biçimindeki darağacı. **2.** *den.* ana direkleri, gabya çubuklarını yandan tutan halatlar. **çarmıha germek** suçluyu darağacına çivilemek.

çarpı *a.* **1.** kaba sıva, çarpma sıva. **2.** *mat.* bir çarpma işleminde birbiriyle çarpılan iki sayı arasına konan işaret.

çarpıcı *s.* **1.** çok etkili. **2.** çarpan.

çarpık, -ğı *s.* **1.** düzgünlüğünü yitirmiş, eğrilmiş. **2.** *mec.* gerçek niteliğini yitirmiş. **3.** *mec.* ters, huysuz. **Çarpık çurpuk.** Eğri büğrü.

çarpıklaşmak *(nsz)* çarpık duruma gelmek.

çarpıklık, -ğı *a.* çarpık olma durumu, eğrilik.

çarpılmak *(nsz, -e)* **1.** çarpma işine konu olmak. **2.** çarpık duruma gelmek. **3.** *mec.* alınmak, gücenmek. **4.** *mec.* çekiciliğine kapılmak, aşırı tutulmak.

çarpım *a. mat.* çarpma işleminin sonucu olan sayı.

çarpıntı *a.* yüreğin sık ve hızlı atması.

çarpışmak *(nsz, -le)* **1.** birbirine çarpmak, tokuşmak. **2.** vuruşmak. **3.** *mec.* birbirine üstün gelmeye çalışmak.

çarpıştırmak *(-i, -e)* çarpışmak işini yaptırmak.

çarpıtmak *(-i)* **1.** çarpık duruma getirmek. **2.** *mec.* bir sözü asıl anlamından saptırmak.

çarpma *a.* **1.** çarpmak işi. **2.** *mat.* çarpma işlemi. **3.** kuyu çengeli biçiminde beş kollu büyük olta iğnesi.

çarpmak, -ar *(-i, -e)* **1.** hızla değmek, vurmak. **2.** etkisiyle hasta etmek: *sıcak çarpmak.* **3.** varlığına inanılan bir gücün etkisine uğramak: *cin çarpmak.* **4.** kurnazlık ya da zorla ele geçirmek. **5.** hızla atmak: *Yüreği çarpıyor.*

çarptırmak *(-i, -e, -le)* **1.** çarpmasına yol açmak. **2.** yankesiciye kaptırmak.

çarşaf *a. Far.* **1.** yatak üstüne serilen ya da yorgan kaplanan bez örtü. **2.** kadınların kullandığı, baştan örtülen; pelerinli, eteklikli dışarı giysisi. **Çarşaf gibi.** Dümdüz, durgun ve dalgasız. **Çarşaf kadar.** Çok büyük. **çarşafa girmek** çarşaf giymeye başlamak, kapanmak.

çarşamba *a. Far.* haftanın dördüncü günü. **çarşamba pazarı gibi** karmakarışıklık.

çarşı *a. Far.* dükkânların bulunduğu alış veriş yeri. **çarşı pazar dolaşmak** alış veriş için her yeri gezmek.

çat *(I)* sert bir nesnenin kırılırken çıkardığı ses. **Çat kapı.** Beklenmedik bir zamanda. **Çat pat. 1.** Yarım yamalak. **2.** Ara sıra.

çat, -tı *(II) a. hlk.* iki yolun ya da iki akarsuyun birleştiği yer, kavşak.

çatak, -ğı *a.* **1.** iki dağ yamacının birleştiği dere yatağı. **2.** *s.* yapışık. **3.** kavgacı.

çatal a. **1.** iki ya da daha çok kola ayrılan nesne. **2.** ağaç, yol gibi dallara ayrılan nesnelerin ayrılma yerleri. **3.** dallı olan şeylerin her kolu. **4.** yemek yerken kullanılan değişik sayıda dişleri olan araç. **5.** dirgen. **6.** *s.* ucu kollara ayrılmış. **7.** iki taraflı. **çatal görmek** net görememek. **Çatal ses.** Kulağı tırmalayan ses, uyumsuz sözler.

çatallanmak *(nsz)* çatal gibi kollara ayrılmak.

çatallaşmak (nsz) **1.** *mec.* anlaşılması güç duruma gelmek. **2.** çatal duruma gelmek.

çatana *a. den.* buharla işleyen küçük gemi.

çatı *a.* **1.** bir yapının damını kuran parçaların tümü. **2.** birbirine çatılmış çakılmış nesnelerin tümü. **3.** insan ve hayvanda iskelet kuruluşu. **4.** *mec.* barınılan yer. **5.** belli bir amaca yönelik kimselerin oluşturduğu kuruluş **6.** *dilb.* eylemlerin özne ve nesne alışlarına göre girdikleri biçim. **Çatı katı.** Yapılarda çatı ile son kat arasına yapılan küçük kat.

çatık, -ğı *s.* çatılmış olan. **Çatık kaş.** Üzgün ya da kızgın bir kimsenin bakışı. **Çatık yüz.** Öfkeli yüz.

çatır çatır *be.* **1.** sert bir şeyin yandığı, kırıldığı, bir yerden çıkarıldığı zamanlarda çıkardığı ses. **2.** *mec.* baskı yaparak, güç kullanarak. **3.** güçlük çekmeden. **çatır çatır çatlamak** çok kıskanmak.

çatırdamak *(nsz)* **1.** çatır sesi çıkarmak. **2.** *mec.* tehlikeli duruma düşmek.

çatırtı *a.* çatırdama sesi.

çatışık, -ğı *s.* çelişik, birbirini tutmayan, birbirine uymayan.

çatışma *a.* **1.** çatışmak işi. **2.** silâhlı büyük kavga.

çatışmak *(nsz, -le)* **1.** birbirine çatmak eylemi. **2.** birbirini tutmamak, çelmek. **3.** karşılıklı vuruşmak. **4.** kavga etmek. **5.** aynı zamana düşmek.

çatlak, -ğı *s.* **1.** çatlamış olan. **2.** *mec.* deli. **3.** *a.* çatlamış yer. **Çatlak ses.** Düzene aykırı ses. **Çatlak zurna.** Geveze.

çatlaklık, -ğı *a.* **1.** çatlak olma durumu. **2.** çatlamış yer, çatlak. **3.** *mec.* delilik.

çatlama *a.* **1.** çatlamak işi. **2.** *bot.* meyve kabuğunun yarılması. **3.** dalgaların sığ kıyıya geldikleri zaman dökülüp köpürmesi.

çatlamak *(nsz)* **1.** dağılmayacak biçimde yarılmak. **2.** bir yüzeyde kırışıklar, çizgiler oluşmak. **3.** *mec.* aşırı yemek, yorgunluk, ağlamak gibi nedenlerle ölecek duruma gelmek ya da ölmek. **4.** sıkıntı, yalnızlık gibi durumlarda aşırı duyarlık göstermek. **Çatlasa da patlasa da.** Ne yapsa kurtulamaz.

çatlatmak *(-i)* **1.** çatlak duruma getirmek. **2.** çatlamasına yol açmak. **3.** *hlk.* aklını kaçırmak, delirmek.

çatma *a.* **1.** çatmak işi. **2.** duvarları ağaç gövdesinden birbirine geçirilerek ve çivisiz olarak yapılan köy evi. **3.** bir çeşit döşemelik kumaş. **4.** ahşap yapılarda ağaç iskeletin temel parçaları. **5.** semerin ağaç bölümü. **Çatma kaş.** Birbirine kavuşmuş durumda kaş.

çatmak, -ar *(-i)* **1.** tüfek, kılıç gibi şeyleri tepelerinden birbirine çaprazlama dayayarak durdurmak. **2.** kereste gibi nesneleri birbirine tutturmak. **3.** bir şeyi yaparken gerekli parçaları bir araya getirmek. **4.** yük hayvanını iki yanlı yüklemek. **5.** öfke bildiren bir duruma sokmak *(yüz, kaş)*. **6.** *(-e)* üzücü olaylarla karşılaşmak. **7.** *(-e)* karşılaşmak, rastlamak.

çavdar *a. bot.* buğdaygillerden taneli bir bitki.

çavmak *(-e)* **1.** güneş doğmak. **2.** dağılıp yayılmak, saçılmak *(ışık, ısı)*.

çavuş *a.* **1.** *tar.* Osmanlı Devleti'nde çeşitli hizmetler yapan görevli. **2.** Osmanlı ordusunda üst komutanların buyruklarını astlara ulaştıran görevli. **3.** *ask.* onbaşından üst derecede er rütbesi. **4.** bir işin yönetimiyle görevli kişi.

çavuş üzümü *b. a. bot.* kabuğu ince, çekirdeği küçük, iri taneli bir tür üzüm.

çay (I) *a.* **1.** *bot.* çaygillerden bir ağaççık. **2.** bu ağaççığın özel işlemlerle kurutulan yaprağı. **3.** bu ağaççığın kurutulan yapraklarının demlenmesiyle elde edilen içecek. **4.** çay ile yanına konulan çeşitli yiyeceklerle yapılan toplantı. **5.** müzikli toplantı. **çay vermek** konuklara

çay ve yanında kuru yiyecekler vermek, toplantı düzenlemek.

çay (II) *a. coğ.* dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu. **çay kenarında kuyu kazmak** elde olanaklar varken başka yollar aramak. **çaydan geçip derede boğulmak** büyük güçlükleri yendiği halde küçük güçlüklerde yenilmek.

çaycı *a.* **1.** çay yapan, satan kimse. **2.** çay yetiştiricisi. **3.** çay içmeye düşkün.

çaydanlık, -ğı *a.* içinde çay demlenen kap.

çay evi *b. a.* çay gibi içeceklerin hazırlandığı ve içildiği yer, çayhane.

çayır *a.* **1.** üzerinde bol ot biten düzlük. **2.** böyle yerlerde biten otlar.

çayır kuşu *b. a. zool.* tarla kuşu.

çayırlaşmak *(nsz)* çayır durumuna gelmek.

çayırlık, -ğı çayırı olan yer.

çayır peyniri *b. a.* içine değişik otlar katılmış bir çeşit peynir.

çaylak, -ğı *a. zool.* **1.** uzun kanatlı, çengel gagalı, tavuk büyüklüğünde yırtıcı bir kuş.

çaylaklık, -ğı toyluk, acemilik.

Çeçen *öz. a. ve s.* Kafkasya'nın kuzey doğusunda yaşayan bir halk ve bu halkın soyundan olan.

çehre *a. Far.* **1.** yüz, sima, **2.** *mec.* görünüş. **çehresi dönmek** neşesi kaçmak.

çek, -ki *a. İng.* bir kimsenin bankadaki hesabından ödenmek üzere alacaklıya verdiği özel yazılı belge.

Çek *öz. a.* **1.** Slavların batı kolundan bir ulus ya da bu ulustan olan kimse. **2.** *s.* bu ulusa özgü olan.

çekap, -pı *a. İng tıp* sağlık yönünden yapılan genel yoklama.

Çekçe *öz. a.* **1.** Çek dili. **2.** Çek diliyle yazılmış eser.

çekçek, -ği dört tekerlekli el arabası.

çekecek, -ği *a.* ayakkabıyı kolay giyebilmek için kullanılan özel biçimde araç, kerata,

çekememek *(-i)* **1.** çekmeye gücü yetmemek. **2.** *mec.* katlanamamak. **3.** *mec.* kıskanarak hoş görememek.

çekememezlik, -ği *a.* kıskançlıktan doğan olumsuz davranış.

çeki *a.* **1.** tartı. **2.** iki yüz elli kiloluk ağırlık ölçüsü birimi. **3.** kadınların başlarına bağladıkları örtü. **çekiye gelmek** düzene uymak.

çekici *a.* **1.** çekme işinde kullanılan araç. **2.** *s.* çekme işini yapan. **3.** *mec.* alımlı, gösterişli.

çekicilik, -ği *a.* çekici olma durumu, cazibe. **2.** *fiz.* çekme gücü.

çekiç, -ci *a.* **1.** çivi çakmak, taşları kesmek, madenleri dövmek gibi işlerde kullanılan kısa saplı çelik tokmak. **2.** *sp.* atletizm yarışmalarında fırlatılan demir küre biçiminde araç.

çekiç kemiği *b. a. anat.* orta kulakta bulunan küçük bir kemik.

çeki düzen *b. a.* düzenlilik, itina, özen.

çekik, -ği *s.* **1.** yanlara doğru çekilerek gerilmiş gibi olan. **2.** içeriye doğru kaçmış.

çekilme *a.* **1.** çekilmek işi. **2.** bir görevden kendi isteğiyle ayrılma. **3.** *ask.* savaşta bir birliğin düşmandan ayrılmak için yaptığı hareket.

çekilmek *(nsz, -e, -den)* çekmek işi yapılmak. **2.** kendini geriye ya da yana almak. **3.** bir görevden kendi isteğiyle ayrılmak. **4.** azalmak, yok olmak. **5.** bir yerden uzaklaşmak. **6.** gerilemek. **7.** katılmamak: *adaylıktan çekilmek.*

çekim *a.* **1.** çekmek işi. **2.** *fiz. astr.* bir cismin başka bir cismi çekme gücü. **3.** *dilb.* eylemlerin ya da adların tümcedeki görevlerine göre uğradıkları değişiklikler: *eylem çekimi.*

çekimli *s.* **1.** çekimi olan. **2.** *dilb.* çekim ekleri alabilen.

çekimser *s.* bir konuda karar bildirmekten kaçınan.

çekimserlik, -ği çekimser olma durumu.

çekince *a.* bir konuda çekinmeyi gerektiren neden.

çekingen *s.* çekinme huyu olan, sıkılgan, ürkek. **çekingen davranmak** ürkek durmak.

çekingence *be.* ürkekçe.

çekingenlik, -ği çekingen olma durumu, ürkeklik.

çekinmek *(-den)* **1.** kaçınmak, bir işi yapmak istememek. **2.** *(-e)* bir şey sürünmek: *gözlerine sürme çekinmek.*

çekirdek, -ği *a.* **1.** meyvelerin içinde bir ya da birden çok bulunan, genellikle sert kabuklu tohum. **2.** *biy.* bir hücrenin özünü oluşturan cisimcik. **3.** *mec.* bir şeyin özünü oluşturan şey. **Çekirdekten yetişme.** Bir işte küçüklükten yetişme.

çekirdeklenmek *(nsz)* çekirdek bağlamak.

çekirdekli *s.* içinde çekirdeği bulunan.

çekirge *a. zool.* düz kanatlılardan, bir çok türleri olan, arka bacaklarına dayanarak iyi sıçrayan, ötücü bir böcek.

çekişmek *(nsz, -le)* **1.** bir nesneyi karşılıklı çekmek. **2.** aralarında çekmek. **3.** ağız kavgası yapmak. **4.** çaba harcamak.

çekiştirici *s.* ve a. çekiştiren. bir kimsenin kötü yönlerini anlatan.

çekiştirmek *(-i)* **1.** ayrı yönlere doğru çekmek. **2.** çekip çekip koparmak. **3.** *mec.* bir kimsenin kötü yönlerini konuşmak.

çekme *a.* **1.** çekmek işi. **2.** çekmece, masa, dolap gibi nesnelerin dışarıya çekilebilen gözü. **3.** *s.* düzgün, biçimli: *çekme burun.*

çekmece *a.* **1.** masa, dolap gibi nesnelerin dışarıya çekilebilen gözü. **2.** içinde değerli şeyler saklanan süslü sandık.

çekmek, -er *(-i)* **1.** bir şeyi kendine ya da başka bir yana doğru götürmek. **2.** germek. **3.** içine almak. **4.** bir yerden başka bir yere taşımak. **5.** atmak, vurmak. **6.** ağırlığı olmak. **7.** döşemek. **8.** engel kurmak. **9.** şansını denemek üzere birini almak. **10.** hoşa gitmek. **11.** birine benzemek. **12.** söylemek: *gazel çekmek.* **13.** sürmek. **çekip çevirmek** yoluna koymak, yönetmek.

Çekoslovak *öz. a.* Çek.

çektiri *a. den.* yelkenleri olduğu halde kürekle de yürütülebilen küçük gemi.

çektirmek *(-i, -e)* **1.** çekmek işini yaptırmak. **2.** *mec.* birinin sıkıntı çekmesine neden olmak, üzmek, uğraştırmak.

çekül *a. fiz.* yer çekimi doğrultusunu bulmak için kullanılan, bir iple, ucuna bağlanmış bir ağırlıktan oluşmuş araç. şakul.

çelebi *s.* **1.** olgun, görgülü, ağırbaşlı. **2.** Bektaşî ve Mevlevî pirlerinin en büyüklerine verilen unvan.

çelenk, -ği *a.* **1.** çiçek, dal ve yapraklarla yapılmış halka. **2.** kadınların başlarına taktıkları süslü başlık. **çelenk koymak** bir anıta ya da mezara çelenk bırakmak.

çelik, -ği *(I) a.* **1.** su verilerek sertleştirilmiş demir karbon alaşımı. **2.** s. çelikten yapılmış. **Çelik gibi.** Güçlü.

çelik, -ği *(II) a.* **1.** kısa kesilmiş dal. **2.** kök bağlaması için toprağa sokulmuş kısa dal. **3.** çocuk oyununda kullanılan, iki ucu sivri, kısa değnek.

çelik çomak, -ğı *b. a.* çocukların çelikle oynadıkları bir çeşit oyun.

çeliklemek *(nsz)* çelik dikerek ağaç yetiştirmek.

çelikleşmek *(nsz)* **1.** çelik durumuna gelmek. **2.** *mec.* sağlamlaşmak, güçlenmek.

çelim *a. hlk.* güç, kuvvet. yapı, çalım.

çelimsizleşmek *(nsz)* çelimsiz duruma gelmek.

çelişik, -ği çelişme durumunda olan, çelişmeli.

çelişki *a.* çelişme, uymazlık.

çelişkili *s.* çelişen, uymayan, çelişmeli.

çelişmek *(nsz, -le)* birbirini tutmamak, uyuşmamak.

çelişmeli s.ç elişkili, uyuşmayan, birbirini tutmayan.

çello *a. İt. müz.* viyolonselin kısa adı.

çelme *a.* **1.** çelmek işi. **2.** birinin ayağının önüne, düşürmek için, ayak uzatma. **çelme atmak** gelişmesini engellemeye çalışmak.

çelmek, -er *(-i)* **1.** düşürmek. **2.** engellemek, engel olmak. **3.** birbirini tutmamak.

çelmelemek *(-i)* çelme takmak.

çeltik, -ği *a. Far.* kabuğu ayıklanmamış pirinç.

çeltikçi *a.* çeltik yetiştiricisi.

çember *a. Far.* **1.** *mat.* merkez sayılan bir noktadan eşit uzaklıkta ve aynı düzlem üzerinde bulunan noktaların oluşturdukları kapalı eğri. **2.** çember biçimine getirilmiş katı cisimlerin çevresi. **3.** sandık, fıçı gibi nesnelerin üzerine geçirilen kuşak. **4.** büyük yazma. **5.** *mec.* aşılması güç durum. **çembere almak** kuşatmak. **Çember sakal.** Yuvarlak biçimde kesilmiş sakal.

çemberlemek *(-i)* **1.** çemberle kuşatmak. **2.** çember biçimine sokmak.

çemberli *s.* **1.** çemberi olan. **2.** çemberle kuşatılmış bulunan.

çembersiz *s.* **1.** çemberi olmayan. **2.** çemberle kuşatılmamış olan.

çemen *a.* **1.** *bot.* maydanozgillerden bir bitki ve bu bitkinin tohumu. **2.** un durumuna getirilmiş çemene sarımsak, kırmızıbiber gibi şeyler karıştırılarak yapılan ve pastırma üzerine sürülen malzeme.

çemkirmek *(-e)* karşı gelmek, sert yanıt vermek.

çemremek *(-i) hlk.* eteğini toplamak, kolunu ya da paçasını sıvamak.

çene *a. Far.* alt ve üst dişleri taşıyan, ağzın açılıp kapanmasını sağlayan parça. **2.** mengene ya da kerpeten gibi araçların sıkıştırmaya yarayan karşılıklı uçlarından her biri. **5.** *mec.* çok konuşma huyu. **çene çalmak** gevezelik etmek. **çene yarıştırmak** karşılıklı, sürekli konuşmak. **çene yormak** boşuna söylemek. **çenesi düşük** çok konuşan. **çenesini açtırmamak** konuşma fırsatı vermemek. **çenesini bıçak açmamak** üzüntüden konuşamamak. **çenesini tutmak** konuşmaktan vazgeçmek. **Çeneye kuvvet.** Durmadan konuşarak.

çenebaz *s. Far.* çok konuşan, çeneli.

çenek, -ği **1.** *bot.* tohumların etli bölümü. **2.** *zool.* kuşların gagalarının alt ve üst bölümlerinden her biri **3.** *zool.* böceklerde ağzın yanlarında bulunan parçalayıcı organ.

çengel *a. Far.* bir yere takılmaya yarayan eğri demir. **çengel atmak** ilişki kurmak. **çengel takmak** kötülük etmek için el atmak.

çengellemek *(-i)* çengele takmak.

çengelli *s.* çengeli olan, ya da ucu çengele benzeyen.

çengelli iğne *b. a.* takıldığı yerden kurtulamaması için ucunda özel bir yuvası olan iğne.

çengi *a. Far.* çalgı eşliğinde oynamayı iş edinen kadın.

çentik, -ği *a.* **1.** sert bir şeyin kenarından kesilerek ya da kırılarak açılan kertik, tırtık. **2.** *s.* kertikli. **3.** küçük oyuk.

çentiklemek *(-i)* **1.** bir şeyde çentik açmak. **2.** bir şeyi ince ince doğramak.

çentmek, -er (-i) **1.** bir şeyde kertik açmak. **2.** soğan, salatalık gibi şeyleri ince parçalar biçiminde doğramak.

çepeçevre *be.* her yanını çevirecek biçimde, fırdolayı.

çerçeve *a. Far.* **1.** resim, fotoğraf gibi nesnelerin çevresine geçirilen kenarlık. **2.** kapı ve pencerelerin yerleştirildiği kenarlık. **3.** *mec.* bir düşünce alanının sınırları ya da bu sınırlar içindeki alan.

çerçevelemek *(-i)* bir şeye çerçeve geçirmek ya da çerçeve içine almak.

çerçeveli *s.* çerçevelenmiş olan.

çerçi *a.* **1.** köy, semt, pazar gibi yerlerde ufak tefek tuhafiye eşyası satan kimse. **2.** tuhafiyeci.

çer çöp, -pü *a.* **1.** çalı, çırpı kalıntısı. **2.** süprüntü, döküntü.

çerden çöpten *s.* çürük, dayanıksız, işe yaramaz.

çerez *a. Yun.* **1.** yemek dışında yenilen yaş ya da kuru yemiş gibi yiyecekler. **2.** asıl yemekten sayılmayan peynir, zeytin gibi nesneler.

çerezlik, -ği *a.* **1.** çerez türünden yiyecekler. **2.** çerez konulan kap.

çeri *a.* asker.

ceribaşı *b. a.* **1.** *tar.* alay beyi. **2.** Çingene topluluklarının başı.

Çerkez *öz. a.* **1.** Kafkasya'da yaşayan bir boy ya da bu boydan olan kimse. **2.** Çerkez'lere özgü, Çerkez'lerle ilgili.

Çerkezce *öz. a.* Çerkez dili.

Çerkez peyniri *b. a.* bir çeşit taze kaşar peyniri.

çermik,-ği *a. hlk.* ılıca, kaplıca.

çeşit, -di *a. Far.* **1.** aynı türden olan nesnelerin kimi özelliklerle ayrılan öbeklerinden her biri. **2.** *s.* türlü. **çeşit çeşit** değişik değişik.

çeşitkenar *s. mat.* kenarlarından hiç biri birbirine eşit olmayan.

çeşitlemek *(-i)* bir şeyin çeşidini artırmak.

çeşitli *s.* çeşidi çok olan, türlü.

çeşitlilik, -ği çeşidi çok olma durumu.

çeşme, *a. Far.* çoğunlukla herkesin yararlanması için yapılan, suyu musluk ya da oluktan akan su yapısı.

çeşni *a. Far.* **1.** tadımlık. **2.** *mec.* hoşa giden bir özellik.

çeşnilik, -ği *a.* yemeğe çeşni vermek için katılan şeyler.

çete *a. Bulg.* ordu birliklerinden olmayan silâhlı küçük birlik.

çeteci *a.* çeteden olan kimse.

çetele *a. Yun.* çizilerek ya da oyularak oluşturulan kertik. **çetele tutmak** hesap tutmak amacıyla bir şeye çizikler atmak.

çeteleşmek *(nsz)* çete durumuna gelmek.

çetin *s.* güç, zor, engeli çok olan, güç işlenen.

çetinleşmek *(nsz)* güç duruma gelmek, zorlaşmak.

çetinleştirmek *(-i)* çetin duruma sokmak.

çetrefil *s.* **1.** anlaşılmaz, sonuca bağlanması güç. **2.** kurallara uygun kullanılmadığı için anlaşılmayan *(dil).*

çevik, -ği *s. Far.* kolay hareket eden, tetik.

çevikleşmek *(nsz)* çevik duruma gelmek.

çeviri *a.* **1.** bir dilden başka bir dile çevirme. **2.** *s.* bir dilden başka bir dile çevrilmiş.

çevirici *a.* **1.** sözlü ya da yazılı olarak çeviri yapan kimse. **2.** *fiz.* elektrik akımının yönünü değiştiren aygıt, komütatör.

çeviricilik, -ği *a.* çeviri işi yapma, tercümanlık.

çevirme *a.* **1.** çevirmek işi, tedvir. **2.** kuzu, oğlak gibi hayvanların büyük bir şişte kor üzerinde çevirerek pişirilmesi. **3.** *s.* bir başka dilden çevrilmiş.

çevirmek *(-i)* **1.** bir şeyin yönünü değiştirmek. **2.** öteki yüzünü görünür duruma getirmek. **3.** döndürerek hareket ettirmek. **4.** yönetmek. **5.** geri göndermek. **6.** yolundan alıkoymak. **7.** Kâğıt oyunu oynamak.

çevirmen a. bir dilden başka bir dile çeviri yapan kimse, tercüman.

çevre *a.* **1.** bir şeyin yakını, dolay. **2.** *mec.* bir kimse ile ilgili olanlar. **3.** kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam. **4.** bir konu ile ilgili olanların tümü. **5.** sırma işlemeli mendil.

çevreci *a.* çevrenin korunması işiyle ilgilenen kimse.

çevre bilimi *b. a.* canlıların aralarındaki ilişkileri, yaşama aşamalarıyla ilgili konuları inceleyen bilim, ekoloji.

çevrelemek *(-i)* **1.** kuşatmak, içine almak. **2.** bir konunun sınırlarını çizmek.

çevresel *s.* çevre ile ilgili.

çevrili *s.* **1.** kuşatılmış. **2.** dönük.

çevrilmek *(nsz, -e)* **1.** çevrilme işine konu olmak. **2.** çevresi sarılmak, kuşatılmak.

çeyiz *a. Ar.* gelin için hazırlanan her türlü eşya. **Çeyiz çemen.** Eksiksiz çeyiz. **çeyiz düzmek** çeyiz hazırlamak.

çeyizlemek *(-i)* evlenecek kıza çeyiz hazırlamak, vermek.

çeyizlik, -ği *s.* **1.** çeyiz için hazırlanan. **2.** *a.* çeyiz eşyası.

çeyrek, -ği *a. Far.* **1.** dörtte bir. **2.** *a.* on beş dakikalık zaman.

çıban *a.* vücudun bir yerinde oluşan, çoğu deride şişkinlik, kızartı, ağrı ve ateşle kendini gösteren irin birikimi. **Çıban başı.** Ağır sonuçlar doğurabilecek durum. **çıbanın başını koparmak** ağır bir sorunun patlak vermesini önlemek.

Çıfıt, -tı *öz. a. Far.* **1.** Yahudi. **2.** hileci, düzenbaz. **Çıfıt çarşısı.** Karmakarışık yer.

çığ *a.* **1.** dağın bir noktasından kopup yuvarlanan, yuvarlandıkça büyüyen kar kümesi. **2.** *hlk.* bölme ya da paravana. **çığ gibi büyümek** birden bire ve etkileyici bir ölçüde büyümek.

çığır *a.* **1.** çığın kar üzerinde açtığı iz. **2.** hayvanların uzun sürede gide gele açtıkları yol, keçi yolu. **3.** *mec.* yeni bir biçim, yöntem. **çığır açmak** bir konuda yeni bir yöntem başlatmak. **çığırından çıkmak** bozulmak.

çığırmak *(-i) hlk.* **1.** çağırmak, seslenmek. **2.** *hlk.* türkü, şarkı söylemek, **3.** davet etmek.

çığırtkan *a.* **1.** çağırtkan. **2.** bir şeyi yüksek sesle duyuran. **3.** çıkarı için başkasını öven, savunan.

çığlık, -ği *a.* acı acı ya da ince ince bağırmak. **çığlık atmak** kulakları tırmalayacak ölçüde acı acı bağırmak. **çığlık çığlığa** bağırıp çağırarak.

çığrışmak *(nsz, -le)* birlikte bağırıp çağırarak gürültü etmek.

çıkagelmek *(nsz)* beklenmedik bir anda gelmek.

çıkak, -ğı *a. hlk.* çıkılacak yer. **2.** *dilb.* ses yolunda boğumlama noktası.

çıkar *a.* dolaylı bir yoldan elde edilen kazanç.

çıkarcı *a. ve s.* yalnız kendi çıkarını düşünen, çıkarına düşkün olan *(kimse)*.

çıkarcılık, -ğı *a.* yalnız kendi çıkarını düşünme.

çıkarma *a.* **1.** çıkarmak işi. **2.** *mat.* çıkarma işlemi. **3.** *ask.* düşman kıyılarına asker indirme, asker çıkarma.

çıkarmak *(-i, -den, -e)* **1.** birinin çıkmasını sağlamak. **2.** sonuna getirmek. **3.** anlamak. **4.** anımsamak. **5.** çok hoşlanmak. **6.** gidermek. **7.** yol açmak. **8.** örneğe göre yapmak. **9.** göndermek, yollamak, sonunu getirmek.

çıkartma *a.* **1.** çıkartmak işi. **2.** üzerinde değişik resim ya da şekiller bulunan, çekildiğinde çıkan tutkallı kâğıt. **3.** bu yolla çıkarılan resim.

çıkık, -ğı *s.* **1.** yerinden çıkmış. **2.** çıkıntısı olan. **3.** *a.* bir kemiğin ya da organın yerinden çıkmış olması.

çıkıkçı *a.* çıkık ve kırıkları düzelten kimse, kırıkçı.

çıkın *a.* bir kumaşa sarılarak düğümlenmiş küçük bohça.

çıkınlamak *(-i)* çıkına koyup bağlamak.

çıkıntı *a.* bir yüzeyde ileri doğru çıkan bölüm.

çıkış *a.* **1.** çıkmak işi ya da biçimi. **2.** çıkmak için kullanılan yer. **3.** beklenmeyen sert konuşma. **4.** yokuş. **5.** *sp.* yarışa başlamak. **çıkış yapmak** tartışmada sert davranmak. **Çıkış yolu.** Çözüm.

çıkışmak *(-e)* **1.** birine hoşa gitmeyen sözler söylemek, azarlamak. **2.**

(nsz) yetişmek, yeter olmak. **çıkışamamak** yarışamamak, boy ölçüşememek.

çıkıştırmak *(-i)* yeter miktara ulaştırmak.

çıkma *a.* **1.** çıkmak işi. **2.** bir yapının yanlarında dışarıya taşmış bölüm, balkon. **3.** hamamdan çıkarken kullanılan kurulanma takımı. **4.** bir yazı sayfasının kenarına metinle ilgili olarak yazılan ek. **5.** s. çıkmış: *çıkma lâstik.*

çıkmak, -ar *(-den)* **1.** içerden dışarıya gitmek. **2.** elde edilmek, sağlanmak. **3.** bir öğrenim kurumunu bitirmek. **4.** ilişkisini kesmek, ayrılmak. **5.** yetişecek ölçüde olmak. **6.** sonuca ulaşmak. **7.** birdenbire görünmek. **Çıkar yol.** Çözüm yolu.

çıkmaz *s. ve a.* **1.** çıkış yeri olmayan, sonu kapalı olan *(yer).* **2.** *mec.* çözüm yolu olmayan. **Çıkmaz ayın son çarşambası.** Bu işin olacağı yok. **çıkmaza girmek** çözülemeyecek biçim almak. **çıkmaza sokmak** çözümsüz duruma getirmek.

çıkrık, -ğı *a.* **1.** kuyudan su çekmekte kullanılan, elle çevrilen araç. **2.** iplik bükmek ya da sarmak işinde kullanılan araç. **3.** *fiz.* ağır nesneleri kaldırmak için kullanılan bir ipin sarıldığı, kolla çevrilen silindir.

çıktı *a. tic.* **1.** üretim sonunda ortaya çıkan ürün, artı. **2.** artık.

çılbır *a.* yoğurtla yapılan yumurta yemeği.

çıldırasıya *be.* çıldıracak kadar, pek çok.

çıldırmak *(nsz)* **1.** delirmek, aklını yitirmek. **2.** aşırı istek duymak.

çıldırtmak *(-i)* çıldırmasına neden olmak.

çılgın *s.* deli, aşırı davranışlar gösteren.

çılgınca, çılgıncasına *be.* delicesine, çok aşırı olarak.

çılgınlaşmak *(nsz)* çılgınca davranışlarda bulunmak.

çılgınlık, -ğı *a.* aşırı davranış, delice hareket.

çıma *a. İt.* halat ucu. **çıma vermek** halat uzatmak.

çımacı *a. den.* iskelelerde çıma uzatan ya da tutan işçi.

çınar *a. Far. bot.* gövdesi kalın, boyu yüksek, geniş yapraklı, uzun ömürlü bir ağaç.

çın çın *be.* metale vurunca çıkan sese benzer bir ses çıkararak, **çın çın inletmek** gür ve keskin sesler çıkarmak.

çıngar *a. Yun. argo* kavga, gürültü. **çıngar çıkarmak** kavga çıkarmak. **çıngar kopmak** kavga çıkmak.

çıngırak, -ğı *a.* **1.** küçük çan. **2.** içindeki tanelerin hareketleriyle ses çıkaran saplı, yuvarlak nesne.

çıngıraklı *s.* **1.** üzerinde çıngırak bulunan. **2.** *mec.* yüksek sesli, neşeli.

çınlamak *(nsz)* **1.** çın sesi çıkarmak. **2.** yankılanmak.

çınlatmak *(-i)* çınlamasını sağlamak, yankılandırmak.

çıplak, -ğı *s.* üstünde giyecek bulunmayan. **2.** saçsız. **3.** üzerinde bitki bulunmayan. **4.** içinde gerekli şeyler bulunmayan. **5.** *mec.* süssüz, yalın. **çıplak gözle** aracısız bir bakışla. **6.** *a.* yoksul, kimsesiz.

çıplaklık, -ğı *a.* çıplak olma durumu. **tüm çıplaklığıyla** olduğu gibi.

çıra *a. Far.* **1.** çam gibi reçineli ağaçların çabuk yanan bölümü. **2.** *hlk.* lâmba. **çıra gibi yanmak** perişan olmak.

çırağ *a. Far.* ışık aracı, ışık.

çırağan *a. (çıra:ğan) tar.* eskiden geceleri yapılan donanma şenliği.

çırak, -ğı *a. Far.* **1.** iş öğrenmek için bir ustanın yanında çalışan kimse. **2.** bir iş yerinde ayak işlerine bakan kimse.

çıraklık, -ğı *a.* **1.** yamaklık. **2.** çırağın yaptığı iş. **3.** çırağa verilen ücret. **çıraklık etmek** çırak olarak çalışmak.

çıralı *s.* **1.** çırası olan. **2.** çıra gibi reçinesi olan.

çırçıplak, ğı *s.* büsbütün çıplak, çırılçıplak.

çırçır (I) *a.* **1.** pamuğu çekirdeğinden ayırmaya yarayan araç.

çırçır (II) *a.* **1.** küçük pınar. **2.** cırcır böceği.

çırılçıplak, -ğı *s.* **1.** tümüyle çıplak, çırçıplak. **2.** *mec.* çok açık durumda.

çırpı *a.* **1.** dal, budak kırpıntısı. **2.** boyalı bir sicimi gerip bırakmak yoluyla çizgi çizme. **Çırpı gibi.** Çok ince ve zayıf. **çırpıya getirmek** sıraya sokmak.

çırpınış *a.* çırpınmak işi ya da biçimi.

çırpınmak *(nsz)* **1.** acı çekerek kımıldanmak. **2.** ses çıkararak hafifçe dalgalanmak. **3.** *mec.* üzüntü ve telâş göstermek. **4.** *mec.* aşırı çaba göstermek.

çırpıntı *a.* **1.** çırpınma. **2.** suyun küçük dalgalarla kaynaşması.

çırpıştırmak *(-i)* **1.** ince bir değnekle yavaşça vurmak. **2.** bir işi özensiz ve çabucak yapmak.

çırpmak, -ar *(-i, -e)* **1.** kesik kesik, hızla silkelemek. **2.** bir nesneyi birbirine çarpmak. **3.** bir şeyin ucundan bir parça kesmek. **4.** sıvı nesneleri hızla karıştırmak. **5.** *mec.* çalmak, hırsızlık etmek.

çırptırmak (-e) çırpmak işini yaptırmak.

çıt, -tı *a.* ince bir şeyin kırılırken çıkardığı ses. **çıt çıkarmamak** çok sessiz durmak. **çıt çıkmamak** en küçük bir ses bile çıkmamak. **Çıt yok.** Hiç ses yok.

çıta *a.* düzgün biçilmiş ensiz ve uzun tahta.

çıtak, -ğı *a.* **1.** dağda yaşayan ve geçimini odun satarak sağlayan kimse. **2.** *s.* huysuz, kavgacı.

çıtçıt, -tı *a.* üzerinde dikili oldukları şeyin iki kenarını birleştirmeye yarayan, birbirine geçebilen iki parçadan oluşan düğme.

çıtçıtlamak *(-i)* çıtçıtla düğmelemek.

çıtı pıtı *s.* ufak tefek ve sevimli.

çıtır çıtır *be.* **1.** kimi yakacakların yanarken çıkardıkları ses. **2.** *s.* çok kuru ve gevrek. **çıtır çıtır konuşmak** düzgün ve uzun konuşmak.

çıtırdamak *(nsz)* çıtır çıtır sesler çıkarmak.

çıtır pıtır *be.* **1.** kolaylıkla ve hoş biçimde. **2.** *s.* çıtı pıtı: *çıtı pıtı bir bebek.*

çıtırtı *a.* çıtırdama sesi.

çıt kırıldım *s. ve. a.* aşırı incelik ve çekingenlik gösteren *(kimse).*

çıtlatmak *(-i)* **1.** bir şeyden çıt sesi çıkarmak. **2.** *mec.* bir kimseye bilmediği bir şey hakkında ancak sezebilecek düzeyde bilgi vermek.

çıvgın *a. hlk.* **1.** yelle, karla karışık yağan yağmur. **2.** ağaç sürgünü, şıvgın.

çıyan *a. zool.* sarımtırak renkte, zehirli bir böcek. **Çıyan gibi.** Kötü bakışlı *(kimse).*

çıyanlık, -ğı *a.* hainlik, kötülük, **çıyanlık etmek** kötülük yapmak.

çiçek, -ği *a.* **1.** *bot.* bitkilerin üreme organlarını taşıyan, renkli ve kokulu bölümü. **2.** çiçek açan ve süs olarak değerlendirilen bitki. **3.** *tıp* irinli kabarcıklar dökerek yüzde izler bırakan, ateşli, ağır ve bulaşıcı bir hastalık. **çiçek çıkarmak** çiçek hastalığına yakalanmak. **Çiçeği burnunda.** Çok yeni.

çiçek bozuğu *b. s.* çiçek hastalığı sonunda yüzünde izler kalmış *(kimse).*

çiçekçi *a.* **1.** çiçek yetiştiren, satan ya da yapma çiçek işleriyle uğraşan kimse.

çiçeklemek *(-i)* **1.** çiçek dikmek. **2.** çiçekle donatmak.

çiçeklenmek *(nsz)* çiçek açmak. çiçek vermek.

çiçekli *s.* üzerinde çiçeği ya da çiçek resimleri olan.

çiçeklik, -ği *a.* **1.** çiçek koymaya yarayan kap. **2.** çiçek yetiştirmeye ayrılmış yer. **3.** *bot.* çiçeğin taç, çanak ve öteki organların bulunduğu parça.

çiçek tacı *b. a. bot.* çiçeğin renkli, çekici bölümü.

çiçek tozu *b. a. bot.* başçığın içinde bulunan, döllenmeyi sağlayan toz.

çiçek yağı *b. a.* ayçiçeği, mısır, soya gibi bitkilerin tohumlarından çıkarılan sıvı yağ.

çift, -ti *s. Far.* **1.** birbirini tamlayan iki tekten oluşan. **2.** bir erkekle dişiden oluşan iki eş. **3.** birlikte koşulan iki hayvan. **çift görmek** sarhoş olmak. **Çift zamanı.** Tarlayı sürme zamanı. **çifte gitmek** tarla sürmeye gitmek.

çiftçi *a. Far.* geçimini toprağı ekip biçerek sağlayan kimse.

çiftçilik, -ği *a.* **1.** çiftçi olma durumu.**2.** çiftçinin gördüğü işler, tarım.

çifte *s. Far.* **1.** ikisi bir arada bulunan ya da ikili. **2.** çift kürekli. **3.** *a.* at, eşek gibi hayvanların tekmeleri **4.** *a.* iki namlusu olan av tüfeği. **çifte atmak** arka ayaklarıyla vurmak. **Çift dikiş.** *argo* Bir sınıfı iki yılda geçmek. **Çifte kavrulmuş.** Pek pişkin *(kimse).*

çiftehane *b. a. (çifteha:ne)* kuş üretmeye yarayan büyük kafesli yer.

çiftelemek *(-i)* **1.** arka arkaya tepmek. **2.** *den.* fırtınada ikinci demiri de atmak.

çifteli *s.* **1.** çifte atan ya da alnında çifte sakar bulunan. **2.** *mec.* sataşkan.

çifter çifter *be.* her seferinde ikişer tane olarak.

çiftetelli *b. a.* **1.** göğüs ve göbek titreterek, gerdan kırarak oynanan bir oyun. **2.** bu oyunun müziği.

çiftleşmek *(nsz, -le)* **1.** çift duruma gelmek. **2.** döllenmek için erkek ve dişi bir araya gelmek.

çiftlik, -ği *a.* tarım yapılan, hayvan yetiştirilen, içinde oturulan genişçe alan.

çiftteker *b. a.* bisiklet.

Çigan *öz. a. Mac.* Çingene. **Çigan müziği.** Özel yaylı sazlarla çalınan bir çeşit müzik.

çiğ *s.* **1.** pişmemiş ya da az pişmiş. **2.** *mec.* yersiz ve yakışıksız. **3.** gerekli olgunluğa erişmemiş. **4.** göze batan *(renk).* **çiğ kaçmak** yakışık almamak. **çiğden vermek** *ask.* yiyecek karşılığını para olarak ödemek.

çiğ börek, -ği *b. a.* içi çiğ olarak hazırlanıp yağda kızartılarak yapılan börek.

çiğdem *a. bot.* zambaklardan çeşitli renklerde çiçekler açan, yumrulu bir kır bitkisi.

çiğit, -di *a. hlk.* çekirdek, özellikle pamuk çekirdeği.

çiğ köfte *b. a.* iyice dövülmüş yağsız çiğ etle, bulgur, baharat, biber, soğan, salça, maydanoz, katılarak bulgur yumuşayıncaya kadar yoğurulup sıkılan ve çiğ olarak yenen yiyecek.

çiğleşmek *(nsz)* **1.** renkler cırlak duruma gelmek. **2.** *mec.* yakışıksız davranmak.

çiğlik, -ği *a.* **1.** çiğ olma durumu. **2.** *mec.* kaba, yersiz, yakışıksız davranış. **çiğlik etmek** yersiz ve yakışıksız davranışlarda bulunmak.

çiğnemek *(-i)* **1.** bir nesneyi ağızda dişler arasında ezmek, öğütmek. **2.** ayak ya da tekerlek altına alarak ezmek. **3.** *mec.* uyulması gereken bir kurala uymamak.

çiğnenmek *(nsz)* çiğnemek eylemine uğramak, ayak altına alınmak.

çiğnetmek *(-i, -e)* çiğnemek işini yaptırmak.

çiklet, -ti *a. Fr.* jiklet, şekerli ve kokulu çiğneme sakızı.

çikolata *a. (çikola'ta) İt.* kakaodan yapılan, genellikle içine şeker, süt, fındık, fıstık gibi şeyler katılan yiyecek.

çil *(I) a. zool.* ormanlarda yaşayan, eti için avalanan bir kuş, dağ tavuğu. **çil yavurusu gibi dağılmak** bir nedenle toplu durumdan hızlıca ayrılmak, kaçışmak.

çil *(II) a.* **1.** çoğunlukla yüzde oluşan koyuca lekeler. **2.** aynada oluşan lekeler. **3.** bitki köklerinde oluşan ince uzantılar. **4.** *s.* tüyünde benek bulunan hayvan: *çil horoz.* **5.** bitki dibinde çıkan yeni sürgün.

çile *(I) a. Far.* **1.** dervişlerin olgunlaşmaları için geçirdikleri perhizli dönem. **2.** *mec.* sıkıntı, bunluk, güçlük. **çile çekmek** çok sıkıntıya düşmek. **çile doldurmak** sıkıntılı dönemin geçmesini beklemek. **çileden çıkarmak** çok kızdırmak. **çileden çıkmak** sabrı tükenip taşkınlık göstermek.

çile *(II)* a. **1.** iplik kangalı. **2.** yay kirişi.

çilehane *b. a. (çileha:ne) Far.* tekkelerde çile doldurmak için kalınan yer.

çilek, -ği *a. bot.* **1.** gülgillerden, çiçekleri beyaz, sürüngen bir bitki. **2.** bu bitkinin güzel kokulu, pembe, kırmızı renkli, lezzetli meyvesi.

çilekçi *a.* çilek yetiştiren ya da satan kimse.

çilekeş *a. ve s. Far.* sıkıntılı durumlara düşmüş olan *(kimse).*

çileli *s.* **1.** çok sıkıntı çekmiş olan. **2.** üzüntülere yol açan: *çileli yıllar.*

çilingir *a. Far.* kilit, anahtar gibi araçları yapan, onaran kimse. **Çilingir sofrası.** Küçük içki sofrası.

çilli *s.* çili olan.

çim *a. bot.* bahçelerin yeşillendirilmesinde yararlanılan çok yıllık bitki.

çimdik, -ği **1.** çimdiklemek işi. **2.** *s.* baş parmakla işaret parmağı arasına alınabilen miktar. **3.** *mec.* gönül kıracak söz.

çimdiklemek *(-i)* **1.** bir kimsenin etini iki parmak arasına alarak sıkıştırmak. **2.** bütünden küçük parçalar koparmak.

çimen *a.* **1.** kendiliğinden yetişmiş çim. **2.** çemen.

çimento *a. İt.* kalkerlerin özel fırınlarda pişirilmesiyle elde edilen, yapılarda harç olarak kullanılan, kül rengi ya da beyaz toz.

çimlemek *(-i)* çim ekmek.

çimlendirmek *(-i)* çimlenmesini sağlamak.

çimlenmek *(nsz)* **1.** uç verip yeşermek. **2.** üzerinde çim bitmek.

çimmek, -er *(nsz) hlk.* yıkanmak, duş almak, tüm vücuduyla suya girip çıkmak.

çinekop, -pu *a. Yun. zool.* lüfer balığının küçüğü.

Çince *öz. a.* Çin dili.

Çingen *öz. a.* Çingene.

Çingene *öz. a. Far.* **1.** Hindistan'dan geldikleri söylenen, dünyanın hemen her yöresine yayılmış bulunan bir topluluk ve bu topluluktan olan kimse. **2.** *mec.* cimri, eli sıkı. **Çingene parası.** Bozuk para.

Çingenece *öz. a.* **1.** Çingene dili. **2.** *s. ve. be.* Çingene'ye yaraşır biçimde.

çingeneleşmek *(nsz) mec.* cimrice davranışlarda bulunmak.

çingenelik, -ği *a.* **1.** Çingene olma durumu. **2.** *mec.* arsızlık, aç gözlülük.

çingene pembesi *b. a.* göz alıcı, çiğ pembe.

çini *a. Far.* **1.** yapı duvarlarını süslemekte kullanılan, bir yüzü sırlı, genellikle çiçek resimleriyle bezeli, pişmiş balçık levha, fayans. **2.** *s.* pişmiş balçıktan yapılmış olan. **çini döşemek** bir duvarı çini ile kaplamak.

çinicilik, -ği *a.* çini süsleme sanatı.

çinili *s.* çinilerle bezenmiş olan, çinisi olan.

çinko *a. İt.* **1.** mavimsi beyaz renkte, sert bir element. **2.** *s.* bu elementten yapılmış olan.

Çinli *öz. a. ve s.* Çin ulusundan ya da ulusun soyundan olan.

çipura *a. Yun. zool.* karagöz balığına benzeyen, eti beyaz bir Akdeniz balığı.

çiriş *a. Far.* çiriş otu kökünün öğütülmesiyle elde edilen, su ile karılarak tutkal gibi kullanılan koyu sarı bir toz. **Çiriş gibi.** Yapışkan ve acı.

çirkef *a. Far.* **1.** pis ve bulanık su. **2.** *mec.* iğrenç, bulaşkan kimse.

çirkefçe *s. ve. be.* çirkefe yakışır bir biçimde *(olan)*.

çirkefleşmek *(nsz)* çirkef durumuna gelmek.

çirkin *s. Far.* **1.** göze, kulağa hoş gelmeyen. **2.** yakışık almayan. **çirkin kaçmak** hoşa gitmeyen bir durum olmak.

çirkinleşmek *(nsz)* çirkin bir duruma gelmek.

çirkinleştirmek, *(-i)* çirkin duruma getirmek.

çiroz *a. ve s. Yun.* **1.** zayıflamış uskumru balığı ve bunun kurutulmuşu. **2.** *s. mec.* çok zayıf, kuru *(kimse)*.

çise *a. hlk.* ince yağan yağmur, çişenti.

çiselemek *(nsz)* ince ince yağmak *(yağmur)*.

çiş *a.* sidik. **çiş etmek** işemek. **çişi gelmek** işeyeceği gelmek.

çit, -ti *a.* ekili, dikili alanların çevresine, çalı, kamış, ağaç dalı gibi nesnelerle yapılan engel.

çitilemek *(-i)* kirini çıkarmak için çamaşırın iki yanını eller arasına alıp birbirine sürtmek, çamaşırı oğuşturmak.

çitlemek *(-i)* **1.** kabak çekirdeği, fıstık gibi yiyeceklerin kabuklarını çıkarıp yemek. **2.** çitle çevirmek.

çitmek *(-i)* **1.** birleştirerek bir araya getirmek. **2.** kumaştaki deliği örerek kapatmak. **3.** çitilemek.

çivi *a.* **1.** iki sert şeye çakılarak tutturmak için kullanılan, ucu sivri, başlı, demir ya da ağaçtan yapılmış küçük çubuk. **2.** kalkan balığının üzerindeki kemiksi çıkıntılar. **Çivi çıkar, yeri kalır.** Yapılan kötülük kolay kolay unutulmaz. **Çivi çiviyi söker.** Kötü şey kötü şeyle yok edilir. **Çivi gibi.** Çok sağlam ve çevik, çok soğuk. **çivileşmek** çok üşümek. **çivi sokmak** bir işin olması için güçlükler çıkarmak.

çivileme *a.* **1.** bir şeyi bir yere çivi ile tutturma. **2.** *a. ve be.* dimdik ve ayak üstü suya atlama. **3.** *sp.* topu karşı alana dikine indiren sert vuruş *(voleybol).*

çivilemek *(-i,- e)* **1.** bir şeyi bir yere çivi ile tutturmak. **2.** *mec.* vurmak, öldürmek. **3.** *mec.* bir yere sürekli bakmak.

çivili *s.* **1.** çivi çakılmış. **2.** çivi çakılarak yapılmış. **3.** çiviyle tutturulmuş.

çivit, -di *a.* çamaşırı ağartmak için kullanılan mavi renkli toz boya.

çivit rengi *b. a.* **1.** bir tür koyu mavi renk. **2.** *s.* bu renkte olan.

çivi yazısı *b. a.* eskiden Fars'ların Med'lerin ve Asurlu'ların kullandıkları yazı.

çiy a. serinlik sonucu yerde, özellikle bitkiler üzerinde oluşan küçük su damlacıkları.

çizdirmek *(-i)* çizmek işi yaptırmak.

çizelge *a.* çizgilerle bölümlere ayrılmış kâğıt, cetvel.

çizgi *a.* **1.** çizilerek ya da değişik yollarla oluşmuş iz, çizi. **2.** yüz ve vücut hatlarının her biri. **3.** *mat.* bir noktanın yürütülmesiyle oluşan biçim **4.** asıl, temel.

çizik, -ği *a.* çizgi. **2.** s. çizilmiş.

çizim *a. mat.* belli bir kurala göre,genellikle cetvel ve pergel yardımıyla bir şeklin çizilmesi.

çizinti *a.* **1.** küçük çizik. **2.** bir yazıda üzeri çizilen bölüm.

çizme (I) *a.* boğazı diz kapaklarına kadar çıkan bir tür ayakkabı. **çizmeden yukarı çıkmak** yetkisi olmayan bir işe karışmak.

çizme (II) *a.* çizmek işi.

çizmeci *a.* çizme yapan ya da satan kimse.

çizmek, -er *(-i)* **1.** çizgi çekmek. **2.** resmini yapmak. **3.** desenini yapmak. **4.** çizgi biçiminde berelemek.

çoban *a. Far.* koyun, keçi, sığır gibi hayvanları otlatıp bakan kimse. **Çoban aldı bağa gitti, kurt aldı dağa gitti.** Elimde avucumda bir şey kalmadı. **Çobanın gönlü olsa tekeden süt sağar.** İnsan isterse her işin çözüm yolunu bulur.

çobanlama *a. ed.* kır yaşantısını, özellikle çobanların yaşamlarını konu alan edebiyat türü, pastoral.

çobanlık, -ğı *a.* **1.** çobanın gördüğü iş. **2.** çobana verilen ücret.

Çoban yıldızı *b. a. astr.* Venüs gezegeni.

çocuk, -ğu *a.* **1.** küçük yaştaki insan yavrusu. **2.** soy yönünden oğul ya da kız. **3.** genç erkek. **4.** *mec.* büyüklere uymayan davranışlarda bulunan kimse. **5.** *mec.* belli bir işte yeterince bilgisi olmayan. **çocuk düşürmek** bebeği süresinden önce doğurmak. **Çoçuk işi.** Kolay ve önemsiz iş. **Çocuk ruhlu.** Çocuksu davranışları olan. **çocuğu olmak** çocuk dünyaya getirmek, doğurmak.

çocuk bakıcısı *b. a.* çocuk bakımı ile görevlendirilen kimse.

çocuk bakımı bir çocuğun bakımıyla ilgili bilgi ve becerileri içine alan eğitim dalı.

çocukça *s. ve be.* çocuk gibi, çocuğa yakışır.

çocuklaşmak *(nsz)* çocuk gibi davranışlarda bulunmak.

çocukluk, -ğu *a.* **1.** çocuk olma durumu. **2.** insan yaşamının bebeklikle ergenlik arasındaki dönemi. **3.** çocukça davranış. **çocukluk etmek** çocuğa yakışan davranışlarda bulunmak. **çocukluğu tutmak** çocuk gibi davranmaya başlamak.

çocuksu *s.* çocuk gibi, çocuğa benzeyen, çocukça olan.

çoğalmak *(nsz)* çok duruma gelmek, azken çok olmak.

çoğaltmak *(-i)* **1.** bir şeyin sayısını, ölçüsünü artırmak. **2.** bir şeyin örneğini çıkarıp sayısını çoğaltmak.

çoğu *be.* **1.** çok kez, çoğu kere. **2.** *ad.* bir nesnenin büyük bölümü. **Çoğu kez.** Sık sık, çoğunlukla.

çoğul *s. dilb.* sözcüklerin birden çok varlığı ya da kişileri gösterme biçimi.

çoğulcu *s. sos.* **1.** çoğulculukla ilgisi olan. **2.** çoğulculuk yanlısı olan. **Çoğulcu demokrasi.** Değişik görüş ve düşüncelerde olan siyasal parti ve grupların yönetimde söz yetkisi bulunan demokrasi biçimi.

çoğulculuk, -ğu *a. sos.* çeşitli eğilimlerin, görüş ya da düşüncelerin yönetimde etkisini kabul eden siyasal görüş.

çoğunluk, -ğu *a.* sayı üstünlüğü, ekseriyet.

çoğunlukla *be.* **1.** çoğunluğa dayanılarak. **2.** çoğu kere, çoğu zaman.

çok, -ğu *s.* sayı, nicelik, güç, değer yönünden büyük olan, **az** karşıtı. **2.** *be.* süre, sayı, güçlük bakımından aşırılık. **çok görmek 1.** yakıştırmamak, **2.** esirgemek. **çok olmak** karşısındakini usandırmak. **çok söylemek** gevezelik etmek. **Çoğu gitti azı kaldı.** Sıkıntı bitmek üzeredir. **Azı karar, çoğu zarar.** Aşırıya kaçmamalı.

çok anlamlı *b. s. dilb.* birden çok anlamı olan *(sözcük)*.

çok anlamlılık, -ğı *b. a.* bir sözcüğün birden çok anlamı olma niteliği.

çok eşli *b. s. sos.* birden çok kadın ya da erkekle evli bulunan eş.

çokgen *a. mat.* çok kenardan oluşmuş kapalı düzlem.

çok hücreli. *b. s. biy.* yapısında birden çok hücre bulunan hayvan ya da bitki.

çok karılılık, -ğı *a. sos.* bir erkeğin yasal olarak aynı zamanda iki ya da daha çok kadınla evli olabildiği evlilik biçimi. polijini.

çok kocalılık, -ğı *a. sos.* bir kadının yasal olarak aynı zamanda iki ya da daha çok erkekle evli olabildiği evlilik biçimi. poliandri.

çokluk, -ğu *a.* **1.** sayı ya da ölçü açısından çok olma durumu, ekseriyet. **2.** çoğunluk. **3.** *be.* sık sık. **Çoğu kez.** Çoğunlukla.

çok uluslu *b. s. sos.* çeşitli ulusların katıldığı ortaklık, birden çok ulusla ilgili olan.

çok yüzlü *a. mat.* tüm yüzleri birer çokgen olan cisim.

çolak, -ğı *s.* eli ya da kolu sakat olan.

çolpa *s. Far.* **1.** ayağı sakat olan. **2.** *mec.* beceriksiz, eli işe yaramaz.

çoluk çocuk, -ğu **1.** çocukların da içinde bulunduğu aile topluluğu. **2.** bir işte gereken deneyimi ve beceriyi kazanamamış küçük kimseler. **çoluk çocuk elinde kalmak** deneyimsiz gençlerin elinde kalmak. **çoluğa çocuğa karışmak** evlenip çocuk sahibi olmak.

çomak, -ğı *a.* değnek. **çomak sokmak** bir işi engelleyici davranışlara girişmek.

çomaklamak *(-i)* çomakla vurmak.

çopur *s.* yüzünde çiçek hastalığından kalma izler bulunan, çiçek bozuğu olan.

çopurlaşmak *(nsz)* çopur duruma gelmek.

çor *a. hlk.* **1.** hastalık, dert, **2.** sığır vebası.

çorak, -ğı *s.* **1.** verimli olmayan, bitkisi iyi olmayan, bitkisiz. **2.** acı, içilmeyen *(su)*.

çoraklaşmak *(nsz)* çorak duruma gelmek.

çorap, -bı *a. Ar.* ayağa giyilen, değişik ipliklerden örülen giyecek. **çorap söküğü gibi gitmek** ilgili birçok iş, birbiri ardına ortaya çıkmak.

çorba *a. Far.* sebze ya da etle hazırlanmış, suyu bolca yiyecek. **çorbaya dönmek** karmakarışık bir duruma gelmek.

çorbacı *a.* **1.** çorba pişirip satan kimse. **2.** *tar.* halkın Hristiyan ileri gelenlerine verdiği unvan. **3.** *tar.* Yeniçerilerde birlik komutanlarına verilen unvan. **4.** *den.* tayfaların gemi sahiplerine verdikleri ad.

çotanak, -ğı *a. hlk.* üzerinde birçok fındık bulunan sap.

çotuk, -ğu *a.* **1.** dışarda kalmış ağaç kökü. **2.** kesilen ağacın topraktan yukarda kalmış bölümü. **3.** asma kütüğü, tevek.

çöğdürmek *(nsz)* **1.** işemek. **2.** sidiği ileri doğru fışkırtmak.

çöğür (I) *a. müz. hlk.* kısa saplı bir çeşit halk sazı.

çöğür (II) *a.* tohumdan yetişmiş küçük fidan.

çökelek, -ği *a.* **1.** yağı alınmış süt ya da yoğurdun kaynatılmasıyla elde edilen bir tür peynir, kesik, ekşimik.

çökelmek *(nsz) kim.* bir ayıracın yardımıyla, sıvının içinde bulunan maddeler dibine çökmek.

çökelti *a. kim.* bir çökelme sonucunda sıvının dibine çöken katı maddeler.

çökeltmek *(-i) kim.* çökmesini sağlamak, çökelmeye uğratmak.

çökertmek *(-i)* **1.** oturtmak. **2.** *mec.* moral bozmak.

çökmek, -er *(nsz)* **1.** bulunduğu düzeyden aşağı inmek, çukurlaşmak. **2.** çömelmek. **3.** üzerinde bulunduğu yere yıkılmak. **4.** birden bire oturmak. **5.** dibe inmek. **6.** dinçliğini yitirmek. **7.** *mec.* yıkılıp dağılmak.

çöküк, -ğü *s.* çökmüş, içeri basılmış, çukurlaşmış.

çöküntü *a.* **1.** çökme. **2.** çöken nesnelerin kalıntısı. **3.** sıvının dibine çöken şeyler. **4.** *psikol.* uyaranlara karşı duyarlığın, kendine güvenin ve iş yapabilme gücünün azalarak karamsarlığın, umutsuzluğun güçlenmesiyle ortaya çıkan akıl bozukluğu.

çöküş *a.* **1.** çökmek işi ya da biçimi. **2.** yıkılma. **3.** çömelip yere oturuş. **4.** *mec.* son bulma.

çöküşmek (-i) bir şeyin başına toplanmak.

çöl *a.* susuz, ıssız, kumluk, bitkisiz geniş alan.

çölleşmek *(nsz)* toprağı kaybolup çöl durumuna gelmek.

çömelmek *(nsz)* dizleri bükerek topuklar üzerine oturmak.

çömez *a.* **1.** eskiden medreselerde öğrenci. **2.** *mec.* birinin sözünden çıkamayan, ona kesin olarak bağlı olan kimse.

çömlek, -ği *a.* toprak tencere, toprak kap. **Çömlek kebabı.** Toprak kap içinde özel olarak pişirilen kebap.

çömlekçi *a.* çanak, çömlek, testi gibi şeyler yapan ya da satan kimse.

çöp, -pü *a. Far.* **1.** ince sap, dal ya da tahta parçası. **2.** yararsız, pis ya da zararlı olduğu için atılan şeylerin tümü. **çöp gibi** çok zayıf. **çöpe dönmek** çok zayıflamak.

çöpçatan *b. a.* **1.** gençlere tanışma konusunda aracılık eden kimse. **2.** evlenmelerde aracılık eden kişi.

çöpçü *a.* çöpleri toplayan ve sokakları temizleyen temizlik işçisi.

çöplenmek *(nsz) tkz.* **1.** değişik yiyeceklerden azar azar almak. **2.** *mec.* kendine açıktan ufak tefek çıkarlar sağlamak.

çöplük, -ğü *a.* süprüntülük, çöplerin atıldığı yer. **çöplük horozu** kadın düşkünü erkek.

çörek, -ği *a.* **1.** az yağlı, şekerli ya da şekersiz; gevrekçe, hamurlu yiyecek. **2.** bir gök cisminin tekerlek biçiminde görünen yüzü, kurs.

çörekçi *a.* çörek yapan ya da satan kimse.

çöreklenmek *(nsz)* **1.** halka durumunda kıvrılıp toplanmak. **2.** *mec.* sürekli kalmak, yerleşmek.

çöz *a. hlk.* **1.** bumbar, bağırsak. **2.** bumbarın yağı.

çözdürmek *(-i)* çözmek eylemini yaptırmak.

çözelti *a. kim.* çözülme sonucu ortaya çıkan madde.

çözme *a.* **1.** çözmek işi. **2.** el tezgâhlarında dokunan, genellikle yatak, yorgan çarşafı yapımında kullanılan ince bez.

çözmek, -er *(-i)* **1.** düğümlü, bağlı ya da sarılı bir nesneyi açmak. **2.** düğmeyi iliğinden çıkarmak. **3.** açmak *(saç).* **4.**

bulmaca gibi işlemlerde istenenleri bulmak. **5.** *mat.* bir problemin çözümünü yapmak.

çözücü *a. ve s.* çözmek işini yapan *(kimse)*.

çözülmek *(nsz)* **1.** çözmek işine konu olmak. **2.** gevşeyip yumuşamak, erimeye başlamak. **3.** *mec.* birliğini yitirmek, dağılmak. **4.** mec. güçsüz kalmak.

çözüm *a.* **1.** bir sorunun çözülmesinden elde edilen sonuç. **2.** *mat.* bir denklemin ya da problemin çözülmesinden elde edilen sonuç.

çözümleme *a.* **1.** çözümlemek işi. **2.** *fel.* bir konunun özünü araştırıp bu konuda gerekli yasaların ortaya konulması işlemi. **3.** *dilb.* bir cümlenin çeşitli yönlerden incelenip özelliklerinin ortaya konulması işi. **4.** *kim.* bir maddenin yapısındaki yalın cisimlerin niteliğini ya da niceliğini anlamak için yapılan işlem.

çözümlemek *(-i)* **1.** çözümleme yoluyla bir şeyi incelemek. **2.** kolay anlaşılmayan bir konuyu açıklayıp sonuca bağlamak.

çubuk, -ğu *a.* **1.** körpe dal. **2.** değnek biçiminde ince, uzun, sert nesne. **3.** tütün içmek için kullanılan uzun ağızlık. **4.** kumaşta düz çizgi. **çubuğunu tüttürmek** sıkıntısız, kaygısız yaşamak.

çuha *a. Far.* tüysüz, ince, sık dokunmuş kumaş.

çuhacı *a.* çuha dokuyan ya da satan kimse.

çuhadar *a. Far. tar.* sarayda bir bölümün dışardaki ayak işlerini yapan kimse.

çuhalı *s.* çuhası olan, çuha ile kaplı.

çukur *a. ve s.* **1.** çevresine göre aşağıya çökmüş olan *(yer)*. **2.** çene ve yanaktaki çöküntü. **3.** *mec.* mezar. **çukurunu kazmak** birinin başına kötü bir iş gelmesi için düzen kurmak.

çukurlaşmak *(-nsz)* çukur duruma gelmek.

çukurlaştırmak *(-i)* çukur duruma getirmek.

çukurluk, -ğu *a.* **1.** çukur olma durumu. **2.** çukur yer.

çul *a. Ar.* **1.** genellikle kıldan kabaca dokuma. **2.** kıldan ya da yünden dokunmuş hayvan örtüsü. **3.** *tkz.* giyim, giysi. **çul tutmamak** tüm kazandıklarını yemek. **çulu düzeltmek** parasal yönden düzelmek.

çulha *a. Far.* el tezgâhında dokuma yapan kimse.

çullamak *(-i)* çulla örtmek.

çullanmak *(-e)* **1.** alta almak için birisinin üstüne abanmak. **2.** *mec.* birini bezdirecek kadar üstüne gitmek.

çulluk, -ğu *a. zool.* tüyleri kahve ya da kül rengi, göçebe, eti için avlanan; daha çok dere kıyılarında yaşayan, uzun gagalı bir kuş.

çulsuz *s.* **1.** çulu olmayan. **2.** *mec.* parasız, yoksul, varlıksız.

çuval *a. Far.* çeşitli ipliklerden dokunmuş büyük torba.

çuvalcı *a.* **1.** çuval yapan ya da satan kimse. **2.** tarım işlerinde ürünü çuvala dolduran kimse.

çuvaldız *a. Far.* çuval gibi büyük torbaları dikmekte kullanılan, ucu yassı ve eğri, büyük iğne.

çuvallamak *(-i, nsz)* **1.** bir nesneyi çuvala doldurmak. **2.** *argo* bir işi başaramamak.

çünkü *bağ. Far.* bu nedenle, şundan dolayı.

çürük, -ğü *s.* **1.** çürümüş olan. **2.** sağlam ve dayanıklı olmayan. **3.** *mec.* sağlam kanıtlara dayanmayan. **4.** *a.* baskı nedeniyle vücutta oluşan koyu leke. **Çürük çarık.** İşe yaramaz. **çürüğe çıkmak** sağlam olmadığı anlaşılmak. **çürük tahtaya basmamak** sonucu kötü olabilecek bir işe girişmemek.

çürüklük, -ğü *a.* **1.** çürük olma durumu. **2.** işe yaramaz nesnelerin atıldığı yer.

çürümek *(nsz)* **1.** değişik nedenlerle bozulmak, yumuşayıp dağılmak. **2.** dayanaklılığını yitirmek. **3.** baskılar nedeniyle vücutta koyu lekeler oluşmak. **4.** *mec.* yıpranmak, çökmek. **5.** kanıtsız, temelsiz kalmak: *Bu düşünce çürüdü.*

çürütmek *(-i)* **1.** çürümesine neden olmak. **2.** eti kurutmak. **3.** *mec.* doğru olduğu ileri sürülen bir görüş ya da düşüncenin temelsizliğini, kanıtsızlığını ortaya koymak.

çürütülmek *(nsz)* **1.** çürümek işine konu olmak. **2.** *mec.* bir düşünce ya da görüşün doğru olmadığı, dayanıksız ve kanıtsız olduğu ortaya çıkarılmak.

çüş *ünl.* **1.** yürüyen eşeğe, "Dur!". **2.** yakışıksız bir davranış karşısında söylenen kaba bir söz.

D

d, D *a.* Türk alfabesinin beşinci harfi; yumuşak, süreksiz ünsüz. Romen rakamlarında 500 sayısını gösterir.

da/de *bağ.* **1.** -den başka: *O da geldi.* **2.** bile, dahi: *Gelse de önemi kalmadı.* **3.** fakat, ama: *Gitti de gelmedi.* **4.** pekiştirme görevi yapar: *O kadar da güzel değil.* **5.** süreklilik bildirir: *Artık konuşur da konuşur.*

Dadacı: Dadaizm öğretisine bağlı *(kimse).*

Dadacılık, -ğı *a.* **1.** savaşa ve toplumsal düzensizliğe karşı baş kaldırma biçimininde doğan sanat akımı, Dadaizm. **2.** *ed.* yirminci yüzyıl başlarında dil ve estetik kurallarını tanımıyan, anlama değer vermeyen, başıboşluğa, çağrışımlara dayanan, anlatımda aşırı kapalılığı yeğleyen bir çığır, Dadaizm.

Dadaist *a. Fr.* Dadacı.

Dadaizm *a. Fr.* Dadacılık.

dadandırmak *(-i, -e)* dadanmasına yol açmak.

dadanmak *(-e)* **1.** sevdiği bir şeyi sık sık istemek. **2.** yarar, çıkar ya da alışkanlık sonucu bir yere sık sık uğramak.

dadaş *a.* **1.** erkek kardeş. **2.** yiğit, delikanlı kimse.

dadı *a. Far.* çocuk bakımıyla görevli kadın.

dadılık, -ğı *a.* çocuk bakıcılığı.

dağ *(I) a.* yer kabuğunun çevresine göre yüksek, geniş alana yayılmış kütlesi. **Dağ ardında olsun da yer altında olmasın.** Yaşasın da uzakta olsun. **Dağ başı.** Issız, yolsuz yer. **Dağ dağa kavuşmaz; insan insana kavuşur.** Günün birinde insanlar buluşabilirler. **Dağlar gibi.** Çok iri ve güçlü. **dağa çıkmak** eşkiyalık yapmak üzere yükseklere çıkmak. **dağa kaldırmak** birini zorla dağa ya da ıssız bir yere götürüp tutmak. **Dağlara taşlara.** Bizlerden ırak olsun!

dağ *(II) a. Far.* **1.** kızgın bir demirle vurulan damga, nişan. **2.** *mec.* büyük üzüntü.

dağarcık, -ğı *a.* **1.** deri torba. **2.** *mec.* bilgi. **Dağarcığı yüklü.** Bilgili. **dağarcıkta bir şey kalmamak** ne varsa bitmek.

dağcı *a.* dağa tırmanma sporu yapan kimse.

dağcılık, -ğı *a. sp.* dağa tırmanma sporu, alpinizm.

dağdağa *a. Ar.* gürültü, patırtı.

dağdağalı *s.* gösterişli, gürültülü patırtılı.

dağılım **1.** dağılarak birbirinden ayırma olayı. **2.** *ekon.* ulusal gelirin toplum bireyleri ya da kesimleri arasında dağılışı. **3.** *psikol.* çağrışım.

dağılmak *(nsz)* **1.** toplu durumdayken birbirinden ayrılıp uzaklaşmak. **2.** oranlı olarak bölünmek. **3.** parçalanarak yayılmak. **4.** düzeni bozulmak. **5.** *mec.* birliği, bütünlüğü bozulmak. **6.** çalışması sona ermek.

dağınık, -ğı *s.* **1.** geniş bir alana yayılmış olan. **2.** bir arada olmayan. **3.** karışık, düzeni bozuk. **4.** düzensiz, düzenli olmayan. **5.** *mec.* fikirleri net olmayan.

dağınıklık-ğı *a.* dağınık olma durumu.

Dağıstanlı *öz a. ve s.* Dağıstan halkından olan

dağıtıcı *a.* **1.** gazete, mektup gibi şeyleri dolaşarak dağıtan kimse. **2.** motorlarda elektrik akımını çalışma sırasına göre ateşleme yerine gönderen aygıt, distribütör.

dağıtım *a.* **1.** dağıtmak işi. **2.** bir merkezden değişik yerlere gönderme işi.

dağıtımcı *a.* dağıtım ieşleriyle uğraşan kimse ya da kuruluş.

dağıtmak *(-i)* **1.** toplu bulunan şeyleri uzaklaştırmak, ayırmak. **2.** bellli bir orana göre ayırmak, üleştirmek. **3.** bir yerin düzeninin bozmak. **4.** güçlü bir vuruşla büyük zarara sokmak. **5.** bir topluluğun varlığına son vermek. **6.** *mec.* etkisini azaltmak.

dağıttırmak *(-i)* dağıtmak işini yaptırmak.

dağ keçisi *b. a. zool.* küçük sürüler halinde yaşayan, çok çevik bir antilop türü, elik.

dağlamak *(-i)* **1.** kızgın bir demirle deriye damga vurmak. **2.** kanamayı önlemek için yaralı yeri kızgın demirle yakmak. **3.** yakmak: *Süt ağzımı dağladı.* **4.** *mec.* acısı yüreğine işlemek.

dağlı *s.* **1.** dağlık bölge halkından olan. **2.** *mec.* kaba saba, görgüsüz **3.** *s.* yanık.

dağlıç, -cı *a. zool.* yurdumuzda bolca beslenen bir tür koyun.

dağlık, -ğı *s.* dağlarla kaplı bölge.

dah *ünl.* deh. **dah etmek** sürmek, yürütmek *(at, eşek).*

daha *be.* **1.** şimdiye kadar, henüz **2.** olana ek olarak, olana katarak. **3.** sıfatlara aşırılık anlamı katar: *Daha iyi, daha iyisi can sağlığı.*

dahi *bağ.* **1.** de, da. **2.** bile. şartın geçerli olmadığını bildirir: *Ölsen dahi vermem.*

dâhi *s. ve be. (da:hi) Ar.* olağanüstü nitelikte yaratılmış *(kimse).*

dahil *(I) a.Ar.* bir işe karışmış olma, karışma.

dahil *(II) (da:hil) Ar.* **1.** iç, içeri. **2.** be. içinde olmak üzere, ile birlikte. **dahil olmak** içinde bulunmak.

dahilî *s. (da:hili:) Ar.* içle ilgili.

dahiliye *a.(da:hiliye) Ar.* **1.** iç işleri. **2.** iç hastalıklarıyla ilgili hekimlik kolu. **Dahiliye mütehassısı.** İç hastalıkları uzmanı.

daim *s. (da:im) Ar.* sürekli, sonsuz. **daim olmak** sürüp gitmek.

daima *be. (da:ima:) Ar.* sürekli olarak, her zaman.

daimî *be. (da:imi:) Ar.* kalıcı, sürekli, temelli.

dair *s. (da:ir) Ar.* üstüne, üzerine, bir konu üstüne olan.

daire *a. (da:ire) Ar.* **1.** *mat.* bir çemberin içinde kalan düzlem parçası. **2.** bir yapının konut olarak kullanılan bölümlerinden her biri. **3.** belirili kamu işlerini yürütmekle görevli kuruluşlardan her biri. **4.** belli ölçü, çerçeve: *terbiyesi dairesinde çalışmak.* **5.** gemi ve bir yapıda belli işler için ayrılmış bölüm: *kalorifer dairesi.*

dairevî *s. (da:irevi:) Ar.* daire biçiminde olan.

dairesel *s. mat.* daire biçiminde olan, daire ile ilgili.

dakik, -ki *s. Ar.* **1.** düzenli işleyen. **2.** *mec.* zamanı kullanmada özen gösteren; her işi zamanında yapan.

dakika *a. (daki:ka) Ar.* **1.** bir saatlik zamanın altmışta biri. **2.** *mat.* derecenin altmışta biri. **3.** zaman, an. **Dakikası dakikasına.** Tam zamanında. **Dakikasında.** Hemen, anında.

daktilo *a. (dak'tilo) Fr.* **1.** yazı makinesi. **2.** yazı makinesiyle yazı yazmayı iş edinen kimse. **daktilo etmek** yazı makinesiyle yazı yazmak.

daktilograf *a. (dak'tilograf) Fr.* yazı makinesiyle yazı yazan kişi, daktilo.

daktilografi *a. (dak'tilografi) Yun.* makineyle yazı yazma işi.

dal *(I) a.* **1.** ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri. **2.** *mec.* kol, bölüm. **dal budak salmak** genişleyip yayılmak. **dal gibi kalmak** çok zayıflamak. **daldan dala konmak** sık sık değişiklikler göstermek.

dal *(II) a. hlk.* **1.** arka, sırt. **2.** kol. **3.** boyun, omuz, ense. **dalına basmak** birini bir tavırla kızdırmak.

dal *(III) s.* çıplak, yalın, düz.

dalak, -ğı *a.* **1.** *anat.* midenin arkasında, sol böbreğin üstünde bulunan, yassı, uzunca, gevşek dokulu, çok önemli bir organ. **2.** hlk. bal peteği.

dalâlet, -ti *a. (dalâ:let) Ar.* yanlış yola sapma, sapkınlık. **dalâte düşmek** sapkınlık yapmak.

dalamak *(-i)* **1.** dişlemek, ısırmak *(köpek).* **2.** dokunarak teni acıtmak, kaşındırmak *(böcek, ısırgan).*

dalaş *a.* **1.** kavga.**2.** kedi, köpek gibi hayvanların boğuşması.

dalaşmak *(nsz, -e)* **1.** boğuşup birbirini ısırmak *(köpek).* **2.** *mec.* ağız kavgası etmek.

dalavere *a. (dalave're) İt.* gizli oyun, yalan dolanla iş ayarlama. **dalavere çevirmek** yalan dolanla iş çevirmeye çalışmak.

daldırma *a.* **1.** daldırmak işi. **2.** bir dalı kökünden ayırmadan toprağa gömerek kökleşmesini sağlamak. **3.** bu yolla üretilen fidan.

dalavereci *a. ve s.* çıkarı için hileler yapan *(kimse).*

dalbastı *b. a. hlk.* taneleri iri, iyi cins bir çeşit kiraz.

daldırmak *(-i, -e)* **1.** dalmasına neden olmak. **2.** *mec.* dalmak, uyuklamak.

dalga *a.* **1.** deniz ya da gölde su yüzünde oluşan kıvrımlı hareket. **2.** belli bir süre etkili olan dönem. **3.** bir yüzeydeki kıvrım. **4.** saçların kıvrım genişliği. **5.** *argo* gizli iş, davranış. **6.** *argo* dalgınlık. **7.** *argo* geçici sevgili. **dalga geçmek** alay etmek. **dalgasına taş atmak** işini bozmak. **dalgaya düşmek** yanılmak, unutmak.

dalgacı *s. ve a.* işine gereken önem ve dikkati göstermeyen *(kimse).*

dalgakıran *b. a.* liman ve iskelelerin önlerine yapılan uzun set.

dalgalandırmak *(-i)* dalgalanmasına neden olmak.

dalgalanma *a.* **1.** dalgalanmak işi. **2.** *ekon.* mal fiyatlarının türlü nedenlerle inişi çıkışı. **3.** *mec.* bir toplumda oluşan karışıklık.

dalgalanmak *(nsz)* **1.** dalga oluşmak. **2.** *mec.* kıpırdamak. **3.** renkte ton değişmek.

dalgalı *s.* **1.** dalgası olan. **2.** dalga dalga görünen. **3.** kıvrımlı **4.** açıklı, koyulu. **5.** *fiz.* belli dalga boylarını alabilen.

dalgıç, -cı *a.* **1.** özel donanımla su altına inip çalışma yapan kimse. **2.** *argo* çalma huyu olan kimse.

dalgın *s.* **1.** dikkatini bir şey üzerine toplayamayan. **2.** *be.* kendinden geçmiş.

dalgınlık, -ğı *a.* **1.** dalgın davranış. **2.** derin uyku durumu. **dalgınlığına gelmek** ayırdına varamamak. **dalgınlığına getirmek** birinin dalgınlığından yararlanarak kendi. işini yürütmek.

dalış *a.* **1.** dalmak eylemi ya da biçimi. **2.** *sp.* futbolda kalecinin topu tutmak için yaptığı sıçrayış.

dalkavuk, -ğu *b. s.* **1.** çıkarı için başkalarına yaranmaya çalışan, saygılı davranan kimse, şaklaban. **2.** *tar.* saraylarda nükteli sözlerle ileri gelenleri eğlendiren kimse.

dalkavukça *be.* dalkavuğa yakışır biçimde.

dalkavukluk, -ğu *a.* dalkavukça davranış. **dalkavukluk etmek** yaranıcı davranışlarda bulunmak.

dallandırmak *(-i)* **1.** dallanmasına neden olmak. **2.** *mec.* bir sorunu büyütüp karışık duruma getirmek.

dallanmak *(nsz)* **1.** dal vermek. **2.** *mec.* genişlemek, yayılmak. **3.** *mec.* bir sorun karışık, güç duruma girmek. **dallanıp budaklanmak** iş genişleyip karışmak

dallı *s.* **1.** dalı olan. **2.** üzerinde dalları, çiçekleri olan. **dallı budaklı** karışmış.

dalmak, -ar *(-e)* **1.** suyun içine hızla, tamamen girmek. **2.** bir yerin içine hızla girmek. **3.** *mec.* kendini bir işe aşırı ölçüde bağlamak. **4.** *(nsz)* kendinden geçmek, uyuklamak **5.** *mec.* kendinden geçmek. **6.** güreşte dalma oyununu kullanmak *(spor)*. **dalıp gitmek** bir düşünceye takılıp kendini unutmak.

daltaban *b. s.* **1.** yalın ayak. **2.** *mec.* aşağılık, serseri.

dalyan *a. den.* deniz, göl ve ırmaklarda kıyıya yakın yerlerde kazık ve ağaçlarla oluşturulan balık avlama yeri. **dalyan gibi** boylu boslu.

dam *(I) a.* **1.** yapıların dış etkilerden korunması için üzerlerine yapılan çoğu kez kiremit kaplı kısım. **2.** toprak damlı ev, köy evi. **3.** *hlk.* ahır. **4.** *argo* tutuk evi. **dam altı** sığınılacak yer. **damdan çardağa atlamak** özen göstermeden konudan konuya geçmek. **damdan düşer gibi** ansızın ve yersiz olarak.

dam *(II) a. Fr.* **1.** dansta kavalyenin eşi. **2.** iskambil kâğıtlarında kız.

dam *(III) a. Far.* **1.** tuzak **2.** *mec.* hile, al.

dama *a. İt.* **1.** karelere ayrılmış zemin üzerinde on altışar taşla, iki kişi arasında oynanan bir oyun. **dama demek** tükenmek. **Dama taşı gibi.** Sık sık bir yerden bir yere atanan. **dama taşı gibi oynatmak** sık sık yerini değiştirmek.

damacana *a. İt.* su ya da başka sıvıları taşımaya yarayan, dar ağızlı büyük kap.

damak, -ğı *a.* ağız boşluğunun üst bölümü.

damalı *s.* üstünde kareler bulunan.

damar *a.* **1.** *anat.* canlılarda kanın ya da besleyici sıvıların dolaştığı kanal. **2.** mermer, tahta gibi kimi nesnelerde görülen çizgi. **3.** *mec.* soy. **4.** *mec,* huy, yapı. **Damar damar.** Kat kat. **Damar sertliği.** Değişik nedenlerle ortaya çıkan dolaşım güçlüğü ve kan basıncının artması hastalığı. **damarına basmak** birini duyarlı olduğu bir konuda kızdırmak. **damarına çekmek** soyununun özelliklerini almak.

damat, -dı *a. Far.* **1.** güvey. **2.** yeni evlenen erkek.

damga *a.* **1.** bir nesnenin üstüne bir işaret bırakmaya yarayan âlet. **2.** bu araçla basılan işaret. **3.** *mec.* yüz kızartıcı durum. **damga vurmak** iz bırakmak. **damga yemek** kötü bir san almak, adı kötüye çıkmak.

damgacı *a.* mühür, kaşe gibi şeyler yapan kimse.

damgalamak *(-i)* **1.** bir şeye damga vurmak. **2.** *mec.* birine gerçeğe aykırı karalama atmak. **3.** birine gerçeğe aykırı nitelik yüklemek.

damgalanmak *(nsz)* **1.** damgalamak işi kendine yapılmak. **2.** *mec.* kötü tanıtılmak.

damıtık, -ğı *s. kim.* damıtma yoluyla elde edilmiş olan.

damıtmak *(-i) fiz ve kim.* **1.** katı maddeleri ısı yoluyla ayrıştırarak gaz ürünler elde etmek. **2.** sıvı bileşikleri çeşitli etkenlerle özellikleri belirli ürünlere ayırmak.

damızlık, -ğı *s.* **1.** yalnız dölü alınmak için beslenen hayvan ya da yetiştirilen bitki. **2.** *a. hlk.* maya.

damla *a.* **1.** yuvarlak biçimde, çok küçük sıvı. **2.** damlalıkla kullanılan ilâç. **3.** yüreğe inme, felç. **4.** *mec.* çok az. **5.** *s.* damla biçiminde olan. **damla inmek** yüreğine inmek, çok üzülmek. **Damla damla.** Azar azar.

damlalık, -ğı *a.* **1.** bir sıvıyı ölçülü olarak damlatmak için özel hazırlanmış araç. **2.** bir yapıda dam oluklarını taşıyan yan duvar. **3.** yıkanmış kapların sularının akması için kullanılan mutfak aracı.

damlamak *(-e)* **1.** damla olarak tek tek düşmek. **2.** *(nsz)* içindekini damla damla akıtmak. **3.** *mec. (nsz, -e)* bir yere çekinmeden girmek.

damla sakızı *b. a.* duru, parlak renkli iyi cins bir sakız.

damla taş *b. a.* **1.** tıraş edilmeden yuvarlak ve cilâlı bırakılmış, değerli bir taş. **2.** *jeol.* sarkıt.

damlatmak *(-i, -e)* damla damla akıtmak.

damper *a. İng.* bir şasiye bindirilmiş, inip kalkar kasası olan, kendinden hareketle yükü boşaltan düzen.

damperli *s.* damper düzeni olan.

damping *a. (da'mping) İng.* **1.** belli bir süre için düşük fiyatla mal satma. **2.** ucuzluk.

dana *a. zool.* sütten kesilmesiyle bir yaşı arasındaki erkek sığır. **dananın kuyruğu kopmak** beklenen ve korkulan sonuç gerçekleşmek.

danaburnu *b. a. zool.* toprak altında yaşayan, bitkilere köklerini keserek zarar veren bir böcek.

dandini *ünl.* **1.** bebekleri uyuturken söylenen tekerlemede geçer: *dandini dandini dastana.* **2.** *s.* düzensiz, karışık. **Dandini bebek.** Yaşına yakışmayan davranışlarda bulunan.

dalgalak-ğı *s. tkz.* düşüncesiz, akılsız.

danışıklı *s.* gerçekte olmadığı halde anlaşma sonunda öyle gösterilen.

danışma *a.* **1.** danışmak işi. **2.** danışılan yer, müracaat. **Danışma kurulu.** Danışmanlardan oluşan kurul.

danışmak *(-i,-e)* birinden bilgi almak, görüş istemek.

danışman *a.* kendisine danışılan, bilgi ve görüş istenen kimse.

danışmanlık, -ğı *a.* danışmanın yaptığı iş, müşavirlik.

Danıştay *öz. a.* yönetim anlaşmazlıklarına bakan yüksek mahkeme.

Danimarkalı *öz. a.* Danimarka ulusundan ya da bu ulusun soyundan olan kimse.

daniska *s. tkz.* en iyi.

dans *a. Fr.* müzik eşliğinde yapılan ve estetik değer taşıyan düzenli vücut hareketleri, raks.

dansçı *a.* **1.** dans eden kişi. **2.** meslek olarak dans yapan kimse.

dansör *a. Fr.* dans etmeyi meslek edinen erkek.

dansöz *a. Fr.* dans etmeyi meslek edinen kadın.

dantel, dantelâ *a. (dante'lâ) Fr.* kumaş kenarına işlenen değişik biçimlerde, ince ağ görünümünde örgü, tentene.

dar *(I) s.* **1.** içine alacağı nesneye göre ölçüleri yetersiz olan. **2.** ensiz. **3.** *mec.* yetersiz. **4.** elverişsiz, sınırlı. **5.** *be.* ancak, ucu ucuna. **dar gelmek** sıkıntı vermek. **dar gelirli** geliri az olan. **dara düşmek** sıkıntıya düşmek. **darda kalmak** güç duruma düşmek.

dar *(II) a. Far.* ölüm cezalılarını asmak için dikilen direk.

dara *a. (da'ra) İt.* **1.** kabıyla tartılan bir malın kabının ağırlığı. **2.** yük taşıyan bir aracın boş olarak ağırlığı. **darasını düşmek** kabın ağırlığını hesaptan düşmek.

daracık, -ğı s. çok dar.

darağacı *b. a.* ölüm cezası alanları asmak için dikilen direk, sehpa.

daralmak (nsz) **1.**dar duruma gelmek. **2.** *mec.* güçleşmek, zorlaşmak. **3.** *mec.* sıkışmak, bunalmak.

daraltmak *(-i)* dar duruma getirmek.

darasız *s. be.* darası alınmadan.

darbe *a. Ar.* **1.** vuruş, çarpış. **2.** bir ülkede güç kullanarak yönetimi değiştirme **3.** *mec.* birini güç duruma düşüren olay. **darbe vurmak** işlerini kötüleştirmek. **darbe yemek** gücünü sarsıcı durum olmak.

darbelemek *(-i)* **1.** vurmak, çarpmak. **2.** *mec.* yıkıma uğratmak. **3.** *mec.* engellemek.

darbımesel *a. (da'rbımesel) Ar.* atasözü.

dar boğaz *b. a. coğ.* **1.** kısık. **2.** *mec.* toplumda, çözümlenmesinde güçlüklerle karşılaşılan durum.

darbuka *a. Ar.* toprak ya da madenden yapılan, bir yanı açık, uzunca çalgı.

darbukacı *a.* darbuka çalan kimse.

dargın *s.* darılmış olan, küskün.

dargınlık, -ğı *a.* dargın olma durumu, küskünlük.

darı *a. bot.* tohumları bazı bölgelerde yiyecek olarak kullanılan, kurağa dayanıklı, küçük taneli bitki; bazı bölgelerimizde mısır.

darılgan *s.* çabuk darılan.

darılma *a.* darılmak işi. **Darılmaca yok.** Sakın darılma, darılmak olmaz.

darılmak *(-e)* **1.** bir nedenle arayı bozmak, ilgiyi kesmek. **2.** kırılmak, incinmek. **3.** azarlamak, paylamak.

darlaşmak *(nsz)* dar duruma gelmek.

darlaştırmak *(-i)* dar duruma getirmek.

darlık, -ğı *a.* **1.** dar olma durumu. **2.** *mec.* geçim güçlüğü. **3.** *mec.* iç sıkıntısı.

darmadağın *s.* çok dağınık, çok karışık.

darmaduman *s.* karmakarışık. **darmaduman etmek** iyice karıştırmak. **darmaduman olmak** iyice karışmak.

darp, -bı *a. Ar.* **1.** vurma,. dövme. **2.** *mat.* çarpma. **3.** *müz.* vuruş.

darphane *b. a.(darpha:ne) Ar.* para basılan yer.

darülaceze *b. a. (da:'rülaceze) Ar.* düşkünler evi, düşkünler yurdu.

darülfünun *b. a. (da:'rülfünu:n) Ar.* eskiden üniversite.

dava *a. (da:va) Ar.* **1.** yargı organlarına başvurma. **2.** savunulan düşünce, çözümlenmesi gereken konu. **3.** *mec.* sorun. **4.** *mec.* emel, ülkü.

davacı *a.* yargı organına başvuran kimse.

davalı *a.* **1.** dava edilen kimse. **2.** *s.* dava konusu olan şey. **3.** davası olan.

dava vekili *b. a.* avukat sayısı beşten az olan yerlerde avukat yetkisi taşıyan kimse.

davet, -ti *a. (da:vet) Ar.* **1.** çağrı, çağırma. **2.** yemekli toplantı. **davet etmek** çağırmak, istemek

davetçi *a.* çağrıcı, çağrıyı yapan kimse.

davetiye *a. (da:vetiye) Ar.* çağrı için gönderilen kâğıt.

davetli a. çağrılı, çağrılan.

davlumbaz *a. Ar. Far.* evlerde dumanı toplayıp havaya vermeye yarayan boşluk. **2.** kös, davul.

davranış *a.* **1.** davranmak işi, tutum. **2.** *fel.* dıştan gözlenebilen tepkilerin tümü. **3.** *psikol.* dış etkiler karşısında gösterilen tepkilerin tümü.

davranmak *(nsz)* **1.** bir şeye karşı belli bir tavır takınmak. **2.** bir şeye el atmak, girişmek. **3.** bir şeyi yapmaya hazır olmak.

davudî *s. (da:vudi:) Ar.* kalın ve tok ses.

davul *a. Ar.* büyük bir kasnağın iki yanına gergin deri geçirilerek yapılan, tokmakla vurularak çalınan çalgı. **Davul çalsan işitmez.** Uykusu ağırdır. **Davulun sesi uzaktan hoş gelir.** İşin içinde olmayanlar o işi kolay sanırlar.

dayak, -ğı *a.* **1.** dövmek işi, kötek. **2.** bir şeyin yıkılmaması için konulan destek. **3.** kapı arkalarına takılan sürgü. **dayak atmak** dövmek, sopalamak. **Dayak düşkünü.** Dayağı hak eden. **dayak yemek** dövülmek.

dayamak *(-i,-e)* **1.** bir şeyi bir yere dokunur duruma getirmek. **2.** bir yerden, bir şeyden destek almak, güç almak. **3.**

korkutmak için hızla yaklaştırmak. **4.** *tkz.* bekletmeden vermek: *Parayı dayadı.*

dayanak, -ğı *a.* **1.** dayanılacak nesne. **2.** *mec.* kanıt, belge. **3.** *mec.* güç vereci, destek.

dayanıklı *s.* dayanabilen, sağlam, güçlü.

dayanıklılık,-ğı *a.* dayanıklı olma özelliği, sağlamlık.

dayanışma *a.* **1.** dayanışmak, birlikte olmak işi. **2.** *sos.* bir toplumda bireylerin duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması.

dayanışmak *(nsz,-le)fel.* bir topluluğun tüm bireyleri arasında bir oluşumu gerçekleştirmek için duygu, düşünce ve çıkar birliği göstermek, birbirini kollamak.

dayanmak *(-e)* **1.** bir yere yaslanmak. **2.** dayanıklı olmak, kullanımı uzun sürmek. **3.** varlığını korumak, zarar görmemek. **4.** birinden, bir şeyden güç almak. **5.** karşı koymak, karşı durmak. **6.** güç duruma katlanmak, çekmek. **7.** tüm gücünü kullanarak işi yapmak. **8.** ulaşmak, varmak. **9.** yeter olmak, yetişmek

dayatmak *(-i, -e)* **1.** dayamak işini yaptırmak. **2.** başkasının isteğine karşı koymak. **3.** *(nsz)* isteğini yaptırmakta direnmek.

dayı *a.* **1.** annenin erkek kardeşi. **2.** *mec.* bir kimsenin kayırıcısı olan, sözü geçer kişi. **3.** *hlk.* yaşlı erkeklere karşı seslenme sözü. **4.** *hlk.* yiğit.

dayılık, -ğı *a.* **1.** dayı olma durumu. **2.** *mec.* kayırıcılık, **3.** kabadayılık.

debdebe *a. Ar.* görkem, gösteriş, şatafat.

debdebeli *s.* görkemli, gösterişli.

debelenmek *(nsz)* **1.** bir acının etkisiyle çırpınmak **2.** tepinmek, kımıldamak. **3.** *mec.* boşuna uğraşıp durmak.

debi *a. Fr. coğ.* bir akarsuyun herhangi bir yerinde saniyede akan suyun hacmi, akım.

debriyaj *a. Fr.* kavrama, gerektiğinde motoru şafttan ayıran düzen.

Deccal *öz. a. (decca:l) Ar.* **1.** dinsel inanışa göre kıyamete yakın bir zamanda çıkacağına inanılan yalancı. **2.** *s. mec.* yalancı, fesat.

dede *a.* **1.** babanın ya da ananın babası. **2.** dededen başlayarak geriye doğru atalardan her biri. **3.** Mevlevî dergâhlarında çile doldurmuş olan derviş. **4.** *tkz.* çok yaşlı kimse.

dedektif *a. İng.* gizli polis, polis hafiyesi.

dedektör *a. Fr.* mayın gibi nesneleri bulmakta kullanılan araç.

dedikodu *b. a.* konusu çekiştirme ya da kınama olan konuşma. **dedikodu etmek** biri hakkında konuşmak.

defa *a. (defa:) Ar.* kez, kere. **defalarca** sık sık, sürekli olarak.

defans *a. Fr.* savunma.

defaten *be. (def'aten) Ar.* birden, bir kerede.

defetmek, -der *(-i)* **1.** kovmak. **2.** savmak, savuşturmak.

defile *a. Fr.* moda gösterisi, giyim tanıtımı.

defin *a. Ar.* insan ölüsünü gömme.

define *a. (defi:ne) Ar.* toprak altına gömülerek saklanmış kıymetli şeyler, gömü.

deflasyon *a. Fr.* para darlığı, parasal durgunluk.

defne *a. Yun. bot.* yaprakları güzel kokulu, kışın yapraklarını dökmeyen bir ağaç.

defnedilmek *(nsz)* gömülmek *(ölü)*.

defnetmek, -der *(-i, -e)* ölüyü toprağa vermek, gömmek.

defo *a.Fr.* kusur, özür, dikim ya da örgü kusuru.

defolmak *(nsz)* savuşmak, çekilip gitmek.

deforme *a. Fr.* biçimi bozulmuş, **deforme olmak** kalıbı bozulmak, biçimsizleşmek.

defter *a. Ar.* genellikle hafif bir kapak içinde toplanıp tutturulmuş kâğıt yaprakları. **defter tutmak** bir işletmenin işlemlerini günü gününe işlemek. **defterden silmek** dostluktan çıkarmak. **defterini dürmek** öldürmek ya da işine son vermek. **defterini kapamak** işle ilişkisini kesmek.

defterdar *a. Ar. Far.* ilin maliye işlerin yürüten yüksek görevli.

degajman *a. Fr. sp.* futbolda kalecinin topu sert bir vuruşla uzağa atması.

değer *a.* **1.** bir nesnennin kıymeti, karşılığı. **2.** bir şeyin para ile ölçülen karşılığı **3.** yüksek, yararlı nitelik. **4.** üstün yararlıkları olan kimse **5.** *mat.* bir değişkenin ya da bilinmeyenin sayı ile anlatımı. **değer biçmek** bir şeye değer koymak. **değer vermek** önem vermek, değerli saymak.

değerbilir *b. s.* iyilikten anlayan, kadirbilen.

değerlendirmek *(-i, -e)* **1.** bir şeyi yerinde kullanmak. **2.** bir şeyin önemini, nitelik ve niceliğini iyi belirlemek.

değerlenmek *(nsz)* değeri artmak, kıymetlenmek.

değerli *s.* değeri yüksek olan, kıymetli.

değin *il.* kadar, dek.

değgin *s.* ilişkin, dair.

değil *-imek* eyleminin olumsuz biçimi. **1.** ad cümlesinden olumsuzluk bildirir: *Gelen öğretmen değil.* **2.** olumsuzluk bildiren belirteç olarak kullanılır: *Süt değil kahve iç.*

değinmek *(-e)* bir konudan kısaca söz etmek.

değirmen *a.* **1.** öğüten. **2.** içinde öğütme işi yapılan yer. **Değirmenin suyu nereden geliyor?** İşin başarılması o kadar kolay değil.

değirmeci *a.* değirmen yapan ya da işleten kimse.

değirmen taşı *b. a.* değirmende tahılın öğütülmesinde kullanılan, çeşitli etkenlerle üstteki dönen, alttaki durağan sert yapılı iki taş

değirmi *s.* **1.** yuvarlak. **2.** eni boyuna eşit olan *(kumaş)*. **3.** *hlk. a.* yemeni, yazma gibi baş örtüsü.

değiş *a.* **1.** değmek işi ya da biçimi. **2.** bir nesne verip yerine başka bir nesne alma. **değiş etmek** bir nesne verip yerine başka bir nesne almak. **Değiş tokuş.** Alış veriş.

değişik, -ği *s.* değiştirilmiş. **2.** alışılmışın dışında bir özelliği olan. **3.** çeşitli, farklı.

değişiklik, -ği *a.* **1.** değişik olma durumu. **2.** değiştirme sonucunda ortaya çıkan durum. **3.** amaca uygun duruma getirmek için yapılan değiştirme.

değişme *a.* **1.** başka bir biçim ya da duruma girme. **2.** karşılıklı bir şey alıp verme.

değişken *s.* **1.** değişme özelliği gösteren, çok değişen, kararsız. **2.** *a. mat.* değişik sayısal değerleri alabilen nicelik.

değişmek *(nsz)* **1.** başka bir biçim ya da duruma girmek. **2.** yerine başka bir şey ya da kimse girmek. **3.** bir şey verip başka bir şey almak. **4.** başka bir durum almak.

değiştirmek *(-i)* **1.** değişikliğe uğratmak. **2.** bir nesneyi ya da kimseyi başka bir yere almak. **3.** bir şeyi verip başka bir şey almak. **4.** bir nesneyi başka bir duruma sokmak.

değiş tokuş *b. a.* alış veriş, takas.

değme *(I) a.* değmek işi, temas.

değme *(II) s.* **1.** her, sıradan, bayağı. **2.** seçkin, seçme: *Onu, değme atlar geçemez.*

değmek, -er *(I) (-e)* **1.** dokunmak, aralık kalmayacak kadar bir şeye yanaşmak. **2.** ulaşmak, erişmek. **3.** istenilen yere düşmek. **Değme keyfine.** Çok keyifli.

değmek, -er *(II) (-e)* **1.**değerinde olmak. **2.** karşılık olmak. **3.** *(nsz)* hoşa gitmek. **4.** eş değerde olmak.

değnek, -ği *a.* elde taşınacak nitelikle düzgün sopa. **2.** *mec.* dayak. **Değnek gibi.** Çok zayıf, ince.

değnekçi *a.* **1.** taşıt yoğunluğunun çok olduğu yerlerde taşıt ve yolcu sıralamasını yapan görevli. **2.** *esk.* kent düzenini sağlamakla görevli kimse.

deha *a. (deha:) Ar.* insan zekâsının yükselebileceği en üstü derece, dâhilik.

dehlemek *(-i)* **1.** hayvanı yürütmek. **2.** *argo* kovmak, savmak.

dehliz *a. Far* üstü kapalı, dar ve uzun geçit, koridor.

dehşet, -ti *a. Ar.* **1.** aşırı ürküntü, yılgı. **2.** olağanüstü. **dehşet saçmak** korku salmak. **dehşete kapılmak** çok korkmak.

dehşetli *s.* **1.** korku ve ürküntü veren. **2.** şaşırtıcı. **3.** *be.* çok fazla, son derece.

dejenerasyon *a. Fr.* asıl özelliklerini yitirme, soysuzlaşma.

dejenere *s. Fr.* **1.** soysuz, **2.** yetişmemiş, yoz. **dejenere olmak** soysuzlaşmak.

dek *(I) il.* kadar.

dek *(II) a. Far.* hile, düzen.

dekalitre *a. Fr.* on litrelik sıvı ölçüsü birimi.

dekametre *a. (dekame'tre) Fr.* on metre uzunluğunda uzunluk ölçüsü birimi.

dekan *a. Alm.* bir fakültenin yönetiminden sorumlu profesör.

dekanlık, -ğı *a.* dekanın görevi ya da makamı.

dekar *a. Fr. mat.* on ar değerinde alan ölçüsü birimi.

deklânşör *a. Fr.* **1.** bir akım kesicinin işleyişine etki ederek açılmasını önleyen düzen. **2.** fotoğraf makinesinin çalışması için basılan düğmesi.

deklârasyon *a. Fr.* **1.** bildirme, duyurma. **2.** açıklama, bildiri. **deklâre etmek** bildirmek, açıklamak.

dekolte *a. Fr.* kolların, göğüs ve sırtın bir bölümü açık kadın giysisi.

dekont, -tu *a. Fr.* **1.** ödenmiş ya da ödenecek hesapların dökümü. **2.** tüm indirimler yapıldıktan sonra borçlunun ödeyeceği tutar.

dekor *a. Fr.* **1.** bir oyuna uygun olarak hazırlanan sahne düzeni. **2.** bir yere süsleme amacıyla verilen düzen. **3.** *mec.* görünüş, manzara.

dekorasyan *a. Fr.* dekor yapma, bir yeri süsleme.

dekoratif *s. Fr.* süslemeye yarayan, süsleyici.

dekoratör *a. Fr.* **1.** iç mimar. **2.** dekor yapma işlerini sanat edinmiş kimse.

dekore s. *Fr.* süsleme amacıyla düzenlenmiş. **dekore etmek** süsleme amacıyla bir yere düzen vermek.

delâlet, -ti *a. (delâ:let) Ar.* **1.** aracılık, kılavuzluk. **2.**iz, işaret. **delâlet etmek** yol göstermek, aracılık etmek.

deldirmek *(-i)* delmek işini yaptırmak.

delegasyon *a. Fr.* bir topluluğu temsile yetkili kurul.

delege *a. Fr.* kendisine bir konuda yetki verilerek gönderilen kimse, elçi.

delgi *a.* bir nesne üzerinde delik açmaya yarayan araç, matkap.

deli *s.* **1.** aklını yitirmiş, delirmiş. **2.** *mec.* çılgın, davranışları aşırı olan. **3.** *mec.* aşırı derecede düşkün. **4.** coşkun, azgın. **Deli alacası.** Tutarsız parlak renklerden oluşan. **deli divane olmak** birini aşıra derecede sevmek. **deli etmek** çılgına çevirmek. **Deli saçması.** Anlamsız, tutarsız söz. **delinin eline değnek vermek** kötülük yapabilecek bir kimseye kolaylık sağlamak. **deliye dönmek** çok sevinmek.

deli bozuk, -ğu *b. s.* sözü sözüne uymayan, dengesiz.

delice *s.* **1.** davranışları deliye uygun olan. **2.** *be.* çılgınca.

delici *s.* **1.** delen, delme işi yapan. **2.** *mec.* çok etkili: *delici bir bakış.*

deli dolu *b. s.* aklına geldiği gibi konuşan, patavatsız.

deli fişek, -ği *s.* atak, delişmen.

delik, -ği *a.* **1.** küçük, dar çukur. **2.** *s.* delinmiş., **3.** *argo* ceza evi. **4.** *a.* küçük hayvan yuvası. **Delik büyük yama küçük.** Gelir az gider çok. **delik deşik etmek** yaralar, kesikler açmak. **deliğe girmek** tutuklanmak. **deliğe tıkmak** hapsetmek.

delikanlı *b. a.***1.** çocukluk çağından çıkmış genç erkek. **2.** gençlere seslenme ünlemi olarak kullanılır. **delikanlılık etmek** yiğitlik, doğruluk yapmak.

delil *a. Ar.* **1.** aranılan gerçeğe ulaştıran bulgu, kanıt. **2.** *huk.* kanıt. **3.** aracı, kılavuz.

delilik, -ği *a.* deli olma durumu, delice davranış. **deliliğe vurmak** kendini deli gibi göstermek. **deliliği tutmak** delice davranışlarda bulunmak.

delinmek *(nsz)* **1.** delmek işine konu olmak. **2.** delik oluşmak. **3.** *mec.* uyulmamak, çiğnenmek: *Yasaklar delindi.*

delirmek *(nsz)* aklını yitirmek, çıldırmak, deli olmak.

delirtmek *(-i)* çıldırtmak, deli etmek.

delişmen *s.* **1.** şımarık, delice tavırlı. **2.** sağlam yapılı, güçlü, atak.

delmek, -er *(-i)* **1.** delik duruma getirmek, delik açmak. **2.** *mec.* kırmak, incitmek.

delta *a. Yun. coğ.* bir akarsuyun çatallaşarak denize döküldüğü yer.

dem *a. Far.* **1.** soluk, nefes. **2.** zaman, çağ. **3.** içki. **4.** çayın renk ve koku bakımından durumu. **dem vurmak** bir şeyden söz etmek.

demagog *a. Fr.* güzel sözler ederek ilgiyi üstüne çeken kimse, halk avcısı.

demagoji *a. Yun.* güzel, çekici sözler söyleyerek ilgiyi üzerine çekme işi, halk avcılığı.

demeç, -ci *a.* yetkili bir kimsenin bir konuda yayın organlarına yaptığı açıklama. **demeç vermek** bir konuda açıklamalarda bulunmak.

demek *(-i)* **1.** bir şey söylemek. **2.** *(-e)* ad vermek **3.** anlamına gelmek. **4.** o halde, şu halde. **dediğinden çıkmamak** söylediğini kesinlikle yapmak. **dediğine gelmek** karşı çıktığı şeyi sonra kabul etmek. **demeye getirmek** hissettirmeye çalışmak. **deyip de geçmek** önemsememek.

demet, -ti *a. Yun.* **1.** bağlanarak oluşturulmuş deste, bağlam. **2.** bitki ya da çiçek destesi.

demetlemek *(-i)* demet durumuna getirmek, destelemek.

demincek *be.* hemen önce, biraz önce.

deminki *s.* az önceki.

demir *a.* **1.** *kim.* esmer renkte, kullanım alanı geniş, sert bir element **2.** *s.* demirden yapılmış. **3.** madenden yapılmış parça: *topuk demiri.* **4.** su taşıtlarının dalga ya da akıntılardan etkilenmesini önlemek için suya, dururken attıkları ucu sivri, çatallı ağır demir parçası, çapa. **demir almak** yola çıkmak. **demir atmak** durmak. **demire vurmak** zincire bağlamak.

demirbaş *b. a.* **1.** bir yerde sürekli kullanılan, o yere kayıtlı olan ve gelene devredilen eşya. **2.** *s.* bu nitelikte olan. **3.** *mec.* bir yerin eskisi olan.

demirci *a.* demir işleriyle uğraşan kimse.

demircilik, -ği a. demir işçiliği ya da demir alım satım işi.

Demirkazık, -ğı *b. a. astr.* Kutup Yıldızı

demirlemek *(-i)* **1.** kapı ya da pencerenin kol demirini takmak, kapatmak. **2.** *den.* demir atmak. **3.** *mec.* demirle vurmak, dövmek.

demirli *s.* **1.** içinde demir bulunan **2.** demir parmaklık ya da demir parça takılmış olan. **3.** *den.* demir atmış *(gemi).* **demirli beton** yapılarda gücü ve esnekliği sağlamak için demir ve çimentodan yararlanılarak dökülen beton.

demir yolu *b. a.* demir tekerlekli taşıtların işlediği, iki raydan oluşan yol.

demlemek *(-i)* çayın beklenen koku ve rengi alması için ısı üzerinde bekletmek.

demlenmek *(nsz)* **1.** çayın rengi ve kokusu suya geçmek. **2.** pilâv gibi bazı yemek, pişikten sonra bekletilip kıvama gelmek. **3.** *tkz.* içki içmek.

demlik, -ği *a.* çay demlemeye yarayan kap.

demode *s. Fr.* modası geçmiş.

demografi *a. Fr.* nüfus bilimi.

demokrasi *a. Fr.* halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi, demokratlık.

demokrat, -ti *s. Fr.* demokrasi yanlısı.

demokratik, -ği *s. Fr.* demokrasiye uygun, halk egemenliğine dayanan.

demokratikleşmek *(nsz)* demokrasiye uygun biçime girmek.

denaet, -ti *a. (dena:et) Ar.* alçaklık.

denek, -ği *a.* üzerinde deneyler yapılan kimse ya da nesne.

denek taşı *b. a.* **1.** altın, gümüş gibi madenlerin ayarını anlamak için sürüldükleri taş, mihenk. **2.** *mec.* bir kimsenin değerini anlamaya yarayan davranış.

deneme *a.* **1.** denemek işi, sınama. **2.** taslak, son biçimini bulmamış. **3.** *ed.* bir yazı türü.

denemek *(-i)* **1.** sınamak, tecrübe etmek.**2.** bir işi başarmak amacıyla başlamak.

denet, -ti *a.* denetlemek, incelemek.

denetçi *a.* denetleme işiyle görevli kimse, kontrolör.

denetim *a.* denetleme işi, kontrol. **denetim kurulu** denetleme kurulu.

denetlemek *(-i)* bir işin kurallara uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini incelemek.

deney *a.* **1.** bir gerçeği göstermek ve bir yasayı doğrulamak amacıyla yapılan araştırma, inceleme işlemi. **2.** deneyim, uygulama.

deneyim *a.* bir kişinin belli bir dönemde iş üzerinde edindiği bilgi ve becerilerin tümü. **deneyim kazanmak** deneyimli duruma gelmek.

deney kabı *b. a.* içinde kimya deneyi yapmaya uygun kap.

deneysel *s.* deneye dayanan,deney yoluyla edinilen, deneyle ilgili.

denge *a.* **1.** devrilmeden durabilme durumu. **2.** *fiz.* birbirini yok eden güçlerin sonucu olan durma durumu. **3.** zihinsel ve duygusal uyum. **4.** toplumsal ve ekonomik düzende uygunluk. **dengesi bozulmak** uyum ortadan kalkmak.

dengelemek *(-i)* **1.** dengesini sağlamak. **2.** uyum sağlamak.

dengeli *s.* **1.** dengesi yerinde olan. **2.** *mec.* tutum ve davranışlarında uyum bulunan.

dengesiz *s.* dengesi yerinde olmayan **2.** *mec.* tutum ve davranışlarında uyumsuzluk bulunan.

dengesizlik, -ği *a.* **1.** denge olmama durumu. **2.** *mec.* ölçüsüzlük, oransızlık.

deniz *a.* **1.** yer kabuğunun çukur bölümlerini dolduran, birbirleriyle bağlantılı büyük su kütlesi. **2.** bu su kütlesinin belli bir bölümü. **3.** *mec.* denizde dalga olma durumu: *Bugün deniz var.* **4.** *mec.* sınırsız genişlik, bolluk. **deniz bindirmek** birden bire fırtına çıkmak. **deniz durmak** denizdeki fırtına geçmek. **deniz tutmak** deniz taşıtlarında sarsıntıdan rahatsızlanmak. **denizde kum onda para** parası çok. **denize dökmek** düşmanı denize kadar sürüp yok etmek. **Denize düşen yılana sarılır.** Güçlükte her çareye baş vurulur.

denizaltı *b. a. ask.* deniz altında da yol alabilen savaş gemisi.

denizanası *b. a. zool.* yassı, saydam yapılı bir deniz hayvanı, medüz.

denizaşırı *b. s.* çok uzaklarda bulunan.

denizci *a.***1.** denizle ilgili işlerde çalışan. **2.** deniz askeri. **3.** *sp.* deniz sporları yapan kimse.

denizcilik, -ği *a.* **1.** denizlerde sefer yapma işi. **2.** denizle ilgili meslek. **3.** deniz sporculuğu.

denk, -ği *a. ve s.* **1.** yük hayvanlarının sağ ve soluna konulan iki parça yükten her biri. **2.** yatak, yorgan gibi şeylerin bağlanmasından oluşan yük. **3.** *s.* ağırlık bakımından eşit olan. **4.** *mec.* nitelik yönünden eşit. **denk gelmek** rastlamak. **denk getirmek** uygun düşürmek. **Dengi dengine.** Uygun olanıyla.

denklem *a.* **1.** *mat.* içinde yer alan bazı niceliklere uygun bir değer verildiği zaman sağlanabilen eşitlik. **2.** *kim.* bir yanda olaya giren çeşitli maddelerin formülleri diğer yanda ise kimyasal olaylar sonunda oluşan yeni maddelerin formülleri bulunan eşitlik.

denklemek *(-i)* denk duruma getirmek, eşitlemek.

denkleşmek *(nsz, -le)* birbirine denk olmak, denk duruma gelmek.

denkleştirmek *(-i,-e)* **1.** denk duruma gelmesini sağlamak. **2.**gereken toplamı bulmak: *Kirayı güç denkleştirdim.*

denli *(I) il.* kadar.

denli *(II) s.* ağırbaşlı, tutarlı, saygılı.

deodoran *a. ve s. Fr.* kötü kokuyu giderici *(madde).*

densiz *s.* saygısız ve yakışıksız davranan. **densiz densiz konuşmak** yakışıksız, yersiz sözler söylemek.

densizleşmek *(nsz)* saygısız davranır duruma gelmek.

densizlik, -ği *a.* yakışıksız davranış, saygısızlık.

depar *a. Fr. sp.* bir yarışın başlayış anı, çıkış.

deplâsman *a. Fr. sp.* takımların kendi sahaları dışında maça gitmeleri.

depo *a. Fr.* bir nesnenin korunmak ve saklanmak için konulduğu yer. **2.** bir malın çokça bulunduğu ve toptan satıldığı yer. **depo etmek** biriktirmek.

depolamak *(-i)* depoya koymak.

depozit, depozito *a. İt.* bir iş anlaşması sırasında yatırılan güvence ya da bağlanma parası.

deprem *a.* **1.** yer kabuğunun kırılması, çökmeler ya da yanardağların püskürme durumuna geçmesi nedeniyle oluşan yer sarsıntısı, zelzele **2.** *mec.* büyük bunalım, sarsıntı.

deprem bilimi *b. a.* depremleri inceleyen bilim, sismoloji

depremyazar *b. a.* depremlerin yerini, süresini, gücünü saptayan araç, sismograf.

depresyon *a. Fr. psikol.* ruhsal çöküntü.

depreşmek *(nsz)* yeniden ortaya çıkmak.

derbeder *s. Far.* yaşayışı ve davraşıları düzensiz, dağınık.

derbent, -di *a. Far* **1.** iki dağ arasındaki geçit yeri, boğaz. **2.** sınırlarda bulunan küçük kale.

derdest, -ti *a. Far.* alma, toplama. **derdest etmek** almak, toplamak.

dere *a.* **1.** küçük akarsu ve bunun yatağı. **2.** iki dağ arasındaki uzun çukur. **3.** çatılarda yağmur sularını oluğa veren çinko ya da kiremit oluk. **dere gibi akmak** çok kan akmak. **Dere Tepe.** İnişli çıkışlı. **dereden tepeden konuşmak** rastgele konular üzerinde konuşmak. **dereyi görmeden paçayı sıvamamak** bir işe karar verirken acele etmemek.

derebeyi *b. a.* **1.** Orta Çağda elindeki toprakları istediği gibi kullanan kimse. **2.** *mec.* zorba.

derebeylik, -ği *b. a.* **1.** derebeyi olma durumu. **2.** *tar.* Orta Çağda geniş topraklarını ve üzerindeki insanları tek bir insanın malı sayan Orta Çağ siyasal düzeni, feodalite. **3.** bir derebeyi yönetimindeki bölge.

derece *a.* **1.** basamak, aşama. **2.** ölçeklerde işaretlenen her bölüm. **3.** bir çemberin üç yüz altmışta birine eşit açı. **4.** termometre. **5.** *il.* denli, kadar **6.** *sp.* yarışmalarda başarı gösterme. **derece almak** yarışmada sıralamaya girmek. **derece derece** yavaş yavaş.

derecelemek *(-i)* derecelere ayırmak.

dereceli *s.* **1.** derecesi olan, başarılı. **2.** derecelere ayrılmış.

dergâh *a. (derga:h) Far. e.* dervişlerin barındıkları, ibadet ettikleri yer.

dergi *a.* teknik, bilim, sanat ya da siyasal konularda incelemeler yapan, belirli aralıklarla yayımlanan sürekli yayın.

derhal *be. (de'rhal) Far.* çabucak, hemen.

deri **1.** insan ve hayvan vücudunu kaplayan, tüy, kıl ya ya da pulla kaplı örtü. **2.** işlenerek kullanılacak duruma getirilmiş hayvan derisi. **3.** *s.* bu deriden yapılmış. **derisine sığmamak** çok kibirli davranmak. **derisini yüzmek** birinin tüm varlığını elinden almak

derici *a.* dericilik eşleri yapan kimse.

derin *s.* **1.** dibi yüzeyinden ya da ağzından uzak olan. **2.** yüzeyden içeri giren, içe işleyen. **3.** benzerlerinde en ileride olan. **4.** yoğun. **5.** *mec.* çok içten gelen. **6.** *a. mec.*dip. **derin derin düşünmek** çok uzun düşünmek. **Derin uyku**. Ağır uyku. **Derinden derine.** İçten içe.

derinliğine *be.* çok ayrıntılı olarak.

derinleşmek *(nsz)* **1.** derin duruma gelmek. **2.** bilgisini sağlamlaştırmak.

derinleştirmek *(-i)* **1.** derin duruma getirmek. **2.** geniş ve ayrıntılı bir biçimde araştırmak.

derinlik, -ği *a.* **1.** bir şeyin dip tarafının yüzeye, ağıza olan uzaklığı. **2.** *fiz.* bir cismin en ve boyundan başka üçüncü boyutu. **3.** bulunulan yere göre uzakta olan yer. **4.** *mec.* ayrıntılarıyla kavrama gücü. .**5.** *mec.* varlığın içi, özü.

derişik *s. kim.* bileşimindeki su alınarak yoğunlaştırılmış.

derkenar *a. Far.* yazıda çıkma.

derleme *a.* **1.** derlemek işi. **2.** *s.* seçilip toplanmış.

derlemek *(-i)***1.** seçme yaparak toplamak, bir araya getirmek. **2.** düzgün bir biçimde toplamak. **derleyip toplamak** düzenlemek, düzene sokmak.

derlenmek *(nsz)* toplanmak, düzene girmek.

derli toplu *b. s.* **1.** düzenli, düzene sokulmuş. **2.** *be.* düzenli bir biçimde.

derman *a. Far.* **1.** güç, takat. **2.** ilâç, em. **3.** *mec.* çıkar yol, çare, umar. **dermanı kesilmek** güçsüzleşmek.

dermansız *s.* bitkin, gücü kalmamış.

dermansızlaşmak *(nsz)* gücü kalmamak, güçsüzleşmek.

dermatoloji *a. Fr. tıp* deri hastalıklarıyla ilgili hekimlik dalı, cildiye.

derme çatma *b. s.* gelişigüzel toplanmış. **2.** değersiz şeylerle özensiz olarak yapılmış.

dermek, -er *(-i) hlk.* devşirmek, derlemek, toplamak.

dernek, -ği *a.* **1.** belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk. **2.** toplantı, düğün. **3.** pazar ya da panayır kurulan gün.

ders *a. Ar.* **1.** bir konuda öğretmenin verdiği bilgi. **2.** sınıfta bir ders için ayrılan süre **3.** öğrencinin öğrenmek zorunda olduğu bilgi. **4.** öğüt, ibret. **ders almak** başa gelen bir olaydan ibret almak. **ders olmak** ibret olmak.

dershane *b. a. (dersha:ne) Ar. Far.* **1.** ders yapılan yer, derslik. **2.** devlet okulları dışında ücret karşılığı ders veren kuruluş, dersane.

derslik-ği *a.* sınıf, dershane.

dert-di *a. Far.* **1.** üzüntü. **2.** ağrı, hastalık. **3.** *mec.* kaygı, sorun. **dert olmak** sıkıntı vermek. **dert yanmak** sızlanarak sıkıntılarını anlatmak. **derdine yanmak** kendi sıkıntısına üzülmek. **derdini çekmek** kendi durumuna üzülmek.

dertleşmek *(nsz,-le)* karşılıklı dertlerini anlatmak.

dertli *s.* derdi olan, üzüntülü.

deruhte *a. Far.* üstlenme, üzerine alma. **deruhte etmek** üstlenmek.

derunî *s. (deru:ni:) Far. Ar.* içten, içle ilgili.

derviş *a. Far.* **1.** bir tarikata girmiş, onun yasa ve törelerine bağlı kimse. **2.** *mec.* alçak gönüllü, hoşgörülü kimse. **3.** çilekeşliği benimsemiş kimse.

derya *a. (derya:) Far.* **1.** deniz. **2.** *mec.* bilgisi bol olan kimse. **3.** *mec.* bir şeyin bol olduğu yer. **Derya gibi.** Pek çok.

desen *a.* **1.** varlıkları çeşitli yüzeyler üzerinde çizgilerle gösterme. **2.** çizgi resimler.

desigram *a.Fr. mat.* bir gramın onda biri değerinde ağırlık ölçüsü, dg

desilitre *a. Fr. mat.* bir litrenin onda biri değerindeki hacim ölçüsü birimi, dl

desimetre *a. Fr.* metrenin onda biri. dm

desinatör *a. Fr.* desen yapmayı meslek edinmiş kimse.

desise *a. Ar.* oyun, aldatma, düzen, al.

despot, -tu *a. Fr.* **1.** bir ülkeyi baskıyla yöneten kimse. **2.** *mec.* her istediğini yaptırmak isteyen kimse.

destan *a. Far.* tarih öncesi yaşama ilişkin olağanüstü olayları anlatan, kahramanlık masalları. **2.** *ed.* halk edebiyatında kahramanlık olaylarını konu alan şiir. **Destan gibi.** Uzun yazılmış. **destan yaratmak** üstün başarılar kazanmak.

destanlaşmak *(nsz)* olağanüstü başarı ve kahramanlık göstermek.

deste *a. Far.* **1.** aynı ya da birbirine yakın olan nesnelerin bir arada bağlanmışı, bağlam, demet. **2.** yağlı güreşte gürüşçilerin ayrıldıkları beş dereceden en düşüğü. **3.** *s. mec.* çok: *deste deste paralar.*

destek, -ği *a. Far.* **1.** dayak, dayanak. **2.** üzerine bir şey koymaya, tutturmaya yarayan araç. **3.** *mec.* yardımcı. **destek görmek** yardım almak, korunmak. **destek olmak** yardımcı olmak, yardım etmek.

desteklemek *(-i)* **1.** destek olmak. **2.** *mec.* bir kimseye ya da kuruluşa yardım

sağlamak. **3.** *mec.* arka olmak, arka çıkmak.

desteksiz *s.* desteği olmayan, destek konulmamış. **desteksiz atmak** çok yüksekten atarak konuşmak.

destelemek *(-i)* deste durumuna getirmek, deste yapmak.

destroyer *a. İng.* orta tonajda, yüksek hızlı savaş gemisi.

destur. *a. Far.* **1.** izin, müsaade. **2.** *ünl.* yol verin, açılın!

deşarj *a. Fr.* **1.** boşalma. **2.** rahatlama. **deşarj olmak** içini dökmek, boşalmak.

deşelemek *(-i)* **1.** sert bir biçimde deşmek, karıştırmak. **2.** *mec.* araştırmak.

deşifre *s. Fr.* çözülmüş, açıklanmış. **deşifre etmek** güç bir yazıyı çözmek, açıklamak. **deşifre olmak** açığa çıkmak.

deşilmek *(nsz)* **1.** yarılmak. **2.** *(yara)* patlamak. **3.** *mec.* karıştırılmak.

deşmek, -er *(-i)* **1.** oymak, delmek, karıştırmak. **2.** *mec.* bir sorunun üzerinde yeniden durmak, kurcalamak.

detant, -tı *a. İng.* yumuşama, gevşeme.

detay *a. Fr.* ayrıntı.

deterjan *a. Fr.* petrolden elde edilen, temizleme ve arıtma özelliği bulunan toz ya da sıvı madde.

determinist *s. Fr.* determinizle ilgili olan. **2.** determinizm yanlısı olan.

determinizm *a. Fr. fel.* her olayın bir nedeni olduğunu, aynı koşullarda aynı nedenlerin, aynı sonuçları doğuracağını ileri süren öğreti, gerekircilik.

dev *a. Far.* **1.** korkunç masal yaratığı. **2.** *s. mec.* olağanüstü irilikte olan. **3.** *mec.* çok büyük, çok önemli. **dev adımlarıyla ilerlemek** çok başarılı olmak. **Dev gibi.** İri ve güçlü.

deva *a. (deva:) Ar.* ilâç, umar, çare.

devalüasyon *a. Fr.* parada değer düşürümü, paranın alış gücünün düşmesi.

devam *a. Ar.* **1.** sürme, kesilmeme, bitmeme. **2.** bir yere belli bir amaçla gerekli zamanlarda gitme. **3.** ek. **4.** *ünl. Kesme, devam et!* **devam etmek** bir işi sürdürmek.

devamlı *s.* **1.** sürekli, kesintiye uğramayan. **2.** işine düzgün giden.

devamsız *s.* **1.** sürekli olmayan, kesilen. **2.** işine düzgün gitmeyen.

devasa *s. Far.* dev gibi, çok büyük.

dev aynası *b.a.* nesneleri olduğundan çok büyük gösteren. **kendini dev aynasında görmek** kendini önemli ve büyük saymak.

deve *a. zool.* genellikle sıcak ülkelerde yaşayan, geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir ya da iki hörgücü bulunan; yük taşımakta kullanılan bir hayvan. **Deve gibi.** Uzun boylu ve hantal. **Deve kini.** Kolay kolay geçmeyen kin. **Devede kulak.** Çok ufak ve az. **deveye hendek atlatmak** hemen hemen olanaksız bir iş. **deveyi hamuduyla yutmak** büyük hırsızlık yapmak.

deveboynu *b. a.* S ya da U biçiminde boru.

deve kuşu *b. a. zool.* Afrika'da yaşayan, uçamayan, ancak uzun bacaklarıyla çok hızlı koşan, iri bir kuş. **deve kuşu gibi başını kuma sokmak** başkalarını aldattığını sanmak.

deveran *a. Ar.* dönme, dolaşım.

devingen *s. fiz.* hareketli.

devinim *a.* devinme eylemi, hareket.

devinmek *(nsz)* **1.** vücudu oynatmak, kıpırdatmak. **2.** *fiz.* bir cismin, bir noktaya göre, yeri ve durumu değişmek.

devir, -ri *(I) a.Ar.* kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası. **devir açmak** tarihte özellik taşıyan yeni bir çağ başlatmak.

devir *(II) a. Ar.* **1.** dönme, dönüş. **2.** aktarılma. **3.** bir malı bir kimseden başka bir kimsenin üstüne geçirme. **4.** bir görevin bir kimseden başka bir kimseye geçmesi. **5.** sürekli ve düzenli değişme.

devirmek *(-i)* **1. 1.** ayakta ya da dik duran bir nesneyi yatay duruma getirmek. **2.** *mec.* bir yönetimin yetkilerini güce dayanarak elinden almak. **3.** *mec.* tümünü içmek. **4.** bir işin tamamını yapmak.

devleşmek *(nsz)* **1.** çok büyümek, irileşmek. **2.** *mec.* aşırı bir biçimde gelişmek, önemi, gücü artmak.

devlet, -ti *a. Ar.* **1.** toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal örgütlü bir ulusun ya da uluslar topluluğunun oluşturduğu tüzel kişilik. **2.** devletin yönetim katı, hükümet. **3.** *mec.* mutluluk. **devlet kuşu konmak** beklenmeyen bir mutluluğa ulaşmak.

devletçi *s.* **1.** devletçilik yanlısı. **2.** devletçiliğe uygun olan.

devletçilik, -ği *a.* yönetim ve ekonomik işlevlerin devletçe yürütülmesi anlayışı, kamuculuk.

devletler arası *b. s.* birden çok devleti kapsayan ya da birden çok devletle ilgisi olan.

devletleştirmek *(-i)* kamu yararı için devlete mal etmek, kamulaştırmak.

devletli *s. esk.* **1.** mutlu olan. **2.** Osmanlılarda vezir paşalara verilen unvan.

devralmak *(-i)* teslim almak, devir yoluyla almak.

devran *a. Ar.* **1.** dünya. **2.** zaman, çağ.

devre *a. Ar.* **1.** dönem. **2.** *fiz.* elektrik çevrimi. **devreye girmek** ilgilenmek, karışmak.

devren *be.* devir yoluyla, devrederek.

devretmek, -der *(-i, -e)* **1.** dolaşmak, dönmek. **2.** bir mal üzerindeki hakları başka birine vermek. **3.** aktarmak. **4.** baştan sonuna dek okumak.

devridaim *b. a. Ar.* **1.** tam ve sürekli dolaşım. **2.** motorda soğutma suyunun dönmesini sağlayan aygıt.

devrik, -ği *s.* **1.** kendi üzerine bükülmüş. **2.** yatırılmış, yıkılmış. **3.** *mec.* yönetimden güç kullanarak indirilmiş. **Devrik tümce.** *dilb.* Yüklemi diğer ögelerden daha önce gelen tümce.

devrim *a.* **1.** çevrilme, katlanma, bükülme. **2.** yerleşik toplumsal düzeni köklü, hızlı ve geniş kapsamlı olarak değiştirme ve yeniden biçimlendirme eylemi. **3.** bilimde, sanatta, düşüncede birden bire olan köklü değişmeler.

devrimci *a.* **1.** değişmeden, yenileşmeden yana olan. **2.** devrim yapan.

devrimcilik, -ği *a.* devrimci olma, devrimden yana olma niteliği.

devriye *a. Ar.* güvenliği sağlamak

için dolaşan polis, jandarma gibi görevliler topluluğu.

devşirilmek *(nsz)* derlenmek, toplanmak.

devşirme *a.* **1.** devşirmek işi. **2.** *tar.* yeniçeri ocağına yetiştirilmek üzere, çocuk toplama işi. **3.** *tar.* yeniçeri ocağına bu yolla alınan çocuk.

devşirmek *(-i)* **1.** bir araya getirmek, derlemek, toplamak. **2.** katlamak, düzeltmek.

deyim *a.* gerçek anlamından az çok ayrı bir anlam taşıyan, kalıplaşmış sözler öbeği.

deyiş *a.* **1.** anlatım biçimi, söyleyiş yapısı. **2.** *ed.* halk türküsü.

dezavantaj *a. Fr.* engelleme olasılığı, kesme durumu.

dezenfeksiyon *a. Fr.* dezenfekte işi.

dezenfektan *a. ve s. Fr.* mikrop öldürme özelliği olan.

dezenfekte *s. Fr.* temizlenmiş, mikroptan arındırılmış. **dezenfekte etmek** mikroptan arındırmak.

dırıltı *a.* **1.** bezdirici bir biçimde söylenme. **2.** çatışma, çekişme. **dırıltı çıkarmak** çekişmeye yol açmak.

dırlanmak *(nsz)* bezdirecek biçimde söylenmek.

dırlaşmak *(nsz)* dilleşmek, ağız kavgası etmek.

dış *a.* **1.** sınır içinde bulunmayan yer. **2.** bir konunun kapsamına girmeyen şey. **3.** içte bulunmayan yer. **4.** *s.* yabancı ülkelerle ilgili. **5.** *s.* birden çok nesne arasında merkeze en uzak olan. **Dış pazar.** Bir ülkenin mal satabildiği başka ülkeler. **Dışı eli yakar, içi beni yakar.** Görünüşe aldanmamalıdır. **Dışı kalaylı, içi alaylı.** Güzel görünüşlü ama içi kötü. **dışında kalmak** ilgilenmemek, karışmamak.

dış açı *b. a. mat.* iki doğruyu kesen üçüncü bir doğrunun oluşturduğu açılardan dışta kalanlar ya da kapalı şekillerin iç açılarını bütünleyen açılar.

dışa dönük, -ğü *b. s.* **1.** dışla ilişkisi olan. **2.** *psikol.* dışa dönük nitelikleri olan. dış dünya ile yakın ilişki kurabilen.

dış alım *b. a.* bir ülkede dış ülkelerden mal alma, ithalât.

dış alımcı *b. a.* ithalâtçı.

dışarı *a.* **1.** dış çevre, dış yer. **2.** kişinin konutundan ayrı olan yer. **3.** yurt dışı. **4.** *be.* dışa, dış çevreye. **dışarı vurmak** açıklamak, belli etmek.

dışa vurum *b. a.* insanın algılanacak bir biçimde kendini dışa yansıtması.

dışbükey *b. s. fiz.* yüzeyi tümsek olan, tümsekli.

dış deri *b. a. biy.* sinir sistemini ve duygu organlarını oluşturan, embriyonun dış yüzeyini örten tabaka.

dış işleri *b. a.* bir devletin başka devletlerle ilgili işleri.

dış kulak, -ğı *b. a. anat.* kulağın, kulak kepçesi ve dış kulak yolundan oluşan bölümü.

dışlamak *(-i,-den)* bir kimseyi ya da bir şeyi yok saymak, ilgilenmemek.

dış satım *b. a.* bir ülkenin dış ülkelere yaptığı satışlar, ihracat.

dış satımcı *b. a.* ihracatçı, başka ülkelere mal satan.

diba *a. (di:ba:) Far.* altın ve gümüş işlemeli bir tür ipek kumaş.

dibek, -ği *a.* **1.** taştan ya da ağaçtan yapılmış büyük havan. **2.** *s.* dibekte dövülmüş olan.

didaktik, -ği *s. Fr.* **1.** öğretici. **2.** *a.* öğretim bilgisi.

didar *a. (di:dar) Far.* yüz, çehre.

didik didik *s.* **1.** didiklenmiş olan. **2.** *be.* didikleyerek. **didik didik etmek** iyice didiklemek, karıştırmak, incelemek.

didiklemek *(-i)* **1.** bir şeyi çekiştirerek parçalamak. **2.** bir şeyin ya da bir yerin içindeki şeyleri iyice karıştırmak, araştırmak, aramak.

didiklenmek *(nsz)* didiklemek eylemine konu olmak.

didinmek *(nsz)* çok güçlükler çekerek sürekli çalışmak.

didişken *s.* didişmekten hoşlanan.

didişmek *(nsz, -le)* **1.** biribirini hırpalamak. **2.** *mec.* güç koşullarda çalışmak, uğraşmak.

didon *a. Fr.* bisikletin ön tekerlek maşasına bağlanmış, yön değiştirme aracı.

diferansiyel *a. Fr.* dönemeçlerde taşıtların arka tekerleklerinin ön tekerleklerden ayrı hızla dönmelerini sağlayan aygıt.

difteri *a. Fr. tıp* genellikle çocuklarda görülen, bulaşıcı bir hastalık, kuşpalazı.

diğer *s. (di'ğer) Far.* öteki, öbür, başka.

dijital *s. Fr.* sayısal.

dik, -ki *s.* **1.** yer çekimi doğrultusunda olan, eğik ya da yatık olmayan. **2.** eğimi az olan. **3.** kalın, tok *(ses).* **4.** *mat.* birbirine dik doğrulardan oluşmuş: *dik açı.* **dik dik bakmak** öfkeli bir biçimde bakmak. **dik rüzgâr** geminin yoluna karşı esen yel. **Dik başlı.** Kimseye boyun eğmeyen.

dikdörtgen *b. a. mat.* tüm açıları dik olan dörtgen.

dikelmek *(nsz)* dikleşmek, dik duruma gelmek. **2.** ayakta durmak. **3.** *mec.* karşı gelmek, kafa tutmak.

diken *a. bot. zool.* **1.** bazı bitkilerin dal, yaprak ya da meyve kabuklarında; bazı hayvanlarınsa derilerinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri **2.** dikeni çok olan bitki. **diken diken olmak** irkilmek, ürpermek **diken üstünde oturmak** tedirginlik duymak. **diken dutu** böğürtlen.

dikey *be.* **1.** dik olarak. **2.** *s. mat.* başka bir doğruyla kesiştiğinde onunla dik açı oluşturan.

dikici *a.* dikerek onarım işleri yapan kimse.

dikili taş *b. a.* önemli bir olayın ya da bir utkunun anısına dikilmiş, tek parça yüksek taş.

dikilmek *(nsz)* **1.** dikmek işi yapılmak. **2.** dik duruma gelmek. **3.** ayakta durmak. **4.** belli bir noktaya sürekli bakmak. **5.** engellemek, karşı koymak.

dikim *a.* **1.** dikmek işi, biçimi. **2.** fide ya da fidan dikme işi.

dikim evi *b. a.* geniş çapta dikim işleri yapılan yer.

dikine *be.* **1.** dikey olarak. **2.** *mec.* inadına. **dikine gitmek** kendi bildiğini yapmak.

dikiş *a.* **1.** dikmek işi. **2.** dikme biçimi. **3.** dikilen yer. **4.** dikilecek nesne. **5.** biçip dikme işi, terzilik. **dikiş atmak**

yarılan ya da yırtılan yeri tutturmak. **dikiş tutturamamak** bir işte sürekli çalışamamak.

dikit, -ti *a. jeol.* mağaraların tabanında, ükstten damlayan suların içindeki kirecin katılaşmasıyla oluşan yükseltilerden her biri, damla taş.

dikiz *a. argo* bakma, gözetleme. **dikiz etmek** bir yeri gizlice izlemek, gözlemek.

dikizlemek *(-i) argo* sezdirmeden bakmak, gözetlemek.

dikkat, -ti *a. Ar.* **1.** düşünceyi bir şey üzerine toplama, uyanıklık. **2.** *mec.* ilgi, özen. **3.** *ünl.* Dikkat ediniz! **dikkat çekmek** uyarmak. **dikkat kesilmek** dikkatini bir noktada toplamak. **dikkate almak** gereğini düşünmek.

dikkatli dikkat eden, özen gösteren.

dikleşmek *(nsz)* **1.** dik bir duruma gelmek. **2.** *mec.* karşı gelmek, kafa tutmak.

dikme *a.* **1.** dikmek işi. **2.** *mat.* dikey olan doğru ya da düzlem. **3.** *hlk.* yeni dikilmiş fidan. **4.** yapılarda pencere ya da kapıların yanlarına konulan direklerden her biri.

dikleştirmek *(-i)* **1.** dik duruma getirmek. **2.** *mec.* sertleştirmek, kızdırmak.

dikmek,-er *(I) (-i, -e)* **1.** bir nesneyi dik olarak durdurmak. **2.** yetiştirmek için bitki fidesi ya da fidanını toprağa yerleştirmek. **3.** *hlk.* içindekilerin tümünü içmek. **4.** yapı yapmak, inşa etmek.

dikmek, -er *(II) (-i)* kumaş, deri gibi nesneleri iğneye takılmış iplikle tutturmak.

diksiyon *a. Fr.* **1.** tümceleri dilin özellik ve kurallarına uygun olarak söyleme biçimi. **2.** konuşulan dilin incelenmesi.

dikta *a. Alm.* hiçbir koşula bağlı kalmadan, kesin olarak uyulması gereken buyruk.

diktacı *a. ve s.* yönetimde dikta yanlısı olan *(kimse)*.

diktatör *a. Fr.* **1.** tüm siyasal yetkileri elinde bulunduran kimse. **2.** zorba.

diktatörlük, -ğü *a.* **1.** diktatör olma durumu. **2.** yönetim erkinin bir ya da birçok kişinin oluşturduğu bir yürütme organınca denetimsiz olarak kullanıldığı siyasal düzen. **3.** bu düzenle yönetilen ülke.

dikte *a. Fr.* **1.** bir şeyi aynen yazdırma. **2.** bu biçinde yazdırılan şey. **dikte etmek** birine isteklerini zorla kabul ettirmek.

dil *(I) a. biy.* **1.** ağız boşluğunda bulunan, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya ve tat almaya yarayan etten, uzun organ. **2.** *dilb.* insanların duygu ve düşüncelerini sözler ya da işaretlerle anlatma aracı.**3.** belli durum ve mesleklere özgü anlatım. **4.** duygu ve düşünceleri bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı: *müzik dili.* **dil çıkarmak** alay etmek. **dil uzatmak** bir kimse için kötü sözler söylemek. **Dil yarası.** Sözün yarattığı kırgınlık. **dillere düşmek** hakkında dedikodu yapılmak. **dile vermek** duyurmak. **dili dönmemek** amacını iyi anlatamamak. **dili dolaşmak** şaşırıp ne söyleyeceğini bilememek. **dilinden düşürmemek** sürekli anmak. **dilini bağlamak** susmak zorunda bırakmak. **diliyle**

sokmak ağır ve kırıcı sözler söylemek. **dillere destan olmak** adı halk arasında duyulmak.

dil *(II) a. Far.* gönül, yürek. **dil yarası** gönül yarası, ileri kırgınlık.

dilbasan *b. a.* **1.** boğazı görebilmek için hekimlerin dil üzerine bastırdıkları araç. **2.** ilâç karıştırmakta kullanılan yassı araç.

dilbaz *a. Far.* **1.** konuşkan, güzel sözler söyleyen. **2.** konuşmasıyla etkileyen.

dilber *s. Far.* alımlı, güzel, çekici *(kadın)*.

dil bilgisi *b. a.* bir dilin ses, biçim ve tümce yapısını inceleyip kurallarını belirleyen bilim.

dil bilimi *b. a.* dillerin yapısını gelişmesini, yayılmasını; ses, biçim, .anlam, ve cümle bilgisi kamımından genel ya da karşılaştırmalı olarak inceleyen bilim.

dilci *a.* **1.** dil bilimci. **2.**dille ilgili araştırmalar yapan kimse.

dildaş *b. a.* aynı dili konuşanlardan her biri.

dilek, -ği *a.* bir kimsenin istediği şey, istek, rica, arzu.

dilekçe *a.* bir dileği iletmek için resmî makamlara sunulan imzalı, adresli yazı. istida.

dilemek *(-i)* **1.** birinden bir şeyin yapılmasını istemek, arzu etmek. **2.** biri için bir dilekte bulunmak **3.** *mec.* canı istemek.

dilenci *a. ve s.* **1.** geçimini dilenerek sağlayan kimse. **2.** *mec.* arsızca ve ısrarla bir şeyi isteyen.

dilencilik, -ği *a.* **1.** dileci olma durumu. **2.** dilenciye yakışan tavır. **dilencilik etmek** el açıp dilenmek.

dilendirmek *(-i)* **1.** dilenme işini yaptırmak. **2.** dilenecek duruma getirmek.

dilenmek *(nsz, -den)* **1.** sadaka istemek. **2.** *mec.* acındırarak başkasından bir şeyler istemek.

dilim *a.* **1.** bir bütünden kesilmiş ince, yassı parça. **2.** radyatör paçalarından her biri. **Dilim dilim.** Parça parça. **dilim dilim etmek** dilimlemek, dilimlere ayırmak.

dilimlemek *(nsz)* dilimler biçiminde kesmek, dilimlere ayırmak.

dillendirme *a.* **1.** dillendirmek işi. **2.** *ed.* kişileştirilen varlıklara, cansız yaratıklara, söz söyletme sanatı, intak.

dillenmek *(nsz)* **1.** konuşmaya başlamak. **2.** *mec.* hakkında dedikodu yapılmak.

dilli *s.* konuşkan, sürekli ve tatlı konuşan *(çocuk)*.

dilmek, -er *(-i)* **1.** bir bütünü küçük, yassı parçalara ayırmak, kesmek. **2.** *hlk.* yarmak.

dil peyniri *b. a.* koyun sütünden yapılmış, tuzsuz, lezzetli, beyaz peynir.

dimağ *a. Ar.* **1.** beyin. **2.** bilinç, zihin.

dilşat, -dı *b. s. (dilşa:t) Far.* sevinçli, gönlü hoş.

dimdik *s. ve be.* **1.** tam dik. **2.** sağlıklı. **3.** metin, boyun eğmeyen. **4.** dosdoğru. **dimdik ayakta durmak** işini yürütmek, yıkılmamak. **dimdik durmak** tutumunu değiştirmemek, yılmamak.

din *a.* **1.** doğaüstü güçlere, değişik kutsal sayılan varlıklara ve Tanrı'ya inanmayı, tapınmayı düzenleştiren toplumsal kurum. **2.** bu inançları kurumlar, kurallar, töreler ve semboller biçiminde toplayan düzen. **dinden imandan çıkmak** çok çok sinirlenmek. **dini gibi bilmek** kesinlikle bilmek. **dinim aşkına** dinim tanık olsun ki. **3.** *a. Fr. Fiz.* bir gramlık bir kütlenin hızını bir saniyede bir santimetre artıran güç.

dinamik, -ği *a. Fr.* **1.** *fiz.* mekaniğin kuvvet, hareket, enerji arasındaki ilişkilerini inceleyen dalı. **2.** *mec.* canlı, etkin, atak.

dinamit, -ti *a. Fr.* güçlü bir patlayıcı madde.

dinamitlemek *(-i)* **1.** dinamitle havaya uçurmak. **2.** *mec.* bir girişimi, kuruluşu engelleyici davranışta bulunmak.

dinamitlenmek *(nsz)* **1.** dinamitle vurulmak **2.** *mec.* engellenmek.

dinamo *a. Fr.* mekanik enerjiyi elektrik enerjisine çeviren aygıt.

dinamometre *b. a. fiz.* elektrik gücünü ölçmeye yarayan aygıt.

dinç, -ci *s.* gücü ve sağlık durumu yerinde olan, zinde.

dinçleşmek *(nsz)* dinç duruma gelmek.

dindar *s. ve a. Ar, Far.* din kurallarına bağlı, din sevgisi yüksek *(kimse)*.

dindaş *a.* aynı dinden olan kimselerden her biri.

din dışı *b. s.* dinle ilgisi olmayan.

din erki *b. a.* siyasal gücün, Tanrı'nın temsilcileri olduklarına inanılan din adamlarının elinde bulunduğu siyasal, toplumsal düzen, teokrasi.

dingil *a.* tekerleklerin ortasından geçen, aracın altına enlemesine yerleştirilmiş mil, aks.

dingin *s.* **1.** kımıldamayan, durgun. **2.** *mec.* gücü tükenmiş, yorgun.

dinî *s. (dinî:) Ar.* dinle ilgili, din hakkında, dinsel.

dinlemek *(-i)* **1.** işitmek için özen göstermek. **2.** birinin öğüdü, sözü uyarınca davranmak. **3.** uymak, boyun eğmek. **4.** dinleme aracıyla muayene etmek.

dinlence *a.* dinlendirici şey, tatil.

dinlendirmek *(-i)* **1.** dinlenmesini sağlamak. **2.** durulmaya bırakmak. **3.** tarlayı boş bırakmak, nadasa bırakmak. **4.** yiyecekleri bir ara bekletmek.

dinlenmek *(nsz)* **1.** çalışmaya ara vermek, yorgunluk gidermek. **2.** önemsenmek, söylediği yerine getirilmek. **dinletmek** *(-i, -e)* söz geçirmek, dinlemesini sağlamak.

dinleyici *a.* **1.** söylenen ya da çalınan bir şeyi dinleyen kimse. **2.** kayıtlı olmadığı halde dersleri dışardan izleyen kimse.

dinmek, -er *(nsz)* **1.** durmak, sona ermek, bitmek. **2.** susmak. **3.** kesilmek, durmak.

dinazor *a. Yun. zool.* ikinci devirde karalarda yaşamış dev sürüngenler.

dinsel *s.* dinle ilgili, din üzerine olan.

dinsiz *s.* **1.** dinsel inancı olmayan, ateist. **2.** *mec.* acımasız.

dip, -bi *a.* **1.** çukur ya da oyuk bir nesnenin alt bölümü. **2.** taban. **3.** dikili duran bir nesnenin yerle birleştiği nokta.

4. kapalı bir yerin çıkışa göre en uzakta olan bölümü. **dibi görünmek** tükenmek, bitmek. **dibine darı ekmek** bir şeyi bitirmek. **dibini bulmak** içindekileri bitirmek.

dipçik, -ği *a.* ateşli silâhların atış sırasında omuza dayanan ya da elle tutulan bölümü.

dipçiklemek *(-i)* dipçikle vurmak.

dipdiri *b.* çok diri, sağlam.

dip koçanı *b. a.* hesap çıkarmak için kullanılmak üzere, kesilen bilet ya da makbuzlardan defterde kalan örnek.

diploma *a. İt.* bir öğrenim kurumunca belli bir öğrenim programına katılanlara verilen, bu kurumun bitirildiğini gösteren resmî belge.

diplomasi *a. Fr.* **1.** uluslar arası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü. **2.** yabancı bir ülkede ya da bir toplantıda kendi ülkesini temsil etme sanatı. **3.** bu işte çalışan kimsenin mesleği, görevi. **4.** *mec.* güç bir görüşmede gösterilen beceriklilik.

diplomat, -tı *a. Fr.* **1.** uluslar arası ilişkilerde ülkesini temsil etmekle görevli kimse. **2.** *mec.* ilişkilerde becerekli olan kimse.

diplomatik, -ği *s. Fr.* diplomasi ile ilgili.

dipnot, -tu *b. a.* sayfa içinde geçen bir düşünce ya da bilgi ile ilgili olarak sayfa altına konulan açıklama.

dirayet, -ti *a. (dira:yet) Ar.* yetenek, beceriklilik, güçlülük.

dirayetli *s.* yetenekli, becerikli, güçlü.

direk, -ği *a.* **1.** değişik nesnelerden yapılan uzun ve kalın destek. **2.** sütun. **3.** *mec.* en önemli kimse.

direksiyon *a. Fr.* taşıtlara istenilen yönü vermeye yarayan düzenek, yönelteç. **direksiyon sallamak** taşıt aracı kullanmak.

direkt *be. Fr.* durmadan, duraksız, doğruca. **2.** doğrudan doğruya, aracısız.

direktif *a. Fr.* talimat, emir, yönerge, buyruk. **direktif vermek** buyruk vermek.

direktör *a. Fr.* müdür, yönetmen.

diremek *(-i, -e)* **1.** bir şeyi bir başka şeye dayamak, **2.** *mec.* direnmek, karşı koymak.

direnç,-ci *a.* **1.** karşı koyma gücü, direnme. **2.** *fiz.* bir maddenin elektrik akımına karşı koyma özelliği.

direniş *a.* direnmek işi, karşı koyma, dayanma.

direnişçi *a.* direnen, karşı koyan.

direnmek *(nsz)* bir düşünce, bir durum ya da bir istekte ısrar etmek, inat etmek.

diretmek *(nsz)* direnmek, ısrar etmek, inat etmek.

dirgen *a. hlk.* harmanda sapları yaymaya yarayan uzun, çatallı araç.

dirhem *a. Ar.* 3.148 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü. **2.** bir çeşit gümüş para. **Dirhem dirhem.** Azar azar, çok az ölçüde. **dirhem dirhem satmak** kendini çok ağır satmak, büyüklenmek.

diri *s.* **1.**canlı, yaşamakta olan. **2.** güçlü, zinde. **3.** solmamış. **4.**gereğince pişmemiş. **Diri diri.** Canlı olarak, iyice pişmeden.

dirileşmek *(nsz)* canlanmak, yeniden diri duruma gelmek.

dirilik, -ği *a.* diri olma durumu, canlılık.

dirilmek *(nsz)* **1.** güçlenmek, canlanmak. **2.**solmuş ya da pörsümüş durumdayken canlılık kazanmak. **3.** hasta iken iyileşmek. **4.** *mec.* yeniden etkinlik kazanmak.

diriltmek *(-i)* dirilmesini sağlamak.

dirlik, -ği *a.* **1.** *hlk.* yaşayış, sağlık, varlık. **2.** erinç, mutluluk. esenlik. **3.** *tar.* Osmanlı İmparatorluğu'nda bir hizmete karşılık bir kimseye devletçe verilen aylık ya da bir yere bağlı gelir. **Dirlik düzenlik.** Aile içinde iyi geçinme durumu. **dirlik yüzü görmemek** rahat ve huzura kavuşamamak.

dirliksiz *s.* geçimsiz, huysuz.

dirsek, -ği *a.* **1.** kolun en çok oynayan arka yanı. **2.** köşe. **3.** giyeceklerde dirseğe rastlayan yan. **4.** boruların doğrultularını değiştirmeye yarayan bağlantı parçası. **dirsek çevirmek** iş birliği yaptığı kimseye karşı soğuk ve ilgisiz davranmak. **dirsek çürütmek** okumak için yıllarca çalışmak

disiplin *a. Fr.* **1.** bir toplumda kurallara, yasalara, törelere özenle uyulması. **2.** bir toplumda kişilerin uyması gerekli düzenlemelerin tümü. **3.** bir öğrenim konusu olabilecek bilgilerin tümü.

disk, -ki *a.Fr.* **1.** *sp.* atletizmde atma aracı olarak kullanılan yuvarlak tahta. **2.** *anat.* omurları birbirine bağlayan ana madde.

diskalifiye *s. Fr. sp.* yarış dışı bırakılmış. **diskalifiye etmek** yarış dışı bırakmak. **diskalifiye edilmek** yarış dışı bırakılmak.

disket, -ti *a. Fr.* iki yüzlü, tek merkezli çizgiler üzerinde manyetik olarak birkaç yüz bin harf kaydebilen, bunları doğrudan doğruya kullanılabilir sözcükler biçiminde birleştiren hafıza.

diskotek, -ği *a. Fr.* **1.** plâk, ses barıdı koleksiyonu. **2.** plâk, bant çalınan kulüp.

dispanser *a. Fr.* hastalara ayakta ya da çok az yatırılarak bakılan, ilâç verilen bakım evi. sağlık evi.

distribütör *a. Fr.* dağıtıcı.

diş *a.* **1.** canlılarda besinleri ısırmaya,koparmaya, çiğnemeye yarayan; çene kemiklerine dizilmiş, sert ve beyaz organlardan her biri. **2.** testere, tarak gibi nesnelerde çıkıntılardan her biri. **3.** sarımsak gibi şeylerde tane. **diş bilemek** birine kin beslemek. **diş geçirememek** gücü yetmemek. **diş göstermek** korku vermek. **Dişe dokunur.** İşe yarar, önemli. **dişini sıkmak** sıkıntıya göğüs germek. **dişini sökmek** kötülük edemeyecek duruma getirmek. **dişten artırmak** tutumlulukla biriktirmek.

dişbudak, -ğı *b. bot.* **1.** kerestesi sert ve değerli bir ağaç. **2.** *s.* bu ağaçtan yapılmış.

dişçi *a.* diş hekimi.

diş eti *b. a. anat.* diş köklerini kaplayan et.

dişi *a. ve s.* **1.** yumurta oluşturan, yavru doğuran canlı. **2.** hayvan ve bitkilerin erkeği tarafından döllenecek biçimde oluşmuş cinsi. **3.** *a.* kadın. **4.** *s.* kadına özgü **5.** girintili çıkıntılı bölümleri olan nesnelerin girintili kısımları. **Dişi bakış.** Yumuşak, sevecen bakış.

dişi organ *b. a. bot.* çiçeklerde yumurtalığı içine alan, döllenme sonucu meyve ve tohumları oluşturan organ.

dişlek, -ği *s.* **1.** dişleri dışarı doğru çıkık olan. **2.** sözünü geçiren.

dişlemek *(-i)* bir şeyi ısırmak ya da dişle koparmak.

dişli s. **1.** dişleri olan. **2.** *mec.* sözünü geçiren, istediğini yaptırabilen. **3.** *a.* dişleri olan çark. **Dişli tırnaklı.** Sözünü geçiren.

ditmek, -er *(-i)* **1.** yün, pamuk gibi şeyleri ayırarak kabartmak. **2.** çok küçük parçalara ayırmak.

divan *a. (di:va:n) Far.* **1.** *tar.* yüksek düzeydeki devlet görevlilerinin oluşturdukları büyük meclis.**2.** divan edebiyatı şairlerinin şiirlerini topladıkları yapıt. **3.** oturak, sedir. **divan durmak** bir kimse karşısında saygı için ayakta durmak.

divane *s. (di:va:ne) Far.* **1.** budala, deli. **2.** *mec.* bir şeye çok düşkün olan. **divanesi olmak** bir şeye çok düşkün olmak. **divaneye dönmek** çok üzülmek, şaşırmak.

divan edebiyatı *b. a.* İslâmiyetin ve doğu kültürünün etkisiyle XIII-XIX asırlar arasında gelişen dil, konu ve işleniş açısından özellikler taşıyan edebiyat.

divanelik, -ği *a.* delilik, kaçıklık.

divan sazı *b. a. müz.* meydan sazı.

divitin *a.* bir yüzü havlı, pamuk ya da yünlü kumaş.

diyabet, -ti *a. Fr. tıp* şeker hastalığı, şeker.

diyafram *a. Fr.* **1.** *anat.* göğüs ve karın boşluklarını birbirinden ayıran ince ve geniş zar. **2.** *fiz.* ışığın kontrolünün gerekli olduğu yerlerde,içinden ışık demeti geçirilen, çapı ayarlanabilir delik.

diyagram *a. Fr.* **1.** bir olgunun değişimini gösteren çizim. **2.** çiçeğin tüm ayrıntılarını gösteren taslak, çizge.

diyalektik, -ği *a. Fr. fel.* doğa, toplum ve düşüncenin sürekli bir hareket ve değişim durumunda bulunduklarını savunan görüş, öğreti.

diyalog, -ğu *a. Fr.* **1.** karşılıklı konuşma. **2.** oyun, roman, öykü gibi yapıtlarda kişilerin konuşmaları. **3.** *mec.* uyum sağlama, anlaşma.

diyanet, -ti *a. (diya:net) Ar.* **1.** din kurallarına tam olarak bağlı olma durumu. **2.** din.

diyapazon *a. Fr. fiz.* titreştirilince ana seslerden birini veren U biçiminde çelik bir araç.

diyar *a.(diya:r) Ar.* ülke, memleket.

diyet, -ti *a. Ar.* **1.** İslâm hukukuna göre öldürme ya da yaralama durumlarında suçlunun ödemek zorunda olduğu para. **2.** bazı yiyecekleri kesme, perhiz.

diyetisyen *a. Fr.* beslenme uzmanı.

diyez *a. Fr. müz.* **1.** bir sesin yarım ton inceltileceğini gösteren nota işareti. **2.** *s.* böylece inceltilmiş *(ses).*

diz *a.* **1.** kaval, baldır ve uyluk kemiklerinin birleştiği yer. **2.** oturulduğunda uyluğun üst yanı. **Diz boyu.** Çok fazla. **diz çökmek** birinin gücünü kabul edip teslim olmak. **dize gelmek** boyun eğmek. **dize getirmek** teslim almak, buyruğuna almak. **dizini dövmek** çok pişman olmak **dizleri kesilmek** çok güçsüzleşmek.

dizanteri *a. Fr. tıp* ağrılı ve kanlı sürgünle beliren, bağırsaklarda yaralara yol açan, bulaşıcı bir salgın hastalık.

dizdar *a. Far.* kale bekçisi.

dize *a.* manzumelerde satırların her biri, mısra.

dizdirmek *(-i)* dizmek işini yaptırmak.

dizel *a. Alm.* sıkıştırılmış hava içine püskürtülen yakıtla çalışan motor.

dizge a. bir bütün oluşturacak biçimde karşılıklı olarak birbirine bağlı öğelerin tümü, sistem.

dizgesel *s.* sistemli, sistematik.

dizgi *a.* **1.** basım için harflerin basılacak yazıya uygun olarak dizilmesi.

dizgici *a.* basım işlerinde dizme işlerini yapan kimse.

dizgin *a.* atın başına takılarak yürütmeye yarayan özel kayış. **dizginini çekmek** aşırı davranışını engellemek. **dizginleri ele almak** yönetimi ele geçirmek. **dizginleri gevşetmek** baskıyı azaltmak **dizginleri ele vermek** başkasının yönetmine girmek.

dizginlemek *(-i)* **1.** ata dizgin takmak. **2.** *mec.* birinin aşırı davranışını kesmek.

dizgi yeri *b. a.* dizgi işlerinin yapıdığı yer.

dizi *a.* **1.** bir şey üzerine dizilenlerin tümü, sıra. **2.** bir tümü oluşturan nesnelerin hepsi. **3.** art arda, yan yana ya da zamana göre sıralanmış nesnelerin tümü. **4.** *mat.* değerleri artarak ya da azalarak art arda gelen terimler takımı.

dizilmek *(-e)* **1.** dizi durumuna getirilmek. **2.** sıraya girmek.

dizin *a.* bir yapıtın arkasına eklenen, yapıtla ilgili alfabetik liste, fihrist.

dizlik, -ği *a.* **1.** dize korumak için geçirilen kuşak. **2.** dize kadar uzanan boğazlı çorap. **3.** *hlk.* şalvar. **4.** *hlk.* iş önlüğü.

dizmek, -er *(-i, -e)* **1.** bazı nesneleri iplik, tel gibi nesnelere geçirmek. **2.** yana ya da üst üste sıralamak. **3.** harfleri uygun bir biçimde sıralayarak yazı oluşturmak.

dobra dobra *be.* sakınmadan, çekinmeden: *Dobra dobra söylemek.*

doçent, -ti *a. Alm.* üniversitelerde profesörden önceki aşamada bulunan öğretim üyesi.

dogma *a. Fr. fel.* doğru olup olmadığı sınanmadan benimsenen sav, nas.

dogmatik, -ği *s. Fr.* **1.** deneye dayanan kanıtları hiçe sayarak, kanılarını inanç öğelerinden çıkaran. **Dogmatik felsefe.** Eleştirinin ve kuşkuculuğun yer almadığı, katı inanç üstüne oturan felsefe.

dogmatizm *a. Fr.* öğreti ve ilkeleri kesin doğrular sayan, benimseyen, temel kabul eden öğreti.

doğa *a.* **1.** canlı ve cansız varlıkların tümü, tabiat. **2.** doğal güzellikleri bozulmamış, kent dışı kesim. **3.** yaratılış ve yapı özelliklerinin tümü.

doğal *s.* **1.** doğada bulunan. **2.** doğanın gereklerine uygun, bozulmamış. **3.** kendiliğinden olmuş, yapay olmayan. **4.** yapmacıksız. **5.** *be.* beklendiği gibi.

doğal gaz *b. a.* yer kabuğunun içinden çıkan ve yakıt olarak kullanılan yanıcı gaz.

doğan *a. zool.* kartalgillerden, alıştırılarak kuş avında kullanılan yırtıcı bir kuş.

doğa ötesi *b. a.* duygu ve düşüncelerimizle anlayamadığımız yaşamı araştıran felsefe, fizik ötesi.

doğaüstü *b. s.* doğa yasalarına uymayan, doğa yasalarıyla açıklanmayan.

doğmak, -ar *(nsz)* **1.** dünyaya gelmek. **2.** ufuktan yükselerek görünmek *(güneş, ay)*. **3.** *(-e)* zihinde birden bire oluşmak: *İçime doğmuştu.* **Doğduğuna pişman.** Bezgin.

doğrama *a.* **1.** doğramak işi **2.** bir yapının kapı, pencere, dolap gibi bölümleri.

doğramacı *a.* ahşap doğrama işleri yapan kimse.

doğramak *(-i)* keserek parçalamak.

doğru *s.* **1.** yönü değişmeyen. **2.** gerçek olan, yalan olmayan. **3.** akla, mantığa uyan. **4.** yasalara, yöntemlere uyan. dürüst. **5.** gerçek. **6.** *a. mat.* iki nokta arasındaki en kısa çizgi. **7.** *be.* eksiksiz, yanlışsız: *Doğru söylüyor.* **doğru bulmak** onamak. **doğru çıkmak** gerçek olduğu anlaşılmak. **doğru durmak** uslu durmak. **Doğrudan doğruya.** Araya kimse girmeden.

doğruca *s.* **1.** doğruya yakın. **2.** *be.* başka yöne sapmadan, dosdoğru.

doğrulamak *(-i)* **1.** bir şeyin doğru olduğunu ortaya koymak, desteklemek. **2.** *fel.* bir şeyi araştırmak, incelemek.

doğrulmak *(nsz)* **1.** eğikken düzgün duruma gelmek **2.** yönelmek. **3.** toparlanmak, dik duruma gelmek. **4.** *hlk.* para kazanır olmak.

doğrultmak *(-i)* **1.** doğru duruma getirmek. **2.** düzeltmek: *Zararı doğrulttuk.* **3.** yöneltmek. **4.** sağlamak, kazanmak.

doğrusu *be.* gerçek şu ki, doğruyu söylemek gerekirse.

doğu *a.* **1.** güneşin doğduğu ana yön, şark. **2.** bulunulan yere göre güneşin doğduğu yanda kalan bölge. **3.** *mec.* Avrupa'ya göre kalkınamamış diğer ülkeler. **4.** *s.* bu yörelerle ilgili olan.

doğulu *s. ve a.* doğu ülkelerinden olan ya da doğu uygarlığını benimsemiş olan.

doğum *a.* **1.** doğmak eylemi. **2.** bir kimsenin doğduğu yıl. **Doğum sancısı.** Yeni bir işe girişirken çekilen sıkıntılar. **doğum yapmak** doğurmak.

doğum evi *b. a.* doğum yapılan sağlık kuruluşu.

doğurgan *s.* **1.** çok doğuran. **2.** *mec.* çok eser veren, üretken.

doğurmak *(nsz, -i)* **1.** doğum yapmak, yavru dünyaya getirmek. **2.** *mec.* ortaya çıkmasına neden olmak.

doğurtmak *(-i, -e)* doğurmasına yardım etmek.

doğuş *a.* **1.** doğurma, doğum **2.** görünme: *Güneşin doğuşu.*

doğuştan *s. ve be.* **1.** yaratılıştan. **2.** *fel.* sonradan kazanılmayan, doğumla getirilen.

dok, -ku *a. İng.* gemilerin yüklerinin boşaltıldığı ya da onarıldığı üstü kapalı havuz. **2.** ticaret mallarını saklamak için rıhtımlara yapılan depo.

doksanlık, -ğı s. **1.** içinde doksan adet bulunan **2.** doksan yaşında olan.

doktor *a. Fr.* **1.** hekim. **2.** yüksek öğrenimden sonra bir bilim dalında üst öğrenim başarısını gösteren; bu alanda bir yapıt üreten kimselere verilen unvan.

doktora *a. Fr.* **1.** doktor unvanını kazanmak için verilen sınav. **2.** bir yüksek öğretim kurumunu bitirdikten sonra o bilim dalında sınav ve bilimsel bir

yapıtla erişilen aşama. **doktora vermek** doktorluk sınavını başarmak.

doktrin *a. Fr.* öğreti, meslek.

doku *a.* **1.** canlının yapı öğelerinden birini oluşturan hücreler bütünü. **2.** *mec.* bir bütünün yapı özelliği.

dokuma *a.* **1.** dokumak işi. **2.** *s.* tezgâhta dokunarak elde edilmiş. **3.** pamuk ipliğinden dokunmuş bez.

dokumak *(-i)* **1.** iplikten gerekli işlemlerle kumaş yapmak. **2.** *mec.* emek vererek bir yapıt ortaya çıkarmak.

dokunaklı *s.* etkili, etkileyici.

dokundurmak *(-i, -e)* **1.** dokunmasını sağlamak. **2.** *mec.* bir olayı, durumu üstü kapalı olarak anımsatmak.

dokunma *a.* **1.** dokunmak eylemi. **2.** sıcaklık, soğukluk, sertlik,. yumuşaklık gibi nitelikleri sinirler yardımıyla duyumlama olayı.

dokunmak *(-e)* **1.** değmek, el sürmek, temas etmek. **2.** karıştırmak. **3.** almak, kullanmak. **4.** sağlığını bozmak. **5.** sataşmak, tedirgin etmek. **6.** etkilemek, batmak: *Sözü dokundu.* **7.** değinmek.

dokunulmaz *s.* **1.** ilişilmez, el sürülmez. **2.** *mec.* eleştirilemez.

dokunulmazlık,-ğı **1.** ilişilmez, dokunulmaz olma. **2.** yasalarca kimi kişilere tanınan ilişilmez olma ayrıcalığı. **dokunulmazlığını kaldırmak** yasaların kimi kişilere verdiği dokunulmazlık ayrıcalığını yine yasaların gösterdiği yollarla kaldırmak.

dokutmak *(-i, -e)* dokuma işini yaptırmak.

dokuz *a.* **1.** sekizden sonra gelen sayı ve bu sayıyı gösteren rakam. **Dokuz canlı.** Kolay kolay ölmeyen. **dokuz doğurmak** sabırsızlıkla beklemek. **Dokuz köyden kovulmuş.** Geçimsizliği ve başka davranışları yüzünden bir çok yerden atılmış. **dokuz yorgan eskitmek** çok uzun yaşamak.

dokuzgen *a. mat.* dokuz kenarı olan çokgen.

doküman *a. Fr.* vesika, belge, kanıt.

dokümantasyon *a.Fr.* belgeleme, belgelere dayandırma.

dokümanter *s. Fr.* belgesel.

dolak, -ğı *a.* baş örtüsü, yazma, boyun atkısı.

dolama *a.* **1.** dolamak işi. **2.** *tıp* tırnak diplerinde oluşan, ağrılı, irinli şiş **3.** giysilerin üstüne giyilen önü açık bir giyecek.

dolamak *(-i, -e)* **1.** iplik, tel gibi şeyleri bir nesnenin üstüne, döndürerek sarmak. **2.** sarmak, kavuşturmak.

dolambaç, -cı *a.* dolanarak giden yolun kıvrıntısı. **2.** *biy.* iç kulak.

dolambaçlı *s.* **1.** dolambacı olan. **2.** *mec.* çapraşık, içinden güç çıkılır.

dolandırıcı *s. ve a.* birini kandırarak parasını ya da malını alan.

dolandırıcılık, -ğı *a.* dolandırıcı olma niteliği, dolandırmak işi.

dolandırmak *(-i)* **1.** dolandırarak birinin elinden malını ya da parasını almak. **2.** gezdirmek. dolaştırmak, bekletmek.

dolanmak *(-e)* **1.** bir şeye sarılmak. **2.** *(nsz)* bir nesnenin çevresinde gezmek. **3.** *(nsz)* karışmak, dolaşmak. **4.** amaçsızca gezmek.

dolap, -bı *a. Ar.* daha çok tahtadan yapılmış, bölmeli ve çekmeli; kapaklı mobilya. **2.** dönerek su çeken düzen. **3.**

düzen, al, hile. **dolap beygiri gibi dönüp durmak** hiç değişmeyen güç bir iş yapmak. **dolap çevirmek** hileli işler yapmak. **dolaba girmek** oyuna gelmek, aldatılmak.

dolapçı *a.* **1.** dolap yapan ya da satan kimse. **2.** dolap işleten kimse. **3.** *mec. s.* düzenci, hileci.

dolar *a. İng.* Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi devletlerin para birimi.

dolaşık, -ğı *s.* **1.** karışık. **2.** kıvrılarak giden **3.** kolay çözülemeyecek derecede karışık **4.** *mec.* amacı dolaylı olarak sezdiren.

dolaşım *a.* **1.** dolaşmak işi. **2.** *anat.* yüreğin sürekli kasılıp gevşemesiyle kanın damar içinde aralıksız olarak yer değiştirmesi.

dolaşmak *(nsz)* **1.** gezmek, gezinmek. **2.** doğru gitmeyip yolu uzatmak, ya da yol uzamak. **3.**dönüp başka bir yerden gelmek. **4.** saç, iplik gibi şeylerde karışıp güç çözülür duruma gelmek. **5.** çok söylenmek. **6.** *(-i)* bir amaçla bir yeri gezmek.

dolaştırmak *(-i)* **1.** dolaşmasını sağlamak. **2.** dolaşık duruma getirmek.

dolayı *a.* **1.** *hlk.* dolay, çevre. **2.** *il.* yüzünden, ötürü.

dolayısıyla *be.* **1.** doğrudan doğruya olmayarak. **2.** *il.* yüzünden, ötürü.

dolaylı *s.* doğrudan doğruya olmayan, dolayısıyla olan. **dolaylı anlatmak** anıştırmak, ima etmek.

dolaysız *s.* araya bir aracı girmeden, doğrudan doğruya olan.

doldurmak *(-i)* **1.** bir nesneyi dolu duruma getirmek. **2.** silâhın içine mermi gibi atılacak nesneler koymak. **3.** bir çizelgenin boş yerlerine gerekli şeyleri yazmak. **4.** belli bir yaşı bitirmek **5.** *mec.* bir kimseye biri için kötü şeyler söylemek.

doldurulmak *(nsz)* **1.** dolu bir duruma getirilmek. **2.** *mec.* başkası için kötü düşünecek bir duruma getirilmek.

dolgu a. **1.** bir boşluğun, bir oyuğun içini dolduran madde. **2.** bir yere toprak doldurma işlemi. **dolgu yapmak 1.** doldurmak. **2.**çürük dişin oyuğunu özel bir işlemle doldurmak.

dolgun *s.* **1.** içi iyice dolmuş. **2.** etlice, balık etli **3.** yüksekçe: *dolgun ücret.*

dolikosefal, -li *s. Fr. anat.* kafatasının uzunluğu genişliğinden çok olan *(insan).*

dolma *a.* **1.** dolmak işi. **2.** bazı şeylerin içi doldurularak yapılan yemek. **3.** *s.* doldurularak yapılan. **4.** *argo* yalan, hile. **dolma yutmak** aldanmak, kanmak.

dolmak, -ar *(nsz)* **1.** dolu duruma gelmek. **2.** bir yara yayılmak, iyice kaplamak. **3.** kalabalık duruma gelmek. **4.** süre tamamlanmak. **5.** *mec.* sabrı tükenip dayanamayacak duruma gelmek. **dolup taşmak** gereğinden çok olmak.

dolma kalem *b. a.* içine mürekkep doldurularak yazılan kalem.

dolmalık *s.* dolma yapmağa uygun *(nesne).*

dolmuş *s.* **1.** boş yeri kalmamış. **2.** *a.* birer birer yolcu toplayan dolunca hareket eden, her türden küçük taşıt aracı. **dolmuş yapmak** teker teker yolcu toplayıp taşımak.

dolu *(I) a.* türlü irilikte, yuvarlak ya

da düzensiz buz parçaları biçiminde, yere hızla düşen bir yağış türü.

dolu *(II) s.* **1.** içi dolmuş olan **2.** bir yerde çok sayıda olan. **3.** her yeri dolu olan. **4.** boş zamanı olmayan. **5.** işi çok olan. **6.** içinde atacak mermi gibi şeyleri bulunan. **7.** *a.* içki doldurulmuş bardak. **8.** *mec.* çok duygulanmış olan. **doluya koyup almamak, boşa koyup dolmamak** sorunu bir türlü çözememek.

doludizgin *b. be.* **1.** son hızla. **2.** *mec.* önüne geçilemeyecek bir biçimde. **doludizgin gitmek** önüne geçilemeyecek bir biçimde olmak.

dolukmak *(nsz)* ağlayacak gibi olmak.

dolunay *b. a. astr.* ayın tam bir daire biçiminde olduğu evre.

doluşmak *(-e)* bir yerde hızla toplanmak, bir araya gelmek.

domates *a. bot.* **1.** vitamince zengin, kırmızı renkli ürünü için ülkemizde bol olarak yetiştirilen, yıllık bir bitki. **2.** bu bitkinin yeşilken ya da olgunluğunda bolca yenilen ürünü.

domino *a. Fr.* **1.** üzerleri noktalarla işaretli dikdörtgen biçiminde 28 taşla oynanan bir oyun. **2.** maskeli balolarda giyilen uzun bir tür giysi.

dominyon *a. İng.* İngiliz uluslar topluluğuna üye bağımsız ülkelere verilen ad.

domuz *a.* **1.** *zool.* çift tırnaklılardan, evcil olarak eti ve yağı için beslenen, yabanı da bulunan bir hayvan. **2.** *hlk.* inatçı, aksi, ters kimse. **Domuz gibi.** Kötü huylu ve haince. **domuz gibi yemek** oburca yemek. **domuzdan kıl koparmak** sevilmeyen ya da eli çok sıkı birinden bir şeyler alabilmek.

domuzlaşmak *(nsz) mec.* hainlik etmek, inatlaşmak.

don *(I) a.* **1.** giysi. **2.** vücudun alt tarafına giyilen kısa ya da uzun iç giysisi. külot. **3.** at tüyünün rengi. **don gömlek kalmak** iyice yoksullaşmak.

don *(II) a.* suların buz tutması. **don çözülmek** buzlar erimek. **don tutmak** buz tutmak. **dona çekmek** hava, suları donduracak kadar soğumak.

donakalmak *(nsz)* şaşırıp bir süre ne yapacağını bilememek.

donamak *(-i)* süslemek, giydirip kuşatmak.

donanım *a.* belli bir görevin yapılmasına yardımcılık edecek araç gereçlerin gerekli yerlere döşenmesi ya da bu araç gereçlerin tümü.

donanma *a.* **1.** donanmak işi. **2** bir devletin savaş gemilerinin tümü. **3.** belli bir amacı gerçekleştirmek için kullanılan gemilerin tümü. **4.** bayram gibi sevinçli günlerde ışıklar yakılarak yapılan şenlik.

donanmak *(nsz)* **1.** giyinip kuşanmak. **2.** yayılıp kaplanmak. **3.**ışıklarla bezenmek.

donatım *a.* **1.** donatma, süsleme, bezeme. **2.** bir kuruluşu amacına uygun araç ve gereçlerle güçlendirme.

donatılmak *(nsz)* domatmak işine konu olmak.

donatmak *(-i)* **1.** bir kimsenin giyimini sağlamak. **2.** süslemek, bezemek. **3.** bir şeyi gerekli araç ve gereçlerle güçlendirmek.

dondurma a. **1.** dondurmak eylemi. **2.** şekerli sütün ya da meyve sularının özel işlemlerle doldurulmasıyla elde edilen yiyecek.

dondurmacı *a.* **1.** dondurma yapan ya da satan kimse. **2.** dondurma satılan yer.

dondurmak *(-i)* **1.** bir şeyin donmasını sağlamak. **2.** *mec.* bir şeyi değişmez durumda tutmak.

dondurucu *s.* **1.** donduran, donmaya yol açan. **2.** çok soğuk, çok üşütücü.

done *a. Fr.* veri, kanıt, tutamak.

donkişotluk, -ğu *a.* gereksiz yere kahramanlık göstermeye kalkışma.

donmak, -ar *(nsz)* **1.** soğuk etkisiyle katılaşmak, buz tutmak. **2.** donarak ölmek. **3.** *mec.* çok üşümek. **4.** soğuktan zarar görmek: *Portakal donmuş.* **5.** *mec.* beklenmedik bir olay ya da durum karşısında hareketsiz kalmak.

donuk, -ğu *s.* **1.** parlak olmayan, mat. **2.** canlılığı gitmiş, fersiz *(göz).* **3.** *mec.* durgun, uyuşuk.

donuklaşmak *(nsz)* donuk duruma gelmek.

dopdolu *s.* iyice dolu, tam dolu.

doping, -gi *a. İng.* bir spor yarışmasında, yarışçının kurallara aykırı olarak, vücut enerjisini artırıcı ilâç kullanması.

doru *s. ve a.* **1.** gövdesi koyu kırmızı, yele ve ayakları kara olan *(at).* **2.** bu renkte olan at rengi.

doruk, -ğu *a.* **1.** dağ ve yüksek ağaç gibi şeylerin en üst noktaları. **2.** *mec.* en üst başarı aşaması. **Doruk toplantısı.** En yetkili kişilerden oluşan toplantı.

dosdoğru *s.* **1.** tam olarak doğru. **2.** *be.* sağa sola sapmadan, dümdüz.

dost, -tu *a. ve s. Far.* **1.** gönüldaş, sevilen arkadaş. **2.** *s.* iyi geçinen, iyi ilişkileri olan. **Dosta düşmana.** Herkese. **dost edinmek** arkadaş kazanmak. **Dost kazığı.** Beklenmeyen bir arkadaştan görülen kötülük. **Dostun attığı taş baş yarmaz.** Dost acı da söylese iyiliğin için söyler.

dostane *be. (do'sta:ne) Far.* dostça, dosta yakışır biçimde.

dostça *s. ve be. (do'stça)* dosta yakışır.

dostluk, -ğu *a.* dostça davranış, yakınlık. **Dostluk başka alışveriş başka.** Her işin gereği herkesçe yapılmalı. **dostluk etmek** içten davranmak. **dostluk kurmak** arkadaşlık ve yakınlık bağları geliştirmek.

dosya *a. (do'sya)* **1.** aynı kişi, aynı konu ya da aynı işlerle ilgili belgelerin tümü. **2.** bu belgelerin toplandığı kartondan kap. **dosya açmak** belgeleri koymak için yeni dosya hazırlamak. **2.** bir konuda araştırmaya başlamak.

dosyalamak *(-i)* belgeleri dosyaya koymak.

dosyalanmak *(nsz)* **1.** dosyaya konmak. **2.** kişinin suçu kayda geçirilmek.

doyasıya *be.* doyuncaya dek, bol bol.

doymak, -ar *(nsz)* **1.** açlığı kalmamak, isteği bitinceye değin yemek. **2.** *mec.* yeter bulmak, kanmak. **3.** *(-e)* gerektiği kadar almak: *Toprak suya doydu.* **doymak bilmemek** yeterli saymamak, kanmamak.

doymazlık, -ğı *a.* aç gözlülük, doymaz durumda olma.

doyum *a.* **1.** kanma, yetinme. **2.** isteklerini giderme. **doyum olmamak** bıkılmamak, çok sevilmek.

doyumluk, -ğu *s.* **1.** doyuracak kadar olan.

doyurmak *(-i, -e)* **1.** açlığını gidermek. **2.** geçindirip yaşamasını sağlamak. **3.** *mec.* yeterli olmak, tatmin etmek. **4.** bir maddenin içine alabileceği kadar başka bir madde katmak.

doyurucu *s.* **1.** doyurma niteliği olan, **2.** *mec.* inandırıcı, yeterli.

doyurulmak *(nsz)* doyurmak işi yapılmak.

doz *a.Fr.* **1.** bir ilâçtan bir günde ya da belli bir sürede alınması gereken miktar. **2.** *kim.* bir maddenin bir bileşiğe, bir karışıma giren ya da girmesi gereken belli miktarı. **3.** *mec.* davranışta, konuşmada yeterli görülen ölçü. **dozunu kaçırmak** aşırı gitmek.

dozaj *a. Fr.* dozu ayarlama.

dozer *a. İng.* buldozer sözcüğünün kısaltılmışı.

dökme *a.* **1.** dökmek eylemi. **2.** *s.* dökülen, aktarılan. **3.** *s.* dökülmüş, serpilmiş durumda olan. **4.** *s.* kalıba dökülerek yapılmış olan: *dökme boru.*

dökmek, -er *(-i,-e)* **1.** nesneleri bulundukları yerden, başka bir kaptan, başka bir yere aktarmak. **2.** bu tür nesneleri başka bir yere boşaltmak. **3.** akıtmak, düşürmek: *yaş dökmek, ter dökmek.* **4.** salmak, bırakmak. **5.** teninde kızamık, kızıl hastalıklarında olduğu gibi lekeler çıkmak. **6.** çok söylemek: *Kadın, dil döküyor.* **7.** *mec.* açığa vurmak, söylemek. **döküp saçmak** dağıtmak. **Döke saça.** Dağıtarak, değerini bilmeden.

döktürmek *(-e,-i)* **1.** dökmek işini yaptırmak. **2.** *mec.* güzel sözler söylemek, yazmak ya da oynamak.

dökük, -ğü *s.* **1.**dökülmüş. **2.** çok eskimiş, kocamış. **3.** döküntü.

dökülmek *(nsz,-e)* **1.** dökmek işine konu olmak. **2.** bir yere çok birikmek. **3.** *mec.* çok eskimek. **4.** çok yorgun ya da hasta düşmek. **5.** sular denizde son bulmak. **dökülüp saçılmak. 1.** çok soyunup açılmak. **2.** bir şey uğruna çok harcamada bulunmak.

döküm *a.* **1.** kalıba dökme işi. **2.** *s.* kalıba dökülerek yapılmış. **3.** *a.* bir şeyi ayrıntılarıyla belirtme. **4.** dökülme zamanı: *çiçek dökümü.*

döküm evi *b. a.* döküm yapılan yer. dökümhane.

dökümhane *b. a. (dökümha:ne) T. Far.* döküm evi.

dökünmek *(-i)* **1.** kendi üstüne dökmek. **2.** dışarı giysilerini çıkarıp ev giysilerini giyinmek.

döküntü *a.* **1.** dökülmüş, saçılmış şeyler. **2.** bir işte geri kalmış kimseler. **3.** bazı hastalıklarda tende beliren lekeler. **4.** işe yaramayan, değersiz şeyler. **5.** *s.* değersiz, sıradan *(kimse).*

döl *a.* **1.** canlıların üremesi sonucu ortaya çıkan yeni varlık. **2.** yavru. **döl almak** bir canlıdan iyi cins yavru elde etmek. **döl vermek** yavrulamak, doğurmak.

dölek, -ği *s.* **1.** ağırbaşlı, uslu. **2.** düz, engebesiz.

döllemek *(-i)* aşılamak, tozlaşmak.

döllenmek *(nsz)* döllemek eylemine konu olmak.

dölüt, -tü *a. biy.* omurgalı canlılarda embriyonun tüm organları belirdikten sonraki durumu, cenin.

döl yatağı *b. a. anat.* memelilerde, yavrunun ana karnında iken içinde bulunduğu organ, rahim.

döndürmek *(-i,-e)* **1.** bir nesnenin dönmesini sağlamak. **2.** *mec.* çevirmek, benzetmek. **3.** sınıfta bırakmak. **4.** *mec.* yönetmek, düzene koymak. **döndürüp dolaştırmak** açık açık söylememek.

dönek, -ği *s.* kanı ve düşüncelerini sık sık değiştiren, güvenilmeyen, kaypak.

döneklik, -ği *a.* dönek olma, güven vermeme. **2.** döneğe yakışır biçimde davranış.

dönem *a.* **1.** özel olan zaman parçası, devre. **2.** yasama meclisinin iki seçimi arasındaki süre. **3.** bir yıl içindeki iki ayrı öğretim süresi.

dönemeç, -ci *a.* **1.** bir yolun yön değiştirdiği yer, viraj. **2.** *mec.* bir durum, düşünce ya da eylemde aşama.

dönence *a. coğ.* yerküre üzerinde güneş ışınlarının bir yılda iki kez dik açı ile geldiği, sıcak kuşağın kuzey ve güney sınırlarını oluşturan ve ekvatorun 23° 27' kuzey ve güneyinden geçtiği varsayılan çemberler.

döner *s.* **1.** dönmekte olan, dönen. **2.** *s.* başka bir dinde iken başka bir dine dönen. **3.** *a.* bir çubuğa geçirilmiş etlerin döndürülerek pişirilmesi yöntemiyle yapılan kebap.

dönmek, -er *(nsz)* **1.** kendi ekseni ya da başka bir nesne çevresinde hareket etmek. *(-den,-e)* geri gitmek, geri gelmek. **3.** *(-e)* yönelmek. **4.** *(-e)* bir nesneyi andıracak biçime gelmek. **5.** *(nsz)* sınıfta kalmak. **6.** değişmek, olduğundan değişik bir durum almak. **7.** kendini bir yandan başka yana çevirmek. **dönüp dolaşmak** uzun süre gezmek.

dönük, -ğü *s.* **1.** çevrilmiş, dönmüş. **2.** *mec.* bir şeye yönelmiş.

dönüm *a.* **1.** bin metre karelik alan ölçüsü. **2.** belli bir olayın bitmesi ve yenisinin başlaması: *gün dönümü.* **3.** gidip gelerek yapılan bir işin her seferi. **dönüm noktası** bir olayın yeni bir duruma geçtiği önemli an.

dönümlük, -ğü *a.* **1.** dönüm kadar. **2.** dönüme yetecek ölçüde: *iki dönümlük gübre.*

dönüşlü *s.* **1.** dönüşü olan. **2.** *dilb.* öznesi ile nesnesi aynı olan eylem.

dönüşme *a.* **1.** dönüşmek eylemi. **2.** *dilb.* sözcük içinde yan yana düşen iki sesten birincisinin ikinci sesin etkisiyle değişmesi, benzeşme: *göçtü-göştü. saçtı-saştı.*

dönüşmek *(-e)* bir biçimden başka bir biçime girmek.

dönüşüm *a.* **1.** olduğundan başka bir biçime girme, başka bir biçim alma.

dönüşümlü *be.* **1.** sıra ile, değişerek. **2.** s. değişen, sıra ile olan.

döpiyes *a. Fr.* etekle ceketten oluşan iki parçalı kadın giysisi.

dörder *s.* dört sayısının üleştirme sayı sıfatı: *Dörder dörder gelin.*

dördün *a. astr.* Ay yüzeyinin yarısının aydınlık göründüğü iki devreden her biri.

dört, -dü *a.* **1.** dört sayısının adı ve bu sayıyı gösteren rakam. **2.** *s.* üçten bir artık. **dört ayak üstüne düşmek** kötü bir durumdan hiç zarar görmeden kurtulmak. **Dört bir taraf.** Bütün çevre. **Dört bucak.** Her yan. **dört dönmek** telâşla

çare aramak, acele sağa sola koşmak. **dört elle sarılmak** çok özen göstermek, önem vermek. **dört gözle beklemek** özleyerek beklemek. **dört köşe olmak** çok memnun olmak. **dört yanı deniz kesilmek** çaresiz ve umutsuz kalmak.

dörtgen *a. mat.* dört kenarı olan çokgen.

dörtkenar *b. a.* dörtgen.

dörtlük, -ğü *a.* **1.** dört taneden oluşmuş, dört adet alabilen. **2.** *ed.* dört dizelik bölümlerden oluşmuş şiir ya da şiir parçası, kıta.

dörtnal *b. a.* **1.** atın en hızlı koşma biçimi. **2.** *mec.* bir işi çok çabuk yapma.

dörtnala *b. be.* dörtnala koşarak.

dört yol *b.a.* dört yolun birleştiği yer.

döş *a.* **1.** *hlk.* göğüs, bağır. **2.** kaburga altı.

döşek,-ği *a.* **1.** yatak. **2.** gemi gövdesinde, basınçlara dayanıklı yapı gereci. **döşeğe düşmek** ağır hastalanarak yatağa düşmek.

döşeli *s.* **1.** içi döşenmiş, yerleştirilmiş olan. **2.** döşemesi ve eşyası tam.

döşeme *a.* **1.** döşemek işi. **2.** yapılarda taban üzerine yapılan tahta kaplama. **3.**bir yapıda bölümlerin döşenmesine yarayan her tür eşya. **4.** koltuk, kanepe gibi nesnelerin üzerine çekilen her tür kaplama.

döşemeci *a.* **1.** döşeme yapan kimse. **2.** *s.* döşeme yapan, satan ya da onaran.

döşemecilik, -ği *a.* **1.** döşemek eylemi. **2.** döşeme alıp satma işi.

döşemek *(-i)* **1.** bir tabanı gereken nesnelerle kaplamak. **2.** açıp yaymak, sermek. **3.** bir yerde oturulabilecek bir biçimde gerekli eşyayı yerleştirmek.

döşemelik, -ği *s. ve a.* **1.** döşeme için kullanılan her türlü gereç. **2.** kanepe, koltuk gibi eşyaları kaplamaya uygun olan *(kumaş)*.

döşenmek *(nsz)* **1.** döşemek işi yapılmak. **2.** *(-e)* kötü sözler söylemek. **3.** *(nsz)* uzun ve yerici yazmak.

döven *a.* harmanda sapları tanelerinden ayırmak için kullanılan, altında keskin çakmak taşları döşeli, hayvan tarafından çekilen, büyük tahtadan kızak biçiminde araç, düven.

döviz *a. Fr.* **1.** yabancı ülke parası. **2.** uluslar arası ödeme yapmakta kullanılabilen para, çek ya da poliçe gibi her çeşit ödeme aracı. **3.** tanıtma ya da propaganda amacıyla üzerine yazı yazılmış bez ya da karton.

dövme *a.* **1.** dövmek eylemi. **2.** *hlk.* dövülerek kabuğu çıkarılmış buğday ve bu buğdaydan yapılan yemek. **3.** ten üzerine çeşitli araçlarla çizikler yapmak ve buralara boya dökmek yöntemiyle yapılan yazı ya da resim. **4.** *s.* kızdırılıp dövülerek biçim verilmiş (nesne). **5.** dövülerek yapılan: *dövme dondurma.*

dövmek, -er *(-i)* **1.** vurarak canını acıtmak. **2.** halı gibi şeyleri sopa ile vurarak temizlemek. **3.** bir şeyi bastırarak ezmek. **4.** topa tutmak. **5.** çarpmak, vurmak.

dövülmek *(nsz)* **1.** dövmek işi yapılmak. **2.** vurularak çalınmak. **3.** dövülerek işlenmek.

dövünmek *(nsz)* **1.** aşırı üzüntü çekmek, kendi kendini dövmek. **2.** *mec.* çok üzülmek.

dövüş *a.* **1.** dövmek eylemi ve biçimi. **2.** iki ya da çok kişi arasında yapılan kavga.

dövüşken *s.* iyi dövüşen, dövüşmeyi seven.

dövüşmek *(nsz,-le)* **1.** karşılıklı birbirine vurmak, kavga etmek. **2.** çatışmak. **3.** *sp.* boks yapmak.

dövüştürmek *(-i)* dövüşmesini sağlamak, dövüşmesine neden olmak.

drahmi *a. Yun.* Yunan para birimi.

drahoma *a. Yun.* Hristiyan ve Musevî'lerde gelinin güveye verdiği mal ya da para.

draje *a. Fr.* **1.** üstü şekerli, renkli, parlak bir madde ile kaplı hap. **2.** daha çok çikolata ile kaplanmış kuru yemiş.

dram, drama *a. Fr. tiy.* **1.** sahnede oynanmak için yazılmış oyun. **2.** acıklı, üzüntülü olayları, kimi zaman güldürücü yönlerini de katarak işleyen sahne oyunu türü. **3.** tiyatro edebiyatı. **4.** *mec.* acıklı olay.

dramatik, -ği *s. Fr.* **1.** sahne oyununa özgü olan. **2.** *mec.* coşku veren, duyguları kamçılayan **3.** *mec.* acıklı.

dramatize etmek *(-i)* **1.** bir yapıtı oyun biçimine getirmek. **2.** *mec.* bir olayı abartarak acıklı duruma getirmek.

dren *a. Fr.* **1.** hendek. **2.** *tıp* ameliyat sonrası vücutta kalan artıkları ve sıvıları dışarı akıtmak için kullanılan bükülgen tüp.

drenaj *a. Fr.* **1.** topraktaki fazla suların akıtılması. **2.** *tıp* yarada biriken sıvının boşaltılması.

dua *a. (dua:) Ar.* Tanrı'ya yalvarma, yakarış. **2.** ibadet ya da yakarma için okunan dinsel değeri olan metin. **dua etmek** Tanrı'ya yakarmak. **duasını almak** iyilik yaparak birinin hoşnutluğunu kazanmak.

duba *a. (du'ba)* **1.** yük taşımak ya da köprü kurmak için kullanılan altı düz bir deniz aracı. **2.** suyun üstünde yüzen, içi boş, her yanı kapalı şamandıra. **duba gibi** çok şişman.

dubara *a. (duba:'ra) Far.* **1.** tavlada iki zarın da altılı gelmesi. **2.** *argo* düzen, oyun.

dublâj *a. Fr.* **1.** *sin.* çekilmiş bir filmin sonradan sözlendirilmesi. **2.** yabancı bir dildeki filmin başka bir dile çevrilmesi.

duble *a. Fr.* **1.** bir nesnenin iki katı. **2.** bira kadehi.

dubleks *a. Fr.* çift katlı. **Dubleks daire.** Kendi iç merdiveni ile bağlanan ve iki kattan oluşan daire.

dublör *a. Fr.* bir oyuncunun yerine oynayabilen başka bir oyuncu.

duçar *s. (duça:r) Far.* yakalanmış, tutulmuş.

dudak, -ğı *a.* ağzın, dişleri örten, dışarıya doğru kıvrıkça, alt ve üst kenarlarından her biri. **dudak bükmek** bir şeyin beğenilmediğini göstermek. **dudaklarını ısırmak** çok şaşırmak. **dudaklarını ısırtmak** başkasını şaşırtmak **dudağının ucuna gelmek** hemen söyleyecek duruma gelmek. **dudağını bükmek** ağlayacak gibi olmak.

duhul, -lü *a. (duhu:l) Ar.* girme, giriş.

duhuliye *a. (duhu:liye) Ar.* bir yere girmek için ödenen ücret.

dul *s. ve a.* eşi ölmüş ya da eşinden boşanmış. **dul kalmak** eşi ölmek.

dulda *a. hlk.* **1.** kuytu yer, siper. **2.** hlk. esirgeme, koruma.

duma *a. Rus.* Çarlık zamanında Rus parlamentosuna verilen ad.

duman *a.* **1.** bir maddenin yanması sonucunda çıkan koyu renkli gaz. **2.** tozların ve sisin havada oluşturduğu bulanıklık. **3.** *argo* kötü, yaman. **duman attırmak** kötü duruma düşürmek. **duman etmek** yenmek, başarı göstermek. **Dumanı üstünde.** Çok yeni, çok zaman geçmemiş.

dumanlanmak *(nsz)* **1.** dumanlı duruma gelmek. **2.** *mec.* karışmak, bulanmak.

dumanlı *s.* **1.**duman çıkaran **2.** sisli, sisle kaplı. **3.** *mec.* sarhoş, bulanık, sıkıntılı.

dumur *a. Ar.* körelme. **dumura uğramak** körelmek, yıpranmak.

dun *s. (du:n) Ar.* **1.** alçak, aşağılık **2.** altta, aşağıda.

durağan *s.* **1.** yeri değişmeyen, yerli **2.** *mec.* gelişmemiş, etkin olmayan.

durak, -ğı *a.* **1.** taşıtların durmak zorunda oldukları ya da durabildikleri yer. **2.** *ed.* hece ölçüsüsüyle yazılmış şiirlerde ölçü kalıpları içindeki durma yerleri. **3.** *müz.* bir ölçü uzunluğunda susma. **4.** *dilb.* konuşmada, anlamın gerektirdiği biçimde sözcükler arasında ses kesintisi, susma.

duraklamak *(nsz)* **1.** kısa bir süre için durmak ya da harekete ara vermek. **2.** *mec.* ses çıkarmamak, duraksamak.

duraklatmak *(-i)* duraklamasına neden olmak, duraksatmak.

duraksamak *(nsz)* ne yapması ya da ne demesi gerektiğini kestiremeyerek duraklamak, ikirciklenmek.

durdurmak *(-i)*durmasını sağlamak.

durgun *s.* dingin, sakin, canlılık göstermeyen. **2.** *mec.* neşesiz, sessiz. **3.** *mec.* sönük, cansız.

durgunluk, -ğu *a.* durgun olma durumu.

durmak, -ur *(nsz)* **1.** yürümez olmak, hareketsiz kalmak. **2.** işlememek, bozulmak. **3.** bir yerde bir süre oyalanmak, eğleşmek. **4.** kesilmek, dinmek. **5.** varlığını sürdürmek. **6.** yaşamak. **7.** bir konuyla ilgilenmek. **durup dinlenmeden** arası kesilmeksizin. **durup dururken** gereği yokken, birdenbire.

duru *s.* **1.** temiz, berrak. **2.** pürüzsüz: *duru bir ten.* **3.** *mec.* arınmış, düzenli.

durulamak *(-i)* yıkanmış nesneleri duru sudan geçirmek.

durulaşmak *(nsz)* duru bir duruma gelmek.

durulmak *(nsz)* **1.** durulaşmak. **2.** gürültü ve karışıklık kesilmek. **3.** uslanmak.

duruluk, -ğu *a.* **1.** duru olma durumu. **2.** *ed.* anlatımın gereksiz ve yabancı sözcüklerden arındırılmış olması.

durum *a.* **1.** bir varlığın içinde bulunduğu koşulların tümü, hâl. **2.** bir nesnenin duruş biçimi, konum. **3.** kişinin toplum içindeki yeri. **durumu bozulmak** geçim durumu kötüleşmek. **durumu düzelmek** geçim durumu yoluna girmek.

duruş *a.* durmak eylemi ya da biçimi.

duruşma *a. huk.* yargılamalarda oturumlardan her biri.

duş *a. Fr.* **1.** üstten püskürtme biçiminde yıkanma. **2.** bu biçimde su

püskürtmeye yarayan aygıt. **duş almak, yapmak** duşla yıkanmak.

dut, -tu *a. Far. bot.* **1.** yaprağıyla ipek böceği beslenen büyük bir ağaç. **2.** bu ağacın değişik renklerde, tatlı, ekşi, sulu meyvesi. **dut gibi olmak** çok sarhoş olmak. **dut yemiş bülbüle dönmek** konuşkanlığını bırakmak, susmak.

duvak, -ğı *a. I.* gelinin başını, kimi zaman da yüzünü örten tül örtü. **2.** *hlk.* küp, tandır, baca gibi nesnelerin üstlerine konulan taş ya da topraktan kapak. **duvak düşkünü** yeni gelinken dul kalan. **duvağına doymamak** yeni gelinken ölmek ya da kocasından ayrılmak.

duvaklanmak *(nsz)***1.** gelinin başına duvak örtmek. **2.** *mec.* gelin olmak.

duvar *a. Far.* **1.** bir yapının yanlarını dışa karşı koruyan, iç bölümlerini ayrıran, dikey düzlem. **2.** bir alanı sınırlayan, taş, tuğla, kerpiç gibi şeylerden yapımış engel. **3.** *sp.* voleybolde karşı takım oyuncusunun vuruşuna ağ üzerinde karşı koyma. **Duvar saati.** Duvara asılan saat.

duy *a. Fr.* elektrik ampulünün takıldığı yivli yer.

duyarga *a. biy.* eklem bacaklı hayvanlarda başın ön bölümünde bulunan, hareketli duyu alma organı.

duyarlı *s.* dış etkenlere karşı duyarlığı olan, hassas.

duyarlılık, -ğı *a.* duyarlı olma durumu.

duygu *a.* **1.**duyularla algılama. **2.** dış etkiler nedeniyle insanın iç dünyasında oluşan izlenim.**3.** önsezi. **4.** kendine özgü ruhsal hareketlilik. **duygu uyandırmak** hislendirmek, duygulandırmak.

duygudaş *b. s.* **1.** duyguları aynı ya da yakın olan. **2.** sempatizan.

duygulandırmak *(-i)* duygulanmasına neden olmak.

duygulanmak *(nsz)* iyi ve güzel şeylerden, duygu veren davranışlardan etkilenmek.

duygulu *s.* duygusu, duyarlığı çok olan, içli, hassas.

duygusal *s.* **1.** duygulara dayanan, hissî. **2.** duygunun ağır bastığı, aşırı etkilediği. **3.** çok çabuk duygulanan.

duygusuz *s.* **1.** duyarlığı olmayan, hissiz. **2.** katı yürekli, umursamaz, acımaz.

duymak, -ar *(-i)* **1.** işitmek, ses almak. **2.** haber almak, öğrenmek. **3.** *mec.* hissetmek, sezmek. **4.** duyularla varlıkların niteliklerini sezmek, kavramak.

duymazlık, -ğı *a.* duymamış gibi davranma durumu. **duymazlıktan gelmek** ilgilenmek istemediğinden, duymamış gibi davranmak.

duyu *a.* insan ve hayvanlarda, görme, işitme, koklama, dokunma ve tat alma organlarıyla algılama yeteneği.

duyum *a.* **1.** duyu organları aracılığıyla edinilen izlenim. **2.** duyu.

duyurmak *(-i,-e)* **1.** duymasını sağlamak. **2.** haber vermek, ilân etmek. **3.** *mec.* sezdirmek.

duyuru *a.* bir olayı, bir işi, bir durumu ilgililere iletmek için verilen yazılı ya da sözlü haber.

duyurulmak *(nsz)* duyulmasını sağlamak.

duyuş *a.* **1.** duymak eylemi. **2.** *mec.* seziş.

düdük,-ğü *a.* **1.** içinden basınçlı hava geçirilince ses çıkaran araç. **2.** *s. argo* akılsız, beyinsiz. **Düdük gibi.** Çok dar. **düdük gibi kalmak** zayıflamak, kimsesiz kalmak.

düello *a. İt.* **1.** iki kişi arasında, tanıklar önünde yapılan silâhlı vuruşma. **2.** *mec.* iki güç arasında kıyasıya yarış.

düğme *a.* **1.** ilikleme ya da süslemede kullanılan değişik maddelerden yapılmış küçük tutturmalık. **2.** çevirerek ya da basılarak çalışan; bir aygıtı işleten ya da durduran araç.

düğmelemek *(-i)* bir nesnenin düğmelerini iliğine geçirmek, iliklemek.

düğüm *a.* **1.** iplik, ip, halat, tel gibi bükülebilen nesnelerin birbirleri ya da kendisi üstüne burularak yapılan boğum. **2.** *mec.* çözümü güç karışık durum **3.** *ed.* roman, öykü gibi edebiyat türlerinde gelişen olaylar sırasında merakın en ileri boyuta ulaştığı bölüm.

düğümlemek *(-i)* **1.** düğüm yapmak.**2.** düğüm yaparak bağlamak.

düğümlenmek *(nsz)* **1.** düğümle bağlanmak. **2.** sıkışmak, güçleşmek. **3.** *mec.* tüm sorunlar birleşip çözümsüzlük artmak.

düğün *a.* **1.** evlenme, sünnet gibi durumlarda yapılan eğlence, yiyip içme. **düğün bayram etmek** çok sevinmek. **düğün dernek** evlenme nedeniyle yapılan eğlence. **Düğün evi gibi.** Kalabalık ve çok telâşlı.

dük,-kü *a. Fr.* kimi devletlerde prensten sonra gelen en üst soyluluk unvanı.

dükkân *a. Ar.* **1.** perakende satış yapılan iş yeri. **2.** *mec.* iş yeri, görevli olarak çalışılan yer.

dükkâncı *a.* dükkân işleten kimse.

düldül *a. Ar.* **1.** *Hz.* Ali'ye peygamber tarafından armağan edilen katır. **2.** *şaka* kötü at. **3.** *şaka* eski taşıt aracı.

dülger *a. Far.* yapıların kaba ağaç işlerini yapan kimse.

dümbelek,-ği *a. Far.* **1.** ağzına deri geçirilmiş, çanak biçiminde, elle vurularak çalınan bir tür çalgı. **2.** *hlk.* sersem, anlayışsız, aptal.

dümdüz *s.* **1.** iyice düz. çok düz. **2.** *mec.* kendi halinde, uysal. **3.** *mec.* bilgisiz, görgüsüz, sezisiz.

dümen *a. İt.* hava ve deniz taşıtlarında taşıta yön vermeye yarayan aygıt. **2.** *argo* hile, dalavere, oyun. **dümen çevirmek** düzene başvurmak. **dümen kırmak** fikir değiştirmek, dönmek. **dümen kullanmak** bir işi kurnazlıkla yürütmek. **dümen suyundan gitmek** her şeyde birine uyarak davranmak. **dümenine bakmak** her koşulda kendi çıkarını kollamak.

dümtek,-ki *a. müz.* klâsik Türk müziğinde tempo. **dümtek tutmak** tempo tutmak.

dün *a.* bugünden bir önceki gün. **2.** geçmiş. **3.** *be.* kısa bir süre önce. **dün bir bugün iki** aradan çok az süre geçti. **Dün cin olmuş. bugün adam çarpıyor.** Hileli yollara çok erken başlamış.

dünden *be.* **1.** bir önceki günden. **2.** *mec.* seve seve, çoktan. **Dünden ölmüş.** Yaşam çabası kalmamış, yorgun, bıkkın.

dünür *a.* karı, kocanın ana ve babalarının her biri. **dünür düşmek** bir kızı evlenmek için başkasına istemek. **dünür gitmek** bir erkek için kız istemeye gitmek.

dünya *a. (dünya:) Ar.* **1.** *astr.* üzerinde yaşadığımız yer yuvarlağı, Dünya. **2.** herkes. **3.** duygu, düşünce âlemi. **4.** duygu ve inançları aynı olan kişiler topluluğu. **5.** dış çevre, ortam. **dünya başına dar gelmek** çok sıkıntı çekmek. **dünya başına yıkılmak** umutları tükenmek. **dünya bir araya gelse** bu işin hiç bir oluru yoktur. **dünya evine girmek** evlenmek. **Dünya görmüş.** Çok görmüş, bilgili. **dünyadan elini eteğini çekmek** bir kenara çekilmek. **dünyanın kaç bucak olduğunu göstermek** kişiye başına neler gelebileceğini öğretmek. **dünyasından geçmek** iyice ilgisizleşmek. **dünyayı gözü görmemek** çok sinirlenmek, her şeyi yapabilir duruma gelmek. **dünyayı haram etmek** bir yeri yaşanmaz duruma getirmek. **dünyayı yutmak** çok genişlemek **dünyayı zindan etmek** büyük sıkıntılara sokmak.

dünyada *be.* hiçbir zaman, hiçbir biçimde

dünyalık, -ğı *a.* servet, para, mal, mülk. **dünyalığını doğrultmak** çok para kazanmak, mal mülk edinmek.

dünyevî *s. (dünyevi:) Ar.* dünya işlerine ilişkin, dünya ile ilgili.

düo *a. İt. müz.* iki ses ya da iki çalgı için hazırlanmış müzik parçası, düet.

düpedüz *be.* **1.** dümdüz olarak, çok düz olarak. **2.** *mec.* başka bir amaç gütmeden, açıkçası. **3.** *s.* yalın, süssüz, açık.

dürbün *a. Far. fiz.* uzaktaki varlıkları büyütmeye ya da görüntüyü yaklaştırmaya yarayan; iki mercekten oluşmuş, optik aygıt. **dürbünün tersiyle bakmak** bir şeyi küçümsemek.

dürme *a.* **1.** dürmek işi. **2.** *hlk.* beyaz lâhana. **3.** yufkanın içine peynir, kıyma gibi şeyler konulup sarılarak yapılan bir tür yiyecek, dürüm.

dürmek, -er *(-i)* **1.** bir nesneyi kıvırıp kendi üzerine sarmak. **2.** bir şeyi üst üste katlamak.

dürtmek, -er *(-i)* **1.** ucu sivri bir şeyle yavaşça itmek. **2.** *mec.* bir işi yaptırmak için kışkırtıcı sözler söylemek. **3.** *mec.* uyarmak, ayıltmak. **4.** değmek, dokunmak.

dürtü *a. psikol.* bedensel ya da ruhsal bir nedenle kişiyi çeşitli davranışlara sürükleyebilen iç gerilim.

dürtüklemek *(-i)* üst üste birkaç kez dürtmek. **2.** *mec.* birini uyarmak ya da kışkırtmak.

dürülmek *(nsz)* **1.** dürme eylemine konu olmak. **2.** bükülmek. **3.** katlanmak, sarılmak.

dürüm *a.* **1.** dürme, kıvırma. **2.** hlk. yufkanın içine çeşitli katıklar konularak yapılan, dürülü biçimde yiyecek.

dürümlemek *(-i)* **1.** dürüm biçiminde kıvırmak, sarmak, katlamak.

dürüst, -tü *a. Far.* **1.** doğru, onurlu, davranışlarında doğruluktan ayrılmayan. **2.** *mec.* yanlışsız, doğru.

dürüstçe *s.* **1.** az dürüst **2.** *be.* dürüst olarak.

dürüstlük, -ğü *a.* doğruluk, düzgünlük.

düstur *a. (düstu:r) Ar.* **1.** yasaları içinde bulunduran kitap. **2.** genel kural.

düş *a.* **1.** rüya. **2.** *mec.* gerçek olmayan şey. **3.** umut, gerçekleşmesi istenen şey. **düş kurmak** bir şeyi zihinde canlandırmak, hayal kurmak.

düşeş *a. Far.* tavla oyununda zarların altı benekli yanlarının üste gelmesi. **2.** *mec.* iyi bir rastlantı. **düşeş atmak** umulmadık bir başarı kazanmak.

düşey *s.* yer çekimi doğrultusunda olan.

düşeyazmak *(nsz)* düşecek gibi olmak.

düşkün *s.* **1.** bir şeye çok bağlı. **2.** büyük geçim sıkıntısına düşmüş. **3.** yoksulluk nedeniyle yaşama gücünü yitirmiş. **4.** çalışma gücünü yitirmiş. **5.** *mec.* eski değerini yitirmiş. **düşkün olmak** bir şeye aşırı değer vermek.

düşkünler evi *b. a.* çalışamayan, kimsesiz, geliri olmayan ya da yaşlı kimselerin bakılıp barındırıldıkları yardım kuruluşu.

düşlemek *(-i)* zihinde canlandırmak, istenilen bir şeyi hayal etmek, kurmak.

düşman *a. ve s. Far.* **1.** birinin kötülüğünü isteyen, ona zarar vermeye çalışan kimse. **2.** birbirleriyle savaşan devletler ve bu devletlerin bireyleri. **3.** aralarında anlaşmazlık bulunan taraflardan her biri. **4.** *mec.* bir şeyi aşırı ölçüde tüketip yok eden. **5.** *mec.* bir şeyden nefret eden kimse. **düşman çatlatmak** iyi durum ve başarılarla düşmanı kıskandırmak. **düşman kesilmek** birini düşman gibi görmek. **düşman olmak** kin beslemeye başlamak.

düşmanca *be. s.* düşman gibi, düşmana yakışır biçimde.

düşmanlık, -ğı *a.* düşman olma durumu. **2.** düşmana yakışır davranış, hasımlık.

düşmek, -er *(-e)* **1.** yer çekimi etkisiyle yukarıdan aşağı inmek. **2.** durduğu, tutunduğu yerden aşağıya inmek. **3.** yere serilmek, devrilmek. **4.** hızla yere çapmak *(uçak)*. **5.** yağmak: *Kar düştü.* **6.** zamanından önce doğmak. **7.** aşırı sevgiyle tutulmak. **8.** yakışmak, uygun gelmek. **9.** biriyle çalışmak. **10.** bölüşme sonunda payına ayrılmak. **11.** kötü bir nedenle istenmeyen bir yerde bulunmak. **12.** düşkünleşmek **13.** eksilmek, azalmak. **14.** belli bir zamana rastlamak. **15.** savaşta yenilmek. **Düşe kalka.** Güçlükle. **düşüp kalkmak** çok yakın arkadaşlık kurmak.

düşük, -ğü s. **1.** aşağı düşmüş, sarkmış. **2.** az, eksik. **3.** değeri azalmış **4.** bir makamdan ayrılmış. **5.** *mec.* eski değerini yitirmiş. **6.** *a.* gününden önce doğan yavru. **düşük yapmak** bebek düşürmek.

düşüklük, -ğü *a.* **1.** düşük olma durumu. **2.** *mec.* bayağılık, aşağılık. **3.** yazıda kurallara uyulmama durumu.

düşün *a.* zihinde tasarlanan, biçimlenen olay ya da nesne.

düşünce *a.* **1.** düşünme sonunda varılan görüş, kanı. **2.** dış dünyanın kişinin zihnine yansıması. **3.** sıkıntı, tasa, kaygı. **4.** niyet, tasarı. **5.** ilke. **düşünce alış verişi** karşılıklı görüş bildirme, tartışma. **düşüncesini açmak** görüşünü bildirmek. **düşüncesini okumak** bir kimseninin niyetini anlamak. **düşünceye dalmak** derin derin düşünmek. **düşünceye varmak** bir fikre ulaşmak.

düşünsel *s. fel.* yalnız düşünce ile kavranabilen.

düşünceli *s.* **1.** düşüncesi olan. **2.** *mec.* kaygılı, tasalı. **3.** düşünerek davranan, anlayışlı.

düşüncesiz *s.* **1.** düşüncesi olmayan, düşünemeyen. **2.** *mec.* tasasız, kaygısız. **3.** düşünmeden davranan, anlayışsız.

düşüncesizlik, -ği *a.* düşüncesizce davranma. **düşüncesizlik etmek** düşüncesizce davranmak.

düşündürmek *(-i)* **1.** düşünmesine neden olmak. **2.** *mec.* kaygılandırmak, tasalandırmak.

düşündürücü *s.* **1.** düşünmeye yol açan. **2.** *mec.* tasalandıran, kaygılandıran.

düşünmek *(-i)* **1.** bir sonuca varmak için incelemek, araştırmak, düşünce üretmek. **2.** göz önüne getirmek, **3.** aklıyla arayıp bulmak. **4.** tasarlamak. **5.** kaygılanmak, tasalanmak. **düşünüp taşınmak** iyice düşünmek, irdelemek.

düşünür *a.* belli sorunlar üzerinde kendine özgü düşünceleri olan, bu sorunların çözümüne ilişkin fikirler üreten kimse.

düşürmek *(-i.-e)* **1.** düşmesine neden olmak. **2.** değerini indirmek. **3.** azaltmak. **4.** vücuttan atmak: *taş düşürmek.* **5.** uğratmak. **6.** gücünü azaltmak.

düvel *ç. a. Ar.* devletler.

düven *a.* döven.

düyun *ç. a. (düyu:n) Ar.* borçlar.

düz *(I) s.* **1.** eğik ya da dik olmayan. **2.** kıvrımlı olmayan, doğru. **3.** altı derin olmayan. **4.** yüzeyinde girinti çıkıntı olmayan. **5.** çizgisiz, desensiz olan. **6.** engebesiz yer, düzlük. **Düz yazı.** Nesir. **düze inmek** soygunculuktan vazgeçmek.

düz *(II) a.* içinde anason, sakız gibi ek maddeler olmayan üzüm rakısı.

düzayak, -ğı *b. s.* içinde merdiveni ya da inişi çıkışı olmayan.

düzelmek *(nsz)* **1.** düzleşmek, düz biçime gelmek **2.** düzenli duruma gelmek. **3.** soğuk ve yağış azalmak. **4.** hasta iyi olmak.

düzeltmek *(-i)* **1.** düzgün biçime getirmek. **2.** bozukluğunu gidermek, onarmak, yanlışlarını gidermek.

düzeltmen *a.* basılacak bir yapıtın yazı, resim gibi işlerinde yanlışları düzeltme işini yapan, düzeltici.

düzen *a.* **1.** belli, yasa, yöntem ve kurallara göre oluşmuş durum. **2.** nesnelerin sıralanması. **3.** yerleştirme. **4.** bir devletin kurulu yönetim biçimi. **5.** toplumu oluşturan öğelerin birbirlerine karşı ilişkileri. **6.** *müz.* akort. **7.** *mec.* dolap, hile, al. **düzen kurmak** hileye baş vurmak. **düzene koymak** dağınıklıktan kurtarmak. **düzenlemek** akort etmek, düzene sokmak.

düzenbaz *s. T. Far.* düzenci, hileci, üçkâğıtçı.

düzenlemek *(-i)* düzen vermek, düzenli biçime getirmek. **2.** yapmak, hazırlamak: *Eğlence düzenledik.* **3.** çalgıyı akort etmek.

düzenlenmek *(nsz)* **1.** hazırlamak. **2.** düzene sokulmak.

düzenli *s.* **1.** düzeni olan, yerli yerinde **2.** sistemli, nizamlı.

düzey *a.* **1.** düzlem, seviye. **2.** *mec.* nesnelerin birbirine karşı değer ya da yücelik açısından dereceleri, seviye.

düzgün *s.* **1.** doğru ve pürüzsüz. **2.** eksiksiz, yerli yerinde. **3.** *be.* eksiksiz

biçimde, kurala uygun olarak. **4.** *a.* kadınların tenlerini düz ve pürüzsüz göstermek için sürdükleri yarı sıvı ya da boyalı krem, fondöten.

düzine *a. İt.* **1.** aynı cinsten nesnelerin on iki tanesinin bir arada bulunduğu deste. **2.** *s. mec.* çok.

düzlem *s.* üzerinde hiçbir çıkıntı bulunmayan, düz, yassı. **2.** *a. mat.* üzerine kesişen iki doğrunun her noktasının dokunması gereken yüzey.

düzlemek *(-i)* düz duruma getirmek, tesviye etmek.

düzleşmek *(nsz)* düz biçime gelmek.

düzlük, -ğü *a.* **1.** düz olma durumu. **2.** geniş ve düz yer.

düzme *a.* **1.** düzmek işi **2.** *s.* gerçek olmayan, yalan dolan, uydurma.

düzmece *s.* gerçekle ilgisi olmayan, yalan, uydurma.

düzmek, -er *(-i)* **1.** bir gereksinimi yerine getirmek için değişik nesneleri bir araya getirmek. **2.** düzene sokmak, sıralamak. **3.** oluşturmak, yaratmak.

düztaban *b. a. anat.* **1.** ayakta yapısal bir bozukluk. **2.** *s.* tabanı basık olmayan. **3.** *mec.* uğursuz.

düz ünlü *b. a. dilb.* dudaklar düz ve yayvan durumdayken çıkan ünlüler: *a, e, ı, i.*

düz yazı *b. a. ed.* ölçü ve uyağı olmayan yazı, nesir.

E

e, E *a.* Türk alfabesinin altıncı harfi; ince, geniş, düz ünlü.

ebabil *a. (eba:bil) Ar. zool.* **1.** dağ kırlangıcı. **2.** geniş kuş sürüsü.

ebat, -dı *a. (eba':t) Ar.* boyutlar, bir nesnenin eni, boyu, genişliği.

ebe *a.* **1.** *hlk.* doğum yaptıran kadın. **2.** *hlk.* büyük anne, nine, **3.** oyunda baş ya da cezalı olan çocuk.

ebedî *s. (ebedî:) Ar.* ölümsüz, sonrasız.

ebedîleşmek *(nsz)* ölümsüzleşmek, sonsuzlaşmak.

ebedîyen *be. (ebedi:'yen) Ar.* **1.** sonsuza dek, sonsuz olarak. **2.** hiçbir zaman.

ebediyet, -ti *a. Ar.* sonsuzluk, sonrasızlık.

ebegümeci *b. a. bot.* sebze olarak kullanılan, kendiliğinden yetişen otsu bir bitki.

ebemkuşağı *b. a. bot.* gök kuşağı, alkım.

ebet, -di *a. Ar.* sonsuzluk, sonu olmayan gelecek.

ebleh *s. Ar.* alık, şaşkın, geri zekâlı.

ebonit, -ti *a. Fr.* sıcağa ve soğuğa dayanıklı, sert kauçuk.

ebru *a. (ebru:) Far.* su üzerine, neftle sulandırılmış yağlı boya damlatılarak yapılan süs. **Ebru ebru.** Dalga dalga.

ecdat, -dı *ç. a. (ecda:t) Ar.* dedeler, atalar.

ece *a.* güzel kadın, kraliçe

ecel *a. Ar.* yaşamın sonu, ölüm günü. **ecel aman verirse** ölmezsem. **Ecel geldi cihane, baş ağrısı bahane.** Başa bir kere geldi, ne yapsak boş. **ecel şerbeti içmek** ölmek. **ecel teri dökmek** çok sıkılmak, bunalmak. **eceline susamak** çok tehlikeli işlere girişmek.

ecir, -cri *a. Ar.* **1.** sevap. **2.** ücret.

eciş büçüş *b. s.* eğri büğrü, çarpık çurpuk.

ecnebi *a. ve s. (ecnebi:) Ar.* **1.** yabancı, başka devlet uyruğundan olan. **2.** *a.* başka devlet.

ecza *a. (ecza:) Ar.* kimyasal yollarla elde edilip ilâç yapımında ya da sanayide, çeşitli işlerde kullanılan maddelerin genel adı.

eczacı *a.* ilâç yapan ya da hazır ilâçları satan, öğrenimli kimse.

eczalı *s.* kimyasal bir madde ile kaplanmış, karıştırılıp işlem görmüş *(madde).*

eczane *b. a. (ecza:ne) Ar. Far.* ilâçların yapıldığı ya da satıldığı yer

eda *(I) a. (eda:) Ar.* **1.** davranış, tutum. **2.** naz, işve. **3.** anlatış biçimi.

eda *(II) a. (eda:) Ar.* ödeme, verme. **2.** namaz kılma. **eda etmek** namaz kılmak.

edalı *s.* **1.** bir biçim ya da görünüşte olan. **2.** hoş tavırlı, nazlı.

edat, -tı *a. (eda't) Ar. dilb.* bir sözcükten sonra gelerek o sözcükle diğer öğeler arasında ilişkiler kuran sözcük, ilgeç.

edebî *s. (edebî:) Ar.* edebiyatla ilgili, edebiyata ilişkin.

edebiyat, -tı *a. (edebiya:t) Ar.* **1.** güzel konuşma ve güzel yazma sanatı, yazın. **2.** *mec.* içten olmayan, yapmacık sözler. **edebiyat yapmak** gereksiz, süslü sözler söylemek, yazmak.

edep, -bi *a. Ar.* incelik, törelere uygun davranma. **edebini takınmak** edepsiz davranışlardan edepli terbiyeli davranışlara geçmek, saygılı olmak.

edeplenmek *(nsz)* uslanmak, ince davranmaya başlamak.

edepli *s.* uslu, terbiyeli, ağırbaşlı.

edepsiz *s.* **1.** utanmaz, sıkılmaz, terbiyesiz. **2.** *a.* sakınılacak kimse, arsız.

edepsizleşmek (nsz) arsızlaşmak, arsız davranışlarda bulunmak.

edepsizlik, -ği *a.* sıkılmazlık, utanmazlık, arsızlık.

eder *a.* fiyat, paha.

edavat, -tı *ç. a. (edava:t) Ar.* bir işin yapılmasında kullanılan araç gereç.

edilgen *s. dilb.* özne almayan, öznesi dolaylı yolla belirtilen eylem.

edilgin *s.* **1.** devinimsiz, pasif. **2.** *fel.* etkileri alıcı durumunda olan.

edim *a.* eylem, iş, hareket, davranış.

edimsel *s. fel.* gerçekten var olan.

edinmek *(-i)* sahip olmak, kendine sağlamak, iktisap etmek.

edip, -bi *a. Ar.* yazar, düz yazı yazarı, edebiyatla uğraşan.

editör *a. Fr.* yayımcı.

edna *s. (edna:) Ar.* en aşağı, çok aşağı.

edvar *ç. a. (edva:r) Ar.* çağlar, devirler.

efe *a.* **1.** zeybek, batı Anadolu'da köy yiğidi. **2.** ağabey. **3.** kabadayı.

efekt, -ti *a. İng.* radyo, televizyon, sinema ve tiyatroda doğal seslerin özel yöntemlerle yaratılması işi.

efelenmek *(nsz)* bir konuda diklenmek, kafa tutmak.

efelik, -ği *a.* **1.** efe olma durumu. **2.** kabadayılık. **efelik etmek** kabadayılık etmek, efelenmek.

efendi *a. Yun.* **1.** eğitim görmüş, okumuş kimse. **2.** bir konuda sözü geçen kimse. **3.** koca. **4.** *mec.* ince, saygı değer. **5.** erkeklere seslenme sözü. **Efendi gibi yaşamak.** Sıkıntısız, varlık içinde yaşamak. **Efendim nerede, ben nerede?** Ben ne söylüyorum, sen ne diyorsun?

efendice *be ve s.* efendi gibi, efendiye yaraşır biçimde.

efil efil *be.* hafif hafif, ferahlık ve serinlik vererek.

efkâr *ç. a. (efkâ:r) Ar.* **1.** fikirler, düşünceler. **2.** *tkz.* kaygı, tasa, dert. **efkâr basmak** tasalanmak, kaygılanmak. **efkâr dağıtmak** üzüntüden uzaklaşmak.

efkârıumumiye *b. a. (efkâ:rıum:miye) Ar.* kamuoyu. herkes.

efkârlanmak *(nsz) tkz.* tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.

efkârlı *s. tkz.* kaygılı, tasalanmış.

eflâk, -ki *ç. a. (eflâ:k) Ar.* gökler. **eflake ser çekmek** çok yüksek olmak, çok yükselmek.

eflâtun *a. (eflâ:tun) Ar.* **1.** açık mor renk. **2.** *s.* bu renkte olan.

efor *a. Fr.* emek, zihin ya da bedence ortaya konulan çaba.

efsane *a. (efsa:ne) Far.* **1.** eski çağlara dayalı, olağanüstü olayları, varlıkları konu eden, masal, söylence. **2.** *mec.* gerçeğe dayanmayan, asılsız söz.

efsaneleşmek *(nsz)* adı çok söylenen biri olmak, ünlenmek.

efsun *a. (efsu:n) Far.* büyü, sihir.

efsunlamak *(-i, -e)* büyülemek, büyü yapmak.

eften püften *s.* dayanaksız, derme çatma, çürük, önemsiz.

egemen *s.* **1.** bağımsız, kimseye bağımlı olmayan, özgür. **2.** sözünü geçiren, güçlü.

egemenlik, -ği *a.* **1.** bağımsızlık. **2.** devlet yetkilerinin tümü, hükümranlık.

ego *a. Lât.* **1.** ben, insan. **2.** bencillik, egoizm.

egoist, -ti *s. Fr.* benci, bencil, yalnız kendini düşünen.

egoizm *a. Fr.* bencilik, bencillik.

egzama *a. Yun. tıp* bir çeşit kaşıntılı deri hastalığı, mayasıl.

egzersiz *a. Fr.* alıştırma, uygulama, idman. **egzersiz yapmak** alıştırma yapmak.

egzoz *a. İng.* içten yanmalı motorlarda, yanan akaryakıt ve bunun gazının boşaltılması. **2.** bu gazın boşalmasını sağlayan özel aygıt. **3.** susturucu.

eğe *(I) a.* maden, tahta gibi nesneleri yontmak, düzeltmek için kullanılan ensiz, sert, çelik araç.

eğe *(II) anat.* kaburga.

eğelemek *(-i)* eğeyle bir nesneyi düzeltmek, aşındırmak, keskinleştirmek.

eğer *bağ. Far.* cümleye koşul anlamı veren bağ, şayet.

eğik, -ği *s.* **1.** yatay bir çizgi ya da düzlemle açı oluşturacak biçimde olan. **2.** bükülmüş. **3.** *a. mat.* dik ya da paralel olmayan doğru.

eğiklik, -ği *a.* eğik olma durumu, meyil.

eğilim *a.* bir şeye içten yönelme, meyletme.

eğilmek *(nsz)* **1.** bir yöne doğru çarpılmak. **2.** bir işi yapmak için belini eğmek. **3.** *mec.* bir kimsenin egemenliği altına girmek. **4.** *(-e)* önemsemek.

eğim *a.* **1.** eğilmiş olma durumu. **2.** bir yüzeyin yatay düzleme doğru eğilmesi. **3.** *coğ.* bayır, yamaç.

eğimli *s.* **1.** eğimi olan, eğik. **2.** *mec.* bir şeye karşı içten yönelmiş.

eğirmek *(-i)* yün, pamuk gibi nesneleri iğ ile büküp iplik biçimine getirmek.

eğit bilim *b. a.* eğitim bilimi, pedagoji.

eğitici *s.* **1.** eğitici nitelikleri olan. **2.** eğitim öğretim işiyle uğraşan kimse.

eğitim *a.* **1.** eğitme, geliştirme, bilgi ve beceri kazandırma. **2.** belli bir konuda bilgi ve beceri kazandırma, geliştirme, pedagoji.

eğitim bilimi *b. a.* **1.** eğitim ve öğretimi kurallara bağlayan bilim kolu. **2.** öğretmenlik sanatı, yöntemleri ve meslek için gerekli bilgi ve becerileri kazandıran bilim dalı, pedagoji.

eğitimci *a.* eğitim işlerini kendine iş edinmiş kimse pedagog, terbiyeci.

eğitmek *(-i)* **1.** bir kimsenin önceden belirlenmiş amaçlara göre belirli bir yönde gelişmesini sağlamak, belirli bilgi ve görgüler aşılayarak çeşitli davranış

yatkınlıkları kazandırmak. **2.** hayvanlara bazı davranışları gösterebilme becerisi kazandırmak.

eğitmen *a.* **1.** eğitim işiyle uğraşan kimse. **2.** eskiden, kurs görüp köyde öğretmenlik görevi verilen kimse.

eğitsel *s.* eğitimle ilgili.

eğlemek *(-i).* durdurmak, bekletmek. **2.** avutmak, oyalamak.

eğlence *a.* **1.** eğlenmek işi. **2.** hoşça zaman geçirten şey. **3.** şen ve hoşlukla zaman geçirilen toplantı. **4.** *mec.* kendisiyle eğlenilen kimse.

eğlencelik, -ği *a.* oyalanmak için yenilen şekerleme, fındık, fıstık, çekirdek gibi nesneler.

eğlendirmek *(-i)* eğlenmesini sağlamak, neşelendirmek.

eğlenme *a.* **1.** eğlenmek eylemi. **2.** hoşça zaman geçirme. **3.** alay etme. **4.** oyalanma.

eğlenmek *(nsz)* **1.** neşeli, hoş zaman geçirmek. **2.** *(-e)* biriyle alay etmek. **3.** bir yerde oturmak, beklemek. **4.** oyalanmak, zaman geçirmek.

eğmek, -er *(-i)* **1.** dik olan bir şeyi eğik duruma getirmek. **2.** düz ve sert bir nesneyi bükmek.

eğrelti otu *b. a. bot.* kumlu yerlerde yetişen, hekimlikte, bağırsak kurtlarını düşürmekte kullanılan otsu bir bitki.

eğreti *s.* **1.** belli bir süre sonra kaldırılacak olan, geçici. **2.** takma. **3.** *be.* iyi yerleşip yerini bulmamış. **4.** *be.* uyumsuz, yakışmamış. **eğreti oturmak** ilişmek, kısa bir süre için oturmak. **eğreti vermek** ödünç vermek.

eğri *s.* **1.** çarpık, düz olmayan. **2.** yay gibi kıvrılmış, eğmeçli. **3.** bütünüyle bir yana eğilmiş bulunan. **4.** *be.* yanlış. **5.** *a.* ve *s. mat.* doğru olmayan. **eğri gözle bakmak** kötü düşüncelerle bakmak. **Eğri büğrü.** Çarpık çurpuk. **eğri oturup doğru konuşmak** her koşulda doğruyu söylemek.

eğrilik, -ği *a.* eğri olma durumu. **2.** *mec.* yalancıklı, hilecilik.

eğrilmek *(nsz)* eğri bir biçim almak.

eh. *ünl.* **1.** fena değil, olur, peki. **2.** bir işte bezginlik anlatır: *Eh, artık yeter!*

ehemmiyet *a. Ar.* önem, değer. **ehemmiyet vermek** önem vermek, önemsemek.

ehil-hli 1. topluluk, cemaat. **2.** *a.* bir işte yetkili olan, usta olan. **3.** *hlk.* karı kocadan her biri, eş. **4.** sahip: *iş ehli.*

ehlî *s. (ehli:) Ar.* evcil, alışkın.

ehlîleşmek *(nsz)* evcilleşmek, alışmak.

ehlivukuf *b. a. Ar.* bilirkişi.

ehliyet,-ti *a. Ar.* **1.** uzluk, yeterlik. **2.** bir kimseye yetkililerce, bir konuda yeterli olduğunu belirtmek için verilen belge, ehliyatname.

ehliyetli *s.* **1.** yeterlikli, yeterli. **2.** ehliyeti olan.

ehliyetname *b. a. (ehliyetna:me) Ar. Far.* ehliyet, yeterlik belgesi.

ehram *a. (ehra:m) Ar.* **1.** Mısır Firavun'larının piramit biçimindeki mezarlarına verilen ad. **2.** *mat.* piramit.

ehven *s. Ar.* **1.** daha az kötü, zararsız. **2.** ucuz. **ehven kurtulmak** bir olaydan az zararla kurtulmak.

ehvenişer *b. a. Ar.* kötüler arasında en az kötü olanı.

ejder, ejderha *a. Far.* çeşitli biçimlerde tasarlanan korkunç masal canavarı.

2. iri yılan. **Ejderha gibi.** İri yapılı ve korkunç görünüşlü.

ek, -ki *a.* **1.** bir nesnenin eksiğini tamamlamak için ona katılan parça. **2.** bir yayınla birlikte ücretsiz olarak verilen parça, ilâve. **3.** sonradan dikilen, yapıştırılan, katılan parçanın belli olan yeri. **4.** iki borunun birbirine birleştikleri yer. **5.** s. eklenmiş, katılmış: *ek vergi.* **6.** *dilb.* bir sözcükten başka bir sözcük türeten ya da sözcüklerin cümle içinde uygun biçimlere girmesini sağlayan hece ya da harf. **ekini belli etmemek** kimseye belli etmiyecek biçimde işini becermek.

ekâbir *ç. a. (ekâ:bir)* **1.** büyükler. ileri gelenler. **2.** *alay.* kendini beğenmiş kimseler.

ekalliyet, -ti *a.* azınlık. **ekalliyette kalmak** azınlık durumuna düşmek.

ek eylem *b. a.* ad soylu sözcüklerin yüklem görevlerinde kullanılmasını sağlayan, **-imek** yardımcı eylemi. Olumsuz biçimi, **değil**dir.

ek fiil *b. a.* ek eylem.

ekici *a. ve s.* bir tarım ürününü üreten, tarımla uğraşan kimse, çiftçi.

ekin *a.* **1.** buğday arpa, yulaf gibi bitkilerin tarladaki adı. **2.** kültür.

ekinoks *a. Fr. astr.* yıl boyunca gece ile gündüzün 21 mart ve 21 eylülde olmak üzere iki kez eşit olduğu noktalar.

ekip, -bi *a. Fr.* **1.** kol, takım. **2.** işçilerin bir işi yaparken oluşturdukları birlik.

ekipman *a. Fr.* bir kuruluş ya da işletmeye gerekli olan araç, gereç.

eklem *a. anat.* kemiklerin birleştikleri yer, mafsal.

eklemek *(-i)* **1.** bir nesneyi ekle tamamlamak, ulamak. **2.** *(-e)* bir nesneyi ek olarak kullanmak.

eklenmek *(-e)* **1.** eklemek işi yapılmak. **2.** *(nsz)* ekle tamamlanmak.

eklenti *a.* bir nesneye eklenen, ek biçiminde olan nesne.

ekmek, -er *(I) (-i)* **1.** bir bitkiyi yetiştirmek için tohumunu toprağa gömmek. **2.** toprağı, ürün elde etmek için kullanmak. **3.** *(-i, -e)* tohumu ya da benzer şeyleri uygun olan bir şey üzerine serpmek. **4.** *mec.* bir olayın doğmasına neden olacak fırsatları hazırlamak: *Kin tohumları ekildi.* **5.** *(-i) argo* atlatmak, savmak. **6.** *argo* parayı boşa harcamak. **7.** yarışta geçmek. **ekmediğin yerde bitmek** beklenmeyen ve istenmeyen bir yerde ortaya çıkmak.

ekmek, -ği *(II) a.* **1.** tahıl unundan fırında pişirilerek yapılan katı yiyecek **2.** *mec.* kişiye kazandıracak, onu geçindirecek iş, kazanç. **3.** *hlk.* yemek, aş. **Ekmek aslanın ağzında.** İş bulmak, kazanmak kolay değil. **Ekmek elden su gölden.** Başkasının kazancıyla geçinme. **ekmek kapısı** geçimini sağladığı iş yeri. **Ekmek kavgası.** Geçim savaşı. **Ekmek parası.** Geçicimini sağlayan para. **ekmeğiyle oynamak** birinin geçim kapısını kapatmak. **ekmeğinden olmak** işinden çıkarılmak. **ekmeğine yağ sürmek** istemediği halde birinin işine yarayan davranışlarda bulunmak. **ekmeğini taştan çıkarmak** çok çalışkan ve becerikli olmak.

ekmeklik, -ği *s.* **1.** ekmek yapmaya yarayan ya da ekmek için ayrılan. **2.** *a.* içine ekmek konulan kap. **3.** *argo* oyunda sürekli yenilerek para veren kimse.

ekol, -lü *a. Fr.* okul.

ekoloji *a. Fr.* çevre bilimi.

ekolojik, -ği *s. Fr.* çevre bilimsel.

ekonometri *b. a. Fr.* matematiksel çözümleme yöntemiyle ekonomik araştırma tekniği.

ekonomi *a. Fr.* **1.** üretim, dağıtım ve tüketim ilişkilerini düzenleyen, işleyen bilim dalı, iktisat. **2.** bu ilişkileri inceleyen bilim dalı. **3.** aşırı tüketimlerden sakınma, tutumluluk, tutumlu davranma.

ekonomik, -ği *s. Fr.* **1.** ekonomi ile ilgili olan. **2.** kazançlı, hesaplı, az masraflı.

ekonomist *a. Fr.* ekonomi uzmanı, iktisatçı.

ekran *a. Fr.* **1.** üzerine bir cismin görüntüsü düşürülen, saydam olmayan düzey. **2.** beyaz perde, görüntülük. **3.** televizyon ya da bilgisayar camı.

ekselâns *a. Fr.* **1.** yüksek görev aşamalarında bulunan yabancılara verilen onur unvanı. **2.** bu unvanı taşıyan kişi.

eksen *a. Fr.* bir cismi iki eşit parçaya bölen çizgi. **2.** araba dingili.

ekseri *be. ve s. Ar.* en çok, en çoğu, çoğu zaman.

ekseriya *be. (e'kseriya:) Ar.* çoğu kez, çoğunlukla.

ekseriyet, -ti *a. Ar.* çokluk, çoğunluk.

eksi *a.* **1.** *mat.* çıkarma işleminde (-) işareti. **2.** *mat. fiz.* sıfırdan küçük, önünde eksi işareti bulunan *(sayı)*. **3.** *s.* sıfırın altında *(ısı)*.

eksik, -ği **1.** *s. ve a.* **1.** noksan, gerekli olan *(şey)*. **2.** bir bölümü noksan olan. **3.** kusurlu, sakat. **4.** az, yetmeyen. **eksik çıkmak** sayıldığında ya da tartıldığında tam çıkmamak. **eksik doğmak** gününden önce ya da organları gelişmemiş olarak doğmak. **eksik etmemek** her zaman bulundurmak. **eksik gedik kapamak** gereksinimleri tamamlamak. **Eksik olmasın.** Sağ olsun, var olsun.

eksilmek *(nsz)* **1.** azalmak. **2.** *(-den)* bulunmak, var olmak: *Evimde süt eksilmez.*

eksiltme *a.* **1.** eksiltmek eylemi. **2.** bir işin daha ucuza yaptırılabilmesi için istekliler arasında fiat kırma işi.

eksiltmek *(-i)* sayısını azaltmak.

eksi uç *b. a.* elektrik üretecinde uçlardan eksi yüklü olanı, katot.

eksper *a. Fr.* bir konuda bilirkişi, uzman.

ekspertiz *a. Fr.* **1.** inceleme, muayene. **2.** bilirkişi raporu.

eksport, -tu *a. Fr.* dış satım, ihracat.

ekspres *a. Fr.* **1.** büyük duraklarda duran, çok hızlı giden kara, hava ya da deniz taşıtı. **2.** *s.* ivedi, çabuk yapılan. **3.** *s.* özel ulak. **Ekspres yol.** Gidiş geliş bölümleri ayrılmış, hızlı taşıt akımı sağlayan yol.

ekstra *s. Fr.* **1.** en iyi, en nitelikli: *ektra ekmek.* **2.** fazladan, gerekenden başka.

ekstrem *s. Fr.* **1.** en uç, en son, **2.** aşırı.

ekşi *s.* **1.** sirke ya da limon tadında olan. **2.** *a.* bu tadı veren nesne.

ekşimek *(nsz)* **1.** ekşime durumuna gelmek. **2.** mayalanmak. **3.** *argo* çok ısrar etmek. **4.** *hlk.* surat asmak.

ekşimsi *s.* biraz ekşi.

ekşimtırak, -ğı *s.* az ekşi.

ekşitmek *(-i)* ekşi duruma getirmek.

ektoderm *a. Fr. anat.* dış deri.

ekvator *a. Fr.* yer yuvarlağını kuzey ve güney yarım küre olarak iki eşit parçaya böldüğü varsayılan çember. eşlek.

el *(I) a.* **1.** kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, iş yapmaya yarayan bölümü. **2.** *mec.* aracı, vasıta. **3.** kez, defa. **4.** kâğıt oyunlarında atma sırası. **5.** baskı, yönetim. **el açmak** dilenmek. **El altında.** Hazır. **El altından.** Gizlice. **el ayak çekilmek** kimseler kalmamak. **el çektirmek** görevinden isteği dışında ayırmak. **El elde baş başta.** Ne varsa tükendi. **el ele vermek** birliktelik yapmak. **el etek öpmek** birine yaltaklanmak. **el sürmemek** ilgilenmemek. **el vurmamak** işe yanaşmamak. **Elden düşme.** Az kullanılmış. **elden gelmemek** dayanamamak. **elden kaçmak** elde edememek. **ele avuca sığmamak** şımarık davranmak. **ele geçmek** yakalanmak. **eli ayağı dolaşmak** çok şaşırmak. **eli genişlemek** eline para geçmek. **eli koynunda kalmak** çaresiz kalmak. **eli yatmak** eli alışmak. **elinde olmamak** iradesi dışında olmak. **elinden gelmemek** bir işe gücü yetmemek. **elini eteğini kesmek** uğramamak.

el *(I) a.* **1.** yabancı, yakınların dışında olan kimse. **2.** yurt, ülke. **3.** halk. **4.** *hlk.* oba. **el kapısına düşmek** başkalarına muhtaç olmak.

elâ *a. (elâ:)* **1.** gözde sarıya çalan kestane rengi. **2.** *s.* bu renkte olan.

elâlem *b. a. (elâ:lem) T. Ar.* yabancılar, herkes.

elaman *b. ünl. (elema:n) Ar.* bezginlik ve sızlanma anlatır.

elan *be. (ela:n) Ar.* şimdi, şu anda, henüz.

elâstikî *s. (elâstiki:) Yun. Ar.* esnek.

elâstikiyet, -ti *a. Yun. Ar.* esneklik.

elbet, elbette *be. Ar.* kuşkusuz, şüphesiz, kesinlikle.

el bezi *b. a.* kurulama ve temizleme işlerinde kullanılan bez.

el birliği *b. a.* bir işi yapmak için birleşme, bir araya gelme, dayanışma.

elbise *a. Ar.* giysi.

elbiselik, -ği *s. ve a.* giysi yapılmaya elverişli, uygun *(kumaş).*

elçi *a.* **1.** bir devleti başka bir devlet katında temsil eden görevli. **2.** uzlaşma sağlanması için birine gönderilen aracı. **3.** peygamber.

eldiven *a.* dış etkilerden korumak için ele giyilen, yün, deri gibi şeylerden yapılan nesne, ellik.

elebaşı, -yı. *b. a.* **1.** oyunda arkadaşlarına baş olan çocuk. **2.** kötü işlerde önderlik eden kimse.

eleğimsağma *h. a. hlk.* gök kuşağı.

elek, -ği *a.* tane ve toz durumunda bulunan maddeleri yabancı maddelerden ya da irilik bakımından değişik olanları ayırmak için kullanılan gözenekli araç. **elekten geçirmek** elemek, ayıklamak.

elektrifikasyon *a. Fr.* elektrik enerjisini endüstri, ulaşım ve günlük yaşama uygulama.

elektrik, -ği *a. Fr. fiz.* **1.** maddenin, elektron, proton, pozitron gibi parçacıklarının hareketleriyle oluşan enerji. **2.** bu enerjiden sağlanan aydınlanma. **3.** *a.* elektrikle çalışan araç, lâmba.

elektrikçi a. elektrik ustası ya da elektrik malzemeleri satan kimse.

elektriklemek *(-i) fiz.* elektriksiz bir iletkene, elektrikli bir başka iletkeni yaklaştırmak ya da değdirmek yoluyla elektrik gücü vermek.

elektriklendirmek *(-i)* **1.** elektrik sağlamak. **2.** *mec.* gergin bir duruma yol açmak.

elektriklenmek *(nsz)* **1.** elektrik yüklü duruma gelmek. **2.** *mec.* gergin bir duruma gelmek, gerginleşmek.

elektrikli *s.* **1.** elektriği olan. **2.** *mec.* sinirli ve gergin olan.

elektrolit, -ti *a. Fr. fiz.* elektroliz işlemiyle çözülen madde.

elektroliz *a. Fr. fiz.* elektrik akımının etkisiyle oluşan kimyasal ayrışma.

elektrometre *a. Fr.* elektrikte kullanılan ölçü aygıtları.

elektromıknatıs *a. Fr.* üzerine iletken tel sarılmış bir ya da iki çubuktan oluşan mıknatıs.

elektromotor *s. Fr. fiz.* **1.** mekanik ya da kimyasal etkilerle elektrik üreten **2.** *a.* elektrik enerjisini mekanik enerjiye çeviren aygıt.

elektron *a. Fr. fiz.* negatif elektrik yükü.

elektronik, -ği *s. Fr. fiz.* **1.** elektron esasına dayanan. **2.** *a.* serbest elektronları konu olarak ele alan bilim adı. **Elektronik beyin.** Bilgisayar.

elektroskop, -bu *a. Yun. fiz.* elektrik ya da elektron derecesini ölçen araç.

elektronikçi *a.* elektronik işleriyle uğraşan kimse.

elektroradyoloji *b. a. Fr. tıp* hastalıkları tanıma ve iyileştirmede elektrik ışınlarının uygulanmasını öngören hekimlik dalı.

elektroşok, -ku *a. Fr. tıp* ruhsal hastalıklarda, beyinden çok kısa süreli yüksek elektrik akımı geçirerek hastayı iyileştirme yöntemi.

elektrot, -tu *a. Fr. fiz.* bir elektrolitin içine daldırılan iki iletken çubuktan her biri, anot artı kutup, katot eksi kutuptur.

elektroteknik, -ği *b. s. Fr.* elektrik tekniğiyle ilgili.

elem *a. Ar.* acı, dert, üzüntü. **elem çekmek** kederlenmek, acı çekmek.

eleman *a. Fr.* **1.** unsur, öge. **2.** bir işte çalışanlardan her biri.

elemek *(-i)* **1.** elek yardımıyla ayıklamak ya da kabasını incesinden ayırmak **2.** *mec.* gözden geçirmek, ayıklamak. **3.** sınav ya da yarışma sonucunda iyileri kötülerden ayırmak. **4.** *sp.* bir yarışmacıyı yarışma dışı bırakmak.

element, -ti *a. Alm. kim.* kimyasal yollarla ayrıştırılamayan ve bireşim yoluyla da elde edilemeyen madde, basit madde.

elenmek *(nsz)* **1.** elemek işi yapılmak. **2.** sınavdan geçirilmek, seçilmek. **3.** yazışma dışı bırakılmak.

elerki *a. sos.* halk yönetimi, demokrasi

eleştirel *s.* eleştiri niteliği taşıyan.

eleştiri a. **1.** bir kişiyi, bir yapıtı inceleyip doğru ya da yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla yapılan inceleme. **2.** *ed.* bir yapıtı inceleyip değerlendirmek amacıyla kaleme alınan yazı türü, tenkit.

eleştirmek *(-i)* bir düşüncenin, bir yapıtın, bir yargının doğruluk ya da yan-

lışlığını ortaya çıkarmak; gerçek değerini belirtmek için incelemek, tenkit etmek.

eleştirmen *a.* eleştiri yazan kimse, eleştirmeci, tenkitçi.

eletmek *(-i)* elemek işini yaptırmak.

el gün *b. a.* başkaları, yabancılar.

eli açık, -ğı *b. s.* cömert, parasını ve malını esirgemeyen.

elif *a. Ar.* Arap alfabesinin ilk harfi.

elim *s. Ar.* acıklı, acınacak.

elips *a. Fr. mat.* tüm noktalarının odak denilen belirli iki noktaya uzaklıklarının toplamı birbirine eşit olan kapalı eğri.

elipsoit, -di *a. Yun. mat.* bir elipsin kendi ekseni çevresinde döndürülmesiyle oluşan biçim.

eli sıkı *b. s. a.* çok tutumlu, cimri.

el işi *b. a.* okullarda, kâğıt, tahta, mukavva gibi nesnelerle yaptırılan çalışmalar. **El işi kâğıdı.** Kesip yapıştırma işlerinde kullanılan bir yüzü parlak değişik renklerde kâğıt.

elit, -ti *a. Fr.* seçkin.

ellemek *(-i)* elle karıştırmak, elle dokunmak.

elleşmek *(-le) hlk.* **1.** elle dokunmak. **2.** elle itişerek şakalaşmak. **3.** pazarlık bitiminde el sıkarak alış verişi sona erdirmek. **4.** *mec.* birine dokunacak sözler söylemek. **5.** bilek yarışı yapmak. **6.** yardımlaşmak. **7.** el ele tutup bir yükü birlikte kaldırmak.

elli *s. ve a.* **1.** kırkdokuzdan sonra gelen sayı. **2.** *s.* eli olan.

elma *a. bot.* **1.** çiçekleri pembe ve beyaz açan bir meyve ağacı. **2.** bu ağacın türlü renkte, hoş kokulu, gevrek, küçük çekirdekli meyvesi. **Elmanın yarısı o yarısı bu.** İkisini birbirinden ayırmak doğru olmaz.

elmacık, -ğı *a. anat.* yüzün yanakla göz arasında bulunan, çıkıntılı bölümü.

elmacık kemiği *b. a. anat.* yüzün elmacık bölümünde bulunan kemik.

elmas *a. Ar.* **1.** billûrlaşmış arı karbon. **2.** süs olarak kullanılan saydam, değerli taş. **3.** *s.* elmasla süslenmiş. **elmas gibi** çok değerli.

elmastıraş *b. a. s. Ar.* **1.** yüzü elmasla yontulmuş. **2.** *a.* ucu elmaslı, kalem biçiminde cam kesicisi.

eloğlu *b. a.* **1.** el, yabancı. **2.** *mec.* koca.

elti *a.* kardeş karılarından her birinin diğerine göre adı.

el topu *b. a. sp.* on birer kişilik iki takım arasında, elle oynanan bir çeşit top oyunu, hentbol.

elvan *ç. a. (elva'n) Ar.* **1.** renkler. **2.** *s.* çeşitli renklerde olan. **elvan elvan** türlü türlü.

elveda, -ı *ünl. (elveda:)* ayrılırken kullanılan *Allah'a ısmarladık!* anlamında bir söz.

elverişli *b. s.* işe yarayan, uygun.

elverişsiz *b. s.* uygun olmayan, işe yaramayan.

elvermek *(-e)* **1.** uygun gelmek, yeterli olmak.

elyaf *ç. a. (elya:f) Ar.* teller, lifler.

elzem. *s. Ar.* çok gerekli.

em *a. hlk.* ilâç, merhem. **eme seme yaramamak** taktir edilmemek. **eme yaramak** işe yaramak, yararı dokunmak.

emanet, -ti *s. (ema:net) Ar.* **1.** korunmak için bir yere geçici olarak bırakılan eşya. **2.** biri ile bir başkasına gönderilen şey. **3.** bir şeyin emanet olarak bırakıldığı yer. **4.** can. **emanet etmek** güvenerek bir yere bir şey bırakmak. **Emanete hıyanet olmaz.** Emaneti titizlikle korumak gerekir.

emanetçi *a.* emanet bırakılan şeye ücret karşılığı bakan kimse.

emaneten *be. (ema:neten) Ar.* emanet olarak.

emare *a. (ema:re) Ar.* belirti, iz.

emay *a. Fr.* cama benzeyen, donuk parlak renkli, dayanıklı, maddeleri korumak için dışlarına sürülen parlak madde.

emaye *s. (ema:ye) Fr.* üzeri emayla kaplanmış olan: *emaye soba.*

embriyon *a. Fr.* oğulcuk.

emek, -ği *a.* **1.** bir işin yapılması için kullanılan beden ve kafa gücü. **2.** *sos.* kişinin bir amaca ulaşmak için bilinçli olarak gösterdiği çalışma süreci. **3.** yorucu, uzun, özenli çalışma. **emek çekmek** çok çalışıp yorulmak. **emek vermek** özenle ve çok çalışmak. **emeği geçmek** çalışmış olmak.

emekçi *a.* **1.** geçimini emeğiyle sağlayan kimse. **2.** işçi, işte çalışarak geçinen kimse.

emeklemek *(nsz)* **1.** dizler ve eller üzerinde yürümek. **2.** *mec.* yeni başlanan bir işte acemilik göstermek.

emekli *s.* **1.** emek tüketerek yapılabilen, güç. **2.** *a.* bir süre çalıştıktan sonra yasa gereği işiyle ilişiği kesilmiş, emekli aylığıyla geçinen kimse. **emekli olmak** belirli bir süre çalıştıktan sonra yasalar gereği emekli aylığı bağlanmak. **emekliye ayrılmak** emekli olmak.

emektar *a. ve s. (emekta:r) T. Far.* **1.** bir görevde uzun bir süre çalışmış, emeği geçmiş kimse. **2.** *mec.* çok kullanılmış, eskimiş.

emel *a. Ar.* gerçekleşmesi süreye bağlı istek.

emen *a. hlk.* toprakta açılan çukur, fidan ya da fide dikmek için açılmış yer.

emin *s. Ar.* **1.** güvenilir, inanılır. **2.** sakıncasız, tehlikesi olmayan. **3.** kuşkusu olmayan, kesin olan. **4.** *tar.* Osmanlı İmparatorluğu'nda kimi devlet görevlilerine verilen unvan. **emin olmak** güvenmek, inanmak.

emir *(I),* **-mri** *a.* **1.** komut, buyruk. **2.** bir göreve atanırken ilgiliye verilen belge. **emir almak** buyruk almak. **Emir kulu.** Bir görevi yapmakla yükümlü olan. **emir vermek** buyurmak, buyruk vermek. **emrine girmek** emirlerini yapmayı kabul etmek. **emrine vermek** yararlanması için kendine ayırmak.

emir *(II) a. Ar.* daha çok, orta doğu ülkelerinde kavmin, kentin ya da ülkenin başı.

emir eri *b. a. ask.* eskiden subayların kıta ve daire dışında hizmetlerini yapan er.

emirname *b. a. (emirna:me) Ar.* Far. yazılı buyruk.

emisyon *a. Fr.* devlet tarafından para, senet ve tahvil çıkarıp piyasaya sürme.

emlâk, -ki *ç. a. (emlâ:k) Ar.* ev, arsa, bahçe, tarla, fabrika gibi taşınmayan malların tümü.

emlâkçı *a.* emlâk alıp satma işleriyle uğraşan kimse.

emmek, -er *(-i)* **1.** dil, dudak ve soluk yoluyla bir şeyi içine çekmek. **2.** ağızda eritilerek içine çekmek. **3.** soğurmak, massetmek. **4.** *argo* uzun süre yararlanmak.

emniyet, -ti *a. Ar.* **1.** güvenlik. **2.** güvenme, inanma. **3.** bekçi, polis işleri **4.** güvenlik işlerinin yürütüldüğü yer. **5.** araçlarda ve yapılarda güvenlik sağlayan aygıt. **emniyet altına almak** koruma altına almak. **emniyet etmek** güvenmek. **emniyet vermek** güvendirmek, güven vermek.

emoglobin *a. Yun.* içinde demir bulunan ve kana al rengini veren proteinli madde.

emoroit, -ti *a. Fr. tıp* basur.

emperyalist, -ti *a. ve s. Fr.* yayılmacılık yanlısı olan, sömürgen.

emperyalizm *a. Fr.* bir ulusun, bir başka ulusu siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılması ya da yayılma isteğinde bulunması, yayılmacılık.

empoze *s. Fr.* güç etkisiyle benimsetilmiş. **empoze etmek** bir şeyi zorla benimsetmek, yaptırmak.

empresyonist, -ti *a. ve s. Fr.* izlenimci.

empresyonizm *a. Fr.* izlenimcilik.

emprime *a. Fr.* **1.** kumaş üzerine değişik renklerde zemin ve desen basma işi. **2.** *a ve s.* bu işleme uğratılan *(kumaş)*.

emretmek *(-i, -e) Ar. T.* buyurmak, emir vermek.

emrivaki, -ği *a. (emriva:ki:) Ar.* oldubitti. **emrivaki yapmak** oldubittiye getirmek.

emsal, -li *a.(emsa:l) Ar.* **1.** benzerler. **2.** aynı yaşta olanlar, denk. **3.** örnek. **4.** *mat.* kat sayı.

emsalsiz *s.* eşsiz, bir benzeri daha bulunmayan.

emtia *ç. a. Ar.* para ile satılan şeyler, mallar.

emzik, -ği *a.* **1.** bebekleri oyalamak için ağızlarına verilen kauçuk meme. **2.** beslemek için süt doldurulan ağzı kauçuklu şişe.

emzirmek *(-i)* memesindeki sütü yavrusuna vermek.

en a. boy sayılan iki kenar arasındaki uzaklık, genişlik. **2.** *be.* sıfatlara en üstünlük derecesi anlamı katan belirteç. **3.** *a. hlk.* eşya ya da hayvanlara vurulan damga. **Eninde sonunda.** Ne zaman olursa. **Enine boyuna.** Geniş olarak. **En aşağı.** Hiç olmazsa.

enayi *s. (ena:yi)* bön, çıkarını bilemeyen, avanak.

enbiya *ç. a. (enbiya:) Ar.* peygamberler.

encam *a. (enca:m) Far.* işin sonu, son.

encümen *a. Far.* komisyon, komite, yarkurul.

endam *a. (enda:m) Far.* boy bos, beden, görünüş.

endaze *a. (enda:ze) Far.* **1.** *esk.* eski bir uzunluk ölçüsü birimi. **2.** *mec.* ölçü.

endeks *a. Fr.* indeks.

ender *s. Ar.* **1.** çok az bulunur, seyrek. **2.** *be.* çok seyrek olarak.

enderun *a. (end'erun) Far.* **1.** saraylarda harem ve hazine bölümlerinin bulunduğu kısım. **2.** büyük sarayların iç bölümü. **3.** eskiden devlet görevlilerinin yetiştirildiği okul.

endişe *a. (endi:şe) Far.* **1.** düşünce. **2.** tasa, korku. **endişe etmek** kaygılanmak. **endişeye düşmek** kaygılanmak.

endişelenmek *(-den)* tasalanmak, kaygılanmak.

endoderm *a. Fr. anat.* iç deri.

Endonezyalı *a.* Endonezya halkından olan kimse.

endüstri *a. Fr.* sanayi.

endüstrileşmek *(nsz)* endüstri alanında gelişmek, sanayileşmek.

enemek *(-i)* erkekliğini gidermek, hadım etmek.

enerji *a. Fr.* **1.** maddelerde var olan ve ışık, ısı biçiminde ortaya çıkan güç. **2.** organizmanın etkin gücü. **3.** *mec.* duygusal güç.

enerjik, -ği *s. Fr.* **1.** enerjiyle ilgili. **2.** güçlü, atak, hareketli.

eneze *s.* cılız, zayıf, güçsüz.

enfarktüs *a. Fr. tıp* atardamarlardan birinin doku bozukluğu nedeniyle tıkanması.

enfeksiyon *a. Fr. tıp* bir mikrobun vücudun bir yerinde gelişmesi, yayılması.

enfes *s. Ar.* çok güzel, çok hoş.

enfiye *a. Ar.* **1.** tütünden yapılan, burna çekildiğinde keyif veren toz. **2.** burna çekilmek için yapılmış toz ilâç.

enflasyon *a. Fr. ekon.* **1.** piyasadaki para miktarlarıyla, malların ve hizmetlerin toplamı arasındaki açığın büyümesinden doğan fiyatların yükselmesi; para değerinin düşmesi biçiminde kendini gösteren ekonomik, parasal süreç, para şişkinliği. **2.** *hlk.* pahalılık. **3.** *mec.* bir nesnede gereğinden çok artış.

enformasyon *a. Fr.* **1.** danışma. **2.** iletişim, haberleşme.

engebe *a. coğ.* yeryüzündeki dağ, çukur, yayla, vadi gibi biçimlerin tümü, yüzey şekilleri.

engebeli *s.* inişli çıkışlı; düz olmayan, arızalı.

engel *a.* **1.** bir olayın gerçekleşmesini önleyen neden, mâni. **2.** *sp.* atlamalı yarışlarda, yarışçının atlamak zorunda olduğu tahtalı düzen. **engel çıkarmak** bir işin yapılmasını güçleştirmek. **engel olmak** önlemek, geciktirmek.

engelleme *a.* önleme, önünü kesme.

engellemek *(-i)* **1.** bir işin gerçekleşmesini önlemek. **2.** güreşte hasmı düşürmek için ayağına basmak ya da topuğuna ayak takmak.

engelli *s.* engeli olan. **engelli koşu** *sp.* değişik engelleri aşarak yapılan bir çeşit koşu.

engerek, -ği *a. zool.* taşlık ve güneşli yerlerde yaşayan, başı üç köşeli, rengi karaya yakın koyu zehirli bir yılan.

engin *(I) s.* **1.** çok geniş alan. **2.** *a.* açık deniz, denizin kıyıdan görünen çok uzak bölümleri.

engin *(II) s. hlk.* **1.** fiyatı düşük mal. **2.** alçak yer, düzlük.

enginlik, -ği *a.* **1.** engin olma özelliği. **2.** aşırı genişlik, açıklık.

engizisyon *a. Fr. tar.* Orta Çağ'da, katoliklerde, katı din kurallarına uymayanları yargılamak için kurulan kilise mahkemesi.

enik, -ği a. kedi ya da köpek yavrusu.

eniklemek *(nsz, -i)* enik doğurmak.

enikonu *be.* iyice, iyiden iyiye.

enişte *a. Far.* kız kardeşin kocası.

enjeksiyon *a. Fr.* iğne vurma, iğne yapma.

enjektör *a. Fr.* bir sıvıyı bir yere basınçla veren aygıt. şırınga.

enkaz *ç. a. (enka:z) Ar.* yıkıntı, döküntü, çöküntü.

enlem *a. coğ.* yer yuvarlığı üzerinde herhangi bir noktadan geçen paralelle ekvator arasındaki yay parçasının açısal değeri.

ense *a.* boynun arkası. **Ense kökü.** Boynun gövde ile birleştiği nokta. **Ense kulak yerinde.** Gösterişli. **Ensesi kalın.** Güçlü, sözü geçer. **ensesinde boza pişirmek** çok üzmek, tedirgin etmek. **ensesine binmek** baskı altında bulundurmak. **ensesine yapışmak** yakalayıp sıkıştırmak.

enselemek *(-i) argo* yakalamak, ele geçirmek.

enselenmek *(nsz) argo* ele geçirilmek, yakalanmak.

enstitü *a. Fr.* **1.** üniversiteye bağlı ya da bağımsız olarak, genellikle araştırma yapan kurum. **2.** eğitim ve öğretim veren kurum.

enstrüman *a. Fr.* her çeşit çalgı.

ensülin *a. Fr.* şeker hastalığına karşı kullanılan bir madde.

entari *a. (enta:ri) Far.* genellikle tek parçadan oluşan kadın giyeceği. **2.** Arap ülkelerinde erkeklerin giydikleri düz, üst giysisi.

entegrasyon *a. Fr.* birleşme, bütünleşme.

entegre *s. Fr.* bir bütünü oluşturan, bütünleşmiş.

entellektüel *a. ve s. Fr.* **1.** yeterli eğitim görmüş, aydın. **2.** düşün sorunlarıyla ilgili, düşünen, araştıran.

enteresan *s. Fr.* ilginç, ilgi çekici, tipik, değişik.

enternasyonal *s. Fr.* uluslar arası, beynelmilel.

enterpol, -lü *öz. a. Fr.* uluslar arası polis örgütü.

enterne *s. Fr.* göz altında olan. **enterne etmek** göz altında tutmak, ayırmak.

entrika *a. İt.* gizli çalışma, oyun, düzen, hile. **entrika çevirmek** düzen kurmak.

entrikacı *a. ve s.* düzenci, hileci, oyunbaz.

envanter *a. Fr.* **1.** bir ticaret kuruluşuna ait mal ve eşyanın sayımı. **2.** bir ticaret yerindeki malları ve eldeki değerleri hesaplama.

epeyce *be.* oldukça, birçok.

epiderm *a. Fr. anat.* üst deri.

epik, -ği *s. ve a. Fr.* destana ilişkin, destana özgü, destanla ilgili.

epitel *a. Fr. anat.* vücudun tüm iç ve dış yüzeylerini kaplayan doku.

epope *a. Fr. ed.* destan. kahramanlık olaylarını anlatan masal.

er (I) *s. ve a.* **1.** erkek. **2.** *s.* kahraman, yiğit. **3.** rütbesiz asker, nefer. **4.** becerikli. **5.** *hlk.* koca. **ere gitmek** evlenmek.

er (II) *be. hlk.* erken. **er geç** ne zaman olursa.

erat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** erler. **2.** erden başgedikliye kadar asker.

erbap, -bı *a. (erba:p) Ar.* bir işi en iyi yapan kimse, usta.

erbaş *b. a. ask.* onbaşı ve çavuş aşamasında asker.

erdem. *a.* **1.** iyilik, doğruluk, yiğitlik, alçak gönüllülük gibi niteliklerin

tümü. **2.** *fel.* kişinin iç olgunluğu, fazilet.

erdemli *s.* erdemi olan, faziletli.

erdirmek *(-i, -e)* ermesini sağlamak, ermesine neden olmak.

erek, -ği *a.* amaç, maksat, gaye, emel.

eren *a.* ermiş, kendini Tanrı'ya adamış, evliya, veli.

ergen *s.* **1.** ergenlik çağında olan. **2.** evlenmemiş, bekâr. **ergen olmak** evlenecek yaşa gelmek. **Ergene karı boşaması kolay.** Bir işin içinde olmayanlar o işin güçlüklerini bilemezler.

ergenleşmek *(nsz)* ergenlik çağına gelmek.

ergenlik, -ği *a.* **1.** cinsel organlarının fizyolojik gelişmesiyle başlayan, bulûğla yetişkinlik arasındaki dönem. **2.** çocukluktan yetişkinlik çağına geçen kimselerin yüzünde beliren sivilceler.

ergime *a.* bir cismin sıcaklık etkisiyle katı durumdan sıvı duruma geçmesi. **ergime ısısı** *fiz.* katı bir cismin sıvı duruma geçmesi için verilmesi gereken ısı.

ergimek *(nsz) fiz.* ısı etkisiyle katı durumdan sıvı duruma geçmek.

ergin *s.* **1.** olmuş, yetişmiş. **2.** haklarını kullanabilmesi için yasaların öngördüğü yaşa gelmiş, reşit.

erginleşmek *(nsz)* ergin duruma gelmek.

erginlik, -ği a. ergin olma durumu, rüşt.

erguvan *a. Far. bot.* eflâtunla kırmızı arası renkte çiçekler açan bir ağaç.

erik, -ği *a. bot.* gülgillerden, beyaz çiçekler açan bir ağaç. **2.** bu ağacın değişik renklerde, ekşi ya da tatlı, tek çekirdekli, sulu meyvesi.

erimek *(nsz)* **1.** katı iken katıldığı bir sıvı içinde sıvılaşmak. **2.** katı iken ısı etkisiyle sıvı duruma gelmek. **3.** aşınıp incelerek dağılmak. **4.** *mec.* çok zayıflamak. **5.** mec. utancından çok sıkılmak. **6.** *mec.* bitmek, tükenmek.

erinç, -ci *a.* hiçbir eksiği, sıkıntısı, acısı, üzüntüsü olmama durumu, mutluluk.

erinmek *(-e, nsz)* üşenmek, isteksiz olmak.

erişkin *s. biy.* bedeninin gelişimi tamamlanmış.

erişmek *(-e)* **1.** bir amaca, bir emele ulaşmak. **2.** bir yere varmak, ulaşmak. **3.** *(nsz)* belirli bir olgunluk düzeyine gelmek. **4.** zamanı gelmek.

erişte *a. Far.* kesilip kurutulmuş hamur, ev makarnası.

eritici *a. ve s.* **1.** eritme niteliği olan. **2.** *kim.* bir başka maddeyi eriten, çözdüren cisim.

eritmek *(-i)* **1.** erimesini sağlamak. **2.** *mec.* tüketmek, bitirmek. **3.** *mec.* çok üzmek. **4.** zayıflatmak.

eriyik, -ği *a. kim.* içinde başka bir madde erimiş olan sıvı.

erk, -ki *a.* **1.** bir işi yapabilme gücü, yetisi. **2.** *mec.* sözü geçerlik, istediğini yaptırabilme, kudret, yetki.

erkân *ç. a. (erkâ:n) Ar.* **1.** bir toplulukta ileri gelenler, büyükler. **2.** *ask.* generaller aşamasındaki askerler. **3.** yol, yöntem.

erkânıharp, -bı *a. (erkâ;nıharp) Ar.* kurmay.

erkek, -ği *a.* **1.** canlıların dişiyi dölleyecek cinsten olanı. **2.** yetişkin adam. **3.** koca. **4.** *s. mec.* mert, sözüne güvenilir. **erkek erkeğe** erkekler arasında. **erkek gibi** erkeğe benzeyen. **erkekli dişili** iki cins bir arada.

erkekçe *be.* mertçe, yiğitçe.

erkeklenmek *(nsz)* kabadayıca tavırlarda bulunmak.

erkeklik, -ği *a.* **1.** erkek olma durumu. **2.** yiğitlik, mertlik. **3.** bir erkeğin bedensel görevini yerine getirme gücü. **Erkeklik öldü mü?** Mertlik gösterilmeli. **Erkeklik sende kalsın.** Onun yakışıksız davranışlarına uyup tatsızlık çıkarma.

erken *be.* **1.** alışılan zamandan önce. **2.** belirtilen zamandan önce

erkence *be.* **1.** erken olarak. **2.** oldukça erken.

erkenci *s.* **1.** erken davranan. **2.** erken olgunlaşan.

erkenden *be.* çok erken, erken olarak.

erkin *s.* bir koşula bağlı kalmadan istediği gibi davranan, özgür.

ermek, -er *(-e)* **1.** erişmek, kavuşmak. **2.** yetişmek, dokunmak. **3.** *(nsz)* olgunlaşmak. **4.** kutsal bir aşamaya varmak.

Ermeni *öz. a.* **1.** Ermenistan'da yaşayan halk ve bu halktan olan kimse. **2.** bu halka özgü olan.

Ermenice *öz. a.* Ermeni dili.

ermiş *a.* dinsel inançlara göre kendisinde olağanüstü güçler bulunan kişi, evliya, eren.

eroin *a. Fr.* morfinden elde edilen uyuşturucu bir madde.

eroinman *a. ve s. Fr.* eroinci, eroin kullanma alışkanlığı olan kimse.

eros *a. Fr. psikol.* **1.** ruhsal çözümleme açısından cinsel eğilimler ve bunlardan doğan isteklerin tümü. **2.** *öz. a.* Yunan mitolojisinde aşk tanrısı.

erotik, -ği *s. Fr.* **1.** aşkla ilgili, aşkı anlatan. **2.** cinsel tutkunlukla, cinsellikle ilişkisi olan.

erotizm *a. Fr.* cinsel şeylere aşırı düşkünlük, cinsellik sömürüsü.

erozyon *a. Fr. coğ.* aşınma, toprağın sel, rüzgâr gibi etkenlerle taşınması nedeniyle yeryüzünün aşınması.

ertelemek *(-i)* başka bir zamana bırakmak, tehir etmek.

ertelenmek *(nsz)* başka zamana bırakılmak, tehir edilmek.

ertesi *s.* bir günün, ayın, yılın ardından gelen uygun zaman.

erzak, -kı *ç. a. (erza:k) Ar.* uzun süre saklana-bilen yiyecekler.

es *a. müz.* notada durak ve bunu gösteren işaret. **es geçmek** *argo* üzerinde durmamak, önemsememek.

esami *ç. a. (esa:mi:) Ar.* isimler, adlar. **esamisi okunmamak** kendisine önem verilmemek.

esans *a. Fr. kim.* kimyasal yollarla ya da bitkilerden çeşitli yöntemlerle elde edilen kokulu ve uçucu sıvı.

esaret, -ti *a. (esa:ret) Ar.* kölelik, esirlik, tutsaklık.

esas *a. (esa:s) Ar.* **1.** ana öğe, temel. **2.** doğru biçim. **3.** *s.* başlıca, asal. **esasa bağlamak** belirli kurallara oturtmak. **esası olmamak** yalan, uydurma olmak.

esasen *be. (esa:sen) Ar.* **1.** doğrusu, kökünden, özünden. **2.** doğrusunu isterseniz.

esasi *s. (esa:si:) Ar.* asılla ilgili, asal.

esaslı *s.* **1.** sağlam, köklü, güzel. **2.** *be.* köklü, etkili, doğru biçimde.

esatir *ç. a. (esa:tir) Ar.* bir ulusun geçmişini anlatan, daha çok kahramanlıklarını konu alan öyküler.

esbap, -bı *ç. a. (esba:p) Ar.* sebepler, nedenler.

esef *a. Ar.* acınma, yerinme. **esef etmek** üzülmek, acınmak.

eseflenmek *(nsz)* acınmak, üzülmek.

esen *s.* hastalıksız, sağlıklı, sıkıntısız.

esenlemek *(nsz, -le)* **1.** selâm vermek, selâmlaşmak. **2.** esenlik dileyerek ayrılmak.

esenlik, -ği *a.* sağlık, rahatlık, mutluluk.

eser *a. Ar.* **1.** emek sonucu yaratılan ürün, yapıt. **2.** iz, işaret, im. **3.** belirti. **eser kalmamak** hiçbir belirti kalmamak.

esin *a.* **1.** yaratıcı duygu, düşünce, ilham. **2.** *hlk.* sabah yeli.

esinlenmek *(-den)* bir şeyden etkilenmek, içine doğmak.

esinti *a.* çok az etkileyen hafif yel.

esir *a. Ar.* **1.** savaşta yakalanan düşman, tutsak. **2.** köle. **3.** *mec.* bir kimseye ya da bir düşünceye körü körüne bağlı olan kimse. **esir almak** tutsak almak. **esir düşmek** tutsak olmak. **esir olmak** tutsak olmak, düşman eline geçmek.

esirgeme *a.* sakınma, vermekten kaçınma.

esirgemek *(-i, -den)* **1.** korumak, himaye etmek. **2.** bir nesneyi vermekten ya da bir işi yapmaktan kaçınmak. **3.** feda etmekten çekinmek: *canını esirgemez.*

esirgenmek *(-den)* kayırılmak, sakınılmak, korunmak.

esirlik, -ği *a.* tutsaklık, kulluk.

eski *s.* **1.** üzerinden çok süre geçmiş olan. **2.** kullanmaktan yıpranmış. **3.** önceki. **4.** geçerli olmayan: *eski yasa.* **5.** geçmişte. **6.** mesleğinde uzmanlaşmış olan. **Eski camlar bardak oldu.** Durumlar değişti. **eski defterleri karıştırmak** bir yarar umarak yeniden araştırmaya başlamak. **Eski göz ağrısı.** Eski dost. **Eski hamam eski tas.** Hiçbir şey değişmemiş. **Eski kafalı.** Çağa ayak uyduramayan, gerici. **Eski kurt.** Kolay aldatılamayan. **Eski toprak.** Uzun yaşadığı halde dinç kalmış. **Eskisi olmayanın yenisi olmaz.** Eskinin değerini bilmeli.

eskici *a.* **1.** eski eşya alım satımıyla uğraşan kimse. **2.** eskileri onaran kimse.

Eski Çağ *b. a. tar.* başlangıçtan yazının bulunuşuna kadar süren zaman dilimi, İlk Çağ.

eskimek *(nsz)* eski duruma gelmek.

Eskimo *öz. a.* **1.** kuzey kutup bölgesinde yaşayan topluluklar ve bu topluluklardan olan kimse. **2.** bu topluluklara özgü.

eskitilmek *(nsz)* yıpratılmak, eski duruma getirilmek.

eskitmek *(-i)* **1.** yıpratmak, kullanıp eski duruma getirmek. **2.** yaşlandırmak: *Adamı içki ve kumar eskitti.*

eskiz *a. Fr.* taslak, ön tasarı.

eskort, -tu *a. Fr.* koruma.

eskrim *a. Fr. sp.* kılıç oyunu, kılıç sporu.

eslâf *ç. a. (esla:f) Ar.* geçmişler, bizden öncekiler, eskiler.

esmek, -er *(nsz)* **1.** bir yönden bir yöne akmak, yel olmak. **2.** *(-e)* birden bire karar vermek: *kafasına esmek.*

esmer *a. Ar.* **1.** buğday rengi. **2.** *s. ve a.* yağız, teni ve saçları karaya çalan kimse.

esmerleşmek *(nsz)* teni esmer duruma gelmek.

esna *a. (esna:) Ar.* sıra, bir işin yapıldığı, bir olayın meydana geldiği an.

esnaf *ç. (esna:f) Ar.* **1.** el sanatları ya da küçük çapta ticaret işleriyle uğraşanlar. **2.** *mec.* başlıca amacı kazanmak için mesleğini küçük düşüren kimse.

esnek *s.* **1.** kolaylıkla ezilen, bükülen, uzayan, kısalan, elâstikî. **2.** *mec.* çeşitli yorumlara elverişli: *esnek söz.*

esnemek *(nsz)* ağzı genişçe açarak soluk alıp vermek. **2.** etki ile biçim değiştirmek: *Duvar esnemiş.* **3.** bollaşmak, genişlemek.

esnetmek *(-i)* **1.** esnemesine neden olmak. **2.** *mec.* sıkmak, usandırmak.

espri *a. Fr.* ince anlamlı, düşündürücü, şakalı söz. **2.** yazı, resim, söz ve davranışta incelik, anlamlılık. nükte.

esrar *(I) ç. a. (esra:r) Ar.* sırlar, gizler. **Esrar perdesi.** Bir şeyin anlaşılıp çözülmesini önleyen engel.

esrar *(II) a.* Hint kenevirinden çıkarılan, uyarıcı, sarhoş edici ve uyuşturucu madde. **esrar çekmek** esrar kullanmak. **Esrar tekkesi.** Topluca esrar içilen yer.

esrarengiz *s.(esra:rengiz) Ar. Far.* sırlarla örtülü, esrarlı, anlaşılamayan.

esrarkeş *a. Ar. Far.* esrar çekmeyi iyice alışkanlık durumuna getirmiş kimse.

esrarlı *(I) s.* çözülemeyen, anlaşılamayan, akıl erdirilemeyen.

esrarlı *(II) s.* içinde esrar bulunan: *esrarlı tütün.*

esrik, -ği *s.* sarhoş, mest, coşmuş

esrimek *(nsz)* **1.** bir nedenle kendinden geçmek, duygulanmak. **2.** coşmak, kendinden geçmek, sarhoş olmak.

estek köstek, -ği *be.* gerekir nedenler bulmak, işten kaçmak. oyalanmak.

estetik, -ği *a. Fr.* **1.** güzellik bilimi. **2.** güzellik duygusu ile ilgili olan, bu duyguya uygun olan. **3.** güzel duyu. **4.** *s. tıp* kusurlu bir organı düzeltmek ya da güzelleştirmek için uygulanan yöntemler.

esvap, -bı *a. (esva:p) Ar.* giysiler, elbiseler, giyecekler.

eş *a.* **1.** birbirinin aynı olan ya da benzeyen nesne. **2.** karı-kocadan her biri. **3.** *hlk.* arkadaş. **4.** *hlk.* kuma. **Eş dost.** Tanıdıklar. **eş tutmak** ikişer olmak için arkadaş seçmek.

eş anlamlı *b. a. dilb.* anlamları aynı ya da çok yakın olan sözcükler, anlamdaş.

eşarp, -bı *a. Fr.* kadın baş örtüsü.

eş basınç, -cı *b. a. coğ.* hava basınçları aynı olan yeryüzü noktalarının birleştirildiği var sayılan eğri, izobar.

eş başkan *b. a.* bir kurulun, toplantının ya da kongrenin başkanlığını yapanlardan her biri.

eş cinsel *b. s.* kendi cinsinden kimselerle cinsel ilişkide bulunan kimse, homoseksüel.

eş değer *b. a.* değer bakımından birbirine eşit olan, denk.

eşek, -ği *a. zool.* **1.** uzun kulaklı, attan küçük, binek ve yük hayvanı. **2.** *mec.* kaba, yeteneksiz kimse. **3.** *hlk.* duvar örmek ve sıva yapmak gibi işlerde kullanılan sehpa. **Eşek derisi gibi.** Duygusuz. **Eşek gibi.** Kaba, düşüncesiz. **Eşek hoşaftan ne anlar?** Beğenide güçlük çıkaranlar için söylenir. **eşek sudan gelinceye kadar dövmek** çok dövmek. **eşeğe gücü yetmeyip semerini dövmek.** *tkz.* kızgınlığı güçsüzlerden çıkarmak. **eşekten düşmüş karpuza dönmek** kötü bir duruma düşmek.

eşek arısı *b. a. zool.* ağrılı iğnesi olan bir tür iri yaban arısı.

eşekleşmek *(nsz) kaba.* çok anlayışsız ve kaba davranışlarda bulunmak.

eşelemek *(-i)* **1.** toz durumunda olan nesneleri yavaşça karıştırmak. **2.** *mec.* bir işin aslını anlamaya çalışmak, kurcalamak.

eşelmobil *b. a. Fr.* üretilen mal değerlerinin iniş çıkışlarına uygun olarak saptanan ücret ödeme düzeni.

eşey *biy. a.* canlılarda erkek ve dişiyi ayıran özel yaratılış, cinsiyet.

eşeyli *s. biy.* erkek ya da dişi eşeyden birine sahip olan, diğer eşey olmadan üreyemeyen.

eşeysel *s. biy.* cinsel, cinsî.

eş güdüm *b. a.* belli bir sonuca ulaşmak için çeşitli görevler arasında bağlantı, uyum ve düzen sağlamak, koordinasyon.

eşik, -ği *a.* **1.** kapının alt yanında bulunan alçak basamak. **2.** kapı ağzında basamağın konulacağı yer. **3.** *mec.* başlangıç noktası. **4.** *müz.* telli çalgılarda tellerin bindiği köprü. **eşiğine yüz sürmek** bir kişiye çok yalvarmak. **eşiğini aşındırmak** bir istek için bir yere çok gidip gelmek.

eşit, -ti *s.* **1.** her yönden birbirinden artık ya da eksiği olmayan. **2.** aynı haklardan denk biçimde yararlanan.

eşitlemek *(-i)* eşit duruma getirmek.

eşitlik, -ği *a.* **1.** iki ya da daha çok nesnenin birbirine eşit olmaları durumu, denklik. **2.** yasalar karşısında toplumda yaşayan bireylerin eşit konumda bulunmaları durumu. **3.** *sos.* toplumda bireylerin yaratılış durumlarına bakılmaksızın eşit haklardan yararlanması durumu.

eşk, -ki *a. Far.* göz yaşı.

eşkâl, -li *ç. a. (eşkâ:l) Ar.* biçimler, şekiller, kılık.

eşkenar *b. a. mat.* tüm kenarları eşit olan.

eşkıya *ç. a. (eşkıya:) Ar.* hırsızlar, haydutlar. **eşkıya gibi** bakışı, kılığı korkunç.

eşkin *a.* **1.** atın bir çeşit hızlı yürüyüşü. **2.** *s.* böyle yürüyen *(at).* **3.** *be.* böyle bir yürüyüşle.

eşlemek *(-i)* **1.** benzer iki nesneyi bir araya getirmek. **2.** *sin.* sesle görüntü arasında gerekli bağı sağlamak.

eşleşmek *(nsz, -le)* **1.** birbiriyle eş olmak, eş tutmak. **2.** cinsel ilişkide bulunmak.

eşmek, -er *(-i)* **1.** toprağı ya da toprak gibi yumuşak bir nesneyi biraz kazmak. **2.** *mec.* araştırmak, incelemek. **3.** hızlı koşmak *(at).*

eşofman *a. Fr.* genellikle spor çalışmalarında giyilen, pamuklu, iki parçalı dış giysisi.

eşraf *ç. a. (eşra:f) Ar.* sözü geçenler, ileri gelenler, zenginler.

eşref *s. Ar.* çok şerefli, çok onurlu.

eş sesli *b. a. s. dilb.* söylenişleri aynı anlam ve kökleri ayrı olan, sestaş.

eş sıcak, -ğı *b. a. coğ.* yer yüzünde sıcaklığı eşit olan noktalardan her biri. izoterm. **Eş sıcak eğrisi.** Sıcaklığın dağılışını göstermek amacıyla düzenlenen haritalarda, eşit sıcaklıktaki noktaları birleştiren iç içe eğrilerden her biri, izoterm.

eşsiz *s.* **1.** eşi benzeri bulunmayan. **2.** yanında eşi olmayan, eşinden ayrılmış.

eşya *ç. a. Ar.* insan yapısı, taşınabilir, canlı varlıkların tümü.

eş yükselti *b. a. coğ.* yeryüzünde yükseklikleri aynı olan yerler, izohips. **eş yükselti eğrisi** bir haritada eşit yükseklikteki noktaların birleştirilmesiyle oluşan eğri, izohips.

et, -ti *a.* **1.** insan ve hayvanların deri ile kemikleri arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka. **2.** kasaplık hayvanlardan elde edilen besin maddesi. **3.** ten. **4.** meyvelerin çekirdekle deri arasındaki bölümü. **Et kafalı.** Anlayışsız. **et tırnak olmak** çok yakın bağ kurmak. **Eti ne budu ne?** Gücü sınırlı. **etinden koparmak** çok acı vermek. **Etine dolgun.** Topluca. **Etle tırnak gibi.** Birbirine sıkıca bağlı.

etajer *a. Fr.* raflı, kapaksız, taşınabilir dolap.

etamin *a. Fr.* pamuk, keten ya da ipekten dokunmuş bir çeşit kumaş.

etan *a. kim.* doğal gazlarda, az ölçüde kömürde bulunan, soluk bir alevle yanan gaz.

etap, -bı *a. Fr. sp.* bir yarışın belirli aşamalarından her biri.

etçil *s.* etle beslenen, et obur.

etek, -ği *a.* **1.** giyeceklerin belden aşağıda kalan bölümü. **2.** bedenin belden aşağısına giyilen kadın giysisi. **3.** giysinin alt kenarı. **4.** çadır gibi şeylerin aşağıya sarkan bölümü. **5.** dağ, tepe gibi yamaçlı yerlerin alt bölümleri. **etek öpmek** dalkavukluk etmek. **eteği ayağına dolaşmak** şaşırıp kalmak. **etek silkmek** ilişkisini kesmek. **eteğindeki taşları dökmek** tüm bildiklerini açıklamak. **etekleri tutuşmak** çok telâşlanmak. **etekleri zil çalmak** çok sevinmek.

eteklemek *(-i)* **1.** birinin eteğini öpmek ya da öper gibi davranmak. **2.** *mec.* dalkavukluk etmek, yaranmaya çalışmak.

eter *a. Fr. kim.* **1.** oksijenli asitlerin alkollerle birleşmesinden oluşan sıvıların genel adı. **2.** hekimlikte kullanılan renksiz, çok uçucu, kokulu bir sıvı.

eterleşmek *(nsz) kim.* bir alkol ya da bir asit, eter durumuna dönüşmek.

Eti *öz. a. tar.* Hitit.

etik, -ği *a. Fr.* **1.** töre bilimi, ahlâk bilimi. **2.** *s.* töre ve ahlâkla ilgili.

etiket, -ti *a. Fr.* **1.** bir malın, çeşit, miktar, fiyat gibi özelliklerini gösteren küçük kâğıt. **2.** *mec.* toplumda davranışlarda izlenecek yol, teşrifat

etiketlemek *(-i)* satışa çıkarılan malın üzerine etiket koymak.

etilen *a. Fr. kim.* yanıcı, renksiz, az kokulu bir gaz.

etimoloji *a. Fr.* **1.** köken bilimi. **2.** bir sözcüğün kökeni.

etken *s. ve a.* **1.** etki yapan. **2.** *kim.* bir madde üzerinde değişiklik yapan. **3.** *dilb.* doğrudan doğruya öznenin yaptığı işi gösteren eylem. **Etken eylem.** *dilb.* Öznesi belli olan eylem: *Öğretmen geldi.*

etki *a.* **1.** bir şeyin ya da bir kimsenin başka bir nesne üzerindeki gücü. **2.** bir etken ya da nedenin sonucu. **3.** *mec.* bir kimse üzerinde bırakılan izlenim.

etkilemek *(-i)* tesir etmek, etkiye uğratmak.

etkilenmek *(nsz)* karşılıklı olarak birbirini etkilemek.

etkili *s.* etkisi olan.

etkin *s.* **1.** işleyen, çalışan, faal. **2.** etkinlik gösteren.

etkinleşmek *(nsz)* etkinlik kazanmak, etkin olmak.

etli *s.* **1.** içinde et bulunan. **2.** çok beslenmiş olan. **3.** dolgun, kalın. **4.** meyvelerden yenecek bölümü çok olan: *etli zeytin.* **Etli butlu.** Oldukça şişman. **etliye sütlüye karışmamak** toplum sorunlarıyla ilgilenmemek, ilgisiz kalmak.

etmek, -der *(yar.)* **1.** bir durumu ortaya çıkarmak. **2.** bir işi yapmak. **3.** davranmak. **4.** bulmak, erişmek. **5.** vermek. **etmediğini bırakmamak** tüm kötülükleri yapmak. **ettiğiyle kalmak** kötülük amacına ulaşamamak. **ettiğini bulmak** kötü davranışlarının karşılığını kötülükle görmek. **ettiğini yanına bırakmamak** kötülüklerinin karşılığını vermek.

etmen *a.* belli bir amaca ulaştıran, koşul, öğe ve güçlerden her biri.

etnik, -ği *s. Fr.* ulusla ilgili, ulusal.

etnograf *a. Fr.* etnografya uzmanı.

etnografya *a. Fr.* ulusları karşılaştırarak inceleyen, sanat ve kültür oluşumlarını araştıran bilim.

et obur *b. a.* etçil, et yiyen, etle beslenen canlı.

etol, -lü *a. Fr.* genellikle kürkten, gösterişli kumaşlardan ya da yün örgüden yapılmış uzun omuz atkısı.

etoloji *a. Yun.* töreleri inceleyen bilim, töre bilim.

etraf *ç. a. Ar.* **1.** yanlar, taraflar. **2.** çevre. **3.** bir kimsenin ilişkide bulunduğu kimseler. **etrafında dört dönmek** isteğini yaptırmak için birinin çevresinden hiç ayrılmamak. **etrafını sarmak** ortaya almak, kuşatmak.

etraflı *s. ve be.* ayrıntılı, eksiksiz, geniş.

etraflıca *be.* ayrıntılı olarak, derinlemesine.

ettirgen *s. dilb.* eylemin gösterdiği işin başkasına yaptırıldığını gösteren eylem. **ettirgen çatı** *dilb.* eylemin gösterdiği işin başkasına yaptırıldığını gösteren, eylem kök ya da gövdesine *-ir, -tir, -t* takılarından birinin getirilmesiyle oluşan çatı: *Evi yap-tır-dı. Arabayı getir-t-ti.*

ettirmek *(-e)* **1.** başkasının yapmasını sağlamak. **2.** neden olmak.

etüt, -dü *a. Fr.* **1.** inceleme, araştırma. **2.** ön çalışma, eskiz. **3.** belli bir konuyu araştıran yapıt. **4.** öğrencilere toplu olarak ders dışında, gözetim altında yaptırılan çalışma. **etüt etmek** araştırmak, incelemek.

etüv *a. Fr.* **1.** yiyecekleri, başka nesneleri yüksek ısıyla mikroptan arındır-

mak için kullanılan kapalı aygıt. 2. çeşitli şeyleri kurutmakta ve temizlemekte kullanılan aygıt.

ev *a.* 1. tek bir ailenin oturabileceği özellikte yapılmış yapı. 2. içinde oturulan yer, konut. 3. evin iç düzeni. 4. özel bir iş için hazırlanmış yer: *doğum evi.* 5. belli bir mesleğin mensuplarının orta malı olan yer: *ordu evi.* 6. *mec.* aile. **Ev alma komşu al.** Komşu evden daha gereklidir. **ev ev dolaşmak** çok dolaşmak. **Ev kadını.** Dışarda çalışmayan evine bakan kadın. **ev tutmak** konut kiralamak. **ev bark yıkmak** aileyi dağıtacak kötülükler yapmak.

evci *a. ve s.* tatil günlerini evinde geçiren *(öğrenci, er).*

evcil *s.* eve, insanlara alışmış, kendisinden yararlanılabilen *(hayvan).*

evcilleşmek *(nsz)* evcil duruma gelmek, ehlîleşmek.

evcimen *s.* 1. evine çok bağlı. 2. ev işlerini iyi yapan, becerikli *(kadın).*

evet *be. (e'vet)* 1. öyledir. 2. konuşmada yanıtın olumlu olduğu zaman kullanılır: *Öğretmen geldi mi? Evet.*

evham *ç. a. (evha:m) Ar.* kuruntular, kuşkular.

evhamlanmak *(nsz)* kuruntu duymak, kuşkulanmak.

evhamlı *s.* kuşkulu, kuruntulu, şüpheci.

evirmek *(-i)* 1. döndürmek, çevirmek. 2. yapısını değiştirmek. **Evire çevire.** İyice, istediği gibi. **evirmek çevirmek** iyice gözden geçirmek.

evkaf *ç. a. (evka:f) Ar.* 1. vakıflar. 2. vakıfları yöneten kuruluş.

evlâ *s. (evlâ:) Ar.* yeğ, daha iyi.

evlâdiyelik, -ği *s. Ar. T.* eskimeden uzun süre dayanabilecek nitelikte.

evlât, -dı *ç. a. (evlâ:t) Ar.* çocuk, bir kimsenin oğlu ya da kızı. 2. döl, soy. 3. *ünl.* yaşlıların çocuk ve gençlere karşı kullandıkları seslenme sözü. **evlât edinmek** yasalara uygun olarak bir kimsenin bir kişiyi nüfusuna geçirmek. **Evlât gibi.** Titizlikle, özenle.

evlâtlık, -ğı *a.* 1. evlat olma durumu. 2. bir kimsenin yasaya uygun olarak üzerine aldığı kimse. 3. küçük yaştan eve alınıp bakılan kimse.

evlek, -ği *a. Yun.* 1. tarlada tohum ekmek için sabanla çizilen bölümlerden her biri. 2. dönümün dörtte biri kadar olan alan ölçüsü.

evlendirmek *(-i, -le)* erkekle kadını yasal yollarla birleştirmek.

evlenmek *(nsz, -le)* erkekle kadın arasında yasalar gereği evlilik bağı kurmak. **evlenmek barklanmak** evlenip yuva kurmak.

evli *s.* 1. evlenmiş bulunan. 2. evli olan. 3. belli bir sayıda evi olan. **Evli evine köylü köyüne.** Herkes kendi işine baksın.

evliya *ç. a. (evliya:) Ar.* veliler, ermişler, erenler. 2. yatır. **Evliya gibi.** Çok uyumlu.

evrak, -kı *ç. a. (evra:k) Ar.* 1. kâğıt yaprakları. 2. yazılmış kitaplar, mektuplar, yazılar.

evre *a.* aşama, safha, merhale.

evren *a.* 1. gök varlıklarının tümü, kâinat. 2. tüm varlıklar, cihan. 3. *mec.* kişinin ilişki kurduğu ortam.

evrensel *s.* 1. evrenle ilgili. 2. tüm insanlığa ilgilendiren, üniversal. 3. dünya çapında.

evrensellik, -ği *a.* evrensel olma niteliği.

evrim *a.* **1.** birden bire olmayan, kesintisiz, niteliksel ve niceliksel gelişme süreci. **2.** *biy.* bir canlıyı ötekilerden ayıran biçimsel ve yapısal özelliklerin gelişmesi yolundaki değişme olayları.

evsaf *ç. a. (evsa:f) Ar.* vasıflar, özellikler, nitelikler.

evvel *be. Ar.* **1.** önce. **2.** geçmiş, önceki, ilk. **Evvel emirde.** Her şeyden önce. **Evvel ve ahir.** Eninde sonunda.

evvelâ *be. (evvelâ:) Ar.* önce, ilk önce, ilkin.

evvelce *be.* **1.** önce. **2.** eskiden, önceleri.

evvelki *s.* **1.** önceki, önce olan.

ey *ünl.* söz söylenen kimsenin dikkatını çekmek, seslenmenin gücünü artırmak amacıyla kullanılır.

eyalet, -ti *a. (eya:let) Ar.* **1.** bağımsızlığı olan büyük il. **2.** *tar.* Osmanlı İmparatorluğu'nda en büyük sivil ve askersel yönetim bölgesi.

eyer *a.* binek hayvanlarının sırtına konulan ve binicinin oturmasına yarayan oturak. **eyer vurmak** eyeri hayvanın sırtına koyup bağlamak. **Eyere de gelir semere de.** Her işe yarar, uyar.

eyerlemek *(-i)* hayvan üzerine eyer koymak, eyer vurmak.

eylem *a.* **1.** bir iş ya da oluş, aksiyon, fiil. **2.** bir işi başarmak için gösterilen çaba. **eylemde bulunmak** harekete geçmek. **eyleme geçmek** tasarlanan şeyi uygulamaya başlamak.

eylemsi *a. dilb.* fiilimsi.

eylül *a. Ar.* yılın dokuzuncu ayı.

eyvah *ünl. (eyva:h) Far.* beklenmedik bir olay karşısında duyulan acınmayı anlatır.

eyvallah *ünl. (ey'valla:h) Allah'a ısmarladık. Teşekkür ederim. İyi oldu.* anlamlarında kullanılır. **eyvallah etmemek** boyun eğmemek. **eyvallahı olmamak** borçluluğu bulunmamak.

eyyam *ç. a. (eyya:m) Ar.* günler, devirler. **Eyyam görmüş.** Mutlu günler yaşamış.

eyyamcı *a.* gününü gün eden, sorumluluk almayan, devre uyan *kimse.*

eza *a. (eza:) Ar.* sıkıntı verme, üzme, canını acıtma. **eza cefa** çok büyük sıkıntı.

ezan *a. (eza:n) Ar.* İslâmlıkta seslenerek namaza çağrı.

ezanî *s. (eza:ni:) Ar.* ezanla ilgili, ezana bağlı. **ezanî saat** güneşin batışını 12 olarak kabul eden saat.

ezber *a. Far.* **1.** söylenenlere ya da yazılanları eksiksiz olarak akılda tutmak. **2.** ezberlenecek yazı ya da sözler. **ezber etmek** akılda tutmak. **Ezberden.** Bilmeden, düşünmeden. **ezbere** bilmeden, aslını anlamadan. **ezbere bilmek** bir yerin her yanını iyice bilmek. **ezbere konuşmak** aslını araştırmadan, incelemeden sözler söylemek.

ezberci *s.* bir şeyi anlayan değil, ezberleyen.

ezberlemek (-i) bir yazıyı ya da sözü olduğu gibi aklında tutmak.

ezcümle *be. Far. Ar.* başlıca, örnek olarak, asıl olarak.

ezdirmek *(-i, -e)* ezmek eylemini yaptırmak.

ezel *a. Ar.* başlangıcı bilinmeyen zaman, öncesizlik.

ezelî *s. (ezelî:) Ar.* **1.** başlangıcı bilinmeyen, öncesiz. **2.** *mec.* eski: *ezelî düşman.*

ezgi *a.* **1.** kulağa hoş gelen sesler dizisi, melodi, nağme. **2.** *hlk.* sıkıntı.

ezgin *s. hlk.* **1.** durumu paraca kötü olan. **2.** çok sıkıntı, acı çekmiş olan. **3.** çürük, ezik.

ezici *s.* **1.** ezmek eylemini yapan. **2.** *mec.* üstün, ağır ölçüde.

ezik, -ği *s.* **1.** ezilmiş, yassılaşmış. **2.** üzüntülü, düşkün. **3.** *a.* çürük, bere.

ezilmek *(nsz)* **1.** ezmek eylemine uğramak. **2.** *mec.* açlık sıkıntısı duymak. **3.** ağır bir nesnenin altında kalmak. **4.** *mec.* üzülmek. **5.** utanmak. **Ezile büzüle.** Utanarak, sıkılarak, çekinerek. **ezilip büzülmek** tavırlarıyla sıkıldığını belli etmek.

ezim ezim *be.* çok çok ezerek.

eziyet, -ti *a. Ar.* aşırı sıkıntı ve güçlük, aşırı acı çekmek. **eziyet çekmek** büyük sıkıntı ve güçlüğe uğramak. **eziyet etmek** güçlük ve sıkıntı vermek. **eziyet vermek** sıkıntı çektirmek.

eziyetli *s.* **1.** güçlükle yapılan. **2.** *hlk.* eziyet çektiren, zalim, üzgülü.

ezkaza *b. be. (ezkaza:) Far.* yanlışlıkla, kazayla.

ezme *a.* **1.** ezmek eylemi. **2.** ezilerek yapılan yiyecek.

ezmek, -er *(-i)* **1.** bir nesneyi sıkıştırarak ya da basarak yassılaştırmak. **2.** çarpıp çiğnemek. **3.** sıvı içinde karıştırarak eritmek. **4.** *mec.* üzmek.

F

f, F *a.* Türk alfabesinin yedinci harfi, diş-dudak ünsüzü.

faal, -li *s. (faa:l) Ar.* canlı, çalışkan, çok çalışan. **2.** işler durumda olan, eylemli.

faaliyet, -ti *a. (faa:liyet) Ar.* **1.** çalışma, canlılık, çalışkanlık. **2.** işler durumda olma, etkinlik. **faaliyet göstermek** çalışmak, etkinlik göstermek. **faaliyete geçmek** çalışmaya başlamak, etkinleşmek. **faaliyetten alıkoymak** çalışmasına engel olmak.

fabl *a. Far. ed.* çoğunlukla kahramanları hayvanlar olan, manzum olarak yazılan, sonucunda ders çıkarılan masal.

fabrika *a. (fabri'ka) İt.* tüketime hazır mallar üreten sanayi kuruluşu, üretim evi.

fabrikacı *a.* fabrika sahibi ya da fabrika çalıştıran kimse, fabrikatör.

fabrikasyon *a. ve s. Fr.* fabrikada üretilmiş.

fabrikatör *a. Fr.* fabrikacı.

facia *a. (fa:cia) Ar.* çok üzüntü veren, acıklı olay, afet.

fagot, -tu *a. Far. müz.* tahtadan parçaları birbirine takılı, uzun boru biçiminde üflemeli bir çalgı.

fağfur *a. ve s. Far.* **1.** eskiden Çin imparatorlarına verilen unvan. **2.** Çin malı kâse, tabak gibi porselen eşya.

fahiş *s. (fa:hiş) Ar.* **1.** ölçüyü aşan, aşırı. **2.** törelere ve ahlâka uygun olmayan.

fahişe *a. (fa:hişe) Ar.* kötü yoldaki kadın, orospu.

fahrenhayt, -tı *a. (fah'renhayt) Alm.* buzun erime noktası 32°, normal atmosfer altında suyun kaynama noktası 212° olmak üzere derecelenmiş olan sıcaklıkölçer.

fahrî *s. (fahri:) Ar.* onursal, karşılıksız yapılan.

fahriye *a. Ar. ed.* divan edebiyatında şairlerin övgü ile kendilerinden söz ettikleri manzume ya da manzumenin bir bölümü.

faik, -kı *s. (fa:ik) Ar.* yüksek, üstün.

fail *s. (fa:il) Ar.* **1.** yapan, işleyen, eden. **2.** *a. huk.* suç işlemiş kimse. **3.** *a. dilb.* özne.

faiz *a. (fa:iz) Ar.* **1.** işletmek üzere ödünç verilen paraya karşılık olarak alınan ücret. **2.** ekonomide kiralanan paranın kira bedeli. **faize vermek** faizle ödünç para vermek.

fak, -kı *a. Ar.* tuzak, kapan. **faka basmak** tuzağa düşmek, aldatılmak, kandırılmak. **faka bastırmak** aldatmak, kandırmak.

fakat *bağ. (fa'kat) Ar.* ama, lakin, yalnız, ancak.

fakir *s. ve a. Ar.* **1.** yaşamını güçlükle sağlayan, yoksul. **2.** *mec.* zavallı. **3.** olması gerekenden az.

fakirleşmek *(nsz)* yoksullaşmak

fakirlik, -ği *a.* **1.** yoksulluk. **2.** verimsizlik, kısırlık. **3.** yetersizlik.

faktör *a. Fr.* etmen, etken.

fakülte *a. Fr.* bir ünivesitenin öğrenim kollarından her biri.

fal *a. Ar.* geleceği öğrenmek, şans ve kısmeti anlamak için çeşitli şeylere bakarak bir anlam çıkarma.

falaka *a. Ar.* **1.** eskiden, tabanlara takılarak kişileri cezalandırmak için kullanılan bir işkence aracı. **2.** bu araçla uygulanan dayak cezası. **falakaya çekmek** falakaya bağlayarak dayak atmak, dövmek.

falan *ad. Ar.* **1.** özel adın yerine kullanılan belgisiz adıl. **2.** *s.* yinelenmek istenmeyen, kişi, yer, tarih gibi sözcüklerin yerlerine kullanılan belgisiz sıfat: *falan gün.* **3.** *a. ve benzerleri* anlamında: *fındık, ceviz falan.*

falçeta *a. İt.* eğri ağızlı kunduracı bıçağı.

falso *a. İt.* **1.** *müz.* bir müzik eseri çalınırken yapılan nota yanlışlığı. **2.** *mec.* yanlış davranış. **falso çıkmak** umduğunu bulamamamak. **falso yapmak** uygunsuz davranışta bulunmak.

falsolu *s.* hatalı, kusurlu, yanlışlı.

familya *a. İt.* **1.** aile. **2.** *biy.* ortak özellikleri nedeniyle bir araya getirilen cinsler topluluğu.

fanatik, -ği *s. ve a. Fr.* bir şeye ya da bir kimseye aşırı derecede bağlı olan.

fanatizm a. Fr. bağnazlık, bir kimseye ya da bir şeye aşırı derecede bağlı olma, aşırı düşkünlük.

fâni *s. (fa:ni) Ar.* kalımsız, ölümlü, gelip geçici. **Fâni dünya.** Kalımsız yaşam.

fanilâ *a. (fani'lâ) İt.* genellikle ince pamuk ipliğinden dokunmuş bezden yapılan iç çamaşırı **2.** yumuşak yünden dokunan gevşek kumaş.

fantastik, -ği *s. Fr.* gerçek olmayan, gerçekte bulunmayan, garip.

fantezi *a. Fr.* **1.** sınırsız hayal. **2.** değişik beğeni, değişik düşünüş. **3.** *s.* değişik türü ve süsü olan **4.** *müz.* serbest biçimli beste.

fanus *a. (fa:nus) Ar.* **1.** ayaklı, süslü fener. **2.** saat gibi araçları etkilerden korumak için üstlerine geçirilen yarım küre biçiminde cam kapak.

far *(I) a. Fr.* taşıtların önlerine takılan güçlü aydınlatma aracı.

far *(II) a. Fr.* kadınların süslenmek için göz kapaklarına sürdükleri değişik renklerde boya.

faraş *a. Ar.* toplanan çöp ve kırıntıları koymaya yarayan, değişik maddelerden yapılmış kürek biçiminde saplı kap.

faraza *be. (fa'raza) Ar. söz gelişi, olası ki. diyelim ki.*

farazi *s. (farazi:) Ar.* varsayıma dayanan, tahmin edilen.

faraziye *a. Ar.* varsayım, hipotez.

fare *a. (fa:re) Ar. zool.* küçük yapılı, kemirgen, memeli bir hayvan, sıçan. **Fare deliği.** Gizlenilecek yer. **fareler cirit oynamak** kimseler bulunmamak.

farenjit, -ti *a. Fr. tıp* anjin, yutak iltihabı.

farfara *s. Ar.* **1.** çok konuşan, ağzı kalabalık, gürültücü., **2.** övüngen.

farika *a. (fa:rika) Ar.* bir şeyi benzerlerinden ayırmaya yarayan öge, ayrıntı.

Farisi *öz. a. (fa:risi:)* Farsça.

fark,-kı *a. Ar.* başkalık, ayrım. **fark etmemek** önemi olmamak. **fark gözetmek** ayrı tutmak. **farkına varmak** anlamak, sezmek.

farklılaşmak *(nsz)* farklı duruma gelmek.

farmason *a. Fr.* **1.** mason. **2.** *hlk.* dinsiz.

Fars *öz a. Ar.* İran'ın güneybatısında yaşayan halk ya da bu halkın soyundan olan kimse.

fars *a. Fr. tiy.* eğlenceli, güldürücü yönleri bulunan, araya şarkılar da sıkıştırılan oyun.

Farsça *öz. a.* İran devletinin resmî dili.

farz *a. Ar.* **1.** İslâm'da yapılması zorunlu olan buyruk. **2.** *mec.* boyun borcu. **farz etmek** varsaymak, öyle kabul etmek.

fasa fiso *s. argo* değeri olmayan, boş.

fasarya *s. ve a. argo* anlamsız, boş,

fasıl *a. Ar.* **1.** bölüm, kısım. **2.** *tiy.* orta oyununa başlamadan önce saz takımının çaldığı köçek havası. **3.** *müz.* peşrev, nakış, şarkı gibi parçaların belli bir saraya göre çalınıp söylenmesi. **4.** belli bir sürede yapılan iş, karşılaşılan durum ya da olay. **Fasıl heyeti.** Alaturka saz takımı.

fasıla *a. (fa:sıla) Ar.* aralık, ara, kesinti. **fasıla vermek** kesmek, ara vermek.

fasih *s. (fasih:) Ar.* **1.** açık, düzgün *(anlatım).* **2.** açık ve düzgün konuşma yeteneği olan.

fasikül *a. Fr.* bir yapıtın bölümler biçiminde yayınlanan parçalarından her biri, cüz.

fasit,-ti *s. Ar.* kötü, bozuk. **2.** ara bozucu. **Fasit döngü.** Kısır döngü, açmaz.

fason *a. Fr.* kesim, bir malın kopyalanarak çoğaltılmışı.

fasulye *A. Yun. bot.* **1.** ülkemizde çok yetiştirilen, barbunya, sırık, ayşekadın gibi türleri bulunan otsu bir bitki. **2.** bu bitkinin sebze olarak yararlanılan yeşil ürünü ve kuru tohumu.

faş *s. Far.* açığa vurulmuş, ortaya dökülmüş, **faş etmek** açığa vurmak, yaymak.

faşing,-gi *a. Alm.* Hristiyanlarca düzenlenen büyük şenlik ve eğlence.

faşist *a. ve s. Fr.* faşizm yanlısı görüş ya da düşünce, faşizm yanlısı olan *(kimse).*

faşizm *a. Fr.* **1.**aşırı çarpıtılmış bir ulusçuluk ve baskı düzenine dayanan devlet yönetimi düzeni **2.** demokrasi yerine aşırı bir ulusçuluk ve baskı düzeni kurmayı amaçlayan öğreti.

fatih *s. (fa:tih) Ar.* savaş kazanan, fetheden.

fatiha *a. (fa:tiha) Ar.* ölülere dua olarak okunan Elham suresi.

fatura *a. (fatu'ra) İt.* satılan bir malın, cinsini, sayısını ya da ağırlığını; fiyatını ve tutarını bildirmek için satıcı tarafından alıcıya verilen belge. **faturasını çıkarmak** br işin sorumluluğunu birisine yüklemek.

faturalamak *(-i)* bir malın faturasını düzenlemek.

faul *a. İng. sp.* spor karşılaşmalarında bir oyuncunun yaptığı kural dışı hareket.

favori *a. ve s. Fr.* **1.** bir iş ya da yarışmada kazanacağına inanılan kimse. **2.** yarışı kazanacağına inanılan at, **3.** yüzün iki yanında uzatılan sakal demeti. **4.s.** en beğenilen.

fay *a. Fr. jeol.* yer çatlağı, kırık.

fayans *a. Fr.* duvarları kaplamak ve süslemek için kullanılan değişik şekillerle süslü, pişmiş balçıktan parlak levha. **fayans döşemek** bir yeri fayansla kaplamak.

fayda *a. Ar.* yarar, kâr, çıkar. **fayda etmemek** işe yaramamak, etkisi olmamak. **fayda vermemek** yararlı olmamak. **faydası olmak** olumlu etkisi olmak.

faydalanmak *(-den)* yararlanmak, çıkar sağlamak.

fayrap, -pı *a. İng.* **1.** gemi kazanının yanar durumu. **2.** *ünl.* gemilerde ateşçiye ateşi hızlandırmak için verilen buyruk. **3.** *argo* bir işi hızlandırma. **4.** *argo* kapı ve pencere açma, giysi çıkarma.

fayton *a. Fr.* genellikle çift atla çekilen dört tekerlekli binek arabası.

faz *a. Fr. fiz.* evre, aşama. **Faz kalemi.** Elektrik donanımında gerilim bulunup bulunmadığını anlamaya yarayan araç, kontrol kalemi.

fazilet, -ti *a. (fazi:let) Ar.* erdem, doğruluk, dürüstlük.

fazla *be ve s. Ar.* **1.** alışılmıştan çok, aşırı. **2.** daha çok, aşkın. **3.** artmış olan **4.** gereksiz, nedensiz. **fazla gelmek** bıktıracak bir biçim almak. **fazla kaçırmak** alışılmışından çok içmek. **fazla olmak** dayanma gücünü zorlayacak davranışlarda bulunmak. **Fazladan.** Alışılandan çok.

fazlalaşmak *(nsz)* sayısı artmak, çoğalmak.

fazlalık, -ğı *a.* çokluk, artı olma. **fazlalık etmek** bulunduğu yerde gereksiz olmak.

fecaat, -ti *a. (feca:at) Ar.* yürekler acısı, çok acıklı.

feci *s. (feci:) Ar.* çok acıklı, yürekler acısı.

fecir, -cri *a. Ar.* **1.** gün ağarması, tan zamanı. **2.** tan kızıllığı.

feda *a. (feda:) Ar.* bir amaç uğruna bir şeyinden geçme, uğruna onu verme. **feda etmek** vermek, gözden çıkarmak. **Feda olsun.** Varsın gitsin!

fedaî *a. (feda:i:) Ar.* **1.** bir emel uğruna canını esirgemeyen kimse. **2.** bir kimseyi ya da bir yeri korumakla görevli kimse.

fedakâr *s. (feda:kâ:r) Ar. Far.* **1.** özverili, bir amaç uğruna kendini feda etmekten çekinmeyen **2.** bir kimseyi, bir yeri koruyan.

fedekârlık, -ğı *a.* özveri. **fedakârlığa katlanmak** bir işi başarmak ya da birine yardım etmek için hiçbir şeyi esirgememek.

federal *s. Fr.* federasyona girmiş olanlar, federasyonla ilgili.

federalizm *a. Fr.* birçok devletin kendi özel yasaları ve egemenlikleri saklı kalmak koşuluyla tek bir devlet biçiminde birleşmeleri yöntemi.

federasyon *a. Fr.* **1.** küçük devletlerin tek bir devlet durumuna gelmek için yaptıkları ortaklık, devletler birliği. **2.** bir çok kuruluştan oluşan birlik.

federatif *s. Fr.* federalizme bağlı ya da uygun olan.

federe *s. Fr.* **1.** bir federasyona bağlı olan. **2.** bir çok kuruluştan oluşan birlik.

fek, -kki *a. Ar.* bozma, kesme, sökme, koparma. **fekketmek** bozmak, kaldırmak.

felâh *a. (felâ:h) Ar.* kurtuluş, onma, iyileşme. **felâh bulmak** iyileşmek, kurtulmak.

felâket, -ti *a. (felâ:ket) Ar.* **1.** büyük zarar, yıkım. **2.** *s.* çok kötü.

felâketzede *s. (felâ:ketzede) Ar. Far.* büyük zarara uğramış, yıkılmış.

felç, -ci *a. Ar. tıp* inme, kişinin bir yeninin ya da bedenin tümünün tutmaz olması. **felce uğramak** bir iş tümüyle durmak, yürüyemez olmak. **felce uğratmak** bir işi yapılamaz biçime getirmek.

felek, -ği *a. Ar.* **1.** gök, gökyüzü, sema. **2.** dünya, evren. **3.** talih, şans. **4.** zilli bir çalgı. **Feleğin çemberinden geçmiş.** Yaşamın iyi kötü koşullarını görmüş, deneyimli. **feleğin sillesini yemek** büyük yıkıma uğramak. **feleğini şaşırmak** şaşkınlık içine düşmek. **felekten bir gün çalmak** iyi bir gün geçirmek.

fellâh *a. (fellâ:h) Ar.* **1.** çiftçi. **2.** Mısır köylüsü. **3.** Zenci, Arap.

fellik fellik *be.* koşarak, koşuşturarak, telâşla.

felsefe *a. Ar.* varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması. **2.** bir bilimin ya da bilgi alanının aslını oluşturan ilkeler bütünü. **3.** dünya görüşü. **4.** bir düşünürün, bir çağın öğretisi.

felsefî *s. (felsefî:) Ar.* felsefeye ilişkin, felsefeyle ilgili.

feminist, -ti *a. ve s. Fr.* feminizm yanılısı.

feminizm *a. Fr.* toplumda kadın haklarının yükseltilmesi görüşünü savunan bir akım.

fen, -nni *a. Ar.* **1.** fizik, kimya, matematik ve biyolojinin ortak adı. **2.** bu bilim dallarının verilerinin iş ve yapım alanında uygulanması, teknik. **3.** bilim, bilgi. **4.** *mec.* hile, düzen, al.

fena *(I) s. (fena:) Ar.* **1.** iyi olmayan, kötü. **2.** üzücü, üzen. **3.** çok, fazla. **4.** hoşa gitmeyen. **5.** *be.* çok fazla: *Yağmur fena bastırdı.* **Fena değil.** İyice. **fena etmek** kötü duruma düşürmek. **fena gözle bakmak** kötü niyetle bakmak. **fenaya sarmak** bir iş iyice kötüye gitmek.

fena *(II) a. (fena:) Ar.* ölümlülük, ölümlü olma. **fena bulmak** ölmek, yok olmak.

fenalaşmak *(nsz)* **1.** kötü bir duruma gelmek. **2.** ansızın bayılır gibi olmak. **3.** ağırlaşmak.

fenalık, -ğı *a.* **1** kötülük. **fenalık etmek** kötlük etmek. **fenalık geçirmek** bayılacak duruma gelmek. **2.** bayılıp düşmek, bayılır gibi olmak.

fener *a. Yun.* **1.** içinde ışık kaynağı bulunan aydınlanma aracı. **2.** deniz taşıtlarına yol gösteren ışıklı kule, deniz feneri. **3.** tepesinden saplı kahveci tepsisi. **Fener alayı.** Bayramlarda toplu olarak yapılan ışıklı gösteri.

fenik, -ği *a. Alm.* Alman markının yüzde biri.

fennî *s. (fenni:) Ar.* **1.** fenle ilgili. **2.** bir işi yöntemine göre yapan.

fenomen *a. Fr.* **1.** olgu, olay. **2.** duygularla algılanılabilen her şey, görüngü.

fent, -di *a. Far.* düzen, al, hile.

feodal *s. Fr.* derebeylikle ilgili, derebeylikle yönetilen.

feodalite *a. Fr.* derebeylik.

feodalizm *a. Fr.* derebeylik düzeni.

fer *a. Far.* **1.** parlaklık, aydınlık. **2.** gözde canlılık.

ferace *a. (fera:ce) Ar.* **1.** bir çeşit kadın üst giysisi. **2.** dervişlerin giydikleri hırka.

feragat, -ti *a. (fera:gat) Ar.* kendi isteğiyle hakkından geçme. **feragat etmek** hakkından geçmek. **feragat göstermek** hakkını kullanmamak.

ferağ *a. Ar.* **1.** bir işten çekilme, el çekme. **2.** *huk.* mülkü başka birisine bırakma.

ferah *(I) s. Far.* **1.**bol, geniş. **2.** havadar, aydınlık. **Ferah ferah.** Bol bol.

ferah *(II) a. Ar.* sıkıntısız, tasasız, sevinçli. **ferah tutmak** huzurunu korumak.

ferahlamak *(nsz)* **1.** genişlemek, açılmak, **2.** sıkıntısı, kuşkuları dağılmak.

ferahlık, -ğı *a.* genişlek, gönül açıklığı. **ferahlık duymak** rahatlık hissetmek.

feraset, -ti *a. (fera:set) Ar.* seziş, anlayış, kavrayış.

ferda *a. (ferda:) Far.* **1.** gelecek zaman, yarın. **2.** erte, yarınki.

ferdî *s. (ferdî:) Ar.* bireysel, kişisel.

feribot, -tu *a. İng.* araba gemisi, araba vapuru.

ferik, -ği *a.* **1.** tam gelişmemiş tavuk. **2.** *tar.* eskiden tümgeneral ve korgenerale verilen ad, unvan.

ferman *a. Far.* **1.** buyruk, emir. **2.** Osmanlı döneminde padişahın verdiği, uyulması gerekli yazılı buyruk. **ferman çıkarmak** yetkili bir kişi tarafından bir konuda buyruk çıkarılmak. **ferman dinlememek** yasa, kural, yöntem dinlememek. **Ferman sizin.** Nasıl isterseniz!

fermanlı *s.* **1.** *tar.* yönetime karşı çıktığı için aranan **2.** *mec.* korkusuzca dilediği gibi davranan. **fermanlı deli** deli olduğu herkesçe bilinen.

fermantasyon *a. kim. Fr.* mayalanma.

ferment *a. Fr.* maya, enzim.

fermuar *a. Fr.* çanta, giyecek gibi nesnelerde kullanılan, karşılıklı dişler ve bu dişler üzerinde yürütülen kapatıcıdan oluşan düzenek.

fersah *a. Ar.* **1.** yaklaşık beş kilometre uzunluğunda eski bir uzunluk ölçüsü. **2.** *mec.* çok büyük uzaklık. **fersah fersah kaçmak** yanına yaklaşmaktan çok sakınmak. **Fersah fersah.** Pek çok.

fersiz *s.* cansız, donuk, güçsüz.

fersizleşmek *(nsz)* fersiz duruma gelmek, donuklaşmak, cansızlaşmak, güçsüzleşmek.

fersude *s. (fersu:de) Far.* yıpranmış, aşınmış, eskimiş.

fert,-di *a. Ar.* kişi, birey.

feryat,-dı *a. (ferya:t) Far.* çığlık, haykırış. **feryat etmek** haykırmak. **feryadı basmak** haykırmaya, yüksek sesle bağırmaya başlamak.

fes *a.* şapka yerine kullanılan, değişik şeylerden yapılan, silindir biçiminde başlık. **fesini havaya atmak** çok sevindiğini belli etmek.

fesat,-dı *a. ve s. (fesa:t) Ar.* **1.** bozukluk. **2.** karışıklık, ara bozuculuk. **3.** *s.* bir konuda kötü düşünen. **4.** *s.*

karıştırıcı, ara bozucu. **5.** hile, al. **fesat karıştırmak** ara bozucu çalışmalar yapmak, hileli işler yapmaya çalışmak.

fesatçı *s.* ordubozan, karışıklık çıkaran, ara bozucu.

feshetmek *(-i)* **1.** bozmak, kaldırmak. **2.** kapatmak, dağıtmak.

fesih, -shi *a. Ar* **1.** kaldırma, bozma. **2.** dağıtma, kapatma.

fesleğen *a. Yun. bot.* yurdumuzda yetişen yaprakları güzel kokulu bir bitki. reyhan

festival *a. Fr.* **1.** özel önemi olan büyük sanat gösterisi. **2.** sinema ve tiyatro dallarında ulusal ya da uluslar arası çapta düzenlenen, sonunda ödül ve derece verilen büyük şenlik. **3.** bir bölgenin ürünlerinden birini tanıtmak için yapılan şenlik: *fındık festivali.*

fethetmek *(-i)* bir yeri, bir ülkeyi savaşarak kendi ülkesine katmak.

fetih, -thi *a. Ar.* bir kenti ya da ülkeyi savaşarak alma.

fetiş *a. Fr.* **1.** *İt.* ilkel toplumlarda olağaüstü gücü olduğuna inanılan, canlı ya da cansız varlık, tapınacak, put. **2.** *mec.* aşırı derecede sevilen varlık. **3.** uğurlu sayılan nesne.

fetişist, -ti *a. ve s. Fr.* **1.** fetişizmi uygulayan **2.** *psikol.* fetişizm yanlısı.

fetişizm *a. Fr.* **1.** ilkel topluluklarda görülen tapınakçılık, putperestlik. **2.** *psikol.* karşı cinse ait eşyalarla cinsel coşku ve doyum sağlamak biçiminde görülen sapık eğilim.

fettan *s. (fetta:n) Ar.* **1.** karıştırıcı, fitneci. **2.** *(mec.)* cilveli, nazlı.

fetva *a. (fetva:) Ar.* bir sorunun dinsel hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan, din yetkililerince hazırlanan belge. **fetva vermek** bir işin yapılması konusunda yargıda bulunmak. **2.** *mec.* gereksiz yere buyruk verir biçimde konuşmalar yapmak.

feveran *a. (fevera:n) Ar.* **1.** kaynama, kışkırtma. **2.** öfkelenme, köpürme. **feveran etmek** birdenbire öfkelenmek.

fevk, -ki *a. Ar.* yukarı, üst.

fevkalâde *s. (fe'vkalâ:de) Ar.* **1.** görünmedik, bilinmedik, olağanüstü. **2.** *be.* aşırı, çok fazla. **3.** *ünl.* çok üstün, çok güzel, pek iyi.

fevkalbeşer *b. s. (fe'vka:lbeşer) Ar.* **1.** insan üstü. **2.** *a.* üstün nitelikli kimse.

fevrî *s. (fevrî:) Ar.* düşünmeden, birden bire yapılan.

feyiz-,yzi *a. Ar.* **1.** verimlilik, gürlük. **2.** kültürel ve sanatsal gelişme, olgunluk.

feyizli *s.* verimli, çok ürün veren, üreten.

feza *a. (feza:) Ar.* uzay, gök.

fezleke *a. Ar.* **1.** özet. **2.** bir kararın kısaca yazılmışı.

fıçı *a. Yun.* **1.** ensiz tahtalar bir araya getirilip bir çemberle tutturularak yapılan; altı daire biçiminde, düz, karnı şişkince kap. **2.** *s.* bir fıçının alabildiği ölçüde. **Fıçı gibi.** Bodur ve şişman.

fıçılamak *(-i)* fıçıya koymak.

fıkırdak, -ğı *s. mec.* cilveli, oynak.

fıkırdamak *(nsz)* **1.** oynak davranışlarda bulunmak.

fıkır fıkır *be.* **1.** bir sıvının sesler çıkararak kaynayışını belirtir. **2.** *s. mec.* cilveli, oynak. **fıkır fıkır kaynamak** bir yerde çok sayıda bulunmak.

fıkra *a. Ar.* **1.** kısa, özlü, nükteli, güldürücü öykü. **2.** gazetelerde günlük

olarak yayınlanan, güncel olaylarla ilgili, ciddi ya da eğlenceli bir yazı türü. **3.** yasa maddelerinin ayrıldığı bölümler. **4.** paragraf.

fındık, -ğı *a. Far. bot.* **1.** daha çok, yurdumuzun Karadeniz bölgesinde yetişen bir ağaç. **2.** bu ağacın kubuklu, yağlı meyvesi.

fırça *a. Yun.* **1.** bir araya getirilerek bağlanmış kıl ya da kıla benzer başka şeylerden yapılan; toz almak, kir gidermek, boya sürmek gibi işlerde kullanılan araç. **2.** *mec.* resim yapma sanatı. **fırça çekmek** kendinden alt düzeyde bir kimseyi çok azarlamak. **Fırça gibi.** Dik ve sert *(saç)*.

fırçalamak *(-i)* **1.** temizlemek ya da parlatmak için fırça sürmek. **2.** *mec.* kendinden alt düzeyde bir kimseyi çok fazla azarlamak.

fırdolayı *b. be.* çepeçevre.

fırdöndü *b. a.* **1.** topaç gibi çevirerek oynanan, tunçtan yapılmış, altı köşeli bir oyun aracı. **2.** *s. mec.* belli bir düşünceye ve görüşe sahip olmayan.

fırfır *a.* giysi, perde gibi şeylerin kenarlarına dikilen, kırmalı ya da büzgülü süs.

fırıldak, -ğı *a.* **1.** rüzgârla dönen, çember biçiminde oyuncak. **2.** havalandırmak için pencerelere takılan kanatlı araç. **3.** bacalara takılan şapka. **4.** *mec.* hile, düzen, dolap. **fırıldak çevirmek** hileli yollara baş vurmak. **Fırıldak gibi.** Sürekli fikir değiştiren, sözünden dönen.

fırıldakçı *a.* **1.** fırıldak yapan ya da satan kimse. **2.** *mec.* düzenci, hileci kimse.

fırın *a.* **1.** pasta, ekmek gibi yiyecekleri pişirmeye yarayan özel ocak. **2.** pasta, ekmek, simit gibi yiyeceklerin pişirilip satıldığı yer. **3.** özel ısırtıcılarla işleyen, yemek pişirmeye ya da yemek ısıtmaya yarayan özel aygıt. **4.** *s.* fırında pişirilmiş: *fırın güveç.* **Fırın gibi.** Çok sıcak.

fırınlamak *(-i)* **1.** bir şeyi pişirmek için fırına koymak. **2.** fırında kurutmak

fırka *a. Ar.* **1.** insan topluluğu. **2.** *ask.* tümen. **3.** siyasal parti.

fırlak, -ğı *s.* dışarı doğru çıkmış, çıkık.

fırlamak *(nsz)* **1.** ansızın, hızla çıkmak. **2.** bir malın fiyatı birdenbire yükselmek. **3.** yerinden ayrılıp ileri doğru çıkmak: *fırlamış göz.*

fırlatmak *(-i)* bulunduğu yerden dışarı atmak, güçlüce savurmak.

fırsat, -tı *a. Ar.* uygun durum, uygun zaman ve uygun koşul. **fırsat düşmek** bir olanağa kavuşmak. **fırsat kollamak** uygun durumu beklemek. **fırsat vermek** olanak sağlamak. **fırsatı kaçırmak** elverişli durumdan yararlanamamak. **fırsatını düşürmek** kolayını bulmak. **fırsattan istifade etmek** ele geçen uygun durumdan gereğince yararlanmak.

fırsatçı *s. ve a.* fırsatları iyi değerlendiren, fırsat kollayan.

fırt, -tı *a.* bir çekimde içilecek miktarda sigara ya da içki.

fırtına *a. İt.* **1.** yağmur ve kasırga getiren çok şiddetli rüzgâr . **2.** bu rüzgârın denizde ya da doğanın diğer kesimlerinde yarattığı dalgalanma. **3.** *mec.* güç atlatılan kötü durum. **4.** *mec.* toplum katmanları arasında doğan

büyük anlaşmazlık ve sıkıntı. **5.** *coğr.* hızı saatte 70 mili aşan rüzgâr. **fırtına çıkmak** sert rüzgâr esmeye başlamak **fırtına kopmak 1.** çok şiddetli fırtına çıkmak. **2.** büyük kavga çıkmak.

fırtınalı *s.* **1.** çok rüzgârlı, dalgalı.**2.** *mec.* çok çekişmeli, gürültülü.

fırttırmak *(-i)* aklını kaçırmak, delirmek.

fısfıs *a.* gaz durumunda şeyleri püskürtmek için kullanılan araç.

fısıldamak *(-i,-e)* başkalarının duymayacağı biçimde, alçak sesle konuşmak.

fısıldaşmak *(nsz,-le-i)* birbirine fısıldamak.

fısıltı *a.* güçlükle duyulacak kadar az ses. **Fısıltı gazetesi.** Toplumu ilgilendiren bir konuda çıkan söylentiler.

fıskiye *a. Ar.* havuzlarda suyu yukarıya doğru değişik biçimlerde fışkırtan ağızlık, fışkırık.

fıslamak *(-i,-e)* **1.** fısıldamak. **2.** *mec.* gizlice duyurmak.

fıstık, -ğı *a.* çam fıstığı, yer fıstığı, Antep fıstığı gibi yemişlerin genel adı. **Fıstık gibi.** *tkz.* Dolgun, canlı, çok güzel.

fıstıkî *(fıstıki:) s. ve. a. Far. Ar.* **1.** sarıya çalan açık yeşil renk. **2.** *s.* açık yeşil, bu renkte alan. **Fıstıki makam.** *alay* Ağır ağır, yavaş yavaş.

fışkın *a.* **1.** bir ağacın dibinde çıkan ince sürgün, filiz, ışkın. **2.** asma kütüğünde hereğin üst tarafında biten dal.

fışkırmak *(nsz)* **1.** basınç etkisiyle birdenbire ve hızla çıkmak. **2.**toplu biçimde gür olarak yetişmek. **3.** *mec.* bir yerde bir nesne bol bol görünmek.

fışkırtmak *(-i)* fışkırmasını sağlamak.

fıtık, -ğı *a. Ar. tıp* bir organda bir bölümün yerinden çıkap şişkinlik yapması. **fıtık olmak** çok sıkıntıya girmek.

fıtrat, -tı *a. Ar.* yaratılış.

fiber *a. İng.* sıkıştırılmış bitki tellerinden yapılan mukavva ya da tahta.

fidan *a. Yun.* ağaç ya da ağaççıkların yeni yetişeni. **2.** başka bir yere dikilmek üzere yerinden sökülen küçük ağaç, dikme. **Fidan boylu.** İnce, uzun boylu.

fidanlık, -ğı *a.* fidan yetiştirilen yer. dikmelik.

fide *a. Yun.* yetiştirilmek için üretilen körpe sebze ya da çiçek.

fidye *a. Ar.* kurtulma bedeli, kurtulmalık.

figan *a. (figa:n) Far.* acıyla bağırma, inleme. **figan etmek** bağırıp inlemek, ağlamak.

figür *a. Fr.* **1.** resim ve heykelcilikte varlıkların biçimi. **2.** dansta yapılan zincirleme hareketlerden her biri. **3.** *müz.* melodi ve ritim bakımından birlik oluşturan notalar birliği.

figüran *a. Far.* oyunlarda yardımcı rol alan kimseler. **2.** *mec.* bir toplulukta sönük ve etkisiz olanlar.

fiğ *a. Yun. bot.* hayvan yemi olarak yetiştirilen otsu bir bitki.

fihrist, -ti *a. Far.* **1.** içindekiler alfabetik sıralamalar için kullanılan, harf sıralamalı not defteri.

fiil *a. Ar.* **1.** iş, oluş, hareket. **2.** *dilb.* iş, oluş, hareket bildiren sözcük, eylem.

fiilen *be. Ar.* gerçek, gerçekten, yaparak.

fiilî *s. (fiilî:) Ar.* eylemli, gerçekten yapılan.

fiilimsi *a. dilb.* eylemden türeyen, bir iş, oluş ya da hareket bildikleri için eylem sayılan; diğer yandan ad, sıfat ve bağ görevi yapan sözcük, eylemsi.

fiiliyat, -tı *ç. a. Ar.* işler, eylemler, hareketler.

fikir, -kri *a. Ar.* **1.** düşünce, görüş. **2.** düşün, ide. **3.** kuruntu. **Fikir adamı.** Bir alanda görüşleri değerli sayılan kimse. **fikir edinmek** fikir almak. **fikir yormak** bir konuda çok düşünmek. **fikir yürütmek** bir konu üzerinde düşündüklerini söylemek.

fikren *be. Ar.* düşünce yoluyla, düşünerek.

fikstür *a. İng. sp.* yarışmaların günlerini ve sıralarını belirleyen çizelge.

fiks mönü *a. Fr.* çeşidi ve ederi önceden belirlenen yemek.

fil *a. Ar. zool.* Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, çok iri br hayvan. **Fil gibi.** Çok yemek yiyen.

filârmoni *a. Fr.* **1.** güçlü müzik sevgisi. **2.** müzik konserleri derneği.

filârmonik, -ği *s. Fr.* **1.** müziksever. **2.** müzikseverler derneği.

fil dişi *b. a.* filin korunmak için kullandığı iki uzun diş. **2.** dişlerin sert bölümlerini oluşturan doku. **3.**donuk beyaz renk. **4.** *s.* fil dişinden yapılmış.

file *a. Fr.* **1.** ipliklerden, düğümlerle oluşturulmuş, ağ. **2.** içine bir şeyler koymak için kullanılan küçük torba. **3.** saçların dağılmaması için kullanılan ağ biçiminde örgü.

fileto *a. İt.* kasaplık hayvanların sırtında, iki yanda bulunan et.

filhahika *be. (fi'lhaki:ka) Ar.* doğrusu, gerçekte.

filika *a. (fili'ka) İt.* gemilerde, gerektiğinde kurtarma işlerinde kullanılmak için bulundurulan sandal.

filinta *a. (fili'nta) Alm.* **1.** bir tür küçük tüfek. **2.** *argo* güzel, yakışıklı. **Filinta gibi.** İnce, uzun, yakışıklı genç.

filiz *(I) a. Ar.* yeni çıkmış, küçük dal ya da yaprak, sürgün. **Filiz gibi.** İnce güzel yapılı.

filiz *(II) a. Ar. jeol.* ocaktan çıkarılmış, işlenmemiş maden bileşiği.

filizî *s. ve a. (filizî:)* açık yeşil renk.

filizlenmek *(nsz)* **1.** filiz vermek. **2.** *mec.* gelişmeye, büyümeye başlamak.

film. *a. İng.* resim çekmek için kullanılan, saydam, bükülebilir şerit. **2.** sinemacılıkta bir oyunun tümünü taşıyan yerit ya da şeritlerin bütünü. **3.** sinemada gösterilen yapıt. **film çekmek** vücudun röntgenini almak. **film oynatmak** filmi sinemada göstermek

filo *a. İt.* **1.** birlikte ve tek bir komuta altında bulunan gemilerin ya da uçakların tümü. **2.** aynı tür yük taşıyan gemilerin tümü.

filolog *a. Fr.* filoloji uzmanı.

filoloji *a. Fr.* **1.** yazılı yapıtlardan yararlanarak bir dilin incelenmesi. **2.** yazılı metinlerin incelenmesi.

filozof *a. Fr.* 1. felsefe ile uğraşan, felsefeci, **2.** *s. mec.* çok söz eden, fikir yürüten kimse. **3.** *s. mec.* kendi halinde yaşayan.

filtre *a. (fi'ltre) Fr.* süzgeç, süzek.

filvaki, *be. (fi'lva:ki) Ar.* gerçekten, gerçekte.

Fin *öz. a.* Firlandiya ulusundan ya da bu ulusun soyundan olan kimse. **2.** *s.* Fin ulusuna özgü olan. **Fin hamamı.** Sauna, çok sıcak hamam.

final,-li *s. Fr.* **1.** biten, sona eren. **2.** *a. sp.* elemeli yarışlarda sonucu belirleyen karşılaşma. **3.** *a. müz.* bir müzik yapıtının son bölümü, bitiş. **finale kalmak** son yarışmaya katılma hakkını kazanmak.

finalist,-ti *a. Fr.* son yarışmaya kalma hakkını kazanan yarışmacı ya da takım.

finans *a. Fr.* **1.** malî durum. **2.** maliye **3.** maliyecilik.

finanse etmek *(-i)* bir iş için gerekli parayı karşılamak.

finansman *a. Fr.* bir girişimi işletip geliştirmek için gereken para ve krediyi sağlamak işi.

fincan *a. Ar.* **1.** sıcak şeyler içmek için kullanılan küçük kap. **2.** elektrik ya da telgraf tellerinin bağlama noktalarına takılan porselen yalıtkan. **3.** *s.* bir fincanın alacağı ölçü.

fincancı *a.* porselen ya da cam eşya satan kimse. **fincancı katırlarını ürkütmek** zararı dokunacak bir kimseninin hoşuna gitmeyecek davranışlarda bulunmak.

fingirdek, -ği *s.* aşırı ölçüde kırıtkan, cilveli ve oynak.

fingirdemek *(nsz)* göze batacak kadar oynak davranmak.

finiş *a. İng.* **1.** bitiş. **2.** *sp.* bir yarışın bittiğ yer, çizgi. **finişe kalkmak** finişe yaklaşırken hızı artırmak.

firak,-kı *a. (fira:k) Ar.* ayrılık, ayrılış.

firar *a. (fira:r) Ar.* kaçma, kurtulma. **firar etmek** kaçmak.

firarî *s. ve a. (fira:ri:) Ar.* kaçak, kaçmış olan.

firavun *a. Ar* **1.** *tar.* eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan. **2.** *mec.* kibirli, kötü yürekli kimse. **3.** kâğıtla oynanan bir oyun.

firavunlaşmak *(nsz) mec.* acımasız, kötü yürekli bir kişi olmak.

fire *a. Yun.* ticaret mallarında, kuruma, dökülme, bozulma gibi nedenlerle eksilme, ağırlık yitimi. **fire vermek 1.** bir nedenle eksilmek. **2.** *mec.* kötü duruma düşmek.

firkat, -ti *a. Ar.* ayrılış, ayrılık.

firkateyn *a. İt. den.* üç direkli, yelkeneli savaş gemisi.

firkete *a. İt.* U biçiminde kadın saç tokası.

firuze *a. (firu:ze) Ar.* küpe, yüzük gibi beze işlerinde kullanılan, mavi renkte, değerli bir maden.

fiske *a. Yun.* **1.** tek parmakla yapılan hafif vuruş. **2.** iki parmak ucuyla tutulabilen miktar. **3.** bir nedenle deri üzerinde oluşan sulu kabarcık. **fiske dokundurmamak** bir kimseyi ya da bir şeyi titizlikle korumak.

fiskelemek *(-i)* fiske ile vurmak. **2.** *mec.* hafif sitem etmek.

fiskos *a.* başkaları duyamayacak biçimde gizli ve hafif sesle konuşmak. **fiskos etmek** gizlice, alçak sesle konuşmak.

fistan *a. Yun.* **1.** kadın giysisi. entari. **2.** çeşitli ülkelerde erkeklerin giydikleri kısa pileli eteklik.

fisto *a. İsp.* **1.** elde ya da makinede işlenmiş, süslü şerit. **2.** dantele benzeyen bezekleri olan bir çeşit kumaş. **3.** *s.* bu kumaştan yapılmış.

fiş *a. Fr.* **1.**prizden elektrik akımı almaya yarayan araç. **2.** oyunlarda ve kimi alış verişlerde para yerine kullanılan pul ve benzeri şey. **3.** bir iş için para alındığını belirten kâğıt, makbuz.

fişek, -ği *a. Far.* **1.**ateşli silahlarda atmak için kullanılan, içinde barut bulunan, bir kovanla ucuna yerleştirilmiş mermiden oluşan cephane, kurşun. **2.** çeşitli şenliklerde kullanılan yanıcı ve patlayıcı maddeler. **Fişek gibi.** Hızlı olarak. **fişek salıvermek** ara bozucu bir söz söylemek.

fişeklik,-ği *a.* **1.** üzerine fişekler dizilen, taşınabilir kemer, kargılık. **2.**kütüklük.

fişlemek *(-i)* fiş üzerine yazmak. **2.** bir işle ilgili kayıt tutmaya başlamak **3.** *mec.* bir kimse için olumsuz notlar tutmak.

fişli *s.* **1.** fişe yazılmış olan. **2.** *mec.* güvenlik güçlerince haklarında dosya tutulan.

fit,-ti *(I) a. Ar.* birini başkasına karşı doldurma, kışkırtma. **fit vermek** ara açmak, kuşku uyandırmak.

fit,-ti *(II) a. İng.* **1.** razı olma ödeşme. **2.** *ç. a.* İng. ingiliz uzunluk ölçüsü birimi foot sözünün çoğulu.

fitil *a. Ar.* **1.** lâmba ya da çakmakta kullanılan, genellikle pamuktan yapılmış yağ emici nesne. **2.** derin yaraların içine salınan steril gaz bezi şeridi. **3.** eskiden topları patlatmak için kullanılan tutuşucu madde. **4.** koltuk gibi eşyanın yapımında gizleme görevi yapan şerit dokunuşunda yolları olan kumaş. **Fitil gibi.** Çok sarhoş. **fitil vermek** kışkırtmak. **fitili almak** öfkelenmek.

fitillemek *(-i)* **1.**silâhın fitilini ateşlemek. **2.** *mec.* birini kızdırmak ya da kışkırtmak.

fitillenmek *(nsz)* **1.** fitil takılmak. **2** *mec.* kışkırtılmak, kızdırılmak.

fitlemek *(-i)* bir kemseyi başkasına karşı kışkırtmak, doldurmak.

fitne *a. Ar.* **1.**geçimsizlik, karışıklık, bozukluk. **2.** *s.* karıştırıcı, ara bozucu, fitne çıkaran.

fitnelemek *(-i)* çekiştirmek, yermek, kötülemek.

fitnelik, -ği *a.* çekiştirme, karıştırma, ara bozma.

fitre *a. Ar.* ramazan ayı içinde yoksullara verilmesi dince buyurulan, ölçüsü belli sadaka.

fiyaka *a. (fiya'ka) İt.* gösteriş, çalım, caka. **fiyaka satmak** çalım satmak, gösteriş yapmak.

fiyakacı *s. ve a.* gösterişçi, çalımcı, cakacı.

fiyasko *(fiya'sko) İt.* bir girişimde varılan gülünç ve başarısız sonuç. **fiyasko vermek** girişimde başarısızlık göstermek.

fiyat,-tı *a. Ar.* **1.**alım satımda bir malın karşılığı, eder. **2.** *ekon.* bir mal ya da iş gücü için uygun görülen parasal değer. **3.** *ekon.* bir değer ile para birimi arasındaki ilişki. **fiyat biçmek** bir malın para karşılığı değerini belirlemek. **fiyat kırmak** fiyatı düşürmek. **fiyat vermek** mala vereceği para karşılığını bildirmek. **fiyatları dondurmak** fiyatların artmasını önlemek. **fiyat düşürmek** fiyat indirmek.

fiyatlanmak *(nsz)* pahalılaşmak, fiyatı yükselmek.

fiyatlandırmak *(-i)* fiyat saptamak, ederini belirlemek

fiyonk, -gu *a. İt.* kelebek biçiminde bağlanmış kurdele, süs.

fiyort, -du *a. Fr. coğ.* Norveç. İskoçya gibi batı Avrupa ülkeleri kıyılarında görülen dik yamaçlı, derin körfez biçimi.

fizibilite *a. İng.* bir işin yapılabilir olma durumu, yararlılık.

fizik, -ği *a. Fr.* madde ve enerji olgularıyla uğraşan bilim dalı. **2.** *mec.* kişinin doğal yapısı. **3.** kişinin dış görünüşü.

fizikî *s. (fizikî:) Fr.* fiziksel. dış yapıyla ilgili: *fizikî harita.*

fizikokimya *b. a. Fr.* kimyasal olayları fiziksel yöntemlerle inceleyen, fizik ve kimya konularını kapsayan bilim.

fizik ötesi *b. a.* fiziğin inceleme alanı dışında kalan, doğa ötesi, metafizik.

fiziksel *s.* **1.** fizikle ilgili. **2.**doğaya, nesnelere ilişkin olan. **3.** gerçek.

fizyolog, -ğu *a. Alm.* fizyoloji uzmanı.

fizyoloji *a. Fr.* canlıların hücre, doku ve organlarının görevlerini ve bu görevlerin nasıl yapıldığını inceleyen bilim dalı.

fizyolojik, -ği *s. Fr.* **1.**vücutla ilgili. **2.** doğal olarak işleyen.

fizyonomi *a. Fr.* kişinin dış görünüşünün bıraktığı izlenim.

fizyoterapi *tıp a. Fr.* hastalıkların ışık, su, hava, elektrik gibi fiziksel ve mekanik yöntemlerle tedavi edilme yöntemi.

flâma *a. (flâ'ma) İt.* **1.** işaret olarak kullanılan küçük bayrak. **2.** mühendis ve haritacıların kullandığı renkli belirtme çubuğu. **3.** mızrak ucuna takılan küçük bayrak.

flâmingo *a. İng. zool.* leyleğe benzeyen, tüyleri ak, pembe renkte, kanatlarının uçları kara, eti yenen bir kuş.

flâş *a. İng.* **1.** çok kısa süreli, güçlü ışık. **2.** ucunda flâş bulunan ve fotoğraf çekmede kullanılan lâmba. **3.** *mec.* iletişimde önemli olan haber. **4.** *s. mec.* gösterişe, ilgiye düşkün.

flit, -ti *a. İng.* **1.**sinek gibi böcekleri öldürmek için püskürtülen ilâç. **2.** bu ilâcı püskürten araç.

flitlemek *(-i)* flitle ilâç püskürtmek.

florin *a. İt.* Holanda para birimi, gulden.

floş *a. Fr.* **1.**selülozdan yapılmış, parlak, bükülmemiş, yapay iplik. **2.** *a. İng.* pokerde aynı türde, aynı renkten beş kâğıt.

flört, -tü *a. İng.* **1.**dişi ile erkek arasında yakın ilişki. **2.** flört edilen kimse. **3.** *mec.* siyasal bir partiye ya da yabancı bir ül-keye tam olarak bağlanmadan yaklaşma. **flört etmek** karşı cinsten biriyle yakın, ancak geçici ilişki kurmak.

flüt, -tü *a. Fr.* yan tutularak çalınan, üflemeli bir çalgı.

fobi *a. Fr.* belirli nesneler ya durumlar karşısında duyulan çok aşırı korku, yılgı.

fodul *s. Ar.* kibirlenen, üstünlük taslayan. **hem kel, hem fodul olmak** gücünü bilememek, bu nedenle davranışlarıyla küçük düşmek.

fok, -ku *a. Fr. zool.* iki metreye kadar uzunluğu olan, postu değerli, memeli bir deniz hayvanı, ayı balığı.

fokurdamak *(nsz)* ses çıkararak kaynamak.

fokurtu *a.* kaynayan bir sıvının çıkardığı sesler.

fol *a. Yun.* tavuğun istenen yere yumurtlamasını sağlamak için oraya konan yumurta ya da yumurtaya benzeyen nesne. **Ortada fol yok yumurta yok.** Hiçbir belirti yok, bu konuda kuşkuya düşme.

folk, -ku *a. İng.* halk. **Folk müziği.** Halk müziği.

folklor *a. İng.* halk bilimi, halk bilim.

folklorcu *a.* **1.** halk bilimci. **2.** halk oyunları ve halk müziğiyle yakın ilgisi olan, bu alanlarda çalışmalar yapan kimse.

folluk, -ğu tavuğun yumurtlaması için düzenlenen yer.

fon *a. Fr.* **1.**belirli bir iş için gerekince harcanmak üzere ayrılıp işletilen para. **2.**sinema ve tiyatrolarda oyuncuların arkasında bulunan uygun dekor. **3.** resinde görüntünün işlendiği alt boya. **fon müziği** bir yapıt oynanırken çalınan müzik.

fondöten *a. Fr.* kadınların ciltlerini pürüzsüz göstermesi ve renk vermesi için yüzlerine sürdükleri, yarı sıvı boya ya da krem, düzgün.

fonetik, -ği *a. Fr.* **1.** ses bilgisi. **2.** sesleri tüm nitelikleriyle gösteren.

fonksiyon *a. Fr.* **1.** işlev. **2.**görev. **3.** *mat.* bir ya da birden çok değişken niceliklere bağlı olarak değişen nicelik.

fonksiyonel *s. Fr.* **1.** işlevsel, **2.** *mat.* fonksiyonla ilgili.

fonograf *b. a. Fr.* önceden özel bir nesne üzerine işlenmiş sesleri istendiğinde yineleyen aygıt, gramofon.

fonolog *a. Fr.* ses bilimi uzmanı.

fonoloji *a. Fr.* bir dilin seslerini görevleri, işlevleri açısından inceleyen bilim.

fonotelgraf *a. Fr.* telefonla iletilen telgraf.

fora *ünl. İt.* **1.**yelkenleri açtırmak için verilen komut. **2.** *a.* delik. **fora etmek** açmak, çözmek, *argo* çekip çıkarmak.

form *a. Fr.* **1.**biçim, şekil. **2.**bir şeyin olması gereken biçimi. **3.** doldurulması için hazırlanmış basılı kâğıt. **formda olmak** gerekli güç ve canlılığı taşımak. **formadan düşmek** gerekli güç ve yeteneği yitirmek. **formunu korumak** diri ve canlı görünmek, güç ve yeteneğini korumak.

forma *a. İt.* **1.**özel yer ve görevlerde giyilen tek tip giyecek. **2.** basım işlerinde birim olarak kabul edilen 16 sayfalık kitap bölümü.

formalist, -ti *s. Fr.* ilkelere, kurallara sıkı sıkıya bağlı kalan, biçimci, şekilci.

formalite *a. Fr.* yasa ya da yöntemlerin gerektirdiği işlem.**2.** *mec.* önemli sayılmadığı halde bir zorunluğa bağlı olarak yapılan işlem. **3.** *huk.* yasa hükümleri gereğince yerine getirilmesi zorunlu olan işlem.

formasyon *a. Fr.* **1.**biçimlenme. **2.** belirli bir düzeyde eğitilme, yetişme.

formen *a. İng.* **1.** ustabaşı. **2.**bir yerde işçilerin düzenli olarak çalışmaları sağlayan görevli işçi.

formika *a. İng.* yüzeyi yapay reçine ile kaplanmış birkaç kat kâğıttan oluşan, çağunlukla marangozlukta kullanılan bir tür kaplama.

formül *a. Fr.* **1.**genel bir olguyu, bir kuralı ya da bir ilkeyi açıklayan denklik. **2.** doldurulması gereken bir şeyin örneği. **3.** *mec.* tutulan yöntem. **4.** *kim.* birleşik bir maddenin birleşimine giren maddeleri, bunların bileşimdeki oranlarını gösteren kısaltma takımı. **formül bulmak** çözüm bulmak. **formüle etmek** bir düşünceye bir anlatım biçimi vermek.

formülleşmek *(nsz)* kısa ve özlü anlatım durumuna gelmek.

fors *a. İng.* belli bir görevin en üst düzeyinde bulunan kimselerin araçlarına çekilen, üç ya da dört köşeli bayrak. **2.** *mec.* saygınlık, erk. **forsu olmak** söz geçerliliği olmak.

forsa *a. İt.* gemilerde kürek çeken tutsak ya da hükümlü kimse.

forum *a. Lât. tar.* eski Roma'da kentin kamu işlerini konuşmak için toplandığı alan. **2.** dinleyicilerin de söz alabildikleri, belli bir konu üzerinde yapılan tartışmalı toplantı. **3.** ortak karar alınması gerekli durumlarda yapılan genel toplantı. **4.** *mec.* tartışma alanı.

forvet, -ti *a. İng. sp.* futbolda görevi karşı kaleye gol atmak olan ileri uçtaki oyuncu, akıncı.

fos *s. argo* temelsiz, çürük, boş. **fos çıkmak** işin sonu gelmemek, boş çıkmak.

fosfor *a. Fr. kim.* yarı saydam, bal mumu kıvamında, karanlıkta ışıldayan, sarımsak kokusunda, zehirli bir element.

fosforlu *s.* **1.** içinde fosfor olan. **2.** *mec.* ışıklı, parlak. **3.** *argo* çok boyalı, gösterişli.

fosil *a. Fr* **1.** yer altında kalıp taşlaşmış hayvan kalıntıları, taşıl. **2.** *mec.* düşünce, yaşayış biçimleri bakımından çağın çok gerisinde kalmış kimse.

fosilleşmek *(nsz)* fosil biçimine gelmek.

fosur fosur *be.* dumanını savurarak içmek anlamında *fosur fosur içmek* deyiminde geçer.

foto *a.* fotoğrafçı sözcüğünün kısaltılmışı.

fotoelektrik *b. a. Fr.* ışık etkisiyle elektrik üretme.

fotofiniş *b. a. İng.* bir yarışta, yarışanların bitiş noktasına varış anlarını saptayan araç.

fotoğraf *b. a. Fr.* **1.**görüntüyü ışığa duyarlı bir yüzey üzerinde saptama yöntemi. **2.** bu yöntemle çoğaltılan resim. **fotoğraf çekmek** makineyle görüntü saptamak.

fotoğrafçı *a.* **1.** fotoğraf çekme işi yapan kimse. **2.** fotoğraf araç gereçleri satan kimse.

fotojenik, -ği *s. Fr. fiz.* **1.** fotoğraf kâğıdını çok etkileyen. **2.** *mec.* filmde iyi görüntü veren.

fotokimya *b. a. Fr.* ışığın kimyasal etkilerini inceleyen bilim.

fotokopi *b. a. Fr.* bir yazının kopyasını çıkarma, tıpkı basım.

fotometre *b. a. Fr.* ışıkölçer.

fotometri *b. a. Fr.* ışık ölçümü.

foomodel *b. a. Fr.* fotograf modelliği yapan kimse.

fotomontaj *b. a. Fr.* birkaç fotoğrafın ya da parçalarının uygun bir biçimde birleştirilmesi.

fotoroman *b. a. Fr.* içinde fotoğraflar bulunan metinlerden oluşan öykü ya da roman.

fotosentez *a. Fr. biy.* bitkilerin yeşil bölümlerinin ışığın etkisiyle karmaşık yapılı organik maddeler yapması.

foya *a. İt.* parıltısını artırmak için elmas taşlarının altlarına konan ince metal yaprak. **foyası meydana çıkmak** kötü niteliği ortaya çıkmak.

fötr, -rü *a. Fr.* **1.** şapka, çanta gibi eşya yapımında kullanılan ince, yumuşak keçe. **2.** *s.* bu keçeden yapılan nesne.

föy *a. Fr.* **1.** yaprak, kâğıt yaprağı. **2.** kitaba konan metin dışı kâğıt.

fragman *a. Fr.* tanıtma filmi.

frak, -kı *a. İng.* törenlerde giyilen, uzun etekli, yırtmaçlı erkek takımı.

fraksiyon *a. Fr.* **1.**bir siyasi partinin politikasını değişik ortamlarda yürütmekle görevli örgütlü takım. **2.** bir siyasal parti içinde yürütülmekte olan siyasal görüşe karşı çıkan, bu nedenle parti yönetiminin kararlarına karşı savaşan parti içi takım. **3.** parça, bölüm.

francala *a. İt.* iyi nitelikli undan yapılmış, ince ve uzun bir çeşit ekmek.

frank, -gı *a.* Fransa, İsviçre, Belçika ve Lüksemburg parası.

Fransız *öz. a.* Fransa'da yaşayan bir ulus ve bu ulustan olan kimse. **2.** *s.* bu ulusa özgü olan.

frapan *s. Fr.* göze çarpıcı, alımlı, göz alıcı, şaşırtıcı.

frekans *a. Fr. fiz.* ses ya da dalganın birim zamandaki titreşim sayısı.

fren *a. Fr.* bir makinenin ya da bir taşıt aracının yavaşlamasını ya da durmasını sağlayan aygıt. **fren yapmak** bir makine ya da taşıtın hızını kesmek ya da durdurmak.

frengi *a. Fr. tıp* genellikle cinsel ilişkilerle geçen, irsen çocuklara da bulaşan çok tehlikeli bir hastalık.

frengili *s.* frengi hastalığına tutulmuş.

frenlemek *(-i)* **1.** bir aracı fren yardımıyla yavaşlatmak ya da durdurmak. **2.** *mec.* kötü bir gidişi engellemek, gemlemek, önlemek.

fresk, -ki *a. Fr.* **1.** duvar üzerine boya yapma sanatı. **2.** bu yolla duvarlara yapılan resim.

freze *a. Fr.* **1.** tornacılıkta bir deliğin ağzını genişletmeye yarayan araç. **2.** freze yapmaya yarayan takım tezgâhı.

frezelemek *(-i)* bir parçayı frezede işlemek.

frigo *a. Fr.* **1.** dondurulmuş krema. **2.** *s. argo* sevimsiz, soğuk (kişi).

frigorifik *s. Fr.* soğutucu, soğutma özelliği olan.

frijider *a. Fr.* soğutucu, buz dolabı.

frikik, -ği *a. İng. sp.* serbest atış, vuruş.

fritöz *a. Fr.* patates kızartmaya yarayan özel kap.

fuar *a. Fr.* belli zamanlarda, belli yerlerde ticaret mallarını sergilemek için kurulan büyük pazar.

fuaye *a. Fr.* bir toplantı ya da gösteri binasında, toplantı ya da temsil aralarında kullanılan dinlenme yeri.

fuel-oil *a. İng.* ham petrolün damıtılması sonunda ayrılan ürünlerden yakıt olarak kullanılan biri, yağ yakıt.

fuhuş,-hşu *a. Ar.* **1.** taşkınlık, aşırı davranış. **2.**yasalara, törelere aykırı ya da para karşılığı cinsel ilişkide bulunma.

fukara *s. (fukara:) Ar.* **1.**yoksul, fıkara, fakir. **2.** zavallı. **3.** *a.* derviş. **Fukara babası.** Yoksullara yardım etmeyi seven kimse.

ful *s. İng.* tam, tüm, eksiksiz, dolu.

fular *a. Fr.* bir tür ince ipek kumaş ve bu kumaştan yapılan eşarp.

fulya *a. (fu'lya) İt. bot.* yumru köklü bir bitki ve bu bitkinin güzel kokulu çiçeği.

funya *a. (fu'nya) İt.* **1.** *ask.* topu ateşlemeye yarayan kapsül, fünye. **2.** topu ateşlemek için konan araç.

furya *a. (fu'rya) İt.* olağandan çok bulunma durumu.

futbol, -lü *a. İng. sp.* on birer kişilik iki takımla oynanan, topu karşı tarafın kalesine atma esasına dayanan bir top oyunu, ayak topu.

fuzulî *be. ve s. (fuzu:li:) Ar.* gereksiz, yersiz, boş.

fücceten *be. Ar.* ansızın, birdenbire. **fücceten ölmek** birdenbire ölmek.

füme *a. Fr.* duman rengi. **2.** *s.* bu renkte olan. **3.** tütsü ile kurutulmuş halık ya da et.

fünun *ç. a. (fünu:n) Ar.* bilimler, fenler, sanatlar.

füsunkâr *s. (füsu:nkâ:r) Far.* sihirli, büyülenmiş, çekici.

fütur *a. (fütu:r) Ar.* bezginlik, usanç. **fütur etmemek** önemsememek, aldırmamak.

fütursuz *s.* çekinmeyen, umursamayan.

füze *a. (fü'ze) Fr.* yanıcı ve yakıcı maddelerin itici gücüyle hareket eden aygıt.

füzeatar *b. a. Fr. T.* kendi kendine füze fırlatan araç.

füzyometre *b. a. Fr. T. fiz.* ergime sıcaklığını ölçmeye yarayan araç.

G

g, G *a.* Türk alfabesinin sekizinci harfi; süreksiz, yumuşak ünsüz.

gabardin *a. Fr.* sık dokunmuş; ince, yün ya da pamuklu kumaş. **2.** su geçirmeyen kumaştan yapılmış pardösü, yağmurluk.

gabari *a. Fr.* motorlu ya da motorsuz taşıtların köprü altı ya da üst geçit altlarından geçebilmeleri için taşıması gereken en yüksek ölçü, yükün yükseklik ölçüsü.

gabi *s. Ar.* kalın kafalı, anlayışsız.

gacırdamak *(nsz)* kulak tırmalayan sesler çıkarmak.

gacır gucur *be.* düzensiz ve kulak tırmalayıcı sesler çıkararak.

gaddar *s. (gadda:r) Ar.* kıyıcı, acımayan, insafsız, acımasız.

gaddarca *s. ve. be. Ar.* insafsızca, acımasız biçimde.

gaddarlık, -ğı *a.* kıyıcılık, acımasızlık. **gaddarlık etmek** acımazlık etmek.

gaf *a. Fr.* yersiz ve yakışıksız söz. **gaf yapmak** incitecek söz söylemek.

gafil *s. (ga:fil) Ar.* bilgisiz, dalgın, gerçekleri göremeyen. **gafil avlamak** zor duruma düşürmek. **gafil avlanmak** hazırlıksız bir anda, beklenmedik bir olayla karşılaşmak.

gafillik, -ği *a.* gaflet, gerçekleri görememe. **gafillik etmek** gerçekleri görememek, sezememek.

gaflet, -ti *a. Ar.* dalgınlık, özensizlik, sezgisizlik. **gaflet basmak** dalgınlığa düşmek. **Gaflet uykusu.** Bir gerçeği sezememe uyuşukluğu.

gaga *a.* **1.** genellikle kuşlarda ağzın uzantısı biçiminde gelişmiş, çıkıntılı organ. **2.** *argo* ağız. **gagasından yakalamak** bir kimseyi kaçamıyacak duruma getirmek

gagalamak *(-i)* **1.** gagasıyla yem toplamak. **2.** gagasıyla vurup ısırmak. **3.** *mec.* azarlamak, küçültücü konuşmak.

gâh *be. (gâ:h) Far.* bazı, arada sırada, kâh.

gaile *a. (ga:ile) Ar.* **1.** sıkıntı, keder, üzüntü. **2.** uğraştırıcı, pürüzlü iş. **3.** istenmeyen durum, baş belâsı, savaş.

gaip, -bi *s. (ga:ip) Ar.* **1.** nerede olduğu bilinmeyen, kayıp. **2.** *a.* görünmez âlem. **gaipten haber vermek** bilinmeyen âlemden bilgi vermek.

gala *a. (ga'la) İt.* **1.** bir törenden sonra verilen büyük şölen. **2.** bir oyunun ya da bir filmin ilk gösterilişi.

galaksi *a. Fr. astr.* gökte belli özellikte yıldızlar topluluğu, gök ada.

galat, -tı *a. Ar.* yanlış söz .

galebe *a. Ar.* galip gelme, yenme. **galebe çalmak** yenmek, zafer kazanmak.

galeri *a. Fr.* **1.** bir malın ya da sanat yapıtının sergilendiği salon. **2.** bir yapıda aynı kattaki bölümleri bağlayan geçit. **3.** maden ocaklarında yer altı yolu.

galeta *a. (gale'ta) İt.* iyice pişirilmiş peksimet.

galeyan *a. (galeya:n) Ar.* **1.** kaynama, karışma. **2.** coşma, coşku. **galeyana gelmek** coşmak. **galeyana getirmek** coşturmak.

galiba *be. (ga:liba:) Ar.* anlaşılan, görünüşe göre, sanılır ki.

galibiyet, -ti *a. (ga:libiyet) Ar.* yenme, yengi, üs-tünlük, utku.

galip,-bi *a. ve s. (ga:lip)* yenen., üstün gelen *(kimse)*. **galip gelmek** üstün gelmek, yenmek.

galiz *s. Ar.* iğrenç, kaba ve çirkin.

galon *a. İng.* **1.** yaklaşık 4, 5 litrelik sıvı ölçüsü. **2.** genellikle petrol taşınan; madenden, silindir biçiminde büyük kap.

galveniz *a. Fr.* üzeri değerli madenlerle kaplanacak bir bakır levhanın batırıldığı altın, gümüş ya da plâtin banyosu.

galvenize *s. Fr.* paslanmaktan korumak için erimiş çinkoya batırılarak kaplanmış *(madensel nesne)*.

galvenizlemek *(-i)* madensel bir parçayı paslanmaktan korumak için galveniz yoluyla çinko ile kaplamak.

galvanometre *b. a. Fr. fiz.* mıknatıslı iğnede oluşan sapmaları gözleyerek elektrik akımının şiddetini ölçmeye yarayan aygıt.

gam *(I) a. Ar.* kaygı, üzüntü, tasa. **gam çekmek** üzüntü çekmek, tasalanmak. **gam yememek** üzülmemek, kaygılanmamak.

gam *(II) a. Fr. müz.* sekiz notanın kalın sesten ince sese ya da ince sesten kalın sese gitmek üzere seselendirilmesi.

gamet, -ti *a. Fr. biy.* erkek ya da dişi üreme hücresi.

gamlanmak *(-e)* tasalanmak, dertlenmek.

gamlı *s.* kaygılı, tasalı, üzgün, kederli.

gammaz *s. Ar.* kışkırtıcı, ara bozucu söz götürüp getiren.

gammazlamak *(-i,-e)* birini bir başkasına kötülemek, çekiştirmek.

gamze *a. Ar.* **1.** kimi insanların çene ya da yanaklarında doğal olarak bulunan ya da güldükleri zaman görülen hafif çukur. **2.** yan bakış, göz süzme.

gangster *a. İng.* **1.** yasa dışı işler yapan çete üyesi. **2.** *mec.* çıkar için her çeşit kötülüğü yapan kimse.

gani *s. (gani:) Ar.* **1.** varlıklı, zengin. **2.** bol. **Gani gani.** Bol bol. **Gani gönüllü.** Cömert, eli açık.

ganimet *a. (gani:met) Ar.* **1.** savaşta düşmandan alınan mal. **2.** bolluk, zenginlik.

ganyan *s. ve a. Fr.* **1.** at yarışlarında kazanan *(at)*. **2.** bu at için alınan bilet.

gar *a. Fr.* demir yolu ile ilgili gerekli bölümlerin bir arada bulunduğu yer.

garabet, -ti *a. (gara:bet) Ar.* gariplik, tuhaflık, anormallik.

garaj *a. Fr.* **1.** oto, vagon gibi şeylerin korunduğu üstü kapalı yer. **2.** kentler arası yolcu otobüslerinin yolcu alıp yolcu indirdikleri yer, otogar.

garanti *a. Fr.* **1.** güvence, teminat. **2.** *be.* kesin, kesin olarak. **garanti etmek** bir şey için güvence vermek, gerekli önlemleri almak.

garantilemek *(-i)* bir işin başarılabilmesi için gerekli önlemleri almak.

garantili *s.* inancalı, güvenli.

garantör *a. Fr.* güvence veren ve bunu gerçekleştirmek için gerekli önlemleri alan kimse, kuruluş ya da kurum.

garaz, garez *a. Ar.* **1.** amaç, erek. **2.** kin, düşmanlık. **garez bağlamak** birine kin beslemek.

garazkâr *s. (garazkâ:r) Ar. Far.* kin besleyen, kindar.

garbî *s. (garbi:) Ar.* batı yönünde olan, batıya özgü, batı.

gardenparti *b. a. İng.* bir bahçede düzenlenen danslı eğlence.

gardırop, -bu *a. Fr.* **1.** giysi dolabı ya da yeri. **2.** bir kimsenin tüm giysileri.

gardiyan *a. İt.* tutuklu ve ceza evi güvenlik görevlisi.

gargara *a. Yun.* **1.**su ya da başka bir sıvı ile boğazı çalkalama. **2.** bu amaç için kullanılan ilâçlı sıvı. **gargaraya getirmek** gürültüye getirerek sözün ya da işin etkisini azaltmak.

gariban *a. Ar. Far.* kimsesiz, zavallı, yabancı.

garip, -bi *s. (gari:p) Ar.* **1.** kimsesiz, zavallı. **2.** gurbette yaşayan, yabancı. **3.** alışılmamış, yadırganan yanları olan. **4.** *mec.* dokunaklı, üzücü. **Garip garip.** Şaşkın biçimde. **garibine gitmek** yadırgamak, şaşırmak.

garipleşmek *(nsz)* garip bir duruma gelmek.

gariplik, -ği *a.* **1.** kimsesizlik, yalnızlık. **2.** çaresizlik, zavallılık **3.** tuhaflık.

garipsemek *(nsz)* **1.** alışamamak, yadırgamak. **2.** kendini kimsesiz sayıp üzülmek.

gark,-kı *a. Ar.* batma, boğulma, batırma. **gark etmek 1.** suya batırmak. **2.** bol bol vermek.

garnitür *a. Fr.* **1.** bir şeyi uygun nitelikte tamamlayan nesne. **2.** giyecekleri süslemek için eklenen uygun nesneler. **3.** asıl yemeğin yanına çeşitlendirmek ya da tamamlamak için konulan ek yiyecekler.

garnizon *a. Fr. ask.* bir kenti savunan ya da yalnızca orada bulunan askerî birlikler. **2.** askerî birliklerin bulunduğu yer.

garp, -bı *a. Ar.* batı.

garplılışmak *(nsz)* batılılaşmak, batı uygarlığının gerektirdiği düzeye çıkmaya çalışmak, çıkmak.

garson a. Fr. lokanta, otel, pastane gibi yerlerde müşterilere hizmet veren kimse.

gasil,-sli *a. Ar.* ölü yıkama. **gasil etmek** ölü yıkamak.

gasilhane *b. a. (gasilha:ne) Ar. Far.* özellikle hastanelerde ölülerin yıkanıp kefenlendiği bölüm.

gasp,-bı *a. Ar.* bir malı zorla, izinsiz ya da hile ile alma. **gasbetmek** bir malı zorla ya da izinsiz almak.

gastrit,-di *a. Fr.* mide yangısı, mide ağrısı.

gâvur *a. Ar.* **1.** *kaba* Müslüman olmayan kimse, Hristiyan. **2.** dinsiz kimse. **3.** *mec.* inatçı, acımasız. **gâvur etmek** boşuna, yersiz hacamak. **Gâvur inadı.** Önlenemeyen inat. **gâvura kızıp oruç yemek** başkasına kızıp kendisi için zararlı bir iş yapmak.

gâvurlaşmak *(nsz) mec.* acımasız davranmaya başlamak.

gâvurluk,-ğu *a.* **1.** dinsizlik. **2.** *mec.* acımasızlık, gaddarlık. **gâvurluğu tutmak** acımasız davranışlarda bulunmak.

gayda *a. müz.* tulumlu, zurnaya benzer, üflemeli bir çalgı.

gaye *a. (ga:ye) Ar.* amaç, emel, hedef, dilek.

gayet *be. (ga:'yet) Ar.* pek, çok, pek çok.

gayr,-ri *a. Ar.* başkası, başka kimse.

gayret, -ti *a. Ar.* **1.** çalışma isteği, çaba. **2.** koruma, esirgeme duygusu. **gayret etmek** çalışmak, çabalamak, uğraşmak. **gayret vermek** isteklendirmek. **gayrete gelmek** isteklenemek, özenmek.

gayretkeş *s. Ar. Far.* **1.** çalışkan. **2.** kayıran, yan tutan.

gayrı *be. hlk.* artık, bundan böyle.

gayri *a. Ar.* **1.** başka, diğer, öbür. **2.** artık, bundan sonra. **Gayri malum.** Bilinmeyen. **Gayri meskun.** Boş, ıssız. **Gayri menkul.** Taşınmaz. **Gayri mümkün.** Olanaksız. **Gayri tabiî.** Doğaya aykırı. **Gayri vaki.** Olmamış.

gayya *a. (gayya:) Ar.* Cehennem'de bulunduğu varsayılan kuyu ya da derenin adı. **gayya kuyusu** *mec.* içinden çıkılmaz, karışık ya da çapraşık iş

gaz *(I) a. Fr.* tül. **Gaz bezi.** Yaralara kapatılan seyrek dokunmuş bez.

gaz *(II) a. Lât* **1.** normal sıcaklık ve basınçta olduğu gibi kalan; içinde bulunduğu kabın iç yüzeyinin tüm noktalarına aynı ölçüde basınç yapan akışkan madde. **2.** gaz yağı, petrol. **3.** gaz lâmbası. **4.** sindirim sisteminde oluşan uçucu maddeler karışımı. **gaza basmak 1.** gaz vermek için motorun gaz pedaline basmak, **2.** *mec.* işi hızlandırmak.

gaza *a. (gaza:) Ar.* din için, İslâm olmayanlara karşı yapılan savaş, kutsal savaş.

gazal *a. (gaza:l) Ar. zool.* ceylan.

gazap, -bı *a. Ar.* öfke, kızgınlık. **gazaba gelmek** öfkelenmek, kızmak. **gazaba uğramak** güçlü bir kimsenin kötülüğünü görmek.

gazaplanmak *(nsz)* kızmak, öfkelenmek, hiddetlenmek.

gazel *(I) a. Ar. ed.* **1.** divan edebiyatında beş ile on beş beyit arasında değişen uzunlukta, daha çok lirik konuları işleyen bir nazım biçimi. **2.** *müz.* Türk müziğinde belli bir kurala bağlı kalmadan yapılan taksim. **gazel okumak 1.** gazel söylemek. **2.** birini oyalamak amacıyla boş sözler söylemek.

gazelhan *b. a. Ar. müz. Far. ed.* gazel söyleyen, gazel okuyan kimse.

gazete *a. (gaze'te) İt.* **1.**çeşitli konularda haber ve bilgi vermek, yorumlu ya da yorumsuz olarak, her gün ya da belli aralıklarla çıkan yayın. **2.** gazetenin basıldığı, yazıldığı kuruluş.

gazeteci *a.* **1.** gazete yayımlayan kimse. **2.** gazeteye yazı yazan, haber toplayan kimse. **3.** gazete satan kimse.

gazhane *b. a. (gazha:ne) Lât. Far.* gaz üretilen ya da depolanan yer.

gazi *s. ve a. (ga:zi) Ar.* **1.** İslâm inanışına göre düşmanla savaşan ya da savaşmış kimse. **2.** büyük kahramanlık gösteren kişi ya da kentlere verilen onur unvanı. **3.** savaşta yaralanarak dönen asker. **gazi olmak** savaştan yara alarak dönmek.

gazino *a. İt.* **1.** yemek yenen, eğlence izlenen yer, eğlence yeri. **2.** büyük kahvehane ya da birahane.

gazlamak *(-i,nsz)* **1.** bir nesneye gaz yağı sürmek. **2.** araçlarda hızlı gitmek için gaz pedaline güçlüce basmak. **3.** *argo* kaçmak.

gazlı *s.* gazı bulunan ya da gaz bulaşmış olan. **Gazlı bez.** *hlk.* Yaralara basılan ilâçlı bez.

gazometre *b. a. Fr.* **1.** gazların depolanması ve belirli bir basınç altında dağıtılması için kullanılan depo. **2.** *fiz.* gazölçer.

gazoz *a. Fr.* meyve esansı, şeker ve karbon asidi ile yapılan alkolsüz bir içecek. **Gazoz ağacı.** *Bu söylediğin çok saçma.*

gazölçer *b. a. fiz.* belirli bir basınç altında gelen gazın hacmini ölçmeye yarayan aygıt.

gaz yağı *b. a.* renksiz ya da açık sarı renkte, ham petrolün damıtılmasından elde edilen akar yakıt.

gaz yuvarı *b. a. Lât. T. astr.* dünyayı ya da herhangi bir gök cismini saran gaz katmanı.

gebe *s.* **1.** yüklü, karnında yavru bulunan dişi. **2.** *mec.* bir birikim sonucu ortaya çıkması beklenen: *Günler çok şeylere gebe.* **gebe kalmamak** kimseye boyun eğecek duruma gelmemek.

gebelik, -ği *a.* **1.** gebe olma durumu, yüklülük. **2.** döllenme ile doğum arasında geçen süre.

gebermek *(nsz) tkz.* ölmek.

gebertmek *(-i) tkz.* öldürmek.

gebeş *s. argo* **1.** aptal, sersem. **2.** kısa boylu ve şişman. **3.** *hlk.* karnı şiş.

gece *a.* **1.** güneş battıktan gün ağarıncaya dek geçen süre. **2.** bu süredeki karanlık. **3.** *be.* geceleyin. **4.** değişik amaçlarla düzenlenen gece eğlencesi. **Gece gözü, kör gözü.** Geceleri yapılan işlerden iyi sonuç alınamaz. **gece gündüz demek** hiç ara vermemek. **Gece silâhlı gündüz külâhlı.** Ne yapacağı belli olmayan kimse. **geceyi gündüze katmak** büyük çaba göstermek.

gececi *a.* çalışması geceye rastlayan görevli.

gecekondu *b. a.* **1.** yasa dışı, gizlice yapılan ilkel konut. **2.** *mec.* tezlikle yapılmış, derme çatma.

gecelemek *(nsz)* geceyi bir yerde geçirmek.

geceleri *be.* **1.** gece zamanı. **2.** her gece.

gecelik, -ği *a.* **1.** yatakta giyilen özel giysi. **2.** *s.* gece kullanılan, geceye özgü. **3.** *a.* bir şeye bir gece için ödenen ücret.

geçikmek *(nsz)* geç kalmak, bir işi süresi içinde yapamamak.

gecikmeli *s.* gecikmesi olan, geç gelecek olan, tehirli.

geciktirmek *(-i)* tehir etmek, gecikmesine neden olmak.

geç be. **1.** kararlaştırılan, beklenen zamandan sonra olan. **geç kalmak** gecikmek, süresinde gelmemek.

geçe *be.* **1.**geçerek, geçerken. **2.** *a. hlk.* yaka, karşılıklı iki yandan her biri.

geçen *s.* **1.** bir önceki: *geçen ay.* **2.** birkaç gün önceki: *geçen günler.*

geçenlerde *be.* yakın bir süre önce.

geçer *s.* **1.** yürülükte bulunan. **2.** beğenilen, uygun. **Geçer akçe.** Herkesçe aranan, geçerli.

geçerli *s.* **1.**yürürlükte bulunan, kullanılan. **2.** *mec.* sürümü olan, tutulan.

geçersiz *s.* yürürlükte olmayan, kaldırılmış olan. **2.** *mec.* pek beğenilmeyen.

geçersizleşmek *(nsz)* geçerliliğini yitirmek, yürürlükten kalkmak.

geçici *s.* **1.** çok sürmeyen. **2.** kısa, belli bir süre için. **3.** bulaşan, bulaşıcı. **geçici madde** yasa, tüzük ve yönetmeliklerde belirli bir süre için yürürlüğü olan madde.

geçim *a.* **1.** yaşamak için gerekli araçlar, geçinme. **2.** anlaşma, uyuşma. **Geçim derdi.** Geçim sıkıntısı. **Geçim kapısı.** iş yeri. **Geçim sıkıntısı.** Yoksulluk, geçinmede çekilen güçlük.

geçimli *s.* herkesle iyi geçinen, uyumlu.

geçimsiz *s.* çevresindekilerle iyi geçinemeyen, kavgacı, huysuz.

geçindirmek *(-i)* geçinmesini sağlamak, yardım yapmak.

geçinmek *(nsz)* **1.** yaşamak için gereken şeyleri sağlamak. **2.** *(-le)* biriyle anlaşmak, uzlaşmak. **3.** *hlk.* ölmek. **4.** öyle görünmek: *Yiğit geçinir.* **5.** *mec.* kendi gereksinimlerini başkasından sağlamak.

geçirgen *s. fiz.* **1.** gaz, sıvı gibi nesneleri içinden kolaylıkla geçiren. **2.** *jeol.* sıvıların geçmesine elverişli *(toprak).*

geçirmek *(-i, -e, -den)* **1.** geçmesini sağlamak. **2.** bir nesneyi bir yerden başka bir yere götürmek. **3.** bir şeyi başka bir yere taşımak. **4.** yola çıkan birini uğurlamak. **5.** bir şeyi bir başka şeyin üzerine ya da deliğine takmak. **6.** bir süre bir yerde kalmak. **7.** giyinmek. **8.** bir olayı yaşamak: *sarılık geçirmek.* **9.** bulaştırmak.

geçirtmek *(-i)* geçirmek işini yaptırmak.

geçiş *a.* **1.** geçmek işi, biçimi. **2.** bir durumdaki değişme. **Geçiş üstünlüğü.** Bazı taşıt araçlarına tanınan, yolu önce kullanma hakkı.

geçişli *s. dilb.* nesne alabilen eylem: *almak, bulmak.*

geçişmek *(nsz,-le)* **1.** birbirinin içine girip karışmak. **2.** ayrı yönde ilerleyen nesneler ya da kişiler birbirini geçmek.

geçişsiz *s. dilb.* nesne ile kullanılamayan eylem: *gülmek, ağlamak.*

geçiştirici *s. tıp* sağaltıcı etkisi olmayan, ağrı ve sızıları geçici olarak dindiren.

geçiştirmek *(-i)* **1.** yeterli önemi vermemek, başından savmak. **2.** az bir zararla kurtulmak.

geçit,-di *a.* **1.** geçmeye uygun, geçecek yer. **2.** *coğ.* iki dağ arasındaki dar yol. **geçit vermek** geçilebilecek bir bölümü olmak: *Dağlar geçit vermiyor.*

geçkin *s.* **1.** yaşlanmış. **2.** geçmiş: *Kırk yaşını geçkin kadın.* **3.** gereğinden çok olgunlaşmış: *geçkin kavun.*

geçme *a.* **1.** geçmek eylemi. **2.** birbirinin içine geçirilerek tutturulan iki nesneden birinde bulunan çıkıntı. **3.** *s.* çakılarak, yapıştırılarak bağlanmayıp sökülebilecek biçimde; parçaları birbirine kenetlenmiş olan: *geçme kapak.*

geçmek,-er *(-den)* **1.** bir yerden başka bir yere gitmek. **2.** bir boşluğun bir yanından girip diğer yanından çıkmak. **3.** yol olarak kullanmak. **4.** bırakmak. **5.** olmak. **6.** üstünlük sağlamak. **7.** başarı göstermek. **7.** yürürlükte olmak. **8.** çekiştirmek, yermek: *Geç efendim!*

önem vermek. **Geçme nâmert köprüsünden ko aparsın su seni.** Kötülere, onursuzlara muhtaç olacağına öl. **Geçti Bor'un pazarı, sür eşeğin Niğde'ye.** *hlk.* Artık iş işten geçti.

geçmiş *s.* **1.** geçmek işi yapılmış. **2.** zaman açısından geride kalmış. **3.** çürümeye yaklaşmış. **4.** bir ömrün geride kalan bölümü. **5.** bir kimsenin ölmüş yakınları. **Geçmişe mazi, yenmişe kuzu derler.** Geçmişte kalan olayların üzerinde durulmasının pek yararı yoktur. **geçmişlerini karıştırmak** birinin ölmüşlerini yermek ya da söylemek.

geda *a. Far.* **1.** dilenci. **2.** yoksul

gedik, -ği *a.* **1.** bir yüzey üzerinde bulunan yıkık, çatlak. **2.** iki dağ arasındaki geçit. **3.** *mec.* eksiklik, boşluk. **gedik açılmak** açık ortaya çıkmak, belli olmak. **gedik kapamak** gereksinimi karşılamak. **gedikleri tıkamak** çıkan ya da çıkabilecek güçlükleri önlemek.

gedikli *s. ve a.* **1.** gediği olan. **2.** ilişkiyi sürdüren **3.** *a. ask.* astsubay.

geğirmek *(nsz)* midedeki gazı sesle ağızdan çıkarmak.

geğrek, -ği *a.* **1.** kaburga kemiklerinin yumuşak bölümleri. **2.** kaburganın alt kısmında bulunan boşluklar.

gelberi *b. a. hlk.* **1.**büyük ocaklarda ateşi dışarı çekmek için kullanılan, uzun saplı, çelik araç. **2.** tırmık. **3.** ağaçları budamak için kullanılan eğri ağızlı keski.

gelecek,-ği *s.* **1.** zaman açısından gerçekleşmesi beklenen. **2.** *a.* beklenen zaman. **Geleceği varsa göreceği de var.** Ne yapacaksa karşılığını görecektir.

gelen *s.* gelmek işini yapan. **Gelen ağam, giden paşam.** Kimseyle sorunum yok. **Gelen gideni aratır.** Yeni gelenin eskisinden daha iyi olacağı söylenemez.

gelenek,-ği *a.* bir toplumda kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, an'ane.

geleneksel *s.* geleneklere dayanan, gelenekle ilgili.

gelgeç, -çi *b. s.* **1.** yerli, temelli olmayan. **2.** bir iş üzerinde gerektiği gibi özenle durmayan, boş verici.

gelgit, -ti *b. a.* **1.** sürekli gelip gitme. **2.** *coğ.* Ay'ın ve Güneş'in çekim etkisiyle, özellikle ana denizlerde su yüzeyinin yükselmesi ya da alçalması, metcezir.

gelin *a.* **1.** evlenmeye hazırlanmış ya da yeni evlenmiş kadın. **2.** bir kişinin oğlunun karısı. **3.** aile içine evlenme yoluyla girmiş kadın. **Gelin alayı.** Gelini damat evine götüren kişilerin tümü. **gelin almak** eve gelin getirmek, erkeğe eş bulmak. **gelin etmek** kızı evlendirmek. **kendi kendine gelin güvey olmak** bir işi bitmiş gibi sayarak sevinmek. **Gelin ata binmiş de** *"ya kısmet"* **demiş.** Hiçbir işe oldubitti gözüyle bakılmamalıdır.

gelincik,-ği *a.* **1.** *bot.* yazın, kırlarda, özellikle ekin tarlalarında yetişen, kırmızı büyük çiçekli otsu bir bitki. **2.** *zool.* ince uzun yapılı, sivri çeneli, küçük, tırmanıcı bir hayvan. **3.** *zool.* yılan balığına benzeyen, eti lezzetli bir balık.

gelin havası *b. a.* **1.** *mec.* denizin hafif çırpıntılı olması. **2.** *müz.* gelin götürülürken çalınan hava.

gelinlik, -ği *a.* **1.** gelin olma durumu. **2.** özel gelin giysisi. **3.** *s.* gelin giysisi yapmaya yarayan. **4.** *s.* gelin olma çağına gelmiş. **5.** *s.* gelin için hazırlanmış. **gelinlik tutmak** kocasının büyükleri yanında bir süre başını örtmek ya da konuşmamak.

gelinparmağı *b. a. bot.* uzun taneli bir üzüm çeşidi.

gelir *a.* **1.** bir kişi ya da kuruluşa belli zamanlarda, belli yerlerden gelen para. **2.** bir ekonomik kuruluşun belli bir sürede elde ettiği para. **Gelir dağılımı.** Bir ülkede gelirin ülke insanları arasındaki dağılımı. **Gelir vergisi.** Kişi ya da ticaret kuruluşlarının kazandıkları paradan, belli bir oranda devlete ödedikleri vergi.

gelişigüzel **1.** *b. s.* ve *be.* rastgele, özensiz, itinasız.

gelişim *a.* **1.** gelişmek işi, serpilip büyüme. **2.** ilerleme, yükselme.

gelişkin *s.* gelişmiş olan, olgunlaşmış.

gelişme *a.* **1.** gelişmek işi. **2.** *ed.* bir düz yazıda giriş bölümünden sonra konunun açıldığı, olgunlaştığı bölüm. **3.** olan biten.

gelişmek *(nsz)* **1.** büyümek, yetişmek. **2.** genişlemek, ilerlemek.

geliştirmek *(-i)* gelişmesine yol açmak, gelişmesini sağlamak.

gelmek, -ir *(-den,-e,-le, nsz)* **1.** bir yere varmak. **2.** geriye dönmek. **3.** görmeye gitmek. **4.** varmak, ulaşmak. **5.** yaşamak, varlığını sürdürmek. **gelip çatmak** zamanı çok yaklaşmak. **Gelip geçici.** Kısa süreli. **gelip geçmek** bir süre bir yerde bulunmak. **Gelmiş geçmiş.** Tüm eskiler.

gem *a.* atı yönetmek için ağzına takılan demir ağızlık. **gem vurmak** kişinin taşkınlığını önlemek. **gemi azıya almak** söz dinlemez duruma gelmek. **gemini kısmak** kşinin üzerindeki baskıyı artırmak.

gemi *a.* denizde yüzerek, insan ve yük taşımacılığında kullanılan taşıt aracı. **Gemi aslanı.** Gösterişi yerinde ancak işe yaramayan kimse. **gemi karaya oturmak** iş bozulmak. **Gemisini kurtaran kaptan.** Becerebilen işini nasıl olsa yürütür. **gemisini yüzdürmek** işini engel tanımadan yürütmek.

gemici *a.* gemide çalışan ya da gemi işleten kimse.

gemlemek *(-i)* hayvanın ağzına gem takmak. **2.** *mec.* aşırı istek ve emellere engel olmak.

gen *(I) s.* **1.** geniş. **2.** kenarlı: *üçgen, beşgen.* **3.** boş bırakılmış tarla.

gen *(II) s. Alm. biy.* içinde bulunduğu hücrede özel bir etkisi olan, kuşaklar boyu hücreden hücreye geçen kalıtımsal öğe.

genç *s.* **1.** yaşı ilerlememiş olan. **2.** gelişmesini tamamlamamış. **3.** gençlik özelliklerini yitirmemiş. **4.** *mec.* geçmişi kısa olan. **Genç irisi.** Yaşına göre çok gelişmiş. **Gençten.** Genç.

gençleşmek *(nsz)* **1.** yeniden gençlik ve canlılık kazanmak. **2.** genç görünmek. **3.** bir kuruluş, genç üyelerle yenileşmek.

gençleştirmek *(-i)* **1.** yeniden gençliğine ve canlılığına kavuşturmak. **2.** bir kuruluşa genç üyeler kazandırmak. **3.** genç göstermek.

gençlik, -ği *a.* **1.** genç olma durumu. **2.** insan yaşamında ergenlikle orta yaşlılık arasında geçen dönem. **3.** genç insanların tümü. **4.** *mec.* genç bir kimsenin tutumu.

gene *be.* **1.** yine, yeniden, bir daha. **2** .böyle de olsa. **3.** öylesi de.

genel *s.* **1.** tüm benzerlerine içine alan. **2.** bütünüyle ele alan. **3.** herkesin ortak olarak yararlandığı. **4.** bir genelleme sonucunda elde edilen: *genel kanı.* **Genel gider.** Bir işin yapımı için gerekli olan giderler. **Genel görüşme.** Genel kurulda yapılan görüşme. **Genel kurul.** Bir kurumun tüm üyelerinin katılmasıyla yapılan kurul. **Genel yazman.** Genel sekreter.

genelge *a.* yasa ve yönetmeliklerin uygulanmasında yol göstermek, aydınlatmak ve dikkat çekmek amacıyla ilgililere gönderilen yazı.

genelkurmay *b. a.* barışta, bir ülkenin ordusunun eğitim ve donatımını, savaşta yönetimini üstlenen en üst aşama, makam.

genellemek *(-i)* varlıklar ya da olaylar arasındaki benzerlik bağıntılarını bir düşüncede toplamak.

genelleşmek *(nsz)* genel duruma gelmek.

genellikle *be.* genel olarak, büyük bir çoğunlukla.

general, -li *Alm.* kara ve hava ordularında albaydan mareşale kadar olan yüksek rütbeli subay.

genetik, -ği *a. Alm. biy.* canlılarda kalıtım olaylarını inceleyen bilim dalı

geniş *s.* **1.** eni çok olan, enli. **2.** içine sığması gerekenden daha çok şey alan. **3.** *mec.* hoşgörülü, kolay tasalanmayan. **4.** *mec.* çok. **geniş bir nefes almak** sıkıntıdan kurtulmak. **geniş yürekli** tasasız, olgun.

genişlemek *(nsz)* **1.** büyümek, geniş biçime gelmek. **2.** *mec.* açılmak, ferahlamak. **3.** *mec.* yaygın, ünlü duruma gelmek.

genişletmek *(-i)* geniş biçime getirmek.

genişlik, -ği *a.* geniş olma durumu, en.

geniz, -nzi *a.* ağızla burun bölümünün arkası. **genizden konuşmak** burnu tıkalı gibi konuşmak.

genleşme *a. fiz.* bir cismin ısı etkisiyle hacminin büyümesi.

genleşmek *(nsz) fiz.* bir cismin hacmi ısı etkisiyle büyümek.

genleştirmek *(-i) fiz.* ısı etkisiyle bir cismin hacmini büyütmek.

gensoru *b. a.* Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, başbakan ya da bakanlardan biri hakkında milletvekillerince sorulan, görüşülmesi sonunda hükümetin düşürülmesi sonucunu doğurabilen soru. **gensoru önergesi vermek** gensoru açılması hakkında önerge vermek.

geoit *a. Fr.* yer yuvarlağının geometrik olmayan özel biçimi.

geometri *b. a. Fr. mat.* nokta, çizgi, yüzey ve cisimlerin birbirleriyle ilişkilerini inceleyen matematik dalı.

geometrik *s. Fr. mat.* geometriye uygun, geometriyle ilgili olan.

gepgenç, -ci *s.* **1.** çok genç **2.** *be.* çok gençken.

gerçek,-ği *s.* **1.**varlığı açıkça belli olan. hakikat. **2.** aslına uygun nitelikler

taşıyan. **3.** asıl, başlıca. **4.** doğadaki gibi olan. **5.** yalan olmayan, doğru olan. **Gerçeğe aykırı.** Gerçeğe uymayan.

gerçekçi *s. ve a.* **1.**gerçeği gören, ona göre davranan. **2.**gerçekçilik yanlısı olan, realist.

gerçek dışı *b. s.* gerçeğe uygun olmayan.

gerçekleşmek *(nsz)* gerçek olmak, gerçek durumuna gelmek.

gerçekleştirmek *(-i)* yapmak, ortaya koymak, yaratmak.

gerçekten *be.* gerçek olarak, sahiden.

gerçeküstü *b. s.* gerçeği aşan, gerçeğin üstünde olan.

gerçi *b. (ge'rçi) Far.* **1.** her ne kadar, ise de.

gerdan *a. Far.* **1.** vücudun omuzla baş arasındaki bölümü. **2.** şişman kimselerde çenenin altındaki tombulluk. **3.** boyun. **gerdan kırmak** büyüklük taslayan bir durum almak, kasılmak.

gerdanlık, -ğı *a.* değerli taşlar ya da altınla yapılmış boyun takısı, kolye.

gerdek,-ği *a. Far.* **1.** gelin ve damadın düğün gecesi birlikte kaldıkları oda. **2.** zifaf. **gerdeğe girmek** düğün gecesi gelinle güvey bir araya gelmek.

gerdirmek *(-i,-e)* germek işini yaptırmak.

gereç,-ci *a.* bir şeyin yapılması için gerekli olan madde, malzeme.

gereğince be. gereğine göre, gereği gibi, gerektiği gibi.

gerek,-ği *a.* **1.** bir şeyin yapılabilmesi için gerekli olan şey. **2.** güçlü bir olasılık belirtir: *Bir bildikleri olsa gerek.* **3.** *bağ.* sözcük ve kavramları bağlamaya yarar: *Gerek hava, gerek su yaşam için önemlidir.* **4.** icap. **gerek görmek** yapılmasını uygun bulmak. **Gereği gibi.** Nasıl olması gerekli ise, gereğince.

gerekçe *a.* **1.**gerekli neden. **2.** *huk.* yasaların hazırlanmasında yasa tasarının hazırlanış ve maddelerin konuş nedenleri. **3.** *huk.* mahkeme kararlarının dayandığı nedenler. **gerekçe göstermek** gerekli neden ve belgeleri ileri sürmek.

gerekçeli s. gerekçesi olan, gerekçeye dayanan.

gerekli *s.* yerinde olan, lüzumlu. **gerekli görmek** yapılmasını yararlı görmek. **gerekli kılmak** icap etmek, gerekmek.

gerekmek *(nsz)* bir işin yapılabilmesi için bazı nesnelere gerek olmak, lâzım olmak.

gereksinmek *(-i)* bir şeyi kendisi için gerekli saymak.

gereksiz *sl.* gereği olmayan, yararsız, lüzumsuz.

gerektirmek *(-i)* gerekli kılmak, icap ettirmek.

gergedan *a. Far. zool.* sıcak ülkelerde yaşayan, burnunun üstünde boynuzu bulunan saldırgan, iri bir hayvan.

gergef *a. Far.* üzerine kumaş geçirilerek nakış işlemeye yarayan dikdörtgen biçiminde çerçeve. **gergef işlemek** gergefte nakış yapmak.

gergi *a. hlk.* **1.** perde. **2.** ip, kayış, tel gibi şeyleri germeye yarayan araç.

gergin *s.* **1.** gerilmiş durumda olan. **2.** buruşuğu, kırışığı olmayan. **3.** *mec.* öfkeli, kızgın, sinirli. **4.** *mec.* bozulacak durumda olan.

gerginleşmek *(nsz)* gergin duruma gelmek.

gerginlik, -ği *a.* gergin olma durumu, darlık, sinirlilik.

gerginleştirmek *(-i)* gergin duruma gelmesini sağlamak.

geri *a.* **1.** arka, art, alt yan. **2.** bundan başkası. **3.** son, sonuç. **4.**bir şeyin sona kalan bölümü. **5.** *s.* benzerlerinden geri kalmış, gelişememiş. geçmiş, mazi. **6.** *s.* aptal, anlayışsız. **geri almak** yeniden almak, geriye doğru götürmek. **geri basmak** geri geri gitmek. **geri çekilmek** kaçmak. **geri çevirmek** kabul etmemek, reddetmek. **geri durmamak** çekinmemek. **geriden geriye** gizlice, uzaktan.

gerici *s.* eskiyi isteyen, eski düzeni özleyen.

gerilemek *(nsz)* **1.** geriye çekilmek. **2.** daha aşağı bir dereceye düşmek. **3.** *mec.* bir tepki karşısında katı tutumundan ödün vermek.

geriletmek *(-i)* gerilemesini sağlamak.

gerilik, -ği *a.* **1.**geri olma durumu. **2.** anlama yeteneğinde başarısız olma.

gerilim *a.* **1.** *fiz.* çekilen iki uç arasındaki noktaları etkileyen güç. **2.** bir iletkenin iki noktası arasındaki elektrik akımını sağlayan neden, voltaj. **3.** *mec.* gerginlik, tansiyon. **4.** *psikol.* gereksinimleri giderilmediği ya da bir amaca yönelmiş davranışlar engellendiğinde ortaya çıkan gergin durum.

gerillâ *a. (geri:llâ) İsp.* **1.** düzensiz, bağımsız çete. **2.** bir örgütten güç alan, bu örgüt adına baltalama eylemlerine katılan, düzenli güç **3.** bu düzenli birliklerden olan. **Gerillâ savaşı.** Düzensiz birliklerle yapılan çete savaşı.

gerillâcı a. gerillâ savaşı yapan birliğe bağlı kimse.

gerilmek *(nsz,-e)* **1.**gergin duruma gelmek. **2.** gergin durumda çekilmek. **3.** *mec.* kasılmak. **4.** *mec.* öfkelenmek, kızmak. **Gerile gerile.** Kasılarak, kabararak.

gerinmek *(nsz)* **1.**kolları açarak vücudu gergin duruma getirmek. **2.** *mec.* mutluluk, rahatlık duymak.

gerisingeri *be.* geriye dönerek, geldiği yöne doğru.

germek,-er *(-i)* **1.** bir şeyi uçlarından ya da kenarlarından çekerek gergin biçime getirmek. **2.** *(-i,-e)* gergin bir seyle örtmek. **3.** kol, bacak uzatmak. **4.** *mec.* sinirlendirmek.

gerzek, -ği *s. argo* geri zekâlı.

gestapo *a. Alm.* Almanya'da Hitler döneminde kurulan polis örgütü.

getirmek *(-i,-den-e)* **1.** gelmesini sağlamak. **2.** bir nesneyi yanında ya da üstünde bulundurmak. **3.** iletmek, bildirmek. **4.** gelir sağlamak. **5.** *mec.* bir makama atamak. **6.** erişmek: *Kışı getirdik.*

gevelemek *(-i)* **1.** bir nesneyi çiğnemeden, ağız içinde evirip çevir-mek. **2.** *mec.* bildiklerini tam olarak söylememek, gizlemek.

geveze *s.* **1.** çok konuşan, çenesi düşük. **2.** *mec.* boşboğaz, sır saklamayan.

gevezelik, -ği *a.* **1.** lâfazanlık, geveze olma durumu. **2.** düzensiz, gelişigüzel konuşma, yazma. **gevezelik etmek** saçma sapan konuşmak.

gevher *a. Far.* cevher, maden.

geviş *a.* çiğneme. **geviş getirmek** yutmuş olduğu yiyeceği işkembesinden çıkarıp yeniden çiğnemek *(hayvan)*.

gevmek,-er *(-i) hlk.* ağızda katı bir nesne çiğnemek, geviş getirmek.

gevrek, -ği *s.* **1.** kolayca kırılan yapılı. **2.** şen, neşeli (gülüş). **3.** *a.* ağızda kolayca eriyip dağılan bir çeşit çörek. **gevrek gevrek gülmek** kendine güvendiğini belirtir biçimde kesik kesik ve sesli olarak gülmek.

gevremek *(nsz)* **1.** gevrek biçime gelmek. **2.** *hlk.* olgunlaşmak (ekin).

gevretmek *(-i)* gevremesini sağlamak.

gevşek, -ği *s.* **1.** sıkı sıkıya gerilmemiş, gevşemiş. **2.** *mec.* ilgisiz, kayıtsız.

gevşek ağızlı geveze, boşboğaz. sır saklamayan.

gevşeklik,-ği gevşek olma biçimi. **2.** *mec.* ilgisiz, kayıtsız tavır. **3.** *mec.* kesiklik, uyuşukluk.

gevşemek *(nsz)* **1.** gerginliği ve sertliği bozulmak. **2.** çözülmek. **3.** *mec.* yumuşamak, yatışmak. **4.** *argo* hoşlanmak, sevmek.

gevşetmek *(-i)* gerginlik ve sertliğini bozmak.

geyik, -ği **1.** *zool.* erkeklerinin çatallı boynuzları olan memeli bir yaban hayvanı. **geyik etine girmek** erinlik çağına girmek *(kız)*. **geyikler kırkımında** bu iş hiçbir zaman olmaz.

geyşa *a. Fr.* **1.** dansçı, şarkıcı Japon kadını. **2.** ağırlamak görevinde özel olarak yetiştirilimiş Japon kadını.

gez *(I) a.* **1.** okun kirişe girdiği uçtaki kertik. **2.** tabanca, tüfek gibi ateşli silâhlarda namlunun gerisinde bulunan ve nişan almaya yarayan kertik. **geze almak** tüfeği hedefe doğrultmak.

gez *(II) a. Fr a.* **1.** yerde uzunluk ölçmeye yarayan düğümlü ip. **2.** yapıcılıkta kullanılan çekül, şakul.

gezdirmek *(-i,-de)* **1.** dolaştırmak, gezmesini sağlamak. **2.** bir yeri tanıtmak amacıyla dolaştırmak. **3.** sürterek, değdirerek dolaştırmak: *Ütüyü gezdiriyor.* **4.** bir nesneyi bir şeyin üstünde dolaştırarak dökmek. **5.** göstermek için dolaştırmak.

gezegen *a. astr.* Güneş çevresinde dolaşan, Güneş'ten aldığı ışınları yansıtan gök cisimlerinin genel adı, seyyare.

gezelemek *(nsz)* **1.** gezinmek. **2.** sıkıntılı bir durumda dolaşmak.

gezgin *a. ve s.y* gezmek, görmek, tanımak, dinlenmek amacıyla geziye çıkan kimse, seyyah.

gezginci *s. hlk.* gezici, seyyar, gezerek iş yapan.

gezi *(I) a.* **1.** ülkeler ya da kentler arasında yapılan uzun yolculuk. **2.** gezip hava alınacak yer. **3.** gezinti yeri. **geziye çıkmak** uzak yerleri dolaşmak.

gezi *(II) a. Far.* pamuk ve ipekten dokunmuş kareli kumaş ve bu kumaştan yapılmış olan.

gezinmek *(nsz)* **1.** eğlenmek, zaman geçirmek için gezip dolaşmak. **2.** belli çevre içinde gezip dolaşmak. **3.** *müz.* makamdan makama atlayarak taksim yapmak.

gezinti *a.* **1.** uzak olmayan bir yere yapılan gezi. **2.** *hlk.* sofa, balkon. **3.** *hlk.* evlerde oda kapılarının açıldığı aralık, koridor. **4.** kale duvarlarının iç tarafında kuleleri birbirine bağlayan dar yol.

gezlemek *(-i)* **1.** bir yeri ölçmek. **2.** silâhı hedefe doğrultmak. **3.** okun gezini kirişe yerleştirmek.

gezmek, -er *(nsz)* **1.** gezmek, hava almak için bir yere gitmek. **2.** bir yerde dolaşmak yürümek. **3.**bulunmak. **4.** *(-i)* gezip incelemek. **gezip tozmak** eğlenmek amacıyla çokça gezmek.

gıcık,-ğı *a.* **1.**boğazda, aksırtan, öksürten yakıcı kaşıntı. **2.** *mec.* yanındakileri kızdıran, sinirlendiren kimse. **gıcık almak** *argo* bir kimseye sürekli sinirli olmak. **gıcık etmek** sinirlendirmek, kızdırmak. **gıcık vermek** birini sinirlendirmek, kızdırmak.

gıcıklanmak *(-i)* **1.** gıcık duymak. **2.** *mec.* kuşkulanmak, huylanmak.

gıcır *a.* **1.** sakıza kıvamını vermek için katılan kauçuk türünden bir madde. **2.** *argo s.* yeni, yepyeni.

gıcırdamak *(nsz)* gıcırtı çıkarmak.

gıcırdatmak *(-i)* gıcırtı çıkmasına neden olmak.

gıcır gıcır *s. ve be.* **1.** sert nesnelerin sürtünmesinden çıkan ses. **2.** tertemiz, yepyeni, pırıl pırıl. **gıcır gıcır etmek** gıcırtı sesi çıkarmak.

gıcırtı *a.* sert nesnelerin sürtünmesinden çıkan ses.

gıda *a. Ar.* besin, yiyecek içecek, beslenmeye yarayan her nesne.

gıdıklamak *(-i)* **1.** tene dokunarak kişide sinirsel tepki yaratmak. **2.** *mec.* hoşa giden, eğlendirici sözler söylemek.

gık, -kı *a.* kimi deyimlerde geçen seslenme sözü. **gık dedirtmemek** susturmak, sesini kesmek. **gık dememek** sesini çıkaramamak, yakınamamak.

gına *a. (gına:) Ar.* **1.** zenginlik, bolluk. **2.** bıkma, usanma. **gına gelmek** bıkmak, usanmak **gına getirmek** usanmak, bıkmak.

gıpta *a. Ar.* imrenme, özenme. **gıpta etmek** imrenmek, özenmek.

gırgır *a.* **1.** usandırıcı, kaba, sürekli ses. **2.** açık denizlerde kullanılan büyük balık ağı. **3.** mekanik düzenekli süpürge. **4.** *be.* usandıran, sürekli, kaba bir sesle.

gırla *il. (gı'rla) tkz.* pek çok. **gırla gitmek** **1.** sürüp gitmek. **2.**bol bol olmak.

gırnata *a. hlk.* klârnet.

gırtlak, -ğı *a.* **1.** *anat.* soluk borusunun üst bölümü. **2.** *mec.* yeme içme. **gırtlak gırtlağa gelmek** kıyasıya dövüşmek. **gırtlağına basmak** bir işi yaptırmak için aşırı baskı yapmak. **gırtlağına düşkün** çok yiyen. **gırtlağına sarılmak** yakasını bırakmamak. **gırtlağından kesmek** tüketimini kısıtlamak.

gırtlaklamak *(-i)* birinin gırtlağını sıkmak.

gırtlaklaşmak *(nsz)* kıyasıya dövüşmek.

gıyaben *be. (gıya'ben) Ar.* **1.** kendi yokken. **2.** görmeden, başkasından duyarak.

gıyabî *s. (gıya'bi:) Ar.* **1.** bulunmadığı bir anda yapılan, verilen. **2.** görüşmeden, uzaktan.

gıyap,-bı *a. Ar.* yokluk, bulunmamak. **gıyabında** kendisi orada yokken.

gıybet, -ti *a. Ar.* kötüleme, çekiştirme, yerme. **gıybet etmek** çekiştirmek.

gibi *il.* **1.** benzer. **2.** hemen arkasından. **3.** benzer biçimde. **4.** yakışır biçimde. **gibi yapmak** imişçesine davranmak.

gibisi *a.* benzer. **gibisine gelmek** sanmak. **gibisine getirmek** sanısı vermek.

gider *a.* **1.** harcanan paranın tümü, masraf. **2.** *ekon.* gelecekte sağlanacak gelirler için işletmeye yapılan harcamalar.

giderayak *b. be.* gitmek üzereyken.

giderilmek *(nsz)* yok edilmek, ortadan kaldırılmak.

gidermek *(-i,-den)* yok etmek, ortadan kaldırmak.

gidertmek *(-i)* giderilmelerini sağlamak.

gidi *a.* **1.** şaka yollu azarlama. **2.** özlem ve emeli belirtir. *Hey gidi gençlik hey!*

gidici *s.* **1.**kısa bir süre için bulunan. **2.** *mec.* ölmek üzere olan.

gidiş *a.* **1.** gitmek eylemi. **2.** tempo, gitme biçimi. **3.** *mec.* tutum ve davranış. **Gidiş dönüş.** Gitme dönme birlikte. **Gidiş o gidiş.** Bir daha dönmedi.

gidişat,-tı *ç. a. T. Ar.* **1.** işlerin, olayların gelişme biçimi. **2.** tutumlar, davranışlar.

gidon *a. Fr.* bisiklet, motosiklet gibi araçlarda yöneltici olarak kullanılan; elle tutulan bölüm, yönelteç.

giray *a. tar. Moğ.* Kırım hanlarına ve han soyundan prenslere verilen unvan.

girdap, -bı *a. (girda:p) Fr. coğ.* **1.** su ve hava akıntılarının dönerek yaptıkları çevrinti. burgaç. **2.** *mec.* tehlikeli yer ya da durum.

girdi *a. tic.* bir işletmede yararlanılan para, araç, gereç, iş gücü. **Girdisi çıktısı.** Gelir gideri, yakın ilişkiler.

girgin *s.* yakın ilişkiler kurabilen, atak, işlerini yürütebilen.

girift, -ti *s. Far.* girişik, çapraşık, çözümü güç.

giriftar *s. (girifta:r) Far.* yakalanmış, tutulmuş. **giriftar olmak** tutulmak.

girinti *a.* düz bir yüzeyde bulunan çökük kısım.

girintili *s.* girintisi olan. **girintili çıkıntılı** girintisi çıkıntısı bulunan.

girintisiz *s.* girintisi olmayan. **Girintisiz çıkıntısız.** Düzgün.

giriş *a.* **1.** girmek eylemi ya da biçimi. **2.** bir yapıda içeri girilen yer. **3.** *ed.* bir yazıda ilk bölüm. **4.** bir yere girmek için ödenen para **5.** bir bilime hazırlık amacıyla yazılan yapıt: *Felsefeye giriş.*

girişim *a.* bir işe başlama, teşebbüs, girişme.

girişimci *a.* **1.**bir işi yapmak için girişimde bulunan kimse. **2.** ticaret alanında para ve emek koyarak bir işi yapmaya atılan kişi.

girişken *s.* kendi kendine iş tutabilen, iş yapabilen, atılımcı.

girişmek *(-e)* **1.** ele almak, bir işe atılmak için hazırlık yapmak. **2.** *mec.* dövmeye başlamak.

girizgâh *a. (girizgâ:h) Far.* giriş, girişlik.

girmek (-e) 1. dışarıdan içeriye geçmek. **2.** bir boşluğa sığmak. **3.** katılmak. **4.** ayrıntılara inmek. **5.** başlamak, girişmek. **6.** dövüşe tutuşmak. **7.** erişmek, ulaşmak. **8.** yazılmak, başlamak: *Emine okula girdi.* **girecek delik aramak** korkup saklanacak yer aramak. **girip çıkmak** bir yere gidip gelmek. **girdisi çıktısı olmak** karışık ilişkileri bulunmak.

gişe *a. Fr.* bilet satılan yer.

gitar *a. Fr. müz.* altı telli, telleri iki parmak arasında çekilerek çalınan bir çalgı.

gitarist, -ti *a. Fr.* gitar çalan kimse.

gitgide *be.* gittikçe, zaman ilerledikçe, ileride.

gitmek *(-den, -e)* **1.** bir yere yönelmek. **2.** bir yerden, bir işten ayrılmak. **3.** çıkmak, varmak: *Yol nereye gider?* **4.** yakışmak. **5.** harcanmak. **6.** geçmek. **gitti gider** gitmek üzere, ölümcül.

gittikçe *be.* gitgide, zaman ilerledikçe.

giydirilmek *(-e)* giydirmek işi yapılmak.

giydirmek *(-i, -e)* **1.** giymek eylemini yaptırmak. **2.** *mec.* ağır sözler söylemek. **giydirip kuşatmak** yeni giyecekler alıp giyindirmek.

giyecek, -ği *a.* giyim, giysi.

giyim *a.* **1.** giymek eylemi. **2.** giyme biçimi. **3.** giyilen nesnelerin tümü. **giyimi kuşamı düzgün olmak** özenli ve temiz giyinmiş olmak.

giyim evi *b. a.* her çeşit giysi satılan mağaza, dükkân.

giyimli *s.* giyinik, giyinmiş.

giyinmek *(nsz-e)* **1.** kendi üstüne giymek. **2.** *(-den,-de)* belli bir yerden almak ya da diktirmek: *Sümer'den giyinir.* **giyinip kuşanmak** özenle giyinmek.

giymek *(-i)* **1** bir giysiyi üstüne geçirmek. **2.** *mec.* ağır söz ya da davranışı karşılık vermeden dinlemek. **Giydiği yakışırken eller bakışırken.** Gençlik günlerinde.

giyotin *a. Fr.* eskiden Fransa'da cezalıların başlarını kesmek için kullanılan aygıt.

giysi *a.* üste giyilecek tüm giyecek türleri.

giz a. sır, gizli tutlan şey.

gizem a. aklın ulaşamadığı, açıklanamayan ya da çözülemeyen şey. sır.

gizlemek *(-i, -den)* **1.** saklamak, bulunmayacak bir yere koymak. **2.** bilerek bir şeyi haber vermemek.

gizlenmek *(-e)* **1.** saklanmak, kendi kendini gizlemek. **2.** *(-den)* gizlenilmek, gizli tutulmak.

gizli *s.* **1.** belli olmayan biçimde, görünmeyen. **2.** saklanan, saklı tutulan. **3.** bilinmeyen, niteliği anlaşılamayan. **4.** *be.* saklayarak, saklı olarak. **gizli din taşımak** inancını kimseye söylememek. **gizli kapaklı** açık olmayan. **gizli tutmak** başkalarına bildirmemek. **gizliden gizliye** kimseye bildirmeden, el altından.

gizlice *be.* kimseye belli etmeden, bilgi vermeden.

gizlilik, -ği *a.* gizli olma özelliği.

glâdyatör *a. Fr.* eski Roma'da Arena'da birbirileriyle ya da yırtıcı hayvanlarla dövüşen erkek.

glâse *a. Fr.* **1.** yumuşak deri. **2.** *s.* üzerine saydam cilâ çekilmiş eşya.

glikoz *a. Fr. kim.* özellikle üzüm suyunda bulunan şeker, üzüm şekeri.

gliserin *a. Fr.* yağlı maddelerden çıkarılan renksiz, tatlı bir sıvı.

global *a. Fr.* toplam, toptan.

goblen *a. Fr.* kanaviçe ya dantelleri sayılır türde kumaş. **2.** *s.* bu kumaştan yapılmış.

gocuk, -ğu *a. Bulg.* **1.** tek parça hayvan postundan yapılan ceket. **2.** içi kürk gibi pelüşlerden yapılan kalın dış giysisi.

gocundurmak *(-i)* alınmasına neden olmak, işkillendirmek.

gocunmak *(nsz,-den)* bir olaydan alınmak, çekinmek, işkillenmek.

gofret, -ti *a. Fr.* üstü petek yapısında, bisküviye benzeyen tatlı bir yiyecek.

gol, -lü *a. İng. sp.* futbolda topun karşı takım kalesine girmesiyle kazanılan sayı. **gol atmak** topun karşı takım kalesine girmesini sağlamak. **gol olmak** topun karşı takım kalesine girmesini sağlayarak sayı kazanmak. **gol yemek** topun kendi kalesine girmesini önleyememek.

golf *a. Fr. sp.* küçük bir topu, özel sopalarla çekerek yerdeki çukurlar arasında ilerletmek biçiminde, geniş bir alanda, açık havada oynanan bir oyun.

golfstrim *a. İng.* Atlas Okyanusu'nda Meksika körfezinden başlayan, Batı Avrupa kıyılarını dolaşıp Batı Avrupa'nın iklimini yamuşatan sıcak su akıntısı.

gonca *a. Far.* açılmak üzere olan çiçek.

gondol, -lü *a. İt.* genellikle Venedik'de kullanılan, tek kürekle yüzdürülen, yassı ve iki başı yukarıya kalkık kayık.

gonk,-gu *a. Mal.* boksta her raundun başlama ve bitişini bildiren sesli araç.

goril *a. Fr.* **1.** *zool.* Afrika ormanlarında yaşayan, insanımsıların en irisi ve en güçlüsü . **2.** *mec.* özel koruyucu.

goşist, -ti *a. ve s. Fr.* aşırı solcu, goşizm yanlısı, ihtilâlci solcu.

goşizm *a. Fr.* aşırı solculuk, ihtilâlci solculuk.

gotik, -ği *s. Fr.* Gotlarla ilgili.

Gotlar *öz. a. tar.* Orta Çağ'da Orta Avrupa'da yaşayan bir ulus.

göbek, -ği *a.* **1.** insan ve memeli hayvanlarda karnın ortasında bulunan çukurluk. **2.** yağ bağlamış karın. **3.** orta kısım. **4.** kuşak, nesil. **5.** kağnı tekerleğinin ortası; araba tekerleğnin dingil geçen yeri. **6.** değirmen taşının ortası. **göbek atmak 1.** karnını oynatarak oynamak. **2.** çok sevinmek. **göbek bağlamak** göbeklenmek. **göbeği çatlamak** pek çok uğraşmak. **göbeği düşmek** çok zorlanmak, güçlükleri yenmek için çok uğraşmak.

göbeklenmek *(nsz)* **1.** yağlanmak. **2.** yaprakları büyüyüp sıklaşmak.

göbekli *s.* **1.** yağlanmış, şişmanlamış. **2.** yaprakları sıklaşmış.

göç, -çü *a.* **1.** bir yerden başka bir yere gidip temelli yerleşme. **2.** taşınma **3.** göç sırasında taşınan tüm eşya. **4.** bazı göçebe hayvanların belli zamanlarda belli yerlere toplu olarak gidip gelmeleri. **göç etmek** bir yerden ayrılıp başka bir yere gitmek. *mec.* ölmek.

göçebe *s. ve a.* **1.** belli bir yere yerleşmemiş olan, göçer. **2.** *zool.* belli mevsimlerde ülke ya da bölge değiştiren *(balık, kuş).*

göçeri *s.* göçmekten hoşlanan, sürekli yer değiştiren.

göçermek *(-i,-e)* **1.** devretmek, aktarmak. **2.** bitkileri yerlerinden alıp yeni bir yere dikmek, göçürmek.

göçertmek *(-i)* bir nesnenin çökmesine neden olmak, çökertmek.

göçkün *s.* **1.** göçecek biçime gelmiş. **2.** çok yaşlı. **3.** göçebe.

göçmek,-er *(-den,-e)* **1.** başka bir yere yerleşmek amacıyla yerinden ayrılmak. **2.** başka ülkelere gitmek (hayvan). **3.** *(nsz)* çökmek. **4.** *(nsz)* yok olmak, ölmek. **göçüp gitmek** *mec.* ölmek.

göçmen *s. ve a.* **1.** kendi ülkesini bırakarak başka bir ülkeye gidip yerleşen. **2.** belli mevsimlerde yaşadığı bölge ya da ülkeyi değiştiren *(hayvan)*.

göçücü *s.* mevsime göre başka ülkelere giden *(hayvan)*.

göçük,-ğü *s.* **1.** göçmüş, çökmüş. **2.** *a.* kaymış toprak, çöküntü, yıkıntı.

göçürmek *(-i,-e)* **1.** göçmesini sağlamak. **2.** çökertmek. **3.** *tkz.* yeyip bitirmek. **4.** bitkiyi yerinden alıp başka bir yere dikmek.

göden *a.* **1.** kalın bağırsağın son bölümü. **2.** karın, işkembe. **3.** mide.

göğermek *(nsz)* güvermek, yeşermek.

göğerti *a.* **1.** *hlk.* göverti. **2.** çarpma, vurma gibi etmenler sonucu tende oluşan morartı, çürük.

göğüs, -ğsü *a.* **1.** vücudun boyunla karın arasında kalan bölümü, sine. **2.** bu bölümün ön yanı, sırt karşıtı. **3.** bu bölümün içinde kalan organlar. **4.** *mec.* meme. **Göğüs bağır açık.** Özensiz bir kılık, kıyafet. **göğüs geçirmek** içini çekmek, üzüntülü üzüntülü nefes almak. **göğüs germek** güçlüklere dayanmak, karşı koymak. **Göğüs göğüse.** Yüz yüze. **göğsü daralmak** içi sıkılmak. **göğsü kabarmak** öğünç duymak.

göğüslemek *(-i)* göğüsle bir şeyi zorlamak. **2.** *mec.* direnmek, dayanmak.

göğüslük,-ğü *a.* **1.** genellikle ilkokul öğrencilerinin giydikleri dış giysi, önlük. **2.** giysilerin kirlenmemesi için öne takılan önlük.

gök,-ğü *a.* gök cisimlerinin içinde bulunduğu boşluk, uzay. **2.** yer yuvarlağının çevresini saran boşluk, sema. **3.** mavi renk **4.** *hlk. s.* olgunlaşmamış. **gök delinmek** ansızın çok şiddetli yağmur yağmak. **Göğe merdiven dayamış.** Çok uzun boylu. **göklere çıkarmak** çok fazla övmek. **gökte ararken yerde bulmak** çok aradığı birini beklemediği anda ve yerde bulmak.

gök adası *b. a. astr.* gökte kümeler durumunda bulunan, samanyolu gibi yıldız topluluklarına verilen ad.

gök bilimi *b. a. astr.* gök ve gök cisimlerin inceleyen bilim, astronomi.

gök cismi *b. a. astr.* gökyüzünde bulunan güneş, ay., yıldız gibi cisimlere verilen ortak ad.

gökdelen *b. a.* çok yüksek yapı.

gök kuşağı *b. a.* güneş ışınlarının yağmur damlacıklarında yansımaları sonucu oluşan, yedi renkli, kemer biçiminde görüntü, alkım, ebemkuşağı.

gök küresi *b. a. astr.* iç yüzü gökyüzü olarak kabul edilen, yarı çapı sonsuza uzanmış yer merkezli küre.

göksel *s.* gökle ilgili, göğe özgü, semavî.

gök taşı *b. a. astr.* gezegenlerin arasında dolaşan, tümüyle gaz biçimini almadan, yeryüzüne ulaşan katı cisim, meteor.

Göktürk *öz. b. a. tar.* Orta Asya'da yaşamış eski bir Türk ulusu ve bu ulustan olan kimse.

Göktürkçe *öz. b. a. dilb.* Göktürk dili, Orhun Türkçesi.

gökyolu *b. a . astr.* samanyolu.

gökyüzü *b. a.* göğün görünen yüzü, sema.

göl *a.* **1.** *coğ.* toprakla çevrili, derin ve geniş, tuzlu ya da tuzsuz; durgun su örtüsü. **2.**yapay su birikintisi, baraj. **göl olmak** bir yerde gereksiz su birikmek.

gölet,-ti *a. hlk.* **1.** küçük göl. **2.** içinde ham deri ıslatılan taş havuz.

gölge *a.* **1.** bir cismin ışığı önlemesi sonucu oluşan karanlık. **2.** güneş ışınlarının etkisinden korunacak yer. **3.** ne olduğu anlaşılamayan karartı. **4.** resimde belirli yerlere vurulan koyuca renk. **5.** *mec.* bir kimsenin yanından hiç ayrılmayan kimse. **6.** koruma, kayırma. **gölge düşürmek** bir şeyin değerini ya da ününü azaltacak işler yapmak. **Gölge gibi.** Varlığını belli etmeyen. **gölgede bırakmak** birinden daha başarılı olmak. **gölgesinden korkmak** çok korkaklık yapmak.

gölgelemek *(-i)* **1.** gölgeli olmasını sağlamak. **2.** resimde gölge oluşturmak. **3.** *mec.* bir kimsenin başarısını azaltmak.

gölgelelendirmek *(-i)* **1.** gölgeli biçime getirmek. **2.** *mec.* bulandırmak **3.** *hlk.* dinlendirmek.

gölgeli *s.* **1.** gölge altında bulunan yer. **2.** *mec.* ayrıntıları iyice bilinemeyen.

gölgelik,-ği *a.* **1.** gölgesi olan yer. **2.** gölgesinde oturulan tente, çadır, çardak gibi nesneler.

göllenmek *(nsz)* su birikmek, gölcük oluşmak.

gömgök *s.* masmavi, çok mavi.

gömlek,-ği *a.* **1.** vücudun üst bölümüne giyilen, yakalı, kollu giyecek. **2.** kadınların, giydikleri, ince kumaştan, yakasız, kolsuz iç çamaşırı. **3.** kitap gibi şeylere geçirilen kap. **4.** dosya kartonu. **5.** basamak, kat. **gömlek değiştirmek 1.** deri değiştirmek *(yılan)*. **2.** düşünce değiştirmek.

gömme *a.* **1.** gömmek eylemi. **2.** ölüyü mezara koyma. **3.** güzün ya da kışın ekilen ekin. **4.** *s.* üzerinde bulunduğu yüzeyin içine gömülmüş olan. **gömme dolap** duvarın içine konulmuş dolap.

gömmek, -er *(-i,-e)* **1.** toprağın içine koymak. **2.** ölüyü mezara yerleştirmek. **3.** bir şeyin içine batırmak.

gömü a. toprak altına gömülerek saklanmış değerli şeyler, define .

gömülmek *(nsz)* **1.** gömmek eylemine konu olmak. **2.** *mec.* bir şeyin derinliğine inmek: *anılara gömülmek.*

gömülü *s.* **1.** toprak altında saklanmış. **2.** batmış olan.

gömüt, -tü *a.* mezar, kabir, makber, sin.

gömütlük, -ğü *a.* mezarlık, kabristan.

gön *a.* **1.** *hlk.* hayvan derisi. **2.** tabaklanmış deri. **3.** kösele.

göncü *a.* **1.** deri satan kimse. **2.** ayakkabı onarıcısı.

gönç, -cü *s. hlk.* zengin, varlıklı.

gönder *a.* **1.** bayrak çekilen direk. **2.** çift hayvanlarını sürmek için kullanılan uzun sopa, üvendire.

gönderici *a.* gönderen, yollayan kimse.

göndermek *(-i, -e)* **1.** yollamak, ulaşmasını sağlamak. **2.** yetki vererek gitmesini sağlamak, yolcu etmek.

göndertmek *(-i,-e)* gönderme işini yaptırmak.

gönen *a.* **1.** nem, ıslaklık. **2.** ekilecek toprağın sulandırılması. **3.** *s.* nemli

gönenç, -ci *a.* bolluk, varlık ve rahatlık içinde yaşama.

gönençli *sl.* varlıklı, rahat bir yaşamı olan.

gönendirmek *(-i)* sevindirmek, mutlu etmek.

gönenmek *(nsz)* sevinmek, sevinç duymak.

gönül,-nlü *a.* **1.** sevgi, istek, nefret, düşünüş, anma gibi yürekte varsayılan duyguların kaynağı. **2.** *mec.* istek, emel, arzu. **gönül açmak** iç açmak. **gönül almak 1.** sevindirmek, **2.** kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla hoşnut etmek. **gönül çekmek** aşık olmak. **gönül eğlendirmek** geçici ilgiyle zaman geçirmek. **gönül kırmak** birini gücendirmek. **gönül vermek** bağlanmak. **gönülden ırak olmak** sevilmemek. **gönlü olmak** sevip istemek. **gönlünden kopmak** kendi isteğiyle vermek. **gönlünü serin tutmak** soğuk kanlı olmak. **Gönlünün dümeni bozuk.** *tkz.* Sık sık istek değiştiren.

gönüldeş *b. a.* candan dost, duyguları aynı olanlardan her biri.

gönüllenmek *(nsz)* alınmak, darılmak, gücenmek.

gönüllü *s.* **1.** çok istekli. **2.** bir görevi isteyerek, karşılıksız üstlenen.

gönülsüz *be. s.* isteksiz, istemeyerek.

gönye *a. Yun.* dik açı çizmeye, diklik ölçmeye yarayan dik üçgen biçiminde araç.

gönyelemek *(-i)* gönye ile ölçmek.

göre *il.* **1.** gereğince, uygun olarak, bir şey uyarınca. **2.** bakılırsa, göz önünde tutulunca **3.** kalırsa: *Bana göre olamaz.*

görece *s.* göre olan, varlığı başka bir şeyin varlığına bağlı olan,

görenek,-ği *a.* bir şeyi eskiden olduğu gibi yapma alışkanlığı.

görenekçi *s. ve a.* göreneğe bağlı olan *(kimse).*

göresimek *(-i) hlk.* özlemek, görme isteği duymak.

görev *a.* **1.** bir kimsenin ya da nesnenin yaptığı iş. **2.** kamu kurumlarında yapılan iş, ödev. **3.** her organ ya da gözenin yaptığı işlev. **4.** dilde ayrı ayrı öğelerin yaptıkları işlev. **görev almak** bir işi üstlenmek. **görevden alınmak** görevine son verilmek. **görevden ayrılmak** yaptığı işi isteğiyle bırakmak.

görevdeş *s.* aynı görevi yapanlardan her biri.

görevlendirmek *(-i,-le)* birine görev vermek, vazifelendirmek.

görevli *s.* **1.** görevi olan. **2.** *a.* bir kamu kurumunda çalışan, memur.

görevsel *s.* **1.** görevle ilgili, görevle ilişkili.

görgü *a.* bir toplumdaki kişiler arasında saygı ve incelik kuralları **2.** bir kimsenin yaşayarak edindiği bilgi, deneyim. **3.** görmüş olma durumu: *görgü tanığı.* **Görgü kuralları.** Toplumda kişilerin uymak durumunda oldukları genel kuralların tümü.

görgülü *s.* görgüsü, deneyimi, eğitimi olan.

görgüsüz *s.* görgüsü olmayan, deneyimsiz, eğitimsiz.

görk,-kü *a. hlk.* gösteriş, çekimlilik, güzellik.

görkem *a. hlk.* göz alıcılık, gösteriş, ihtişam.

görkemli *s.* göz alıcı, gösterişli, ihtişamlı.

görklü *s. hlk.* gösterişli, güzel.

görmek,-ür *(-i)* **1.** göz aracılığıyla bir nesneyi seçmek. **2.** anlamak, sezmek, kavramak. **3.** bir şey hakkında yargıya varmak. **4.** karşılaşmak. **5.** geçirmek. **6.** gezmek. **görmemişe dönmek** başından geçmemiş gibi davranmak. **görüp gözetmek** koruyup kollamak.

görmemiş *s.* görgüsüzce davranışlarda bulunan.

görmez *s.* görme yetisini yitirmiş, kör.

görmezlik,-ği *a.* görmemiş gibi davranma **görmezlikten gelmek** görmemiş gibi durmak, gördüğünü saklamak.

görsel *s.* görmeye dayanan, görmeyle ilgili. **Görsel sanatlar.** Resim, oymacılık, yontuculuk, mimarlık gibi sanatların genel adı.

görücü *a.* evlenmek isteyen erkek ya da kızı görmeye giden. **görücüye gitmek** evlenecek erkek ya da kızı görmeye gitmek. **görücüye çıkmak** evlenmek isteyen kız ya da erkek görücüye görünmek.

görülmek *(nsz)* **1.** algılanmak, seçilmek. **2.** iş yapılmak. **3.** aranan şeye rastlanmak.

görülmemiş *s.* şaşılacak biçimde, değişik.

görümce *a.* bir kadına göre kocasının kız kardeşi. **görümcelik yapmak** geline kötü davranmak.

görümlük,-ğü *a.* **1.** *hlk.* nişanlılardan erkeğin kıza verdiği ya da taktığı armağan. **2.** yalnız görülmek için konulan nesne.

görünmek *(nsz,-e)* **1.** görünür olmak. **2.**izlenim uyandırmak. **3.** benzemek.

görüntü *a.* **1.**aslında olmadığı halde varmış gibi görünen. **2.** bir nesnenin mercek, ayna gibi araçlarla oluşturulan biçimi.

görüntülemek *(-i)* belirli bir konuyu çeşitli araçlarla göstermek, tasarlamak, gerçekleştirmek.

görünüm *a.* manzara, görünme biçimi.

görünür *s.* **1.** görünen **2.** *mec.* apaçık, besbelli.

görünürde *be.* dıştan bakılınca, görünüşe göre.

görünüş *a.* gözün ilk bakışında zihinde algılanan şey. **2.** dış görüntü. **3.** bulunulan yerden görünen manzara.

görünüşte *be.* görünene bakılırsa, göründüğüne göre.

görüş *a.* **1.** bir şeyi gözle algılama yetisi. **2.** *mec.* bir durum üzerinde varılan yargı, fikir. **3.** kimi yerlerde ziyaret. **görüş bildirmek** bir konuda kendi fikrini belirtmek.

görüşme *a.* buluşma, bir konu üzerinde tartışma. **görüşme yapmak** tartışmak

görüşmeci *a.* görüşmeye giden, görüşme yapan kimse.

görüşmek *(-le)* **1.** buluşmak, buluşup konuşmak, tartışmak. **2.** dostluk etmek. **3.** *(-i)* bir olay üzerinde tartışmak, düşünceleri bildirmek.

görüştürmek *(-i,-le)* görüşmelerine aracılık etmek.

gösterge *a.* **1.** bir şeyi belirtmeye yarayan iz,. belirti. **2.** *fiz.* bir aygıtın çalışmalarıyla ilgili ölçümlerin sonucunu kendiliğinden bildiren araç. **3.** bir durumun aşamalarını gösteren liste.

gösteri *a.* **1.** ilgi çekmek için yapılan bir beceri ya da oyun. **2.** bir konuda ortak isteklerin çeşitli biçimlerde belirtilmesi. **3.** film ya da oyun gösterme işi. **Gösteri yürüyüşü.** Bir isteğin ortak biçimde; yasalara uygun olarak, duyurulması amacıyla yapılan yürüyüş.

gösterici *a.* **1.** gösterme niteliği olan. **2.** gösteri yapan. **3.** projektör.

gösterilmek *(nsz,-e)* görülmesi sağlanmak.

gösteriş *a.* **1.** gösterme eylemi. **2.** başkalarını etkilemek amacıyla yapılan göstermelik davranış. **3.** göz alıcılık, ilgi çeken tavır.

gösterişçi *s.* gösteriş yapmasını seven.

gösterişli *s.* görkemli, göz alıcı, saltanatlı.

göstermek *(i,-e)* **1.** bir nesnenin görülmesini sağlamak. **2.** bir nesneyi ya da bir kimseyi belirtmek. **3.** anlatmak, açıklamak. **4.** kanıtlamak. **5.** öğretmek. **5.** *mec.* sertçe karşılık vermek. **Hanya'yı Konya'yı göstermek** çok güçlü bir ders vermek.

göstermelik,-ği *a.* **1.** örnek, nümune. **2.** gösterişi olan. **3.** *s.* gösteriş için yapılan.

götürmek *(-i,-den, -e)* **1.** ulaştırmak, taşımak. **2.** bir kimseyi yanında yürütmek. **3.** *(-i)* öldürmek. **4.** dayanmak, katlanmak. **5.** *mec.* kaybolmasına yol açmak.

götürü *s. ve. be.* alım satım ya da bir ücret karşılığı yapılan işler için toptan. **Götürü pazarlık.** Bir iş için yapılan toptan anlaşma.

götürülmek *(-den,-e)* götürmek işi yapılmak.

gövde *a.* **1.** bir nesnenin asıl bölümü. **2.** insan vücudu. **3.** hayvanların baş, ayaklar ve kuyrukları; ağaçların, dalları dışında kalan bölümleri. **4.** kesilmiş hayvanın sakadatı alındıktan sonra kalan kısmı. **5.** *dilb.* ek alarak türemiş yeni sözcük. **Gövde gösterisi.** Güç göstermek için yapılan toplu gösteri. **gövdeye indirmek** *tkz.* tümünü yemek.

gövdeli *s.* iri yapılı.

gövel *s.* yeşil başlı *(ördek).*

göveri *a.* yeşillik, sebze, göverti.

gövermek *(nsz)* **1.** yeşermek, yeşillenmek. **2.** morarmak *(ten).*

göynük, -ğü *s. hlk.* **1.** yanık **2.** *a.* orman yakılarak açılmış tarla. **3.** güneşte yanmış. **4.** çok olgun *(meyve).* **5.** elemli, üzüntülü.

göynümek *(nsz) hlk.* **1.** üzülmek, elemlenmek. **2.** *a.* iyice olgunlaşmak *(meyve).* **3.** güneşte yanmak *(ten).*

göz *a.* **1.** görme organı. **2.** görme, bakma. **3.** *mec.* uğursuz bakış. **4.** bir yapının ya da başka bir nesnenin ayrıntıları. **5.** terazinin kefelerinden biri. **6.** gönül bağlantısı. **7.** ağacın tomurcuk veren yeri. **8.** delik, boşluk. **9.** suyun topraktan çıktığı yer, kaynak. **göz açamamak** doluluk nedeniyle ilgilenememek. **göz açtırmamak** olanak vermemek. **göz almak** ilgi çekmek. **göz**

ardı etmek gereken ilgiyi göstermemek. **göz atmak** kısaca bakmak. **göz dikmek** ele geçirme isteği duymak. **göz etmek** gözle işaretleşmek. **göz göre göre** açıktan açığa. **göz gözü görmemek** hiçbir şey görülmemek. **göz kırpmadan** hiç çekinmeden. **göz kulak olmak** sıkıca korumak, izlemek. **göz nuru dökmek** çok emek vermek. **göz yummak** görmezlikten gelmek. **gözden çıkarmak** elden çıkmasına razı olmak. **gözden kaçmak** farkına varılamamak. **gözden sürmeyi çekmek** hırsızlıkta çok usta olmak. **göze almak** sonuca razı olmak. **gözleri dolmak** ağlamaklı olmak. **gözleri kapanmak** ölmek. **gözlerini fal taşı gibi açmak** dikkatle bakmak. **gözü almamak** aklı yatmamak. **gözü dönmek** ne yaptığını bilmez duruma gelmek. **gözünü budaktan esirgememek** hiç korku duymamak. **gözü kara** korkusuz. **gözü keskin** çok iyi gören. **gözü korkmak** cesaret edemeyecek duruma gelmek. **gözü yılmak** çekinmek. **gözünde tütmek** çok özlemi olmak. **gözünü kırpmadan** çekinmeden. **gözünün önüne gelmek** tasarlamak. **gözünün yaşına bakmamak** hiç acımamak. **gözüyle görmek** olaya tanık olmak.

göz akı *b.a. anat.* göz yuvarının dışını saran dayanıklı ak sargı.

göz alıcı *b. s.* alımlı, göze çarpan.

gözaltı *b. a.* güvenlik güçlerinde bir kimsenin belli bir süre alıkonması. **gözaltına almak** belli bir süre belli bir yerde tutmak.

göz aşısı *b. a.* genç ağaç gözlerine yapılan ağaç aşısı.

göz bebeği *b. a. anat.* **1.** gözde irisin ortasındaki delik. **2.** *mec.* çok sevilen kimse.

gözcü *a.* **1.** gözleyen, gözlemekle görevlendirilen kimse. **2.** sınavlarda çalışmaların kurallara göre yapılmasını sağlmakla görevli kimse. **3.** *hlk.* göz hekimi.

gözdağı *b. ü.* korkutma, yıldırma. **gözdağı vermek** verilecek bir ceza ile korkutmak.

gözde *s.* üstün tutulan, beğenilen, önem verilen.

göze *a.* **1.** *biy.* hücre. **2.** *hlk.* su kaynağı.

gözenek, -ği *a.* **1.** delikli bir nesnenin deliklerinden her biri. **2.** *biy.* yaprakların altlarındaki delikler. **3.** *hlk.* pencere. **4.** *anat.* canlı dokularda dış deri üzerindeki küçük açıklık.

göz erimi *b. a. astr.* ufuk.

gözetici *s.* **1.** koruyucu, kollayıcı, bakıcı. **2.** *sp.* bir yarışta gözleme görevi yapan kimse.

gözetim a. **1.** gözetme eylemi, nezaret. **2.** koruma, bakma. **3.** gözaltı. **gözetime almak** gözaltına almak.

gözetilmek *(nsz)* gözetmek eylemi yapılmak.

gözetlemek *(-i)* **1.** gizlice bakmak. **2.** yapılanı gizlice izlemek.

gözetlenmek *(nsz)* gözetleme eylemi yapılmak.

gözetmek (-i) korumak, kollamak, özen göstermek. **2.** önem vermek, ayrı tutmak **3.** izlemek, beklemek.

göz evi *b. a.* gözün içinde bulunduğu kemik oyuklardan her biri, göz yuvası.

göz kapağı *b. a. anat.* gözün altında üstünde bulunan, yaklaşarak gözü örten, kenarlarında kirpikler bulunan koruyucu organ.

gözlem *a.* **1.** bir olayı ya da nesneyi özenle inceleme. **2.** inceleme sonunda elde edilen değer. **3.** *fel.* olayların nedenlerini anlamak için yapılan bilimsel çalışma yöntemi. **4.** gök cisimlerini ve olaylarını gözleme, araştırma, rasat.

gözleme *(I) a.* **1.** gözlemek eylemi. **2.** gök bilimi ya da hava biliminde inceleme.

gözleme *(II)* bir tür hamur işi.

gözlemek *(-i)* **1.** beklemek. **2.** dikkatle bakmak. **3.** incelemek, araştırmak. **4.** gözetlemek, gizlice bakmak.

gözlem evi *b. a. astr.* gök gözlemleri yapılan yer, rasathane.

gözlemlemek *(-i)* **1.** incelemek, araştırmak. **2.** olayların nedenlerini bulmak için özenle izlemek, gözlemek.

gözlü *s.* **1.** gözü olan. **2.** bölmesi, bölümü olan.

gözlük,-ğü *a.* **1.** gözlerin iyi görmesi ya da korunması için gözlere takılan araç. **2.** atların ürkmemesi için göz yanlarına takılan siper.

gözlükçü *a.* **1.** gözlük satan ya da onarım işlerini yapan kimse. **2.** gözlükle ilgili işler yapan iş yeri.

göz pınarı *b. a. anat.* gözün yanındaki burna yakın çukurca bölüm.

göz taşı *b. a. kim.* göz, deri, bitki hastalıklarında kullanılan koyu mavi renkte zehirli bir madde.

gözükmek *(nsz)* görünmek.

gözyaşı *b. a.* gözdeki bezlerin salgıladığı sıvı damlacıklarından her biri.

göz yuvarı *b. a. anat.* kafanın ön bölümündeki bir çukurun içine yerleşmiş bulunan gözün yuvarlak kısmı.

göz yuvası *b. a. anat.* göz evi.

grafik,-ği *a. Fr.* bir olay ya da bir nicelik hakkında karşılaştırmalar yapmaya yarayan çizgilerden oluşan şekil, çizge. **2.** biçim, desen ya da çizgilerle gösterme.

grafit,-ti *a. Fr. jeol.* genellikle kurşun kalemi yapımında kullanılan, yumuşak, açık gri renkli bir tür doğal karbon.

grafolog,-ğu *a. Fr.* yazı uzmanı.

gram *a. Fr.* kilogramın binde biri değerindeki ağırlık birimi.

gramaj *a. Fr. (ekmek ve kâğıt için)* ağırlık ölçüsü, gram.

gramer *a. Fr.* dil bilgisi.

gramofon *a. Fr.* plâk çalmaya yarayan aygıt, sesyazar.

granit,-ti *a. Fr. jeol.* türlü renklerde, billûrsu, çok sert bir taş çeşidi. **granit gibi** güçlü, dayanıklı, sert.

gravür *a. Fr.* **1.** kazma resim sanatı. **2.** *s.* bu teknikle yapılmış.

Grek *öz.* eski Yunan ve bu ulusa özgü olan şey.

Grekçe *be. a.* Yunanca.

gravyer *a. Fr.* bir çeşit sarı renkli, yağlı peynir.

grekoromen *a. Fr. sp.* belden aşağı kısımlardan tutmamak, ayaklarla oyun yapmamak gibi kuralları olan güreş.

gres *a. Fr.* yarı koyu yapıda bir tür yağlama yağı.

grev *a. Fr.* işçiler tarafından yapılan iş bırakımı. **grev yapmak** iş bırakmak.

greyder *a. İng.* önündeki bıçağıyla toprağı açan ya da yayan iş makinesi.

greyfurt,-tu *a. İng.* sıcak bölgelerde yetişen bir meyve ağacı. **2.** bu ağacın portakala benzeyen, daha iri meyvesi.

gri *a. ve s. Fr.* boz, kül rengi.

gril *a. Fr.* ızgara.

grip,-bi *a. Fr. tıp* yorgunluk, kırıklık, ateş gibi belirtileri olan, bulaşıcı bir hastalık.

grizu *a. Fr.* kömür ocaklarında bulunan, kolayca tutuşan, tehlikeli bir gaz. **grizu patlaması** grizunun tutuşup ocakta çökmeler yapması.

grosa *a. İt.* on iki düzine.

groston *a. İt. den.* bir geminin kullanılan bölümünün ton cinsinden karşılığı.

grup,-bu *a. Fr.* **1.**küme, öbek. **2.** ortak özellikleri olan varlıklar bütünü. **3.** *mec.* görüşleri, emelleri aynı olan kimselerin tümü.

gruplandırmak *(-i)* **1.** gruplara ayırmak. **2.** dağınık nesneleri toplayarak bütünlük oluşturmak.

gruplaşmak *(nsz)* grup oluşturmak, bölüklere ayrılmak.

guaş *a. Fr.* **1.** bir tür mat resim boyası. **2.** *s.* bu boya ile yapılan resim.

guatr *a. Fr. tıp* boyundaki kalkan bezinin aşırı büyümesiyle oluşan bir hastalık.

gudde *a. Ar. anat.* salgı bezi, beze.

guguk,-ğu *a. zool.* bir tür ötücü kuş. **guguk gibi kalmak** tek başına kalmak.

gurbet, -ti *a. Ar.* doğup yaşanılan yerden uzak yer. **Gurbet eli.** Yabancı yerler. **gurbet ellere düşmek** aile ocağından uzaklara gitmek.

gurbetçi *a.* geçimini gurbette çalışarak sağlayan kimse.

gurup,-bu *a. Ar.* **1.** bir gök cisminin ufkun altına inmesi, batma. **2.** güneş batması.

gurur *a. Ar.* **1.** kendini beğenme, büyüklenme, kabarma. **2.** öğünme, çalım. **3.** onur. **gururunu okşamak** birini öğerek duygulandırmak.

gururlanmak *(nsz)* büyüklenmek, öğünmek.

gururlu *s.* kendine önem veren, onurlu **2.** çalımlı, havalı.

gusül, -slü *a. Ar.* İslâm inanışına uygun olarak gerekli zamanlarda abdest alma, yıkanma.

gübre *a. Yun.* toprağın verimi artırmak için atılan doğal, ya da yapay maddeler. kemre.

gübrelemek *(-i)* verimini artırmak için toprağa gübre atmak.

gübrelenmek *(nsz)* toprağa gübre dökülmek.

gücendirici *s. ve be.* gönül kırıcı, gücendiren, inciten.

gücendirmek *(-i)* gönül kırmak, incitmek.

gücenik, -ği *s.* gücenmiş, kırılmış.

gücenmek *(nsz,-e)* kırgınlık duymak, üzülmek, kırılmak.

güç, -cü *s.* **1.** ağır ve yorucu bir emekle yapılan. **2.** yapılması zor. **3.** *be.* güçlükle, zorlukla. **güç gelmek** sıkıntı ile karşılaşmak. **güce sarmak** güçlükle karşılaşmak. **gücüne gitmek** onuruna dokunmak. **gücüne koşmak** kolay bir işi güçleştirmek.

güç, -cü *(II)* **1.** güçlüğe direnme yetisi, kuvvet. **2.** bir olaya etken olan takat. **3.** büyük etkinliği olan: *paranın gücü.* **4.** bir aygıtın iş yapabilme niteliği. **5.** yeteneğini kanıtlamış kimse.

güç belâ *b. be.* güçlükle, güçlük çekerek.

güçlendirmek *(-i)* güçlenmesini sağlamak.

güçlenmek *(nsz)* güçlü duruma gelmek.

güçleşmek *(nsz)* zorlaşmak.

güçleştirmek *(-i)* güç duruma getirmek.

güçlü *s.* **1.** gücü olan. **2.** *mec.* etkisi büyük olan. **3.** *mec.* nitelikleri etki sağlayan, etkili **Güçlü kuvvetli.** Sağlıklı ve güçlü. **4.** şiddeti fazla olan.

güçlük,-ğü *a.* **1.** güç olan şeyin özelliği, zorluk. **2.** yorucu emek, zahmet. **3.** engel. **güçlük çekmek** zorlanmak. **güçlük çıkarmak** engelleyici nedenler göstermek. **güçlükleri yenmek** zoru başarmak.

güçlükle *b. be.* zorla, zorlukla.

güderi *a. Far.* **1.** geyik ve keçi derisinden işlenmiş mat ve yumuşak meşin. **2.** *s.* bu meşinden yapılmış.

güdü *a.* **1.** canlıyı harekete sürükleyen, değişik nedenli etken. **2.** *fel.* kaynağı akıl olan neden. **3.** bir etkinliğin gizli nedeni.

güdük,-ğü *s.* **1.**eksik, kısa, gücük. **2.** kuyruğu kesik ya da kopmuş. **3.** *mec.* yetersiz, sonuçsuz. **güdük kalmak** iyi bir sonuca ulaşılamamak, bitirememek.

güdükleşmek *(nsz)* güdük biçime girmek.

güdüm *a.* **1.** idare, yönetmek işi. **2.** yöneltme ve düzenlemeyle ilgili işlevlerin tümü.

güdümlemek *(-i)* bir kanı, görüş ya da inancı benimsetmek çabası.

güdümlü *s.* **1.** yönetilebilir, güdülebilir. **2.** *mec.* belli bir amaç ve plâna göre yönlendirilen: *güdümlü eğitim.*

güfte *a. Far.* müzik yapıtlarının yazılı metni. söz.

güfteci *a.* güfte yazan kimse, söz yazarı.

güğüm *a. Yun.* boynu uzun, yandan kulpu olan, su taşımaya yarayan bakır kap.

gül *a. Far. bot.* **1.** katmerli, kokulu bir çiçeği olan, dikenli bir çalı türü. **2.** bu bitkinin çok değişik renkte, kokulu, katmerli çiçeği. **Gül gibi.** Çok güzel. **gül gibi bakmak** iyi ve temiz bakmak. **gül gibi geçinmek** sıkıntısız yaşamak. **Gülü seven dikenine katlanır.** Sevilenler için bazı sıkıntılara katlanılır.

gülbeşeker *b. a.* gül çiçeği ve şekerle yapılan koyuca bir tür reçel.

güldeste *b. a. Far. ed.* antoloji.

güldür güldür *be.* çok yüksek sesler çıkararak, hızla.

güldürmek *(-i)* gülmesini sağlamak.

güldürü s. **1.** güldürme niteliği olan. **2.** *a. ed.* yaşamın gülünç yönlerini işleyerek izleyenleri güldürmeyi amaçlayan sahne yapıtları, komedi, fars.

güldürücü *s.* güldüren, komik.

güleç, -ci *s.* gülümseyen, sıcak davranan.

güler yüz *b. a.* yapmacıksız, içtenlikli, yumuşak davranış.

güler yüzlü *b. s.* içten davranan, yapmacıksız davranan.

gülistan *a. Far.* gül bahçesi.

gülkurusu *b. a.* **1.** kurutulmuş pembe gül rengi. **2.** *s.* bu renkte olan.

güllâç,-cı *a. Far.* nişastadan yapılan çok ince, kuru yufka ve bu yufkadan yapılan sütlü tatlı.

gülle *a. Fr.* **1.** bir ucu sivri top mermisi. **2.** *sp.* atletizm yarışmalarında kullanılan madenden yapılma, küre biçiminde atma aracı. **Gülle gibi.** Çok ağır.

gülleci *a.* **1.** gülle yapan kimse. **2.** gülle atma sporu yapan sporcu.

güllük,-ğü gül bahçesi. **Güllük gülistanlık.** Bolluk ve rahatlık içinde yer.

gülmece *a.* **1.** incitmeden yapılan ince alay, hoş şaka. **2.** gerçeğin güldürcü yanlarını, incelik ve ustalıkla ortaya koyan edebî tür.

gülmek,-er *(nsz)* **1.** hoşuna ya da aykırısına giden durumlar karşısında duygularını sesli bir biçimde açığa vurmak. **2.** sevinçli ve mutlu günler geçirmek. **3.** *(-e)* alay etmek. **Gülerken ısırır.** Dış görünüşe inanmamalı. **gülmekten kırılmak** çok gülmek. **gülüp geçmek** aldırış etmemek. **gülüp oynamak** hoşça zaman geçirmek.

gülücük, -ğü *a.* **1.** çocuk gülmesi. **2.** gülümseme, yumuşak gülüş.

gülümsemek *(nsz,-e)* güler gibi olmak, hafif gülmek.

gülünç, -cü *s.* eğlence konusu olan, güldürücü, komik.

gülünçleşmek *(nsz)* komikleşmek, gülünç duruma düşmek.

gülünçlük,-ğü *a.* komiklik, gülünç olma durumu.

gülüşmek *(nsz)* birlikte gülmek, şakalaşmak.

gül yağı *b. a.* gülden çıkarılan kokulu sıvı.

güm *a.* patlayıcı, yankılı ses. **güm güm etmek** derinden, yankılı sesler gelmek. **güme gitmek** boşa gitmek. hiç uğruna ölmek.

gümbürdemek *(nsz)* **1.** gümbür diye sesler çıkarmak. **2.** ölüp gitmek.

gümbür gümbür *be.* büyük bir gümbürtüyle.

gümbürtü *a.* gümbürdeme sesi.

gümeç, -ci *a.* bal peteğini oluşturan altı köşeli bölümlerden her biri.

gümlemek *(nsz)* **1.** gümbür diye sesler çıkarmak. **2.** *argo* sınıfta kalmak. **gümleyip gitmek** ansızın ölmek.

gümrah *s. Far.* bol, sık, gür.

gümrük,-ğü *a. Yun.* **1.** bir ülkeye giren ya da çıkan maldan alınan vergi. **2.** bu işlerle uğraşan kamu örgütü. **3.** bir ülkenin sınırında giriş çıkış denetiminin yapıldığı yer. **Gümrükten mal kaçırır gibi.** Herkesten saklamaya çalışarak.

gümrükçü *a.* **1.** gümrük işlerinde görevli. **2.** ücretle gümrükten mal çıkarma işiyle uğraşan kimse, gümrük komisyoncusu.

gümrüklemek *(-i)* bir malın gümrükte giriş işlemini yapmak.

gümletmek *(-i)* hızla vurmak ya da çarpmak.

gümrüklü *s.* **1.** gümrük vergisi ödenmesi gerekli olan. **2.** gümrük vergisi ödenmiş olan.

gümrüksüz *s.* **1.** gümrük vergisi ödenmesi gerekmeyen. **2.** gümrük vergisi ödenmemiş olan.

gümüş *a.* **1.** parlak, beyaz renkte, kolay işlenebilen, değerli bir maden. **2.** *s.* bu madenden yapılmış olan.

gümüşçü *a.* gümüş işleyen sanatçı ya da gümüşten eşya satan kimse.

gümüşî 1. *s.* gümüş renginde olan.

gümüşlemek *(-i)* **1.** bir şeyi gümüşle kaplamak ya da gümüşle süslemek. **2.**

bir şeyi gümüş rengini andırır renkle boyamak.

gümüşlenmek *(nsz)* **1.** gümüşle kaplanmak. **2.** gümüş rengine boyanmak.

gümüşletmek *(-i,-e)* bir nesneyi gümüşle kaplatmak ya da gümüşle süsletmek.

gümüşlü *s.* gümüşü olan, gümüşle kaplanmış ya da süslenmiş olan.

gün *a.* **1.** güneş. **2.** güneş ışığı **3.** gündüz **4.** 24 saatlik süre, gece gündüz. **5.** içinde bulunulan zaman. **6.** sıra, zaman. **7.** çağ, dönem. **8.** anma zamanları: *yaş günü.* **9.** tarih. **gün ağarmak** ortalık ışımak. **gün almak** zaman ayırtmak, yaşını bitirip ileri yaşa girmek. **Gün doğmadan neler doğar.** İyi koşulları her zaman beklemelidir. **gün doğmak** eline beklenmedik olanaklar, fırsatlar geçmek. **gün görmek** mutluluk içinde yaşamak. **gün görmemek** hep sıkıntı içinde yaşamak. **gün ışığına çıkmak** açığa çıkmak, aydınlanmak. **günleri gece olmak** kederlere düşmek. **günleri sayılı olmak** ölümü yakın olmak. **gününü beklemek** son günlerini yaşamak. **gününü görmek** büyük bir cezaya çarptırılmak. **gününü göstermek** cezalandırmak. **gününü gün etmek** istediği gibi yaşamak. **günlerini saymak** son günlerin yaşamak.

günah *a. (güna:h) Far.* **1.** dince suç sayılan iş ya da davranış. **2.** kötü davranış. **3.** sorumluluk. **günah çıkarmak** kusurlarını ortaya dökmek. **günah işlemek** kötü bir harekette bulunmak. **günah olmak** yazık olmak. **günahı kadar sevmemek** hiç sevmemek. **günahına girmek** kuşkulanmak, kötü düşünmek. **günahını vermemek** çok cimri olmak.

günahkâr *s. (günahkâ:r) Far.* günah işlemiş.

gühansız *s.* suçu olmayan, suçsuz.

günaşırı *b. be.(gü'naşırı)* iki günde bir.

günaydın *b. ünl.* genellikle sabahları söylenen iyi dilek sözü.

gün batımı *ba. a.* gurup.

günbegün *b. be.* günden güne, her gün.

günberi *b. a. astr.* yörüngesi üzerinde Yer'in Güneş'e en yakın olduğu nokta.

günce *a.* günlük. günlük yazılardan oluşan edebiyat türü.

güncel *s.* günün konusu olan, bu günlerde olmuş, aktüel.

güncelleşmek *(nsz)* bu günlerde konuşulur olmak, güncel nitelik kazanmak.

güncellik,-ği *a.* güncel olma. aktüalite. **güncelliğini yitirmek** önem ve kayımetini yitirmek.

gün çiçeği *b. a. bot.* günebakan, ayçiçeği, gündöndü.

gündelik,-ği *a.* **1.** her günkü. **2.** her gün yayımlanan. **3.** her gün ödenen.

gündelikçi *a. ve s.* gündelikle iş yapan *(kimse).*

gündelikli *a. ve s.* gündelikle çalışan *(kimse).*

gündem *a.* toplantılarda görüşülmesi saptanan konuların tümü. **gündeme almak** bir konunun toplantıda görüşülmesine karar vermek. **gündeme getirmek** bir konunun tartışılmasını

önermek, bir konuya güncellik kazandırmak.

gün doğusu *b. a.* **1.** doğu. **2.** doğudan eser yel.

gündöndü *b. a. bot.* ayçiçeği.

gün dönümü *b. a.* bir yıl içinde gece ile gündüzün eşit olduğu gün.

gündüz *a.* **1.** günün sabahtan akşama kadar olan bölümü. **2.** *be.* gündüzde. **gündüz gözüyle** karanlık basmadan. **Gündüz külahlı, gece silâhlı.** Ne zaman ne biçimde davranacağı bilinmez.

gündüzcü *a.* **1.** gündüz çalışan kimse. **2.** gündüz öğrenim gören öğrenci. **3.** gündüzleri de içen kişi.

gündüzlü *s.* okula gündüz giden, yatılı olmayan.

günebakan *b. a.* ayçiçeği, gündöndü

Güneş a. **1.** *astr.* ışık ve ısı kaynağı olan büyük gök cismi. **2.** bu cismin yaydığı ısı ve ışık. **Güneş balçıkla sıvanmaz.** Gerçekleri süresiz saklama olanağı yoktur. **güneş batmak** akşam olmak. **güneş çavmak** *hlk.* güneş açılmak. **güneş çarpmak** güneşte çok kalmaktan hasta olmak. **güneş doğmak** sabah olmak. **Güneş altında.** Güneş ışınları altında, güneşte.

güneşlenmek *(nsz)* soyunup güneş altında bulunmak.

güneşli *s.* **1.** güneş ışınlarıyla aydınlanan. **2.** açık *(hava)*.

güneşlik,-ği *a.* **1.** güneş ışığına karşı kullanılan her tür gereç. **2.** siperlik, koruyucu. **3.** güneş alan *(yer)*.

güneşsiz *s.* **1.** güneş almayan **2.** bulutlu *(hava)*.

güney *a.* **1.** dört ana yönden biri, cenup. **2.** *s.* bu yönde olan, bu yönle ilgili. **3.** güneş gören yer. **4.** *a.* lodos.

güneybatı *b.a.* güneyle batı arası yönü.

güneydoğu *b. a.* güneyle doğu arası yönü.

günindi *b. a. hlk.* batı.

günlü *s.* **1.** tarihli. **2.** bir süreyle sınırlı.

günlük,-ğü *a.* **1.** o günkü, güne ait. **2.** gün sınırlı: *yirmi günlük.* **3.** her gün çıkan: *günlük dergi.* **4.** günce. **Günlük güneşlik.** Hava açık ve ışıklı.

günlükçü *a.* **1.** günlük ücretle çalışan kimse. **2.** günlük türü yazılar yazan kişi.

günöte *b. a. astr.* Yer'in yörüngesi üzerinde Güneş'e en uzak bulunduğu nokta.

günü birlik *b. be.* gündüz boyunca, gece kalmadan, aynı günde.

güpegündüz *b. be.* iyice aydınlıkken, tam gündüzken.

gür *s.* **1.** bol ve güçlü olarak fışkıran. **2.** verimli, bol.

gürbüz *s.* sağlam, bakımlı, güçlü, dolgun.

gürbüzleşmek *(nsz)* gürbüz bir duruma gelmek, dolgunlaşmak.

Gürcü *öz. a.* Gürcistan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

Gürcüce *öz. a.* Gürcü dili.

güreş *a. sp.* belli kurallara uyularak iki sporcudan birinin diğerinin sırtını yere getirmeye çalışması. **güreş tutmak** güreşmek.

güreşçi *a. sp.* pehlivan, güreş yapan kimse.

güreşmek *(nsz,-le)* çeşitli oyunlarla, güç kullanarak birinin sırtını yere getirmeye çalışmak.

güreştirmek *(-i,-le)* güreş yaptırmak.

gürgen *a.* **1.** *bot.* kerestesi beğenilen bir orman ağacı. **2.** *s.* bu ağaçtan yapılmış

gürlemek *(nsz)* **1.** kalın ve gür sesler çıkarmak. **2.** *mec.* kızgın kızgın bağırmak **3.** *mec.* ansızın ve ve beklenmedik bir anda ölmek.

gürleşmek *(nsz)* gür bir biçime girmek.

gürlük, -ğü *a.* **1.** gür olma niteliği **2.** verimlilik, bolluk.

güruh *a. (güru:h) Far.* sürü, değersiz insan birikimi.

gürüldemek *(nsz)* çok hızlı ve gürültülü sesler çıkarmak.

gürül gürül *b. be.* bol ve gürültülü olarak.

gürültü *a.* **1.** düzensiz sesler birikimi. **2.** *mec.* çok kişinin katıldığı karışıklık ya da tartışma. **gürültü çıkarmak** uygunsuz sesler çıkarmak. **Gürültü patırtı.** Karışıklık. **gürültüye gelmek** atlamak, üzerinde durulmamak. **gürültüye getirmek** karışıklıktan yararlanarak kendi isteğine ulaşmak. **gürültüye pabuç bırakmamak** çekinceye kapılmamak. çekinmemek.

gürültücü *s.* gürültü çıkaran, velveleci.

gürültülü *s.* **1.** gürültüsü olan **2.** karışık olaylar içinde. **Gürültülü patırtılı.** Karışık, karışmış.

gütmek,-der *(-i)* **1.** bir hayvanı ya da sürüyü otlatmak, kollamak. **2.** *mec.* bir düşünceyi ya da ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmak. **3.** *mec.* bir kimseyi ya da topluluğu kendi amacı doğrultusunda yönetmek.

güve *a. zool.* deri, yapağı, yünlü kumaş ve dokumaları kemirerek zarar veren çok küçük bir böcek.

güveç,-ci *a.* **1.** içinde yemek pişirilen pişmiş topraktan kap. **2.** bu kapta pişirilen, genellikle sebzeli yemek.

güvelenmek *(nsz)* içine güve girmek içinde güve üremek.

güven. *a.* birine ya da bir şeye güvenme, bağlanma. **2.** yüreklilik, ataklık. **güven beslemek** inanmak, bağlanmak. **güven kazanmak** inandırmak. **güven vermek** güvenilir tavırlar sergilemek. **güveni sarsılmak** güvenini yitirmek.

güvence *a.* **1.** sorumluluk alma. teminat. **2.** alınan sorumluluğa karşılık ortaya konulan şey. **3.** *mec.* kuşkuları dağıtmak amacıyla söylenen sözler. **güvence vermek** teminat vermek, garanti vermek. **güvenceye bağlamak** garanti altına almak.

güvenceli *s.* güvencesi olan, garantili.

güvenç,-ci *a.* güvenme duygusu, doyum, itimat.

güvenilir *s.* kendisine güven duyulan, doğru, sağlam.

güvenli *s.* emin, güven verici, dürüst.

güvenlik,-ği *a.* toplum içinde korkusuz yaşayabilme durumu, güvence.

güvenmek *(-e)* güven duymak. itimat etmek. **güvendiği dağlara karlar yağmak** yardım beklediği yerlerden iyilik görememek. **Güvenme dostuna, saman doldurur postuna.** Kişilere güvenerek sırlarını açma.

güvenoyu *b. a.* göreve yeni başlanış ya da görevi sürdürürken hükümetin tutumunu değerlendirmek için meclis genel kurulunda yapılan oylama. **güvenoyu almak** hükümetin tutumu meclisçe onaylanmak. **güvenoyu vermek** hükümetin tutumu hakkında olumlu oy kullanmak.

güvensiz *s.* güven vermeyen, güvenilemeyen.

güvercin *a. zool.* hızlı ve çok uzun uçabilen, kısa yapılı, evcilleştirilmiş türleri de bulunan bir kuş.

güverte *a. İt.* gemilerde açık, en üst bölüm.

güvey, -i, -si *a.* **1.** evlenen erkeğin evlenme sırasındaki adı. **2.** kızın büyüklerine göre damat.

güya *be. (gü:'ya:) Far.* sözüm ona, sanki, sözde.

güz a. **1.** eylül, ekim, kasım aylarını içine alan mevsim, sonbahar.

güzaf *a. ve s. (güza:f) Far.* boş. anlamsız *(söz).*

güzel s. **1.** taşıdığı uyum ve denge nedeniyle hayranlık uyandıran. **2.** hoş, iyi. **3.** beklenene uygun düşen ve başarı umudu uyandıran. **4.** görgü kurallarına uygun düşen. **5.** durgun ve sakin *(hava).* **6.** yarışmada güzel olarak seçilmiş kadın ya da kız. **güzel olmak** yakışmak, güzelleşmek

güzelce *s.* **1.** güzele yakın. **2.** *be.* iyice, adamakıllı: *Güzelce yedik.*

güzelleme *a. ed.* **1.** konusu aşk olan halk şiiri çeşidi. **2.** türkülerde, sevinçli duyguları anlatan özel ezgi.

güzelleşmek *(nsz)* güzel biçime gelmek.

güzelleştirmek *(-i)* güzellik vermek, güzel olmasını sağlamak.

güzellik,-ği *a.* **1.** zevk coşku, hoşlanma duygusu uyandıran nitelik. **2.** okşayıcı söz ya da davranış. **3.** güzel olan kimsenin özelliği.

güzellikle *be.* iyilikle, iyi davaranarak.

güzergâh *a. (güzergâ:h) Far.* **1.** gidilecek yön, uğranılacak yerler. **2.** gidilecek yol boyu.

güzide *s. (güzi:de) Far.* seçme, seçkin, ayrıcalıklı.

güzlük, -ğü a. **1.** güzlenen yer. **2.** *hlk.* güzün ekilen ekin. **3.** *s.* güzün yapılan.

güzün be. güz mevsiminde, sonbaharda.

Ğ

ğ Ğ **1.** Türk alfabesinin dokuzuncu harfi. yumuşak ünsüz. Türkçe'de sözcüklerin başında kullanılmaz. Çoğunlukla tek heceli sözcüklerin sonlarında bulunur: *bağ, yağ, tuğ, dağ...*

H

h, H *a.* Türk alfabesinin onuncu harfi; sert, sürekli ünsüz.

ha *ünl.* **1.** istek uyandırmak için kullanılır: *Ha gayret!* **2.** şaşma bildirir: *O kadar güzel ha!.* **3.** uyarmak için kullanılır: *Aman ha, yapma!* **4.** bağ olarak, eşitlik anlamı verir: *Ha sen, ha kardeşin.* **5.** neredeyse anlamında: *Ha düştü ha düşecek!* **Ha babam ha!** Hiç durmadan. **Ha bu gün, ha yarın.** Kısa bir zamanda. **Ha şunu bilseydin.** Bunu çoktan anlaman gerekirdi.

habbe *a. Ar.* **1.** tahıl tanesi. **2.** su kabarcığı. **Habbesi kalmadı.** Hiç yok. **habbeyi kubbe yapmak** küçük bir işi büyütmek.

haber *a. Ar.* **1.** bir olay ya da oluş hakkında edinilen bilgi. **2.** yayın organlarıyla verilen bilgiler. **3.** bir nesne hakkında bilgi: *Şiirden haberi yok.* **haber almak** bilgi edinmek. **haber çıkmamak** beklenen bilgi gelmemek. **haber göndermek** bir araçla bilgi vermek. **haber uçurmak** gizlice ve hemen haber göndermek. **haber vermek 1.** bildirmek. **2.** belirtisi olmak.

haberci *a.* **1.** ulak, haber getiren kimse. **2.** *mec.* bir olgunun belirtisi.

haberdar *a. ve s. Ar. Far.* bilgili, bilgisi olan. **haberdar etmek** bilgi vermek.

haberleşmek *(nsz, -le)* karşılıklı haber alıp vermek, iletişim kurmak.

haberli *s.* haberi olan, bilen.

habersiz *s.* **1.** haberi olmayan, bilmeyen. **2.** *be.* haber vermeden, gizliden.

Habeş, Habeşî 1. *öz. a. Ar.* **1.** Etiyopya halkından ya da bu halkın soyundan olan kişi. **2.** *s.* derisinin rengi esmer olan.

habip,-bi *s. (habi:p) Ar.* sevgili, sevilen, dost.

habis *s. (habi:s) Ar.* **1.** kötü, soysuz. **2.** kötücül, tehlikeli *(ur).*

hac,-ccı *a. Ar.* **1.** tek Tanrılı dinlerde yılın belli aylarında kutsal sayılan yerlerin ziyaret edilmesi. **2.** Müslümanlarca Kâbe'nin ziyaret ve tavaf edilmesi.

hacet,-ti *a. (ha:cet) Ar.* **1.** gereklilik, lüzum. **2.** Tanrı'dan ya da kutsal sayılan şeyden beklenen dilek. **3.** gerekli olan nesne. **hacet kalmamak** gereği kalmamak.

hacı *a. Ar.* **1.** hacca gitmiş müslüman **2.** Kudüs'ü ya da kutsal saydıkları başka bir yeri din gereği ziyaret etmiş Hristiyan. **Hacıağa.** Kentlerde gereksiz olarak bol para harcayan, görgüsüz, taşralı zengin. **hacıağalık etmek** gösteriş için çok para harcamak. **hacı bekler gibi beklemek** büyük bir sabırsızlıkla beklemek. **Hacısı hocası.** Kim varsa, herkes.

hacıyolu *b. a.* samanyolu.

hacı yağı, *b. a.* gül yağından çıkarılan, hacıların döküldüğü özel bir sıvı.

hacıyatmaz 1. her koşulda dik durumda kalan oyuncak. 2. *mec.* çıkarı için kendini çabucak toparlamayı becerebilen kimse.

hacim, -cmi *a. Ar.* oylum, bir cismin uzayda kapladığı yer.

Hacivat,-tı *öz. a. (haci:vat)* Karagöz oyununda kendini halktan üstün görme, bilgiçlik taslama gibi özentileri olan tip.

haciz,-czi *a. Ar. huk.* bir alacağın yargı yoluyla alınabilmesi için borçlunun kimi mallarına icra dairesince el konulması.

haczetmek *(-i)* bir alacağın yargı yoluyla alınabilmesi için boçlunun yaşamsal gereksinimi dışındaki mallarına, icra dairesince el koymak.

haç,-çı *a. Erm.* Hristiyanlarca kutsal sayılan, dikey iki çizgiden oluşan biçim, istavroz.

had,-ddi *a. Ar.* 1. uç, sınır. 2.derece, aşama. **haddi hesabı olmamak** çok sayıda olmak. **haddi olmamak** yetkisi olmamak. **haddinden fazla** çok fazla. **haddini aşmak** aşırı gitmek. **haddini bildirmek** yola getirmek. **haddini bilmek** yeteneğini üstün görmemek.

hadde *a. Ar.* külçe durumundaki madenlere tel, köşebent, çubuk gibi biçimler vermeye yarayan çelik aygıt.

haddehane *b. a. (haddeha:ne) Ar-Far.* demir gibi madenlere eritilip biçimler verilen büyük fırın.

haddelemek *(-i)* madenleri haddeden geçirerek gerekli biçimlere sokmak

hademe *ç. a. Ar.* iş yerlerinde temizlik gibi ayak işlerine bakan işçi, odacı.

hadım *a. Ar.* kısırlaştırılmış erkek, enenmiş. **hadım etmek** kısırlaştırmak

hadımlaştırmak *(-i)* eneyerek kısırlaştırmak.

hadis *a. (hadi:s) Ar.* 1. Hazreti Muham-med'in kural değerindeki sözleri ve uygulamaları. 2. a. bu söz ve davranışları inceleyen bilim.

hadise *a. (ha:dise) Ar.* olay. **hadise çıkarmak** olaya neden olmak.

hadsiz hesapsız *s.* sayılamayacak kadar çok.

hafakan *a. Ar.* sıkıntı, bunaltı. çarpıntı. **hafakanlar basmak** sıkıntı basmak.

hafız *s. (ha:fız) Ar.* 1. koruyan, saklayan. 2. *a.* Kur'anı'ı tümüyle ezbere okuyan kimse. 3. *argo* anlamadan ezberleyen.

hafıza *a. (ha:fıza) Ar.* bellek, belleme gücü. **hafızayı yoklamak** anımsamaya çalışmak.

hafızalı *s.* kolayca ezberleyebilen.

hafızlamak (nsz,-i) tkz. çok çalışmak, ezberlemek.

hafi *s. (ha:fi) Ar.* gizli, saklı.

hafif *s. Ar.* 1. tartıda ağırlığı az gelen, yeğni. 2. yorucu olmayan, kolay. 3. *mec.* ağırbaşlı olmayan, hoppa. 4. *mec.* etkisi az olan 5. önemli olmayan: *hafif para.* 6. ağır ve yoğun olmayan. **hafif atlatmak** çok az bir zararla kurtulmak. **hafife almak** önemsememek.

hafifçe *be.* belli belirsiz, yavaşça.

hafiflemek *(nsz)* 1. bir nedenle ağırlığı azalmak. 2. *mec.* etkisi azalmak 3. bir sıkıntıdan kurtulmak.

hafiflik,-ği *a.* 1. hafif olma 2. rahatlık. 3. toplum yaşantı ve törenlerine uymama. **hafiflik etmek** yakışıksız söz ve davranışlarda bulunmak.

hafifmeşrep, -bi *b. a. Ar.* tutum ve davranışları toplum anlayışlarına uymayan *(kadın).*

hafifsemek *(-i)* önemsememek, değer vermemek.

hafif sıklet, -ti *b. a. sp.* güreşte 68 kg dan hafif olan yarışmacılar.

hafiften *be.* yavaş yavaş, belli belirsiz. **hafiften almak** önemsememek.

hafiye *a. (ha:fiye) Ar.* bilgiler toplayıp ilgililere ulaştıran kimse, dedektif.

hafriyat, -tı *a. (hafriya:t) Ar.* yol, meydan ve yapı çalışmalarında yapılan kazı işleri.

hafta *a. Far.* peşpeşe gelen yedi günlük zaman. **Hafta sekiz gün dokuz.** Sıkacak ölçüde tez, sık sık.

haftalık, -ğı *s.* **1.** haftada bir kere yapılan ya da yayımlanan. **2.** bir haftada tamamlanan. **3.** *a.* haftada bir ödenen ücret.

haftaym *a. İng. sp.* karşılaşmalarda verilen ara.

hah *ünl.* beklenen bir sonucun onandığını gösterir: *Hah işte öyle!*

haham *a. İbr.* Yahudi din adamı.

hail *a. (ha:il) Ar.* engel, set, köstek.

hain *s. ve. a. (ha:in) Ar.* **1.** hainlik eden. **3.** kötülükten, üzmekten hoşlanan. **3.** kötü emel taşıyan. **Hain hain.** Kötü kötü.

haince *be. (ha:ince)* **1.** kötü bir biçimde. **2. s.** sinsi ve kötü amaçlı.

hainleşmek *(nsz)* kötü davranışlara başlamak.

hainlik, -ği *a.* kötü, sinsi davranma. **hainlik etmek** kötü davranışlarda bulunmak.

haiz *s. (ha:iz) Ar.* taşıyan, bulunduran, elinde olan.

Hak, -kkı **1.** *öz. Ar.* Tanrı. **Hak getire.** Ne arar. **Hak'kın rahmetine kavuşmak** ölmek.

hak,-kkı *(I). Ar.* **1.** adalet, türe **2.** adaletin kişiye ayırdığı şey. **3.** geçmiş emek. **4.** gerçeğe uygunluk, doğruluk. **5.** emeğin karşılığı. **6.** gerçek, doğru. **hak etmek** kazanmak. **hak kazanmak** karşılığını alabilecek duruma gelmek. **hak vermek** doğru bulmak. **hak yemek** birinin hakkını vermemek. **hakkı geçmek** birinde, bir yerde alacağı kalmak. **hakkından gelmek** yenmek, öcünü almak. **hakkını aramak** hakkını almaya çalışmak. **hakkını vermek** gereğini tam olarak yapmak. **hakkını yemek** birine haksızlık etmek.

hak, -kkı *(II) a. Ar.* taş, ağaç, maden gibi nesneler üzerine yazı ya da şekil oyma, kâğıt üzerindeki bir yazıyı kazıma.

hâk,-ki *a. Far.* toprak. **hâk ile yeksan olmak** tümüylü ortadan kalkmak

hakan *a. (ha:ka:n)* **1.** Türk'lerde hükümdar. **2.** Osmanlı'larda padişah.

hakaret, -ti *a. (haka:ret) Ar.* onur kırma, onura dokunma. **hakaret etmek** bir kimseyi aşağılayıcı söz ve davranışlarda bulunmak. **hakaret görmek** kötü davranışlar görmek, aşağılanmak. **hakaret saymak** aşağılama kabul etmek.

hakça *be. (ha'kça)* doğrulukla. **hakçası** doğru olanı.

hakem *a. Ar.* **1.** yargıcı, yargıya varan. **2.** *sp.* karşılaşmalarda oyunu yöneten görevli kimse.

hâki *a. (hâ:ki) Ar.* **1.** yeşile çalan toprak rengi. **2.** *s.* bu renkte olan.

hakikat,-ti *a. (haki:kat) Ar.* **1.** gerçek, asıl, doğru. **2.** gerçeklik. **3.** *be.* doğrusu. **hakikat olmak** gerçekleşmek.

hakikaten *be. (haki:katen) Ar.* gerçekten, doğrusu bu ki.

hakikatli *s.* bağlılığı sürekli olan.

hakikatsiz *s.* bağlılığı sürekli olmayan. **hakikatsiz çıkmak** dostluğu uzun sürmemek.

hakikî *s. (haki:kî:) Ar.* **1.** gerçek. **2.** aslına uygun, bozulmamış.

hâkim *a. (hâ:kim) Ar.* **1.** buyruğunu yürüten, sözünü geçiren, egemen. **2.** yargılama yetkisi olan, yargıç. **3.** baskın çıkan, üstün gelen. **4.** bir yeri tüm olarak gören: **hâkim olmak** egemen olmak, etkili olmak.

hâkimane *be. (hâ:kima:ne) Ar. Far.* emredercesine.

hakimane *be. Ar.* bilgece, bilgince.

hâkimiyet,-ti *a. (hâ:kimiyet) Ar.* egemenlik, özgürlük.

hakir *s. (ha:kir) Ar.* aşağı görülen, değersiz, hor bakılan. **hakir görmek** küçümsemek, değer vermemek.

hakkaniyet, -ti *a. (hakka:niyet) Ar.* doğruluk, hakka uygunluk.

hakkıhuzur *b. a. Ar.* oturum ücreti.

hakkıyla *be. Ar.* iyice, gereği gibi, gereğine uygun olarak.

haklamak *(-i) tkz.* **1.** yenmek, ezmek. **2.** kırmak, bozmak. **3.** yeyip bitirmek.

haklaşmak *(nsz,-le)* ödeşmek, karşılıklı haklarını almak.

haklı *s. Ar.* **1.** doğru, yerinde. **2.** türe ve uygun, adaletli. **haklı bulmak** yerinde görmek. **haklı çıkmak** dediklerinin doğru olduğu anlaşılmak.

hakperest,-ti *b. s. Ar. Far.* haksever, hakka saygılı.

haksever *b. s. a.* haktan ayrılmayan, doğru.

haksız *sl. a.* **1.** hakka, adalete aykırı olan. **2.** söyledikleri haklı çıkmayan.

haksızlık, -ğı *a.* **1.** haksız olma. **2.** hakka, doğruluğa aykırılık. **haksızlık etmek** adalete uymayan işlerde bulunmak.

hakşinas. *b. s. Ar.* hakbilir. haktanır, âdil.

haktanır *b. s.* kişilerin haklarına saygı gösteren, hakşinas.

hâl *(I) a. Ar.* **1.** içinde bulunulan durum, biçim. **2.** tutum, tavır, davranış. **3.** içinde bulunulan zaman. **4.** takat, güç. **5.** çözme: *problemin halli.* **6.** bir görevden zorla alma. **hal hatır sormak** hoşlamak. **hallolmak** kötü duruma düşmek, ölmek. **hale yola koymak** düzene sokmak. **halleri duman olmak** çok kötü duruma düşmek. **hali kalmamak** gücü düşmek. **hali vakti yerinde olmak** zengince olmak. **haline bakmamak** gücünün üstünde işlere girişmek.

hal *(II) a. Fr.* genellikle üstü kapalı pazar yeri.

hala *a. Ar.* babanın kız kardeşi.

hâlâ *be. (hâ:lâ:) Ar.* şu anda, henüz, şimdiye dek.

halâs *a. (hala:s) Ar.* kurtulmak, kurtuluş. **halâs olmak** kurtulmak.

halâskâr *s. (halâ:skâ:r) Ar.* kurtarıcı, koruyucu.

halat,-tı *a. Yun.* kenevirden yapılmış çok kalın ip. **Halat çekme.** *sp.* Halat, birer ucundan iki yarışçı tarafından tutulup çekilerek yapılan bir tür yarışma.

halay *a.* Anadolu'nun değişik bölgelerinde davul zurna eşliğinde, toplu olarak oynanan bir halk oyunu. **halay çekmek** halay oynamak.

halayık,-ğı *a. Ar.* cariye, kadın köle.

halazade *b. a. (halaza:de) Ar. Far.* halanın oğlu ya da kızı.

hâlbuki *bağ.* oysaki, oysa.

hale *a. (ha:le) Ar.* ayın çevresinde görülen aydınlık.

halef *a. Ar.* birinin yerine geçen kimse, ardıl. **halef selef olmak** birbirinin yerine geçmek.

halel *a. Ar.* bozukluk, bozma, yıkma. **halel gelmek** zarara uğramak. **halel getirmek** zarar vermek. **halel vermek** bozmak, sarsmak.

halelenmek *(nsz)* çevresinde ışık halkası oluşmak.

halen *be. (ha:len) Ar.* şu anda, şimdi.

haletiruhiye *b. a. (ha:letiru:hiye) Ar.* ruhsal durum.

halhal,-li *a. Ar.* kadınların ayak bileklerine taktıkları bilezik.

halı *a. Far.* çoğu yünden dokunan, kısa ve sık dokulu, nakışlı, kalın yaygı.

hali *s. (ha:li) Ar.* boş, ıssız, tenha.

haliç,-ci *a. Ar.* körfez, koy.

halife *a. (hali:fe) Ar.* peygamberin yerine geçen kimse. **2.** hükümdar. **3.** mec. çok iyi eğitilmiş, yetişmiş kişi.

hâlihazır *b.a. (ha:liha:zır) Ar.* şimdiki durum, **Hâlihazırda.** Bu günlerde.

halik, -kı *s. (hali:k) Ar.* **1.** yaratıcı, yaratan. **2.** *öz. a.* Tanrı.

halim *s. (hali:m) Ar.* yumuşak huylu. **halim selim** çok yumuşak huylu ve olgun.

halis *s. (ha:lis) Ar.* katışıksız, saf, arı, içine yabancı karışmamış.

halisane *be. (ha:lisa:ne) Ar.* içtenlikle, samimiyetle.

halita *a. Ar. kim.* alaşım.

halk, -kı *(I) a. Ar.* **1.** aynı ülkede yaşayan insan topluluğu. **2.** aynı soydan gelen, ayrı ülkede yaşayan insan topluluğu. **3.** bir ülke içinde yaşayan, ayrı ırktan insan topluluğu. **4.** belli bir bölgede yaşayanların tümü. **5.** aydınlar ve üst düzeydeki-ler dışındaki insanlar. **halk ağzı** bölgelere göre az çok değişiklikler gösteren konuşma dili. **Halk dili.** Bir dilin aydınlar dışındaki kişilerce konuşulan biçimi. **Halk edebiyatı.** Halkın arasından çıkan sanatçıların yarattıkları yapıtlardan oluşan edebiyat. **Halka dönük.** Halk yararına olan.

halk, -kı *(II) a. Ar.* yaratma. **halk etmek** yaratmak.

halka *a. Ar.* **1.** değişik madenlerden ya da ağaçtan yapılmış çember. **2.** bu biçimde tutturma aracı. **3.** çember biçiminde dizilmiş topluluk. **4.** değişik nedenlerle göz çevresinde oluşan çizgiler. **halka olmak** çember biçiminde dizilmek.

halkalamak *(-i)* **1.** kıvırarak halka biçimine getirmek. **2.** çember biçiminde kuşatmak.

halkalanmak *(nsz)* halka biçimine girmek.

halkalı *s.* halkası olan. **Halkalı gözler.** Çevresindeki tenin rengi koyu olan gözler.

halk avcısı *b. a. s.* halkı kandıran, demagog.

halk bilgisi *b. a.* halk arasında yaşayan töre, inanç, kültür, yaşantı ve

sanat alanlarını içeren bilgilerin tümü, folklor.

halk bilimi *b. a.* halk değerlerini inceleyen, araştıran bilim dalı.

halkçı *s.* halkın çıkar ve yararları için çalışan.

halkçılık, -ğı *a.* aynı toplumda yaşayan bireyler arasında ayrıcalık tanımayan, her alanda halkı asıl ve üstün sayan görüş ve tutum.

halk evi *b. a.* halkı eğitmek ve ulusal birliği sağlayarak ulusu yüceltmek amacıyla çalışan kuruluş.

halkiyat, -tı *a. Ar.* halk bilgisi, folklor.

halk oylaması *b. a.* bir ülkede, halkın bir konuda olumlu ya da olumsuz tavırlarını belirlemek için yapılan oylama.

halkoyu *b. a.* bir konuda, halkın oylama sonucu bildirdiği olumlu ya da olumsuz oy.

hallaç, -cı *a. Ar.* yünü, pamuğu çeşitli araçlarla atan kimse, atımcı. **hallaç pamuğu gibi atmak** dağıtmak, darmadağın etmek.

halleşmek *(nsz,-le)* **1.** dertleşmek, dertlerini karşılıklı söylemek. **2.** *mec.* bir şeyle yakından ilgilenmek.

halletmek *(-i)* **1.** bir güçlüğe çözüm bulmak. **2.** *mat.* çözmek. **3.** sorunu olumlu sonuca bağlamak.

hallice *s.* benzerlerine bakarak daha iyi olan.

hallolmak *(nsz)* **1.** çözümlenmek, sonuca bağlanmak. **2.** sıvı içinde erimek.

halsiz *s.* bitkin, güçsüz, dermansız.

halsizlik,-ği *a.* bitkinlik, güçsüzlük, dermansızlık.

halt, -tı *a. Ar.* **1.** uygunsuz iş ya da davranış. **2.** uygun olmayan, beğenilmeyen nesne. **halt etmek** yakışıksız söz söylemek, davranışlarda bulunmak. **halt karıştırmak** kötü ve uygunsuz bir iş yapmak.

halter *a. Fr.* **1.** *sp.* yarışmalarda kullanılan özel yapıda kaldırma aracı. **2.** bu araçla yapılan spor,

halterci *a.* halter sporu yapan kimse.

halûk, -ku *s. Ar.* temiz huylu, iyi ahlâklı, dürüst.

halvet, -ti *a. Ar.* **1.** ıssız bir yerde yalnız başına kalma. **2.** ıssız ve kapalı yer. **halvet gibi** çok sıcak. **halvet olmak** gizlice görüşmek.

ham *s. Far.* **1.** yenecek derecede olgunlaşmamış. **2.** işlenmemiş: *ham petrol.* **3.** *mec.* gerçekleşmesi güç olan: *ham hayal.*

hamal *a. Ar.* taşıyıcı, ücretle yük taşıyan. **Hamala semeri yük olmaz.** Kişiye kendi işi ağır gelmez.

hamaliye *a. (hama:liye) Ar.* hamallık, hamal ücreti.

hamallık,-ğı *a.* **1.** hamalın işi. **2.** hamala verilen ücret. **3.** *mec.* kaba ve ağır iş. **4.** gereksiz yere yüklenme. **hamallığını yapmak** bir işin önemsiz, yorucu yükünü taşımak.

hamam *a. Ar.* yunak, yıkanacak yer. **Hamam gibi.** Çok sıcak. **Hamama giren terler.** Bir işe girişen, getirdiği yüklere de katlanmalıdır.

hamam böceği *b. a. zool.* evlerde, temiz tutulmayan bölümlerde üreyen bir böcek.

hamarat, -tı *s.* ev işlerinde becerikli ve çok çalışan kadın.

hamaratlaşmak *(nsz)* hamarat olmak.

hamaratlık,-ğı *a.* becerikli ve çalışkan olma niteliği.

hamaset,-ti *a. (hama:set) Ar.* kahramanlık, yiğitlik, korkmazlık.

hamasî *s. (hama:si:) Ar.* yiğitlerden, kahramanlıklardan söz açan *(yapıt).*

Hambelî *a. Ar.* **1.** İslâm'da dört mezhepten biri. **2.** *s.* bu mezhepten olan.

hamburger *a. Alm.* bir çeşit köfteli sandviç.

hamdetmek *(nsz)* Tanrı'ya şükretmek.

hamız *a. Ar. kim.* asit.

hamî *s. (ha:mi:) Ar.* gözeten, koruyucu, koruyan. **2.** kayıran, kayırıcı.

hamil *s. (ha:mil) Ar.* **1.** elinde taşıyan, üstünde bulunduran. **2.** *a.* destek.

hamile *s. ve a. (ha:mile) Ar.* gebe, yüklü, karnında bebeği olan.

hamiyet,-ti *a. Ar.* bir kimsenin, yurdunu, ulusunu ve ailesini koruma çabası.

hamla *a. Ar.* **1.** küreklerin bir kez suya daldırılıp çıkarılması. **2.** bu biçimde sandalın aldığı yol. **3.** sandalda kıçtan birinci oturak.

hamlacı *a.* büyük sandallarda kıçtan birinci oturakta oturup kürek çeken kimse.

hamlamak *(nsz)* hareket etmemek, beden çalışmaları yapmamak sonucu, gücünü ve çevikliğini yitirmek.

hamle *a. Ar.* **1.** atılım, ileri atılma. **2.** saldırma, saldırış. **3.** santraç ve damada taş sürme. **4.** *sp.* atak yapma. **hamle yapmak** bir işte başarı sağlamak için çalışmalara başlamak.

hamlık,-ğı **1.** ham olma. **2.** idmansızlık.

ham madde *b. a. Far.* bir işlenmiş madde elde edebilmek için kullanılan işlenmemiş madde.

hamse *a. Ar. ed.* divan edebiyatında beş mesnevîden oluşan yapıt.

hamsi *a. zool.* yurdumuzda, özellikle Karadeniz'de avlanan, küçük, ince ve uzunca bir balık.

hamt,-dı *a. Ar.* Tanrı'ya şükretme. **hamt olsun** şükürler olsun.

hamule *a. (hamu:le) Ar.* yük.

hamur *a. Ar.* **1.** unun içine su ya da başka bir sıvı katılarak yoğurulmuş durumu. **2.** kâğıdın niteliği: *birinci hamur kâğıt.* **3.** iyi pişmemiş. **4.** *mec.* öz, asıl: *Hamuru sağlam.* **hamur açmak** yufka yapmak. **Hamur gibi.** Yorulmuş, eli ayağı tutmaz olmuş.

hamurkâr *a. (hamurka:r) Ar.* hamurcu, hamur yoğuran.

hamurlaşmak *(nsz)* gevşemek, hamur gibi yumuşamak.

hamut,-du *a.* araba koşumunda, atların boyunlarına geçirilen ağaç halka

han *(I) a. tar.* **1.** Osmanlı padişahlarına verilen unvan. **2.** doğu ülkelerinde beyler ve Kırım Girayları için kullanılan unvan.

han *(II) a. Far.* **1.** yolcuların barındığı büyük yapı. **2.** büyük kentlerde iş yerlerinin bulunduğu büyük yapı. **Han gibi.** Çok geniş. **Han hamam sahibi.** Varlıklı kimse.

hancı *a.* han işleten kişi. **Hancı sarhoş, yolcu sarhoş.** Kimin ne yaptığı belli değil, iyice karışık.

hançer *a. Far.* ucu ince ve sivri, silâh olarak kullanılan, kamaya benzer, bıçak.

hançerlemek *(-i)* **1.** hançerle yaralamak ya da öldürmek. **2.** *mec.* büyük kötülük yapmak.

hande *a. Far.* gülme, gülüş.

handikap, -pı *a. İng.* elverişsiz durum, engel, açmaz.

hane *a. (ha:ne) Far.* **1.** ev, konut. **2.** ev halkı. **3.** bir tümü oluşturan böhlümlerden her biri. **4.** bir sayının sağdan sola doğru rakamlarının her birinin bulunduğu yer, basamak.

hanedan *a. (ha:neda:n) Far.* **1.** büyük aile, ünlü kişiye dayanan soy. **2.** *mec. s.* belli ve büyük soydan gelen. **3.** *mec.* konuksever, eli açık.

Hanefî *öz. a. Ar.* Hanefîlik mezhebine bağlı olan.

Hanefîlik,-ği *öz. a.* İslâm'lıkta dört mezhepten biri.

hanende *a. (ha:nende) Far.* şarkıcı, okuyucu.

hangar *a. Fr.* uçak, büyük araba, tarım aracı gibi nesneleri koymaya yarayan kapalı yer, sundurma. **hangar gibi** gereğinden büyük, geniş.

hangi *s. Ar.* **1.** benzerlerden birini bulmak için sorulan soru sıfatı. **2.** nesnedeki kavramı genişletme işlevi görür: *Hangi öğrenciye sorsanız bilir.* **Hangi akla hizmet ediyor?** Mantıksız bir iş yapıyor. **Hangi dağda kurt öldü?** Nasıl oldu da böyle yaptın? **Hangi taşı kaldırsan altından çıkar.** Her işe karışır.

hangisi *be.* benzerlerden kim ya da ne olduğunu anlamaya yarar: *Hangisi getirdi? Hangisini vereyim?*

hanım *a.* **1.** kadın ve kızlara verilen san. **2.** karı, eş. **3.** *s.* kadınlığın tüm niteliklerini taşıyan: *Hanım kadın.* **hanım hanımcık** evine işine iyi bakan, evine bağlı kadın.

hanımanne *b. a.* kayın anne, kaynana.

hanım böceği *b. a. zool.* kara benekli, kırmızı renkte küçük bir uçucu böcek, gelin böceği.

hanımeli *b. a. bot.* tırmanıcı, koruluklarda, çalılıklarda yetişen bir bitki **2.** bu bitkinin güzel kokulu çiçeği.

hanımparmağı *b. a.* ince, uzun, parmak biçiminde bir tür hamur tatlısı.

hani *be. Ar.* **1.** nerede, ne oldu, nerede kaldı? **2.** sözü hatırlatılmak için kullanılır: *Hani gelecektin.* **3.** kaldı ki, üstelik: *Hani, çok güç sayılmız.* **Hanidir.** Çok zamandır.

hanlık, -ğı *a.* **1.** han olma ya da görevi. **2.** hanın egemenliğindeki ülke.

hantal *s.* **1.** kocaman, iri, kaba ve ağır. **2.** davranışları kaba ve yavaş.

hantallaşmak *(nsz)* kaba ve yavaş bir duruma gelmek.

hantallık, -ğı *a.* kabalık, ağırlık, yavaşlık.

hanüman *a. (ha:nüman) Far.* ocak, ev bark.

hap *a. Ar.* yutulacak biçime sokulmuş ilâç. **hapı yutmak** *tkz.* çok kötü bir duruma düşmek.

hapçı *a. ve s. mec.* uyuşturucuya alışkın *(kimse).*

hapır hupur *be.* çabuk ve gürültülü bir biçimde *(yemek).*

hapis,-psi *a. Ar.* **1.** bir yere kapatma.**2.** yasalara göre yargılanıp cezası belirlenen bir kimseyi ceza evine koyma. **3.** ceza evi. **4.** ceza evine konul-

muş kimse. **hapis giymek** hapis cezasına çarptırılmak. **hapis yatmak** ceza süresini ceza evinde geçirmek.

hapishane *b. a. (hapisha:ne) Ar. Far.* ceza evi, dam. **Hapishane kaçkını.** Kötü, serseri.

hapsetmek *(-i,-e)* **1.** suçluyu ya da hükümlüyü ceza evine koymak. **2.** bir yere kapatmak. **3.** *mec.* alıkoymak, bırakmamak.

hapşırmak *(nsz)* aksırmak.

har *s. Ar.* yakıcı, sıcak, kızgın.

hara *a. Fr.* at yetiştirilen çiftlik.

harabat, -tı *ç. a. (hara:bat) Ar.* **1.** yıkıntılar viraneler **2.** içkili eğlence yeri, meyhane

harabe *a. (hara:be) Ar.* eski yapı, kalıntı, ören. **2.** yıkılmış ya da yıkılmaya yüz tutmuş yapı.

harabelik,-ği *a.* yıkılmış, dağılmış yer, ören.

haraç, -cı *a. Ar.* **1.** *tar.* Osmanlılar'da toprak sahiplerinden alınan vergi. **2.** Osmanlılar'da Müslüman olmayanlardan alınan vergi. **3.** bir yerden ya da kişiden zorbalıkla alınan para. **haraç mezat satmak** açık artırma ile satmak. **haraç almak** başkasının sırtından geçinmek. **haraca kesmek** zorbalıkla para koparmak ya da çıkar sağlamak.

harakiri *a.* Japon'larda karnına bıçak saplayarak kendini öldürme.

haram *s. Ar.* **1.** dince yasak olan. **2.** *a. mec.* genel olarak yasak. **haram etmek** huzurunu bozmak. **haram olmak** gereği gibi yararlanamamak. **haram yemek** haksız olarak bir şeye el uzatmak, kullanmak.

harami *a. (hara:mi:) Ar.* hırsız, haydut.

harap,-bı *s. (hara:p) Ar.* **1.** eskimiş, yıkılacak duruma gelmiş, yıkkın. **2.** bitkin, yorgun perişan. **harap etmek** yıkmak, dağıtmak. **harap olmak** yıkılmak, perişan olmak.

haraplaşmak *(nsz)* yıkılmak, viran olmak.

harar *a. Ar.* çoğunlukla kıldan dokunmuş büyük çuval.

hararet,-ti *a. (hara:ret) Ar.* **1.** ısı. **2.** sıcaklık. **3.** susama, susuzluk. **4.** *mec.* ateşlilik. **hararet basmak** susamak, vücut ısısı artmak. **hararet kesmek** susuzluğu gidermek. **hararet vermek** susatmak.

hararetlenmek *(nsz)* **1.** ısısı artmak. **2.** *mec.* canlanmak, kızışmak.

hararetli *s.* **1.** ısısı yüksek olan. **2.** *mec.* coşkun, canlı, ateşli.

harbi *(I) a. Ar.* **1.** ateşli silâhların namlularının temizlenmesinde kullanılan çubuk. **2.** *s. mec.* doğru, mert, temiz yürekli. **harbi konuşmak** gerçekleri açıkça söylemek.

harbî *(II) s. (harbi:) Ar.* **1.** savaşla ilgili. **2.** a. *tar.* Osmanlı topraklarında ticaretle uğraşan yabancı uyruklulara verilen ad.

harbiye *a. Ar.* **1.** savaş işleri. **2.** subay yetiştiren yüksek okul. **Harbiye Nezareti.** Eskiden Millî Savunma Bakanlığı.

harcamak *(-i)* **1.** elden para çıkarmak sarfetmek. **2.** tüketmek. **3.** *mec.* **3.** bir kimsenin onurunu kırıcı bir durum yaratmak, kötü bir duruma düşürmek.

harcıâlem *b. s. (ha'rcıâ:lem) Ar.* **1.** herkesin alabileceği, her bütçeye uygun. **2.** hiç bir özelliği, yeniliği olmayan.

harcırah *b. a. (harcıra:h) Ar. Far.* yolluk.

harç,-cı *a. Ar.* **1.** harcamaya ayrılan para. **2.** devlet dairelerinde iş görürken vezneye ödenen para. **3.** duvarda örgüyü pekiştirmek için araya konulan; kum, kireç ve çimentonun suyla karıştırılması sonucu elde edilen yumuşak karışım.

harçlık,-ğı *a.* küçük harcamalar için ayrılmış para.

hardal *a. Ar.* **1.** *bot.* sarı çiçekli, tohumu hekimlikte kullanılan, yıllık bir bitki. **2.** bu bitkinin tohumundan yapılmış macun.

hare *a. (ha:re) Far.* bazı nesneler üstünde dalgalanır gibi görünen çizgiler. **2.** üzerinde bu tür çizgiler bulunan kumaş.

harekât, -tı *ç. a. (harekâ:t) Ar.* **1.** işler, davranışlar. **2.** *ask.* belli amaçlara yönelik olarak asker birliklerine yaptırılan çarpışma, çevirme, kovalama gibi uygulama çalışmaları.

hareket, -ti *a. Ar.* **1.** bir cismin yerinin değişmesi, devinim. **2.** vücudu oynatma, kımıldatma, kıpırdatma. **3.** genel olarak davranış. **4.** yola çıkma. **5.** deprem, zelzele. **6.** *fel.* devinim. **hareket etmek** yola çıkmak. **harekete geçirmek** canlandırmak. **harekete geçmek** bitirmek amacıyla bir işe girişmek.

hareketlendirmek *(-i)* kımıldatmak, canlandırmak.

hareketlenmek *(nsz)* harekete geçmek.

hareketli *s.* **1.** devingen, yer değiştiren. **2.** canlılık gösteren, canlı.

hareketsiz *s.* hareket etmeyen, durgun, cansız.

harelenmek *(nsz)* dalgalanmak, parıldamak.

harem *a. Ar.* **1.** *tar.* saray ve konaklarda kadınlara ayrılan bölüm. **2.** bu bölümde bulunan kadınların tümü. **3.** eş, karı.

harem ağası *b. a. tar.* haremlerde hizmetle görevli üst yönetici.

haremlik,-ği *a.* **1.** *tar.* saray ve konaklarda kadınlara ayrılan bölüm. **2.** eşlik, karılık. **haremlik selâmlık olmak** bir toplulukta kadınlarla erkekler ayrı ayrı oturmak.

harf,-fi *a. Ar.* bir dildeki sesleri gösteren işaretlerden her biri. **harfi harfine** tastamam, aslında olduğu gibi.

harfiyen *be. (harfi:yen) Ar.* hiç bir değişiklik yapmadan, olduğu gibi.

harıldamak *(nsz)* sürekli olarak sesler çıkarıp akmak, çalışmak.

harıl harıl *be.* tüm gücüyle, ara vermeden.

haricî *s. (ha:ricî:) Ar.* dışla ilgil, dıştan olan.

hariciye *a. (ha:riciye) Ar.* **1.** dış işleri. **2.** *tıp* ameliyat ya da sağaltımı gerektiren hastalıklarla ilgili hekimlik dalı. **3.** sağlık kurumlarında bu hastalıklarla ilgilen bölüm.

hariciyeci *a.* **1.** dış işleri mesleğinden olan kimes. **2.** hariciye uzmanı *(hekim).*

hariç,-ci *a. (ha:riç) Ar.* **1.** dışarı, dış. **2.** ülke dışı, yabancı ülke. **3.** *be.* dışında sayılmak üzere: *yemek hariç.* **hariç olmak** içinde olmamak. **hariçten gazel okumak** bilmeden konuşmak, söze katılmak.

harika *s. a. (ha:rika) Ar.* **1.** *s. a. Ar.* **1.** kişide hayranlık uyandıran şey. **2.** *mec.* kusursuz, eksiksiz. **harikalar yaratmak** üstün başarılar kazanmak.

harikulâde *s. (ha:rikulâ:de) Ar.* **1.** eşi olmayan, olağanüstü, şaşkınlık yaratan.

harim *a. (hari:m) Ar.* kutsal tutulan, korunulan yer.

haris *s. (hari:s) Ar.* çok isteyen, hırslı, istekli.

harita *a. (hari'ta) Ar.* yeryüzünün tümünün ya da bir bölümünün küçültülerek düzlem üzerine geçirilen taslağı. **haritadan silinmek** **1.** bir devletin egemenliği altına girmek. **2.** sel, deprem, savaş gibi nedenlerle yok olmak.

harlamak *(nsz)* harlı bir biçimde yanmak. **2.** *mec.* öfkelenerek bağırmak.

harlı *s.* ateşli, kuvvetli yanan.

harman *a. Far.* **1.** ekinlerin taneleriyle diğer bölümlerinin ayrılması **2.** bir işin yapıldığı yer ya da mevsim **3.** bir çok türden alınan parçalarla yeni bir bileşim oluşturma. **Harman sonu.** Harmandan sonra kalan toprakla karışık tahıl, bir işten sonra elde kalan.

harmandalı *b. a.* bir çeşit halk oyunu.

harmani *a. (harma:ni)* tüm bedeni saran, kolsuz, bir çeşit üst giysisi, pelerin.

harmanlamak *(-i)* **1.** harman etmek. **2.** bir çember biçiminde dolaşmak. **3.** büyük bir eğri çizerek ilerlemek *(gemi).*

harp,-bi *(I) a.Ar.* savaş.

harp, -pı *(II) a. Fr. müz.* dik tutularak parmakla çalınan, telli, büyük bir müzik aracı, arp.

hars *a. Ar.* **1.** tarla sürme. **2.** kültür, ekin.

hart *be.* birden, sert bir biçimde. **hart hurt** ağız dolusu ısırarak.

hartama *a. hlk.* kiremit yerine kullanılan ya da kiremit altına konulan ince tahta.

has *s. Ar.* **1.** özgü, ilgin. **2.** katışıksız, en iyisi. **3.** *mec.* en iyi özellikleri kendinde bulunduran *(kimse).* **4.** *a. tar.* Osmanlı Devleti'nde yüz bin akçeyi aşan dirlik.

hasar *a. Ar.* kırılma, dökülme, yıkılma gibi zarar.

hasarlı *s.* hasara uğramış, zarar görmüş.

hasat,-dı *a.* **1.** ekin biçme, ürün kaldırma. **2.** ekme biçmeden elde edilen ürün.

hasbelkader *b. be. Ar.* rastlantı sonucu.

hasbıhal *b. a. (hasbıha:l) Ar.* konuşma, söyleşi, sohbet. **hasbıhal etmek** söyleşide bulunmak, konuşmak.

haset,-di *a. Ar.* çekememek, kıskançlık. **hasetlik etmek** kıskanmak, çekememek.

hasetlik,-ği *a.* çekememezlik, kıskançlık.

hâsıl *s. (ha:sıl) Ar.* olan, ortaya çıkan. **hâsıl olmak** ortaya çıkmak, türemik.

hâsıla *a. (ha:sıla) Ar.* verim, bir işten elde edilen sonuç.

hâsılat, -tı *ç. a. (ha:sılat) Ar.* ürün, gelir, kazanç.

hâsılı *be. (ha:sılı) Ar.* sözün kısası, kısaca.

hasım,-smı *a. Ar.* **1.** düşman. **2.** dava, yarış ya da oyunda karşı taraf.

hasımlık,-ğı *a.* **1.** hasım olma durumu. **2.** düşmanlık.

hasır *a. Ar.* saz, kabuk gibi nesnelerden örülmüş tavan ya da taban yaygısı. **2.** *s.* bu örgülerden yapılmış. **hasır altı etmek** bir işi isteyerek ve haksız olarak yürütmemek.

hasırcı *a.* hasır ören ya da satan kimse.

hasırlamak *(-i)* hasırla kaplamak, hasır döşemek.

hasırlı *s.* hasırla kaplanmış.

hasis *s. (hasi:s) Ar.* **1.** kısmık, cimri. **2.** *mec.* bayağı, alçak.

haslet,-ti *a. Ar.* yaratılıştan getirilen özellik, huy, yapı.

hasret,-ti *a. Ar.* özlem. **hasret çekmek** özlem duymak. **hasret gitmek** kavuşamadan ölmek. **hasret kalmak** özlemek. **hasretini çekmek** bir şeyi elde edememenin üzüntüsünü duymak.

hasretli *s.* özleyen, özlemli.

hasretmek *(-,-e)* bir nesneyi birine ayırmak, vermek.

hassa *a. Ar.* özellik, özgülük. **Hassa askeri.** Hükümdarı korumakla görevli asker sınıfı.

hassas *s. (hassa:s) Ar.* **1.** duyguları algılayan. **2.** duyarlı, içli, çabuk duygulanan. **3.** hemen etkilenen. **4.** çok doğru ve aksamadan çalışan (*makine, aygıt*).

hassasiyet *(hassa:siyet) a. Ar.* duygululuk, duyarlık.

hasseten *be. (ha'sseten) Ar.* özellikle, ayrıca, bilhassa.

hasta *s. ve a. Far.* **1.** sağlığı bozulmuş olan, sayrı. **2.** *tkz.* akıl dengesi bozuk olan. **hastası olmak** bir şeye çok düşkün olmak.

hasta bakıcı *b. a.* hastalara bakan, hizmet eden görevli.

hastahane, hastane *b. a. (hastaha:ne) Far.* hastaların yatırılarak bakıldığı sağlık kurumu. **hastaneye kaldırmak** bakım için hastaneye yatırmak.

hastanelik,-ği *s.* hastaneye yatırılıp ba-kılacak durumda olan. **hastanelik etmek** aşırı ölcüde dövmek. **hastanelik olmak** çok dayak yemek, çok hastalanmak ya da yaralanmak.

hastalanmak *(nsz)* hasta olmak, sağlığı ve esenliği gitmek.

hastalık,-ğı *a.* **1.** sağlığın bozulması, sayrılık. **2.** *mec.* aşırı düşkünlük, tutku.

hastalıklı *s.* sağlığı bozulmuş, vücut direnci azalmış, güçsüz.

hâşâ *ünl. (hâ:şâ:) Ar.* **1.** bir durum ya da davranışın onaylanmadığını bildirir: *Hâşâ, ben almadım!* **2.** dince yasaklanan bir davranış ileri sürüldüğünde: *Hâşâ, oruç tutmanın gereksiz olduğunu ileri sürdüğü....* **hâşâ, sümme hâşâ!** öyle olamaz.

haşarat,-tı *ç. a. (haşara:t) Ar.* **1.** böcekler. **2.** *mec.* değersiz ve zararlı kimseler.

haşarı *s.* **1.** çok yaramaz, ele avuca sığmaz *(çocuk).* **2.** huysuz, azgın *(hayvan).*

haşarılaşmak *(nsz)* haşarı davranışlarda bulunmak.

haşarılık,-ğı *a.* yaramazlık, huysuzluk, azgınlık.

haşat,-tı *s. argo* **1.** bozuk, kötü. **2.** yorgun, bitkin. **haşatı çıkmak** çok yorulmak, bitkinleşmek.

haşere *a. Ar.* böcek.

haşhaş *a. Ar. bot.* kapsüllerinden afyon, tohumlarından yağ çıkarılan yıllık, otsu bir bitki.

haşırdamak *(nsz)* kâğıt, sertçe kumaş gibi nesneler sürtünürken, boğuk ve kalın sesler çıkarmak.

haşır haşır *be.* haşırtılı sesler çıkararak.

haşırtı *a.* haşırdarken çıkan ses.

haşin *s. Ar.* sert, kırıcı.

haşinleşmek *(nsz)* kırırcı olmak, gönül kırıcı olmak.

haşir,-şri *a. Ar.* **1.** bir araya gelme, toplanma. **haşir neşir olmak** kaynaşmak, bir araya gelmek.

haşlama *a.* **1.** haşlamak işi. **2.** *a.* haşlama yemeği. **3.** *s.* haşlanarak pişirilen.

haşlamak *(-i)* **1.** üstüne kaynar su dökmek ya da kaynar suya daldırmak. **2.** suda kaynatarak pişirmek. **3.** kaynar sıvı ile teni yakmak. **4.** *mec.* paylamak, azarlamak.

haşmet, -ti *a. Ar.* gösteriş, çalım, görkem.

haşmetli *s.* **1.** görkemli, güçlü. **2.** hükümdarlara verilen unvan.

hat,-tı *a. Ar.* **1.** çizgi **2.** yazı. **3.** uğranılan yerlerin tümü, yol. **4.** elektrik kablo düzeni. **5.** telefon, televizyon gibi araçlarda iletişim sağlayan, yol, kanal. **6.** beden biçimi. **7.** yüz çizgileri, **hat çekmek** telefon, telgraf, kablolu yayın gibi düzenlerde bağlantı tel ya da kablolarını çekip bağlamak.

hata *a. (hata:) Ar.* **1.** yanlışlık, yanılgı **2.** suç, kusur. **hata etmek** yanılgıya düşmek. **hataya düşmek** yanılmak.

hatıl *a. Ar.* duvarı sağlamlaştırmak için taş örgüler arasına yatay olarak yerleştirilen kalas.

hatır *a. Ar.* **1.** akılda tutma, hafıza, zihin. **2.** gönül, yürek, iç. **3.** birine karşı duyulan sevgi, saygı. **4.** durum, hâl: *Hatırını sordu mu?* **hatır almak** gönül almak. *hatır için* gönlü olsun diye. **hatırı kalmak** gücenmek. **hatırı sayılır olmak** çokça olmak. **hatırına gelmek** hatırlamak. **hatırında kalmak** unutmamak, hatırlamak. **hatırında tutmak** unutmamak. **hatırını hoş etmek** sevindirmek. **hatırını kırmak** gücendirmek. **hatırını saymak** saygı göstermek. **hatırını sormak** gönlünü almak.

hatıra *a. (ha:tıra) Ar.* **1.** anı, geçmişten akılda kalan iz. **2.** andaç, anmalık, yadigâr.

hatırat,-tı *ç. a. (ha:tırat) Ar.* anılar.

hatırlamak *(-i)* akla getirmek, anımsamak.

hatırlanmak (nsz) anımsanmak, hatıra gelmek.

hatırlatmak *(-i,-e)* anımsatmak, hatırlamasını sağlamak, uyartmak.

hatırlı *s.* **1.** etkili, saygın, hatırı sayılır.

hatırşinas *b. s. (hatırşina:s) Ar. Far.* saygılı, hatır sayan.

hatim,-tmi *a. Ar.* **1.** bitirme, sona erdirme. **2.** Kuran'ı sonunan dek okuma. **hatim indirmek** Kuran'ı başından sonunan kadar okuyup bitirmek.

hatip,-bi *a. Ar.* **1.** konuşmacı, söz söyleyen. **2.** bir topluluk karşısında düzgün ve etkili konuşmasıyla topluluğu etkileyen, düşünceyi benimseten kimse. **3.** camilerde hutbe okuyan görevli.

hatmetmek *(-i)* **1.** sona erdirmek, bitirmek. **2.** Kran'ı sonuna kadar okumak.

hatta *bağ. (ha'tta:) Ar.* ayrıca, bile, hem de, üstelik.

hattat, -tı *a. (hatta:t) Ar.* **1.** elle güzel yazı yazan sanatçı **2.** hattatlık yapan kimse.

hattatlık, -ğı *a.* elle yazı yazma sanatı.

hatun *a. (ha:tun) Far.* **1.** kadın. **2.** hanım, bayan. **3.** eş, karı.

hava *a. Ar.* **1.** yerküreyi saran; renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı. **2.** meteorolojik olayların tümü. **3.** gökyüzü. **4.** çevreyi kuşatan boşluk. **5.** müzik yapıtlarında çeşit: *oyun havası.* **6.** âlem, keyif. **7.** ortam, durum. **8.** *mec.* anlamsız, sonuçsuz. **9.** alım, çekim, cazibe. **hava almak** umduğunu bulamamak. **hava basmak** büyüklenmek. **hava kapanmak** bulutlanmak. **hava kararmak** gökyüzü bulutlanmak. **havadan** emeksiz, açıktan. **havadan sudan konuşmak** dereden depeden konuşmak. **havasını bulmak** neşelenmek. **havaya gitmek** çabası boşa gitmek **havaya pala sallamak** gereksiz çaba harcamak. **havaya uçmak** boşa gitmek. **havayı bozmak** topluluğun mutluluğunu bozmak, neşesini kaçırmak.

hava alanı *b.a.* uçakların inip kalkmasına yarayan, düz, asfaltlanmış alan.

hava bilgisi *b. a.* meteoroloji.

havacı *a.* **1.** hava taşıma işlerinde görevli kimse. **2.** hava kuvvetlerine bağlı asker.

havacıva *b. s. tkz.* boş, değeri ve önemi olmayan.

havadar *s. Ar. Far.* havası temiz ve bol olan, yeleken

hava değişimi *b. a.* hastaların çabuk iyileşmeleri, yorgunlukların giderilmesi için yapılan yer değişikliği.

havadis *a. (hava:dis) Ar.* ilgiyle karşılanacak haber.

hava gazı *b. a.* **1.** maden kömüründen çıkarılan, ısı ve ışık kaynağı olarak kullanılan yanıcı gaz. **2.** *argo* boş söz, anlamsız, önemsiz şey.

havaî *s. (hava:î:) Ar.* **1.** hava ile ilgili. **2.** mavi renkte olan. **3.** *mec.* dilediği gibi yaşayan, uçarı. **4.** değersiz, boş. **havaî fişek** törenlerde, şenliklerde yakılarak havaya fırlatılan, renkli ışıklar saçan fişek.

hava küre *b. a. coğ.* yer çevresinde bulunan hava yuvarı.

havalandırmak *(-i)* bir yerin temiz hava almasını sağlamak.

havalanmak *(nsz)* **1.** temiz hava alması sağlnmak. **2.** yerden ayrılıp göğe doğru ilerlemek. **3.** *mec.* yerinde duramaz duruma gelmek.

havale *a. (hava:le) Ar.* **1.** bir işi birine devretme, aktarma. **2.** başka birine gönderilen para. **3.** çarpıntılı, kimi zaman ateşli olabilen hastalık. **4.** yüksek ve büyük görünüşü olma: *havaleli yük.* **havale etmek 1.** ısmarlamak, aktarmak. **2.** yollamak, göndermek. **havale gelmek** bayılma ve çarpıntı belirtileri görülmek.

havaleli *s.* **1.** havalesi olan. **2.** gereğinden yüksek ve çok yüklenmiş.

havalı *s.* **1.** bir biçimde havası olan. **2.** iyi, temiz havası olan. **3.** *mec.* bir işi gereği gibi önemsemeyen. **4.** göz alıcı,

çekici. **5.** *tek.* hava gücüyle çalışan. **havalı fren** hava basıncıyla çalışan fren.

havali *a. (hava:li) Ar.* çevri, yöre, dolay.

hava limanı *b. a.* **1.** bir yerde bulunan, hava ulaşımına yeterli iş kuruluşlarının tümü. **2.** bu kuruluşların işletilmesi ve geliştirilmesini sağlamakla görevli kuruluş.

havan *a. Far.* içinde bir şeyler dövülmeye yarayan kap. **havanda su dövmek** boşuna uğraşmak.

havaneli *b. a.* havanda bir şey dövmeye yarayan tokmak.

havari *a. (hava:ri) Ar.* **1.** yardımcı. **2.** Hz. İsa'nın on iki yardımcısından her biri. **3.** *mec.* bir önderin düşüncelerini yayan kimse.

hava yolu *b. a.* hava taşıtlarının uçuşları sırasında izlemek zorunda oldukları çizgi. **Hava yoluyla.** Uçakla.

hava yuvarı *b. a. coğ.* yer yuvarlağını kaplayan hava örtüsü, atmosfer.

havlamak *(nsz)* ürümek, bağırmak *(köpek).*

havlu *a.* **1.** kurulanmaya yarayan pamuklu kumaş. **2.** avlu, bahçe.

havra *a. İbr.* **1.** Yahudi tapınağı, sinegog. **2.** *mec.* çok gürültülü yer.

havsala *a. Ar.* **1.** kuş kursağı **2.** *anat.* leğen kemiği. **3.** beynin bir olayı anlama ve kavrama yeteneği. **havsalası almamak** aklı kabul etmemek.

havuç,-cu *a. Far. bot.* koni biçiminde kökü için yetiştirilen, sebze olarak kullanılan, vitamince zengin bir bitki.

havut,-du *a. Ar.* deve semeri. **deveyi havuduyla yutmak** herkesin gözü önünde büyük hırsızlık yapmak.

havuz *a. Ar.* **1.** içine su doldurulan, üstü açık geniş yer. **2.** *den.* gemi onarılan deniz bölümü.

havuzlamak*(-i)* gemiyi onarmak için havuza çekmek.

havya *a. Ar.* kaynak ve lehim işlerinde kullanılan ucu bakır araç.

havyar *a.* tuzla hazırlanmış, yarı meze durumunda mersin balığı yumurtası.

havza *a. Ar.* **1.** *coğ.* dağ ya da tepelerle sınırlı, suları aynı ırmak, deniz ya da göle dökülen bölge. **2.** maden bölgesi.

hay *ünl.* iyi dilek, şaşma, azarlama, sevinç bildirmede kullanılır. **hayı gitmek vayı kalmak** gençliğini, diriliğini yitirmiş olmak. **Haydan gelen huya gider.** Kolay kazanılan malın sonu yoktur.

haya *a. Far.* er bezi.

hayâ *a. (haya:) Ar.* utanç, ar, sıkılma. utanma. **hayâ perdesi yırtılmak** utanmazlaşmak, arsızlaşmak.

hayal,-li *a. (haya:l) Ar.* **1.** tasarlanan, özlenen şey, düş, imge. **2.** *psikol.* algılanan bir şeyin zihinde yarattığı benzeri. **3.** görüntü. **4.** gölge. **5.** resimlerle oynatılan oyun. **Hayal gibi.** İnce, hoş. **hayal etmek** zihinde canlandırmak **hayal kurmak** özlenen şeyi düşünmek. **hayale kapılmak** umutlanmak. **hayalinden geçirmek** düşünmek.

hayalet, -ti *a. (haya:let) Ar.* **1.** gerçekte olmayan, görüldüğü sanılan peri, hortlak gibi görüntüler. **2.** olmadığı halde görüldüğü sanılan şey. **3.** belli belirsiz görünen, gölge.

hayâlı *s. (haya:lı)* sıkılan, utanan, arlı.

hayalî *s. (haya:li:) Ar.* **1.** hayal ürünü olan. **2.** *a.* Karagöz oyununu oynatan kimse.

hayalperest, -ti *b. a. ve s. Ar. Far.* düşçü, sürekli hayal kuran.

hayâsız *s. (hayâ:sız)* utanmayan, sıkılmayan, arsız.

hayâsızca *be. (hayâ:sızca)* utanmadan, arlanmadan, sıkılmadan.

hayâsızlık,-ğı *a.* utanmazlık, arsızlık, sıkılmazlık.

hayat, -tı *a. Ar.* **1.** yaşam, dirim. ömür, doğumdan ölüme kadar geçen süre. **2.** yaşantı, içinde yaşanılan tüm koşullar. **3.** canlılığı gösteren kaynaşma. **4.** yaşam öyküsü. **Hayat adamı.** Her güçlüğü yenmesini bilen. **Hayat arkadaşı.** Karı kocadan biri. **Hayat mücadelesi.** Yaşam çabası. **Hayat vermek.** Canlandırmak. **Hayata atılmak.** Kendi yaşamını sürdürecek çalışmalara başlamak. **hayatı kaymak** *mec.* çok kötü duruma düşmek. **hayatını kazanmak** geçimini sağlamak. **hayatını yaşamak** dilediğince yaşam sürdürmek. **hayatta olmak** yaşıyor olmak.

hayatî *s. (haya:ti:) Ar.* yaşamla ilgili, önemli.

hayatiyet, -ti *a. (haya:tiyet) Ar.* canlılık, yaşama gücü.

haybe *s. argo* boş, anlamsız. **haybeye kürek çekmek** boşuna uğraşmak.

haybeci *s. argo* el sırtından geçinen, işsiz, güçsüz.

haydi, hadi *ünl.* **1.** isteklendirme çabuklaştırma için: *Hadi canlar!* **2.** onama bildirir: *Hadi öyle olsun.* **3.** olasılık bildirir: *Hadi on sene.* **Haydi haydi.** Çok çok. **Hadi canım sen de!** Böyle şey olmaz. **Hadi oradan!** Çekil git!

haydut, -du *a. Mac.* **1.** eşkıya, silâhlı soyguncu. **2.** *tkz.* yaramaz, ama sevimli *(çocuk).* **haydut gibi** korkutucu, iri yarı. **haydutluk etmek** haydut gibi davranmak.

hayhuy *a. Far.* **1.** büyük gürültü ve hareketlilik **2.** *mec.* boş ve sonuç vermeyen uğraşı.

hayıf, yfı *a. Ar.* **1.** haksızlık, acımasızlık. **2.** üzülme, acınma.

hayıflanmak *(-e)* acımak, üzülmek, yerinmek.

hayın *a. hlk.* hain, kötü.

hayır,-yrı *a. Ar.* **1.** iyilik, karşılık beklemeden yapılan yardım. **2.** *s.* iyi, faydalı. **hayır etmemek** etkilememek, yaramamak. **hayır görmemek** yarar görmemek. **hayır işlemek** iyilik yapmak. **hayır kalmamak** çok bozulmak. **Hayır yok.** Yararlı değil. **hayra yormak** sonunun iyi olmasını dilemek. **hayırı dokunmak** iyiliği olmak. **hayırla anmak** iyiliğini söylemek.

hayır *(II) be. Ar.* öyle değil, olmaz. **hayır dememek** geri çevirmemek.

hayırdua *b. a. (hayırdua:)* iyi dilek. **hayırdua etmek** iyi dilekte bulunmak.

hayırhah *s. (hayırha:h) Ar.* iyilik isteyen, iyiliksever.

hayırlaşmak *(nsz,-le)* bir konuda anlaştıktan sonra iyi dileklerde bulunmak.

hayırlı *s.* yararı olan, yararlı. **2.** iyi, uğurlu. **Hayırlısı olsun.** İyisi olsun.

hayırperver *b. s. Ar. Far.* iyiliksever, yardımsever.

hayırsız *s.* **1.** hayırlı olmayan, yararı dokunmayan. **2.** bağlılığını yitirmiş. vefasız.

haykırış *a.* **1.** bağırma, haykırma. **2.** bağırma sesi.

haykırmak *(nsz)* **1.** yüksek sesle bağırmak. **2.** yüksek sesle çağırmak, seslenmek.

haylaz *s.* **1.** hoşa gitmeyen davranışlarda bulunan. **2.** çalışmayan, tembel, aylak.

haylazlaşmak *(nsz)* yaramaz, tembel bir duruma gelmek.

haylazlık, -ğı *a.* tembellik, yaramazlık. **haylazlık etmek** haylazca davranışlarda bulunmak.

hayli *s. Far.* oldukça çok, epey. **2.** *be.* oldukça.

hayran *s. Ar.* **1.** hayranlık duyan, çok beğenen. **2.** *a.* beğenen kimse. **hayran olmak** çok beğenmek.

hayranlık,-ğı *a.* hayran olma. **2.** *mec.* tutku, aşırı istek. **Hayranlıkla.** Çok beğenerek.

hayrat, -tı *ç. a. (hayra:t) Ar.* hayır kazanmak için yapılan iyilikler. **2.** halkın ortak yararlanması için yaptırılan okul, çeşme gibi şeyler.

hayret, -ti *a. Ar.* beklenmedik bir olay karşısında duyulan şaşkınlık, şaşırma. **hayret etmek** şaşırmak. **hayrete düşmek** çok şaşırmak. **hayretle** şaşkınlıkla. **hayrette bırakmak** şaşmasına neden olmak.

hayrola *b. ünl. (hay'rola) Ar.* Ne var, ne oluyor!

haysiyet, -ti *a. Ar.* **1.** değer, saygınlık. **2.** onur, onura saygı.

haysiyetsiz *s.* değersiz, saygın olmayan. **2.** onursuz, aşağılık.

haysiyetsizlik,-ği *a.* onursuzluk, değersizlik.

hayta *a. Ar.* **1.** *tar.* Osmanlı'larda eyalet askerlerinin uç boylarında görevli sınıflarından biri. **2.** *mec. s.* kabadayı, serseri. **haytalık etmek** serserice davranışlarda bulunmak.

hayvan *a. Ar.* **1.** duygu ve hareket yeteneği olan canlı. **2.** insandan farklı olarak akıl ve dilden yoksun olan canlı. **3.** *mec.* akılsız, duygusuz, kaba (insan). **Hayvan gibi.** Akılsız, duygusuz. **Hayvanlar koklaşa koklaşa, insanlar konuşa konuşa.** Konuşarak her sorun kolaylıkla çözülür.

hayvanat, -tı *ç. a. (hayva:na:t) Ar.* **1.** hayvanlar. **2.** hayvan bilimi, zooloji. **hayvanat bahçesi** hemen her çeşit hayvanın doğal ortamda bakıldığı, sergilendiği geniş bahçe.

hayvanca *s. ve. be.* çok kaba, hoyrat, akılsızca.

hayvancılık,-ğı *a.* evcil hayvan, bakma, besleme işi.

hayvanî *s. (hayva:ni:) Ar.* **1.** hayvansal, hayvanla ilgili. **2.** hayvana uygun, hayvanca.

hayvanlaşmak *(nsz)* insanlık özelliklerini yitirmek, kabalaşmak.

hayvanlık,-ğı *a.* **1.** hayvan olma. **2.** *mec.* hayvanca davranma. **hayvanlık etmek** çok kaba davranmak.

hayvansal *s.* **1.** hayvanla ilgili. **2.** hayvandan elde edilen, hayvanî.

haz,-zzı *a. Ar.* **1.** hoşlanma. **2.** duygulanma, sevinç duyma. **3.** coşku. **haz duymak** hoşlanmak, sevmek. **haz vermek** hoşlanmasını sağlamak.

hazakat,-ti *a. (haza:kat) Ar.* bakım ve tedavide ustalık, uzmanlık.

hazan *a. (haza:n) Ar.* sonbahar, güz.

hazar *a. Ar.* savaş dışı zaman, barış.

Hazar *öz. a. Ar.* Hazar Denizi çevresinde yaşamış bir Türk boyu, bu boya bağlı kimse.

hazım, -zmı *a.* **1.** sindirim, sindirme. **2.** benimseme, kabullenme. **hazmetmek** içine sindirmek, içine atmak.

hazımlı *s. mec.* **1.** her şeyden etkilenmeyen, içi geniş. **2.** katlanan, kabullenen.

hazımsız *s.* **1.** sindirim düzeninde bozukluk olan. **2.** *mec.* kolay kabullenmeyen, karşı çıkan, içi dar. **3.** *mec.* çekemeyen, kıskanç.

hazır *a. Ar.* **1.** bir iş için gereken tüm şeyleri yapmış olan. **2.** kullanılacak her şeyi çalışır duruma getirmiş. **3.** alıcı bekleyen.**4.** *be.* eylemin fırsat sayıldığını belirtir: *Hazır gelmişken, parayı da ver.* **hazır etmek** hemen kullanılacak biçime getirmek. **hazır olmak** her şeyi tamamlamış bulunmak. **hazıra dağlar dayanmamak** hazıra bir şeyler eklenmediğinde çabuk bitmek. **hazıra konmak** başkasından kalanı ele geçirmek. **hazırdan yemek** elindekini harcamak.

hazırcevap, -bı *b. s. (hazırceva:p) Ar.* gerekli yerinde yanıtlar veren.

hazırcı *a.* **1.** hazır giysi satan kimse. **2.** *mec.* çalışmadan yaşamak isteyen kimse.

hazırcılık,-ğı *a.* hazır yemeye düşkün olmak, hazırcı işi yapmak.

hazırlamak *(-i)* **1.** bir şeyi yararlanılacak biçime getirmek. **2.** gerçekleştirmek. **3.** önceden düzenlemek: *yarış hazırlamak.* **4.** gelecek için önlem almak. **5.** yol açmak, neden olmak.

hazırlanmak *(nsz)* **1.** kendini hazırlamak. **2.** bir şeyi hazır duruma getirilmek.

hazırlatmak *(-i,-e)* hazır duruma getirtmek.

hazırlık,-ğı *a.* bir işe hazır olmak için gereken şeyler ya da alınacak durumlar. **hazırlık yapmak** hazır olmak için gerekenleri yapmak, önlemleri almak.

hazırlıklı *s.* gerekli hazırlığını yapmış olan. **hazırlıklı olmak** hazırlanmış duruma gelmek.

hazırlop, -pu *b. s.* sarısı katılaşacak kadar kaynatılmış *(yumurta).* **2.** *mec.* başkaları tarafından sağlanmış, emeksiz, zorluksuz.

hazin *s. (hazi:n) Ar.* acıklı, dokunaklı, hüzünlü.

hazine *a. (hazi:ne) Ar.* **1.** altın, gümüş, plâtin gibi değerli eşya yığını. **2.** değerli eşyanın saklandığı yer. **3.** devlet parası, malı ve bunların saklandığı yer. **4.** kaynak. **5.** değer ve önem verilen kimse.

hazinedar *b. a. (hazi:nedar) Ar. Far.* hazineyi bekleyen, yöneten kişi.

haziran *a. (hazi:ran) Ar.* yılın altıncı ayı.

hazmetmek *(-i)* **1.** sindirmek. **2.** *mec.* hoşuna gitmeyen bir şeye karşılık vermemek, içine sindirmek. **3.** *mec.* sabretmek, dayanmak.

hazne *a. Ar.* **1.** hazine. **2.** depo, bir şeyin biriktirildiği yer. **3.** döl yatağı, yumurtalık.

hazret, -ti *a. Ar.* **1.** ulu sayılan kişilerin adlarının başına getirilir: *Hazreti Ali.* **2.** seslenme sözü olarak: *Hazret şu*

parayı al. **3.** *mec.* adı söylenmeyen bir kimse anılırken: *Hazret gelme dedi.*

he *İt. hlk.* evet, tamam. **he demek** onamak, olumlu bulmak.

heba *a. (heba:) Ar.* işe yaramama, boşa gitme. **heba etmek** boşuna tüketmek. **heba olmak** boşa gitmek.

hece *a. Ar.* ağzın tek hareketiyle çıkan ses. **Hece vezni.** Mısralarda eşit sayıda hece bulunması düzenine dayalı ölçü.

hececi *a. ve. s.* yapıtlarında hece ölçüsünü kullanan sanatçı.

hecelemek *(-i)* bir sözcüğün hecelerini birer birer söylemek.

hedef *a. Ar.* **1.** vurmak üzere nişan alınan nokta. **2.** *mec.* amaç, erek. **hedef almak** bir kimseyi yıpratmak amacıyla karşısına almak. **hedef olmak** istenmeyen bir davranışa uğramak.

heder *a. Ar.* **1.** boşa gitme, karşılığını alamama. **heder etmek** boşuna tüketmek. **heder olmak** boşa harcanmak, boşa gitmek.

hediye *a. Ar.* **1.** armağan. **2.** *mec.* kutsal şeyler için fiyat, eder. **hediye etmek** armağan olarak bağışlamak.

hediyelik,-ği *s.* **1.** hediye verilecek değerde olan. **2.** *a.* hediye olarak hazırlanmış.

hegemonya *a. Yun.* bir devletin başka bir devlet üzerindeki siyasal baskısı.

hekim *a. Ar.* insanların hastalıklarını tanıyan, hastalıkları ilâç ya da bazı araçlarla tedavi eden, sağlık görevlisi, doktor, tabip.

hektar *a. Fr.* yüz ar değerinde alan ölçüsü birimi.

hektogram *b. a. Fr.* yüz gramlık ağırlık ölçüsü birimi.

hektolitre *b. a. Fr.* yüz litrelik sıvı ölçüsü birimi.

hektometre *b. a. Fr.* yüz metrelik uzunluk ölçüsü birimi.

helâ *a. (helâ:) Ar.* yüznumara, ayakyolu, kenef, tuvalet.

helâk,-ki *a. (helâ:k) Ar.* **1.** yok olma, ölme, öldürme. **2.** *mec.* aşırı derecede yorma, bitkinleştirme. **helâk etmek 1.** öldürmek, yok etmek. **2.** bitkin duruma getirmek, ezmek. **helâk olmak 1.** ölmek **2.** yorulmak, bitkinleşmek.

helâl,-li *s. (helâ:l) Ar.* **1.** din kurallarına uyan, yasaklanmamış olan. **2.** *a. mec.* nikâhlı. **3.** *mec.* yasa ve kurallara uygun: *helâl kazanç.* **helâl etmek** hakkını bağışlamak.

helâllaşmak *(-le)* haklarını birbirine bağışlamak.

hele *bağ.* **1.** özellikle, her şeyden önce. **2.** uyarma, korkutma bildirir: *Hele bir gönderme!..* **3.** sonunda anlamında: *Hele gelebildin!..* **Hele şükür.** Çok şükür.

helecan *a. Ar.* yürek çarpıntısı, çarpıntı.

Helen *öz. a. Fr.* Grek, Yunan.

Helenist *öz. a. Fr.* Grek kültürü, tarihi, dili ve edebiyatı uzmanı.

Helenizm *öz. a. Fr.* **1.** Grek uygarlığı, sanatı, dil ve edebiyatı. **2.** Grekçe anlatım.

helezon *a. Yun.* kıvrımlı, sarmal.

helezonlaşmak *(nsz)* sarmal biçime gelmek, kıvrımlaşmak.

helikopter *a. Fr.* tepeden pervaneli, dar alanlardan da inip kalkan bir hava taşıtı.

helis *a. Fr. mat.* bir silindirin ana doğrularını, değişmeyen bir açı altında kesen eğri.

helva *a. Ar.* şeker, yağ, un ya da irmikle yapılan bir tür tatlı.

helvacı *a.* helva yapan ya da satan kimse.

hem *bağ, be.* **1.** özellikle, zaten, bir de anlamında. **2.** ikici tümceyi birinci tümceye bağlar. **3.** benzer ya da karşıt anlamları bağlar. **Hem kaçar, hem davul çalar.** Çekinir görünür ama yapar. **Hem kel, hem fodul.** Eksikliklerini görmez, üstünlük taslar. **Hem nalına hem mıhına.** İki yanı da destekler. **Hem suçlu hem güçlü olmak.** Kendisi suçlu olduğu halde başkasını suçlamak. **hem ziyaret hem ticaret** gelmişken bazı işleri de görmek.

hemayar *b. s. Far.* eşit, denk.

hemcins *b. s. Far. Ar.* soydaş, türdeş, aynı cinsten.

hemdert, -di *b. s. Far. Ar.* dert ortağı.

hemen *be. Far.* gecikmeden, şimdi, çabucak. **2.** yalnız, sadece. **Hemen hemen.** Az sonra, neredeyse, yaklaşık.

hemencecik *be.* anında, çok çabuk.

hemfikir,-kri *b. s. Far. Ar.* aynı görüşte olan, oydaş.

hemhâl *b. s. (hemha:l) Far. Ar.* aynı durumda olan.

hemhudut *b. s. Far. Ar.* aynı sınırda olan, sınırdaş.

hemodiyaliz *a. Fr. tıp* özel zarından süzerek zehirli atıklardan kanı temizleyen aygıt.

hemofili *a. ve s. Fr. tıp* kanaması dinmeme hastalığı.

hempa *a. Far.* özellikle kötü işlerde birlikte çalışan kimse, omuzdaş

hemşehri *b. a. Far.* **1.** aynı ilden olan kimse, memleketli. **2.** arkadaş.

hemşire *a. Far.* **1.** bacı, kız kardeş. **2.** öğrenimli hastabakıcı kadın ya da kız.

hemşirelik,-ği *a.* **1.** kız kardeşlik. **2.** hasta bakıcılık.

hemzemin *b. s. Far.* aynı düzeyde olan. **Hemzemin geçit.** Kara yoluyla aynı düzeyde olan demir yolu geçidi.

hendek, -ği *a. Ar.* uzunlamasına kazılmış derin çukur.

hendese *a. Ar.* geometri.

hengâme *a. (hengâ:me) Far.* kavga, gürültü patırtı.

hentbol *a. İng. sp.* el topu.

henüz *be. Far.* **1.** az önce, yeni. **2.** hâlâ, daha.

hep *be.* **1.** tüm olarak, bütün, **2.** sürekli, her zaman. **Hep beraber.** Birlikte. **Hep birden.** Toplu olarak.

hepatit,-ti *a. Fr. tıp* sarılık.

hepsi,-ni *ad.* tümü, tamamı, bütünü.

her *s. Far.* hepsi: *her hayvan, her ülke.* **Her aşın kaşığı.** Her işe karışan. **her boyaya girip çıkmak** her çeşit işi denemek. **her derde deva** her soruna çözüm bulan. **her kafadan bir ses çıkmak** düzensiz, kuralsız konuşmalar yapılmak. **Her kuşun eti yenmez.** Davranışları kişilere göre ayarlamalıdır. **her tarakta bezi olmak** çok değişik işlere girmiş olmak. **her telden çalmak** her konudan anlar görünmek. **Her inişin bir yokuşu vardır.** Yaşam bir çizgide gitmez. **Her zaman.** Sürekli, daima.

hercaî *s. (herca:i:) Far.* kararsız, değişken, satıcı, gelgeç.

hercümerç, -ci *b. s. Far.* allak bullak, karmakarışık, alt üst. **hercümerç etmek:** alt üst etmek, yıkıp dağıtmak.

herek,-ği *a.* asma gibi sarılgan bitkilere destek olarak dikilen çubuk.

hergele *a. Far.* **1.** yabanıl yaşayan at ya da eşek sürüsü. **2.** *mec.* görgüsüz, terbiyesiz kimseler.

her hâlde *b. be.* büyük bir olasılıkla. **2.** kesinlikle, kesin olarak.

herhangi *b. s.* bilinmeyen, belli olmayan. rastgele.

herif *a. Ar.* **1.** güven vermeyen, bayağı kişi. **2.** *tkz.* adam, erkek.

herk,-ki *a. hlk.* **1.** tarlayı sürmek. **2.** sürülen tarlayı bir yıl dinlenmeye bırakmak. **herk etmek** sürüp dinlenmeye bırakmak.

herkes *ad. Far.* **1.** insanların tümü. **2.** önüne gelen, olur olmaz kişiler. **Herkes kaşık yapar ama sapını ortaya getiremez.** Önemli olan işi kusursuz yapmaktır. **Herkesin tenceresi kapalı kaynar.** Kimse kimsenin durumunu bilemez. **Herkesin yorulduğu yerde han yapılmaz.** Kişiye göre kurallar değiştirilemez.

herze *a. Ar.* saçma, saçma söz, zevzeklik. **herze yemek** yersiz sözler söylemek.

hesap,-bı *a. Ar.* **1.** aritmetik. **2.** matema-tiksel işlem. **3.** alacak verecek durumu. **4.** bir şeye ya da bir kimseye ödeneceklerin tümü. **5.** oranlama, tahmin, **6.** bir işin başarılması için alıncak önlemlerin tümü. **hesap açmak 1.** bankaya para yatırmak. **2.** kredi açmak. **hesap çıkarmak** alacak vereceği ortaya koymak. **hesap etmek** düşünmek, tasarlamak. **hesap görmek** ödeşmek. **hesap sormak** sorguya çekmek. **hesaba gelmek** uygun olmak. **Hesaba gelmez.** Beklenmedik. **hesaba katılmak** göz önünde bulundurmak. **hesabı kapatmak** alacak verecek bırakmamak. **hesabını görmek** cezalandırmak. **hesapta olmamak** düşünülenlerin dışında olmak.

hesapçı *s.* **1.** tutumlu, hesabını iyi yapan. **2.** *a. ve s.* çıkarını kollayan.

hesaplamak *(-i)* **1.** hesap işlemini yapmak, çözmek. **2.** *mec.* bir şeyi ayrıntılı bir ölçüde düşünmek. **hesaplamak kitaplamak** iyice düşünmek.

hesaplaşmak *(nsz,-le)* **1.** karşılıklı alacak verecek durumunu saptamak. **2.** *mec.* kozlarını paylaşmak. **3.** tartışarak bir yargıya varmak.

hesaplı *s.* **1.** bütçeye uygun, ekonomik. **2.** tutumlu (kişi). **3.** plânlı, gerçekçi. **4.** *mec.* ölçülü davranışlarda bulunan. **hesaplı hareket etmek** ölçülü davranmak.

hesapsız *s.* **1.** hesabı tutulmayan. **2.** *mec.* çok sayıda olan. **3.** sonu belli olmayan. **4.** ölçüsüz, tutumsuz. **hesapsız kitapsız** sorumsuz, ölçüsüz.

hevenk,-gi *a. Far.* ipe gerilmiş ya da birbirine bağlanmış yaş meyve ya da sebze bağı.

heves *a. Ar.* **1.** istek, eğilim, arzu. **2.** gelip geçici istek. **heves etmek** bir şeye eğilimli olmak. **hevesine düşmek** çok istemek. **hevesi kursağında kalmak** imrendiği bir şeyi elde edememek. **hevesini almak** dileği şeye kavuşarak doymak. **hevesini kırmak** isteklerini engellemek.

heveslenmek *(-e)* çok istemek, eğilim duymak.

hevesli *s.* **1.** istek duyan, eğilimli **2.** bir işi zevk için yapan kimse, amatör, özengen. **Heveslisi.** Çok isteklisi.

hey *ünl.* seslenmek ya da ilgi çekmek için: *Hey arkadaş!* **2.** sitem, yakınma bildirir: *Hey koca dünya!* **Hey gidi.** Özlem ve acınma: *Hey gidi gençlik.*

heyamola *a. İt. den.* Haydi çek, gayret!

heybe *a. Ar.* içine öteberi koymaya yarayan çift gözlü torba. **2.** bağı omuza geçirilebilen tek gözlü çanta.

heybet, -ti *a. Ar.* **1.** korku ve saygı uyandıran görünüş. **2.** ululuk, büyüklük.

heybetli *s.* **1.** görünüşü saygı ve korku uyandıran. **2.** ulu, büyük.

heyecan *a. Ar.* **1.** korku, sevinç, üzüntü, kıskançlık gibi nedenlerle kişide oluşan güçlü ve geçici duygu. **2.** coşku, aşırı istek. **heyecan duymak** heyecanlanmak. **heyecan vermek** heyecanlanmasına neden olmak. **heyecana düşmek** heyecan duymak.

heyecanlandırmak *(-i)* heyecanlanmasına neden olmak.

heyecanlanmak *(nsz)* bir nedenle etkiye kapılmak, duygulanmak, coşmak,

heyecanlı *s.* **1.** kolay heyecanlanan. **2.** duygulandıran, coşturan. **3.** coşku ve istekle yapılan.

heyelân *a. (heyelâ:n) Ar.* toprak kayması, toprak göçü.

heyet, -ti *a. Ar.* kurul, ekip.

heyhat *ünl. (heyha:t) Ar.* yazık, çok yazık, kötü!

heykel *a. Ar.* taş, tunç, bakır, kil gibi maddelerden yontularak ya da kalıba dökülerek biçimlendirilen yapıt, yontu. **heykel gibi 1.** çok güzel, **2.** hareketsiz.

heykeltıraş *b. a. Ar. Far.* heykel yapan, yontucu, heykelci.

heyulâ *a. (heyu:lâ:) Ar.* korkutucu hayal. **Heyulâ gibi.** Çok iri, iri yapılı.

hezeyan *a. (hezeya:n) Ar.* **1.** saçmalama. **2.** sayıklama. **3.** sabuklama, dağıtma. **hezeyan etmek** saçmalamak.

hezimet, -ti *a. (hezi:met) Far.* büyük yenilgi, bozgun. **hezimete uğramak** büyük bir yenilgiye uğramak.

hıçkırık, -ğı *a.* **1.** boğazdan çıkan ve düzgün aralıklarla yinelenen ses. **2.** ağlarken çıkan tutukça ses. sürekli hıçkırma.

hıçkırmak *(nsz)* **1.** hıçkırık sesi çıkarmak. **2.** içten içten ağlamak. **Hıçkıra hıçkıra.** Hıçkırıklarla, çok hıçkırarak.

hıdiv *a. (hıdi:v) Ar. tar.* Osmanlı'lar döneminde Mısır valilerine verilen unvan.

hıdrellez *b. a. Ar.* **1.** geleneğe göre yazın başlangıcı sayılan 6 Mayıs günü. **2.** 6 Mayısta yapılan bayram.

hıfz *a. Ar.* **1.** saklama. **2.** akılda tutma, ezberleme. **hıfzetmek** saklamak.

hıfzıssıhha *b. a. (hıf'zıssıhha:) Ar.* **1.** sağlıklı yaşamak için alınması gerekli tüm önlemler. **2.** sağlık bilgisi.

hımbıl *a.* tembel, uyuşuk, avanak, salak.

hıncahınç *b. s. ve be.* ağzına kadar, dopdolu, tıka basa.

hınç,-cı *a.* öç almayı amaçlayan öfke, kin. **hıncını almak** öcünü almak.

hınçlı *s.* öfkeli, kinli.

hınzır *a. Ar.* **1.** domuz. **2.** *mec.* katı yürekli, acımasız. **3.** *mec.* şaka yollu: *Gelmedi hınzır!..*

hınzırca *s. ve be.* kurnazca, tilkice.

hınzırlık,-ğı *a. mec.* şakacılık, tilkilik. **hınzırlık etmek** sinirlendirici tavırlarda bulunmak.

hır *a.* kavga, dövüş, dalaş. **hır çıkarmak** dövüşmek, gürültü çıkarmak. **hırgür çıkarmak** ortalığı karıştırmak, kavga çıkarmak.

hırçın *s.* gereksiz yere kızgınlık eden, çabuk kızan.

hırçınlaşmak *(nsz)* hırçın davranışlarda bulunmak.

hırçınlık,-ğı *a.* hırçın davranış. **hırçınlık etmek** huysuzluk etmek.

hırdavat,-tı *ç. a. Ar. Far.* **1.** kilit, çivi, tel gibi metal eşya. **2.** önemsiz, gereksiz, eski eşya.

hırdavatçı *a.* hırdavat satan kimse, nalbur.

hırgür *b. a.* geçimsizlik, kavga dövüş, gürültü patırtı. **hırgür etmek** kavga çıkarmak.

hırıldamak *(nsz)* hırıltılı sesler çıkarmak.

hırıltı *a.* **1.** boğuk çıkan ses. **2.** *mec.* geçimsizlik, dalaş.

hırızma *a. (hırı'zma)* ayı gibi azgın hayvanların dudak ya da burunlarına geçirilen halka. **2.** küpe. **3.** süs olarak burna takılan altın ya da gümüş halka.

hırka *a. Ar.* **1.** önü açık, kollu, genellikle yünden dokunmuş üstlük giysi. **2.** dervişlerin giydikleri özel giysi. **hırkayı başına çekmek** çevresiyle ilişkilerini kesmek.

hırlamak *(nsz)* **1.** hırıltılı sesler çıkarmak. **2.** saldırmadan önce hırıltılar çıkarmak *(köpek)*. **3.** *mec.* kırıcı sözler söylemek.

hırlaşmak *(nsz,-le)* **1.** karşılıklı hırlamak *(köpek)*. **2.** *mec.* ağız dalaşına tutuşmak.

hırpalamak *(-i)* **1.** oğmak, örselemek. **2.** çokça dövmek. **3.** *mec.* itip kakmak, azarlamak, paylamak.

hırpanî *s. (hırpa:nî:) Ar.* derbeder, kılığı bozuk, bakımsız.

hırs *a. Ar.* **1.** aşırı istek, tutku. **2.** öfke, kızgınlık. **hırs bürümek** bir şeye aşırı tutulmak. **hırsını alamamak** hıncını gideremek. **hırsını yenmek** öfkelenmemek için kendini tutmak.

hırsız *a. ve s.* çalan, uğru. **Hırsız gibi.** Gizlice. **hırsıza yol göstermek** kötü işlere bilmeden yardımcı olmak.

hırt,-tı *s. argo* sersem, budala, aptal.

Hırvat *öz. a. İsl.* Hırvatistan'da yaşayan halk ve bu halktan olan kimse, bu halkla ilgili.

hısım *a.* soyca ya da evllik nedeniyle aralarında bağlılık bulunan kimse, akraba. **hısım akraba** uzak yakın tüm hısımlar.

hışıldamak *(nsz)* hışıltılı sesler çıkarmak.

hışıltı a. sürekli ve sert çıkan sesler.

hışıldatmak *(-i)* hışıltılı sesler çıkartmak.

hışım,-şmı *a.* kızgınlık, öfke, hiddet, **hışmına uğramak** kötülük görmek.

hışır *s.* **1.** iyice eskimiş. **2.** olmamış meyve. **3.** *argo* sersem, aptal. **hışırı çıkmak** çok yorulup bitkinleşmek.

hışırdamak *(nsz)* kâğıt, meşin gibi şeylerde sürtünür ya da katlanırken hışırtılı sesler çıkmak.

hışırdatmak *(-i)* hışırtı çıkartmak, hışırdamasını sağlamak.

hışırtı *a.* ince cisimler sürtünürken çıkardıkları sesler.

hıyanet, -ti *a. (hıya:net) Ar.* **1.** kutsal sayılan nesnelere el uzatma, kötülük etme. **2.** güveni kötüye kullanma, aldatma, satma, vefasızlık.

hıyar *a. bot.* sürüngen bir bitki ve onun iri ürünü, salatalık. **2.** *argo* görgüsüz, budala.

hıyarcık,-ğı *a. tıp* kasıktaki lenf bezlerinin iltihaplanması.

hız *a.* **1.** çabukluk, sürat. **2.** çaba, güç **3.** devinmeden doğan güç, şiddet. **4.** belli sürede alınan yol. **hız almak** geri çekilip birden fırlamak. **hız vermek** hızını artırmak, isteklendirmek. **hızını alamamak** yavaşlayamamak, yatışamamak.

hızar *a. Far.* tahta biçmeye yarayan büyük, dişli araç, bıçkı.

Hızır *öz. a. Ar.* **1.** halk arasında, ölümsüzlüğe kavuştuğuna inanılan ulu kişi. **2.** kurtarıcı, yardımcı. **hızır gibi yetişmek.** beklenmedik bir kişiden yardım almak.

hızlandırmak *(-i)* hız vermek, hızını artırmak.

hızlanmak *(nsz)* hız almak, hızı artmak.

hızlı *s.* **1.** çabuk, seri. **2.** *be.* güç kullanarak: *hızlı vurmak.* **3.** *be.* ivediklikle. **4.** *be.* yüksek sesle. **Hızlı sağanak tez geçer.** Hızla başlayan işler az sürer. **hızlı yaşamak** gününü gün ederek yaşamak.

hızma *a.* **1.** küpe **2.** süs olarak burna takılan halka.

hibe *a. Ar.* bağış, bağışlama. **hibe etmek** bir şeyi bağışlamak.

hicap,-bı *a. (hica:p) Ar.* utanma, sıkılma, utanç, ar. **hicap duymak** utanmak, arlanmak.

hiciv,-cvi *a. Ar.* yergi, ustalıklı eleştiri.

hicran *a. (hicra:n) Ar.* **1.** ayrılma, ayrılık. **2.** ayrılığın verdiği aşırı acı.

hicret, -ti *a. Ar.* **1.** göç. **2.** *tar.* Hazreti Muhammed'in Mekke'den Medine'ye gidişi. **hicret etmek** göçmek, göç etmek.

hicrî *s. (hicrî:) Ar.* tarih başlangıcı olarak hicreti alan: *hicrî takvim.*

hicvetmek *(-i)* birinin eksik yanlarını incelikle eleştirmek.

hicviye *a. Ar.* taşlama, yergi, ince eleştiri.

hiç *be. Far.* **1.** olumsuzluğu pekiştirir: *Hiç almadım.* **2.** belirsiz zaman gösterir: *Hiç uçağa bindin mi?* **3.** belirsiz anlatım veren tümce görevi yapar: *Ne aldın?-Hiç.* **4.** önemsiz, değersiz, boş: *Bana göre o bir hiç!* **Hiç de.** Kesinlikle. **Hiç olmasza.** Önemli olmasa bile. **Hiç yoktan.** Nedensiz olarak. **hiçe saymak** önemsememek, değer vermemek.

hiçbir *b. s. (hi'çbir)* biri bile: *Hiçbir kimse gelmedi.*

hiçbiri *b. (hi'çbiri) ad.* bir tanesi bile: *Hiçbiri ortada yok.*

hiçlemek *(i)* yok saymak, önem vermemek, küçümsemek.

hiçten *s.* **1.** önemsiz, çok değersiz. **2.** *be.* yok yere, nedensiz olarak.

hidayet, -ti *a. (hida:yet) Ar.* doğru yol, hak olan. **hidayete ermek** Müslüman olmak, doğru yolu bulmak.

hiddet, -ti *a. ar.* kızgınlık, öfke, sertlik. **hiddete kapılmak** öfkelenmek.

hiddetlendirmek *(-i)* kızdırmak, öfkelendirmek.

hiddetlenmek *(-e)* kızmak, öfkelenmek.

hidro *Fr.* bir nesnenin bileşiminde hidrojen ya da suyun bulunduğunu gösteren önek.

hidroelektrik, -ği *b. a. Fr.* su gücüyle elde edilen elektrik. **Hidroelektrik santral.** Su gücüyle elektrik üreten işletme.

hidrofor *a. Fr.* yapının üst katlarına basınçla su çıkaran düzen.

hidrojen *a. Fr.* kokusu, rengi, tadı olmayan, oksijenle birleştiğinde suyu oluşturan element.

hidrolik, -ği *s. Fr.* **1.** su ile ilgili. **2.** su ya da başka bir sıvı gücüyle çalışan aygıt

hidrosfer *b. a. Fr.* su yuvarı, su küre.

hidroterapi *b. a. Fr. tıp* su tedavisi, kimi hastalıkları su ile iyileştirme.

higrometre *b. a. Fr.* nemölçer.

hijyen *a. Fr.* sağlığı koruma, sağlık bilgisi.

hijyenik, -ği *s. Fr.* sağlığa yararlı, sağlığa uygun.

hikâye *a. (hikâ:ye) Ar.* **1.** bir olayın ayrıntılarıyla anlatılması. **2.** *ed.* gerçek ya da gerçeğe uygun bir olayın anlatıldığı düz yazı, öykü. **3.** aslı olmayan söz ya da olay. **hikâye etmek** ayrıntılarıyla anlatmak, söylemek.

hikâyeci *a.* hikâye yazarı, öykücü.

hikmet, -ti *a. Ar.* **1.** bilgelik. **2.** felsefe, eseme. **3.** gizli neden, neden. **4.** Tanrı'nın bilemediğimiz amacı: *Allah'ın hikmeti.* **5.** özlü söz, mucize. **hikmeti Huda** Allah'ın işi. **hikmetinden sual olunmamak** nedeni sorulamamak.

hilâf *a. (hilâ:f) Ar.* **1.** aykırı, karşıt, zıt. **2.** yalan. **Hilâfı yok.** Yalan değil.

hilâfet, -ti *a. (hilâ:fet) Ar. tar.* halifelik.

hilâl *a. (hilâ:l) Ar.* **1.** Ay'ın yay biçimdeki durumu. **Hilâl gibi.** İnce, düzgün *(kaş)*

hile *a. (hi:le) Ar.* **1.** düzen, oyun, al, tuzak. **2.** çıkar sağlamak için bir nesneye başka şeyler ekleme. **hile hurda olmamak** kimseyi aldatmamak. **hile yapmak** aldatmak, çıkar sağlamak için nesnenin değerini bozmak.

hilebaz *b. s. (hi:leba:z) Ar.* hileci, düzenci.

hilekâr *s. (hi:lekâ:r) Ar.* hileci, düzenci.

hilekârlık, -ğı *a.* düzenbazlık, hilecilik.

hileli *s.* içine hile karışmış. **hileli iflas** *huk.* alacaklıları zarara sokacak biçimde, hileli yollarla gerçekleştirilen iflas.

hilkat, -ti *a. Ar.* yaratılış, fıtrat.

himaye *a. (hima:ye) Ar.* **1.** gözetme, koruma, koruyuculuk. **himaye etmek** gözetmek, korumak. **himaye görmek** korunmak, gözetilmek. **himayesine almak** korumasına almak.

himmet, -ti *a. Ar.* **1.** yardım, kayırma, gözetme. **2.** çalışma, emek. **3.** lütuf, bağış. **himmet etmek** yardım etmek, emek vermek.

hin *a. ve s.* **1.** zaman, zamane. **2.** *tkz.* kurnaz, açıkgöz. **Hinoğlu hin.** Çok kurnaz.

hindi *a. Ar. zool.* **1.** kümes hayvanlarının en irisi. **2.** *hlk.* şaşkın, aptal. **hindi gibi kabarmak** büyüklük taslamak, gururlanmak.

Hindistan cevizi *b. a. bot.* **1.** tropikal bölgelerde yetişen bir ağaç. **2.** bu ağacın portakaldan daha büyük, sert kabuklu meyvesi.

hinleşmek *(nsz)* kurnazlaşmak, gözleri açılmak.

Hint keneviri *b. a. bot.* yapraklarından afyon elde edilen bir tür kenevir.

Hint yağı *b. a.* hekimlikte ve sanayide kullanılan bir çeşit yağ.

hiper *s. Yun.* çok, aşırı, yüksek.

hipermetrop, -bu *b. s. tıp Fr.* **1.** yakını iyi göremeyen. **2.** gözleri bu özellikte olan.

hipertansiyon *b. a. Fr. tıp* normalden fazla olan atar damar basıncı.

hipnotizma *a. Fr.* yapay yollarla uyutma. ipnotizma.

hipnoz *a. Fr.* uyku, yapay uyku.

hipoderm *a. Fr.* alt deri.

hipodrom *a. Fr.* **1.** Roma'da at ve araba yarışlarının yapıldığı alan. **2.** at yarışları yapılan alan, koşu alanı.

hipotansiyon *b. a. Fr. tıp* normalden düşük olan atar damar basıncı.

hipotenüs *a. Fr. mat.* bir dik üçgende dik açının karşısındaki kenar.

hipotez *a. Fr.* ipotez, varsayım, faraziye.

hippi *a. İng.* derbeder olarak yaşayan gençler topluluğu.

his, -ssi *a. Ar.* **1.** duygu. **2.** duyu. **3.** sezme, sezgi. **hislerine kapılmak** duygusal davranmak. **hissini vermek** izlemini uyandırmak.

hisar *a. Ar.* bir kentin ya da başka bir yerin korunması için taştan örülerek yapılmış, yüksek duvarlı ve kuleli küçük kale.

hisse *a. Ar.* **1.** pay. **2.** *mec.* bir olaydan çıkarılan ders. **hisse çıkarmak** pay çıkarmak, ders almak. **hisse kapmak** yararlı bir ders almak.

hissedar *a. (hisseda:r) Ar. Far.* hakkı olan, paydaş.

hisseli *s.* paydaş, paylı, içinde birkaç kişinin hissesi olan.

hissetmek *(-i)* **1.** yapılan bir uyarıyı duymak. **2.** bir uyarıdan etkilenmek, duymak. **3.** sezmek, farkına varmak, anlamak.

hissettirmek *(-i)* sezdirmek, duyurmak, anlatmak.

hissî *s. (hissi:) Ar.* duygusal, kolay etkilenen.

hissiselim *b. a. Ar.* sağduyu.

hissiyat, -tı *ç. a. (hissiya:t) Ar.* duygular, sezişler, hisler.

histeri *a. Fr. tıp* isteri.

hitabe *a. (hita:be) Ar.* söylev, söyleme sanatı.

hitaben *be. (hita:ben) Ar.* sözü birine yönelterek.

hitabet, -ti *a. (hita:bet) Ar.* söz söyleme sanatı, etkili söz söyleme sanatı.

hitam *a. (hita:m) Ar.* bitim, son. **hitam bulmak** bitmek. **hitam vermek** bitirmek.

hitap, -bı *a. (hita:p) Ar.* seslenme, sözü biri ya da birilerine yöneltme. **hitap etmek** birilerine karşı sözler söylemek.

Hitit *öz. a. Fr. tar.* Anadolu'da güçlü bir devlet kuran ulus, Eti.

Hititçe *öz. a.* Hitit *(Eti)* dili.

hiyerarşi *a. Fr.* aşama, basamak, makam sırası.

hiyeroglif *a. Fr.* eski Mısır'lıların kullandıkları bir tür yazı, resim yazı.

hiza *a. (hiza:) Ar.* doğru bir çizgi üzerinde bulunma durumu, düzen. **hizaya gelmek** yola gelmek, davranışlarını düzeltmek. **hizaya getirmek** bir kimsenin yanlışlarının düzelttirmek, yola getirmek.

hizalamak *(-i-e)* hizaya getirmek, hizasını buldurmak.

hizip,-zbi *a. Ar.* **1.** kısım, bölüm. **2.** inanç ve düşünceleri ayrı olan ve diğerine karşıt durumda olan küçük topluluk, klik.

hizipçi *s. ve a.* hizip oluşturan ya da bir hizip içinde yer alan.

hizipleşmek *(nsz)* hiziplere bölünmek.

hizmet,-ti *a. Ar.* **1.** birinin işini görme ya da işine yarama. **2.** görev, iş. **3.** bakım, özen. **Hizmet akti.** Hizmet sözleşmesi. **hizmet görmek** iş yapmak, çalışmak. **hizmete girmek** görev almak. **hizmetinde olmak** işlerini yapmak.

hizmetçi *a.* **1.** hizmet eden kimse. **2.** ücretle ev işleri yapan kadın işçi.

hizmetkâr *a. (hizmetkâ:r) Ar. Far.* ücretle çalışan, genellikle erkek işçi, uşak.

hizmetkârlık,-ğı *a.* hizmetkârın yaptığı iş, uşaklık.

hizmetli *a.* kapıcılık, odacılık gibi işler yapan kimse, kamu işçisi.

hobi *a. İng.* düşkü, bir işi sevdiği için yapma, uğraş.

hoca *a. Far.* **1.** Müslümanlık'ta din görevlisi. **2.** öğretmen. **3.** *mec.* öğütçü.

hocalık,-ğı *a.* hocanın yaptığı ş. **hocalık etmek** öğretmek, akıl vermek.

hobbin *s. Far.* kendini düşünen, bencil, egoist.

hodbinlik,-ği *a.* bencillik, egoizm.

hodkâm *s. Far.* bencil, egoist.

hodri *ünl.* bura, orta. **Hodri meydan.** Güvenen ortaya çıksın!

hokey *a. İng.* bir ucu kıvrık sopalarla çayır ya da buz üzerinde oynanan bir çeşit top oyunu.

hokka *a. Ar.* içine bir şeyler konulan metal, cam ya da topraktan yapılmış küçük kap. **Hokka gibi.** Küçük ve düzgün *(ağız)*. **hokka gibi oturmak** vücuda çok güzel uymak *(giysi)*.

hokkabaz *a. Ar. Far.* **1.** el çabukluğuyla şaşırtıcı bir takım işler yapmayı meslek edinmiş kişi. **2.** *s. mec.* yalan dolanla iş yapan.

hokkabazlık,-ğı *a.* **1.** hokkabazın işi. **2.** *mec.* yalan dolanla iş görme.

hol,-lü *a. Fr.* sofa, aralık.

holding, -gi *a. İng.* birçok ortaklığı bünyesinde toplayan ana ortaklık.

homojen *a. Fr.* aynı yapıda, bağdaşık.

homoseksüel *s. Fr.* eş cinsel.

homurdanmak *(nsz,-e)* kızgınlık, öfke, sıkıntı gibi nedenlerle anlaşılmayan sesler çıkarmak. **2.** alışılmışın dışında sesler çıkarmak: *Motor homurdanıyor.*

homurtu *a.* **1.** homurdanma sesi. **2.** ayının sesi.

hop *ünl.* **1.** uyarma amacıyla: *Hop, inecek var!* **2.** *be.* ansızın yapılan hareketi anlatır: *Hop diye suya atladı.* **hop oturup hop kalkmak** kızgınlık,

öfke ya da başka nedenle yerinde duramamak.

hoparlör *a. Fr.* elektrik gücünü sese çeviren ve gerektikçe sesi yükseltip alçaltmaya yarayan aygıt, oparlör.

hoplamak *(nsz)* bir nedenle yerden yukarı doğru fırlamak. **Hoplaya hoplaya.** *mec.* Büyük bir istekle.

hoplatmak *(-i)* **1.** hoplamasını sağlamak. **2.** çocuğu yavaşça yukarıya doğru çıkarıp indirerek oynatmak.

hoppa *s.* delişmen, serbest, küçük oynaklıklar yapan, uçarı.

hoppala *ünl.* **1.** çocukları yüreklendirmek için: *Kalk bakayım... Hoppala!* **2.** şaşma ve kınama bildirmek için: *Hoppala, bu da ne?* **3.** bir tür oyuncak.

hor *s. Far.* aşağı, değersiz, önemsiz. **hor görmek** küçümsemek, aşağılamak. **hor kullanmak** kötü kullanmak. **hor tutmak** birine karşı küçümseyici tavırlar sergilemek.

hora *a. Yun.* el ele tutuşarak oynanan bir çeşit halk oyunu. **hora tepmek 1.** hora oynamak. **2.** ayaklarını yere vurarak gürültü çıkarmak.

horlamak *(I) (-e)* küçümseyici davranışlarda bulunmak.

horlamak *(II) (nsz)* uyurken horultulu sesler çıkarmak.

horlanmak *(nsz)* hor görülmek.

hormon *a. Fr. biy.* **1.** iç salgı bezlerince salgılanan, vücudun işleyişini ayarlayan maddelerin genel adı. **2.** hormon görevinde kullanılan yapay madde.

horon *a. Yun.* doğu Karadeniz bölgesinde yaygın olarak kemençe eşliğinde oynanan bir çeşit kıvrak halk oyunu. **horon tepmek** horon oynamak.

horoz *a. Far. zool.* **1.** tavuğun erkeği. **2.** ateşli silâhlarda çakmak taşına ya da mermi kapsülüne vurmaya yarayan parça. **3.** kapı zembereğinin mandalı. **4.** *mec.* kabadayı erkek. **Horoz ölür, gözü çöplükte kalır.** İnsanlar yaşadıklarını kolay kolay unutamazlar. **horozlar ötmek** sabah olmak. **Horozu çok olan köyde sabah geç olur.** Karışanı çok olan işlerden iyi sonuç alınmaz.

horozlanmak *(nsz)* çalım satmak, kabadayıca tavırlar takınmak.

hortlak,-ğı *a.* mezardan çıkarak insanları korkuttuğuna inanılan ölü, hayalet.

hortlamak *(nsz)* **1.** yanlış bir inanışa göre ölü, mezardan çıkmak. **2.** *mec.* bir sorun yeniden ortaya çıkmak.

hortum *a. Ar.* **1** filde ve bazı böceklerde boru biçiminde uzamış ağız ya da burun. **2.** plâstik uzun boru. **3.** *coğ.* havanın dönerek hızla yükselmesi biçiminde bir hava olayı. **hortum sıkmak** su sıkmak, sulamak.

horultu *a.* horuldama sesleri.

hostes *a. İng.* **1.** taşıtlarda, özellikle uçaklarda yolcuları ağırlamakla görevli genç kadın ya da kız. **2.** bir toplantıya katılanlara hizmet sunmakla görevli genç kadın ya da kız.

hoş *s. Far.* **1.** zevk veren, beğenilen. **2.** *bağ.* bununla birlikte: *Hoş, getirmese de olur ya.* **3.** *be.* beğenilen biçimde: *Hoş oldu.* **hoş görmek** anlayışla karşılamak, kusur bulmamak. **hoş tutmak** sevecen davranmak. **hoşa gitmek** beğenilmek. **hoşuna gitmek** beğenmek.

hoşaf *a. Far.* şekerle kaynatılmış meyve, komposto. **Hoşaf gibi.** Çok bitkin. **hoşafın yağı kesilmek** savunacak bir durumu kalmamak.

hoşbeş *a. Far.* karşılaşan kimseler arasında hal hatır sormak için kullanılan sözler. **hoşbeş etmek** hal hatır sormak.

hoşça *s.* **1.** hoşa giden bir biçimde olan. **2.** *be.* iyice, güzelce.

hoşgörü *b. a.* her oluşumu ya da olayı hoş karşılama, tolerans.

hoşgörülü *b. s.* toleranslı, hoşgörüsü olan.

hoşlanmak *(-den)* sevmek, hoş bulmak, beğenmek.

hoşluk -ğu *a.* hoş olma durumu, tat, lezzet.

hoşnut *s. Far.* memnun olan, yakınmayan. **hoşnut etmek** memnun etmek. **hoşnut olmak** memnun olmak, yakınmamak.

hoşsohbet, -ti *b. s. Far.* güzel ve sevimli konuşan.

hotoz *a.* **1.** kadınların başlarına taktıkları değişik renk ve biçimlerde küçük başlık. **2.** tavus kuşu, ve bazı tavukların başlarında bulunan yüksekçe tüyler.

hovarda *s. ve a.* keyfi için para harcamaktan kaçınmayan. **2.** çapkın. **3.** *a.* yolsuz kadının paralı âşığı.

hovardaca *be.* hovarda gibi, bol bol.

hovardalaşmak *(nsz)* hovarda gibi davranmaya başlamak.

hoyrat, -tı *s. Yun.* **1.** kaba, kırıcı. **2.** *a.* güneydoğu Anadolu'da tek kişi tarafından söylenen bir tür ezgi.

hödük, -ğü *s.* **1.** görgüsüz, kaba, anlayışsız. **2.** *hlk.* ürkek, korkak.

hödüklük, -ğü *a.* **1.** hödük olma durumu. **2.** *hlk.* ürkeklik, korkaklık. **hödüklük etmek** görgüsüzce ve kaba davranışlarda bulunmak.

hörgüç, -cü *a.* **1.** devenin sırtındaki çıkıntı. **2.** *mec.* hörgüce benzeyen tümsek, çıkıntı.

höt, *ünl.* korkutmak ya da dikkat çekmek için kullanılır. **höt demek** korkutmak, gözdağı vermek.

höyük, -ğü *a.* **1.** eski yapıtların gömülü bulunduğu yayvan tepe. **2.** toprak yığını, küçük tepe.

Hristiyan *öz. a. Yun.* **1.** İsa Peygamber'in dininden olan, İsevî. **2.** *s.* Hristiyanlara özgü olan.

hububat, -tı *ç. a. (hubu:bat) Ar.* buğday, arpa, çavdar gibi taneli bitkiler, tahıl.

Huda *öz. a. (huda:) Far.* Tanrı.

hudut, -du *a. Ar.* **1.** sınır. **2.** *mec.* son, uç. **hudut dışı etmek** ülkeden çıkarmak.

hudutlandırmak *(-i)* sınır çekmek, sınırlandırmak.

huğ *a.* çubuk, kamış, çalı gibi şeylerden yapılan bahçe kulübesi.

hukuk, -ku *ç. a. Ar.* **1.** bir ülkedeki yasaların tümü. **2.** bu yasaları konu alan bilim. **3.** haklar. **4.** *mec.* dostluk, arkadaşlık.

hukukçu *a. ve s.* hukukla uğraşan kimse.

hukukî *s. (huku:ki:) Ar.* tüzel, hukukla ilgili. hukuka uygun.

hukuksal *s.* hukukla ilgili, hukukî.

hulâsa *a. (hulâ:sa) Ar.* **1.** özet **2.** öz. **3.** *be.* sözün kısası. *hulâsa etmek* özetlemek.

hulûl, -lü *a. (hulû:l) Ar.* gelip çatma, gelme. **2.** girme, sinme.

hulûs *a. (hulû:s) Ar.* gönül paklığı. **hulûs çakmak** yaranmaya çalışmak.

hulya *a. (hulya:) Ar.* **1.** kuruntu. **2.** güzel düş, hayal. **hulyaya dalmak** hayal kurmak.

hulyalı *s.* hayal kuran; insanı hayal kurmaya sürükleyen.

humar *a. (huma:r) Ar. tıp* içki ya da uyku sersemliği.

humma *a. Ar. tıp* **1.** ateşli hastalık **2.** *mec.* sıtma.

hummalı *s.* **1.** humması olan. **2.** sıkı, sürekli, yoğun.

humus *(I) a. (hu'mus) Lât.* bitki kalıntılarından oluşmuş koyu renkte toprak.

humus,-msu *(II)* ezilmiş nohut, tahin ve baharatla yapılan bir çeşit yemek.

hun *a. (hu:n) Far.* kan.

hunhar *s. (hunha:r) Far.* kan dökücü, kana susayan.

huni *a. Yun.* bir sıvıyı ağzı dar bir kaba aktarmak için kullanılan koni biçiminde araç.

hurafe *a. (hura:fe) Ar.* dine sonradan girmiş, boş inanç.

hurda *s. Far.* **1.** eskimiş, parçalanmış **2.** kullanılamayacak derecede hasarlanmış. **3.** *a.* eski metal parçası. **hurdası çıkmak** eskimek. **hurdaya çevirmek** işe yaramaz duruma getirmek.

hurdahaş *s. Far.* iyice parçalanmış, paramparça. **hurdahaş etmek** parçalamak. **hurdahaş olmak** aşırı derecede yorulmak.

huri *a. (hu:ri) Ar.* cennette yaşadığına inanılan kızlara verilen ad. **huri gibi** çok güzel.

hurma *a. Far.* hurma ağacının meyvesi. **hurma ağacı** özellikle kuzey Afrika'da yetişen bir meyve ağacı.

huruç,-cu *a. Ar.* **1.** çıkma, çıkış. **2.** göç.

husul,-lü *a. (husu:l) Ar.* meydana gelme, oluşma, oluş. **husul bulmak** oluşmak.

husumet, -ti *a. (husu:met) Ar.* düşmanlık, hasımlık. **husumet beslemek** düşman olmak.

husus *a. Ar.* **1.** madde, konu. **2.** özellik, yön.

hususî *s. (husu:si:) Ar.* özel. **2.** *be.* özel olarak.

hususiyet, -ti *a. (husu:siyet) Ar.* özellik. **2.** tanışıklık, yakınlık.

husye *a. Ar.* er bezi, testis.

huşu,-u *a. (huşu:) Ar.* **1.** alçak gönüllülük. **2.** Tanrı'ya karşı boyun eğme, eğilme.

hutbe *a. Ar.* camide okunan dua ve verilen öğüt.

huy *a. Far.* **1.** insanın yaratılış ve iç özelliklerinin tümü. **2.** ileri derecede alışkanlık. **huy edinmek** alışkanlık derecesine gelmek. **Huyu huyuna, suyu suyuna.** İkisi de birbirlerine uygun. **huyuna suyuna gitmek** kızdırıp ürkütmeyecek biçimde davranmak.

huylanmak *(nsz)* **1.** kuşkulanmak, işkillenmek, pirelenmek. **2.** ürkmek, kızgınlaşmak *(hayvan).*

huylu *s.* **1.** bir niteliği olan: *kötü huylu.* **2.** kuşkulu, işkilli. **3.** ürkek.

huysuz *s.* geçimsiz, anlaşamayan, kötü içli.

huysuzlanmak *(nsz)* huysuzluk etmek, huysuzca davranmak.

huysuzluk,-ğu *a.* 1. huysuz olma. 2. huysuzca davranış. **huysuzluk etmek** huysuz davranışlar yapmak.

huzme *a. Ar.* demet, ışın demeti.

huzur *a. Ar.* 1. erinç, dirlik, baş dirliği. 2. ön, yan, kat, aşama, makam. **huzur vermek** dirlik vermek, dinlendirmek. **huzurunu kaçırmak** tedirgin etmek, rahatsızlık vermek.

huzur evi *b. a.* yaşlanmış kişilerin barındırıldığı, bakıldığı yer.

huzurlu *s.* rahat olan, tedirgin olmayan.

huzursuz s. tedirgin, rahatsız.

hücre *a. Ar.* 1. *biy.* 1. canlının özelliğini taşıyan en küçük birimi, göze. 2. küçük oda. 3. tutuklu ya da hükümlünün tek başına kapatıldığı küçük oda. 4. *mec.* gizli siyasal çalışmalar yapan küçük birlik.

hücum *a. Ar.* 1. saldırma, saldırı, saldırış. 2. üşüşme, bir yere anında toplanma. 3. spor yarışmayarında akın, baskın. 4. baskın eleştiri. 5. *ünl. ileri!* **hücum etmek** saldırmak, bastırmak. **hücuma kalkmak** siperden çıkıp düşmana doğru atılmak.

hücumbot, -tu *a. Ar. İng.* bir çeşit küçük savaş gemisi.

hükmen *be. Ar.* hakem kararıyla.

hükmetmek *(-e)* 1. egemenliği altında tutmak. 2. düşünme ya da yargı sonucunda bir hükme varmak.

hükmî *s. (hükmi:) Ar.* tüzel. **Hükmî şahsiyet.** Tüzel kişilik.

hüküm-kmü *a. Ar.* 1. yargı. 2. egemenlik. 3. geçerlilik, önem. 4. *mec.* etki, güç: *Fırtınanın hükmü geçti.* **hüküm giymek** cezalandırılmak. **hüküm sürmek** yaygın olmak, etkisini sürdürmek. **hüküm vermek** karar vermek. **hüküm yemek** ceza almak. **hüküm yürütmek** sözünü geçirmek. **hükmünde olmak** yerine geçmek.

hükümdar *a. (hükümda:r) Ar. Far.* padişah, hakan, devlet başkanı.

hükümet,-ti *a. Ar.* 1. devletin görevlerini yürütmekle görevli organ, bakanlar kurulu. 2. devlet yönetimi. 3. hükümet konağı. **hükümet etmek** ülkeyi yönetmek. **hükümet gibi** dediğini yaptıran, güçlü. **hükümeti kurmak** bakanlar kurulu üyelerini seçmek.

hükümlü *s.* mahkemece cezalandırılmış olan, mahkûm.

hükümran *s. Ar. Far.* egemen, erkli.

hükümranlık,-ğı *a.* egemenlik, hakimiyet.

hükümsüz *s.* yürürlükten kalkmış, geçersiz, hükmü kalmamış.

hülle *a. Ar.* eskiden üç kez boşanan kadının yeniden eski kocasıyla evlenebilmesi için, yabancı bir erkeğe bir günlüğüne nikâhlanması.

hümanist *s. ve a. Fr.* insancıl, insana ve insan haklarına saygılı olan.

hümanizm *a. Fr.* insanları sevme, insan hakları için çalışma ülküsü.

hümayun *s. (hüma:yu:n) Far.* mutlu, kutlu. 2. devlet başkanıyla ilgili.

hüner *a. Far.* 1. ustalık, beceriklilik. **hüner göstermek** becerisini ortaya koymak, güzel işler becermek.

hünerli *s.* hüneri olan, hünerle yapılan.

hüngürdemek *(-nsz)* hıçkırarak, yüksek sesle ağlamak.

hüngür hüngür *be.* hıçkıra hıçkıra, bağırarak.

hünkâr *a. (hünkâ:r) Far. tar.* Osmanlı Padişahları için kullanılan bir unvan.

hür *s. Ar.* özgür.

hürmet, -ti *a. Ar.* saygı. **hürmet etmek** saygılı davranmak.

hürmetli *s.* saygılı, saygı gösteren.

hürriyet, -ti *a. Ar.* özgürlük. **hürriyeti seçmek** yaşamada özgürlük düzenini seçmek.

hüsnühâl-li *b. a. (hü'snühâ:l) Ar.* iyi hâl, doğruluk. **Hüsnühal kâğıdı.** İyi hâl belgesi.

hüsnükabul *b. a. (hü'snükabu:l) Ar.* iyi karşılama, hoşlama. **hüsnükabul göstermek** iyi karşılamak.

hüsnüniyet, -ti *b. a. (hü'snüniyet) Ar.* iyi niyet, iyi dilek, iyi yüreklilik.

hüsran *a. (hüsra:n) Ar.* **1.** zarar, kayıp. **2.** kötü bir sonuçta duyulan derin acı.

hüsün,-snü *a. Ar.* güzellik.

hüviyet,-ti *a. Ar.* kimlik.

hüzün,-znü *a. Ar.* gönül üzgünlüğü. **hüzün çökmek** derin üzüntü duymak.

hüzünlenmek *(nsz)* üzülmek, derin üzüntüye düşmek.

hüzünlü *s.* **1.** üzgünlük veren, üzen. **2.** üzgün, üzülmüş.

hüzzam *a. (hüzza:m) Ar. müz.* Türk sanat müziğinde segâh türünde bir makam.

I

ı, I *a.* Türk alfabesinin on birinci harfi; kalın, düz, dar ünlü.

ıcığı cıcığı *a. tkz.* içi dışı, tümü, hepsi. **ıcığını cıcığını çıkarmak** iyice incelemek, araştırmak, eleştirmek, didik didik etmek,

ığıl *a. hlk.* çok yavaş ve sessiz akan su. **ığıl ığıl akmak** ağır ağır ve sessiz akmak.

ığrıp,-bı *a. Yun. hlk.* **1.** bir çeşit delikli balık ağı. **2.** yalan, düzen. **ığrıp çevirmek** yalan dolanla bir şeyden yarar sağlamak.

ıhlamak *(nsz)* inler gibi "ıh" sesleri çıkarmak.

ıhlamur *a. Yun. bot.* **1.** kerestesi beğenilen büyük bir ağaç. **2.** bu ağacın çay gibi içilen güzel kokulu çiçeği.

ıhtırmak *(-i) hlk.* deveyi çöktürüp oturtmak.

ıkınmak *(nsz)* **1.** soluğunu içinde tutarak kendini zorlamak. **2.** peklikte ya da doğum sırasında soluğunu tutarak kendini zorlamak. **Ikına sıkına. 1.** Kendini sıkarak. **2.** Çekinerek, sıkılarak.

ıklamak *(nsz)* **1.** yük altında güçlükle solumak. **2.** ağlarken soluğu kesilir gibi iç çekmek. **Iklıya sıklıya.** Büyük çaba göstererek.

ılgar *a.* **1.** *hlk.* atın dört nala koşması. **2.** *tar.* atla, ansızın yapılan saldırı.

ılgarlamak *(i) tar.* ılgarla saldırmak.

ılgın *a. bot.* Akdeniz bölgesinde yetişen bir ağaç.

ılgıt ılgıt *be.* yavaş yavaş *(yel, su).*

ılıca *a.* suyu sıcak olarak yerden çıkan hamam, yunak, kaplıca.

ılıcak *s. be.* ılıkça, az sıcak.

ılık,-ğı *s.* soğukla sıcak arası, ne soğut, ne sıcak.

ılıklaşmak *(nsz)* ılık duruma gelmek.

ılıklaştırmak *(-i)* ılıtmak, ılık olmasını sağlamak.

ılım *a.* ölçülü davranma, ölçülülük, itidal.

ılıman *s. coğr.* sıcaklığı ya da soğukluğu çok olmayan, mutedil.

ılımlı *s.* ölçülü, aşırılığa kaçmayan. **2.** siyasal çalışmalarda aşırılığa kaçmayan, orta görüşü savunan.

ılıştırmak *(-i)* ılık duruma getirmek.

ıltar *a. hlk.* çoban köpeklerinin boğazlarına takılan çivili demir halka.

ıpıslak, -ğı *s.* çok ıslanmış, her yanı ıslak.

ıpıssız *s.* ıssız, çok ıssız, bomboş.

ırak,-ğı *s.* uzak, yakın olmayan.

ırakgörür *b. a.* dürbün, teleskop.

ıraklaşmak *(-den)* uzaklaşmak, arayı açmak.

ıraklık,-ğı *a.* uzaklık.

ıraksak, -ğı *s. fiz ve mat.* **1.** birbirinden gittikçe uzaklaşan ışınlar. **2.** birbirinden gittikçe uzaklaşan çizgiler.

ıraksak mercek üzerine düşen paralel ışınları kırarak birbirinden uzaklaştıran mercek türü.

ıraksamak *(-i)* bir şeyin gerçekleşeceğine inanmamak, olası görmemek.

ırgalamak *(-i)* **1.** dik duran bir şeyi sallamak, sarsmak. **2.** *tkz.* ilgilendirmek: *Bu durum beni ırgalamaz.*

ırganmak *(nsz)* sallanmak, kıpırdanmak.

ırgat, -tı *a. Yun.* **1.** tarım işçisi. **2.** yapı işçisi. **ırgat gibi çalışmak** çok ağır bir işte çalışmak. **ırgat pazarına çevirmek** çok karıştırmak.

ırgatmak *(-i)* sallamak, kımıldatmak.

ırk, -kı *a. Ar.* **1.** belli ortak özellikler taşıyan insanlar topluluğu. **2.** *biy.* canlı türlerinde aynı özellikleri taşıyan canlıların oluşturduğu alt bölüm. **3.** soy.

ırkçı *s. ve a.* ırkçılık yanlısı olan.

ırkçılık, -ğı *a. sos.* bir ırkın başka ırklardan üstün olduğunu öne süren öğreti.

ırlamak *(-i)* türkü, şarkı söylemek.

ırktaş *s. ve a.* aynı ırktan olan.

ırmak, -ğı *a.* genişliği ve taşıdığı su bakımından en büyük akarsu.

ırz *a. Ar.* bir kimsenin başkaları tarafından dokunulmaması gereken kutsal varlıkları, namus, iffet. **Irz düşmanı.** Başkalarının namusuna saygısızlık eden. **ırzına geçmek** bir kimseye tecavüz etmek.

ıs *a.* sahip, iye.

ısı *a.* **1.** sıcaklık, hararet. **2.** hastalık nedeniyle tende görülen sıcaklık. **3.** doğal olarak vücutta belli düzeyde bulunan sıcaklık. **Isı kuşak.** *coğ.* Sıcak kuşak.

ısı cam *b. a.* bir yerin sıcaklığını belli bir düzeyde tutan, değişmesini önleyen, özel yapıda cam.

ısı dam *b. a. hlk.* hamam.

ısın *a. fiz.* bir kg suyun sıcaklığını bir derece yükseltmek için gerekli ısı miktarı, kalori.

ısındırma **1.** *a.* **1.** ısıtma **2.** *mec.* alıştırma, yakınlaştırma.

ısındırmak *(-i,-e)* **1.** ısınmasını sağlamak. **2.** *mec.* alışmasını sağlamak.

ısınmak *(nsz)* **1.** sıcak duruma gelmek. **2.** üşümesini gidermek. **3.** *mec.* hoşlanır duruma gelmek, alışmak.

ısıölçer *b. a. fiz.* cisimlerin ısınma ısılarını ölçmeye yarayan araç.

ısırgan *a. bot.* yapraklarında kaşındırıcı tüyler bulunan bir ot.

ısırıcı *s.* **1.** ısıran, dişlerini batıran. **2.** *mec.* kaşındıran, sert, soğuk *(yel).*

ısırık, -ğı *a.* **1.** ısırılan bir yerde kalan iz. **2.** *s.* bir kerede ısırılan.

ısırımlık *s.* bir kerede ısırılacak kadar.

ısırmak *(-i,-den)* **1.** dişler arasına alıp sıkmak. **2.** dişleriyle koparmak. **3.** *mec.* dalamak, kaşındırmak *(kumaş).* **4.** sert esmek, üşütmek *(yel).*

ısıtıcı *a.* bir nesnenin sıcaklığını yükselten, ısıtan aygıt.

ısıtmak *(-i,-le)* bir nesneyi sıcak duruma getirmek. **ısıtıp ısıtıp önüne koymak** bir şeyi gereksiz yere yinelemek.

ısı yuvarı *b. a. astr.* atmosferde 100-300 km arasındaki hava yuvarı katmanı, termosfer.

ıska *a. argo* boşa geçirme, tutturamama. **ıska geçmek** atlamak, önem vermemek.

ıskalamak *(-i) argo* attığı yeri tutturamamak, dediği boşa çıkmak.

ıskarpelâ *a. (ıskarpelâ:) İt.* tahta, metal ya da taş işlemeye yarayan çelik araç, iskarpelâ.

ıskarta *s. (ıska'rta) İt.* bir nedenle değerini yitirmiş *(mal)*. **ıskartaya çıkarmak** değersiz bularak, kullanmayıp bir yana ayırmak. **ıskartaya çıkmak** kullanılmayıp bir yana atılmak.

ıskat, -tı *a. Ar.* **1.** aşağı atma, düşürme. **2.** düşürülme. **3.** ölülerin ardından verilen sadaka.

ıskonto *a. Fr.* bir malın fiyatında yapılan indirim, tenzilât.

ıskontolu *s.* indirimli, tenzilâtlı.

ıslah *a. (ısla:h) Ar.* **1.** aslını bozmadan iyileştirme, düzeltme. **2.** bir hayvan ya da bitki türünü daha iyi ve verimli duruma getirmek için yapılan işlemler. **ıslah etmek 1.** düzeltmek, iyileştirmek. **2.** *mec.* yola getirmek. **ıslah olmak** düzelmek, yola gelmek.

ıslahat, -tı *ç. a. (ısla:ha:t) Ar.* aslına uygun olarak daha iyi işler bir duruma getirmek için yapılan iyileştirmeler, reform.

ıslahatçı *a. ve s.* refonmcu, ıslahat yapan.

ıslah evi *b. a.* çocuk yaştaki suçluları ya da kimsesiz çocukları eğitmek, suç ortamlarından uzaklaştırıp yetiştirmek için açılan kurum.

ıslak, -ğı *s.* ıslanmış olan. **Islak karga.** *argo* Çok çekingen, korkak.

ıslamak *(-i)* ıslatmak, ıslak duruma getirmek.

ıslanmak *(nsz)* ıslak duruma gelmek.

ıslatıcı *a.* pul, zarf gibi nesneleri yapıştırmakta kullanılan araç.

ıslatılmak (nsz) ıslak duruma getirilmek.

ıslatmak *(-i,-le)* **1.** ıslak bir duruma getirmek. **2.** *mec.* geceleri yatağa işemek *(çocuk)*. **3.** *argo* ağır dayak atmak ya da ağır sözler söylemek. **4.** *alay* bir mutluluğu içki ile kutlamak.

ıslık, -ğı *a.* **1.** dudaklara belli biçimler verilerek ya da parmak, dil üzerine getirilerek çıkarılan, ince ve tiz ses. **ıslık çalmak** ıslık sesleri çıkarmak.

ıslıklamak *(-i)* ıslık çalarak birine karşı beğenilmediğini, istenmediğini belirtmek.

ıslıklanmak *(nsz)* ıslık çalınarak karşı çıkıldığı belirtilmek.

ısmarlama *a.* **1.** sipariş, mal isteme. **2.** *s.* özel yaptırılan. **3.** *s. mec.* baştan savma, içten olmayan.

ısmarlamak *(-i,-e)* **1.** sipariş vermek, bir şeyin yapılmasını ilgiliye söylemek. **2.** kendisi için bir şey alınmasını başkasına söylemek **3.** emanet etmek, bırakmak.

ıspanak, -ğı *a. Yun. bot.* yapraklarından sebze olarak yararlanılan bir ot.

ısrar *a. (ısra:r) Ar.* direnme, ayak direme, üsteleme. **ısrar etmek** ayak diremek, çok istemek. **Israrla.** Çok istekli olarak.

ısrarlı *s.* çok isteyen, üzerinde çok duran.

ıssız *s.* **1.** hiç kimse bulunmayan ya da çok az insan bulunan yer, tenha. **2.** *mec.* kimsesi olmayan, yalnız. **ıssız kalmak** boş kalmak.

ıssızlaşmak *(nsz)* tenhalaşmak, boşalmak.

ıssızlık, ğı *a.* kimsesizlik, yalnızlık, boş olma.

ıstakoz *a. Yun. zool.* suda yaşayan, kırmızı renkte, çok sayıda bacakları bulunan, eti lezzetli, iri bir böcek. **Istakoz gibi.** Çok kırmızı.

ıstampa *a. (ısta'mpa) İt.* **1.** bir nesne üzerine oyulduktan sonra bir yü-zeye basılan biçim. **2.** bu tür baskıyı sağlayan damga, mühür. **3.** içinde mürekkepli çuha bulunan kutu.

ıstılah *a. (ıstıla:h) Ar.* **1.** terim. **2.** *mec.* herkesin kolay anlayamadığı özel anlamlı söz. **ıstılah paralamak** anlaşılmaz ağırlıkta konuşmak, yazmak.

ıstırap,-bı *a. (ıstıra:p) Ar.* **1.** acı. **2.** *mec.* keder, sıkıntı, üzüntü.

ıstıraplı *s.* acılı, sıkıntılı, ıstırap çeken, üzüntülü.

ışık,-ğı *a.* **1.** cisimleri görmeyi, renkleri ayırmayı sağlayan fiziksel güç. **2.** giz, değişik etkenlerle uyarılan ya da etkilenen cisimlerin yaydığı gözle görünür ışıma. **3.** bir yeri aydınlatmaya yarayan araç. **4.** *mec.* yol gösteren, aydınlatan kimse ya da yapıt. **ışık tutmak 1.** bir yeri ışıkla aydınlatmak. **2.** düşünceleriyle doğru yolu göstermek. **Işığı altında.** Onu göz önünde tutarak.

ışıkçı *a.* sinema, tiyatro, opera, bale gibi gösteri sanatlarında sahnenin ışıklandırılması işlerini yürüten kimse.

ışık küre *b. a. astr.* güneşte dışarıya ışık saçan katman, ışık yuvarı, fotosfer.

ışıklandırma *a.* aydınlatma.

ışıklandırmak *(-i)* aydınlatmak, ışık vermek.

ışıklanmak *(nsz)* ışımak, aydınlanmak.

ışıklı *s.* aydınlanmış, ışığı olan, aydınlık.

ışıksız *s.* ışığı olmayan, karanlık.

ışıkölçer *b. a. fiz.* ışık şiddetini ölçmeye yarayan araç, fotometre.

ışık yuvarı *b. a. astr.* ışık küre.

ışıldak,-ğı *a.* **1.** güçlü ışık kaynağı. **2.** *hlk.* parlayan, ışıltılı.

ışıldamak *(nsz)*, titrek, parlak ışıklar çıkarmak, parıldamak.

ışıldatmak *(-i)* ışıldamasını sağlamak, ışıl ışıl parlatmak.

ışıl ışıl *be.* **1.** parıldayarak. **2.** *s.* parıltılı, ışıltılı.

ışıltı *a.* **1.** az ışık. **2.** ışık kaynağının saçtığı ışık.

ışıltılı *s.* ışıltısı olan, ışıldayan.

ışıma *a.* **1.** aydınlama, ışıklanma. **2.** fiz. ışınım.

ışımak *(nsz)* **1.** aydınlanmak, ışıklanmak. **2.** ışık saçmak.

ışın *a.* ışık kaynağından gelen ışık demeti, şua.

ışınım *a. fiz.* ışın ya da tanecik yayımı, radyasyon.

ışıtmak *(-i)* aydınlatmak, ışık saçmak.

ıtır,-trı *s. Ar.* **1.** güzel koku. **2.** *a. bot.* ıtır bitkisi ve çiçeği.

ıtırlı *s.* güzel kokulu.

ıtrî *s. (ıtri:) Ar.* ıtırlı, kokulu.

ıtriyat, -tı *ç. a. (ıtriya:t) Ar.* güzel kokular.

ıttıla, -ı *a. (ıttıla:) Ar.* öğrenme, bilgi edinme.

ıvır zıvır *a. ve s.* önemsiz, küçük *(şeyler)*.

ızbandut, -du *a. ve s. İt.* görünüşü ve tavırları korku veren *(adam)*. **Izbandut gibi.** Çok iri yapılı *(kimse)*.

ızgara *a. Yun.* **1.** çubuk durumunda nesnelerin aralıklı sıralanması ile yapılan parmaklık ya da kafes biçiminde araç. **2.** balık ve et gibi yiyecekleri pişirmeye yarayan araç. **3.** *s.* bu tür araçta pişmiş. **4.** pisliklerin süzülüp üstte kalmasını sağlamak için su yollarının üzerlerine konan aralıklı demir kapak.

ızrar *a. Ar.* zarara sokma, zarar verme.

İ

i, İ *a.* Türk alfabesinin on ikinci harfi; ince, düz, dar ünlü.

iade *a. (ia:de) Ar.* **1.** alınmış bir nesneyi geri verme. **2.** verilen bir nesneyi almama, reddetme. **3.** karşılıklı olarak yapma, mukabele etme. **iade etmek 1.** geri vermek, geri çevirmek. **2.** karşılık olarak yapmak.

iadeli *s.* ulaştırılan kişiden gönderene iletilmek üzere imza alınan *(nesne).*

iane *a. (ia:ne) Ar.* **1.** yardım. **2.** yardım amacıyla toplanan para.

iare *a. (ia:re) Ar.* ödünç verme.

iaşe *a. (ia:şe) Ar.* besleme, bakma, yedirip içirme. **iaşe etmek** yedirip içirmek. **İaşe ve ibate.** Beslenme ve barındırma.

ibadet,-ti *a. (iba:det) Ar.* **1.** tapınma, Tanrı buyruklarını yerine getirme. **2.** âyin. **ibadet etmek** tapınmak, Tanrı'ya karşı saygı davranışlarında bulunmak.

ibadethane *b. a. (iba:detha:ne) Ar. Far.* tapınak, ibadet yapılan yer.

ibare *a. (iba:re) Ar.* bir düşünce anlatan, bir ya da birkaç tümcelik söz.

ibaret,-ti *s. (iba:ret) Ar.* **1.** oluşan, meydana gelen. **2.** bu kadar olmak: *beş evden ibaret yer.*

ibate *a. (iba:te) Ar.* **1.** barındırma. **ibate etmek** barındırmak.

ibibik,-ği *zool. a.* hüthüt, çavuş kuşu.

ibik,-ği *a.* **1.** horoz gibi hayvanların başlarında bulunan deri uzantısı. **2.** emzik. **3.** kenar, uç, köşe.

ibiş 1. orta oyununda aptal uşak tipini oynayan sanatçı. **2.** şapşal, palyaço.

iblâğ *a. Ar.* **1.** eriştirme, ulaştırma **2.** bir şeyin sayısını artırma.

iblis *a. Ar.* **1.** şeytan. **2.** *mec.* kötü, düzenci.

ibra *a. (ibra:) Ar.* aklama, temize çıkarma. **ibra etmek** temizliğini onamak, aklamak.

ibraname *b. a. (ibrana:me) Ar. Far.* aklama belgesi .

İbranî *öz. a. (ibra:ni:) Ar.* Yahudi.

İbranîce *öz. a.* İsrail'de kullanılan Sami dili.

ibraz *a. (ibra:z) Ar.* gösterme, ortaya koyma. **ibraz etmek** göstermek.

ibre *a. Ar.* **1.** ölçü araçlarında ölçüyü göstermeye yarayan iğne. **2.** çam, ardıç, sedir gibi ağaçların yaprakları.

ibret,-ti *a. Ar.* **1.** bir olaydan alınan sonuç, çıkarılan ders. **2.** *s. hlk.* çirkin kötü. **ibret almak** ders almak. **ibret olmak** ders olmak, örnek olmak. **İbreti âlem için.** Herkese ders olsun diye.

ibrik,-ği *a. Ar.* sıvı nesnelerin konulduğu emzikli, kulplu kap.

ibrişim *a. Far.* kalınca bükülmüş ipek iplik.

icabet,-ti *a. (ica:bet) Ar.* çağrıyı yerine getirme, çağrıya uyma. **2.** uyma,

razı olma. **icabet etmek** bir çağrıya uymak, bir buyruğa rıza göstermek.

icap,-bı *a. (i:ca:p) Ar.* gerek, gereklilik. **icap etmek** gerekmek. **icabına bakmak** **1.** gereğini yapmak. **2.** *mec.* yok etmek, ortadan kaldırmak.

icar *a. (i:ca:r) Ar.* kira. **icara vermek** kiraya vermek.

icat,-dı *a. (i:ca:t) Ar.* **1.** yeni bir şey bulma, yaratma. **2.** gerçekmiş gibi gösterme uğraşı. **icat çıkarmak** gereksiz bir sorun yaratmak. **icat etmek** **1.** ilk kez bir şeyi ortaya çıkarmak. **2.** gerçekmiş gibi göstermek.

icatçı *s. ve a.* bulan, icat eden, kâşif.

icazet, -ti *a. (ica:zet) Ar.* **1.** izin, onay, onaylama. **2.** diploma. **icazet almak** izin almak, diploma almak.

icbar *a. (icba:r) Ar.* zorlama, bastırma. **icbar etmek** baskı yapmak, zorlamak.

icmal,-li *a. (icma:l) Ar.* özet, toplam, kısaltma. **icmal etmek** özetlemek, toplamak.

icra *a. (icra:) Ar.* **1.** yapma, yürütme, yerine getirme. **2.** *huk.* alacaklının hakkını yasal yollarla borçludan alma, bu görevi yapan devlet dairesi. **3.** *müz.* bir müzik yapıtını seslendirme. **icra etmek** **1.** yapmak. **2.** müzik yapıtını seslendirmek. **icraya vermek** alacağın borçludan alınması için icra dairesine başvurmak.

icraat, -tı *ç. a. (icra:a:t) Ar.* çalışmalar, uygulamalar. **icraata geçmek** çalışmaya başlamak.

icraatçı *a.* çalışan, yapan, uygulayan kimse.

icracı *a.* **1.** bir işi yerine getiren kimse. **2.** mahkemenin verdiği kararı uygulayan kimse. **3.** *müz.* müzik yapıtını seslendiren kimse.

iç *a.* **1.** bir şeyin sınırları arasında kalan bölüm. **2.** oyuk nesnelerin boş olan bölümü. **3.** ten ile dış giysiler arasında kalan kısım. **4.** kabuk içinde kalan bölüm. **5.** dolma, sarma gibi yiyecekleri doldurmak için hazırlanan karışım. **6.** kişinin fiziksel varlığı dışında kalan varlığı. **7.** insan ve hayvanın ciğer, mide, böbrek gibi organlarının tümü. **8.** iç yönetim ile ilgili, iç işleri. **iç açmak** gönlü ferahlatmak. **iç çekmek** hıçkırarak ağlamak. **iç etmek** eline geçen malı sahiplenmek, tüketmek. **iç geçirmek** üzüntüsünü belirtmek. **iç gıcıklamak** istek uyandırmak, huylandırmak. **iç tutmak** yemiş, iç bağlamak. **içi açılmak** sıkıntısı dağılmak. **içi bayılmak** çok acıkmak. **içi sızlamak** çok üzülmek. **içi çekmek** istek duymak **içi daralmak** sıkılmak. **içi dışı bir** açık sözlü. **içi erimek** çok üzülmek. **içi ezilmek** çok acıkmak. **içi gitmek** çok istemek. **içi içine sığmamak** coşmak, sevinmek. **içi içini yemek** kendine dert etmek. **içi kan ağlamak** çok üzülmek. **içi kararmak** büyük sıkıntıya girmek. **içi sıkılmak** bunalmak. **içi sızlamak** çok üzülmek **içinden geçirmek** düşünmek. **içine ateş düşmek** büyük üzüntü altına girmek. **içine dert olmak** yapmaktan üzültü duymak. **içine işlemek** çok etkilenmek. **içine kurt düşmek** kuşkulanmak. **içine oturmak** çok etkilenmek. **içine sinmek** beğenmek. **içini açmak** derdini dökmek. **içini boşaltmak** sıkın-

tılarını söylemek. **içini dökmek** dertlerini anlatmak. **içini sıkmak** sıkıntı vermek. **içini yemek** çok üzülmek. **içinin yağı erimek** çok üzülmek.

iç bölge *b. a. coğ.* bir limanı iç alım ve dış satım bakımından besleyen, ona çeşitli ulaşım yollarıyla bağlı, dar ya da geniş bölge.

içbükey *b. s. fiz.* yüzeyi düzgün ve pürüzsüz çukur biçiminde olan.

iç cümle b. *a. dilb.* bir cümle içinde tümleç gibi kullanılan başka bir cümle.

iç deniz *b. a. coğ.* boğazlarla ana denize bağlı olan deniz.

içecek,-ği *a.* **1.** içilebilen her nesne. **2.** s. içilmeye uygun.

içe dönük, -ğü *s. psikol.* kendi içine kapanarak başkalarından kaçan.

içe dönüklük,-ğü *b. a. psikol.* ilgi ve dikkatin dış çevreden çok, kendi duygu ve yaşantısı üzerinde toplanması.

içeri,-yi *a.* **1.** iç yan, iç kısım. **2.** iç, iç yüzey. **3.** *be.* iç yana, iç yana doğru. **4.** iç bölümde olan: *İçeriden sesler geliyor.* **5.** *hlk.* gönül. **6.** *hlk.* ceza evi. **içeri tıkmak** hapsetmek. **içeri düşmek** hapse girmek. **içerde olmak** zarara girmek.

içerik, -ği *a.* **1.** bir şeyin içinde bulunan öğelerin tümü. **2.** bir anlatımda verilmek istenen düşünce, öz.

içerikli *s.* içeriği, özü olan.

içerlemek *(-e)* bir olaya bozulmak, kırılmak, öfkelenmek.

içermek *(-i)* içinde bulundurmak, içine almak.

içgüdü *b. a.* **1.** bir canlıda öğrenilmeyen, doğuştan getirilen her tür bilinçsiz davranış. **2.** canlıyı bir amaca ulaşmaya zorlayan iç güç.

içgüdüsel *b. s.* iç güdüyle ilgili.

iç güvey,-i *b. a.* karısının evine yerleşmiş damat. **iç güveyine girmek** karısının evinde oturmak üzere evlenmek. **iç güveyden hallice olmak** iyi sayılır olmak.

içilmek *(nsz)* **1.** içme işi yapılmak. **2.** içilebilir nitelikte olmak.

içim *a.* **1.** içmek eylemi ya da biçimi. **2.** *s.* bir yudumda içilecek tutar. **3.** bir şey içilirken alınan tat, hoşlanma.

içimli *s.* **1.** içim özelliği: *ağır içimli.* **2.** içimi iyi, hoş.

için *il.* **1.** amacıyla: *Okumak için aldım.* **2.** neden sonuç ilişkisi kurar: *Gelmediğin için göremedin* **3.** -den ötürü,-den dolayı: *Havalar ısındığı için çiçekler açtı.* **4.** özgü: *Oda senin için ayrılmış.* **5.** hakkında: *Senin için konuşuyor.* **6.** uğruna, yoluna: *Senin için gençliğini harcadı.* **7.** süre belirtir: *Beş gün için geldi.* **8.** yemin deyimlerinde: *Onurum için söylüyorum.*

içinde *be.* **1.** süresince: *İki saat içinde biter.* **2.** ortamında: *Bu koşullar içinde bu işi güç yaparım.*

için için *be.* yavaş yavaş, gizli gizli. **için için gülmek** gizli gizli gülmek. **için için yanmak** dışa vurmadan çok üzülmek. **için için ağlamak** gizli gizli ağlamak.

içirmek *(-i)* içmesini sağlamak, içmesine yardım etmek.

içirtmek *(-e)* içmek işini yaptırmak.

iç işleri *b. a.* **1.** bir ülkenin iç yönetimiyle ilgili işler. **2.** bir kurum ya da kuruluşun yönetimiyle ilgili işler.

içit,-ti *a.* içilecek nesne.

içki *a.* **1.** içinde alkol bulunan her türde içecek. **2.** içki içme işi. **İçki âlemi.** İçkili yemek eğlencesi. **İçki sofrası.** İçki de içilen sofra.

içkili *s.* **1.** içmiş olan. **2.** içki içilen. **3.** *be.* içmiş olarak.

içkisiz *s.* **1.** içmemiş. **2.** içki içilmeyen *(yer).* **3.** *be.* içmemiş olarak.

iç kulak,-ğı *b. a. anat.* kulağın işitme sinirlerinin bulunduğu en iç bölümü.

iç lâstik, -ği *b. a.* araçların dış lâstiklerinin içine konulan, hava ile şişirilebilen lâstik.

içlendirmek *(-i)* içlenmesini sağlamak, duygulandırmak.

içlenmek *(nsz)* **1.** iç tutmak, tanelenmek. **2.** *mec.* duygulanmak.

içli *s.* **1.** içi dolu. **2.** *mec.* kolayca duygulanan . **3.** *mec.* etkili, duygulandıran.

içli dışlı *s.* senli benli, apaçık, olduğu gibi. **içli dışlı olmak** aşırı yakın olmak.

içlik,-ği *a. hlk.* iç gömleği, içe giyilen çamaşır.

içme *a.* **1.** içmek eylemi. **2.** içinde türlü madensel tuzlar bulunan, içenlere yararlı olan kaynak.

içmece a. içmeler: *Ayaş içmeceleri.*

içmek,-er *(-i)* **1.** bir sıvıyı yutmak. **2.** sigara gibi şeylerin dumanını yutmak. **3.** bir şeyi içine çekmek: *Kâğıt boyayı içti.* **4.** *(nsz)* içki kullanmak. **içecek suyu olmak** bir yere gitmesi olanağı doğmak. **içtikleri su ayrı gitmemek** çok yakın arkadaş olmak.

içmeler *a.* içlerinde çeşitli yararlı tuzlar bulunan suyu, ilâç olarak kullanılan kaynak.

iç mimar *b. a.* bir yapının içini donatan, döşeyen kişi, dekoratör,

iç mimarlık, -ğı *b. a.* yapıların iç donanımı, süsleme ve döşeme işi, dekoratörlük.

içre **1.** *il.* içinde **2.** *be.* arasında, içinde.

iç salgı bezi *b. a. anat.* salgısı doğrudan doğruya kana karışan bez.

içsel *s.* içle ilgili, içe ilişkin.

içten *s.* **1.** yürekten, candan, samimî. **2.** *be.* en önemli, can alıcı noktasından.

içtenlik,-ği *a.* içten davranış, samimiyet.

içtenlikle *be.* içten bir biçimde, samimilikle.

içtenlikli *s.* samimî, içten.

içtenliksiz *s.* samimî olmayan, içten olmayan.

içtihat,-dı *a. (içtiha:t) Ar.* **1.** görüş, anlayış, kavrayış. **2.** *huk.* yargı kararlarında uygulanacak kuralın açıkça bulunmadığı durumlarda, yargıcın ya da yargıçlar kurulunun düşüncelerinden doğan sonuç.

içtima, -ı *a. (içtima:) Ar.* **1.** toplantı, toplanma. **2.** *ask.* askerlerin silâhlı ve donatılmış olarak toplanmaları. **içtima etmek** toplanmak.

içtimaî *s. (içtima:i:) Ar.* toplumla ilgili, sosyal, toplumsal.

içtimaiyat, -tı *a. (içtima:i:yat) Ar.* toplum bilim, sos-yoloji.

içtinap,-bı *a. (içtina:p) Ar.* sakınma, çekinme, kaçınma.

iç tümce *b. a. dilb.* iç cümle.

iç tüzük,-ğü *b. a.* bir kurum, kuruluş ya da meclisin iç yönetimlerini düzenleyen tüzük.

iç yağı *b. a.* geviş getiren hayvanların iç organlarından çıkarılan yağ.

iç yüz *b. a.* herkesçe bilinmeyen özel nitelik.

idadî *a. (ida:di:) Ar.* eskiden lise derecesindeki okul.

idam *a. (i:da:m) Ar.* **1.** ölüm cezası. **2.** *huk.* ölüm cezasına çarptırılan bir kimseye uygulanan öldürme işlemi. **idam etmek** ölüm cezası hükmünü yerine getirmek. **İdam sehpası.** Darağacı.

idame *a. (ida:me) Ar.* sürdürme, devam ettirme. **idame ettirmek** devam ettirmek, sürdürmek.

idamlık, -ğı *s. ve a.* **1.** ölüm cezası verilmiş kimse **2.** ölüm cezası gerektiren: *idamlık suç.*

idare *a. (ida:re) Ar.* **1.** çekip çevirme, yönetim. **2.** ülke işlerinin yürütülmesine ilişkin hizmetlerin tümü. **3.** bir kurum ya da kuruluşun yönetildiği merkez. **4.** bir kurum ya da kuruluşu yöneten kurul. **5.** bir tür aydınlatma aracı: *idare lâmbası.* **6.** tutum, davranış: *İdaresi olumlu.* **idare etmek** çekip çevirmek, tutumlu kullanmak, yetmek. **idaresini bilmek** tutumlu davranmak.

idareci *a.* **1.** yönetici. **2.** *s.* hoşgörülü. **3.** *s.* becerikli, tutumlu.

idarehane *b. a. (ida:reha:ne) Ar. Far.* bir kurum ya da kuruluşun yönetildiği yer, büro.

idareli *s.* **1.** yönetmesini bilen, iyi yöneten. **2.** tutumlu. **3.** ekonomik.

idaresiz *s.* **1.** yönetmesini bilmeyen, iyi yönetemeyen, gevşek. **2.** tutumsuz.

idareten *(ida:reten) be. Ar.* korumak için, işi yürütmek üzere.

idarî *s. (ida:ri:) Ar.* yönetimsel, yönetimle ilgili.

iddia *a. (iddia:) Ar.* **1.** ileri sürülen düşünce, sav. **2.** kendinde bulunmayan bir niteliği var gösterme çabası. **3.** direnme, inat. **iddia etmek** sözünde direnmek. **iddiaya tutuşmak** bahse girişmek.

iddiacı *s. ve a.* gereksiz iddiaya giren, inatçılık eden.

iddialaşmak *(nsz,-le)* karşılıklı iddiaya girmek.

iddialı *s.* **1.** bir iddiası olan. **2.** kendine çok güvenen.

iddianame *b. a. (iddiana:me) Ar. Far. huk.* savcının soruşturma sonucunda elde ettiği kanıtlarla bu kanıtlara dayattığı savları içinde topladığı yazı.

ide, idea *a. Yun.* düşünce, fikir.

ideal *a. Yun.* **1.** ülkü. **2.** *s.* yalnız düşünce ile kavranabilen

idealist, -ti *a. ve. s. Fr.* **1.** ülkücü. **2.** ülkücülük öğretisine bağlı olan.

idealizm *a. Fr.* **1.** ülkücülük. **2.** *fels.* düşünceyi asıl olarak kabul eden ve varlığı düşüncenin kurduğunu kabul eden öğretilerin adı.

idealleştirmek *(-i)* ideal duruma getirmek.

idefiks *a. Fr.* saplantı, sabit fikir.

ideoloji *a. Fr.* siyasal ya da toplumsal bir öğreti oluşturan; yönlendirici görev yapan; siyasal, bilimsel, hukuksal, moral ve estekik değerlerin tümü.

ideolojik,-ği *s. Fr.* ideolojiyle ilgili.

idil *a. Fr.* kır yaşamı içinde aşk konusunu işleyen kısa şiir.

idman *a. Ar.* **1.** vücudun gücünü artırmak için yapılan çalışma, spor. **2.**

mec. bir duruma alışkanlık kazanma. **idman yapmak** vücut hareketleri yapmak.

idmanlı *s. ve a.* **1.** çeviklik kazanmış, güçlenmiş. **2.** *mec.* bir duruma, bir işe alışmış, ısınmış.

idmansız *s.* **1.** beden çalışması yapmamış, güçlenmemiş, ham. **2.** *mec.* bir duruma, bir işe alışmamış, ısınmamış, toy.

idrak, -ki *a. (idra:k) Ar.* **1.** anlayış, akıl erdirme. **2.** erişme, ulaşma. **3.** *fel.* algı. **idrak etmek 1.** anlamak, kavramak. **2.** erişmek, ulaşmak.

idraksız *s.* ahmak, anlayışsız, aptal.

idrar *a. (idra:r) Ar.* böbreklerde süzülüp idrar kanallarıyla dışarı atılan sıvı, sidik.

ifa *a. (i:fa:) Ar.* **1.** bir işi yapma, yerine getirme, ödeme. **ifa etmek** yerine getirmek.

ifade *a. (ifa:de) Ar.* **1.** anlatım. **2.** söyleyiş, deyiş. **3.** bir duygunun yüzde oluşturduğu izler. **4.** sanıkların ve tanıkların mahkemede olay hakkında sözlü açıklamaları. **ifade etmek** anlatmak, önem taşımak. **ifadesini almak** *huk.* **1.** sorguya çekmek. **2.** görgü tanığının söylediklerini yazmak. **3.** *argo* yenmek, tepelemek, hırpalamak.

iffet, -ti *a. Ar.* **1.** cinsel konularda töre kurallarına bağlılık **2.** namus.

iffetli *s.* iffetini koruyan, namuslu.

iffetsiz *s.* iffetini koruyamayan, namussuz.

iflâh *a. (iflâ:h) Ar.* kötü durumdan kurtulma, iyi duruma gelme, onma. **iflâh etmek** kurtarmak, iyileştirmek. **iflâh olmak** kurtulmak, iyileşmek. **iflâh olmamak** onmamak. **iflâhı kesilmek** perişan olmak. **iflâhını kesmek** *tkz.* çok beter etmek, ezmek.

iflâs *a. (iflâ:s) Ar.* **1.** ticarette batma. **2.** *mec.* değerini yitirme. **iflâs bayrağını çekmek** yenilgiye uğramak, her şeyini yitirmek. **iflâs etmek** yenilgiye uğramak, değeri düşmek.

ifrat, -tı *a. (ifra:t) Ar.* aşırı gitme, ölçüyü kaçırma, taşkınlık. **İfrat derecede.** Aşırı ölçüde. **ifrata kaçmak** aşırı davranmak. **ifrata vardırmak** ölçüsünü kaçırmak.

ifraz *a. (ifra:z) Ar.* **1.** *huk.* bir arazinin parsellere ayrılması. **2.** *biy.* salgı. **ifraz etmek** araziyi parsellere bölmek, **2.** *biy.* salgılamak.

ifrazat, -tı *ç. (ifra:zat) Ar.* canlı organizmadan çıkan kan, irin, ter gibi salgılar.

ifrit, -ti *a. Ar.* korkunç ve kötü cin. **2.** *mec.* öfkeli. **ifrit etmek** çok kızdırmak. **ifrit olmak** çok kızmak.

ifşa, -ı *a. (ifşa:)* gizli bir olayı yayma, ortaya çıkarma. **ifşa etmek** yaymak, açığa vurmak.

ifşaat, -ti *ç. a. (ifşa:at) Ar.* gizli bir konuda yapılan açıklamalar.

iftar *a. Ar.* **1.** oruç bozma, oruç açma. **2.** oruç açma zamanı. **3.** ramazanda akşam yemeği. **iftar etmek** oruç açmak.

iftarlık, -ğı *a.* **1.** oruç açmak için hazırlanan yiyecek. **2.** s. iftar için uygun.

iftihar *a. (iftiha:r) Ar.* övünme, kıvanç. övünç. **iftihar etmek** övünmek. **iftihara geçmek** okulda övünç çizelgesine geçmek.

iftira *a. (iftira:) Ar.* asılsız suç yükleme, ka-ralama. **iftira atmak** suçu

başkasına atmak, karalamak. **iftiraya uğramak** asılsız suç yüklenmek.

iftiracı *s. ve a.* kara çalan, suç atan, iftira eden.

iğ *a.* **1.** yün, pamuk gibi nesneleri eğirmek için kullanılan araç. **2.** *hlk.* araba okunun ekseni. **3.** *hlk.* değirmen taşının ortasında bulunan çelik eksen.

iğde *a. bot.* meyvesi zeytine benzeyen, kırmızıya çalan sarı renkte kabuğu olan, mayhoş tatta bir meyve ve bu meyvenin yetiştiği çok iri olmayan ağacı.

iğdemir *b. a. hlk.* marangozlukta delgi olarak kullanılan çelik araç.

iğdiş *s.* erkeklik bezleri çıkarılarak ya da burularak çalışamaz duruma getirilmiş *(erkek hayvan)*. **iğdiş etmek** enemek.

iğfal,-li *a. Ar.* **1.** aldatma, ayartma, baştan çıkarma. **2.** bir kadını ya da kızı baştan çıkarma. **iğfal etmek** bir kadını ya da kızı baştan çıkarmak.

iğne *a.* **1.** dikiş dikmeye yarayan bir ucu delik, sivri, çelik araç. **2.** iki nesneyi tutturmaya yarayan ince uzun, ucu sivri çubuk. **3.** toplu iğnenin süs olarak kullanılan türü. **4.** bazı araçlarda iğneye benzer parça: *pusula iğnesi.* **5.** ilâç akıtmak için kullanılan araç. **6.** iğne ile verilen ilâç. **7.** bazı böceklerde savunma organı. **8.** oltanın ucundaki sivri çengel. **9.** *mec.* dokunaklı söz ya da tavır. **İğne atsan yere düşmez.** Çok çok kalabalık. **iğne deliğinden Hindistan'ı seyretmek** küçük şeylerden büyük anlamlar çıkarmak. **iğne ile kuyu kazmak** çok güç olanaklarla bir işi yapmaya çabalamak. **iğne ipliğe dönmek** aşırı zayıflamak. **iğne üstünde oturmak** merak ve sıkıntı ile beklemek. **İğneden ipliğe kadar.** Her şey. **iğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batırmak** kötü bir şeyi önce kendinde denemek.

iğnelemek *(-i,-e)* **1.** iğne ile tutturmak. **2.** *mec.* dokundurucu, kırıcı bir söz söylemek.

iğneleyici *s. mec.* **1.** dokunaklı, kırıcı. **2.** *be.* kırıcı biçimde: *Hep iğneleyici konuşma!*

iğnelik,-ği *a.* üzerine iğneler saplanan küçük yastık.

iğne yaprak *b. a. bot.* çam gibi ağaçlarda görülen, ince, uzun, ucu sivri yaprak.

iğrenç,-ci s. tiksinti veren, iğrenme duygusu veren, iğrendirici.

iğrençlik,-ği *a.* iğrendirir olma durumu.

iğrendirmek *(-i)* iğrenmeye yol açmak, tiksindirmek.

iğrenmek *(-den)* **1.** bir şeyi iğrendirici bulmak. **2.** tiksinmek, aşağılık, düşük bulmak.

iğreti *s.* eğreti.

ihale *a. (iha:le) Ar.* bir işi ya da malı en uygun koşullarla alana bırakma, eksiltme ya da artırma. **ihale etmek** en uygun görülene bırakmak. **ihaleye çıkarmak** artırma ya da eksiltmeye çıkarmak.

ihanet,-ti *a. (iha:net) Ar.* **1.** hainlik, çıkarına çalışma. **2.** sevgide aldatma. **3.** güveni kötüye kullanma. **ihanet etmek** kötülük etmek, aldatmak. **ihanete uğramak** kötülük görmek, aldatılmak.

ihata *a. (iha:ta) Ar.* **1.** çevirme, sarma, kuşatma. **2.** *mec.* anlayış,

kavrayış. **ihata etmek** çevirmek, anlamak, kavramak.

ihbar *a. (ihba:r) Ar.* **1.** haber verme, bildirme. **2.** suçu ya da suçluyu gizlice ilgililere bildirme. **ihbar etmek** bildirmek, haber vermek.

ihbarcı *a.* haber veren, bildiren, muhbir.

ihbarlı *s.* önceden bildirilmiş, haberli.

ihbarname *b. a. (ihba:rna:me) Ar. Far.* bildirim, bildirme belgesi.

ihdas *a. (ihda:s) Ar.* ortaya çıkarma, kurma. **ihdas etmek** kurmak, ortaya çıkarmak.

ihlâl,-li *a. (ihla:l) Ar.* zarar verme, bozma. **ihlâl etmek** bozmak, zarara uğratmak.

ihmal *a. (ihma:l) Ar.* önem vermeme, savsaklama, ilgilenmeme. **ihmal etmek** önem vermemek, savsaklamak.

ihmalci *s.* savsaklayan, boşlayan, özen göstermeyen.

ihmalkâr *b. s. (ihma:lkâ:r) Ar. Far.* savsaklayan, boşlayan.

ihracat, -tı *ç. a. (ihra:cat) Ar.* dış satım.

ihracatçı *a. ve s.* dış satımcı, dış satım yapan *(kimse)*.

ihraç,-cı *a. (ihra:ç) Ar.* **1.** çıkarma, dışarıya atma. **2.** dış ülkelere mal satma. **ihraç edilmek** ilişkisi kesilmek. **ihraç etmek 1.** ilişkisini kesmek. **2.** dışarıya mal satmak.

ihram *a. Ar.* **1.** hacıların Kâbe'ye girerken örtündükleri dikişsiz bürgü. **2.** yün yaygı. **3.** eskiden Romalı'lar, Yunanlı'lar ve Berberi'lerin büründükleri, beyaz, yünlü örtü.

ihsan *a. (ihsa:n) Ar.* **1.** iyilik etme, güzel davranma. **2.** bağışta bulunma, bağışlama **3.** karşılık beklemeden yapılan iyilik. **ihsan etmek** bağışlamak.

ihsas *a. (ihsa:s) Ar.* **1.** üstü kapalı anlatma, sezdirme. **2.** sezgi, duyum. **ihsas ettirmek** sezdirmek.

ihtar *a. (ihta:r) Ar.* **1.** uyarma, uyarı. **2.** anımsatma, hatırlatma. **ihtar etmek** anımsatmak, uyartmak.

ihtarname *b. a. (ihra:rnâme) Ar. Far.* resmî uyarı yazısı, protesto.

ihtikâr *a. (ihtikâ:r) Ar.* vurgun, vurgunculuk.

ihtilâf *a. (ihtilâ:f) Ar.* anlaşmazlık, uyuşmazlık, aykırılık. **ihtilâfa düşmek** anlaşmazlığa düşmek, uyuşamamak.

ihtilâl,-li *a. (ihtilâ:l) Ar.* **1.** devletin siyasal, sosyal ve ekonomik yapısını ya da yönetim düzenini güç kullanarak değiştiren geniş halk hareketi, devrim. **2.** devlet yönetimini güç kullanarak değiştirme. **3.** köklü değişim: *sanatta ihtilâl.*

ihtilâlci *a. ve s.* ihtilâl yanlısı olan ya da ihtilal yapan, devrimci.

ihtimal,-li *a. (ihtima:l) Ar.* **1.** olasılık, olabilirlik. **2.** be. ola ki, belki. **ihtimal vermemek** olabileceğini hiç sanmamak.

ihtimam *a. (ihtima:m) Ar.* **1.** özen, özenme, itina. **2.** özenli bakım, iyi bakım.

ihtimam göstermek özen göstermek.

ihtira, -ı *a. (ihtira:) Ar.* yeni bir şey bulma, türetme.

ihtiram *a. (ihtira:m) Ar.* saygı. **İhtiram duruşu.** Saygı duruşu.

ihtiras *a. (ihtira:s) Ar.* **1.** aşırı istek. **2.** tutulma, tutku.

ihtiraslı *s.* aşırı istekli, tutkulu, hırslı.

ihtisas *a. (ihtisa:s) Ar.* **1.** duygu, duygulanma. **2.** uzmanlık, uzmanlışma. **ihtisas yapmak** bir konuda uzmanlaşmak.

ihtişam *a. (ihtişa:m) Ar.* gösterişlilik, görkem, büyüklük.

ihtiva *a. (ihtiva:) Ar.* içerme, içine alma. **ihtiva etmek** kapsamak, içinde bulundurmak.

ihtiyaç,-cı *a. (ihtiya:ç) Ar.* gereksеme, gereksinme. **2.** güçlü istek. **3.** gerek duyulan şey. **4.** yokluk, yoksulluk: *ihtiyaç kişiyi ezer.* **ihtiyaç duymak** gerekli görmek. **ihtiyaca cevap vermek** gereksinimi karşılamak. **ihtiyacı olmak** gereksinmek.

ihtiyar *s. ve a. (ihtiya:r) Ar.* **1.** kocamış, yaşlı. **2.** *s. tkz.* ana, baba. **3.** *a.* seçme. **ihtiyar etmek** seçmek.

ihtiyarî *s. (ihtiya:ri:) Ar.* seçimlik, seçmeli.

ihtiyarlamak *(nsz)* **1.** yaşlanmak, yaşı ilerlemek. **2.** yaşlı görünmek.

ihtiyarlık,-ğı *a.* yaşlılık, kocalık.

ihtiyat,-tı *a. (ihtiya:t) Ar.* **1.** bir konuda ölçülü davranma, sakınma. **2.** *s.* saklanan, yedek. **İhtiyat akçesi.** Yedek para.

ihtiyaten *be. (ihtiya:ten) Ar.* ilerisini düşünerek, her duruma karşı.

ihtiyatî *s. (ihtiya:ti:) Ar.* gelecek düşünülerek yapılan. **İhtiyatî tedbir.** İlerisi düşünülerek alınan önlem.

ihtiyatlı *s.* ileriyi düşünen, sakıngan, önlem alan. **ihtiyatlı bulunmak** hazırlıklı olmak. **ihtiyatlı davranmak** düşünerek hareket etmek. **ihtiyatlı olmak** ölçülü davranmak.

ihya *a. (ihya:) Ar.* **1.** diriltme, canlandırma. **2.** çok iyi biçime getirme, güçlendirme. **3.** yeni bir umut ve güç verme. **ihya etmek** mutluluğa ulaştırmak. **ihya olmak** mutlu bir duruma gelmek, zenginlemek.

ika, -ı *a. (i:ka:) Ar.* yapma, etme. **ika etmek** işlemek, yapmak.

ikame *a. (ika:me) Ar.* **1.** yerine kullanma, yerine koyma. **2.** dava açma. **3.** *s.* yerine geçen. **ikame etmek** yerine koymak, dava açmak.

ikamet,-ti *a. (ika:met) Ar.* bir yerde oturma, eğleşme, konaklama. **ikamet etmek** bir yerde oturmak, bir yere yerleşmek.

ikametgâh *b. a. (ika:metgâ:h) Ar. Far.* oturulan yer, konut. **ikametgâh kâğıdı** oturma belgesi.

ikaz *a. (i:ka:z) Ar.* uyarma, uyarı, dikkat çekme. **ikaz etmek** dikkat çekmek.

ikbal,-li *a. (ikba:l) Ar.* **1.** istek, arzu, dilek. **2.** yüksek bir makama ulaşma. **ikbal düşükünü** yoksulluğa düşmüş. **ikbali sönmek** işleri bozulmak.

iki *a.* **1.** birden sonra gelen sayı. **2.** *s.* birden bir artık. **iki arada bir derede kalmak** sıkışmak, güç koşullar altında kalmak. **iki ateş arasında kalmak** karar verememek. **iki ayağını bir pabuca sokmak** çok sıkıştırmak. **iki büklüm olmak** çok yaşlanmak. **iki çift söz etmek** birkaç söz söylemek. **İki dirhem bir çekirdek.** Çok özenli ve güzel giyinmiş. **İki el bir baş için.** Kendine ancak yeten; başkasına yardımda bulunamaz.

iki eli böğründe kalmak umarsız, ne yapacağını bilemez durumda kalmak. **İki eli kanda olsa.** En önemli işte bile olsa. **iki eli yakasında olmak** hakkını bırakmamak. **iki gözü iki çeşme** sürekli ağlıyor. **iki hırtı bir pırtı** aşırı yoksul. **iki kat olmak** çok eğilmek. **iki paralık etmek** değerini çok düşürmek. **iki paralık olmak** onurunu yitirmek. **iki seksen uzatmak** boylu boyunca yatırmak. **iki tek atmak** birazcık içmek. **iki ucunu bir araya getirememek** yaşamı düzene koyamamak. **iki yakası bir araya gelmemek** geçim sıkıntısından kurtulamamak. **ikisi bir kapıya çıkmak** aynı sonucu doğurmak.

iki canlı *b. s.* gebe, hamile, yüklü.

iki eşeyli *bot. b. s.* erkek ve dişi organları bir arada bulunan.

iki evcikli *b. s. bot.* erkek ve dişi organları ayrı bitkilerde bulunan.

ikilem *a.* kişiyi istenmeyen seçeneklerden birini, çoğunlukla iki seçenekten birini izlemeye zorlayan tartışma, sorun ya da usa vurma.

ikileme *a.* **1.** ikilemek olayı. **2.** *dilb.* anlatımda güçlülük sağlamak için aynı sözcüğün yinelenmesi: *küçük küçük, tombul tombul, koca koca.*

ikilemek *(-i)* **1.** bir nesnenin sayısını ikiye çıkarmak. **2.** yinelemek. **3.** *hlk.* toprağı iki kez sürmek.

ikili *s.* **1.** iki parçadan oluşan **2.** iki yan arasında yapılan: *ikili görüşme.* **3.** *a.* iki kişiden oluşmuş topluluk. **4.** *müz.* iki çalgı ya da iki ses için düzenlenmiş yapıt. **5.** oyun kâğıtlarında üzerinde iki yazılı olan. **ikili oynamak** iki yanı da destekler davranmak.

ikilik,-ği *a.* **1.** ikisi bir arada. **2.** *a.* **1.** iki cisimden oluşmuş. **2.** ikiye bölünmüş olma durumu.

ikinci *s.* **1.** iki sayısının sıra sayı sıfatı. **2.** sırada birinciden sonra gelen. **3.** birinciden sonra gelen kimse. **ikinci gelmek** birinciden sonraki dereceyi almak.

ikindi *a.* **1.** öğle ile akşam arası. **ikindiden sonra dükkân açmak** işe başlamakta geç kalmak. **İkindi üstü.** *be.* İkindiye doğru.

ikircik,-ği *a. hlk.* işkil. **2.** kararsızlık.

ikirciklenmek *(nsz)* **1.** işkillenmek. **2.** kararsız kalmak.

ikircikli *s.* **1.** işkilli. **2.** kararsız.

ikişer *s.* iki sayısının üleştirme sayı sıfatı. **ikişer olmak** ikişer ikişer sıraya girmek.

iki telli *b. a.* iki teli olan bir tür çalgı.

iki terimli *b. a. mat.* iki terimden oluşan cebirsel anlatım.

ikiyüzlü *b. s.* özü sözü bir olmayan, dönek.

ikiz *s. ve a.* **1.** bir doğumda dünyaya gelen iki kardeş. **2.** *bot.* aynı çiçekten olmuş yapışık iki meyve. **3.** *mec.* birbirine çok benzeyen, eş. **ikiz doğurmak** bir işte aşırı sıkıntı çekmek.

ikizkenar *b. s. mat.* iki kenarı eşit olan.

ikizli *s.* **1.** ikizleri olan. **2.** iki kollu *(araç).*

iklim *a. Ar.* **1.** *coğ.* bir yerdeki hava olaylarının uzun yıllar ortalamalarına dayanan durumu. **2.** ülke, yurt, diyar.

ikmal,-li *a. (ikma:l) Ar.* eksik bir şeyi tamamlama, bütünleme. **2.** bitirme. **ikmal etmek** bütünlemek, bitirmek. **ikmale kalmak** bütünlemeye kalmak.

ikna,-ı *a. (ikna:) Ar.* inandırma, inanmasını sağlama, kandırma. **ikna etmek** inandırmak. **ikna olmak** inanmak, kanmak.

ikona *a. Fr.* İsa, Meryem ya da ermişlerin tahta üzerine işlenmiş resimleri.

ikrah *a. (ikra:h) Ar.* tiksinme, iğrenme. **ikrah etmek** iğrenmek, tiksinmek. **ikrah getirmek** tiksinmeye başlamak.

ikram *a. (ikra:m) Ar.* **1.** konuğu ağırlama. **2.** armağan sunma, verme. **3.** alış verişte indirim. **ikram etmek** ağırlamak, bir şey sunmak. **ikram görmek** ağırlanmak.

ikramiye *a. (ikra:miye) Ar.* **1.** çalışana verilen ücret dışı para. **2.** piyangodan çıkan para ya da eşya.

ikrar *a. (ikra:r) Ar.* **1.** açıkça söyleme, açıklama. **2.** bildirme. **3.** onama, benimseme. **ikrar etmek** açıkça söylemek. **ikrar vermek** söz vermek.

ikraz *a. (ikra:z) Ar.* borç ya da ödünç verme. **ikraz etmek** ödünç vermek.

iksir *a. Ar.* **1.** iç rahatlatıcı ilâç ya da içki. **2.** aşk doğuran büyülü içki.

iktidar *a. (iktida:r) Ar.* **1.** bir işi yapabilme gücü, erk. **2.** başarabilme gücü ve yeteneği **3.** devlet gücünü elinde bulundurma gücü. **iktidardan düşmek** bir işi yapabilme gücünü yitirmek.

iktisadî *s. (iktisa:di:) Ar.* ekonomik.

iktisat,-dı *a. (iktisa:t) Ar.* ekonomi. **iktisat etmek** tutumlu davranmak.

iktisatçı *a. ve s.* ekonomist, iktisat uzmanı.

iktisatlı *s.* aşırı para harcamayan, tutumlu.

iktiza *a. (iktiza:) Ar.* gerekme, gerekli olma. **iktiza etmek** gerekmek.

il *a.* vilâyet, el, ülke.

ilâç,-cı *a. Ar.* **1.** bir hastalığı iyileştirmek ya da hastalıktan korunmak için kullanılan nesne. **2.** *mec.* umar, önlem, çare.

ilâçlamak *(-i)* **1.** ilâç sürmek. **2.** mikrop, zararlı böcek gibi şeylerden korunmak amacıyla ilâç sıkmak.

ilâçlanmak *(nsz)* ilâç sürülmek ya da ilaç dökülmek.

ilâh *a. (ilâ:h) Ar.* **1.** Tanrı. **2.** *mec.* çok beğenilen, çok tutulan. **İlâh gibi.** Çok yakışıklı.

ilâhe *a. (ilâ:he) Ar.* Tanrıça

ilâhî *(I) s. (ilâ:hi) Ar.* **1.** Tanrısal, Tanrı'ya özgü. **2.** *mec.* çok güzel. **3.** a. Tanrı'yı övmek, Tanrı'ya yakarmak için yazılmış, makamla okunan koşuk, nazım.

ilâhi *(II) ünl. Ar.* "Ne tuhaf, bu ne iş?" gibi sitem bildirir.

ilâhiyat *ç. a. (ilâ:hiya:t) Ar.* Tanrı bilim, teoloji.

ilâhlaşmak *(nsz) mec.* yücelmek, hayran olunacak biçime gelmek.

ilâm *a. (i:lâ:m) Ar.* **1.** bildirme, anlatma. **2.** *huk.* mahkemece verilen hükmü bildiren belge.

ilân *a. (ilâ:n) Ar.* **1.** duyuru. **2.** açıkça bildirme, açık duyurma. **ilân etmek** duyurmak. **ilân vermek** bir konuda duyuru için basın organlarına açıklama yapmak.

ilânen *be. (i'lâ:nen) Ar.* duyuru yoluyla.

ilânihaye *b. be. (i'lâniha:ye) Ar.* sonsuza dek.

ilâve *a. (ilâ:ve) Ar.* **1.** katma, ekleme, ulama. **2.** eklenmiş, katılmış parça, ek. **ilâve etmek** katmak, eklemek, ulamak.

ilâveli *s.* **1.** eki olan. **2.** *mec.* abartılmış, yalan katılmış.

ilâveten *be. (ilâ:veten)* ek olarak, ekleyerek.

ilçe *a.* ilden küçük yönetim birimi, kaza.

ile *il. ve bağ.* **1.** anlatıma birliktelik, işteşlik, araç, neden, durum bildirme özellikleri katar. **2.** tümcede aynı görevde bulunan iki öğeyi birbirine bağlar: *Çocukla annesi demin geldiler.*

ilelebet *be. Ar.* sonsuza değin, sürgit.

ilenç,-ci *a.* ilenme, beddua, kötü amaçlı söz.

ilenmek *(-e)* kötü dilekte bulunmak.

ileri *a.* **1.** bir şeye göre daha ötede olan. **2.** gelecek, sonra. **3.** bir şeyin ulaşılacak yönü: *İşin ilerisi güç.* **4.** *s.* önceki, evvelki. **5.** önde bulunan: *ileri oyuncu.* **6.** be. öne doğru: *İleri gidin.* **7.** *mec.* benzerlerini geride bırakmış: *ileri görüş.* **ileri atılmak** öne doğru çıkmak. **ileri gelmek** neden olmak. **ileri geri konuşmak** yersiz ve yakışıksız sözler etmek. **ileri gitmek** aşırı davranışta bulunmak. **ileri götürmek** ölçüyü kaçırmak, aşmak. **ileri sürmek** bir düşünce ya da öneride bulunmak.

ilerici *a. ve s.* ilerlemeden, çağdaşlaşmadan yana olan.

ileride, ilerde *be.* **1.** gelecekte. **2.** ötede.

ilerlemek *(nsz,-e)* **1.** ileri gitmek, yol almak. **2.** geçmek *(zaman).* **3.** daha güçlü duruma gelmek. **4.** gelişmek, yücelmek.

ilerletmek *(-i)* ilerlemesini sağlamak.

ileti *a.* bildirme yazısı.

iletim *a.* **1.** iletmek eylemi. **2.** *fiz.* iletken nesnelerden ısı ya da elektriğin geçmesi. **3.** *tek.* ısı yayımı.

iletişim *a.* **1.** aktarma, bildirme, haberleşme. **2.** bilgi alış verişi.

iletken *s.* **1.** akımı, ısıyı ve sesi geçiren. **2.** aktaran.

iletki *a. mat.* bir açıyı ölçmeye, aynı açıyı başka bir yerde çizmeye yarayan araç.

iletmek *(-i)* **1.** götürmek, ulaştırmak, aktarmak. **2.** *fiz.* elektrik, ısı ve gaz gibi şeyleri başka bir yere götürmek.

ilga *a. (ilga:) Ar.* kaldırma. **ilga etmek** yürürlükten kaldırmak.

ilgeç,-ci *a. dilb.* edat.

ilgi *a.* **1.** ilişki, bağlılık. **2.** dikkati öncelikle belli bir şey üzerine toplama. **3.** bir şeyden hoşlanma. **ilgi çekmek** dikkati üzerine toplamak. **ilgi duymak** yakınlık beslemek. **ilgi görmek** ilgi çekmek. **ilgisini kesmek** aradaki ilişkileri koparmak.

ilgilendirmek *(-i,-le)* **1.** ilgisini çekmek, önem vermek. **2.** ilişkin olmak.

ilgilenmek *(-le)* yakınlık göstermek. **2.** bir şeye karşı ilgi duymak. **3.** bir konuda çalışmak, uğraşmak: *müzikle ilgilenmek.*

ilgili s. ilgisi olan, alâkalı.

ilginç,-ci *s.* ilgii uyandıran, ilgi çekici olan, enteresan.

ilgisiz *s.* ilgisi olmayan, ilgilenmeyen, kayıtsız.

ilhak, -kı *a. (ilha:k) Ar.* **1.** katma, bağlama, ekleme. **2.** egemenliği altına alma. **ilhak etmek 1.** katmak, bağlamak. **2.** egemenliği altına almak.

ilham *a. (ilha:m) Ar.* **1.** esin. **2.** Tanrısal dünyaya özgü duygu ve düşünceler. **ilham almak** esinlenmek. **ilham vermek** esinlendirmek. **İlham perisi.** Sanatçılara esin verdiğine inanılan peri.

ilik,-ği *a.* **1.** giysilerde düğme geçirilen yarık. **2.** kemiklerin içini dolduran yumuşak sinir dokulu madde. **İlik gibi.** Çok iyi pişmiş. **iliğine işlemek** çok üşümek, çok etkilenmek. **iliklerine kadar** tüm varlığını etkileyecek ölçüde. **iliklerini kemirmek** sömürmek. **iliğini kurutmak** çok büyük sıkıntı vermek.

iliklemek *(-i)* düğmeyi iliğe geçirmek.

ilim,-lmi *a. Ar.* bilim. **ilmini almak** iyice öğrenmek, kavramak.

ilinti *a.* **1.** ilgi, ilişki. **2.** *hlk.* üzüntü, kuruntu, kaygı, iç sıkıntısı.

ilişik, -ği *s.* **1.** eklenmiş, bağlanmış. **2.** ilgili, ilişkin. **3.** *a.* ilgi, bağlılık. **4.** eklenmiş olan bölüm. **ilişiği kalmamak** bağı kesilmek.

ilişki *a.* **1.** ilgi, bağ, temas. **2.** bağlantı. **ilişki kurmak** ilgi sağlamak.

ilişkili *s.* **1.** ilişkisi olan. **2.** *be.* ilgili olarak.

ilişkin *s.* bağlı, ilgili, ilişkili.

ilişmek *(-e)* **1.** dokunmak, takılmak. **2.** elini sürmek, dokunmak. **3.** bir şeyin kenarına kısa bir süre için oturmak. **4.** karışmak, huzurunu kaçırmak. **5.** *mec.* değinmek. **6.** *hlk.* şaka etmek.

iliştirmek*(-i,-e)* bağlamak, tutturmak, geçici olarak takmak.

ilk,-ki *s.* **1.** önce gelen. **2.** *a.* bir şeyin önce geleni. **3.** *be.* en başta. **İlk elden.** Aracısız. **İlk göz ağrısı.** İlk doğan, ilk âşık olunan.

ilkbahar *b.a. T. Far.* mart, nisan, mayıs aylarını içine alan zaman. ilkyaz.

İlk Çağ *b. a. tar.* en eski zamanlardan M. S. 476'da Doğu Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına kadar süren çağ.

ilk dördün *b. a. astr.* ayın yarım daire biçiminde göründüğü evre.

ilke *a.* **1.** öğe, unsur. **2.** temel kanı, temel düşünce. **3.** temel bilgi. **4.** davranış kuralı.

ilkel *s.* **1.** ilk durumunda kalmış, gelişmemiş. **2.** zaman açısından en eski olan. **3.** *mec.* eğitimsiz, kültürsüz. **İlkel toplum.** Sanayileşmemiş, tarım toplumu.

ilkelleşmek *(nsz)* ilkel bir duruma gelmek.

ilkellik,-ği *a.* ilkel olma, gelişmemişlik, gerilik.

ilkin *be.* önce, başta, başlangıçta.

ilkokul *b. a.* ilköğrenim çağındaki çocukların eğitim ve öğretiminin yapıldığı beş yıllık eski eğitim kurumu.

ilk önce *b. be.* önce, en başta, en önce.

ilk yardım *b. a.* hastaların ilk bakımlarında uygulanan tedavi.

ilkyaz *b. a.* ilkbahar, bahar.

illâllah *ünl. (i'llâlla:h) Ar.* usanç, bezginlik anlatır. **illâllah demek** bıkmak, usanmak.

ille *be. Ar.* **1.** ne olursa olsun, her koşulda. **2.** hele, özellikle: *İlle sağlık.*

illegal,-li *s. (i'llegal) Fr.* yasadışı, yasalara aykırı.

illet, -ti *a. Ar.* **1.** hastalık. **2.** *mec.* aşırı alışkanlık. **3.** *mec.* bozukluk: *Bu motorda bir illet var.* **4.** *tkz.* kızdıran kimse ya da nesne.

illetli *s.* **1.** hastalıklı. **2.** *mec.* sık sık aksayan.

illizyonist, -ti *a. ve s. Fr.* göz bağcı, yanıltıcı oyunlar yapan.

ilmek, -ği *(I) a.* ilmik, düğüm.

ilmek,-er *(II) (-i)* **1.** iğreti bir düğüm yapmak. **2.** dokumada düğümleri bağlamak. **3.** *hlk. (-e)* değmek, dokunmak. **ilmek tutar yeri kalmamak** çok dağılmak, perişan olmak, dökülmek.

ilmî *s. (ilmî:) Ar.* bilimsel.

ilmihâl,-li *a. (ilmiha:l) Ar.* din kurallarını öğreten kitap.

ilmiye *a. Ar.* **1.** din işleriyle uğraşanlar sınıfı **2.** din işleriyle uğraşanların mesleği.

ilmühaber *b. a. (i'lmühaber) Osm.* **1.** bir kimsenin durumunu bildiren belge. **2.** alındı belgesi.

iltica *a. (iltica:) Ar.* sığınma. **iltica etmek** güvenilir bir yere sığınmak.

iltifat, -tı *a. (iltifa:t) Ar.* **1.** güler yüz gösterme, iyi davranma. **2.** ilgi gösterme, yakın durma. **iltifat etmek** ilgi göstermek, saygılı davranmak.

iltifatlı *s.* gönül alan, gönül alıcı.

iltihak, -kı *a. (iltiha:k) Ar.* katılma. **iltihak etmek** katılmak.

iltihap,-bı *a. (iltiha:p) Ar.* bir mikrobun etkisiyle vücudun bir yerinde şişkinlik, kırmızılık, ağrı ve ısı ile beliren irin toplanması, yangı.

iltihaplanmak *(nsz)* bir doku ya da bir organda iltihap oluşmak, yargılanmak.

iltihaplı *s.* iltihap toplamış, yangılı.

iltimas *a. (iltima:s) Ar.* **1.** haksız yere kayırma, arka çıkma. **2.** *mec.* ayrıcalık tanıma. **iltimas etmek** korumak, kayırmak. **iltiması olmak** koruyanı olmak

iltimaslı *s.* kayırılan, kayırılarak yapılan.

im *a.* işaret.

ima *a. (i:ma:) Ar.* **1.** üstü kapalı belirtme, anıştırma. **2.** dolaylı olarak anlatılan şey. **ima etmek** dolaylı anlatmak, anıştırmak.

imaj *a. Fr.* imge.

imal,-li *a. (i:ma:l) Ar.* **1.** ham maddeyi işleyip işlenmiş mal üretme. **2.** yapım. **imal etmek** ham maddeyi işleyerek yeni mallar üretmek.

imalât, -tı *ç. a. (i:ma:lâ:t) Ar.* işlenerek üretilen her türden yeni ürün.

imalâtçı *a. ve s.* ham maddeyi işleyerek yeni ürünler üreten kişi ya da kuruluş.

imalâthane *b. a. (ima:lâ:tha:ne) Ar. Far.* üretim yapılan yer, üretim evi.

imale *a. (ima:le) Ar.* **1.** eğme, yatırma. **2.** *ed.* aruz vezniyle yazılan manzumelerde kısa hecenin uzun okunması.

imalı *s. (i:ma:lı)* üstü kapalı, örtülü söz ya da davranış.

imam *a. (i:ma:m) Ar.* **1.** namaz kıldıran kimse. **2.** İslam'da mezhep kuran kişi. **3.** önder.

imambayıldı *b. a.* zeytinyağlı bir çeşit patlıcan yemeği.

imame *a. (ima:me) Ar.* tespihlerin başlarına takılan uzunca tane.

imam evi *b. a. hlk.* kadınlara özgü ceza evi.

iman *a. (i:ma:n) Ar.* **1.** din inancı, kutsal inanç. **2.** *mec.* güçlü inanç. **iman etmek** Tanrı'ya inanmak. imana gelmek.

imanlı *s.* **1.** imanı olan, inanan. **2.** *mec.* acıyan, insaflı.

imansız *s.* **1.** imanı olmayan, inanmayan. **2.** mec. acımayan, insafsız. **imansız peynir** *hlk.* yağsız peynir.

imar *a. (i:ma:r) Ar.* **1.** bayındırlık. **2.** geliştirme. **imar etmek** geliştirmek, bayındır duruma getirmek.

imaret, -ti *a. (ima:ret) Ar.* yoksullara yiyecek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumu.

imbat, -tı *a. Yun.* yazın, denizden karaya doğru, gündüz esen serin yel, deniz yeli.

imbik,-ği *a.* damıtıcı, süzücü.

imdat,-dı *a. (imda:t) Ar.* **1.** yardım. **2.** *ünl.* Yetişin, kurtarın! **imdadına yetişmek** çok kötü bir durumda yardımına koşmak.

imdi *bağ.* şimdi, şu anda.

imece *a.* **1.** kırsal kesimde yapılan topluca iş görme. **2.** toplu ve sıra ile işlerin görülmesi, yardımlaşma.

imge *a.* **1.** gerçekleşmesi düşlenen şey, düş, hayal. **2.** zihinde canlandırılan şeylerin bilince yansıyan benzeri.

imgelemek *(-i)* zihinde canlandırmak, düşlemek.

imha *a. (imha:) Ar.* yok etme, ortadan kaldırma, dağıtma. **imha etmek** yok etmek.

imik, -ği *a. hlk.* gırtlak, boğaz. **imiğini sıkmak** aşırı zorlamak.

imkân *a. (imkâ:n) Ar.* olanak, fırsat, umar, güç. **imkân vermek** hak tanımak. **imkânı yok** kesinlikle olamaz.

imkânsız *s.* gerçekleşmesi olanaksız.

imkânsızlaşmak *(nsz)* olanaksızlaşmak, gerçekleşemeyecek duruma gelmek.

imkânsızlık,-ğı *a.* olanaksızlık, umarsızlık, çaresizlik.

imlâ *a. (imlâ:) Ar.* **1.** doldurma. **2.** yazım.

imparator *a. İt.* imparatorluğu yöneten kimse.

imparatoriçe *a. İt.* imparatorun karısı.

imparatorluk,-ğu *a.* çeşitli ulusları egemenliği altında bulunduran devlet biçimi.

imrenme *a.* isteme, arzulama.

imrendirmek *(-i,-e)* imrenmesine neden olmak.

imrenmek *(-e)* beğenilen ya da gereksinme duyulan bir şeye karşı aşırı istek duymak. gıpta etmek.

imsak,-ki *a. (imsa:k) Ar.* **1.** nefse hakim olma, perhiz. **2.** oruca başlama zamanı.

imsakiye *a. (imsa:kiye) Ar.* oruç bozma ve oruca başlama zamanlarını yerel saate göre gösteren çizelge.

imtihan *a. (imtiha:n) Ar.* **1.** sınav. **2.** *mec.* direnme, dayanma, güç gerektiren durum. **imtihan etmek** başarısını ölçmek, denemek, sınamak. **imtihan olmak** denenmek, ölçülmek. **imtihana çekmek** bilgisini ölçmek, sınamak.

imtina, -ı *a. (imtina:) Ar.* çekinme, sakınma, kaçınma. **imtina etmek** çekinmek.

imtiyaz *a. (imtiya:z) Ar.* **1.** ayrıcalık. **2.** devletçe verilen özel izin.

imtiyazlı *s.* ayrıcalıklı, ayrıcalık tanınan.

imtiyazsız *s.* ayrıcalığı olmayan, ayrıcalık tanınmamış.

imtizaç,-cı *a. (imtiza:ç) Ar.* **1.** uyma, uyum sağlama, uyum. **2.** iyi geçinme, uyuşma. **imtizaç etmek** uyuşmak, bağdaşmak.

imza *a. (imza:) Ar.* **1.** bir şeyin bir kimse tarafından onandığını gösteren ve her zaman aynı olan yazı, çizi. **2.** imzalamak işi. **imza etmek** imzalamak. **imza toplamak** bir öneriyi destekleyenlere imzalatmak. **imzayı basmak** kuşkusuzca imzalamak, kabullenmek.

imzalamak *(-i)* **1.** bir yazı ya da belgeye imza atmak. **2.** yapıtını anı olarak ya da satarak birisine vermek.

imzalanmak *(nsz)* imza atılmak, onanmak.

imzalatmak *(-i,-e)* imza attırmak.

imzalı *s.* **1.** imza atılmış. **2.** yazarı belli.

in *a.* **1.** insan. **2.** yaban hayvanlarının barındığı kovuk. **3.** mağara. **in cin top oynamak** hiçbir kimse bulunmamak.

inadına *be. (ina:dına)* **1.** inat olsun diye. **2.** gereğinin tersine, aşırı: *İnadına hoş.*

inak,-ğı *a.* dogma.

inan *a.* **1.** inanmak eylemi. **2.** iman, itikat, bağlanış. **İnan olmaz.** Güvenilmez.

inanca *a.* güvence.

inanç,-cı *a.* **1.** bir düşünceye gönülden bağlanma. **2.** dine inanma, iman. **3.** güvenme, inanma duygusu. **4.** görüş, öğreti.

inançlı *s.* inanan, güvenen, imanlı, görüşü olan.

inançsız *s.* imanı olmayan, inanmayan, görüşsüz.

inandırıcı *s.* inandıran, güvendiren.

inandırılmak *(-e)* inanması sağlanmak.

inandırmak *(-i,-e)* inanmasını, güvenmesini sağlamak.

inanılmaz *s.* inanılması güç, olağanüstü.

inanlı *s.* inanı olan, inanan, güvenen.

inanmak *(-e)* **1.** bir şeyin doğru olduğunu benimsemek. **2.** doğru bilmek, güvenmek. **3.** kanmak, aldanmak. **4.** iman etmek, kutsal saymak.

inat,-dı *a. (ina:t) Ar.* **1.** direnme, diretme, ayak direme. **2.** birine bir konuda karşı çıkma. **inat etmek** direnmek, karşı çıkmak. **inada binmek** zıtlaşmak. **inadı tutmak** çok direnmek. **inadına** çok aşırı.

inatçı *s.* direngen, ayak direyen.

inatçılık,-ğı *a.* direngenlik, inatçı olma niteliği.

inatlaşmak *(-le)* **1.** İnat etmek. **2.** karşılıklı inat etmek.

inayet, -ti *a. (ina:yet) Ar.* iyilik, ihsan, kayra. **inayet etmek** yardım etmek, kayırmak.

ince *s.* **1.** benzerlerine göre dar ve uzun olan, kalınlığı az olan **2.** taneleri küçük olan **3.** aşırı özen gerektiren: *ince örgü.* **4.** çok koyu olmayan *(sıvı).* **5.** *müz.* tiz. **6.** *mec.* davranışları sevgi ve saygı

uyandıran. **ince eleyip sık dokumak** iyice araştırıp gözden geçirmek. **İnceden inceye.** İyice araştırarak, titizlikle. **İnceden inceden.** Çok hafiften.

ince ağrı *b. a. tıp* verem.

ince bağırsak,-ğı *b. a. anat.* sindirim dizgesinin mideden kalın bağırsağa kadar olan bölümü.

incecik,-ği *s.* **1.** çok ince. **2.** *be.* ince bir biçimde.

incecikten *be.* belirsizce, belli belirsiz.

inceden *s.* **1.** ince yapılı. **2.** hafif hafif.

ince hastalık, -ğı *b. a. tıp* akciğer veremi.

inceleme *a.* **1.** incelemek eylemi. **2.** *ed.* bir bilim ya da sanat konusunu inceleyip araştıran yapıt ya da yazı.

incelemek *(-i)* bir şeyin inceliklerini, ayrıntılarını araştırmak.

incelenmek *(nsz)* incelemek işi yapılmak.

inceletmek *(-i,-e)* birinin bir şeyi incelemesini sağlamak.

incelik,-ği **1.** ince davranma. **2.** bir nesnenin herkesçe görülemeyen nitelikleri. **3.** ayrıntı.

incelmek *(nsz)* **1.** inceleşmek. **2.** *mec.* hoş davranışlarda bulunmak. **3.** zayıflamak. **4.** koyu durumdan akışkan duruma gelmek *(sıvı)*.

inceltici *a. ve s.* boya gibi nesnelerin akışkanlığını sağlamak için kullanılan maddelerin genel adı.

inceltmek *(-i)* ince duruma getirmek.

ince saz *b. a.* Türk müziğinde keman, ney, tambur, kemençe, ut, kanun gibi çalgılar ve okuyuculardan oluşan topluluk.

ince yağ *b. a.* akışkanlığı fazla olan, makinelerde kullanılan bir yağ çeşidi.

inci *a.* **1.** istiridye gibi deniz hayvanlarından elde edilen değerli, küçük süs boncuğu. **2.** *tkz.* yanlışlığı nedeniyle gülünç olan söz. **İnci gibi.** Güzel, temiz, düzgün. **inciler saçmak** güzel sözler söylemek.

incik,-ği *a.* **1.** bacağın, diz kapağından topuğa kadar olan bölümü. **2.** kemik. **incik boncuk** değersiz, ufak tefek nesneler.

İncil *öz. a. Ar.* Hazreti İsa'ya indirilen kutsal kitap.

incinmek *(nsz)* **1.** vücudun bir yeri hafif acır duruma gelmek. **2.** *mec.* gücenmek, kırılmak.

incir *a. Far. bot.* **1.** asıl yurdu Akdeniz çevresi olan, büyük yapraklı iri bir ağaç. **2.** bu ağacın tatlı, etli meyvesi. **incir çekirdeğini doldurmamak** çok önemsiz olmak, değer taşımamak.

incitici *s.* dokunan, gönül kıran, inciten söz ya da tavır.

incitmek *(-i)* **1.** incinmesine yol açmak. **2.** üzmek, kırmak.

inç,-ci *a. İng.* uzunluğu 2.54 cm olan İngiliz uzunluk ölçüsü birimi.

indeks *a. Fr.* **1.** dizin. **2.** bir gelişimi gösteren nicelikler ve değerler arasındaki ilişki: *geçim indeksi.*

indî *a. (indî:) Ar.* yalnız bir kişinin hanırma dayanan, kişisel.

indinde *il. Ar.* yanında, göre: *Tanrı indinde her şey bellidir.*

indirgemek *(-i)* **1.** daha kolay biçime getirmek. **2.** *mat.* daha yalın bir

biçime getirmek. 3. *kim.* maddenin oksijenini alarak oksit özelliğini yok etmek.

indirgen *s. kim.* cisimlerin oksijenini alma ya da düşük bir oksitlenme derecesine indirme özelliği olan *(madde)*.

indirim *a.* fiyatta yapılan değer düşümü, tenzilat, iskonto. **indirim yapmak** iskonto yapmak, fiyatı indirmek.

indirimli *s.* fiyatında değer düşümü yapılmış, tenzilâtlı, iskontolu.

indirmek *(-i)* **1.** aşağıya inmesini sağlamak. **2.** taşıttan ya da attan aşağıya almak. **3.** düşürmek, azaltmak. **4.** *mec.* hızla vurmak. **5.** kapamak **6.** kırmak, parçalamak: *Camları indirdiler.*

indirtmek *(-i,-e)* indirmek işini yaptırmak.

indüklemek *(-i) fiz.* kapalı bir elektrik devresini, akım şiddeti her an değişen bir manyetik alanın içine koyarak üzerinde bir elektrik akımı oluşturmak.

inek,-ği *a. zool.* **1.** dişi sığır. **2.** *s. mec.* aptal, avanak. **3.** *argo* çok fazla çalışan öğrenci.

infaz *a. (infa:z) Ar.* **1.** yargının verdiği kararı yerine getirme, uygulama. **2.** söz geçirme. **infaz etmek** yargı kararını uygulamak.

infial,-li *a. (infia:l) Ar.* **1.** içerleme, gücenme, kırılma. **2.** bir şeyden etkilenme. **infial uyandırmak** öfke doğurmak. **infiale kapılmak** çok öfkelenmek.

infilâk,-kı *a. (infilâ:k) Ar.* güçlü bir biçimde patlama. **infilâk etmek** güçlü bir biçimde patlamak.

İngiliz *öz. a. ve. s.* **1.** İngiltere halkından olan kişi. **2.** İngiltere'ye ya da İngiliz halkına özgü olan. **İngiliz sicimi ile asılmak** bir işi ustasına yaptırmak.

ingilizce *öz. a.* **1.** İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada gibi bir çok ülkede konuşulan bir dil. **2.** *s.* bu dile özgü olan: *İngilizce sözlük.*

inha *a. (inha:) Ar.* bir kamu görevine atama. **inha etmek** atama için öneride bulunmak.

inhiraf *a. (inhira:f) Ar.* sapma, çizgiden ayrılma. **inhiraf etmek** sapmak, dönmek.

inhisar *a. (inhisa:r) Ar.* **1.** tekel **2.** *mec.* tek başına sahip olma. **inhisar etmek** sınırlı kalmak. **inhisarına almak** güdümüne almak. **inhisarında olmak** güdümünde olmak.

inhisarcı *a. ve s.* tekelci.

inhitat,-tı *a. (inhita:t) Ar.* alçalma, çökme, gerileme. **2.** yaşlanma, güçten düşme.

inikas *a. (i'nikas) Ar.* **1.** yansıma, yansı *(ışık)*. **2.** yankılama, yankı *(ses)*. **3.** etki, tepki.

inildemek *(nsz)* inlemek, sızlanmak.

inildetmek *(-i)* inilemesine neden olmak.

inilemek *(nsz)* inlemek.

inilti *a.* inleme sesi.

inim inim *be.* sürekli inleme. **inim inim inlemek** pek çok sıkıntısı olmak. **inim inim inletmek** büyük sıkıntıya sokmak.

inisiyatif *a. Fr.* **1.** öncelik. **2.** gerekli kararları almayı bilen kişinin niteliği. **inisiyatifini kullanmak** kararları önceden almak.

iniş *a.* **1.** inme işi. **2.** gittikçe alçalan eğimli yer. **3.** *mec.* çöküş. **iniş yokuş** inişi de yokuşu da olan.

inişli *s.* inişi olan, bayır aşağı. **İnişli çıkışlı.** Hem inişi hem çıkışı olan.

inkâr *a. (inkâ:r) Ar.* yaptığını, söylediğini saklama, yadsıma, gizleme. **inkâr etmek** görmediğini, yapmadığını söylemek, saklamak.

inkılâp,-bı *a. (inkılâ:p) Ar.* evrim, dönüşüm.

inkıraz *a. Ar.* dağılma, batma, çöküş. **inkıraz bulmak** çökmek, dağılmak. **inkıraza uğramak** dağılmak, çökmek.

inkılâpçı *s.* evrim yanlısı, dönüşümü yapan, değişimci.

inkıta,-ı *a. (inkıta:) Ar.* kesilme, kesinti. **inkıtaa uğramak** kesilmek.

inkişaf *a. (inkişa:f) Ar.* **1.** gelişme, gelişim. **2.** açığa çıkma. **inkişaf etmek** gelişmek.

inlemek *(nsz)* **1.** acılı, üzüntülü sesler çıkarmak. **2.** gür, uğultulu sesler çıkarmak.

inletmek *(-i)* inlemesine neden olmak. **2.** çok çektirmek, eziyet etmek.

inme *a.* **1.** inmek eylemi. **2.** *tıp* vücudun bir bölümünde hareket yetisinin kalkması, felç. **inme inmek** felç gelmek, felç olmak.

inmek,-er *(-den)* **1.** yukarıdan aşağı doğru gelmek. **2.** bir taşıt ya da binek hayvanından ayrılmak. **3.** dağ, tepe gibi yüksek bir yerden aşağı gelmek. **4.** *(-e)* bir yere gitmek, varmak: *Sabahleyin köye indik.* **5.** fiyatı düşmek. **6.** değeri düşmek. **7.** *(-e)* inme gelmek. **8.** sayısı azalmak, **9.** *argo* vurmak: *Şimdi suratına inerim.*

inmeli *s.* bir yanında inme olan, felçli.

inorganik,-ği *s. Fr.* **1.** cansız olan. **2.** *kim.* organik olmayan.

insaf *a. (insa:f) Ar.* **1.** merhamete, vicdana, mantığa dayanan adalet. **2.** *ünl.* "Düşün, acı!" **insaf etmek** acımak, hakkını vermek. **insafa gelmek** acır duruma gelmek.

insaflı *s.* vicdanlı, acıyarak, hak tanıyarak davranan.

insafsız *s.* insafı olmayan, acımasız, haksız, imansız.

insafsızlık,-ğı *a.* acımazlık, gaddarlık.

insan *a. Ar.* **1.** iki eli olan, iki ayak üzerinde yürüyen, konuşarak anlaşan, aklı ve düşünme yeteneği olan, en gelişkin canlı. **2.** bu türden olan bireylerden her biri. **3.** *s. mec.* huy ve ahlâk yönünden üstün nitelikli. **İnsan eli değmemiş.** Bakımsız kalmış yer. **İnsan gibi.** İnsana yakışır biçimde. **insan içine çıkmak** kişilerle ilişki kurmak. **İnsanlar konuşa konuşa hayvanlar koklaşa koklaşa.** İnsan konuşarak her sorunu çözer.

insanca *s. ve be. (insa'nca)* **1.** insanı seven. **2.** insanla ilgili. **2.** *s.* insan bakımından: *İnsanca gücümüz iyi.*

insancıl s. **1.** insanı seven. **2.** insanla ilgili. **3.** insana değer veren.

insancılık,-ğı *a.* insanlık sevgisini, insan ululuğunu en yüce amaç sayan görüş, hümanizm.

insanî *s. (insa:ni:) Ar.* insana yakışan, insanca.

insaniyet, -ti *a. (insa:ni:yet) Ar.* insanlık. **İnsaniyet namına.** İnsanlık için, insanlık adına.

insaniyetli *s.* insan yanı güçlü olan, insanlığı olan.

insaniyetsiz *s.* insanlığı zayıf olan, sevgisiz.

insanlaşmak *(nsz)* insana yaraşır davranışlarda bulunmak.

insanlık,-ğı *a.* **1.** tüm insanları içine alan bütünlük. **2.** insanı insan yapan üstün niteliklerin tümü. **3.** insana yaraşır düşünme ve yaşama ilkesi. **4.** insanı sevme, insana saygı ilkesi. **insanlık etmek** insana yakışır davranışlarda bulunmak. **insanlıktan çıkmak** insana özgü niteliklerini yitirmek.

insanoğlu *b. a.* insan soyu, insan. **İnsanoğlu çiğ süt emmiş.** İnsanlardan tam doğruluk beklenemez.

insansı *s.* insanı andıran, insana benzeyen.

insanüstü *b. s.* insan gücünü ve yeteneklerini aşan.

insicam *a. (insica:m) Ar.* **1.** tutarlılık, bağdaşım. **2.** *ed.* tutarlık.

insicamlı *s.* tutarlı, düzgün, uygun.

insiyak,-kı *a. (insiya:k) Ar.* içgüdü.

insicamlı *s.* tutarlı, düzgün, uygun.

inşa *a. (inşa:) Ar.* **1.** kurma, yapı yapma, yapı kurma. **2.** *ed.* yazı yazma, yazıya dökme **3.** düz yazı, nesir. **inşa etmek** yapmak, kurmak, yazıya dökmek.

inşaat,-tı *ç. a. (inşa:a:t) Ar.* **1.** yapı, yapı işleri. **2.** yapmak işi, yapım.

inşaatçı *a.* **1.** yapı işlerini yapan, yöneten kimse. **2.** yapı ustası.

inşat,-dı *a. Ar.* şiir söyleme, okuma. **inşat etmek** şiiri yüksek sesle okumak.

inşallah *ünl. (in'şalla:h) Ar.* "Tanrı isterse." anlamında bir dilek sözü.

intan *a. Ar. tıp* mikroptan gelen hastalık.

intanî *s. (inta:ni:) Ar. tıp* mikroplu, mikropla bulaşan hastalık.

intaniye *a. (inta:niye) Ar. tıp* mikropla bulaşan hastalıklar.

integral,-li *a. Fr.* **1.** parçalardan oluşan tüm. **2.** *mat.* türevi bilinen fonksiyon.

intiba,-ı *a. (intiba:) Ar.* izlenim, edinilen izler.

intibah *a. (intiba:h) Ar.* uyanma, uyanış.

intibak,-kı *a. (intiba:k) Ar.* **1.** çevre ya da duruma uyma. **2.** iki nesnenin ölçülerinin tutması. **intibak etmek** uymak, alışmak.

intifa *a. (intifa:) Ar.* yararlanma, faydalanma, kullanma.

intihap,-bı *a. (intiha:p) Ar.* seçim.

intihar *a. (intiha:r) Ar.* **1.** kendi yaşamını sona erdirmek. **2.** *mec.* yaşamını tehlikeye sokacak tutum ve davranışlarda bulunmak. **intihar etmek** kendini öldürmek.

intikal,-li *a. (intika:l) Ar.* **1.** geçme, geçiş. **2.** anlama, kavrama. **3.** miras olarak ölüden yakınlarına kalma. **intikal etmek** **1.** yer değiştirmek. **2.** anlamak. **3.** ölüden yakınlarına kalmak.

intikam *a. (intika:m) Ar.* öç, kin. **intikam almak** öç almak, kin almak.

intikamcı *s.* öç almaya çalışan, kindar.

intisap,-bı *a.(intisa:p) Ar.* **1.** bağlanma. **2.** girme. **3.** kapılanma. **intisap etmek** girmek.

intişar *a. (intişa:r) Ar.* **1.** yayılma. **2.** çıkma, yayımlanma. **intişar etmek** yayımlanmak.

intizam *a. (intiza:m) Ar.* düzen, düzgün olma.

intizamlı *s.* düzenli, düzgün.

intizar *a. (intiza:r) Ar.* **1.** bekleme, gözleme. **2.** *hlk.* ilenme. **intizar etmek** beklemek, ilenmek.

inzibat, -tı *a. (inziba:t) Ar.* **1.** sıkı düzen **2.** güvenlik görevlisi er.

inziva *a. (inziva:) Ar.* **1.** toplumdan kopup tek başına yaşama. **2.** Tanrı ile birleşmek amacıyla dünya hayatıyla ilişkilerini kesme. **inzivaya çekilmek** toplumdan kopup tek başına yaşamak.

ip *a.* **1.** bükülmüş liflerden yapılan bağ. **2.** bazı bölgelerde iplik. **3.** *mec.* asarak öldürme. **ip takmak** birinin kötülüğü için çalışmak. **ipe çekmek** asarak öldürmek. **ipe gitmek** ölüme gitmek, asılmak. **ipe sapa gelmez** anlamsız ve tutarsız. **ipe un sermek** bir işi savsaklamak için nedenler aramak. **ipi kırmak** *hlk.* savuşup gitmek. **ipi koparmak** ilgisini kesmek. **ipin ucunu kaçırmak** gereken ölçüyü yitirmek. **ipiyle kuyuya inilmemek** kendisine güvenilmemek. **iple çekmek** sabırsızlıkla beklemek. **ipten kuşak kuşanmak** yoksul düşmek.

ipek,-ği *a.* **1.** ipek böceği kozasından çıkan; yumuşak, değerli lif. **2.** güzel, iyi huylu.

ipek böceği *b.a. zool.* ördüğü kozalardan ipek elde edilen böcek.

ipekçi *a.* ipek böceği yetişitiren ya da ipek satan kimse.

ipekli *s. ve a.* ipekten dokunmuş ya da içinde ipek bulunan.

iplemek *(-i) argo* saygı göstermek, değer vermek. **iplememek** aldırış etmemek.

iplik,-ği *a.* **1.** dokumada kullanılan ince uzun lif, bağ. **2.** bu liflerin birlikte bükülmüş ya da çekilmiş biçimi. **ipliği pazara çıkmak** yaptığı çirkinlikler ortaya çıkmak.

ipnotize *s. Fr.* ipnotizma yoluyla uyutulmuş. **ipnotize etmek** uyutmak.

ipnotizma *a. Fr.* bakış, söz ve telkinle sağlanan uyku.

ipotek,-ği *a. Fr.* bir taşınmaz malın borç karşılığı rehin alınması.

ipotekli *s.* rehine konulmuş, rehinde bulunan *(mal, mülk).*

ipsiz *s.* **1.** ipi olmayan. **2.** *mec.* serseri, haylaz. **İpsiz sapsız. 1.** Yersiz ve anlamsız *(söz).* **2.** serseri *(kimse).*

iptal,-li *a. Ar.* **1.** kullanmadan kaldırma, silme. **2.** bir hükmün geçersiz olduğunu gerekçeleriyle çürütme. **iptal etmek** silmek, hükümsüz bırakmak.

iptida *a. (iptida:) Ar.* **1.** başlangıç **2.** bir işe başlama. **3.** *be.* en önce, ilk önce.

iptidaî *s. (iptidaî) Ar.* ilkel, çağ dışı.

iptilâ *s. (iptilâ:) Ar.* tutkunluk, aşırı alışmışlık, tiryakilik.

iptizal,-li *a. (iptiza:l) Ar.* **1.** bayağılaşma. **2.** bir nesneyi sürekli kullanma.

ipucu *b. a.* aranana ulaştıracak iz. **ipucu vermek** aranan şeye ulaştıracak bilgi vermek.

irade *a. (ira:de) Ar.* **1.** istek, dilek. **2.** buyruk. **3.** karar verme gücü, istenç.

iradeli *s.* iradeye dayanan, bilinçli, kararlı, istençli.

iradesiz *s.* **1.** karar gücü olmayan, istençsiz. **2.** irade dışı, bilinçsiz.

İranlı *a. öz. ve s.* İran halkından ya da bu halkın soyundan olan.

irat,-dı *a. (i:râ:t) Ar.* **1.** gelir. **2.** gelir getiren mal. **3.** söyleme. **irat etmek** söylemek.

irca,-ı *a. (irca:) Ar.* **1.** eski biçimine çevirme. **2.** döndürme. **irca etmek** eski biçimine döndürmek.

irdelemek *(-i)* bir konunun tüm yönlerini birer birer incelemek, araştırmak.

irfan *a. (irfa:n) Ar.* **1.** bilme, anlama, kültür. **2.** seziş, kavrayış, seçiş.

iri *s.* olağanı aşan büyüklükte, aşırı büyük. **iri söz** kaba söz.

iri kıyım *b. s.* iri yapılı, gövdeli, cüsseli.

irileşmek *(nsz)* iri biçime gelmek, büyümek.

irili ufaklı *b.* küçük büyük karışık.

irin *a.* organizmanın bir yerinde oluşan sarımtırak renkte, koyuca sıvı, cerahat.

irinlenmek *(nsz)* irin toplanmak, cerahatlanmak.

irinli *s.* irin toplanmış, cerahatlı.

iris *a. Yun. anat.* gözün, önündeki renkli bölümü.

iri yarı *b. s.* iri yapılı, gövdeli.

irkilmek *(nsz)* şaşırıp duraklamak, ürkerek geri çekilir gibi olmak.

İrlandalı *Öz. a. s.* İrlanda halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

irmik,-ği *a.* sert buğdaydan yapılan iri taneli un.

irs *a. Ar.* soya çekim, kalıtım.

irsal,-li *a. (irsa:l) Ar.* gönderme, yollama.

irsaliye *a. (irsa:liye) Ar.* mal gönderme belgesi.

irsen *be. Ar.* kalıtım yoluyla, soydan.

irsî *s. (irsî:) Ar.* kalıtım yoluyla geçen, soydan geçme.

irsiyet,-ti *a. Ar.* kalıtım, soya çekim.

irşat,-dı *a. (irşa:t) Ar.* uyarma, doğru yolu gösterme. **irşat etmek** doğru yolu göstermek.

irtibat,-tı *a. (irtiba:t) Ar.* bağlantı, bağlı olma, ilişki. **irtibat kurmak** ilişki kurmak.

irtica,-ı *a. (irtica:) Ar.* gericilik, çağdışılık.

irticaî *s. (irtica:i:) Ar.* gericilikle ilgili, gerici, çağ dışı yapıda.

irticalen *be. (irtica:len) Ar.* içine doğduğu gibi, doğaçtan.

irtifa,-ı *a. (irtifa:) Ar.* yükseklik, yükselti.

irtikap,-bı *a. (irtika:p) Ar.* **1.** yeyicilik, rüşvetçilik. **2.** yalancılık, hile.

is *a.* **1.** duman lekesi. **2.** *hlk.* sürme. **is tutmak** duman etkisiyle kararmak.

isabet,-ti *a. (isa:bet) Ar.* **1.** hedefe varma. **2.** şans oyunlarında kazanma, vurma. **3.** fikirde yanılmama. **4.** iyi rastlantı. **isabet almak** vurulmak. **isabet etmek** değmek. **1.** değmek. **2.** çıkmak. **3.** yerinde olmak. **isabet olmak** yerinde olmak.

isabetli *s.* yerinde, uygun, yaraşır.

İsevî *öz. a. (İsevî:) Ar.* İsa'nın yaydığı dinden olan. Hristiyan.

ishal,-li *a. (isha:l) Ar.* iç sürgünü, sürgün, amel. **ishal olmak** amel olmak.

isilik,-ği *a. tıp* terlemenin ya da ısının etkisiyle tende oluşan küçük, pembe kabartılar.

isim,-smi *a. Ar.* **1.** ad. **2.** kişi, insan. **isim yapmak** ün kazanmak. **ismi geçmek** adından söz edilmek. **İsmi var**

cismi yok. Etkinliğini kullanamaz. **ismini cismini bilmemek** hiç tanımamak.

iskambil *a. Fr.* **1.** çeşitli oyunlar oynamaya yarayan, özel yapılmış kart ya da kâğıt. **2.** bu kâğıtlarla oynanan oyun. **iskambil kâğıdı gibi devrilmek** sırasıyla aradan çıkmak, yıkılmak, yok olmak.

iskân *a. (iskâ:n) Ar.* **1.** yerleştirme, yurtlandırma. **2.** yerleşme, yurtlanma. **iskân etmek** boş bir yere insan yerleştirmek.

iskârpelâ *a. (iskârpelâ:) İt.* tahta, metal, taş gibi nesneleri yontarak işlemeye yarayan çelik araç, keski.

iskarpin *a. İt.* ökçeli, boğazsız ayakkabı.

iskele *a. (iske'le) İt.* **1.** deniz taşıtlarının karaya yanaştıkları yer. **2.** yanaşan deniz taşıtına uzatılan küçük köprü. **3.** deniz taşıtı uğrayan kent ya da kasaba. **4.** yapı işlerinde üzerinde çalışmak için kullanılan kat kat, keresteden yapılmış basamak. **iskele almak** *(taşıt)* iskeleyi kaldırıp harekete hazırlanmak. **İskele babası.** Yanaşan taşıtları bağlamak için rıhtıma konmuş silindir biçiminde çıkıntı.

iskelet,-ti *a. Fr.* **1.** insan ve hayvanın kemik çatısı. **2.** *mec.* bir nesneyi oluşturan temel çatı. **3.** *mec.* çok zayıf. **iskeleti çıkmak** çok zayıflamak.

iskemle *a. (iske'mbe) Yun.* **1.** arkalıksız sandal-ye. **2.** üzerine çiçek vazosu, sigara tablası gibi şeyler konan küçük masa. **3.** arkalıklı sandalye.

iskete *a. (iske'te) Yun. zool.* gagaları dişli, serçe cinsinden, böceklerle beslenen, güzel sesli küçük bir kuş.

İskoç *öz. a.* **1.** İskoçya halkından olan kimse. **2.** *s.* bu halka özgü olan.

İskoçça *öz. a.* İskoç dili.

İslâm *öz. a. ve s. (İslâ:m) Ar.* **1.** Hz. Muhammed'in yaydığı din, Müslümanlık. **2.** bu dinden olan, müslüman.

İslâmî *s. (İslâ:mî:) Ar.* İslâm diniyle ilgili olan.

İslâmiyet *öz. a. (İslâ:miyet) Ar.* Müslümanlık.

islâmlaşmak *(nsz)* Müslüman olmak.

İslâv *öz. a.* **1.** Rus, Sırp, Leh, Çek, Bulgar, Hırvat halklarına, dillerinin yakınlığı nedeniyle verilen ortak ad.

İslâvca *öz a.* İslâv dili.

islenmek *(nsz)* isli duruma gelmek.

isli *s.* **1.** isi olan, islenmiş. **2.** *be.* is verecek yapıda.

islim *a. İng.* gücünden yararlanmak için hazırlanmış buhar.

ismen *be.* adını söyleyerek, adını belirterek.

isnat,-dı *a. (isna:t) Ar.* bir nedene dayandırma, bir kişiye yükleme. **2.** iftira, kara çalma. **isnat etmek** dayandırmak, kara çalmak.

ispat,-tı *a. (ispa:t) Ar.* tanık ve kanıt göstererek bir şeyin gerçek yüzünü ortaya çıkarma. **ispat etmek** kanıtlamak.

ispatlamak *(-i)* **1.** kanıtlamak. **2.** tanıtlamak.

ispatlı *s.* tanıtlanmış. **ispatlı şahitli** tanıtlı, kanıtlı.

ispenç,-ci *a. zool.* bodur yapılı bir cins tavuk ve horoz. **İspenç horozu.** *mec.* Ufak tefek olduğu halde kabadayılık taslayan kimse. **İspenç horozu gibi.** Ufak tefek kimse.

ispirto *a. İt.* **1.** etil alkol. **2.** *mec.* içki.

ispirtolu *s.* ispirto karışmış, ispirtosu olan.

ispiyon *a. Fr.* birinin sırlarını çıkar için başkalarına taşıyan kişi.

ispiyonlamak *(-i)* birinin sırlarını çıkarı için birilerine taşımak.

israf *a. (isra:f) Ar.* savurganlık, tutumsuzluk, gereksiz yere tüketme. **israf etmek** gereksiz yere harcamak. **israfa kaçmak** aşırı harcamalarda bulunmak.

İsrafil *öz. a. (isra:fil) Ar.* İslâm inanışına göre kıyamet gününü, öttüreceği boru ile bildirecek olan melek.

istasyon *a. Fr.* **1.** tren durağı **2.** araştırma kuruluşu. **3.** satış, bakım, aşı gibi işlerin yapıldığı merkez: *aşı istasyonu.*

istatistik,-ği *a. Fr.* **1.** bir sonuç elde etmek için olguları yöntemine göre toplayıp sayı olarak belirtme işi, sayımlama. **2.** bir dizi olayın ya da sayı ile gösterilen olguların, yöntemine göre öbekleştirilmesine dayanan ve ilkelerini olasılık kuramlarından alan bir matematik dalı, sayım bilim.

istavrit,-ti *a. Yun. zool.* pulsuz ve az kılçıklı bir deniz balığı.

istavroz *a. Yun.* haç.

istek,-ği *a.* **1.** bir şeye karşı duyulan eğilim. **2.** yerine getirilmesi istenilen şey. **3.** belirli bir gereksinmeyi karşılayacağı düşünülen nesne ya da duruma karşı duyulan özlem. **istek duymak** arzulamak, istemek.

isteklendirmek *(-i)* istek uyandırmak, özendirmek.

isteklenmek *(nsz)* bir şeye karşı istek duymak. özenmek, heveslenmek.

istekli *s.* bir şeye karşı isteği olan.

istemek *(-i)* **1.** istek duymak, arzulamak. **2.** birinden bir şeyin kendisine verilmesini dilemek. **3.** evlenmek dileğinde bulunmak. **istediği gibi at koşturmak** istediği gibi davranmak. **istemeye istemeye** isteksizce.

istenç,-ci *a.* **1.** irade. **2.** karar verme ve yerine getirme gücü.

istençli *s.* bilerek yapılan, bilinçli.

ister *bağ.* onanmada sakınca olmadığını gösterir: *İster otur ister uyu.* **ister istemez** zorunlu olarak.

isteri *a. Fr. tıp* duyu bozuklukları, çırpınma, kasılma, bazen inmelerle kendini gösteren bir sinir bozukluğu.

isterik,-ği *s. Fr.* isteriye tutulmuş olan.

istiap,-bı *a. (istia:p) Ar.* içine alma, içine sığdırma. **istiap etmek** içine sığdırmak. **İstiap haddi.** Bir aracın taşıyabileceği en yüksek yük ya da yolcu sınırı.

istiare *a. (istia:re) ed.* benzetilenin adı kullanılarak yapılan benzetme, iğretileme.

istibdat,-dı *a. (istibda:t) Ar.* yönetilenlere hiçbir hak ve özgürlük tanımayan baskı düzeni, despotluk.

istida *a. (istida:) Ar.* dilekçe, arzuhal.

istidat,-dı *a. (istida:t) Ar.* **1.** yaradılıştan gelen ya da sonradan kazanılan yetenek. **2.** yeteneği olan kimse.

istidatlı *s.* yeteneği olan, becerikli.

istif *a. İt.* **1.** üst üste konularak yapılan düzgün yığın. **2.** stok. **istif etmek 1.** düzgünce yerleştirmek. **2.** stok etmek. **istifini bozmamak** durumunu ve davranışını hiç değiştirmemek, aldırmamak.

istifa *a. (istifa:) Ar.* **1.** kendi isteğiyle görevinden ayrılma. **2.** işinden ayrılma dilekçesi. **istifa etmek** görevinden çekilmek. **istifayı basmak** görevinden hemen çekilmek.

istifade *a. (istifa:de) Ar.* yararlanma, faydalanma. **istifade etmek** yararlanmak.

istifçi *a.* **1.** istif yapmakla görevli kimse. **2.** *mec.* mal darlığı yaratarak daha çok kazanmak amacıyla malları yığan, stokçu.

istifham *a. (istifha:m) Ar.* soru, şüphe, kuşku.

istiflemek *(-i)* düzgün biçimde yığmak, stok etmek.

istiğfar *a. (istiğfa:r) Ar.* Tanrı'dan suçlarının bağışlanmasını dileme. **istiğfar etmek** tövbe etmek, Tanrı'dan af dilemek.

istihale *a. (istiha:le) Ar.* **1.** değişme. **2.** başkalaşma. **istihale etmek** değişmek, başkalaşmak.

istihare *a. (istiha:re) Ar.* girişilecek bir işin hayırlı olup olmayacağını anlamak için rüyaya yatma.

istihbar *a. (istihba:r) Ar.* bilgi ve haber alma. *istihbar etmek* haber almak.

istihbarat, -tı *ç. a. (istihba:ra:t) Ar.* **1.** yeni öğrenilen bilgiler. **2.** bilgi toplama, haber alma. **İstihbarat dairesi.** Haber alma dairesi.

istihdam *a. (istihda:m) Ar.* bir görevde, bir işte kullanma. **istihdam etmek** bir görevde kullanmak.

istihkak, -kı *a. (istihka:k) Ar.* **1.** hak kazanma. **2.** bir hizmet karşılığı kazanılan para.

istihkâm *a. (istihkâ:m) Ar.* **1.** düşmana karşı kullanılan savunma yeri. **2.** savunma işleriyle görevli asker sınıfı.

istihlâk,-ki *a. (istihlâ:k) Ar.* tüketim. **istihlâk etmek** tüketmek, harcamak.

istihsal,-li *a. (istihsa:l) Ar.* **1.** çıkarma, elde etme. **2.** üretim, üretme. **istihsal etmek** elde etmek, üretmek.

istihza *a. (istihza:) Ar.* gizli ve ince alay. **istihza etmek** alaya almak.

istikamet, -ti *a. (istika:met) Ar.* doğrultu, yön. **istikamet vermek** yön vermek, doğrultmak

istikbâl,-li *a. (istikbâ:l) Ar.* **1.** değer verilen bir kimseyi karşılama. **2.** gelecek, âti. **istikbâl etmek** karşılamak.

istiklâl,-li *a. (istiklâ:l) Ar.* bağımsızlık, egemenlik.

istikrar *a. (istikra:r) Ar.* **1.** aynı kararda durma, kararlılık. **2.** yerleşme, oturma. **3.** *mec.* davranışlarda denge, tutar. **istikrar bulmak** yerleşmek.

istikrarlı *s.* kararlı, tutarlı, dengeli.

istikrarsız s. kararsız, dengesiz, tutarsız.

istilâ *a. (istilâ:) Ar.* **1.** bir ülkeyi silâh gücüyle ele geçirme. **2.** yayılma, sarma, kaplama. **istilâ etmek 1.** silâh gücüyle ele geçirmek. **2.** *mec.* kaplamak. sarmak, bürümek.

istilzam *a. (istilza:m) Ar.* gerekme, gerektirme. **istilzam etmek** gerekmek.

istim *a. İng.* islim. **istim üstünde olmak** harekete hazır duruma gelmek. **İstim arkadan gelsin.** Bir işte öncelik sırası bozulduğunda söylenen bir yakınma sözü.

istimal *a. (istima:l) Ar.* kullanma. **istimal etmek** kullanmak.

istimlâk,-ki *a. (istimlâ:k) Ar.* kamulaştırma. **istimlâk etmek** kamulaştırmak.

istinaden *(istina:den) be. Ar.* dayanılarak, güvenerek.

istinat,-dı *a. (istina:t) Ar.* **1.** dayanma, yaslanma. **2.** güvenme, destek alma. **3.** bir şeyi kanıt sayma. **istinat etmek** yaslanmak, dayanmak.

istinatgâh *a. (istinatgâ:h) Ar.* dayanma noktası, dayanak.

istinkâf *a. (istinkâ:f) Ar.* çekinme, geri durma. **istinkâf etmek** çekinmek.

istirahat,-ti *a. (istira:hat) Ar.* dinlenme, soluklanma. **istirahat etmek** dinlenmek.

istirham *a. (istirha:m) Ar.* yalvarma, yardım isteme. **istirhamda bulunmak** yalvarmak, dilemek.

istiridye *a. Yun. zool.* güçlü kaslarla birbiri üstüne kapanan iki çeneti olan, lezzetli eti için avlanan bir deniz yumuşakçası.

istismar *a. (istisma:r) Ar.* **1.** işletme, yararlanma. **2.** iyi niyeti kötüye kullanma. **3.** kişileri sömürme. **istismar etmek** iyi niyeti kötüye kullanmak, sömürmek.

istismarcı *s.* **1.** birinin iyi niyetini kötüye kullanan. **2.** sömürücü.

istisna *a. (istisna:) Ar.* **1.** bir şeyi ayrı tutma. **2.** ayrı tutulan şey. **3.** ayrılık. **istisna etmek** ayırmak, ayrı tutmak.

istisnaî *s. (istina:î:) Ar.* ayrı tutulan, kural dışı olan.

istisnasız *be.* ayrıcasız, ayrıksız, ayrılmadan.

istişare *a. (istişa:re) Ar.* danışma, görüş sorma. **istişare etmek** konuşmak, danışmak.

istop *ünl. İng.* **1.** stop, dur. **2.** *a.* topu havaya atarak oynanan bir oyun. **istop etmek** *hlk.* çalışmamak,durmak.

İsveççe *öz. a.* İsveç dili.

İsveçli *öz. a. ve s.* İsveç halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

İsviçreli *öz. a. ve s.* İsviçre halkından olan.

isyan *a. (isya:n) Ar.* **1.** kurulu düzene karşı baş kaldırma, ayaklanma. **2.** bir düzene boyun eğmeme, uymama. **isyan bayrağını açmak** baş kaldırmak. **isyan etmek** ayaklanmak, baş kaldırmak.

isyankâr *s. (isyankâ:r) Ar.* ayaklanan, baş kaldıran, uymayan.

iş *a.* **1.** bir sonuç elde etmek için yapılan etkinlik, çalışma. **2.** değer yaratan emek. **3.** birine verilen görev. **4.** kamu yararına yapılan çalışmalar. **5.** geçim yolu, meslek. **6.** elle yapılan, özel beceri isteyen çalışmalar: *el işi.* **7.** emek, ustalık. **8.** kişiye özgü görüş, anlayış. **iş açmak** gereksiz duruma neden olmak. **iş başa düşmek** kendi işini kendi görme durumu doğmak. **İş bilenin kılıç kuşananın.** İşi bilen kazanır. **iş bitirmek** iyi bir sonuç almak. **iş çevirmek** gizli işler yapmak. **iş göstermek** görev vermek. **iş işten geçmek** gerçekleşme olanağı kalmamak. **iş sarpa sarmak** zor duruma gelmek. **işe girmek** göreve başlamak. **işe yaramak** uygun olmak. **işi azıtmak** yanlış yollara sapmak. **işi bozulmak** işi kötüye gitmek. **işi düşmek** yardımına gereksinim duymak. **işi savsaklamak** gereken titizliği göstermemek. **işi temizlemek** sorunu çözmek. **işi tıkırında olmak** işi

iyi gitmek. **işin içinden çıkmak** bir sorunu çözümlemek. **işin içinden çıkamamak** sorunu çözümleyememek. **işinden olmak** görevinden atılmak. **işine gelmek** amacına uygun olmak. **işini bitirmek** öldürmek. **işler becermek** gizli işler yapmak. **işten el çektirmek** görevden uzaklaştırmak. **işten güçten kalmak** çalışamayacak duruma gelmek.

iş adamı *b. a.* bir iş alanında becerikli ve başarılı kimse.

iş'ar *a. (iş'a:r) Ar.* yazıyla bildirme.

işaret, -ti *a. (işa:ret) Ar.* **1.** anlamlı iz, im. **2.** belirti, gösterge. **3.** el, yüz hareketleriyle gösterme. **işaret etmek** hareketlerle göstermek, belirtmek. **işaret vermek** bir araçla bir şeyi göstermek.

işaretlemek *(-i)* bir şeye işaret koymak, işaretle belirtmek.

işaretlenmek *(nsz)* bir nesneye işaret konulmak.

işaretleşmek *(nsz,-le)* **1.** birbirine işaret vermek. **2.** uzaktan bilgi vermek için karşılıklı değişik işaretler kullanmak.

işaret parmağı *b. a.* elde baş parmaktan sonraki parmak.

iş başı *b.a.* işe başlama. **iş başı yapmak** çalışmaya başlamak.

iş bırakımı *b. a.* işçilerin işlerini birlikte bırakmaları, grev.

iş birliği *b. a.* **1.** çalışma ortaklığı. **2.** bir işin ortaklaşa yapılması. **iş birliği yapmak** ortak amaca yönelik çalışma ortaklığı kurmak.

iş birlikçi *b. s.* kişisel çıkar sağlamak için bir kişi ya da kuruluşla ilişki kuran kimse.

iş bölümü *b. a.* **1.** bir işi çeşitli kisiler arasında bölme. **2.** toplumda değişik görev ve hizmetlerin değişik kişi ya da kurumlarca yapılması düzeni.

işçi *a.* **1.** ücretle çalışan kişi. **2.** *zool.* arı gibi böceklerde tüm işleri yürüten canlılar: *işçi arı.*

işçilik,-ği *a.* **1.** işçi olma, çalışma. **2.** yapılan işe karşı alınan ücret. **3.** işçi emeği .**4.** işleme niteliği.

işetmek *(-i)* sidiğini dışarı atmasını sağlamak.

işgal,-li *a. (işga:l) Ar.* **1.** bir yeri ele geçirme. **2.** engelleme, oyalama, uğraştırma. **işgal etmek** engellemek, uğraştırmak, ele geçirmek.

işgalci *s. ve a.* ele geçiren, oyalayan.

iş gücü *b. a.* çalışanın iş üretmek için kullandığı bedensel ve düşünsel yetilerinin tümü.

iş günü *b. a.* yasalarla saptanmış olan çalışma günü.

işgüzar *b. s. (işgüza:r) T. Far.* **1.** becerikli, eli yatkın. **2.** *mec.* gösteriş için işe karışan.

işitilmek *(nsz)* duyulmak.

işitmek *(-i)* **1.** sesi algılamak, duymak. **2.** bilgi almak, haberdar olmak.

işitmezlik,-ği *a.* duymamış, işitmemiş gibi davranmak. **işitmezlikten gelmek** işitmemiş gibi tavırlar takınmak.

işitsel *s.* işitmeyle ilgili.

işittirmek *(-i,-e)* duyurmak, işitmesini sağlamak. **2.** *mec.* söz dokundurmak.

işkembe *a. Far. anat.* **1.** geviş getiren hayvanlarda sindirim aygıtının en büyük bölümü. **2.** *s.* işkembeden

yapılan. **3.** kasaplık hayvanlarda iç sindirim bölümünün tümü. **4.** *mec.* pisboğaz insanlarda mide. **işkembeden atmak** uydurarak söylemek. **işkembesini şişirmek** oburca yemek.

işkembeci *a.* işkembe ya da işkembe çorbası satan kimse.

işkence *a. Far.* **1.** kişiye verilen aşırı eziyet. **2.** aşırı gerginlik, sıkıntılı durum. **3.** vidalı bir çeşit sıkıştırma aracı. **işkence etmek** sıkıntı ve eziyet çektirmek. **işkenceye sokmak** sıkıntıya, zora sokmak.

işkenceci *s.* işkence yapan ya da yaptıran.

işkil *a.* sanı, kuşku, kuruntu.

işkillenmek *(nsz)* kuşkulanmak, pirelenmek.

işkilli *s.* kuşkulu, kuruntulu, pireli. **işkilli olmak** tedirgin olmak, kuşkulanmak.

işlek,-ği *s.* **1.** canlı, çok işleyen. **2.** okunaklı ve güzel olan *(yazı)*.

işlem *a.* **1.** bir işi yaparken aşılan işlerin tümü. **2.** *mat.* sayıları alıp belirli kurallara uygun olarak birbirlerini etkilendirme.

işleme *a.* **1.** işlemek işi. **2.** süslü ve ince el işi, nakış. **3.** ince ve süslü işlenmiş.

işlemek *(-i)* **1.** bir şeyi emek vererek daha elverişli duruma getirmek. **2.** nakışlamak, bezemek. **3.** *(-e)* etkilemek, içine girmek. **4.** iyi çalışmak *(iş yeri)*. **5.** öğretmek, incelemek. **6.** gidip gelmek.

işlemeli *s.* üstünde işlemeler bulunan.

işlerlik,-ği *a.* gerekli sonucu verecek düzeyde çalışır olma.

işletme *a.* **1.** işletmek işi. **2.** bir alanda kurulmuş özel kuruluş: *tarım işletmesi*. **3.** iş yeri.

işletmeci *a.* bir iş yerini işleten, yöneten kimse.

işletmek *(-i,-e)* **1.** işlemesini, çalışmasını sağlamak. **2.** bir iş yerini kazanç için çalıştırmak. **3.** *tkz.* sezdirmeden bir kimseyle eğlenmek.

işlev *a.* görülen iş, görev, fonksiyon. **işlev yitimi** *tıp* düzenli hareket yapma yetersizliği.

işlevsel *s.* işlevle ilgili.

işlik,-ği *a.* **1.** çalışılan yer, atelye. **2.** *hlk.* gömlek.

işmar *a. hlk.* el, göz, baş ile yapılan işaret, ışmar. **işmar etmek** işaret vermek.

işporta *a. (işpo'rta) İt.* **1.** gezici satıcıların mallarını koydukları sepet, çanta ya da sergi. **2.** açıkta yapılan satış. **işportaya düşmek** değerini yitirmek.

işportacı *a.* gezerek mal satan kimse.

işret,-ti *a. Ar.* içki.

iştah *a. Ar.* **1.** yeme isteği. **2.** *mec.* istek, arzu. **iştah açmak** yeme isteğini artırmak. **iştahını kesmek** yeme isteğini azaltmak. **iştaha gelmek** isteklenmek. **iştahı kabarmak** çok heveslenmek. **iştahı kapanmak** yeme isteği bitmek.

iştahlandırmak *(-i)* yeme isteği uyandırmak.

iştahlanmak *(nsz)* yeme isteği uyanmak ya da çoğalmak.

iştahlı *s.* **1.** iştahı olan. **2.** *mec.* istekli, hevesli. **3.** *be.* isteyerek.

iştahsız *s.* **1.** iştahı olmayan. **2.** *mec.* isteksiz, hevessiz.

işte *be.* **1.** işaret belirtir: *İşte geldi.* **2.** dikkat çekmek için: *İşte bu nedenle geldik.*

işteş *s.* birlikte yapılan: *dövüş, vuruş, çekiş.* **İşteş eylem.** İş ya da oluşun birden çok özne tarafından yapıldığını gösteren eylem: *Horozlar dövüşüyor.*

iştigal, -li *a. (iştiga:l) Ar.* uğraşma. ilgilenme, çalışma. **iştigal etmek** uğraşmak.

iştirak,-ki *a. (iştira:k) Ar.* **1.** ortak olma, or-taklaşma. **2.** bir işte yer alma, paydaşlık etme **3.** bir işe ya da düşünceye katılma. **iştirak etmek** katılmak, ortak olmak.

iştirakçı *a.* ortak olan, katılan.

iştiyak, -kı *a. (iştiya:k) Ar.* **1.** özleme, göresi gelme. **2.** güçlü istek. **iştiyak duymak** özlemek, göreceği gelmek.

işve *a. Ar.* kadınların, ilgi çekmek için takındıkları hoş, aldatıcı tavır.

işveli *s.* nazlı, edalı, cilveli.

işveren *b. a.* ücretle işçi çalıştıran kişi ya da kuruluş, patron.

iş yeri *b. a.* çalışılan, görev yapılan yer.

it,-ti *a. zool.* **1.** köpek. **2.** *mec.* değersiz, sırnaşık kimse. **it gibi çalışmak** çok sıkı çalışmak. **it izi at izine karışmak** içinden çıkılmaz bir duruma gelmek. **İt ürür kervan yürür.** Düzenle yapılan işleri kimse engelleyemez. **İte atsan yemez.** Çok kötü. **ite ot, ata et vermek** bir işin en olmazını yapmak.

ita *a. (i:ta:) Ar.* verme, ödeme. **İta amiri.** Ödeme yetkilisi. **İta emri.** Ödeme emri.

itaat,-ti *a. (ita:at) Ar.* buyruğa uyma, söz dinleme. **itaat etmek** denileni yapmak.

itaatli *s.* söz dinleyen, denileni yapan, saygılı.

itaatsiz *s.* söz dinlemeyen, denileni yapmayan, dik başlı. **itaatsizlik etmek** söz dinlememek, dik başlılık etmek.

italik,-ği *s. Fr.* üstten sağa doğru eğik olan (harf).

İtalyan *öz. a. ve s.* İtalya halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

İtalyanca *öz. a. ve s.* İtalya'da kullanılan dil.

itburnu *a. bot.* yaban gülü meyvesi.

itdirseği *b. a. tıp* arpacık.

iteklemek *(-i)* arka arkaya itmek. kakmak.

itelemek *(-i)* sürekli itmek.

itenek,-ği *a.* piston.

itfa *a. (itfa:) Ar.* **1.** söndürme. **2.** *fiz.* sönüm. **3.** *tic.* borcu azar azar ödeme.

itfaiye *a. (itfa:iye) Ar.* yangın söndürme işiyle görevli kuruluş.

itfaiyeci *a.* yangın söndürme kuruluşunda görevli kimse.

ithaf *a. (itha:f) Ar.* armağan etme, adına yapma. **ithaf etmek** birinin adına sunmak.

ithal,-li *a. (itha:l) Ar.* **1.** içine alma. **2.** başka bir ülkeden mal satın alma. **ithal etmek** dış ülkelerden mal satın almak. **ithal malı** dış ülkelerden getirilen mal.

ithalât,-tı *ç. a. (itha:la:t) Ar.* iç alım, dış ülkelerden satın alınan malların tümü.

ithalâtçı *a. ve s.* iç alım yapan kimse.

itham *a. (itha:m) Ar.* suçlu sayma, suçlama. **itham etmek** suçlu saymak, suçlamak.

itibar *a. (i:tiba:r) Ar.* **1.** saygı görme, saygınlık. **2.** borç ödemede güvenilirlik, kredi. **itibar etmek** saygı göstermek, önem vermek. **itibar görmek** sayılmak, değer verilmek. **itibara almak** göz önüne almak. **itibardan düşmek** saygınlığını yitirmek.

itibaren *be. (itiba:ren) Ar.* -den beri,-den başlayarak,-den sonra: *Dünden itibaren ders çalışmaya başladı.*

itibarî *s. (i:tiba:rî:) Ar.* görece, saymaca: *İtibarî hesap.*

itibarlı *s.* sayılan, güvenilen.

itibarsız *s.* sayılmayan, güvenilmeyen.

itibarsızlaşmak *(nsz)* saygınlığını, değerini yitirmek.

itici *s.* **1.** itme işini yapan. **2.** *mec.* soğuk, sevimsiz, sevilmeyen.

itidal,-li *a. (i:tida:l) Ar.* **1.** aşırı olmama, ılımlılık, ölçülülük. **2.** *mec.* soğuk kanlılık. **itidalini kaybetmek** taşkınlaşmak, aşırıya kaçmak. **itidalini muhafaza etmek** kendini tutmak, aşırılığa kaçmamak.

itidalli *s.* soğukkanlı, ölçülü, ılımlı.

itikat,-dı *a. (i:tikat) Ar.* **1.** inanma, inan. **2.** inanç, iman.

itikatlı *s.* inanan, imanlı.

itikatsız *s.* inanmayan, imansız.

itilâ *a. (i:tilâ:) Ar.* yücelme, yükselme.

itilâf *a. (i:tilâf) Ar.* uyuşma, anlaşma. **itilâf etmek** anlaşmak, uyuşmak.

itimat,-dı *a. (i:tima:t) Ar.* güvenme, güven. **itimat beslemek** güven duymak. **itimat etmek** güvenmek. **itimat telkin etmek** güven uyandırmak.

itimatlı *s.* güvenilir, doğru.

itimatname *b. a. Ar. Far.* güven mektubu.

itimatsız *s.* **1.** başkalarına güven duymayan. **2.** güven vermeyen.

itina *a. (i:tina:) Ar.* özen, dikkat, titizlik. **itina etmek** özen göstermek.

itinalı *s.* özenli, titiz.

itiraf *a. (i:tira:f) Ar.* bir gerçeği açıklama, söyleme, bildirme. **itiraf etmek** bilinmesi kendi açısından sakıncalı şeyleri açıklamak, söylemek.

itiraz *a. (i:tira:z) Ar.* **1.** karşı çıkma, karşı durma. **2.** karşı söz söyleme. **itiraz etmek** karşı çıkmak, karşı seçenek ileri sürmek.

itirazcı *s.* karşı çıkmayı seven, kolay kabul etmeyen.

itirazsız *be.* karşı çıkmadan, olduğu biçimde: *İtirazsız yürüdü.*

itiş *a.* itme işi. **İtiş kakış.** İtip kakarak.

itişmek *(nsz,-le)* **1.** biribirini itmek. **2.** birbirini iterek şakalaşmak.

itiştirmek *(-i,-e)* **1.** kımıldatarak itmek. **2.** itişmek eylemini yaptırmak.

itiyat,-dı *a. (i:tiya:t) Ar.* alışkanlık, huy, **itiyat etmek** alışmak.

itlâf *a. (itlâ:f) Ar.* öldürme, yok etme. **itlâf etmek** öldürmek *(hayvan).*

itmam *a. (itma:m) Ar.* bitirme, tamamlama.

itmek,-er *(-i)* bir nesneyi güç kullanarak ileri götürmek. **2.** bir şeyi açmak ya da kapamak. **3.** sürüklemek. **4.** aşağıya düşürmek. **İte kaka.** Güçlükle.

ittifak, -kı *a. (ittifa:k) Ar.* **1.** anlaşma, uyuşma, birleşme. **2.** oy birliği. **ittifak etmek** anlaşmak, bağlaşmak.

ittifakla *be.* oy birliği ile.

ittihat,-dı *a. (ittiha:t) Ar.* birleşme, birlik kurma. **ittihat etmek** birleşmek.

ittihatçı *a. ve s.* **1.** birleşme yanlısı. **2.** İttihat ve Terakki cemiyeti üyesi ya da yanlısı.

ittihaz *a. (ittiha:z) Ar.* **1.** sayma, tutma. **2.** alma. **ittihaz etmek** saymak, tutmak.

ivaz *a. Ar.* **1.** ödün. **2.** karşılık.

ivdirmek *(-i)* çabuklaştırmak, evdirmek.

ivecen *s.* evecen, çabuk davranmayı alışkanlık edinmiş olan.

ivedi *a.* **1.** tez davranma zorunluluğu. **2.** *s.* çabuk yapılan, ivedili.

ivedileşmek *(nsz)* ivedi duruma gelmek.

ivedileştirmek *(-i)* çabuklaştırmak, tezleştirmek.

ivedili *s.* hemen yapılması gereken, çabuk.

ivedilik, -ği *a.* hemen yapılması gerekme, çabukluk.

ivedilikle *be.* tez elden, hemen.

ivme *a.* **1.** ivmek eylemi. **2.** *fiz.* hareket eden bir nesnenin küçük bir zaman içinde hızında oluşan değişmenin bu zamana oranı.

ivmek,-er *(nsz)* çabuk davranmak, acele etmek, evmek.

iye *a.* sahip, ıs.

iyelik,-ği *a.* sahiplik, mülkiyet. **İyelik eki.** Eklendiği sözcüğün kime ya da neye ait olduğunu belirte ek: *el-el-i (eli).*

iyi *s.* **1.** beğenilen, istenilen nitelikte olan. **2.** bol, kazançlı, yararlı. **3.** hayırlı, iyilik getiren. **4.** sağlıklı, esen. **5.** uygun, yerinde. **6.** yeterli **7.** *be.* uygun, beğenilen, yerinde, uygun biçimde. **iyi etmek** iyileştirmek, uygun davranmak. **iyi gelmek** yaramak, uygun gelmek. **iyi gitmek** yolunda gitmek, yakışmak. **iyi gözle bakmamak** hakkında iyi düşünmemek. **İyi kötü.** İdare eder. **iyi olmak** hastalıktan kurtulmak, uymak. **iyi söylemek** övmek. **İyiden iyiye.** Çok iyi, adamakıllı. **iyiye yormak** iyi yönüyle değerlendirmek. **iyiye iyi, kötüye kötü demek** hatır için davranmamak, doğru olmak.

iyice *s.* **1.** iyiye yakın. **2.** be. gereği gibi. tamamıyla.

iyileşmek *(nsz)* **1.** iyi duruma gelmek. **2.** sağlığına kavuşmak.

iyileştirmek *(-i)* **1.** iyileşmesini sağlamak. **2.** sağlığına kavuşturmak.

iyilik,-ği *a.* **1.** iyi olma, düzelme **2.** karşılıksız yardım. **3.** esenlik, sağlık **4.** elverişlilik. **iyilik bilmek** yapılan iyiliği unutmamak. **iyilik yapmak** yardımcı olmak, iyi davranmak. **iyilik görmek** yardım görmek. **iyiliği dokunmak** yararını görmek.

iyilikbilir *b.s.* iyiliği anlar, değerbilir.

iyilikle *be.* iyi davranarak, tatlı dille.

iyiliksever *b. s.* hayırsever, iyilikçi.

iyimser *s.* olayları iyi olarak değerlendiren, kötümser olmayan.

iyimserlik,-ği *a.* **1.** iyimser olma niteliği. **2.** olayların iyi yönlerine bakan, iyi değerlendiren görüş.

iyon *a. Fr. fiz. kim.* elektron kazanmış ya da yitirmiş bir atom ya da atom gurubundan oluşmuş elektrik yüklü parçacık.

iyonlaştırmak *(nsz)* bir atomda iyonlar oluşturmak.

iyotlama *a.* **1.** içme sularındaki mikropların iyot etkisiyle giderilmesi. **2.** organik bir bileşikte hidrojenin iyotla yer değiştirmesi.

iz *a.* **1.** bir şeyin geçtiği yerde bıraktığı belirti, nişan. **2.** dokunmakla kalan belirti. **3.** bir olay ya da durumdan kalan belirti, eser. **iz sürmek** takip etmek, bulmaya çalışmak. **izi belirsiz olmak** iz bırakmadan ortadan çekilmek. **izi silinmek** yitmek, unutulmak. **izinden yürümek** birinin düşüncesi doğrultusunda gitmek. **izini kaybetmek** hakkında bilgi alamamk.

izabe *a. (iza:be) Ar. kim.* madenleri sıvı duruma getirme. **İzabe noktası.** Bir madenin sıvı duruma geldiği ısı derecesi.

izafe *a. (iza:fe) Ar.* **1.** yakıştırma, bağlama. mal etme. **2.** katma, ekleme. **izafe etmek** yüklemek, bağlamak.

izafet, -ti *a. (iza:fet) Ar.* görelik, bağıntı.

izafeten *be. (iza:feten) Ar.* bağlanarak, dayanarak.

izafî *s. (iza:fî:) Ar.* göreli, göreceli, nisbî.

izah *a. (i:za:h) Ar.* açma, açıklama. **izah etmek** açıklamak.

izahat, -tı *ç. a. (i:za:ha:t) Ar.* açıklamalar. **izahat vermek** ayrıntılı bilgiler vermek.

izale *a. (iza:le) Ar.* giderme, yok etme. **izale etmek** ortadan kaldırmak, gidermek.

izan *a. (i'zan) Ar.* anlayış, anlama yeteneği.

izanlı *s.* anlayışlı, düşünceli, akıllı.

izbe *a. ve s. Rus.* loş, nemli, kuytu. **2.** sapa, uğrak olmayan.

izci *a.* **1.** iz güderek aranılanı bulan kimse. **2.** izcilik kampında eğitilen genç.

izcilik, -ği *a.* **1.** izcinin yaptığı iş. **2.** gençleri bedence ve ruhça geliştirmek, yararlı ve sağlıklı birer insan olarak yetişmelerine yardımcı olmak için çalışan spor ve eğitim örgütü.

izdiham *a. (izdiha:m) Ar.* aşırı kalabalıkta sıkışma, yığılma.

izdivaç, -cı *a. (izdiva:ç) Ar.* evlenme. **izdivaç yapmak** evlenmek.

iz düşümü *b. a.* **1.** *fiz.* bir ışık kaynağından çıkan ışınlarla ekran üzerinde görüntü oluşturma. **2.** bu yolla oluşturulan görüntü.

izhar *a. (izha:r) Ar.* açığa vurma, belirtme, gösterme. **izhar etmek** açığa vurmak.

izin, -zni *a. Ar.* **1.** bir şeyi almak ya da bir işi yapmak için tanınan özgürlük, müsaade. **2.** çalışana verilen dinlenme arası, tatil. **izin almak** bir şeyi yapmak için serbestlik istemek. **izin çıkmak** serbest bırakılmak. **izin vermek** bir şeyi yapmada serbest bırakmak.

izinli *s.* izin almış, ayrılmaya yetkisi olan, serbest.

izlemek *(-i)* **1.** bir şeyin arkasından gitmek. **2.** arkasından gelmek, sonra gelmek *(zaman).* **3.** bir olayın sonucunu takip etmek. **4.** eğlenmek, bakmak, seyretmek. **5.** belirli bir yönde gitmek. **6.** bir şeye uymak, bağlı olmak.

izlence *a.* program, gösteri.

izlenim *a.* **1.** bir olay ya da durumun kişide bıraktığı etki. **2.** uyaranların duyular üzerinde bıraktığı etkilerin tümü, intiba.

izmarit, -ti *a. Yun.* **1.** *zool.* pullu ve kılçıklı bir tür küçük deniz balığı. **2.** içilmiş sigara artığı.

izmihlâl,-li *a. (izmihlâ:l) Ar.* çökme, yıkılma.

izobar *s. a. Fr.* eş basınç.

izohips *a. Fr.* eş yükselti.

izolasyon *a. Fr.* yalıtım, tecrit.

izolâtör *s. Fr.* yalıtkan.

izole *s. Fr.* yalıtılmış.

izoterm *a. ve s. Fr.* eş sıcaklık.

izzet, -ti *a. Ar.* ululuk, yücelik.

izzetinefis, -fsi *b. a. Ar.* onur, öz saygı, kişinin kendine duyduğu saygı.

J

j, J *a.* Türk alfabesinin on üçüncü harfi; ünsüz.

jaguar *a. Fr. zool.* orta ve güney Amerika'da yaşayan, postu, iri benekli, güçlü bir memeli hayvan.

jale *a. Ar.* sabahları çiçek ve yaprakların üzerlerinde toplanan su damlacıkları, çiy.

jalûzi *a. Fr.* şerit biçiminde metal ya da plâstik levhalardan yapılan bir çeşit perde.

jandarma *a. Fr.* **1.** yurt içi genel güvenliği ve kamu düzenini korumakla görevli silâhlı asker kuvveti. **2.** bu kuvvette görevli asker. **3.** *mec.* açıkgöz.

janjan *s. hlk.* yanardöner.

jant, -tı *a. Fr.* taşıtlarda lâstiklerin takıldığı yuvarlak parça.

japon *öz. a.* **1.** Japonya halkından olan ya da bu halkın soyundan gelen kimse. **2.** Japon halkına özgü olan.

Japonca *öz. a.* japon dili.

japone *a. Fr.* **1.** omuz kesimi olmayan, bol ve geniş kadın giysisi. **2.** kolsuz kadın giysisi.

japon gülü *b. a. bot.* kamelya.

jarse *a. Fr.* esnek dokunmuş ipekli ya da yünlü kumaş. **2.** bu kumaştan yapılan.

jartiyer *a. Fr.* çorapları dizin altında ya da üstünde tutmaya yarayan lâstikli bağ, diz bağı.

jelâtin *a. Fr.* saydam, renksiz, kokusuz bir madde.

jeneratör *a. Fr.* dinamo, üreteç.

jenerik, -ği *a. Fr.* tanıtma yazısı.

jeofizik, -ği *jeol. a. Fr.* yer yuvarlağının yapısını ve onu etkileyen hareketleri inceleyen bilim dalı.

jeodesi *a. Fr.* yer ölçme bilgisi.

jeolog, -ğu *a. Fr.* yer bilimci.

jeoloji *a. Fr.* yer bilimi.

jeolojik, -ği *s. Yun.* yer bilimle ilgili.

jeopolitik, -ği *a. Fr.* **1.** coğrafya, ekonomi, nüfus gibi etkenlerin devletin politikası üzerindeki etkisi. **2.** bir devlette uygulanan politikayla o yerin coğrafyası arasındaki ilişki.

jest, -ti *a. Fr.* **1.** bir şeyi anlatmak için yapılan el, kol ya da baş hareketleri. **2.** yerinde yapılan ve beğenilen davranış.

jet, -ti *a. İng.* tepkili uçak.

jeton *a. Fr.* kimi işlerde para yerine kullanılan, metal ya da plâstik pul. **jeton düşmek** ayılmak, uyanmak. ayırdına varmak.

jikle *a. Fr.* motorlu taşıtlarda, yüksek devirde çalışma sağlamak için fazla yakıt akışını sağlayan aygıt.

jile *a. Fr.* daha çok kadınların blûz üzerine giydikleri yelek.

jilet, -ti *a. İng.* ince çelikten yapılmış iki yanı keskin bıçak.

jiletlemek *(-i)* jiletle kesmek.

jimnastik-ği *a. Fr.* vücudu çevik ve güçlü kılmak için yapılan hareketlerin tümü, idman. **2.** koşu, atlama, atma, yer ve aletli hareketler gibi yarışmaları içeren disiplin.

jimnastikçi *a.* jimnastik yapan kimse.

jinekoloji *a. Fr.* kadın organizmasını ve kadınsal özellikleri inceleyen bilim. **2.** *tıp* kadın hastalıklarını konu alan hekimlik dalı.

jips *a. Fr.* alçı taşı.

jlujitsu *a. Fr.* Japon güreşi.

jokey *a. İng.* yarış atı binicisi, cokey.

jöle *a. Fr.* **1.** meyve suyunu şekerle kaynatarak elde edilen şekerleme **2.** et suyunun soğuduktan sonra aldığı peltemsi durumu.

jön *s. Fr.* **1.** genç. **2.** a. önemli rollerde oynayan genç oyuncu,

judo *a. Fr. sp.* tutma, fırlatma ve hareketsiz bırakma gibi oyunlara dayanan bir Uzak Doğu dövüş sporu.

judocu *a.* judo yapan sporcu.

jurnal,-li *a. Fr.* **1.** bir kimseyle ilgili olarak yetkililere verilen kötüleme, ihbar yazısı. **jurnal etmek** birini ihbar etmek.

jurnalci *s. ve. a.* jurnalcilik yapan kimse.

jübile *a. Fr.* bir meslekte uzun yıllar çalışmış birisi için ayrılırken yapılan tören, uğurlama.

Jüpiter *öz. a. Fr.* gezegenlerin en büyüğü ve Güneş'e yakınlık bakımından beşinci olanı.

jüpon *a. Fr.* kadınların giysi altına giydikleri etek, iç etek.

jüri *a. Fr.* seçiciler kurulu. **2.** yargıcılar kurulu.

jüt, -tü *a. İng. bot.* liflerinden ip ve çuval yapımında yararlanılan, yıllık bir bitki, Hint keneviri.

K

k, K *a.* Türk alfabesinin on dördüncü harfi; sert süreksiz ünsüz.

kaba *s.* **1.** gelişigüzel yapılmış, özensiz. **2.** taneleri iri olan. **3.** eğitimi, görgüsü kıt. **4.** *mec.* inceliğe aykırı. **5.** kalın ve hacimli. **5.** kalça. **Kaba kuvvet.** Yasa dışı eylemlerle bir amaca ulaşmak için tutulan yol. **Kaba saba.** Görgüsüz, özensiz. **Kaba şiş.** Kabakulak. **Kaba sofu.** İbadet ve düşüncede aşırılığa kaçan. **Kaba taslak.** Tam işlenmemiş. **kabasını almak** üstünkörü temizlemek, yarım işlemek.

kabaca *be.* **1.** kaba bir biçimde. **2.** *s.* irice, büyükçe. **3.** yaklaşık.

kabadayı *b. a.* **1.** korkusuz, iyi dövüşen kimse, babayiğit.

kabadayılaşmak *(nsz)* kabadayı gibi davranmak, efelenmek.

kabadayılık,-ğı *a.* kabadayıca davranış, korkusuzluk. **kabadayılık taslamak** kabadayı gibi görünmeye çalışmak.

kabahat,-ti *a. (kaba:hat) Ar.* çirkin, uygunsuz, yakışıksız davranış, kusur, suç. **kabahat bulmak** suç aramak. **kabahat işlemek** kusur sayılacak bir iş yapmak. **kabahat yüklemek** işlediği suçu başkasının üstüne atmak.

kabahatli *s.* kusurlu, suçlu, töhmetli.

kabak,-ğı *a. bot.* **1.** ülkemizde çok yetişen sürüngen bir bitki. **2.** bu bitkinin sebze ve tatlı olarak kullanılan ürünü. **3.** *s. mec.* bilgisiz, görgüsüz kimse. **4.** tatsız, ham. **5.** *mec.* tüysüz, saçsız. **6.** tırtılları aşınmış taşıt lâstiği. **7.** *hlk.* çok kısa boynuzlu hayvan. **kabak başına patlamak** suç bir kişinin üstünde kalmak. **kabak çıkmak** ham çıkmak. **kabak çiçeği gibi açılmak** kısa sürede aşırı ölçüde serbestleşmek. **kabak tadı vermek** bıktırmak, usandırmak.

kabaklaşmak *(nsz)* **1.** saçları dökülmek. **2.** tırtılları aşınmak *(lâstik).*

kabaklık,-ğı *a.* **1.** hamlık *(kavun, karpuz).* **2.** tüysüzlük, dazlaklık. **3.** *mec.* görgüsüzlük, bilgisizlik.

kabakulak,-ğı *b. a. tıp* tükürük ve kulak altı bezlerinde beliren, bulaşıcı, salgın ve ateşli bir hastalık. **kabakulak olmak** kabakulak hastalığına yakalanmak.

kabala *s. Ar.* götürü, toptan.

kabalak,-ğı *a.* **I.** Osmanlı'larda kullanılan bir tür başlık. **2.** *bot.* kırlarda ve su kenarlarında yetişen, kabak yapraklarına benzeyen yaprakları olan bir otsu bitki.

kabalaşmak *(nsz) mec.* **1.** kabalık etmek. **2.** kaba duruma gelmek.

kabalık,-ğı *a.* **1.** kaba olma. **2.** kaba davranma, nezaketsizlik. **kabalık etmek** kaba davranmak.

kaban *a. Fr.* paltodan kısa, bir tür dış giysisi.

kabara *a.* ayakkabıların altlarına çakılan, iri başlı demir çivi **2.** bazı ahşap ev eşyasına süs olarak çakılan, sarı başlıklı çivi.

kabarcık,-ğı *a.* **1.** içi su ya da hava dolu küçük kürecik. **2.** tende görülen sivilce gibi küçük şişkinlik.

kabare *a. Fr.* **1.** çeşitli gösterilerin yapıldığı eğlence yeri. **2.** meyhane. **kabare tiyatrosu** daha çok güncel konuları, iğneleyici, yerici, taşlayıcı bir biçimde işleyen küçük tiyatro.

kabarık-ğı *s.* **1.** kabarmış olan. **2.** çıkıntısı olan, tümsekli.

kabarıklık,-ğı *a.* şişkinlik, kabarmışlık.

kabarmak *(nsz)* **1.** ağırlığı artmadan genişlemek, şişmek. **2.** taşmaya yüz tutmak. **3.** niceliği artmak, büyümek. **4.** tüyleri dikilmek *(hayvan)*. **5.** dalgalanmak, iri dalgalar oluşmak. **6.** *mec.* bulanmak. **7.** *mec.* kafa tutmak. **8.** *mec.* böbürlenmek, gururlanmak.

kabartı *a.* tümsek, çıkıntı.

kabartma *a.* **1.** kabartmak eylemi. **2.** bir süslemenin yüzey üzerindeki çıkıntısı. **3.** kil, alçı, taş gibi şeylerden girintili çıkıntılı yüzeyler oluşturarak yaratılan yapıt. **Kabartma tozu.** Hamuru kabartmaya yarayan toz.

kabartmak *(-i)* **1.** kabarmasını sağlamak. **2.** çeşitli yollarla toprağı karıştırıp yumuşatmak.

kaba sakal *b. a.* gür ve geniş sakal.

kabataslak, -ğı *b. s.* bir şeyin ana çizgilerini belirten, az işlenmiş.

kaba yel *b. a.* lodos.

kabız,-bzı *a. Ar.* **1.** kavrama, tutma, alma. **2.** peklik, sürgün karşıtı.

kabil *(I) s. (ka:bil) Ar.* olası, olabilir, mümkün. **Kabil değil.** Olamaz, imkânsız.

kabil *(II) s. (kabi:l) Ar.* türlü, benzer, gibi. **2.** cins, tür: *Bu kabil işleri yapma.*

kabile *a. (kabi:le) Ar.* **1.** oba. **2.** boy.

kabiliyet, -ti *a. (ka:biliyet) Ar.* yetenek, beceri.

kabiliyetli *s.* yetenekli, becerikli.

kabin *a. Fr.* **1.** küçük, özel bölme. **2.** gemi ve uçaklarda küçük bölme. **3.** plâjlarda soyunma yeri.

kabine *a. (kabi'ne) Fr.* **1.** bakanlar kurulu. **kabine düşmek** bakanlar kurulu görevden ayrılmak.

kabir,-bri *a. Ar.* mezar, sin, gömüt. **kabir azabı çekmek** üzülmek, çok sıkılmak. **kabir sorusu** uzun ve bıktırıcı sorular.

kablo *a. (ka'blo) Fr.* elektrik akımının taşınmasında kullanılan, dışı yalıtkan madde ile kaplı metal tel ya da tel sargı.

kabotaj *a. Fr.* bir ülkenin iskele ya da limanları arasında gemi işletme işi.

kabristan *a. Ar.* mezarlık, gömütlük.

kabuk,-ğu *a.* **1.** bir nesnenin üstünü kaplayan, onu dış etkenlerden koruyan, kendiliğinden oluşmuş sert bölüm. **2.** ekmek, pasta gibi şeylerin pişerken dışlarında oluşan sert bölüm. **3.** bazı hayvanların dışlarında oluşan boynuzsu örtü. **4.** yara üzerinde oluşan sert bölüm. **kabuğuna çekilmek** kimse ile görüş-memek.

kabuklanmak *(nsz)* kabuk bağlamak.

kabuklaşmak *(nsz)* kabuk gibi sertleşmek.

kabuklu *s.* kabuğu olan.

kabuksuz *s.* kabuğu olmayan. **kabuksuz yumurtlatmak** aceleye getirip işi eksik yaptırmak.

kabul,-lü *a. (kabu:l) Ar.* **1.** bir şeye razı olma. **2.** yanına alma, katına alma. **3.** sunulan bir armağanı alma. **4.** uygun bulma, onaylama. **kabul etmek** bir şeye razı olmak, yanına almak. **Kabul günü.** Kadınların konuklarını ağırladıkları belirli gün.

kabullenmek *(-i)* kabul etmek, üzerine almak.

kaburga *a. (kabu'rga) Moğ.* **1.** *anat.* eğe kemiklerinin oluturdukları kafes. **2.** göğüs kafesini saran eğri kemiklerden her biri. **3.** gemilerde dış kaplamanın bağlandığı iskelet. **kaburgaları çıkmak** çok zayıflamak.

kâbus *a. (kâ:bus) Ar.* **1.** karabasan. **2.** *s.* acı, sıkıntı, korku veren. **kâbus basmak** büyük sıkıntı ve korku duymak.

kâbuslu *s.* sıkıntılı, korkulu.

kabza *a. Ar.* silâhlarda tutulacak yer, tutak.

kabzımal *a. Ar.* meyve ve sebze alım satımlarında aracılık eden kimse.

kaç, -çı *s.* **1.** soru sıfatı. **2.** birçok: *Kaç kez aldın.* **3.** Ne ölçüde: *Kaç lira, kaç metre?* **Kaç paralık.** Değersiz. **Kaçın kur'ası.** Çok bilgili ve deneyimli. **Kaçta?** Ne zaman?

kaçak,-ğı *s. ve a.* **1.** kaçan, uzaklaşan. **2.** gerekli izin alınmamış. **3.** gümrükte yasal işlemleri yapılmamış. **4.** *a.* su, gaz, akım gibi şeylerde sızıntı. **5.** *be.* gizlice, gizli olarak: *kaçak oturmak.*

kaçakçı *a.* kaçak mal alan satan kimse.

kaçakçılık,-ğı *a.* **1.** yasalara karşı olarak yapılan alım satım. **2.** bir ülkeye gümrükçe yasal işlemleri yapılmadan mal sokma.

kaçamak,-ğı *a.* **1.** kötü bir şeyi ara sıra yapma. **2.** gizlice yapmaya çalışma. **3.** kaçacak, kaçınacak yer. **kaçamak yapmak** hoş olmayan bir işi arada sırada yapmak.

kaçamaklı s. çok ayrı yönlere çekilebilen söz ya da davranış.

kaçar *s. dilb.* soru sıfatının üleştirme biçimi.

kaçgöç, -çü *b. a.* kadınların erkeklere görünmekten, konuşmaktan kaçınmaları.

kaçık,-ğı *s.* **1.** kaymış, kaçmış. **2.** ilmeği çözülmüş. **3.** *mec.* delice davranışları olan. **4.** *a.* ilmeği kaçmış yer.

kaçıklık,-ğı *a.* **1.** delilik. **2.** *mec.* delice davranış.

kaçımsar *s.* kaçamağa sapan, kaçma yolu arayan.

kaçıncı *s.* **1.** kaç soru sıfatının sıra biçimi. **2.** çok kez, birçok kere.

kaçınılmaz *s.* kaçınılması olanak dışı.

kaçınmak *(-den)* bir işi yapmaya yanaşmamak, geri durmak.

kaçırılmak *(nsz)* kaçırmak işine konu olmak.

kaçırmak *(-i)* kaçmasını sağlamak **2.** bir işi zamanında yapamamak. **3.** zorla yanında götürmek: *kız kaçırmak.* **4.** yararlanamamak. **5.** çalmak, aşırmak. **6.** ölçüyü, sınırı aşmak. **7.** sızdırmak. **8.** *(nsz) mec.* delirmek. **9.** yasal olmayan yollarla mal almak, satmak. **10.** göstermemek: *Karısını kaçırıyor.*

kaçırtmak *(-i)* kaçırma işini sağlamak, kaçırılmasına neden olmak.

kaçışmak *(nsz)* birlikte kaçıp dağılmak.

kaçlı *s.* **1.** Sayısı kaç? **2.** Ne zaman doğmuş, hangi dönem askerlik yapmış?

kaçlık *s.* **1.** ölçüsü ne kadar? *kaçlık kutu?* **2.** *tkz.* kaç yaşında?

kaçmak,-ar *(-den)* **1.** bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak. **2.** bir yere hızla girip saklanmak. **3.** kendini göstermemek. **4.** sakınmak, kaçınmak **5.** ilmeği çözülmek. **6.** izinsiz olarak evlenmek *(kız)*. **7.** ağarmak, solmak. **8.** sızmak. **9.** *(-e)* girmek: *Ağzına su kaçmış.* **kaçacak delik aramak** çok sıkışmak. **kaçan balık büyük olmak** kaçan fırsatı büyütmek. **kaçanın anası ağlamamak** tehlikeden sakınmak. **kaçmaktan kovalamaya vakit olmamak** birikmiş işlerden kurtulup yeni işler yaratamamak.

kadana *a. Mac. zool.* çok iri yapılı bir cins at.

kadar *İl. Ar.* **1.** ölçüsünde, çapında. **2.** büyüklüğünde. **3.** değin, dek. **4.** gibi: *İçmiş kadar olduk.* **5.** denli, ölçüde: *Bu kadar sevinmemişti.*

kadastro *a. (kada'stro) İt.* bir ülkedeki alanların devletçe belirlenmesi ve bir plâna bağlanması işi. **kadastroya geçmek** kadastrosu yapılmak.

kadavra *a. (kada'vra) İt.* hekimlik öğretiminde üzerinde çalışılmak üzere hazırlanmış ölü insan ya da hayvan vücudu.

kadayıf *a. Ar.* undan yapılan, tatlı yapmaya yarar, çeşitli biçimlerde yiyecek.

kadeh *a. Ar.* **1.** küçük içki bardağı. **2.** kadehte bulunan içki. **kadeh kaldırmak** karşılıklı dostluğu belirtmek amacıyla içkiye başlamadan önce kadehleri birlikte yukarı kaldırmak. **kadeh tokuşturmak** içkiye başlarken yakınlığı ve dostluğu belirtmek için kadehleri birbirine dokundurmak.

kadem *a. Ar.* **1.** adım, ayak. **2.** *mec.* uğur, hayır.

kademe *a. Ar.* aşama, basamak. **kademe kademe** aşama aşama.

kademeli *s.* basamaklı,aşamalı.

kademli *s.* uğurlu, hayırlı. **kademli olmak** uğur getirmek.

kademsizlik,-ği *a.* uğursuzluk, hayırsızlık.

kader *a. Ar.* **1.** yazgı, alın yazısı. **2.** *mec.* kaçınılmaz yaşam biçimi. **kader birliği etmek** kötü günleri aşmak için güçlükleri birlikte yenmeye çalışmak.

kaderci *s. ve a.* alın yazısına sıkıca bağlanmış.

kadercilik,-ği *a. fel.* alın yazısına kesin bir biçimde bağlılık.

kadı *a. Ar.* Osmanlı'larda mahkeme başkanlarına verilen ad.

kadın *a.* **1.** erişkin dişi insan. **2.** evli dişi insan. **3.** bayan. **4.** analık ve ev yönetiminde üstün nitelikleri taşıyan. **5.** *mec.* hizmet işlerinde çalışan dişi insan. **kadın kadıncık** evinin işlerini gereğince yöneten, yürüten ağırbaşlı kadın. **kadın olmak** evini yönetmesini iyi becermek. **kadınlar hamamı gibi olmak** çok gürültülü olmak.

kadınbudu *b. a.* yumurta bulanarak kızartılan bir çeşit köfte.

kadınca *s. ve be.* kadına yaraşır biçimde.

kadıncık,-ğı *a.* küçük kadın, acınası kadın, iyi kadın: *Kadıncık ol.*

kadıngöbeği *b. a.* ortası çukurca, bir tür hamur tatlısı.

kadınlaşmak *(nsz)* kadına yakışır duruma gelmek.

kadınlık,-ğı *a.* kadının gerekli erdemleri taşıması özelliği.

kadınsı *s.* **1.** kadına özgü olan. **2.** kadın davranışı gösteren *(erkek).*

kadırga *a. Yun.* hem kürek hem de yelkenle yol alan bir çeşit savaş gemisi

kadife *a. Ar.* **1.** üzeri lifli, bir çeşit parlak, yumuşak kumaş. **2.** *s.* kadifeden yapılmış. **Kadife gibi.** Yumuşak, düzgün, canlı *(ten, ses).*

kadim *s. (kadi:m) Ar.* ezelî, başlangıcı bilinmeyen.

kadir,-dri *a. (ka:dir) Ar.* **1.** kıymet, değer. **2.** *s.* gücü yeter, güçlü, erkli. **kadir gecesi doğmuş olmak** çok şanslı olmak. **kadrini bilmek** değerini bilmek. **kadir olmak** gücü yetmek, güçlü olmak.

kadirbilir *b. s.* iyiliği unutmaz, değerbilir.

kadirşinas *b. s. (kadirşina:s) Ar. Far.* değerbilir, iyilikbilir.

kadran *a. Fr.* pusula, saat gibi araçlarda üzerinde resim, yazı gibi şeyler işlenmiş düzlem.

kadro *a. (ka'dro) İt.* **1.** bir kamu kuruluşunda ya da bir başka işletmede işleri yürütenlerin tümü

kadrolu *s.* kadrosu olan, kadroya girmiş.

kadük, -ğü *s. Fr.* eskimiş, düşmüş, önemini yitirmiş. **kadük olmak** düşmek.

kafa *a. Ar.* **1.** baş. **2.** vücudun en ön bölümü. **3.** bellek. **4.** *mec.* anlama, kavrama yeteneği. **kafa cilâlamak** içki içmek. **kafa çekmek** içki içmek. **Kafa dengi.** Huyları uyan. **kafa dinlemek** yorucu sorunlardan uzaklaşmak. **kafa göz yarmak** bir işi beceremek. **kafa kafaya vermek** birlikte düşünüp tartışmak. **kafa kalmamak** anlayamaz olmak. **kafa patlatmak** bir konu üzerinde pek çok düşünmek. **kafa sallamak** her şeye evet demek. **kafa şişirmek** tedirgin edici konuşmalar yapmak. **kafa tutmak** karşı çıkmak, direnmek. **kafa yormak** bir şey üzerinde çok düşünmek. **kafadan atmak** bilmeden konuşmak. **kafası bozulmak** öfkelenmek. **kafası dönmek** kızıp öfkelenmek. **kafası yerinde olmamak** geregi gibi düşünecek gücü olmamak. **kafası bozulmak** öfkelenmek. **kafası dönmek** kızıp öfkelenmek. **kafası yerinde olmamak** gereği gibi düşünecek gücü olmamak. **kafası yerine gelmek** kendine gelmek. **kafasında tutmak** aklında tutmak. **kafasını kaldıracak vakti olmamak** zamanı dolu olmak. **kafasını taştan taşa çarpmak** yaptığından çok fazla pişmanlık duymak. **kafayı bulmak** çok sarhoş olmak. **kafayı dinlemek** işleri bırakıp sakince düşünmek. **kafayı vurmak** yatağa düşmek, uyumak için yatmak.

kafadar *a. Ar.* görüşleri aynı olan kişilerden her biri.

kafa kâğıdı *b. a.* nüfus kâğıdı, kimlik.

kafakol *b. a.* güreşte bir oyun.

kafalı *s.* **1.** kafası olan. **2.** *mec.* bilgili, anlayışlı.

kafatasçı *b. s.* insanları soylarına, ırklarına göre değerlendiren görüşü benimseyen, ırkçı.

kafatası *b. a. anat.* insanlarda ve hayvanların omurgalılar sınıfında başın, içinde beyin bulunan kemik bölümü.

Kafdağı *öz. b. a.* masallarda geçen zümrütten oluşmuş dağ.

kafein *a. Fr.* çay ve kahvede bulunan, uyarıcı nitelikte bir madde.

kafes *a. Ar.* **1.** tel, metal ya da ağaç çubuklardan aralıklı olarak yapılmış, taşınabilir kap. **2.** iri ve yabanıl hayvanları taşımakta kullanılan aynı yapıda büyük kap. **3.** pencerelere takılan koruyucu **4.** *argo* ceza evi. **kafese girmek** aldatılmak, hapse atılmak. **kafese koymak** aldatılıp çıkar sağlamak.

kafeterya *a. (kafete'rya) İng.* müşterilerin kendilerinin servis yaptıkları lokanta.

kâfi *s. (kâ:fi:) Ar.* **1.** yeterli, yetecek ölçüde olan. **2.** *ünl.* Yeter, artık verme!

kafile *a. (ka:file) Ar.* **1.** birlikte yolculuk yapan topluluk. **2.** aynı yöne giden yolcu ya da taşıt topluluğu.

kâfir *a. (kâ:fir) ve s. Ar.* Tanrı'nın varlığını kabul etmeyen.

kafiye *a. (ka:fiye) Ar. ed.* mısraların sonlarında bulunan hecelerde ses benzerliği, uyak.

kafiyeli *s.* uyaklı.

Kafkasyalı *öz. a.* Kafkas halkından olan.

kaftan *a.* genellikle ipekten yapılmış, uzun, süslü üst giysisi.

kâgir *s. (kâ:gir) Far.* taş ya da tuğladan yapılmış olan: *kâgir yapı.*

kağan *a.* hakan, devlet başkanı, imparator.

kâğıt,-dı *a.* **1.** yazı yazmaya ya da basmaya yarayan ince yaprak. **2.** üzeri yazılmış pusula, tezkere. **3.** kâğıt para. **4.** *s.* kâğıttan yapılmış. **5.** yazılı kâğıdı. **6.** oyun kâğıdı. **kâğıt gibi olmak** yüzü solmak. **kâğıt üzerinde kalmak** söz verildiği halde yapılmamak. **kâğıda dökmek** yazıya geçirmek. **kâğıda kaleme sarılmak** hemen yazmaya başlamak.

kâğıtçı *a.* kâğıt yapan ya da satan kimse.

kâğıt helvası, -nı *b. a.* yuvarlak biçimde, ince, yassı, gevrek bir tür helva.

kâğıtlamak *(-i)* kâğıtla kaplamak.

kâğıtlı *s.* kağıtlanmış olan, kâğıdı olan.

kâğıtlık,-ğı *a.* **1.** içine kâğıt konulan küçük kutu. **2.** *s.* kâğıt yapılmaya elverişli olan.

kağnı *a.* kırsal kesimde kullanılan, iki tekerlekli öküz arabası. **kağnı gibi gitmek** çok yavaş gitmek.

kağşak,-ğı *s. hlk.* gevşemiş, eskimiş, dağılmaya yaklaşmış.

kağşamak *(nsz)* gevşemek, eskimek. **2.** ek yerleri ayrılmak, oynamak. **3.** *mec.* zayıflamak, düşkünleşmek.

kâh *bağ. (kâ:h)* bazen, kimi zaman: *Kâh otursun, kâh kalksın.*

kahır,-hrı *a. Ar.* **1.** yok etme, ezme. **2.** derin üzüntü, acı, sıkıntı. **kahrını çekememek** sıkıntısına katlanamamak. **kahrını çekmek** uzun zaman sıkıntısına katlanmak. **kahrı çekilir olmak** katlanmaya değer olmak. **kahrı çekilmez olmak** sıkıntısına katlanmaya değmemek. **kahrından ölmek** verdiği sıkıntıdan ölmek, çok üzülmek.

kahırlanmak (nsz) kederlenmek, için için üzülmek.

kahırlı *s.* çok üzüntüsü ve sıkıntısı olan.

kâhin *a. (kâ:hin) Ar.* geleceğe ait sırları bildiğini ileri süren kimse.

kahir *s. (ka:hir) Ar.* **1.** zorlayan, kahredici. **2.** ezen, ezici, baskın. **kahir ekseriyet** ezici çoğunluk.

kahkaha *a. Ar.* yüksek sesle gülme. **kahkaha atmak** yüksek sesle gülmek. **kahkahadan kırılmak** çok fazla gülmek. **kahkahayı basmak** ansızın, yüksek sesle gülmek.

kahpe *a. Ar.* **1.** orospu. **2.** *s. mec.* dönek, ikiyüzlü. **Kahpe felek.** Kötü talih.

kahpece s. ve be. kahpeye yakışır biçimde.

kahpeleşmek *(nsz)* kahpe gibi davranışlarda bulunmak.

kahpelik,-ği *a.* kahpece davranış, döneklik. **kahpelik etmek** sözünden dönerek birine kötülük etmek.

kahraman *a. ve s. Far.* **1.** savaş gibi güç durumlarda yararlık gösteren. **2.** bir olayda önemli etkisi olan. **3.** *ed.* roman, öykü, tiyatro gibi yapıtlarda birinci kişi.

kahramanca *be.* ve *s.* yiğitçe. kahramana yakışır biçimde

kahramanlaşmak *(nsz)* yiğitleşmek, cesurlaşmak.

kahramanlık,-ğı *a.* yiğitlik, korkusuzluk.

kahretmek *(-i)* ezmek, perişan etmek, dağıtmak. **2.** çok üzülmek, içlenmek. **3.** çok üzmek, yaralamak. **4.** *(-e)* ilenmek.

kahrolmak *(nsz)* içlenmek, çok üzülmek. **kahrolsun** yok olsun.

kahvaltı,-yı *b. a.* **1.** genellikle sabahları yenen hafif yemek. **2.** bu özellikte hazırlanan yemek. **kahvaltı etmek** hafif yemekler yemek.

kahvaltılık,-ğı *a. ve s.* kahvaltıda yenecek şeyler.

kahve *a. Ar. bot.* **1.** sıcak iklimlerde yetişen bir ağaç. **2.** bu ağacın meyvesinin çekirdeği. **3.** bu çekirdekten elde edilen toz. **4.** bu tozla hazırlanan içecek. **5.** insanların girip çıktıkları, çay, kahve içtikleri, kimi oyunları oynadıkları yer, kahvehane.

kahveci *a.* **1.** kahve üreten ya da satan kimse. **2.** kahvehane işleten kişi.

kahvehane *b. a. (kahveha:ne) Ar. Far.* kahve, kıraathane.

kahverengi *b. ve a.* **1.** kavrulmuş kahverengi. **2.** *s.* bu renkte olan.

kâhya *a. Far.* **1.** konak, çiftlik gibi yerlerin işlerini yürüten kimse. **2.** değnekçi. **3.** *mec.* başkalarının işlerine karışmayı seven kimse.

kaide *a. (ka:ide) Ar.* **1.** kural. **2.** bir nesnenin yere bindiği şey, ayaklık **3.** kalça.

kaideli *s.* kurallı, ayaklıklı.

kail *s. (ka:il) Ar.* **1.** söyleyen. **2.** aklı yatmış, inanmış. **kail olmak** aklı yatmak.

kaim *s. (ka:im) Ar.* **1.** bir şeyin yerine geçen. **2.** var olan, ayakta duran. **3.** her zaman var olan.

kain *s. (ka:in) Ar.* olan, bulunan.

kâinat,-tı *ç. a. (kâ:inat) Ar.* **1.** evren. **2.** *mec.* herkes. **3.** dünya.

kakalamak *(-i)* **1.** sürekli çekiştirmek, itmek. **2.** *mec.* aldatmak, kötü mal satmak.

kakalanmak *(nsz)* **1.** itilmek. **2.** hor görülmek. **3.** kötü mal satılmak.

kakao *a. Fr. bot.* **1.** Amerika'nın sıcak bölgelerinde yetişen bir ağaç. **2.** bu ağacın meyve çekirdeği. **3.** bu çekirdekten elde edilen toz. **4.** bu tozdan elde edilen içecek.

kakılmak *(-e)* kakmak işi yapılmak, sokulmk. **kakılıp kalmak** hiçbir yere gidememek.

kakışmak *(nsz,-le)* itişmek, dürtüşmek.

kakıştırmak *(-i)* sürekli, yavaş yavaş kakmak, itiştirmek.

kakma *a.* **1.** kakmak eylemi. **2.** *s.* üzerinde açılan yuvalara gümüş, altın, sedef gibi süs maddeleri kakılıp oturtularak yapılan.

kakmacı *a.* kakma işleri yapan kimse.

kakmak,-ar *(-i)* **1.** vurmak, itmek, itelemek. **2.** kakma işi yapmak. **3.** vurarak bir yere sokmak.

kakmalı *s.* üzerinde kakma işleri bulunan.

kaktüs *a. Fr. bot.* yaprakları yayvan, iri ve dikenli, parlak, güzel renkte çiçekler açan, tatlı meyvesi yenen, bir bitki, atlas çiçeği.

kâkül *a. (kâ:kül) Far.* alın üzerine dökülen kısa kesilmiş saç, perçem.

kâküllü *s.* kâkülü olan.

kal *a. Ar.* söz, laf. **kale almamak** önem vermemek.

kala *be.* kalarak. *(zaman, uzaklık): Ona beş kala geldi.*

kalaba *a.* kalabalık.

kalabalık,-ğı *a. Ar.* **1.** çok sayıda insan topluluğu. **2.** gereksiz nesneler yığını. **3.** *s.* çok sayıda: *kalabalık sınıf.* **kalabalık ağızlı** geveze.

kalabalıklaşmak *(nsz)* çoğalmak, birikmek.

kalafat,-tı *a. İt.* **1.** *den.* geminin kaplama tahtaları arasını doldurarak su geçirmez duruma getirmek. **2.** *tar.* Osmanlı'larda vezir ve daha üst görevdeki kişilerin giydikleri bir çeşit başlık **3.** *mec.* onarma. **kalafata çekmek** onarmak için gemiyi karaya yanaştırmak.

kalafatçı *a.* gemi ve kayıkları kalafat eden kimse.

kalafatlamak *(-i)* **1.** geminin kaplamasını kalafatla onarmak. **2.** *mec.* onarmak, çeki düzen vermek.

kalakalmak *(nsz)* **1.** bir durum karşısında şaşırıp kalmak, durmak. **2.** güç durumda kalmak.

kalamar *a. Yun. zool.* mürekkep balığının yenen bir çeşidi.

kalamata *a. bot.* bir çeşit etli ve büyük taneli zeytin.

kalan *s.* **1.** kalmak eylemini yapan. **2.** artan. **3.** *a. mat.* çıkarmanın sonucu.

kalantor *a. İt.* gösterişi seven, varlıklı kimse.

kalas *a.* **1.** kalın biçilmiş uzun tahta. **2.** ahşap yapılarda kullanılan uzun kalın kereste. **kalas gibi** incelikten yoksun, kaba.

kalay *a. kim.* **1.** kolay işlenebilen yumuşak bir element. **2.** kalaylanmış kabın üzerindeki gümüş görünüşünde tabaka. **3.** *mec.* aldatıcı görünüş. **4.** sövme, küfür. **kalayı basmak** iyice küfretmek.

kalaycı *a.* kap kalaylayan kimse.

kalaycılık,-ğı *a.* **1.** kalaycının yaptığı iş. **2.** *mec.* hilecilik.

kalaylamak *(-i)* **1.** metal yüzeyi kalay eriyiğiyle kaplamak. **2.** *mec.* eksiklikleri gizlemeye çalışmak. **3.** *argo* açık açık sövmek.

kalaylatmak *(-i)* kalaylama işini yaptırmak.

kalaylı *s.* **1.** kalaylanmış olan. **2.** içinde kalay bulunan. **3.** yapmacıklı.

kalben *be. Ar.* içinden, gönülden, yürekten.

kalbî *s. (kalbi:) Ar.* içten, yürekten, gönülden.

kalbur *a. Ar.* tahıl gibi taneli nesneleri elemek için kullanılan geniş delikli ve seyrek telli elek. **kalbur gibi** delik deşik. **kalbura çevirmek** delik deşik etmek. **kalbura dönmek** delik deşik olmak. **kalburla su taşımak** olmayacak işlerle uğraşmak.

kalburüstü *b. s.* seçilmiş, seçkin, üstün. **kalburüstü kalmak** benzerleri arasında seçkin duruma gelmek.

kalça *a.* vücudun, bacaklarla böğür arasında kalan, iki yana doğru çıkıntılı bölümü.

kalçalı *s.* kalçası geniş olan. tombul.

kaldıraç,-cı *a. fiz.* az güçle ağır yükleri kaldırmaya yarayan, bir noktaya dayalı sert çubuk.

kaldırıcı *a. tek.* ağır bir yükü kaldırmak ya da çok kısa uzaklıkta yerini değiştirmek için kullanılan araç, kriko.

kaldırım *a.* **1.** yollarda ufak taşlarla döşenen yer. **2.** yayaların yürümesi için ayrılmış yol bölmü. **kaldırım çiğnemek** kent deneyimi kazanmış olmak.. **kaldırım mühendisi** boş, işsiz dolaşan kimse. **Kaldırım süpürgesi.** Çok dolaşan, sürtük, **kaldırıma düşmek 1.** önemini yitirmek. **2.** ölü fiyatına sokakta satışa çıkarılmak. **kaldırım taşlarını arşınlamak** işsiz güçsüz dolaşmak.

kaldırmak *(-i)* **1.** bulunduğu yerden almak. **2.** yukarı doğru hareket ettirmek. **3.** yükseltmek. **4.** ürün toplamak. **5.** çekmek, taşımak. **6.** *mec.* taşımak, kaldırmak. **7.** bir kuruluşun işleyişine son vermek. **8.** *argo* çalmak, kaçırmak. **9.** uykudan uyandırmak. **10.** hastaneye yatırmak. **11.** ölüyü gömmek. **12.** kaçırmak. **13.** çokça satın almak.

kale *a. Ar. tar.* **1.** güvenliği sağlamak için yapılan, kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı. **2.** takımlarla oynanan oyunlarda topun sokulmaya çalışıldığı yer. **3.** *mec.* genel olarak bir düşüncenin oluşturulduğu, savunulduğ yer. **4.** satrançta bir taş. **kale gibi 1.** çok sağlam ve büyük **2.** *mec.* kendisine güvenilen, güçlü kimse. **kaleyi içinden fethetmek** bir sorunu karşı taraftan birinin yardımıyla çözmek.

kalebent,-di *a. Ar. Far.* kale dışına çıkmama hükmü giymiş kimse.

kaleci *a. sp.* kalenin önünde durup topun kaleye girmesini önlemekle görevli sporcu.

kalem *a. Ar.* **1.** yazma, çizme işlerinde kullanılan araç. **2.** kamu kurum ve kuruluşlarında yazı işlerini yürüten bölüm. **3.** yontma işlerinde kullanılan ucu sivri ya da keskin araç. **4.** çeşit: *Beş kalem mal gönder.* **5.** *mec.* yazar. **kalem çekmek** silmek. **Kalem kaşlı.** İnce ve düzgün kaşlı. **kalem oynatmak** yazı yazmak, yazıyı düzeltmek. **kaleme**

almak yazıyla anlatmak. **kaleminden çıkmak** onun tarafından yazılmak. **kaleminden kan damlamak** etkili yazmak. **kalemiyle yaşamak** geçimini yazılarıyla sağlamak.

kalem aşısı *b. a.* ucu kalem biçiminde açılmış çubukla yapılan ağaç aşısı.

kalemşör *a. Ar.* yazılarıyla sürekli başkalarına saldıran yazar.

kalemlik,-ği *a.* kalem kutusu.

kalemtıraş *b. a.* kurşun kalemleri açmak için kullanılan açkı.

kalender *s. Far.* gösterişsiz, sade yaşamaktan yana olan, alçak gönüllü.

kalenderce *be. ve s.* kalendere yaraşır biçimde.

kalenderî *a. (kalenderî:) Far.* **1.** *ed.* bir halk şiiri türü. **2.** *müz.* bu şiirlerin halk ozanlarınca yapılan bestesi.

Kalenderiye *öz. a. Far. Ar.* gösterişe, dünya malına önem vermeyen bir İslâm tarikatı.

kalenderleşmek *(nsz)* kalender gibi yaşamak.

kalenderlik,-ği *a.* kalender gibi yaşayış, kalenderce davranış.

kalfa *a. (ka'lfa) Ar.* **1.** yetişkinlikte çırakla usta arasındaki zanaatçı. **2.** ustalıktan yetişmiş mimar yardımcısı.

kalıcı *s.* sürekli, her zaman. **2.** her zaman geçerli olan.

kalım *a.* kalmak, durmak, sürmek.

kalımlı *s.* kalıcı, süren, duran.

kalın *s.* **1.** ince karşıtı, çapı büyük olan. **2.** enli, gür. **3.** iki yüzü arasındaki uzaklık çok olan: *kalın duvar.* **4.** yoğun, az akıcı olan. **5.** etli ve dolgun: *kalın dudak.* **6.** gür *(ses).* **Kalın kafalı.** Geç ve güç anlayan.

kalın bağırsak,-ğı *b. a. anat.* sindirim yolunun ince bağırsaktan anüse kadar uzanan bölümü.

kalınca *s.* kalına yakın.

kalınlaşmak *(nsz)* kalınlığı artmak, kalın duruma gelmek.

kalınlık,-ğı *a.* **1.** kalın olma niteliği. **2.** nesnenin çap özelliği.

kalıntı *a.* **1.** artıp kalan şey. **2.** yıkıntı, harabe, enkaz. **3.** iz, işaret.

kalın ünlü *dilb.* dilin geri çekilmesi durumunda art damakta oluşan ünlü: a.ı.o.u

kalın yağ *b. a.* ağır yağ.

kalıp,-bı *a.* **1.** bir nesneye biçim vermeye ya da biçimini korumaya yarayan araç. **2.** *s.* genel olarak küp biçiminde bir kaba dökülerek yapılan: *peynir kalıbı.* **3.** biçki örneği, patron. **4.** *mec.* belirli bir biçim, durum. **kalıp gibi oturmak** çok iyi uymak. **kalıp kıyafet yerinde olmak** gösterişi olmak. **kalıp gibi serilmek** yorgunluktan upuzun yatmak. **kalıp kesilmek** olduğu gibi kalmak. **kalıp değiştirmek** ölmek. **kalıbını basmak** bir şeyi güvenle doğrulamak, onamak. **kalıbının adamı olmamak** göründüğü gibi çıkmamak. **kalıptan kalıba girmek** çıkarı için her duruma uymak.

kalıpçı *a.* **1.** kalıp yapan ya da satan kişi. **2.** bir nesneyi kalıba vuran kimse.

kalıplama *a.* kalıba vurma, kalıba sokma.

kalıplamak *(-i)* kalıba vurmak, kalıp geçirmek.

kalıplaşmak *(nsz)* belli bir biçim almak, biçimlenmek.

kalıplaşmış *s.* belli bir biçim dışına çıkmayan.

kalıplatmak *(-i,-e)* kalıba vurdurmak, kalıp çektirmek.

kalıplı *s.* **1.** kalıba vurulmuş olan. **2.** *mec.* düzgün, biçimli. **Kalıplı kıyafetli olmak.** Bakımlı, biçimli olmak.

kalıt,-tı *a.* **1.** ölen bir kişiden yakınlarına kalan mal ya da mülk, miras.

kalıtçı *a.* mirasçı, ölen kimseden kalanlardan yararlanan kimse.

kalıtım *a. biy.* doğuştan getirilen yetiler, soya çekim.

kalıtımsal *s.* **1.** soydan geçme, soydan kalma. **2.** kalıtımla ilgili, irsî.

kalıtsal *s.* kalıtımsal, irsî.

kalibre *a. Fr.* mermi ve ateşli silâhlarda çap.

kalifiye *s. Fr.* ustalık kazanmış, nitelikli. **kalifiye işçi** iyi yetişmiş, usta işçi, nitelikli işçi.

kaligrafi *a. (kalig'rafi) Fr.* güzel biçimler vererek yazma sanatı, güzel yazı sanatı.

kalite *a. Fr.* **1.** bir şeyin iyi ya da kötü olma özelliği, nitelik. **2.** s. üstün nitelikli.

kaliteli *s.* üstün nitelikli.

kalkan *(I) a.* **1.** eskiden savaşçıların korunmak için kullandıkları bir araç. **2.** *mec.* koruyucu, koruyan.

kalkan *(II) a. zool.* **1.** kalkana benzeyen, eti lezzetli, değerli bir deniz balığı.

kalker *a. Fr. jeol.* kireç taşı.

kalkerleşmek *(nsz)* kireçleşmek, kalker durumuna gelmek.

kalkerli *s.* bileşiminde kireç taşı bulunan.

kalkık,-ğı *s.* **1.** düzeyine göre yüksekte olan. **2.** yerinden kabararak ayrılmış. **3.** dik biçimde olan.

kalkındırma *a.* güçlendirme, iyileştirme.

kalkındırmak *(-i)* kalkınmasına yardımcı olmak, iyileşmesini sağlamak.

kalkınma *a.* **1.** kalkınmak işi. **2.** iyileşme, hastalıktan kurtulma.

kalkınmak *(nsz)* **1.** durumunu düzeltemek. **2.** aşamalı bir biçimde gelişmek, ilerlemek.

kalkış *a.* kalkmak işi ya da biçimi. **kalkışa geçmek** havalanmak için yerden ayrılmak *(hava taşıtı).*

kalkışmak *(-e)* **1.** gücünü aşan bir işe yeltenmek **2.** başlamak, girişmek

kalkmak,-ar *(nsz)* **1.** doğrulmak, dik duruma gelmek. **2.** uyanarak yataktan çıkmak. **3.** gitmek üzere yerinden ayrılmak. **8.** toplanıp götürülmek: *Harman kalktı.* **9.** davranmak, yeltenmek. **10.** geçerliliğini yitirmek. **11.** uygulanmaz olmak. **12.** taşınmak: *Okul buradan kalktı.* **kalkıp kakıp oturmak** öfkesinden yerinde duramamak.

kalleş *s. Ar.* arkadan vuran, gizlice kötülük eden.

kalleşçe *s. ve be.* kalleşe yakışır biçimde.

kalleşlik, -ği *a.* kalleşçe davranış. **kalleşlik etmek** döneklik etmek, arkadan vurmak.

kalma *a.* **1.** durma, tekleme. **2.** *s.* kalmış: *atadan kalma tarla.*

kalmak, -ır *(nsz)* **1.** bulunduğu yeri ya da durumu korumak, sürdürmek. **2.** konaklamak, konmak. **3.** oturmak, yaşamak, **4.** belirtilen sayıda bulunmak: *İki ekmek kaldı.* **5.** varlığını sürdürmek. **6.** oyalanmak, zaman geçirmek. **7.** sınıfını geçememek. **8.** işlemez duruma gelmek.

kala kala olup olacağı. **kalır yeri olmamak** farkı bulunmamak. **Ona kalırsa.** Kanısına göre, kanısınca.

kalori *a. Fr. fiz.* **1.** normal atmosfer basıncında, ısınma ısısı 15°C lik suyunkine eşit olan bir cismin bir gramının sıcaklığını 1°.C yükseltmek için gerekli ısı miktarına eşit olan ısı birimi. **2.** besinlerin, dokular içinde yanarak vücudun sıcaklık ve enerjisini sağlama değerleri.

kalorifer *a. Fr.* **1.** depo durumunda olan bir kazandan çıkan sıcak su, hava ya da buharını, borulardan dolaştırmak yoluyla bir yapının ya da yapılar topluluğunun tümünü ısıtan aygıt. **2.** *hlk.* radyatör.

kaloriferci *a.* **1.** kalorifer ustası. **2.** kalorifer yakan kimse.

kaloriferli *s.* kalorifer düzeni bulunan.

kalorimetre *b. a. Fr. fiz.* ısıölçer.

kalp, -bi *(I) a. Ar.* **1.** yürek. **2.** *mec.* yürek hastalığı. **3.** *mec.* gönül, sevgi. **4.** *mec.* duygu, his. **5.** *mec.* bir ülkenin önem açısından en önde gelen yeri. **kalp kalbe karşı olmak** sevgi karşılıklı olmak. **kalp kazanmak** ilgi çekmek, yakınlık kazanmak. **kalp kırmak** incitmek, üzmek. **kalp olmamak** acıma duygusu bulunmamak. **kalbe doğmak** olacağını hissetmek. **kalbi çarpmak** çok heyecanlanmak. **kalbine dokunmak** üzüntü vermek. **kalbi ağzına gelmek** korkmak. **kalbi kararmak** inancını kaybetmek. **Kalbi kırık.** Çok üzgün. **kalbi sızlamak** çok acımak. **kalbi yerinden oynamak** çok heyecanlanmak. **kalbine doğmak** içine doğmak. **kalbine girmek** sevgisini kazanmak. **kalbini açmak** sırlarını söylemek. **kalbini çalmak** kendine aşık etmek. **kalbini okumak** niyet ve düşüncelerini çok iyi anlamak.

kalp, -pı *(II) a. Ar.* **1.** düzme, sahte *(para).* **2.** *mec.* yalancı, güvenilmeyen *(kimse).*

kalpak, -ğı *a.* kesik koni biçiminde başlık.

kalpazan *a. Ar. Far.* **1.** sahte para basan ve ortaya süren kimse. **2.** *s. mec.* hileci, yalancı *(kimse).*

kalplaşmak *(nsz)* çalışkanlığını, çevikliğini yitirmek.

kalplık, -ğı *a.* **1.** yalancılık, düzmelik. 2. çalışma isteksizliği.

kalpli *s. mec. tıp* kalp hastalığı olan.

kalpsiz *s. mec.* katı yürekli, acımasız, duygusuz.

kalpsizlik, -ği *a.* acımasızlık, duygusuzluk, katı yüreklilik.

kaltaban *s. Far.* namussuz, şartalan, yalancı.

kaltak, -ğı *a.* **1.** eyerin tahta bölümü. **2.** iffetsiz, kötü yolda olan kadın.

kalubelâ *a. (ka:lu:belâ:) Ar.* çok eskiden beri anlamında *kalubelâdan beri* deyiminde geçer.

kalyon *a. İt. tar.* yelken ve kürekle yol alan savaş gemilerinin en büyüğü.

kalyoncu *a.* **1.** kalyon eri. **2.** deniz eri.

kam *a. bk.* şaman.

kâm *a. (kâ:m) Far.* dilek. **kâm almak** dileklerini elde etmek.

kama *a.* **1.** silâh olarak kullanılan, iki yanı da keskin, uzun bıçak. **2.** kütüğü yarmak için kullanılan ucu sivri, yassı çelik, takoz.

kamalamak *(-i)* kama ile yaralamak.

kamanço *a. İt. argo* yükleme, aktarma. **kamanço etmek** aktarmak, yüklemek.

kamara *a. İt.* **1.** gemi odası. **2.** İngiliz yasama meclisi.

kamarot, -tu *a. İt.* gemilerde hizmet yapan görevli.

kamaşmak *(nsz)* **1.** güçlü bir ışık etkisiyle bakamaz olmak. **2.** ekşi bir şeyin etkisiyle dişlerde tedirgin edici durum oluşmak.

kamaştırmak *(-i)* kamaşmasına neden olmak.

kamber *a. Ar.* sadık köle. **Kambersiz düğün olmaz.** Hemen her yerde bunanlar için alay yolu söylenir.

kambiyo *a. (ka'mbiyo) İt. tic.* **1.** iki ülkenin pa-ralarının birbiriyle değiştirilmesi. **2.** bu işlemin yapıldığı yer.

kambiyocu *a.* kambiyo işleriyle uğraşan kimse ya da kuruluş.

kambur *a.* **1.** sırtta ve göğüste oluşan tümsek. **2.** bazı hayvanların sırtındaki çıkıntı. **3.** *s.* kamburu olan. **4.** sıkıntı, dert. **Kambur üstüne kambur.** Sıkıntı ve olumsuzluklar üst üste geldi. **kamburu çıkmak 1.** sırtı kamburlaşmak. **2.** *mec.* yaşlanmak, kocamak. **kamburunu çıkarmak** sırtını kamburlaştırarak oturmak.

kamburlaşmak *(nsz)* kambur bir biçime gelmek.

kamburlaştırmak *(-i)* kambur bir biçime getirmek.

kamburumsu *s.* kambura benzer, kambur gibi.

kamçı *a.* bir ucuna ip ya da deri şerit bağlanmış vurma aracı. **Kamçı başı.** İpek artıklarından elde edilen ve dokuma yapılan iplik.

kamçılamak *(-i)* **1.** kamçı ile vurmak. **2.** hızla çarpmak (kar, yel). **3.** *mec.* isteklendirmek, özendirmek, hızlandırmak.

kamçılatmak *(-i)* kamçılama işini yaptırmak.

kamçılı *s.* **1.** kamçısı olan. **2.** *mec.* güç kullanan.

kamelya *a. Fr. bot.* büyük, beyaz, pembe ya da kırmızı renklerde çiçekler açan, bir bitki, japon gülü.

kamer *a. Ar.* ay.

kamera *a. Fr.* **1.** alıcı, film alıcısı. **2.** *ünl.* çekime başlanırken, yönetmenin alıcıyı çalıştırmaları için verdiği buyruk.

kameraman *a. İng.* çekim aracını kullanan, kamerayla çekim yapan kimse.

kamerî *s. (kamerî:) Ar.* ayla ilgili. **Kamerî ay.** Ayın tam bir devrine göre hesaplanan ay.

kameriye *a. Yun.* bahçelerde yazın oturmak için yapılan, kafes biçiminde, üstü yeşilliklerle sarılı, süslü çardak.

kamış *a.* **1.** *bot.* sulak yerlerde yetişen, boğumlu, sert gövdesi olan otsu bir bitki. **2.** *s.* bu bitkiden yapılan. **3.** erkeklik organı, penis. **Kamış kalem.** İnce kamıştan yapılmış yazı kalemi. **kamış koymak** *argo* bir işi engelleyici oyunlar yapmak.

kâmil *s. (kâ:mil) Ar.* ergin, yetişkin, olgun, eksiksiz.

kâmilen *be. (kâ:milen) Ar.* büsbütün, toptan, hep birden.

kamineto *a. (kamine'to) İt.* küçük ispirto ocağı, ispirtoluk.

kamp, -pı *a. Fr.* **1.** çadır, baraka gibi eğreti nesnelerden kurulu konaklama yeri. **2.** böyle bir yerde konaklama. **3.** tutsakların ya da sürgünlerin toplandıkları yer. **kamp kurmak** konaklama yerinde gerekli düzenlemeyi yapmak. **kampa girmek** spor karşılaşmasından önce gerekli çalışmaları yapmak.

kampana *a. İt.* büyük çan. **kampana çalmak** belirli zamanlarda çan çalmak.

kampanya *a. İt.* ekonomi, politika, kültür gibi alanlarda belirli bir süreli etkinlik dönemi.

kampçı *a.* kamp kuran, kampta kalan kimse.

kamping *a. İng.* kamp kurma yeri.

kampus. *a. İng.* çoğunlukla kent dışında kurulu üniversitenin alanı ve yapılarının tümü.

kamu *s.* **1.** tümü, hep. **2.** *a.* halkın bütünü, halk, herkes. **Kamu davası.** Toplumu ortak ilgilendiren konularda açılan dava. **Kamu düzeni.** Tüm toplumu ilgilendiren düzen. **Kamu sektörü.** Devletçe yürütülen ekonomik işlerin tümü. **Kamu personeli.** Kamu kurum ve kuruluşlarında görevli kimseler.

kamuflâj *a. Fr.* örtme, saklama, gizleme.

kamulaştırmak -ır *(-i)* **1.** özel kişilerde bulunan ancak kamu elinde olmasında ulusal yarar görülen şeylerin devletçe alınması, devletleştirmek. **2.** bazı malları kamu yararına almak.

kamuoyu *b. a.* bir konuda halkın düşüncesi, genel kanı, halkoyu.

kamus *a. Ar.* büyük sözlük.

kamusal *s.* kamu ile ilgili.

kamusallaşmak *(nsz)* halka mal olmak, kamusal duruma gelmek.

kamutay *a.* Türkiye Büyük Millet Meclisi.

kamyon *a. Fr.* yük taşımakta kullanılan motorlu büyük kara taşıtı.

kamyoncu *a.* **1.** kamyonla taşıma yapan kimse. **2.** kamyon süren sürücü.

kamyonet, -ti *a. Fr.* kamyonun küçüğü, pikap.

kan *a.* **1.** canlılarda yaşamsal önem taşıyan kırmızı renkte sıvı. **2.** *mec.* soy. **kan ağlamak** çok büyük üzüntü çekmek. **kan ağlatmak** büyük sıkıntı, üzüntü vermek. **kan akıtmak 1.** kurban besmek. **2.** ölüme neden olmak. **kan akmak** kanlı çarpışma olmak. **kan akacak damarı bilmek** kazanç yolunu bilmek. **Kan bağı.** Soy ilişkisi. **kan başına çıkmak** çok öfkelenmek. **kan davası** kimi bölgelerde ölüme ölümle karşılık verme geleneği. **kan gelmek** kanamak. **kan gövdeyi götürmek** çok kan dökülmek. **kan gütmek** öç almayı amaçlamak. **kan kaybetmek** çok kan akmak **kan kusturmak** çok eziyet etmek. **kan olmak** insan öldürülmek. **kan revan içinde olmak** her yanı kana bulanmış olmak. **kana boyamak** kan içinde bırakmak. **kana kan istemek** karşılıklı olarak öldürülmek istemek. **kana susamak** öldürmek isteği duymak. **kanı donmak** şaşırıp kalmak. **kanı kaynamak** ilgi duymak. **kanı kurumak** çok bıkmak. **kanı pahasına** ölümü göze alarak. **kanına dokunmak** çok sinirlendirmek. **kanına ekmek doğramak** birinin ölümüne çok sevinmek. **kanına girmek** ölümüne neden olmak. **kanını**

emmek acımasızca sömürmek. **kanını içine akıtmak** acısını belli etmemek. **kanıyla ödemek** cezasını ölümle görmek.

kana *a. İt. den.* geminin çektiği suyu göstermek amacıyla baş ve kıç taraflarına konulan işaretler.

kanaat, -ti *a. (kana:at) Ar.* **1.** hoşnut olma, elindekiyle yetinme, doyum. **2.** kanma, inanma. **3.** kanı, düşünce, kanış. **kanaat etmek** bir şeyle yetinmek. **kanaat getirmek** aklı yatmak, inanmak, kanıya varmak.

kanaatkâr *s. (kana:atkâ'r) Ar. Far.* azla yetinen, elindekine rıza gösteren, yetingen.

kanaatli *s.* kanık, yetingen, doyumlu.

kanal *a. Fr.* **1.** insanlar tarafından açılan dar ve derin su yolu. **2.** iki kıyı arasında kalan derin su yolu. **3.** iletişimi aktaran hat, yol. **4.** *anat.* canlılarda kan, sinir gibi şeyleri aktarmaya yarayan yol.

kanalcık, -ğı *a. anat.* organizmada küçük kanal.

kanalet, -ti *a. Fr.* küçük kanal.

kanalıyla *be.* aracılığıyla.

kanalizasyon *a. Fr.* lâğım döşemi, artık ve atıkları boşaltan düzen.

kanamak *(nsz)* **1.** kan gelmek, kan akmak, kan yitirmek. **2.** *mec.* yeniden etkisini göstermek, depreşmek.

kanamalı *s.* kanaması olan.

kanara *a. Ar.* kesim evi, mezbaha.

kanarya *a. İsp. zool.* sarı ya da yeşilimsi tüylü, küçük gagalı, ötücü bir kuş.

kanat, -dı *a.* **1.** kuş ve uçucu böceklerde uçmaya yarayan organ. **2.** balıklarda yüzgeç. **3.** hava taşıtlarında uçmayı sağlayan bölümler. **4.** kapı, pencere, dolap gibi eşyada açılan, kapanan eklenti. **5.** yan, taraf. **6.** kimi topluluklarda aynı görüşü bölüşenler. **kanat açmak** *mec.* birini korumak, tutmak. **kanat alıştırmak** bir işe alışmaya çalışmak. **kanat germek** korumasına almak.

kanatlandırmak *(-i) mec.* çok sevinmesine neden olmak.

kanatlanmak *(nsz)* **1.** uçmaya alışmak. **2.** kanat açmak, uçmak. **3.** *mec.* çok sevinmek.

kanatlı *s.* kanadı olan.

kanatmak *(-i)* bir yerin kanamasına neden olmak.

kanaviçe *a. İt.* **1.** el işlerinde kullanılan seyrek dokulu keten bezi. **2.** *s.* bu beze yapılan işleme. **3.** çuval yapılan, kendir ya da kendirden yapılan seyrek dokuma.

kan bilimi *b. a. tıp* **1.** kanın yapısını inceleyen bilim. **2.** kan hastalıkları bilimi, hematoloji.

kan bilimci *b. a.* kan bilimi uzmanı, hematolog.

kanca *a. İt.* bir nesneyi çekmeye yarayan ucu çengelli çubuk. **kancayı takmak** birine kötülük etmeye karar vermek.

kancalamak *(-l)* bir nesneye kanca takmak. **2.** kancayı bir şeye atıp çekmek. **3.** *mec.* bir kişinin üstüne bıktıracak derecede düşmek.

kancalı iğne *b. a.* çengelli iğne.

kancalı kurt, -du *b. a. zool.* ağzı çift çengelli, ince bağırsakta yaşayan bir asalak solucan.

kancık, -ğı *s.* **1.** dişi. **2.** *mec.* sözüne güvenilmez, dönek. **3.** *hlk.* kadın.

kancıkça *be.* gizlice kötülük ederek.

kancıklık, -ğı *a.* **1.** dişilik. **2.** *mec.* kancıkça davranış, döneklik. **kancıklık etmek** döneklik yapmak.

kandaş *s.* aynı soydan olan, aynı atadan gelen.

kandaşlık, -ğı *a.* soy birliği, kan birliği.

kandırıcı *s.* **1.** inandırıcı. **2.** aldatıcı. **3.** içme isteğini giderici.

kandırılmak *(nsz)* **1.** aldatılmak. **2.** doyurulmak. **3.** inandırılmak.

kandırmaca *a.* düzen, oyun, kandırma amacıyla yapılan iş.

kandırmak *(-i)* **1.** inandırmak ikna etmek. **2.** aldatmak. **3.** içme isteğini karşılamak.

kandil *a. Ar.* **1.** içinde fitil ve sıvı yağ bulunan ilkel aydınlatma aracı. **2.** kandil gecesi. **3.** *argo* fazla ilişki. **Kandil yağı.** Kötü yapıda zeytinyağı. **kandilin yağı tükenmek** yaşamı sona ermek.

kandilli *s.* **1.** kandili bulunan. **2.** argo çok içkili. **Kandilli küfür.** Çok ağır küfür.

kanepe *a. (kane'pe) Fr.* **1.** birkaç kişinin oturabileceği genişlikte koltuk. **2.** çay ve kokteyller için hazırlanan çok küçük ekmek.

kangal *a. Yun.* **1.** tel gibi bükülebilen nesnelerin halka biçimine getirilmesiyle yapılan bağ. **2.** bu biçimde oluşturulmuş halkaların her biri.

kangallamak *(-i)* kangal biçimine getirmek.

kangren *a. Fr. tıp* vücudun bir yerinde dokuların ölmesi. **kangren olmak 1.** vücudun bir yerinde dokular ölmek. **2.** *mec.* bir sorun çözümsüz duruma gelmek.

kangrenleşme *a.* kangren olma, çözümsüz duruma gelme.

kangrenleşmek *(nsz)* **1.** kangren olmak. **2.** bir sorun, çözülemeyecek duruma gelmek.

kanguru *a. Fr. zool.* iri yapılı, otla beslenen, ön ayakları kısa, arka ayakları ve kuyruğu uzun, memeli bir hayvan.

kanı *a.* inanılan düşünce, kanaat. **Kanımca.** Düşünceme göre. **kanısında olmak** inancında olmak. **kanıya varmak** bir görüşe ulaşmak.

kanık, -ğı *s.* **1.** azla yetinen, yetingen, kanaatlı. **2.** tok gözlü.

kanıksamak *(-i)* **1.** alışmak, etkilenmez olmak. **2.** bıkmak, usanmak.

kanırtmak *(-i)* bir şeyi zorlayıp yerinden oynatmak.

kanıt, -tı *a.* **1.** bir şeyin doğruluğunu kanıtlayan, belge, delil. **2.** kanı verici öğe.

kanıtlamak *(-i)* gerçeği ortaya koymak, ıspat etmek.

kanıtlanmak *(nsz)* ıspat edilmek, ıspatlanmak.

kanıtlı *s.* kanıtla belgelenmiş, ıspatlı. **kanıtlı ıspatlı** tamamıyla ıspatlanmış.

kani, -i *s. (ka:ni:) Ar.* inanmış, kanıya varmış. **kani olmak** inanmak.

kaniş *a. Fr.* uzun, kıvırcık tüylü bir tür köpek.

kanlanma *a.* kan bulaşma, kan birikme.

kanlanmak *(nsz)* **1.** kan bulaşmak. **2.** kanı çoğalmak. **3.** kan birikmek.

kanlı *s.* **1.** kan bulaşmış. **2.** kanı olan. **3.** kan dökülmesine neden olan. **4.** kan dökmüş olan. **kanlı bıçaklı olmak** birbirine çok düşman olmak. **Kanlı canlı.**

Sağlığı yerinde. **kanlı yaşlar dökmek** büyük üzüntülerle ağlamak.

kanmak, -ar *(-e)* **1.** inanmak. **2.** aldanmak. **3.** doymak, doyuma ulaşmak. **4.** yetinmek. **kana kana içmek** doya doya içmek.

kanon *a. Fr. müz.* aynı aralıklarla gelinen, art arda söylenen, birden çok ses arasındaki taklide dayanan kompozisyon.

kanser *a. Fr. tıp* bir organ ya da dokuda hücrelerin düzensiz bir biçimde çoğalması sonucu oluşan ur.

kanser bilimi *b. a. tıp* kanser hastalıklarını inceleyen hekimlik dalı.

kanserleşmek *(nsz)* kansere dönüşmek, çözümsüz duruma gelmek.

kanserli *s.* **1.** kanser niteliği taşıyan. **2.** kanser hastası.

kanserojen *s. Fr.* kanser yapma özelliği olan.

kanseroloji *a. Fr.* kanser bilimi.

kansız *s.* **1.** kanı olmayan. **2.** kan dökmeden sağlanan: *kansız başarı.* **3.** *tıp* vücudunda kanı azalmış olan, anemik **4.** *mec.* duygusuz, korkak. **kansız cansız olmak** bitkin olmak.

kansızlaşmak *(nsz)* kanı azalmak, kansız kalmak.

kansızlık, -ğı *a.* **1.** *tıp* kanda alyuvar ve hemoglobin miktarının azalması sonucu meydana gelen hastalık, anemi. **2.** *mec.* korkaklık, bayağılık. **3.** soysuzluk.

kant, -tı *a. Ar.* sıcak suya şeker ve limon katılarak yapılan içecek.

kantar *a. Ar.* tartı işinde kullanılan büyükçe araç. **2.** baskül. **kantara vurmak** bir şeyi tartmak. **kantara çekmek** tartmak, sınamak. **Kantarı belinde.** Gözü açık, aldatılamaz. **kantarın topunu kaçırmak** aşırı ve ölçüsüz davranmak.

kantarlamak *(-i)* **1.** kantarla tartısını yapmak. **2.** *mec.* düşünüp taşınmak. **3.** *mec.* sınamak, denemek.

kantarlı *s.* ağır, okkalı. **kantarlı bir küfür savurmak** ağır biçimde sövmek.

kantarma *a.* azgın atların durdurulması için dillerini bastıracak biçimde yapılmış demir nesne.

kan taşı *b. a.* küçük kesik ya da çiziklerde kanı kesme özelliği olan bir taş.

kantin *a. Fr.* **1.** okul, kışla, fabrika gibi kalabalık yerlerde yiyecek, içecek gibi şeyler satılan yer. **2.** bu gibi yerlere bağlı olarak işletilen aş evi.

kantinci *a.* kantin işleten ya da orada çalışan kimse.

kanto *a. (ka'nto) İt.* gezginci tiyatrolarda oyundan önce, genellikle kadın sanatçıların toplu olarak okudukları şarkı eşliğinde yapılan gösteri. **2.** bu gösteride söylenen şarkı.

kantocu *a.* kanto söyleyen kadın.

kanton *a. Fr.* İsviçre konfederasyonunu oluşturan devletlerden her biri.

kanun *(I) a. (ka:nu:n) Ar.* yasa. **Kanun dışı.** Yasa dışı, yasalara aykırı olan. **Kanun koyucu.** Yasa yapma yetkisine sahip olan kurum.

kanun *(II) a. (ka:nu:n) Ar.* bir çeşit telli çalgı.

kanunen *be. (ka:nu:nen)* yasa gereğince, yasal biçimde.

kanunî *s. (ka:nu:ni:) Ar.* **1.** yasaya uygun, yasal. **2.** kanun çalan sanatçı.

kanunlaşma *a.* yasalaşma, yasa niteliği kazanma.

kanunlaşmak *(nsz)* yasalaşmak, yasa niteliğini kazanmak.

kanunlaştırma *a.* Yasa durumuna getirme.

kanunlaştırmak *(-i)* yasalaştırmak, yasa durumuna getirmek.

kanunsuz *s.* **1.** yasası olmayan, yasasız. **2.** yasalara aykırı yapılan.

kanunsuzluk, -ğu *a.* yasasızlık, yasalara aykırılık.

kanuniesasî *b. a. (ka:nuniesa:si:) Ar.* anayasa.

kanunname *b. a. (kanunna:me) Ar. Far.* yasa kitabı.

kanyak, -ğı *a.* özel kokulu, sarımtırak renkte, alkol derecesi yüksek bir içki, konyak.

kanyon *a. İng. coğ.* bir akar suyun kalkerli bir yapıda oyarak oluşturduğu derin, dar boğaz.

kaos *a. (ka'os) Fr.* toplumda zaman zaman oluşan karışıklık, kargaşa.

kap, -bı *a.* **1.** içine bir şeyler konan oyuk nesne. **2.** evde kullanılan kap türünden nesneler. **3.** küçük şeyleri taşımakta kullanılan torba, çanta, sepet, poşet gibi şeyler. **4.** cilt, kapak. **5.** bir yeyimlik aş. **Kap kacak.** Tencere, tava, tabak gibi şeyler. **kabına sığmamak** taşkın davranışlarda bulunmak.

kapak, -ğı *a.* **1.** bir şeyin üstünü örtmeye ya da deliklerini kapatmaya yarayan parça. **2.** sandık, dolap gibi şeyleri örtmeye yarayan parça. **3.** kitap, defter gibi nesnelerin üzerlerine geçirilen şey. **4.** biçilen kütüklerin iki yanından çıkan, uygun olmayan tahta. **Kapak taşı.** Mezarların üzerine örtülen taş. **kapağı atmak** sıkıntısız bir yere yerleşmek.

kapakçık, -ğı *a.* **1.** küçük kapak. **2.** *anat.* yüreğin üstünde bulunan subap durumundaki küçük kapak.

kapak kızı *b. a.* resimli dergilerde kapağa basılmak üzere poz veren genç kız ya da kadın.

kapaklanmak *(nsz)* **1.** hızlıca yüz üstü düşmek. **2.** *den.* rüzgâr etkisiyle ya da ansızın gelen sağanak sonucu devrilmek *(tekne)*.

kapalı *s.* **1.** kapanmış olan, açık karşıtı. **2.** geçilmez durumda olan. **3.** çalışma süresi bitmiş. **4.** başı örtülü *(kadın)*. **4.** *mec.* açık söylenmeyen. **5.** gizli, saklı. **6.** açık olmayan *(giysi)*. **kapalı duruşma yapmak** duruşmaya ilgililerden başkalarını almamak. **kapalı geçmek** açıklamada önemli noktalara değinmemek. **Kapalı gişe.** Tüm biletleri satılmış. **Kapalı hava.** Bulutlu hava. **Kapalı hece.** Ünsüzle biten hece. **Kapalı kutu.** Sır vermeyen, sırları çözülmeyen. **Kapalı oturum.** İlgililerden başkası alınmayan oturum. **Kapalı rejim.** Dış ülkelerle ilişkiler kurmayan devlet düzeni. **kapalı yetişmek** toplum içine girmeden, dar aile çevresinde yetişmek.

kapalı çarşı *b. a.* dükkânlarının ve ara yollarının üstü örtülü olan çarşı.

kapama *a.* **1.** kapamak eylemi. **2.** taze soğan katılarak yapılmış etli bir yemek. **3.** kapatma.

kapamak *(-i)* **1.** örtmek için bir şeyi açık bir nesnenin üstüne koymak. **2.** bir nesnenin görünmesine engel olmak. **3.** geçişi, geçici olarak engellemek. **4.** tıkamak, içini doldurmak: *Deliği kapadı.* **5.** çalışamaz duruma getirmek. **6.** gelişini durdurmak: *Elektriği kapadık.* **7.** hapsetmek.

kapan *a.* **1.** av için kullanılan araç, tuzak. **2.** *mec.* hile, al, düzen. **kapan kurmak** tuzak yerleştirmek. **kapana düşmek** oyuna gelmek. **kapana kıstırmak** **1.** güç durumda bırakmak. **2.** düzenle ele geçirmek.

kapanık, -ğı *s.* **1.** kapalı. **2.** *mec.* iç sıkıcı, iç karartıcı.

kapanmak *(nsz)* **1.** kapalı bir biçime gelmek. **2.** dışarıyla ilişiğini kesmek. **3.** çalışamaz duruma getirilmek. **4.** kesilmek, son verilmek. **5.** tatile girmek. **6.** yara iyileşmek. **7.** kör olmak. **8.** bulutlanmak *(hava)*.

kaparo *a. (kapa'ro) İt.* pey akçesi. **kaparo vermek** pazarlık sonu borcun bir bölümünü ödemek.

kapasite *a. Fr.* **1.** içine alma, sığdırma. **2.** *fiz.* elektrik yığma sınırı, sığa. **3.** *mec.* anlama, sezme yeteneği.

kapatılmak *(nsz)* **1.** kendisine kapatma eylemi uygulanmak. **2.** ortadan kaldırılmak. **3.** bir yerde tutulmak.

kapatmak *(-i)* **1.** kapamak. **2.** bir malı değerinden aşağı bir bedelle ele geçirmek. **3.** bir kadınla nikâhsız olarak birlikte yaşamak. **4.** yayınına son vermek.

kapattırmak *(-i)* kapatma işini başkasına yaptırmak.

kapçık, -ğı *a.* **1.** küçük kap. **2.** kovan. **3.** *bot.* tahıl tanelerinde çanak.

kapı *a.* **1.** bir yere girmeye yarayan açıklık. **2.** bir açıklıktaki açılır kapanır kanat. **3.** gelir sağlayan şey, kaynak. **4.** gezmeye gidilen yer. **5.** devlet dairesi. **6.** çok yakın zaman: *Kış kapıda.* **kapı açmak** pazarlığa yüksek fiyatla başlamak. **kapı baca açık olmak** korunmaz olmak. **kapı dışarı etmek** kovmak, ayırmak. **Kapı gibi.** Yapılı kimse. **Kapı kapamaca.** Toptan, tamamen. **kapı kapı aramak** her yeri aramak. **kapı kapı dolaşmak** her yere başvurmak. **kapı karşı olmak** çok yakın olmak. **Kapı komşu.** Çok yakın komşu. **kapıda kalmak** dışarda kalmak. **kapıdan çevirmek** kabul etmemek. **kapıdan kovsan bacadan düşmek** çok arsızlık etmek. **kapılar yüzüne kapanmak** kimse yüz vermemek. **kapıları açık tutmak** ilgiyi kesmemek. **kapıları kapamak** tüm ilişkileri kesmek. **kapısı açık olmak** konuksever olmak. **kapısına kilit vurmak** tümüyle kapatmak. **kapısını aşındırmak** bir yere çok çok gitmek. **kapısını çalmak** başvurmak. **kapıyı büyük açmak** çok harcamak. **kapıyı göstermek** kovmak, uzaklaştırmak.

kapıcı *a.* yapılarda alış veriş bekçilik, temizlik işleri yapan kimse.

kapıkule *b. a.* eski kale ve saraylarda iki yanında korunma kuleleri bulunan anıtsal kapı.

kapı kulu *b. a. tar.* Osmanlı'larda devletten ücret alan, sürekli görevli atlı ya da yaya askerlerden oluşan birlik.

kapılanmak *(-e)* bir işe başlamak, işe girmek.

kapılı *s.* **1.** kapısı olan. **2.** *mec.* bir işte çalışan.

kapılmak *(nsz)* **1.** sürüklenmek. **2.** *mec.* birine güvenip aldanmak. **3.** *mec.* bağlanmak, tutulmak, **4.** kapmak eylemine uğramak.

kapış *a.* **1.** kapmak işi. **2.** kapışma. **Kapış kapış.** Çok büyük istekle. **kapış kapış gitmek** çok çabuk satılmak.

kapışılmak *(nsz)* **1.** çok istenilmek. **2.** çabukça alınmak.

kapışmak *(-i)* **1.** bir şeyi birlikte kapmak. **2.** *(nsz, -le)* dövüşe tutuşmak **3.** hırsla güreşe başlamak.

kapıştırmak *(-i, -e)* kapışma eylemine neden olmak.

kapik, -ği *a. Rus.* **1.** rublenin yüzde biri değerinde para. **2.** genel anlamda para: *Benden kapik alamazsın.*

kapital, -li *a. Fr.* anamal, başmal, sermaye.

kapitalist, -ti *a. ve s. Fr.* anamalcı. sermayedar.

kapitalizm *a. Fr.* anamalcılık.

kapitülasyon *a. Fr.* bir ülkede yabancılara, özellikle ekonomik alanda verilen ayrıcalık hakları.

kapkaç, -cı *b. a.* değişik oyunlarla özel çıkarlar sağlama, hırsızlık.

kapkaççı *b. s. ve a.* **1.** para gibi şeyleri değişik yollarla sağlayıp kaçan. **2.** *mec.* bir görevde gereken özeni göstermeyen, kaytarıcı.

kapkara *s.* tümü kara. **2.** iyice kara.

kapkaranlık *s.* iyice karanlık, çok karanlık.

kaplam *a.* kapsam, şümul, içerik.

kaplama *a.* **1.** kaplamak işi. **2.** bir nesnenin dışına geçirilen başka bir nesneden kat. **3.** *s.* üstü başka bir nesneyle kaplanmış olan.

kaplamacı *a.* kaplama işi yapan kimse.

kaplamak *(-i, -e, -le)* **1.** bir nesnenin her yanını örtmek. **2.** bir nesneyi tümüyle sarmak. **3.** bir şeyin içine almak: *yastık kaplamak* **4.** etkisinde bırakmak. **5.** doldurmak *(duygu).*

kaplan *a. zool.* enine kara çizgili, koyu sarı postu olan, çevik ve yırtıcı bir hayvan. **kaplan postuna bürünmek** kendini yiğit göstermeye çalışmak.

kaplanmak *(nsz)* kaplama işi yapılmak.

kaplatmak *(-i, -e, -le)* bir şeyi kaplama işine yaptırmak.

kaplı *s.* kaplanmış olan. **2.** kabı olan.

kaplıca *a.* ılıca.

kaplık, -ğı *a.* **1.** *hlk.* kap kacak koymaya yarayan yer. **2.** *s.* defter, kitap gibi şeyleri kaplamaya yarayan nesne. **3.** *s.* kabı dolduracak ölçüde.

kaplumbağa *a. zool.* çok sert bir kabuk içinde yaşayan, ağır yürüyüşlü, dört ayaklı bir hayvan. **kaplumbağa gibi olmak** çok ağır hareket eder olmak. **Kaplumbağa yürüyüşü.** Çok ağır yürüyüş.

kapma *a.* **1.** kapmak eylemi. **2.** *s.* hile ile kazanılan.

kapmak, -ar *(-i)* **1.** birden çekerek almak. **2.** ısırıp parçalamak *(köpek).* **3.** kıstırmak, koparmak. **4.** yer ayırmak, tutmak. **5.** bulaşmak, geçmek: *Nezle kaptı.* **Kapan kapana.** Çok çabuk satılıyor. **kapanın elinde kalmak** bir şey çok istenir, aranır olmak. **kapıp koyuvermek** işi iyice bırakmak.

kaporta *a. (kapo'rta) İt.* **1.** bir araçta kaput ya da ön kapak. **2.** motorlu taşıtların dış bölümlerinin tümü.

kaportacı *a.* taşıt araçlarının dış bölümlerini onaran kimse.

kapris *a. Fr* geçici, değişken istek. **kapris yapmak** değişken, geçici isteklerde bulunarak huzursuzluk çıkarmak.

kaprisli *s.* huysuz, sevimsiz, sıkıcı.

kapsam *a.* içine başka konuları ya da anlamları alma durumu. **kapsamına almak** içine almak, kapsamak. **kapsamını genişletmek** kavrama alanına genişletmek.

kapsamak *(-i)* sınırları içine almak.

kapsamlı *s.* **1.** kavradığı alan geniş olan. **2.** kapsamı olan.

kapsül *a. Fr.* **1.** şişe kapağı. **2.** ateşli silâhlarda vuruş etkisiyle ateşlenen küçük metal. **3.** tohumları içinde taşıyan kuru kabuk. **4.** *tıp* bazı ilâçların, içine konulduğu jelatinli kap.

kaptan *a. İt.* **1.** gemiyi yöneten baş görevli. **2.** takım oyunlarında takımın başı. **3.** başpilot. **Kaptan köşkü.** Kaptanın gemiyi yönettiği üst bölüm. **Kaptan pilot.** Uçağı yöneten birinci pilot.

kaptanıderya *b. a. (kapta:nıderya:) İt. tar.* Osmanlı Devleti'nde deniz kuvvetleri komutanı.

kaptan paşa *b. a.* kaptanıderya.

kaptıkaçtı *b. a.* **1.** yolcu taşımakta kullanılan küçük otobüs. **2.** bir tür kâğıt oyunu. **3.** kapkaç yoluyla yapılan hırsızlık.

kaptırmak *(-i)* **1.** kapılmasına neden olmak. **2.** vücudun bir yeri çalışan makineye takılmak. **3.** *mec.* yanlışlık yaparak birine fırsat sağlamak.

kaput,-tu *(I) a. Fr.* **1.** asker paltosu. **2.** taşıtlarda motoru örten kapak. **3.** cinsel ilişkilerde hastalıklardan korunmak ya da gebeliği önlemek için erkeklerin kullandıkları ince kılıf, prezervatif.

kaput,-tu *(II) a Alm* ıskambilde hiç el vermeden yenme. **kaput gitmek** oyunda hiç sayı alamamak.

kaput bezi *b. a.* pamuktan, düz dokuma, Amerikan bezi, amerikan.

kapüşon *a. Fr.* **1.** bir çeşit başlık. **2.** çocuk başlığı.

kar *a.* ak ve billûrlar biçiminde yağış. **Kar gibi.** Temiz, ak. **Kar topu.** Beyaz ve parlak. **kar yağmak** kar yere inmek. **karda gezip izini belli etmemek** çok gizli ve becerikli işler çevirmek.

kâr *a. Far.* **1.** alış verişte sağlanan kazanç. **2.** *mec.* yarar, fayda. **3.** *tic.* malın alış fiyatıyla satış fiyatı arasındaki fark. **kâr bırakmak** kazanç bırakmak. **kâr koymak** bir malın mal oluş fiyatına kâr eklemek. **Kâr zararın kardeşidir.** Ticarette zarar etmek de mümkündür. **kârı olmamak** elinden gelecek iş olmamak. **kârını tamam etmek** yaşamına son vermek.

kara *(I) a. Ar.* yerkürenin denizle kaplı olmayan bölümü, toprak. **karada ölüm olmamak** artık sıkıntı olasılığı olmamak. **karaya ayak basmak** deniz taşıtından karaya inmek. **karaya oturmak** suyun sığ bölümünde saplanıp kalmak. **karaya vurmak** sudan karaya atılmak.

kara *(II) a.* **1.** en koyu renk, siyah. **2.** s. bu renkte olan. **3.** teni koyu, esmer. **4.** *mec.* kötü, sıkıntılı. **5.** *mec.* leke, yüz kızartıcı olay. **Kara ağızlı.** İftiracı. **kara çalmak** iftira etmek. **Kara gün dostu.** Kötü günde unutmayan. **Kara haber.** Kötü haber. **kara kara düşünmek** derin düşünceye dalmak. **kara kedi geçmek** aralarına soğukluk girmek. **Kara kuru.**

Esmer, çelimsiz. **Kara kuvvet.** Gerici güç. **Kara sevda.** Derin tutku. **kara sürmek** leke çalmak. **Kara yüz.** Utandırıcı yüz. **karalar bağlamak** büyük yas tutmak.

karaağaç, -cı *b. a. bot.* ülkemizde yetişen, kerestesi değerli, iri bir ağaç.

karabasan *b. a.* **1.** sıkıntılı ve korkulu düş. **2.** bir kişinin içinde bulunduğu sıkıntılı iç durumu, kâbus.

karabaş *b. a.* **1.** keşiş, rahip. **2.** *mec.* evlenmek istemeyen erkek. **3.** *hlk.* çoban köpeği. **4.** *hlk.* dayanıklı sert buğday.

karabatak, -ğı *b. a. zool.* balıkla beslenen, gagası sivri ve uzun, kara renkli bir su kuşu. **Karabatak gibi.** Bir görünüp bir kaybolan.

karabet, -ti *a. (kara:bet) Ar.* **1.** yakınlık. **2.** hısımlık.

karabiber *b. a.* **1.** *bot.* yürek biçiminde yaprakları olan tırmanıcı bir bitki. **2.** bu bitkinin baharat olarak kullanılan meyvesi. **3.** *mec.* sevimli, esmer, ufak tefek yapılı güzel.

karabina *a. İt.* kısa ve hafif bir çeşit tüfek.

kara borsa *b. a.* piyasada darlığı olan bir malın gizlice yüksek fiyatla satılması. **kara borsaya düşmek** bir mal gizlice satılır olmak.

kara borsacı *b. a.* kara borsa yapan kimse.

kara bulut, -tu *b. a.* koyu renkte büyük yağmur bulutu, nimbus.

karaca *(I) s.* rengi esmer olan, az kara.

karaca *(II) a. zool.* boynuzları küçük ve çatallı bir av hayvanı.

karaca *(III) a. anat.* üst kol.

karacı *a.* **1.** kara kuvvetlerine bağlı asker. **2.** *s.* karaçalan, iftiracı.

karaciğer *b. a. anat.* karın boşluğunda bulunan, öd suyu salgılayan, iri, açık kahve rengi bir organ.

karaçalı *b. a. bot.* çalı dikeni.

karadut, -tu *b. a. bot.* kara renkli meyvesi olan bir çeşit dut.

kara elmas *b. a.* **1.** kayaları delmekte kullanılan siyah elmas. **2.** *mec.* maden kömürü.

karafatma *b. a. zool.* parlak kara renkli bir böcek, hamam böceği.

karagevrek, -ği *b. a. bot.* bir çeşit üzüm.

karagöz *a.* **1.** bir perdeye yansıtma yoluyla oynatılan bir oyun. **2.** bu oyunda halk görüş ve düşünüşünü veren sanatçı. **3.** *a. zool.* enli, boz renkte, beyaz etli bir çeşit balık.

karagözcü *b. a.* **1.** karagöz oynatan kimse. **2.** karagöz oyununda kullanılan araç ve gereçleri yapan, satan kimse.

Karahanlı *öz. a.* Orta Asya'da kurulan eski bir Türk devleti ve bu devleti kuran ulus.

kara humma *b. a. tıp* ağız yoluyla bulaşan, ateşli bir bağırsak hastalığı, tifo.

karakabarcık, -ğı *b. a.* karayanık, şarbon.

karakaçan, -ğı *b. a. hlk.* eşek.

kara kalem *b. a.* **1.** resim yapmada kullanılan kalem. **2.** *s.* bu kalemle yapılmış.

karakarga *b. a. zool.* kuzgun.

kara kehribar *b. a. Far.* süs eşyası yapımında kullanılan, parlak, kara renkte bir taş.

karakılçık, -ğı *b. a. bot.* kırmızı ve beyaz renkte olan sert bir buğday.

kara kış *b. a.* kışın en sert olan zamanı.

karakol *b. a.* **1.** güvenliği sağlamakla görevli kişilerin çalıştığı yer. **2.** güvenliği sağlamakla görevli, silâhlı güç, kol, devriye. **karakol gezmek** görevli olarak dolaşmak, devriye gezmek.

karakolluk, -ğu *b. s.* karakolla ilgili. **karakolluk olmak** olay yaratarak karakola gidecek duruma gelmek.

karakoncolos *a. Yun.* **1.** genellikle çocukları korkutmak için sözü edilen gerçek dışı yaratık, umacı. **2.** *mec.* çok çirkin ve iri kimse.

karakter *a. Fr.* **1.** ana özellik, öz yapı. **2.** bir kişinin ya da bir toplumun belirgin tutumu. **3.** üstün özellik. **4.** bir nesneye özgü ayırıcı nitelik. **5.** basım işlerinde harf türü. **6.** *ed.* bir edebî yapıtta önemle üzerinde durulan kişi.

karakteristik, -ği *s. Fr.* bir kimseye ya da nesneye özgü olan ayırıcı nitelik.

karakterize *s. Fr.* ayırıcı özelliği belirtilmiş. **karakterize etmek** belli niteliğini ortaya koymak.

karakterli *s.* **1.** belli bir niteliği olan. **2.** karakteri sağlıklı olan.

karaktersiz *s.* **1.** belirgin bir özelliği olmayan. **2.** sağlıklı bir karakteri bulunmayan, kötü karakterli olan.

karaktersizlik, -ği *a.* güvenilir yapıda olmama durumu.

kara kucak, -ğı *b. a.* serbest yapılan, geleneksel Türk güreşi.

kara kullukçu *b. a. tar.* yeniçeri ocağında temizlik ve hizmet işlerine bakan er.

kara kusmuk, -ğu *b. a. tıp* içinde fazla kan bulunan kusmuk.

karakuş *b. a. zool.* kartal cinsinden kuşlara verilen ad.

karakuşî *b. s.* yasa, kural ve ölçülere dayanmayan.

karalâhana *b. a. bot.* özellikle Karadeniz bölgesinde yetiştirilen, yaprakları koyu yeşil, sebze olarak kullanılan bir tür lâhana.

karalama *a. mec.* kötüleme, leke atma. **2.** el alıştırmak için yapılan yazı çalışması. **3.** düzeltilmemiş, taslak yazı. **Karalama defteri.** Notlar tutmak, taslak yazılar yazmak için kullanılan defter.

karalamak *(-i)* **1.** boya ya da kalem gibi şeylerle bir yüzeyi kirletmek. **2.** bir yazının üstünü çizerek geçersiz kılmak. **3.** taslak olarak yazmak ya da çizmek. **4.** *mec.* birine kötülük yüklemek, leke sürmek.

karalanmak *(nsz)* **1.** karalama yapılmak. **2.** *mec.* suç atılmak, kara çalınmak.

karaleylek, -ği *b. a. zool.* gagası aşağıya doğru kıvrık, tüyleri kara, bacakları uzun, bir kuş, çeltik kargası.

karaltı *a.* **1.** ne olduğu seçilemeyen, belli belirsiz, koyu cisim. **2.** hafif karalık, leke.

karaman *a. zool.* Orta Anadolu'da yetiştirilen, kuyruğu iri bir çeşit koyun.

karambol, -lü *a. Fr.* **1.** bilârdo oyununda vurulan bilyenin diğerine dokunması. **2.** *mec.* çarpışma, karışıklık. **karambole getirmek** karaşıklıktan yararlanarak birini aldatmak.

karamelâ *a. (karame'lâ) İt.* eritilip hafifçe yakılarak yapılan şekerleme.

karamsar *s.* kötümser, bedbin, bitkin, bezgin.

karamsarlaşmak *(nsz)* kötümserleşme, bitkinliğe düşme.

karamsarlık, -ğı *a.* **1.** kötümserleşmek, bitkinliğe düşmek.

karamuk, -ğu *a. bot.* **1.** ekin tarlalarında kendiliğinden biten zararlı bir bitki. **2.** *hlk.* koyunlarda görülen bir hastalık.

karanfil *a. Ar. bot.* **1.** güzel renkte çiçekler açan bir süs bitkisi. **2.** Filipinler ve Hindistan'da yetişen bir ağaç ve bu ağacın karanfil yağı çıkarılan küçük, baharat olarak da kullanılan çivi biçimindeki tomurcuğu.

karanlık, -ğı *s.* **1.** ışığı olmayan. **2.** a. ışık olmama durumu: *karanlıkta kaldı.* **3.** *mec.* sonu belli olmayan: *karanlık iş.* **4.** *mec.* yasa ve kurallara aykırı olan: *karanlık emeller.* **karanlık basmak** akşam olmak. **karanlık etmek** ışığın gelmesine engel olmak. **Karanlık oda.** Fotoğraf banyo yeri. **karanlığa gömülmek 1.** koyu karanlıkta kalmak. **2.** büyük üzüntüye saplanmak. **karanlığa kalmak** bir yere varmadan akşam olmak. **karanlığı deşmek** aydınlığa çıkmak için uğraşmak. **karanlıkta göz kırpmak** anlaşılmayacak sözler söylemek.

karantina *a. (karanti'na) İt.* **1.** bir şeyi diğerlerinden geçici olarak ayırma. **2.** hasta kayıt kabul yeri. **karantinaya almak** bulaşıcı bir hastalıktan korunmak için hastaları ya da kuşkulanılan diğer insanları ayırmak.

kara para *b. a.* yasa ve törelere uygun olarak kazanılmayan para.

kara pazar *b. a.* piyasada olmayan ya da sıkıntısı bulunan malların gizli olarak yüksek fiyatlarla satıldığı pazar.

karar *a. Ar.* **1.** bir şey üzerinde verilen kesin yargı. **2.** bu yargıyı bildiren yazılı belge. **3.** düzenli durum, düzenlilik, yöntemlilik. **4.** *s.* tam ölçüsünde, ne az, ne çok. **karar almak** tartışılan bir sorunu sonuca bağlamak. **karar altına almak** kararlaştırmak. **karar bulmak** yatışmak. **karar kılmak** birini seçmek. **karar vermek** karara varmak, kararlaştırmak. **karara bağlamak** bir davayı sonuçlandırmak. **karara kalmak** görüşülmesi bitip yargıç kararını beklemek. **karara varmak** birlikte karar vermek. **kararında bırakmak** ölçüyü aşmamak.

karargâh *a. (karargâ:h) Ar. Far.* **1.** *ask.* bir asker birliğinin yönetim birimi. **2.** ordunun kısa ya da uzun süreli konakladığı yer. **3.** konak yeri, seçilip kalınan yer.

kararınca *s. ve be.* gerektiği ölçüde.

kararlaşmak *(nsz)* bir şey üzerinde karar verilmek.

kararlaştırmak *(-i)* bir sorun ya da konu üzerinde kesin karar belirtmek.

kararlı *s.* **1.** kesin karar vermiş olan, kararında direnen. **2.** ölçülü, dengeli, düzenli.

kararlılık, -ğı *a.* düzenlilik, ölçülülük, değişmezlik.

kararmak *(nsz)* **1.** bir nesnenin rengi karaya dönmek. **2.** *mec.* sönmek, kısılmak. **3.** *mec.* kederlenmek, üzülmek, canı sıkılmak.

kararname *b. a. (kararna:me) Ar. Far.* **1.** onaylanmış hükümet kararı. **2.** hükümetin aldığı kararı bildiren yazı.

kararsız *s.* **1.** karar veremeyen, kararı olmayan. **2.** düzensiz, ölçüsüz.

karartma *a.* **1.** karartmak eylemi. **2.** *ask.* savaş durumlarında ışıkları kapatma ya da söndürme biçiminde alınan korunma önlemleri.

karartmak *(-i)* **1.** bir şeyin rengini karaya çevirmek, siyahlaştırmak. **2.** ışık almaz duruma getirmek, ışığı ya da ateşi söndürmek. **4.** *mec.* kötü duruma getirmek.

kara saban *b. a.* hayvanlarla çekilen ilkel saban.

karasal *s.* kara ile ilgili.

kara sevda *b. a. T. Ar.* umutsuz ve güçlü tutku.

kara sevdalı *b. s.* kara sevdaya tutulmuş.

karasığır *b. a. zool.* genellikle Orta Anadolu'da yetiştirilen, karasal iklime dayanıklı, küçük cins bir sığır türü.

karasinek,-ği *b. a. zool.* insan ve hayvanların kanını emerek beslenen bir cins sinek.

karasu *b. a.* **1.** ağır akan su. **2.** *tıp* gözün iç basıncının çoğalmasıyla kendini gösteren tehlikeli bir göz hastalığı.

kara suları *b. a.* bir devletin kıyıları boyunca egemenliği altında tuttuğu belli genişlikte su şeridi.

kara tahta *b. a.* okullarda üzerine yazı yazılan ağaçtan levha.

karatavuk,-ğu *b. a. zool.* meyve ve böceklerle beslenen, kara tüylü, ötücü bir kuş.

karate *a. Jap. sp.* ayak ve yumrukla vurarak yapılan Japon kökenli bir dövüş.

karateci *a.* karate yapan sporcu.

karavan *a. İng.* otoların arkasında çekilebilen, kapalı tekerlekli araç.

karavana *a. (karava'na) İt.* **1.** genellikle orduda erlerin yemeklerinin konulup dağıtıldığı derin ve büyük metal kap. **2.** *argo* yemek. **3.** ince, yassı elmas. **4.** *argo* atışlarda hedefi vuramamak. **Karavana borusu.** Yemek borusu. **karavanadan yemek** aynı kaptan yemek.

karavaş *a.* savaşta tutsak edilen ya da satın alınan, sahibinin üzerinde tam kullanma hakkı bulunan kadın.

kara yağız *s.* sağlıklı, güçlü, gürbüz.

karayanık, -ğı *b. a. tıp* karakabarcık, yanıkara, şarbon.

kara yazı *b. a.* kötü kader, kara talih.

kara yel *b. a.* kuzeybatıdan esen, soğuk, çoğu kez fırtına getiren yel.

karayılan *b. a. zool.* uzun, başı iri pullarla örtülü, tehlikesiz bir yılan cinsi.

kara yolu *a.* kara üzerinde yapılmış yol.

karbon *a. Fr. kim.* doğada elmas, taş kömürü, linyit gibi şekillerde bulunan bir element. **Karbon kâğıdı.** Yazının ya da çizimin örneğini almak için kullanılan bir yüzü boyalı özel kâğıt.

karbonat, -tı *a. Fr. kim.* beyaz toz biçiminde bir tuz.

karbonatlı *s.* içinde karbonat bulunan.

karbonlaşmak *(nsz)* karbon durumuna gelmek, kömürleşmek.

karbüratör *a. Fr.* patlamalı motorlarda akaryakıtı buharlaştırıp hava ile belli oranda karışmasını sağlayan düzenek.

kardelen *b. a. bot.* nergisgillerden, baharda çok erken çiçek açan soğanlı bir bitki.

kardeş *a.* **1.** aynı ana babadan ya da babayla anadan biri aynı olan çocuklardan herbiri. **2.** yaşça küçük olan kardeş. **3.** *mec.* aralarında çok yakın ilişki bulunanlardan her biri. **Kardeş kardeşe.** Dostça. **Kardeş kavgası.** Ülke içinde karşıt görüşler nedeniyle doğan kanlı çatışma. **Kardeş payı.** Yarı yarıya bölüşme, eşit alma.

kardeşçe *s.* ve *be.* dostça, içtenlikle.

kardeşlik, -ği *a.* **1.** kardeş olma durumu. **2.** birlik, birliktelik, **3.** yakınlık, dostluk.

kardırmak *(-i)* karmak işini yaptırmak.

kardinal,-li *a. Fr.* papayı seçen, danışmanlığını yapan başpapazlardan her biri.

kardiyograf *a. Fr. tıp* kalbin çarpışlarını çizgiler biçiminde kaydeden aygıt.

kardiyografi *b. a. Fr. tıp* kalp çarpışlarını çizgilerle kaydetme işi.

kardiyolog, -ğu *b. a. Fr. tıp* kalp hastalıkları uzmanı.

kardiyoloiji *b. a. Fr. tıp* kalp bilimi.

kare *a. Fr.* **1.** *mat.* kenarları ve açıları eşit olan dörtgen. **2.** *s.* bu nitelikte olan. **karesini almak** bir sayıyı kendisiyle çarpmak.

karakök,-kü *b. a. mat.* karesi verilen bir sayıya eşit olan sayı. **karekök almak** verilen bir sayının karekökünü bulmak.

karelemek *(-i)* **1.** karelere ayırmak. **2.** büyütme ve küçültme işlemlerinde bir resmi karelere bölmek.

karga *(I) a. zool.* kanatları, geniş, kara renkte, tarla ve bahçelere büyük zarar veren bir kuş. **Karga gibi.** Çok zayıf, esmer. **Karga sekmez.** Çok ıssız.

karga *(II) a. İt. den.* **1.** nesnenin baş aşağı olması. **2.** yelkenleri toplama.

kargaburnu *b. a.* **1.** uçları karga gagası gibi kıvrık olan araçların ortak adı. **2.** tel bükmekte kullanılan, uçları sivri, koni biçiminde olan kıskaç. **3.** *hlk.* kapı mandalı.

kargacık burgacık, -ğı *b. s.* çarpık, düzensiz *(yazı)*.

kargaşa *a.* **1.** kışkırtmalar sonunda toplumda oluşan düzen bozukluğu, anarşi. **2.** karışıklık, düzensizlik. **kargaşa çıkarmak** düzeni bozmak, karışıklık yaratmak.

kargaşacı *s.* kargaşa çıkaran, düzen bozucu.

karga tulumba *b. be.* birkaç kişi tutup havaya kaldırarak. **karga tulumba etmek** birkaç kişi tutup elleri üstünde havaya kaldırmak.

kargı *a.* **1.** kamış, saz. **2.** ucu sivri ve demirli, uzun mızrak.

kargılık,-ğı *a.* fişeklik, fişek dizilen kuşak.

kargın *a.* **1.**eriyen karlardan oluşan akar su. **2.** Karla karışık yağmur.**3.** bir tür büyük rende.

kargo *a. İng.* **1.** yük gemisi. **2.** yolcu taşıyan araçlarda taşınan yük. **3.** genellikle küçük boyda yükleri taşıyan taşımacılık işletmesi.

karı *a.* **1.** bir erkeğin evli olduğu kadın, eş. **2.** *kaba.* kadın. **Karı ağızlı.** Dedikodu yapan erkek. **Karısı ağızlı.** Karısının ağzına giden. **Karısı köylü.** Karısının etkisiyle kendi yakınlarını unutan.

karık,-ğı *(I) a. tıp* bir tür göz hastalığı.

karık, -ğı *(II) a.* **1.** toprağı sulamak için açılan yol. **2.** su yolları arasında kalan toprak bölümü. **3.** sabanla toprakta açılan çizgi.

karılık,-ğı *a.* **1.** kadın olma durumu. **2.** evli kadının kocasına karşı görevi. **karılık etmek 1.** kocasına ve evine karşı görevlerini yerine getirmek. **2.** *hlk.* döneklik etmek, hile yapmak, korkaklık etmek.

karılmak *(nsz)* **1.** karıştırılmak. **2.** *hlk.* çiftleştirilmek *(hayvan).*

karın,-rnı *a.* **1.** insan ve omurgalı hayvanlarda gövdenin kaburgalardan kasıklara kadar olan ön bölümü. **2.** döl yatağı. **3.** bazı şeylerde şişkin ve boş bölüm: *geminin karnı.* **4.** mide. **5.** *hlk.* iç. **Karın ağrısı.** Çekilmez durum. **karın doyurmak** ölmeyecek kadar kazanmak. **karnı burnunda** gebeliği çok ilerlemiş. **karnı geniş** aldırmaz, gamsız. **karnı tok** acıkmamış. **karnı tok sırtı pek olmak** geçim sıkıntısı olmamak. **karnı zil çalmak** çok acıkmak. **karnından konuşmak 1.** çok alçak sesle konuşmak. **2.** uydurarak söylemek.

karınca *a. zool.* **1.** bir çok türü bulunan, hareketli küçük böceklerin genel adı. **2.** madenlerde, döküm sırasında oluşan küçük boşluk. **Karınca gibi.** Küçük ve okunaksız. **Karınca incitmez.** çok acımalı. **karınca yuvası gibi kaynamak** çok kalabalık ve hareketli olmak. **karıncayı bile ezmemek** kimseyi incitmemek, ince ve duygulu olmak.

karıncalanmak *(nsz)* **1.** bir şeye karınca üşüşmek. **2.** uyuşma sonucunda kaşınır gibi olmak. **3.** pas nedeniyle metal üzerinde delikler oluşmak. **4.** *mec.* yorgunluk nedeniyle bir durumu kavramakta güçlük çekmek.

karıncalı *s.* **1.** üstünde karınca bulunan. **2.** pas nedeniyle üzerinde delikler oluşmuş.

karıncık,-ğı *a.* **1.** *anat.* organlar içinde bulunan küçük boşluk. **2.** yüreğin alt yanında bulunan iki boşluktan biri.

karınlı *s.* karın iri ve çıkık olan.

karın zarı *b. a. anat.* karın boşluğunda bulunan organları kaplayan ve tutan zar, periton.

karış *a.* **1.** baş parmakla serçe parmağı arasındaki uzaklık. **2.** *s.* bu ölçüde olan. **karış karış dolaşmak** her yanını gezmek, görmek.

karışık, -ğı *s.* **1.** ayrı özellikte nesnelerden oluşmuş. **2.** düzensiz, dağınık. **3.** saf olmayan, katkılı. **4.** kargaşa, gerginlik içinde olan. **5.** *mec.* anlaşılması güç olan.

karışıklık,-ğı *a.* **1.**düzensizlik, dağınıklık **2.** kalabalıklığın yarattığı kargaşa.

karışım *a.* **1.** karışmış olanın durumu. **2.** birden çok şeyin karışmasından oluşmuş nesne.

karışlamak *(-i)* karışla ölçmek.

karışma *a.* **1.** karışmak eylemi. **2.** düzeni bozma **3.** araya girme.

karışmak *(-le)* **1.** birbirinin içine girmek. **2.** *(nsz)* düzensiz, dağınık olmak. **3.** *(nsz)* bulanmak. **4.** *(nsz)* güçleşmek. **5.** *(-e)* araya girmek. **6.** *(-e)* katılmak. **7.** *(-e)* bakmak, ilgilenmek: *Buna annem karışır.* **karışanı görüşeni olmamak** özgür olmak.

karıştırıcı *a.* **1.**nesneleri birbirine karıştırmaya yarayan aygıt. **2.** *s. mec.* ara bozan, fitneci.

karıştırmak *(-i,-e,-le)* **1.** karışmak işini yaptırmak. **2.** bir şeyin içinde ne olduğunu anlamak için elle yoklamak. **3.** bir şeyi kurcalamak, oynamak. **4.** pişen yemeği, dip tutmamaması için kaşıkla alt üst etmek **5.** göz atmak, kabaca anlamaya çalışmak.

kari, -i *a. (ka'ri) Ar.* okur, okuyucu.

karides *a. Yun. zool.* tuzlu ya da tatlı sularda yaşayan, yenebilen, bir çok türü bulunan hayvanlara verilen genel ad.

karikatür *a. Fr.* **1.** olayları ve insan tiplerini abartılı bir biçimde belirten, düşündürücü ve güldürücü resim ya da çizgi. **2.** *mec.* beceriksizce yapılmış şey, taslak.

karikatürcü *a.* karikatür çizen sanatçı, karikatürist.

karikatürist, -ti *a. Fr.* karikatürcü.

karikatürize *s. Fr.* karikatür biçimine getirilmiş olan. **karikatürize etmek** olayları ya da nesneleri gülünç duruma getirerek anlatmaya çalışmak.

karine *a. (kari:ne) Ar.* **1.** ipucu. **2.** belirti. **karine ile anlamak** sözün gelişinden anlamak.

kariyer *a. Fr.* **1.** meslek. **2.** diplomatlık.

karizma *a. Fr.* etkileyicilik, büyüleyicilik.

karizmatik, -ği *s. Fr.* etkileyici, büyüleyici.

karkas *a. Fr.* demirli betonla yapılan yapı.

karlamak *(nsz)* kar yağmak.

karlı *s.* **1.** kar yağan: *karlı hava.* **2.** üstünde kar olan: *karlı dağ.*

kârlı *s.* kazançlı.

karlık,-ğı *a.* **1.** kar kuyusu. **2.** özel yapıda, soğutucu olarak kullanılan büyük şişe.

Karluk *öz. a. tar.* eski bir Türk boyu.

karma *a.* **1.** karmak işi. **2.** *s.* ayrı şeylerin karışmasından oluşmuş. **Karma eğitim.** Kız ve erkek öğrencilerin aynı sınıfta öğrenim gördükleri eğitim düzeni. **Karma ekonomi.** Özel ve kamu ekonomilerinin birlikte uygulandığı ekonomik düzen.

karmaç,-cı *a.* yapı işlerinde harcı karmaya yarayan makine.

karmak,-ar *(-i)* **1.** birbirine katmak. **2.** toz durumunda bir nesneyi sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek.

karmakarış *s. hlk.* düzensiz, çok dağılmış. **karmakarış etmek** çok karışık biçime sokmak. **karmakarış olmak** çok karışık duruma gelmek.

karmakarışık *s.* çok karışmış, düzensiz. **karmakarışık etmek** çok karışık duruma getirmek. **karmakarışık olmak** çok karışık bir duruma gelmek.

karman çorman çok karışık ve düzensiz. **karman çorman etmek** çok kaşık ve düzensiz bir biçime getirmek. **karman çorman olmak** çok karışık ve düzensiz bir duruma gelmek.

karmaşa *a.* karmaşıklık, karışıklık.

karmaşık, -ğı *s.* içinde birbirine aykırı birden çok öge bulunan, aykırı ögelerden oluşan.

karmaşmak *(nsz)* bir nesneyle birleşerek karışık bir durum almak.

karnabahar *b. a. bot.* etli ve tanecikli çiçekleri sebze olarak kullanılan bir bitki.

karnaval *a. Fr.* şaşırtıcı kıyafetlerle Hristiyanların yaptıkları şenlik ve eğlenceler.

karne *a. Fr.* **1.**öğrencilere belli dönemler sonunda verilen ve dönem içindeki başarılarını gösteren belge. **2.** gerektiğinde kullanılmak üzere verilen defter: *sağlık karnesi.*

karnıyarık, -ğı *b. a.* kıyma ile yapılan bir çeşit patlıcan yemeği.

karni *a. Fr.* damıtma işlerinde kullanılan, geniş karınlı, dar ve eğri boyunlu cam kap.

karo *a. Fr.* **1.** oyun kâğıtlarının üzerinde kırmızı baklava biçiminde şekiller olanı. **2.** betondan yapılan dört köşe döşeme taşı.

karoser *a. Fr.* kara taşıtlarında dış bölüm.

karpit, -ti *a. Fr. kim.* asetilen gazı çıkarmakta kullanılan, karbon ve kalsiyum bileşiği madde. **Karpit lâmbası.** Yakıtı karpit olan lâmba.

karpuz *a. Far.* **1.** *bot.* sürüngen gövdeli bir bitki. **2.** bu bitkinin iri, tatlı, sulu meyvesi. **3.** *s. ve. a.* karpuz biçiminde yuvarlak ve şişkince nesne.

kârsız *s.* kâr getirmeyen, kazançsız.

karşı *a.* **1.** bir nesnenin asıl alınan yüzünün ilerisi. **2.** yol, ırmak, deniz gibi varlıkların öbür yanı. **3.** ön, kat: *Bir daha babasının karşısına nasıl çıkacak?* **4.** *s.* önde, ileride bulunan. **5.** *s.* karşıt: *karşı takım.* **6.** *be.* yüzünü çevirerek: *ırmağa karşı yürüdü.* **7.** suları, doğru: *sabaha karşı yola çıktık.* **karşı çıkmak** düşünceye katılmamak. **karşı durmak** direnmek, dayanmak. **karşı gelmek** baş kaldırmak, boyun eğmemek. **karşı karşıya** yüz yüze. **karşı karşıya gelmek** ansızın karşılaşmak. **karşı koymak** direnmek, dayanmak. **karşı olmak** düşünceye katılmamak. **karşısına almak** katılmadığını belli etmek

karşı devrimci *b. a.* devrime karşı olan, gerici, tutucu.

karşılama *a.* karşılamak eylemi. **Karşılama töreni.** Önemli bir kişinin gelişi sırasında yöre halkınca yapılan tören.

karşılamak *(-i)* **1.** birine karşılayıcı olarak çıkmak. **2.** denk gelmek, karşılık olabilmek. **3.** önlemek, durdurmak. **4.** *sp.* boksta karşı oyuncunun vuruşlarını savmak.

karşılaşma *a.* **1.** karşılaşmak eylemi. **2.** *sp.* iki takım ya da iki sporcu arasında yapılan yarışma.

karşılaşmak *(nsz,-le)* **1.** karşı karşıya gelmek. **2.** yarışmak.

karşılaştırmak *(-i,-le)* **1.** karşılaşmak eylemini yaptırmak. **2.** kişi ya da varlıkların benzer ya da ayrı yönlerini anlamak için kıyaslama yapmak, mukayese etmek.

karşılaştırmalı *s.* karşılaştırma yoluyla yapılmış olan, mukayeseli.

karşılaştırmalı dil bilgisi *b. a.* akraba dilleri ve lehçelerini karşılaştırarak inceleyen dil bilgisi. **Karşılaştırmalı dil bilimi.** Diller arasındaki ilişkileri, benzerlikleri, karşılaştırma yöntemiyle incelemeyi ve ortak yanları ortaya koymayı amaçlayan dil bilimi.

karşılayıcı *a.* **1.**birini karşılamaya çıkan kimse. **2.** *s.* önleyen. **3.** *s.* yerine getiren, uygulayan.

karşılık,-ğı *a.* **1.** karşı tavır, davranış. **2.** bir sözcüğü karşılayan başka sözcük. **3.** yanıt. **4.** bedel. **5.** ödenek, tahsis. **karşılık vermek 1.** karşı gelmek. **2.** yanıt vermek.

karşılıklı *s.* **1.** bir eyleme eş değer eylem **2.** birbirine karşı durumda bulunan: *karşılıklı odalar.* **3.** *be.* karşı olarak. **4.** *be.* birbiriyle ilgili olarak.

karşılıksız *s.* **1.** karşılığı olmayan. **2.** karşılık gerektirmeyen. **3.** *be.* karşılık verilmeden: *Karşılıksız ödenmiş.* **Karşılıksız çek.** Karşılığı para olarak bankada bulunmayan çek.

karşın *il.* gerekenin tersine olarak, rağmen.

karşı sav *b. a.* karşı düşünce, antitez.

karşıt, -tı *s.* aykırı, zıt, **Karşıt anlamlı.** *dilb.* Anlamları birbirinin karşıtı olan *(sözler)*: *ak-kara, büyük-küçük.*

karşıtlaşmak *(nsz,-le)* birbirine karşıt olmak.

karşıtlı *s.* karşıtlık gösteren, tezatlı.

kart,-tı *(I) s.* körpeliği, gençliği gitmiş, kocamış.

kart,-tı *(II) a. Fr.* **1.** düzgün kesilmiş ince karton. **2.** kişinin kimliğini bildiren belge, kartvizit. **3.** kartpostal. **4.** bazı yerlere girmek için yetkililerce verilmiş belge: *basın kartı.* **5.** oyun kâğıdı.

kartal *a. zool.* genellikle kızıl kara tüylü, yuvasını yüksek kayalıklar üstüne yapan, çok güçlü, iri bir kuş.

kartalmak *(nsz)* yaşlanmak, kartlaşmak.

kartel *a. Fr. ekon.* tekelci sermaye düzeninde bazı ticaret ve üretim kuruluşlarının birleşerek diğer kuruluşlara karşı güçlerini artırmak amacıyla kurtukları dayanışma birliği.

kartelleşmek *(nsz)* kartel oluşturmak.

kartlaşmak *(nsz)* kart duruma gelmek, çok yaşlanmak.

kartograf *b. a. Fr.* haritacı.

kartografi *b. a. Fr.* haritacılık.

karton *a. Fr.* **1.** kalın ve sert kâğıt **2.** on paket sigarayı içine alan kutu. **3.** tombala oyununda çıkan numaraların belirlendiği kâğıt.

kartonpiyer *b. a. Fr.* yapıların bezenmesinde kullanılan sertleştirilmiş mukavva ya da kıtıklı alçı.

kartotek,-ği *b. a. Fr.* kartonlara işlenmiş bilgilerin bir düzene göre derlenmesi ve bu bilgilerin saklandığı dolap ya da kutu.

kartpostal *b. a. Fr.* bir yüzü resimli ince kartondan posta kartı.

kartuş *a. Fr.* dolma kalem içine yerleştirilebilen içi mürekkep dolu tüp.

kartvizit, -ti *b. a. Fr.* üzerinde, kişinin, adı adresi, telefonu yazılı kart.

Karun *öz. a. Ar.* çok varlıklı kimse.

karyağdı *b. a. ve s.* üzeri benek benek beyaz olan *(kumaş).*

karyola *a. İt.* üzerine yatak konulup yatılan tahta ya da metal kerevet.

kas *a. anat.* liflerden oluşan, canlıda hareketi sağlayan doku, adale. **Kas tutukluğu.** Çalışmaya alışmamış kasların çalışması durumunda duyulan ağrı, sızı.

kasa *a. İt.* **1.** para ve değerli şeyleri saklamaya yarayan özel çelik dolap. **2.**

kurum ve kuruluşlarda para alınıp verilen yer. **3.** bazı oyunlarda para işlerini yönetme görevi yüklenen kimse. **4.** otobüs, vagon gibi nesnelerin üst bölümleri. **5.** kanatların bağlandığı pencere bölümü. **6.** yük araçlarının kapalı bölümü.

kasaba *a. Ar.* kentten küçük , köyden büyük yerleşim birimi.

kasadar *a. İt. Far.* kuruluşlarda kasa işlerini yöneten görevli.

kasalamak *(-i)* kasaya yerleştirmek.

kasap,-bı *a. Ar.* **1.** eti yenen hayvanları kesen ya da kesilmiş hayvanların etlerini dükkânında satan kimse. **2.** *mec.* kan dökücü.

kasaphane *b. a. (kasapha:ne) Ar. Far.* kesim evi, kanara, mezbaha.

kasaplık,-ğı *a.* **1.** kasabın yaptığı iş. **2.** *s.* kesilmek için ayrılmış *(hayvan).* **3.** *mec.* kan dökücülük.

kasatura *a. (kasatu'ra) İt.* süngüye takılabilen bir çeşit savaş bıçağı.

kasavet, -ti *a. (kasa:vet) Ar.* tasa, kaygı, sıkıntı, üzüntü. **kasavet çekmek** sıkıntıya düşmek, tasalanmak. **kasavet etmek** üzülmek, sıkılmak, tasalanmak.

kasavetli *s.* kaygılı, sıkıntılı, tasalı.

kas doku *b. a. anat.* canlının hareketin sağlayan, kasılabilen liflerden oluşmuş hücreler topluluğu.

kasem *a. Ar.* ant, yemin.

kâse *a. (kâ:se) Far.* çini, cam, toprak gibi maddelerden yapılmış derin çanak.

kaset, -ti *a. Fr.* içinde, ses ya da görüntülerin kaydedildiği manyetik bir şerit bulunan küçük kutu.

kasetçi *a.* kaset satan kimse.

kasık,-ğı a. vücudun karınla uyluk arasında kalan bölümü.

kasık bağı *b. a.* kasık fıtığını içerde tutmak için kullanılan sargı.

kasıl *s. biy.* kasla ilgili.

kasılmak *(nsz)* **1.** kasmak işi yapılmak **2.** büzülmek, kısalmak. **3.** *mec.* büyüklenmek, kibirlenmek.

kasım *a.* yılın on birinci ayı.

kasımpatı *b. a. bot.* çiçekleri iri, türlü renkte ve katmerli, sonbaharda açan bir çiçek.

kasınç, -cı *biy. a.* kaslarda oluşan ağrılı kasılma, kramp.

kasıntı *a.* **1.** giyeceği kısaltmak için atılan eğreti dikiş. **2.** *mec.* büyüklenme, gururlanma. **3.** *mec.* büyüklenmeyi seven, kasılan *(kimse).*

kasır, -srı *a. Ar.* köşk.

kasırga *a.* **1.** çok güçlü fırtına. **2.** *mec.* büyük heyecan ve coşku.

kasıt,-stı *a. Ar.* **1.** amaç, erek, maksat. **2.** kötü niyet. **kastı olmak** birine kötülük etme isteği taşımak.

kasıtlı *s.* istenerek, bilinerek yapılan, amaçlı.

kaside *a. (kasi:de) Ar. ed.* Divan edebiyatında, on beş beyitten az olmayan, bir büyüğü övmek için yazılan, uzun manzume.

kasis *a. Fr.* kara yolunda oluşmuş çukur ve tümsekler.

kasiyer *a. İt.* veznedar, kasacı.

kaskatı *s.* **1.** çok katı, iyice katı. **2.** *mec.* acımasız, hoşgörüsüz. **kakatı kesilmek** aşırı şaşkınlık göstermek, donup kalmak.

kask,-kı *a. Fr.* işçi başlığı.

kasket,-ti *a. İsp.* genelde erkeklerin giydiği önü terekli başlık.

kasko *a. (ka'sko) İt.* taşıt araçlarının uğrayacağı zararları karşılamak için yapılan sigorta.

kasmak,-ar *(-i)* kısaltmak **2.** daraltmak. **3.** *mec.* baskı altına almak.

kasıp kavurmak çok büyük baskılar yapmak, zararlar vermek.

kasnak,-ğı *a.* **1.** geniş çember **2.** kalbur, tef gibi çalgıların dış bölümü **3.** nakış işlemede kullanılan araç. **4.** kispetin bele gelen bölümü. **5.** makinelerde kayışların geçirildiği çember. **kasnak işlemek** kasnakla nakış işlemek.

kasnaklamak *(-i)* **1.** çember geçirmek. **2.** kollarını dolayarak kucaklamak.

kast,-tı *a. Ar.* kasıt, niyet, amaç.

kasten *be. Ar.* bilerek ve isteyerek.

kastetmek *(-i)* **1.** amaçlamak, istemek, demek istemek. **2.** *(-e)* kütülük etmek istemek, kıymak niyetinde olmak.

kastî *s. ve be. (kasti:) Ar.* kasıtlı olarak, bilerek, isteyerek yapılan.

kastor *a. Fr.* **1.** kunduz. **2.** kunduz postu. **3.** *s.* kunduz postundan yapılan.

kasvet,-ti *a. Ar.* iç sıkıntısı, sıkıntı. **kasvet basmak** çok sıkılmak, canı daralmak. **kasvet vermek** canını sıkmak, sıkıntı vermek.

kasvetli *s.* sıkıntılı, sıkıcı.

kaş *a.* **1.** gözlerin üstünde kısa kıllarla kaplı bölüm. **2.** kemerli ve çıkıntılı nesne. **3.** sarp yer, uçurum. **4.** eyerin ön ve arkasındaki çıkıntılı bölümler. **kaş çatmak** öfkelenmek, kızmak. **kaş göz etmek** kaş göz hareketleriyle bir şeyler anlatmaya çalışmak. **Kaş ile göz, gerisi söz.** Kaşla gözün güzellikte önemi büyüktür. **kaş yıkmak** kaş çatmak. **kaş yapayım derken göz çıkarmak** düzelteyim derken büsbütün bozmak. **kaşının altında gözün var dememek** hiç üzmemek, kırmamak. **Kaşla göz arasında.** Çok çabuk olarak.

kaşağı *a.* hayvanları tımar etmek için kullanılan, saçtan yapılmış, dişli araç.

kaşağılamak *(-i)* hayvana kaşağı vurmak.

kaşalot,-tu *a. Fr.* **1.** bir tür balina **2.** *argo* budala, sersem.

kâşane *a. (kâ:şâ:ne) Far.* büyük, süslü köşk, saray gibi yapı.

kaşar *a.* **1.** koyun sütünden yapılan sarımsı renkte, yağlı bir peynir çeşidi.**2.** *argo* oyunda kurnaz olan kimse.

kaşarlanmak *(nsz)* **1.** bir işte deneyim kazanmak. **2.** *mec.* hoş görülmeyen işlere alışıp arsızlık kazanmak.

kaşarlı *s.* **1.** kaşarla yapımış, içinde kaşar bulunan. **2.** *mec.* arsızlaşmış.

kaşe *a. Fr.* **1.** damga, mühür. **2.** toz ilâçların, içine konduğu yutulabilir küçük kap.

kaşeli *s.* üstünde kaşesi bulunan.

kaşık, -ğı *a.* **1.** sulu yemekleri ağza götürmeye yarayan saplı araç. **2.** ucunda iğne bulunan, kaşık biçiminde olta. **kaşık çalmak** iştahla ve çabuk yemek. **Kaşık kadar.** Çok küçük. **kaşıkla yedirip sapıyla göz çıkarmak** yaptığı iyiliği hiçe indirecek kötülük yapmak.

kaşıkçı *a.* **1.** kaşık yapan ya da satan kimse. **2.** şimşir, kemik gibi şeylerden süsler oyan sanatçı.

kaşıkçı kuşu *b. a. zool.* pelikan.

kaşıklamak *(-i)* **1.** kaşıkla yemek. **2.** *mec.* severek, isteyerek yemek.

kaşıklık,-ğı *a.* **1.** içine kaşık, çatal, bıçak gibi eşya konan dolap. **2.** *s.* kaşık yapmaya uygun. **3.** *s.* kaşığın alabileceği ölçüde.

kaşımak *(-i)* deriyi tırnak ya da başka bir nesneyle yavaşça ovmak.

kaşındırmak *(-i)* kaşıntı vermek.

kaşınmak *(nsz)* **1.** kaşıma isteği duymak. **2.** kendi kendini kaşımak. **3.** *mec.* kötü karşılık gerektiren davranışlarda bulunmak.

kaşıntı *a.* kaşınma isteği uyandıran duygu.

kâşif *a. (kâ:şif) Ar.* keşfeden, bulucu.

kaşkol *a. Fr.* boyun atkısı.

kaşmer *s.* soytarı, maskara.

kaşmir *a. Fr.* **1.** ince, sık bir çeşit yün. **2.** *s.* bu yünden yapılmış.

kat,-tı *(I) a.* **1.** bir yapıda iki döşeme arasında kalan bölümün tümü. **2.** tabaka. **3.** takım. **4.** ön, yan, huzur. **5.** mevki, orun. **6.** nicelikçe kez. **7.** çağlar boyunca oluşmuş yer bölümleri. **kat çıkmak** yapıya kat eklemek. **Kat kat.** Pek çok.

kat,-tı *(II) a. Ar.* **1.** kesme, kesilme. **2.** ilgiyi kesme. **3.** bitirme, sonuca bağlama. **katetmek** yol almak.

katafalk, -kı *a. Fr.* saygı geçidi yapılacak bir ölünün tabutu üzerine konulmak için yapılan yüksek yer.

katakulli *a. argo* düzen, yalan, dolan, hile. **katakulliye gelmek** oyuna gelmek.

katalitik, -ği *s. Yun.* kataliz niteliğinde olan.

kataliz *a. Fr. kim.* bir maddenin kimyasal bir tepkimede hiçbir değişmeye uğramadan tepkimenin olmasını ya da hızının değişmesini sağlayan etkisi.

katalizör *a. Fr. kim.* kimyasal olayın gerçekleşmesini ya da hızlanmasını sağlayan ek madde.

katalog, -ğu *a. Fr.* **1.** kitaplıktaki kitapları ya da belli bir daldaki gereçleri özellik ve numaralarıyla gösteren liste, fihrist. **2.** bir yayın evinin çıkardığı kitapları gösteren liste.

kataloglamak *(-i)* belli bir daldaki gereçleri özellikleri ve numaralarıyla belirli bir düzene koymak.

katalpa *a. Fr. bot.* yaprakları çok iri, yürek biçiminde, çiçekli bir süs ağacı.

katar *a. Ar.* **1.** lokomotif ve vagonların oluşturdukları dizi, tren **2.** taşıt dizisi . **3.** bir sırada giden hayvan sürüsü. **Katar katar.** Dizi dizi.

katarakt, -tı *a. Fr. tıp* perde, ak basma denilen göz hastalığı.

katarlamak *(-i)* arka arkaya dizmek, sıralamak.

katavaşya *a. Yun.* ısı düşmesi sonucunda göçebe balıkların Karadeniz'den Marmara ve Akdeniz'e geçmeleri.

katedral,-li *a. Fr.* baş kilise, büyük kilise.

kategori *a. Fr.* aralarında bir ilgi ya da benzerlik bulunan şeylerin tümü, ulam.

kategorik,-ği *s. Fr.* **1.** kesin, açık. **2.** *be.* kesinlikle, koşulsuz olarak.

katetmek *(-i) Ar.* **1.** kesmek, bölmek. **2.** bir yeri aşarak geçmek, yol almak.

katı *s.* **1.** sert. **2.** *mec.* hoşgörüsüz, acımasız. **3.** *mec.* görüş ve anlayışından ödün vermeyen. **4.** *be.* aşırı derecede. **5.**

fiz. akıcı ve uçucu olmayan *(madde).* **katı yürekli** acımayan, acımasız.

katık,-ğı *a.* **1.** ekmeğe ek olarak yenen peynir, zeytin, helva gibi yiyecekler. **2.** yağı alınmış yoğurt ve ayran. **katık etmek** yemeğin az olduğu durumlarda ekmeği çok, yemeği az yemek.

katıklı *s. hlk.* içinde katık bulunan. **Katıklı aş.** Bulgur ya da yarmadan yapılan yoğurtlu çorba.

katıksız *s.* **1.** içinde katık bulunmayan. **2.** içine yabancı bir nesne katılmamış. **3.** *mec.* belli bir soydan gelmiş. **4.** niteliği başka bir nesneyle bozulmamış.

katılaşma *a.* bir maddenin sıvı durumdan katı duruma gecmesi.

katılaşmak *(nsz)* katı yapıya dönüşmek.

katılaştırmak *(-i)* katı yapıya dönüştürmek.

katılım *a.* katılmak işi, katılma.

katılmak *(nsz,-e)* **1.** bir topluluğa girmek. **2.** ortak olmak, benimsemek. **3.** aşırı duygulanma sonucu soluğu kesilmek, aşırı gülmek, ağlamak.

katım *a.* katmak işi ve zamanı: *koç katımı.*

katır *a. zool.* **1.** kısrak ile eşeğin çiftleşmesinden doğan melez bir hayvan. **2.** *s. mec.* huysuz, yaramaz inatçı. **Katır gibi.** İnatçı. **katır kuyruğu gibi kalmak** bir işte ilerleme sağlayamamak.

katırcı *a.* hayvanla yük taşıma işi yapan kimse.

katırcılık-ğı *a.* katırla yük taşıma işi.

katır kutur *be.* sert ve kaba sesler çıkararak **2.** *s.* sert duruma gelmiş.

katırlaşmak *(nsz) mec.* inatlaşmak, huysuzluk yapmak.

katırtırnağı *b. a. bot.* dalları çok ince, çiçekleri sarı, kimi türleri hekimlikte sidik sökücü olarak kullanılan bir bitki.

katışık, -ğı *s.* içinde başka nesnelerr bulunan, karışık.

katışıksız *s.* içinde başka madde bulunmayan, arı, saf.

katışmak *(-e)* katılmak, karışmak.

katıştırmak *(-i,-e)* bir şeyin içine başka şeyler karıştırmak.

katı yağ *b. a.* don yağı, parafin gibi normal sıcaklıkta katı durumda bulunan yağ.

kat'i *s. (kat'i) Ar.* kesin. **Kat'i olarak.** Kesin olarak, kesinlikle.

kâtibe *a. (kâ:tibe) Ar.* kadın ya da kız sekreter, kadın yazman, yazıcı.

katil,-tli *a. (ka:til) Ar.* **1.** insan öldüren kimse. **2.** *s.* öldürücü. **3.** öldürme. **katletmek** adam öldürmek.

katileşmek *(nsz)* kesinleşmek, kesin duruma gelmek.

kâtip ,-bi *a. (kâ:tip) Ar.* yazman, sekreter, yazıcı.

kâtiplik,-ği *a.* yazmanlık, sekreterlik, yazıcılık.

kat'iyen *be. (ka'ti:yen) Ar.* asla, hiçbir zaman, kesin olarak, kesinlikle.

kat'iyet, -ti *a. Ar.* kesinlik.

katkı *a.* **1.** katılma, yardım. **2.** ek. **3.** *hlk.* düğüne halkın gönderdiği değişik armağanlar. **katkıda bulunmak** bir şeyin gerçekleşmesine yardımda bulunmak.

katkılı *s.* içine başka nesneler katılmış.

katlamak *(-i)* kâğıt, kumaş gibi nesneleri kat oluşturacak biçimde bükmek. **2.** *mec.* iki katına çıkarmak: *Kazancını ikiye katladı.*

katlanma *a.* katlanmak işi.

katlanmak *(nsz)* **1.** katlamak eylemi yapılmak. **2.** *mec.* güç koşullara dayanmak, direnmek.

katletmek *(-i)* insan öldürmek.

katlı *s.* **1.** katlanmış. **2.** katı olan: *iki katlı ev.*

katliam *a. (katlia:m) Ar.* insanları topluca öldürme, kıyım, soy kırım.

katma *a.* **1.** katmak işi. **2.** *s.* ulanmış, eklenmiş. **Katma bütçe.** Genel bütçe dışında kalan bütçe.

katmak,-ar *(-i,-e)* **1.** bir nesneye başka bir nesne eklemek, karıştırmak. **2.** birlikte göndermek. **3.** *hlk.* döllemek için erkek hayvanı dişilerin arasına bırakmak. **birbirine katmak** aralarını bozmak.

katman *a.* **1.** tabaka **2.** bir toplumda ekonomik ya da mesleksel kümelerden her biri.

katmanlaşmak *(nsz) jeol.* üst üste gelmiş katmanlar biçiminde yerleşmek.

katmanlı *s.* katmanlardan oluşan, katmanları olan.

katmer *a.* **1.** bir nesneyi oluşturan katmanlardan her biri. **2.** bir tür börek. **katmer katmer** kat kat, üst üste.

katmerleşmek *(nsz)* **1.** katmerli biçime gelmek. **2.** *mec.* artmak, çoğalmak.

katmerli *s.* **1.** kat kat olan. **2.** çok fazla olan, aşırı. **katmerli katmerli gülmek** aşırı ölçüde gülmek. **Katmerli yalan.** Yalanlarla dolu yalan, çok yalan.

Katolik,-ği *öz. a. Fr.* **1.** Roma Kilisesi'nin kendine verdiği ad. **2.** *a. ve s.* Katolik mezhebinden olan kimse.

Katoliklik,-ği *a.* İsa Peygamber'in aziz Petrus'a aktardığı yetkilerin mirasçısı olan papayı dinsel başkan olarak kabul eden mezhep.

katot,-du *a. Fr. fiz.* üreteçte eksi uç.

katran *a. Ar. kim.* sıvı yağ kıvamında, kara renkte, ağır, is kokulu, suda erimeyen, organik maddelerden elde edilen bir madde. **Katran gibi.** Çok koyu renkte. **Katran suyu.** Hekimlikte kullanılan katrandan elde edilen su.

katranlama *a.* katranla kaplama.

katranlamak *(-i)* bir şeyi ya da bir yeri katranla kaplamak.

katre *a. Ar.* damla. **katre katre** azar azar. **katresi kalmamak** hiç kalmamak.

katrilyon a. Fr. bir milyon trilyon

kat sayı *b. a. mat.* **1.** bir niceliğin kaç katı alındığını gösteren sayı. **2.** *fiz.* bir fizik yasasını anlatan formülün yazılışında yer alıp değişmeyen sayı.

kauçuk,-ğu *a. bot. Fr.* sıcak ülkelerde yetişen, gövdesi iri, öz suyu süt kıvamında bir ağaç ve bu ağacın öz suyundan yapılan esnek, dayanaklı madde. **2.** *s.* bu maddeden yapılmış olan.

kav *a.* **1.** kav mantarından kurutularak yapılan, çabuk ateş alan süngerimsi madde. **2.** *hlk.* yılanın deri değiştirirken attığı parça. **kav gibi olmak** hemen tutuşacak ölçüde kurumuş olmak

kavaf *a. Ar.* halk tipi ucuz ayakkabı yapan ya da satan kimse.

kavak,-ğı *a. bot.* sulak yerlerde yetişen, kerestesinden yararlanılan yüksek boyda bir ağaç.

kavaklık,-ğı *a.* kavak yetiştirilen alan.

kaval *a.* ağaç ya da kamıştan yapılan, genellikle çobanların çaldığı yumuşak sesli, perdelli, uzun bir çalgı.

kavalcı *a.* kaval yapan, satan ya da çalan kimse.

kaval kemiği *b. a. anat.* baldırda bulunan iki kemikten kalın olanı.

kavalye *a. Fr.* kadına dansta ya da bir toplantıda eşlik eden erkek.

kavanoz *a. Yun.* **1.** toprak ya da camdan yapılan, ağzı geniş, küçük ya da orta boyda kap. **2.** *s.* kavanoz dolusu.

kavas *a. Ar.* **1.** elçilik ya da konsolosluklarda çalışan özel güvenlik görevlisi **2.** koruyucu, yasakçı.

kavga *a. Far.* **1.** çekişme. dövüş. **2.** savaş . **3.** *mec.* bir amaca ulaşmak için verilen uğraş. **kavga yorganın başına olmak** başkası yüzünden zarar görmek. **kavga çıkarmak** dövüşe neden olmak. **kavga etmek** dövüşe tutuşmak. **Kavga kaşağısı.** Kavga çıkarmaya çalışan. **kavgaya tutuşmak** dövüşe başlamak.

kavgacı *s.* **1.** kavgayı seven, kavgadan hoşlanan. **2.** *mec.* bir amaç için savaşım veren.

kavgalaşmak *(nsz,-le)* kavga yapmak, dövüşmek.

kavgalı *s.* **1.** içine kavga karışan. **2.** kavga nedeniyle birbirine darılmış olan, dargın.

kavgasız *s.* **1.** kavga yapılmadan **2.** be. çatışma olmadan: *kavgasız yaşam.*

kavi *s. (kavi:) Ar.* güçlü, zorlu, dayanıklı.

kavil,-li *a. Ar.* **1.** söz **2.** anlaşma, sözleşme.

kavileşmek *(nsz)* pekişmek, sağlamlaşmak.

kavileştirmek *(-i)* pekiştirmek, sağlamlaştırmak.

kavilleşme *a.* sözleşme, anlaşma.

kavilleşmek *(nsz,-le)* sözleşmek, anlaşmak.

kavim,-vmi *a. Ar.* ulus, millet budun.

kavis,-vsi *a. Ar.* eğmeç, yay, eğri. **kavis çizmek** yay biçiminde gitmek.

kavlak,-ğı *s.* **1.** kabuğu dökülmüş **2.** güneşten derisi soyulmuş.

kavlamak *(nsz)* kabuğu dökülmek, derisi soyulmak.

kavlaşmak *(nsz)* kav biçimine gelmek.

kavlatmak *(-i)* soymak, kavlamasını sağlamak.

kavmî *s. (kavmî:) Ar.* etnik, kavimle ilgili.

kavmiyet,-ti *a. (kavmi:yet) Ar.* **1.** bir ulusun kendine özgü özellikleri. **2.** bir kişinin bağlı bulunduğu ulusa göre durumu.

kavram *a.* **1.** bir nesnenin zihinde bıraktığı soyut ve genel tasarım. **2.** karın zarı. **3.** *hlk.* avuç dolusu, tutam.

kavrama *a.* **1.** anlama, algılama. **2.** bir nesneye geçirilen ağaç kuşak. **3.** bir düzeni işletmeye yarayan ayaklık **4.** debriyaj. **Kavrama noktası.** Aracın harekete geçtiği an.

kavramak *(-i)* **1.** elle bir şeyi sıkıca tutmak. **2.***mec.* bir sorunu iyice anlamak.

kavratma *a.* kavramasını sağlama.

kavratmak *(-i)* kavramasını sağlamak.

kavrayış *a.* anlama, kavrama yetisi.

kavrayışlı *s.* kolay anlayan, kavrayan.

kavruk,-ğu *s.* **1.** kavrulmuş olan. **2.** *mec.* yaşı ilerlediği halde kendisi gelişmemiş olan. **3.** kurumaya başlamış olan.

kavrulmak *(nsz)* **1.** kavurma işi yapılmak **2.** *mec.* iyi gelişememek.

kavşak,-ğı *a.* yol, su gibi şeylerin kesiştikleri ya da birleştikleri yer.

kavuk,-ğu *a.* **1.** *hlk.* içi boş nesne. **2.** üstüne sarık sarılan başlık. **3.** *anat.* sidik torbası. **kavuk sallamak** yaranmak için bir kimsenin dediklerini onaylamak.

kavukçu *a.* **1.** kavuk yapan ya da satan kimse. **2.** *mec.* yaranmak için söylenenleri onaylamayı iş edinmiş kimse.

kavuklu *s.* **1.** kavuk giymiş. **2.** orta oyununda güldürücü hareketler yapan oyuncu.

kavun *a. bot.* **1.** sürüngen gövdeli, iri meyveli, bir, yılık bitki. **2.** bu bitkinin güzel kokulu, sulu ve etli meyvesi.

kavuniçi *b. a.* **1.** pembeye çalan sarı renk. **2.** s. bu renkte olan.

kavurga *a. hlk.* buğday, mısır, kendir tohumu gibi tanelerin kavrulmuşu.

kavurma *a.* **1.** kavurmak işi. **2.** kendi yağıyla kavrularak hazırlanan et.

kavurmacı *a.* kavurma yapan ya da satan kişi.

kavurmak *(-i)* **1.** bir şeyi bir kapta su katmadan iyice pişirmek. **2.** rüzgâr, sıcak, soğuk, kurutmak, yakmak. **3.** *mec.* çok üzmek, yakmak.

kavurmalı *s.* içinde kavurma bulunan.

kavurmalık *a. ve s.* **1.** kavurma yapmaya uygun. **2.** kavurma için ayrılmış.

kavuşma *a.* **1.** buluşma, bir araya gelme. **2.** erişme, elde etme. **3.** güneşin batması.

kavuşmak *(-e)* **1.** bir araya gelmek, görüşmek **2.** erişmek, elde etmek. 3. katılmak. **4.** birleşmek. **5.** *(güneş)* batmak. **6.** ulaşmak, varmak.

kavuşturmak *(-i,-e)* kavuşmasını sağlamak.

kavuşum *a. astr.* yer yuvarlağı bir uçta kalmak üzere Yer, Güneş ve bir başka gezegenin aynı doğru üzerine gelmeleri.

kaya *a.* **1.** büyük ve sert taş kütlesi. **2.** kayaç. **kaya gibi** çok sağlam. **kaya suyu** kayadan çıkan su. **Kaya uçmazsa dere dolmaz.** Büyük işler, büyük özverilerle başarılır.

kaya balığı *b. a. zool.* kayalık su diplerinde yaşayan, koyu renkte küçük bir balık.

kayabaşı *b. a.* **1.** özel bir ezgiyle söylenen koşma. **2.** *ed.* halk edebiyatında çoban türküsü.

kayaç ,-cı *a. jeol.* doğada büyük yer tutan, yer kabuğunun temelini oluşturan sert yapı.

kayak,-ğı *a.* **1.** kar yada su üzerinde kaymak için yapılmış araç. **2.** bu araçla yapılan spor.

kayakçı *a.* kayak sporu yapan kimse.

kaya keleri *b. a. zool. hlk.* bukalemun.

kayalık,-ğı *a. ve s.* kayası bol olan yer.

kaya lifi *b. a.* asbest, taş pamuğu.

kayan *s.* **1.** kayarak yer değiştiren **2.** *hlk.* düz, kat kat biçimde taş. **3.** *hlk.* dağdan inen sel.

kaya tuzu *b. a.* doğada billûr durumunda olan tuz.

kaybetmek *(-i)* **1.** yitirmek. **2.** yenilmek. **3.** *mec.* ölmek.

kaybolmak *(nsz)* **1.** yitmek **2.** görünmez olmak.

kaydetmek *(-i,-e)* **1.** yazmak. **2.** deftere geçirmek. **3.** not etmek. **4.** söylemek, belirtmek. **5.** sesi ya da resmi bant üzerine geçirmek. **6.** başarılı sonuç almak.

kaydettirmek *(-i)* yazdırmak, işletmek.

kaydıhayat, -tı *b. a. (ka'ydıhayat) Ar.* ömür boyunca, yaşadığı sürece.

kaydırak,-ğı *a.* **1.** yassı, kaygan taş. **2.** bu taşı kaydırarak oynanan bir çocuk oyunu. **3.** çocuk bahçelerinde bulunan kayma oyunu aracı.

kaydırmak *(-i,-e)* kaymasının sağlamak.

kaydiye *a. Ar.* bir yere kayıt için alınan para.

kaydolmak *(-e)* yazılmak.

kaygan *s.* kendisi kolay kayan ya da üzerinde kolayca kayılan.

kaygana *a.* **1.** omlet **2.** yumurtayla yapılan bir çeşit tatlı.

kaygı *a.* üzüntü, tasa, işkil. **kaygı çekmek** tasalanmak, üzülmek.

kaygılandırmak *(nsz)* tasalanmasına neden olmak, işkillendirmek.

kaygılanmak *(nsz)* tasalanmak, kaygı duymak.

kaygılı *s.* tasalı, üzüntülü, işkilli.

kaygısız *s.* tasasız, kaygı duymayan.

kaygısızca *s. ve be.* kaygısız bir biçimde, aldırmadan.

kayık,-ğı *a.* **1.** kürek ya da yelkenle çekilen küçük tekne. **2.** *s.* bir yana eğilmiş, kaymış. **Kayık tabak.** Uzun düz tabak. **Kayık salıncak.** Bayram yerlerinde kurulan kayık biçiminde salıncak. **Kayık yaka.** Açıklığı omuzlara doğru olan yaka.

kayıkhane *b. a. (kayıkha:ne)* kayıkların çekildiği, korunduğu üstü örtülü yer.

kayın *(I) a. bot.* kayıngillerin örnek bitkisi, kerestesi beyaz bir orman ağacı.

kayın,-ynı *(II) a.* karı ya da kocaya göre birbirlerinin erkek kardeşi.

kayın baba *b. a.* kaynata, kayın ata.

kayın birader *b. a.* kayın.

kayın peder *b. a.* kaynata, kayın ata.

kayın valide *b. a.* kaynana, kayın ana.

kayıp,-ybı *a. Ar.* **1.** yitme, yitim **2.** *s.* yitik. **kayıp vermek** kıymetli bireylerini yitirmek. **kayıplara karışmak** hiç görünmez olmak.

kayırmak *(-i)* **1.** korumak, elinden tutmak. **2.** haksız yere kolaylıklar göstermek, iltimas yapmak.

kayısı *a. bot.* **1.** gülgillerden, orta boyda bir meyve ağacı. **2.** bu ağacın açık turuncu renkte, etli, sulu, hoş kokulu, tek ve sert çekirdekli tatlı meyvesi.

kayış *a.* **1.** genellikle köseleden yapılan, bağlamak, sıkmak ya da tutmak için kullanılan , dar ve uzun bağ. **2.** usturа bilemeye yarayan kösele. **Kayış gibi. 1.** Çok dayanıklı. **2.** kara, kirli. **kayışa çekmek** usturayı kayışla bilemek.

kayıt,-ydı *a. Ar.* **1.** bir malı deftere geçirme. **2.** *mec.* sınırlama, çevreleme **3.** koşul, şart. **4.** gözetme. **5.** resmî belge. **kayıt altına almak** sınırlandırmak. **kayıt altına girmek** sınırlandırılmak. **Kayıt defteri.** Kayıt yapılan defter. **kayıt koymak** sınırlamak. **Kayda değer.** Önemli. **kayda geçirmek** deftere yazmak. **kayıttan düşmek** silmek.

kayıtlamak *(-i)* koşullara bağlamak, sınırlandırmak.

kayıtlı *s.* **1.** kaydı yapılmış . **2.** *mec.* koşula bağlı.

kayıtsız *s.* **1.** kaydı yapılmamış, yazılmamış. **2.** *mec.* koşula bağlı olmayan. **3.** umursamaz, ilgisiz. **kayıtsız kalmak** önemsememek, umursamamak. **kayıtsız şartsız** hiçbir koşula bağlı olmadan.

kayıtsızca *s. ve be.* umursamaz, aldırmaz bir biçimde.

kayıtsızlık,-ğı *a.* umursamazlık, ilgisizlik, aldırmazlık.

kaykılmak *(-e)* arkaya doğru yaslanarak oturmak.

kaymak *(I) a.* **1.** sütün üzerinde toplanan yağlı katman **2.** su birikintisi sonunda toprakta oluşan özlü tabaka. **3.** *mec.* bir şeyin en seçkin bölümü. **kaymak bağlamak** sütün üstünde kaymak toplanmak. **Kaymak tabakası.** Toplumun seçkinleri, zenginleri. **kaymağını almak** kârını ele geçirmek.

kaymak, -ar *(II) (nsz)* **1.** kaygan bir yüzey üzerinde yer değiştirmek. **2.** dengeyi yitirmek. yerini değiştirmek. **3.** *mec.* görüş değiştirmek. **4.** elinde olmadan bir şey yapmak: *dili kaymak.*

kaymakam *a. Ar.* ilçenin en üst dezeydeki yöneticisi.

kaymakamlık,-ğı *a.* kaymakamın görevi, işi. **2.** kaymakama bağlı yönetim merkezi. **3.** kaza, ilçe.

kaymakçı *a.* kaymak yapan ya da satan kimse.

kaymak kâğıdı *b. a.* seçkin işlerde kullanılan, iyi cins bir kâğıt türü, kuşe kâğıdı.

kaymaklanmak *(nsz)* kaymak biçimine girmek, kaymak tutmak.

kaymaklı *s.* **1.** kaymağı olan. **2.** üzerine kaymak konulmuş. **Kaymaklı dondurma.** Sütlü dundurma.

kayme *a. Ar.* kâğıt para.

kaynaç,-cı *jeol.* volkanik bölgelerde, belli aralıklarla sıcak su ve buhar fışkırtan kaynak.

kaynak, -ğı *a.* **1.** yer altı suyunun yüzeye çıktığı yer. **2.** bir şeyin ilk kez çıktığı yer. **3.** bir haberin ilk kez çıkığı yer. **4.** araştırma ve incelemede yararlanılan belge. **5.** bir enerjinin çevreye yayıldığı yer. **6.** iki metali birbirine ısı etkisiyle birleştirme. **kaynak yapmak** iki metal parçayı ısı yoluyla birbirine bağlamak, birleştirmek, kaynatmak.

kaynakça *a.* belli bir konu, yer ya da dönemle ilgili yayınları kapsayan ya da en iyilerini seçen yapıt, bibliyografya.

kaynakçı *a.* kaynak yapan kişi.

kaynama *a.* kaynamak olayı. **Kaynama noktası.** *kim. fiz.* Arı bir sıvının belli bir basınç altında kaynamaya başladığı sıcaklık derecesi.

kaynamak *(nsz)* **1.** bir sıvı belli bir sıcaklık derecesinde kabarcıklar oluşturarak fokurdamak. **2.** böyle bir durumda

fokurtular çıkarmak. **3.** pişmek, haşlanmak. **4.** yerden çıkmak. **5.** birbirine yapışmak, iyileşmek *(kırık kemikler)*. **6.** iyileşmek *(yara)*. **7.** ekşimek *(mide)*. **8.** çok sayıda bulunmak. **9.** gizli iş çevirmek. **10.** istediği olmamak **11.** yoğunlaşmak, çoğalmak. **Kaynar kazan kapak tutmaz.** İçten içe gelişen olaylar bir gün patlar verir.

kaynana *a.* kadına göre kocasının, kocaya göre de karısının anası, kayın valide.

kaynanadili *b. a. bot.* **1.** dil biçiminde yassı ve dikenli dalları olan bir çeşit kaktüs. **2.** bir iğne işlemesi örneği.

kaynanalık,-ğı *a.* **1.** kaynana olma durumu . **2.** kaynana gibi davranış. **kaynanalık etmek 1.** gelin ya da damada kötü davranmak. **2.** işlere çok karışmak.

kaynana zırıltısı *b. a.* çevrildikçe takırtılı sesler çıkaran çocuk oyuncağı.

kaynar *s.* **1.** kaynamış olan. **2.** çok sıcak. **2.** kaynak, pınar.

kaynarca *a.* **1.** kaynak **2.** sıcak su kaynağı.

kaynaşmak *(nsz,-le)* **1.** ayrılmayacak derecede birleşmek. **2.** çok kalabalık bir durumda hareket etmek. **3.** çokça uyuşmak. **4.** iyice uymak.

kaynaştırma *a.* **1.** uyuşturma, birleştirme **2.** *dilb.* sonunda ünlü bulunan bir sözcüğe ünlü ile başlayan bir ek ulanınca araya n,s,ş ve y ünsüzlerinden birinin girmesi *kapı(s)ı, iki(ş)er, eki(n)i, kapı(y)ı.*

kaynaştırmak *(-i,-le)* kaynaşmasını sağlamak.

kaynata *b. a.* kadına göre kocasının, erkeğe göre, karısının babası, kayın peder, kayın baba.

kaynatmak *(-i)* kaynamasını sağlamak. **2.** iki şeyi kaynak yapmak.

kaypak,-ğı *s.* **1.** kaygan, kayağan **2.** dönek, sözünde durmayan.

kaypakça *s. ve be.* **1.** kaypağa yakışır biçimde. **2.** döneklik ederek.

kaypaklaşmak *(nsz)* dönekleşmek, kayganlaşmak.

kaypaklık,-ğı *a.* döneklik, sözünde durmazlık.

kayser *a. Ar.* Roma, Bizans ve Alman imparatorlarına verilen unvan.

kavşamak *(nsz) jeol.* kaya, toprak gibi elemanlar, yerlerinden koparak kaymak.

kaytan *a.* **1.** pamuk ya da ipekten yapılmış sicim. **2.** *den.* yelkeni yarı kapatmak için kullanılan örgü halat. **kaytan bıyıklı** uzun ve ince bıyıklı.

kaytanlı *s.* kaytanı olan.

kaytarmak *(-i)* **1.** geri çevirmek. **2.** *(nsz)* işten kaçmak, çalışmamak.

kayyım *a. Ar.* 1. camiye bakan işçi. **2.** *huk.* bir işi yürütmek için resmen görevlendirilmiş kimse, kayyum.

kaz *a. zool.* suda ve karada yaşayan, uçan, perdeli ayaklı, yabanıl ve evcil türleri bulunan bir hayvan. **2.** *mec.* budala, ahmak, sersem. **kaz gelen yerden tavuk esirgememek** büyük çıkar gelecek yerden küçük giderleri önemsememek **kaz kafalı** aptal, bön. **kazı koz anlamak** söylenenleri çok yanlış anlamak. **Kazın ayağı öyle değil.** Olay sanıldığı gibi değil. **Agop'un kazı gibi aptal aptal bakmak** bir durumu aptal aptal izlemek.

kaza *a. (kaza:) Ar.* **1.** can ya da mal kaybına neden olan olay. **2.** yargı, yargılama. **3.** ilçe, kaymakamlık. **4.**

zamanında kılınamayan namazın ve tutulamayan orucun kuralına göre yerine getirilmesi. **Kaza ve kader.** Alın yazısı.

kazaen *be. (kaza:en) Ar.* kazara, bilerek olmayan, kaza sonucu.

kazak,-ğı *(I) a.* **1.** kollu, örme, üst giysisi. **2.** cokeylerin giydiği renkli bir tür ceket.

kazak,-ğı *(II) a.* **1.** Rusya ve İran'da ayrı bir sınıf oluşturan atlı asker. **2.** *mec.* karısına her dediğini yaptıran erkek. **3.** Kazakistan'da yaşayan Türk soyundan bir ulus

Kazakça *öz. a.* Kazak dili.

kazalı *s.* **1.** sakıncalı, tehlikeli. **2.** kazaya uğramış olan . **3.** ilçesi olan.

kazan *a.* **1.** bol miktarda yemek pişirmeye yarayan, kulplu, derin, büyük kap. **2.** buhar makinesi ve kaloriferlerde suyun kaynatıldığı büyük kap. kazan kaldırmak yönetime karşı çıkmak, ayaklanmak. **kazan kaynamayan yerde maymun oynamamak** her şeyin bir karşılığı olmak. **kazanı kapalı kaynamak** iç yüzü bilinmemek.

kazancı *a.* **1.** kazan yapan, onaran ya da satan kimse. **2.** kazanı yakan, ateşçi.

kazanç,-cı *a.* **1.** satılan mal, yapılan iş ya da verilen emek karşılığında elde edilen para. **2.** *mec.* yarar, çıkar.

kazançlı *s.* **1.** kazanmış olan. **2.** kazanç getiren, yararlı.

kazandırmak *(-i,-e)* kazanmasını sağlamak, yararlandırmak.

kazandibi *b. a.* dibi tutturularak hafif yanık kokusu verilmiş tatlı.

kazanmak *(-i)* **1.** kazanç sağlamak **2.** iyi bir sonuç elde etmek. **3.** çıkmak. vurmak. **4.** edinmek, sahip olmak. **5.** yakalanmak: *Hastalık kazandı.* **6.** ele geçirmek. **7.** yenmek: *Maçı kazandık.*

kazara *be. (kaza:'ra) Ar.* yanlışlıkla, bilmeden **2.** rastgele.

kazasız *s.* kaza olmadan yapılan. **2.** *be.* kötü bir olay olmadan. **Kazasız belâsız.** Hiç bir kötü olayla karşılaşmadan.

kazaska *a. Rus.* kaynağı Kafkasya olan hızlı bir halk dansı.

kazasker *b. a. Ar. tar.* eskiden yüksek derecede bir devlet görevlisi

kazayağı *b. a.* **1.** *bot.* yaprakları kaz ayağına benzeyen bir bitki. **2.** çok kollu çengel.

kazaz *a. Ar.* ham ipeği işleyerek iplik ya da ibrişim durumuna getiren kimse.

kazazede *a. ve s. (kaza:zede) Ar. Far.* kaza geçirmiş, kazaya uğramış *(kimse).*

kazdırmak *(-i,-e)* kazmak işini yaptırmak.

kazı *a.* **1.** bir yeri kazma işi. **2.** eski çağlara ait kalıntıları bulmak için yapılan araştırma. **3.** tahta, maden, kemik gibi nesnelerin üstüne resim oyma çalışması.

kazıcı *a.* kazı ya da oyma işi yapan kimse.

kazık,-ğı *a.* **1.** toprağa çakılmak için yapılmış ucu sivri çubuk. **2.** direk, sopa. **3.** kazığa oturtularak verilen ölüm cezası. **4.** *mec.* alış verişte aldatma. **kazık atmak** aldatmak. **kazık dikmek** sonsuza dek yaşamak. **Kazık gibi.** Sert, dimdik. **Kazık kadar.** Kocaman. **dünyaya kazık çakmak** umulduğundan çok yaşamak. **kazık kesilmek** katılaşmak.

Kazık marka. Çok pahalı. **kazık yemek** aldatılmak. **kazığa vurmak** suçluyu kazığa oturtarak öldürmek.

kazıkçı *mec. s.* aldatan, pahalı satan.

kazıklamak *(-i)* **1.** bir alanın sınırını belirtmek için kazıklar çakmak **2.** kazık cezasına çarptırmak. **3.** *mec.* alış verişte aldatmak.

kazıklı *s.* kazığı olan, kazık desteği vurulmuş.

kazıklı humma *b. a. tıp* tetanos.

kazılmak *(nsz)* kazmak eylemi yapılmak.

kazımak *(-i)* **1.** bir nesnenin üzerindeki tabakayı kaldırmak. **2.** kesici bir araç kullanarak silmek, çıkarmak. **3.** sertçe ovmak. **4.** tıraş etmek. **5.** vücuttaki yabancı bir cismi ya da istenmeyen bir parçayı almak, temizlemek. **6.** metal üstüne sert bir araçla biçimler oymak.

kazınmak *(nsz)* **1.** kendini kazımak. **2.** kazır gibi kaşımak. **3.** çok derin tıraş olmak. **4.** elindeki tüm malı alınmak ya da çalınmak.

kazıntı *a.* **1.** kazırken çıkarılan parça. **2.** kâğıtta kazıma lekesi.

kazıtmak *(-i,-e)* kazıma işini yaptırmak.

kazma *a.* **1.** kazmak eylemi **2.** toprağı işlemekte kullanılan ağaç saplı demir araç **3.** *s.* kazılarak yapılmış. **kazma gibi** koskocaman.

kazmacı *a.* kömür ocaklarında kazma ile çalışan işçi

kazma diş *b. a. s.* ön dişleri uzun ve dışarı doğru çıkık *(kimse)*.

kazmak,-ar *(-i)* **1.** bir araçla toprağı aktarmak. **2.** toprağı aktararak yol ya da çukur oluşturmak. **3.** taş, maden gibi nesneler üzerine biçimler işlemek, süsler yapmak. **kazdığı çukura düşmek** birine hazırladığı kötülüğe kendisi uğramak.

kebap,-bı *a. Ar.* **1.** ateşte susuz olarak pişirilen et. **2.** kızartma, çevirme, kavurma yoluyla yapılan her türlü yiyecek. **3.** kavrulmuş olan: *fıstık kebabı* **4.** *mec.* yanık, yanmış.

kebapçı *a.* **1.** kebap yapan ya da satan kimse. **2.** kebap satılan yer.

kebaplık,-ğı *s.* **1.** kebap yapılmaya uygun. **2.** kebap yapılmak üzere ayrılmış olan.

kebe *a. Yun.* kısa kepenek, astarsız ceket.

kebir *s. Ar.* **1.** ulu, büyük. **2.** yaşlı, yaşça büyük.

keçe *a.* **1.** yün ya da kıldan dövülerek yapılan kumaş. **2.** *s.* bu kaba kumaştan yapılmış olan. **3.** yerlere serilen halı, kilim gibi yünlü döşemelik. **keçe küllâh olmak** ordudan çıkarılmak. **keçe küllâh etmek** aldatmak, kandırmak. **keçesini sudan çıkarmak** güçlüğü yenmesini bilmek. **keçeyi suya atmak** utanmayı, arlanmayı bırakmak.

keçelemek *(-i)* **1.** bir şeye keçe geçirmek. **2.** bir yüzeyi keçe sürterek parlatmak.

keçeleşmek *(nsz)* **1.** birbirine karışmak, telleri ayrılmaz duruma gelmek. **2.** deri, keçe gibi olmak. **3.** *mec.* vücudun bir yeri uyuşup, duyarlığı gitmek ya da azalmak.

keçeleştirmek *(-i)* keçeleşmesini sağlamak.

keçi *a. zool.* **1.** eti, sütü, kılı ve derisi için beslenen memeli bir hayvan. **2.** bu memelinin dişisi. **3.** *s. mec.* sözden anla-

mayan, inatçı. **Keçi inadı.** Çok süren inat. **keçi yolu** dar yol. **keçileri kaçırmak** bunalıma girmek, delirmek. **Keçiye can kaygısı kasaba et kaygısı.** Kendi küçük çıkarını başkasının büyük zararından üstün tutanlar için söylenir. **Keçiyi yardan uçuran bir tutam ottur.** Aç gözlülük, çok büyük zararlar getirir. **Ahfeş'in keçisi gibi başını sallamak** söyleneni, anlamadığı halde onaylamak.

keçileşmek *(nsz) mec.* inatlaşmak, gereksiz direnmek.

keçilik,-ği *a.* direngenlik, inatçılık. **keçilik etmek** inatlaşmak, direnmekte ısrar etmek.

keçisağan *b. a. zool.* dağ kırlangıcı.

keçi sakal *b. s.* sakalı sadece çenesinde dik ve seyrek olarak bulunan.

keçi yolu *b. a.* dar yol, çığır, patika.

keder *a. Ar.* üzüntü, acı. **keder çekmek** üzüntü duymak. **keder vermek** kederlendirmek, üzmek.

kederlendirmek *(-i)* birinin üzülmesine neden olmak.

kederlenmek *(nsz)* üzülmek, sıkılmak, tasalanmak.

kederli *s.* üzüntülü, tasalı, acılı.

kedi *a. zool.* genel olarak evcil olan, yabanıl cinsi de bulunan, memeli, küçük bir hayvan. **kedi ciğere bakar gibi bakmak** çok istekli bakmak. **Kedi gibi.** Uysal, sokulgan, yumuşak. **kedi gibi dört ayak üstüne düşmek** en güç olaylardan bile zararsız kurtulabilmek. **kedi ile harara girmek** zararlı biriyle birliktelik yapmak. **kedi ile köpek gibi olmak** hiç geçinemez olmak. **kedi olalı bir fare tutmak** ilk kez başarılı bir işi yapmak. **Kedi yavrusunu yerken sıçana benzetir.** Kişi kötülük yaparken savunma yolunu da bulur. **Kedi yetişemediği ciğere murdar dermiş.** İnsanlar elde edemeyeceği şeyleri kötülerler. **kediye ciğer ısmarlamak** güvenilmeyecek birine bir şey bırakmak.

kedi balı *b. a.* kiraz, erik, kayısı gibi ağaçların gövdelerinden sızan akıntı.

kedibastı *b. a.* bir yüzeye, fırçayı aralıklı bastırarak tutkal sürme işi.

kedidili *b. a.* genel olarak dondurmanın yanında yenen bir çeşitk bisküvi

kedigözü *b. a.* **1.** taşıtların arkasında bulunan, kırmızı renkte işaret lâmbası **2.** yol kenarlarında ışık vurduğunda parlayan trafik işareti.

kefal *a. Yun. zool.* orta büyüklükte, çok pullu, beyaz etli bir deniz balığı.

kefalet, -ti *a. (kefa:let) Ar. huk.* bir kimsenin borcunu ödememesi durumunda tüm sorumluğu üzerine alma işi, kefillik.

kefaleten *be. (kefa:leten) Ar.* kefillik yoluyla.

kefaletname *b. a. (kefa:latna:me) Ar. Far.* kefillik senedi.

kefaret, -ti *a. (kefa:ret) Ar.* bir suçun Tanrı tarafından affı için verilen sadaka ya da tutulan oruç. **kefaretini ödemek** cezasını çekmek.

kefe *a. Ar.* terazinin gözlerinden her biri.

kefen *a. Ar.* gömülecek ölünün sarıldığı beyaz bez, kefin. **kefeni boynunda olmak** ölümden hiç korkmamak. **kefeni yırtmak** ağır bir hastalıktan kurtulmak. **kefenin cebi olmamak** ölürken bir şey götürülememek.

kefenlemek *(-i)* ölüyü kefene sarmak.

kefenlik,-ği *a. ve s.* kefen olarak kullanılmaya uygun *(bez).*

kefere *ç. a. Ar.* Müslüman olmayanlar, kâfirler.

kefil *a. (kefi:l) Ar.* bir borcu başkası adına üzerine alan kimse. **kefil göstermek** kefil bulmak. **kefil olmak** birinin borcunu üzerine almak.

kefillik,-ği *a.* kefalet, kefil olma.

kehanet, -ti *a. (keha:net) Ar.* bir olayın olacağını önceden bilme, kâhinlik.

kehle a. Ar. bit.

kehribar *a. Far.* **1.** süs eşyası yapımında kullanılan, açık sarıdan kızıla dek renkleri olan, yarı saydam, kolayca kırılır, taşıllaşmış reçine. **2.** *s.* bu maddeden yapılmış. **Kehribar balı.** Sarı bal. **Kehribar gibi.** Koyu sarı.

kehribarcı *a.* kehribardan değişik nesneler yapan kimse.

kek,-ki *a. İng.* yumurta, un ve şekerden yapılan, içine kuru üzüm gibi nesneler katılan, kakaolu, tatlı bir çörek.

kekâ *ünl. (ke'kâ:) Ne güzel. ne iyi!*

kekeç,-ci *s. hlk.* kekeme.

kekelemek *(nsz)* **1.** bazı heceleri yineleyerek ya da keserek konuşmak. **2.** *mec.* ne söyleyeceğini şaşırarak sözcükleri karıştırmak.

kekeme *s.* keke, kimi sözcükleri keserek ya da yineleyerek söyleyebilen.

kekemeleşmek *(nsz)* kekeme özelliği almak.

kekemelik,-ği *a.* kekeliyerek konuşma niteliği.

kekik,-ği *a. bot.* çiçeği bahar olarak kullanılan, odunsu saplı, yaprakları kokulu bir bitki.

kekikli *s.* üzerine kekik serpilmiş.

keklik-ği *a. zool.* **1.** güvercin büyüklüğünde, eti için avlanan, ayakları ve gagası kırmızı, boz alacalı renkli bir kuş. **2.** *mec.* güzel, alımlı kadın. **Keklik gibi.** Çok güzel, alımlı, edalı.

kekre *s.* ekşimsi. buruk tatta.

kekremsi *s.* **1.** az kekre olan. **2.** genzi yakan, buruk. 3. *mec.* yüzü asık.

kel *a. Fr. tıp* **1.** saç döken bir hastalık. **2.** *s.* hastalık nedeniyle saçı dökülmüş. **3.** *s.* doğuştan saçsız ya da yaşlılık nedeniyle saçları dökülmüş. **4.** *mec.* çıplak, bitkisiz *(doğa).* **5.** cılız *(bitki).* **Kel başa şimşir tarak.** Gereksinimi çok olduğu halde gösterişe ve özentiye düşenler için söylenir. **Kel kâhya.** İlgisiz olduğu işlere karışan. **Kel ölür sırma saçlı olur.** Öldükten sonra herkes iyiliklerini söyler. **keli görünmek** kusuru ortaya çıkmak. **keli kızmak** öfkelenmek. **keli körü toplamak** işe yaramaz-ları bir araya getirmek. **Kelin merhemi olsa başına sürer.** Onun başkasına yardım edecek durumu yok.

kelâm *a. (kelâ:m) Ar.* **1.** söz 2. söyleme, söz etme. **3.** Tanrı'nın varlığını ve İslâm dininin doğruluğunu konu alan bilim.

Kelâmıkadim *b. a. (kelâ:mıkadim) Ar.* Kur'an.

kelaynak,-ğı *b. a. zool.* dünyada yalnız Bilecik'de yaşayan, uzun gagalı, başı tüysüz bir kuş.

kelebek,-ği *a. zool.* **1.** dört kanatlı, kanatları değişik renklerde ve pullu olan uçucu böcek türünün genel adı. **2.** geviş getiren hayvanların karaciğerlerinde gelişen bir asalak ve bu asalağın yarat-

tığı hastalık. **3.** vida, somun gibi nesneleri kolaylıkla çevirebilmek için başlarına takılan kelebek biçiminde parça.

kelebek camı *b. a.* taşıtların ön camlarının yanlarında açılabilir, küçük cam.

kelebek gözlük,-ğü *b. a.* burna tutturulan, sapsız gözlük.

kelek,-ği *a.* **1.** ham kavun. **2.** ırmaklarda işleyen bir tür sal. **3.** *s.* kılsız: **4. kelek baş** *argo* aptal, sersem.

kelem *a. Far. bot.* lâhana. **2.** lâhananın sapının içinde çiğ olarak yenen bölüm.

kelep,-bi *a. hlk.* **1.** büyük iplik çilesi. **2.** demet, bağlam.

kelepçe *a. Far.* **1.** kaçmayı önlemek için kola takılan çelik halka. **2.** kablo, boru gib şeyleri bir yere tutturmak için kullanılan halka. **kelepçeye vurmak** bileklere kelepçe takmak.

kelepçelemek *(-i)* birinin bileklerine kelepçe takmak.

kelepçelenmek *(nsz)* kelepçe takılmak.

kelepçeli *s.* **1.** kelepçeli olan. **2.** kelepçe takılmış olan.

kelepir *a. ve s.* değerinden çok aşağı bir fiyatla alınan mal ya da hizmet. **kelepire konmak** bir nesneyi çok ucuza almak.

kelepirci *s.* kelepire düşkün olan.

keleplemek *(-i)* ipi kelep yapmak.

keleş *s.* **1.** yiğit, bahadır. **2.** çok yakışıklı ya da güzel. **3.** *hlk.* kel.

kelime *a. Ar.* anlamı olan. söz, sözcük. **Kelime hazinesi.** Söz varlığı, söz dağarcığı. **kelime oyunu yapmak** sözlerin söyleniş ya da anlam benzerliklerinden yararlanarak yapılan nükte. **Kelime vurgusu.** *dilb.* Kelimede bir hecenin diğer hecelerden daha baskılı okunması, **kelimeleri tartarak konuşmak** ne söylediğine özen göstermek. **Kelimenin tam anlamıyla.** Eksiksiz olarak. **Kelimesi kelimesine.** Hiç bir söz katılmadan ve çıkarılmadan.

kelle *a. Far.* **1.** baş, kafa. **2.** tane *(şeker).* **3.** ekinlerde başak. **Kelle götürür gibi.** Yersiz aceleyle. **kelle koşturmak** çok acele etmek. **kelle kulak yerinde** boylu boslu. **kellesini koltuğuna almak** ölümü göze almak. **kellesini uçurmak** kafasını keserek öldürmek. **kelleyi vermek** canını uğruna harcamak. **kellesini vurdurmak** öldürtmek.

kelli felli *b. s.* düzgün giyimli, olgun, gösterişli.

kellik,-ği *a.* **1.** kel olma durumu. **2.** bitkisiz, kıraç yer.

Keloğlan *öz. a.* **1.** Türk masallarında çok sık geçen bir kahraman adı. **2.** birinin yanına verilmiş öksüz çocuk.

kem *s. Far.* **1.** eksik, noksan. **2.** fena, kötü, **Kem göz.** Nazar değdiren göz. **kem gözle bakmak 1.** kötü niyetle bakmak. **2.** nazar eder gözle bakmak. **Kem söz sahibinindir.** Kötü söz söyleyene zarar verir.

kemal,-li *a. (kemā:l) Ar.* **1.** olgunluk, yetkinlik, erginlik. **2.** en yüce değer. **kemale ermek** her yönden olgunlaşmak.

Kemalist,-ti *a.* Atatürkçü.

Kemalizm *a.* Atatürkçülük.

keman *a. Far.* **1.** yay **2.** dört telli, yayık bir çalgı. **Keman gibi.** İnce ve düzgün.

kemancı *a.* keman yapan ya da çalan kişi.

kemane *a. (kema:ne) Far.* **1.** keman ya da kemençe yayı. **2.** bir çeşit halk çalgısı. **3.** delgi ya da torna çevirmede kullanılan yay biçiminde araç.

kemanî *a. (kema:ni:) müz.* alaturka müzikte keman çalan sanatçı.

kemankeş *a. Far.* okçu, ok atan.

kemençe *a. Far. müz.* kemandan küçük, yaylı, diz üzerine konarak çalınan, üç telli bir çalgı.

kemençeci *a.* kemençe yapan ya da çalan kimse.

kement,-di *a. Far.* **1.** hayvanları yakalamak için kullanılan, ucu ilmekli, uzun ip. **2.** idam için kullanılan yağlı ip.

kemer *a. Far.* **1.** kumaş, deri ya da metalden yapılan bel bağı. **2.** eteğin ve pantolonun bele gelen bölümü. **3.** yapılarda iki sütun ya da iki ayağı birleştiren bağlantı. **4.** tümseği olan: *kemer burunlu.* **Kemer bağlama.** Aile büyüğünün geline altın ya da gümüş kemer armağan etmesi. **kemeri dolu olmak** pek zengin olmak. **kemerini sıkmak** azla yetinmeye çalışmak.

kemerlemek *(-i)* çiltçilikte, dikişten sonra kitabın sırtını yuvarlak biçime getirmek.

kemerli *s.* **1.** üzerinde kemer olan. **2.** kemer biçiminde olan. **3.** tümsekli olan: *kemerli kaş.*

kemer patlıcanı *b. a. bot.* ince uzun bir çeşit patlıcan.

kemik,-ği *a.* **1.** *anat.* omurgalı canlıların çatılarını oluşturan sert organların genel adı. **2.** *s.* kemikten yapılmış: *kemik ağızlık.* **kemik atmak** *tkz.* susturmak için değersiz bir şeyle avutmak. **Kemik gibi.** Kuru, sert ve sağlam. **Kemik yalayıcı.** *mec.* İki yüzlü, yalaka. **Kemiğine kadar.** İyice. **kemikleri sayılmak** çok zayıflamak. **kemikleri sızlamak** *(ölü)* rahatsız olmak. **kemiklerini kırmak** aşırı derecede dövmek.

kemik doku *b. a. anat.* omurgalılarda iskeleti oluşturan bir bağ dokusu çeşidi.

kemikleşmek *(nsz)* **1.** kemik durumuna gelmek. **2.** *mec.* değişmez bir durum almak.

kemikli *s.* kemiği olan. **2.** iskeleti iyi gelişmiş. **3.** *mec.* çok sıska.

kemiksi *s. anat.* kemiğe benzeyen.

kemiksiz *s.* kemiğinden ayrılmış.

kemirgen *s.* kemirerek beslenen, kesici dişleri çok gelişmiş olan.

kemiriciler *ç. a. zool.* kemirgenler.

kemirmek *(-i)* **1.** sert bir nesneyi dişleri ile küçük küçük koparmak. **2.** aşındırmak, yemek. **3.** *mec.* bir şeyin içine girerek onu yıpratmak: *Kuşku, beyinimi kemiriyor.*

kemiyet, -ti *a. Ar.* nicelik, sayılarak belirlenebilen.

kem küm *b. be.* ilgisiz, anlamsız sözler. **kemküm etmek** anlamsız sözler söylemek.

kemlik,-ği *a.* kötülük. **kemlik etmek** kötülük yapmak.

kenar *a. Far.* **1.** bir nesnenin bitiş kısmı, kıyı. **2.** nesneyi çevreleyen çizgi. **3.** çevre süsleri. **4.** *mat.* bir geometrik biçimi sınırlayan çizgilerden her biri. **5.** merkezden uzak olan, kuytu, ıssız. **kenar gezmek** bir şeyden uzaklaşmak. **Kenar mahalle.** Kentin dış bölümleri. **kenara atmak** önemsememek, üstünde durmamak. **kenara çekilmek** hiçbir

şeye karışmamak. **kenarda kalmak** önemsiz bir duruma düşmek. **Kenarda köşede.** Önem verilmeyen her yerde. **Kenarın dilberi.** Kibarlığa özenen görgüsüz kadın.

kenarlı *s.* **1.** kenarı olan **2.** kenarı işlenmiş.

kenarlık,-ğı *b. a.* kenar bölümünü oluşturan nesne.

kenarortay *b. a.* **1.** üçgende her tepeden karşı kenarın ortasına indirilen doğru parçası. **2.** bir dökdörtgenin karşılıklı iki kenar ortasını birleştiren doğru parçası.

kendi *ad.* **1.** iyelik ekleri alarak kişilerin öz varlıklarını anlatmaya yarar: *Kendi evi. Gelen kendisiydi.* **2.** kişiler üzerinde direnildiğini anlatır: *Kendi söylesin.* **3.** başkalarının etkisi olmadığını belirtir: *Kendi söyledi.* **4.** o ya da onlar yerine kullanılır: *Kendi yok.* **5.** iyelik fikrini pekiştirir: *Kendi görüşünüz.* **gendi ağzıyla tutulmak** suçluluğu kendi sözüyle ortaya çıkmak. **kendi başına** kimseye danışmadan, tek başına çalışarak. **kendi derdine düşmek** başkasıyla ilgilenemeycek derecede sıkıntıda olmak. **Kendi düşen ağlamaz.** Yanlışlık yapanın sızlanma hakkı olmaz. **kendi göbeğini kendi kesmek** kendi sorunlarını kendisi çözmek. **kendi halinde bırakmak** ilişmemek. **kendi haline bırakmak** ilgilenmemek. **kendi havasına gitmek** bildiği gibi davranmak. **kendi kabuğuna çekilmek** kimseyle ilgilenmemek. **Kendi kendine.** Kimseye danışmadan, sormadan. **kendi kendini yemek** gizli gizli üzülmek. **kendi kuyusunu kendi kazmak** kendine zarar verecek davranışlarda bulunmak. **kendi söyler kendi dinler olmak** söylediği şeylere önem veren olmamak. **kendi yağıyla kavrulmak** kimseye muhtaç olmamak. **kendinde olmamak** aklı yerinde olmamak. **kendinden geçmek** bayılmak, duygulanmak. **kendine gelmek** aklı başına gelmek. **kendine kıymak** kendini öldürmek. **kendine mal etmek** benimsemek. **kendine yedirememek** yapılanı onur kırıcı saymak. **kendini anlamamak** kendini tutamamak. **kendini ateşe atmak** tehlikeli işlere girmek. **kendini atmak** hemen gitmek. **kendini beğenmek** kendini üstün görmek **kendini bırakmak** kendine özen göstermemek. **kendini bir şey sanmak** kendini çok değerli görmek. **kendini dar atmak** sıkıntıdan güçlükle kurtulmak. **kendini dev aynasında görmek** çok büyüklenmek. **kendini ele vermek** davranışlarıyla suçluluğunu belli etmek. **kendini göstermek** ortaya çıkmak. **kendini kaybetmek** bayılmak. **kendini paralamak** çok çaba göstermek. **kendini sıkmak** zora sokmak. **kendini toparlamak** kötü durumunu düzeltmek. **kendini tutamamak** kendine hakim olamamak. **kendini tutmak** dayanmak. **kendini vermek** aşırı ölçüde ilgilenmek, özen göstermek. **kendini yiyip bitirmek** bir konuda çok üzülmek, sıkılmak.

kendi beslek,-ği *b. s. biy.* besinini bağımsız olarak sağlayan, öz beslenen.

kendiliğinden *be.* **1.** kendi kendine olan. **2.** iradesiz olarak gerçekleşen. **3.** dış etki olmadan.

kendince, kendisince *be.* kendine göre, kendi bakımından.

kendinden *be.* kendi kendine, kendi aklından: *Kendinden yaratıyor.*

kendir *a. bot.* **1.** kenevir. **2.** *s.* kenevirden yapılmış olan.

kene *a. Far. zool.* koyun, köpek, keçi gibi hayvanlarda asalak olarak yaşayan küçük bir böcek. **kene gibi yapışmak** çıkarı için birinin peşini bırakmamak.

kenef *a. Ar.* **1.** ayakyolu. **2. s.** pis, kirli.

kenet,-di *a.* iki sert nesneyi bağlamaya yarayan, iki ucu sivri ve kıvrık metal parça. **kenet yapmak** iki nesneyi birbirine kenetlemek. **kenet gibi yapışmak** sıkı fıkı olmak, çok yakın dost olmak.

kenetlemek *(-i)* **1.** kenetle birbirine bağlamak. **2.** birbirine geçirerek bağlamak: *Ellerini kenetledi.* **3.** *mec.* açılamayacak biçimde birbirinin üzerine kapamak: *dudaklarını kenetlemek.*

kenetlenmek *(nsz)* **1.** aynı tutum ve davarnışı göstermek. **2.** açılamayacak biçimde birbirinin üzerine kapanmak.

kenetli *s.* **1.** kenedi olan. **2.** kenetlenmiş bulunan. **3.** *mec.* iç içe girerek sıkıca kapanmış.

kenevir *a. bot.* sapından çıkarılan liflerden, halat, çuval gibi örgüler yapılan bir bitki.

kent,-ti *a.* **1.** şehir. **2.** site.

kental,-li *a. Fr.* 100 kg ağırlığında bir ağırlık ölçüsü birimi.

kentçi *a.* kentçilik uzmanı, şehirci.

kentler arası *b. ve s.* şehirler arası.

kentleşmek *(nsz)* şehirleşmek.

kentli *s.* şehirli.

kentsel *s.* kentle ilgili, kente özgü.

kent soylu *b. a. ve s.* burjuva.

kep, -pi *a. İng.* **1.** sipersiz sapka, başlık. **2.** hemşirelerin giydikleri özel başlık. **3.** törenlerde kimi öğrencilerin ve öğretim üyelerinin giydikleri özel başlık.

kepaze *s. (kepa:ze) Far.* **1.** iyi nitelikte olmayan *(nesne).* **2.** utanmaz, arsız *(kimse).* **3.** değersiz, gülünç. **kepaze etmek** utanılacak duruma düşürmek. **kepaze olmak** gülünç duruma düşmek.

kepazelik,-ği *a.* gülünç olma, utanılacak durum.

kepçe *a. Far.* yiyecekleri karıştırmaya ve dağıtmaya yarayan, uzun saplı, yuvarlak, derin büyük kaşık. **2.** balık ve kelebek tutmaya yarayan ağ. **3.** kalıp dökümünde kullanılan, kepçe biçiminde kap. **4.** *s.* bir kepçenin alabildiği ölçü. **5.** ağır yükleri yüklemekte kullanılan iş makinesi. **Kepçe gibi.** Öne doğru açılmış kulak.

kepçe kuyruk, -ğu *b. s. argo* başkalarının sırtından geçinen.

kepçeleme *a. sp.* iki eli kepçe biçimine getirerek, düşmekte olan topu yere değmeden kurtarma oyunu.

kepçelemek *(-i)* **1.** kepçe ile yemeği aktarmak. **2.** *sp.* Kepçeleme oyunu yapmak.

kepek,-ği *a.* **1.** elenen undan elekte kalan kırıntılar. **2.** saçlı deride oluşan pulcuklar. **3.** *tıp* kimi deri hastalıklarında deriden dökülen kırıntılar.

kepekçi *a.* kepek satan kimse.

kepeklenmek *(nsz)* **1.** kepek oluşmak. **2.** susuz ve tatsız duruma gelmek *(meyve).*

kepekli *s.* **1.** içinde kepeği olan. **2.** üstünde kepek oluşmuş.

kepenek,-ği *a.* çobanların üzerlerine aldıkları keçeden yapılmış dikişsiz, kolsuz üst giysi. **Kepenek altında er yatar.** İnsanları giydikleriyle değerlendirmemelidir.

kepenk,-ği *a.* genellikle dükkânları kapatmak için kullanılan sac ya da tahtadan kanat. **Kepenkleri indirmek** işe ara vermek.

kepez *a. hlk.* **1.** yüksek dağ, tepe. **2.** dağların kuytu yerleri. **3.** gelin başlığı. **4** tavuk gibi kimi hayvanların ibikleri ya da başlarındaki tüyler.

keramet,-ti *a. (kera:met) Ar.* **1.** şaşkınlık uyandıracak durum. **2.** olağanüstü durum. **kerameti kendinden bilmek** verimi kendi çabasından saymak. **keramette bulunmak** şaşılacak durumlar yaratmak.

kerametli *s.* doğaüstü yeteneklere sahip.

kerata *a. Yun.* ayakkabı çekeceği.

kere *a. Ar.* sefer, kez, defa, yol.

kerem *a. Ar.* **1.** *a. Ar.* **1.** soyluluk, ululuk, büyüklük. **2.** iyilik. **kerem etmek** iyilikte bulunmak.

kereste *a. (kere'ste) Far.* **1.** doğramacılıkta ve yapıcılıkta kullanmaya uygun; işlenmiş ağaç ürünü. **2.** *mec.* kaba, görgüsüz kimse.

keresteci *a.* kereste satan kimse.

kerestecilik,-ği *a.* kereste alıp satma işi.

kerestelik, -ği *s.* kereste yapılmaya uygun.

kerevet,-ti *a. Yun.* üzerine oturulan yüksekçe yer, seki, sedir.

kerevit,-ti *a. Yun. zool.* tatlı sularda yaşayan bir tür eklem bacaklı.

kereviz *a. Far. bot.* kökleri ve yaprakları sebze olarak kullanılan, kokulu bir bitki.

kerhen *be. Ar.* **1.** iğrenerek, tiksinerek. **2.** gönülsüz olarak, istemeyerek.

kerim *s. Ar.* **1.** asil, soylu **2.** cömert, eli açık.

keriz *a. Far.* **1.** pislik, çirkef. **2.** *argo* kumar. **3.** *argo* kolayca aldatılan.

kermes *a. Fr.* **1.** yardım için yapılan toplantı. **2.** küçük yerleşim yerlerinde bayramlar ya da panayırlarda yapılan eğlenceli toplantı.

kerpeten *a. Ar.* **1.** bazı şeyleri çekmek ya da sıkmak için kullanılan bir araç. **2.** diş çekiminde kullanılanılan araç.

kerpiç,-ci *a.* **1.** saman ve balçığı karıştırarak yapılan ilkel tuğla. **2.** *s.* kerpiçten yapılmış: *kerpiç duvar.* **kerpiç dökmek** kerpiç yapmak. **Kerpiç gibi.** Çok kuru ve sert.

kerpiççi *a.* kerpiç yapan ya da satan kimse.

kerpiçleşmek *(nsz)* çok kuru ve sert bir biçim almak.

kerrat,-tı *a. (kerra:t) Ar.* birçok kez **Kerrat cetveli.** Çarpım tablosu.

kerte *a.* **1.** çentik. **2.** kertik, **3.** *mec* derece. **kertesine gelmek** tam zamanını bulmak. **kertesine getirmek** en uygun zamanını seçmek.

kertenkele *a. zool.* uzun yapılı, sivri kuyruklu, çevik, küçük bir sürüngen.

kerteriz *a. Yun.* **1.** bir yerin pusula derecelerine göre bulunduğu yön.

kertik,-ği *s.* **1.** kertilmiş olan. **2.** çentik, iz, gedik. **Kertik kertik.** Kertiklerle dolu.

kertiklemek *(-i)* bir nesnede kertikler açmak.

kertmek *(-i)* bir nesnede kertik açmak, çentmek. **2.** sertçe sürtünmek.

kervan *a. Far.* **1.** mal taşıyan yük hayvanı dizisi. **2.** *mec.* topluca, birbiri ardınca gelen varlıklar. **kervana katılmak** bir topluluğa girmek.

kervanbaşı *b. a.* kervanı yöneten kimse.

kervancı *a.* kervan sahibi ya da kervan güden kişi.

Kervankıran *b. a. astr.* Çulpan yıldızı.

kervansaray *b. a. Far.* kervanların konaklaması için yapılan büyük han.

kes *(I) a. hlk.* yakacak olarak kullanılan iri saman.

kes *(II) a.* ayak bileklerini içine alan kapalı spor ayakkabısı.

kesafet, -ti *a. (kesa:fet) Ar.* **1.** sıklık, çokluk. **2.** yoğunluk. **3.** donukluk, bulanıklık.

kesat,-ğı *a. Ar.* **1.** alış verişte durgunluk. **2.** kıtlık, yokluk.

kesatlık,-ğı *a.* kıtlık günleri, yokluk.

kese *(I) a. Ar.* **1.** içine para konulan, çepte taşınabilecek biçimde küçük torba. **2.** bazı nesnelerin üzerine geçirilen torba. **3.** yıkanırken kullanılan cep biçiminde özel yapıda bez. **4.** *mec.* bir kişinin varlığı. 5. *s.* kese tutarında olan: *beş kese altın.* **6.** bazı organizma boşlukları. **kesenin ağzını açmak** bol bol para harcamak. **kesenin dibi görünmek** varlık tükenmek. **Kesenize bereket.** Kazancınız çok olsun. **kesesi elvermemek** varlığı yeterli olmamak. **kesesine bir şey girmemek** yarar sağlayamamak. **kesesine güvenmek** varlığına güvenmek. **keseye davranmak** ödemek istemek.

kese *(II) a. ve s.* kısa, kestirme *(yol).*

kesedar *a. (keseda:r) Far.* **1.** bir kimsenin parasal işlerini yöneten kimse. **2.** eskiden esnafın gelirlerini toplayan kimse.

kesek,-ği *a.* **1.** toprak işlenirken tarım araçlarının kaldırdıkları iri toprak parçası. **2.** bir yere dikmek üzere otuyla birlikte çıkarılan çayır parçası.

kese kâğıdı *b. a.* içine bir şeyler konmak üzere kâğıttan yapılmış kese biçiminde torba.

keselemek *(-i)* kirleri çıkarmak için vücudu keseyle ovmak.

keselenmek *(nsz)* **1.** keseyle yıkanmak. **2.** kendini keselemek.

keseletmek *(-e,-i)* keselemek eylemini yaptırmak.

kesen *s.* **1.** kesme eylemini yapan. **2.** *a. mat.* bir geometrik biçimi kesen doğru.

kesene *a.* **1.** yazılı anlaşma, sözleşme. **2.** toptan alınan iş, götürü.

kesenek,-ği *a.* memur aylıklarından belli bir oranda kesilen para. **keseneğe vermek** bir şeyin gelirini götürü olarak satmak.

keser *a.* bir yanı ağaç yontmaya, diğer yanı çivi çakmaya yarayan, kısa saplı, çelikten bir marangoz aracı.

kesici *s.* **1.** kesme işi yapan: *yol kesici.* **2.** kasaplık hayvanları kesen kimse. **3.** *s.* kesme işlerinde kullanmaya uygun.

kesici diş *b. a. anat.* çenelerin ön taraflarında bulunan, yiyecekleri kesmeye yarayan, yassı, keskin dişlerden her biri.

kesif *s. Ar.* **1.** yoğun. **2.** saydam olmayan. **3.** sık, kalın, koyu.

kesik, -ği *s.* **1.** kesilmiş bulunan. **2.** bozulmuş: *kesik süt.* **3.** yağsız peynir, çökelek. **4.** kısa. **5.** kupür. **6.** *a.* kesilmiş yer.

kesik kesik *be.* ara vererek ve kısa kısa.

kesikli *s.* **1.** kesiği olan. **2.** *fiz.* aralıklarla olan: *kesikli akım.*

kesiksiz *s.* sürekli, devamlı, aralıksız.

kesilmek *(nsz)* **1.** kesmek işi yapılmak. **2.** gücü kalmamak, bitkinleşmek. **3.** benzemek, dönmek: *Aslan kesildi.* **4.** dinmek: *Rüzgâr kesildi.*

kesim *a.* **1.** kesmek eylemi. **2.** kısım, bölüm. **3.** bölge. **4.** kesme zamanı: *ders kesimi.* **5.** biçme, biçim verme. **6.** endam, boy bos.

kesim evi *b. a.* mezbaha, kanara.

kesimlik, -ği *s.* kesmeye uygun *(hayvan).*

kesin *s.* şüphesiz, değişmez. **Kesin bilgi.** Kesinlikle doğru olan bilgi. **Kesin olarak.** Kesinlikle, değişmemek üzere.

kesinleşmek *(nsz)* **1.** kesin bir durum almak. **2.** *huk.* yürürlüğe girmek.

kesinleştirmek *(-i)* kesin duruma getirmek.

kesinlik, -ği *a.* kesin olma durumu.

kesinlikle *be.* kesin olarak, mutlaka.

kesinti *a.* **1.** kesilen parça, kırpıntı. **2.** işin bir süre için durması, ara. **3.** ödenen bir paradan bir nedenle kesilen kısım. **kesintiye almak** alay etmek. **kesintiye uğramak** bir süre için durmak.

kesintili *s.* **1.** ara verilerek yapılan. **2.** kesintisi olan: *kesintili yolluk.*

kesintisiz *s.* **1.** aralıksız . **2.** kesinti yapılmadan ödenen.

kesir, -sri *a. Ar. mat.* bir birimin bölündüğü eşit parçalardan birini ya da birkaçını gösteren sayı: *beşte bir, çeyrek.*

kesirli *s.* kesir niteliğinde olan. **kesirli sayı** kesir gösteren sayı.

kesişen *s. mat.* bir nokta ya da çizgi üzerinde birbirini kesip geçen *(çizgi-düzlem): kesişen düzlemler.*

kesişmek *(nsz, -le)* **1.** birbirini kesmek. **2.** alış verişte bir fiyatta uyuşmak. **3.** *argo* bakışarak anlaşmak. **4.** *mat.* bir nokta ya da çizgi üzerinde birbirine kavuşmak.

kesit, -ti *a.* **1.** bir nesne, eni ya da boyunca kesildiğinde ortaya çıkan yüzey. **2.** toplumun bir bölümü, kesim. **3.** *mat.* bir cisim düz olarak kesildiğinde beliren düzelemin biçimi.

keski *a.* **1.** yontmaya yarayan keskin çelik araç. **2.** sac ve demir gibi nesneleri vurarak kesmekte kullanılar araç.

keskin *s.* **1.** iyi kesen, çok kesici **2.** *mec.* sert, etkili. **3.** *mec.* görevini iyi yapan: *keskin atıcı.* **4.** tiz *(ses).* **Keskin sirke küpüne zarar.** Öfkeli kimsenin zararı kendinedir. **Keskin zekâ kerameteten kıç attırır.** *tkz.* Keskin zekâ kerametten çok üstündür.

keskinleşmek *(nsz)* keskin bir özellik kazanmak.

keskinleştirmek *(-i)* keskinlik kazandırmak.

keskinletmek *(-i)* keskin duruma getirmek.

keskinlik,-ği *a.* keskin olma, kesme özelliği.

kesme *a.* **1.** kesmek eylemi. **2.** teneke gibi nesneleri kesmeye yarayan araç. **3.** lokum. **4** *s.* küp biçiminde ya da köşeli kesilmiş olan: *kesme şeker.* **7.** *s.* kesin, değişmez: *kesme ücret.* **Kesme işareti.** Özel adların sonlarına getirilen takıları ayırmaya yarayan işaret.

kesmece *be.* **1.** kesip bakarak *(kavun, karpuz).* **2.** hepsi aynı fiyattan.

kesmek *(-i)* 1. bir nesneyi kesici bir araçla parçalara ayırmak. **2.** dibinden ayırmak. **3.** parçalarak ayırmak: *patates kesmek.* **4.** yaralamak: *Elini kesmiş* **5.** ucunu almak: *bıyık kesmek.* **6.** başını gövdesinden ayırmak. 7. kararlaştırmak: *Zamanını kesmedik.* **8.** vermeyi durdurmak: *Suyu kestiler.* **9.** geçişi önlemek: *Yolu kestik.* **10.** susmak: *Sesi kesti.* **11.** bölmek, ayırmak. **12.** kötülemek. **kesip atmak** kesin olarak bitirmek. **kesip biçmek 1.** ağzına geleni söylemek **2.** korkutmaya çalışmak. **kestiği tırnak olamamak** değeri ondan çok aşağı olmak.

kesme şeker *b. a.* küp biçiminde ya da köşeli yapıda olan şeker.

kesmik,-ği *a .hlk.* **1.** kesilmiş sütün koyu bölümü. **2.** başakla karışık iri saman. **3.** taş biçimine girmiş toprak parçası.

kesp,-bi *a. Ar.* kazanma. **kesbetmek** kazanmak, elde etmek.

kestane *a. (kesta:ne) Yun. bot.* **1.** kerestesi doğramacılıkta kullanılan bir orman ağacı. **2.** bu ağacın hoş lezzetli meyvesi **3.** *s.* bu renkte olan. **Kestane dorusu.** Açık kahve at rengi, doru. **Kestane çıkmış da kabuğunu beğenmemiş.** Yetiştiği çevreyi ve yakınlarını hor görenler için söylenir.

kestane kabağı *b. a. bot.* helva kabağı.

kestane şekeri *b. a.* kestanenin şekerle kaynatılması yoluyla yapılan bir tür tatlı, şekerleme.

kestirme *a.* **1.** kestirmek işi. **2.** *s.* kısa yol, kese. **2.** kısa yoldan anlatan: *kestirme yanıt.* **3.** *be.* özel olarak, kısaca: *Kestirmeden git.*

kestirmeden *be.* kısa yoldan. **kestirmeden gitmek** kese yoldan gitmek

kestirmek *(-i,-e)* **1.** kesmek eylemini yaptırmak. **2.** tahmin etmek. **3.** kesilmesini sağlamak **4.** karar vermek. **5.** *(nsz) mec.* kısa bir an uyumak, uyuklamak. **kestirip atmak** anında, söyleyeceklerini söylemek.

keş *a.* **1.** yağı alınmış yoğurttan yapılan bir çeşit peynir, çökelek.

keşen *a. hlk.* zincirden yapılmış bağ ve ayak kösteği.

keşfetmek *(-i)* bilinmeyen bir şeyi bulmak.

keşide *a. (keşi:de) Far.* çekme, çekiliş *(banka, piyango).*

keşif,-şfi *a. Ar.* **1.** açma, ortaya çıkarma. **2.** bilinmeyen bir şeyin ortaya çıkarılması, bulunması **3.** bir olayı yerinde inceleme yapma. **4.** *mec.* bir şey hakkında önceden sezişte bulunma.

keşik,-ği *a. Moğ.* nöbet, sıra.

keşikleşmek *(nsz,-le) hlk.* sırayla çalışmak. nöbetleşmek.

kesiş *a. Far.* hiç evlenmemiş papaz, karabaş.

keşişhane *b. a. (keşişha:ne) Far.* manastır.

keşişleme *a.* **1.** güneydoğu yönünden esen yel, akça yel **2.** pusulada güneydoğu yönünü gösteren uç.

keşke *be. bağ. Far.* ne olurdu, keşki: *Keşke gelseydi.*

keşkek,-ği *a. Far.* dövülmüş buğdayla yapılan etli bir yemek.

keşki *bağ. be. Far.* keşke.

keşkül *a. Far.* sütle yapılmış bir tür tatlı.

keşmekeş *a. Far.* karışıklık, pek karışık.

ket, -ti *a.* engel. **ket vurmak** güçleştirmek, engel olmak.

ketçap, -pı *a. İng.* domates sosu.

kete *a. hlk.* külde ya da fırında pişirilen yağlı bir çeşit çörek.

keten *a. Ar. bot.* **1.** lifleri dokumacılıkta kullanılan bir bitki. **2.** *s.* bu bitkinin liflerinden yapılmış.

keten helvası *b. a.* kavrulmuş şekerden yapılan, pamuk görünümünde bir çeşit helva.

kethüda *a. (kethüda:) Far.* zenginlerin ya da devlet büyüklerinin hizmetinde çalışan kimse, kâhya.

ketum *s. (ketu:m) Ar.* ağzı sıkı, sır saklayan. **ketum olmak** sır saklamak.

ketumiyet, -ti *a. (ketu:miyet) Ar.* ağzı sıkılık, açmaz-lık, sırcılık.

ketumluk,-ğu *a. Ar.* açmazlık, sırcılık, ağzı sıkılık.

kevgir *a. Far.* **1.** uzun saplı, yayvan ve delikli kepçe. **2.** her çeşit süzgeç.

kevser *öz. a. Ar.* Cennet'de bulunduğuna inanılan kutsal su. **Kevser gibi.** Lezzetli, hoş *(içecek).*

keyfetmek *(nsz)* eğlenceli ve hoş zaman geçinmek.

keyfî *s. (keyfi:) Ar.* **1.** isteğe bağlı olan. 2. *mec.* yola, yönteme uymayan.

keyfilik,-ği *a.* isteğe bağlı olma, genel kurallara bağlı olmama.

keyfince *be.* dilediğince, istediğin gibi.

keyfiyet,-ti *a. Ar.* **1.** nitelik **2.** durum.

keyif,-yfi *a. Ar.* **1.** sağlık, esenlik. **2.** canlılık, iç rahatlığı. **3.** istek, zevk. 4. hoş zaman geçirme. **5.** kuralsız, yolsuz istek.**6.** *argo* esrar. **keyif çatmak** istediği gibi yaşamak. **Keyif ehli.** Rahatına düşkün. **keyif sormak** hal hatır sormak. **keyif sürmek** rahatça yaşamak. **keyif vermek** neşelendirmek, sarhoş etmek. **keyfi bilmek** ne isterse onu yapmak. **keyfi gelmek** neşelenmek. **keyfi kaçmak** neşesi kaçmak. **Keyfi sıra.** Kendi isteğine göre. **keyfi yerinde olmak** sağlığı yerinde olmak. **keyfinden dört köşe olmak** çok kıvanç duymak. **keyfine gitmek** isteğine göre davranmak. **keyfini çıkarmak** bir şeyden tat almak. **keyfini kaçırmak** üzmek. **keyfinin kâhyası olmamak** karışmaya hakkı bulunmamak.

keyiflenmek *(nsz)* keyifli duruma gelmek.

keyifli *s.* neşeli, keyfi yerinde

keyifsiz *s.* **1.** biraz rahatsız **2.** neşesiz, kırgın.

keyifsizlenmek *(nsz)* bir parça rahatsız olmak.

keyifsizlik,-ği *a.* keyifsiz olma durumu, kırgınlık.

kez *a.* kere, defa, sefer.

keza *bağ. (keza:) Ar.* aynı, aynı biçimde: *Buz soğuk, kar keza.*

kezzap, -bı *a. Ar.* nitrik asidin halk arasında adı.

kıble *a. Ar.* **1.** namazda dönülen yön. **2.** güneyden esen yel. **3.** *mec.* yardım istenilen yer.

kıç, -çı *a. tkz.* **1.** kuyruk sokumu bölgesi, popo, makat. **kıç atmak** çok istemek. **2.** bacak, ayak. **3.** arka taraf *(deniz taşıtları).* **4.** *s.* arkada olan. **kıç attırmak** ondan üstün olmak. **kıç üstü oturmak** umduğuna ulaşamamak. **kıçı kırık** önemsiz, değersiz. **kıçına tekmeyi atmak** kovmak, işten atmak. **kıçına bakarak** olumlu sonuç alamayarak. **kıçını yırtmak** tüm gücüyle uğraşmak. **Kıçtan bacaklı.** Çok kısa boylu.

kıçın kıçın *be. hlk.* geri geri. **kıçın kıçın gitmek** geri geri gitmek.

kıdem *a. Ar.* **1.** bir görevde eskilik **2.** bir görevde geçirilen süre. **Kıdem ödeneği.** Belirli bir süre çalıştıktan sonra işten ayrılan işçiye ödenen para.

kıdemli *s.* bir işte çalışma süresi çok olan

kıdemsiz *s.* bir işte az çalışmış ya da yeni başlamış olan.

kıdım kıdım *be. hlk.* azar azar.

kıkırdak, -ğı *a. anat.* kemik kadar dayanıklı olmayan, esnek, dayanıklı, bükülgen, bağ dokusu.

kıkırdak doku *b. a. anat.* eklem yerlerinde bulunan katı, esnek, saydam doku.

kıkırdaklı *s.* yapısında kıkırdak bulunan.

kıkırdamak *(nsz)* kıkır kıkır sesleri çıkararak gülmek. **2.** çok üşümek. **3.** soğuktan donmak. **4.** *argo* ölmek.

kıkır kıkır *be.* içten gelerek, sesli sesli. **kıkır kıkır gülmek** içten gelerek, sesli sesli gülmek.

kıl *a.* canlıların derileri üzerinde çıkan ipliksi uzantı. **2.** keçi tüyü. **3.** *s.* keçi tüyünden yapılmış ya da dokunmuş olan. **Kıl gibi.** İncecik. **kıl kalmak** çok az kalmak. **kıl payı** çok az. **kılı kıpırdamamak** aldırmamak, umursamamak. **kılı kırk yarmak** önemle üstünde durmak. **kılına dokunmamak** hiçbir zarar vermemek. **kılını kıpırdatmamak** en küçük bir tepki göstermemek.

kılağı *a.* kesici bir aracın kesici yanına yapışan çok ince çelik parçaları. **kılağısını almak** kesici aracı kayış ya da bileği taşıyla keskinleştirmek.

kılağılamak *(-i)* kesici araçları kılağılayarak kezkinliğini artırmak.

kılağılı *s.* kılağılınarak keskinliği artırmış.

kılavuz *a.* **1.** yol gösteren, rehber. **2.** yol gösteren şey: *turist kılavuzu.* **3.** evlenecek kız ya da erkeğe eş bulan kimse. **4.** fikir ve düşünce yönünden önderlik eden kimse. **5.** boru içine yiv açmakta kullanılan araç.

kılavuzluk, -ğu *a.* **1.** kılavuzun işi, rehberlik **2.** *den.* bir gemiyi limana sokma ya da çıkarma işi. **kılavuzluk etmek** yol göstermek.

kılcal *s.* çok ince, kıla benzeyen. **Kılcal damar.** Tüm dokularda bulunan ince damar.

kılçık, -ğı *a. zool.* **1.** genellikle balıklarda bulunan, ince küçük kemik. **2.** kimi

bitkilerde bulunan sert ve uzun, kıl biçiminde lif. **kılçık atmak** *tkz.* birinin işini karıştırmak, bozmak.

kılçıklı 1. kılçığı bulunan. 2. *mec.* çapraşık, karışık.

kıldırmak *(-i,-e)* namaz kılmasını sağlamak.

kılıbık, -ğı *s.* karısının aşırı baskısı altında bulunan.

kılıbıklaşmak *(nsz)* kılıbık davranışlar göstermek.

kılıbıklık,-ğı *a.* karısının aşırı etkisinde kalma. **kılıbıklık etmek** kılıbıkça davranışlarda bulunmak.

kılıç,-cı *a.* 1. düz, uzun, ucu sivri, iki yüzü de keskin, çelikten bir silâh. 2. saban ökçesini oka bağlayan ağaç. **kılıç çekmek** düşmana saldırmak. **Kılıç kınını kesmez.** Kişi yakınlarına zarar vermez. **kılıç kuşanmak** kılıcı taşımak ve kullanmak beceri ve yetkisini kazanmak. **kılıç oynatmak** egemen olarak yaşamak. **kılıç üşürmek** kılıç çekerek saldırmak. **kılıcı kınına koymak** savaşı bırakmak. **kılıçtan geçirmek** topluca insan öldürmek. **Demokles'in kılıcı.** Çok yakın tehlike.

kılıç bacak, -ğı *b. a.* çarpık bacaklı

kılıçhane *b. (kılıçha:ne) a.* kılıç yapılan atelye.

kılıçlama *a.* 1. kılıç çalma işi. 2. *be.* çaprazlama. **kılıçlama kaçmak** yan yan koşarak gitmek.

kılıçlamak *(-i)* kılıçtan geçirmek, kılıçla çok sayıda insanı öldürmek.

kılıç oyunu *b. a. sp.* kılıç tipi araçlarla yapılan spor, eskrim.

kılıf *a. Ar.* 1. bir nesneyi korumak için üzerine geçirilen yumuşak kap. 2. *mec.* yolsuz bir işe karşı gösterilen uydurma gerekçe. **kılıfına uydurmak** yöntemine uygun bir biçim vermek.

kılıflamak *(-i)* kılıfa koymak, kılıf geçirmek.

kılıflı *s.* kılıf içinde bulunan ya da kılıfı olan.

kılık,-ğı *a.* 1. giyim, giyiniş, üst baş. 2. kişininin dış görünüşü. **Kılık kıyafet.** Üst baş, dış görünüş. **Kılık kıyafet köpeklere ziyafet.** Kötü ve tiksindirici bir biçimde giyinmiş. **kılık kıyafeti düzmek** yeni giysiler almak. **kılığına çeki düzen vermek** giyinişine özen göstermek. **kılığına girmek** bir şeye benzemek. **kılıktan kılığa girmek** sık sık düşünce ve görüş değiştirmek.

kılıklı *s.* 1. güzel, temiz, bakımlı. 2. bir kimse huyunda olan, ona özenen. **Kılıklı kıyafetli.** Temiz ve düzgün giyinmiş.

kılıksız *s.* özenli, düzgün giyinmemiş, dağınık.

kılıksızlaşmak *(nsz)* kılık kıyafeti kötü duruma gelmek.

kılkıran *a. b.* saçkıran hastalığı.

kılkuyruk, -ğu *b. a. zool.* sivri kuyruklu, tüyleri ak ve yeşil karışımı renkte, gagası, ayakları mavi bir kuş. 2. *s. mec.* sakalı bıyığı çıkmak.

kıllanmak *(nsz)* 1. bir canlının kılları çıkmak. 2. *mec.* sakalı, bıyığı çıkmak.

kıllı *s.* kıllarla kaplı, kılları olan.

kılmak,-ar *(yar)* 1. etmek, yapmak. 2. yerine getirmek *(namaz).*

kımıl *a. zool.* vücudu kalkana benzeyen, ekinlerin sap, yaprak, çiçek ve başaklarını emerek zarar veren bir böcek.

kımıldamak *(nsz)* **1.** yerinden azca oynamak. **2.** yerinde hafifçe hareket etmek.

kımıldatmak *(-i)* yerinden biraz oynatmak.

kımıltı *b. a.* yavaş ve sürekli kımıldama.

kımız *a.* kısrak sütünden mayalanarak yapılan az alkollü bir Türk içkisi.

kımkım *s. hlk.* **1.** ağır ağır konuşan. **2.** ağır hareket eden. **kımkım etmek** oyalanmak, ağır ağır çalışmak.

kın *a.* **1.** bıçak, kama gibi kesici araçların kabı. **2.** *bot.* buğday gibi bazı bitkilerde, yapraklarda sapın bir bölümünün geniş dış kısmı.

kına *a. Ar.* kına ağacından elde edilen, saç ve elleri boyamakta kullanılan bir toz. **Kına gibi.** Çok ince. **kına yakmak** saç ya da elleri kına ile boyamak. **kınalar yakmak** bir kimsenin kötü durumuna çok aşırı sevinmek.

kınacık,-ğı *a.* tahılların sap ve yapraklarında oluşan bir çeşit pas hastalığı.

kına gecesi *b. a.* düğünden bir gece önce, kız evinde kadınların yaptıkları eğlence.

kınakına *b. a. bot. İsp.* asıl yurdu Güney Amerika olan, kabuğundan kinin çıkarılan bir ağaç. **2.** bu bitkiden yapılan içecek.

kınalama *a.* ellere kına yakma, kına sürme.

kınalamak *(-i)* kına yakmak, kına ile boyamak.

kınalı *s.* **1.** kınayla boyanmış olan. **2.** kına renginde olan.

kınama *a.* ayıplama. **Kınama cezası.** Bir iş yerinde ya da okulda çalışan birinin kurallara uymadığını bildiren ceza.

kınamak *(-i)* yapılan bir şeyin kötü olduğunu, yapana söylemek, ayıplamak.

kın kanat *b. a. zool.* kın kanatlı böceklerde gövdeyi korumakla görevli, çok sert yapıda birinci çift kanadı.

kınlamak *(-i)* bir nesneye kın yapmak ya da kınına koymak.

kınnap,-bı *a. Ar.* sicim.

Kıpçak *öz. a. tar.* XI ve XV asırlar arasında Volga ırmağıyla Ural dağları arasında yaşamış bir Türk boyu, Kuman.

Kıpçakça *öz. a.* Kıpçak dilli.

kıpık,-ğı *s.* yarı kapalı *(göz)*. **Kıpık gözlü.** Gözleri yarı kapalı olan.

kıpırdak,-ğı *s.* yerinde duramayan, çok hareketli.

kıpırdanma *a.* yavaşça hareket etme.

kıpırdamak *(nsz)* sürekli ve yavaş yavaş oynamak.

kıpırdaşmak *(nsz)* kıpır kıpır etmek, kıpırdamak.

kıpırdatmak *(-i)* kımıldatmak, yerinden oynatmak.

kıpır kıpır *s. ve be.* **1.** sürekli ve aralıksız kıpırdayarak. **2.** çalışkan, çok hareketli.

kıpırtı *a.* sürekli ve yavaş kımıldanma, kımıltı.

kıpırtılı *a.* sürekli ve yavaş kımıldanma, kımıltı.

kıpıştırmak *(-i)* göz kapaklarının sık sık ve üst üste açıp kapamak.

kıpkırmızı *s.* çok parlak kırmızı, iyice kırmızı. **kıpkırmızı kesilmek** bir nedenle, yüzü çokça kızarmak.

kıpkızıl *s.* **1.** çok kızıl **2.** *mec.* koyu, aşırı: *kıpkızıl âşık.*

kıpmak,-ar *(-i)* gözlerini sık sık açıp kapamak, kırpmak.

Kıptî *öz. a. (kıpti:) Ar.* **1.** Mısırlı. **2.** Çingene.

kır *a.* **1.** akla az oranda karanın kırışmasından oluşan renk. **2.** *s.* bu renkte olan. **3.** *a.* kent ve kasaba dışında kalan, genellikle boş ve geniş alan. **4.** ağaç, bitki örtüsü bakımından boş olan yer. **Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan.** Kişi arkadaşlarının etkisinde kalır. **saçlarına kır düşmek** kırlaşmaya başlamak. **Kır çiçeği.** Kırlarda yetişen çiçek. **Kır eğlencesi.** Kırlarda yapılan eğlence. **Kır gerillası.** Kent dışında eylem yapan yasa dışı eylemci. **Kır kahvesi.** Kırda bulunan küçük çay evi.

kıraat,-tı *a. Ar.* **1.** okuma **2.** okuma kitabı. **3.** Kuran'ı kuralına göre okuma. **kıraat etmek** okumak.

kıraathane *b. a. (kıraatha:ne) Ar.* kahve, kahvehane.

kıraç,-cı *s.* verimsiz, sulanamayan, bitek olmayan *(toprak).*

kıraçlaşma *a.* ekilmez, verimsiz duruma gelme *(toprak).*

kıraçlaşmak *(nsz)* verimsiz, ekilmeyen bir duruma gelmek *(toprak).*

kıraçlık,-ğı *a.* verimsiz, kıraç yer.

kırağı *a.* yapraklar üzerinde oluşan ince buz oluşumu. **kırağı çalmak** kırağı, dondurup bozmak. **kırağı düşmek** kırağı olşumak.

kırağılı *s.* kırağı düşmüş olan.

kıran 1. *a.* kırmak eylemini yapan. **2.** *a.* çok öldürücü hastalık, afet. **3.** *hlk.* kenar, uç, çevre. **4.** bitkisiz toprak, kıraç. **5.** iki akarsu arasında kalan dağ sırtı, tepe.

kıranta *a. İt.* **1.** saçları kıralmaya başlamış orta yaşta erkek. **2.** ağırbaşlı, bakımlı, özenli, yaşlı erkek. **3.** *s.* kıralmış *(saç, sakal).*

kırat,-tı *a. Ar. Yun.* **1.** elmas, zümrüt gibi değerli madenlerin tartısında kullanılan ölçü birimi. **2.** *mec.* nitelik, değer, kıymet.

kırbaç,-cı *a.* bir değneğin ucuna kıl, deri gibi şeyler bağlanarak yapılan bir tür vurma aracı.

kırbaçlamak *(-i)* kırbaçla birine vurmak.

kırbaçlanmak *(nsz)* kırbaçla dövülmek.

kırç,-çı *a.* kışın, sisli havalarda ağaç dallarını, kuru otları, ve arazi çıkıntılarını kaplayan buz oluşumu.

kırçıl *s.* kır renkli, kırlaşmaya başlamış.

kırçıllaşmak *(nsz)* kırçıl bir renk almak.

kırdırmak *(-i,-e)* bir şeyi kırma eylemini yaptırmak.

kırdırtmak *(-i,-e)* **1.** kırma eylemini başkasına yaptırmak. **2.** birine düşük fiyat verdirmek. **3.** bir ticaret senedini ödeme günü gelmeden, daha düşük bir fiyatla birine satmak.

kırgın *s.* **1.** gücenmiş, gönlü kırılmış olan. **2.** *a. hlk.* toplu ölümlere neden olan salgın hastalık.

kırgınlık,-ğı *a.* **1.** gücenmişlik, dargınlık. **2.** hafif hastalık, kırıklık.

Kırgız *öz. a.* Kırgızistan'da yaşayan bir Türk boyu, bu boydan olan kimse.

Kırgızca *öz. a.* Kırgız dili.

kırıcı *s.* **1.** kırmak işiyle uğraşan **2.** *mec.* incitici, kaba, sert. **3.** toplu ya da bireysel bir hareketi engelleyici **4.** bono, senet gibi değerli kâğıtları ödeme gününden önce, düşük fiyatla alan.

kırıcılık,-ğı *a.* **1.** kırıcı olma, kabalık. **2.** *fiz.* ışığı kırma niteliği.

kırık,-ğı *s.* **1.** kırılmış olan. **2.** *mec.* soyu karışık olan. **3.** *a.* düşük not. **4.** üzgün, kırgın. **5.** kırılan bir nesneden ayrılan parça. **6.** dövülerek küçük parça biçimine getirilmiş nesne. **7.** tavlada oyun dışına alınan pul. **8.** *a. hlk.* kadının yasa ve törelere aykırı olarak ilişkiye girdiği erkek. **9.** *a. jeol.* kütlelerin bir kırılma düzlemi boyunca kayması, fay. **Kırık dökük. 1.** Çürük, değersiz. **2.** dağınık, parça parça, bağıntısız *(söz).* **Kırık dölü.** Evlilik dışı ilişkilerden olmuş çocuk.

kırıkçı *a.* kırık ve çıkık tedavilerini yapan kimse.

kırıklık,-ğı *a.* **1.** kırılmış olanın niteliği. **2.** vücutta duyulan, kırgınlık, yorgunluk, güçsüzlük gibi hafif rahatsızlık. **3.** *mec.* güceniklik.

kırılgan *s.* çabuk kırılan. **2.** *mec.* çabuk gücenen.

kırılma *a.* **1.** kırılmak eylemi. **2.** *mec.* salınarak, nazlı nazlı yürüme. **3.** *fiz.* ışığın saydam bir yüzeye çarpıp yön değiştirmesi.

kırılmak *(nsz)* **1.** parçalara ayrılmak. **2.** bükülerek bir kat yeri oluşturmak. **3.** *mec.* çok fazla insan ölmek. **4.** *mec.* azalmak, yok olmak *(umut).* **5.** azalmak, yatışmak *(yel, soğuk).* **6.** kırıklık duymak. **7.** saydam bir yüzeye çarpıp doğrultu değişmek *(ışık).* **kırılıp bükülmek** kibarlığa özenerek konuşmak. **kırılıp dökülmek 1.** ince ve görgülü görünmeye çalışmak. **2.** çok eskimek.

kırım *a.* **1.** insanları toplu olarak öldürme, katliam. **2.** hayvanların bir nedenle toplu olarak ölmesi.

kırıntı *a.* **1.** bir nesneden ayrılan küçük parça **2.** *mec.* küçük kalıntı. **kırıntı kütle** *jeol.* kırıntılardan oluşmuş kütle.

kırıntılı *s.* kırıntısı olan, kırıntılardan meydan gelmiş.

kırışık, -ğı *s.* **1.** kırışmış bulunan **2.** *a.* esnekliğin yitmesi sonucu deride oluşan kıvrım, çizgi. **3.** kırışmış yer.

kırışıklık,-ğı *a.* **1.** kırışma durumu. **2.** kırışan derinin biçimi. **3.** kırışmış olan yer.

kırış kırış *be. ve s.* çok kırışık, kırışık biçimde.

kırışmak *(nsz)* **1.** bir yüzeyde kırışıklıklar oluşmak. **2.** *(nsz,-le)* birbirini yok etmek, öldürmek. **3.** *(-i)* kırışıklı kırmak. **4.** bir nesneyi yarı yarıya bölüşmek. **5.** pazarlık etmek.

kırıştırmak *(-i)* **1.** bir nesnenin kırışmasını sağlamak. **2.** *(-le) tkz.* karşı cinsten birisiyle yakın ilişkide bulunmak.

kırıtkan *s.* sık sık kırıtan.

kırıtma cilve, işve, naz etme.

kırıtmak *(nsz,-e)* **1.** yakın görünmek amacıyla cilveli davranmak. **Kırıta kırıta.** Naz ederek, kırıtarak.

kırk,-kı *a.* **1.** otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı. **2.** *mec.* pek çok: *Kırk kez söylendi, dinlemedin.* **kırk dereden su getirmek** bir konuda pek çok neden göstermek. **kırk bir kere maşallah** nazar değmesin. **kırk kapının ipini çek-**

mek pek çok kişiyle ilişki kurmak. **kırk tarakta bezi olmak** çok kimselerle ilişkilerde bulunmak. **Kırk yıl.** Çok uzun zaman. **Kırk yıl kıran olmuş eceli gelen ölmüş.** Herkes kendi alın yazısını yaşar. **Kırk yılın başı** çok uzun süredir ilk kez. **Kırk yıllık.** Çok eski. **Kırk yıllık Yani olur mu Kâni?** Alışkanlıklar kolay kolay değişmez. **kırkı çıkmak** bebeğin kırk günü geçmek. **kırkından sonra azmak** yaşına yakışmayan davranışlarda bulunmak. **kırkından sonra saz çalmak** yaşına uygun olmayan bir işe girişmek. **kırkları karışmış olmak** doğumları aynı kırk gün içine gelmek.

kırkambar *b. a.* **1.** içinde çok çeşitli nesneler bulunan kap ya da yer. **2.** *mec.* çok değişik konularda geniş bilgisi olan kimse. **4.** *hk.* çerçi.

kırkar *s.* kırk sayısının üleştirme sayı sıfatı biçimi.

kırkayak,-ğı *b. a. zool.* **1.** taşların altında yaşayan, yuvarlak yapılı, uzun, çok ayaklı bir böcek. **2.** kasık biti. **3.** *mec.* hileci, sinsi, içten pazarlıklı.

kırkbayır *b. a. zool.* geviş getiren hayvanların sindirim aygıtının bir bölümü.

kırkı *a.* davarların kırkılmasında kullanılan makas biçiminde araç.

kırkıcı *a.* davarları kırkan kimse.

kırkım *a.* **1.** davarların kırkılma işi. **2.** davar kırkma zamanı.

kırkıncı *s.* kırk sayısının sıra sayı sıfatı.

kırklamak *(nsz)* **1.** çocuk, kırk gününü doldurmak. **2.** *(-i)* kırk kez yinelemek, bebeği çok çok yıkamak.

kırklar *ç. öz. a.* varsayılan kırk kişilik ermişler topluluğu.

kırklık,-ğı *s.* **1.** kırk yaşlarında bulunan kimse. **2.** kırk para. **3.** *a.* doğacak bebek için hazırlanan giyecekler.

kırkmak *(-i)* **1.** bir nesneyi uçlarından kesmek. **2.** bir kimsenin saç ya da sakalını kesmek. **3.** bir hayvanın tüylerini kısaltmak.

kırlangıç,-cı *a.* **1.** *zool.* geniş gagalı, çatal kuyruklu, ince ve uzun kanatlı küçük, göçmen bir kuş. **2.** kağnıda arka dingil ve tekerlekleri özeğe bağlayan çatal ağaç.

kırlangıç fırtınası *b. a.* ülkemizde nisan ayının ilk günlerinde görülen fırtına.

kırlaşmak *(nsz)* **1.** kır renge dönüşmek. **2.** kıraç bir duruma gelmek.

kırlent *a. İt.* **1.** yaprak ya da çiçek işlemeli süs eşyası. **2.** yatak üzerine yerleştirilen yastık.

kırlık,-ğı *a.* **1.** kır renge dönüşmüş yer. **2.** kent dışında bulunan geniş, ekilmemiş alan, kırsal.

kırma *a.* **1.** kırmak eylemi. **2.** kumaşı katlama biçiminde giysi süsleme işi. **3.** kırılmış ya da dövülmüş tahıl. **4.** soyu karışmış, melez, azman. **5.** *mec.* özgün niteliğini yitirmiş olan.

kırmak,-ar *(-i)* **1.** vurarak ya da ezerek parçalamak. **2.** bir nesneyi iri parçalara ayırmak. **3.** belirli biçimlerde katlamak: *mendil kırmak.* **4.** topluca öldürmek, yok etmek. **5.** gücünü azaltmak. **6.** *tic.* bir malı indirimle almak. **7.** kemiklerinden birini parçalamak. **8.** *argo* uzaklaşmak, kaçmak. **9.** yönünü değiştirmek: *Aracı, sağa kırdı.* **Kıran kırana.** Öldürürcesine, acımaksızın. **kırdığı ceviz kırkı aşmak** çok yanlışlık-

lar yapmak. **kırıp dökmek** her yeri alt üst etmek, kırmak, parçalamak. **kırıp geçirmek** büyük zararlar vermek. **kırıp sarmak** başarmak için tüm olanaklardan yararlanmak. **Ali kıran baş kesen.** Zalim, zorba.

kırmalı *a.* **1.** bir çeşit av tüfeği. **2.** *s.* üstünde kırmaları bulunan.

kırmızı *a.* **1.** kızıl, al, kan rengi. **2.** *s.* bu renkte olan: *kırmızı çorap.* **Kırmızı gömlek.** Gizlenmesi olanak dışı şey. **kırmızı oy** oylamada verilen karşı oy.

kırmızıbiber *b. a. bot.* bir tür bitki ve bu bitkinin kırmızı renkli, acı tozu ya da küçük pulcukları.

kırmızılâhana *b. a. bot.* rengi mora çalan bir tür lâhana.

kırmızılaşmak *(nsz)* rengi kırmızıya dönmek.

kırmızılık,-ğı *a.* kırmızı olma durumu, kızıllık.

kırmızımsı *s.* kırmızıya çalan, kırmızıya yakın.

kırmızımtırak *s.* kırmızıya yakın, kırmızıya çalan.

kırpılmak *(nsz)* kırpma işi uygulanmak.

kırpıntı *a.* **1.** kırpılan nesneden kalan küçük parça. **2.** *s.* kırpıntı biçiminde olan.

kırpışmak *(nsz)* **1.** göz kapakları sık sık açılıp kapanmak. **2.** ışık yanıp söner gibi olmak.

kırpıştırmak *(-i)* çabuk çabuk gözlerini açıp kapamak, kırpmak.

kırpmak, -ar *(-i)* **1.** parçalara ayırmak, kesmek. **2.** gözleri açıp kapamak. **3.** *mec.* tüketmede kesinti yapmak, tutumlu olmak.

kırsal *s.* **1.** kırla ilgili. **2.** insanların az olduğu, boş, işlenmemiş yer. **Kırsal alan.** Daha çok tarımla uğraşan insanların buhunduğu bölge. **Kırsal kesim.** Tarımla uğraşan, kent dışında yaşayan kesim.

kırt kırt *be.* kırt sesleri çıkararak.

kırtasiye *a. (kırta:siye) Ar.* **1.** kâğıt, kalem, defter, silgi gibi yazı araç ve gereçlerinin tümü. **2.** kâğıtla yürütülen işlemler.

kırtasiyeci *a.* **1.** kırtasiye alan. satan kimse. **2.** *s. mec.* kamu yönetiminde kuralları aşırı ölçüde bağlı olan, bürokrat.

kırtasiyecilik,-ği *a.* **1.** kırtasiye alım satım işi. **2.** *mec.* devlet işlerinin yürütülmesinde aşırı kuralcılık, bürokrasi.

kısa *a.* **1.** boyu, uzunluğu az olan. **2.** süre olarak uzun olmayan, az süren **3.** ayrıntısı çok olmayan, özet. **4.** *be.* kısaca. **Kısa görüşlü.** Dar görüşlü, anlayışı kıt. **Kısa günün kârı.** Hiç yoktan daha iyi. **kısa kesmek** sözü çok uzatmamak. **Kısa kısa.** Özet olarak. **Kısa ömürlü.** Çok yaşamayan ya da çok sürmeyen. **kısa tutmak** bir konuya fazla ayrıntılı girmemek. **Kısa yoldan. 1.** Çok ayrıntıya girmeden. **2.** kesin olarak.

kısaca *be.* **1.** biraz kısa. **2.** *be.* özet olarak. **kısacası** özetle söylersek.

kısacık *s.* pek kısa.

kısalmak *(nsz)* **1.** kısa biçime gelmek. **2.** süresi azalmak.

kısaltmak *(-i)* **1.** kısa duruma getirmek. **2.** *mec.* kısa gibi göstermek.

kısaltmalı *s.* kısaltma yapılmış, kısaltılmış. **Kısaltmalı sözcük.** *dilb.*

Birden fazla sözcüğün baş harfleriyle kurulmuş sözcük: *YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu)*

kısarak *s. hlk.* **1.** biraz kısa: *kısarak yapıda bir kız.* **2.** *be.* kısık biçim vererek: *Işığı kısarak kullanıyor.*

kısas *a. Ar. huk.* bir suça karşı, suç işleyene, aynı cezanın verilmesi. **kısas etmek** suçluya yaptığı kötülüğün aynısını uygulamak. **Kısasa kısas.** Kötülük yapana aynı kötülüğü yapma.

kısık, -ğı *s.* **1.** kısılmış. **2.** boğuk *(ses).* **3.** yumulmuş *(göz).*

kısıklık,-ğı *a.* kısık olma niteliği.

kısılmak *(nsz)* **1.** niceliği, hacmi, gücü azalmak. **2.** yumulmak *(göz).* **3.** *mec.* kurtulma olanağı kalmamak.

kısım *(I) a. hlk.* avuç: *Bir kısım şekeri bir kerede yedi.*

kısım *(II) a. Ar.* **1.** bölüm, bölük, kesim. **2.** bir meslekten ya da cinsten olanların tümü. **3.** kol, dal. **Kısım kısım.** Bölük bölük, ayrı ayrı.

kısıntı *a.* tüketimde kısma, azaltma. **kısıntı yapmak** tüketimi azaltmak.

kısıntılı *s.* kısıntı yapılmış olan.

kısıntısız *s.* kısıntı yapılmamış olan.

kısır *s.* **1.** döl vermeyen, üreme gücü bulunmayan. **2.** ürün vermeyen. **3.** bulgurdan yapılan bir tür yiyecek. **4.** *mec.* verimsiz, sonuçsuz. **Kısır döngü.** Çözüm getirmeyen, aynı olumsuz sonucu veren çabaların sürdürülmesi.

kısırlaşmak *(nsz)* kısır nitelik kazanmak.

kısırlaştırma *a.* canlıyı döl veremez duruma getirme.

kısırlaştırmak *(-i)* canlının üreme organlarını döl vermez duruma getirmek.

kısırlık,-ğı *a.* **1.** döl verememek, üreyememek. **2.** verimsizlik.

kısıt, -tı *a.* **1.** yargı kararıyla kişinin yurttaşlık haklarının elinden alınması. **2.** kişinin yeteneklerini yitirmesi sonucu yasal olarak mallarının yönetiminin elinden alınması. **kısıt altına almak** kısıtlamak.

kısıtlama *a.* daraltma, sınırlanma, englleme.

kısıtlamak *(-i)* **1.** hak ve özgürlüklerin sınırlarını daraltmak. **2.** yasal yollarla, kişinin mallarını kullanmasını engellemek. **3.** *mec.* daraltmak, sınırlamak.

kısıtlanmak *(nsz)* kendisine kısıtlama işlemi uygulanmak.

kısıtlayıcı *s.* **1.** kısıtlama işini yapan. **2.** *mec.* sınırlayan, daraltan.

kısıtlı *s.* **1.** kısıt altına alınmış. **2.** sınırlanmış.

kıskaç,-cı *a.* **1.** kerpeten, pense gibi bir nesneyi tutmaya yarayan araç **2.** böceklerde beslenme ve korunma organı. **3.** *s.* kıskaç biçiminde olan. **kıskaç gözlük** kelebek gözlük.

kıskanç,-cı *s.* kıskanma huyu olan, çok kıskanan.

kıskançlık,-ğı *a.* kıskanma niteliği taşıma.

kıskandırmak *(-i)* kıskanmasına neden olmak.

kıskanmak *(-i,-den)* **1.** birinin kendisinden üstün görünmesine dayanamamak. **2.** birinin üstünlüğünden acı duymak, çekememek. **3.** çok görmek, esirgemek: *Bir mendili benden kıskandı.* **4.** *mec.* imrenmek, yerinde olmayı istemek.

kıskı *a.* iki şeyin arasına konan, nesne, kama, takoz.

kıs kıs *be.* sessizce alay ederek. **kıs kıs gülmek** sessiz ve alaylı bir biçimde gülmek.

kıskıvrak *be.* kurtulamayacak ya da çözülemeyecek bir biçimde. **kıskıvrak yakalamak** sımsıkı, kurtulamayacak bir biçimde tutmak.

kısmak,-ar *(-i)* **1.** alçaltmak, azaltmak *(ses)*. **2.** hafif kapamak *(ışık)*. **3.** az miktarda kapamak *(göz)*. **4.** boyunu azaltmak. **5.** *mec.* tüketimi azaltmak. **6.** *hlk.* aç gözlülük etmek. **7.** *mec.* hakların sınırını daraltmak.

kısmen *be. Ar.* bazı yönden, bir bölümü: *Kısmen doğru söylüyor.*

kısmet,-ti *a. Ar.* **1.** Tanrı'nın kişiye uygun gördüğü yaşam düzeyi. **2.** evlenme şansı. **3.** *ünl.* belli olmaz, bilinmez! **kısmet beklemek** evlenmeyi beklemek. **kısmeti çıkmak** evlenme isteği almak. **Kısmet kapısı.** Geçim sağlanan yer. **kısmet olmak** şansı tutmak. **kısmeti açılmak 1.** geliri artmak. **2.** evlenme teklifi almak. **kısmeti ayağına gelmek** beklenmedik, kazançlı bir olayla karşılaşmak. **kısmeti bağlanmak** bir türlü evlenememek. **kısmetine engel olmak** evlenmesine ya da kazanmasına engel olmak. **kısmetini ayağıyla tepmek** ulaşacağı iyi bir duruma, kendi yanlışı sonucu engel olmak.

kısmetli *s.* şansı iyi olan.

kısmetsiz *s.* şansı iyi olmayan.

kısmık,-ğı *s. hlk.* cimri, pinti.

kısmî *a. (kısmi:) Ar.* bütünün bir bölümü, tikel. **Kısmî seçim.** Genel seçim dışında dar anlamda yapılan seçim.

kısrak,-ğı *a.* dişi at.

kıssa *a. Ar.* öykü, fıkra, hikâye. **Kıssadan hisse.** Bir olaydan çıkarılacak ders, öğüt. **kıssadan hisse çıkarmak** yaşanan ya da duyulan bir olaydan ders almak, ders çıkarmak.

kıstak,-ğı *a. coğ.* denize doğru uzanmış, iki yanı su, dar kara parçası, berzah.

kıstas *a. Ar.* ölçüt, emsal. **kıstas tutmak** ölçü olarak almak, örnek saymak.

kıstırılmak *(-e)* kıstırmak eylemi yapılmak.

kıstırma *a.* **1.** kıstırmak işi. **2.** içerisine, kıyma, peynir gibi şeyler konulup saçta pişirilen bir tür börek. **3.** karnıyarık aşı.

kıstırmak *(-i,-e)* **1.** iki nesne arasına sıkıştırmak. **2.** *mec.* kaçamayacak bir biçime sokmak.

kış *a.* **1.** kuzey yarım kürede aralık, ocak ve şubat aylarını içine alan soğuk mevsim **2.** *mec.* pek soğuk hava. **3.** *ünl.* kümes hayvanlarını kovalamak için çıkarılan ses. **kış basmak** soğuk havalar başlamak. **Kış dönemi.** Bir işin kışın yapılan bölümü. **Kış günü.** Kışın. **kış kıyamet** çok ağır kış koşulları. **kış yapmak** soğuk ve karlı geçmek. **kışı geçirmek** kış boyunca bir yerde kalmak.

kışın *be.* kış süresince, kış boyunca.

kışkırtı *a.* kışkırtma işi, bir yöne saptırma.

kışkırtıcı *a. ve s.* kışkırtan, kışkırtma yapan. **Kışkırtıcı ajan.** Toplu hareketlerde insanları kışkırtarak suç işlemeye yönelten kimse.

kışkırtıcılık,-ğı *a.* **1.** kışkırtıcı olma niteliği. **2.** kışkırtıcıya özgü davranış.

kışkırtmak *(-i)* **1.** kümes hayvanlarını ürkütmek. **2.** bir kişiyi kötü bir harekette bulunması için ortamlar hazırlamak, yönlendirmek, tahrik etmek.

kışla *ask. a.* **1.** bir asker birliğinin toplu olarak barındığı büyük yapı. **2.** *hlk.* davarların kışın barındırıldığı kapalı ağıl.

kışlak,-ğı *a.* **1.** *hlk.* kışın oturulan yer. **2.** orduların ve göçebelerin kışı geçirdikleri yer.

kışlamak *(nsz)* **1.** yağış ve soğuklar başlamak. **2.** kışı bir yerde geçirmek. **3.** kümes hayvanlarını kovalamak, ürkütmek.

kışlık,-ğı *s.* **1.** kışa uygun, kış için. **2.** *a.* kışın oturulan yer.

kıt *s.* yetmeyecek kadar az, yetmeyen. **kıt kanaat geçinmek** güçlükle ve yoksulluk içinde yaşamak. **kıtı kıtına** güç yetecek ölçüde.

kıta *a. (kı'ta) Ar. coğ.* **1.** yeryüzündeki beş büyük kara parçasından her biri, ana kara. **2.** bir komutan emrindeki asker birliği. **3.** *ed.* dörtlük. **Kıta sahanlığı.** *coğ.* Karaları çevreleyip o karalardan sayılan 200 m derinliğe kadar olan sığ deniz dipleri.

kıtal,-li *a. (kı'tal) Ar.* **1.** savaş. **2.** birbirini öldürme, vuruşma.

kıtık,-ğı *a.* yastık, minder gibi eşyayı doldurmaya yarayan keten ve kendir lifleri.

kıtıklamak *(-i)* bir şeyi kıtıkla doldurmak.

kıtıklı *s.* içi kıtıkla doldurulmuş.

kıtıpiyos *s. argo* aşağılık, değersiz, kötü, bayağı.

kıtır *s.* **1.** yalan, uydurma söz. **2.** patlamış mısır. **3.** kuru ve gevrek ses. **kıtır atmak** yalanlar uydurmak, söylemek. **kıtıra almak** *argo* alay etmek.

kıtırdamak *(nsz)* kıtır sesleri çıkarmak.

kıtırdatmak *(-i)* kıtırdama sesleri çıkarmasını sağlamak.

kıtır kıtır *s.* **1.** kuru ve gevrek duruma gelmiş. **2.** *be.* kıtır kıtır sesleri çıkararak: *Şekeri kıtır kıtır yedi.*

kıtırtı *a.* kıtırdama sesi.

kıtlama *s. ve be.* **1.** şekeri, ağızda küçük küçük ısırarak: *Çayı kıtlama içer.* **2.** *s.* şeker, ağızda küçük küçük ısırılarak içilen: *kıtlama çayı çok sever.*

kıtlaşmak *(nsz)* iyice azalmak, kıt duruma gelmek.

kıtlık,-ğı *a.* **1.** azlık. **2.** ürün yetişmemesi ya da savaş nedeniyle oluşan genel açlık, yoksulluk. **3.** *mec.* duyguda azlık. **kıtlığına kıran girmek** hiçbir şey bulunmamak. **kıtlıktan çıkmış gibi olmak** pek çok yemek.

kıvam *a. Ar.* **1.** koyuluk derecesi. **2.** *mec.* bir şeyin en uygun olduğu biçim. **kıvamına gelmek** iş için en uygun anında olmak.

kıvamlanmak *(nsz)* **1.** koyulaşmak, uygun koyuluğa gelmek. **2.** *mec.* olgunlaşmak, uygun biçime girmek.

kıvamlı *s.* uygun kıvama gelmiş bulunan.

kıvanç,-cı *a.* **1.** övünç, iftihar. **2.** sevinç, mutlanma. **kıvanç duymak** sevinmek, kıvanmak, övünmek.

kıvançlı *s.* övünen, sevinç duyan, sevinen.

kıvanmak *(-e,-le)* sevinmek, övünmek, mutluluk duymak.

kıvılcım *a.* **1.** yanmakta olan bir nesneden çıkan çok küçük ateş parçası. **2.** demir, taş gibi sert maddelerin çarpışmalarından çıkan küçük ateş parçası. **3.** *mec.* kişiyi girişime götüren etken.

kıvılcımlanmak *(nsz)* kıvılcım saçarak yanmak, kıvılcımlı biçime gelmek.

kıvılcımlı *s.* kıvılcım saçan.

kıvırcık, -ğı *s.* **1.** küçük kıvrımları olan. **2.** *zool.* ak yünlü, ince ve kısa kuyruklu bir tür koyun. **3.** *bot.* kıvırcık biçiminde yaprakları olan bir tür marul. **Kıvırcık salata.** Yaprakları kıvırcık bir marul çeşidi.

kıvırcıklaşmak *(nsz)* kıvırcık bir biçim almak.

kıvırma *a.* kıvırmak eylemi, bükme.

kıvırmak *(-i)* **1.** bir şeyi bükmek. **2.** kenarından katlamak. **3.** kenarını bükerek tersinden dikmek. **4.** *mec.* kalçaları oynatarak yürümek ya da oynamak. **5.** başa çıkmak, becermek, başarmak. **6.** uydurarak söylemek. **7.** *(-e)* bir yöne sapmak. **8.** kaçmak, kaytarmak.

kıvırtmak *(-i,-e)* kıvırma işini başkasına yaptırmak.

kıvır zıvır *b. s.* **1.** önemsiz, değersiz. **2.** *b. a.* değersiz ayrıntı.

kıvrak *s.* **1.** canlı, atak, atik. **2.** işlek, akıcı. **3.** *s. hlk.* şık, yakışıklı, güzel.

kıvrakça *be. ve s.* canlıca, ataklıkla.

kıvraklık,-ğı *a.* kıvrakça davranış, canlılık, atiklik.

kıvrandırmak *(-i)* **1.** kıvranmasına neden olmak. **2.** *mec.* çok üzmek, acı çektirmek.

kıvranmak *(nsz)* ağrı, acı, korku gibi nedenlerle eğilip bükülmek. **2.** *mec.* üzülmek, acı çekmek. **3.** bir şeye aşırı gereksinim duymak.

kıvratmak *(-i) hlk.* ipi iyice bükmek, tel gibi nesneleri burmak.

kıvrık, -ğı *s.* bükülmüş, kıvrık bir biçim almış.

kıvrılmak *(nsz)* **1.** eğilip bükülmek. **2.** kıvrım bir biçim almak. **3.** yuvarlak bir duruma gelmek. **4.** dar bir yere büzülerek yatmak. **5.** sapmak, dönmek.

kıvrım *a.* **1.** bir nesnenin kıvrılan yeri, büklüm. **2.** *jeol.* kıvrılma sonunda oluşan yer dalgası. **Kıvrım kıvrım.** Kıvrımları olan. **kıvrım kıvrım kıvranmak 1.** çok acı çekmek. **2.** yalvarmak yakarmak.

kıvrımlanmak *(nsz)* kıvrılmış biçime gelmek.

kıvrımlı *s.* kıvrımı olan.

kıyafet, -ki *a. (kıya:fet) Ar.* giyim kuşam, kılık. **2.** resmî giysi **Kıyafet düşkünü.** Kötü giyimli kişi.

kıyafetli *s.* giyimi kuşamı iyi olan, kılıklı.

kıyafetsiz *s.* giyimi kuşamı yerinde olmayan.

kıyak, -ğı *s.* **1.** *hlk.* kıyıcı, zalim. **2.** çok güzel, çok üstün. **3.** *hlk.* yakışıklı, biçimli, güzel. **kıyak kaçmak** çok uygun düşmek.

kıyaklaşmak *(nsz)* kıyak duruma gelmek.

kıyaklık,-ğı *a.* **1.** kıyak olma niteliği. **2.** *argo* oyunda gözü peklik.

kıyam *a. Ar.* **1.** ayağa kalkma. **2.** bir işe girişme. **3.** baş kaldırma. **4.** namazda ayakta durma.

kıyamet,-ti *a. (kıya:met) Ar.* **1.** dünyanın sonu **2.** *mec.* karışıklık, karmaşa, patırtı. **Kıyamet gibi.** Pek çok. **kıyamet günü.** Dinsel inanışa göre tüm ölülerin dirilip ayağa kalkacağı zaman. **kıyamet kopmak** çok büyük sıkıntı ve telaş olmak. **Kıyamete kadar.** Uzun süre. **kıyamete kalmak** sorun çözülemez olmak. **kıyameti koparmak** bağırıp çağırmak, büyük kargaşalar yaratmak.

kıyas *a. (kıya:s) Ar.* **1.** denk sayma, bir tutma. **2.** karşılaştırma, oranlama. **3.** örnekseme. **4.** tasım. **kıyas kabul etmemek** iki nesne arasındaki ayrılıklar çok olmak.

kıyasen *be. (kıya:sen) Ar.* **1.** kıyas yoluyla. **2.** karşılaştırarak. **3.** benzeterek.

kıyasıya *be. (kıya'sıya) Ar.* **1.** böldürmek amacıyla **2.** *s.* çok şiddetli, korkunç.

kıyaslama *a.* benzetme, karşılaştırma.

kıyaslamak *(-i,-e)* karşılaştırmak, örneksemek, benzetmek.

kıyaslanmak *(nsz)* karşılaştırılmak, oranlanmak.

kıyı *a.* **1.** kara ile suyun birleştiği çizgi. **2.** kenar, uç. **3.** sahil. **4.** *mec.* ıssız, boş yer. **Kıyı bucak.** Kolay görülmeyen yer. **kıyıda köşede kalmak** umulmayan yerlerde bulunmak. **kıyıya atmak** karaya sürüklemek. **kıyıya çıkmak** gemiden inmek.

kıyıcı *s.* **1.** acıma duygusu olmayan, başkalarına kötülük eden. **2.** *a.* kıymak eylemini yapan kişi.

kıyım *a.* **1.** kıymak işi. **2.** kıyılma biçimi. **3.** haksızlığa uğratma.

kıyışmak *(nsz,-le)* **1.** sözleşmek, kararlaştırmak. **2.** yarışmaya kalkmak **3.** *hlk.* yüreklilik göstermek.

kıyma *a.* **1.** kıyılmış et. **2.** kıymak işi.

kıymak,-ar *(-i)* **1.** çok ince biçime getirmek. **2.** *mec.* sakınmamak, esirgememek. **3.** *(-e) mec.* acımadan öldürmek. **4.** nikâhlamak.

kıymalı *s.* içinde kıyma bulunan.

kıymet,-ti *a. Ar.* değer, önem, eder. **kıymetini bilmek** değerini bilmek.

kıymetlendirmek *(-i)* değerlendirmek.

kıymetli *s.* değerli, önemli. **kıymetli belge** senet, çek niteliğinde belge.

kıymetsiz *s.* değersiz, önemsiz.

kıymık,-ğı *a.* küçük , sivri tahta ve kemik parçaları.

kıytırık,-ğı *s. argo* bayağı, değersiz, aşağılık.

kız *a.* **1.** dişi çocuk. **2.** bakire, erden. **2.** oyun kâğıtlarında kız resmi bulunan kart. **4.** *s.* dişi. **kız beşikte çeyiz sandıkta olmak** kızın çeyizi erkenden hazırlanmak. **Kız evi naz evi.** Kız tarafı nazlı davranır. **kız gibi olmak 1.** utangaç olmak. **2.** kıza benzemek. **3.** çok güzel olmak. **kız istemek** evlenmek için kızı ana babasından istemek. **kız kaçırmak** kızın ya da yakınlarının rızası olmadan kızı alıp götürmek. **Kız kızan.** Tüm ev halkı. **Kız oğlan kız.** Erden, bakire. **Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya ya zurnacıya.** Kızlar uyarılmazsa uygun olmayan kimselerle evlenmeye kalkışabilirler. **Kızını dövmeyen dizini döver.** Kızın eğitimi ve gözetimi çok önemlidir. **Kızlar ağası.** Osmanlı sarayında harem yönetiminin başı.

kızak, -ğı *a.* **1.** kar ya da buz üzerinde kaymaya yarayan araç. **2.** gemiyi suya indirmeye ya da sudan çıkarmaya yarayan ızgara. **kızak yapmak** fren tuttuğu halde araç kaymak. **kızağa çekmek 1.** onarım ya da bakım için gemiyi kızağa almak. **2.** bir kimseyi etkinliği olmayan bir göreve getirmek.

kızamık,-ğı *a. tıp* genellikle küçüklerde görülen, tende ufak lekelerle kendini gösteren, ateşli, bulaşıcı bir hastalık.

kızan *a. hlk.* **1.** erkek çocuk. **2.** delikanlı. **3.** çoluk çocuk. **4.** çiftleşme isteği görülen kedi ya da köpek. **kızana gelmek** erkek istemek *(kedi, köpek).*

kızarmak *(nsz)* **1.** kırmızı ya da ona yakın bir renk almak. **2.** bazı meyve ve sebzeler olgunlaşmaya başlamak. **3.** utanma, kızma, üşüme gibi durumlarda teni kırmızılaşmak. **4.** bazı yiyecekler kızgın yağda pişmek. **kızarıp bozarmak** utanma ya da kızma belirtileri göstermek.

kızartı *a.* kızarmış yer.

kızartma *a.* **1.** yiyeceği kızgın yağda pişirme. **2.** böylece hazırlanmış yiyecek. **3.** *s.* kızartılarak pişirilen.

kızartmak *(-i)* kızarmasına neden olmak. **2.** kızgın yağda pişirmek.

kızdırmak *(-i)* **1.** kızmasını sağlamak. **2.** bir şeyi ısıtmak. **3.** *mec.* öfkelendirmek, sinirlendirmek.

kızgın *s.* **1.** aşırı ısınmış. **2.** *mec.* sinirlenmiş, öfkeli. **3.** eş arayan *(hayvan).*

kızgınlaşmak *(nsz)* kızgın duruma gelmek.

kızgınlık, -ğı *a.* **1.** kızma, çok ısınmış olma. **2.** *mec.* öfkelenme. **3.** hayvanlarda eş isteği.

kızıl *a.* **1.** parlak kırmızı renk. **2.** s. bu renkte olan. **3.** *s. mec.* aşırı ölçüde olan: *kızıl güç.* **4.** *tıp* genellikle küçük çocuklarda görülen ateşli, bulaşıcı bir hastalık. **Kızıl kıyamet.** Aşırı ve büyük gürültü, dövüş, vuruşma.

Kızılbaş *Öz. b. a.* Şiî mezhebinin bir kolundan olanlara verilen ad.

Kızılay *b. a.* yangın, deprem, savaş gibi büyük olaylarda zarar görenlere yardımda bulunan bir yardım kuruluşu.

kızılca *s.* **1.** az kızıl, kızala yakın. **2.** *a.* koyu renkli bir tür buğday.

kızılcık,-ğı *a. bot.* küçük boylu, çalı türü bir ağaç. **2.** bu ağacın kızıl renkli, yenen, buruk tatta meyvesi.

Kızılderili *b. a. öz.* Amerika yerlilerinin adı.

Kızılhaç *b. a.* savaş, deprem, yangın, sel, salgın hastalık gibi olaylar da zarar görenlere yardımlarda bulunan uluslararası bir yardım kuruluşu.

kızıllaşmak *(nsz)* kızıl renk almak.

kızıllık,-ğı *a.* kızıl renkte yer. **2.** allık, düzgün, pudra.

kızıl ötesi *b. a. fiz.* ısı ışınlarından oluşmuş, gözle görülmeyen ışınım.

kızılyörük, -kü *b. a. tıp hlk.* yılancık, kemik veremi

kızışık,-ğı *s.* şiddetli, kızışmış olan.

kızışmak *(nsz)* **1.** aşırı ölçüde ısınmak. **2.** çürürken ısınmak. **3.** şiddetlenmek. **4.** *mec.* hızlanmak. **5.** Kösnümek, eş istemek: *İt kızışmış.*

kızıştırmak *(-i)* **1.** kızışmasına neden olmak. **2.** isteklendirmek, özendirmek.

kızlık,-ğı *a.* **1.** erdenlik, bakirelik. **2.** *a. hlk.* üvey kız. **Kızlık zarı.** *anat.*

Cinsel ilişkide bulunmamış kızların döl yolunu az çok kapatan zar.

kızmak,-ar *(nsz)* **1.** sıcaklığı aşırı artmak. **2.** *mec.* sinirlenmek, öfkelenmek. **3.** eş istemek, kösnümek *(hayvan)*. **4.** kuluçkaya yatmak istemek.

ki *(I) ad.* ilgi adılı: *Benimki güzel, ya seninki?*

ki *(II) bağ. Far.* **1.** anlamca ilgili cümlecikleri bağlar. **2.** öyle, o kadar o denli gibi sözcüklerden sonra kullanılınca tümceye güç katar: *Öyle güzel ki! O denli çalışmış ki.* **3.** iki tümcede anlatılanların uyuşmazlığını belirtir: *Acıkmadı ki yesin.* **4.** tümcelerin sonuna getirilir: *Beni sevmez ki arasın.* **5.** ilgeç ve belirteçler türetir: *belki, sanki.* **6.** ilgi adılı yapar: *seninki, onunki, ağacınki.*

kibar *s. ve a. Ar.* **1.** ince, nazik olan. **2.** *s.* seçkin, şık. **3.** soylu. zengin.

kibarca *be.* kibar insana yakışır biçimde.

kibarlaşmak *(nsz)* kibarlık, incelik, olgunluk kazanmak.

kibarlık, -ğı *a.* **1.** incelik, olgunluk. **2.** kibara yakışır davranış. **üstünden kibarlık akmak** *tkz.* aşırı ince davranmak. **2. kibarlık budalası olmak** incelik göstereyim derken gülünç durumlara düşmek. **kibarlık düşkünü olmak** kibarlığa aşırı saplanmak. **kibarlık etmek** ince davranışlarda bulunmak. **kibarlık taslamak** ince görünmeye çalışmak. **kibarlığı tutmak** genel davranışlarına uymayan kibar davranışlar göstermeye çalışmak.

kibir,-bri *a. Ar.* **1.** büyüklük, ululuk. **2.** büyüklenme, çalımlanma. **3.** onur, gurur. **kibrine dokunmak** onuru incinmek, gücendirilmek.

kibirlenmek *(nsz)* büyüklenmek, havalanmak.

kibirli *s.* büyüklenen, gururlanan.

kibrit, -ti *a. Ar.* **1.** sürtününce bir ucundan yanabilen küçük çöp **2.** içinde kibrit çöpleri bulunan kutu. **kibrit çakmak** yakmak için kibriti sürtmek. **Kibrit suyu.** Zehir.

kifayet, -ti *a. (kifa:yet) Ar.* **1.** yeter olma, yetme. **2.** yeterlik, iktidar. **kifayet etmek** yeterli olmak, yetmek.

kıfayetli *s. (kifa:yetli)* yeterli.

kiklon *a. Alm.* atmosferde alçak basınç alanı çevresinde hava hareketi sonucu meydana gelen rüzgârlı, şiddetli fırtına, siklon.

kil *a. Far.* ıslandığı zaman kolayca biçimlendirilebilen, yumuşak ve yağlıca toprak.

kile *a. Ar.* eskiden tahıl ölçmede kullanılan bir ölçek.

kiler *a. Far.* yiyecek içecek saklanan oda, ambar ya da dolap.

kilim *a. Far.* taban, divan gibi yerlere serilen, kalınca, kıl ya da yünden dokunmuş sergi.

kilimci *a.* kilim dokuyan ya da satan kimse. **kilimciyle kör hacı** herhangi bir kişi.

kilise *a. Yun.* **1.** Hristiyan tapınağı **2.** Hristiyanlıkla ilgili dinsel bir kuruluş. **3.** Hristiyan mezheplerinden her biri: *Katolik kilisesi.* **Kilise direği gibi.** Çok kalın *(ense)*.

kilit,-di *a. Far.* **1.** kapı gibi şeyleri kapatma aracı. **2.** *hlk.* atların alınlarından alt çenelerine dek uzanan aklık. **kilit**

altına almak bir yere saklamak. **Kilit dili.** Kilidin anahtar sokulan parçası. **kilit gibi olmak** aralarında sıkı dayanışma bulunmak. **Kilit noktası.** Bir şeyin asıl merkezi. **kilidi küreği olmamak** açıkta bulunmak. **kilit vurmak** bir yeri kapatmak.

kilitleme *a.* **1.** kilidi kapama. **2.** kenetleme. **3.** kilitli bir yere koyma.

kilitlemek *(-i)* **1.** kilidi kapamak. **2.** bir şeyi kilitli bir yere koymak **3.** birbirine geçirmek, kenetlemek. **4.** *mec.* sıkıca tutmak.

kilitlenmek *(nsz)* **1.** kilitlemek işi yapılmak **2.** *mec.* bir nedenle kıpırdayamaz, konuşamaz duruma gelmek: *Dili kilitlendi.*

kilitli *s.* **1.** kilidi bulunan. **2.** kilitle kapatılmış.

kilitsiz *s.* **1.** kilidi bulunmayan. **2.** kilitlenmemiş. **Kilitsiz küreksiz.** Açık, apaçık.

killi *s.* yapısında kil bulunan.

kilo *a. (ki'lo) Fr.* **1.** bin. **2.** kilogram sözcüğünün kısaltılmışı. **kilo almak** vücudunun ağırlığı artmak. **kilo vermek** zayıflamak.

kiloamper *b. a. Fr. fiz.* değeri bin amper olan akım şiddeti birimi.

kilogram *b. a. Fr.* bin gramlık ağırlık ölçüsü birimi.

kilohertz *b. a. Fr. fiz.* saniyede bin titreşimi olan elektromanyetik dalga boyu ölçüsü birimi.

kilokalori *b. a. Fr.* bin kalori, büyük kalori.

kilometre *b. a. Fr.* bin metrelik uzunluk ölçüsü birimi. **Kilometre taşı. 1.** Yol boyunca uzaklıkları gösteren taş, **2.** *mec.* önemli bir durumu belirleyen nokta.

kilosikl *a. Fr. fiz.* saniyede bin devir olan elektrik akımının frenkansını ölçmek için kullanılan birim.

kiloton *a. Fr.* bin tonluk kütle birimi.

kilovat,-tı *b. a. Fr.* bin vat değerinde güç birimi. **Kilovat saat.** Bir kilovatlık elektrik gücünün bir saatte verdiği enerji ve iş birimi

kilovolt,-tu *a. Fr. fiz.* değeri bin volt olan elektirik gerilimi.

kim *ad.* **1.** hangi kişi. **Kim kime dum duma.** Kimsenin kimseyle ilgilenmediği çok karışık durum. **Kim oluyor?** Kendini ne sanıyor? **kim vurduya gitmek** öldüren ya da vuranın kim olduğu anlaşılamamak. **kimi kimsesi olmamak** iyice kimsesiz olmak. **Kimin nesi?** Kime yakın? **2.** *bağ.* ki: *Gel kim göresin.*

kimi *ad.* bazı, bazısı, bir takım. **Kimi köprü bulamaz geçmeye, kimi su bulamaz içmeye.** İnsanların gelir düzeyleri ayrı ayrıdır, **Kimi zaman.** Bazen. **Kimine hay hay, kimine vay vay.** Kimi insanlar varlık içinde, kimi insanlar da yokluk içinde yaşarlar. **Kiminin parası, kiminin duası.** Hep çıkar karşılığı iş yapmamalıdır.

kimisi *ad.* kimi, bazısı.

kimlik,-ği *a.* **1.** bir kimseyi niteleyen özelliklerin tümü. **2.** kişiyi tanıtma belgesi, hüviyet. **Kimlik kartı.** Kimlik, hüviyet cüzdanı.

kimse *ad.* **1.** kişi, şahıs. **2.** hiçbir kişi: *Kimse görmemiş.* **Kimse kendi memleketinde peygamber olamaz.** İnsanlar yakınlarını değerlendirmezeler. **Kimseden kimseye hayır gelmez.** Herkes kendine güvenmelidir.

kimsecik,-ği *ad.* hiç kimse.

kimsesiz *s. ve a.* **1.** anası babası, yakını olmayan. **2.** boş, kimse olmayan.

kimsesizlik,-ği *a.* yalnızlık, yardımcısızlık.

kimya *a. Ar.* **1.** maddenin temel yapısını, bileşim ve dönüşümlerini inceleyen bilim. **2.** *mec.* üstün değerde olan.

kimyacı *a.* kimya bilimiyle uğraşan kimse, kimyager.

kimyager *a. Ar.* kimyacı.

kimyasal *s.* kimya ile ilgili, kimyevî.

kimyevî *s. (kimyevî:) Ar.* kimyasal.

kimyon *a. Ar. bot.* **1.** ıtırlı bir bitki. **2.** bu bitkinin meyvesinden elde edilen ve bahar olarak kullanılan toz.

kin *a. (ki:n) Far.* birinden öç almayı amaçlayan derin düşmanlık. **kin bağlamak** birine karşı öç alma duygusu beslemek. **kin beslemek** öç alma hissini yaşatmak. **kin gütmek** kinini sürdürmek.

kinaye *a. (kina:ye) Ar.* **1.** bir şeyi dolaylı anlatan söz. **2.** üstü kapalı, dokunaklı söz. **3.** *ed.* bir sözle başka bir kavrama değinme sanatı.

kinayeli *s. (kina:yeli)* içinde kinaye bulunan *(söz).*

kindar *s. (kinda:r) Far.* kin tutan, kinli.

kinetik,-ği *s. Fr.* **1.** *fiz.* **1.** hareketle ilgili, hareket nedeniyle oluşan. **2.** hareket olaylarını inceleyen bilim dalı. **Kinetik enerji.** *fiz.* Hareket durumunda bulunan cismin enerjisi, hareket durumunda olan bir cisimde bulunan enerji.

kinin *a. Fr.* kınakına ağacının kabuğundan çıkarılan, sıtma hastalarının iyileştirilmesinde kullanılan, ak renkte bir madde, **Kinin gibi.** Çok acı.

kinlenmek *(nsz)* kin tutmak, öç almak istemek.

kinli *s.* kin tutan, öç almak isteyen.

kip,-pi *a.* **1.** kalıp, örnek. **2.** s. uyan, tıpatıp gelen. **3.** *dilb.* eylemlerin zaman ve kişilere göre girdikleri biçim. **kip gelmek** *hlk.* tam olarak uymak.

kir *a.* **1.** bir mesnede biriken pislik. **2.** *mec.* utanılacak durum, leke. **kir götürmek** kiri belli etmemek *(nesne).* **kir götürmek** çok fazla kirli olmak. **kir tutmak** çabuk kirlenmek.

kira *a. (kira:) Ar.* **1.** bir nesnenin kullanılmak amacıyla ücret karşılığı belli bir süre için başkasına verilmesi. **2.** bu yolla tutulan bir şeye ödenen ücret. **kirada olmak 1.** kira ile verilmiş olmak. **2.** kira ile bir yerde oturmak. **kiraya vermek** kira karşılığı birine vermek.

kiracı *a.* bir nesneyi kira ile tutan kimse.

kiralamak *(-i,-e)* **1.** birine kirayla vermek. **2.** *(-i,-den)* kirayla tutmak.

kiralanmak *(nsz)* **1.** kiraya verilmek **2.** kirayla tutulmak.

kiralık,-ğı *s.* kiraya verilecek olan. **Kiralık kasa.** Kıymetli şeyleri saklamak için bankalarda kiraya verilen kasa. **Kiralık katil.** Birini öldürmek için başkası tarafından tutulan kişi.

kiraz *a. Yun. bot.* **1.** bir meyve ağacı. **2.** bu ağacın, değişik rente, tek çekirdekli, sulu ve etli meyvesi.

kireç,-ci *a. Far.* kireç taşının pişirilmesiyle elde edilen ve yapıcılıkta kulanılan bir madde. **kireç gibi olmak** yüzünde renk kalmamak, rengi kaçmak.

kireç kaymağı *b. a. kim.* mikroptan arındırmak ve çamaşırları ağartmakta

kullanılan, beyaz renkte, klor kokusunda toz ya da sıvı kireç.

kireçlemek *(-i)* **1.** kireç sürmek. **2.** kireçle badana yapmak.

kireçlenme *a.* **1.** kireçlenmek işi. **2.** *anat.* dokularda kireç birikerek sertleşmeler oluşması.

kireçlenmek *(nsz)* **1.** kireç dökülmek, saçılmak. **2.** kireç sürülmek. **3.** kireç bulaşmak. **4.** *anat.* dokularda, görevine engel olacak derecede kalsiyum tuzları birikmek.

kireçli *s.* **1.** birleşiminde kireç bulunan **2.** kireç sürülmüş ya da kireç bulaşmış olan.

kireç sütü *b. a.* badana için hazırlanan, sulanmış kireç.

kireç taşı *b. a. jeol.* kireç elde etmekte kullanılan taş, kalker.

kiremit, -di *a. Yun.* yapıların çatılarının örtülmesinde kullanılan, pişirilmiş, özel yapıda levha.

kiremit rengi *b. a.* **1.** kızıla yakın kırmızı renk. **2.** *s.* bu renkte olan.

kiriş *a.* **1.** bağırsaktan yapılmış çalgı teli. **2.** yayın iki ucuna bağlanıp gerilen bağ. **3.** bir eğrinin iki noktasını birleştiren doğru parçası. **kirişi kırmak** *argo* ansızın kaçıp gitmek.

kirizma *a. Yun.* toprağı derince aktararak altını üstüne getirmek. **kirizma yapmak** toprağı derin olarak sürmek, aktarmak.

kirlenmek *(nsz)* **1.** pislenmek, kir tutmak. **2.** *mec.* onuruna dokunulmak. **3.** *mec.* ırzına geçilmek. **4.** aybaşı olmak.

kirletmek *(-i)* **1.** kirlenmesine neden olmak. **2.** pisletmek. **3.** *mec.* lekelemek. **4.** *mec.* ırzına geçmek.

kirli *s.* **1.** toz, leke gibi şeyler bulaşmış, pis. **2.** *mec.* toplumun geleneklerine aykırı olan. **3.** aybaşı durumunda bulunan. **kirli çamaşırlarını ortaya dökmek** ayıp, kusur ve suçlarını söyemek. **kirli sarı** donuk sarı renk. **kirliye atmak** yıkanmak üzere ayırmak.

kirli kan *b. a. anat.* toplardamarların akciğerlere taşıdıkları kan.

kirpi *a. zool.* sırtı dikenlerle kaplı, memeli, sürüngen bir hayvan.

kirpik,-ği *a.* **1.** göz kapağının kenarındaki kıllar. **2.** canlılarda görülen tüy gibi ince ve küçük uzantılar. **kirpiği kirpiğine değmemek** hiç uyuyamamak.

kirve *a. hlk.* sünnet olan çocuğu kucağında tutan, geleneğe göre çocuğun üzerinde babaya yakın haklar taşıyan kimse.

kispet, -ti *a. Ar. sp.* serbest güreşte pehlivanların giydikleri, dar paçalı, meşinden pantolon.

kist, -ti *a. Fr. tıp* **1.** içi sıvı ya da yarı sıvı bir maddeyle dolu torba. **2.** *zool.* hayvanların, uygun olmayan koşullarda korunmak için saldıkları dayanıklı kapsül. **3.** *bot.* mantar ve su yosunlarında daha çok görülen, bir ya da birkaç küreden oluşmuş organ.

kisve *a. Ar.* **1.** kılık. **2.** hacıların giydikleri beyaz üstlük. **kisvesi altında** bir nitelik ya da yapıda.

kistleşmek *(nsz) tıp* yabancı bir cismin ya da urun çevresinde sertlik oluşmak.

kişi *a.* **1.** şahıs, kimse, insan. **2.** hlk. eş, koca. **3.** *ed.* bir yapıtta yer alan kimse. **4.** *dilb.* eylemleri yapan şahıs, kimse. **Kişi adılı.** *dilb.* Kişilerin adları

ye-rine geçen adıl. **Kişi eki.** *dilb.* Eylem çekimlerinde kişiyi gösteren ek. **Kişi arkadaşından azar.** Kötü arkadaş kişiyi yoldan çıkarır.

kişileşmek *(nsz)* kişilik kazanmak.

kişileştirme *a. ed.* cansız varlıkları ve hayvanları insanlar gibi gösterme, canlandırma sanatı, teşhis.

kişilik,-ği *a.* **1.** bir kimseye özgü niteliklerin tümü. **2.** insana yakışan davarınış. **3.** *s.* herhangi bir sayıda kişiden oluşan. **kişilik kazanmak** kişiliği belirginleşmek.

kişilikli *s.* belli özellikleri olan, şahsiyetli.

kişiliksiz *s.* kişiliği belirginleşmemiş, şahsiyetsiz.

kişisel *s.* kişiye ilişkin, kişiyle ilgili, şahsî.

kişnemek *(nsz)* bağırmak *(at).*

kişniş *a. Far. bot.* **1.** yıllık, otsu bir bitki. **2.** bu bitkinin bahar olarak kullanılan kurutulmuş meyvesi ve tohumu.

kitabe *a. (kita:be) Ar.* taş, mermer gibi sert ve uzun ömürlü nesneler üzerine yazılan oyma ya da kabartma yazı, tarih, yazıt.

kitabî *s. (kita:bi:) Ar.* **1.** kitaba uygun, kitapla ilgili. **2.** özgür düşünemeyen. **3.** dil bilgisi kurallarına uygun, düzgün *(anlatım).*

kitap,-bı *a. Ar.* **1.** bir araya getirilmiş, basılı ya da yazılı kâğıt yaprakların tümü. **2.** bir konuda yazılmış yapıt. **Kitap kurdu.** Çok kitap okuyan kişi. **kitaba el basmak** kutsal kitap üzerine yemin etmek. **kitabına uydurmak** hileli bir işi yasal göstermek için uygun düzenler bulmak. **kitabı kapamak** ilgiyi kesmek. **kitapta yeri olmak** din ya da yasalarda yeri bulunmak.

kitapçı *a.* kitap alan, satan, basan kimse.

kitap evi *b. a.* kitap satılan yer.

kitaplık,-ğı *a.* **1.** kitap yerleştirilen raflı mobilya. **2.** *s.* kitap yapmaya uygun. **3.** *s.* belli bir sayıda kitabı olan: *beş kitaplık raf.*

kitap sarayı *b. a.* herkesin yararlanması amacıyla kurulmuş büyük kitaplık.

kitapsever *b. a.* nitelikleri yüksek kitapları seçen, okuyan kimse.

kitle *a. Ar.* **1.** insan topluluğu. **2.** kütle.

kitlemek *(-i) hlk.* kilitlemek.

kivi *a. bot.* bir tür lezzetli meyve.

klâkson *a. (klâ'kson) Fr.* korna. **klâkson çalmak** korna öttürmek, kornaya basmak.

klân *a. Fr. sos.* boy.

klâpa *a. Alm.* yakanın göğüse inen devrik kısmı.

klârnet, -ti *a. Fr. müz.* orkestrada önemli bir yeri olan bir tür nefesli çalgı.

klâs *a. Fr.* **1.** sınıf. **2.** *mec.* nitelik ve yetenekleri üstün.

klâsik, -ği *s. Fr.* **1.** eski Yunan ve Roma sanatıyla ilgili olan. **2.** eski olduğu halde değerini yitirmeyen, iyi örnekliğini koruyan. **3.** sanatta kuralcı olan. **4.** geleneksel olan, yenilik getirmeyen.

klâsikleşmek *(nsz)* **1.** zamana dayanabilmek, değerini yitirmemek **2.** yenilik getirmemek, olduğu gibi kalmak.

klâsizim *a. Fr.* XVII. yüzyılda Fransa'da eski Yunan ve Roma sanatından esinlenerek gelişen sanat çığırı.

klâsman *a. Fr.* bölümleme, sınıflama.

klâsör *a. Fr.* içine yazılar ve dosyalar yerleştirilebilecek biçimde hazırlanmış özel kap.

klâvsen *a. Fr. müz.* telli bir çalgı.

klâvye *a. Fr.* daktilo gibi araçlarda parmaklarla bastırılarak hareket ettirilebilen, istenilen işe göre ayarlanmış, kaldıraç kollarının, tuş sıralarının tümü.

klik,-ği *a.* hizip, gurup, takım.

klikleşmek *(nsz)* hizip oluşturmak, gruplaşmak.

klima *a. Fr.* ısıtma, soğutma, havalandırma görevleri yapan düzenek.

klimatoloji *a. Fr.* iklim bilimi.

klinik,-ği *a. Fr. tıp* **1.** hasta bakılan yer. **2.** vücut muayenesinde görülen belirti.

klips *a. İng.* pensle tutturulmuş, iğne, küpe.

klişe *a. Fr.* **1.** baskıda kullanılmak üzere hazırlanmış, üzerine kabartmalı, yazı, resim gibi şekiller çıkarılmış metal levha. **2.** *mec. s. ve a.* kalıplaşmış söz ya da düşünce.

klişeci *a.* klişe yapan kimse.

klişecilik, -ği **1.** klişe yapma sanatı. **2.** *mec.* tutuculuk, bağnazlık.

klişeleşmek *(nsz)* kalıplaşmak, katılaşmak.

klor *a. Fr. kim.* kısaltması Cl. olan, normal sıcaklıkta gaz durumunda bulunan bir element.

klorlama *a.* klor katma, klor karıştırma.

klorlamak *(-i)* **1.** bir sıvıya, mikroplardan arındırmak için az miktarda klor katmak. **2.** kumaşları parlaklaştırmak için klor püskürtmek.

klorlu *s.* içinde ya da birleşiminde klor bulunan.

klorofil *a. Fr. bot.* güneş ışığını emerek bitkilerde karbon özümlemesini sağlayan, böylece bitkilere yeşil rengini veren madde.

kloroform *b. a. Fr. kim.* renksiz, anestezide kullanılan, uyuşturucu ve yatıştırıcı özelliği olan bir bileşik.

klorölçer *b. a. kim.* bir sıvının içinde bulunan klor oranını ölçmeye yarayan araç, klorometre.

koalisyon *a. Fr.* değişik güçlerin bir araya gelmesiyle oluşturulan birlik. **koalisyon hükümeti** birden çok siyasal partinin ortaklaşa kurdukları hükümet.

kobay *a. Fr.* **1.** *zool.* bilimsel araştırmalarda örnek canlı olarak kullanılan hayvan. **2.** *mec.* deney konusu.

kobra *a. Fr. zool.* sıcak ülkelerde yaşayan, kızıl, esmer ya da sarı renklerde, çok zehirli bir yılan çeşidi, gözlüklü yılan.

koca *a.* **1.** kadının eşi. **2.** *s.* iri, geniş, büyük. **3.** kocaman **4.** *mec.* ulu, yüce. **Koca bebek.** Yaşına uymayan tavırlar gösteren. **koca bulmak** evlenecek bir erkek bulmak. **kocaya kaçmak** izinsiz olarak bir erkekle kaçmak. **kocaya varmak** evlenmek. **kocaya vermek** kızını evlendirmek. **Kocaoğlan.** Ayı.

kocabaş *b. a . zool.* bir çeşit kuş. **2.** *bot.* şeker pancarı.

kocakarı *b. a.* **1.** yaşlı kadın. **2.** *argo* nine, anne. **Kocakarı ilâcı.** Hekim olmayanların verdikleri, hekimlikle ilgisi olmayan nesne. **Kocakarı soğuğu.** İlkbaharda görülen soğuklar.

kocamak *(nsz)* yaşlanmak, ihtiyarlamak.

kocaman *s.* **1.** çok iri, koca, büyük. **2.** yaşlı olan *(erkek)*: *Kocaman çok üşütmüş.* **Kocaman kocaman.** Büyük büyük, iri iri.

koç *a.* **1.** damızlık erkek koyun. **2.** *mec.* sağlıklı genç erkek. **Koç katımı.** Koçun eşleşmek için zamanında dişilere katılması. **Koç katımı fırtınası.** Güzün çıkan fırtına. **Koç yiğit.** Yakışıklı, sağlıklı delikanlı. **Koç yumurtası.** Kasaplık hayvanların erkeklik bezleri. **3.** *sp.* çalıştırıcı.

koçak,-ğı *s.* **1.** yürekli, yiğit *(erkek)*. **2.** cömert, eli açık.

koçaklama *a. ed.* konusu yiğitlik, savaş, kahramanlık olan, kahramanlık duygularını canlandıran, yiğitleme.

koçan *a.* **1.** mısırın tanelerini taşıyan, üstü yapraklarla kaplı, püsküllü meyvesi. **2.** marul, lâhana gibi sebzelerin yapraklarının bağlandığı sert bölüm. **3.** defter biçimindeki makbuz ve biletlerin koparıldıktan sonra dipte kalan bölümü. **koçan bağlamak** koçan oluşmak *(mısır)*.

koçlanmak *(nsz)* **1.** gelişip koç erginliğine gelmek. **2.** *mec.* yiğitlenmek, sert ve atak tavırlar gösterme.

kodaman *a. ve s.* para ve mal sahibi, ileri gelen kişi.

kodein *a. Fr. tıp* afyondan çıkarılan, öksürük kesici özellikte bir madde.

kodes *a. argo* tutuk evi. hapishane, ceza evi. **kodese tıkmak** tutuk evine sokmak. **kodesi boylamak** tutuk evine atılmak.

kof *s.* **1.** içi boş. **2.** *mec.* değersiz, bilgisiz, boş *(kimse)*. **kof çıkmak** birinin işe yaramaz olduğu anlaşılmak.

kofana *a. Yun. zool.* lüferin irisi.

koflaşmak *(nsz)* boş, değersiz bir nitelik kazanmak.

kofluk,-ğu *a.* **1.** boş çıkma. **2.** içi boş yer. **3.** *mec.* ahmaklık, bilgisizlik **4.** *mec.* güçsüzlük, fersizlik.

koful *a. bot.* bitki plâzmalarında içi hücre suyu ile dolu boşluk.

koğuş *a.* okul, kışla, tutuk evi, hastane gibi yerlerde içinde çok kişinin barındığı büyük oda.

kok,-ku *a. İng.* maden kömüründen damıtılma yöntemiyle elde edilen, içinde az oranda uçucu maddeler de bulunan bir çeşit kömür.

kokain *a. Fr. bot.* koka bitkisinin yapraklarından elde edilen uyuşturucu bir madde.

kokainman *a. ve s. Fr.* kokain kullanma alışkanlığı olan kimse.

kokarca *a. zool.* orta boyda, kendini korumak için pis bir sıvı fışkırtan bir cins kürk hayvanı.

kokart,-dı *a. Fr.* **1.** asker başlıklarına takılan özel işaret. **2.** belli bir topluluğa özgü işaret.

koklamak *(-i)* kokusunu almak için bir nesneyi burnuna yaklaştırmak.

koklaşmak *(nsz,-le)* birbirini koklamak. **2.** *mec.* anlaşmak, birbirini sevmek.

koklatmak *(-i,-e)* **1.** koklamasını sağlamak. **2.** *mec.* yararlanmasına izin vermek. **koklatmamak** yararlandırmamak.

kokmak,-ar *(nsz)* **1.** koku salmak. **2.** kokuşmak, koku yayar duruma gelmek. **3.** *mec.* olacağı anlaşılmak.

kokmuş *s.* **1.** kötü kokan, kokuşuk. **2.** *mec.* miskin, tembel, uyuşuk.

kokona *a. Yun.* süsüne düşkün yaşlı kadın. **kokona gibi** çok süslü.

kokoreç, -ci *a. Yun.* kekikli kuzu bağırsağını şişte kızırtarak yapılan kebap.

kokoreççi *a.* kokoreç yapan ya da satan kimse.

kokteyl *a. İng.* **1.** çeşitli içkiler karıştırılarak yapılan içki. **2.** içkili toplantı.

koku *a.* **1.** nesnelerden yayılan zerreciklerin koku alma sinirleri üzerine yaptığı etki. **2.** güzel kokular saçan esans. **3.** *mec.* iz, belirti. **kokusu çıkmak** anlaşılmak. **kokusu sinmek** kokunun etkisi kalmak. **kokusunu almak** gizli bir şeyi sezmek.

kokulu *s.* **1.** kokusu olan. **2.** hoş kokan.

kokuşmak *(nsz)* **1.** çürüyüp kokular salmaya başlamak. **2.** bozularak özelliklerini yitirmek *(toplum, kişi)*.

kokutmak *(-i)* **1.** güzel olmayan bir koku salmak. **2.** kokuşmasına neden olmak.

kol *a.* **1.** insanın bir organı. **2.** giysinin kola geçen bölümü. **3.** makinelerde tutup çevirmeye yarayan parça. **4.** ağaçlarda gövdeden ayrılan kalın dal. **5.** koltukta, kol dayamaya yarayan kısım. **6.** bir bütünün ayrıldığı bölümlerden her biri, kısım. **7.** güvenlik için görevlendirilmiş, gezici jandarma, polis topluluğu. **8.** *ask.* kanat: *sağ kol.* **kol atmak 1.** güvenlik amacıyla dolaşmak. **2.** çok çok olmak *(kötü durum)*. **kol kanat germek** çok korumak. **kol uzatmak** yayılmak. **kol vermek** desteklemek. **kolları kopmak** pek çok yorulmak. **kolları sıvamak** içtenlikle bir işe girişmek. **kollarını sallaya sallaya gelmek** tümüyle boş gelmek. **kolu kanadı kırılmak** çaresiz kalmak. **kolu uzun olmak** sözü geçer olmak. **koluna girmek** bir kolunu birinin kolunun altına sokmak. **Koluna kuvvet.** Gücün artsın, başarılı ol.

kola *(I) a. İt.* **1.** çamaşır kolalamakta kullanılan özel yapıda nişasta. **2.** kâğıt ya da bez gibi nesneleri yapıştırmakta kullanılan madde.

kola *(II) a. Fr. bot.* **1.** sıcak bölgelerde yetişen, çekirdekleri uyarıcı özellikte olan, bu nedenle bazı içeceklerde ve hekimlikte kullanılan bir bitki. **2.** bu bitkinin yapraklarından çıkarılan kokulu maddeye şeker ve karbonat katılarak yapılan içecek.

kolaçan *a.* bir çevreyi, pek belli etmeden, gezip gözden geçirmek. **kolaçan etmek** çevrede gözlem için dolaşmak, bir şeye göz atmak.

kolağası *b. a. tar.* Osmanlı'larda yüzbaşı ile binbaşı arasında bir rütbe.

kolalamak *(-i)* parlaması ve sertleşmesi için eşyayı kolaya batırıp ütülemek.

kolalanmak *(nsz)* kolalamak işi yapılmak.

kolalatmak *(-i,-e)* kolalamayı başkasına yaptırmak.

kolalı *s.* **1.** içinde kola bulunan: *kolalı içki.* **2.** kolalanmış olan.

kolan *a.* **1.** yükü bağlamak için kullanılan yassı kemer. **2.** yün, deri, kenevir gibi maddelerden yapılan, yük taşımaya yarayan, enlice ve yassı bağ. **kolan çek-**

mek kayığı halatla karadan çekmek. **kolan vurmak** kolanla yükü hayvanın semerine bağlamak.

kolay *s.* **1.** yorulmadan yapılan, emeksiz. **2.** *be.* kolayca, sıkıntısızca. **3.** *a.* kolaylık: *İşin kolayını bulmuş.* **kolayda olmak** el altında olmak. **kolayı olmak** çaresi bulunmak. **kolayına bakmak** kolay ve kısa yolu seçmek. **kolayını aramak** kolay yönünü bulmaya çalışmak, çare aramak. **kolayını bulmak** kolay yapmak olanağını bulmak.

kolayca *be.* **1.** kolaylıkla, sıkıntısız olarak. **2.** *s.* kolay olan.

kolaylamak *(-i)* bir işin bitimine yaklaşmak.

kolaşlaşmak *(nsz)* **1.** kolay duruma gelmek. **2.** güçlükler ortadan kalkmak.

kolaylaştırmak *(-i)* **1.** güçlükleri ortadan kaldırmak. **2.** işi bitimine yaklaştırmak.

kolaylık,-ğı *a.* **1.** kolay yapılma durumu. **2.** işleri kolaylaştıran olanaklar. **3.** bir işi yapabilme gücü, yeterliliği. **kolaylık göstermek** yapabilme olanağı sağlamak.

kolaylıkla *be.* kolayca, sıkıntı çekmeden.

kolbaşı *b. a.* **1.** kol başkanı, önder. **2.** orta oyununu yöneten kimse.

kolcu *a.* bir şeyi bekleyen, gözeten kimse.

kolçak,-ğı *a.* **1.** yalnız baş parmağı ayrı, diğer dört parmağı bir olacak biçimde örülmüş eldiven. **2.** kol ağızlarının kirlenmemesi için kollara geçirilen kolluk. **3.** görevlilerin kollarına geçirilen bağ, pazıbent. **4.** zırhın kola geçirilen parçası.

kolej *a. Fr. ped.* **1.** öğretim programında yabancı dil öğretimine ağırlık veren lise dercesinde okul. **2.** bazı meslek okulları: *sağlık koleji.*

koleksiyon *a. Fr.* **1.** bir araya getirilmiş ve özelliklerine uygun olarak sınıflandırılmış nesnelerin tümü. **2.** defilelerde gösterilen örneklerin tümü.

koleksiyoncu *a.* koleksiyon yapmayı seven kişi.

kolektif *s. Fr.* **1.** ortaklaşa yapılan. **2.** ortaklaşa. **Kolektif ortaklık.** Tüm ortakların hak ve sorumlulukları tam ve sınırsız olan ortaklık.

koletivizm *a. Fr. sos.* ortaklaşacılık.

kolektör *a. Fr.* bir dinamoda, iletken devrede oluşan akımı toplayıp tek bir devreye veren aygıt, toplaç.

kolera *a. Fr. tıp* aşırı sürgün ve kusmalarla kendini gösteren, bulaşıcı, salgın ve öldürücü bir hastalık.

koleralı *s.* kolera mikrobu almış ya da bu hastalığa yakalanmış.

kolhoz *a. Rus.* Sovyetler Birliği döneminde köylülerin ortaklaşa işlettikleri tarım işletmesi.

koli *a. Fr.* içinde çeşitli mallar ya da eşya bulunan posta ya da ambar paketi.

kolibasil *b. a. Fr.* insanlarda hastalığa neden olabilen, yuvarlak uçlu, çomak biçiminde bakteri.

kolik,-ği *a. Fr. tıp* kalın bağırsağın karın boşluğu bölümünde aralıklı duyulan güçlü sancı.

kollamak *(-i)* **1.** gözetmek, beklemek. **2.** gözlemek. **3.** korunmak, gözetmek.

kollu *s.* **1.** kolu bulunan **2.** üzerinde kol denilen parçası olan.

kolluk,-ğu *a.* **1.** çalışırken kirlenmemesi için dirseğe dek kola geçirilen kumaş parçası. **2.** özel görevlerdeki kimselerin kollarına takılan kimlik berlirtici şerit. **3.** güvenlik güçlerinin tümü.

kolon *a. Fr.* **1.** yapılarda sütun **2.** *anat.* kalın bağırsağın gövdeden önceki bölümü. **3.** yapılarda katları tutan düşey direk.

koloni *a. Fr.* **1.** sömürge **2.** bir ülkede bulunan göçmen topluluğu ve yerleştikleri yer. **3.** bir ülkede bulunan küçük yabancı topluluğu.

kolonya *a. İt.* az kokulu tuvalet ispirtosu.

kolordu *b. a.* tümenlerden oluşan askersel birlik.

koltuk,-ğu *a.* **1.** kolun gövdeyle birleştiği bölüm. **2.** geniş ve rahat oturma eşyası. **3.** yapılara uygulanan yan destek. **4.** *mec.* yüksek makam. **5.** *mec.* destek, kayırma. **Koltuk değneği.** Başkalarınca sağlanan destek. **koltuk vermek** yüzüne karşı övgüler yapmak. **koltukları kabarmak** yapılan övgüden kıvanç duymak. **koltuk doldurmak** verilen görevi gereği gibi yapabilmek.

koltuklamak *(-i)* **1.** bir şeyi koltuğu altına almak. **2.** koltuğa girmek **3.** aşırı derecede övgüler düzmek.

koltuklanmak *(nsz)* aşırı övülmek. pohpohlanmak.

kolye *a. Fr.* gerdanlık.

kom *a. hlk.* **1.** ağıl **2.** yayla evi **3.** kırsal kesimde küçük yerleşim yeri, çiftlik.

koma *a. Fr.* anlama, duyma, hareket yetilerini yitirme gibi belirtileri olan derin dalgınlık durumu. **komadan çıkmak** derin dalgınlıktan kurtulmak. **komaya girmek** *tıp* **1.** kendinden geçmek, derin dalgınlık belirtileri göstermek. **2.** *mec.* çok sinirlenmek. **komalık olmak** çok yorulmak.

komando *a. Fr.* **1.** baskın gibi özel görevler için yetişitirilmiş, az sayıda askerden oluşan birlik. **2.** bu birlikte görev yapan asker.

kombina *a. Fr.* birden çok sanayi kuruluşunun bir yönetim altında birleşmesi: *et kombinası.*

kombinezon *a. Fr.* **1.** bir işi başarmak için alınan önlemler ve yaplan düzenlemeler **2.** kadınların giydikleri kısa ve kolsuz iç çamaşırı.

komedi *a. Fr.* **1.** *tiy.* güldürü. **2.** *mec.* yapmacık söz ya da davranış.**3.** *mec.* gülmeye neden olan olay.

komedya *a. İt.* komedi.

komedyen *a. Fr.* komedi sanatçısı.

komi *a. Fr.* otel gibi yerlerde ayak işlerine bakan kimse. **2.** lokantalarda garson yardımcısı.

komik,-ği *s. Fr.* **1.** güldürücü, gülünç. **2.** *a.* komedilerde oynayan sanatçı.

komikleşmek *(nsz)* gülünçleşmek, komik duruma gelmek.

komiklik,-ği *a.* gülünç olma durumu. **2.** gülünç davranış. **3.** gülünç durum.

komiser *a. Fr.* **1.** polisler arasında üçüncü aşamaya erişmiş görevli **2.** hükümet adına ortaklıkları ve bu ortaklıkların toplantılarını denetleyen kamu görevlisi.

komisyon *a. Fr.* **1.** alt kurul, encümen. **2.** bir işte aracılık yapan kimseye ayrılan para.

komita *a. s.* **1.** siyasal bir amaca ulaşmak için silâh kullanan gizli topluluk.

komitacı *s.* siyasal bir amaca ulaşmak için silâh kullanan gizli toplulukta görevli kimse.

komite *a. Fr.* komisyon, alt kurul.

komodin *a. İt.* karyolanın yanına konan masa biçiminde küçük dolap,

kompartıman *a. Fr.* yolcu trenlerinde vagonların bölümlerinden biri.

kompas *a. Fr.* **1.** küçük uzunlukları, çapları ve kalınlıkları ölçmeye yarayan araç. **2.** gemi pusulası.

kompetan *a. Fr.* yetkili, uzman.

komple *s. Fr.* tam, dolu. **2.** eksiksiz. **3.** üstün yetenekli.

kompleks *s. Fr.* **1.** kavranması güç. **2.** *a.* aynı ekonomik etkinliğe açık. üretim kuruluşlarının tümü. **3.** karmaşa.

komplike *s. Fr.* anlaşılması, yapılması güç olan.

kompliman *a. Fr.* **1.** koltuklama, övgüleme. **2.** gönül okşayıcı söz.

komplo *a. Fr.* **1.** birine karşı kurulan gizli düzen. **2.** topluca ve gizlice uygulanan plân. **komplo kurmak** birine karşı gizlice, kötü amaçlı karar almak.

komposto *a. İt.* **1.** hoşaf. **2.** bitki artıklarından özel yöntemlerle yapılan gübre.

kompozisyon *a. Fr.* **1.** ayrı parçaları birleştirerek uygun bir bütün oluşturma işi. **2.** doğru, düzgün konuşma, bildiklerini, izlediklerini yazılı ya da sözlü olarak anlatabilme becerilerini kazandırma çalışmalarının tümü.

kompozitör *a. Fr. müz.* besteci.

komprador *a. İsp.* **1.** aracı. **2.** ülkesinde yabancı ortaklıklar adına iş sözleşmeleri yapan yerli aracı.

kompresör *a. Fr. fiz.* bir akışkanı ya da gazı gereken basınca uygun ölçüde sıkıştırmaya yarayan araç. **2.** yol yapımında kum, çakıl gibi malzemeyi bastırıp sıkıştırmaya yarayan; ağır, silindirli araç.

kompüter *a. İng.* bilgisayar.

komşu *a.* **1.** evleri birbirine yakın olanlar. **2.** *s.* sınır ortaklığı olanlar. **komşu hatırı** komşuların birbirlerine gösterdikleri saygı. **Komşu kapısı.** Çok yakın yer. **komşu kapısına çevirmek** gerekmediği halde bir yere sık sık uğramak. **Komşuda pişer, bize de düşer.** İnsanlar yakınlarının varlığından yararlanabilmelidir. **Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür.** Başkasının malı daha değerli görünür.

komşuluk,-ğu *a.* komşularla olan ilişki. **komşuluk etmek** komşular arasında iyi ilişikler kurmak.

komut, -tu *a.* emir, buyruk. **komut vermek** bir davranış için buyruk vermek, buyurmak.

komuta *a. ask.* **1.** kumanda. **2.** bir asker birliğini yönetme görevi.

komutan *a. ask.* bir asker birliğinin baş yöneticisi, kumandan.

komünikasyon *a. Fr.* haberleşme, iletişim.

komünist,-ti *a. Fr.* komünizm yanlısı.

komünizm *a. Fr.* toplumdaki tüm malların ortaklaşa kullanıldığı, özel mülkiyetin bulunmadığı toplum düzeni.

komütatör *a. Fr.* bir elektrik akımının yönünü değiştirmeye yarayan araç, anahtar.

konak, -ğı *a.* **1.** büyük ve gösterişli ev. **2.** hükümet işlerinin yürütüldüğü kamu yapısı. **3.** yolculukta gecenin geçirildiği yer.

konakçı *a.* **1.** eskiden yolculara konacak yer hazırlayan kimse. **2.** *tar.* sefere çıkan askerlere yer hazırlayan subay. **3.** *zool.* asalağın erginini ya da gelişim evrelerinden birini taşıyan canlı.

konaklamak *(nsz)* bir yerde kalıp geceyi geçirmek.

konargöçer *b. a. ve s.* göçebe yaşam süren, yerleşmeyen.

konç, -cu *a.* ayakkabı, çorap, çizme gibi nesnelerin bilekten baldıra doğru olan kısmı.

konçerto *a. İt. müz.* bir çalgı ve orkestra için bestelenmiş yapıt: *keman konçertosu.*

kondansatör *a. Fr.* içinde elektrik yükü biriktirilen aygıt.

kondisyon *a. Fr.* **1.** koşul, durum. **2.** *sp.* bir sporcunun fiziksel ve ruhsal durumu.

kondurmak *(-i,-e)* **1.** konmasını sağlamak. **2.** özensizce takmak, iliştirmek. **3.** *mec.* üzerine yormak. **4.** tezlikle yapıvermek: *Tokadı kondurdu.*

kondüit, -ti *a. Fr. tiy.* sahneye çıkma sırası gelenleri uyarmakla görevli kimse.

kondüktör *a. Fr.* yolcu trenlerinde bilet denetleyen, gözleyen görevli.

konfederasyon *a. Fr.* **1.** birden çok devletin oluşturduğu birlik. **2.** birden çok sendikanın oluşturdukları sendikal birlik.

konfederatif *a. Fr.* konfederasyona özgü.

konfeksiyon *a. Fr.* **1.** hazır giyecekler. **2.** konfeksiyon üreten iş kolu.

konfeksiyoncu *a.* hazır giyim işleriyle uğraşan kimse.

konferans *a. Fr.* **1.** dinleyicilere bir konuda bilgi vermek, bir durumu açıklamak için bir kişi tarafından yapılan konuşma. **2.** uluslar arası bir sorunun çözülmesi için yapılan toplantı. **konferans vermek** bir konuda bilgi vermek üzere konuşma yapmak.

konferançı *a.* konferans veren kimse, konuşmacı.

konfeti *a. İt.* balo, düğün gibi toplantılarda kişilerin üzerlerine serpilen küçük kâğıt parçaları.

konfor *a. Fr.* yaşamı kolaylaştıran maddesel rahatlık.

konforlu *s.* rahat, bakımlı, yeni.

kongre *a. Fr.* **1.** değişik ülke delegelerinin katılmasıyla yapılan uluslar arası toplantı. **2.** sendika, siyasal parti, dernek gibi kuruluşların belli zamanlarda, temel sorunlarını tartışmak ve gereken kararları almak üzere yaptıkları toplantı, kurultay.

koni *a. Fr. mat.* **1.** durağan bir noktadan geçen ve kapalı bir eğriye dayanarak hareket eden bir doğrunun çizdiği yüzey. **2.** bu yüzeyle sınırlı cisim. **3.** *s.* koni biçiminde olan.

konik, -ği *s. Fr. mat.* **1.** koni biçiminde olan. **2.** tabanı daire biçiminde olan bir koninin bir düzlemle ara kesiti.

konjonktür *a. Fr.* bir ülkenin ekonomik yaşamının gösterdiği inişli çıkışlı hareketlerin tümü.

konkasör *a. Fr.* kum, çakıl elde etmek üzere büyük kayaları kırmaya yarayan makine.

konkav *s. Fr. mat.* içbükey, obruk.

konken *a. İt.* bir tür kâğıt oyunu.

konkordato *a. İt.* **1.** batık bir boçlunun alacaklılarla, borçlarının ödenmesi konusunda yaptığı anlaşma. **2.** *tar.* papalık makamıyla bir hükümet arasında yapılan anlaşma.

konkur *a. Fr.* yarış, yarışma.

konmak,-ar *(-e)* **1.** bir yere inmek *(kuş, uçak, kelebek).* **2.** bir yerde kalmak, konuk olmak. **3.** *mec.* bir şeyi karşılıksız elde etmek. **Kona göçe.** Dura kalka. **4.** konmak işi yapılmak: *Çaylar kondu.*

konsantre *s. Fr.* **1.** yoğun **2.** yoğunlaştırılmış. **konsantre olmak** düşünceyi, gücü, özeni bir noktada toplamak.

konser *a. Fr. müz.* **1.** sanatçıların bir müzik yapıtını bir topluluğa çalmaları ya da söylemeleri. **2.** *mec.* aralıksız gürültü. **konser vermek** bir topluluğa bir müzik yapıtını çalmak ya da söylemek.

konservatuvar *Ar. Fr.* müzik, tiyatro ve bale öğretimi yapılan okul.

konserve *s. Fr.* **1.** uzun süre dayanabilecek bir biçimde işlenen yiyecek. **2.** *a.* bu biçimde hazırlanmış yiyecek.

konservecilik,-ği *a.* konserve yapma ya da satma uğraşı.

konsey *a. Fr.* **1.** yönetim görevi olanlardan oluşmuş topluluk. **2.** kimi sorunları tartışmak ve karara bağlamak için toplanan kurul.

konsol *a. Fr.* duvar kenarına yerleştirilen; üstüne biblo, ayna, süs eşyası gibi nesneler konulan, çekmeceli, yüksek mobilya.

konsolide *s. Fr. ekon.* ödeme süresi uzatılan.

konsolos *a. Lât.* bir ülkenin yabancı ülkelerdeki yurttaşlarının haklarını koruyan dış işleri görevlisi.

konsolosluk,-ğu *a.* **1.** konsolosun görevi, makamı. **2.** konsolosun çalıştığı yer.

konsorsiyum *a. Fr. İng.* uluslar arası kuruluşların ve bazı hükümetlerin ekonomik ve malî yardımları yürütmek üzere kurdukları ortaklık.

konsül *a. İt. tar.* **1.** Roma'da her sene seçilen iki devlet başkanından her biri. **2.** 1789 devriminden sonra Fransa'da seçilen üç devlet başkanından her biri.

konsültasyon *a. Fr. tıp* bir hastalığa birden çok hekim tarafından tanı konması. **konsültasyon yapmak** birden çok hekim tarafından bir hastalığa teşhis konmak.

kont, -tu *a. Fr.* **1.** Roma İmparatoru'nun danışman olarak seçtiği kişi **2.** derebeyi. **3.** batıda bir soyluluk unvanı. **Kont gibi.** Şık giyinmiş. **kont gibi yaşamak** varlık ve bolluk içinde yaşamak.

kontak,-ğı *a. Fr.* **1.** karşıt elektrik yüklü iki cismin birbirine değmesi **2.** *mec.* ilişki, bağlantı. **3.** *s. argo* akılsal dengesi bozuk. **Kontak anahtarı.** Taşıtları çalıştırmak için kullanılan anahtar. **kontak kurmak** biriyle bağlantı sağlamak. **kontak yapmak** karşıt iki elektrik taşıyan nesneler birbirine dokunmak. **kontağı açmak** bir aracın motorunu çalıştırmak için akımı açmak. **kontağı kapamak** taşıtın motorunu durdurmak için anahtarı çevirerek akımı kesmek. **kontak kapamak** toplu taşım hizmeti görenler, bir isteklerini kabul ettirmek için iş bırakmak.

kontak lens *b. a. tıp İng.* gözün saydam tabakasına doğrudan uygulanan mercek.

kontenjan *a. Fr.* **1.** bir birimin ya da bir kuruluşun seçip alabileceği ölçü, sayı. **2** bir maldan ilgililere düşebilecek pay oranı.

kontes *a. Fr.* kontun karısı.

kontra *be. İt.* **1.** karşıt, karşı. **2.** *a.* kontrplak. **kontra gitmek** birine karşıt gitmek, zıtlaşmak.

kontralto *a. İt. müz.* **1.** en kalın kadın sesi. **2.** bu özellikte sesi olan sanatçı, alto.

kontrat,-tı *a. Fr.* sözleşme. **kontrat yapmak** sözleşme yapmak.

kontrbas *b. a. Fr. müz.* **1.** keman türünden en kalın sesli çalgı. **2.** bu çalgıyı çalan sanatçı.

kontrfile *b. a. Fr.* kesim hayvanlarının bel kemiğinin iki yanında bulunan et.

kontrgerillâ *b. a. Fr.* yasa dışı güçlere karşı devletçe oluşturulan güç.

kontrol,-lü *a* **1.** bir işi denetleme, inceleme, denetim. **2.** bir şeyin gerçeğine uygun olup olmadığına bakma, inceleme. **3.** arama, yoklama. **kontrol altına almak 1.** durdurmak. **2.** yangını söndürmek. **kontrol etmek 1.** denetlemek, incelemek. **2.** yoklamak, aramak. **kontrol kalemi** bir elektrik devresinde akım olup olmadığını gösteren tornavida biçiminde araç.

kontrolör *a. Fr.* denetçi.

kontrplâk,-ğı *b. a.* özel olarak kaplamalarla oluşturulan ince, esnek ve dayanıklı tahta.

konu *a.* **1.** ele alınıp incelenen düşünce, olay ya da durum. **2.** üzerinde konuşulan şey, bahis, mevzu.

konuk,-ğu *a.* bir yere ya da bir eve kısa bir süre kalmak üzere gelen kimse, misafir. **konuk etmek** birini evinde kısa bir süre barındırmak. **konuk gelmek** birinin evine kısa bir süre kalmak üzere birbirlerine gelmek. **konuk olmak** kısa bir süre birinin evinde kalmak.

konuk evi *b. a.* kamu kuruluşu ya da özel bir kuruluşun kendi çalışanlarının yararlanmaları için yapılmış konut, misafirhane.

konu komşu *a.* tüm komşular, yakın oturanlar.

konuksever *b. s.* evine konuk gelmesinden hoşlanan, misafirperver.

konukseverlik,-ği konuksevme niteliği, misafirperverlik.

konum *a.* **1.** bir nesne ya da bir kimsenin konuş biçimi, pozisyon. **2.** *mec.* durum, hâl. **3.** *coğ.* bir noktanın eylem ve boylamlara göre bulunduğu yer.

konuş *a.* **1.** konmak işi ya da biçimi. **2.** *ask.* tüm koşullar göz alınarak bir birliği yerleştirme biçimi. **3.** *coğ.* konum.

konuşkan *s.* konuşmayı, sohbeti seven kimse.

konuşma. *a.* **1.** konuşmak eylemi. **2.** bir konuda görüşme, danışma. **3.** bir konuda dinleyicilere bilgi vermek üzere söylenen sözler, konferans. **Konuşma dili.** Günlük yaşamda kullanılan, yazı dilinden ayrı söyleyiş. **konuşma yapmak** belli bir konuda, bir topluluk karşısında konuşmak. **konuşmaya dalmak** bir konuda konuşurken bir başka şeyle ilgilenmemek.

konuşmacı *a.* bir konuda konuşma yapan kimse, hatip, konferansçı.

konuşmak *(nsz)* **1.** sözcüklerle duygu ve düşüncelerini anlatmak. **2.** *(-i,-den)* söz etmek. **3.** *(nsz,-le)* söyleşmek,

sohbet etmek. . **4.** söylev vermek. **5.** *(-le)* ilişki kurmak, ilişkiyi sürdürmek. **6.** *mec.* etkin olmak: *tabancalar konuştu.* **7.** *tkz.* şık görünmek. **konuşmamak** biriyle dargın bulunmak.

konuşturmak *(-i,-le)* **1.** konuşmasını sağlamak. **2.** *mec.* bir aracı çok iyi kullanmak: *Kemençeyi konuşturuyor.*

konut,-tu *a.* bir ailenenin yaşamını sürdürdüğü yer, ev, hane, mesken. **Konut belgesi.** Bir kimsenin konutunu bildiren belge, ikametgâh **Konut dokunulmazlığı.** Konutlara, belli koşullar dışında girilememe, aranamama durumu.

konvansiyon *a. Fr.* **1.** anlaşma. **2.** anayasa yapmak ya da değiştirmek için toplanan meclis.

konveks *s. Fr. mat.* dışbükey.

konveksiyon *a. Fr. fiz. kim.* iletim, ısı yayımı.

konvektör *a. Fr.* ısıyayar.

konvertibl *s. Fr.* serbestçe dövize çevrilebilir.

konvertibilete *a. Fr.* serbestçe dövite çevrilebilirlik.

konvoy *a. İng.* aynı yere giden yolcu ya da taşıt topluluğu.

konyak,-ğı *a. Fr.* alkol derecesi yüksek, sarımtırak renkte, özel kokusu olan bir içki, kanyak.

kooperatif *a. Fr.* **1.** *ekon.* ortak gereksinimleri elverişli koşullarda elde edebilmek için kurulan, kâr amacı gütmeyen ortaklık. **2.** üreticilerin aracıyı ortadan çıkarmak amacıyla kurdukları ortaklık: *taşıyıcılar kooperatifi.*

kooperatifçi *a.* **1.** kooperatife üye olan kişi. **2.** kooperatif yöneticisi.

kooperatifleşmek *(nsz)* tüketici ve üreticiyi korumak amacıyla ekonomiyi kooperatiflere dayamak.

koordinasyon *a. Fr.* **1.** belli bir amaca ulaşmak için değişik işler arasında düzen, uyum ve bağlantı sağlama, eş güdüm.

koordinatör *a. Fr.* değişik işler arasında düzen ve bağlantı sağlayan kimse, eş güdümcü.

koordine *s. Fr.* eş güdümle ilgili, eş güdümsel.

koparma *a.* **1.** koparmak eylemi. **2.** *sp.* halteri kaldırma yarışına dayalı bir spor dalı.

koparmak *(-i)* **1.** bir şeyin kopmasını sağlamak. **2.** daldan bir şeyi toplamak. **3.** *(-den,-i) mec.* güçlükle sağlamak. **4.** güç kullanarak almak. **koparıp atmak** ilgisini kesmek, önem vermemek.

kopartmak *(-i)* koparmak eylemini yapmak, kendisi koparmak.

koparttırmak *(-i, -e)* koparmak işini başkasına yaptırmak.

kopça *a.* **1.** düğme **2.** bir giysinin iki yanını birleştiren araç.

kopek,-ği *a. Rus.* rublenin yüzde biri değerinde Rus parası birimi.

kopmak,-ar *(nsz)* **1.** ikiye ayrılmak. **2.** yerinden ayrılmak. **3.** işten ayrılmak, görevini bırakmak. **4.** *mec.* birdenbire başlamak: *Savaş koptu.* **5.** *mec.* ayrılmak, uzaklaşmak. **6.** *hlk.* koşmak, hızla gitmek: *Kop getir.* **kopup gelmek** uzaktan ayrılıp gelmek. **7.** çok ağrımak: *Belim kopuyor.*

kopuk,-ğu *s.* **1.** kopmuş. **2.** *mec.* işsiz güçsüz, serseri erkek.

kopuz *a.* eskiden ozanların çaldıkları telli bir çalgı.

kopya *a. İt.* **1.** bir sanat yapıtının ya da yazının eşlemi, aynısı, taklit. **2.** eşini çıkarma. **3.** sınavda soruların yanıtlarını başka bir yerden ya da kişiden alarak verme. **4.** *s.* taklit edilmiş olan. **kopya çekmek** soruların yanıtlarını bulmak için bir kaynağa bakmak. **kopyasının çıkarmak** aslına bakarak benzerini yapmak. **Kopya kâğıdı.** Bir yazının ya da biçimin örneğini çıkarmak için kâğıtların arasına konan karbonlu kâğıt. **kopya vermek** soruların yanıtların söylemek ya da yazılı olarak ulaştırmak.

kopyacı *a.* **1.** sınavlarda kopya çeken kimse. **2.** başkalarının yapıtlarını taklit eden kimse.

kor *a.* **1.** iyice yanarak ateş biçimine gelmiş odun ya da kömür parçası **2.** *mec.* kırmızı. **3.** *ask.* kolordu sözcüğünün kısaltılması.

koramiral . *a. ask.* deniz güçlerinde tümamiralle oramiral arasındaki subay rütbesi.

kordiplomatik,-ği *b. a. Fr.* elçi ve elçilik görevlileri topluluğu.

kordon *a. Fr.* **1.** genellikle ipekten yapılan kalın ip. **2.** ince tellerden yapılan elektrik iletkeni. **3.** saat, madalyon gibi nesneleri takmak için kullanılan ince zincir. **4.** güvenlik görevlilerinin oluşturdukları dizi: *polis kordonu.* **kordon altına almak** bir yeri, girip çıkanlara karşı korumak için çepeçevre sarmak.

korgeneral *b. a. ask.* kolordu komutanlığı görevi yapan, tümgeneralla orgeneral arasındaki subay.

koridor *a. Fr.* **1.** bir yapıda girmeyi sağlayan ve odaları birleştiren dar geçit, geçenek. **2.** geçmeye yarayan dar ve uzun geçit. **3.** iki devlet arasındaki dar toprak parçası.

korkak,-ğı *s.* **1.** çabuk korkan. **Korkak bezirgân ne kâr eder ne ziyan.** Bir işte atılım yapmayan kimse, olduğu yerde kalır; daha ileri bir aşamaya varmak için atılım gereklidir.

korkakça *be.* çekinen, korkan bir biçimde.

korkaklık,-ğı *a.* **1.** çekinme, korkma durumu. **2.** çekingen, kokak davranış. **korkaklık etmek** korkak, çekingen davranışlarda bulunmak.

korkmak,-ar *(-den)* **1.** ürkmek, korku duymak. **2.** endişe duymak, kaygılanmak. **3.** çekinmek, sakınmak. **4.** cesaret edememek. **korktuğu başına gelmek** umulan kötü olay gerçekleşmek.

korku *a.* **1.** bir olay ya da nesne karşısında uyanan kaygı duygusu. **2.** üzüntü, kaygı. **3.** kötülük gelme kuşkusu. **Korku dağları aşırır.** Korku kişiye her hareketi yaptırır. **korkuya kapılmak** endişelenmek, kaygılanmak. **korku saçmak** tüm çevreyi korkutmak. **korku vermek** korkutmak. **korkunun ecele yararı olmamak** aşırı çekingenlik ve korkaklık başa gelecekleri önleyememek.

korkulmak *(-den)* **1.** çekinilmek. **2.** kaygı duyulmak.

korkulu *s.* **1.** korku veren, korkutan. **2.** kötülük yapabilen, tehlikeli. **korkulu rüya görmek.** *mec.* tehlikeli bir işe girişmek.

korkuluk,-ğu *a.* **1.** bağ, bahçe ve tarlalara gelecek zararları önlemek için konulan insan biçiminde görüntü. **2.** düşmeyi önlemek için çekilen duvar ya da parmaklık. **3.** *mec.* verilen işleri yapmayan, yalnızca yer dolduran verimsiz kimse.

korkunç, -cu *s.* **1.** çok korku veren, korkulu. **2.** şaşırtıcı, şaşkınlık veren **3.** aşırı, çok güçlü, şiddetli.

korkunçlaşmak *(nsz)* korkutucu, ürkütücü bir durum almak.

korkusuz *s.* **1.** korkmayan, yürekli, çekinmeyen. **2.** korkulmayan, zararsız.

korkutmaca *a. s.* korkutma amacını güden, tavır davranış.

korkutma *a.* korkmasına neden olma, ürkütme.

korkutmak *(-i)* **1.** korkmasına, çekinmesine neden olmak. **2.** kaygıya, endişeye düşürmek. **3.** ürkütmek, gözdağı vermek.

korkutucu *s.* korkutan, korku veren.

korna *a. İt.* **1.** taşıtlarda sesle uyarmak için kullanılan araç, klâkson. **2.** bu araçtan çıkan ses.

kornea *a. Lât. anat.* gözdeki saydam tabaka.

korner *a. İng. sp.* köşe. **Korner atışı.** Köşe atışı.

kornet, -ti *a. Fr. müz.* pistonlu bir orkestra çalgısı.

kornetçi *a. müz.* kornet çalan sanatçı.

korniş *a. Fr.* **1.** perdeleri asmaya yarayan araç. **2.** *mim.* çerçeve görünümünde oymalı çıkıntı.

korno *a. İt. müz.* üflemeli, büyük bir çalgı. **2.** boynuz ya da fildişinden, savaşlarda çağırı amacıyla kullanılan boru.

koro *a. (ko'ro) İt. müz.* **1.** bir müzik yapıtını seslendirmek üzere bir araya gelen topluluk. **2.** bu tür bir topluluğun söylediği söz ya da şarkı, türkü. **Koro halinde.** Hep bir ağızdan, gürültülü biçimde.

koroner *a. Fr. tıp* kalbi besleyen damarlardan her biri.

korporasyon *a. Fr.* lonca, zanaatçı ve esnaf birliği.

korsan *a. İt.* gemilere saldıran deniz haydudu. **2.** *mec.* güç kullanarak başkalarının haklarını alan kimse. **3.** *mec.* bir hakkı izinsiz olarak kullanan kimse.

korsanlık, -ğı *a.* **1.** korsan olma durumu. **2.** *mec.* bir hakkı izinsiz olarak kullanma.

korse *a. Fr.* kadınların giydiği esnek iç giysisi.

kort, -tu *a. İng.* tenis alanı.

kortej *a. Fr.* **1.** bir devlet yetkilisine eşlik eden kimseler. **2.** bayram, cenaze gibi durumlarda sıra biçiminde giden kimseler.

kortizon *a. Fr. tıp* böbrek üstü bezinin salgıladığı bir hormon.

koru *a.* bakımlı küçük orman.

korucu *a.* orman ya da kırda görevli bekçi.

korugan *a.* çevresi çukurlarla çevrili, korunmaya uygun, kare biçiminde ev. **2.** eskiden ateş etmeye uygun biçimde hazırlanmış, delikleri bulunan yer.

koruk,-ğu *a.* olgunlaşmamış üzüm. **Koruk şerbeti.** Koruktan yapılan şerbet.

koruma *a.* **1.** korumak işi, himaye. **2.** birini korumakla görevli kişi: *babamın koruması.*

korumak *(-i,-den)* **1.** bir kişiyi ya da nesneyi tehlikeden ve güç durumdan uzak tutmak. **2.** güçsüz birini güçlüye karşı desteklemek. **3.** *(-den)* savunmak, müdafaa etmek. **4.** *mec.* eskimesini, yıpranmasını önleyici önlemler almak.

korunak,-ğı *a.* korunulacak, sığınılacak yer.

korunmak *(nsz)* **1.** sakınmak, sığınmak. **2.** biri tarafından esirgenmek.

koruyucu *a. s.* **1.** koruyan, gözeten, gözetici. **2.** *a.* koruyan kimse. **3.** *s.* zararlının hedefine ulaşmasını önleyen. **Koruyucu hekimlik.** Hastalığın çıkmasını önleme çalışmalarını içeren hekimlik dalı.

koruyuculuk,-ğu *a.* korumak eylemi, kayırma, sakınma.

kosinüs *a. Fr. mat.* tümler açının sinüsü.

koskocaman *s.* çok çok büyük, pek iri.

kostak,-ğı *s. hlk.* **1.** güzel giyinmiş, çalımlı, ince. **2.** yürekli, yiğit.

kostaklanmak *(nsz)* **1.** ince, güzel görünmeye çalışmak. **2.** çalım satmak, gösteriş yapmak.

kostüm *a. Fr.* **1.** ceket , pantalon ve yelekten oluşan erkek takımı. **2.** sokakta giyilen kadın giysisi.

kostümlü *s.* **1.** kostüm giyinmiş. **2.** günlük giysisinin dışında özel giyinmiş.

kostümlük,-ğü *s.* **1.** kostüm için uygun olan.

koşaç,-cı *a. dilb.* ad soylu sözcüklere ulanarak yüklem görevine girmelerini sağlayan *-dir* eki ve *değil* sözcüğü: *Güldür çiçek değil.*

koşma *a.* **1.** koşmak eylemi. **2.** *ed.* hece ölçüsüyle söylenen, sevgi ve doğa güzelliklerini işleyen halk şiiri, koşuk.

koşmaca *a.* **1.** bir çeşit çocuk oyunu. **2.** *mec.* uğraşma, didinme, çabalama.

koşmak,-ar *(nsz)* **1.** ileri doğru hızla gitmek. **2.** bir yere ivedilikle gitmek. **3.** *mec.* bir işi başarmak için çaba göstermek. **4.** koşu yapmak. **5.** *mec.* izlemek, üstüne düşmek. **6.** *(-e)* bir işi birlikte yapmaları için yanına vermek. **7.** hayvanı çekeceği nesneye bağlamak. **8.** bir koşul ileri sürmek. **9.** bir işe göndermek.

koşturmak *(-i,-e)* **1.** birine koşmak işini yaptırmak. **2.** çabucak göndermek. **3.** *mec.* çabalamak, uğraşmak, didinmek.

koşu *a. sp.* koşarak yapılan yarış. **koşu atı** koşu için yetiştirilen at.

koşuk,-ğu *a.* **1.** *ed.* halk edebiyatı ürünü, manzume. **2.** hlk. koşma, türkü.

koşul *a.* **1.** şart. **2.** bir şey için gerekli özellik: *yabancı dil bilmek koşulu.*

koşullandırmak *(-i)* şartlandırmak, koşula bağlamak.

koşullanmak *(nsz)* şartlanmak, koşula bağlanmak.

koşullu *s.* **1.** şartlı, şarta bağlanmış. **2.** şartlanmış olan. **Koşullu yan tümce.** Şartlı yan tümce.

koşulmak *(nsz,-e)* **1.** koşmak eylemi yapılmak. **2.** gönderilmek, sürülmek.

koşum *a.* **1.** koşulan hayvanın takımı. **2.** hayvanın koşulması.

koşuşmak *(nsz,-le)* **1.** birlikte ve birden koşmak. **2.** koşuşturmak.

koşuşturmak *(nsz)* bir iş için sürekli gidip gelmek, koşuşmak.

koşut, -tu *s.* **1.** *mat.* paralel, kesişmeyen. **2.** *mec.* aynı zaman ve aynı koşullarda oluşan.

koşutluk,-ğu *a.* **1.** *mat.* koşut olmak, paralellik. **2.** *mec.* aralarında benzerlik bulunması durumu.

kot,-du *(I) a. Fr.* **1.** bir bilgiyi gösteren semboller dizisi. **2.** bu bilgileri toplayan el kitabı ya da belge.

kot, -tu *(II) a. İng.* **1.** giysi yapılan, bir tür çok dayanıklı pamuktan kumaş. **2.** *s.* bu kumaştan yapılan: *kot ceket.*

kotarmak *(-i)* **1.** bir işi bitirmek, becermek, tamamlamak. **2.** yemek için hazırlıklar yapmak.

kotlamak *(-i)* **1.** kotlarla belirtmek. **2.** bir harita ya da taslağın kotlarını rakamlamak.

kotra *a. İng.* **1.** genellikle bir direkli, ince gövdeli yelkenli **2.** ırmak ve göl ağızlarına kazık ya da kamıştan yapılan dalyan.

kova *a.* **1.** sıvı nesneleri taşımaya yarayan, üstünde kulpu bulunan kap. **2.** *argo* çok gol yiyen kaleci ya da takım.

kovalamaca 1. bir çocuk oyunu. **2.** *mec.* bir işi başarmak için çabalama, didinme.

kovalamak *(-i)* **1.** kovmak, dışlamak. **2.** birini yakalamak için peşinden koşmak. **3.** *mec.* bir sorunun arkasına düşmek, çözüme bağlamaya çalışmak.

kovan *ba.* **1.** arı evi. **2.** fişekte kurşunun yerleştirildiği bölüm. **3.** *hlk.* yayık.

kovboy *a. İng.* Amerika'da sığır çobanı.

kovmak,-ar *(-i)* sert bir biçimde gitmesini söylemek, savmak. **2.** işine son vermek, görevden atmak. **3.** ortadan kaldırmak.

kovuk,-ğu *a.* bir nesnenin oyuk olan iç bölümü.

kovulmak *(nsz)* kovmak işi kendisine yapılmak.

kovuşturma *a.* **1.** kovuşturmak eylemi. **2.** sanık için yapılan araştırma ve inceleme. **kovuşturma açmak** sanık için soruşturma başlatmak. **kovuşturma yapmak** soruşturma işlemlerini sürdürmek.

kavuşturmak *(-i)* sanık için gerekli inceleme ve araştırmayı yapmak.

koy *a. coğr.* denizin ya da gölün karaya doğru sokulduğu küçük girinti, küçük körfez.

koyak,-ğı *a.* **1.** *hlk.* iki dağ arasındaki büyük çukur. **2.** *jeol.* akarsuyun etkisiyle karalarda oluşan, bir yöne doğru eğimli, uzunluğuna çukurluk.

koydurmak *(-i,-e)* birinin bir şeyi bir yere koymasını sağlamak.

koymak,-ar *(-i,-e)* **1.** bir şeyi bir yere yerleştirmek. **2.** bir kimseye iş bulmak. **3.** bırakmak, girmesine izin vermek. **4.** eklemek, katmak. **5.** imzalamak. **6.** ayırmak: *bütçeye ödenek koymak.* **koyduğu yerde oturmak** değişimlerden çok geride kalmak. **Koydunsa bul.** Ne yazık ki yok.

koyu *s.* **1.** yoğun olduğundan. güç akan. **2.** karaya yakın renk. **3.** *mec.* aşırı. **4.** *mec.* derin: *Koyu bir tartışma başladı.*

koyulaşmak *(nsz)* **1.** koyu bir biçim almak. **2.** *mec.* derinleşmek.

koyulaştırmak *(-i)* koyu duruma getirmek.

koyulmak *(nsz)* **1.** *(-e)* girişmek, başlamak. **2.** koymak eylemine uğramak.

koyun *(I) a. zool.* **1.** geviş getiren, eti, sütü ve yünü için beslenen, memeli bir hayvan. **2.** *mec.* denilenleri koşulsuz olarak yapan, kişiliği zayıf kimse. **Koyun bakışlı.** Şaşkın, aptal. **koyun gibi olmak** her denilene uymak, kişiliksiz olmak. **koyun kaval dinler gibi dinlemek** anlamadan, aptal aptal bakmak.

koyun, -ynu *(II) a.* **1.** göğüsle giysi arası. **2.** kucak. **3.** *mec.* koruyucu. **koyun koyuna olmak** çok yakın olmak. **koynuna almak** birlikte yatmak. **koynunda yılan beslemek** en yakınından kötülük görmek.

koyuncu *a.* koyun besleyen ya da alıp satan kimse.

koyungözü *b. a. bot.* bir tür papatya.

koyuvermek *(-i,-e)* bir nesneyi bir yere özensizce bırakmak.

koyvermek *(-i)* **1.** serbest bırakmak, salmak. **2.** bir işi oluruna bırakmak.

koz *a. Fr.* **1.** ceviz. **2.** kâğıt oyunlarında diğer kâğıtları alan, üstün olan kâğıt **3.** *mec.* ele geçen uygun durum, fırsat. **koz vermek** uygun durum yaratmak. **kozu kaybetmek** olanağı kaçırmak. **kozunu oynamak** elindeki üstün olanağı değerlendirmek. **kozunu paylaşmak** güce baş vurarak bir sorunu çözmek.

koza *a. Far.* içinde tohum ya da krizalit bulunan torbacık, koruncak. **kozasına çekilmek** çevresindeki hiç bir şeyle ilgilenmemek.

kozacı *a.* ipek kozası alıp satan kimse.

kozalak,-ğı *a.* **1.** koza. **2.** *bot.* bazı bitkilerin, dibi yuvarlak, tepesi koni biçiminde, sert yapıda meyvesi. **3.** *hlk.* ham meyve.

koz helvası *b. a.* ceviz ve şekerle yapılan bir çeşit helva.

kozmetik,-ği *a. Fr.* cildi ve saçları güzelleştirmeye yarayan her çeşit kokulu madde.

kozmik, -ği *s. Fr. astr.* **1.** evrene özgü, evrenle ilgili. **2.** iletişimle ilgili. **Kozmik madde.** Evreni oluşturan madde.

kozmoloji *a. Fr.* evren bilimi.

kozmonot, -tu *a. Fr.* uzay adamı, astronot.

kozmopolit, -ti *s. Fr.* **1.** çeşitli uluslardan insanları barındıran. **2.** *a.* ulusal özelliklerini alışkanlıklarını yitirmiş kimse.

kozmos *a. Fr.* evren.

köçek,-ği *a.* **1.** kadın kılığına giren erkek oyuncu. **2.** *mec.* yılışık, cıvık kimse.

köçekçe *a. müz.* kıvrak ve şen oyun havası.

köfte *a. Far.* genellikle kıyılmış etten, kimi zaman da tavuk ve patatesten yapılan bir tür yiyecek.

köftelik,-ği **1.** köfte yapmaya uygun. **2.** *a.* köfte yapmaya elverişli et.

köhne *s. Far.* **1.** eski, yıpranmış. **2.** *mec.* çağa uyamamış, çağ dışı.

köhnemek *(nsz)* **1.** eskimek, modası geçmek. **2.** *mec.* çağ dışı kalmak.

köhneleşmek *(nsz)* köhnemek, eskimek.

kök, -kü *a.* **1.** bitkileri toprağa bağlayan ve besinlerini almalarına yarayan bölüm. **1.** bir şeyin dip bölümü: *kıl kökü.* **3.** *mec.* dip, temel **4.** *mec.* köken, kaynak. **5.** *dilb.* bir sözcüğün tüm ekler ve takılar atıldıktan sonra kalan bölümü.

kök salmak 1. sağlamlaşmak, köklenmek. 2. bir yere tümüyle yerleşmek. **kök sökmek** çok güç bir iş yapmak. **kök söktürmek** bir konuda çok güçlük çıkarmak. **kökü kazınmak** tümüyle yok edilmek. **Köküne kibrit suyu.** Yok olsun. **kökünü kurutmak** tümüyle silmek, yok etmek. **kökünü kazımak** en küçük izini de bırakmamak üzere silmek, bitirmek.

kök bilgisi *b. a.* köken bilimi.

köken *a.* 1. karpuz, kavun, salatalık gibi bitkilerin toprak üstüne yayılan dalları. 2. *mec.* bir nesnenin dayandığı temel, asıl. 3. soy. 4. *tic.* bir malın üretildiği, yapıldığı yer.

köken bilimi *b. a.* bir dildeki sözcüklerin kaynaklarını, geçtikleri evreleri araştıran bilim dalı, etimoloji.

köken bilimci *b. a.* köken bilimle uğraşan bilim adamı, etimolog.

kökenli *s.* 1. kökeni olan. 2. belli bir kökene dayanan.

kök kurdu *b. a. zool.* danaburnu.

köklemek *(-i)* 1. fidanı, fideyi, ağacı toprağıyla birlikte çıkarıp başka bir yere dikmek. 2. topraktaki bitki köklerini çıkarıp atmak. 3. bitkileri köklendirip, dikmek. 4. ince saç örgülerini birleştirip yeni örgüler yapmak.

köklendirmek *(-i)* ağacın bir dalını köklenmesi için toprağa gömmek.

köklenmek *(nsz)* 1. kök tutmak, kök salmak. 2. *mec.* temelli bir biçimde yerleşmek.

kökleşmek *(nsz)* kök salmak, sağlam bir biçimde yerleşmek.

kökleştirmek *(-i)* kökleşmesini sağlamak.

köklü *s.* 1. kökü bulunan. 2. *mec.* kalıcı, oturmuş, yerleşmiş.

köknar *a. bot.* iğne yapraklı, reçineli, kerestesi değerli bir orman ağacı.

köksüz *s.* 1. kökü bulunayan. 2. *mec.* yerleşik olmayan, oturmamış.

kökten *s.* yüzeysel olmayan, köklü, asıllı olan.

köktenci *a. s.* köktencilik yanlısı, radikal.

köktencilik,-ği *a.* 1. bilimde, siyasette köklü yenilikler yapma eğilimi, radikalizm. 2. incelenen konunun temel nedenlerine, ana nedenlerine dek inen düşünce biçimi. 3. kurulu düzenin temellerine yönelik büyük değişikliklerden yana olan tutum ya da öğreti, radikalizm.

kökteş *s. dilb.* aynı kökten gelen sözcükler: *bilgi, bilim, biliş.*

Köktürkçe *öz. b. a.* Göktürkçe.

köle *a.* 1. özgürlüğü elinden alınmış erkek, kul, esir. 2. *mec.* bir nesneye ya da kişiye aşırı ölçüde bağlı olan. 3. Özgürlükleri elinden alınmış kimse.

köleleşmek *(nsz)* köle durumuna gelmek.

köleleştirmek *(-i)* birini köle durumuna getirmek.

kölelik,-ği *a.* köle olma durumu, kulluk, esirlik. **Kölelik düzeni.** Eskiden kölelerin baş üretim aracı olarak kullanıldığı düzen.

kömür *a.* 1. kara renkli, bitkkisel kökenli, içinde yüksek ölçüde karbon bulunan katı bir yakıt. 2. *mec.* koyu renkli. **kömür gibi** kapkara.

kömürcü *a* **1.** kömür alıp satan kimse. **2.** kömür taşıyan, kömürde çalışan kimse. **kömürcü çırağına dönmek** üstü başı kapkara kirlere bulaşmak.

kömürleşmek *(nsz)* kömür biçimine girmek.

kömürlü *s.* **1.** bileşiminde kömür bulunan. **2.** yakıt olarak kömür yakan.

kömürlük,-ğü *a.* kömür konmaya ya da saklanmaya yarayan yer.

köpek,-ği *a. zool.* **1.** çok değişik türleri bulunan, çok iyi koku olan, bekçilik ve avcılık için beslenen, memeli bir hayvan. **2.** *mec.* yatakçı, yağcı, kötü davranışları bulunan kimse. **Köpek gibi.** Çok yaltaklanan. **Köpek soyu.** Soysuz, aşağılık. **köpek yese kudurmak** çok ağır sözler işitmek. **Köpeği bağlasan durmaz.** Çok kötü bir yer. **köpeğin ağzına kemik atmak** susturmak için bir şeyler vermek. **köpeksiz köyde köteksiz gezmek** karşı çıkacak olmadığı için istediği gibi davranmak. **köpeksiz köye kurt inmek** korunmayan bir şeye düşmanlar saldırmak.

köpek balığı *b a. zool.* yırtıcı balıkların genel adı.

köpek dişi *b. a. anat.* azı ve kesici dişler arasında kalan sivri dişler.

köpekgiller *ç. a. zool.* kurt, köpek, kedi, tilki gibi yırtıcı, et obur memelileri içine alan familya.

köpekleşmek *(nsz)* onursuzlaşmak, aşağılık etmek.

köpeklik,-ği *a.* köpek gibi yaltaklanma, aşağılaşma.

köpoğlu *a. kaba* **1.** düzenci, düzenbaz. **2.** kurnaz, zeki.

köprü *a.* **1.** bir engelle ayrılmış iki ucu birleştiren yapı. **2.** *mec.* iki şey arasında ilişki sağlayan bağ. **3.** *tıp* olmayan dişlerin yerlerine takılacak dişleri bağlamaya yarayan diş protezi. **4.** *sp.* güreşte sırtı yere değdirmemek için ayaklar, eller ve baş üzerinde yay biçimi alınan durum. **köprü kurmak** elleri yere dayayıp topuklar ve baş üzerinde beli yay biçimine getirmek. **köprüden geçinceye kadar ayıya dayı demek** bir işi bitirinceye kadar bazı ödünler verebilmek. **köprülerin altından çok sular geçmiş olmak** zamanla koşullar değişmiş olmak.

köprü başı *b. a.* **1.** köprünün başlangıç ve bitiş noktaları. **2.** *mec.* önemli mevki, orun. **köprü başlarını tutmak** önemli yerleri ele geçirmek.

köprücü *a.* **1.** köprü yapan kişi. **2.** eskiden ordunun geçeceği yerlerde köprü kuran ve kurulu köprüleri onaran asker birliği.

köprücük kemiği *b. a. anat.* omuz başıyla göğüs kemiğinin üst ucu arasında bulunan kıvrık, uzunca kemik.

köprülü *s.* **1.** köprüsü olan. **2.** *mim.* iki bölüm bir köprüyle bağlanmış.

köpük,-ğü *a.* çalkalanan, kaynatılan, ya da mayalanan sıvıların üzerinde oluşan kabarcıklar yığını. **2.** yapay olarak üretilen dolgu gereci. **3.** *mec.* hayvan ve insanların kimi nedenlerle ağızlarında oluşan salya.

köpüklü *s.* köpüğü olan, köpüklenen.

köpürmek *(nsz)* **1.** köpük oluşmak, köpüklenerek kabarmak. **2.** ekşimek, kabarmak. **3.** *mec.* çok aşırı kızmak.

köpürtmek *(m-i)* köpürmesini sağlamak.

köpürtücü s. köpürtme niteliği olan.

kör *a. ve s. Far* **1.** görme yetisini yitirmiş, görmez. **2.** yeterince kesmeyen: *kör makas.* **3.** ışığı az olan: *kör lâmba.* **4.** *mec.* işlek olmayan: *kör sokak.* **5.** anlayışı, kavrayışı az olan. **6.** *mec.* duyarlığını yitirmiş. **kör değneğini beller gibi olmak** hep aynı davranışları göstermek. **Kör dövüşü.** Düzensiz ve karmaşık çalışma. **Kör duman.** Çok yoğun sis. **Kör kadı.** Sözünü esirgemeden söyleyen. **Kör, kör parmağım gözüne.** Çok belli, apaçık. **Kör kurşun.** Başkasına atıldığı halde başka birine çarpan kurşun. **Körkütük.** Kendini bilemeyecek ölçüde *(sarhoş, âşık).* **Kör şeytan.** kötü kader. **Kör talih.** Kötü kader. **körler köyünde ayna satmak** bir şeyi gereksinim duyulmayacak bir yere götürmek. **körün taşı gibi rast gelmek** beklenmedik bir işten iyi sonuç almak. **körünü kırmak** hevesini almak. **körünü öldürmek** güçsüzlüğünü kabul etmek.

kör bağırsak,-ğı *b. a. anat.* **1.** kalın bağırsağın ilk parçası. **2.** kalın bağırsakla ince bağırsağın birleştikleri yerdeki çıkıntı.

kördüğüm *b. a.* **1.** çözülmeyen düğüm . **2.** *mec.* çözülmesi çok güç ya da olanaksız sorun, durum.

körebe *b. a.* ebenin gözleri bağlanarak oynanan bir çocuk oyunu.

körelmek *(nsz)* **1.** kesici bir nesnenin keskinliği azalmak. **2.** bir kaynağın suyu çekilmek. **3.** sönecek biçime gelmek. **4.** *mec.* önemini, değerini yitirmek. **5.** *biy.* bir nedenle bir organ küçülmek, dumura uğramak.

körfez *a. Yun.* **1.** *coğ.* karaya sokulmuş deniz parçası. **2.** *mec. s.* işlek olmayan, kuytu *(yer).*

kör kandil *b. a.* **1.** az yanan kandil. **2.** *mec. s.* aşırı ölçüde içkili, sarhoş.

kör kuyu *b. a.* **1.** su yüzüne çok yakın olan tehlikeli kayalık ya da sığlık. **2.** suyu kurumuş kuyu.

körleşmek *(nsz)* **1.** kesmez , işlemez duruma gelmek. **2.** *mec.* önem ve yeteneğini yitirmek.

körleştirmek *(-i)* körleşmesini sağlamak.

körletmek *(-i)* **1.** keskinliğini yitirtmek. **2.** *mec.* önem ve becerikliliğini yitirmesine neden olmak.

körlük,-ğü *a.* **1.** kör olma, kesmeme durumu. **2.** özensizce yapılan iş. **3.** *mec.* gerçekleri görememe durumu. **5.** bitkinin yaprak açamama durumu.

körpe *s.* **1.** yeni, henüz büyümemiş. **2.** yeni yetişen *(insan).* **3.** büyümemiş *(yavru).* **4.** *mec.* genç, yeni yetişen.

körpecik,-ği *s.* çok taze, pek körpe.

körük,-ğü *a.* **1.** ateşe hava üfleyen aygıt. **2.** açılır kapanır biçimde katlanmış nesne. **3.** bazı müzik araçlarında hava vermeye yarayan bölüm.

körükçü *a.* **1.** körük yapan ya da satan kimse. **3.** *mec.* körükleyici, kışkırtıcı kimse.

körüklemek *(-i)* körükle hava vermek. **2.** *mec.* kızıştırmak, kışkırtmak.

körükleyici *mec. s.* kızıştırıcı, kışkırtıcı.

kös *a. Far.* Osmanlılar'da savaşlarda, törenlerde, at, araba ya da deve

üzerinde taşınarak işaret vermekte kullanılan büyük davul. **kös dinlemek** başından çok olaylar geçtiği için böylesi olaylara aldırış etmemek.

kösçü *a. tar.* mehter takımında kös çalan kimse.

köse *s. Far.* sakalı, bıyığı olmayan erkek. **Köseyle alay edenin top sakalı kara gerek.** Başkalarında eksiklik arayan hiç eksiksiz olmalıdır. **Köse sakal.** Sakalı çok seyrek olan.

kösele *a. Far.* **1.** büyükbaş hayvanların işlenmiş derisi. **2.** *s.* köseleden yapılmış olan. **Kösele gibi.** Çok sert, çiğnenmesi güç. **Kösele suratlı.** Arsız, utanmaz.

kösele taşı *b. a.* **1.** mermerleri parlatmak için kullanılan taş. **2.** kunduracının üstünde kösele dövdüğü taştan tabla.

kösemenlik,-ği *a.* yol gösterme, öncülük, kılavuzluk. **kösemenlik etmek** yol göstermek, rehberlik yapmak.

kös kös *be.* sağa sola bakmadan, başı önde, düşünceli bir biçimde.

kösnük *s. hlk.* eş isteme zamanı gelmiş *(hayvan)*.

köstebek,-ği *a. zool.* toprak altında yaşayan, gözleri görmeyen, derisi değerli bir hayvan, yer sıçanı.

köstek,-ği *a.* **1.** hayvanların ayağına bağlanan, kısa ip ya da zincir **2.** saat, kılıç gibi araçlara askı için takılan zincir. **3.** *mec.* engel. **4.** iğneyi oltaya bağlayan kayış. **köstek olmak** bir şeye engel olmak. **köstek vurmak 1.** ayağa köstek bağlamak. **2.** *mec.* bir işe engel olmak. **kösteği kırmak 1.** çocuk yürümeye başlamak. **2.** bağlı bulunduğu görevden ayrılmak.

kösteklemek *(i)* **1.** ayağa köstek vurmak. **2.** *mec.* engellemek, işi yapamaz duruma getirmek, önlemek.

köstekli *s.* **1.** kösteği bulunan. **2.** ayağına köstek vurulmuş olan.

köşe *a. Far.* **1.** kesişen iki çizginin ya da düzlemin oluşturdukları açı. **2.** iki duvarın birleştiği yerde bulunan girinti çıkıntı. **3.** iki sokağın ya da caddenin kesiştiği yer. **4.** bölüm, yer, yan: *Köyün her köşesi ıssızdı.* **5.** tenha, ıssız, boş yer. **6.** *sp.* futbol sahasında kenarların kesiştikleri noktalar, korner. **Köşe atışı.** Oyuncu, topu kendi kale çizgisi dışına çıkardığında, karşı tarafın köşeden serbest vuruş yapma hakkı. **Köşe başı.** Sokak ya da caddenin kesiştiği nokta. **köşe başını tutmak** önemli bir makamı ele geçirmek. **köşe bucak kaçmak** bir an önce gözden uzaklaşmaya çalışmak. **köşe kapmaca oynamak** birbirini arayıp durmak. **köşeye çekilmek** hiçbir işe karışmamak. **köşeye oturmak** evlenmek. **köşeye sinmek** saklanmak, gizlenmek. **köşeyi dönmek** kısa sürede varsıllaşmak, zengin olmak.

köşebent, -di *a. Far.* köşe yapan iki nesneyi tutturmaya yarayan, dik açı biçiminde işlenmiş demir.

köşegen *b. a. mat.* bir çokgende iki köşe arasına çekilen çizgi.

köşeli *s.* köşesi bulunan. **Köşeli parantez.** Parantez içinde bulunan bir anlatımda, ayrıca parantez içine alınması gereken bir açıklama için kullanılan köşeleri kırık parantez.

köşk, -kü *a. Far.* bahçe içinde yapılmış, gösterişli ev, kasır.

köşker *a. Far.* ayakkabı onarıcısı, yemenici.

kötek,-ği *a. Far.* **1.** baston, sopa. **2.** sopayla atılan dayak. **kötek atmak** dövmek. **kötek yemek** dayak yemek, dövülmek. **3.** *a.* taş levreği, ak renkte pulları bulunan bir çeşit balık.

kötü *s.* **1.** beğenilmeyen, fena. **2.** tehlikeli, zararlı. **3.** korku ve kuşku veren. **4.** hoşa gitmeyen. **5.** kaba ve kırıcı olan. **6.** gerekli nitelikleri taşımayan: *kötü bir öğretmen.* **7.** *be.* aşırı, çok: *kötü tutulmak.* **Kötü göz.** Baktığına zarar veren göz. **kötü gözle bakmak 1.** biri için kötü düşünceler beslemek.**2.** cinsel istekle yaklaşmak. **kötü düşünmek** iyi düşünceler beslememek. **kötü kötü düşünmek** derin derin düşüncelere dalmak. **kötü söylemek** biri hakkında kötü sözler söylemek. **kötü yola düşmek** töre dışı ilişkilere girmek *(kadın).* **kötü yola sapmak** doğruluktan ayrılmak. **kötüye çekmek** yanlış bir anlam vermek. **kötüye kullanmak** iyiliği, çıkarına değerlendirmek.

kötücül *s.* **1.** kötülük isteyen. **2.** kötülük eden, zararlı. **3.** tehlikeli.

kötülemek *(-i)* **1.** biri hakkında kötü sözler söylemek. **2.** *(nsz)* zayıflamak, sağlığı bozulmak. **3.** niteliği bozulmak *(nesne).*

kötüleşmek *(nsz)* **1.** kötü bir durum almak. **2.** *mec.* törelere aykırı davranışlara girmek *(kadın).*

kötüleştirmek *(-i)* kötü bir biçim almasına neden olmak.

kötüleyici *a. s.* kötüleyen, kötülüklerini söyleyen *(kimse, söz, yazı).*

kötülük,-ğü *a.* **1.** kötü olma durumu. **2.** birine zarar verecek söz ya da davranış. **kötülük etmek** kötü davranmak, zararlı olmak.

kötümsemek *(-i)* olayları kötü yanlarıyla ele almak, öyle yorumlamak.

kötümser *s.* her olayı kötü yanlarıyla değerlendiren, hep kötü şeyler bekleyen, karamsar.

kötümserleşmek *(nsz)* her olayı kötüye yormaya başlamak, karamsarlaşmak.

kötümserlik,-ği *a.* **1.** karamsarlık, bedbinlik. **2.** her durumu karanlık görme; her olaydan kötülük bekleme durumu.

kötürüm *s.* **1.** bir nedenle yürüme yeteneğini yitirmiş. **2.** yürüyemeyecek ölçüde sakat. **3.** yapamayan, çalışamayan. **kötürüm olmak** yürüyememek, güçsüz kalmak.

kötürümleşmek *(nsz)* çalışamaz, yürüyemez duruma gelmek.

köy *a. Far.* **1.** kent dışında, tarım, havyvancılık gibi uğraşlarla geçinen, küçük yerleşim birimi. **2.** köy halkı. **köy yeri** köy.

köycü *a.* köy yaşamını kendine uğraş alanı seçen, köy sorunları ve köy kalkınmasıyla uğraşan kimse.

köylü *a.* **1.** köy halkı. **2.** *s.* köyde yaşayan.

köylülük,-ğü *a.* köylülere özgü davranış, yaşam.

köy odası *b. a.* köyde konukların kalması, köy sorunlarının birlikte tartışılması, bir araya gelinmesi için yapılmış, köyün ortak yapısı.

köz *a.* küçük kor parçası.

közleme *a.* **1.** közlemek eylemi. **2.** köz üzerinde pişirilen, özellikle etten yenecekler.

közlemek *(-i)* yiyeceği köz üzerinde pişirmek.

kraft kâğıdı *b. a.* dayanıklı ambalaj kâğıdı

kral *a. ve s.* **1.** genellikle Hristiyan toplumlarında devlet erkini elinde bulunduran, çoğunlukla aynı atadan gelen kimse. **2.** *mec.* bir alanda başkalarından üstün olan: *Satranç kralı.* **3.** *mec.* çok başarılı ya da çok zengin: *petrol kralı, halı kralı* **4.** *mec.* çok üstün: *kral bir tabanca.* **kraldan çok kralcı olmak** birinin sorununu, kendisinden daha çok savunur davranmak. **krallara lâyık olmak** çok üstün nitelikte olmak.

kraliçe *a.* ve *s.* **1.** kralın karısı ya da krallığı yöneten kadın. **2.** *mec.* benzerleri arasında üstün olan: *güzellik kraliçesi.* **kraliçe gibi olmak** çok güzel giyinmek, güzel görünmek.

kraliyet, -ti *a.* ve *s.* **1.** *Ar.* krallık.

krallık, -ğı *a.* kralın görevi. **2.** kral tarafından yönetilen devlet.

kramp, -pı *a. Fr.* bir ya da birden çok kasın birden ve ağrılı olarak kasılması, kasınç. **kramp girmek** kasılmak.

krank, -kı *a. İng.* motorda, bilyelerin almaşık hareketini dairesel harekete çeviren mil, ana mil.

krater *a. Fr. jeol.* yanardağ ağzı.

kravat, -tı *a. Fr.* boyun bağı.

kreasyon *a. Fr.* **1.** yaratma işi. **2.** bir moda evinin yarattığı tüm yeni modeller.

kredi *a. Fr.* **1.** borç ödemede güvenilir olma niteliği. **2.** ödünç alınan ya da verilen para, mal. **3.** güven, saygınlık. **4.** *ped.* öğrencinin öğremini tamalayabilmesi için derslere, program bütünlüğü içinde biçilen değer. **kredi açmak** ödünç para vermeyi uygun bulmak. **Kredi kartı.** Günlük alım satımlarda nakit ve çek yerine kullanılan kart. **kredisi düşmek** güvenilirliğini yitirmek.

krem *a. Fr.* teni yumuşatmak ya da korumak için kullanılan, güzel kokulu sıvı. **2.** *s.* krem kıvamında hazırlanan: *krem sabun.* **3.** *a.* açık saman rengi. **4.** *s.* bu renkte olan.

krema *a. İt.* bir tür yumurtalı, sütlü tatlı. **2.** kaymak ya da sütle koyulaştırılmış çorba.

kremlemek *(-i)* bir yere krem sürmek.

krepon *a. Fr.* **1.** kıvrımlı, yün, pamuk ya da ipek kumaş. **2.** krepon kâğıdı. **Krepon kâğıdı.** Süslemede kullanılan, esnek bir çeşit kâğıt.

kreş *a. Fr.* bebek bakım evi, çocuk yuvası.

kreşendo *be. İt. müz.* ses perdesini artırarak.

kriket, -ti *a. İng. sp.* on birer kişilik iki takım arasında, küçük ağır bir topu ucu kıvrık sopalarla karşı taraf kalesine sokma amacıyla oynanan bir oyun.

kriko *a. İt.* ağır yükleri kaldırmaya yarayan bir tür kaldıraç.

kripto *s. Fr.* bir örgüte gizli olarak bağlı olan.

kristal, -li *a. Fr.* **1.** billûr. **2.** *s.* billûrdan yapılmış.

kristalleşmek *(nsz)* billûrlaşmak.

kriter *a. Fr.* kıstas, ölçüt.

kritik, -ği *s. Fr.* **1.** endişe veren, tehlikeli *(durum).* **2.** *a.* eleştiri.

kritisizm *fel. a. Fr.* eleştiricilik.

kriz *a. Fr.* **1.** buhran, bunalım, bunluk. **2.** *mec.* bir toplum, kuruluş ya da kimsenin yaşamında görülen güç dönem, bunalım. **kriz geçirmek 1.** bir organda anlık kötü değişiklik olmak. **2.** *mec.* bunalım içine düşmek.

krizalit, -ti *a. Fr. biy.* bir böceğin, kelebek olmadan önce, geçirdiği başkalaşma durumu.

kroki *a. Fr.* bir nesnenin başlıca özelliklerini yansıtacak biçimde hazırlanmış taslağı.

krom *a. Fr. kim.* **1.** ısıya dayanıklı, havada oksitlenmeyen bir element. **2.** *s.* kromdan yapılan: *krom diş.*

kromaj *a. Fr.* **1.** metalleri kromla kaplama işlemi. **2.** bu işlemle kaplanan yüzey.

kromozom *a. Fr. biy.* canlıların hücre çekirdeğinde bulunan, bazı yeteneklerin yeni bireylere geçmesine yarayan, kıvrık çubuk biçiminde cisim.

kron *a.* İsveç ve Danimarka para birimi.

kronik, -ği *a. Fr.* **1.** olayların sıralanarak yazıldığ tarih. **2.** süregen. **3.** *mec.* bir türlü çözüm bulunamayan: *kronik pahalılık.*

kronoloji *a. Fr.* zaman bilimi.

kronolojik, -ği *s.* zaman bilimsel, zaman bilimle ilgili.

kronometre *a. Fr.* süreölçer.

kros *a. İng. sp.* kırlarda, ormanlarda, ırmaklardan, hendeklerden, her türde doğal engellerden aşarak yapılan koşu, kır koşusu.

kruvaze *s. Ar.* ön yanları birbiri üzerine gelecek biçimde yapılan *(yelek, ceket).*

kruvazör *a. Fr.* topla donatılmış, hızlı bir savaş gemisi.

kuaför *a. Fr.* **1.** genellikle kadın berberi. **2.** erkek berberi.

kuartet, -ti *a. Fr. müz.* dörtlü.

kubbe *a. Ar.* **1.** yarım küre biçiminde dam, çatı. **2.** *s.* bu biçimde olan.

Kubbealtı *öz. b. a. tar.* Topkapı Sarayı'nda vezirlerin devlet işlerini görüşmek üzere toplandıkları salon.

kubbeli *s.* **1.** kubbesi olan. **2.** kubbe biçiminde olan.

kucak, -ğı *a.* **1.** açık kollarla göğüs arasında kalan bölüm. **2.** *s.* kucağı sığacak boyutta. **3.** *mec.* bir nesnenin sınırlarının arası. **kucak açmak** korumak, sığındırmak. **Kucak çocuğu.** Yürüyemeyen çocuk. **Kucak dolusu.** Pek çok, çok çok. bol bol. **Kucak kucağa.** Yüz yüze sokulmuş bir durumda, çok yakın olarak. **kucağına düşmek** birinden yardım dileyecek duruma gelmek. **kucaktan kucağa dolaşmak** çok kimseyle ilişki kurmak *(kadın).*

kucaklamak *(-i)* **1.** kollarla birini sıkmak. **2.** kucağına almak. **3.** içine almak, çevrelemek.

kucaklaşmak *(nsz,-le)* birbirini kucaklamak.

kudret, -ti *a. Ar.* **1.** güç, erk, erke, iktidar. **2.** yetenek. **3.** parasal güç, zenginlik **4.** Tanrı yapısı ve gücü. **kudretten** doğadan, el değmeden

kudretli *s.* güçlü, erkli.

kudretsizlik, -ği *a.* argınlık, mecalsizlik, düşkünlük.

kudurgan *s.* azgın, azmış.

kudurganlık, -ğı *a.* azgınlık, azmışlık.

kudurmak *(nsz)* **1.** kuduz hastalığına tutulmak. **2.** *mec.* taşkınlık etmek. **3.** *mec.* aşırı yaramazlık etmek, ele avuca sığmamak. **4.** *mec.* gücünü artırmak, başa çıkılamaz bir duruma gelmek. **5.** *mec.* çok öfkelenmek.

kudurtmak *(-i)* **1.** kudurmasına neden olmak. **2.** *mec.* kızmasına yol açmak.

kuduruk,-ğu *s.* **1.** kudurmuş olan *(insan, hayvan)*. **2.** *mec.* saldırgan, azgın **3.** *mec.* çok yaramaz *(çocuk)*.

kuduz *a. tıp* **1.** genellikle kedi, köpek gibi hayvanlarda görülen, insan ve diğer hayvanlara da geçen, bulaşıcı, tehlikeli bir hastalık **2.** *mec. s.* azmış, azgın. **3.** *s.* kuduz hastalığına tutulmuş.

kuğu *a. zool.* çok uzun ve kıvrık boyunlu, geniş gagalı ve geniş kanatlı, büyükçe bir su kuşu. **Kuğu gibi.** İnce uzun, narin *(boyun)*.

kuintet,-ti *a. Fr. müz.* beşli, kentet.

kuka *(I) a. Yun.* **1.** dantel ya da nakış ipliği yumağı. **2.** bir çocuk oyunu.

kuka *(II) a. Yun.* **1.** ağızlık, tespih gibi şeylerin yapımında kullanılan, Hindistan cevizi kökü. **2.** *s.* bu kökten yapılan: *kuka tesbih.*

kukla *a. (ku'kla) Yun.* **1.** bir perde üzerinde oynatılan , genellikle karton gibi hafif nesnelerden yapılmış bebek. **2.** bu bebekle oynatılan oyun. **3.** *mec.* başkalarının aşırı etkisinde kalan kimse. **Kukla gibi.** Kişiliksiz. **kukla gibi oynatmak** bir kimseye her istediğini yaptırmak, aldatmak, kandırmak.

kuklacı *a.* kukla oynatan kimse.

kuklalık,-ğı *a. mec.* başkalarının isteklerine göre davranmak.

kukuleta *a. (kukule'ta) İt.* dış etkilere karşı başa geçirilen, giysiye dikili ya da ayrı olarak kullanılan başlık.

kul *a.* **1.** eskiden alınıp satılabilen, özgürlüğü bulunmayan, insan, esir, köle. **2.** Tanrı'ya göre insan. **Kul hakkı.** İnsanların birbirlerine geçen hakları. **kul köle olmak** tüm isteklerini yerine getirmeye hazır olmak. **kul olmak** aşırı ölçüde bağlanmak. **kula kul olmak** bir kimsenin buyruğu altında bulunmak. **kul yapısı** insan elinden çıkmış, insan yapısı olan.

kulaç,-cı *a.* gerilerek açılmış iki kolun parmakları arasında bulunan uzaklık. **kulaç atmak** yüzerken kolları iyice açıp ileri atarak, suyu arkaya doğru çekmek.

kulaçlamak *(-i)* **1.** bir şeyin uzunluğunu kulaç olarak ölçmek. **2.** *(nsz)* kulaç atarak yüzmek.

kulak,-ğı *a.* **1.** işitme organı. **2.** bu organın sesleri toplayan dış bölümü. **3.** telli çalgılarda teli germeye yarayan burgu. **4.** *mec.* seslerin özelliklerini seçebilme yeteneği. **5.** sabanın toprağa giren bölümünün iki yanında bulunan ve toprağı yanlara dökmeye yarayan parçalar. **kulak asmamak** dinlememek, önem vermemek. **kulak asmak** dinlemek, önemsemek. **Kulak dolgunluğu.** Duyduklarından edinilen yüzeysel bilgi. **kulak kabartmak** sezdirmeden dinlemek. **kulak kesilmek** çok dikkatli dinlemek. **Kulak kulağa.** Başkasına duyurmadan, gizlice. **kulak misafiri olmak** katılmadan konuşulanları dinlemek. **kulaktan** yalnızca dinleyerek. **kulak tıkamak** duymazlıktan gelmek. **kulak**

vermek ilgi duymak. **kulağı delik olmak** haber alma yeteneği olmak. **kulağı okşamak** kulağa hoş gelmek. **kulağına çarpmak** duymuş olmak. **kulağına girmek** söylenenleri anlamak. **kulağına küpe olmak** önem verip unutmamak. **kulağını açmak** özenle dinlemek. **kulağını çınlatmak** anmak. **kulaktan kulağa** gizlice söylenerek.

kulak altı bezi *b. a. anat.* kulak yanında bulunan, en büyük tükürük bezi.

kulakçık,-ğı *a. anat.* yüreğin üst bölümünde bulunan, kanı toplardamarlardan alıp karıncıklara yollayan boşluk.

kulak kepçesi *b. a. anat.* sesi toplayıp orta kulağa gönderen, kulağın yarım daire biçimindeki dış bölümü.

kulaklı *s.* **1.** kulağı bulunan. **2.** kulağa benzeyen bir bölümü olan. **3.** *a.* iki yanında tutulacak yerleri olan yayvan tencere.

kulaklık,-ğı *a.* **1.** kulağı dış etkenlerden korumak için kulak kepçesine takılan kılıf. **2.** kulakla ses vericisi arasında bağlantı kurmaya yarayan alıcı. **3.** ağır işitenlerin kullandıkları araç.

kulak memesi *b. a. anat.* kulakların alt yanlarında bulunan kıkırdaksız yumuşak uzantı.

kulak tozu *b. a. anat.* kulağın arkasındaki yüksekçe bölüm. **kulak tozuna vurmak** kulağın tam üstüne vurmak.

kulak zarı *b. a. anat.* dış kulakla orta kulağı bağlayan zar.

kule *a. Ar.* genellikle gözlem amacıyla yüksekçe yerlere yapılan kare ya da silindir biçiminde yüksek yapı: *saat kulesi, yangın kulesi.*

kulis *a.* **1.** sahnenin arkasında ve yanlarında bulunan bölümler. **2.** borsa dışında alış veriş yeri. **3.** *mec.* bir şin bilinmeyen yönleri. **Kulis çalışması.** Bir konuda yapılan gizli çalışma. **kulis yapmak** oturum dışında gizli çalışmalar yapmak.

kullanım *a.* yararlanma, faydalanma.

kullanışlı *s.* kullanmaya elverişli, rahat kullanılan.

kullanışsız kullanılması kolay olmayan, elverişsiz .

kullanmak *(-i)* **1.** bir nesneden belli bir amaçla yararlanmak.**2.** bir kimseyi çalıştırmak. **3.** işletmek, değerlendirmek. **4.** takmak, giymek. **5.** alışık olmak: *içki kullanmak.* **6.** tüketmek, hacamak **7.** *mec.* sömürmek: *emekçiyi kullanmak.* yönetmek: *Araba kullanıyor.*

kulluk,-ğu *a.* **1.** kölelik, esirlik. **2.** kölenin yaptığı hizmet. **kulluk etmek** köle olmak, sömürülmek. **Kulluk kölelik.** Birine boyun eğerek yaşama biçimi.

kulp, -pu *a. Yun.* **1.** kapların halka biçiminde tutma yeri. **2.** *mec.* uydurma neden. **kulp takmak** birinde kusur bulmak. **kulpunu bulmak** uydurma çözüm yolu bulmak.

kulplu *s.* kulpu bulunan. **Kulplu beygir.** *sp.* Bir tür spor çalışması aracı.

kuluçka *a. ve s.* **1.** civciv çıkarmış, yumurtaya yatmış ya da yatmaya hazır kümes hayvanı ya da dişi kuş. **2.** canlılarda döllenmeden sonra canlı bir organizma oluşuncaya kadar geçen dönem. **kuluçka olmak** kızmak, yumurtaya yatma zamanı gelmek. **kuluçkaya yatmak** civciv çıkarmak için yumurtaya yatmak.

kulunç, -cu *a. Ar.* ağır omuz ağrısı. **kulunç kırmak** ağrıyan omuzu ovmak.

kulübe *a. (kulü'be) Far.* **1.** küçük, ilkel yapılı ev. **2.** bir yeri beklemekle görevli kimsenin oturması için yapılmış küçük yapı. **3.** hayvanlar için yapılan barınak.

kulvar *a. Fr. sp.* koşu ve yüzme yarışlarında yarışcıların izledikleri şerit.

kulüp,-bü *a. (kulü'p) Fr.* yalnız üye olanların girebildikleri, okumak, konuşmak, eğlenmek amaçlarıyla açılan yer. **2.** spor birliği, derneği.

kum *a.* kayaların parçlanmasından oluşan küçük taneciklerin tümü. **2.** bazı meyvelerin etli bölümlerinde bulunan kuma benzer tanecikler. **3.** böbreğin ürettiği küçük tanecikler. **kum gibi olmak** çok fazla olmak. **Kum fırtınası.** Çöllerde oluşan ve kumu havaya karıştıran kasırga. **kumda oynamak** fırsatı kaçırarak umulanı elde edememek.

kuma *a.* aynı erkekle evli kadınlardan her biri.

Kuman *öz. a.* Kıpçak.

kumanda *a. İt.* komuta, yönetim. **kumanda etmek** yönetmek.

kumandan *a. İt.* komutan.

kumandanlık,-ğı *a.* komutanlık.

kumanya *a. İt.* **1.** yolculuk için hazırlanan yiyecek, azık. **2.** kırda yemek için hazırlanan yiyecekler.

kumar *a. Ar.* para koyarak oynanan her tür oyun. **kumar oynamak 1.** ortaya para koyarak oynamak. **2.** iyi sonuç alınması kuşkulu olan bir işe girişmek.

kumarbaz *s. ve a Ar. Far.* kumara düşükün, kumarcı.

kumarcı *a. s.* sürekli kumar oynayan, kumara düşkün.

kumarhane *b. a. (kumarha:ne) Ar. Far.* kumar oynanan yer.

kumaş *a. Ar.* yün, pamuk, ipek gibi şeylerden makineyle dokunmuş dokuma.

kumbara *a. (ku'mbara) Ar.* içine para koymak için yapılmış kutu.

kumcu *a.* kum çıkarıp satan kimse.

kumkuma *a. Ar.* **1.** küçük testi, çömlek. **2.** içinde olumsuzluklar, kötülükler bulunan şey: *dedikodu kumkuması.*

kumla *a.* **1.** geniş kumsal, kumluk alan. **2.** güneşlemek için hazırlanmış kumsal.

kumlamak *(-i)* kum dökmek, ya da kumla kaplamak.

kumlu *s.* **1.** içinde kum bulunan. **2.** *mec.* çok küçük ve sık benekli: *kumlu kumaş.*

kumluk,-ğu *a.* kumsal **2.** *s.* kumu bol alan.

kumpanya *a. İt.* **1.** yabancı ticaret ve sanayi ortaklığı. **2.** tiyatro topluluğu.

kumpas *a. Fr.* **1.** kompas. **2.** dizicilerin harfleri sıralarken içine yerleştirdikleri metal yuva. **kumpas kurmak** düzen hazırlamak, tuzak kurmak.

kumral *s.* **1.** açık kahve rengi. **2.** *s.* bu renkte olan.

kumru *a. Far. zool.* güvercinden daha küçük, boz, gri renkte bir kuş.

kumsal *a.* **1.** su kıyılarında oluşan kumlu yer, plâj. **2.** *s.* kumlu.

kumul *a. jeol.* çöllerde ve deniz kıyılarında rüzgârların etkisiyle oluşan kum tepesi.

kundak,-ğı *a. Yun.* **1.** yeni doğan bebeği sıkıca sarmaya yarayan geniş bez. **2.** kundağa sarılmış bebek. **3.** yangın çıkarmak için yanıcı bir sıvıya batırılarak hazırlanıp, tutuşturularak bir yere bırakılmış bez parçası. **4.** *mec.* ara bozma, fitne. **5.** tüfeklerde istenilen yere çevirmeye yarayan ve namlunun altında bulunan bölüm. **6.** dingil yatağı. **kundak sokmak** bir yere yangın çıkarmak için kundak koymak. **2.** ara bozacak bir söz söylemek ya da davranışta bulunmak.

kundakçı *a.* **1.** *mec.* ara bozucu. **2.** kundaklama yapan kimse. **3.** kundak yapan kimse.

kundakçılık,-ğı *a.* **1.** kundak koyma eylemi **2.** *mec.* ara bozuculuk.

kundaklamak *(-i)* **1.** bebeği kundağa sarmak. **2.** kundakla yangın çıkarmak. **3.** tüfek namlusunu kundağa bağlamak.

kundura *a. Yun.* kabaca işlenmiş, bağsız, konçsuz ayakkabı.

kunduracı *a.* kundura yapan, satan ya da onaran kimse.

kunduz *a. zool.* ağaçları kemirerek beslenen, su kıyılarında yaşayan, postu değerli bir hayvan.

kup,-pu *a. Fr.* giysi kesimi, kesimde verilen biçim.

kupa *(I) a. İt.* **1.** genişliği derinliğinden fazla olan, altın, gümüş bronz ya da kristalden yapılan kap. **2.** bardak. **3.** yarışı kazanana ödül olarak verilen sanat yapıtı. **4.** oyun kâğıtlarında üzerinde kırmızı renkli, yürek biçiminde bir şekil olan kâğıt **5.** *s.* kupanın alabileceği ölçüde olan.

kupa *(II) a. Fr.* kapalı ve yalnız arkada oturulacak yeri bulunan, dört tekerlekli araba.

kupkuru *s.* çok aşırı kuru. **kupkuru etmek** çok aşırı kurutmak. **kupkuru kesilmek** pek çok kurumak.

kupon *a. Fr.* **1.** çekilişlerde kesilerek kullanılan, numaralı parça. **2.** değerli kâğıtlarda kesilerek kullanılan, belirli zamanlarda sahibine kazanç getiren parça. **3.** *s. ve a.* yalnız bir giysilik olarak dokunmuş üstün nitelikte kumaş.

kupür *a. Fr.* kesilmiş parça, yazılı kâğıt parçası.

kur *a. Fr.* **1.** yabancı paraların ulusal para cinsinden değeri. **2.** karşı cinsten birine yakınlıklar göstererek onun gönlünü alma çabası **3.** birini kendisine yakınlaştırma uğraşı. **kur yapmak 1.** karşı cinsten birinin gönlünü almaya çalışmak. **2.** birini elde etmeye çalışmak.

kura *a. (kur'a) Ar.* ad çekme. **kura çekmek** ad çekmek. **kurası çıkmak** askere çağrılmak.

kurabiye *a. (kura:biye) Yun.* un, yağ, badem, fıstık gibi şeylerden yapılan küçük şekerli çörek. **kurabiye gibi olmak** gevrek, ağızda dağılır olmak.

kurak,-ğı *s.* **1.** yağışsız **2.** çorak, çabuk kuruyan *(toprak).*

kuraklık,-ğı *a.* yağışsızlık, kurak hava.

kural *a.* **1.** bir işte temel ilke, yön, kaide. **2.** uyulması gerekli ilke. **kural dışı olmak** ilkelere aykırı olmak. **kurala aykırılık** *ed.* dil kurallarına aykırı sözcük kullanma.

kuralcı *s.* kurallara, ilkelere bağlı olan, uyan.

kural dışı *b. s.* kurallara uymayan, kurala aykırı olan.

kurallaşmak *(nsz)* kural niteliği kazanmak.

kurallaştırmak *(-i)* kural niteliği kazandırmak.

kurallı *s.* kuralı olan, kurala uyan.

kuram *a.* **1.** soyut bilgi, nazariye. **2.** bir konudaki düşünce ve görüşlerin tümü. **3.** belli bir konuda sistemleştirilmiş görüş ve düşüncelerin tümü.

kuramcı *s.* kuram koyan, kurama bağlı olan, teorisyen.

kuramsal *s.* kuramla ilgil, teorik.

Kur'an *öz. a. Ar.* İslâm dininin kutsal kitabı.

Kur'anıkerim *öz. a. (Kur'anıkerim) Ar.* Kur'an.

kurbağa *a. zool.* karada ve tatlı suda yaşayabilen, yumurtadan üreyen, bir hayvan.

kurbağacık,-ğı *a.* **1.** kurbağa yavrusu, küçük kurbağa **2.** *tıp* ağız altında çıkan küçük kabarcık, ur. **3.** küçük İngiliz anahtarı. **4.** pencere çerçevesi gibi yukarı sürülen şeylerin altına konulan tutacak.

kurbağalama *a. sp.* kurbağanın yüzüşüne benzeyen bir tür yüzme biçimi.

kurban *a. Ar.* **1.** din için kesilen hayvan. **2.** kurban bayramı. **3.** *mec.* bir ülkü uğruna ölen kimse. **4.** *mec.* bir kaza ya da felâkette ölen kimse. **kurban etmek** birini ya da bir şeyi uğruna feda etmek. **kurban gitmek** suçsuz yere ölmek. **kurban kesmek** hayır için hayvan keserek dağıtmak. **kurban olmak** bir kimse için kendini feda etmek. **kurban vermek** aralarından kimileri ölmek.

kurbanlık *s.* kurban olmaya uygun, kurban için ayrılmış. **kurbanlık koyun gibi bakmak** başına geleceklerden habersiz bakmak.

kurcalamak *(-i)* **1.** ellemek, karıştırarak incelemek. **2.** sivri bir nesne sokup zorlamak. **3.** karıştırarak azdırmak: *yarayı kurcalamak.* **4.** *mec.* huzursuz etmek. **5.** çokça araştırmak, eşelemek.

kurcalanmak *(nsz)* ellenmek, karıştırılmak, zorlanmak.

kurdele *a. (kurde'le) İt.* geniş biçimde, ipekli şerit.

kurdeşen *a. tıp* değişik nedenlerle deride oluşan kaşıntılı kabarıklar, döküntüler.

kurdurmak *(-i,-e)* kurma işini başkasına yaptırmak.

kurgan *a.* **1.** eskiden mezar üstüne toprak yığılarak yapılan tepe. **2.** kale. **3.** mezar, höyük.

kurgu *a.* **1.** bir aygıtı kurmaya yarayan araç, anahtar. **2.** bir tümü oluşturmak için ilgili parçaları takma, birleştirme, montaj. **3.** uygulama amacını gütmeyen, yalnız bilmek açıklamak amacına yönelik kuramsal araştırma.

kurgucu *a.* kurgu işini yapan kimse, montajcı.

kurgulamak *(-i)* bir bütünün ilgili parçalarını uygun bir biçimde birleştirmek, monte etmek.

kurma *a.* **1.** kurmak eylemi. **2.** *s.* hazır parçalar birleştirilerek yapılan, prefabrik: *kurma yapı.*

kurmak,-ar *(-i)* **1.** bir nesnenin parçalarını birleştirmek, monte etmek **2.**

yayı ya da zembereği germek. **3.** hazırlamak: *sofra kurmak.* **4.** tesis etmek: *bahçe kurmak.* **5.** ortaklık sağlamak, oluşturmak. **6.** tasarlamak: *tuzak kurmak.* **7.** düşünmek. **8.** aklına koymak. **9.** *mec.* birini bir başkasına karşı kışkırtmak. **10.** sağlamak: *ilişki kurmak.*

kurmay *a.* **1.** Harb akademisini bitirmiş subay. **2.** *s.* kurmaylık yetkisi ve görevi almış subay.

kurna *a. Ar.* hamamlarda, musluk-ların altlarında, içinde yıkanma suyu biriktirilen, yuvarlak, genellikle mermer ya da taştan tekne.

kurnaz *s. Far.* kolay kolay kanmayan, açıkgöz, becerikli.

kurnazca *be.* kandırarak, aldatarak, kurnazlıkla.

kurnazlık,-ğı *a.* açıkgözlülük, kurnazca yapılan iş.

kurs *a. Fr.* belli konularda, kısa süreli, derslere dayalı, eğitim etkinliği: *aşçı kursu.*

kursak,-ğı *a.* **1.** *zool.* kuşların yemek boruları üstünde bulunan şişkince organ. **2.** *hlk.* mide. **3.** kursağa benzetilerek yapılan. **4.** *s.* kursak zarından yapılmış: *kursak tef.* **kursağında kalmak** yarım kalmak, gerçekleştirememek.

kursaksız *s.* kursağı bulunmayan.

kurşun *a.* **1.** *kim.* yumuşak yapılı, kolay bükülebilen, ağır bir element **2.** ateşli silâhlarda kullanılan mermi. **3.** *s.* kurşundan yapılmış: *kurşun boru.* **kurşun atmak 1.** mermi atmak. **2.** düşmanlık etmek. **kurşun dökmek** kurşun eritilip, hastanın başında tutulan kaba boşaltma yoluyla hastalığı iyileştirmek. **Kurşun gibi.** Çok ağır. **kurşun yağdırmak** çok kurşun atmak. **kurşun yağmuruna tutmak** çok fazla kurşun atmak. **kurşun yemek** vurulmak. **kurşuna dizmek** ölüm cezasını kurşunlayarak yerine getirmek.

kurşunî *a. (kurşu:ni:) T. Ar.* **1.** kurşun renginde, koyu kül rengi. **2.** *s.* bu renkte olan

kurşun kalem *b. a.* dışı ağaç, içi grafitli kalem.

kurşunlamak *(-i)* **1.** bir nesneyi kurşunla kaplamak. **2.** kurşunla mühürlemek. **3.** ateş etmek, vurmak.

kurşunlanmak *(nsz)* kendisine kurşunlama eylemi yapılmak.

kurşunlu *s.* **1.** içinde kurşun bulunan. **2.** kurşunlanmış olan. **3.** kurşunla kaplanmış bulunan.

kurt,-du *(I) a. zool.* **1.** köpekgillerden, gri sarı renkte , yırtıcı, etçil, memeli bir hayvan. **2.** *mec.* işini iyi bilen, kurnaz, becerikli. **Kurt dumanlı havayı sever.** Kötü niyetliler karışıklıklardan yararlanmaya çalışırlar. **Kurt gibi olmak.** İşini bilir olmak. **Kurt kuş.** Tüm yaratıklar.

kurt,-du *(II) a. zool.* **1.** yumuşak vücutlu, omurgasız, ayaksız, bacaksız, ya da ilkel ayaklı, küçük bir hayvan **2.** bazı böcekler ya da larvalara veri-len genel ad. **kurtlarını dökmek** çoktan beri istediği bir şeyi bolca yapıp hevesini almak. **kurdunu kırmak** isteğini elde etmek. **kurt gibi kemirmek** aşırı ölçüde kuşkuya düşmek.

kurtağzı *b. a.* **1.** deniz taşıtlarında halatın geçmesi için kenara tutturulmuş açık ağız biçiminde metal parça. **2.** doğramada birbirine geçen dişler.

kurtarıcı *s.* **1.** kurtaran **2.** *a.* toplumu ya da kişiyi büyük bunalım ve güçlüklerden kurtaran kimse. **3.** kaza yapan araçları çeken, kurtaran araç.

kurtarmak *(-i)* **1.** güç bir durundan uzaklaştırmak. **2.** kurtulmasını sağlamak. **3.** yeniden ele geçirmek: *Evi icradan kurtardı.* **4.** bir nesneye zarar gelmesini önlemek. **5.** birinin ceza almasını önlemek.

kurtçuk,-ğu *a. zool.* böceklerin yumurtadan çıktıktan sonra, ergin duruma gelmeden önceki dönemi.

kurtçul *s.* kurtçuklarla beslenen *(hayvan).*

kurtlanmak *(nsz)* **1.** içinde ya da üzerinde kurt üremek. **2.** *mec.* sürekli kımıldanmak, huzursuzlanmak. **3.** *mec.* gezme gereği duymak: *İyice kurtlandım, kalk gezelim.*

kurtlaşmak *(nsz)* kurt niteliği kazanmak, gözleri açılmak.

kurtlu *s.* **1.** kurtlanmış, içinde kurt bulunan. **2.** *mec.* sürekli kıpırdayan.

kurtmasalı *b. a. mec.* birini oyulamak, suçunu saklamak amacıyla söylenen, inandırıcı olmayan, boş sözler.

kurtulmak *(nsz)* **1.** kötü bir durumu atlatmak. **2.** sıkıntı veren, hoş olmayan bir durumdan uzaklaşmak. **4.** bağını koparıp kaçmak: *Dana kurtulmuş.*

kuru *s.* **1.** içinde suyu, nemi olmayan. **2.** yağış almayan, bitkisiz. **3.** canlılığını yitirmiş, **4.** sıska, arık. **5.** salgısı olmayan: *kuru öksürük.* **6.** döşenmemiş, çıplak: *Kuru tahtada üşüttü.* **7.** katıksız: *Hep kuru ekmek mi yiyelim?* **8.** etkisi olmayan: *kuru sözler.* **9.** tadı olmayan, monoton. **10.** akıcı olmayan: *kuru anlatım.* **kuru başına kalmak** kimsesiz kalmak. **Kuru çeşme.** Suyu çekilmiş kaynak. **Kuru ekmek.** Katıksız ekmek. **Kuru gürültü.** Önemsiz, etkisiz sözler ya da davranışlar. **kuru gürültüye pabuç bırakmamak** bir durum karşısında güçlülüğünü yitirmemek. **kuru hasır üstünde kalmak** yoksulluğa düşmek. **kuru kalabalık** hiçbir etkinliği olmayan insan topluluğu. **Kuru öksürük.** Balgam çıkmayan öksürük. **Kuru soğuk.** Yağışsız, sert soğuk. **Kuru söz.** Değer taşımayan söz. **Kuru tahtada kalmak.** Eşyasız evde kalmak. **Kuru temizleme.** Yıkamadan kimyasal yollarla temizleme. **Kuruda kalmak.** Deniz alçaldığında gemi karaya oturmak.

kurucu *s.* bir kurumun, kuruluşun doğuşunu sağlayan.

kuru kafa *b. a.* **1.** baş iskeleti. **2.** *mec.* akılsız, anlayışsız kimse.

kuru kahve *b. a.* çekilmiş ya da dövülmüş kahve.

kuru kahveci *b. a.* **1.** kuru kahve hazırlayan, satan kimse. **2.** kuru kahve satılan iş yeri.

kurul *a.* bir işi yapmak ya da yönetmek için bir araya gelen kişilerden oluşan topluluk, heyet, konsey.

kurulamak *(-i)* bir nesnenin üstündeki suyu ya da ıslaklığı almak.

kurulmak *(nsz)* **1.** kurmak işi yapılmak ya da kurmak işine konu olmak. **2.** *mec.* övünür tavırlar alarak kasılmak. **3.** *(-e)* rahat oturmak, yerleşmek: *Baş köşeye kuruldu.*

kurultay *a. Moğ.* **1.** ulusal toplantı. **2.** bir kuruluşun ana sorunlarını tartışmak, gerekli kararları almak üzere yapılan toplantı, kongre.

kurulu *s.* kurulmuş, yerleşmiş, oturmuş. **Kurulu düzen.** Yerleşmiş toplumsal düzen.

kuruluş *a.* **1.** kurulma eylemi **2.** kurulan her şey, kurum, tesis. **3.** *mec.* bünye, yapılış. **4.** *ask.* sefer durumunda birliklerin yapısı.

kurum *a.* **1.** bacalarda biriken kalın is. **2.** kuruluş, tesis. **3.** aile, ortaklık, evlilik gibi oluşturulmuş şeyler. **4.** kendini büyük gösterme büyüklenme. **kurum satmak** böbürlenmek, büyüklenmek.

kurumak *(nsz)* **1.** kuru duruma gelmek. **2.** suyu çekilip, cansız duruma gelmek *(bitki).* **3.** *mec.* sıskalaşmak, cılızlaşmak. **4.** susuz kalmak *(akarsu, göz).* **5.** sertleşmek, yumuşaklığını yitirmek *(lâstik).*

kurumlaşmak *(nsz)* kurum niteliği kazanmak, müesseseleşmek.

kurumlaştırmak *(-i)* kurum niteliği kazandırmak.

kuruntu *a.* **1.** yarlış, yersiz düşünce. **2.** olmayacak bir şeyin olacağını sanma, sanı, işkil. **kuruntu etmek** işkile kapılıp üzülmek. **kuruntuya kapılmak** boşuna tasalanmak, işkillenmek.

kuruntulu *s.* kuruntusu olan, işkilli.

kuru sıkı *b. a.* **1.** sadece barutla sıkıştırılmış tüfek ya da fişek dolgusu. **2.** *mec.* korku vermeyi amaçlayan söz ya da davranış.

kuruş *a. Alm.* liranın yüzde biri değerinde para. **Kuruş kuruş.** En küçüğü bile hesaplayarak. **Kuruşu kuruşuna.** Tam hesap çıkararak.

kuruşlandırmak *(-i)* listede bulunan malların fiyatlarını ayrı ayrı belirtmek, hesaplamak.

kurutma *a.* kurutma işi. **Kurutma kabı.** İçinde bulunan maddeleri kurutmak ve nemlenmelerini önlemek için kullanılan özel kap. **Kurutma kâğıdı.** Yazıda mürekkebi kurutmak için kullanılan özel yapıda kâğıt

kurutmak *(-i)* **1.** bir nesneyi kuru duruma getirmek. **2.** canlılığını yitirtmek. (bitki). **3.** bazı bitkileri kuru saklamak için suyunu ve nemini almak. **4.** *mec.* yiyip bitirmek. **5.** *mec.* uğursuzluk getirip yok etmek.

kurutucu *a.* **1.** içine konulan maddeleri kurutan özel araç. **2.** boya gibi maddelere çabuk kurumaları için katılan madde.

kuru yemiş *b. a.* fındık, ceviz, leblebi, fıstık gibi yemek dışında yenen yiyecekler.

kuru yemişçi *b. a.* kuru yemiş satan kişi ya da satılan yer.

kurye *a. Fr.* **1.** elçilik postasını yerine ulaştırmakla görevli kişi. **2.** uçakla gönderilen koli, mektup ya da havale. **3.** düzenli ticaret malı taşıyan araç.

kusmak,-ar *(nsz,-i)* **1.** midede bulunanları ağız yoluyla dışarı atmak **2.** *(-i)* içine almamak, dışarıya vermek: *Kâğıt boyayı kusuyor.* **3.** *mec.* biriken kızgınlığını söylemek.

kusturmak *(-i,-e)* **1.** kusmasına neden olmak. **2.** *mec.* yapılan bir haksızlığın cezasını sert bir ölçüde vermek.

kusturucu *s.* kusmasını sağlayan.

kusur *a. Ar.* **1.** eksik, noksan. **2.** özür. **3.** uygun olmayan durum. **kusur bulmak 1.** bir işteki eksiği görmek. **2.** gereğinden çok eksik arayıcı olmak. **kusur etmek** yanlış yapmak. **kusur**

işlemek yanlışlık yapmak. **kusura bakmamak** bağışlamak.

kusurlu *s.* kusur işlemiş, kusuru bulunan.

kusursuz *s.* kusuru bulunmayan, kusur işlememiş, eksiksiz, tam.

kuş *a. zool.* yumurtadan üreyen, sıcak kanlı, gagalı, iki kanatlı, iki ayaklı, tüylü, uçucu hayvanların genel adı. **kuş beyinli olmak** akılsız ve aptal olmak. **kuş gibi olmak** hafif olmak, çabuk iş görmek. **kuş gibi çırpınmak** umarsızlık içinde telâşlı hareketlerde bulunmak. **kuş gibi uçup gitmek** çok kısa sürede ölmek, çok kısa sürmek. **kuş gibi yemek** çok az ölçüde yemek. **kuş kadar canı olmak** güçsüz olmak. **kuş kafesi gibi olmak** küçük ve güzel olmak. **kuş uçmaz kervan geçmez olmak** iyice ıssız olmak. **kuş uçurmamak** kimse girip çıkamamak. **kuşa benzetmek** iyi yapayım derken tümüyle bozmak.

kuşak,-ğı *a.* **1.** bele sarılan uzun ve enlice kumaş. **2.** sağlamlığını artırmak için bir nesnenin çevresine geçirilen bağ. **3.** bir dönemi kapsayan bireyler öbeği. **4.** bir görüşü paylaşan kişilerin oluşturdukları topluluk: *68 kuşağı.* **5.** *coğ.* yerküre üzerinde kutuplar, kutup daireleri, dönencelerle belirlenen bölümlerden her biri: *ısı kuşak.*

kuşaklamak *(-i)* kuşaklarla sağlamlaştırmak, berkitmek.

kuşaklı *s.* kuşağı bulunan, berkitilmiş.

kuşam *a.* giyimi tamamlayan, kuşak, kılıç, kemer gibi takılan nesneler.

kuşanmak *(-i)* **1.** beline kılıç, kemer, kuşak gibi nesneler bağlamak. **2.** giyinmek.

kuşatılmak *(nsz)* çevresi sarılmak, çevrelenmek.

kuşatmak *(-i)* **1.** bir şeyin çevresini sarmak. **2.** çevrelemek, fazla bulunmak. **3.** kaplamak. **4.** başkasının beline bağlamak.

kuş bakışı b. a. bir yere yüksekten, tüm alanı görecek biçimde bakma.

kuşbaşı *b. a.* **1.** lokmalar büyüklüğünde doğranmış, kemiksiz et. **2.** bu etten yapılmış yiyecek.

kuşbaşılı *b. s.* içinde kuşbaşı bulunan.

kuşbaz *b. s. T. Far.* süs kuşları beslemeye düşkün *(kimse).*

kuşburnu *a. bot.* yaban gülü bitkisi ve bu bitkinin meyvesi.

kuşcu *a.* **1.** süs kuşları besleyen kimse. **2.** *tar.* saraylarda av kuşlarına bakmakla görevli kişi.

kuş dili *b. a.* daha çok çocuklar tarafından, sözcüklerin değişik yerlerine değişik heceler getirilerek yapılan konuşma. *(Çocuk)*

kuşe *a. Fr.* kaymak kâğıdı.

kuşet, -ti *a. Fr.* tren ya da gemi yatağı.

kuşetli *s.* kuşeti olan, yataklı.

kuşkonmaz *a. bot.* uzun saplı, ince ve küçük yapraklı bir süs bitkisi.

kuşku *a.* **1.** şüphe, işkil. **2.** başkalarının iyi niyet amaçlarını kötüye yorarak işkillenme duygusu. **kuşku duymak** kuşkulanmak, iyiye yormamak. **kuşku uyandırmak** kuşkulandırmak, işkillendirmek. **kuşkuya düşmek** kuşku beslemek, işkillenmek.

kuşkulandırmak *(-i)* şüphelendirmek, kuşkuya düşürmek.

kuşkulanmak *(nsz)* kuşku duymak, şüphelenmek, işkillenmek.

kuşkulu *s.* **1.** kuşku anlatan, şüpheli. **2.** kuşku, işkil içinde bulunan. **3.** kuşkucu, şüpheci.

kuşkusuz *s.* **1.** şüphesiz, kuşkusu bulunmayan. **2.** *be.* şüphesiz, elbette.

kuşluk,-ğu *a.* gündüzün sabahla öğle anasındaki zaman bölümü.

kuşpalazı *b. a. tıp* difteri.

kuş sütü *b. a. mec.* pek bulunmayan yiyecek. **kuş sütüyle beslemek** özenle beslemek. **kuş sütünden başka her şey olmak** sofra eksiksiz olmak.

kuş tüyü *b. a.* **1.** yatak, yorgan, yastık doldurmaya yarayan kuş tüyleri **2.** bu tüylerle doldurulmuş olan: *kuş tüyü yastık.* **kuş tüyü gibi olmak** çok yumuşak ya da hafif olmak.

kuş üzümü *b. a. bot.* kara renkte, çok küçük taneli, bir tür çekirdeksiz üzüm.

kuşyemi *b. a. bot.* **1.** durgun sularda yetişen bir bitki. **2.** bu bitkinin taneleri.

kut *a.* **1.** uğur, baht. **2.** mutluluk, saadet.

kutlamak *(-i)* **1.** mutluluk verdiğine inanılan bir günün belli dönemlerinde birine armağan verip tebrik etmek. **2.** önemli bir olayı anmak için kutlama töreni yapmak.

kutlanmak *(nsz)* kutlamak eylemi yapılmak, tebrik edilmek.

kutlu *s.* uğurlu, hayırlı, ongun, mübarek. **kutlu olmak** uğurlu, hayırlı olmak.

kutluluk,-ğu *a.* mutlu olma, mutluluk duyma.

kutsal *s.* **1.** saygı duyulan. **2.** tapınılan. **3.** üstüne titrenen. **4.** Tanrısal.

kutsallaşmak *(nsz)* kutsal duruma gelmek, kutsal nitelik kazanmak.

kutsallaştırmak *(-i)* kutsamak, kutsal nitelikler kazandırmak.

kutsallık,-ğı *a.* kutsal olma durumu, saygınlık.

kutsî *s. (kutsi:) Ar.* kutsal.

kutsiyet,-ti *a. Ar.* kutsallık.

kutsuz *s.* **1.** uğursuz, kötü. **2.** mutsuz, acınacak durumda.

kutu *a.* **1.** ince tahta, mukavva, teneke gibi nesnelerden yapılan kapaklı küçük kap. **2.** elektrik ya da telefon tellerinin toplanıp bağlandığı kap. **3.** *mec.* bir kişide iyi ya da kötü bir özelliğin çokluğunu belirtir: *akıl kutusu.* **4.** *s.* bir kutunun alabileceği ölçüde: *iki kutu çay.* **kutu gibi olmak** küçük ama şirin olmak.

kutulamak *(-i)* bir nesneyi kutuya yerleştirmek.

kutulanmak *(nsz)* kutulamak eylemi yapılmak.

kutup,-tbu *a.* **1.** yerkürenin, dönüş ayında döndüğü varsayılan ekseninin iki ucundan her biri. **2.** *mec.* birbiriyle karşıt olan nesnelerden her biri. **3.** *mec.* bir konuda yüksek bilgisi ve yetkisi olan kimse. **4.** elektrik akımını oluşturan gerilim düzeninin iki ucundan her biri. **5.** mıknatısın iki ucundan her biri.

kutuplanmak *(nsz)* **1.** *fiz.* iki kutupta toplanmak. **2.** kutba yönelmek *(pusula ibresi).*

kutuplaşmak *(nsz)* toplumda birbirine karşıt birlikler oluşturmak

Kutup Yıldızı *b. a. öz. astr.* kuzeyi belirleyen durağan yıldız.

kutur,-tru *a. Ar. mat.* **1.** çap. **2.** köşegen.

kuvve *a. Ar.* **1.** düşünce, niyet. **2.** devletin ordularının gücü. **3.** yeti. **kuvveden fiile çıkarmak** düşünüleni gerçekleştirmek.

kuvvet, -ti *a. Ar.* **1.** fiziksel güç. **2.** güç. **3.** cebir, zor, şiddet **4.** erk, yetke **4.** dayanıklılık. **5.** *mat.* bir sayının kendisiyle kaç kez çarpılacağını gösteren sayı. **kuvvet almak** birinin ya da bir şeyin yardımıyla gücünü artırmak. **kuvvet bulamamak** güvenip bir işe girişememek. **Kuvvet vermek.** Çok önem vermek. **Kuvvetle. 1.** Güçlü bir biçimde **2.** direnerek. **kuvvetten düşmek** fiziksel gücünü yitirmek.

kuvvetlendirmek *(-i)* gücünü artırmak, güçlenmesini sağlamak.

kuvvetlenmek *(nsz)* direnci ve gücü artmak, güçlenmek.

kuvvetli *s.* **1.** güçlü, zorlu, şiddetli **2.** dayanıklı, sağlam. **3.** keskin, işlevini iyi yapan. **4.** etkin, etkileyici, saygın. **5.** üstün.

kuvvetlice *be.* **1.** oldukça güçlü **2.** *s.* biraz güçlü: *kuvvetlice bir yumruk.*

kuvvetölçer *b. a. fiz.* kuvvet ölçmeye yarayan araç, dinamometre.

kuvvetsiz *s.* **1.** güçsüz, etkisiz.

kuvvetsizlik,-ği *a.* güçsüzlük, etkisizlik.

kuyruk,-ğu *a.* **1.** bazı hayvanlarda, omurganın uzantısı olan, uzun ve esnek organ. **2.** kuşlarda gövdenin ardında bulunan tüy demeti **3.** başın arkasına toplanıp bağlanan saç demeti. **4.** *mec.* sıra beklemek için insanların oluşturdukları sıra. **5.** bazı nesnelerde kuyruğu andıran uzantı: *uçak kuyruğu.* **6.** *mec.* bir kimsenin arkasından hiç ayrılmayan. **kuyruk acısı olmak** birinde alınacak öcü olmak. **kuyruk çekmek** göze sürme çekmek. **kuyruk olmak** arka arkaya dizilmek. **kuyruk sallamak** yalakalık etmek. **kuyruğu dikmek 1.** koşmaya başlamak *(hayvan).* **2.** uzaklaşmaya başlamak *(insan).* **kuyruğu kapana kısılmak** çok güç duruma düşmek. **kuyruğu titremek** ölmek. **kuyruğuna basmak** birini incitecek söz ya da davranışta bulunmak. **kuyruğuna teneke bağlamak** birini çok kırıcı bir biçimde kovmak. **kuyruğunu kısmak** sinmek. **kuyruğunu kıstırmak** birini güç bir duruma sokmak.

kuyruklu *s.* **1.** kuyruğu bulunan. **2.** *a. hlk.* akrep. **Kuyruklu yalan.** Çok büyük yalan.

kuyruklu yıldız *b. a. astr.* aralıklarla gökyüzünde görünen, parlak bulutumsu yapıda, başı, bir ya da birden çok, kuyruk biçiminde ışıklı uzantısı olan gök cismi.

kuyruk sokumu *b. a. anat.* insanda ,omurganın alt ucunun bitiş yeri.

kuyruk yağı *b. a.* koyun kuyruğunun ertilmesiyle elde edilen hayvansal yağ.

kuytu *s.* **1.** ıssız, sessiz. **2.** sapa, uğrak olmayan. **3.** gün ışığı almayan *(yer).*

kuyu *a.* **1.** suyundan yararlanılan çukur. **2.** toprağa kazılan derince çukur. **3.** *mec.* içinden çıkılamayacak sıkıntılı durum. **kuyu açmak** kuyu oluşturmak. **kuyu gibi olmak** çok derin ve basık olmak. **kuyusunu kazmak** kötü duruma düşmesi için düzenler hazırlamak.

kuyum *a.* kıymetli metal ya da taşlardan yapılan süs eşyası.

kuyumcu *a.* altın, gümüş, pırlanta gibi metaller ve değerli taşlardan süs eşyası yapan ya da satan kimse.

kuzen *a. Fr.* birine göre amca, dayı, teyze ya da halanın erkek çocuğu.

kuzey *a.* **1.** dört ana yönden biri, şimal. **2.** bulunulan noktaya göre kuzeyde kalan yer. **3.** *s.* bu yöne düşen, bu yöne özgü. **Kuzey noktası.** *astr.* Kuzey doğrultusunun gök küresini deldiği varsayılan nokta.

kuzeybatı *b. a.* **1.** kuzeyle batı yönü arasında kalan yön. **2.** *s.* bu yönde bulunan.

kuzeydoğu *b. a.* **1.** kuzeyle doğu yönü arasında kalan yön. **2.** *s.* bu yönde olan.

kuzgun *a. zool.* kara renkli bir karga türü. **kuzgun gibi olmak** çok kara renkte olmak. **kuzguna yavrusu Anka görünmek** herkese kendine ait şey, iş, güzel, kusursuz görünmek.

kuzguncuk,-ğu *a.* ceza evi kapılarındaki demir kafesli pencere.

kuzin *a. Fr.* birine göre amca, dayı, teyze ya da halanın kız çocuğu.

kuzine *a. İt.* **1.** hem ısıtmaya, hem de yemek pişirmeye uygun büyük soba. **2.** *den.* gemilerde yemek pişirilen bölüm, mutfak.

kuzu *a.* **1.** koyun yavrusu. **2.** *s.* kuzu etiyle yapılmış. **3.** bir bitkide kökün yanlarından çıkan yeni sürgün. **kuzu çevirmek** tüm bir kuzu gövdesini yanan ateşin üstünde döndürerek pişirmek. **kuzu gibi olmak** uslanmak, sessizleşmek, durgunlaşmak. **kuzu kesilmek** uysallaşmak, yumuşamak. **kuzu postuna bürünmek** gerçek kötü kişiliğini saklayarak uysal ve yumuşak görünmek.

kuzu dişi *b. a. anat.* süt dişi.

kuzugöbeği *b. a. bot.* sulak çayırlarda yetişen, kalın ve etli, yenen bir mantar çeşidi.

kuzulamak *(nsz)* **1.** kuzu doğurmak. **2.** ellerini yere dayayarak dizleri üzerinde emeklemek *(çocuk).*

kuzulaşmak *(nsz) mec.* kuzu gibi uysal ve yumuşak duruma gelmek.

kübik, -ği *s. Fr.* **1.** küp ve kesme biçiminde yapılan. **2.** Kübizm sanat görüşüne uygun olarak yapılmış olan

kübist, -ti *s. Fr.* **1.** kübizmle ilgili olan. **2.** *a. s.* kübizm yanlısı olan.

kübizm *a. Fr.* nesneleri basit geometrik biçimlerde gösterme anlayışına dayanan sanat çığırı.

küçük,-ğü *s.* **1.** boyutları benzerlerinden ufak olan. **2.** eni boyu az olan: *küçük cetvel.* **3.** yaşı az olan. **4.** sayısı az olan: *küçük bir para.* **5.** niteliği aşağı olan: *küçük bir insan.* **6.** aşaması düşük olan: *küçük bir polis.* **7.** düşük beceride olan: *küçük bir ressam.* **8.** *a.* çocuk: *Küçük, bana bak.* **küçük çapta olmak** olağandan daha az olmak. **küçük dağları ben yarattım demek** böbürlenmek, gururlanmak, büyüklenmek. **küçük düşmek** onuru kırılmak **küçük düşürmek** onurunu kırmak. **küçük görmek** önemsememek, değer vermemek. **küçük köyün büyük ağası olmak** boşuna kibirlilik göstermek. **küçük oynamak** kumarda az para koymak. **Küçük ünlü uyumu.** *dilb.* Türkçe bir sözcükte düz ünlüden sonra düz bir

ünlünün, yuvarlak ünlüden sonra da geniş düz, ya da dar yuvarlak ünlünün gelmesi kuralı.

Küçükayı *öz. b. a. astr.* gök kürenin kuzey kutup bölgesinde, Büyükayı'nın tam karşıt yönünde bir takım yıldız.

küçükbaş *b. a.* kasaplık hayvanlardan koyun ve keçiye verilen ad.

küçük dil *b. a. anat.* damak eteğinin ortasında bulunan kısa uzantı. **küçük dilini yutmak** şaşırmak, donakalmak, tutulmak.

küçükleşmek *(nsz)* etkinliğini, değerini yitirmek.

küçüklü *s.* küçüğü olan. **Küçüklü büyüklü** küçük büyük bir arada.

küçüklük,-ğü *a.* **1.** küçük olma niteliği. **2.** *mec.* kişinin değerini düşürecek tavır ve davranışlar.

küçülmek *(nsz)* **1.** ufak bir nitelik kazanmak. **2.** *mec.* değer ve onurunu düşürecek davranışlarda bulunmak. **3.** büzülmek, ufalmak.

küçültme *a.* **1.** küçültmek eylemi. **2.** *dilb.* bir nesnenin küçüğünü gösteren söz biçimi: *ufa-cık (ufak-cık), yeşil-imsi.*

küçültmek *(-i)* **1.** büyük bir nesneyi küçük biçime getirmek. **2.** *mec.* değerini ve onurunu yitirtmek. **3.** yaşını küçük göstermek.

küçümsemek *(-i)* küçük görmek, önem vermemek, küçüksemek.

küçümsenmek *(nsz)* kendisi küçük görülmek.

küf *a.* **1.** ekmek, peynir gibi yiyeceklerde gelişen yeşil renkli mantar. **2.** *hlk.* pas. **küf bağlamak 1.** küflenmek. **2.** *mec.* unutulmak. **küf kokusu** kapalı yerlerde duyulan ağır, pis koku.

küfe *a. Yun.* **1.** ağaç çubuklarından yapılan, yük taşımaya yarayan büyük sepet. **2.** *s.* bir küfenin alacağı ölçü. **3.** *anat. mec.* kalça, kıç.

küfeci *a.* **1.** küfe yapan ya da satan kimse. **2.** küfeyle yük taşıyan kimse, hamal.

küfelik,-ği s. 1. küfenin alacağı ölçüde. **2.** *a. mec.* yürüyemeyecek ölçüde sarhoş. **küfelik olmak** çok sarhoş olmak.

küffar *ç. a. (küffa:r) Ar.* kâfirler.

küflendirmek *(-i)* küflenmesine neden olmak.

küflenmek *(nsz)* **1.** küf oluşmak. **2.** *mec.* zamanı geçmek, eskimek.

küflü *s.* **1.** küflenmiş. **2.** *mec.* zamanı geçmiş, bitik.

küfretmek *(-e)* birine ağır sözler söylemek, sövmek.

küfür,-frü *a. Ar.* sövme, sövgü. **2.** Tanrı'nın varlığı ve birliğini inkâr. **küfür savurmak** küfretmek. **küfür yemek** kendine sövülmek. **küfrü basmak** açık açık sövmek.

küfürbaz *s. (küfürba:z) Ar.* ağzı bozuk, sövücü.

küheylân *a. (küheyla:n) Ar.* soylu Arap atı.

kükremek *(nsz)* **1.** sertçe bağırmak *(aslan).* **2.** *mec.* taşkınlık göstermek. **3.** *mec.* kabarmak, taşmak *(deniz, ırmak).* **4.** yüksek sesle bağırmak. **5.** coşarak saldırmak. **6.** *mec.* gür biçimde gelişmek: *Çimenler kükredi.*

kükürt,-dü *a. Far.* sarı renkte, kokulu bir element.

kükürtlemek *(-i)* bir nesneye toz kükürt serpmek.

kükürtlü *s.* içinde kükürt bulunan.

kül *(I) a.* **1.** yanan nesnelerden kalan toz. **2.** yanmış bir yapının kalıntısı. **kül bağlamak** etkisini yitirmek. **kül etmek** yakmak, bitirmek. **kül gibi olmak** solmak, rengi kaçmak. **kül kesilmek** korku ya da heyecandan rengi solmak. **kül olmak** tümüyle yanmak. **kül ufak olmak** çok küçük parçalara ayrılmak. **kül yutmak** oyuna gelmek. **külünü havaya savurmak** bir şeyi tümüyle ortadan kaldırmak.

kül *(II) a. Ar.* tüm, bütün.

külâh *a. Far.* **1.** eskiden erkeklerin giydikleri yüksekçe başlık. **2.** içine ufak tefek yiyecekler konmak üzere huni biçimine getirilmiş kâğıt kap. **3.** bu kabın alabileceği ölçü: *bir külâh dondurma.* **4.** *mec.* düzen, al, hile. **külâh giydirmek** kandırmak, aldatmak. **külâh kapmak** düzenle bir işin başına geçmek. **külâh peşinde olmak** yalan dolanla bir işin başına geçmeye çalışmak. **külâhını havaya atmak** bir olayda çok sevinmek. **külâhını ters giydirmek** kolayca aldatmak, kandırmak. **külâhları değişmek** bozuşmak. **Ali'nin külâhını Veli'ye, Veli'nin külâhını Ali'ye giydirmek** birinden alıp ötekine vererek işini yürütmek.

külbastı *b. a.* ızgarada ya da közde pişirilen kemiksiz et.

külçe *a. Far.* **1.** eritilerek kalıba dökülmüş maden. **2.** *s.* külçe durumunda olan. **külçe gibi oturmak** bitkin bir biçimde çöküvermek.

külçeleşmek *(nsz)* **1.** külçe biçimine gelmek. **2.** *mec.* bitkin bir duruma gelmek.

kül çöreği *b. a.* külde pişirilen bir tür çörek.

külek,-ği *a.* bal, yağ, yoğurt gibi şeyleri koymaya yarayan tahtadan yapılmış kova.

külfet,-ti *a. Ar.* **1.** yorgunluk, sıkıntı. **2.** büyük harcama. **külfete katlanmak** sıkıntıya, masrafa önem vermemek.

külfetli *s.* yorucu, özen isteyen, masraflı.

külfetsiz *s.* yormayan, masrafsız, sıkıntı vermeyen.

külhan *a. Far.* hamam ocağı, cehennemlik.

külhanbeyi *b. a.* başıboş, delikanlı, kabadayı kimse.

külkedisi *b. a. mec.* uyuşuk, miskin, hareketsiz, tembel.

külleme *a.* **1.** küllemek eylemi. **2.** bağlarda görülen bir tür mantar hastalığı.

küllemek *(-i)* ateşin üzerini külle kapamak.

küllenmek *(nsz)* **1.** ateşin üstünde kül oluşmak, ateş sönmeye başlamak. **2.** *mec.* acı, sıkıntı unutulmaya başlanmak.

küllî *s. (küllî:) Ar.* tüme ilişkin, tümel.

külliyat,-tı *ç. a. (külliya:t) Ar.* bir yazarın tüm yapıtlarını içeren dizi.

külliye *a. Ar.* bir caminin çevresinde bulunan tüm hizmet birimleri.

külliyen *be. (külli'yen) Ar.* tümüyle, tamamen.

küllük,-ğü *a.* **1.** kül, süprüntü gibi şeyler atılan yer, çöplük. **2.** sigara tablası. **3.** sobada küllerin döküldüğü yer.

külot, -tu *a. Fr.* **1.** kısa, lâstikli iç çamaşırı, don. **2.** dar biçimde binici pantolonu.

kül rengi *b. a.* akla kara arasında bir renk, gri.

külte *a.* **1.** külçe **2.** *jeol.* kayaç. **3.** *hlk.* demet.

kültür *a. Fr.* **1.** bir topluma özgü düşünce ve sanat yapıtlarının tümü. **2.** bir toplumda tarihsel gelişim içinde yaratılan ve yeni kuşaklara aktarılan, o toplumun, doğal ve toplumsal çevresine etkinliğini gösteren araçların tümü. **3.** bireylerin kazandığı bilgi, görgü ve etkinlik gücü. **4.** *biy.* uygun ortamda canlı üretme işi. **5.** tarım. **Kültür bitkileri.** İnsanlarca yetiştirilen bitkilerin tümü.

kültürel *s. Fr.* kültüre ilişkin, kültüre özgü, ekinsel.

kültürfizik *b. a. sp.* jimnastik.

kültürlü *s.* kültür birikimi iyi olan.

külünk, -gü *a. Far.* kayaları parçalamakta kullanılan sivri kazma.

kümbet, -ti *a. Far.* **1.** kubbe. **2.** damı kubbe biçiminde olan yapı.

küme *a.* **1.** tümsek biçiminde yığın. **2.** küçük topluluk, grup: *insan kümesi.* **3.** *s.* küme biçiminde olan, kümeyi andıran. **4.** *Ped.* eğitimde belli düzeydeki öğrencilerin oluşturdukları öbek. **5.** *sp.* karşılıklı yarışmalarda bulunmak üzere ayrılmış takımlardan oluşan topluluk: *birinci küme.* **6.** *sp.* koşularda yarışçı ekiplerden her birine verilen ad. **kümeden düşmek** *sp.* başarısızlık gösterildiği için bulunduğu kümeden bir alt kümeye inmek. **7.** *mat.* sayıları bilinen nesneler topluluğu.

kümelemek *(-i)* yığmak, biriktirmek.

kümelenmek (nsz) yığılmak, bir yere birikmek.

kümeleşmek (nsz) küme biçiminde toplanmak.

kümes *a. Yun.* **1.** tavuk, hindi, ördek gibi hayvanların barındırıldığı kapalı yer. **2.** *mec.* küçük, yoksul evi.

kümülüs *a. Lât.* küme bulut.

künde *a. Far.* **1.** suçluların ayağına bağlanan demir halka, köstek. **2.** *sp.* güreşte, hasmını altına alıp bir elini önden, ötekini de arkadan geçirerek kilitleme oyunu. **3.** *mec.* düzen, tuzak, hile. **kündeden atmak** aldatmak. **kündeye gelmek** tuzağa düşmek. **kündeye getirilmek** tuzağa düşürülmek.

künefe *a.* sıcak olarak yenen bir çeşit kadayıf.

künk, -gü *a. Far.* pişirilmiş toprak ya da çimentodan yapılmış kalın su borusu.

künye *a. Ar.* **1.** bir kimsenin kimliğini gösteren bilgiler. **2.** bu bilgilerin yazıldığı metalden eşya, kolye. **künyesi bozuk olmak** kötü durumları görülmüş olmak. **künyesini okumak** ayıplarını yüzüne karşı söylemek.

küp, -pü *(I) a. Ar.* **1.** içine tahıl ya da sıvı nesneler konulan, geniş karınlı, dibi dar toprak kap. **2.** *argo* sarhoş. **3.** bazı deyimlerde çok anlamında kullanılır: *akıl küpü.* **Küp gibi.** Çok şişman. **küpe dönmek** çok şişmanlamak. **küplere binmek** aşırı ölçüde öfkelenmek. **küpünü doldurmak** fırsattan yararlanarak çok para biriktirmek.

küp, -pü *(II) a. Fr. mat.* eşit karelerden oluşan altı yüzlü dikdörtgen. **2.** bir

hacim ölçüsü birimi. 3. bir sayının üçüncü kuvveti. **Küp şeker.** Altı yüzlü, küp biçiminde şeker.

küpe *a.* 1. kadınların kulaklarına taktıkları süs eşyası. 2. bazı hayvanların boyunlarının iki yanından sarkan deri uzantıları

küpe çiçeği *b. a. bot.* bir çeşit süs bitkisi ve bu bitkinin değişik renklerde çiçeği.

küpeli *s.* 1. kulağına küpe takmış olan. 2. boyunlarında küpeye benzeyen deri uzantısı olan: *küpeli horoz.*

küpeşte *a. Yun.* 1. *den.* gemide güverte parmaklığı. 2. bu parmaklıkların üzerlerine yerleştirilen ağaç kısım.

kür *a. Fr.* 1. iyi bakım ve ilâçla iyileştirme. 2. özel iyileştirme yöntemi. **kür yapmak** sağlığını korumak için uygun bir beslenme yöntemi uygulamak.

kürdan *a. Fr.* dişleri temizlemek için kullanılan küçük çubuk.

küre *a. Ar.* 1. *mat.* tüm noktaları merkezinden aynı uzaklıkta olan bir yüzeyle sınırlı cisim. 2. Yeryüzü, Dünya.

kürek,-ği *a.* 1. toprak, kömür gibi maddeleri bir yerden bir yere aktarmaya yarayan; yayvan ağızlı, saplı araç. 2. küçük deniz araçlarını yüzdürmeye yarayan ucu yassı, uzun araç. **Kürek cezası.** Eskiden kürek çekme yoluyla ödetilen ceza. **kürek çekmek** deniz taşıtını yüzdürmek için özel küreği kullanmak. **kürek kadar dili olmak** saygısız ve ağır konuşmak. **Kürek kürek.** Pek çok.

kürekçi *a.* 1. kürek yapan ya da satan kişi. 2. küçük deniz taşıtlarında küreği çeken kimse. 3. ocaklara kömür atan kişi.

kürek kemiği *b. a. anat.* omuzların arka bölümlerinde bulunan geniş ve ince, iki kemikten her biri.

küremsi *s.* küreye benzeyen.

küresel *s.* 1. küreyle ilgili olan. 2. küre biçiminde olan.

kürk,-kü *a.* 1. bazı hayvanların giyecek yapmak için kullanılan postları. 2. *s.* bu postlardan yapılmış: *kürk başlık*

kürklü *s.* 1. kürkü bulunan, kürk giyinmiş. 2. kürkle süslenmiş. 3. postu kürk yapımında kullanılan.

kürsü *a. Ar.* 1. toplu insanlara sözler söyleyenlerin üzerlerine çıktıkları yüksekçe yer. 2. bir fakültede araştırma ve öğretim birimi. 3. *hlk.* sandalye.

kürtaj *a Fr.* 1. *tıp* vücuttaki yabancı cisimleri, hasta ya da zararlı dokuları kazıma, kazıyarak alma. 2. döl yatağından dölütü kazıyıp alma.

kürümek *(-i)* küremek, kürekle sıyırıp atmak.

küs *s.* küskün dargın. **Küs küs.** Sessiz ve büzülmüş bir durumda.

küskü *a.* 1. taşa ya da sert başka nesnelere delik açmakta kullanılan ucu sivri demir araç. 2. *hlk.* taş gibi ağır nesneleri ağdırmakta kullanılan çubuk ya da ağaçtan kaldıraç.

küskün *s.* 1. küsmüş, gücenmiş. 2. hlk. gelişmemiş, cılız kalmış. **Küskün küskün.** Dargın bir biçimde.

küslük,-ğü *a.* dargınlık, güceniklik.

küsmek,-er *(-e)* gücenmek, darılmak. 2. *(nsz) mec.* gelişememek, büyüyememek *(bitki).*

küspe *a. Far.* **1.** yakacak ve yem olarak kullanılan, yağı ve suyu çıkarılmış olan tohum ve bitki artığı **2.** özü çıkarılmış meyve artığı.

küstah *a. s. Far.* sıra, saygı tanımayan kimse, saygısız, kaba.

küstahça *s. be.* saygısız bir biçimde.

küstahlaşmak *(nsz)* saygısız bir nitelik kazanmak. kabalaşmak.

küstahlık,-ğı *a.* saygısızlık, kabalık. **küstahlık etmek** saygısızlık etmek.

küstere *a. Yun.* **1.** uzun rende. **2.** değirmen taşı yapılan taş. **3.** bileği çarkı.

küstürmek *(-i)* birinin küsmesine neden olmak, darıltmak.

küsur *ç. a. (küsu:r) Ar.* **1.** kesirler, artan bölümler, kalıntılar. **2.** tam sayıdan sonra gelen kesirli sayı.

küsurat *ç. a. (küsu:ra:t) Ar.* artanlar, kesirler, geriye kalanlar.

küsüşmek *(nsz,-le)* karşılıklı küsmek, birbirine darılmak.

küşade *s. (küşa:de) Far.* açık, açılmış.

küşat,-dı *a. Far.* **1.** açma, açılış. **2.** keskin olmayan.

küt,-tü *(I) s.* kısa ve kalınca.

küt *(II) a.* tahta gibi nesnelere vurulduğunda çıkan ses. **Küt küt.** Aralıkla küt sesleri çıkararak.

kütle *a. Ar.* **1.** iri parça, yığın, küme. **2.** bir yere toplanmış insan topluluğu, kitle. **3.** insanların büyük çoğunluğu: *seçmen kütlesi.*

kütlesel *s.* kütleyle ilgili, kitlesel.

kütleştirmek *(-i)* bir nesneyi küt bir biçime getirmek.

kütük,-ğü *a.* **1.** kalın ağaç gövdesi. **2.** kesilmiş ağaç gövdesi. **3.** kesilen bir ağacın toprakta kalan bölümü. **4.** asma fidanı. **5.** ana defter: *nüfus kütüğü* **6.** *mec.* görgüsüz, kalın. **Kütük gibi. 1.** Çok şişkin, **2.** çok sarhoş. **kütüğe geçirmek** ana deftere yazmak.

kütüklük,-ğü *a. ask.* üzerine tüfek fişeği konulan ve kayışa geçirilen kösele çanta, fişeklik.

kütüphane *b. a. (kütüpha:ne) Ar. Far.* **1.** kitaplık. **2.** eskiden kitap satılan dükkân, kitap evi.

kütüphaneci *b. a.* kitaplıkta görevli kimse. **2.** kitap bilimci.**3.** kitapçı.

kütürdemek *(nsz)* kütür kütür sesleri çıkarmak.

kütür kütür *be.* gevrek meyvelerin çıkardıklar sesleri anlatır: *Adam, kütür kütür karpuz yiyordu.* **2.** *s.* bu sesleri çıkaran: *kütür kütür elma.*

kütürtü *a.* kütür kütür çıkan sesler.

küvet, -ti *a. Fr.* **1.** banyoda içinde yıkanılan tekne. **2.** içinde bazı şeyler ya da el yıkanan kap.

L

l, L *a.* Türk alfabesinin on beşinci harfi; ünsüz. **L demiri** köşebent biçiminde dökülmüş demir.

L Romen rakamlarında 50 sayısını gösterir.

La *kim.* Lantan elementinin kısaltılması.

la *a. İt. müz.* **1.** gam dizisinde *sol* ile *si* arasındaki ses. **2.** bu sesi gösteren nota işareti.

lâbirent, -ti *a. Fr.* **1.** çıkış yolları kolayca bulunamayacak ölçüde karışık yapı. **2.** *mec.* çözülemeyecek biçimde karışık sorun.

lâborant, -tı *a. Alm.* lâboratuvarlarda çalıştırılan yardımcı görevli.

lâboratuvar *a. Fr.* bilimsel ve teknik araştırmalar için gerekli araç ve gereçlerin bulunduğu yer.

lâcivert, -ti *a. (lâ:civert) Far.* **1.** koyu mavi renk. **2.** s. bu renkte olan. **Lâcivert taşı.** *jeol.* Değerli, lacivert renkte bir taş.

lâçka *a. (la'çka) İt.* **1.** gemi halatının gevşetilip boş bıraklıması. **2.** *s. mec.* gevşemiş, düzeni bozulmuş. **lâçka etmek** gevşetmek, düzensiz bir duruma getirmek. **lâçka olmak 1.** vida gibi nesnelerde gevşemek. **2.** işlemez duruma gelmek.

lâçkalaşmak *(nsz)* **1.** gevşemek. **2.** *mec.* işlemez olmak, düzeni bozulmak.

lâdes *a. (lâ:des) Far.* tavuğun lâdes kemiğiyle oynanan bir aldatmaca oyunu. **lâdes kemiği** *anat.* kuşlarda göğüs kemiğinin üstünde kanatlar arasında bulunan V biçiminde kemik. **lâdes tutuşmak** lâdes kemiğinin iki ucundan tutarak kırıp oyunu başlatmak.

lâdin *a. bot.* yüksek dağlarda yetişen, düz gövdeli, kozalaklı, kerestesi ve reçinesi çok tutulan, iğne yapraklı bir orman ağacı.

lâedri *a. ve s. (lâ'edri) Ar.* yazarı belli olmayan, anonim.

lâf *a. Far.* **1.** söz, lâkırdı. **2.** *mec.* sonuç getirmeyen, boş söz. **3.** konuşma. **4.** konu, mevzu. **5.** *ünl.* olmaz öyle şey anlamında: *Varlıkmış, paraymış lâf.* **lâf açmak** söz etmek. **lâfı ağzında bırakmak** sözünü kesip konuşturmamak. **lâfı ağzında kalmak** konuşma olanağı bulamamak. **lâf altında kalmamak** söylenenin karşılığını vermek. **lâf anlamamak** anlayışsız olmak. **lâf aramızda olmak** kimseye söylememek. **lâf atmak** sözle takılmak. **lâf çıkarmak** dedikodu yapmak. **lâf çıkmak** dedikodu dolaşmak. **lâf dinlemek** denileni yapmak. **lâf dokundurmak** dolaylı olarak duyurmak. **lâf etmek** konuşmak. **Lâf işitmek.** Azarlanmak. **lâf kaldırmamak** ağır söze dayanamamak. **lâf lâfı açmak** bir sözden, başka bir söze geçmek. **Lâf olsun diye.** Amaç gözetmeden. **lâf taşımak** söylenenleri birinden birine iletmek. **lâf yetiştirmek** söylenenlere

hemen karşılık vermek. **lâfa atılmak** konuşmaya katılmak. **lâfa boğmak** çok seöyleyerek gerekli sonuca varmayı önlemek. **lâfa dalmak** konuşmayı uzatıp işi aksatmak. **lâfı uzatmak** uzun konuşmak. **lâfını yabana atmamak** söylenenlere değer vermek, uygun bulmak. **lâfı balla kesmek** söylemek için izin istemek. **lâfını bilmek** sözlerini tartarak söylemek. **lâfını etmek** hakkında konuşmak. **lâfını kesmek** söze kendisi başlamak. **lâfını şaşırmak** ne söyleyeceğini bilememek. **lâfla peyir gemisi yürümemek** önemli olan, sözü uygulamaya geçirmek. **lâfta kalmak** söylediklerini gerçekleştirememek. **Lâf ü güzaf.** Boş sözler.

lâfazan *s. Far.* geveze.

lâfçı *s.* **1.** çok konuşan. **2.** etkili konuşan. **3.** *mec.* dedikoducu.

lâf ebesi *b. s.* çok konuşan, hemen sözü yetiştiren.

lâfız,-fzı *a. Ar.* **1.** söz, sözcük, kelime. **2.** sözle bildirilmek istenilen anlam.

lâflamak *(nsz)* söyleşmek, konuşmak, sohbet etmek.

lâgün *a. İt. coğ.* denizden dar bir kordon ya da bir kanalla ayrılmış göl.

lâğım *a. Yun.* **1.** toplu yaşanan yerlerde pis suların ve artıkların akıtılması için toprak altına döşenen kanal **2.** *mec.* patlayıcı madde. **3.** *tar.* düşman kalelerine ulaşıp yıkmak amacıyla toprak altına açılan dar yol, tünel. **Lâğım çukuru.** Pis suların ve artıkların aktığı çukur. **Lâğım döşemi.** Kanalizasyon. **lâğımla atmak** düşman kalelerini ya da büyük kayaları patlayıcı maddelerle yıkmak, parçalamak.

lâğımcı *a.* **1.** lâğımları temizleyen işçi. **2.** *tar.* düşman kalelerini yıkmakla görevli asker sınıfı. **3.** patlayıcı maddeler kullanan işçi.

lâğvetmek *(-i)* **1.** bir kuruluşu kaldırmak. **2.** hükümsüz kılmak: *anayasayı lâğvetmek.*

lâğvolmak *(nsz)* **1.** kaldırılmak. **2.** hükümsüz kılınmak.

lâhana *a. (lâha'na) Yun. bot.* kış ve güz sebzesi olarak yetiştirilen, değişik türleri olan bir bitki, kelem.

lâhit,-hli *a. Ar.* **1.** duvarları ağaçtan, üstü kapak taşlarıyla örtülü mezar. **2.** taş ve mermerden oyulmuş mezar.

lâhmacun *a. Ar.* kıyma, kıyılmış soğan ve baharat katılarak fırında pişirilmiş bir tür pide.

lâhos *a. Yun. zool.* Akdeniz ve Ege denizi'nde yaşayan, eti lezzetli bir balık.

lâhza *a. Ar.* an, çok kısa zaman.

lâhzada *be. (lâ'hzada)* hemen, bekletmeden, anında.

lâik *s. Yun.* din işlerini devlet işlerinden ayrı tutan.

lâikleşmek *(nsz)* lâik duruma gelmek.

lâikleştirmek *(-i)* din işleriyle devlet işlerini ayırmak, ayrı tutmak.

laiklik,-ği *a.* **1.** din işleriyle devlet işlerini ayırma, ayrı tutma. **2.** din işleriyle devlet işlerinin ayrılması, ayrı tutulması.

lâin *s. Ar.* lânetlenmiş, dışlanmış, mel'un.

lâisizm *a. Fr.* lâiklik.

lâk, lâka *a. (lâ'ka) Ar.* **1.** çeşitli bitkilerden elde edilen koyu kırmızı, reçineli, bir tür zamk. **2.** boyacılıkta kul-

lanılan bir madde. **3.** kırmızı ya da kara renkte Çin verniği.

lâkap,-bı *a. Ar.* takma ad. **lâkap takmak** birine adından başka bir ad vermek.

lâkayt *s. (lâ:kayt) Ar.* kayıtsız, ilgisiz, umursamaz. **lâkayt kalmak** ilgisiz kalmak.

lâkaytlık,-ğı *a.* kayıtsızlık, ilgisizlik, umursamazlık.

lâke *s. Fr.* lâka sürülmüş, lâkayle cilâlanmış.

lâkerda *a. (lâke'rda) Yun.* balık salamurası.

lâkırdı *a.* **1.** söz. **2.** boş söz, dedikodu. **lâkırdı ağzından dökülmek** isteksiz konuşmak. **lâkırdı altında kalmamak** denilene yanıtını vermek. **lâkırdı çıkarmak** dedikodu çıkarmak. **lâkırdı etmek** konuşmak, dedikodu etmek. **lâkırdı taşımak** duyduklarını başkalarına iletmek. **lâkırdı yetiştirmek** hemen yanıtı vermek. **lâkırdıyı ağzına tıkamak** hemen yanıtını vermek. **lâkırdıyı ezip büzmek** aynı sözleri söylemek, gevelemek.

lâkırdıcı *s.* **1.** konuşkan. **2.** geveze. **3.** *mec* söz götürüp getiren.

lâkin *bağ. (lâ:kin) Ar.* fakat, ama.

lâklâk,-kı *a. Ar.* **1.** leyleğin çıkardığı ses. **2.** *mec.* gevezelik. **lâklâk etmek** *mec.* yerli yersiz, boş sözler söylemek.

lâklâkiyat,-tı *ç. a. (lâklahiya:t) Ar.* boş sözler, değersiz konuşmalar.

lâkonik,-ği *s. Fr.* kısa, özlü söz.

lâktaz *a. Fr.* süt şekerini *(laktoz)*, üzüm şekerine *(glikoz)* çeviren bir bağırsak enzimi.

lâktoz *a. Fr.* sütte bulunan bir tür şeker, süt şekeri.

lâl,-li *(I) a. Ar.* **1.** parlak kırmızı renkte, değerli bir taş. **2.** *s.* parlak kırmızı renkte olan.

lal *(II) s. Far.* dilsiz, konuşamayan.

lala *a. (la'la) Far.* **1.** çocuk eğitim ve bakımıyla görevli kimse. **2.** *tar.* şehzadelerin özel eğitim ve öğretimleriyle görevli kimse. **lala paşa eğlendirmek** bir kimsenin keyfi için çabalamak.

lâle *a. (lâ:le) Far.* **1.** *bot.* çiçekleri kadeh biçiminde, değişik renklerde olan, soğanlı bir süs bitkisi.

lâlettayin *s. ve be. (lâ:letha:yi:n) Ar.* özensiz, rastgele, gelişigüzel.

lâlezar *b. a. (lâ:lezar) Far.* lâle bahçesi.

lâm *(I) a. Ar.* **1.** Arap alfabesinde bir harf. **2.** otuz sayısı. **lâm elif çizmek** kısa bir süre dolaşıp gelmek.

lâm *(II) a. Fr.* **1.** mikroskopta incelenecek nesnenin üzerine konulduğu uzun, dar cam. **2.** ince, uzun ve dar metal.

lâma *(I) a. Fr. zool.* Güney Amerika'nın dağlık bölgelerinde yaşayan, evcilleri yük hayvanı olarak kullanılan, değişik renklerde uzun tüylü, uzun boylu ve uzun boyunlu, geviş getiren bir hayvan.

lama *(II) a. İng.* Tibetlilerde ve Moğol'larda Buddha rahibi.

lâmba *a. (lâ'mba) Yun.* **1.** yanıcı bir maddenin ya da elektrik enerjisinin etkisiyle ışık veren bir aygıt. **2.** radyo ve televiz-yonlarda bulunan, özel yapıda, ampul. **3.** kapı ve pencere kenarlarına

açılan, genellikle dik açılı girinti. **lâmbayı açmak** ışığı yakmak. **2.** fitili yükseltip ışığı çoğaltmak.

lâmbalamak *(-i)* **1.** lâmba ışığıyla incelemek. **2.** lâmba açmak.

lâmbalı *s.* **1.** lâmbası olan. **2.** lâmbayla çalışan. **3.** birbirinin içine girebilecek biçimde yapılmış.

lâmbri *a. Fr.* **1.** bir yapının iç duvar kaplaması **2.** tavan kaplaması.

lâmel *a. Fr.* mikroskopta lâmların üstüne konulan küçük ve ince cam.

lânet, -ti *a. (lâ:net) Ar.* **1.** Tanrı'nın sevgi ve ilgisinden yoksunluk. **2.** *s.* berbat, çok kötü. **lânet etmek** birinin kötülüğü için dua etmek. **lânet okumak** birinin kötülük görmesini dilemek.

lânetlemek *(-i)* **1.** lânet etmek, kargımak. **2.** dinden kovmak. **3.** Tanrı'nın sevgisinden yoksun bırakmak.

lânetlenmek *(nsz)* lânete uğramak.

lânetli *s.* kargınmış, lânetlenmiş, mel'un.

langır lungur *be.* **1.** soğuk bir ses çıkararak **2.** *mec.* özensizce, dikkat etmeden.

lânolin *a. Fr.* yapağıdan elde edilen, eczacılık ve parfümeride kullanılan, sarımtırak renkte bir yağ.

lânse *s. Fr.* ileri atılmış, ortaya çıkarılmış. **lânse etmek** tanıtmak amacıyla ortaya çıkarmak.

lâpa *a.* **1.** su ile kaynatarak bulamaç kıvamına getirilmiş nişasta. **2.** keten tohumundan yapılan ve sıcak olarak tülbent içinde vücuda dıştan uygulanan ilâç. **lâpa gibi olmak** gevşek duruma gelmek. **lâpa lâpa yağmak** yassı ve iri taneler biçiminde yağmak *(kar)*. **lâpa vurmak** ağrıyı kesmek için lâpa koymak.

lârenjit, -ti *a. Fr. tıp* gırtlakta oluşan aşırı ve sürekli yangı.

largo *a. İt. müz.* **1.** bir yapıtın ağır ve görkemli çalınacağını ya da söyleneceğini belirten terim. **2.** bu biçinde çalınan ya da söylenen yapıt.

lârva *a. Lât. biy.* kurtçuk.

lâser *a. İng. fiz.* çok güçlü ışık pırıltıları oluşturan, iletişimde ve hekimlikte kullanılan ışık kaynağı, lâzer.

lâsteks *a. İng.* **1.** kauçuk, yün, pamuk ve ipek karışımı bir çeşit kumaş.

lâstik, -ği *a. Fr.* **1.** kauçuktan yapılmış. **2.** taşıt araçlarının tekerlerine geçirilen kauçuk çember **3.** *a.* kauçuktan yapılmış silgi. **4.** *mec.* bir çeşit esnek örgü. **5.** esnek, ince kauçuk şerit. **Lâstik gibi.** Çevik.

lâstikli *s.* **1.** içinde ya da üzerinde. lâstik bulunan. **2.** *mec.* değişik anlamlara gelebilen *(söz)*.

lâstikotin *a. İng.* **1.** ince iplikle çok sık dokunmuş kumaş. **2.** *s.* bu kumaştan yapılmış bulunan.

lâta *(I) a. Alm.* dar ve kalın tahta.

lâta *(II) a. İt.* Osmanlı'larda ilmiye sınıfından olanların giydikleri bir çeşit üstlük.

lâterna *a. (lâte'rna) İt. müz.* çevrilerek çalınan, sandık biçiminde org.

lâtif *s. (lâti:f) Ar.* hoş, yumuşak ve ince bir güzelliği olan.

lâtife *a. (lâti:fe) Ar.* şaka, takılma. **lâtife etmek** şaka yapmak.

lâtifeci *s.* şakayı seven, şakacı.

Lâtin *öz. a. tar.* **1.** İtalya'da Lâtium bölgesi halkından olan kişi. **2.** *s.* Lâtin halkıyla ilgili olan.

Lâtince *öz. a.* Lâtin dili.

lâubalî *s. (lâ:uba:li) Ar.* **1.** çekinmeyen, saygısız. **2.** senli benli, samimî. **3.** *be.* aşırı samimî, teklifsiz.

lâubalîleşmek *(nsz)* senli benli olmak, samimileşmek, saygısızlaşmak.

lâubalîlik,-ği *a.* senli benli olma, yakınca davranış, saygısızlık.

lâv *a. İt.* yanardağın ağzından püsküren erimiş maddeler. **Lâv taşması.** Lâvın yayılarak alçak yerlere doğru dağılması.

lâvabo *a. Lât.* **1.** üzerinde musluklar bulunan, el, yüz, bulaşık yıkamaya yarayan yer. **2.** lokanta gibi genel yerlerde bu düzende yer.

lâvaj *a. Fr.* **1.** bir iş yapıldıktan sonra metal araçların yüzlerinin yıkanması. **2.** *tıp* bir organı su vererek yıkama, temizleme.

lâvanta *a. (lâva'nta) İt.* lâvanta çiçeğinden yapılan esans.

lâvman *a. Fr.* **1.** kalın bağırsağı yıkama. **2.** bu yıkmada kullanılan sıvı ve araçlar.

lâyemut, -tu *s. (lâ:yemu:t) Ar.* ölmez, ölümsüz.

lâyık,-ğı *s. (lâ:yık) Ar.* yaraşan, bir kimseye uygun olan. **lâyık görmek** yakıştırmak, uygun görmek. **lâyık olmak** haketmek, değmek. **lâyıkını bulmak 1.** dengini bulmak. **2.** uygun cezayı almak.

lâyıkıyla *be. (lâ;yıkı'yla) Ar.* gereken gibi, gereğince.

lâyiha *a. (lâ:yiha) Ar.* **1.** tasarı. **2.** bir konuda görüş bildiren yazı.

Lâz *öz. a.* **1.** Güney Kafkasya'lı bir halk ve bu halktan olan kimse. **2.** bu halkla ilgili, bu halka özgü.

Lâzca *öz. a.* Lâz'ların konuştukları dil.

lâzer *a. İng.* lâser.

lâzım *s. (lâ:zım) Ar.* gerekeli, gerek. **lâzım olmak** gerekmek.

lâzımlık,-ğı *a. (lâ:zımlık)* oturak.

lebalep -bi *s. ve be. (le'ba:lep) Far.* silme, iyice dolu, ağzına dek dolmuş.

leblebi *a. Far.* fırında kavrulmuş, eğlencelik olarak yenen nohut.

ledün-nnü *a. Ar.* Tanrı katı.

lef-ffi *a. Ar.* iliştirme, içine sokma.

leffetmek *(-i,-e)* iliştirmek, içine koymak.

legal *s. Fr.* yasal, meşru, kanunî.

legato *be. İt. müz.* bir yapıtın notalarının, ara vermeden çalınacağını ya da söyleneceğini belirten terim.

legorn *a. İng.* ak tüylü, yumurta verimi fazla bir tavuk türü.

leğen *a. Far.* içinde bir şeyler yıkanan, plâstik ya da metalden yapılmış yayvan kap. **2.** *anat.* tüm omurgalılarda, gövdenin arka ya da alt ucunda bulunan, bir yandan omurganın bel bölümüne, diğer yandan bacaklarla eklemlenen kemik çatı. **leğen başından almak** çalışkan diye seçip almak.

Leh *öz. a. Rus.* Polonya halkından ya da bu halkın soyundan olan kişi.

leh *ad. Ar.* **1.** onun için, ondan yana. **2.** bir kimseden ya da bir şeyden yana olma. **lehinde olmak** tarafını tutmak, yararına olmak. **lehinde söylemek** iyiliğini söylemek. **lehine olmak** yararına olmak. **lehte olmak** tarafını tutmak.

Lehçe *öz. a.* Polonya dili.

lehçe *a. Ar. dilb.* bir dilin tarihsel ve bölgesel etkenler nedeniyle gösterdiği

ses, yapı ve söz dizimi farklılığı: *Oğuz Lehçesi, Kırgız Lehçesi.*

lehçe bilimi *b. a.* bir dilin lehçelerinin araştıran, inceleyen bilim dalı.

lehim *a. Ar.* **1.** ergime noktaları düşük metalleri tutturmak için kullanılan, kalay ve kurşun alaşımlarının ortak adı. **2.** bu alaşımlarla yapılan iş.

lehimlemek *(-i)* lehimle tutturmak, lehimle yapıştırmak.

lehimli *s.* lehimlenmiş, lehimle tutturulmuş.

lejyon *a. Fr.* **1.** *tar.* eski Romalılarda, piyade ve süvarinin oluşturduğu asker birliği. **2.** *ask.* birkaç takımdan oluşan jandarma birliği.

leke *a. Far.* **1.** bir nesnede kirliliği gösteren iz. **2.** bir yüzeyde bir nedenle oluşan renk değişikliği. **3.** *mec.* utanç verici, yüz kızartıcı durum. **4.** *tıp* tende oluşan renk değişmesi. **5.** *astr.* ay gibi cisimlerde parlaklıklar arasında görülen koyu bölüm. **leke yapmak** kirletmek. **leke getirmek** utanç verecek bir iş yapmak. **leke olmak** üstünde leke oluşmak. **leke sürmek** birine suç yüklemek, iftira etmek.

lekelemek *(-i)* **1.** bir nesneye leke bulaştırmak, kirletmek. **2.** *mec.* namusa, onura dokunur bir suç yüklemek.

lekelenmek *(nsz)* **1.** bir nesnede leke oluşmak. **2.** *mec.* adı kötüye çıkmak.

lekeli *s.* **1.** üstünde leke bulunan **2.** *mec.* kötü tanınmış olan.

lekeli humma *b. a. tıp* tifüs.

lekesiz *s.* lekesi bulunmayan, tertemiz. **2.** *mec.* namuslu.

lenf, lenfa *a. Fr. anat.* lenf damarlarında dolaşan, saydam, sarı renkte bir sıvı, ak kan.

lenfatik, -ği *s. Fr.* **1.** *tıp* lenfle ilgili olan. **2.** *a. ve s.* lenfatizme tutulmuş olan.

lenfatizm *a. Fr. tıp* derinin aşırı beyazlaşması, tenin yumuşaması, ayaklarda şişkinlik ve boyunlardaki bezlerde büyüme gibi belirtilerle kendini gösteren bir hastalık.

lenfosit, -ti *a. Fr. biy.* kanda, kemik iliğinde, lenfte bulunan, tek ve çok iri çekirdekli, küçük, renksiz bir kan hücresi.

lenger *a. Far.* yayvan, kenarları geniş, büyük bakır kap. **2.** *s.* lengerin alabileceği ölçüde.

lens *a. İng.* mercek.

lento *(I) be. İt. müz.* **1.** bir parçanın ağır çalınacağını gösterir. **2.** *a.* bu tempoda çalınan parça.

lento *(II) a. Fr.* kapı ve pencerelerin ağaç, taş ya da betondan üst eşiği, boyunduruk.

leopar *a. Fr. zool.* pars.

lepiska *a.* **1.** ünlü bir ipek. **2.** *s.* uzun, sarı ve yumuşak *(saç).*

lepra *a. Yun. tıp* cüzam.

leş *a. Far.* **1.** kokmuş hayvan ölüsü. **2.** *s. ve a.* çok kötü kokan *(nesne).* **leş gibi olmak 1.** çok pis olmak. **2.** çok ağır kokmak. **3.** çok yorgun olmak. **leş gibi sarhoş olmak** çok sarhoş olmak. **leş gibi serilmek** sere serpe, kımıldamadan yatmak. **leşini çıkarmak** adamakıllı dövmek. **leşini sermek** öldürmek.

letafet, -ti *a. (leta:fet) Ar.* **1.** güzellik, hoşluk. **2.** incelik, yumuşaklık.

leva *a. Bulg.* Bulgar para birimi.

levazım *ç. a. (leva:zım) Ar.* gerekli nesneler, gereçler.

levent, -di *a. Far.* **1.** *tar.* Osmanlı döneminde deniz askeri. **2.** *a. ve s. mec.* boylu boslu, yakışıklı, güçlü.

levha *a. Ar.* **1.** bir yere asılmak için yazılan yazı. **2.** tablo, resim.

levrek,-ği *a. Yun. zool.* eti beyaz, üzeri pullu, iri bir balık.

levye *a. Fr.* **1.** bir mekanizmanın kumanda kolu. **2.** bir nesneyi yerinden oynatmak, kaldırmak ya da gevşetmek için kullanılan, kaldıraca benzer çubuk.

ley *a. Romence.* Romen para birimi.

leyl *a. Ar.* gece.

leylâk, -ğı *a. Ar. bot.* **1.** yaprakları karşılıklı bir ağaççık. **2.** bu ağaççığın güzel kokulu çiçeği.

leylek,-ği *a. zool.* kara telekli, uzun bacaklı, iri, beyaz, göçmen bir kuş. **leyleği havada görmek** durmadan gezmek. **leylek gibi olmak** çok uzun ve ince olmak. **leyleğin ömrü lâklâkla geçmek** bir kimse ulaşması güç emellerden söz etmek.

leylî *s. (leylî:) Ar.* **1.** yatılı. **2.** geceye özgü, geceyle ilgili. **Leylî meccanî.** Parasız yatılı.

leziz *s. (lezi:z) Ar.* lezzetli, tadı hoş.

lezyon *a. Fr. tıp* doku bozukluğu.

lezzet, -ti *a. Ar.* **1.** ağızda duyulan tat. **2.** *mec.* bir şeyden alınan zevk, haz. **lezzet almak** bir nesneden hoşlanmak.

lezzetlendirmek *(-i)* lezzet katmak, lezzetli duruma getirmek.

lezzetlenmek *(nsz)* lezzetli duruma gelmek, tatlanmak.

lezzetli *s.* **1.** tadı güzel olan, hoşa giden. **2.** *mec.* zevkli, haz verici.

lığ *a.* alüvyon, akarsuların biriktirdiği yığın.

lığlamak *(nsz)* akarsular, ince çamur gibi birikinteler yığmak.

lığlanmak *(nsz)* üstünde lığ birikmek.

lığlı *s. İt. jeol.* lığdan oluşmuş ya da üstüne lığ birikmiş.

libas *a. Ar.* giysi, giyecek, elbise.

liberal,-li *s. Fr.* **1.** özgürlükçü, erkinci. **2.** *a.* serbest ekonomiden yana olan kimse. **3.** *mec. s.* hoşgörülü, bağışlayıcı.

liberalizm *a. Fr. ekon.* ekonomide serbestlik.

liberalleşmek *(nsz)* devletçilikten serbest ekonomiye geçmek.

liberasyon *a. Fr. ekon.* dış alımı serbest bırakma, sınırlamaları kaldırma.

libido *a. Fr. psikol.* yaşama coşkusunun kaynağı, her türlü yaratma gücünün enerjisi, cinsellik içgüdüsü.

libre *a. Fr.* yarım kilogramlık ağırlık ölçüsü birimi.

libretto *a. İt.* **1.** *müz.* bir operanın sözlerinin yazılı bulunduğu kitap. **2.** bir baleyi ya da pandomimi açıklayan kitap.

lider *a. İng.* **1.** yönetimde etkili, güçlü olan kişi, şef, önder. **2.** bir partinin ya da kuruluşun en başındaki yönetici. **3.** *sp.* bir yarışmada en önde bulunan takım ya da yarışçı.

liderlik,-ği *a.* **1.** lider olma durumu. **2.** önderin görevi.

lif *a. Ar.* **1.** çok ince ve uzun parça. **2.** yıkanmak için kullanılan, bitki lifi ya da değşiik ipliklerden örülen örgü. **3.** *biy.* tel. **Lif lif.** İnce ince.

liflemek *(-i)* vücudu lifle ovup temizlemek.

liflenmek *(nsz)* **1.** yapısında lifler oluşmak: *Karpuz liflenmiş* **2.** lifle ovarak yakanmak.

lig *a. Fr. sp.* küme. **Ligden düsme.** Kümeden düşme.

lika *a. Ar.* **1.** mürekkep hokkalarına konan ipek. **2.** boyacılıkta kullanılan bir çeşit zamk, lâk.

likide *a. Fr.* alacak ve verecekleri hesaplayarak sonucu belirtmek anlamında *likide etmek* teriminde geçer.

likidite *a. Fr.* **1.** para ve ticaret işlemlerinde kullanılabilecek durumda olan satınalma gücü. **2.** kolaylıkla paraya çevrilebilme özelliği olan varlıklar.

likit,-ti *a. Fr.* **1.** sıvı olan nesne. **2.** *tic.* kullanılması hemen olanaklı olan para.

likorinoz *a. Yun.* iste kurutularak yapılan balık pastırması.

likör a. Fr. meyve, alkol ve şeker karıştırılarak yapılan mayalı bir içki: *vişne likörü.*

liman *a. Yun.* gemilerin yük alma ve boşaltma, yolcu bindirip indirme işlevlerini yerine getirebildikleri yapma ya da doğal sığınak.

limanlamak *(nsz)* **1.** limana girmek, orada kalmak *(gemi).* **2.** *mec.* yatışmak, sakinleşmek *(deniz, hava).*

limanlık,-ğı *s.* **1.** liman olmaya uygun *(yer).* **2.** yatışmış *(deniz, hava).*

limbo *a. İt.* sığ sularda, ırmaklarda, ,yük taşıyan bir çeşit tekne. **2.** bir gemideki yükü başka bir gemiye aktarma işi.

lime *a. Far.* parça. **Lime lime.** Parça parça, yırtık. **lime lime olmak** parça parça olmak, yırtılıp parçalanmak.

limit, -ti *a. Fr.* **1.** bir şeyin nicelik olarak ulaşabileceği en son uç. **2.** *mat.* değişken bir niceliğin istenene yakın olduğu ya da kaldığı durağan değer. **3.** borsa ve banka işlemlerinde tanınan en üst değer.

limited *a. ve s. İng.* **1.** sınırlı. **2.** ortakların ancak yatırdıkları para kadar sorumlu bulundukları ortaklık, limited şirket.

limon *a. Yun. bot.* turunçgillerden, Akdeniz çevresinde yetişen, sarı renkli, suyu ekşi meyvesi olan bir ağaç. **2.** bu ağacın değerli meyvesi. **limon gibi olmak** çok sarı olmak. **Limon sarısı.** Limonun rengi.

limonata *a. İt.* şeker, su ve limon suyundan yapılan içecek.

limonî *s. (limo:ni:) Ar.* **1.** yeşile çalan açık sarı. **2.** *mec.* çabuk alınan, alıngan **3.** *mec.* ilişkiler bakımından biraz bozuk: *Araları limonî.* **Limonî hava.** Yağıp yağmayacağı belli olmayan kapalı hava.

limon küfü *b. a.* **1.** yeşile çalan mavi renk. **2.** *s.* bu renkte olan.

limonlu *s.* **1.** içine limon sıkılmış ya da limon dilimi atılmış.

limonluk,-ğu *a.* **1.** limon yetiştirilen bahçe. **2.** limon sıkmaya yarayan araç. **3.** *mec.* merdiven, balkon gibi yerlerin kenarlarına çekilen alçak set.

linç *a. İng.* bir kimseyi, birden çok kimsenin, taş, sopa gibi araçlarla döverek öldürmesi. **linç etmek** yargılamadan, birlikte öldürmek.

linet,-ti *a. Ar.* sürgün.

link *a. İng.* birbiriyle ilişkili olan iletişim birliği.

linyit,-ti *a. Fr.* kahve renkli ya da kara, enerjisi az bir çeşit taş kömürü.

lipit,-di *a. Fr.* her türden organik yağların genel adı.

lir *a. Fr. müz.* çok eski çağlardan kalma kirişli bir çalgı.

lira *a. İt.* **1.** yüz kuruş değerinde Türk para birimi. **2.** Mısır ve Suriye gibi kimi ülkelerin para birimi. **3.** eskiden kullanılan yedi gram ağırlığında altın para.

liralık,-ğı *a.* **1.** lira. **2.** *s.* bir lira değerinde.

liret,-ti *a. İt.* İtalya para birimi.

lirik,-ği *s.* **1.** coşkun ve etkili. **2.** *a. ed.* çok etkili, çoşkulu, kişilerin duygularını yansıtan şiir, koşuk.

lirizm *a. Fr.* lirik olma niteliği, coşkulu, etkili söyleyiş.

lisan *a. (lisa:n) Ar.* dil, zeban. **lisana gelmek** dillenmek, konuşmaya başlamak.

lisaniyat,-tı *ç. a. (lisa:niya:t) Ar.* dil bilim, filoloji.

lisans *a. Fr.* **1.** dört yıl süren üniversite öğrenimi. **2.** bu öğrenim sonunda kazanılan öğrenim derecesi. **3.** *tic.* dış alım, dış satım izni. **4.** *huk.* yabancı bir firma adına bir malı üretme izni. **5.** *sp.* resmî yarışmalara katılma izni.

lisanslı *s.* bir dalda lisansı olan.

lisansüstü *b. s.* dört yıllık öğretim üzerine yapılan *(öğretim).* **Lisansüstü eğitimi.** Bir bilim dalında yüksek lisans ya da uzmanlaşma olanağı veren eğitim.

lise *a. Fr.* eskiden temel eğitimden sonra öğrencilere üç yıllık öğretim veren orta öğretim kurumu.

liste *a. İt.* alt alta yazılmış şeylerin tümü: *kitap listesi.*

literatür *a. Fr.* **1.** ekin, yazın, edebiyat. **2.** bir bilim dalında yazılmış yapıtların tümü.

litosfer a. *Fr. jeol.* taş küre, taş yuvarı.

litre *a. Yun.* **1.** bir desimetre küp değerinde sıvı ölçüsü birimi. **2.** *s.* bir litrenin alabileceği ölçüde olan.

litrelik,-ği *s.* herhangi bir litre ölçüsünde sıvı alabilen.

lityum *a. Fr. kim.* gümüş parlaklığında, kısaltması Li olan, bilinen en hafif element.

liva *a. (liva:) Ar.* **1.** sancak. **2.** *ask.* tugay. **3.** *ask.* tuğgeneral. **Açıklar livası.** Aylâk, işi gücü olmayan kimse.

livar *a. İt.* **1.** içinde canlı balık saklanan kap. **2.** içinde canlı balık saklanan denizden ayrılmış havuz.

liyakat,-ti *a. (liya:kat) Ar.* **1.** uygunluk, yaraşırlık, değim. **2.** yeterlilik, kifayet. **liyakat göstermek** başarmak, becermek. **liyakat sahibi olmak** başarılı, yetenekli olmak.

liyakatli *s.* yeterli, başarılı, yetenekli.

lobi *a. İng.* **1.** bir yapıda, girişte bulunan ilk boşluk. **2.** otel, tiyatro gibi yerlerde girişe en yakın geniş bölüm. **3.** *mec.* bir çıkar sağlamak için bir araya gelmiş topluluk.

lobut, -tu *a. Ar.* **1.** kısa, kalın ve düzgün sopa. **2.** kol gücünü artırmak için kullanılan, ağaçtan araç.

loca *a. İt.* **1.** tiyatro, sinema gibi yerlerde ya da parlâmento salonlarında izleyicilere ayrılmış özel bölüm. **2.** Masonların toplanma yeri.

lodos *a. Yun.* **1.** güneyden ya da güneybatıdan esen; kuru, kimi zaman yağış getiren sıcak yel. **2.** bu yelin estiği gün. **3.** güney yönü.

lodoslamak *(nsz)* lodos esmeye başlamak, lodos çıkmak.

logaritma *a. Fr. mat.* büyük çarpmaları, bölmeleri, kök ya da kuvvet alışlarını yapabilmek için bulunan yol, yöntem.

loğ *a. hlk.* yol, toprak dam gibi yerleri bastırmak için kullanılan taştan silindir.

loğlamak *(-i) hlk.* loğla sıkıştırmak, bastırmak.

loğusa *a. Yun.* yeni doğum yapmış kadın. **loğusa şerbeti** loğusayı görmeye gelenlere sunulan şerbet.

loğusa humması *b. a. tıp* loğusalık döneminde görülen bir hastalık, albastı.

loğusalık,-ğı *a.* **1.** loğusa olma durumu. **2.** doğumdan sonraki kırk günlük süre.

lojistik, -ği *a. Fr.* **1.** *man.* modern mantık. **2.** *ask.* birliklerin taşınması, beslenmesi, barınması gibi gereksinimlerini düzenleme işi, yöntemi.

lojman *a. Fr.* bir iş yerinde, çalışanları için yapılmış konut.

lok, -ku *a. İng. den.* gemileri, iki farklı su düzeyinin birinden öbürüne aşırmak için yapılan ara havuz.

lokal,-li *s. Fr.* **1.** belli bir bölgeyle ilgili, yerel, mahallî. **2.** *tıp* belirli bir yerle ilgili, mevzi: *lokal uyuşturma.* **3.** *a.* dernek, sendika gibi kuruluşların üyelerinin buluşup konuştukları yer. **4.** müzikli eğlencelerin yapıldığı yer: *dernek lokali.*

lokanta *a. İt.* para karşılığında yemek yenilen yer, restoran.

lokavt, -tı *a. İng.* işverenin, işçileri topluca işten uzaklaştırması ya da işten çıkarma eylemi.

lokma *a. Ar.* **1.** ağıza bir kerede alınacak ölçüde yiyecek, sokum. **2.** bir tür hamur tatlısı. **3.** civataları sökmeye, takmaya ve sıkıştırmaya yarayan araç. **Lokma çiğnemeden yutulmaz.** Her işin bir güçlüğü vardır. **lokma dökmek** lokma tatlısı yapmak. **lokması ağzında büyümek** üzüntüsü ya da rahatsızlığı nedeniyle yemek yiyememek. **lokmasını saymak** sofrasındaki kimsenin ne kadar yediğini gözlemek.

lokmacı *a.* lokma yapan ya da satan kimse.

lokma göz *b. s.* dışarı fırlamış gözlü.

lokman ruhu *b. a. Ar. hlk.* eter.

lokomotif *a. Fr.* **1.** demir yolunda vagonları çekmeye yarayan, tekerlekler üzerine oturtulmuş; buhar, elektrik ya da termik motorla işleyen makine. **2.** *mec.* bir işte ya da bir alanda yürütme gücü taşıyan, çekip çeviren kimse.

lokum *a. Ar.* şekerli nişasta eriyiğini pişirip koyulaştırarak yapılan; küçük, küp ya da dörtgenler biçiminde kesilen bir çeşit tatlı, şekerleme. **Lokum gibi. 1.** Tatlı, yumuşak. **2.** Çok güzel *(kadın).*

lolo *a. argo.* kabadayılık, gösteriş: *Bana da mı lolo?*

lomboz *a. İt. den.* gemilerde küçük yuvarlak pencere.

lonca *a. İsp.* eskiden belli bir iş kolunda usta, çırak ve kalfaları içine alan esnaf derneği. **Lonca ustası.** Lonca başkanı.

loncacılık,-ğı *a.* lonca yöntemine dayanan ekonomi düzeni.

longa *a. müz.* Türk müziğinde yörük özellik taşıyan bir oyun havası.

longpley *b. a. İng. müz.* uzunçalar.

lop,-pu *(I) s.* yumuşak, yuvarlak ve irice: *lop et.* **Lop incir.** Etli bir çeşit incir. **Lop lop.** İri parçalar biçiminde. **Lop yumurta.** Suda çok kaynatılan kabuklu yumurta.

lop,-pu *(II) a. Fr. anat.* bir organın yuvarlak ve çıkıntılı bölümü: *beyin lopları.*

lopçuk,-ğu *a. anat.* küçük lop: *karaciğer lopçuğu.*

lopur *a.* bir nesneyi yerken ya da yutarken çıkan ses. **Lopur lopur.** Lopur sesleri çıkararak.

lor *a. Fr.* taze, yağsız, yumuşak bir çeşit peynir.

lort,-du *a. İng.* İngiltere'de babadan oğula, ilk erkeğe geçen ya da kıral tarafından verilen bir soyluluk unvanı. **2.** Lortlar Kamarası üyesi. **3.** çok zengin kimse. **lort gibi olmak** bolluk ve rahat içinde yaşamak. **Lortlar Kamarası** İngiliz Parlamentosunda senato.

lostra *a. (lo'stra) İt.* ayakkabı boyama. **lostra salonu** ayakkabı boyama yeri.

losyon *a. Fr.* deri ve saç bakımında kullanılan, alkolü az, kokulu sıvı, kolonya.

loş *s.* az aydınlık, karanlıkça.

loşlaşmak *(nsz)* az aydınlık duruma gelmek.

loşluk,-ğu *a.* karanlıkça olma durumu, az aydınlık olma.

lotarya *a. İt.* numara ya da ad çekilerek oynanan oyunların genel adı, piyango.

lök,-kü *(I) a.* bir cins erkek deve. **lök gibi oturmak** bir yere tüm ağırlığıyla çökmek.

lök,-kü *(II) hlk.* kireç, zeytinyağı, yumurta akı gibi maddelerin karıştırılmasıyla elde edilen, kırık çanak, çömlek gibi nesneleri birleştirmekte kullanılan bir tür macun.

lökoplâst,-tı *a. Fr. biy.* bazı kamçılılarda ve bitki gözelerinde bulunan, genellikle nişasta tanecikleri oluşturan cisimcik.

lökosit,-ti *a. Fr. tıp* akyuvar.

löp,-pü *s.* iri ve yumuşak. **löp löp olmak** iri ve yumuşak olmak.

lös *a. Alm. coğ.* genellikle vadi-lerde, yamaçlarda bulunan, kil ve kum karışımı, sarı renkte verimli bir toprak.

lösemi *a. Fr. tıp* kanda akyuvarların aşırı ölçüde artmasıyla ortaya çıkan, çok tehlikeli bir hastalık, kan kanseri.

lûmbago *a. (lûmba'go) Fr. tıp* bel bölgesinde, düşme, burkulma ya da soğuk etkisiyle, birdenbire beliren ağrılı bir hastalık.

lûnapark,-kı *b. a. İng. İt.* çeşitli oyun ve eğlence yerleri bulunan geniş alan.

lûtr *a. Fr. zool.* **1.** su samuru. **2.** su samurundan elde edilen post. **3.** *s.* bu posttan yapılmış olan.

Lübnan servisi *b. a. bot.* lâdin, dağ servisi.

lüfer *a. Yun. zool.* eti ak, lezzetli; gövdesi pullu bir çeşit deniz balığı. **lüfere çıkmak** lüfer avlamaya çıkmak.

lügat,-ti *a. Ar.* **1.** söz, sözcük, kelime. **2.** sözlük. **lügat paralamak** günlük konuşma dilinde geçmeyen, yabancı sözcükler kullanmak, ağdalı konuşmak.

lügatçe *a. Ar. Far.* **1.** küçük sözlük. **2.** bir yapıtın sonuna eklenin sözcükler dizini.

lüks *(I) a. ve s. Fr.* **1.** aşırı süs ve gösteriş. **2.** gösterişli, havalı. **3.** gerekli olanın sınırlarını aşan.

lüks *(II) a. Fr. fiz.* **1.** aydınlatma ölçü birimi. **2.** bir tür gazlı lâmba. **Lüks lâmbası.** Hava basınçlı, gazlı bir çeşit lâmba.

lüksmetre *a. Fr.* aydınlıkölçer.

lüle *a. Far.* **1.** bükülmüş, dürülmüş nesne. **2.** pipo, nargile gibi aygıtların uçlarına takılan, içlerine tütün konulan yuvalar **3.** saç kıvrımı. **4.** *hlk.* çeşmelerde su akan musluksuz boru. **Lüle lüle.** Kıvrım kıvrım.

lüleci *a.* lüle yapan kimse. **Lüle çamuru.** Lüle yapılan kızıl balçık.

lülecilik,-ği *a.* lüle taşı işçiliği.

lüle taşı *b. a. jeol.* ak renkte, hafif, ıslatıldığında çok kolay işlenebilen, pek ince delikli, doğal mağnezyum silikat, Eskişehir taşı, denizköpüğü.

lümpen *a. Alm.* yoksul, sefil, alt, düşük.

lüp,-pü *a.* **1.** *argo* hiç emek verilmeden kazanılan şey. **lüp diye yutmak** kolayca yutmak. **lüpe konmak** emek vermeden ele geçirmek.

lüpçü *s. argo* hazıra konmasını seven.

lütfen *be. (lü'tfen) Ar.* dilerim, rica ederim. **2.** *mec.* bir işi, isteksiz, gönülsüz yapmak: *O kadar söylendi, lütfen geldi.*

lütfetmek *(-i,-e)* **1.** vermek, bağışlamak. **2.** söylemek, bildirmek: *Yaşınızı lütfeder misiniz?* **3.** izin vermek. **4.** alçak gönüllülük göstermek: *Lütfedip söylese!*

lütuf,-tfu *a. Ar.* önemli bir kimseden gelen iyilik, yardım, bağış.

lütufkâr *s. (lütufkâ:r) Ar. Far.* yardımsever, iyiliksever, bağışçı.

lütufkârlık,-ğı *a.* yardımseverlik, iyilikseverlik.

lüzum *a. (lüzu:m) Ar.* gerek, gereklilik, gereklik. **lüzum görmek** gerekli görmek. **lüzum görmemek** gerekli görmemek, gerek olmamak. **Lüzumundan fazla.** Gerekenden çok.

lüzumlu *s.* gerek, gerekli. **Lüzumlu lüzumsuz.** Yerli yersiz, olur olmaz.

lüzumsuz *s.* gereksiz, lâzım olmayan. **lüzumsuz görmek** gereksiz bulmak. **Lüzumsuz yere.** Gerek yokken, boşu boşuna.

lüzumsuzluk,-ğu *a.* gereksizlik, hoş işlerle uğraşma.

M

m, M *a.* Türk alfabesinin on altıncı harfi; ses bilimi bakımındandan çift dudak ünsüzü, yumuşak.

M Romen rakamlarında 1000 sayısını gösterir.

m metrenin kısaltılması.

maada *s. (ma'ada) Ar.* -den başka, ayrı.

maaile *be. (ma'aile) Ar.* evcek, ailece.

maalesef *be. (ma'alesef) Ar.* Ne yazık ki. Üzülerek söylüyorum ki.

maalmemnuniye *be. (ma'almemnu:niye) Ar.* seve seve, memnuniyetle.

maarif *a. ve s. (maa:rif) Ar.* **1.** bilgi ve kültür. **2.** eğitim ve öğretim düzeni.

maarifçi *a. ve s.* eğitim ve öğretim işleriyle görevli kimse, eğitimci.

maaş *a. Ar.* çalışma karşılığı alınan aylık ücret. **maaş almak** aylık almak. **maaş bağlamak** aylık bağlamak. **maaş vermek** aylık ücretini vermek. **maaşa geçmek** aylık ücretle çalışmaya başlamak.

maatteessüf *be. (maa'tteessüf) Ar.* Ne yazık ki. *Maatteesüf çocuk sınıfta kaldı.*

maazallah *ünl. (maa'zallah) Ar.* Tanrı esirgesin!

mabet,-di *a. (ma:bet) Ar.* tapınak, ibadet yeri.

mabeyin,-yni *a. (ma:beyin) Ar.* **1.** ara. **2.** *tar.* eski konaklarda haremle selâmlık arasındaki daire. **3.** *tar.* padişah sarayı. **4.** *mec.* iki kişi arasındaki soğukluk.

mabeyinci *a. tar.* Osmanlı'larda padişahla ilgililer arasında iletişimde aracılık eden görevli.

mabude *a. (ma:bude) Ar.* **1.** dişi Tanrı, Tanrıça. **2.** *mec.* tapınırcasına sevilen kadın, sevgili.

mabut,-du *a. (ma:but) Ar.* Tanrı, tapacak, ilâh.

Macar *öz. a. ve s.* **1.** Macaristan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** Macar ve Macaritastan'la ilgili olan.

Macarca *öz. a.* Macar dili.

macera *a. (ma:cera) Ar.* baştan geçen olaylar, serüven, sergüzeşt.

maceracı *s.* ilginç ve tehlikeli olayları göze alabilen, macerayı seven.

maceraperest *b. s. (ma:cera:perest) Ar. Far.* macerayı seven, serüvenci.

macun *a. (ma:cun) Ar.* **1.** hamur kıvamına getirilmiş madde. **2.** mobilyada yüzeydeki çökükleri doldurma, camların çevresini sıvama gibi işlerde kullanılan, hamura benzeyen özel madde. **3.** değişik renklerde baharlı, tarçınlı, yumuşak bir tür şekerleme. **macun çekmek** düzgünlük sağlamak ve sağlamlık vermek için boyanacak yüzeye macun sürmek.

macuncu *a.* macun yapan ya da satan kimse.

macunlamak *(-i)* bir yüzeye ya da cam kenarlarına macun sürmek.

macunlanmak *(nsz)* macun sürülmek ya da macunla kapatılmak.

macunlaşmak *(nsz)* macun kıvamına gelmek, macun niteliği kazanmak.

maç *a. İng.* bazı spor dallarında iki takım ya da iki kişi arasında yapılan yarışma. **maç yapmak** yarışçılar arasında kazanmak amacıyla karşılaşma yapmak.

maça *a. İt.* **1.** oyun kâğıtlarında, sivri ucu yukarıda, ayaklı kara benek. **2.** metal heykel dökümünde kullanılan, içi kopya etmeye yarayan dolgu kalıp. **maça beyi gibi kurulmak** saygısızca oturmak.

madalya *a. İt.* yararlık ya da bir konuda başarı gösterenlere verilen nişan.

madalyon *a. İt.* içine resim gibi şeyler konulan, değerli metalden yapılmış, boyuna takılan, süs eşyası. **Madalyonun öteki tarafı.** Olumlu bir şeyin düşünülmesi gereken olumsuz yönü.

madam *a. Fr.* **1.** müslüman olmayan evli kadın. **2.** Fransa'da evli kadın.

madara *s. argo* sevimsiz, kötü. **madara etmek** kötü duruma düşürmek. **madara olmak** kötü duruma düşmek, yalanı ortaya çıkmak.

madde *a. Ar.* **1.** ağırlığı olan, boşlukta yer tutan nesne, özdek. **2.** öğe, eleman. **3.** sıralamalarda sırayı gösteren, rakamlarla belirtilen ayrı bölüm. **4.** para, mal gibi şeyler: *Maddeye çok değer verir.*

maddeci *s.* para ve mala düşkün, materyalist.

maddecilik,-ği *a.* **1.** *fel.* materyalizm, özdekçilik. **2.** *mec.* para ve mala aşırı düşkünlük.

maddeleşmek *(nsz)* madde niteliği kazanmak.

maddesel *s.* **1.** maddeyle ilgili. **2.** *fiz.* madde niteliği taşıyan.

maddeten *be. (ma'ddeten) Ar.* madde olarak, paraca, mal olarak.

maddî *s. (maddi:) Ar.* **1.** maddesel, maddeyle ilgili. **2.** maddeden oluşmuş, somut.

maddîleşmek *(nsz)* paraya, mala çok fazla değer verir olmak.

maddiyat *ç. a. (maddi:ya:t) Ar.* maddeyle ilgili nesneler; para, mal gibi nesneler.

madem *bağ. (ma':dem) Ar.* başına getirildiği tümceyi gelen tümceye *değil mi ki, öyle ki,* biçiminde bağlar.

mademki *bağ. Ar.* madem.

maden *a. (ma:den) Ar.* **1.** *jeol.* yer kabuğunda oluşmuş, ayrıştırılarak metal elde edilebilen, ekonomik değer taşıyan mi-neral. **2.** mineral çıkarılan ocak. **3.** metal. **4.** *mec.* yararlı kaynak. **5.** *s.* madenden yapılmış. **Maden devri.** *tar.* Tarih öncesi dönemlerde madenlerin işletilmeye başlandığı zaman kesimi. **Maden mavisi.** Kül rengine çalan parlak mavi. **Maden ocağı.** Maden çıkarılan yer. **Maden yatağı.** Maden katmanlarının bulunduğu alan.

madenci *a.* **1.** maden işleten kimse. **2.** maden işçisi.

madencilik,-ği *a.* **1.** madenlerin araştırılması, çıkarılması ve işlen-

mesiyle ilgili işlemlerin tümü. **2.** madencinin yaptığı iş.

madenî *s. (ma:denî:) Ar.* **1.** madenle ilgili. **2.** madensel, metal.

maden kömürü *b. a. Ar. T. jeol.* bitkilerin jeolojik dönemler içinde değişiminden oluşan, ısı gücü yüksek katı mineral, taş kömürü.

madensel *s.* **1.** madenle ilgili. **2.** madenden yapılmış, metal.

madensi *s.* **1.** maden gibi. **2.** *a. kim.* madenlerin ortak özelliklerinden başka nitelikleri de bulunan element: *fosfor, kükürt.*

maden suyu *b. a. Ar. T.* içinde bazı erimiş madenler bulunan; sağlık için yararlı kaynak suyu.

maden yünü *b. a. Ar. T.* madenlerin yontulmasından elde edilen ve yapılarda yalıtım elemanı olarak kullanılan bir madde.

mader *a. (ma:der) Far.* ana, anne.

maderşahî *b. a. (ma:derşa:hi:) Far. sos.* anaerkil.

madımak,-ğı *a. bot. hlk.* ilkbaharda kırlarda yetişen, ıspanak gibi yemeği yapılan bir ot.

madik,-ği *a. Erm.* **1.** düzen, al, hile. **2.** miskete baş parmakla vurularak oynanan bir oyun. **madik atmak** *argo* hile yapmak, düzen kurmak.

madrabaz *a. Far.* hayvan sebze, meyve gibi nesneleri üreticisiden alıp toptan satan kimse. **2.** *mec.* düzenci, hileci.

madrabazlık,-ğı *a.* **1.** düzencilik, hilecilik. **2.** hileci, düzenci olma durumu.

madun *s. (ma:dun) Ar.* **1.** alt. **2.** ast.

mafia *a. İt.* gizli ve kötü işler çeviren örgüt, mafya.

mafsal *a. Ar.* **1.** eklem. **2.** birbirine bağlanmış parçaların dönmesini sağlayan bağlantı öğesi.

magazin *a. İng.* çoğunluğu ilgilendiren konuları işleyen, süreli, bol resimli yayın.

magma *a. Yun. jeol.* yerin iç bölümünde bulunan, sıvı ya da yoğun kıvamda, hamur biçiminde eriyik.

magnezyum *a. Fr. kim.* atom numarası 12, yoğunluğu 1,7 olan, havada parlak bir alevle yanan, ak renkte katı bir element.

mağara *a. (mağa'ra) Ar.* yer kovuğu, in. **2.** *jeol. coğ.* kireç taşının erimesiyle oluşan, büyük, birbirlerine koridorlarla bağlı, yer altı kovukları.

mağaza *a. (mağa'za) Ar.* **1.** büyük dükkân. **2.** eşya ve azık deposu.

mağdur *s. (mağdu:r) Ar.* kıyılmış, haksızlığa uğramış.

mağduriyet, -ti *a. (mağdu:riyet) Ar.* haksızlığa uğramışlık, kıygınlık.

mağfiret, -ti *a. Ar.* bağışlama, af. **mağfiret etmek** bağışlamak, affetmek.

mağlûbiyet, -ti *a. (mağlu:biyet) Ar.* yenilme, yenilgi.

mağlûp,-bu *s. (mağlû:p) Ar.* yenik düşen, yenilen. **mağlûp etmek** yenmek. **mağlûp olmak** yenilmek, yenik düşmek.

Mağribî *s. (magribî:) Ar.* Mısır ın dışındaki kuzey Afrika ülkeleri halklarından olan.

mağrip,-bi *a. (mağri:p) Ar.* **1.** batı. **2.** *öz. a.* Afrika'nın Mısır dışında kalan kuzey ülkeleri.

mağrur *s. (mağru:r) Ar.* kurumlu, kibirli gururlu, kendini beğenmiş.

mağrurlanma *a.* kibirlenme, hava atma.

mağrurlanmak *(nsz)* kibirlenmek, kurum satmak.

mağrurluk,-ğu *a.* kibirlilik, gururluluk.

mahal,-lli *a. Ar.* yöre, yer. **mahal kalmamak** gerek kalmamak. **Mahal yok.** Gerek yok.

mahalle *a. Ar.* bir kentin ya da kasabanın bölümlerinden her biri. **mahalle çapkını** beceriksiz, kendi mahallesinden başka bir yerde iş çeviremeyen. **mahalle kahvesi gibi olmak** kalabalık, havasız ve gürültülü olmak. **Mahalle karısı.** Kaba, görgüsüz, kavgacı kadın. **mahalleyi ayağa kaldırmak** çok fazla gürültü, patırtı çıkarmak.

mahalleli *a. ve s.* **1.** aynı mahalleden olan *(kimse).* **2.** bir mahallede oturanların tümü.

mahallî *s. (mahalli:) Ar.* yöresel, yerel. **mahallî idare** yerel yönetim.

maharet,-ti *a. (maha:ret) Ar.* beceriklilik, uzluk, ustalık. **maharet kazanmak** ustalaşmak, beceri kazanmak.

maharetli *s.* becerikli, usta.

mahcubiyet,-ti *a. (mahcu:biyet) Ar.* sıkılganlık, utangaçlık, çekingenlik.

mahcup,-bu *s. (mahcu:p) Ar.* çekingen, sıkılgan, utangaç. **mahcup etmek** utandırmak. **mahcup olmak** sıkılmak, utanmak.

mahcupluk,-ğu *a.* utangaçlık, sıkılganlık.

mahcur *s. (mahcu:r) Ar.* kısıtlı, hakkı alınmış.

mahcuz *s. (mahcu:z) Ar.* üzerine haciz konmuş, hacizli.

mahdum *a. Ar.* oğul, erkek evlât.

mahdut,-du *s. (mahdu:t) Ar.* **1.** çevrilmiş, sınırlanmış. **2.** sayısı belli, sayılı.

mahfaza *a. Ar.* içinde değerli süs eşyası saklanan kutu.

mahfil *a. Ar.* **1.** toplantı yeri. **2.** toplanmış olanlar.

mahfuz *s. (mahfu:z) Ar.* korunan, saklı.

mahir *s. (ma:hir) Ar.* usta, becerikli.

mahirane *be. (ma:hira:ne) Ar.* ustaca, ustalıkla, becerikli olarak.

mahiyet,-ti *a. (ma:hiyet) Ar.* **1.** öz, asıl, nitelik. **2.** *mec.* iç yüz, kendilik.

mahkeme *a. Ar.* **1.** sanıkların yargılandıkları yer, yargı yeri. **2.** duruşma, dava. **mahkeme duvarı gibi durmak** sert ve sevimsiz durmak. **Mahkeme kadıya mülk değil.** Görevler bir gün bitecektir. **Mahkeme kapısı.** Yargı yeri. **mahkemede dayısı olmak** iş başında kayırıcısı, koruyanı bulunmak. **mahkemeye düşmek** anlaşmazlık nedeniyle yargı yerine götürülmek.

mahkemelik,-ği *s.* yargılanarak çözülebilecek durumda. **mahkemelik olmak** yargı yerine düşmek.

mahkûm *s. (mahkû:m) Ar.* **1.** hüküm giymiş, hükümlü. **2.** *mec.* birinin baskısı altında bulunan. **3.** *mec.* zorunda bulanan, zorunlu. **mahkûm etmek 1.** hüküm giydirmek. **2.** zorunlu kılmak. **mahkûm olmak 1.** hüküm giymek **2.** zorunda kalmak.

mahkûmiyet, -ti *a. (mahkû:miyet) Ar.* **1.** ceza alma durumu. **2.** alınan cezanın süresi.

mahlâs *a. (mahlâ:s) Ar.* **1.** takma ad. **2.** *ed.* ozanların yapıtlarında kullandıkları takma ad.

mahlûk, -ku *a. (mahlû:k) Ar.* yaratık, yaratılmış.

mahlûkat, -tı *ç. a. (mahlû:ka:t) Ar.* yaratıklar.

mahmûl,-lü *s. (mahmû:l) Ar.* **1.** yüklü. **2.** yüklenmiş. **3.** *dilb.* yüklem.

mahmur *s. Ar.* **1.** uyku dalgını. **2.** süzgün, dalgın bakışlı *(göz)*. **3.** içki durgunluğu. **Mahmur bakış.** Yumuşak, süzgün bakış.

mahmurlaşmak *(nsz)* mahmur duruma gelmek.

mahmurluk,-ğu *a.* uyku ya da içki nedeniyle oluşan, dalgınlık, uyuşukluk, durgunluk.

mahmuz *a. Ar.* **1.** atı uyarmak için kullanılan, çizme ya da potinin arkasına yerleştirilen çelik parça. **2.** kuş türü hayvanların ayaklarının yan taraflarındaki uzantı. **3.** köprü ayaklarına konan betondan çıkıntı.

mahmuzlamak *(-i)* mahmuzla hayvanı dürtmek.

mahpus *s. ve. a. (mahpu:s) Ar.* **1.** hapsedilmiş. **2.** *a.* bir tür tavla oyunu.

mahpushane *b. a. (mahpu:sha:ne) Ar. Far.* ceza evi, hapishane.

mahpusluk,-ğu *a.* **1.** hüküm giyme durumu. **2.** alınan cezanın süresi.

mahreç,-ci *a. Ar.* **1.** çıkış yeri, çıkak. **2.** bir nesnenin gönderildiği yer. **3.** *mat.* payda.

mahrek, -ki *a. Ar. astr.* yörünge.

mahrem *s. Ar.* **1.** gizli **2.** evlenmeleri yasak olan, nikâh düşmeyen. **3.** *mec.* sırdaş, birbirine çok yakın.

mahremiyet, -ti *a. Ar.* gizlilik, saklılık. **mahremiyetine girmek** özel yaşantısını bilecek denli yakın olmak.

mahrukat, -tı *ç. a. (mahru:kat) Ar.* yakıt, yakacak.

mahrum *s. (mahru:m) Ar.* yoksun. **mahrum etmek** yoksun bırakmak. **mahrum olmak** yoksun kalmak.

mahrumiyet *a. (mahru:miyet) Ar.* yoksunluk, bunluk, güçsüzlük.

mahrutî *s. (mahru:ti:) Ar. mat.* konik.

mahsuben *be. (mahsu:ben) Ar.* alacağa sayılarak, hesaba sayılmak üzere

mahsul,-lü *a. (mahsu:l) Ar.* **1.** ürün, ekilenden elde edilen. **2.** *mec.* elde edilen, verim, kazanç.

mahsuldar *s. (mahsu:ldar) Ar. Far.* verimli, bitek, iyi ürün veren.

mahsup,-bu *a. Ar.* hesaplanmış, hesaba katılmış. **mahsup etmek** hesaba katmak. **mahsubunu yapmak** hesabına geçirmek.

mahsur *s. Ar.* sarılmış. kuşatılmış. **mahsur kalmak** sarılmak, çevrilmek.

mahsus *s. (mahsu:s) Ar.* **1.** özgü, has. **2.** ayrılmış: *çocuklara mahsus yer.* **3.** *be.* özel olarak: *Seni mahsus çağırdık.* **4.** *be.* bilerek: *Seni mahsus uyartmadık.* **5.** şakadan: *Gözlerini mahsus kapamış.*

mahşer *a. Ar.* **1.** kıyamet günü dirilenlerin toplanacaklarına inanılan alan. **2.** *mec.* çok kalabalık. **mahşer gibi olmak** çok kalabalık olmak. **mahşere dönmek** çok kalabalıklaşmak.

mahur *a. (ma:hur) Far. müz.* Türk sanat müziğinde bir makam.

mahvetmek *(-i)* **1.** yok etmek, bitirmek. **2.** kötü duruma getirmek **3.** çalışamaz, onmaz duruma getirmek. **4.** boşa gitmesine neden olmak.

mahvolmak *(nsz)* **1.** yok olmak, bitmek. **2.** yararsız duruma gelmek. **3.** onulmaz duruma girmek. **4.** boşa gitmek.

mahya *a. Far.* **1.** ramazan geceleri minarelerin aralarına gerilen piller üzerine ışıklarla yazılan yazı ya da yapılan resim. **2.** çatılarda iki eğik yüzeyin birleştiği çizgi. **Mahya kiremidi.** Mahyayı örtmek için kullanılan uzunca, özel kiremit.

mahyacı *a.* **1.** mahya yapan kimse. **2.** çatılarda kiremit aktarıcısı.

mahyalık,-ğı *a.* bir çatının köşelerini örtmekte kullanılan kurşundan levha.

mahzen *a. Ar.* yapılarda yer altı deposu.

mahzun *s. (mahzu:n) Ar.* üzgün, üzüntülü, hüzünlü. **mahzun etmek** üzüntü vermek. **mahzun olmak** üzülmek, hüzünlenmek.

mahzunluk,-ğu *a.* üzgünlük, üzüntülülük.

mahzur *a. Ar.* **1.** sakınca, çekince. **2.** engel, mani.

mahzurlu *s.* sakıncalı, çekinceli, sakıncası olan.

mai *s. (ma:i:) Ar.* mavi: *Mai ve Siyah.*

mail *s. (ma:il) Ar.* **1.** eğilmiş. **2.** meyilli, isteyen.

maişet,-ti *a. (ma:işet) Ar.* geçinme, geçim.

maiyet,-ti *a. Ar.* **1.** bir üst görevlinin yanında çalışanlar. **2.** üst bir görevlinin buyruğu altında çalışma.

majeste *a. Fr.* batıda hükümdar ve kırallara verilen san. **2.** *mec.* devlet başkanları için kullanılan san.

majör *s. Fr.* **1.** önemli, büyük. **2.** a. bir mantık tasımında büyük önerme. **majör** *müz.* beş tonla iki yarım tondan oluşan gam.

makale *a. (maka:le) Ar. ed.* bilim, fen, sanat, toplumsal, siyasal, ekonomik konularda, açıklayıcı, tanıtlayıcı, nitelikteki gazete ve dergi yazısı.

makam *a. (maka:m) Ar.* **1.** kat, yer, mevki. **2.** *müz.* seslerin gidişine, durak ve uyumuna göre nitelenen ses dizisi. **Makam arabası.** Üst düzeyde bir görevlinin buyruğuna verilen araba.

makara *a. (maka'ra) Ar.* **1.** üzerine, iplik, tel, kablo gibi nesneler sarılan, kenarları çıkıntılı, ortası delik silindir. **2.** *den.* bir yükün yukarıya kaldırılmasında kullanılan aygıt. **makara çekmek** sürekli ötmek *(ötücü kuş).* **Makara gibi.** Kesmeden, sürekli *(konuşmak).* **makaraları koyuvermek** kendini tutamayarak coşkuyla gülmeye başlamak. **makaraya almak** alay etmek.

makarna *a. (maka'rna) İt.* una ya da irmiğe yumurta karıştırılarak hazırlanmış, değişik biçimlerde kuru hamur ve bu kuru hamurdan yapılan yemek.

makarnacı *a.* **1.** makarna hazırlayan ya da satan kimse. **2.** *şaka.* İtalyan **3.** *s.* makarnayı çok seven.

makas *a. Ar.* **1.** birbirine bakan yüzleri keskin, bir noktada birbirine ekli, iki çelik ağızdan oluşan, bir tür kesme aracı.

2. üst üste konmuş birkaç çelik levhadan oluşmuş taşıt yayı. 3. demir yollarında rayların kesiştikleri nokta. 4. çatılarda ağırlığı karşılıklı duvarlara aktaran çatılmış kiriş düzeni. 5. *mec.* çalma, çırpma. **makas almak** *argo* yanağı parmak arasında yavaşça sıkıştırmak. **makas payı** kumaşı biçerken bırakılan, ölçüden biraz fazla pay. **makas vurmak** makasla kesmek.

makasçı *a.* 1. makas yapan ya da satan kimse. 2. dikim evlerinde ölçülere göre kumaşı kesen kimse. 3. demir yollarında makasları açıp kapamakla görevli kimse

makasçılık,-ğı *a.* 1. makasçının yaptığı iş. 2. *mec.* başka gazetelerdeki haberleri kesip kendi gazetesine aynen aktarma işi.

makaslama *a.* 1. makaslamak eylemi. 2. *mec.* başka gazetelerdeki haberleri kesip kendi gazetesine aynen aktarma işi. 3. çaprazlama.

makaslamak *(-i)* 1. makasla kesmek. 2. yazının bir bölümünü çıkarıp yayımlamamak *(basında)*. 3. *argo* birinin yanağını hafifçe, parmaklarıyla sıkıştırmak.

makber *a. Ar.* sin, mezar, kabir.

makbul,-lü *s. (makbu:l) A.* 1. hoş bulunan, beğenilen. 2. geçer sayılan. **makbul olmak** beğenilmek, tutulmak. **makbule geçmek** işe yaramak, beğenilmek.

makbuz *s. (makbu:z) Ar.* bir nesnenin alındığını bildiren yazılı kâğıt, alındı.

maket, -ti *a. Fr.* heykel, yapı gibi şeylerin küçük örneği.

maki *(I) a. bot. İt.* Akdeniz bölgesinde yaygın, bodur ağaç ve çalılardan oluşan bitki örtüsü.

maki *(II) a. zool.* Madagaskar adasında sıkça rastlanan, uzun kuyruklu, yumuşak tüylü, bir memeli hayvan.

makine *a. (maki'ne) İt.* 1. belli bir işi kendi kendine düzgün bir biçimde yapabilen düzenek. 2. bir aygıt ya da taşıta hareket veren düzenek. 3. *hlk.* araba, otomobil. 4. *mec.* başkalarının aşırı etkisi altında davranan kimse. **makine çekmek** bir şeyi dikiş makinesinde dikmek. **makine gibi olmak** çok çabuk ve aynı düzende çalışmak. **Makine gibi adam.** Düzgün çalışan adam.

makineleşmek *(nsz)* 1. üretimi makine ile yapar düzeye gelmek. 2. *mec.* davranışları, makine gibi tek düze nitelik kazanmak, robotlaşmak.

makineli *s.* 1. makineyle işleyen 2. *a.* makineli tüfek. **Makineli tabanca.** Bir çeşit otomatik tabanca. **Makineli tüfek.** Sürekli mermi atabilme özelliği olan bir çeşit tüfek. **Makineli tüfek gibi.** Çok çabuk ve aralıksız: *Makineli tüfek gibi anlatıyor.*

makine yağı *b. a.* 1. makineleri yağlamakta kullanılan yağların genel adı. 2. gres.

makinist, -ti *a. Fr.* 1. lokomotif, gemi gibi taşıtların makinelerini çalıştıran kimse. 2. makine alanında uzman olan kimse, usta.

makro *s. Fr.* sözcüklerin önlerine gelerek büyük anlamı veren önek: *makro ekonomi*

maksat, -dı *a. Ar.* amaç, erek, istek, emel. **maksat gütmek** gizli amacı olmak.

maksatlı *s.* **1.** bir amacı olan. **2.** *be.* kötü emelli, kasıtlı.

maksi *s. Fr.* uzun. **Maksi etek.** Uzun etek.

maksimum *a. ve s. (ma'ksimum) Fr.* **1.** bir nesnenin ulaşabileceği en yüksek aşama. **2.** *mat.* bazı sınırlar arasında değişebilir bir niceliğin alabileceği en yüksek değer.

maksut, -du *a. (maksu:t) Ar.* amaçlanan, ulaşılmak istenen *(şey).*

makta, -ı *a. Ar.* **1.** bir şeyin kesildiği yer, kesit. **2.** *ed.* Divan edebiyatında gazel ve kasidenin son beyitleri.

maktu, -u *s. (maktu:) Ar.* **1.** kesilmiş, kesik, **2.** kesin değeri biçilmiş. **3.** götürü. **Maktu fiyat.** Kesin fiyat.

maktul, -lü *s. (maktu:l) Ar.* öldürülmüş, öldürülen, katledilen. **maktul düşmek** öldürülmek, katledilmek.

makul, -lu *s. (ma:kul) Ar.* akla uygun, akıllıca. **makul olmak** uygun olmak.

makûs *s. (ma:kû:s) Ar.* **1.** ters, baş aşağı getirilmiş. **2.** *mec.* kötü, uğursuz.

makyaj *a. Fr.* **1.** yüz boyama, yüz bakımı. **2.** oyuncuda belli bir tipi yaratmak için yüz ve diğer organlarında uygun değişiklikler yapma işi.

Makyavelcilik, -ği *öz. a. fel.* siyasette amaca ulaşmak için, töreye aykırı da olsa, her çeşit aracı kullanmayı hoş gören görüş.

Makyavelizm *öz. a. fel.* Makyavelcilik.

mal *a. Ar.* **1.** bir kimsenin ya da tüzel bir kişiliğin mülkiyeti altında bulunan taşınır ve taşınmaz varlıkların tümü. **2.** büyükbaş hayvanlar. **3.** alınan ve satılan somut varlıklar. **4.** *mec.* bayağı, aşağılık, anlayışsız kimse. **Mal bildirimi.** Kullanımında bulunulan taşınır ve taşınmazların istenilen bir makama bildirilmesi. **mal bulmuş Mağribî gibi olmak** büyük bir varlığa kavuşmuş gibi sevinmek ve coşmak. **Mal canın yongasıdır.** Mala gelen zarardan, cana gelmiş gibi acı duyulur. **mal canlısı olmak** mala çok düşkün olmak. **mal edinmek** mal sahibi olmak. **mal etmek 1.** değeri karşılığında almak. **2.** malı kendisinin saymak. **mal kaldırmak** ürün elde etmek. **mal kapatmak** karşılığını vererek bir malı yalnız kendisine ayırmak. **mal olmak 1.** değeri karşılığında kullanımına girmek. **2.** bir işten ya da davranıştan zarara uğramak. **mal sandığı** para alınıp verilen kamu dairesi. **Mal varlığı.** Kişiye ait, parayla ölçülebilen varlıkların tümü. **mal yapmak** varlığını artırmak. **Malın gözü. 1.** Düzenci, aşağılık, **2.** onursuz, iffetsiz.

mala *a. Far.* harç alıp sürmeye, sıvamaya yarayan bir tür yapıcı aracı.

malak, -ğı *a. zool.* manda yavrusu.

malalamak *(-i)* alçı ya da çimentolu bir yüzeyi mala ile düzeltmek.

malca *be.* mal olarak, mal yönünden.

malgama *a. Lât. kim.* civanın herhangi bir metalle yaptığı alaşım.

malî *s. (ma:li:) Ar.* **1.** parasal, malla, parayla ilgili. **2.** maliyeyle ilgili.

malik *a. (ma:lik) Ar.* iye, sahip, ıs. **malik olmak** sahip olmak.

malikâne *a. (ma:likâ:ne) Ar.* yurtluk, büyük ev.

Malikî *öz. a. (ma:likî:) Ar.* **1.** İslâm'da dört mezhepten biri. **2.** bu mezhepten olan kimse.

maliye *a. (ma:liye) Ar.* **1.** devletin gelirlerini ve giderlerini yönetme işi. **2.** konusu bu işlemleri incelemek olan bilim dalı. **3.** devlet gelirlerini ve giderlerini yöneten kamu kuruluşu.

maliyeci *a.* maliye konusunda uzmanlığı olan ya da bu işte çalışan kimse.

maliyecilik, -ği *a.* **1.** devletin maliye işleri. **2.** maliyecinin görevi.

maliyet, -ti *a. (ma:liyet) Ar.* **1.** *ekon.* bir malın üretimi için tüketilen değerlerin tümü. **Maliyet fiyatı.** Bir mala, üretim ve dağıtım süresince yapılan harcamaların tümü.

malkoç, -çu *a. tar.* Osmanlı'larda akıncılar ocağının komutanı.

mal müdürlüğü *b. a.* bir ilçede maliye işlerinin yürütüldüğü daire.

mal müdürü *b. a.* ilçede maliye işlerini yürütmekle görevli müdür.

malt, -tı *a. Fr.* bira yapmak için mayalanarak hazırlanmış arpa.

Malta eriği *b. a. bot.* yenidünya.

Malta humması *b. a. tıp* en çok Akdeniz ülkelerinde görülen, keçi sütü ile bulaşan ateşli bir hastalık.

maltız *a. İt.* içinde ızgarası buluan, ayaklı, taşınır ocak.

maltız keçisi *b. a. zool.* asıl yurdu Malta Adası olan, çok sütlü, kısa tüylü, küçük bir ekçi.

malûl, -lü *s. ve a.(ma:lûl) Ar.* sakat. **malûl olmak** sakatlanmak. **Malûl gazi.** Savaşta sakatlanmış kimse.

malûlen *be. (ma:lû:len) Ar.* sakat olarak, sakatlık nedeniyle.

malûliyet, -ti *a. (ma:lû:liyet) Ar.* sakatlık, hastalık.

malûllük, -ğü *a.* sakat olma durumu.

malûm *s. (ma:lûm:) Ar.* **1.** bilinen, belli. **2.** *a.* bilinen konu, iş. **3.** *be.* kuşkusuz. **malûm olmak** içine doğmak.

malûmat, -tı *ç. a. (ma:lû:ma:t) Ar.* **1.** bilgi. **2.** *fel.* bir konuda edinilen derin bilgiler. **malûmat almak** bilgi almak. **malûmat edinmek** öğrenmek, bilgilenmek. **malûmat vermek** bildiklerini söylemek, haber vermek.

malûmatlı *s.* bilgili, haberli.,

malzeme *a. Ar.* **1.** bir işin yapılabilmesi için gerekli nesneler. **2.** bir yapıtın hazırlanabilmesi için gerekli tüm bilgi ve kaynaklar.

mama *a.* **1.** bebek yiyeeklerinin genel adı. **2.** genel ev sahibi kadın.

mamafih *ba. (ma:ma:fih) Ar.* bununla birlikte, durum bu iken.

mamul, -lü *s. ve a. (ma:mu:l)* işlenmiş, yapılmış, üretilmiş.

mamur *s. (ma:mur) Ar.* bayındır, bakımlı.

mamure *a. (ma:mu:re) Ar.* bayındırlık, bayındır yer.

mana *a. (ma:na:) Ar.* anlam. **mana çıkarmak** yanlış yargılara varmak, kendince anlamlar vermek. **mana vermek** yorumlamak, aklına göre anlamlandırmak.

manalı *s.* **1.** anlamlı. **2.** *mec.* gizli anlamı olan. **manalı manalı bakmak** bir şeyler sezdirmeye çalışarak bakmak.

manasız *s.* **1.** anlamsız. **2.** *mec.* boş, yersiz, yararsız.

manasızlık, -ğı *a.* anlamsızlık, yararsızlık, yersizlik.

manastır *a. Yun.* rahip ve rahibelerin dünya ile ilişkilerini keserek yaşadıkları yapı, keşişhane.

manav *a.* **1.** meyve ve sebze satılan yer. **2.** sebze ve meyve satan kimse.

mancınık, -ğı *a. tar.* **1.** eskiden ağır taş gülle fırlatmakta kullanılan ilkel bir savaş aracı. **2.** ipekçi çıkrığı.

manda *(I) a. zool.* geviş getiren, iri gövdeli, rengi siyaha yakın, seyrek uzunca kıllı; eti, sütü ve gücü için beslenen bir hayvan, su sığırı. **Manda gibi.** Çok iri ve hantal. **manda gibi yayılmak** tüm ağırlığıyla oturmak. **manda gibi yemek** pek çok yemek.

manda *(II) a. Fr. huk.* Birinci Dünya savaşından sonra kimi az gelişmiş ülkeleri, Milletler Cemiyeti adına yönetmek üzere bazı büyük devletlere verilen vekillik.

mandal *a. Ar.* **1.** dolap kapağı, kapı, pencere gibi nesneleri kapalı tutmaya yarayan; döner, tahta ya da metal parça. **2.** çamaşırları ipe tutturmaya yarayan yaylı kıskaç. **3.** sazlarda telleri germeye yarayan araç.

mandalina *a. İt. bot.* **1.** turunuçgillerden, portakala benzeyen bir ağaç. **2.** bu ağacın tatlı, kokulu, portakaldan daha küçük meyvesi.

mandallamak *(-i)* **1.** açık durması için kapı, dolap, ya da pencereye mandal dayamak. **2.** çamaşırı mandalla tutturmak.

mandallı *s.* mandalı bulunan, mandal dayanmış ya da mandalla tutturulmuş bulunan.

mandater *s. Fr.* mandacı, bir ülkeyi mandacılık düzeniyle yöneten.

mandıra *a. Yun.* koyun, keçi gibi hayvanların beslendiği, süt ve süt ürünlerinin üretildiği işletme.

mandıracı *a.* mandıra işleten kimse.

mandıracılık, -ğı *a.* mandıra işletmeciliği.

mandolin *a. İt. müz.* aynı incelikte dört çift teli bulunan, kısa saplı bir müzik aracı.

manen *be. (ma:nen) A.* manevî yönden.

manevî *s. (ma:nevi:) Ar.* görülmeyen, sezilen, soyut, tinsel. **Manevi evlât.** Evlâtlık.

maneviyat, -tı *ç. a. (ma:neviya:t)* **1.** *Ar.* madde olmayan nesneler, soyut olanlar. **2.** *mec.* moral, duygusal güç. **manevi-yatı bozulmak** yürek gücü azalmak. **maneviyatını kırmak** moralini, gücünü kırmak.

manevra *a. (mane'vra) İt.* **1.** bir aracın işleyişini düzenleme, yönetme biçimi. **2.** deniz taşıtlarının bir yere yanaşmak ya da oradan ayrılmak için yaptıkları hareketler. **3.** lokomotifin katar almak ya da katar aktarmak için yaptığı çalışma. **4.** hareket, gitme, gelme. **5.** *ask.* birliklerin savaş hazırlığı için yaptıkları geniş çaplı çalışmalar. **6.** *mec.* bir amaca ulaşmak için alınan değişik önlem ve çalışmalar. **manevra yapmak 1.** araca gerekli hareketleri yaptırmak. **2.** savaş denemesi yapmak. **3.** amaca ulaşmak için değişik girişimlerde bulunmak.

manga *a. (ma'nga) İt. ask.* **1.** on kişiden oluşan asker birliği. **2.** savaş gemilerinde erlerin yattıkları koğuş.

mangal *a. Ar.* içinde ateş yakılabilen, üstü ızgaralı, taşınabilir kap. **Mangal kömürü.** Odun kömürü. **mangalda kül bırakmamak** yapamayacağı işleri yapabilirmiş gibi göstermeye çalışmak.

mangır *a.* **1.** bakırdan yapılan, eski bir para birimi. **2.** *mec.* para.

mani *(I) a. psikol. Fr.* kişinin sevinç ya da üzgünlük durumlarının anlık değişmeler gösterdiği bir tür ruh hastalığı.

mâni, -si *(II) a. (ma:ni:) ed.* hece ölçüsüyle söylenen, dört mısralık halk koşuğu.

mâni, -yi *(III) a. (ma:ni:) Ar.* önleyici, engel. **mâni olmak** engellemek.

mânia *a. (ma:nia) Ar.* engel, önleyici, ket, set.

manidar *s. (ma:ni:dar) Ar.* anlamlı, manalı.

manifatura *a. (manifatu'ra) İt.* fabrika ürünü her türden dokuma.

manifaturacı *a.* **1.** manifatura satan kimse. **2.** manifatura satılan yer.

manifaturacılık, -ğı *a.* manifatura ile ilgili işler, çalışmalar.

manifesto *a. (manife'sto) İt.* **1.** den. gemideki malların boşaltılacağı yerdeki gümrüğe bildirilen, gemideki malların listesi. **2.** bildiri.

manikür *a. Fr.* el ve el tırnaklarının bakımı.

manikürcü *a.* manikür işleri yapan kimse.

maniple *a. (ma'niple) Fr.* telgraf işaretlerini vermek için devre akımını kesmek ve yeniden akımı açmak amacıyla kullanılan araç.

manivelâ *a. (manive'lâ) İt. fiz.* **1.** bir ucunun bağlı bulunduğu bir nokta etrafında dönen bir kol. **2.** kaldıraç.

mankafa *s. (ma'nkafa)* **1.** aptal, anlayışsız, kalın kafalı. **2.** *tıp* sakağı hastalığına tutulmuş *(at)*.

mankafalık, -ğı *a.* aptallık, anlayışsızlık, güç kavrama. **2.** atlarda görülen sakağı hastalığı.

manken *a. Fr.* **1.** ressam ve heykeltıraşların model olarak kullandıkları, çoğunlukla tahtadan yapılan insan örneği. **2.** terzilerin giysileri denemek için kullandıkları insan biçimindeki kalıp. **3.** modacıların giysileri alıcılara tanıtmak için örnek giysileri giydirdikleri kimse. **manken gibi olmak** vücudu ince ve düzgün olmak.

manolya *a. (mano'lya) Fr.* **1.** *bot.* yaprakları almaşık, geniş ve parlak renkte, bir ağaç. **2.** bu ağacın çok iri, beyaz ve limon kokusunda güzel çiçeği.

manometre *a. (manome'tre) Fr. fiz.* buhar ya da gaz basıncını ölçmeye yarayan araç, basınçölçer.

mansıp, -bı *a. Ar.* yüksek makam.

mansiyon *a. Fr.* bir yarışmada belirtilen derecelere giremeyen, ancak anılmaya değer bulunan kimseye ya da yapıta verilen derece.

manşet, -ti *a. Fr.* **1.** bir gömleğin kol ağızlarına geçirilen çift katlı kumaştan bölüm. **2.** gazetenin ilk sayfasına iri puntolarla yazılan başlık.

manşon *a. Fr.* elleri ya da başları soğuktan korumak için kullanılan astarlı kürk.

mantar *a. Yun.* **1.** *bot.* bir gövde ve bunun üstünde şapka biçiminde bir başlığı bulunan ilkel bitkilerin genel adı. **2.** esnek ve yumuşak yapıda, su geçirmeyen, meşe ağacı tabakası. **3.** bu tabakadan yapılmış şişe tapası. **4.** oyuncak tabancalarda atılan barutlu madde. **5.** *tıp* genellikle yüzde, burun içinde,

oluşan bir tür hastalık. **6.** *argo* düzmece, yalan. **mantar atmak** yalan söylemek. **mantar gibi bitmek** birdenbire ortaya çıkmak. **mantar meşesi** mantar katmanı elde edilen meşe. **mantara basmak** oyuna gelmek.

mantarlaşmak *(nsz) bot.* bitkinin hücre zarlarına mantar özü karışarak geçirimsiz duruma gelmek.

mantarlı *s.* **1.** içine mantar konulmuş bulunan. **2.** *tıp* mantar hastalığına tutulmuş olan.

mantarlık, -ğı *a.* mantar yetiştirilen alan.

mantı *a.* içine kıyma konularak küçük torbacıklar biçimine getirilen hamur parçalarından yapılan yemek.

mantık, -ğı *a. Ar.* **1.** doğru düşünme bilimi. **2.** doğru düşünme ve gerçeği araştırma yöntemi. **3.** düşüncenin, varlık biçimlerinin, öğelerinin, türlerinin, olanaklarının, yasalarının ve bağlamlarının bilimi.

mantıkçı *a. ve s.* **1.** mantık bilimiyle uğraşan *(kimse)*. **2.** sağlam bir yöntemle akıl yürüten (kimse).

mantık dışı *b. s.* **1.** akla, mantığa uymayan. **2.** akıl ve düşünce yoluyla çözümü bulunamayan.

mantıkî *s. (mantıkî:) Ar.* akla, mantığa uygun.

mantıklı *s.* **1.** akla, mantığa uygun. **2.** akla uygun davranan.

mantıksal *s.* mantığa uygun, mantıkla ilgisi olan.

mantıksız *s.* **1.** mantığa, akla uygun olmayan. **2.** akla uygun davranmayan.

mantıksızlık, -ğı *a.* akla, mantığa aykırı olma niteliği.

manto *a. Fr.* kadın paltosu.

mantoluk *s. ve a.* manto yapılmaya uygun.

manyak, -ğı *s. Fr.* **1.** *tıp* mani hastalığına yakalanmış. **2.** *mec.* delice davranışları olan.

manyakça *s. ve be.* delice, saçma biçimde.

manyetik, -ği *s. Fr. fiz.* mıknatıs özellikleri taşıyan. **Manyetik alan.** Mıknatıs güç çizgilerinin yayılmış bulunduğu alan.

manyetize *s. Fr.* telkinle etki altına alınmış. **manyetize etmek** etki altına almak. **manyetize olmak** telkinle etkilenmek.

manyetizma *a. Fr.* **1.** mıknatıs etkilerinin tümü. **2.** fiziğin bu özellikleri inceleyen bölümü. **3.** telkinle bir kimseyi etkileme.

manyetizmacı *a.* telkinci, hipnotizmacı.

manyeto *a. Fr. fiz.* mıknatısın sürekli manyetik alanıyla indüklenen elektrik üretici.

manyetolu *s.* manyetosu olan: *manyetolu telefon.*

manzara *a. Ar.* **1.** görünüş. **2.** *mec.* görünüş, durum. **3.** konusu doğa olan resim.

manzaralı *s.* **1.** manzarası olan. **2.** manzarası iyi olan, çevresi açık.

manzum *a. Ar. ed.* ölçülü ve uyaklı yazılmış ya da söylenmiş.

manzume *a. (manzu:me) Ar. ed.* ölçülü ve uyaklı yazılmış ya da söylenmiş yapıt.

mapushane *b. a. (ma'pusha:ne) hlk.* mahpushane, ceza evi.

maraba *a. hlk.* **1.** çiftlikle uğraşan. **2.** ürüne ortak olmak üzere toprağı işleyen kimse, ortakçı.

maral *a. Moğ.* dişi geyik, meral.

marangoz *a. Yun.* ağaçtan çeşitli eşya yapan kimse, ağaç ustası.

marangozhane *b. a.* marangoz işliği, marangoz atölyesi.

marangozluk, -ğu *a.* **1.** marangozun yaptığı iş, yaptığı sanat.

maraton *a. Fr. sp.* 42195 metrelik en uzun koşu.

maraz *a. Ar.* **1.** hastalık. **2.** *mec.* dayanılması güç durum.

maraza *a. Ar. hlk.* anlaşmazlık, kavga, çekişme. **maraza aramak** çekişme çıkarmaya çalışmak. **maraza çıkarmak** anlaşmazlık çıkarma yolu aramak.

marazî *s. (marazi:) Ar.* **1.** hastalıklı, hastalığa özgü. **2.** *mec.* hastalık ölçüsünde.

marazlı *s.* hasta, hastalıklı.

marazlık, -ğı *a. mec.* güç durum, çözümü güç sorun. **marazlık etmek** güç bir ortam yaratmak.

mareşal, -li *a. Fr. ask.* en yüksek askerlik unvanı, bu aşamadaki subay.

mareşallik, -ği *a.* **1.** mareşal olma durumu. **2.** mareşal sanı, unvanı.

margarin *a. Fr. kim.* bitkisel, yapay katı yağ.

marifet, -ti *a. (ma:rifet) Ar.* **1.** ustalık, uzluk, hüner. **2.** bilgi, bilim. **3.** aracı: *polis marifetiyle getirilmek.* **4.** *mec.* hoşa gitmeyen, uygun görülmeyen davranış.

marifetli *s.* usta, uz, becerikli.

marina *a. İt.* küçük teknelerin ve yatların barınmalarına uygun olarak yapılmış ya da limandan ayrılmış deniz alanı, yat limanı.

marj *a. Fr.* **1.** bir ticaret işleminde zarar olasılığına karşı ayrılan pay. **2.** yazılı ya da basılı bir kâğıdın kenarına bırakılan boşluk.

mark *a. Alm.* Almanya para birimi.

marka *a. İt.* **1.** resim ya da yazıyla yapılan işaret. **2.** bir malı diğerlerinden ayırmak için üzerine konulan yazı ya da işaret. **3.** bilet ya da para yerine kullanılan parçalar.

markaj *a. Fr. sp.* yarışmalarda bir oyuncunun başka bir oyuncuya kurallara uygun olarak engel olma çalışması.

markalamak *(-i)* bir nesneye marka basmak.

markalanmak *(nsz)* kendisine marka basılmak, oyuncuya markaj yapılmak.

marke *s. Fr.* belirlenmiş, işaretlenmiş. **marke etmek** takım yarışmalarında karşı takım oyuncularını, kurallara bağlı olarak yakından izlemek, kollamak.

market, -ti *a. İng.* genellikle yiyecek, içecek ve mutfak araç gereçlerinin satıldığı büyük mağaza.

marketçi *a.* market işleten kimse.

marketing *a. İng.* pazarlama.

marley *a.* yapılarda taban döşeme gereci olarak kullanılan, değişik biçimlerde üretilmiş plâstik levha.

marmelât, -tı *a. Fr.* şekerle pişirilmiş meyve ezmesi.

maroken *a. Fr.* **1.** Fas'ta işlenen bir tür yumuşak keçi derisi. **2.** *s.* bu deriden yapılmış ya da bu deriyle kaplanmış: *maroken puf.*

marpuç, -cu *a. Far.* nargileye takılan uzun ve bükülgen boru.

mars *(I) a.* tavlada bir tarafın, karşı taraf hiçbir pul almadan tüm pulları toplayıp oyunu kazanması. **mars etmek** **1.** tavlada karşı taraf hiç pul almadan tüm pulları toplamak. **2.** karşısındakini söyleyemecek biçimde susturmak. **mars olmak** **1.** pul almadan oyunu kaybetmek. **2.** söz söyleyemeyecek duruma düşmek.

Mars *(II) a.* Merih gezegeni.

marsık, -ğı *a.* yakılırken duman çıkaran, iyi hazırlanmamış odun kömürü. **marsık gibi olmak** kapkara olmak.

marş *ünl. Fr.* **1.** yürüyüş komutu. **2.** *a.* bir ulusu ya da topluluğu simgelemek için bestelenmiş parça. **3.** *a.* motorda ilk çalışmayı başlatma aracı.

marşandiz *a. Fr.* yük treni.

mart, -tı *a. Lât.* yılın üçüncü ayı. **mart havası gibi olmak** kararsız, değişken olmak. **Mart içeri, pire dışarı.** Sıkıntı veren biri gelir, biri gider. **Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.** Martın kışı sert olur.

martaval *a. argo* yalan, palavra **martaval atmak** büyük yalanlar söylemek.

martavalcı *a.* yalancı, palavracı, yüksekten atan.

martı *a. zool.* genel olarak ak renkte, eti yenmeyen, perde ayaklı, yüzücü bir deniz kuşu.

martin *a. İt.* tek kurşun atan bir çeşit tüfek.

martini *a. İt.* cin, vermut ve portakal kabuğundan yapılan bir içki.

maruf *s. (ma:ru:f) Ar.* tanınan, belli, sanlı.

marul *a. Yun. bot.* geniş, uzun ve yeşil yaprakları çiğ olarak yenen otsu bir bitki.

maruz *s. (ma:ru:z) Ar.* **1.** bir şeyin etkisinde ya da karşısında olan. **2.** sunulan, verilen. **maruz bırakmak** etkisinde bırakmak. **maruz bulunmak** etkisinde ya da karşısında bulunmak. **maruz kalmak** bir durumla karşı karşıya kalmak.

Marksçı *a. ve s. fel.* Marksçılık yanlısı olan.

Marksçılık, -ğı *öz. fel. a.* bilimsel sosyalizm.

Marksist *Fr. a. ve s. fel.* Marksçı.

Marksizm *öz. a. Fr. fel.* Marksçılık.

mas, -sı *a. Ar.* emme soğurma. **massetmek** emmek, içine çekmek.

masa *a. İt.* bir destek üzerine oturtulmuş, yüksekçe tabla. **2.** *mec.* bir masada oturanların tümü. **3.** daire ve kuruluşlarda ayrı işleri yürütmekle görevli bölümlerden her biri.

masaj *a. Fr.* el, su, elektrik gibi araçlarla vücudun değişik bölümlerine yapılan etkileme ve iyileştirme çalışmaları, ovma, ovuşturma.

masajcı *a.* sağlık ya da sağaltım amacıyla masaj yapan kimse.

masal *a. Ar.* **1.** olağan dışı olaylarla süslü, ilgi çekici öykü. **2.** öğüt verici, ders verici yapıt. **3.** *mec.* boş ve yalan söz. **masal âleminde yaşamak** **1.** gerçekleşemeyecek emeller besleyerek yaşamak. **2.** masallardaki gibi şeyleri düşleyerek yaşamak. **Masal gibi.** Olama-

yacak yapıda. **masal okumak** inanılmayacak, olamayacak şeyler söylemek.

masalcı *a.* **1.** masal anlatan, yazan ya da okuyan kimse. **2.** *mec.* gerçekleşmesi olanak dışı şeyler söyleyen kimse.

masalımsı *s.* masalı andıran, masala benzeyen.

masarif ç. *a. (masa:rif) Ar.* masraflar, giderler.

masat, -dı *a. Ar.* bıçak bilemeye yarayan, çelikten, çubuk biçiminde araç.

masa tenisi *b. a. sp.* masa topu.

masa topu *b. a. sp.* masa üzerinde, özel top ve raketlerle oynanan bir oyun, masa tenisi.

mask, -kı *a. Fr.* yüz kalıbı.

maskara *a. ve s. Ar.* **1.** eğlendirici, sevimli, güldürücü. **2.** onursuz, rezil. **3.** *a.* karnaval maskesi. **4.** *a.* kirpik boyası. **maskara etmek 1.** bir kimseyi onursuz duruma düşürmek. **2.** bozmak, dağıtmak. **maskara olmak** gülünç bir duruma düşmek. **maskaraya almak** alay etmek. **maskaraya çevirmek** gülünç ve çirkin duruma getirmek.

maskaralaşmak *(nsz)* **1.** eğlendirici, hoş bir durum almak. **2.** *mec.* gülünç duruma düşmek, herkesin eğlencesi olmak.

maskaralık, -ğı *a.* **1.** gülünçlük, soytarılık. **2.** onursuzluk, rezillik.

maske *a. Fr.* **1.** değişik biçim ve renklerde yapılmış, yüze takılan yapma yüz. **2.** dış etkenlerden korunmak için özel yapıda, yüze takılarak kullanılan araç: *gaz maskesi.* **3.** yüze sürülen krem, macun gibi nesneler. **4.** *mec.* gerçek kişiliği ya da amacı saklayıcı davranışlar. **maskesi düşmek** gerçek kişiliği ortaya çıkmak. **maskesini atmak** amacını açıkça ortaya koymak. **maskesini kaldırmak** gerçek amaç ve kişiliğini açığa çıkarmak.

maskelemek *(-i)* **1.** örtmek, saklamak, gizlemek. **2.** *mec.* gerçek kişiliğini gizlemek, saklamak.

maskelenmek *(nsz)* gizlenmek, saklanmak, kamufle edilmek.

maskeli *s.* **1.** maskelenmiş, saklanmış. **2.** *mec.* gerçek kişiliği gizlenmiş.

maskesiz *s.* **1.** maskesi olmayan **2.** *mec.* gerçek kişiliğini saklamayan.

maskot, -tu *a. Fr.* **1.** uğur getireceğine inanılan nesne. **2.** *mec.* uğur sayılan insan ya da hayvan.

maslahat, -tı *a. Ar.* **1.** mesele, sorun, önemli iş.

maslahatgüzar *b. a. (maslahatgüza:r) Ar.* büyük elçiye vekillik eden diplomat.

masmavi *s.* gömgök, çok mavi.

mason *a. Fr.* masonluk derneği üyesi.

masonluk, -ğu *a.* **1.** birbirine sıkıca bağlarla bağlı, belirli parola ve işaretleri bulunan, loca denilen bölümlere ayrılmış kimselerden kurulu, dünya çapında bir dernek. **2.** mason olma durumu, farmasonluk.

masör *a. Fr.* ovucu, masajcı.

masraf *a. Ar.* harcanan para. **2.** bir nesnenin yapımında kullanılan gereç, malzeme. **masraf etmek** harcamak. **masraf görmek** ödeme işlerini yapmak. **masrafa girmek** para harcamak. **masraf çekmek** gideri ödemek.

masraflı *s.* masraf gerektiren, pahalı olan.

masrafsız *s.* masrafı çok olmayan, ucuza yapılan.

massetmek *(-i)* içine çekmek, emmek, soğurmak.

mastar *(I) a. Ar. dilb.* eylemlerin ad gibi kullanılan, kişi ve zaman bildirmeyen, olumlu ya da olumsuz biçimlere girebilen *-mek/-me/-iş* takıları alan biçimi: *gel-mek/gel-me/gel-iş.*

mastar *(II) a. Ar.* sıvacı ve duvarcıların yüzeyi düzeltmek için kullandıkları uzun, ensiz ve düzgün tahta.

master *a. İng.* yüksek lisans derecesi.

masum *s. (ma:su:m) Ar.* **1.** suçsuz, suçu olmayan. **2.** temiz, saf. **3.** a. hlk. küçük çocuk.

masumane *be. (ma:suma:ne) Ar. Far.* suçsuz, temiz bir biçimde.

masumiyet, -ti *a. (ma:sumiyet) Ar.* temizlik, saflık, suçsuzluk.

masun, *a. (ma:sun) Ar.* korunan, saklanan, dokunulmayan.

masuniyet, -ti *a. (ma:suniyet) Ar.* **1.** korunmuş olma durumu. **2.** dokunulmazlık.

masura *a. Ar.* **1.** üzerine şerit, iplik gibi nesneler sarılan silindir biçiminde araç. **2.** çeşme zıvanası.

maşa *a. Far.* **1.** ateş ya da kızgın nesneleri tutmaya ya da karıştırmaya yarayan, iki kollu, metalden araç. **2.** çok küçük nesneleri tutmaya yarayan aynı biçimde araç. **3.** *mec.* başkalarının kötü amaçlarına araç olan kimse. **4.** saçları kıvırmak ya da düzeltmek için kullanılan maşa biçiminde araç. **maşa gibi kullanmak** kötü amaçlarına araç etmek. **Maşa kadar.** Çok ufak. **maşa varken elini yakmamak** zarar gelebilecek bir duruma karşı gerekli önlemleri almak. **maşası olmak** bir kimsenin kötü amaçlarına araç olmak.

maşacı *a.* maşa yapan ya da satan kimse.

maşalamak *(-i)* maşayla saçları kıvırmak ya da düzeltmek.

maşalık, -ğı *a. mec.* birinin amaçlarına, isteklerine araç olma durumu. **maşalık etmek** birinin amaç ve isteklerine uygun davranışlarda bulunmak.

maşallah *ünl. Ar.* **1.** *Ne güzel!, Nazar değmesin!* **2.** umulmadık durumlar karşısında sitem bildirmek için: *Maşallah, gelebildin!* **3.** *a.* nazarlık. **maşallahı olmak** çok güzel işler başarmak.

maşer *a. (ma:şer) Ar.* toplum, insan topluluğu.

maşerî *s. (ma:şeri:) Ar.* ortaklaşa, topluluğun olan.

maşrapa *a. Ar.* sıvı şeyler için kullanılan, kapaksız, kulplu, metal ya da topraktan yapılmış kap.

maşrık, -kı *a. Ar.* doğu.

maşuk, -ku *a. (ma:şuk) Ar.* sevilen, âşık olunan *(erkek).*

maşuka *a. (ma:şuka) Ar.* çok sevilen *(kadın).*

mat, -tı *(I) a. Far.* satranç oyununda yenilmek. **mat etmek** satrançta yenmek. **mat olmak** satrançta yenilmek. **2.** *mec.* birisi, söz edemeyecek biçimde tıkanmak.

mat, -tı *(II) s. Fr.* donuk renkte, parlak olmayan.

matador *a. Fr.* boğa güreşçisi.

matara *a. Ar.* boyna ya da bele asılı olarak taşınan, üstü deri ya da kumaşla kaplı su kabı.

matbaa *a. Ar.* basım evi.

matbaacı *a.* basım evi işleten, basımcı, basım işleri yapan.

matbaacılık, -ğı basımcılık.

matbu, -u *s. (matbu:) Ar.* basılmış olan.

matbuat, -tı *ç. a. Ar.* basılı şeyler.

matem *a. (ma:tem) Ar.* yas. **Matem havası.** Üzüntülü durum. **matem tutmak** acılı bir durum üzerine yas tutmak.

matematik, -ği *a. Fr.* aritmetik, cebir, geometri gibi sayı ve ölçü temeline dayanarak niceliklerin özelliklerini inceleyen bilimlerin ortak adı.

matematikçi *a.* matematikle uğraşan kimse.

matematiksel *s.* **1.** matematikle ilgili. **2.** *mec.* kesin, sağlam olan.

matemli *s.* yaslı.

materyal, -li *a.-Fr.* gereç, malzeme.

materyalist, -ti *s. Fr. fel.* maddeci, materyalizm yanlısı olan.

materyalizm *a. Fr. fel.* maddeyi yaşamın temeli sayan, diğer öğeleri önemsiz kabul eden görüş, maddecilik, özdekçilik.

matine *a. Fr.* sinema, tiyatro ve konserde gündüz gösterimi.

matkap, -bı *a. Ar.* maden, beton, tahta gibi nesnelere delik açmak için kullanılan araç, delgi.

matla, -ı *a. Ar.* **1.** gök cisimlerinin doğması ya da doğdukları yer. **2.** *ed.* divan edebiyatında gazel ve kasidenin ilk beyitleri.

matlaşmak *(nsz)* koyulaşmak, donuklaşmak.

matlaştırmak *(-i)* koyulaştırmak, donuklaştırmak.

matlup,-bu *a. ve s. Ar.* **1.** istenilen, aranan. **2.** *tic.* alacak.

matmazel *a. ve s. Fr.* **1.** Fransızca'da evlenmemiş kız. **2.** evlenmemiş Hristiyan bayan.

matrah *a. Ar.* vergilendirmede temel alınan değer.

matrak, -ğı *a. Ar.* **1.** sopa, değnek. **2.** *s. argo* eğlenceli, gülünç. **matrak geçmek** eğlenmek, alay etmek. **matrağa almak** alaya almak.

matuf *s. (ma:tuf) Ar.* yönelmiş, dönmüş.

maun *a. bot.* **1.** daha çok Hindistan'da yetişen büyük bir orman ağacı. **2.** bu ağaçtan yapılan iyi cins kereste. **3.** *s.* bu keresteden yapılmış olan.

maval *a. Ar.* yalan, uydurma söz. **maval okumak** yalan söylemek, oyalamak.

mavera *a. ve s. (ma:vera:)* **1.** öte. **2.** görülenin öteki yanı.

mavi *a. ve. s. (ma:vi)* **1.** yeşille menekşe rengi arasındaki koyuca renk. **2.** *s.* bu renkte olan. **mavi boncuk dağıtmak** herkese yakın görünmeye çalışmak. **Mavi küf.** Özellikle tütünlere büyük zarar veren bir tür mantar hastalığı.

mavileşmek *(nsz)* mavi renge dönüşmek.

mavili *a. ve s.* **1.** üzerinde mavi renk bulunan. **2.** mavi renkte giysiler giymiş olan.

mavimsi *s.* maviye yakın, maviye çalan.

mavimtırak *s.* maviyi andıran.

mavna *a. Ar.* yakın yerlere yük taşıyan, güvertesiz büyük tekne.

mavzer *a. Alm.* orduda kullanılan bir çeşit tüfek.

maya *a. Far. (I)* **1.** mayalanmayı sağlayan madde. **2.** *mec.* yaratılış, özbenlik. **3.** *argo* utanmaz, arsız kimse. **mayası bozuk** onursuz, aşağılık.

maya *(II) a. hlk.* **1.** damızlık dişi hayvan. **2.** dişi deve.

maya *(III) a.* bir çeşit halk türküsü.

mayalamak *(-i)* bir nesnenin içine maya karıştırmak.

mayalandırmak *(-i)* mayalanmasını sağlamak.

mayalanma *a.* **1.** *kim.* organik maddelerin, bazı enzimlerin etkisiyle uğradığı değişiklik. **2.** sıvı ya da hamur kıvamında maddelerin kendiliğinden kabarıp gaz çıkarması olayı.

mayalanmak *(nsz)* mayanın etkisiyle kabarmak.

mayalı *s.* **1.** içine maya karıştırılmış. **2.** mayanın etkisiyle ekşimiş, kabarmış.

mayalık, -ğı *a.* **1.** maya olmaya uygun, maya için ayrılmış. **2.** *a. hlk* damızlık hayvan: *mayalık inek.*

mayasıl *a. tıp* bir deri hastalığı, egzama. **2.** basur.

mayasız *s.* **1.** içinde maya bulunmayan. **2.** *mec.* arsız,aşağılık.

maydanoz *a. Yun. bot.* küçük, yeşil yapraklı, güzel kokulu, yemeklere lezzet ve koku vermesi için çokça kullanılan otsu bir bitki.

mayhoş *s. Fr.* **1.** az ekşi olan şekerli. **2.** *mec.* dostluğu bozulmaya yüz tutmuş: *Araları biraz mayhoş.*

mayın *a. İng.* değişik yerlere yerliştirilerek kullanılan çok etkili ve tehlikeli patlayıcı madde. **Mayın tarlası.** Çok sayıda mayın döşenmiş alan.

mayıncı *a.* mayın döşeyen ya da etkisiz duruma getiren kimse.

mayınlamak *(-i)* mayın dökmek ya da döşemek.

mayınlanmak *(nsz)* mayın dökülmek ya da döşenmek.

mayıs *a. Lât.* yılın beşinci ayı. **2.** *hlk.* yeni sığır gübresi.

mayi, -i *s. ve a. (ma:yi) Ar.* sıvı.

maymun *a. Ar.* **1.** bazı özellikleriyle insana benzeyen bir canlı türü. **2.** *mec.* gülünç, çirkin. **Maymun gibi.** Çirkin, gülünç. **Maymun gözünü açtı.** Olaydan ders alındı. **Maymun iştahlı.** Heves ve istekleri çabuk değişen. **maymuna benzetmek** çirkin ve gülünç biçime sokmak. **maymuna dönmek 1.** çirkin ve gülünç duruma gelmek. **2.** ders alıp uslanmak.

maymuncuk, -ğu *a.* **1.** hemen her kilidi açabilen, çelikten, eğri ve sivri araç. **2.** *zool.* bağlar için zararlı, parlak kara renkte bir böcek.

maymunlaşmak *(nsz)* **1.** maymun gibi davranışlarda bulunmak. **2.** *mec.* taklitçilik yapmak.

mayo *a. (ma'yo) Fr.* genellikle yüzerken gi-yilen özel bir giysi.

mayonez *a. Fr.* yumurta sarısı, limon suyu ve zeytinyağıyla yapılan bir çeşit salça.

maytap, -bı *a. Far.* renk renk parlak ışıklar saçan, bayramlarda ya da belli günlerde, geceleri şenlik için kullanılan hava fişeği. **maytaba almak** *mec.* eğlenmek, alaya almak.

mazarrat, -tı *a. Ar.* zarara uğrama, kayıp.

mazbata *a. Ar.* tutanak.

mazbut, -tu *s. Ar.* **1.** ele geçirilmiş, tutulmuş. **2.** bir yere yazılmış, kaydedilmiş. **3.** düzenli, beğenilen. **4.** korunmalı, bakımlı *(ev)*.

mazeret, -ti *a. (ma:zeret) Ar.* **1.** kendini korumak için ileri sürülen neden, özür. **2.** birini özürlü gösteren olay, durum. **mazeret bulmak** özrün nedenini ortaya koymak. **mazeret göstermek** bir neden ileri sürmek.

mazeretli *s.* mazereti olan.

mazgal *a. Yun.* kale duvarlarında bulunan, iç yanı geniş, dış yanı dar delik.

mazhar *a. (mazha:r) Ar.* **1.** bir şeyin ortaya çıktığı yer ya da kimse. **2.** *s.* erişen, erişmiş, ulaşmış. **mazhar olmak** ermek, ulaşmak.

mazhariyet, -ti *a. (mazha:riyet) Ar.* elde etme, ulaşma. erme.

mazı *(I) a. Far. bot.* yaprakları almaşık, pullar biçiminde, gövdesi düz, bir tür süs bitkisi. **2.** asalakların bitkilerde oluşturduğu ur.

mazı *(II) a. hlk.* arabalarda iki tekerleği birbirine bağlayan ağaçtan dingil.

mazi *a. (ma:zi:) Ar.* geçmiş. **2.** *dilb.* geçmiş zaman. **maziye karışmak** geçmişte kalmak, işlerlikten kalkmak.

mazlum *s. Ar.* kıyıma uğramış, ezilmiş. **2.** *mec.* sessiz, uysal, boynu bükük.

mazlumluk, -ğu *a.* kıyıma uğramışlık, ezilmişlik. **2.** *mec.* uysallık.

mazmun *a. (mazmu:n) Ar.* **1.** anlam, kavram, mana. **2.** *ed.* divan edebiyatında dolaylı anlatım için kullanılan nükteli ve sanatlı söz.

maznun *a. ve s. ((maznu:n) Ar.* sanık.

mazoşist, -ti *a. ve s. Fr. psikol.* cinsel haz duymak için kendisine eziyet edilmesi gereken, eziyet çekerek cinsel zevk alan *(kimse)*.

mazoşizm *a. Fr. psikol.* eziyet ve acıyla cinsel zevk alma eğilimi.

mazot, -tu *a. Rus.* akaryakıt olarak kullanılan bir tür petrol ürünü.

mazur *s. (ma:zur) Ar.* özürlü, mazereti olan.

meal *a. Ar.* **1.** anlam, kavram. **2.** netice, sonuç.

mealen *be. (mea:len) Ar.* anlamınca, özüne göre, anlamına uyarak.

mebde *-i a. Ar.* **1.** başlangıç, ön. **2.** ilke, umde. **3.** kök, kaynak.

meblâğ *a. Ar.* tutar, para toplamı.

mebus *a. (mebu:s) Ar.* milletvekili.

mebusluk, -ğu *a.* milletvekilliği.

mebzûl, -lü *s. (mebzu:l)* çok, bol, fazla.

mecal, -li *a. Ar.* güç, derman, takat, dinçlik. **mecali kalmamak** güçsüzleşmek, dermansızlaşmak.

mecalsiz *s.* güçsüz, kuvvetsiz, dermansız.

mecalsizlik, -ği *a.* güçsüzlük, takatsızlık, dermansızlık.

mecaz *a. (meca:z) Ar.* bir sözün, asıl anlamından başka bir anlamda kullanılması.

mecazî *s. (meca:zi:) Ar.* mecaz niteliğinde, mecazla ilgili.

mecbur *s. (mecbu:r) Ar.* **1.** zorunlu, yükümlü. **2.** bağlı, düşkün, tutkun.

mecbur etmek zorlamak. **mecbur kalmak** bir şeyi yapmak zorunda bulunmak. **mecbur tutmak** yükümlü saymak, zorlamak.

mecburen *be. (mecbu:ren) Ar.* zorunlu olarak, zorla.

mecburî *s. (mecbu:ri:) Ar.* zorunlu, kaçınılmaz.

mecburiyet, -ti *a. (mecbu:riyet) Ar.* yükümlülük, zorunluluk.

meccanen *be. (mecca:nen) Ar. mec.* parasız olarak, karşılıksız, ücretsiz olarak.

meccanî *s. (mecca:ni:) Ar.* parasız, ücretsiz.

mecelle *a. Ar.* **1.** kitap, dergi. **2.** Tanzimattan sonra yürürlükteki yasaların toplandığı kitap.

meclis *a. Ar.* **1.** bir işin konuşulduğu, tartışıldığı, karara bağlandığı yer. **2.** bu konuyu tartışan kimseler topluluğu. **3.** dostlar topluluğu. **4.** özel olarak Türkiye Büyük Millet meclisi. **Meclis araştırması.** Meclisçe belli bir konuda bilgi edinmek amacıyla yapılan inceleme. **meclis kurmak** konuşmak ya da eğlenmek amacıyla toplanmak.

mecmua *a. (mecmu:a) Ar.* dergi.

mecnun *s. (mecnu:n) Ar.* **1.** aşk yüzünden kendini yitirmiş. **2.** çılgın, deli. **mecnun olmak 1.** aşk nedeniyle kendini kaybetmek. **2.** *mec.* delirmek, çıldırmak.

mecra *a. (mecra:) Ar.* **1.** su yolu, su yatağı. **2.** *mec.* bir işin gidişi.

Mecusî *öz. a. ve s. (mecu:si:) Ar.* Zerdüşt dininden olan.

meczup, -bu *s. (meczu:p) Ar.* **1.** Tanrı aşkıyla aklını yitirmiş. **2.** deli, sapık.

meç, -çi *(I) a. Fr.* süngü biçiminde, batırılarak yaralamaya yarayan düz ve ensiz kılıç.

meç, -çi *(II) a. Fr.* saçın tutamlar biçiminde ayrı ayrı boyanmış durumu.

meçhul, -lü *s. (meçhu:l) Ar.* **1.** bilinmeyen, bi-linmedik. **2.** *dilb.* edilgen.

medar *a. (meda:r) Ar.* **1.** dönence. **2.** yardımcı, destek, dayanak. **medar olmak** yardımı dokunmak. **Medarı iftihar.** Övünülen, onur duyulan.

meddah *a. (medda:h) Ar.* **1.** güzel öyküler anlatarak dinleyicileri eğlendiren sanatçı. **2.** *mec.* aşırı öven kimse.

meddücezir, -zri *b. ve a. coğ.* ayın ve güneşin çekim etkisiyle suların yükselip alçalması, gelgit.

medenî *s. (medeni:) Ar.* uygar, çağdaş.

medenîleşmek *(nsz)* uygarlaşmak, çağdaşlaşmak.

medenîlik, -ği *a.* uygarlık, çağdaşlık.

medeniyet, -ti *a. Ar.* uygarlık, çağdaşlık.

medet, -ti *a. Ar.* **1.** yardım, umar. **2.** *ünl.* Yardım et, yetiş! **medet ummak** yardım beklemek.

medrese *a. Ar.* **1.** eskiden ülkemizde, şimdi, İslâm ülkelerinde din ve hukuk öğretimi yapılan yüksek okul. **2.** eskiden fakülte. **medreseye düşmek** içinden çıkılmaz tartışmalara konu olmak.

medreseli *a.* medrese öğrencisi ya da medreseden yetişmiş kimse.

medüz *a. Yun. zool.* denizanası.

medyum *s. Fr.* ruhlarla insanlar arasında iletişim sağladığını ileri süren kimse.

mefahir *ç. a. (mefa:hir) Ar.* övünülecek şeyler.

mefharet, -ti *a. (mefha:ret) Ar.* övünme, övünç.

mefhum *a. (mefhu:m) Ar.* kavram, mana.

mefkûre *a. (mefkû:re) Ar.* ülkü, emel, ideal.

mefkûreci *a.* ülkücü, ülkü sahibi.

mefruş *s. (mefru:ş) Ar.* döşeli, döşenmiş.

mefruşat, -tı *ç. a. (mefru:şa:t) Ar.* döşeme için gerekli şeyler, döşeme, donanım.

mefruşakçı *a.* döşemeci, döşemelik satan kimse.

meftun *s. (meftu:n) Ar.* vurulmuş, tutulmuş, tutkun. **meftun olmak** tutulmak.

meftunluk, -ğu *a.* tutkunluk, tutulmuşluk.

mef'ul, -lü *s. Ar.* **1.** işlenmiş, yapılmış. **2.** bir işin etkisi altında olan **3.** *dilb.* tümleç.

mega *Fr.* büyük, yüksek.

megafon *a. Fr.* sesi yükseltmeye yarayan, ucu koni biçiminde araç.

megaloman *a. ve s. Fr. tıp* büyüklük hastalığına tutulmuş olan.

megalomani *a. Fr. tıp* kendini büyük görme hastalığı.

megaton *a. Fr.* bir milyon ton ağırlığında kütle birimi.

megavat, -tı *a. Fr. fiz.* bir milyon vat değerinde elektrik güç birimi.

meğer *bağ. (me'ğer) Far.* oysa ki, meğerse: *Meğer bizi çok beklemiş.*

meğerki *bağ. Far.* istek ya da emir kipinde olan iki tümceyi bağlar: *O koşarak gelir meğerki siz isteyin.*

meğerse *bağ. Ar.* meğer.

mehabet, -ti *a. (meha:bet) Ar.* **1.** ileri saygı. **2.** ululuk, yücelik, büyüklük.

mehil *a. Ar.* bir işin için tanınan süre. **mehil vermek** süre vermek.

mehtap, -bı *a. Far.* ay ışığı. **mehtaba çıkmak** ay ışığında gezinmek.

mehtaplı *s.* ay ışığı olan: *mehtaplı gece.*

mehter *a. Far.* **1.** Osmanlı'larda mehterhanede görevli kimse. **2.** Osmanlılarda çadırlara bakan köle. **3.** *hlk.* çalgıcı.

mehterbaşı *b. ve a. tar.* mehter takımının çalışmalarından ve yetiştirilmesinden sorumlu görevli.

mehterhane *b. a. (mehterha:ne) Far.* **1.** *tar.* Osmanlı'larda askerî mızıka takımı. **2.** bu takımın bulunduğu yer. **3.** *argo* hapishane.

mekân *a. (mekâ:n) Ar.* **1.** bulunulan yer. **2.** ev, barınılan yer. **3.** *astr.* feza, uzay. **mekân tutmak** bir yere oturmak üzere yerleşmek.

mekanik, -ği *a. Fr.* **1.** kuvvetleri ve bunların işlevlerini konu edinen fizik dalı. **2.** *s.* hareket ya da denge kurallarıyla ilgili olan. **3.** *s.* makine ya da el çalışmasını gerektiren. **4.** *s.* yalnızca hareket ve kuvvetler kurallarına göre etkide bulunan: *suyun mekanik etkisi.* **5.** *be. mec.* düşünmeden.

mekanikçi *a. ve s.* mekanikçiliğe ilişkin ya da mekanikçilikten yana olan *(görüş).*

mekanikçilik, -ği *a. fel.* **1.** tüm fiziksel olayları, uzay ve uzayda yer değiştirmelerle açıklayan görüş, mekanizm. **2.** canlı varlıkları, organik olay-

ları, mekanik yasalara göre açıklayan öğreti, mekanizm.

mekanize *s. Fr.* **1.** makineyle donatılmış. **2.** *ask.* taşıma ve savaş araç ve gereçleriyle donatılmış.

mekanizm *a. Fr.* **1.** sınırlı bir sonuç elde edecek bir yolda düzenlenmiş organların ya da parçaların uyumu. **2.** mekanikçilik.

mekanizma *a. İt.* **1.** bir makinenin uyum içinde çalışan ya da bir iş yapacak etkiyi yaratan parçaları. **2.** *mec.* bir işi yürüten bir kuruluşun tümü.

mekatip, -bi *ç. a. (mekâ:tip) Ar.* okullar, mektepler.

mekik, -ği *a. Far.* **1.** dokuma tezgâhlarında enine olan iplikleri, dikine iplikler arasından geçirmeye yarayan araç. **2.** dikiş makinelerinde masuranın yuvasına girme özelliği olan araç. **3.** oya işlemede kullanılan, iki ucu sivri, arasından iplik geçecek bir yarığı olan küçük araç. **mekik atmak** bir yerde duramayıp gidip gelmek. **mekik dokumak** iki yer arasında durmadan gidip gelmek. **mekik gibi olmak** sürekli gidip gelmek.

mekruh *s. (mekru:h) Ar.* **1.** iğrenç, tiksinti verici. **2.** Müslümanlıkta haram derecesinde olmayan yasak.

Meksikalı *öz. a. ve s.* Meksika halkından olan *(kimse)*.

mektep, -bi *a. Ar.* okul, yazı yazılan yer. **Mektep çocuğu.** Toy, öğrenci. **Mektep görmemiş. 1.** Okula gitmemiş. **2.** *tkz.* kaba, saygısız. **Mektep medrese görmüş olmak.** Öğrenim görmek. **Mektebi asmak.** Okula gitmemek.

mektepli *s. ve a.* **1.** öğrenci, okula giden. **2.** okumuş, okuldan yetişmiş.

mektup, -bu *a. Ar.* uzakta bulunan birine, haberleşmek amacıyla yazılıp genel olarak postayla gönderilen kâğıt. **mektup atmak** mektubu postaya vermek. **mektubu dışından okumak** birisinin yüz çizgilerinden içinden geçenleri anlamak.

mektupçu *a.* **1.** *tar.* Osmanlı'larda bir dairenin yazı işlerini yürüten görevli. **2.** eskiden bir ilin yazı işlerini yöneten kimse.

mektuplaşmak *(nsz -le)* karşılıklı birbirine mektup yazmak.

melaike *a. (melâ:ike) Ar.* melekler.

melâl, -li *a. (melâ:l) Ar.* usanç, can sıkıntısı, iç sıkıntısı.

Melâmî *öz. a. ve s. (melâ:mi:) Ar.* Melamîlik yanlısı.

Melamilik, -ği *öz. a.* her türden gösteriş ve dünya kaygılarından uzak kalmayı öğütleyen bir Sünnî tarikatı.

melânet, -ti *a. (melâ:net) Ar.* büyük kötülük, en iğrenç davranışlar.

melânkoli *a. Fr.* kara sevda, aşırı tutkunluk.

melankolik, -ği *s. Fr.* kara sevdaya tutulmuş, kara sevdalı.

melâs *a. (melâ:s) Fr.* şeker üretilirken kalan üretim artığı şekerli posa.

melek, -ği *a. Ar.* Tanrı ile insan arasında aracılık ettiğine inanılan varlık. **melek gibi olmak** çok temiz ve iyi huylu olmak.

meleke *a. Ar.* **1.** bir işte uygulama sonucu edinilen yakınlık, alışkanlık. **2.** yeti, yetenek.

meleme *a.* **1.** melemek eylemi. **2.** koyun ve keçi sesi. **3.** *s. hlk.* ağır canlı, rahatına düşkün.

melemek *(nsz)* bağırmak *(koyun, keçi)*.

meleşmek *(nsz)* birlikte melemek.

melez *s. Ar.* **1.** değişik türden bitki ya da hayvandan türemiş. **2.** değişik ırktan, ana babadan doğmuş. **3.** *mec.* katışık.

melezlemek *(-i)* iki ayrı türden melez bir tür meydana getirmek.

melezleşmek *(nsz)* **1.** başka bir bitkinin çiçekleriyle döllenmek. **2.** *mec.* yabancılaşmak. **3.** başka cins bir hayvanın tohumundan üremek.

melik, -ki *a. (meli:k) Ar.* hakan, padişah, hükümdar.

melike *a. (meli:ke) Ar.* kadın hükümdar, hükümdar karısı.

melodi *a. Fr.* ezgi, kulağa hoş gelen ses parçası.

melodik, -ği *s. Fr.* ezgili, melodiyle ilgili.

melodram *b. a. Fr. tiy.* **1.** Yunan tiyatrosunda koro başıyla bir oyuncu arasında geçen müzikli diyalog. **2.** acıklı, romantik konuları işleyen ancak mutlu bir sonla biten oyun.

melon *a. Fr.* yuvarlak ve bombeli bir çeşit şapka.

meltem *a.* yazları karadan denize doğru esen mevsim yeli.

mel'un *s. (me'lu:n) Ar.* Tanrı tarafından karganmış, lânetli. **2.** *mec.* kötü, sevilmeyen. **3.** *a.* lânetlenmiş kimse.

melül, -lü *s. (melü:l) Ar.* üzgün, boynu bükük. **Melül melül.** Üzgün üzgün.

memalik, -ki *ç. a. (mema:lik) Ar.* memleketler, ülkeler.

memat, -tı *a. (mema:t) Ar.* ölüm.

memba, -ı *a. (memba:) Ar.* **1.** pınar. kaynak. **2.** *mec.* bir nesnenin çıktığı yer **Memba suları.** Doğal kaynak suları.

meme *a.* **1.** memeli hayvanların ve insanların süt organları. **2.** bazı aygıtların memeye benzer bölümleri. **3.** vücudun herhangi bir yerinde oluşan çıkıntı. **4.** ateşli silâhlarda ya da bazı patlayıcılarda ateşleme noktası. **5.** *den.* gemi çapasında kolların birleştiği çıkıntılı bölüm. **Meme başı.** Memenin ucundaki çıkıntı. **Meme bezi.** Memenin süt salgılayan dokusu. **meme vermek** emzirmek. **memede olmak** henüz memeden beslenmek. **memeden kesmek** artık emzirmemek.

memecik, -ği *a. anat.* deri ve sümük doku üzerinde görülen küçük ve sivri çıkıntı.

memeli *s. ve a.* **1.** memesi olan. **2.** memeye benzer bir parçası olan.

memleket, -ti *a. Ar.* **1.** bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların tümü. **2.** bir kişinin doğup büyüdüğü ülke, yurt. **3.** kişinin doğup büyüdüğü, barındığı yer.

memleketli *s. ve a.* **1.** aynı yerden olan *(kimse)*. **2.** a. memleket halkı.

memlük, -kü *a. Ar.* köle. **2.** Kölemenlerden olan kimse.

memnu, -u *a. (memnu:)Ar.* yasaklanmış, yasak. **Memnu mıntıka.** Girilmesi yasak bölge.

memnun *s. (memnu:n) Ar.* kıvançlı, mutlu, övünçlü. **memnun etmek** bir kimseyi sevindirmek, kıvandırmak. **memnun olmak** sevinmek, kıvanmak.

memnuniyet, -ti *a. (memnu:niyet) Ar.* sevinç, sevinme, kıvanma.

memnuniyetle *be.* kıvançla, övünç duyarak.

memnuniyetsiz *s.* memnun olmayan, kıvanmayan, hoşnut olmayan.

memnunluk, -ğu *a.* kıvanma, kıvanç.

memur *a. (me:mu:r) Ar.* **1.** devlet işlerinde aylıkla çalışan görevli. **2.** *s.* görevlendirilmiş olan, yükümlü. **memur etmek** görevlendirmek.

memure *a. (me:mure) Ar.* kadın memur.

memurin *ç. a. (memuri:n) Ar.* memurlar.

memuriyet, -ti *a. (me:mu:riyet) Ar.* **1.** memurluk. **2.** alınan görev, iş, vazife.

memurluk, -ğu *a. Ar.* memurun işi, bir işte görevlilik.

men, -n'i *a.* yasaklama, durdurma.

menafi, -i *a. (mena:fi) Ar.* faydalar, yararlar, çıkarlar. **Menafii umumiye.** Kamu yararları, genel faydalar.

menajer *a. Fr.* **1.** yönetici. **2.** bir sanatçının işlerini yöneten kimse. **3.** *sp.* bir spor dalının ya da takımının teknik yöneticisi.

menajerlik, -ği *a.* menecerin görevi.

menakıp, -bı *ç. ve a. (mena:kıp) Ar.* söyletiler, anlatılanlar.

mendebur *s. Far.* pis, iğrenç, düşük, aşağılık.

menderes *a. Yun. coğ.* bir akarsuyun özellikle ovalarda çizdiği kıvrımlar.

mendil *a. Ar.* **1.** cepte taşınacak küçüklükte, el, yüz silmeye yarayan dört köşe, ince dokuma. **2.** içine bazı nesneler konulan dokuma, bohça, çevre. **Mendil kadar.** Çok küçük. **mendil sallamak** mendil sallayarak birini selâmlamak ya da uğurlamak.

mendirek, -ği *a. Yun.* dalgakıranla yapılan liman.

menedilmek *(nsz)* önüne geçilmek, yasaklanmak.

menekşe *a. Far. bot.* yıllık otsu bir bitki ve bu bitkinin güzel kokulu, genellikle mor renkte olan çiçeği.

menemen *a.* yumurta, domates, biber gibi şeylerden, yağla yapılan bir çeşit yemek.

menenjit, -ti *a. Fr. tıp* ağır baş ağrısı, ateş, kusma, sayıklama, ense kasılması gibi belirtileri olan beyin zarı hastalığı.

menetmek *(-i)* yasaklamak, önlemek, yasat etmek.

meneviş *a. Far.* **1.** bir yüzeyde görülen parlaklık. **2.** *bot.* terementi bitkisinin tohumu.

menevişlenmek *(nsz)* dalgalar biçiminde parlak çizgiler görünmek.

menevişli *s.* üzerinde renk dalgalanmaları bulunan.

menfa *a. (menfa:) Ar.* sürgün yeri.

menfaat, -ti *a. Ar.* çıkar, yarar, fayda. **menfaatine olmak** yararına olmak.

menfaatçi *s. ve a.* çıkarcı, çıkarını çok düşünen.

menfaatperest, -ti *b. s. Ar. Far.* çıkarına düşkün.

menfaatperestlik, -ği *b. a.* çıkarcılık.

menfaatperver *b. s. Ar. Far.* çıkarına düşkün, çok çıkarcı.

menfez *a. Ar.* girecek ya da çıkacak yer, delik.

menfi *s. (menfi:) Ar.* **1.** olumsuz. **2.** *mec.* hemen her konunun olumsuz yanlarını alan kimse. **3.** sürgün edilmiş.

4. *mat.* negatif, eksi.

menfur *s. (menfu:r) Ar.* iğrenç, tiksindirici, aşağılık, pis.

mengene *a. Yun.* **1.** onarım ve yapım işlerinde, bir nesneyi sıkıştırmak için kullanılan araç. **2.** meyve gibi şeyleri sıkmak için kullanılan araç, pres. **mengene gibi olmak** çok sıkarak tutmak.

meni *a. (meni:) Ar.* sperm, belsuyu, atmık.

menkıbe *a. (menkı:be) Ar.* tarihte tanınmış kişiler hakkında anlatılan öyküler, söylentiler.

menkul, -lü *s. (menku:l) Ar.* **1.** taşınmış olan. **2.** söylenmiş, söylenegelmiş. **3.** *a. ve s. huk.* taşınır, taşınabilir.

menopoz *a. Fr.* kadınlarda döllenme ve çocuk doğurma yeteneğinin bitmesi, yaş dönümü. **menopoza girmek** kadınlarda aybaşı olayı sona ermek.

mensubiyet, -ti *a. (mensu:biyet) Ar.* bir yerle ilişkili olma durumu, ilgililik.

mensucat, -tı *ç. a. (mensu:ca:t) Ar.* dokuma, tekstil, dokuma işleri.

mensup, -bu *a. ve s. (mensu:p) Ar.* bir yer ya da kimseyle ilişkisi olan, ilişkili. **mensup olmak** bir şey ya da kimseyle bağlantısı bulunmak.

mensur *s. (mensu:r) Ar.* düz yazı, nesir.

menşe, -i *a. (menşe:) Ar.* bir şeyin çıktığı yer, köken, kaynak.

Menşevik, -ği *öz. a.* Rus. Menşeviklik yanlısı olan kimse.

Menşeviklik, -ği *öz. a.* Rus sosyal demokrat akımı içinde Bolşeviklik'e karşıt olarak gelişen akım.

menteşe *a. Far.* kapı, pencere, kapak gibi nesneleri açılır kapanır biçimde tutturmaya yarayan, bir mil üzerinde oynar iki metal parçadan oluşan araç.

mentol, -lü *a. Fr.* nane esansından çıkarılan, renksiz, keskin kokulu bir tür alkol.

mentollü *s.* içinde mentol bulunan: *mentollü mendil.*

menüsküs *a. Lât. anat.* bazı eklemlerde kemikler arasında bulunan kıkırdak bölüm.

menzil *a. Ar.* **1.** dinlenmek için ara verilen yer, konak. **2.** iki konak arasındaki uzaklık, erim. **3.** bir günlük yaya yolu. **4.** kervanların geceledikleri ya da tatarların at değiştirdikleri yer.

menzilci *a. tar.* uzak yerlere atlarla giden posta tatarı. **menzilci beygiri gibi koşmak** aralıksız çalışmak, didinmek.

mera *a. (mera:) Ar.* otlak, çayırlık.

merak, -kı *a. Ar.* **1.** bir şeyi bilmek, anlamak için duyulan istek. **2.** bir şeyi edinmek, yapmak, uğraşmak arzusu. **3.** heves, düşkünlük. **4.** kaygı, tasa. **merak etmek** kaygılanmak, tasalanmak. **merakı olmak** ilgi duymak, öğrenmek isteği duymak. **merak sarmak** bir şeye karşı aşırı eğilim duymak. **meraka düşmek** kaygıya kapılmak. **merakına dokunmak** ilgisini çekmek. **merakta bırakmak** kaygılandırmak. **merakta kalmak** tasa içinde kalmak. **meraktan çatlamak** **1.** çok kaygılanmak. **2.** bir şeyi öğrenmek için aşırı isteğe kapılmak.

meraklanmak *(-e)* kaygılanmak, tasalanmak, ilgi duymak.

meraklı *s.* **1.** anlamak, bilmek isteği duyan. **2.** bir şeye ya da bir işe düşkün olan. **3.** *hlk.* kaygılı. **4.** her konuda bilgisi

olmasını isteyen, üstüne düşen kimse.

meral, -li *a.* dişi geyik, maral.

meram *a. (mera:m) Ar.* amaç, istek, emel, gaye. **meramını anlatmak** isteğini söylemek. **meram etmek** yapmak istemek.

merasim *a. (mera:sim) Ar.* **1.** tören. **2.** *mec.* yöntem, yordam, usûl.

mercan *a. Ar. zool.* **1.** bir deniz hayvanı ve onun salgıladığı maddelerden oluşan çoğunlukla, kırmızı renkte, ince dal biçiminde madde. **2.** bu hayvanın iskeletinden elde edilen ve süs eşyası yapımında kullanılan madde. **3.** *s.* mercandan yapılmış olan. **4.** Akdeniz ve Karadeniz'de de avlanan açık kırmızı renkte, eti lezzetli bir balık.

mercan adası *b. a.* su yüzüne kadar çıkmış mercan kayalarından oluşmuş ada, atol.

mercanköşk *b. a. Ar. Far. bot.* küçük yapraklı, güzel kokulu bir saksı bitkisi.

mercek, -ği *a. fiz.* içinden geçen ışınları düzenli olarak birbirine yaklaştıran ya da birbirinden uzaklaştıran; cam ya da ışığı kırıcı bir başka nesneden yapılmış saydam cisim, lens.

mercekli *s.* merceği bulunan.

merci, -i *a. (merci:) Ar.* başvurulacak yer, makam.

mercimek, -ği *a. Far.* **1.** *bot.* baklagillerden, beyaz çiçekli, yıllık bir bitki. **2.** bu bitkinin, ufak, besin değeri yüksek, yuvarlak yassı biçimde tohumu. **Mercimek kadar.** Çok ufak. **mercimeği fırına vermek** *tkz.* erkek ve kadın gizlice aşk ilişkisi kurmak.

merdane *a. (merda:ne) Ar.* **1.** türlü işlerde kullanılan silindir biçiminde araç. **2.** oklava. **3.** *be.* mertçe, yiğitçe.

merdanelemek *(-i)* bir nesnenin üzerinden merdane geçirmek.

merdiven *a. Far.* bir yere çıkmaya ya da bir yerden inmeye yarayan basamaklı yol ya da basamaklı nesne. **merdiven dayamak** belli bir yaşa basmak ya da yaklaşmak. **Merdiven kovası.** *mim.* Dönerek çıkılan merdivenlerde ortada bulunan boşluk.

meret, -ti *s. Ar. kaba* **1.** sıkıntı verici. **2.** uğursuz.

merhaba *ünl. (me'rhaba:) Ar. Günaydın, hoşgeldiniz, tanıdım, sevindim.* anlamlarında selâmlama ya da esenleme sözü. **merhabası olmak** tanışıklığı, yakınlığı bulunmak. **merhabayı kesmek** ilgiyi, ilişkiyi kesmek, görüşmemek.

merhabalaşmak *(nsz, -le)* birinemerhaba sözünü söylemek, selâmlaşmak, esenleşmek.

merhale *a. Ar.* **1.** basamak, aşama, evre. **2.** konak, menzil, varılması öngörülen nokta.

merhamet, -ti *a. Ar.* birinin düştüğü kötü duruma duyulan üzüntü, acıma. **merhamet etmek** acımak. **merhamete gelmek** acıma duymaya başlamak, kızgınlığı geçmek.

merhametli *s.* acıyan, acıması olan.

merhametsiz *s.* katı yürekli, acımayan, acımasız.

merhem *a. Ar.* deriye sürülerek kullanılan, yumuşak, koyu kıvamda, deriye iyi gelen, yağlı ya da yağsız madde, melhem. **2.** *mec.* bir derde çare, umar. **mer-**

hem olmak bir derde çare olmak.

merhemlemek *(-i)* deriye merhem sürmek.

merhemlenmek *(nsz)* merhem sürünmek, kendine merhem sürmek.

merhum *s. (merhu:m) Ar.* **1.** ölmüş, rahmetli. **2.** *a.* ölmüş müslüman erkek. **merhum olmak** ölmek.

merhume *s. (merhu:me) Ar.* ölmüş Müslüman kadın.

mer'i *s. (me'ri:) Ar.* geçerli olan, yürürlükte bulunan.

meridyen *a. Fr. astr.* ekvatoru dik olarak kestiği ve kutup noktalarından geçerek yerküreyi çevrelediği varsayılan daire yayları. **Meridyen dairesi.** *astr.* Meridyen düzleminin, gök küresiyle ara kesiti.

Merih *öz. a. Ar. astr.* Mars.

merinos *a. zool.* **1.** uzun, beyaz, çok ince, bol yünlü yapağısıyla ünlü, dokumacılıkta, yünü üstün tutulan bir cins koyun. **2.** bu koyundan üretilen yün. **3.** *s.* bu yünden yapılmış.

meriyet, -ti *a. Ar.* yürürlük, geçerlik.

merkantilist, -ti *a. Fr.* merkantilizm yanlısı kimse.

merkantilizm *a. Fr. fel.* değerli metallerin, devletlerin temel zenginliklerini oluşturduğunu ileri süren ekonomi öğretisi.

merkep, -bi *a. Ar. zool.* eşek.

merkez *a. Ar.* **1.** *mat.* bir eğride ya da bir eğri yüzeydeki tüm noktalara eşit uzaklıkta bulunan nokta. **2.** bir şeyin orta yeri **3.** bir devletin ya da bir kuruluşun yönetim yeri. **4.** bir işin öğretildiği ya da araştırmanın yapıldığı yer: *halk eğitim merkezi.* **5.** bir işin, bir sanatın yoğun bir biçimde yapıldığı yer: *sağlık merkezi.* **6.** bir sorunun ana noktası. **7.** *mec.* karakol. **Merkez açı.** Köşesi çemberin merkezinde olan açı. **merkeze alınmak** özellikle valilerde, ilden alınıp bakanlıkta geri görevde çalıştırmak.

merkezî *s. (merkezî:) Ar.* merkezi oluşturan, merkezde bulunan.

merkezîleşmek *(nsz)* merkez durumuna gelmek.

merkezîleştirmek *(-i)* etkinliği ve işi bir merkezde toplamak.

merkeziyet, -ti *a. Ar.* merkezçilik.

merkeziyetçi *s. ve a.* merkezçilik yanlısı olan, merkeziyetçiliğe uygun, merkezci.

merkeziyetçilik, -ği *a.* **1.** tüm işlerin bir merkezden yönetilmesini savunan yönetim görüşü, merkezcilik. **2.** bu görüşü uygulayan yönetim biçimi.

merkezkaç *b. s. fiz.* merkezden uzaklaşan. **Merkezkaç kuvvet.** Merkez çevresinde ilerleyen bir varlığı o merkezden uzaklaştıran güç.

merkezlenmek *(nsz)* **1.** bir merkezde toplanmak. **2.** merkezci bir yönetime bağlanmak.

Merkür *öz. a. Fr. astr.* güneş sisteminin Güneş'e en yakın gezegeni, Utarit.

mermer *a. Ar.* yapısının çoğunluğu kalsiyum karbonattan oluşan, ak, değişik renklisi ve damarlısı da bulunan bir tür kireç taşı. **2.** *s.* bu taştan yapılmış olan. **Mermer gibi.** Beyaz, parlak.

mermerci *a.* mermer işleyen, taş işleriyle uğraşan kimse.

mermercilik, -ği *a.* **1.** sert yapılı taşları işleme sanatı. **2.** mermer işleme sanatı.

mermerşahî *b. a. (mermerşa:hi:) Ar. Far.* tülbentle patiska arasında ince yapıda bir çeşit pamuklu kumaş.

mermi *a. Ar.* ateşli silâhlarla atılan, delici, patlayıcı madde, kurşun.

merserize *a. Fr.* **1.** parlaklık verilmiş pamuk ipliği. **2.** *s.* bu iplikten dokunmuş kumaş.

mersi *ünl. Fr. Teşekkür ederim.* anlamında bir söz.

mersin *a. Yun. bot.* güney ve batı Anadolu dağlarında yetişen, yapraklarını dökmeyen, ak çiçekli bir ağaç.

mersiye *a. Ar.* ağıt.

mert, -di *s. Far.* **1.** yiğit. **2.** güvenilir, söz eri.

mertçe *be.* erkekçe, mertçe.

mertebe *a. Ar.* **1.** derece, aşama, rütbe. **2.** safha, evre, dönem.

mertek, -ği *a. Erm.* yapılarda kullanılan, kalınca ağaç.

mertlik, -ği *a.* erkeklik, yiğitlik.

mesabe *a. (mesa:be) Ar.* derece, rütbe, değer, aşama.

mesafe *a. (mesa:fe) Ar.* **1.** uzaklık, aralık, ara. **2.** *mec.* ilişkilerde ölçülülük.

mesaha *a. (mesa:ha) Ar.* **1.** alanı ölçme. **2.** alan ölçümü.

mesai *ç. a. (mesa:i:) Ar.* emek verme, çalışma, çaba. **Mesai saati.** İş zamanı. **mesai yapmak** yasal günlük iş süresi dışında fazladan çalışmak.

mesaj *a. Fr.* **1.** bir yetkilinin ilgililere gönderdiği bildiri. **2.** *mec.* bildirme yazısı, ileti. **3.** *mec.* yazı ya da sözle anlatılması amaçlanan düşünce. **mesaj bırakmak** bilgi bırakmak, not vermek.

mesane *a. (mesa:ne) Ar. anat.* sidik torbası.

mescit, -di *a. Ar.* **1.** cami. **2.** minaresiz küçük cami.

mesel *a. Ar.* **1.** ders alınacak derecede anlamlı söz. **2.** atasözü, öğüt verici öykü ya da masal. **meşel olmak** atasözü durumuna gelmek.

meselâ *bağ. (mes'elâ:)* örneğin, söz gelişi, söz gelimi: *Hayvanlardan, meselâ kedi.*

mesele *a. Ar.* **1.** çözümü gerekli durum, sorun. **2.** *mat.* problem.**3.** iş güç. **mesele çıkarmak** içinden güç çıkılır bir durum yaratmak. **mesele olmamak** çözülemeyecek bir güçlük bulunmamak.

meserret *a. Ar.* sevinç, neşe, coşku.

meshetmek *(-e)* abdest alırken ıslanmış eli başa ve meste sürmek.

Mesih *öz. a. Ar.* İsa Peygamber.

mesire *a. (mesi:re) Ar.* gezilecek nitelikte yer, gezinti yeri.

mesken *a. Ar.* oturulan yer, konut, ev.

meskûn *s. (meskû:n) Ar.* **1.** insan oturan yer, şenlik yer. **2.** yurt edinilmiş.

meslek, -ği *a. Ar.* **1.** bir kimsenin geçimini sağlamak için sürekli iş edindiği uğraş. **2.** uğraş. **3.** bir görüşü savunan çığır, okul, ekol. **Meslek içi eğitimi.** Meslek içindeki kimselerin bilgi ve becerelerini artırmak için yapılan geliştirici çalışmalar. **meslek seçmek** sürekli çalışmak amacıyla bir işi seçip çalışmak.

meslekî *a. (meslekî:) Ar.* meslekle ilgili olan.

meslektaş *a. Ar.* aynı meslekten olan, aynı işi yapan.

mesnet, -di *a. Ar.* **1.** dayanak. **2.** makam, mevki.

mesnetsiz *s.* bir dayanağı bulunmayan, dayanıksız.

mesnevî *a. (mesnevî:) Ar.* **1.** *ed.* her beyti kendi arasında uyaklı, divan edebiyatı hazım biçimi. **2.** bu biçimde yazılmış yapıtların genel adı.

mest, -ti *(I) s. Far.* sarhoş, esrik, kendinden geçik. **mest etmek** kendinden geçirmek, esritmek. **mest olmak** sarhoş olmak, kendinden geçmek.

mest, -ti *(II) a. Ar.* üzerine ayakkabı gi-yilebilen, hafif, yumuşak bir ayak giyeceği.

mestane *be. (mesta:ne) Far.* kendinden geçmişçesine, esrikçe.

mestçi *a.* mest yapan ya da satan kimse.

mesul, -lü *s. (mes'u:l) Ar.* sorumlu. **mesul olmak** sorumlu bulunmak. **mesul tutmak** sorumluluk yüklemek.

mesuliyet *a. (mes'u:liyet) Ar.* sorumluluk. **mes'uliyet almak** sorumluluk yüklenmek.

mesuliyetli *s.* sorumlu. **2.** sorumluluk yükleyen.

mesuliyetsiz *s.* sorumsuz. **2.** sorumluluk yüklünmeyen.

mesut, -du *s. (mes'u:t) Ar.* mutlu, ongun, neşeli. **mesut etmek** mutlu olmasını sağlamak. **mesut olmak** mutlu yaşamak, ongun olmak.

meşakkat, -ti *a. Ar.* sıkıntı, zorluk, güçlük. **meşakkat çekmek** sıkıntı çekmek. **meşakkate katlanmak** sıkıntıya dayanmak.

meşakkatli *s.* sıkıntılı, zor, güç.

meş'ale *a. Ar.* ucunda alev çıkararak yanan bir madde bulunan değnek. **meşale olmak** *mec.* önderlik yapmak, yol göstermek.

meşe *a. Far. bot.* **1.** kerestesi dayanıklı, iri bir orman ağacı. **2.** *s.* bu ağacın kerestesinden yapılmış olan. **meşe odunu gibi olmak** anlayışsız, görgüsüz ve kaba olmak.

meşelik, -ği *a.* üzerinde çok sayıda meşe ağacı bulunan alan.

meşgale *a. (meşga:le) Ar.* iş güç, uğraş, uğraşılan şey.

meşgul, -lü *s. (meşgu:l) Ar.* **1.** elinde bir iş olan, bir işle uğraşan. **2.** kullanılır durumda olan, dolu: *Ütü meşgul.* **meşgul etmek 1.** zamanını almak. **2.** uğraştırmak. **meşgul olmak** zamanını ayırmak, uğraşmak.

meşguliyet *a. (meşgu:liyet) Ar.* **1.** çalışma, uğraşma, oyalanma. **2.** iş, uğraş, çaba.

meşhet, -di *a. Ar.* şehit düşülen ya da şehit gömülen yer.

meşhur *s. (meşhu:r) Ar.* **1.** tanınmış, ünlü, angın. **2.** *a.* tanınmış, ünlü kimse. **meşhur etmek** tanıtmak, ünlendirmek. **meşhur olmak** tanınmak, ünlenmek

meşin *a. Far.* işlenmiş, sepilenmiş koyun ya da keçi derisi. **2.** *s.* bu deriden yapılmış olan: *meşin çanta.* **meşin gibi olmak** sertleşmek, kararmak. **Meşin suratlı.** Utanmaz,arsız, onursuz. **Meşin yuvarlak.** Futbol topu.

meşrep, -bi *a. Ar.* **1.** huy, yaratılış özelliği, mizaç. **2.** davranış biçimi.

meşru *s. (meşru:) Ar.* yasa, töre, din ve vicdanca uygun bulunan, salık ver-

ilen. **meşru korunma yapmak** kendisine ağır saldırı karşısında aynı ölçülerde karşılık vermek, kendini korumak. **meşru saymak** geçerli bulmak, uygun görmek.

meşrubat, -tı *ç. a. (meşru:ba:t) Ar.* içecekler.

meşrulaşmak *(nsz)* meşru duruma gelmek.

meşrulaştırmak *(-i)* geçerli, uygun bir duruma getirmek.

meşrut, -tu *s. (meşru:t) Ar.* şartlı, koşula bağlı.

meşruten *be. (meşru:ten) Ar.* koşula bağlı olarak. **Meşruten tahliye.** *huk.* Bir hükümlünün belli bir sürede aynı suçu bir daha işlememek koşuluyla salıverilmesi.

meşrutî *s. (meşru:ti:) Ar.* meşrutiyetle ilgili olan.

meşrutiyet *a. (meşru:tiyet) Ar.* **1.** bir hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan bir hükümet biçimi. **2.** *tar.* Osmanlılarda birinci ve ikinci meşrutiyet adıyla geçen dönem.

meş'um *s. (meş':um) Ar.* kötü, uğursuz.

meşveret, -ti *a. Ar.* bir konuda görüş sorma, danışma. **meşveret etmek** danışmak.

met, -ddi *(l) a. Ar. coğ.* gelgit olayında denizin yükselmesi.

meta, -ı *a. (meta:) Ar.* **1.** ticaret malı, mal. varlık, sermaye.

metabolizma *a. Fr. biy.* canlılarda, sürekli olarak organizmada görülen biyolojik ve kimyasal değişmelerin tümü.

metafizik, -ği *a. ve s. Fr.* doğa ötesi, fizik ötesi.

metal, -li *a. Fr.* **1.** parlak bir yapısı bulunan, elektrik ve ısıyı ileten, oksijenle birleşme niteliği olan element. **2.** maden.

metalik, -ği *s. Fr.* **1.** madensel, metalle ilgili. **2.** madenden yapılmış.

metalsi *a. kim.* metallerin fiziksel özelliklerini, diğer elementlerinse kimyasal özelliklerini taşıyan element, ametal.

metalürji *a. Fr. kim.* metal bilimi.

metalürjik, -ği *s. Fr. kim.* metal bilimle ilgili.

metamorfik, -ği *s. Fr. jeol.* başkalaşıma uğramış.

metamorfizm *a. Fr. jeol.* başkalaşım.

metan *a. Fr. kim.* çürümekte olan karbonlu maddelerden çıkan, sarı renkte bir alevle yanan, renksiz bir gaz, bataklık gazı.

metanet, -ti *a. (meta:net) Ar.* dayanıklılık, dayanma, sağlamlık. **metanet göstermek** ağır bir duruma dayanmak, katlanmak.

metanetli *s.* metin, dayanıklı.

metanetsizlik, -ği *a.* dayanıksızlık, çekingenlik, korkaklık.

metazori *be. Yun.* zorla, gönlüne bırakmadan, güç kullanılarak.

metelik, -ği *a. Fr.* **1.** eskiden kullanılan on para değerinde para. **2.** *mec.* çok az para. **metelik etmemek** pek değersiz olmak. **metelik vermemek** umursamamak, ilgilenmemek, aldırmamak. **meteliğe kurşun atmak** tam anlamıyla parasız kalmak.

meteor *a. Fr.* **1.** hava kürede görülen, sıcaklık değişmesi, yel, yağmur, kar,

dolu gibi olayların tümü. **2.** *astr.* uzaydan gelen bir cismin yer çekimi etkisiyle atmosfere girdiği sırada oluşan ışıklanma.

meteorit, -ti *a. Fr.* gök taşı.

meteorolog, -ğu *a. Fr.* meteoroloji uzmanı.

meteoroloji *a. Fr.* atmosfer olaylarını inceleyen bilim, hava bilimi.

meteorolojik, -ği *s. Fr.* meteorolojiyle ilgili olan.

meteor taşı *b. a.* gök taşı.

meth, -thi *a. Ar.* övme, övgü.

methetmek *(-i)* bir kimsenin iyi ve üstün yanlarını söylemek, övmek.

methiye *a. Ar.* **1.** övgü. **2.** *ed.* bir şeyi ya da bir kimseyi övmek amacıyla yazılmış şiir.

metin, -tni *(I) a. Ar.* bir amacı, bir olayı, bir konuyu tam olarak anlatan yazı parçası. **2.** basılı ya da elle yazılmış yazı.

metin *(II) s. Ar.* dayanıklı, sağlam, metanetli, güçlü.

metodik, -ği *s. Fr.* **1.** yöntemli. **2.** düzenli, düzgün, derli toplu.

metot, -du *a. Fr.* yöntem, bir işte uygulanan yol, usul.

metraj *a. Fr.* **1.** metre cinsinden uzunluk. **2.** metreyle ölçme.

metre *a. Fr.* **1.** ekvatorun kırk milyonda biri uzunluğunda bir uzunluk ölçüsü birimi. **2.** uzunluk ölçmeye yarayan, bu uzunlukta araç. **3.** *s.* sözü edilen metre uzunluğunda olan: *beş metre.* **Metre kare.** *mat.* Kenarları birer metre olan bir karenin alanı. **Metre küp.** *mat.* Kenarları birer metre uzunlukta olan küpün oylum ölçüsü birimi: *üç metre küp su.* **Metre sistemi.** Dünyada ortak olarak kullanılan, metreye dayanan ölçü sistemi.

metres *a. Fr.* bir erkekle evlilik dışı yaşayan kadın, kapatma. **metres tutmak** bir metresle birlikte yaşamak.

metrik, -ği *s. Fr.* metre ve metre türünden ölçüleri asıl olan ölçülerle ilgili. **Metrik sistem.** Metre sistemi.

metris *a. Ar.* çarpışma sırasında korunmak için yapılan siper.

metro *a. Fr.* **1.** kentlerde semtler arasında işleyen demir yolu hattı. **2.** bu hatta çalışan taşıt.

metronom *a. Fr.* bir müzik parçasının çalınacağı hızı gösteren araç.

metropol *a. Fr.* bir ülkenin ya da bölgenin en önemli kenti, ana kent.

mevcudat, -tı *ç. a. Ar.* varlıklar, yaratıklar.

mevcudiyet, -ti *a. (mevcu:diyet) Ar.* bulunma, bulunuş, varlık, var olma.

mevcut, -du *s. (mevcu:t) Ar.* **1.** bulunan, var olan. **2.** bir topluluğu oluşturan bireylerin tümü.

mevduat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** bankaya yatırılan para. **2.** yatırım *(eski).*

mevhum *s. (mevhu:m) Ar.* var sayılan, varmış gibi düşünülen.

mevki, -i *a. (mevki:) Ar.* **1.** yer, mahal. **2.** makam. **3.** taşıt araçlarında ya da genel yerlerde oturulacak yerin sınıfı: *birinci mevki.* **4.** durum: *Adamı kötü mevkide bıraktın.* **mevki almak** bir gödevde iyi bir yere gelmek. **mevkiinde olmak** durumunda olmak.

mevkuf *s. (mevku:f) Ar.* tutuklanmış, tutuklu.

mevkufen *be. (mevku:fen) Ar.* tutuklu olarak.

Mevlâ *a. (Mevlâ:) Ar.* **1.** sahip, efendi. **2.** Tanrı, yaratan. **mevlâsını bulmak** dileğine kavuşmak.

Mevlevî *öz. a. (Mevlevî:) Ar.* Mevlevîlik tarikatına bağlı olan kimse.

Mevlevîlik, -ği *öz. a.* Mevlâna Celâlettin Rumi'nin görüşlerine dayanan tarikat.

mevlevîhane *b. a. (Mevlevî:ha:ne) Ar. Far.* Mevlevî tekkesi.

mevlit, -di *a. Ar.* **1.** doğum, doğma. **2.** Hazreti Muhammet'in hayatını konu alan kitap. **3.** bu kitabın okunduğu tören.

mevlithan *a. Ar.* Mevlit'i güzel okuyan kimse.

mevsim *a. Ar.* **1.** yılın dört bölümünden her biri. **2.** bir işin uygun zamanı: *ekim mevsimi.* **3.** bir atmosfer olayının en belirginleştiği dönem: *yağmur mevsimi.* **4.** bir işin en etkin olduğu dönem: *turizm mevsimi.* **5.** *mec.* yaşam bölümü: *Gençlik ömrün bahar mevsimidir.*

mevsimlik, -ği *s.* **1.** ilkbahar ve sonbaharda giyilen. **2.** *be.* bir mevsim süresince: *Evi mevsimlik tutmuş.*

mevsimsiz *s.* **1.** günü gelmeden yapılan. **2.** günü iyi seçilmemiş.

mevt, -ti *a. Ar.* ölüm.

mevta *ç. a. (mevta:) Ar.* ölüler, ölmüşler.

mevzi, -i *a. (mevzi:) Ar.* **1.** yer, bölüm. **2.** *ask.* savaşta bir asker birliğinin tuttuğu yer.

mevzîî *s. (mevzîî:) Ar.* **1.** bir yerle ilgili olan, yerel, sınırlı, **2.** *tıp* lokal,

mevzilenmek *(nsz) ask.* **1.** konaklamak. **2.** bir yeri tutmak.

mevzu, -u *a. (mevzu:) Ar.* konu. **mevzua girmek** asıl amacı açıklamaya başlamak.

mevzuat, -tı *ç. a. (mevzu:a:t) Ar.* **1.** bir ülkede geçerli yasa, tüzük, yönetmelik gibi şeylerin tümü. **2.** eskiden sandık, çuval, teneke gibi içerisine ticaret malı konulan nesneler.

mevzuubahis, -hsi *b. a.* sözü edilen, sözü geçen, konuşulan. **mevzuubahis etmek** hakkında konuşmak, sözünü etmek.

mevzun *s. (mevzu:n) Ar.* **1.** biçimli, düzgün. **2.** *ed.* ölçüsü olan, vezinli, uyaklı.

mey *(I) a. Far.* şarap.

mey *(II) a.* Doğu Anadolu'da kullanılan bir çeşit küçük zurna.

meyan *a. Far.* orta, ara. **Bu meyanda.** Bu arada.

meyan kökü *b. a. bot.* tüysü yapraklı, mavimsi mor çiçekli, tatlı olan toprak altı bölümleri hekimlikte ve içecek yapımında kullanılan, çok yıllık bir ağaççık.

meydan *a. Ar.* **1.** alan, saha. **2.** yarışma ya da karşılaşma yeri. **3.** bulunulan yer, ortalık. **4.** fırsat, olanak, zaman: *Konuşmasına meydan bırakmadı.* **5.** tören yapılan yer. **meydan açmak** neden olmak. **meydan bulamamak** olanak bulamamak. **meydan dayağı atmak** cezalıları meydanda toplu olarak dövmek. **meydan dayağı çekmek** herkesin içinde çok ağır dayak atmak. **meydan kalmamak** fırsat bırakmamak. **meydan okumak** açıkça kavgaya çağırmak. **Meydan savaşı.** Kesin sonuç almak amacıyla tüm güçlerle yapılan vuruşma. **meydan vermemek** zamanında önlemek. **meydana atılmak** bir şeyi yapmak için ortaya çıkmak. **meydana atmak** ortaya çıkarmak. **meydana çıkarmak** **1.** belli etmek. **2.** bulmak.

meydana çıkmak belli olmak görünmek. **meydana dökmek** tümünü açıklamak. **meydana düşmek** bir işi yapmak için kendini öne sürmek. **meydana getirmek** oluşturmak. **meydana koymak** göstermek. **meydana vurmak** ortaya çıkarmak. **meydanda** açıkta. **meydanda bırakmak** açıkta bırakmak. **meydanı bırakmak** yarışmadan, vuruşmadan çe-kilmek. **meydanı boş bulmak** kendini önleyecek kimse görmeyerek aşırı davranışlarda bulunmak.

meydancı *a.* **1.** bahçe gibi yerleri temizleyen işçi. **2.** ceza evi koğuşlarında ayak işlerine bakan kimse, aracı.

meydanlık, -ğı *a.* açıklık, geniş alan.

meydan sazı *b. a. müz.* on iki teli bulunan, yüksek sesi nedeniyle açık yerlerde çalınmaya uygun, halk ozanlarının kullandıkları, tambura biçimindeki sazların en büyüğü, divan sazı.

meyhane *a. (meyha:ne) Far.* içki içilen, içki satılan yer.

meyhaneci *a.* meyhane işleten kimse.

meyil, -yli *a. Ar.* **1.** akıntı, eğiklik, eğim. **2.** *mec.* gönül verme, sevme. tutulma. **3.** özlem. **meyil vermek 1.** eğim sağlamak. **2.** *mec.* tutulmak, sevmek.

meyilli *s.* **1.** bir yöne eğilmiş olan, eğik, **2.** *mec.* gönlü olan, yönelmiş.

meyletmek *(-e)* eğilmek, yatkınlaşmak.

meymenet, -ti *a. Ar.* uğur, hayır, bereket, iyilik.

meymenetli *s.* uğurlu, hayırlı, bereketli, iyiliksever.

meymenetsiz *s.* **1.** uğursuz, **2.** huysuz, ters.

meyus *s. (me'yu:s) Ar.* **1.** üzgün, kırgın. **2.** umutsuz, karamsar. **meyus etmek** üzmek. **meyus olmak** kırılmak, üzülmek, umutsuzluğa düşmek.

meyve *a. Far.* **1.** bitkilerde tohumları taşıyan organ. **2.** *mec.* ürün, artı, kazanç.

meyveci *a.* **1.** meyve yetiştiren kimse. **2.** meyve alıp satan, yemişçi.

meyvecilik, -ği *a.* **1.** meyve yetiştirme işi. **2.** meyve alım satımı, yemişçilik.

meyvedar *s. Far.* meyvesi olan, meyvesi bol olan.

meyve dışı *b. a.* meyvelerin derisi.

meyve içi *b. a.* meyvenin tohumunun bulunduğu iç bölüm.

meyveli *s.* **1.** meyvesi olan, meyve veren. **2.** içinde meyve bulunan: *meyveli şeker.* **Meyveli ağacı taşlarlar.** Becerikli kimselere sataşan çok olur.

meyvelik, -ği *a.* **1.** meyve ağaçları dikilmiş, meyve yetiştirilen yer. **2.** yemişlik, meyve konulan kap.

meyvesiz *s.* **1.** meyvesi olmayan, meyve vermeyen. **2.** içine meyve katılmamış.

meyve yaprak, -ğı *b. a. bot.* çiçeğin döllenmeden sonra meyveyi oluşturan yaprağı.

meyyal, -li *s. (meyya:l) Ar.* istek duyan, eğilimli.

mezalim *ç. a. (meza:lim) Ar.* kıyımlar, kötülükler, eziyetler.

mezar *a. Ar.* ölünün gömüldüğü yer, sin, kabir. **Mezar kaçkını.** Çok fazla zayıflamış kimse. **mezardan çıkarmak** birini ölümden kurtarmak.

mezarcı *a.* mezar kazan ya da mezara bakan kimse.

mezarlık, -ğı *a.* mezarların bulunduğu alan, sinlik, gömütlük.

mezat, -dı *a. Ar.* açık ya da kapalı artırmayla satış. **mezada çıkarmak** bir malı artırmayla satışa çıkarmak.

mezbaha *a. Ar.* kesim evi, kanara.

mezbele *a. Ar.* **1.** çöplük, küllük. **2.** *mec.* çok kötü ve pis durum.

mezbelelik, -ği *a.* çöplük.

meze *a. Far.* **1.** içkinin yanında yenen yiyecekler. **2.** *mec.* eğlence.

mezelik, -ği *s.* **1.** meze yapılmaya uygun, meze olarak yenen. **2.** *a.* meze olarak yenilen şeyler.

mezellet, -ti *a. Ar.* bayağılaşma, alçalma.

mezgit, -ti *a. zool.* denizlerimizde yaşayan, uzun yapılı, geniş ağızlı, pulsuz, eti lezzetli ve hafif bir çeşit balık.

mezhep, -bi *a. Ar.* **1.** bir dinin içinde görüş ve anlayış ayrılıklarından dolayı ortaya çıkan kol. **2.** öğreti. **3.** *mec.* görüş, anlayış. **mezhebi geniş olmak** namus konusunda aşırı bağışlayıcı davranmak.

meziyet, -ti *a. Ar.* bir kimseyi kişilerden üstün kılan nitelik.

meziyetli *s.* üstün nitelikleri bulunan.

mezkûr *s. (mezkû:r) Ar.* sözü geçen, hakkında konuşulan, anılan.

mezo *s. Yun.* orta.

mezoderm *b. a. Fr. biy.* orta deri.

mezosfer *b. a. Fr. astr.* orta yuvar.

mezra, mezraa *a. (mezra:) Ar.* **1.** ekime uygun, ekilecek yer. **2.** çok küçük yerleşim yeri.

mezun *a. ve s. (me:zu:n) Ar.* **1.** izin almış, izinli. **2.** bir öğrenim kurumunu bitirip diploma almış. **3.** yetki verilmiş, yetkili. **mezun olmak 1.** yetkili kılınmak. **2.** okulu bitirmek.

mezuniyet, -ti *a. (mezu:niyet) Ar.* **1.** izinli olma. **2.** okul bitirme. **3.** yetkililik.

mezura *a. (mezu'ra) İt.* terzilikte ölçü almak için kullanılan şerit metre.

mıh *a. Far.* büyük çivi.

mıhlama *a.* **1.** mıh çakmak işi. **2.** hlk. soğanlı kıyma ya da pastırma üzerine yumurta kırılarak yapılan bir tür yemek.

mıhlamak *(-i, -e)* **1.** mıh çakmak, çivilemek, çivi çakmak. **2.** *mec.* birini bir yerden kıpırdayamaz duruma getirmek.

mıhlanmak *(nsz)* **1.** çivilenmek, çakılmak. **2.** *mec.* kımıldayamaz duruma gelmek.

mıknatıs *a. Ar.* **1.** demir gibi bazı metalleri çekme özelliği bulunan demir oksikten çubuk. **2.** demiri çekme özelliği taşıyan her nesne.

mıknatıslamak *(-i)* bir metale mıknatıs özelliği kazandırmak.

mıknatıslanmak *(nsz)* mıknatıslı duruma gelmek.

mıknatıslı *s.* **1.** mıknatıslı olan. **2.** mıknatıslanmış bulunan.

mıncıklamak *(-i)* örseleyecek ya da zedeleyecek biçimde ellemek.

mıntıka *a. Ar.* bölge, çevre, dolay.

mırıldamak *(nsz)* **1.** çok alçak sesle kendi kendine bir şeyler söylemek. **2.** alçak sesle şarkı, türkü söylemek. **3.** çok alçak sesle konuşmak.

mırıltı *a.* mırıldanırken çıkan sesler.

mırın kırın *a.* bir isteğe karşı nazlanma. **mırın kırın etmek** bir isteğe karşı nazlı davranışlar yapmak.

mısır *a. Ar. bot.* **1.** gövdesi yüksek ve kalın, yaprakları büyük, erkek çiçekleri tepede salkım biçiminde, dişi çiçekleri yaprakla gövde arasında püskül biçiminde olan bir kültür bitkisi. **2.** bu bitkinin taneleri koçan üzerinde bulunan ürünü. **Mısır kalburu.** Ateşe tutularak içinde mısır patlatılan kalbur biçiminde kap. **mısır patlatmak** özel patlama mısırını ateşe tutarak patlatmak. **Mısır püskülü gibi.** İnce, seyrek, cansız.

mısırcı *a.* mısır satan kimse.

Mısırlı *öz. a. Ar.* Mısır halkından olan kimse.

mısırlık, -ğı *a.* geniş mısır tarlaları bulunan alan.

mısır yağı *b. a.* mısır tanelerinden çıkarılan sıvı yağ, mısır özü yağı.

mıskala *a. Ar.* metalleri parlatmaya yarayan araç.

mısmıl *s. hlk.* eti yenebilen, murdar olmayan.

mısra, -ı *a. (mısra:)* manzumelerin satırlarından her biri, dize.

mışıl mışıl *be.* sessiz ve derin soluk alarak: *Mışıl mışıl uyuyor.*

mıymıntı *s.* çok aşırı derecede ağır çalışan *(kimse).*

mızıka *a. (mızı'ka) İt.* **1.** *müz.* bando. **2.** armonika.

mızıkacı *a. ve s.* **1.** bandocu. **2.** armonika çalan *(kimse).*

mızıkçı *s. ve a.* kolayca darılan, oyunbozan, ordubozan.

mızıkçılık, -ğı *a.* oyunbozanlık, ordubozanlık, mızıkçı olma durumu.

mızıkçılık etmek mızıklanmak, oyunbozanlık yapmak.

mızıklanmak *(nsz)* mızıkçılık etmek, ordubozanlık etmek.

mızırdanmak *(-den)* yakınmak, homurdanmak.

mızmız *s.* **1.** her şeyden yakınan, doymayan. **2.** aşırı tembel olan.

mızmızca *s. ve be.* mızmıza yakışır *(biçimde).*

mızmızlanmak *(nsz)* mızmızlık etmek, mızmızca davranmak.

mızmızlık, -ğı *a.* mızmızca davranış. mızmızlık etme, mızmızlanma.

mızrak, -ğı *a. Ar.* **1.** uzun saplı, sivri demir uçlu silâh, cıda, kargı. **2.** *sp.* atletizmde kullanılan cirit.

mızrap, -bı *a. Ar.* bazı telli sazları çalmaya yarayan özel araç, çalgıç, tezene.

mi *a. İt. müz.* gam dizisinde *re* ile *fa* arasındaki ses ve bu sesi gösteren nota işareti.

miat, -dı *a. Ar.* bir iş için tanınan süre. **2.** kullanma süresi. **miadı dolmak** eskimek, süresi bitmek.

mibzer *a. Ar.* tohum serpme aracı.

mide *a. Ar. anat.* **1.** yemek borusuyla onikiparmak bağırsağı arasında kalan torba biçimindeki organ. **2.** *mec.* karın, karın bölgesi. **3.** *mec.* yemek isteği, iştah. **Mide ağzı.** *anat.* Yemek borusunun mideye açılan ucu. **mide bulandırmak 1.** kusacak duruma getirmek. **2.** *mec.* kuşkulandırmak. **mide fesadına uğramak** çok yemekten midesi bozulmak. **midesi almamak 1.** yiyememek. **2.** *mec.* huzuru kaçmak. **midesi bulanmak** kusacak derecede tiksinmek. **2.** *mec.* kuşkulanmak. **midesi ekşimek** yiyecekler nedeniyle midesinde rahatsızlık oluş-

mak. **midesi kazınmak** açlık duymak. **mideye oturmak** sindirilememek, midede rahatsızlık duymak. **mideyi bastırmak** hafif yiyeceklerle açlığın etkisini azaltmak.

mideci *s. mec.* **1.** kendi çıkarını aşırı ölçüde düşünen. **2.** *a.* mide hastalıkları uzmanı.

midi *s. Fr.* orta. **midi etek** diz kapağını örtecek boyda etek.

midilli *a. Yun. zool.* küçük boylu bir at türü.

midye *a. (mi'dye) Yun. zool.* iki parçalı kabukları birbirine eşit, denizlerin kıyıya yakın kayalıklarında kümeler durumunda yaşayan, eti yenir bir hayvan.

migren *a. Fr. tıp* yarım baş ağrısı.

miğfer *a. Ar.* genellikle savaşlarda, çatışmalarda, toplu hareketlere karşı savunmalarda güvenlik güçlerince kullanılan çelik başlık, tolga.

mihanikî *a. (miha:nikî:) Ar.* yalnızca alışkanlığın verdiği kolaylıkla ya da sadece kasların, bilince dayanmayan hareketleriyle yapılan iş.

mihenk, -gi *a. Ar.* **1.** denek taşı. **2.** *mec.* bir kimsenin değerini anlamaya yarayan ölçüt. **mihenge vurmak** denemek, sınamak.

mihman *a. Far.* konuk, misafir.

mihmandar *a. Ar.* konukları ağırlamakla görevli kimse, konukçu.

mihnet, -ti *a. Ar.* sıkıntı, darlık, üzüntü. **mihnet çekmek** darlık çekmek, bunalmak.

mihrace *a. Far. (mihra:ce)* Hindistan'da racadan büyük hükümdar.

mihrak, -kı *a. Ar.* odak, yuva.

mihrap, -bı *a. Ar.* **1.** mescit, cami gibi tapınma yerlerinde Kâbe yönünü gösteren, girintili bölme. **2.** *mec.* umut bağlanan, yardım beklenen yer.

mihver *a. Ar.* **1.** eksen. **2.** bir olayın,bir konunun asıl noktası.

mika *a. Fr.* **1.** sıcağa dayanıklı, ince, esnek yapraklara ayrılır, saydam taş çeşidi. **2.** *s.* bu maddeden yapılmış olan.

mikado *a. Jap.* **1.** Japon İmparatorlarına verilen unvan. **2.** çubuklarla oynanan bir oyun.

mikâp, -bı *a. Ar. mat.* küp.

mikro *s. Fr.* küçük.

mikroamper *b. a. Fr. fiz.* amperin milyonda birine eşit olan akım şiddeti birimi.

mikrobik, -ği *s. Fr. tıp* mikroplu, mikropla ilgili.

mikrobiyolog, -ğu *b. a. Fr.* mikrobiyoloji uzmanı.

mikrobiyoloji *b. a. Fr.* mikropları inceleyen, araştıran bilim dalı.

mikrofilm *b. a. İng.* çeşitli amaçlarla çekilmiş çok küçük fotoğraflardan oluşan film.

mikrofon *b. a. Yun.* elektrik gücüyle sesi uzakta bulunan alıcıya ulaştıran araç.

mikrofonik, -ği *b. s. Fr.* mikrofona uygun gelen.

mikrometre *b. a. Fr.* pek küçük açıları ya da uzunlukları çok doğru olarak ölçmeye yarayan araç.

mikron *a. Fr. mat.* bir metrenin milyonda biri değerinde uzunluk ölçüsü birimi, mikrometre.

mikroorganizma *b. a. Fr.* ancak mikroskopla görülebilecek ölçüde küçük canlı.

mikrop, -bu *a. Fr.* **1.** ancak mikroskopla görülebilen, çürümeye, mayalanmaya ve hastalıklara neden olan tek hücreli canlı. **2.** *mec.* kötülük yapan, zarar veren kimse.

mikroplanmak *(nsz)* kirlenmek, **mikrop almak** mikrop bulaşmak.

mikroplanmak *(nsz)* **1.** kirlenmek. **2.** mikrop bulaşmak.

mikroplaşmak *(nsz) mec.* kötü duruma gelmek, aşağılaşmak.

mikroplu *s.* mikrop bulaşan, mikrop almış olan.

mikroskobik, -ği *s. Fr.* mikroskopla görülebilecek derecede küçük.

mikroskop, -bu *a. Fr.* normal gözle görülemeyecek derecede küçük varlıkları göstermeye yarayan aygıt.

mikser *a. İng.* **1.** yiyecekleri karıştırmaya yarayan araç. **2.** harç karma makinesi, karmaç.

miktar *a. (mikta:r) Ar.* **1.** ölçü, parça, kısım, bölüm. **2.** nicelik.

mikyas *a. (mikya:s) Ar.* ölçü, ölçek.

mil *(I) a. Yun.* selin getirip yığdığı, kumlu, çamurlu toprak.

mil *(II) a. Ar.* **1.** değişik işlerde kullanılan, ince, uzun metal çubuk. **2.** göze sürme çekmeye yarayan özel araç. **gözlerine mil çekmek** gözlerini kızgın mille yakmak.

mil *(III) a. Fr.* ülkelere göre uzunluğu değişen bir uzunluk ölçüsü birimi: *İngiliz deniz mili 1852 metredir.*

milâdî *s. (mi:lâ:dî:) Ar.* **1.** İsa'nın doğum yılı. **2.** milâtla ilgili olan, milâda özgü. **Milâdî tarih.** İsa'nın doğum gününü takvim başlangıcı sayan tarih.

milât, -dı *a. (mi:lâ:t) Ar.* İsa Peygamber'in doğum günü. **Milâttan önce.** İsa'nın doğumundan geriye doğru sayılan yıllara göre belirtilen tarih: *M.Ö.* **Milâttan sonra.** Milâdî tarih başlangıcından bugüne doğru sayılan yıllara göre belirtilen tarih: *M.S.*

milibar *b. a. Fr.* bir barın binde biri değerinde atmosfer basıncı ölçü birimi.

miligram *b. a. Fr.* bir gramın binde biri değerinde ağırlık ölçüsü birimi: *mgr*

milim *a. Fr.* santimetrenin onda biri değerinde uzunluk ölçüsü. **milim oynatmamak 1.** ölçüsüne denk düşürmek. **2.** hiç kıpırdatmamak. **milim şaşmamak** ne eksik ne fazla olmak. **Milimi milimine.** Tamı tamına, iyice.

milimetre *b. a. Fr.* metrenin binde birine eşit olan uzunluk ölçüsü birimi: *mm*

mililitre *b. a. Fr.* litrenin binde biri: *ml*

milimikron *b. a. Fr.* mikronun binde biri.

milis *a. Fr.* savaş sırasında orduya yardımcı olarak oluşturulan halk gücü.

militan *s. Fr.* **1.** bir düşünce ya da bir görüşü başarıya ulaştırmak için çalışan, savaşan. **2.** *a.* bir örgütün etkin üyesi.

militarist, -ti *a. Fr.* militarizm yanlısı.

militarizm *a. Fr.* **1.** bir ülke yönetiminde ordu gücünün ağır basması **2.** ordunun ağırlığını savunan görüş ve öğreti.

millet, -ti *a. Ar.* **1.** genellikle aynı toprak üzerinde yaşayan; aralarında, dil, ülkü, duygu, gelenek ve görenek birliği bulunan insanlar topluluğu, ulus. **2.** benzer özellikleri olan topluluk: *öğretmen*

milleti. **3.** bir yerde bulunanların topu, herkes: *Millet bağırıp çağırıyor.* **Millet meclisi. 1.** Milletvekillerinin oluşturdukları kurul. **2.** Bu kurulun toplanıp çalıştığı yapı.

milletler arası *b. s.* uluslar arası, birçok ulusu ilgilendiren.

milletvekili *b. a.* millet meclisine seçilerek giren millet temsilcisi, mebus.

millî *s. (milli:) Ar.* ulusal, ulusla ilgili. **Millî ekonomi.** Ulusun ulusal ekonomi politikası. **Millî gelir.** Bir ülkede bir yılda sağlanan gelirden giderler düştükten sonra kalan gelir, ulusal gelir. **Millî güvenlik.** Kamu düzeni ve güvenliği, ulusal güvenlik.

millîleşmek *(nsz)* ulusal nitelik kazanmak.

millileştirme *a.* ulusal bir nitelik kazandırma.

millîleştirmek *(-i)* **1.** ulusal bir nitelik kazandırmak. **2.** özel girişimcilerin ve yabancıların ülke için önem taşıyan mal ve işletmelerini devlet mülkiyetine geçirmek, ulusallaştırmak, kamulaştırmak.

milliyet, -ti *a. Ar.* **1.** ulusallık. **2.** kişinin bağlı bulunduğu ulus.

milliyetçi *s.* ulusçu, ulusçuluk ilkesine bağlı olan, ülkücü.

milliyetçilik, -ği *a.* ulusunun çıkarlarını her şeyin üstünde tutma görüşü, ulusçuluk.

milliyetperver *b. s. Ar. Far.* milletini sever, ulussever.

milyar *a. Fr.* **1.** bin milyon. **2.** *a.* bu sayının adı.

milyarder *a. ve s.* **1.** milyarlık varlığı olan. **2.** çok varlıklı.

milyarderlik, -ği *a.* çok zengin olma durumu.

milyarlık, -ğı *s.* **1.** niceliği milyarlarla ölçülen. **2.** milyarlarla ölçülecek ölçüde varlıklı olan.

milyon *a. ve s. Fr.* **1.** bin kere bin. **2.** bu sayının adı.

milyoner *a. ve s. Fr.* **1.** milyonluk varlığı bulunan. **2.** varlıklı.

milyonluk, -ğu *a.* **1.** niceliği milyonla ölçülen. **2.** *s.* varlığı milyon değerinde olan.

mim *(I) a. Ar.* **1.** Arap alfabesinde *m* harfi. **2.** nokta. **mim koymak** önem vererek üstünde durmak.

mim *(II) a. Fr.* **1.** eski Yunan ve Roma'da yaşamı, töreleri anlatan bir komedi türü. **2.** olayları jest ve mimiklerle anlatan gösteri.

mimar *a. (mi:ma:r) Ar.* yapı tasarımları yapan, plânlarını çizen ve yapımını yöneten sanat adamı.

mimarbaşı *b. a. tar.* Osmanlı sarayında kamu yapılarının yapım ve onarımlarına bakan üst mimar.

mimarî *s. (mi:ma:ri:) Ar.* **1.** mimarlıkla ilgili, mimarlığa özgü. **2.** *a.* mimarlık.

mimarlık, -ğı *a.* **1.** mimarın işi. **2.** mimar olma durumu.

mimik, -ği *a. Fr.* **1.** yüz kımıldanış ve durumlarıyla anlatma sanatı. **2.** duygular ve düşüncelerin belirtilmesi sırasında yüzde görülen kımıldanışlar.

mimlemek *(-i)* bir kimseyi iyi sayılmayanlar arasına koymak.

mimlenmek *(nsz)* iyi sayılmayanlar arasına konulmak.

mimli *s.* **1.** genellikle kötü olarak bilinen, mimlenmiş. **2.** yazının sonuna nokta konmuş.

mimoza *a. Fr. bot.* sarı, ak ya da menekşe renginde çiçekler açan, yaprakları akasya yapraklarına benzeyen bir süs bitkisi.

minare *a. (mina:re) Ar.* namaz zamanını bildirmek için üzerinde ezan okunan, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı. **Minare boyu.** Minare uzunluğuna yakın. **Minare gibi.** Çok uzun. **Minare kırması.** Çok uzun boylu kimse. **Minareyi çalan kılıfını hazırlar.** İnsanlar sorumluluklarından kurtulacak yolları bulurlar.

minber *a. Ar.* camilerde, üzerinde hutbe okunan, merdivenli, yüksekçe yer.

minder *a.* **1.** içi, yün, pamuk gibi yumuşak nesnelerle doldurulmuş, oturmaya ya da yaslanmaya yarayan döşek. **2.** *sp.* yer alıştırma ya da yarışmalarında kullanılan, içi yumuşak nesnelerle beslenmiş şilte. **3.** *sp.* güreş çalışma ve karşılaşmalarında kullanılan, daha kalınca yaygı. **minder altı etmek** bir işi geciktirmek, saklamak. **minder çürütmek 1.** işsiz, güçsüz oturmak, **2.** bir yerde uzun süre kalmak. **3.** bir işte uzun yıllar uğraşmak.

mine *a. Far.* **1.** maden üstüne vurulan renkli cam katmanı. **2.** saat kadranı. **3.** dişlerin beyaz bölümlerini kaplayan sert örtü.

mineci *a.* mine işleriyle uğraşan sanatçı.

minelemek *(-i)* mineyle süslemek.

mineli *s.* mineyle süslenmiş, bezenmiş.

mineral, -li *a. Fr.* **1.** yer kabuğunda doğal olarak bulunan, element ya da bileşik, katı, homojen, inorganik madde. **2.** içinde bu tür maddeler bulunan: *mineral sular.* **Mineral yağlar.** Mazot gibi doğadan çıkarılan yağlar.

mineralleştirmek *(-i) kim.* bir metali mineral durumuna getirmek. **2.** suya, mineral maddeler katılarak maden suyu niteliği kazandırmak.

mineroloji *b. a. Fr.* maden bilimi.

mini *s. Fr.* küçük. **Mini etek.** Uzunluğu diz kapağından yukarı olan, değişik uzunlukta etek.

minibüs *b. a. Fr.* on iki kişi kadar yolcu alabilen küçük otobüs.

minibüsçü *a.* minübüsü olan ya da minibüs işleten kimse.

minicik, -ği *s.* çok küçük, ufacık.

minik, -ği *s.* çok küçük ve sevimli.

minimum *a. ve s. Lât.* **1.** bir şey için en küçük nicelik. **2.** *mat.* değişken bir niceliğin aldığı en küçük değer.

minkale *a. Ar.* iletki.

minnet, -ti *a. Ar.* **1.** kendini, yapılan bir iyiliğe karşı borçlu sayma, gönül borcu. **2.** bir iyiliğe karşı mutluluk duyma. **minnet altında kalmamak** bir iyiliğe karşı iyilikte bulunmak. **minnet duymak** kendini bir iyiliğe karşı borçlu görmek. **minnet etmek** yalvarmak, boyun eğmek.

minnettar *s. Ar. Far.* teşekkür borçlusu, gönül borçlusu. **minnettar kalmak** yapılan iyiliğe karşı teşekkür duygusu beslemek.

minnettarlık, -ğı *a.* şükran, gönül borçluluğu.

minör *s. Fr.* **1.** daha küçük. **2.** *müz.* majörden yarım ses daha küçük olan.

mintan *a. Far.* **1.** yakasız, uzun kollu erkek gömleği. **2.** gömlek üstüne giyilen kollu yelek.

minval, -li *a. Ar.* yol, biçim, tarz, durum.

minyatür *a. Fr.* ışık, gölge ve oylum özelliği verilmeyen, küçük, renkli resim sanatı. **2.** bu özellikte resim. **3.** *mec.* bir nesnenin küçük ölçükte örneği.

minyatürcü *a.* minyatür yapan sanatçı.

minyatürçülük, -ğü *a.* minyatür yapma sanatı.

minyon *s. Fr.* ince, sevimli, küçük, çıtı pıtı.

mir *a. Fr.* **1.** başkumandan, amir. **2.** bey. **mirim** arkadaşım, dostum.

mira *a. İt.* arazide seçilen bir noktanın düzeyini gösteren, yön belirtmek için uzaktan gözlenen, tahta.

miraç, -cı *a. (mira:ç) Ar.* göge çıkma. **miraç gecesi** Hazreti Muhammed'in göğe çıktığı gece.

miralay *a. Far. ask.* albay.

miras *a. (mi:ra:s) Ar.* ölen birinden yakınlarına kalan mal ya da para gibi değer taşıyan şeyler, kalıt. **2.** *mec.* birine kalıtım yoluyla geçen nitelik, özellik. **miras yemek 1.** kalan mirası harcamak. **2.** *mec.* kalan mirası tutumsuzca tüketmek. **mirasa konmak** bir kimseye ölen birinden yüklüce miras kalmak.

mirasçı *a.* kendine birinden miras kalan, varis.

mirasyedi *b. s. ve a.* **1.** kendine önemli bir kalıt kalan kimse. **2.** *mec.* kalan mirası tutumsuzca harcayan, tüketen.

mirasyedilik, -ği mirasyediye uyan davranış.

mirî *s. (mi'rî:) Far.* **1.** devletin malı, beylik. **2.** *a.* devlet hazinesi. **Mirî mal.** Devlet malı.

mirliva *a. (mirliva:) Far. ask.* tuğgeneral.

mis *(I) a. Ar.* güzel kokulu bir madde. **Mis gibi.** Temiz ve güzel kokulu. **2.** çok iyi, elverişli, **Mis sabunu.** Güzel kokulu sabun.

mis *(II) a. ing.* İngilizce'de evlenmemiş (kadın).

misafir *a. (misa:fir) Ar.* konuk. **misafir ağırlamak** konuğa gerekli ilgiyi göstermek. **misafir gibi oturmak** hemen gidecekmiş gibi davranmak. **Misafir odası.** Evlerde konukların alındığı oda.

misafirhane *b. a. (misa:firha:ne) Ar. Far.* **1.** eskiden yolcuların konakladıkları han ya da kervansaray. **2.** konuk evi.

misafirperver *b. ve s. (misa:firperver) Ar. Far.* konuksever.

misak, -kı *a. (mi:sa:k) Ar.* bağlaşma, anlaşma, sözleşme.

misal, -li *a. (misa:l) Ar.* **1.** örnek, örnek alınan şey. **2.** benzer, eş.

misil, -sli *a. Ar.* **1.** eş, benzer. **2.** sayı, miktar. **3.** kat. **misli menendi olmamak** eşi, benzeri bulunmamak.

misilleme *a.* kötü bir davranışı aynıyla karşılama.

misina *a. İt.* **1.** oltanın bağlandığı naylon iplik. **2.** sentetik maddeden tek kat çekilmiş iplik.

misis *a. İng.* İngilizce'de evlenmiş kadınlar için kullanılan unvan.

misk, -ki *a. Ar.* Asya'da yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu bir madde. **Misk yerini belli eder.** Değerli kişi her yerde kendini gösterir.

misket, -ti *(I) a. Fr.* **1.** misket üzümünden yapılan şarap. **2.** güzel kokulu meyveleri nitelemek için kullanılır: *misket elması.*

misket, -ti *(II) a. Fr.* bomba gibi silâhların içine konan kurşun ya da demir tanelerinin adı. **2.** bilye. **Misket oyunu.** Bilye oyunu.

miskin *s. ve a. Ar.* çok uyuşuk *(kimse).* **2.** tepkisiz. **3.** zavallı, âciz. **4.** cüzam hastalığına tutulmuş *(kimse).* **Miskinler tekkesi.** İşsizlerin, tembellerin oturdukları yer.

miskinleşmek *(nsz)* uyuşuk, zavallı bir duruma gelmek.

miskinlik, -ği *a.* miskine yakışan davranış, tembellik.

mistik, -ği *s. ve a. Fr.* **1.** gizemci, duygu ve sezgi yanlısı. **2.** mistisizmle ilgili.

mistisizm *a. Fr.* gerçeğe, akıl ve araştırma yoluyla değil, duygu ve sezgiyle ulaşılacağını savunan öğreti, gizemcilik.

misvak, -ki *a. Ar.* **1.** diş temizliğinde kullanılan, ucu fırça biçimine sokulmuş, misvak ağacı çubuğu. **2.** diş fırçası.

misyon *a. Fr.* **1.** bir kişiye ya da bir kurula özel olarak verilen görev. **2.** dinsel, bilimsel ya da siyasal bir konuda görevlendirilmiş kişilerden oluşan kurul.

misyoner *a. Fr.* **1.** bir dini, özellikle Hristiyanlığı yaymakla görevli kimse. **2.** *mec.* bir ülküye, bir düşünceye kendini adamış kimse.

mit, -ti *a. Fr.* halk arasında gelişen, toplumun hayal gücünden doğan, tanrı, aile, evren, evrenin doğuşu gibi konuları olağanüstü kişi ve olayları süsleyerek anlatan öykü, mitos.

Mit *öz. a.* Türk devletinin güvenliğini sağlamak için haberler toplama ve değerlendirme görevi bulunan Millî İstihbarat Teşkilâtı'nın kısa adı.

miting *a. İng.* gösteri amacıyla, genellikle açık alanlarda yapılan toplantı.

mitingci *a.* miting düzenleyen ya da mitinge katılan kimse.

mitleştirmek *(-i)* bir olayı ya da bir kimseyi büyütüp yücelterek mit durumuna getirmek.

mitoloji *a. Fr.* **1.** mitleri inceleyen bilim dalı. **2.** bir ulusa, özellikle Yunan ve Lâtin uygarlığına ilişkin mitlerin, efsanelerin tümü: *Yunan mitolojisi.*

mitolojik, -ği *s. Fr.* mitolojiyle ilgili, mitolojiye özgü.

mitos *a. Yun.* mit.

mitral *a. Fr. anat.* yürekte sol kulakçıkla sol karıncık arasını kapayan kapakçık. **Mitral darlığı.** *tıp* Kanın kulakçıktan karıncığa geçişini güçleştiren, mitral kapakçığının iki parçasının kısmen birbirine yapışması. **Mitral kapakçığı.** Sol kulakçıkla sol karıncık arasında kanın geçişini düzenleyen, iki parçadan oluşan kapakçık. **Mitral yetersizliği.** *tıp* Karıncığın büzülmesi sırasında kanın kulakçığa geri gelmesine neden olan bozukluk.

mitralyöz *a. Fr.* makineli, makineli tüfek. **mitralyöz gibi olmak** hiç ara vermeden konuşmak.

miyar *a. Ar.* **1.** değerli madenlerde ağırlık, saflık, değer derecesi. **2.** *mec.* kişiler için ölçüt, ölçü.

miyavlamak *(nsz)* bağırmak, miyav sesleri çıkarmak *(kedi)*.

miyop, -bu *s. ve a. Fr.* **1.** *tıp* uzağı iyi görmeyen. **2.** *a.* gözleri uzağı görmeyen kimse.

mizaç, -cı *a. (miza:ç) Ar.* **1.** yaratılış, huy. **2.** bünyenin yapısı, sağlık.

mizah *a. (miza:h) Ar.* bir gerçeği şaka ve nüktelerle anlatan söz ya da yazı, gülmece.

mizahçı *a.* gelmece sanatçısı.

mizahçılık, -ğı gülmece sanatçılığı.

mizahî *s. (miza:hi:) Ar.* gülmece niteliği taşıyan.

mizan *a. (miza:n) Ar.* **1.** terazi. **2.** tartı, ölçü aracı. **3.** *mec.* ölçü. **4.** *mat.* sağlama. **5.** *tic.* bir ticaret yerinin belirli dönemlerde yapılan ve iş yerinin genel sonucunu gösteren döküm, hesap özeti.

mizanpaj *a. Fr.* basılı nesnelerde sayfa düzeni.

mizansen *a. Fr.* **1.** *tiy.* bir oyunda yapılan genel ön hazırlık. **2.** *mec.* bir durumu olduğundan değişik göstermek amacıyla yapılan değişiklik düzenlemesi.

mobilya *a. İt.* oturma, yeme, üzerinde çalışma, yatma gereksinimlerinde kullanılan, taşınır şeylere verilen genel ad.

mobilyacı **1.** mobilya yapan ya da satan kimse. **2.** mobilya üretilen ya da satılan yer.

mobilyacılık, -ğı *a.* mobilya üretme, onarım ya da satma işi.

mobilyalı *s.* döşenmiş, donatılmış.

mobilyasız *s.* mobilya döşenmemiş, donatılmamış.

moda *a. İt.* **1.** toplum yaşamına giren geçici yenilik. **2.** bir şeye karşı gösterilen geçici düşkünlük. **3.** *s.* yeniliğe uygun olan. **moda olmak** yaygınlaşmak. **modası geçmek** **1.** moda olmaktan çıkmak. **2.** *mec.* geçersiz duruma gelmek, önemini yitirmek.

modacı *a.* moda işleriyle uğraşan.

moda evi *b. a.* moda giysilerin yapıldığı ya da satıldığı yer.

modalaşmak *(nsz)* moda niteliği kazanmak.

model *a. Fr.* **1.** resim, heykel gibi sanatlarda bakarak benzetmeye çalışılan nesne, örnek. **2.** bir özelliği olan kişi ya da nesne. **3.** bir sanatçıya poz veren kimse. **4.** biçim, tip. **5.** manken.

modelaj *a. Fr.* bal mumu, kil, özel hamur gibi şeylerle, yapılacak işe örnek olmak üzere model hazırlama, biçimlendirme.

modelci *a.* model hazırlayan kimse.

modern *s. Fr.* çağa yakışır, çağdaş, asrî.

modernize *s. Fr.* modern, çağdaş biçime sokulmuş. **modernize etmek** çağdaş bir duruma getirmek.

modernleştirmek *(-i)* çağdaşlaştırmak, çağa uydurmak.

modernleşmek *(nsz)* çağdaşlaşmak.

modernlik, -ği *a.* çağdaşlık, çağcıllık.

modül *a. Fr.* **1.** *mim.* bir yapının değişik bölümlerinde orantıyı sağlamak

için kullanılan ölçü birimi. **2.** *fiz.* bir mekanik özelliği belirten kat sayı. **3.** bir uzay taşıtının yapısı içinde yer alan bağımsız bölüm.

Moğol *öz. a.* **1.** Moğolistan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** *s.* Moğol ulusuna özgü.

mola *a. İt.* **1.** ara dinlenmesi. **2.** *den.* koyverme, bırakma. **3.** *sp.* voleybolda takımların aldıkları birer dakikalık ara. **mola vermek** bir süre ara verip dinlenmek.

molekül *a. Fr. kim.* **1.** element ya da bileşik maddelerin özelliklerini taşıyan en küçük parçaları. **2.** *mec.* bir bütünün en küçük parçası.

molla *a. Ar.* **1.** *tar.* büyük kadı. **2.** medrese öğrencisi. **3.** büyük bilgin.

Molotof kokteyli *b. a.* bir şişeye benzin, makine yağı, deterjan doldurarak yapılan bir çeşit yangın bombası.

moloz *a. Yun.* **1.** toprak, kireç, kum ve diğer kırıntılardan oluşan yapı artığı. **2.** *mec.* değersiz, işe yaramayan nesne ya da kimse. **Moloz duvar.** Moloz taşlarla yapılan duvar. **Moloz taş.** Yontulmamış taş.

moment, -ti *a. Alm. fiz.* gücün, bir cismi bir nokta ya da bir eksen çevresinde döndürme etkisini belirleyen vektör niceliği.

monarşi *a. Fr.* tüm yetkilerin başkan denilen bir kişide toplandığı devlet yönetimi, tek erklik.

monarşist, -ti *a. ve s. Fr.* monarşizmden yana olan kimse, monarşizme ilişkin olan, tek erkçi.

monarşizm *a. Fr.* tek erkçilik, tek erkçiliği savunan öğreti.

monist, -ti *a. Fr.* tekçi.

monitör *a. Fr.* **1.** her çeşit işte çalıştırıcı, yetiştirici. **2.** *fiz.* ışığın güç derecesini ölçen aygıt. **3.** *fiz.* ses iletimini, sesin özelliğini bozmadan ve kesmeden denetleyen aygıt. **4.** televizyonda görüntü ve sesin uygunluğunu sağlayan araç.

monizm *a. Fr. fel.* tekçilik.

monogami *s. Fr.* tek eşli.

monogam *a. Fr.* tek eşlilik.

monografi *a. Fr.* bilimsel alanlarda bir konu ya da bir sorun üzerine yazılan yazı.

monolog, -ğu *a. Fr.* **1.** *tiy.* bir oyunda, oyunculardan birinin kendi kendine yaptığı konuşma. **2.** *tiy.* izleyicilere bir kişinin anlattığı, genellikle güldürücü olay. **3.** *mec.* tek kişinin çevresindekilere olanak vermeden durmadan yaptığı konuşma.

monopol *a. Fr.* tekel.

monoteist, -ti *s. Fr.* tek tanrıcı.

monoteizm *a. Fr.* tek tanrıcılık.

monotip, -pi *a. Fr.* basın harflerini ayrı ayrı dizip döken dizgi makinesi.

monoton *s. Fr.* tek düze, yeknesak.

monotonluk, -ğu *a.* tek düzelik, yeknesaklık.

montaj *a. Fr.* kurgu, yerleştirme.

montajcı *a.* kurgucu, monte edici.

montajcılık, -ğı kurguculuk.

monte etmek *(-i)* **1.** ayrı ayrı parçaları birleştirerek bir makineyi ya da başka bir nesneyi tümlemek, kurmak. **2.** bir parçayı yerine uygun bir biçimde takmak.

mor *a.* **1.** menekşe renginin kırmızıya çalan tonu. **2.** *s.* bu renkte olan.

moral *a. Fr.* bir kimsenin ruhsal gücü, iç gücü. **Moral eğitimi.** İç ve moral gücünü yükseltme. **moral vermek** bir kimsenin direnme gücünü yükseltmek, yüreklendirmek. **morali bozulmak** direnme gücünü, yürekliliğini yitirmek. **moralini bozmak** birinin direnme gücünü kırmak, yürekliliğini azaltmak.

moralizm *a. Fr.* âhlâkı araç değil, amaç sayan öğreti.

morarmak *(nsz)* **1.** morlaşmak, mor duruma gelmek. **2.** bir nedenle tende morluklar oluşmak. **3.** *mec.* korku ya da kızgınlık nedeniyle yüzde moral bozukluğu belirtileri görülmek.

morartı *a.* morluk, morarmış yer.

morartmak *(-i)* morarmasına neden olmak, morlaşmasına sağlamak.

morfin *a. Fr.* afyon tohumundan çıkarılan uyuşturucu madde.

morfinlemek *(-i)* morfinle uyuşturmak.

morfinlenmek *(nsz)* morfinle uyuşturulmak.

morfinoman *b. s.* morfin kullanma alışkanlığı olan *(kimse)*.

morfoloji *a. Fr.* **1.** *dilb.* biçim bilgisi, yapı bilgisi. **2.** *bot. zool.* biçim bilim, şekil bilgisi.

morg, -gu *a. Fr.* **1.** kuşkulu ölümlerde, ölüm nedeninin ve ölünün kimliğinin saptanması için ölülerin konulduğu ve incelemenin yapıldığı yer. **morga kaldırmak** ölüleri incelemek için morga götürmek. **2.** hastanelerde ölünün gömülene dek bekletildiği bölüm.

morina *a. İng. zool.* kuzey denizlerinde yaşayan, eti yenilen, balık yağı çıkarılan bir tür balık.

morlaşmak *(nsz)* mor renk almak.

morluk, -ğu *a.* **1.** morlaşma durumu. **2.** moraran yöre.

mor ötesi *b. a.* gözle görünmeyen, mor ışının ötesinde yer alan, yapay olarak da elde edilip hekimlikte kullanılan ışınım, ültraviyole.

mors *(I) a. Fr. zool.* Kuzey denizinde yaşayan, 4 metre kadar uzunluğa ulaşan, derisi, dişleri ve yağı için avlanan bir memeli.

mors *(II) a. İng.* **1.** nokta ve çizgilerden oluşan bir telgraf dizgesi. **2.** bu işaretleri kullanarak iletişim kurmayı sağlayan aygıt. **Mors alfabesi.** Telgrafla iletişim işlerinde kullanılan nokta ve çizgilerden oluşan alfabe.

moruk, -ğu *s. ve a. Erm. argo* yaşlı erkek, baba.

moruklaşmak *(nsz) argo* yaşlanmak, kocamak.

Moskof *öz. a. Rus.* **1.** *Rus.* **2.** *mec.* acımasız, katı yürekli.

mosmor *s.* tümüyle mor, tamamen mor. **mosmor kesilmek** iyice morlaşmak.

mostra *a. İt.* model, göstermelik. **mosra olmak** kendini gülünç duruma sokmak.

mostralık, -ğı *a.* **1.** göstermelik, örnek, **2.** *argo* yersiz davranışlarla göze batan kimse.

motel *a. İng.* işlek kara yolları kenarında yapılmış küçük otel.

motif *a. Fr.* **1.** çizgi süsü. **2.** *ed.* bir yapıtı oluşturan temel düşünce **3.** *müz.* bir müzik parçasında az çok değişik biçimlerde yinelenen ana birim.

motivasyon *a. Fr.* güdülenme.

motopomp, -pu *a. Fr.* motorla çalışan tulumba.

motor *a. Fr.* bir enerjiyi mekanik enerjiye çeviren düzen. **2.** akaryakıtla çalışan deniz taşıtı. **3.** hlk. motosiklet.

motorbot, -tu *a. İng.* motor gücüyle çalışan küçük deniz taşıtı.

motorcu *a.* deniz motoru işleten kimse.

motorin *a. Fr.* motorlu taşıtlarda kullanılan bir çeşit petrol ürünü.

motorize *s. Fr.* motorlu taşıtlarla donatılmış bulunan.

motorlu *s.* motorla çalıştırılan. **motorlu taşıt** insan ya da yük taşımakta kullanılan, motorla işleyen araç.

motor yağı *b. a.* motorlarda sürtünmeyi azaltarak aşınmayı önleyen bir çeşit sıvı yağ.

motosiklet, -ti *b. a. Fr.* motorla işleyen iki tekerlekli kara taşıtı.

mototren *b. a. Fr.* motorla işleyen ve insan taşımaya yarayan demir yolu taşıtı.

mozaik, -ği *a. Fr.* **1.** türlü renkte küçük taşlarla yapılan resimleme ve bezeme işi. **2.** bu işte kullanılan küçük mermer parçaları. **3.** kum, çimento ve küçük mermer kırıntılarıyla yapılan taban döşemesi. **4.** *a.* bisküvi parçaları ve kakao ile yapılan bir tür pasta.

mozaikçi *a.* **1.** mozaik üreten ya da satan kimse. **2.** yapılarda mozaik işleri yapan kimse.

mozole *a. Fr.* gösterişli gömüt, anıtkabir.

möble *a. Fr.* mobilya.

möbleli *s.* mobilyalı.

mönü *a. Fr.* **1.** yemek listesi. **2.** çıkacak yemeklerin tümü.

mösyö *a. Fr.* **1.** Fransızca'da erkek unvanı. **2.** bay.

muaccel *s. Ar.* **1.** tezlikle yapılmış. **2.** *huk.* hemen ödenmesi gereken.

muadelet, -ti *a. (mua:delet) Ar.* eşitlik, denklik.

muadil *s. (mua:dil) Ar.* eşit, denk

muaf *s. (mua:f) Ar.* **1.** ayrı tutulmuş, bağışlanmış. **2.** ayrıcalık tanınmış. **3.** özgür, hür, serbest. **muaf tutmak** bir görevden, işten ayrı tutmak, ayrıcalık tanımak.

muafiyet, -ti *a. (mua:fiyet) Ar.* **1.** ayrı tutulma, kendisini ayırma. **2.** *biy.* bağışıklık. **muafiyet tanımak** yapması ya da vermesi gerekenin tümünü istememek.

muahede *a. (mua:hede) Ar.* antlaşma.

muaheze *a. (mua:heze) Ar.* **1.** kınama, ayıplama. **2.** eleştiri.

muallâk *s. Ar.* **1.** asılı, asılmış. **2.** *mec.* sonuca bağlanmamış, sonuçlanmamış. **muallâkta olmak** sürüncemede kalmak.

muallim *a. Ar.* öğretmen.

muallime *a. Ar.* bayan öğretmen.

muallimlik, -ği *a.* öğretmenlik.

muamelât, -tı *ç. a. (mua:melâ:t) Ar.* bir konu üzerinde yapılan işlemler, işler.

muamele *a. (mua:mela:t) Ar.* **1.** davranma, davranış. **2.** yol, yöntem. **3.** işlem. **4.** *tic.* alış veriş. **muamele etmek** davranmak, işlem yapmak.

muamma *a. (muamma:) Ar.* **1.** bilmece. **2.** *mec.* anlaşılmasında güçlük çekilen, bilinemeyen şey.

muammalı *s.* güç, anlaşılamayan.

muannit, -di *s. (muanni:t) Ar.* inatçı, direnen, direngen.

muarız *s. (mua:rız) Ar.* karşı çıkan, karşı koyan.

muasır *s. (mua:sır) Ar.* aynı asırda olan, asırdaş. **2.** çağdaş.

muasırlaşmak *(nsz)* çağdaşlaşmak, uygarlaşmak.

muaşeret *a. (mua:şeret) Ar.* birbirleriyle toplumsal ilişkiler içinde bulunma. **Muaşeret adabı.** Görgü kuralları.

muattar *s. Ar.* güzel kokulu, ıtırlı.

muavenet, -ti *a. (mua:venet) Ar.* yardım. **muavenet etmek** yardımcı olmak, korumak.

muavin *s. Ar.* yardımcı, yardım eden. **2.** *a.* birine yardım eden kimse.

muavinlik, -ği *a.* **1.** yardımcılık. **2.** yardımcının görevi.

muayene *a. (mua:yene) Ar.* **1.** bir kimsenin hasta olup olmadığını, hastalığın, vücudun neresinde bulunduğunu araştırma çalışması. **2.** inceleme, araştırma, gözden geçirme. **muayene etmek** birinin hasta olup olmadığını, hastalığın nerede bulunduğunu anlamaya çalışmak. **muayene olmak** hekim tarafından bakılmak.

muayeneci *a.* muayene eden, araştıran, yoklayan kimse.

muayenehane *b. a. Ar. (mua:yeneha:ne) Far.* hekimlerin hastaları muayene ettikleri yer.

muayyen *s. Ar.* **1.** belli, kesin, belirli. **2.** kararlaştırılan.

muazzam *s. Ar.* koskoca, kocaman, çok iri. **2.** çok aşırı. **3.** *mec.* önemli, güçlü.

muazzep, -bi *s. Ar.* acı çeken, sıkıntı altında olan. **muazzep etmek** sıkıntı vermek, acı çektirmek. **muazzep olmak** acı çekmek.

muazzez *s. Ar.* sevgili, saygı duyulan.

mubah *s. (muba:h) Ar.* **1.** dince yapılmasında sakınca bulunmayan. **2.** *mec.* sakıncası olmayan. **mubah görmek** sakıncasız bulmak.

mubayaa *a. (muba:yaa) Ar.* satınalma. **mubayaa etmek** satın almak.

mucibince *be. Ar.* gereğince, gerektiği gibi.

mucip, -bi *s. (mu:cip) Ar.* **1.** gerektirici. **2.** neden. **mucip olmak** gerektirmek. **Mucip neden.** Gerekçe.

mucit, -di *a. (mu:cit) Ar.* **1.** bulan, ortaya koyan kimse. **2.** *s.* yaratıcı, yaratan, bulan.

mucize *a. (mu:cize) Ar.* **1.** hayran kalınan, doğaüstü olay. **2.** aklın alamayacağı şey. **3.** *mec.* şaşırtıcı, olağanüstü. **mucize göstermek** akıl almaz bir olay yaratmak. **Mucize kabilinden.** Beklenmeyen bir biçimde.

mucizeli *s.* olağanüstü bir niteliği bulunan.

mucur *a. Erm.* **1.** kömür kırıntısı, mıcır. **2.** yol yapımında kullanılan taş kırıntısı. **3.** bir nesnenin işe yaramayan bölümü.

muço *a. İt.* **1.** küçük yaşta tayfa yamağı. **2.** meyhaneci yardımcısı.

mudi *a. (mu:di) Ar.* **1.** emanet bırakan kimse. **2.** bankaya para yatıran kimse.

mufassal *s. Ar.* ayrıntılı.

muflon *a. Fr.* pardösülerin içine iliklenerek geçirilen bir tür kalınca astar.

muflonlu *s.* içinde muflon bulunan.

mugalâta *a. (muga:lâ:ta) Ar.* yanıltıcı söz.

mugayir *s. (muga:yir) Ar.* aykırı, uymayan, karşıt.

muğber *s. Ar.* küskün, gücenik. **muğber olmak** gücenmek, küsmek, darılmak.

muğlâk, -kı *s. (muğlâ:k) Ar.* karışık, çapraşık, anlaşılması güç.

muhabbet, -ti *a. Ar.* **1.** sevgi, tutku, aşk. **2.** yakınca konuşma, dostça tartışma. **muhabbet beslemek** yakınlık duymak, sevmek. **muhabbet etmek** karşılıklı, dostça konuşmalar yapmak. **muhabbet tellâlı** kadın erkek arasında aracılık eden kimse.

muhabbet çiçeği *b. a. bot.* çiçekleir yeşile çalar ak renkte, güzel kokulu bir süs bitkisi.

muhabbet kuşu *b. a. zool.* asıl yurdu Avustralya olan, yurdumuzda kafes kuşu olarak üretilen sarı, yeşil ve kül renginde tüyleri bulunan, uzun, sivri kuyruklu bir kuş.

muhabere *a. (muha:bere) Ar.* iletişim, haberleşme, yazışma. **muhabere etmek** yazışmak, iletişim kurmak.

muhabereci *a. ask.* muhabere sınıfından olan asker.

muhabir *a. (muha:bir) Ar.* **1.** basın, yayın organlarına haber toplayan, hazırlayan, yazan kimse. **2.** bir kurum ya da kuruluşun çalışmalarıyla ilgili olarak merkez ya da başka bir ülke arasında bağlantı sağlayan görevli: *borsa muhabir üyesi.*

muhabirlik, -ği *a.* muhabir olma işi. **2.** muhabirin görevi.

muhaceret, -ti *a. (muha:ceret) Ar.* **1.** göçme, göç. **2.** bir başka ülkeye ya da başka bir bölgeye gidip yerleşme.

muhacir *a. ve s.* göçmen. **Muhacir arabası.** Üstü ve yanları kapalı, dört tekerlekli, yaysız araba.

muhacirlik, -ği *a.* göçmenlik.

muhafaza *a. (muha:faza) Ar.* saklama, koruma, korunum, kapama. **muhafaza altına almak** saklamak, korumak, bir yere kapamak. **muhafaza etmek 1.** korumak, saklamak. **2.** olduğu gibi bırakmak, aslını korumak.

muhafazakâr *s. Ar. (muha:fazakâ:r) Ar.* tutucu, eskiye bağlı.

muhafazakârlık, -ğı *a.* tutuculuk.

muhafız *a. Ar. (muha:fiz) Ar.* **1.** birini ya da bir yeri koruyan, kollayan kimse, koruyucu. **2.** eskiden bir kentin ya da bir yerin korunması ve güvenliğiyle görevli kimse. **Muhafız alayı.** Devlet başkanlarını korumakla görevi asker birliği.

muhafızlık, -ğı *a.* **1.** muhafız olma durumu. **2.** koruyucunun görevi.

muhakeme *a. (muha:keme) Ar.* **1.** dinleyerek yargıya varma, yargılama. **2.** bir konuyu akıl süzgecinden geçirme, usa vurma, düşünme. **3.** *mec.* bir sorunu çözmek için çözüm yolu arama. **muhakeme etmek 1.** yargılamak. **2.** çözüm yolu aramak, düşünmek.

muhakkak *s. Ar.* **1.** kesin, kesinleşmiş. **2.** *be.* kesinlikle, her koşulda.

muhakkik, -ki *s. Ar.* **1.** araştıran, soruşturan. **2.** *a.* soruşturmacı. araştırmacı.

muhalefet, -ti *a. (muha:lefet) Ar.* **1.** bir olaya ya da bir görüşe karşı çıkma, aykırılık. **2.** karşı görüşte olanlar toplu-

luğu. **3.** hükümette bulunan partilerin dışında olan partiler. **muhalefet etmek** karşı çıkmak. **Muhalefet partisi.** Hükümetin içinde olmayan parti.

muhalif *a. (muha:lif) Ar.* **1.** karşı olan, karşı çıkan. **2.** aykırılık eden, uymayan, karşıt.

muhallebi *a. Ar.* süt, şeker ve pirinç unundan yapılan bir tatlı. **Muhallebi çocuğu.** *mec.* Nazlı yetiştirilmiş çocuk.

muhallebici *a.* **1.** muhallebi yapan ya da satan kimse. **2.** muhallebi satılan yer.

muhammen *s. Ar.* oranlanan, tahmin edilen. **Muhammen bedel.** Tahmin edilen fiyat.

muhammes *s. Ar.* **1.** beş parçadan oluşmuş, beşli. **2.** *a. mat.* beşgen. **3.** *ed.* beş mısradan oluşan bentlerle yazılan manzume, beşli, beşleme.

muharebe *a. (muha:rebe) Ar.* **1.** *ask.* savaşma, vuruşma, çatışma. **2.** *mec.* çok sert tartışma.

muharip, -bi *a. (muha:rip) Ar. ask.* savaşan, savaşçı olarak yetişmiş, savaşa katılan.

muharrik, -ki *s. Ar.* harekete geçiren, devindirici. **2.** *mec.* kışkırtıcı.

muharrir *a. Ar.* yazar.

muhasara *a. (muha:sara) Ar.* sarma, kuşatma, çevirme. **muhasara etmek** bir yeri kuşatmak.

muhasebat, -tı *ç. a. (muha:seba:t) Ar.* muhasebe işleri, hesaplar.

muhasebe *a. (muha:sebe) Ar.* **1.** karşılıklı hesap verme, hesaplaşma. **2.** bir kuruluşun hesap işleriyle uğraşma. **3.** hesap işlerinin tümü. **4.** bir kurum ya da kuruluşta hesap işlerinin yapıldığı yer, saymanlık. **muhasebesini yapmak** bir işin sonunu düşünüp, akılla tartarak bir yargıya varmak.

muhasebeci *a.* sayman, muhasip.

muhasım *a. Ar.* birbirine karşı olanlardan her biri, karşıt, hasım kişi.

muhasip, -bi *a. (muha:sip) Ar.* sayman, muhasebeci.

muhasiplik, -ği *a.* saymanlık.

muhassala *a. Ar.* **1.** elde edilen sonuç. **2.** *fiz.* bileşke.

muhatap, -bı *a. (muha:tap) Ar.* konuşulan, karşıya alınan kimse. **muhatap olmak** kendisine söz söylenmek, karşısında kalmak.

muhatara *a. (muha:tara) Ar.* tehlike, korkutucu durum, zarar.

muhataralı *s.* korkutucu, tehlikeli.

muhavere *a. (muha:vere) Ar.* iki kişi arasında konuşma. **muhavere etmek** karşılıklı konuşmak.

muhayyel *s. Ar.* kurulan, hayal edilen.

muhayyer *s. Ar.* **1.** seçmece, beğenilme koşullu. **2.** seçmeli. **3.** *a. müz.* Türk sanat müziğinde bir makam. **muhayyer bırakmak** beğenilme koşullu koymak.

muhayyerlik, -ği *a.* **1.** seçmeli olma durumu. **2.** *huk.* seçme hakkı.

muhayyile *a. Ar.* hayal gücü, hayal kurma yetisi.

muhbir *s. Ar.* **1.** haber veren, bildiren. **2.** *a.* gizli bir bilgiyi yetkililere ulaştıran kimse, ajan, ihbarcı.

muhip, -bbi *a. (muhi:p) Ar.* dost, seven.

muhit, -ti *a. (muhi:t) Ar.* **1.** yöre, çevre. **2.** bir kimsenin yaşadığı yer,

çevre. **muhit yapmak** çevresinde tanıdık sayısını artırmak, tanınmak.

muhkem *s. Ar.* sağlam, sağlam yapılmış.

muhlis *s. Ar.* temiz, içten, samimi.

muhrip, -bi *a. Ar.* küçük yapıda, hızlı savaş gemisi.

muhtaç, -cı *a. (muhta:ç) Ar.* **1.** gereksinimi olan, eksikli. **2.** *a.* yoksul kimse. **muhtaç etmek** eksiğini birinden sağlamak durumunda bırakmak. **muhtaç olmak** gereksinim duymak.

muhtar *s. Ar.* **1.** özerk, bağımsız. **2.** *a.* köy ya da mahallenin seçimle gelen yöneticisi.

muhtariyet, -ti *a. (muhta:riyet) Ar.* bağımsızlık, özerklik.

muhtarlık, -ğı *a.* **1.** muhtarın görevi. **2.** muhtarın çalıştığı yer.

muhtasar *s. Ar.* özet, kısa, kısaltılmış bulunan.

muhtasaran *be.* özet olarak, kısaca.

muhtelif *s. Ar.* **1.** tutarsız, birbirini tutmayan. **2.** çeşitli, türlü türlü.

muhtelit, -ti *s. Ar.* karma, karışık, karışmış.

muhtemel *s. Ar.* beklenen, umulur, olası, mümkün. **muhtemel olmak** umulmak.

muhtemelen *be. Ar.* beklenir ki, olabilir ki.

muhterem *s. Ar.* saygın, saygıdeğer.

muhteşem *s. Ar.* göz alıcı, gösterişli, çok üstün, görkemli.

muhteva *a. (muhteva:) Ar.* içerik, içerilen, içteki.

muhtevi *s. (muhtevi:) Ar.* içine alan, kaplayan, içeren.

muhteviyat, -tı *ç. a. (muhteviya:t) Ar.* içindekiler.

muhtıra *a. Ar.* **1.** bir sorunu anımsatma. uyarma amacıyla yazılan yazı. **2.** diplomatik yazı. **3.** günlük. **4.** andaç.

muin *s. Ar.* yardım eden, yardımcı.

mukabele *a. (muka:bele) Ar.* **1.** karşılama, karşılık. **2.** karşılıklı okuma. **3.** karşılıklı verme, karşı çıkma. **mukabele etmek** karşılık vermek. karşı gelmek **mukabelede bulunmak** karşılık vermek.

mukabil *s. (muka:bil) Ar.* **1.** bir şeyin karşılığı olan. **2.** bir şeyin karşısında bulunan. **3.** *a.* karşılık. **4.** *be.* karşılık olarak, karşılığında.

mukaddeme *a. Ar.* **1.** ön söz. **2.** bir şeyin başlangıcı, mukaddime.

mukadder *s. Ar.* alında yazılı olan, olacak.

mukadderat, -tı *ç. a. (mukadderа:t) Ar.* yazgı, alın yazısı, kader.

mukaddes *s. Ar.* kutsal, kutlu.

mukaddesat, -tı *ç. a. (mukaddesa:t) Ar.* kutsal sayılan her şey.

mukaddime *a. Ar.* mukaddeme, ön söz.

mukarrer *s. Ar.* kararlaştırılmış, karara bağlanmış. **mukarrer olmak** kararlaşmış bulunmak.

mukassi *s. (mukassi:) Ar.* sıkıntı verici, bunaltıcı.

mukavele *a. (muka:vele) Ar.* sözleşme. **mukavele yapmak** sözleşmek, sözleşme yapmak.

mukaveleli *s.* sözleşmeli.

mukavemet, -ti *a. (muka:vemet) Ar.* **1.** direniş, dayanma, karşı koyma. **2.** *fiz.* direnç. **mukavemet etmek** dayanmak,

karşı durmak, direnmek. **mukavemet göstermek** dayanmak, karşı koymak. **mukavemeti kırılmak** gücü azalmak, direnci bitmek.

mukavemetli *s.* güçlü, dirençli, dayanıklı.

mukavemetsiz *s.* dayanıksız, güçsüz, dirençsiz.

mukavim *s. (muka:vim) Ar.* **1.** dayanıklı, güçlü. **2.** *mec.* baş kaldıran, karşı koyan.

mukavva *a. (muka'vva) Ar.* **1.** kalın karton. **2.** *s.* bu kâğıttan yapılan.

mukavves *s. Ar.* eğri, eğmeçli, kavisli.

mukayese *a. (muka:yese) Ar.* kıyaslama, karşılaştırma. **mukayese etmek** karşılaştırmak, kıyaslamak.

mukayeseli *s.* kıyaslamalı, karşılaştırmalı.

mukayyet, -ti *s. Ar.* **1.** bağlı. **2.** koşullu, koşula bağlanmış. **3.** yazılmış, kayıtlı. **mukayyet olmak** gözetmek, sakınmak, korumak.

mukim *s. (mu:kim) Ar.* oturan, eğleşen, kalan.

mukoza *a. Lât. anat.* burun iç dokusu.

mukriz *s. (mukri:z) Ar.* borç veren, ödünç veren.

muktedir *s. Ar.* gücü yeter, erkli, yetkili, güçlü.

mukteza *s. (mukteza:) Ar.* **1.** gereken. **2.** *s.* bir iş için gerekenler.

mulâj *a. Fr.* **1.** bir nesnenin kalıbını çıkarmak için yapılan işlem. **2.** bu işlem sonunda çıkarılan kalıp. **Mulâj kâğıdı.** Kalıp çıkarmak için kullanılan yarı saydam özel kâğıt.

mum *a. Far.* **1.** bir fitil üzerine yerleştirilen, bal mumu içyağı, parafin gibi nesnelerin karışımıyla oluşan, genellikle silindir biçiminde ilkel aydınlanma aracı. **2.** balmumu. **3.** *fiz.* ışığın yeğinliği, aydınlatma gücü. **Mum dibine ışık vermez.** Güçlü insanlar kendi yakınlarını kayırmazlar. **mum direk olmak** yaramazlık yapmamak. **mum gibi olmak** uslanmak. **mum yakmak** kutsal sayılan bir yere mum yakıp koymak. **mum yapıştırmak** önemli bir olayı akılda tutmak. **muma çevirmek** uslandırmak. **mumla aramak** çok istekli aramak. **mumla aratmak** daha kötüyü görünce az kötüyü aramak zorunda bırakmak.

mumcu *a.* **1.** mum yapan ya da satan kimse. **2.** *tar.* yeniçeri ocağında çavuştan sonra gelen on iki subaydan her biri.

mum çiçeği *b. a. bot.* güzel kokulu, şemsiye biçiminde ak renkte küçük çiçekler açan, etli yapraklı, sarılıcı bir süs bitkisi.

mumlamak *(-i)* **1.** mum sürmek, muma batırmak. **2.** mumla mühürlemek. **3.** mum cilâsı yapmak.

mumlaşmak *(nsz)* bal mumu biçimine gelmek.

mumlu *s.* **1.** mumu olan. **2.** muma batırılmış bulunan. **Mumlu kâğıt.** Teksir makinesinde basılacak yazı için kullanılan özel kâğıt.

mumluk, -ğu *a.* **1.** üzerine mum konan aydınlanma aracı, şamdan. **2.** *fiz.* herhangi bir mum gücünde olan: *40 mumluk ampul.*

mumya *a. Far.* **1.** bozulmayacak duruma getirilmiş ceset. **2.** *mec.* çok

zayıf kimse. **mumya gibi olmak** zayıf ve rengi soluk olmak.

mumyalamak *(-i)* bir ölüyü bir takım işlemlerle çürümeyecek duruma getirmek.

mundar *s. Far.* **1.** kirli, pis. **2.** dinsel kurallara göre kesilmemiş *(hayvan)*. **3.** cinsel ilişkiden sonra yıkanmamış *(kimse)*, murdar.

munis *s. (mu:nis) Ar.* **1.** alışılmış olan, alışılan. **2.** uysal, sevimli, cana yakın **3.** *mec.* uygun.

muntazam *s. Ar.* **1.** düzgün. **2.** tertipli, düzenli. **3.** *be.* düzenli olarak.

muntazaman *be. Ar.* düzenli olarak, düzenlice.

muntazır *s. Ar.* gözleyen, kollayan, bekleyen. **muntazır olmak** gözlemek.

munzam *s. Ar.* ulanmış, eklenmiş, katılmış, ek.

murabba *a. ve s. (murabba:) Ar.* **1.** dörtlü. **2.** kare. **3.** *ed.* dört mısralı bentlerden oluşan divan edebiyatı nazım biçimi.

murafaa *a. Ar.* duruşma.

murahhas *a. Ar.* delege.

murahhaslık, -ğı *a.* delegelik.

murakabe *a. (mura:kabe) Ar.* **1.** denetim, denetleme. **2.** tasavvufta Tanrı'ya bağlanarak çile doldurma. **murakabe etmek** denetlemek.

murakıp, -bı *a. (mura:kıp) Ar.* **1.** denetçi. **2.** Tanrı'ya bağlanarak çile dolduran.

murakıplık, -ğı *a.* denetçilik.

murassa *s. (murassa:) Ar.* değerli taşlarla süslenmiş, bezeli.

murat, -dı *a. (mura:t) Ar.* **1.** istek, dilek. **2.** erek, gaye, emel. **murat almak** dileğine kavuşmak. **murat etmek** dilemek, istemek. **muradına ermek** dilediğine erişmek.

murç, -cu *a. Erm.* betona ya da kayaya delik açmak için kullanılan sivri uçlu bir araç.

murdar *a. Far.* mundar.

murdarilik, -ği *b. a. anat.* omurilik.

murdarlık, -ğı *a.* murdar olma durumu.

muris *s. (muri:s) Ar.* miras bırakan.

musakka *a. Ar.* küçük küçük doğranmış sebzelerin, kuşbaşı et ya da kıymalı pişirilmesiyle yapılan yemek: *patlıcan musakkası.*

musalla *a. (musalla:) Ar.* **1.** namaz kılmaya uygun yer. **2.** camilerde önüne cenaze konup namaz kılınan yer. **Musalla taşı.** Namazı kılınmak için üzerine tabut konan yüksekçe taş.

musallat, -tı *s. Ar.* birinin üzerine bıktıracak derecede düşen. **musallat etmek** birinin üzerine birini düşürmek. **musallat olmak** birine sataşarak peşini bırakmamak.

Musevî *öz. a. (Mu:sevî:) Ar.* **1.** Musa peygamberin dininden olan kimse. **2.** Yahudi.

Musevîlik, -ği *öz. a.* Musa Peygamberin dini. **2.** Yahudilik.

Mushaf *öz. A. Ar.* Kur'an.

musır, -rrı *s. Ar.* direnen, kararlı, ayak direyen.

musibet, -ti *a. (musi:bet) Ar.* **1.** ansızın olan, büyük sıkıntı veren olay. **2.** *s. mec.* uğursuz.

musiki *a. (mu:siki:) Ar.* **1.** müzik. **2.** *mec.* bir yapıtın kişide uyandırdığı güzel duygular: *Resmin musikisine kapıldık.*

musikişinas *s. ve a. Ar.* müziksever, müzikle uğraşan.

muska *a. Ar.* **1.** bazı hastalıkları iyileştirdiğine inanıldığı için saklanan, içinde yazılar bulunan bezle sarılı kâğıt. **2.** *mec.* üçgen biçiminde katlanmış kâğıt.

muska böreği *b. a.* içine kıyma, peynir gibi şeyler konulan ve üçgen biçiminde katlanıp pişirilen börek.

musluk, -ğu *a. Ar.* **1.** yerleştirildiği bir yerdeki akışkanı, istendiğinde akacak ya da kesecek düzende yapılmış açılır kapanır aygıt. **2.** el yüz yıkamak için yapılmış yer.

muslukçu *a.* **1.** musluk yapan, onaran ya da satan kimse. **2.** *argo* abdest alan kimselerin paralarını çalan kimse.

muson *a. Fr. coğ.* Güney Asya kıyılarıyla Hint Okyanusu'nda yaz ve kış mevsimlerinde denizlerden karalara ya da karalardan denizlere doğru nöbetleşe esen geniş alanlı rüzgârlar.

mustarip, -bi *s. Ar.* **1.** acı çeken, ıstıraplı. **2.** hasta, hastalıklı. **mustarip etmek** sıkıntı ve acı vermek **mustarip olmak** üzülmek.

muşamba *a. Ar.* **1.** bir yüzüne kauçuk ya da yağlı boya sürülerek su geçirmez duruma getirilen kalın bez. **2.** *s.* bu bezden yapılmış olan. **3.** su geçirmeyen bir biçimde yapılmış yağmurluk. **muşamba gibi olmak** çok kirlenmek.

muşmula *a. Yun.* **1.** *bot.* üzerinde dikenler bulunan küçük bir ağaç. **2.** bu ağacın iyice olgunlaşıp göynüdükten sonra yenilen yuvarlak, mayhoş, çekirdekli meyvesi, döngel, beşbıyık. **muşmula suratlı** yüzünde çokça buruşuk ve kırışık bulunan.

muşta *a. Ar.* **1.** vurmak için kullanılan, parmaklara geçirilir delikleri bulunan, demir parçası. **2.** kunduracıların derileri inceltmek için kullandıkları me-talden tokmak. **3.** parmaklardan biri bükülüp sivriltilerek vurulan yumruk.

muştalamak *(-i)* muşta ile vurmak.

muştu *a. Far.* müjde, sevindiren söz, haber.

muştulamak *(-i, -e)* sevinecek bir haber vermek, müjdelemek.

muştulu *s.* sevindirici haber veren, sevindiren.

mut, -tu *a.* iyi bir haberden ya da bekleneni elde etmekten doğan kıvanç, kut, saadet.

mutaassıp, -bı *s. Ar.* bağnaz, tutucu, gerici.

mutabakat, -tı *a. (muta:bakat) Ar.* **1.** uyuşma, anlaşma. **2.** uygunluk. **3.** *biy.* uyum.

mutabık, -kı *s. (muta:bık) Ar.* **1.** uyan, anlaşan. **2.** uygun. **mutabık kalmak** uyuşmak, anlaşmak. **mutabık olmak** anlaşmak, anlaş-mazlık olmamak.

mutantan *s. Ar.* görkemli, gösterişli, şatafatlı.

mutasarrıf *s. Ar.* **1.** elinde bulunduran, kullanma hakkı olan. **2.** *a. tar.* Tanzimat'tan sonra sancakların yöneticisine verilen ad.

mutasarrıflık, -ğı *a.* **1.** sancak. **2.** mutasarrıfın görevi, makamı.

mutasavver *s. Ar.* tasarlanan, düşünülmüş.

mutasavvıf *a. Ar.* tasavvufçu, tasavvuf yanlısı.

mutasyon *a. Fr.* değişim.

mutat, -dı *s. Ar.* **1.** alışılan, alışılmış. **2.** *a.* alışkanlık, alışılan şey.

mutavassıt, -tı *a. Ar.* **1.** aracı. **2.** *s.* ortalama, orta.

mutazarrır *s. Ar.* zarara uğramış, zarer etmiş, zararlı.

muteber *s. (mu:teber) Ar.* **1.** saygın, geçerli, sayılan. **2.** inanılır, güvenilir. **3.** yürürlükte olan, geçerli. **muteber olmak** geçerli olmak, değer taşımak.

mutedil *s. (mu:tedil) Ar.* **1.** ılımlı, aşırıya kaçmayan, ölçülü. **2.** *coğ.* ılıman *(iklim)*.

mutemet, -di *a. (mu:temet) Ar.* **1.** kendisine güvenilen kimse. **2.** kurum ve kuruluşlarda daha çok maaş ve ücret alımı ve dağıtımı işlerine bakan kimse.

mutena *s. (mu:tena:) Ar.* **1.** özenilerek yapılmış, özenli. **2.** önemli, seçkin, ayrıcalıklı.

muteriz *s. (mu:teriz) Ar.* **1.** karşı çıkan, itiraz eden. **2.** *huk.* karara itiraz eden.

mutfak, -ğı *a. Ar.* **1.** yemek pişirilen yer. **2.** *mec.* yiyecekleri hazırlama sanatı: Çin mutfağı.

muti, -i *s. (muti:) Ar.* yumuşak başlı, saygılı.

mutlak, -kı *s. Ar.* **1.** salt, yalnız. **2.** kendi başına, saltık. **3.** *be.* kesin olarak, mutlaka.

mutlaka *be. (mu'tlaka:) Ar.* **1.** kaçınılmaz bir biçimde, her koşulda. **2.** kesinlikle, mutlak olarak.

mutlakıyet, -ti *a. (mutla:kiyet) Ar.* saltçılık, yetkilerin tek elde toplandığı yönetim biçimi.

mutlu *s.* **1.** mutluluğa ermiş, kutlu. **2.** mutluluk veren: *mutlu bir gün.* **mutlu etmek** mutlu olmasına neden olmak. **mutlu olmak** mutluluk duymak.

mutluluk, -ğu *a.* mutlu olma, kıvanma durumu.

mutmain *s. Ar.* inanmış, emin olmuş. **mutmain olmak** inanmak.

mutsuz *s.* mutlu olmayan, kutsuz.

mutsuzlaşmak *(nsz)* mutsuz duruma gelmek.

muttali, -i *s. Ar.* öğrenmiş, bilgi almış. **muttali olmak** bilgi almak.

muttarit *s. Ar.* düzenli, uygun aralıklarla.

muttasıl *s. Ar.* **1.** bitişik olan. **2.** *be.* aralık vermeden, aralıksız.

muvafakat, -ti *a. (muva:fakat) Ar.* onama, uygun bulma. **muvafakat etmek** onamak.

muvaffak, -ğı *s. Ar.* **1.** başarmış, başarılı *(kimse)*. **2.** *a.* başarılmış, başarılı *(iş)*. **muvaffak olmak** başarılı olmak, başarmak.

muvaffakiyet, -ti *a. Ar.* başarı.

muvafık, -ğı *s. (muva:fik)* uygun, denk.

muvakkat, -ti *s. Ar.* sürekli olmayan, geçici.

muvakkaten *be. Ar.* geçici olarak, bir süre için.

muvasalat, -tı *a. (muva:salat) Ar.* bir yere varma, ulaşma. **muvasalat etmek** ulaşmak.

muvazaa *a. (muva:zaa) Ar.* danışık, danışıklık, uyuşma.

muvazaalı *s.* danışıklı, anlaşmalı.

muvazene *a. (muva:zene) Ar.* denge.

muvazeneli *s.* dengeli, ölçülü.

muvazenesiz *s.* **1.** dengesiz, ölçüsü olmayan. **2.** *mec.* tavır ve davranışlarını ayarlayamayan.

muvazenesizlik, -ği *a.* dengesizlik, ölçüsüzlük.

muvazzaf *s. Ar.* **1.** bir görevi yapmakla görevli olan. **2.** *a. ask.* orduda meslekten subay, astsubay ve erler. **muvazzaf subay** asıl mesleği askerlik olan subay.

muz *a. Ar. bot.* **1.** sıcak iklimlerde yetişen, çok yıllık bir bitki. **2.** bu bitkinin hoş kokulu, tatlıca, besleyici uzun meyvesi.

muzaffer *s. Ar.* **1.** savaş kazanmış, yenmiş, utkulu. **2.** *a.* utkulu, savaş kazanmış ulus. **muzaffer olmak** üstün gelmek, yenmek.

muzafferiyet, -ti *a. Ar.* başarı, üstün gelme.

muzaheret, -ti *a. (muza:heret) Ar.* yardımcı olma, arka çıkma, destekleme.

muzahir, *s. (müza:hir) Ar.* destekleyen, arka çıkan.

muzır, -rı *s. (mu:zır) Ar.* **1.** zararlı, sağlığı bozan. **2.** yaramaz.

muzip, -bi *s. (mu:zip) Ar.* takılgan, şakacı.

muzipleşmek *(nsz)* takılgan, şakacı davranışlarda bulunmak.

muzipliik, -ği *a.* takılganlık, yaramazlık, şakacılık. **muziplik etmek** takılmak, şakalaşmak.

mübadele *a. Ar.* değiş, değişme. **mübadele etmek** değişmek.

mübalâğa *a. (müba:lâ'ğa) Ar.* abartma, abartı, şişirme. **mübalâğa etmek** abartmak, şişirmek.

mübalâğacı *s.* abartıcı.

mübalâğalı *s.* abartılı.

mübarek, -ği *a. (müba:rek) Ar.* **1.** verimli, uğurlu. **2.** kutlu, kutsal. **3.** sevilen, beğenilen. **4.** çok saygı duyulan.

mübaşir *a. (müba:şir) Ar.* mahkemelerde yargıcın söylediklerini yerine getiren hizmet görevlisi.

mübrem *s. Ar.* çok gerekli olan, kaçınılmaz, kesin gereken.

mücadele *a. (müca:dele) Ar.* **1.** iki taraf arasında birbirlerine isteklerini kabul ettirmek için yapılan güçlü çatışma, savaş. **2.** bir amaca ulaşmak için verilen sürekli uğraşım. **3.** göğüs göğüse yapılan çarpışma. **mücadele etmek** savaşmak, çatışmak. **mücadele vermek** uğraşmak, didinmek, savaşmak.

mücadeleci *s.* uğraşmayı seven, savaşçı.

mücahit, -di *a. ve s. (müca:hit) Ar.* kutsal bir amaç uğruna savaşan.

mücavir *s. (müca:vir) Ar.* yakın, çevresi sayılan.

mücbir *s. (mücbi:r) Ar.* zorlayan, zorlayıcı. **mücbir sebep** *huk.* beklenmedik bir olay nedeniyle oluşan aksama.

mücehhez *s. Ar.* **1.** donanmış, donatılmış. **2.** hazırlıklı. **mücehhez olmak** kendinde bulundurmak.

mücellâ *s. (mücella:) Ar.* parlatılmış, parlak.

mücellit, -di *a. Ar.*ciltçi.

mücellithane *b. ve a. (mücellitha:ne) Ar.* cilt evi.

mücellitlik, -ği *a.* ciltçilik.

mücerret, -di *s. Ar.* **1.** soyut. **2.** evlenmemiş. **3.** *a. dilb.* yalın durum.

mücessem *s. Ar.* cisim durumunda olan, somut.

mücevher *a. Ar.* değerli süs eşyası.

mücevherat *ç. a. (mücevhera:t) Ar.* değerli süsler, takılar.

mücevherci *a.* kuyumcu, değerli süs eşyası alıp satan kimse.

mücrim *a. Ar.* suçlu, suç işlemiş.

müdafaa *a. (müda:faa) Ar.* savunma, koruma. **müdafaa etmek** korumak, savunmak.

müdafi, -i *s. (müda:fi) Ar.* **1.** savunucu, arka çıkıcı. **2.** *huk.* davacı ya da davalının haklarını savunan yasal yetkili, görevli.

müdahale *a. (müda:hale) Ar.* karışma, araya girme. **müdahale etmek** karışmak, el atmak.

müdahil *s. (müda:hil) Ar.* **1.** karışan. **2.** *huk.* davaya yasal olarak karışan.

müdana *a. (müda:na:) Ar.* minnet. **müdana etmek** boyun eğmek.

müdavi *s. (müda:vi:) Ar.* bakan, tedavi eden.

müdavim *a. (müda:vim) Ar.* bir yere sürekli gidip gelen. **müdavim olmak** sürekli gidip gelmek.

müddei *s. Ar.* davacı.

müddeiumumî *b. a. (müddeiumu:mi:) Ar.* savcı.

müddet, -ti *a. Ar.* süre.

müderris *a. Ar.* **1.** ders veren, öğretmen. **2.** profesör.

müdevver *s. Ar.* yuvarlak.

müdrik *s. Ar.* anlamış, aklı ermiş.

müdür *a. Ar.* yöneten, idare eden.

müdüriyet *a. Ar.* müdürlük.

müdürlük, -ğü *a.* müdürün makamı, görevi.

müebbet, -di *s. Ar.* sonu olmayan. **2.** ömrü boyunca.

müellif *a. Ar.* yazar.

müesses *s. Ar.* kurulmuş, kurulu.

müessese *a. Ar.* **1.** kuruluş, kurum. **2.** *huk.* kurum.

müesseseleşmek *(nsz)* kurumlaşmak, organlaşmak.

müessif *s. Ar.* **1.** üzücü, esef verici. **2.** kötü, hoş olmayan.

müessir *s. Ar.* **1.** dokunaklı. **2.** etkili, sonuç verici. **3.** *kim.* etken. **müessir olmak** etkilemek, etki yapmak.

müessiriyet, -ti *a. Ar.* etkinlik.

müeyyide *a. Ar.* yaptırım.

müezzin *a. (müezzi:n) Ar.* ezan okuyan görevli.

müfessir *a. ve s. Ar.* **1.** güç anlaşılan söz ya da yazıları açıklayan, yorumlayan. **2.** Kur'an'ı yorumlayan, tefsirci.

müfettiş *a. Ar.* kurum ve kuruluşları denetleyen, yoklayan görevli.

müflis *s. Ar.* parasını batırmış, batkın.

müfredat, -tı *ç. a. (müfreda:t) Ar.* bütü-nü oluşturan parçalar, ayrıntılar. **müfredat programı** öğretim programı.

müfreze *a. Ar. ask.* belli kuruluş'ara bağlı olmadan geçici olarak oluşturulan küçük asker birliği.

müfrit, -ti *s. Ar.* aşırı, aşkın.

müfteri *s. Ar.* kara çalan,iftiracı, karacı, iftira eden.

müftü *a. Ar.* ilçelerde baş din görevlisi.

mühendis *a. Ar.* bayındırlık ve teknik konularda yüksek öğrenim görerek yetkinlik kazanmış kimse.

mühendislik, -ği *a.* her türlü bayındırlık işleri ve teknik işlerden birini konu alan meslek, iş.

müheyya *s. (müheyya:) Ar.* hazır.

mühim, -mmi *s. Ar.* önemli.

mühimmat, -tı *ç. a. (mühimma:t) Ar.* savaş için gerekli araç ve gereçler.

mühimsemek *(-i)* önemsemek, değer vermek.

mühlet, -ti *a. Ar.* süre, mehil, vade. **mühlet istemek** süre istemek. **mühlet vermek** belli süre tanımak.

mühlik, -ki *s. Ar.* öldürücü.

mühre *a. Far.* **1.** küçük top. **2.** cam boncuk. **3.** kâğıda yumuşaklık ve parlaklık vermek için kullanılan camdan araç. **4.** demirci çekici.

mührelemek *(-i)* mühreyle kâğıdı parlatmak.

mühür, -hrü *a. Far.* **1.** bir kimse, kuruluş adı ya da unvanının üzerine işlendiği değişik nesnelerden yapılmış araç, damga, kaşe. **2.** bu araçla basılan ve imza yerine geçen baskı. **mühür basmak** mühürle onamak. **mühür kazımak** bir nesne üzerine mühür işlemek.

mühürcü *a.* mühür kazıyan kimse.

mühürdar *a. Far.* eskiden devlet büyüklerinin mühürlerini üzerinde taşımak ve gerekli yerlerde bu mühürleri basmakla görevli kimse.

mühürlemek *(-i)* **1.** bir şeyin onandığını belirtmek için yetkilinin mührünü basmak. **2.** yetkili makamca açılması yasaklanan bir yerin açıldığı belli olsun diye yapıştırılan özel mumun üzerine mühür basmak. **3.** yasa ve kurallara uygun çalışmayan yerleri kapatmak.

mühürlenmek *(nsz)* mühür basılmak.

mühürletmek *(-i)* mühür bastırmak.

mühürlü *s.* **1.** mühür basılmış. **2.** *mec* kapatılmış.

müjde *a. Far.* **1.** muştu, sevindiren haber. **2.** muştuluk. **müjde koşturmak** iyi bir haberi ivedilikle ulaştırmak. **müjde vermek** mutlu haberi ulaştırmak.

müjdelemek *(-i, -e)* haber ulaştırmak, muştulamak.

müjdeli *s.* muştulu.

mükâfat, -tı *a. (mükâ:fat) Ar.* **1.** ödül. **2.** değerlendirici davranış. **mükâfat almak** ödül kazanmak. **mükâfatını görmek** karşılığını almak.

mükâfatlandırmak *(-i)* ödüllendirmek.

mükedder *s. Ar.* üzüntülü, kederli. **mükedder olmak** üzüntülü olmak.

mükellef *s. Ar.* **1.** yükümlü. **2.** özenle, eksiksiz yapılmış. **3.** *a.* vergi yükümlüsü.

mükellefiyet, -ti *a. Ar.* yükümlülük, sorumluluk.

mükemmel *s. Ar.* eksiksiz, tam.

mükemmellik, -ği *a.* eksiksizlik, kusursuzluk.

mükerrer *s. Ar.* yinelenmiş, tekrarlanmış.

müktesep, -bi *a. Ar.* edinmiş, kazanmış.

mülâhaza *a. (mülâ:haza) Ar.* düşünce, görüş, fikir.

mülâkat, -tı *a. (mülâ:kat) Ar.* **1.** görüşme, konuşma. **2.** röportaj. **3.** karşılıklı görüşme biçiminde sözlü seçme sınavı.

mülâyim *s. (mülâ:yim) Ar.* **1.** uygun görülebilir. **2.** yumuşak huylu.

mülevves *s. Ar.* kirli, karışık, düzensiz.

mülga *s. (mülga:) Ar.* kaldırılmış, kapatılan.

mülhem *s. Ar.* esinlenmiş, içine doğmuş. **mülhem olmak** içine doğmak.

mülk, -kü *a. Ar.* **1.** her türden taşınmaz mal. **2.** tüm ülke.

mülkî *s. (mülki:) Ar.* **1.** ülkeye ilişkin. 2. ülke yönetimine ilişkin. **3.** asker sınıfı dışında kalan.

mülkiye *a. Ar.* asker olmayanlar. **Mülkiye mektebi.** Siyasal Bilgiler Fakültesi.

mülkiyet, -ti *a. Ar.* ıyelik, sahiplik.

mülteci *a. Ar.* sığınmış, sığınık.

mültefit, -ti *s. Ar.* güler yüzlü, hoş davranan.

mümasil *s. (müma:sil) Ar.* andıran, benzeyen.

mümbit, -ti *s. Ar.* bitek, verimli, ürünlü.

mümessil *a. Ar.* temsilci, temsil eden.

mümeyyiz s. Ar. **1.** ayıran, seçen, bilinçli. **2.** *ped.* sınavlarda ek görevli, ayırtman.

mümin *s. (mü'min) Ar.* **1.** inanan, imanlı. **2.** *a.* Müslüman.

mümkün *s. Ar.* olabilir, olası, olanaklı. **Mümkün mertebe.** Olabildiği ölçüde. **mümkün olmak** olabilmek.

mümtaz *s. Ar.* seçkin.

münacat, -tı *a. (mü:na:ca:t) Ar.* **1.** Tanrı'ya yakarış. **2.** *ed.* divan edebiyatında Tanrı'yı öven şiir türü ya da bir şiirin bu özellikte olan bölümü.

münafık, -ğı *s. (müna:fık) Ar.* bölücü, karıştırıcı, fesatçı.

münakalât, -tı *ç. a. (müna:kalâ:t) Ar.* ulaştırma, ulaşım işleri.

münakaşa *a. (müna:kaşa) Ar.* tartışma. **münakaşa etmek** sözle tartışmak. **münakaşa götürmemek** tartışmaya değmeyecek ölçüde kesin olmak.

münasebet, -ti *a. (müna:sebet) Ar.* **1.** ilişki, ilinti, bağ. **2.** iki nesne arasında uygunluk. **3.** neden, vesile. **münasebet almak** uygun düşmek. **münasebet almamak** yerinde olmamak. **münasebet düşmek** uygun ortam doğmak. **münasebet kurmak** yakınlık oluşturmak **münasebete girmek** ilişki kurmak.

münasebetli *s.* **1.** ilişkisi olan. **2.** uygun, yakışır. **Münasebetli münasebetsiz.** Yerli yersiz, özen gösterilmeden.

münasebetsiz *s.* **1.** yakışmayan, uymayan. **2.** aykırı, ters, **3.** sıra, saygı gösterilmeden yapılan.

münasebetsizlik, -ği *a.* yakışmayan davranış, saygısızlık.

münasip, -bi *s. (müna:sip) Ar.* **1.** yerinde, uygun. **2.** istenen, beğenilen, uygun. **münasip görmek** uygun bulmak.

münavebe *a. (müna:vebe) Ar.* nöbetleşme, sıraya koyma, değiştirme.

münazara *a. (müna:zara) Ar.* bir konu üzerinde belli kurallara uyularak yapılan tartışma.

müneccim *a. Ar.* **1.** yıldız falcısı. **2.** gök bilimci.

münekkit, -di *a. Ar.* eleştirmen, eleştirici.

münevver *a. ve s. Ar.* **1.** aydın, bilen. **2.** aydınlatılmış, ışıklı.

münezzeh *s. Ar.* temiz, arı, pak.

münferiden *ba. Ar.* tek olarak, yalnız başına.

münferit, -di *a. Ar.* tek, ayrı.

münfesih *s. Ar.* dağılmış, feshedilmiş.

münhal, -li *s. (münha:l) Ar.* boş olan, açık bulunan.

münhani *s. Ar.* eğri.

münharif *s. Ar.* doğruluğunu yitirmiş, sapmış.

münhasır *s. Ar.* **1.** ayrılmış, mahsus. **2.** sınırlı, sınıra bağlanmış.

münhasıran *be.* özellikle.

münkir *s. (münki:r) Ar.* **1.** kabul etmeyen. **2.** Tanrı'ya inanmayan, inkârcı.

münzevi *s. (münzevi:) Ar.* yalnızlığı seven, topluluktan kaçan.

müphem *s. Ar.* **1.** belirsiz, gizli, kuşkulu. **2.** *be.* kapalı olarak.

müptelâ *s. (müptelâ:) Ar.* **1.** kötü alışkanlıkları olan, düşkün. **2.** tutulmuş, âşık.

müracaat, -tı *a. (müra:caat) Ar.* başvurma, danışma. **müracaat etmek** başvurmak.

müracaatçı *a.* başvurucu.

mürai *s. (müra:i) Ar.* ikiyüzlü, riyakâr.

mürailik, -ği *a.* ikiyüzlülük.

mürebbi *a. Ar.* eğitici, eğitmen.

mürebbiye *a. Ar.* kadın eğitici.

müreccah *s. Ar.* üstün görülen, yeğlenen.

mürekkep, -bi *a. Ar.* **1.** yazma, çizme işlerinde kulalnılan sıvı. **2.** *s.* birleşik, birleşmiş. **mürekkep yalamış olmak** öğrenimli olmak. **mürekkebi kurumamış olmak** çok yeni olmak.

mürekkeplenmek *(nsz)* mürekkep sürülmek.

mürekkepli s. **1.** mürekkep bulaşmış. **2.** mürekkeple çalışan: *mürekkepli kalem.*

mürettebat, -tı *ç. a. (müretteba:t) Ar.* gemi, uçak, tren gibi taşıt araçlarında görev yapanların tümü.

mürettip, -bi *s. Ar.* **1.** düzenleyen. **2.** *a.* dizgici (basımda).

mürettiphane *b. a. (mürettipha:ne) Ar. Far.* basım evinde dizgi yapılan bölüm.

mürettiplik, -ği *a.* dizgicilik.

mürit, -di *a. (mü:rit) Ar.* bir tarikatın yollarını öğrenen kimse.

mürşit, -di *a. ve s. Ar.* **1.** yol gösteren, kılavuz. **2.** tarikat önderi.

mürteci, -i *s. Ar.* gerici, yeniliğe karşı direnen.

mürtekip, -bi *s. Ar.* **1.** para için kötü işler çeviren. **2.** rüşvet alan.

mürur *a. (müru:r) Ar.* **1.** geçme. **2.** sona erme, geçip gitme.

müruruzaman *b. a. (müru:'ruzaman) Ar.* zaman aşımı, süre aşımı.

mürüvvet, -ti *a. Ar.* **1.** iyilikseverlik, cömertlik. **2.** yiğitlik, mertlik. **3.** yakınlarının iyilik ve başarılarından duyulan sevinç. **mürüvvetini görmek** çocuklarının iyi günlerini görerek mutluluk duymak.

mürüvvetli *s.* iyiliksever, insaniyetli.

mürüvvetsiz *s.* yardımı, iyiliği sevmeyen, insaniyetsiz.

müsaade *a. (müsa:ade) Ar.* **1.** izin, ruhsat. **2.** uygun olma durumu. **müsaade etmek** izin vermek, yol açmak, uygun bulmak.

müsabaka *a. (müsa:baka) Ar.* yarış, yarışma, karşılaşma. **müsabakaya girmek** yarışa katılmak.

müsabık, -kı *a. (müsa:bık) Ar.* yarışçı, yarışmacı.

müsademe *a. (müsa:deme) Ar.* **1.** silâhlı kısa çarpışma. **2.** *mec.* uğraşma, çabalama.

müsadere *a. (müsa:dere) Ar.* bir nedenle bir kimsenin malına devletçe el konması.

müsait, -di *s. (müsa:it) Ar.* uygun, elverişli.

müsamaha *a. (müsa:maha) Ar.* **1.** hoşgörü, gönül genişliği. **2.** görmezlikten gelme. **müsamaha etmek** hoşgörülü davranmak.

müsamahakâr *s. (müsa:mahaka:r) Ar. Far.* hoşgörülü davranan.

müsamahalı *s.* hoşgörülü.

müsamere *a. (müsa:mere) Ar.* **1.** okullarda yapılan eğlenceli gösteriler. **2.** genellikle akşam eğlencesi.

müsavat, -tı *a. (müsa:va:t) Ar.* eşitlik, uyarlık.

müsavi *s. (müsa:vi) Ar.* eşit, denk.

müseccel *s. Ar.* kayıtlanmış, sicilli, sicile geçmiş.

müseddes *s. ve a. Ar. mat.* altıgen. **2.** *ed.* divan edebiyatında altışar mısralık bentlerle yazılan manzume.

müsekkin *s. Ar.* yatıştırıcı.

müselles *a. ve s. Ar.* **1.** *mat.* üçgen. **2.** üçlü.

müshil *s. Ar.* ishali sağlayan ilâç ya da madde.

Müslim *s. ve a. Ar* Müslüman.

Müslüman *öz. a. Ar.* **1.** İslâm dinine bağlı kimse. **2.** doğru, dürüst kişi. **Müslüman mahallesinde salyangoz satmak** bir nesneyi hiç ilişkisi olmayan bir çevreye götürmek.

Müslümanlık, -ğı *a.* Hz. Muhammet'in yaydığı din, İslamlık, İslam dini.

müspet, -ti *s. Ar.* **1.** olumlu. **2.** *fiz. mat.* artı. **Müspet ilim.** Pozitif ilim.

müsrif *s. Ar.* savurgan, tutumsuz, aşırı harcayan.

müsriflik, -ği *a.* tutumsuzluk, savurganlık.

müstacel *s. (müsta:cel) Ar.* ivedi, acele yapılması gereken.

müstaceliyet *a. (müsta:celiyet) Ar.* ivedilik.

müstafi *s. (müsta:fi:) Ar.* isteğiyle görevinden ayrılmış, istifa etmiş.

müstahak, -kkı *s. Ar.* **1.** kazanmış, hak etmiş. **2.** *a.* bir kimsenin hak ettiği ödül ya da ceza.

müstahdem *a. Ar.* hizmetli.

müstahkem *s. Ar.* sağlamlaştırılmış, korunmuş.

müstahsil *a. Ar.* üretici, yetiştirici.

müstahzar *s. Ar.* **1.** hazır duruma getirilmiş. **2.** *a.* hazır ilâç.

müstakar, -rrı *s. Ar.* **1.** kararlı, durulmuş, oturmuş. **2.** *a.* karar verilen yer.

müstakbel *s. Ar.* gelecek, beklenen.

müstakil *s. Ar.* **1.** bağımsız, **2.** başka birine bağlı olmayan: *müstakil tapu.*

müstamel *s. (müsta:mel) Ar.* yeni olmayan, kullanılmış olan.

müstear *s. Ar.* takma, eğreti.

müstebit, -di *a. Ar.* zorba, despot, kıyıcı.

müstecir *a. Ar.* bir yeri kirayla tutan, kiracı.

müstefit, -di *s. Ar.* yararlanan. **müstefit olmak** yararlanmak.

müstehcen *s. Ar.* açık saçık, yakışıksız, töreye aykırı: *müstehcen giyim*

müstehlik, -ki *a. Ar.* tüketici.

müstehzi *s. (müstehzi:) Ar.* alaycı.

müstemleke *a. Ar.* sömürge.

müstemlemeci *a.* sömürgeci.

müstenit, -di *s. Ar.* dayanan, yaslanan.

müstenkif *s. Ar.* oyunu bildirmeyen, çekimser.

müsterih *s. Ar.* rahat olan, inanan. **müsterih olmak** kaygıdan kurtulmak, inanmak.

müstesna *s. (müstesna:) Ar.* **1.** ayrı, kural dışı.

müsteşar *a. ve s. (müsteşa:r) Ar.* **1.** kendisine danışılan kimse. **2.** bakanlık ve elçiliklerde bakan ya da elçiden sonra en yetkili görevli.

müsteşarlık, -ğı *a.* **1.** müsteşar olma durumu. **2.** müsteşarın görevi.

müstevli *a. ve s. (müstevli:) Ar.* **1.** bir yeri yönetimi altına alan güç. **2.** saldıran, istilâcı.

müstezat, -dı *a. (müsteza:t) Ar.* **1.** çoğalmış, artmış. **2.** *ed.* her dizesine bir kısa dize eklenerek yazılan divan edebiyatı nazım biçimi.

müsvedde *a. Ar.* **1.** karalama yazı. **2.** *mec.* bir şeyin kötü benzeri.

müsveddelik, -ği *s.* karalama yazmaya uygun: *müsveddelik defter.*

müşahede *a. (müşa:hede) Ar.* görme, gözlem, inceleme.

müşahhas *s. Ar.* somut, gerçekten var olan.

müşahit, -di *a. (müşa:hit) Ar.* **1.** gözlemci. **2.** gözleyici, izleyici.

müşavere *a. (müşa:vere) Ar.* danışma, fikir alış verişi.

müşavir *a. (müşa:vir) Ar.* danışman.

müşavirlik, -ği *a.* danışmanlık.

müşerref *s. Ar.* yüceltilmiş, şereflenmiş. **müşerref olmak** onurlanmak.

müşfik, -ki *s. Ar.* sevecen, acıyan, cana yakın.

müşir *(I) a. Ar.* general.

müşir *(II) s. (müşi:r) Ar.* **1.** haber veren. **2.** *fiz.* gösterge.

müşkül *s. Ar.* **1.** çetin, güç. **2.** güçlük, engel, zorluk.

müşkülât, -tı *ç. a. (müşkülâ:t) Ar.* güçlük, güçlükler. **müşkülât çıkarmak** bir işi güçleştirici tavırlar takınmak.

müşkülpesent, -di *s. Ar.* güç beslenen, güç bakılan, güç beğenen.

müştak, -kı *s. (müşta:k) Ar.* özleyen, göresi gelen.

müşteki *s. (müşteki:) Ar.* yakınan, sızlanan. **müşteki olmak** şikâyetçi olmak.

müştemilât, -tı *ç. a. (müştemila:t) Ar.* bir bütünün, her birinin ayrı ayrı görevleri bulunan bölüm, yapı ya da eklentileri.

müşterek, -ği *s. Ar.* **1.** ortak. **2.** birlik. **3.** ortaklaşa yapılan.

müştereken *be. Ar.* birlikte, ortaklaşa.

müşteri *a. Ar.* alıcı.

Müşteri *öz. a. Ar. astr.* Jüpiter.

mütalâa *a. (müta:lâa) Ar.* **1.** okuma, ders çalışma. **2.** irdeleme, araştırma. **3.** oy, düşünce. **mütalâa etmek 1.** okumak. **2.** iyice incelemek. **mütalâada bulunmak** düşüncesini bildirmek.

mütareke *a. (müta:reke) Ar.* savaşı belli bir süre için kesme, ateşkes, silâh bırakışma.

müteaddit, -di *s. Ar.* birçok, çok çok.

müteahhit, -di *a. Ar.* bir işi üzerine alan kimse, üstlenici.

müteakiben *be. Ar.* ardından, ardı sıra.

müteakip, -bi *s. (mütea:kip) Ar.* **1.** arkadan gelen. **2.** -den sonra: *konuşmayı müteakip.*

müteallik, -kı *s. Ar.* ilgili, ilişkin.

mütebaki *s. (müteba:ki) Ar.* kalan, kalıntı.

mütebessim *s. Ar.* gülümseyen, güleç.

mütecaviz *s. (müteca:viz) Ar.* **1.** saldırgan, sataşkan. **2.** -den çok, -i aşan: *On yılı mütecaviz onu arıyoruz.*

mütedavil *s. (müteda:vil) Ar.* elden ele gezen. **Mütedavil sermaye.** Döner sermaye.

müteessir *s. Ar.* üzülen, acınan, **müteessir olmak** üzülmek, acınmak.

mütefekkir *s. Ar.* düşünür.

müteferrik, -ki *s. Ar.* ayrılmış, ayrı ayrı.

mütegallibe *a. Ar.* toplumda sömürgen olarak yaşayan, zorba takımı.

müteharrik, -ki *s. Ar.* oynar, devingen, hareketli.

mütehassıs *a. Ar.* uzman.

mütehassıslık, -ğı *a.* uzmanlık.

mütehassis *s. Ar.* duygulanmış. **mütehassis etmek** iyi yönde duygulandırmak, sevindirmek. **mütehassis olmak** duygulanmak, sevinmek.

mütekabil *s. (müteka:bil) Ar.* karşılıklı.

mütekâmil *s. (mütekâ:mil) Ar.* gelişkin, olgun.

mütemadiyen *be. (mütema:diyen) Ar.* sürekli olarak, ara vermeden.

mütemayil *s. (mütema:yil) Ar.* eğimli görünen, istekli davranan.

mütemmim *s. Ar.* **1.** tümleyen. bütünleyen. **2.** *mat.* bütünler. **3.** *a. dilb.* tümleç.

mütenasip, -bi *s. (mütena:sip) Ar* oranlı, orantılı, uygun.

mütercim *a. Ar.* çevirmen, tercüman.

mütercimlik, -ği *a.* çevirmenlik, tercümanlık.

müteredditt, -di *a. Ar.* çekingen, kararsız.

mütesanit, -di *s. (mütesa:nit) Ar.* dayanışma içinde olan.

müteselli *s. Ar.* avunan, teselli olan. **müteselli olmak** avunmak.

müteselsil *s. Ar.* zincirleme, aralık verilmeden.

müteşebbis *s. Ar.* girişimci, girişken.

müteşekkil *s. Ar.* oluşmuş, meydana gelmiş.

mütevazı, -ı *s. (müteva:zı) Ar.* **1.** alçak gönüllü. **2.** gösterişsiz.

müteveccih *s. Ar.* **1.** bir yere gitmeye karar veren. **2.** yönelmiş.

müteveccihen *be. Ar.* **1.** bir yere gitmek üzere. **2.** bir işi yapmaya yönelerek.

müteveffa *s. (müteveffa:) Ar.* ölmüş, ölü.

mütevekkil *s. Ar.* alın yazısına bağlanmış, her işini Tanrı'ya bırakmış.

mütevelli *a. (mütevelli:) Ar.* bir vakfın yönetimi kendisine verilen kimse.

mütevellit *s. Ar.* **1.** doğmuş. **2.** *mec.* ileri gelmiş.

müthiş *s. Ar.* **1.** korkutan, korkunç. **2.** dayanılmaz olan. **3.** şaşılacak ölçüde değişik. **4.** *ünl. çok şaşılacak şey* anlamında kullanılır.

müttefik, -ki *s. ve a. Ar.* bağlaşık, birlikte olanlar.

müttefiken *be. (müttefi:ken) Ar.* **1.** hep birlikte. **2.** oy birliğiyle.

müttehiden *be.* birlik olarak, birlikte.

müvekkil *a. Ar.* birini vekil seçen kişi.

müvezzi, -i *a. Ar.* dağıtıcı.

müyesser *s. Ar.* kolaylıkla ortaya çıkan. **müyesser olmak** ulaşmak nasib olmak.

müzaheret, -ti *a. (müza:heret) Ar.* arkalama, arka çıkma. **müzaheret etmek** arkalamak, arka çıkmak, desteklemek.

müzahir *s. (müza:hir) Ar.* yardımcı, arka çıkan.

müzakere *a. (müza:kere) Ar.* **1.** görüşme, danışma. **2.** çalışma, etüt. **müzakere etmek 1.** bir konuyu görüşmek, tartışmak. **2.** sözlü sınav yapmak.

müzekereci *a.* öğrencileri ders dışı zamanlarda çalıştıran kişi.

müzayede *a. (müza:yede) Ar.* artırma, artırmayla satış.

müze *a. Fr.* sanat ve bilim yapıtlarının ya da bilime yararlı nesnelerin saklandığı, sergilendiği yer ya da yapı. **müze gibi olmak** eski ve değerli eşyaları bulunmak.

müzeci *a.* müze kuran ya da müzede çalışan kimse.

müzekkere *a. Ar.* **1.** bir iş için bir üst makama yazılan yazı. **2.** *huk.* yargıcın, bir kararın yerine getirilmesi için bir makama yazdığı yazı.

müzelik, -ği *s.* **1.** müzede sergilemeye uygun. **2.** *mec.* yaşlı, eski.

müzevir *s. Ar.* ara bozucu, söz götürüp getirici.

müzevirlemek *(-i)* söz götürüp getirmek, ara bozuculuk yapmak.

müzevirlik, -ği *a.* ara bozuculuk, söz taşıyıcılık. **müzevirlik etmek** ara buzuculuk yapmak.

müzeyyen *s. Ar.* süslenmiş, bezenmiş.

müzik, -ği *a. Fr.* duygu ve düşünceleri tek ya da çok sesli olarak anlatma sanatı. **2.** bu tür yapıtlarının çalınması, söylenmesi.

müzikal *s. Fr.* **1.** müzikle ilgili, müziğe özgü. **2.** *a.* müzik eşliğinde sergilenen film ya da oyun.

müzik bilimci *b. a.* müzik alanında araştırma ve incelemeler yapan bilgin ya da uzman.

müzik bilimi *b. a.* müziği bilimsel bir yöntemle inceleyen bilim.

müzikçi *a.* müzik yapıtları yaratan, besteleyen, okuyan, derleyen ya da çalan kimse, müzisyen.

müzikhol,-lü *b. a. İng.* müzikten yararlanılarak eğlenceli oyunların oynandığı yer.

müzikolog,-ğu *a. Fr.* müzik bilimci.

müzikoloji *a. Fr.* müzik bilimi.

müziksever *b. a.* müziği seven, müziğe ilgi duyan.

müzisyen *a. Fr.* müzik sanatçısı, müzikçi.

müzmin *s. Ar.* **1.** süreğen olan, uzun süren. **2.** *mec.* sürekli, ne zaman biteceği kestirilemeyen.

müzminleşmek *(nsz)* süreklileşmek, süreğenleşmek.

müzminleştirmek *(-i)* süreğen duruma getirmek.

müzminlik, -ği *a.* süreğen olma biçimi, süreklilik.

N

n, N *a.* Türk alfabesinin on yedinci harfi; ses bilimi bakımından diş eti ünsüzü, yumuşak.

N. *kim.* azot elementinin simgesi.

na, nah *ünl.* İşte, al, bak. **Nah kafa.** Akılsız.

Na *kim.* sodyumun simgesi.

naaş *a. Ar.* ölü insan vücudu, ceset.

naat, -tı *a. Ar.* **1.** bir şeyin niteliklerini övme. **2.** *ed.* Hazreti Muhammed'i övmek amacıyla yazılan manzume.

nabız, -bzı *a. Ar.* **1.** *tıp* kan basıncından dolayı atardamarlara, özellikle bilekteki atardamara parmakla basıldığında duyulan kımıldama. **2.** *mec.* eğilim, niyet, düşünce. **nabzı durmak** ölmek. **nabzına girmek** birini bir şeye razı edebilmek için yakınlık göstermek. **nabzına göre şerbet vermek** birini okşayacak biçimde davranmak. **nabzını saymak** nabzının bir dakikada atışını saymak. **nabız yoklamak** birinin eğilimini anlamaya çalışmak.

nacak, -ğı *a.* küçük, sapı kısa oduncu baltası.

naçar *s. (na:ça:r) Far.* umarı olmayan, çaresiz.

naçiz *s. (na:çi:z) Far.* değersiz, önemsiz.

naçizane *be. (na:çi:za:ne) Far.* önemsiz biri olarak.

nadan *s. (na:da:n) Far.* **1.** bilgisiz. **2.** *mec.* kaba.

nadas *a.* tarlayı derince sürerek dinlenmeye bırakma. **nadas etmek** tarlayı sürüp dinlenmeye bırakmak. **nadasa bırakmak** tarlayı ekmeyip dinlenmeye bırakmak.

nadaslık, -ğı *s.* nadas için ayrılmış: *nadaslık tarla.*

nadide *s. (na:dide) Ar.* çok değerli, az görülen.

nadim *s. (na:dim) Ar.* bir işten pişmanlık duyan, pişman. **nadim olmak** pişman olmak.

nadir *s. (na:dir) Ar.* seyrek, az, kıt.

nadiren *be. (na:diren) Ar.* seyrek, seyrek olarak, pek az.

nafaka *a. Ar.* **1.** geçinmek için gerekli olan nesnelerin tümü. **2.** *huk.* bir kimsenin geçindirmekle yükümlü bulunduğu bir kimseye mahkemece bağlanan aylık. **nafaka bağlanmak** mahkeme kararıyla ilgili bir kimsenin, birine geçim parası vermesini sağlamak.

nafıa *a. (na:fıa) Ar.* bayındırlık işlerinin tümü.

nafile *s. (na:file) Ar.* **1.** yararsız, boş, işe yaramaz. **2.** *be.* boş yere. **3.** *s.* fazladan: *nafile namaz.* **Nafile yere.** Boşu boşuna.

nafiz *s. (na:fiz) Ar.* **1.** içe işleyen. **2.** *mec.* etkili olan, sözü geçen.

naftalin *a. Fr. kim.* özel kokulu, beyaz renkte, suda erimeyen antiseptik bir madde.

naftalinlemek *(-i)* yünlüleri güveden korumak için üzerlerine naftalin serpmek.

nağme *a. Ar.* **1.** uyumlu ses, ezgi. **2.** *mec.* yalanla ya da nazla söylenen söz. **nağme yapmak** *tkz.* bir şeyi bilmez gibi görünmek.

nağmeli *s.* ezgili, duygu uyandıran.

nahak *s. (na:hak) Far.* **1.** haksız, gereksiz. **2.** *be.* gereksiz yere. **Nahak yere.** Gereksiz olarak.

nahiye *a. (na:hiye) Ar.* **1.** esk. bucak. **2.** böge: *Göğüs nahiyesi ağrıyor.*

nahoş *s. (na:hoş) Far.* kötü, çirkin, hoşa gitmeyen, hoş olmayan.

nail *s. (na:il) Ar.* ulaşmış, başarmış, kazanmış. **nail olmak** istediğine ulaşmak.

naip, -bi *a. (na:ip) Ar. tar.* hükümdar adına devleti yöneten kimse.

naiplik, -ği *a.* hükümdar adına devleti yönetme işi.

nakarat, -tı *a. (nakara:t) Ar.* **1.** bir manzumede her kıtadan sonra aynen yinelenen mısra ya da beyit. **2.** *mec.* çok söylendiği için önemini yitiren sözler.

nakaratlı *s.* nakaratı olan.

nakavt, -tı *a. İng. sp.* boks maçlarında yumruk etkisiyle yere düşen ve on saniye içinde kalkıp maça devam edemeyen boksörün yenik sayılması. **nakavt etmek 1.** nakavtla yenmek. **2.** *mec.* mat etmek. **nakavt olmak 1.** boks maçında nakavtla yenilmek. **2.** *mec.* bir konuda ağır biçimde başarısızlığa uğramak.

nakden *be. (nak'den) Ar.* **1.** para olarak. **2.** peşin olarak.

nakdî *s. (nakdi:) Ar.* parasal, yarayla ilgili. **Nakdi ceza.** Para cezası.

nakıs *s. (na:kıs) Ar.* eksik, noksan. **2.** *mec.* kusurlu olan. **3.** *mat. a.* ve *s.* eksi.

nakış, -kşı *a. Ar.* **1.** kumaş üzerine yapılan işleme. **2.** duvar üzerine yapılan resim. **3.** *mec.* hile. **nakış işlemek** işleme yapmak.

nakışçı *a.* nakış işleyen kimse.

nakışlamak *(-i)* nakışla bezemek, nakış işlemek.

nakil, -kli *a. Ar.* **1.** bir nesneyi bir yere taşıma, aktarma. **2.** taşınma. **3.** anlatma, söyleme. **4.** bir nesnenin kopyasını çıkarma ya da aynısını başka yere götürme. **5.** bir görevden başka bir göreve gönderme. **6.** çevirme, tercüme. **nakil etmek** nakletmek, taşımak.

nakit, -di *a. Ar.* para. **Nakit para.** Hazır para.

nakkare *a. (nakka:re) Ar.* değnekle çalınan bir çeşit davul.

nakkaş *a. Ar.* nakış işleyen, bezekçi.

nakledilmek *(nsz)* bir yere taşınmak, nakli yapılmak.

naklen *be. (na'klen) Ar.* taşınarak, aktarılarak. **Naklen yayın.** Canlı yayın.

nakletmek *(-i)* bir şeyi bir yere iletmek, taşımak, aktarmak.

naklî *s. (nakli:) Ar.* **1.** taşımayla ilgili olan. **2.** anlatılan, söylenen *(söz, olay).*

nakliyat, -tı *a. (nakliya:t) Ar.* taşımacılık, taşıma işleri.

nakliyatçı *a.* taşımacı, taşıma işleriyle uğraşan kimse.

nakliye *a. Ar.* **1.** taşıma eylemi. **2.** taşıma parası.

nakliyeci *a.* taşımacı.

nakliyecilik, -ği *a.* taşımacılık.

nakşetmek *(-i, -e)* **1.** nakış işlemek, bezemek, süslemek. **2.** *mec.* etkilemesini sağlamak.

Nakşibendî *öz. a. Ar. Far.* Nakşibendîlik tarikatına bağlı kimse.

Nakşibendîlik, -ği *öz. a.* gizli tapınmayı esas alan bir tarikat.

nakşolmak *(-e)* **1.** bir yere işlenmek, nakşedilmek. **2.** *mec.* iz bırakmak, yer etmek.

nal *a. Ar.* at, öküz gibi hizmet hayvanlarının ayaklarına çakılan demir parçası. **nal çakmak** nallamak. **nal deyip mıh dememek** bir düşüncede aşırı direnmek. **nal toplamak** çok geride kalmak. **nalları dikmek** *argo* ölmek.

nalbant, -dı *a. Ar. Far.* nallama işleri yapan kimse.

nalbur *a. Ar. Far.* **1.** eskiden nal yapan kimse. **2.** çivi, kilit, menteşe gibi yapı gereçleri satan kimse, hırdavatçı.

nalburluk, -ğu *a.* nalburun işi, hırdavatçılık.

nalça *a. Ar.* ayakkabıların topuk ya da burun altlarına çakılan demir.

naldöken *b. s.* taşlı, çakıllı *(yol).*

nalın *a. Ar.* tabanı ıslak yerlerde kullanılan, üstü bağlı, tabanı yüksekçe, ağaçtan takunya.

nalıncı *a.* nalın yapan ya da satan kimse. **Nalıncı keseri.** *mec.* Hep kendi çıkarı için çalışan. **nalıncı keseri gibi kendine yontmak** sürekli kendi çıkarı için çalışmak.

nallamak *(-i)* **1.** hayvanın ayağına nal çakmak. **2.** *argo* silâhla öldürmek.

nallanmak *(nsz)* **1.** ayağına nal çakılmak. **2.** *(mec.)* öldürülmek.

nam *a. Far.* **1.** ad. **2.** ün, şöhret. **nam almak** ün kazanmak, tanınmak. **nam salmak** şöhreti çok geniş bir alana yayılmak. **nam vermek** ün kazanmak. **Namına.** Adına, kendisine.

namahrem *s. (na:mahrem) Far. Ar.* **1.** evlenmelerine dince ve yasal olarak sakınca bulunmayan. **2.** el, yabancı.

namaz *a. Far.* Müslüman'ların günde beş kez yerine getirmeleri farz olan bir tapınma. **namaz kılmak** namaz ibadetini yerine getirmek. **Namaz seccadesi.** Üzerinde namaz kılınan seccade. **namaza durmak** namaz kılmak. **namazı kılınmak** cenaze namazı kılınmak. **namazında niyazında olmak** dinsel görevlerini gereğince yerine getirmek.

namazgâh *a. (namazgâ:h) Far.* açıkta namaz kılmak için hazırlanmış yer.

namazlık, -ğı *a.* **1.** üzerinde namaz kılınan yer ya da nesne. **2.** *s.* bir namaz süresi kadar: *bir namazlık saltanat.*

namdar *s. Far.* ünlü, namlı, şanlı.

name *a. (na:me) Far.* mektup. **name okumak** herkesin bildiği sözleri söylemek.

namert, -di *s. (na:mert) Far.* alçak, korkak, aşağılık. **namerde muhtaç olmak** en aşağılık kimselerden yardım isteyecek duruma düşmek.

namertlik, -ği *a.* alçaklık, yüreksizlik, korkaklık.

namlı *s.* ünlü, tanınmış. **namlı şanlı olmak** çok ünlü olmak.

namlu *a. Yun.* tüfek, tabanca, top gibi silâhların metal bölümü.

namus *a. (na:mus) Ar.* **1.** bir toplumda ahlâk, töre ve yasalara karşı beslenen

bağlılık. **2.** doğruluk, dürüstlük, iffet. **Namus belâsı.** Saygınlığını korumak için çekilen sıkıntı. **Namus sözü.** Onur sözü. **namusu iki paralık olmak** kötü duruma düşmek. **namusuna dokunmak** onuru kırılmak. **namusunu kurtarmak** **1.** bir işten onurla kurtulmak **2.** onuru için öldürmek. **namusuyla yaşamak** onurunu koruyarak yaşamak.

namuslu *s.* **1.** töre ve ahlâk kurallarına uygun olarak yaşayan. **2.** *tkz.* uygun, gereği gibi.

namusluluk, -ğu *a.* törelere ve ahlâka uygun yaşama.

namussuz *s.* töre, ahlâk kurallarını dinlemeyen, bu kuralları çiğneyen.

namussuzca *s. ve be.* namussuz bir biçimde.

namussuzluk, -ğu *a.* namussuzca davranış, bu biçimde yaşayış.

namütenahi *s. Far. (na:mütena:hi:) Ar.* sonu olmayan, uçsuz, bucaksız.

namzet, -di *a. Far.* **1.** aday. **2.** *hlk.* yavuklu, sözlü. **namzet göstermek** bir işe uygun olduğunu belirtmek.

namzetlik, -ği *a.* adaylık.

nane *a. (na:ne) Ar.* yaprakları sapsız, çiçekleri ak ya da menekşe renginde, ıtırlı bir bitki. **Nane suyu.** İçinde nane kaynatılmış su. **naneyi yemek** *mec.* uygunsuz bir iş yapmak.

naneli *s.* **1.** içinde nane bulunan. **2.** içine nane ruhu katılmış olan.

nanemolla *b. a. ve s. alay.* **1.** dayanıksız kimse. **2.** çok sık hastalanan, hastalıklı. **3.** işten kaçan, üşengeç.

nane ruhu *b. a.* naneden çıkarılan esans.

nane şekeri *b. a.* nane ruhu karıştırılarak yapılmış şeker.

nanik, -ği *a.* parmaklarla yapılan bir alay işareti.

nankör *s. Far.* iyilikbilmez.

nankörce *be. ve s.* iyilikbilmez bir biçimde.

nankörlük, -ğü *a.* iyilikbilmezlik. iyilikbilmez davranış.

napalm *a. Fr.* yangın bombalarının doldurulmasında kullanılan bir madde. **Napalm bombası.** Napalm dolu çeşitli biçimlerde bomba.

nar *(I) a. Far.* **1.** *bot.* yaprakları karşılıklı, çiçekleri büyükçe, kırmızı renkte, bir ağaç. **2.** bu ağacın içinde çok sayıda kırmızımsı, sulu ve çekirdekli taneleri bulunan yuvarlak meyvesi. **Nar gibi.** Çok kızarmış *(yiyecek).*

nar *(II) a. Ar.* ateş, od. **narına yanmak** biri yüzünden büyük zarar görmek. **nara yakmak** bir kimseye büyük zarar vermek.

nara *a. (na:ra) Ar.* **1.** bağırma, haykırma. **2.** sarhoş ya da külhanbeyi bağırması. **nara atmak** yüksek sesle bağırmak.

narçiçeği *b. a.* **1.** parlak kırmızı renk. **2.** s. bu renkte olan.

nardenk, -gi *a. Far.* **1.** nar, erik, kızılçık gibi meyvelerden yapılan pekmez. **2.** bu pekmez sulandırılarak yapılan içecek.

narenciye *a. Ar. bot.* turunçgiller.

nargile *a. Far.* tömbeki tütünü dumanının suyun içinden geçirilerek içilmesini sağlayan araç. **Nargile tütünü.** Tömbeki.

narh *a. Far.* genellikle ihtiyaç mallarına devletçe konulan fiyat. **narh koymak** yiyecek içecek gibi maddelere devletçe değişmez fiyatlar koymak.

narıbeyza *b. s. (na:rıbeyza:) Far.* akkor.

narin *s. (na:rin) Far.* **1.** yepelek, ince yapılı. **2.** ince, nazik.

narinlik, -ği *a.* incelik, naziklik.

narkotik, -ği *a. ve s. Fr.* uyuşturucu.

narkotizm *a. Fr.* uyuşturucu madde kullanmaktan doğan bozuklukların tümü.

narkoz *a. Fr. tıp* kişide ilâçla sağlanan bilinçsizlik durumu. **narkoz vermek** ilâçla hastayı bilinçsiz ve ağrı duymaz duruma getirmek.

narkozcu *a. tıp* hastaya narkoz veren yetkili.

narkozitör *a. Fr. tıp* narkozcu.

narsisizm *a. Fr.* kişinin kendi kendisini sevmesi, özseverlik.

nas,-sı *a. Ar.* **1.** kesin yargı. **2.** *fel.* dogma, inak.

nasbetmek *(-i,-e)* atamak, tayin etmek.

nasıl *s. T. Ar.* **1.** Ne gibi, ne biçim? **2.** *be.* bir işin ne biçimde yapılacağını belirtir: *Nasıl olduğunu söyle.* **3.** bir hareketin yapılış biçimine şaşıldığını bildirir: *Bu soruyu nasıl çözdünüz?* **4.** Olanak var mı? anlamında: *Bunu nasıl söylerim?* **5.** elbette: *Görürsün nasıl gelecek.* **6.** pek çok: *Nasıl arıyorum bir bilsen.* **7.** *ünl.* İyi mi, ne dediniz anlamında: *Nasıl, güzel mi?* **Nasıl olmuşsa.** Nasılsa. **Nasıl olsa.** Er geç, bir gün olacak.

nasılsa *be.* **1.** bilinmeyen bir nedenle: *Nasılsa gelmiş.* **2.** kuşkusuz: *Nasılsa bir gün verecek.*

nasıp, -sbı *a. Ar.* atama. **naspetmek** atamak, tayin etmek.

nasır *a. Ar.* **1.** el ve ayağın sürekli sürtünen yerlerinde üst derinin sertleşmesiyle oluşan sertlik. **nasır bağlamak 1.** nasırlaşmak. **2.** *mec.* duygusunu, duyarlılığını yitirmek.

nasırlaşmak *(nsz)* **1.** deride nasır oluşmak. **2.** *mec.* duyarlılığını yitirmek.

nasırlı *s.* nasır bağlamış, nasırlaşmış.

nasihat, -tı *a. (nasi:hat) Ar.* öğüt, akıl verme. **nasihat etmek** öğüt vermek, yol göstermek. **Nasihat yollu.** Öğüt verir bir biçimde.

nasip, -bi *a. (nasi:p) Ar.* **1.** paya düşen şey. **2.** elde edilebilecek şey. **3.** kısmet, talih. **4.** günlük kazanç. **nasip almak** Bektaşilik'te tarikata giriş töreni yapılmak. **nasip etmek 1.** olanak vermek. **2.** eriştirmek. **nasip olmak 1.** olanak olmak, elvermek. **2.** erişmek, ulaşmak. **nasibini almak** güzel şeylerden kısa sürede yararlanmak.

nasiplenmek *(-den)* yararlanmak, sebeplenmek.

nasir *a. (na:sir) Ar.* düz yazı yazarı.

nasyonalist, -ti *s. Fr.* ulusçuluk yanlısı.

nasyonal sosyalizm *Alm.* Almanya'da Hitler'in gerçekleştirdiği asker yanlısı, ırkçı yönetim, Hitlercilik.

naşi *il. (na:şi) Ar.* dolayı, ötürü.

naşir *a. (na:şir) Ar.* **1.** saçan, yayan. **2.** yayımlayan, yayımcı, editör.

natamam *s. (na:tamam) Far. Ar.* eksik, bitmemiş.

natıka *a. (na:tıka) Ar.* **1.** güzel söz söyleme yeteneği. **2.** güzel konuşma yeteneği.

natıkalı *s.* güzel ve düzgün konuşan.

nato *s. mec. Söz dinlemez, söz anlamaz.* anlamındaki *nato kafa nato* mermer deyiminde geçer.

natura *a. Lât.* insanın yaratılış özelliği, yapı.

natüralist, -ti *a. ve s. Fr.* natüralizm akımını benimseyen kimse.

natüralizm *s. ve a. Fr.* **1.** yaşam gerçeğinin doğaya uygun bir biçimde yansıtılması görüşünü savunan sanat akımı. **2.** *fel.* gerçeğin yalnız doğayla açıklanması görüşü.

natürel *a. ve s. Fr.* doğaya uygun, değiştirilmemiş, doğal.

natürist, -ti *s. Fr.* natürizm öğretisini benimseyen.

natürizm *a. Fr.* toplumsal yaşayış biçimlerinin ve kuruluşların doğaya dönük olmasını savunan öğreti.

natürmort, -tu *a. ve s. Fr.* konusu cansız varlıklar olan *(resim).*

navlun *a. Yun.* **1.** gemiciye ödenen ücret. **2.** gemiyle taşınacak nesnelerin tümü.

naylon *a. İng.* **1.** poliamit reçinesinden elde edilen, biçim verilmeye uygun, çok çeşitli alanlarda kullanılan, dayanıklı ve esnek madde. **2.** *s.* bu maddeden yapılmış bulunan. **3.** *s. mec.* düzme, yapay: *naylon fatura.*

naz *a. Far.* **1.** kendini beğendirmek için yapılan davranış, cilve, eda. **2.** isteksiz gibi davranma. **naz etmek** nazlı davranmak. **naza çekmek** istediği halde isteksiz gibi davranmak. **nazı geçmek** hatırı sayılmak. **nazını çekmek** her istediğini yerine getirmek.

nazar *a. Ar.* **1.** bakma, bakış, göz atma. **2.** düşünce, görüş. **3.** kimi insanlarda var olduğuna inanılan, varlıklara zarar verici, çarpıcı ve öldürcü güç. **nazar değmek** gözdeğmek. **nazarı dikkatini çekmek** ilgisini çekmek. **nazarı itibara almak** önem ve değer vermek. **nazarında** birinin gözünde. **nazarıyla bakmak** o gözle bakmak.

nazaran *be. Ar.* göre, kıyasla, oranla.

nazarî *s. (nazari:) Ar.* kuramsal, teorik.

nazariyat, -tı *ç. a. (nazari:ya:t) Ar.* kuramlar, teoriler.

nazariyatçı *a.* kuramcı.

nazariye *a. Ar.* kuram, teori.

nazarlık, -ğı *a.* göz değmesine karşı takılan ya da asılan nesne.

nazenin *s. (na:zenin) Far.* **1.** cilveli, nazlı. **2.** ince yapılı, narin. **3.** şımarık, nazlı yetiştirilmiş.

nazım, -zmı *a. Ar. ed.* ölçülü ve uyaklı söz dizisi, manzume, koşuk.

nâzım *s. (na:zım) Ar.* **1.** düzenleyen, düzene koyan. **2.** *a. ed.* manzume yazan kişi. **Nâzım plân.** Bir yerleşim bölgesinin bayındırlık işlerinde göz önünde tutulmak için hazırlanan ana plân.

nazır *s. (na:zır) Ar.* **1.** bir yere doğru bakan *(köşk, oda).* **2.** bakan, vekil.

nazi *a. ve s. Alm.* nazizm yanlısı.

nazik, -ği *s. (na:zik) Ar.* **1.** saygılı davranan. **2.** ince yapılı, narin. **3.** özen

isteyen, kolay kırılabilen. **4.** özen gerektiren.

nazikâne *be. (na:zikâ:ne) Far.* saygıyla, incelikle, nazik biçimde.

nazikçe *be. ve s.* ince, saygılı bir biçimde.

nazikleşmek *(nsz)* **1.** ince davranmak. **2.** özen ister duruma gelmek.

naziklik, -ği *a.* ince davranış, nezaket.

nazil *s. (na:zil) Ar.* **1.** inen, inmiş. **2.** yerleşen. **nazil olmak** inmek.

nazir *s. (na:zir) Ar.* eş, benzer, örnek.

nazire *a. (na:zire) Ar.* **1.** karşılıklı olarak yapılan. **2.** *ed.* bir manzume örnek alınarak söylenen başka bir manzume.

Nazizm *öz. a. Fr.* Almanya'da Hitler tarafından kurulan Nasyonal Sosyalist Partisi'nin, Alman ırkının üstünlüğünü savunan politikası, Hitlercilik.

nazlanmak *(nsz)* kendini ağır satmak, isteksiz görünmek.

nazlı *s.* **1.** kendini ağır satan işveli. **2.** sevgili, değer verilen. **3.** özen isteyen.

ne, -yi *ad.* **1.** hangi şey? **2.** soru biçiminde şaşma bildirir: *Ne, öldü mü?* **3.** çoğul biçiminde her şey: *Neler yedik neler.* **4.** her şey: *Ne istese alınır.* **5.** s. hangisi: *Ne zaman gitti?* **6.** *s. ve be.* karşı çıkma belirtir: *Ne karışıyor?* **7.** nasıl: *Bu ne hava?* **8.** *be.* şaşma ve çokluk: *Ne bolluk, ne bolluk!* **Ne âlâ** Diyecek bir şey yok. **Ne âlâ memleket** Buna ne denir artık? **Ne âlemde?** Nasıl? **Ne alıp veremiyor?** Dileği nedir? **Ne arıyor?** Oraya neden gitmiş? **Ne çare** artık. çaresi yok. **Ne çıkar?** Bir sonuç vermez. **Ne dağda bağım var, ne çakalla davam.** Ben bu soruna ortak değilim. **Ne dedim de.** Niçin yaptım? **Ne de olsa.** Kusuru olsa da. **Ne demek.** Böyle şey olur mu? **Ne denli?** Ne kadar? **Ne dese beğenirsin** Ne söylediğini söylesem şaşarsın. **Ne de olsa.** Eksiği olsa da. **Ne diye** Niçin? **Ne ekersen onu biçmek.** Nasıl davranırsan öyle karşılık bulmak. **Ne fayda** İş işten geçti. **Ne gezer?** Onda bulunmaz. **Ne gibi** Ne türlü? **ne gözle bakmak** değerlendirmek. **ne güne durmak 1.** o varken başka şey gerekmemek **2.** şimdi durursa ne zaman yapacak? **ne günlere kalmak** çok kötü olaylar yaşamak. **Ne haber?** Bir şey biliyor musun? **Ne hacet?** Gerek yok. **ne haddine olmak** karışamamak. **ne hali varsa görmek** yaptığının karşılığını görmek. **ne idiği belirsiz olmak** soyu sopu bilinmemek. **ne kadar olsa** sonuçta. **ne mal olduğunu bilmek** iyice tanımak. **Ne mümkün?** Olamaz. **Ne münasebet?** Hiç ilgisi yok. **Ne o?** Ne oluyor? **ne oldum delisi olmak** çok şımarmak. **Ne olur ne olmaz.** Sonucun ne olacağı belli değil. **Ne olursa olsun.** Tüm koşullarda. **ne pahasına olursa olsun** tüm kötü durumları göze alarak. **Ne var ne yok?** Durum nasıl? **Ne yapıp yapıp.** Tüm çarelere başvurarak. **Ne yardan geçer ne serden.** Her şeyde özveri gerekir. **Neme gerek?** İlgilenmem. **Nesi var nesi yok.** Tüm varlığı. **neye uğradığını bilememek** üzücü bir durum karşısında kalmak. **Neyin nesi, kimin fesi.** Kim olduğu belli değil. **Neyleyim?** Elden ne gelir?

ne... ne... *bağ. Far.* **1.** birden çok özne, yüklem ya da tümleç bulunan bir anlatımda olumsuzluk anlamı verir: *Ne çalışıyor ne de sesini kesiyor.* **2.** yüklemi olumsuz olan tümcelerde öğeler arasında hem... hem anlamı sağlar: *Bu işi ne sen, ne de ben beceremedik.* **Ne kokar, ne bulaşır.** Zararı da yararı da olmaz. **Ne od, ne ocak var.** Tam bir yoksulluk içinde. **Ne sakala minnet, ne bıyığa.** Kimseden bir şey bekleme. **Ne Şam'ın şekeri, ne Arap'ın yüzü** yararlı da olsa o kişiyle görüşmem. **Ne şap oldu, ne şeker.** Ne olduğu anlaşılamadı. **Ne şiş yansın, ne kebap** İki yanı da gücendirmeyelim. **Ne tadı kaldı, ne tuzu.** Beğenilecek bir şey olmaktan çıktı. **Ne üstte kaldı, ne başta.** Giyilecek hiçbir şey kalmadı.

nebat, -tı *a. (neba:t) Ar.* bitki.

nebatat, -tı *ç. a. (neba:tat) Ar.* **1.** bitkiler. **2.** bitki bilimi, botanik.

nebatî *s. (neba:ti:) Ar.* bitkiyle ilgili, bitkisel.

nebi *a. (ne:bi) Ar.* peygamber, savacı. **Nuh Nebi'den kalmak** çok eski olmak.

nebülöz *a. Fr. astr.* bulutsu.

nebze *a. Ar.* **1.** parça: *Adamda bir nebze akıl yok.* **2.** bir şeyin artığı.

necabet, -ti *a. (neca:bet) Ar.* soyluluk, asillik.

necaset, -ti *a. (neca:set) Ar.* **1.** pislik. **2.** dışkı.

necat, -tı *a. Ar.* kurtuluş, kurtulma. **necat bulmak** kurtulmak.

necip, -bi *s. Ar.* temiz, soylu.

nedamet, -ti *a. (neda:met) Ar.* pişmanlık. **nedamet getirmek** pişmanlık duymak.

neden *a.* **1.** bir olayı doğuran başka bir olay ya da durum. **2.** *be.* niçin: *Neden çalışmadın?* **3.** bir varlığı ya da olayı yaratan neden, sebep. **neden olmak** bir şeyin olmasına ya da ortaya çıkmasına yol açmak. **Neden sonra.** Aradan çok zaman geçtikten sonra.

nedeniyle *be.* yüzünden, dolayısıyla

nedenli *s.* nedeni olan. **Nedenli nedensiz.** Gereksiz yere, nedeni yokken.

nedense *be.* bilinmeyen bir nedenle.

nedensel *s.* nedeni olan, neden niteliğinde olan.

nedensellik, -ği *a.* nedensel olma durumu. **Nedensellik ilkesi.** Her olayın bir nedeni vardır ve aynı koşullar altında, aynı nedenler aynı olayı doğurur biçiminde özetlenebilen ilke.

nedensiz *s.* **1.** bir nedeni olmayan. **2.** *be.* bir nedeni olmadan.

nedim *a. Ar.* **1.** arkadaş, çok yakın dost. **2.** eskiden yüksek makamlarda bulunanları güzel sözler, fıkralar ve öykülerle eğlendiren kimse.

nedret, -ti *a. Ar.* seyreklik, azlık.

nefaset, -ti *a. (nefa:set) Ar.* nefislik, hoşluk.

nefer *a. Ar.* **1.** er, rütbesiz asker. **2.** sıradan kimse.

nefes **1.** soluk. **2.** *mec.* sağlık getireceği umularak hastaya okuyup üfleme. **3.** sigara gibi şeyleri içerken çekilen duman. **4.** *mec.* canlı varlık. **5.** Alevî ve Bektaşî'lerin görüş ve düşüncelerini belirtmek için söyledikleri koşuk. **nefes aldırmamak** hiç fırsat vermemek. **nefes almak** **1.** solumak. **2.** çalışmaya ara verip dinlenmek. **3.** rahatlamak. **nefes çekmek** **1.** dumanı içine çekmek. **2.**

esrar içmek. **Nefes darlığı.** Solumada sıkıntı. **nefes etmek** iyileşmesi için birine okuyup üflemek. **nefes nefese kalmak** çok yorulmak. **nefes tüketmek** çok söylemek. **nefesi durmak** 1. ölmek. 2. şaşkınlığa uğramak. **nefesi kesilmek** bunalmak, sıkılmak, daralmak.

nefeslenmek *(nsz)* soluyacak duruma gelmek, dinlenmek.

nefesli *s.* 1. soluk almada güçlü olan. 2. *a.* nefesle çalınan *(çalgı)*.

nefeslik, -ği *a.* bir soluk alacak kadar süre. 2. hava deliği.

nefis, -fsi *(I) a. Ar.* 1. öz varlık, kişilik. 2. insanın yaşam gereksinimlerinin tümü. **Nefis mücadelesi.** Kişisel istekleri önleme çabası. **Nefsine düşkün.** Bencil. **nefsine uymak** kişisel isteklerine uyup günah işlemek. **nefsine yedirememek** durumu onur kırıcı bulmak. **nefsini körletmek** isteklerini yetersizce karşılamak.

nefis *(II) s. (nefi:s) Ar.* çok güzel. hoş, istek uyandıran.

nefiy, -fyi *a. Ar.* 1. sürgüne gönderme, sürme. 2. yalanlama, inkâr etme.

nefret, -ti *a. Ar.* 1. birini sevmeme, kötülüğünü isteme duygusu. 2. tiksinme, tiksinti duyma, kötülük besleme. **nefret uyandırmak** tiksinmesine neden olmak.

nefrit, -ti *a. Fr. tıp* böbrek yangısı, iltihakı.

neft, -ti *a. Far.* boyacılıkta kullanılan, leke çözücü bir tür yağ.

neftî *s. (neftî:) Far.* koyu yeşil.

negatif *s. Fr.* 1. olumsuz. 2. *mat.* ve *fiz.* eksi. 3. *a.* fotoğrafçılıkta görüntünün tersini gösteren ilk çekim film. **Negatif sayı.** Eksi sayı.

neharî *a. (neha:ri:) Ar.* gündüzlü, yatılı olmayan.

nehir, -hri *a. Ar.* ırmak.

nekahet, -ti *a. (neka:het) Ar.* hastalıktan sonra sağlıklılaşma dönemi.

nekre *s. Ar.* güldüren, nükteci.

nektar *a. Fr.* 1. Yunan mitolojisinde, içenleri ölümsüzlüğü kavuşturduğu belirtilen Tanrı içkisi. 2. *bot.* bal özü.

nem *a. Far.* 1. havada bulunan su buharı. 2. ıslaklık, rutubet.

nema *a. (nema:) Ar.* 1. gelişme, büyüme, çoğalma. 2. ürem, faiz.

nemalanmak *(nsz)* 1. üremi çoğalmak. 2. beslenmek.

Nemçe *öz. a. s.* 1. *tar.* Osmanlı'larca Avusturya'lılara verilen ad.

nemçeker *b. a.* havanın nemini ölçen araç, higroskop. 2. *s.* havadaki nemi çekme özelliği olan, higroskopik.

neme lâzımcı *b. s.* sorumluluk yüklenmekten kaçan, işi oluruna bırakan.

neme lâzımcılık, -ğı *b. a.* yükümlülük altına girmekten kaçınma, işleri umursamama durumu.

nemlendirici *s.* 1. nemlendirmeye yarayan: *nemlendirici krem.* 2. *a.* klimalarda havanın nemlenmesini sağlayan bölüm.

nemlendirmek *(-i)* nemli duruma getirmek.

nemlenmek *(nsz)* nemli duruma gelmek.

nemli *s.* 1. az ıslak, nemi olan. 2. *mec.* yaşlı *(göz)*.

nemölçer *b. a.* havadaki nem oranını ölçmeye yarayan araç, higrometre.

nemrut, -du *s. Ar. mec.* can yakıcı, yüzü gülmez, acımasız.

neolitik, -ği *s. Fr. tar.* Taş devrinin son çağıyla ilgili.

neon *a. Fr.* **1.** *kim.* sıvılaştırılmış havadan sağlanan ve ışık araçlarında kullanılan, asal gazlardan bir element. **2.** neon lâmbası. **Neon lambası.** Neon tüpüyle yapılan lâmba.

neoplazma *a. Fr. tıp* **1.** yeni oluşan doku. **2.** ur.

Neptün *öz. a. Fr. astr.* Güneş'e yakınlığı bakımından sekizinci gezegen.

nere *ad.* **1.** hangi yer: *Nereye gitti?* **2.** vücutta bir yan ya da organ: *Neresi ağrıyor?* **nerede? 1.** *Hangi yerde?* **2.** özlem bildirir: *Nerede o gençlik günleri?* **nerede.... nerede** iki yer arasındaki uzaklığı anlatır: *Antalya nerede, Ordu nerede?* **Nerede akşam, orada sabah.** Gecelemek için belli bir yere bağlılığın bulunmadığını belirtir. **Nerede bu bolluk?** Bu iş öyle kolay değil. **Nerede hareket, o rada bereket.** Hareket olan yerde üretim ve bereket olur. **Nerede kaldı?** Ne işe yaradı: *Senin doktorluğun nerede kaldı:* **Nereden nereye. 1.** İki olay arasındaki ilişkiyi anlatır. **2.** Dolambaçlı işlerle yapıldığını belirtir.

nerede *be.* hangi yerde?

nereden *be.* hangi yerden?

neredeyse *be.* hemen hemen,yaklaşık olarak, az kalsın.

nereli *s.* birinin yeri sorulmak için kulalnılır: *Nerelisiniz?*

neresi *ad.* **1.** hangi yanı, hangi yeri? **2.** hangi yer? **3.** iki yer arasındaki uzaklığı belirtmek için: *Adana neresi, Samsun neresi?*

nereye *be.* hangi yere? *Nereye gidecekler?*

nergis *a. Far. bot.* çiçekleri ayrı ya da sap üzerinde şemsiye biçiminde, ak ya da sarı renkte olan soğanlı bir süs bitkisi. **Nergis zambağı.** Soğanla üretilen, iri ve güzel kokulu bir çiçeği olan süs bitkisi.

nesep, -bi *a. Ar.* baba soyu, soy. **Nesebi gayri sahih.** *huk.* Babası bilinmeyen, evlilik dışı doğan. **Nesebi sahih.** *huk.* Evlilik içi doğan.

nesiç, -sci *a. Ar.* doku.

nesil, -sli *a. Ar.* **1.** kuşak, göbek. **2.** döl *(hayvan).*

nesir, -sri *a. Ar. ed.* manzum olmayan yazı, düz yazı.

nesne *a.* **1.** uzayda yer tutan ve ağırlığı olan cansız varlık. **2.** *fel.* öznenin dışında kalan her konu, obje. **3.** *dilb.* öznenin yaptığı işten doğrudan doğruya etkilenen sözcük: *Emine* **kapıyı** *kapadı.*

nesnel *s.* **1.** nesneye ilişkin, nesneyle ilgili. **2.** duyguların etkisiyle değil, nesnelerin geçerliğiyle oluşan. **3.** *fel.* bireyin kişisel görüşünden bağımsız olan, objektif.

nesnelci *s. fel.* **1.** nesnelcilikle ilgili olan. **2.** *a.* nesnelcilik yanlısı olan kimse.

nesnelcilik, -ği *a. fel.* öznenin değil, nesnenin gerçekliğine dayanan bilgileri araştıran öğreti, objektivizm.

neşe *a. Ar.* **1.** üzüntülü olmama durumu, sevinç. **2.** çok az sarhoşluk. **neşesi kaçmak** sevinci azalmak. **neşesi yerinde olmak** neşeli olmak. **neşesini bulmak** neşelenmek, keyiflenmek.

neşelendirmek *(-i)* şenlendirmek, neşeli nitelik kazandırmak.

neşelenmek *(nsz)* neşeli duruma gelmek, şenlenmek.

neşeli *s.* şen. sevinçli.

neşet, -ti *a. Ar.* çıkma, ileri gelme. **neşet etmek** doğmak, topraktan bitmek.

neşide *a. (neşi:de) Ar.* **1.** şiir. **2.** özdeyiş değerinde dize ya da beyit.

neşir,-şri *a. Ar.* **1.** dağıtma, yayma. **2.** yayım. **neşredilmek** yayımlanmak. **neşretmek** yaymak.

neşretmek *(-i)* **1.** yaymak, dağıtmak. **2.** yayımlamak.

neşriyat, -tı *ç. a. (neşriya:t) Ar.* yayınlar.

neşter *a. Far. tıp* küçük hekim bıçağı. **neşter vurmak** *mec.* kesin bir sonuç almak üzere bir işi ele almak.

neşterlemek *(-i)* **1.** neşterle kesmek. **2.** *mec.* bir sorunu açıkça ortaya dökmek.

neşvünema *b. a. (neşvünema:) Ar.* gelişme, yetişme. **neşvünema bulmak** gelişmek.

net, -ti *s. Fr.* **1.** tüm çizgileri belli olan. **2.** iyi duyulan. **3.** kesintilerden geriye kalan, safi. **4.** *mec.* açık seçik olan. **Net ücret.** Kesintilerden sonra ele geçen ücret.

netameli *s. (neta:meli)* **1.** gizli bir tehlikesi bulunan. **2.** başına sık sık kaza gelen: *netameli bir adam.*

netice *a. Ar.* sonuç.

neticelendirmek *(-i)* sonuca bağlamak, sonuçlandırmak.

neticelenmek *(nsz)* sonuçlanmak, bitmek.

netlik, -ği *a.* açıklık, net olma durumu.

neva *a. (neva:) Far.* **1.** ses, nağme, çağırış. **2.** *müz.* Türk müziğinde bir makam.

nevale *a. (neva:le) Ar.* gerekli yiyecek içecek, azık. **nevaleyi düzmek** yiyecek içeceği sağlamak, sofrayı kurmak.

nevazil *a. (neva:zil) Ar.* nezle, ingin, dumağı.

neveser *a. Far.* Türk sanat müziğinde birleşik bir makam.

nevi,-vi *a. Ar.* tür, cins, çeşit. **nevi şahsına münhasır olmak** kendine özgü tavır ve davranışları bulunmak.

nevir,-vri *a. Ar.* yüzün bir olayda aldığı durum, yüz rengi. **nevri dönmek** çok sinirlenmek, öfkelenmek.

nevralji *a. Far.* genellikle şiddetli ve batıcı sinir ağrısı.

nevrasteni *s. Fr. tıp* baş ağrıları, sindirim güçlükleri, iş yapmada gevşeme ve isteksizlik gibi belirtileri olan sinir hastalığı.

nevresim *a. Far.* üç tarafı dikili, bir yanı açık, yorgan kılıfı.

nevroz *a. Fr. tıp* etkeni belli olmayan, organik bir bozukluk görülmeyen sinir hastalığı.

nevruz *a. Far.* **1.** mart ayının yirmi ikisine rastlayan ve bahar bayramı olarak kutlanan gün. **2.** bahar bayramı şenlikleri.

nevruz otu *b. a. bot.* iki çeneklilerden, çiçekleri aslan ağzına benzeyen, iç söktürücü niteliği olan bir kır bitkisi.

nevton *a. İng. fiz.* kütlesi 1 kg.lık bir cisme, 1 saniyede 1 metrelik bir ivme sağlayan güç birimi.

ney *a. Far. müz.* özellikle tekke müziğinde önemli bir yeri olan, kaval

biçiminde; yanık sesli, kamıştan, üflemeli bir çalgı. **ney üflemek** ney çalmak.

neyse *bağ.* **1.** önemi yok. oldu bir kere. **2.** bereket versin. **3.** uzatmayalım, kapatalım.

neyzen *a. Far.* ney çalan kimse. **neyzen bakışlı** boynunu çarpıtarak bakan.

nezaket, -ti *a. (neza:ket) Far.* **1.** incelik, naziklik. **2.** *mec.* özen isteyen. **nezaket kesp etmek** nazik bir durum olmak.

nezaketen *be. (neza:keten) Ar.* nezaket olarak, incelikle.

nezaketli *s.* nazik, ince, kibar.

nezaketsiz *s.* nazik olmayan, kaba.

nezaketsizlik, -ği *a.* kabalık.

nezaret, -ti *a. (neza:ret) Ar.* **1.** gözetme, bakma. **2.** bakanlık: *Maarif Nezareti.* **3.** gözlem, gözaltı. **4.** denetim. **nezaret etmek** bakmak, denetlemek. **nezarete almak** gözaltına almak.

nezarethane *b. a. (neza:retha:ne) Ar. Far.* gözaltı evi, gözetim evi.

nezih *s. Ar.* temiz, iyi ahlâklı.

nezle *a. Ar. tıp* soğuk algınlığı nedeniyle beliren, burun akıntısı, aksırma gibi belirtileri olan hastalık, ingin, dumağı.

nısıf, -sfı *a. Ar.* yarı, yarım.

nışadır *a. Far. kim.* amonyak tuzu.

nışadır kaymağı *b. a. kim.* amonyum karbonat.

nışadır ruhu *b. a. kim.* amonyak.

nice *s. ve be.* **1.** kaç, ne kadar. **2.** oldukça çok. **3.** nasıl. **4.** uzun süreden beri. **nice ince** pek çok.

nicel *s.* nicelikle ilgili olan, sayıyla ilgili, sayılır olan.

nicelemek *(-i)* **1.** bir şeyi sayı, ölçü gibi kıstaslarla bildirmek. **2.** *man.* bir terime, tek ya da çok oluşuna göre bir nicelik yüklemek.

nicelik, -ği *a.* **1.** bir şeyin sayılabilen, ölçülebilen ya da azalıp çoğalabilen durumu, miktar. **2.** bir nesnenin eşit parçalara bölünebilen, ölçülebilir yanları.

niçin *be.* bir olayın nedenini, amacını sormaya, yarar: *Niçin aldın?*

nida *a. (nida:) Ar.* **1.** çağırma, bağırma, haykırma. **2.** *dilb.* ünlem.

nifak, -kı *a. Ar.* ayırma, geçimsizlik, anlaşmazlık. **nifak sokmak** ara açmak, karıştırmak.

nifakçı *a. ve s.* ara açan, arabozan.

nihai *s. (niha:i:) Ar.* sonucu bitiren. **nihai karar** *huk.* bitirme kararı.

nihavent, -di *a. (niha:vent) Ar. müz.* Türk sanat müziğinde bir makam.

nihayet, -ti *a. (niha:yet) Ar.* **1.** son. **2.** *be.* sonunda.

nihayetlenmek *(nsz)* sona ermek, bitmek.

nihayetsiz *s.* sonsuz.

nikâh *a. (nikâ:h) Ar.* **1.** bir kadınla bir erkeğin evlilik birliğini kurmalarını sağlayan yasal işlem. **2.** eskiden nikâh sırasında erkeğin kadına borçlandığı para. **nikâh düşmek** evlenmeye engel yasal ya da töresel bir engel bulunmamak. **nikâh etmek** bir kadını nikâhla almak. **nikâh kıymak** yasal görevli, kadınla erkeğin karı koca olduklarını bildirmek. **Nikâh memuru.** Nikâh kıyan görevli.

nikâhlanmak *(nsz, -e, -le)* **1.** bir kişiye nikâhla bağlanmak. **2.** yasal olarak nikâh işlemi yapılmak.

nikâhlı *a. ve s.* yasal nikâh işlemi yapılmış olan.

nikâhsız *s.* **1.** nikâhlı olmayan. **2.** *be.* nikâh kıyılmadan.

nikap,-bı *a. (nika:p) Ar.* peçe, yüz örtüsü.

nikbin *s. Far.* iyimser.

nikbinlik,-ği *a.* iyimserlik.

nikel *a. Alm. kim.* gümüş parlaklığında, demir sertliğinde, kolay işlenir bir element, simgesi, *Ni.* **Nikel kaplama.** Nikelâj.

nikelâj *a. Fr.* **1.** metal bir yüzeyi nikelle kaplama. **2.** nikel kaplanmış metal.

nikotin *a. Fr. kim.* tütünde bulunan, alışkanlık yaratan bir madde.

nilüfer *a. Far.bot.* yaprakları yuvarlak ve geniş, çiçekleri ak, sarı, mavi, pembe renklerde; durgun sularda yetişen bir su bitkisi.

nimbus *a. Lât.* kara bulut.

nimet, -ti *a. (ni:met) Ar.* **1.** iyilik, lütuf. **2.** iyi yaşamak için gerekli her şey. **3.** yiyecek, içecek, özellikle ekmek. **4.** yararlanılan olanak. **nimet bilmek** onur saymak. **nimeti ayağıyla tepmek** gelen nimetin değerini bilmemek.

nimetşinas *b. a. (ni:metşina:s) Ar. Far.* iyilikbilir.

nine a. 1. torunu olan kadın. **2.** yaşlı kadın.

ninni *a.* **1.** bebekleri uyutmak için söylenen türkü. **2.** *ünl.* söylenen nağmenin sonunda yinelenen söz: *Uyusun da büyüsün ninni!*

nisaî *s. (nisa:i) Ar.* **1.** kadınla ilgili. **2.** kadın hastalıklarına özgü.

nisaiye *a. (nisa:iye) Ar. tıp* **1.** kadın hastalıkları, jinekoloji. **2.** kadın hastalıklarına bakan hastane bölümü.

nisaiyeci *s. ve a. tıp* kadın hastalıkları uzmanı, jinekolog.

nisan *a. Ar.* yılın 30 gün süren dördüncü ayı.

nisap,-bı *a. (nisa:p) Ar.* yeter sayı.

nispet, -ti *a. (ni'spet) Ar.* **1.** oran. **2.** ilgi, bağlantı. **3.** *hlk.* birini üzmek ya da inat için yapılan iş. **4.** *be.* kıskandırmak ya da üzmek için. **nispet etmek** oranlamak, **nispet kabul etmek** eşit tutmak. **nispet kabul etmemek** eşit tutulmamak. **nispet yapmak** karşısındakini kızdırmak ya da üzmek için hoşuna gitmeyen hareketler yapmak.

nispeten *be. (ni'speten) Ar.* **1.** göre, kıyaslayarak **2.** bir dereceye dek, göre.

nispî. *a. (nispî:) Ar.* **1.** göreli, bağlantılı, **2.** önceki duruma göre.

nisyan *a. (nisya:n) Ar.* unutma, unutkanlık.

nişan *a. Far.* **1.** iz, belirti, işaret. **2.** nişanlanma töreni. **3.** hedefi vurmak için alınan durum. **4.** başarılı kimseleri onurlandırmak için verilen nesne. **5.** vurulmak istenen nokta. **nişan almak** silâhı hedefe doğrultmak. **nişan atmak** atış yapmak. **nişan takmak** nişan yüzüğü takmak, birinin yakasına nişan iliştirmek. **nişan vermek** nişanla ödüllendirmek. **nişan yapmak** nişan töreni düzenlemek. **nişanı atmak** nişanlılıktan vazgeçmek.

nişancı *s.* attığı kurşunlarla hedefi iyi vuran. 2. *a. tar.* divan üyesi olan, padişahın tuğrasını çekmekle görevli kimse.

nişane *a. (nişa:ne) Far* **1.** ateşli silâhlarda, silâhı nişana ayarlamaya yarayan araç. **2.** vurulması amaçlanan nokta ya da nesne. 3. iz, belirti.

nişangâh *a. (nişangâ:h) Far.* **1.** hedef. **2.** nişane.

nişanlamak *(-i,-le)* **1.** nişan takmak. **2.** nişan işlemlerini yapmak. **3.** bir nesnenin bulunduğu yeri belirtmek, işaretlemek.

nişanlanmak *(nsz,-le)* **1.** nişan takılmak. **2.** nişana doğru silâh doğrultmak. **3.** bir nesnenin yeri, belirtilmek, işaretlenmek.

nişanlı *s. ve a.* **1.** nişanlanmış kimse. **2.** belirtici bir işareti bulunan nesne ya da kimse.

nişasta *a. Far.* pirinç gibi taneli, patates gibi yumrulu bitkilerden elde edilen, una benzeyen bir madde.

nitekim *bağ.* gerçekten, hakikaten.

nitel *s.* nitelikle ilgili olan.

niteleme *a.* nitelemek eylemi, **Niteleme sıfatı.** *dilb.* Bir adı niteleyen sıfat: *güzel çocuk, büyük ev.* **(güzel, büyük).**

nitelemek *(-i)* bir şeyin niteliklerini belirtmek.

nitelendirme *a.* nitelendirme eylemi, özelliklerini sayma.

nitelendirmek *(-i)* nitelik kazandırmak, özellik vermek.

nitelik,-ği *a.* **1.** bir nesneyi diğerlerinden ayıran şey, özellik. **2.** bir şeyin yapı durumu, iyi ya da kötü olma durumu, kalite.

nitelikli *s.* **1.** ayırt edici özelliği bulunan. **2.** üstünlüğü bulunan, kaliteli. **nitelikli işçi** ustalığı olan, uzmanlığı bulunan işçi.

niteliksiz *s.* **1.** benzerlerinde ayıran özelliği bulunmayan, kalitesiz olan bayağı.

niteliksizlik,-ği *a.* bir niteliği bulunmama, kalitesizlik, bayağılık.

nitrat, -tı *a. Fr. kim.* nitrik asit tuzu.

nitratlı *s.* **1.** ana maddesi nitrat olan. **2.** nitrat emdirilmiş.

nitrit asit, -ti *b. a. kim.* azottan türeyen oksijenli bileşik, kezzap.

nitrogliserin *b. a. Fr. kim.* nitrik asite gliserin katılarak elde edilen, uçuk sarı renkte, yağ kıvamında, güçlü patlayıcı özelliği olan bir madde.

nitrojen *a. Fr. kim.* azotun başka bir adı.

nitroselüloz *b. a. Fr. kim.* pamuk ya da odun hamuru biçimindeki selüloz üzerine nitrik ve sülfürik asit etkimesiyle elde edilen, kâğıt üretiminde kullanılan, selülozun nitrat esteri.

niyaz *a. Far.* yalvarma, yakarma, aman dileme. **niyaz etmek** yalvarmak.

niye *be.* amaç ya da nedeni öğrenmek için sorulur: *Niye gelmedin?*

niyet, -ti *a. Ar.* **1.** bir şeyi yapmayı önceden düşünme, akla getirme. **2.** fal gibi kullanılmak için yazılıp katlanmış ya da bir şeye sarılmış kâğıt parçası. **3.** namaz ya da oruca başlamak. **niyet çekmek** şansına bir kâğıt almak. **niyet etmek** bir şeyi yapmayı aklına koymak. **niyet tutmak** falda istenilen dileği akla getirmek. **niyeti bozulmak** yapmak istediği bir şeyden vazgeçmek ya da bir konuda aklından kötü şeyler geçmek.

niyetlenmek *(-e)* **1.** istemek, tasarlamak, **2.** oruç tutmaya, namaz kılmaya ve abdest almaya karar vermek.

niza *a. (niza:) Ar.* çekişme, bozuşma, tartışma, dövüşme.

nizam *a. Ar.* düzen, uygunluk.

nizamî *s. (niza:mi:) Ar.* kurallara, düzenlere uygun. **2.** yasal olan.

nizamiye *a. (niza:miye) Ar.* **1.** eskiden kara ordusu. **2.** kamu ya da özel kuruluşlarda ana giriş kapısı. **Nizamiye kapısı.** Özellikle, asker birliklerinde ve diğer kamu ya da özel kuruluşlarda ana giriş kapısı.

nizamlı *s.* **1.** düzenli, düzgün. **2.** yasalara uygun.

nizamname *b.a. (nizamna:me) Ar. Far.* tüzük.

nizamsız *s.* **1.** düzensiz, dağınık. **2.** yasalara, kurallara uymayan.

nizamsızlık,-ğı *a.* **1.** düzensizlik, dağınıklık. **2.** tüzük ve kurallara uygunsuzluk.

nobran *s.* kaba, kırıcı, sert.

Noel *öz. a. Fr.* Hristiyan'ların İsa'nın doğum günü kutladıkları bayram.

nohut.-du *a. Far. bot.* **1.** baklagillerden, sarımsı renkte çiçekleri olan, meyvesi küçük baklamsı biçimde, nişasta bakımından zengin bir tarla bitkisi. **2.** bu bitkinin yuvarlak tanesi. **Nohut oda, bakla sofa.** Ev aşırı ölçüde dar.

noksan *a. ve s.* eksik, eksiklik, kusur. **noksan bulmak** beğenmemek, uygun bulmamak.

noksanlık,-ğı a.eksiklik, kusur.

nokta *a. Ar.* **1.** benek, küçük boyutta işaret. **2.** *mat.* boyutu olmayan im, işaret. **3.** bazı harflerin üstlerine konulan işaret. **4.** tümcelerin sonuna konan işaret. **5.** yer. **6.** konuyla ilgili önemli bölüm. **7.** tek nöbetçi bulunan güvenlik yeri. **Noktainazar.** Bakış noktası. **noktası noktasına olmak** eksiksiz, tastamam olmak.

noktalama *a.* **1.** noktalamak eylemi. **2.** *sin.* bir filmin, çekim, ayırım, sahne, bölüm gibi çeşitli parçalarını birbirinden ayırmakta kullanılan işlemlerin tümü. **Noktalama işaretleri.** Tümcelerin anlamlı ve tam anlatımlı olabilmesi için uygun yerlerinde kullanılan işaretlerin tümü.

noktalamak *(-i)* **1.** nokta koymak. **2.** noktalama işaretlerini uygun yerlere koymak. **3.** *mec.* sona erdirmek.

nominal,-li *s .Fr.* adı olup da kendi olmayan. **Nominal değer.** Para, senet, çek gibi şeylerin üzerinde gösterilen değer, saymaca değer.

nonfigüratif *s. Fr.* dış dünyayı, doğayı konu alıp işlemeyen, soyut: *nonfigüratif resim.*

norm *a. Fr.* kural olarak yerleşmiş, oturmuş ilke, düzgü: *norma uygun.*

normal,-li *s. Fr.* **1.** kurallara, ilkelere uygun, düzgülü. **2.** *a.* bu yapıda olan nesne. **3.** *a. mat.* eğrinin bir teğetine değme noktasından çizilen dikme.

normalleşmek *(nsz)* normal duruma gelmek.

nostalji *a. Fr.* **1.** yurt özlemi, yurt hasreti. **2.** geçmişe duyulan aşırı özlem.

nostaljik,-ği *s. Fr.* yurt ya da geçmiş özlemiyle ilgili, bu özleme özgü.

nosyon *a. Fr.* bir konu üzerindeki gerekli bilgi, kavram, yeterlilik.

not *a. Fr.* **1.** anımsamak için yazılan kısa yazı. **2.** okullarda ya da yarışma sınavlarında ilgililere verilen, başarılarını gösteren derece. **3.** *mec.* bir şey üzerinde edinilen kanı. **not almak 1.** kısa notlar

tutmak. 2. başarı durumunu gösterir derece almak. 3. bir şeyle ya da olayla ilgili karar vermek. **not atmak** öğrenciye not vermek, değerlendirmek. **not düşmek** not yazmak. **not etmek** kayda geçirmek, yazmak. **not kırmak** notunu azaltmak. **not tutmak** 1. söylenenleri not olarak yazmak. **not vermek** bir konuda bir kanıya varmak. **notunu vermek** biri çin kötü bir kanıya varmak. 2. öğrencinin başarı düzeyini değerlendirmek.

nota *a. İt.* **I.** *müz.* bir müzik sesini gösteren işaret. **2.** bir devletin başka bir devlete ilettiği bildiri: *yazılı nota.*

noter *a. Fr.* **I.** özel yasasına göre görevlendirilen; bu yasalarda gösterilen; vekâlet verme, senet, sözleşme, satış gibi işlere güvenilir bir nitelik kazandırmak gibi işleri yapan; yetkili kamu dairesi yasallığında yer ve bu işleri yönetmekle yetkili kimse.

noterlik,-ği *a.* **I.** noterin makamı ve görevi. **2.** noterin iş alanı.

nova *a. Lât. astr.* parlaklığı ansızın artan, değişen yıldız.

nöbet, -ti *a. Ar.* **I.** sıra, keşik. **2.** sırayla yapılan görev. **3.** *tıp* ansızın gelen titreme, yüksek ateş. **4.** ara sıra çıkan bedensel bozukluk: *öksürük nöbeti.* **nöbet beklemek (tutmak)** bir yeri koruma, kollamak için bir yerde bir süre kalmak, sıra beklemek, gözlemek. **nöbet çalmak** belli zamanlarda mızıka çalmak.

nöbetçi *s. ve a.* nöbet bekleyen, nöbete gidecek olan.

nöbetleşe *be.* nöbetle, sırayla, keşikleşerek.

nöbetleşmek *(nsz)* nöbet işini sırayla yapmak.

nörolog, -ğu *a. Fr.* nöroloji dalında uzman hekim.

nöroloji *a. Fr.* sinir sisteminin yapısını, patolojisini, tedavisini inceleyen bilim dalı.

nörolojik, -ği *s. Fr.* nörolojiyi ilgilendiren,

nöron *s. Fr. anat.* asıl hücreyle protoplâzma uzantılarından ve bir silindir eksenden oluşan sinir hücresi.

nötr, -rü *s. Fr.* **I.** yansız, tarafsız. **2.** kimyada hiçbir etkinlik göstermeyen. **3.** *fiz.* elektriğe karşı etkinliği olmayan.

nötrlemek (-i) *kim.* asit ya da alkali tepkisi gösteren bir eriyiği alkali ya da asit niteliğini yok ederek nötr duruma getirmek.

nötrleşmek *(nsz)* nötr duruma gelmek.

nötrleştirmek *(-i)* nötrleşmesini sağlamak.

nötrlük,-ğü *a. Fr. kim. fiz.* nötr bir cismin ya da ortamın niteliği, etkisizlik, tepkisizlik.

nötron *a. Fr.* atomda bulunan yaklaşık olarak proton ağırlığında, elektrik yükü olmayan bir cisimcik.

Nuh. *öz. a. Ar.* bir peygamber. **Nuh deyip peygamber dememek** düşüncesinden kesinlikle dönmemek. **Nuh Nebi'den kalma.** Köhnemiş. çağı geçmiş.

numara *a. İt.* **I.** bir nesnenin dizi içindeki yeri, sıra. **2.** derece, ölçü. **3.** öğrenciye ya da sınavlarda başka kimselere verilen not. **4.** eğlendirici oyunlardan her biri, **5.** *argo* düzen, al. **numara**

yapmak oyun oynamak. kandırmaca yapmak. **numarasını vermek** bir kimse hakkında kötü kanıya varmak.

numaralama *a.* numaralamak eylemi, numara vermek.

numaralamak *(nsz)* bir nesneye ya da kimseye numara vermek.

numarasız *s.* **1.** numarası verilmemiş. **2.** derecesi belirtilmemiş, düz: *numarasız gözlük.*

numune *a. (numu:ne) Far.* örnek.

nur *a. Ar.* **1.** ışık, aydınlık, parıltı **2.** Tanrı tarafından gönderilen parlaklık, ışık. **nur gibi olmak** pırıl pırıl olmak. **nur içinde yatsın** sevgiyle anılan ölüler için söylenir. **nur inmek** kutsal bir ışık inmek. **nur ol** övgü sözü. **nur topu gibi olmak** sağlıklı ve güzel olmak. **Nur yüzlü.** Saygı uyandıran yaşlılar için söylenir.

nurcu *a.* ve *s.* nurculuk yanlısı olan.

nurculuk,-ğu dinsel kurallara dayalı bir devlet düzeni getirmek isteyen bir şeyhin ortaya attığı görüş.

nurlu *s.* **1.** aydınlık, ışıklı, parlak **2.** *mec.* saygı uyandıran.

nusret,-ti *a. Ar.* **1.** Tanrı yardımı. **2.** utku, üstünlük.

nutuk,-tku *a. Ar.* **1.** konuşma, söz, söyleme, 2. söylev. **nutuk atmak** *mec.*bir topluluk karşısında sıkıcı konuşma yapmak. **nutku tutulmak** söz söyleyemez duruma gelmek.

nü *a. Fr.* çıplak vücut resmi.

nüans *a. Fr.* fark, ayrıntı. **2.** *müz.* seslere verilmesi uygun düşen tatlılık ve güç derecesi.

nüfus *ç. a. Ar.* **1.** kişi, insan. **2.** bir toplulukta ya da ülkede bulunan insan sayısı. **3.** ortak bir nitelik taşıyan kimselerin tümü: *şöfor nüfusu.* **Nüfus cüzdanı.** Bir ülkenin insanlarına devletçe verilen ve onun kimliğini gösteren belge, kimlik. **Nüfus patlaması.** Bir yerdeki nüfusun herhangi bir nedenle ansızın, büyük ölçüde artması. **Nüfus plânlaması.** Bir ülkede ya da ülkenin bir bölgesinde nüfus artışını düzene sokma çalışması.

nüfus bilimi *b. a.* nüfusu, yapı, gelişme ve dağılım açısından inceleyen bilim, demografi.

nüfus bilimci *b .a.* nüfus bilimiyle uğraşan bilim adamı, demograf.

nüfuz *a. (nüfu:z) Ar.* **1.** geçme, girme. **2.** *mec.* söz geçirme, erk, güç. **nüfuz etmek 1.** bir şeyin içine geçmek. **2.** anlamak, kavramak. **3.** etkili olmak. **nüfuz altında tutmak** egemenliğinde tutmak, yönetmek.

nüfuzlu *s.* sözü geçer, erkli, güçlü.

nükleer *s. Fr.* çekirdeksel, atom çekirdeğiyle ilgili. **Nükleer enerji.** Atom çekirdeğinin parçalanması sonucu elde edilen enerji. **Nükleer reaktör.** Uranyum, potasyum gibi elementlerin atom çekirdeklerinin parçalanmasından yararlanılarak elde edilen kaynak. **Nükleer santral.** Nükleer reaktörün üterriği enerjiyi dağıtan santral. **Nükleer silâh.** Nükleer enerjiyle yıkım gücü sağlayan silâh.

nükleon *a. Fr. fiz.* atom çekirdeğini oluşturan elektron ve protonun ortak adı.

nüksetmek *(nsz)* depreşmek, yeniden başlamak: *Öksürük nüksetti.*

nükte *a. Ar.* derin anlamlı, düşündürücü ve esprili söz. 2. yazıda, resimde, davranışta derin anlam, espri. **nükte**

yapmak nükteli söz söylemek, espri yapmak.

nükteci *s.* nükteli güzel sözler söyleyen.

nüktedan *s. (nükteda:n) Ar.* nükteci.

nükteli *s.* içinde nükte bulunan, nükteyle süslü.

nümayiş *a. (nüma:yiş) Far.* **1.** gösteri. **2.** gösteriş.

nümayişçi *a. (nüma:yişçi)* **1.** gösteriye katılan. **2.** gösteriş yapan.

nüsha *a. Ar.* **1.** yazılı bir şeyin aynısı. **2.** sayı *(gazete, dergi).*

nüve *a. Ar.* öz, çekirdek.

nüzul, -lü *a. (nüzu:l) tıp* felç, inme.

nüzullü *s. tıp* felçli, inmeli.

O

o, O *a.* Türk alfabesinin on sekizinci harfi; ses bilimi bakımından kalın, yuvarlak, geniş ünlü.

O *kim.* Oksijen'in simgesi.

o *ünl.* başına getirildiği tümcede anlatılan duyguyu belirtir:

O, ne de güzel giyinmişsin!

o. *ad.* **1.** tekil üçüncü kişiyi gösterir: *O bilir.* **2.** iki ya da daha çok şeyden, daha önce sözü edileni gösterir: *O, bunu daha iyi yapar.* **3.** *s.* hakkında konuşulan nesne ya da kişiyi gösterir: *Onu daha önce görmüştüm.* **O denli.** O kadar. **O duvar senin bu duvar benim.** Birinin çok fazla sarhoş olduğunu anlatır. **O gün bu gün.** O günden beri. **O halde.** Öyleyse. **o kadar 1.** aşırılık belirtir. **2.** kızgınlık bildirir.: *O kadar dedi, gitti.* **O saat.** O anda. **O taraflı olmamak.** İlgili göstermemek. **O tarakta bezi olmamak.** O işle ilişiği bulunmamak. **O yolda.** Öyle. **O yolun yolcusu olmak. 1.** O yaşantıyı sürdürmek. **2.** Ölüme yakın bir durumda olmak. **Onun için.** Bundan dolayı.

oba *a.* **1.** göçebelerin konak yeri. **2.** konakta kalan kimselerin tümü. **3.** bölmeli göçebe çadırı.

obje *a. Fr.* nesne, varlık.

objektif *s. Fr.* **1.** nesnel, maddî. **2.** *a. fiz.* kimi aygıtlarda mercek ya da mercek düzeni.

objektiflik,-ği *a.* nesnellik, maddîlik.

objektivizm *a. Fr.* nesnelcilik, maddecilik.

obruk, -ğu *a. coğ.* 1. kayalarda oluşmuş çukur, doğal kuyu. 2. kıvrımlı, eğimli.

observatuvar. *a .Fr. astr.* gözlem evi, rasathane.

obua *a. Fr. müz.* çift dilli, tahtadan yapılmış, üflemeli bir çalgı.

obur *s.* gereğinden çok yiyen, doymaz.

oburlaşmak *(nsz)* aşırı yemeye başlamak, obur duruma gelmek.

obüs *a. Fr. ask. İt.* top ve havan atan, yüksek ve alçaktan atış yapabilen, kısa namlulu bir tür top.

ocak,-ğı 1. ateş yakmaya uygun, ısıtma, ısıtma ve pişirme işlerine yarayan yer. **2.** oda kenarlarına kurulan, bacalı, ocak biçiminde bölüm, şömine. **3.** ısıtma, kaynatma, eritme, pişirme işlerine yarayan her türlü araç: *ispirto ocağı.* **4.** belli yerlerde çay, kahve yapılan bölüm: *çay ocağı.* **5.** sebze bahçelerinde ekim dikim yapılan toprak bölümü. **6.** *mec.* bir şeyin en çok bulunduğu yer: *sanat ocağı.* **7.** ev, soy, aile. **ocağı batmak** çok zarar görmek, soyu tükenmek. **ocağı kör kalmak** çocuğu bulunmamak. **ocağı tütmek** soyu sürmek. **ocağına incir dikmek** soyunu tüketmek, çok zarara sokmak. **ocağına düşmek** yardımına muhtaç olmak. **ocağını söndürmek** çoluk cocuğunu yok etmek.

ocakçı *a.* **1.** ateşçi. **2.** ocak bacaları temizleyicisi. **3.** kahve gibi yerlerde çay, kahve yapmakla görevli kimse.

ocaklı *s.* ocağı olan, ocağı bulunan. 2. *tar.* ocaktan olan.

ocaklık,-ğı *a.* **1.** soydan geçen mülk. **2.** *a.* ateş yakılan yer, ocak **3.** yapıda temel ya da çatının en güçlü direği **4.** *hlk.* baca. **5.** *hlk.* mutfak.

od *a.* ateş.

oda *a.* **1.** bir yapının oturmak, yatmak, çalışmak gibi gereksinimler için kullanılan ayrı bölümlerinden her biri. **2.** serbest meslek adamlarını içinde toplayan birlik: *mimarlar odası.* **3.** yeniçeri kışlası.

odabaşı *b. a.* **1.** hanlarda çalışan uşakların başı. **2.** *tar.* yeniçeri ocaklarında selâm törenlerini yönetmekle görevli subay.

odacı *a.* kamu kuruluşlarında, hizmet işlerinde görevli işçi. hademe, hizmetli.

odak,-ğı *a. fiz.* **1.** küre içi biçiminde bir aynaya ya da dışbükey bir merceğe paralel olarak gelen ışınların kırıldıktan ya da yansıdıktan sonra birleştikleri nokta. **2.** *mat.* elips, hiperbol gibi geometrik şekillerde, eğrinin biçimini belirleyen bağıntıya esas olan noktalar. **3.** *mec.* önemli yer. **Odak noktası.** Kırılan ya da yansıyan ışınların merceğin arkasında toplandıkları nokta.

odaklama *(-i) sin.* iyi bir görüntü sağlamak, görüntüyü tam olarak noktasına düşürmek için alıcı merceğini düzene koymak.

odaklanmak *(nsz)* **1.** odaklama eylemine konu olmak. **2.** *mec.* belli bir yerde toplanmak, bir noktada birleşmek.

odalı *s.* **1.** odası bulunan : *iki odalı ev.* **2.** *a. tar.* sarayda oturan kimseler.

odeon *a. Fr.* eski Yunan'da konser verilen basamaklı yer.

oditoryum *a. Fr.* dinlenme salonu.

odun *a.* **1.** yakılmak için hazırlanmış ağaç parçaları. **2.** *mec.* anlayışsız, kaba, görgüsüz kimse. **odun gibi olmak** kaba, anlayaşsız olmak.

odun kömürü *b. a.* odunun kömürleştirilmesiyle elde edilen kömür, mangal kömürü.

odyometre *a. Fr.* işitme gücünü ölçen araç.

of *ünl.* sıkıntı, acı, usanç gibi durumlarda kullanılan ünlem. **of çekmek** *of* diyerek acı ya da sıkıntıyı belirtmek.

ofis *a. Fr.* daire, büro, iş yeri.

oflamak *(nsz) of* diyerek içinde bulunduğu acılı ve sıkıntılı durumu belirtmek. **oflamak puflamak** usanç, sıkıntı ve acı duyduğunu seslerle bildirmek.

ofsayt,-dı *a. İng. sp.* futbolda bir oyuncuyla karşı kale arasında, top kendi takımındayken, karşı takımdan en az iki oyuncunun bulunmaması durumu.

ofset, -ti *a. İng.* kalıp izlerini önce kauçuğa, kauçuktan da kâğıda geçirmeye dayanan çift kopyalı baskı yöntemi, düz baskı. **2.** *s.* bu yöntemle basılmış olan: *ofset baskı.*

Oğan *öz. a.* Tanrı.

oğlak,-ğı *a. zool.* keçi yavrusu.

Oğlak *öz a. astr.* Yay burcuyla Kova burcu arasındaki burç. **Oğlak dönencesi.** *astr. coğ.* Güney yarım küresinin 23 27'lik enleminde, güneşin 23 Aralıkta, öğle üzeri dik olarak durduğu çember, kış dönencesi.

oğlan *a.* **1.** erkek çocuk. **2.** yetişkin erkek. **3.** oyun kâğıtlarında üzerinde

genç erkek resimleri bulunan kâğıt, vale. **4.** sapık erkeklerin cinsel zevklerine hizmet eden sapık erkek. **5.** *tar.* Timar sahiplerinin yanlarına aldıkları savaşçılar. **6.** *tar.* Selçuklular'da aylıklı asker.

oğul,-ğlu *a.* **l.** erkek evlât. **2.** bey denilen bir dişi arıyla kovandan ayrılıp giden arı topluluğu. **3.** kişideki bir niteliği pekiştirmek için yenilenen sözcükler arasında kullanılır: *yiğit oğlu yiğit, er oğlu er.* **Oğul balı. 1.** Baharda genç arıların yaptığı iyi cins bal. **2.** Oğuldan olan erkek torun. **oğul çıkarmak** kovandan yeni oğul arısı çıkmak. **Oğul uşak.** Çocuklar ve torunların tümü. **oğul vermek** kovandan oğul arılar ayrılıp yeni bir kovana girmek.

oğulcuk,-ğu *a.* **1.** oğul sözcüğünün sevgi ve okşama anlamında kullanış biçimi. **2.** *biy.* döllenmiş yumurtacığın gelişmeye başladığı andan dölüt durumuna gelinceye kadar geçen süredeki adı. **3.** *bot.* bitki tohumlarında bir kökçük ile bir filizcikten oluşan ana bölüm.

oğulluk-ğu *a.* **l.** oğul olma durumu. **2.** *hlk.* üvey oğul.

oğuz *(l). s.* **l.** iyi yaratılışlı, temiz, soylu.

Oğuz *(ll) öz. a.* Türkiye, İran, Irak ve Türkmenistan Türkleri'nin ataları olan bir boyun adı ve bu boydan olan kimse.

Oğuzca *öz. a.* Oğuz'ların kullandıkları ve Türkçe'nin ana kollarından biri olan dil.

oh. *ünl.* sevinç, rahatlama, beğenme ve hayranlık duyguları belirtilirken kullanılan bir ünlem : *Oh ne tatlı.* **oh çekmek** birinin kötü bir duruma düşmesine sevinmek. **oh demek** rahatlamak. **Oh olsun.** Yanlış davrananlara karşı *İyi oldu, ben demedim mi* gibi anlamlarda söylenir: *Oh olsun, sana söylemiştim.*

oje *a. Fr.* tırnak cilâsı.

ok,-ku *a.* **l.** yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan çubuk. **2.** yön göstermek için kullanılan işaret. **3.** bazı araçlarda bulunan düz ve uzun bölüm: *saban oku.* ***ok atmak*** *hlk.* ölüden kalan malları paylaşmak için ad çekmek. **ok gibi fırlamak** çok hızlı gitmek. **Ok meydanı.** *tar.* Ok atma alıştırmaları ve yarışları yapılan alan. **ok yaydan çıkmak** geri dönülemeyecek bir duruma gelmek.

okaliptüs *a. Fr. bot.* asıl yurdu Avustralya olan, 100 metreye kadar uzayabilen, bataklıkları kurutmaya yarayan, yurdumuzda da Akdeniz ve Ege bölgeleri kıyı bölümlerinde yetiştirilen bir ağaç, sıtma ağacı.

okçu *a.* **l.** ok yapan ya da satan kimse. **2.** okçuluk sporu yapan kimse.

okçuluk,-ğu *a.* **l.** ok yapma ya da satma işi. **2.** ok ve yay kullanarak yapılan spor.

okka *a. Ar.* 1283 gramlık, eski bir ağırlık ölçüsü. **okka çekmek** göründüğünden çok ağır gelmek. **okkanın altına gitmek** haksız yere ezilmek, zarar görmek.

okkalamak *(-i)* **l.** bir nesnenin ağırlığını yaklaşık olarak anlayabilmek için elle yoklamak. **2.** *mec.* birini gerektiğinden çok övmek, koltuklamak.

okkalı *s. mec.* **l.** ağır çeken. **2.** büyük, iri: *okkalı bardak.* **3.** ağır : *okkalı*

bir yumruk. **Okkalı kahve.** Bol kahve konularak yapılan ve büyük fincanla sunulan kahve.

oklava *a.* hamur açmakta kullanılan, silindir biçiminde uzun değnek. **oklava yutmuş gibi durmak** kımıldamadan, dimdik durmak.

oksijen *a. Fr.* kokusu ve tadı olmayan, havada beşte bir oranında bulunan, hidrojenle birleşerek suyu oluşturan, yanmaya etkili bir gaz.

oksijenli *s.* **1.** birleşiminde oksijen bulunan. **2.** oksijenli suyla sarartılmış *(saç).* **Oksijenli su.** Hidrojen peroksitin sulu çözeltisi.

oksiyür *a. Fr.* bağırsaklarda yaşayan bir asalak, sivrikuyruk.

oksit,-di *a. Fr. kim.* bir elementin oksijenle oluşturduğu bileşik.

oksitlemek *(-i)* bir elementi oksijenle birleştirmek, yükseltmek.

oksitlenmek *(nsz)* oksijenle birleşmek, oksit durumuna gelmek.

okşamak *(-i)* **1.** eli, bir nesnenin ya da bir kimsenin üzerinde sevgi ve şefkatle gezdimek. **2.** *mec.* yavaşça dövmek. **3.** *mec.* andırmak. benzemek: *sarıyı okşayan bir renk.* **4.** hoşnut etmek: *onurunu okşamak.*

okşanmak *(nsz)* okşama işi üzerinde yapılmak.

okşatmak *(-i,-e)* okşamak eylemini yaptırmak.

okşayıcı *s.* gönül alan, hoşa giden.

oktan *a. Fr.* parafinler serisinden, birçok izomerli, doymuş hidrokarbür.

oktav *a. Fr. müz.* do sesiyle ikinci do sesi arasındaki uzaklık.

okul *a.* **1.** öğretim ve eğitim yapılan kuruluş, mektep. **2.** eğitim ve öğretim yapılan kuruluşta bulunanların tümü : *Okul açıldı.* **3.** bir bilim, sanat kolunda belirli nitelik ve özellikleri bulunan, akım, görüş, öğreti, **4.** *mec.* geniş ölçüde bilgi ve görüş kazandıran şey: *Bu parti, bir okul.*

okul öncesi *b. a.* **1.** çocuğun okula başladığı yaştan önceki dönem. **2.** *s.* bu döneme özgü, bu dönemle ilgili: *okul öncesi eğitim.*

okuma *a.* okumak eylemi, kıraat. **okuma yazma** okuma yazmayla ilgili bilgi ve beceri. **Okuma yitimi.** *tıp* Görme konusunda hiçbir eksikliği olmadığı halde okuma yetisinin bulunmaması.

okumak *(-i)* **1.** yazılı ya da basılı sözcüklere bakarak anlam çıkarmak ya da seslendirmek. **2.** öğrenim görmek. **3.** ezbere söylemek: *şiir okumak.* **4.** ezgili söylemek: *şarkı okumak, ezan okumak.* **5.** bir şeyin anlamını çözmek: *şifre okumak.* **6.** düğün, toplantı gibi bir yere çağırmak. **7.** *argo* sövmek: *Sülâlesine okudu.* **canına okumak** çok perişan etmek.

okumuş *s.* öğrenim görmüş.

okunaklı *s.* kolaylıkla okunabilen, düzgün yazılmış *(yazı).*

okunaksız *s.* kolay okunmayan, düzgün olmayan *(yazı).*

okunmak *(nsz)* okumak işine konu olmak: *Romanları okunuyor.*

okur *a.* okuyucu, okuyan kimse.

okuryazar *b. s.* **1.** öğrenim görmüş olan. **2.** okumasını bilen.

okuryazarlık,-ğı *b. a.* okuryazar olma niteliği.

okutmak *(-i,-e).* öğrenim görmesini sağlamak. **2.** okumak işini yaptırmak. **3.**

ders vermek, yetiştirmek. **4.** *argo* satarak elinden çıkarmak: *Arabayı çoktan okuttu.*

okutman *a.* üniversitelerde uygulama çalışmaları gibi işlerde çalıştırılan öğretim üyesi yardımcısı, lektör.

okutmanlık,-ğı *a.* okutmanın görevi, lektörlük.

okuyucu *a.* **1.** sürekli bir yayını okuyan, izleyen, okur. **2.** şarkı, türkü söyleyen sanatçı, şarkıcı, türkücü. **3.** *hlk.* düğüne çağrı yapan kimse.

okyanus *a. Yun. coğ.* kıtaları ayıran büyük deniz, ana deniz, umman.

ok yılanı *b. a. zool.* başı pullu, 2 m. kadar uzunluğa varan boyda, zehirli ve tehlikeli bir yılan.

olabilir *b. s.* olur, olası, mümkün.

olacak, -ğı *s.* **1** . yapılması uygun olan. **2.** kendinden bekleneni yapmayan: *Annesi olacak kadın üç gündür sormuyor bile.***3.** a. gerçekleşmesi olası bir şey: *Olacağa çare bulunmaz.* **4.** a. önüne geçilemeyen durum: *Olacağı varmış.* **olacak gibi olmamak** olması olanağı bulunmamak.

olagelmek *(nsz)* sürmek, süregelmek.

olağan *s.* **1.** olagelen, sık sık olan. **2.** alışılmış olan, doğal.

olağan dışı *b. s.* sık sık olmayan, olağan olmayan.

olağanlaşmak *(nsz)* olağan duruma gelmek.

olağanüstü *b. s.* **1.** alışılmıştan, doğaldan farklı olan. **2.** beklenmedik bir anda ortaya çıkan. **3.** büyük hayranlığa yol açan.

olağanüstülük,-ğü *b. a.* olağanüstü olma durumu, olağandan farklılık.

olanak,-ğı *a.* yararlanılacak uygun koşul, durum. *olanak sağlamak* uygun koşul yaratmak.

olanaklı *s.* mümkün olan, olma durumu bulunan.

olanaksızlaşmak *(nsz)* imkânsızlaşmak, olanaksız duruma gelmek.

olanca *s.* tümü, elde bulunanların hepsi.

olası *s.* mümkün, olabilir.

olasılık,-ğı *a.* **1.** olabilirlik, olabilme durumu. **2.** *mat.* olabilirliği inceleyen bilim dalı, olasılıklar hesabı.

olay *a.* **1.** ortaya çıkan, oluşan, ilgiyi çeken, her türlü iş, hadise. **2.** önemli iş. **olay çıkarmak** hoş olmayan bir durum yaratmak.

olaylı *s.* olayı olan, olay çıkmış bulunan.

oldubitti *b. a.* başkalarına karışma olanağı vermeden bir işi aceleyle sonuca bağlama. **oldubittiye getirmek** bir işi dönülmeyecek bir biçime sokmak.

oldukça *be.* epey, yetecek kadar.

oldurgan *s. dilb.* geçişsizken ek alarak geçişli biçime giren eylem: *Çocuk uyudu - Çocuğu uyuttu.*

olgu *a.* **1.** bir takım olayların dayandıkları nedenler ya da bu nedenlerin yol açtığı sonuç, vakıa. **2.** *fel.* gerçek olan, gerçekleşmiş olan.

olgucu *s.* **1.** olguculukla ilgili olan, pozitivist. **2.** *a. ve s.* olguculuk yanlısı olan.

olguculuk,-ğu *a. fel.* araştırma ve deneylerini olgulara, deneylere, gerçeklere oturtan, fizik ötesi olayları olanaksız ve yararsız gören felsefe çığırı, pozitivizm.

olgun *s.* **1.** yenecek duruma gelmiş : *olgun kiraz.* **2.** bilgisi, görüşü hoşgörüsü yeterince gelişmiş : olgun *genç.*

olgunlaşmak *(nsz)* **1.** olgun duruma gelmek. **2.** bilgi, görgü, düşünce bakımından yeterince gelişmiş olmak.

olgunlaştırmak *(-i)* olgun duruma gelmesini sağlamak.

olgunluk,-ğu *a.* **1.** yenilebilir olma niteliği. **2.** yetişmişlik, yetkinlik, kemal. **Olgunluk çağı.** Kişinin yaşamında bedensel ve ruhsal yetkinliğin en üst düzeyde olduğu dönem.

oligarşi *a. Fr.* toplulukta, siyasal gücün bir takımın elinde bulunduğu yönetim biçimi, takım erki.

olimpiyat,-dı *a. Fr.* **1.** eski Yunan'da Zeus onuruna dört yılda bir yapılan yarışmalara verilen ad. **2.** bugün, her dört yılda bir, başka bir ülkede yapılan, yalnızca amatör sporcuların katıldığı uluslar arası spor yarışmaları. **3.** çeşitli spor dallarında her yıl yapılan yarışmalar.

olmadık *s.* **1.** önceleri hiç olmamış, alışılmamış. **2.** gereksiz, yetersiz söz ya da davranış : *Olmadık işlere girişti.*

olmak,-ur *(nsz)* **1.** meydana gelmek, varlık kazanmak. **2.** gerçekleşmek yapılmak. **3.** bir görev, meslek ya da bir nitelik kazanmak : *hekim olmak.* **4.** bir şeyi edinmek: *araba sahibi olmak.* **5.** herhangi bir durumda bulunmak : *olgun olmak.* **6.** yerinde görülmek: *Müzik böyle olur.* **7.** olgunlaşmak: *Cevizler oldu.* **8.** hazır duruma gelmek: *Yemek oldu.* **9.** bulunmak: *Yarın köyde olacağım.* **10.** bir takıma, birliğe bağlı bulunmak: *köylü olmak.* **11.** gelmek: *Sabah oldu.* **12.** uymak: *Ayakkabı ayağına oldu.* **13.** yakalamak: *Çocuk hasta olmuş.* **Olan oldu.** İş işten geçti. **Oldu olacak.** Çekinilecek bir şey kalmadı. **Oldum bittim.** Kendimi bildim bileli. **Olsa olsa.** Son olasılık. **Olsun olsun.** Yaklaşık. **Olup olacağı.** Tümü bu kadar. **Olur olmaz. 1.** Sıradan. **2.** Önemsiz yersiz. **Olur şey değil.** Gerçekleşmesi beklenmeyen. **Oluruna bırakmak.** Pek zorlanmamak, işi gidişine bırakmak.

olmayacak *s.* **1.** gerçekleşmesi olanaksız. 2. uygun olmayan, ters. **olmayacak duaya âmin demek** gerçekleşmeyecek işlerle uğraşmak.

olmazlık,-ğı *a. man.* olmayacak nitelikle olan durum.

olmuş *s.* **1.** ergin, olgunlaşmış. **2.** olmuş, pişmiş.

olta *a. Yun.* **1.** balık avına hazır takımın tümü. **2.** balık avlamakta kullanılan, ucuna çengelli bir iğne takılı, genellikle naylon telden yapılmış iplik. **Olta balığı.** Oltayla avlanan balık. **Olta takımı.** Oltayla balık tutmaya yarayan iğne, zoka çubuk, ip gibi gereçlerin tümü. **oltaya vurmak** iğneye takılmak. **oltayı yutmak** *argo* aldanmak.

Oltu taşı *b. a.* Erzurum ve çevresinde çıkan değerli bir taş, kara kehribar.

oluk,-ğu *a.* **1.** bir sıvının akmasına yarayan üstü açık boru. **2.** yağmur sularının çatıdan akmasını sağlayan yatay, kimi yerlerde dikey konumda çinko ya da plâstik boru. **3.** bir nesnenin üzerinde oyulmuş yer, akak. **oluk gibi akmak** çok bol olarak, arası kesilmeden gelmek. **Oluk oluk.** Çok çok, pek çok.

oluklu *s.* **1.** oluğu bulunun. **2.** üzerinde oluk gibi çukurları olan: *oluklu (sac).*

olumlu *s.* **1.** amaca, beklenene uygun, yararlı. **2.** yapıcı. **3.** onaylayan: **4.** olgulara, deneylere dayalı olarak bazı nitelikleri belli olan, müspet. **Olumlu tümce.** *dilb.* Yüklemi olumlu olan tümce: *Umut geldi.* **Olumlu eylem.** *dilb.* Bir işin, oluşun ya da davranışın olduğunu olacağını bildiren eylem: *Akın gelecek.*

olumsuz *s.* **1.** yapıcı ve yararlı olmayan, uygun düşmeyen. **2.** davranış ve düşünceleri olumlu olmayan, yararlı olmayan. **3.** bir olayı ya da durumu kabul etmeyen, reddeden. **Olumsuz tümce.** *dilb.* Yüklemi olumsuz olan tümce: *Öğretmen gelmedi.* **Olumsuz eylem.** *dilb.* Bir işin oluşun, hareketin ya da durumun olmayacağını bildiren eylem: *Akın gelmeyecek.*

olumsuzluk,-ğu *a.* olumsuz olma durumu ya da niteliği. **Olumsuzluk eki.** Eylemlere olumsuzluk anlam veren ek: *gel- gel-* **me**, *okur - oku-* **maz**

olur **1.** *s.* olabilir, olanaklı: *olur davranış.* **2.** *be.* Peki. **Olur şey değil.** Şaşılacak denli yanlış, yakışıksız. **oluruna bakmak** yapma yollarını aramak. kolaylaştırmaya çalışmak. **oluruna bırakmak** olabildiğiyle yetinmek, fazla üstelememek.

oluş *a.* **1.** olmak eylemi ve biçimi. **2.** oluşma, meydana gelme. **3.** bir durumdan başka bir duruma geçiş.

oluşmak *(nsz)* ortaya çıkmak, belli bir varlık ve nitelik kazanmak.

oluşturmak *(-i)* oluşmasına neden olmak, varlık niteliği kazanmasını sağlamak.

oluşum *a.* **1.** oluşmak işi, teşekkül. **2.** yer ya da gök cisimlerinin biçimlenme süreçleri.

om *a.* kemiklerin toparlak ucu.

om, ohm. *a. Alm. fiz.* elektrik direnç birimi.

omaca *a. hlk.* **1.** kesilmiş ağaç kökü, bağ kütüğü. **2.** iri kemik.

omlet,-ti *a. Fr.* çırpılmış yumurtanın içine kıyma, peynir gibi yiyecekler katılarak tavada piririlen bir yemek, kaygana.

omur *a. anat.* omurgayı oluşturan kemiklerden her biri, fıkra.

omurga *a. anat.* **1.** omurlardan oluşan, içinden omurilik geçen. kafatasından kuyruk sokumuna kadar uzanan kemikler dizisi, bel kemiği. **2.** gemi kaburgasının bağlı bulunduğu boy ekseni doğrultusunda boydan boya geçen ana yapı öğesi. **3.** *mec.* bir nesnenin varlığıyla ilgili en önemli bölümü, bel kemiği.

omurgalılar *ç. a. zool.* omurgaları bulunan, vücutları uzun, iki yanlı bakışımlı, başları önde bulunan, ağız ve duyu organları başlarında olan, suda yaşayanları solungaçlarla, karada yaşayanları akciğerleriyle soluyan, çok gelişmiş hayvanlar.

omurgasızlar *ç. a. zool.* omurgası olmayan, böcekler, yumuşakçalar, solucanlar gibi hayvanlar bölümü ve sınıflandırma dışında kalan diğer hayvanlar.

omurilik, -ği *b. a. anat.* omurga içindeki kanal boyunca uzanan, boz ve ak maddeden oluşan sinir dokusu.

omuz, -mzu *a.* boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm. **omuz başı** kolla omuzun bağlandığı yer. **omuz kaldırmak** sorulanı bilmez gibi davranmak. **omuz omuza olmak** dayanışmak, birlikte, bir amaçta birleşmek. **omuz silkmek** önem vermemek, ilgilenmemek. **omuz vermek 1.** omuzuyla dayanmak. **2.** desteklemek. **omuzda taşımak** yüceltmek, saygı göstermek. **omuzları çökmek** bitkin bir duruma gelmek. **omuzlarına binmek** ağırlık vermek, yük olmak.

omuzlamak *(-i)* **1.** omuzuna almak. **2.** omuzuyla bir nesneyi itmek ya da tutmak. **3.** desteklemek, destek olmak. **4.** *mec.* bir görevi yürütme sorumluluğunu üzerine almak. **5.** *argo* aşırmak, kaçırmak.

omuzluk,-ğu *a.* **1.** apolet, rütbe işareti. **2.** *den.* gemilerde baş ve kıç bölümlerinin her yanı.**3.** *hlk.* iki ucuna yük takılarak omuzda yük taşımaya yarayan sırık.

on *s.* **1.** dokuzdan bir artık. **2.** *a.* bu sayıyı gösteren rakam. **on para etmemek** çok değersiz olmak, **on paralık etmek** çok kötü bir duruma sokmak. **on parasız kalmak** çok yoksullaşmak. **on para on aslanın ağzında olmak** para kazanmak çok güçleşmek. **on paraya on takla atmak** küçük bir çıkarı için her türlü onur kırıcı işleri yapar olmak. **on parmağında on hüner olmak** çok becerikli olmak. **on parmağında on kara bulunmak** aşırı leke sürücü, karalayıcı olmak.

onamak *(-i)* uygun bulmak, tasvip etmek, onaylamak.

onanmak *(nsz)* onamak işi yapılmak.

onar *s.* on sayısının üleştirme sayı sıfatı : *onar ekmek.*

onarılmak *(nsz)* onarmak işi üzerinde yapılmak, onarıma uğramak.

onarım *a.* **1.** onarmak eylemi, tamir. **2.** bir eski yapıt ya da yapıyı eski biçimine getirme, restore etme.

onarımcı *a.* onarım işleri yapan kimse. tamirci.

onarmak *(-i)* **1.** eskimiş ya da bozulmuş bir aracı çalışır duruma getirmek, tamir etmek. **2.** anıt ya da yapıyı düzelterek eski biçimine getirmek, restore etmek. **3.** *mec.* bir kusuru ya da yanlışlığı önleyecek davranışlarda bulunmak.

onartmak *(-i)* onarmak işini yaptırmak, tamir ettirmek.

onat, -tı *s.* **1.** uygun, düzgün. **2.** yararlı. **3.** iyi ahlâklı.

onay *s.* uygun bulma, onama. **onayına sunmak** onaylamasını dilemek.

onaylamak *(-i)* bir işi yerinde bulunduğunu belirtmek, onamak.

onaylanmak *(nsz)* onaylama işi üzerinde yapılmak, onanmak.

onaylatmak *(-i)* onaylamak işini yaptırmak, tasdik ettirmek.

onaylı *s.* onaylanmış, tasdit edilmiş.

onbaşı,-yı *b. a.* en aşağı kademede erbaş.

onca *be.* **1.** ona göre, onun görüşünce. **2.** o kadar, o denli .

ondalık,-ğı *a.* **1.** onda bir olarak alınan ya da verilen ücret. **2.** *tar.* eskiden toprak ürünlerinden onda bir oranında alınan vergi. aşar. **3.** *s. mat.* asıl olarak

on sayısını alan: *ondalık kesir.* **Ondalık kesir.** Paydası on ya da 10'un herhangi bir kuvvetini alan kesir: *3.4 (üç onda dört) 0.5 (sıfır onda beş).* **Ondalık sayı.** Payda olarak on ya da 10'un kuvveti olan kesirli sayı.

ondan *ad.* **1.** o adılının çıkma biçimi. **2.** *be.* o nedenle.

ondurmak *(-i)* iyileştirmek, sağaltmak.

ondüle *s. Fr.* kıvrımlı, kıvrılmış, dalgalı.

ongun *(l)* **1.** *s.* çok verimli, eksiksiz. **2.** mutlu. 3. uğurlu, kutlu.

ongun *(ll) a. sos.* **1.** ilkel toplumlarda insanların uğurlu ve güçlü saydığı nesneler, totem. **2.** *a.* arma.

onikiparmak bağırsağı *b. a. anat.* sindirim sisteminde mideden sonra gelen ince bağırsak bölümü.

onkoloji *a. Fr. tıp* canlı organizmada gelişen urları inceleyen hekimlik dalı.

onlu *s.* **1.** on parçadan oluşan. **2.** on üzerinden tam not alan.

onmak, -ar *(nsz)* **1.** iyileşmek, iyi bir duruma gelmek. **2.** eksiksiz olmak, mutlu olmak. **3.** dertten, hastalıktan kurtulmak.

onmaz *s.* iyileşmesi olanaksız, iyileşmez.

onomatope *a. Fr.* yansıma.

ons *a. Fr.* Fransa'da 30.59 gr İngiltere'de 28.349 gr ağırlığında olan bir ölçü birimi.

onur *a. Fr.* **1.** insanın kendine duyduğu saygı, öz saygı. **2.** başkalarının gösterdiği saygı, gurur, saygınlık. **Onur kurulu.** Bir kuruluş ya da bir derneğin onurunu korumakla görevli üyelerinden oluşan kurul. **Onur üyesi.** Onur kuruluna katılma hakkını taşıyan üye. **onuruna dokunmak** birinin onurunu kırıcı davranışta bulunmak. **onuruna yedirememek** kendine yedirememek, onur kırıcı davranışa karşı tepkide bulunmak.

onurlandırmak *(-i)* onurunu artırmak, onur kazandırmak.

onurlanmak *(nsz)* onur duymak, şereflenmek.

onurlu *s.* gururlu, öz saygısı olan, şerefli.

onursal *s.* saygı nedeniyle verilen, övünç için alınan. **Onursal başkan.** Onur vermek için seçilen, sorumluluğu bulunmayan başkan.

onursuz *s.* onura aykırı davranışları olan, şerefsiz, gursuz.

opal,-li *a. Fr.* **1.** *jeol.* silis grubundan değerli bir mineral. **2.** ince, düzgün dokulu bir tür pamuklu kumaş.

oparlör *a. Fr.* **1.** elektrik enerjisiyle sesleri yükselten araç. **2.** radyo, pikap gibi araçlarda sesi duyulacak düzeye getiren bölüm, hoparlör.

opera *a. İt. tiy.* **1.** genel olarak müzikle işlenmiş oyun. **2.** bu tür oyunu oynayan sanatçılar topluluğu. **3.** bu tür yapıtların oynandığı yapı.

operakomik,-ği *b. a. Fr. tiy.* konuşmalı ve müzikli bölümlerin bir arada bulunduğu oyun.

operasyon *a. Fr.* ameliyat. 2. *mec.* bir sonuca ulaşmak için yapılan işlemlerin tümü.

operatör *a. Fr.* **1.** ameliyat yapan hekim, cerrah. **2.** bazı teknik araçları kullanabilen kimse: *greyder operatörü.* **3.** bir aygıtı çalıştıran kişi: *bilgisayar operatörü.*

operet,-ti *a. Fr. tiy.* **1.** eğlendirici, içinde hafif konulu konuşmalar bulunan oyun. **2.** bu tür oyun için oluşmuş oyuncu ekibi.

oportünist,-ti *s. Fr.* içinde bulunan duruma göre tavır ve davranışlarını ayarlayan kimse, çıkarcı.

oportünizm *a. Fr.* güç durumlarda kişisel çıkarları öne almayı amaçlayan görüş, tutum.

opsiyon *a. Fr.* **1.** tanınan ek süre: *Bu senedin iki günlük opsiyonu var.* **2.** koşula bağlı yer ayırtma.

optik,-ği *a. Fr.* **1.** görmeyle ilgili olan. **2.** *fiz.* ışık olaylarını inceleyen fizik dalı.

optimist,-ti *s. Fr.* her şeyin iyi yanını görmeyi seven, iyimser.

optimizm *a. Fr.* iyimseverlik, nikbinlik.

opus *a. Lat.* bir bestecinin besteleniş sırasına göre düzenlenmiş müzik yapıtı.

ora *ad.* o yer. **Orada burada.** Her tarafta. **Oradan buradan.** Karışık olarak, sıra izlemeden. **Orasına burasına.** Özensiz olarak. **Oralarda olmamak.** Anlamazlıktan gelmek.

oracıkta *be.* olduğu yerde : *Oracıkta uyudu.*

orak,-ğı *a.* **1.** ekin biçmekte kullanılan, yarım çember biçiminde ağzı olan, kesici araç. **2.** *mec.* ekin biçme mevsimi.

oralı *s. (o'ralı)* o yerden olan.

oramiral,-li *b. a. (o'ramiral) Fr.* deniz güçlerinde en yüksek aşamada subay.

oran *a.* **1.** iki nesne arasında nicelik bakımından bağıntı. **2.** iki nesnenin birbirine uygunluğu, tutkunluğu. **3.** *mat.* iki nicelik arasındaki bağıntı: *ikinin dörde oranı.*

orangutan *a. Fr. zool.* insana benzeyen, yemişlerle beslenen bir cins maymun.

oranla *be.* nispeten, bakarak, göre: *Cevize oranla fındık daha az yağlıdır.*

oranlamak *(-i) hlk.* **1.** ölçmek, kıyaslamak. **2.** tahmin etmek. **3.** karşılaştırmak. **4.** *(-i,-e)* eşit tutmak.

oranlı *s.* oranı bulunan, ölçülü, nispetli.

oransız *s.* oranı bulunmayan, nispetsiz, ölçüsüz.

oransızlık,-ğı *a.* oransız olma durumu, ölçüsüzlük, nispetsizlik.

orantı *a.* **1.** bir tümü oluşturan parçaların kendi aralarında ve parçalarla tüm arasında bulunan uygunluk, tenasüp. **2.** *mat.* birinci niceliğin ikinciye oranı, üçüncü niceliğin dördüncü niceliğe oranına eşit olan dört terim arasındaki bağıntı.

orantılı *s.* **1.** bir orantıyla ilgili bulunan, aralarında orantı olan. **2.** *mat.* bir niceliğin iki, üç, dört.... kez çoğalması ya da azalması, başka bir niceliğin o ölçüde çoğalmasını ya da azalmasını sağlarsa *bu iki nicelik birbiriyle orantılıdır.* denir.

orası,-nı *ad.* **1.** o yer, ora. **2.** o yönü: *Orasını hiç düşünmedik.* **orası senin burası benim demek** durmadan gezip dolaşmak.

oratoryo *a. Fr. müz.* kutsal bir konu üzerinde solo sesler, koro ve orkestra için yazılmış, oyun ögesi bulunmayan müzik yapıtı.

ordinaryüs *a. Lât.* eskiden Türk Üniversitelerinde en az beş yıl profesörlük yapan, bilimsel çalışmalarıyla kendini tanıtan, öğretim üyeleri arasından seçilerek bir kürsünün yönetimiyle görevlendirilen kimselere verilen unvan.

ordinat,-tı *a. Lât. mat.* bir noktanın uzaydaki yerini belirtmeye yarayan, çoğu apsise dikey olarak gelen çizgilerden biri.

ordino *a. (ordi'no) İt.* **1.** bir poliçenin arkasına ciro edildiği kişiye ödenmesi için yazılan emir. **2.** tüccarın malını gümrükten çekebilmesi için gemi kumpanyasından yük alındısına karşılık verilen havale.

ordonat,-tı *b. a. ask.* ordunun savaş araç ve gereçlerini, bunlara benzer çeşitli gereksinimlerini sağlamakla görevli sınıf.

ordövr *a. Fr.* daha çok içkili toplantılarda, yemeklerden önce getirilen çerez, meze gibi soğuk yiyecekler.

ordu *a.* **1.** bir devletin silâhlı güçlerinin tümü. **2.** bu topluluğun ana bölümlerinden her biri: *ikinci ordu.* **3.** *mec.* amaç ve nitelik yönlerinden aynı olan insanların tümü : *öğretmen ordusu.* **4.** çok sayıda insan: *kadın ordusu.*

ordubozan *b. s.* **1.** dönek, oyunbozan, kararsız. **2.** karıştırıcı, ara bozucu. **3.** *a. hlk.* varis.

ordubozanlık,-ğı *b. a.* fesatçılık, ara bozuculuk.

ordu evi *b. a.* ordu görevlilerinin ve ailelerinin buluştukları, sosyal gereksinimlerini karşılayacak biçimde donatılmış yapı.

ordugâh *a. T. Far.* ordunun konakladığı yer.

org,-gu *a. Fr.* klâvyeli küçük ve büyük borulardan yapılmış, körüklerden sağlanan havanın etkisiyle değişik ses tonları verebilen, genel olarak kilisede çalınan bir çalgı.

organ *a. Fr. anat.* **1.** canlı organizmanın, belirli bir görevi yapan ve sınırları kesin olarak belirlenmiş bölümü, üye. **2.** *mec.* bir görevi ya da bir işi yerine getirmekle görevli kuruluş.

organik,-ği *s. Fr.* **1.** organla ilgili **2.** *mec.* bir görevi yerine getirmekle görevli kuruluşla ilgili. **3.** *mec.* canlı, güçlü. **Organik kimya.** Karbon bileşiklerini inceleyen kimya dalı. **Organik kütle.** *jeol.* Bileşimindeki ögelerin ana bölümü canlı varlıklardan oluşan kütle.

organizasyon *a. Fr.* **1.** düzenleme, tertip. **2.** düzenli bir takım üyelerinin tümü. **3.** kurum, kuruluş.

organizatör *a. Fr.* düzenleyici, düzenleyen.

organizma *a. (organi'zma) Fr. biy.* **1.** canlı bir varlığı oluşturan organların tümü. **2.** canlı varlık.

organ nakli *b. a. tıp* görevini yapamayan bir organın yerine sağlam bir organı koyma işlemi, organ aktarımı.

orgazm *a. Fr.* cinsel uyarım ve cinsel boşalma durumu.

orgeneral,-li *b. a. (o'rgeneral) T. Fr. ask.* görevi ordu komutanlığı olan en yüksek aşamada general.

orijin *a. Fr.* 1. soy, asıl 1. 2. köken, kaynak.

orijinal,-li *s. Fr.* **1.** özgün, doğal, asıl, **2.** *mec.* alışılandan değişik **3.** *s.* ve a. üretilenin aslı, yapay olmayan.

orjinallik,-ği *a.* özgünlük, aslına uygunluk.

orkestra *a. (orke'stra) Fr. müz.* üflemeli ve yaylı sazlar topluluğu. 2. *tiy.* eski Yunan tiyatrolarında, sahne ve seyirciler arasındaki çember biçiminde koro yeri.

orkide *a. (orki'de) Fr. bot.* çiçeklerinin güzelliği nedeniyle saklılarda yetiştirilen bir tür çiçekli bitkilerin genel adı.

orkinos *a. Yun. zool.* eti yenir bir balık, ton balığı.

orlon *a.* **1.** yapay dokuma ipliği. **2.** *s.* bu iplikten dokunmuş kumaş.

orman *a.* ağaçlarla dolu geniş alan. **Orman gibi.** Çok, gür *(saç).* **Orman kibarı.** Ayı. **orman taşlamak** bir kimsenin düşüncelerini dolaylı olarak anlamaya çalışmak.

ormancılık,-ğı *a.* 1. orman işleriyle uğraşma. **2.** orman konusunu inceleyen, araştıran bilim. **3.** ormana değer verme, yakın olma, görüş ve anlayışı.

ormanlaşmak *(nsz)* orman durumuna gelmek, ağaçlanmak.

ormanlık,-ğı *a. ve s.* ormanı bol olan, ormanla kaplı olan.

orospu *a. Far.* **1.** *kaba.* para karşılığı erkeklerle birlikte olmayı iş edinen kadın. fahişe. **2.** kolay elde edilen, düşük ahlâklı kadın.

orta *a.* **1.** bir nesnede iki uçtan aynı uzaklıkta bulunan yer. **2.** zaman bakımından başlangıcıyla bitimine eşit uzaklıkta olan süre. **3.** bir nesnenin eşit olarak ayrılabileceği bölüm: *Armudu ortadan böl.* **4.** görünür durum: *Olay ortada.* **5.** eğitimde derece: *Müzikten orta aldı.* 6. *s.* iki yanda eşit nesneler bulunan: *orta yol.* **7.** serbest güreşte bir derece. **8.** futbolda oyunculardan birinin topu kale önüne yakın arkadaşlarının yanına yollaması: *ortalama.* **Orta boy.** Orta büyüklükte olan. **Orta halli.** Ne zengin ne yoksul. **Orta hizmeti.** Evin temizlik işleri. **Orta karar.** Biraz uygun. **ortada bırakmak** zorda bırakmak. **ortada kalmak** yersiz ve güç durumda kalmak. **ortada olmak** yapılması gerekmek. **ortadan kaldırmak** saklamak, öldürmek. **ortadan kalkmak** kaybolmak. **ortasını bulmak** uzlaştırmak. **ortaya atmak** ileri sürmek. **ortaya çıkarmak** ıspatlamak, yaratmak.

orta ağırlık,-ğı *b. a. sp.* **1.** 71 kg.dan 75 kg. a kadar ağırlıkta boksör. **2.** güreş, gülle ve halterde 72-79 kg. ağırlığındaki sporcular.

ortaç,-cı *a dilb.* tümleç olabilen, sıfat gibi kullanılabilen, yan tümcede yüklem görevine girebilen, temel tümcede yüklem olamayan, eylem asıllı sözcük, sıfat-eylem: **gören** *göz,* **bildiğim** *yer.*

Orta Çağ *b. a. tar.* Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından (476) İstanbul'un fethine (1453) kadar süren zaman.

orta deri *b. a.* dış deri ile iç deri arasında kalan deri, mezoderm.

orta direk, -ği *b. a.* toplumun memur, emekli, küçük esnaf, çiftçi gibi dar, durağan gelirli kesimi.

Orta Doğu *öz. b. a. coğ.* Türkiye, Suriye, Irak, İran, Mısır, Lübnan, İsrail ve Arabistan gibi ülkeleri içine alan bölge.

orta elçi *b. a.* büyük elçiden aşağı aşamada elçilik görevi ve bu görevde bulunan elçi.

ortak,-ğı *a.* **1.** birlikte iş yapan kimselerden her biri, hissedar. **2.** *mec.* kuma. **3.** *s.* iki ya da daha çok kimse ya da nesneden oluşan: *ortak görüş.* **Ortak gemisi yürümüş, elti gemisi yürümemiş.** Kardeş eşlerinin geçinmesi çok güçtür. **ortak olmak** bir şeyi paylaşmak ya da bir şeye katılmak.

ortakçı *a.* **1.** başkasının tarlasında ya da başka bir işinde çalışarak üründen çalışmasının karşılığını alan kimse, maraba **2.** asalaktan yararlanan başka asalak.

ortakcılık,-ğı *a.* **1.** ortak olma mesleği, işi. **2.** ortakçı yaşama ortamı.

ortak kat, -tı *b. a. mat.* birden çok sayının katı olabilecek sayı.

ortaklaşmak *(nsz)* ortak olmak, birlikte davranmak.

ortaklık,-ğı *a.* **1.** ortak olma işi, katılma **2.** iki ya da çok kişi ya da tüzel kişiliğin kazanç amacıyla birleşmeleri, şirket.

orta kulak, -ğı *b. a. anat.* dış kulakla iç kulak arasındaki bölüm.

ortak yapım *b. a. sin.* birden çok yapımcının ortak ürettiği yapıt.

ortak yönetim *b. a.* koalisyon.

ortalama *a.* **1.** ortalamak yelemi. **2.** s. iki ya da daha çok nicelik toplamının bu niceliklerin sayısına bölünmesinden çıkan, vasati. **3.** *be.* ortasından: *Ağacı ortalama böldü.* **4.** *s. mec.* yaklaşık: *ortalama yol.*

ortalamak *(-i)* ortasını bulmak. 2. topu yanlardan orta sahaya doğru yollamak.

ortalık,-ğı *a.* **1.** yer, çevre, etraf, dolay. **2.** içinde bulunulan, yaşanan yer. **3.** herkes: *ortalık kaynıyor.* **ortalık ağarmak** ışımaya başlamak. **ortalık düzelmek** karışıklık sona ermek. **ortalık kararmak** akşam olmak. **ortalık karışmak** düzensizlik başlamak. **ortalık yatışmak** karışıklık düzelmeye başlamak. **ortalığı birbirine katmak** kargaşa, karışıklık çıkarmak. **ortalıkta olmak** meydanda, açıkta olmak.

ortalıkçı *a.* lokanta, kahve gibi yerlerde çevrenin temizlik işlerine bakan işçi.

ortam *a.* **1.** varlığın içinde bulunduğu doğal ve maddî koşulların tümü. **2.** *mec.* bir kimsenin içinde bulunduğu tüm koşullar. **ortam yaratmak** elverişli bir durum oluşturmak.

ortanca (l) *a. ve s.* **1.** yaş bakımından üç kardeşten ortada olanı. **2.** büyüklük açısından üç nesneden, başta ikinci olanı.

ortanca *(ll) a. Lât. bot.* kırmızı, mor ya da pembe renkte çiçeklerini yaz başlarında açan, genellikle, gölgelik yerlerde yetiştirilen bir süs bitkisi.

ortaokul *b. a.* eskiden, liseye ilkokuldan sonra, öğrenci yetiştiren okul.

orta oyunu *b. a.* halkın ortasında oynanan Türk halk tiyatrosu.

orta öğretim *b. a.* temel eğitim ikinci devresiyle lise ve lise dengi meslek okullarının oluşturduğu öğretim kurumları.

orta parmak, -ğı *b. a.* el parmaklarının sağdan ve soldan üçüncüsü olan parmak.

orta sıklet, -ti *b. s.* orta ağırlık.

ortay *s. mat.* **1.** bir düzlem biçimin aynı yöndeki, paralel tüm kirişlerini eşit parçalara bölen *(çizgi).* **2.** bir yüzeyi eşit iki parçaya bölen *(düzlem, çizgi).*

orta yuvar *b. a. astr.* hava yuvarında sıcaklığın azaldığı, 60-80 km. arasındaki katman, mezosfer.

Ortodoks *öz. a. ve s. Fr.* **1.** dogmaya ve kilise görüşüne uygun olan. **2.** Ortodoks mezhebinden olan.

Ortodoksluk,-ğu *a.* **1.** Doğu Hristiyan kilisenin kararlarına uygun öğreti ve dinsel düşüncelerin tümü. **2.** Yunan ve İslâvların çoğunluğunun benimsediği mezhep.

ortodonti *a. Fr. tıp* diş hekimliğinin, dişleri, çenelerin üzerine estetik ve görev bakımından düzenli bir biçimde yerleştirmekle uğraşan kolu.

ortopedi *a. Fr. tıp* **1.** çocukların vücut bozukluklarını düzelten ve bozulmasını önleyen hekimlik dalı. **2.** kemikler, eklemler, kaslar, sinirler gibi hareketi sağlayan organların bozukluklarını düzelten, sağaltan hekimlik dalı.

ortopedik, -ği *s. Fr.* ortopediyle ilgili, ortopedi istemlerine uygun: *ortopedik terlik.*

ortopedist, -ti *a. Fr. tıp* **1.** ortopedi uzmanı olan hekim. **2.** ortopedik protezleri yapan usta kişi.

oruç,-cu *a. Far.* **1.** Tanrı'ya tapınma amacıyla günün belli saatleri arasında yeme, içme gibi birçok istekten kendini alıkoyma. **2.** *mec.* haz veren şeylerden isteyerek kendini yoksun bırakma. **oruç açmak** zamanı gelince yemeğini yemek. **oruç bozmak** yiyerek ya da içerek orucu sona erdirmek. **oruç tutmak** oruç görevini yerine getirmek. **oruç yemek** ramazanda oruç tutmamak.

oryantal,-li *s. Fr.* doğuyla ilgili, doğuya özgü: *oryantal dans.*

oryantalist, -ti *a. Fr.* doğu dilleri, edebiyatı ve uygarlığı üzerine araştırmaları olan bilgin, şarkiyatcı.

oryantalizm *a. Fr.* doğu bilimi.

Osmanlı *öz. a.* **1.** on üçüncü yüzyılda Osman Gazi tarafından, Anadolu'da kurulan, Asya, Avrupa ve Afrika'da geniş topraklara yayılarak büyük bir imparatorluk meydana getiren, Birinci Dünya Savaşı sonuna dek 600 yıl süren bir imparatorluğun uyruğu olan kişi. **2.** Bu imparatorluğa bağlı kişilerle ilgili olan: *Osmanlı Tarihi.* **3.** *mec. s.* görgülü. kişilikli, kendini bilen *(kadın).*

Osmanlıca *öz. a.* Türk dilinin Osmanlı İmparatorluğu döneminde Arapça ve Farsça'nın ağır etkisi altındaki biçimi.

oşinografi *a. İng. coğ.* Okyanus ve denizlerin fiziksel, kimyasal ve biyolojik özellikleri üzerine deneysel araştırmalar yapan bilim dalı, ana deniz bilimi.

ot,-tu *a.* **1.** odunlaşmayan, ilkbaharda çıkıp yazın ya da yaz sonu kuruyan küçük bitkilerin ortak adı. **2.** ağı, zehir. **3.** *s.* ottan yapılmış ya da otla doldurulmuş: *ot yatak.* **ot yoldurmak** çok sıkıntı vermek, uğraştırmak. **Otu çek köküne bak.** Kişinin yapısını anlamak için soyuna bakmak gerekir.

otağ *a. Far.* büyük ve süslü çadır.

otantik, -ği *s. Fr.* gerçeğe dayanan, gerçek olan.

otçul *s. zool.* otla beslenen, ot obur.

otel *a. Fr.* yolcu ve gezginlere para

karşılığı geceleme olanağı verebilecek biçimde donatılmış, yeme, içme, yatma, eğlenme gibi hizmetler sunmak için kurulmuş işletme.

otelci *a.* **1.** otelin sahibi olan kimse. **2.** otel işletmecisi.

otelcilik,-ği *a.* otel sahibi olma durumu. 2. oteli işletme işi.

otlak,-ğı *a.* hayvan otlanan yer, mera, yayla, salmalık.

otlakçı *s. argo* başkalarının sırtından geçinen.

otlamak *(nsz)* çayırdaki otları, yaprakları gezerek yemek *(hayvan)*. **2.** *argo* başkalarının sırtından geçinmek.

otlatmak *(-i)* hayvanı ya da sürüyü otlamaya götürmek, otlamasını sağlamak, gütmek.

otlu *s.* otu olan, otu bol olan. **otlu peynir** içine güzel kokulu otlar katılarak yapılmış peynir.

otluk,-ğu *a.* **1.** otu çok olan yer. **2.** kışa hazırlık olarak kurutulmuş ot yığını. **3.** kurumuş ot konulan yer.

oto (I) *s. Fr.* sözcüğe kendi kendine anlamı veren örnek: *otomobil.*

oto (II) *a. Fr.* otomobil sözcüğünün kısa yazılışı.

otoban *a. Alm.* otoyol.

otobiyografi *a. Fr.* kişinin kendi yaşamını anlattığı yazı, öz yaşam öyküsü.

otobüs *a. Fr.* yolcu taşımak için yapılmış, genellikle büyük kara yolu taşıtı.

otobüsçü *a.* **1.** otobüs işletmecisi. **2.** otobüsü kullanan kişi.

otodidakt,-tı *s. ve a.* kendi kendini yetiştirmiş.

otogar *a. Fr.* kentler arası yolcu taşıyan otobüslerin yolcu aldıkları ve yolcu indirdikleri yer, garaj, terminal.

otokrasi *a. Fr.* hükümdarın tüm siyasal erki elinde bulundurduğu yönetim biçimi.

otokritik,-ği *a. Fr.* öz eleştiri.

otomasyon *a. Fr.* üretim, yönetim ve bilimsel işlerde insan aracılığı olmadan ya da çok az olan bir biçimde işlerin otomatik olarak yapılması.

otomat,-tı *a. Fr.* **1.** insanın yaptığı bazı işleri yapabilen aygıt. **2.** yapılarda merdivenler bölümün aydınlatacak biçimde yapılmış elektrik düzeni. **3.** musluğu açınca sıcak su verecek biçimde yapılmış hava gazı ocağı.

otomatik,-ği *s. Fr.* 1. kendi kendini yöneten araç. **2.** istenç dışında yapılan *(insanda)*. **Otomatik olarak.** Kendiliğinden.

otomatikleşmek *(nsz)* otomatik nitelik kazanmak.

otomatikman *be. Fr.* kendiliğinden harekete geçerek.

otomobil *a. Fr.* akaryakıt, elektrik, buhar gücü, basınç gibi etkenlerle yol alan motorlu taşıt.

otomotiv *a. İng.* motorlu taşıt üretimini konu alan endüstri kolu.

otonom *s. Fr.* yönetimde özerk, bağımsız.

otonomi *a. Fr.* özerklik, bağımsızlık.

otopark,-kı *a. Fr.* motorlu taşıtların geçici bir süre için bırakıldığı yer.

otoplâsti *a. Fr. tıp* eksik bir organa kişinin kendi vücudunun başka bir yerinden parça alınarak yapılan sağaltım, onarım.

otopsi *a. Fr. tıp* ölüm nedenini anlamak için ölünün cesedini açıp inceleme. **otopsi yapmak** cesedi açıp incelemek.

otoray *a. İng.* ray üzerinde işleyen taşıma aracı.

otorite *a. Fr.* güç, yetki, sulta, hüküm, erk.

otoriter *s. Fr.* yetkili güçlü, disiplinli.

otostop, -pu *a. İng.* bir kimsenin yoldan geçen bir aracı durdurup parasız olarak yolculuk yapması. **otostop yapmak** bir aracı durdurup binerek parasız yolculuk etmesi.

otoyol *b. a.* çift yönlü, geniş yol, otoban.

otsu *s. bot.* gövdesi odunlaşmamış kısa ömürlü bitki.

oturak,-ğı *a.* **1.** üstüne oturulacak nesne. **2.** tahtadan alçak iskemle **3.** bir nesnenin yere basan yanı, taban. **4.** lâzımlık. **5.** içkili, kadınlı eğlence. **6.** *s.* gezmeyen, sürekli oturan, yatalak. **oturak âlemi** çalgılı, kadınlı, içkili toplantı, eğlence.

oturaklı *s.* **1.** gösterişli, sağlam, oturmuş. **2.** *mec.* ağırbaşlı, saygın. **3.** yerinde ve sırasında söylenen *(söz).*

oturaklılık,-ğı *a.* ağırbaşlılık, oturmuşluk, olgunluk.

oturma *a.* **1.** oturmak eylemi. **2.** konukluğa gitme. **oturma grevi** işçilerin isteklerini kabul ettirmek için yerlerinden ayrılmadan, çalışmayı bırakma eylemi. **oturma odası** ev halkının oturması için ayrılan oda.

oturmak *(-e)* **1.** vücut ağırlığı kaba etlere binecek biçimde kendini, belden yukarısı dik duracak biçimde bir yere koymak. **2.** bu biçimde yerleştiği yerde beklemek. **3.** *mec.* uygun gelmek. **4.** bir yerde sürekli olarak kalmak. **5.** *mec* boş durmak, çalışmamak. **6.** çökmek *(toprak).* **7.** biriyle birlikte yaşamak. **8.** hlk. mal olmak: *Araba pahalıya oturdu.* **9.** başlamak: *Müdür makamına oturdu.* **oturup kalkmak** birlikte hareket etmek, birliktelik yapmak.

oturtma *a.* **1.** oturtmak eylemi **2.** sebzelerle yapılan bir tür kıymalı yemek: *patlıcan oturtması.*

oturtmak *(-i,-e)* **1.** oturmak işini yaptırmak. **2.** yerleştirmek, koymak.

oturum *a.* **1.** bir meclisin ya da bir kurulun, bir sorunun görüşülüp karara bağlanması için yaptığı toplantı, celse. **2.** yasama meclisinin birleşimlerinden her biri.

otuz *a.* yirmi dokuzdan sonra gelen sayı ve bu sayıyı gösteren rakam.

otuzar *s.* otuz sayısının üleştirme sayı sıfatı: *otuzar elma.*

ova *a. coğ.* çevresine göre alçakta kalmış, genellikle derin toprakla örtülü, eğimi az, çoğunlukla geniş ya da dar düzlük.

oval,-li *s. Fr.* **1.** yumurta biçiminde, yumurtamsı, söbe. **2.** *mat.* kapalı, dış bükey ve uzunca tüm eğriler.

ovalamak *(-i,-le)* **1.** ellerini birbirine ya da bir nesneye sürtmek. **2.** sert olarak ovmak. **3.** ezmek, ufalamak, ufak parçalara ayırmak.

ovalatmak *(-i,-e)* ovalamak eylemini başka birisine yaptırmak.

ovalık,-ğı *s.* ovalarla kaplı olan, ovası çok olan.

ovmak,-ar *(-i)* **1.** bir nesnenin üzerine bastırarak eli gezdirmek. **2.** bir nesneyi ya da yeri bir temizleyiciyle sürterek temizlemek.

ovuşturmak *(-i)* **1.** bir şeyi bastırarak bir nesnenin üzerinden geçirmek. **2.** ellerin iç yanlarını birbirine sürtmek.

oy *a.* **1.** bir konuda tutulacak yolu belirlemek için ileri sürülen görüş. **2.** benimsenen görüşü belirtmek için kullanılan kâğıt ya da yerine geçen şey. **Oy birliğiyle.** Görüşler birleşerek. **oy toplamak** gerekli oyu almak. **oy vermek** konuyla ilgili görüşünü bildirmek. **oya koymak** karar için oy verilmesini istemek.

oya *a.* ipek ibrişimden örülerek yapılan, ince dantel. **oya gibi olmak** ince ve güzel olmak.

oyacı *a.* oya işleyen ya da satan kimse.

oyalamak *(l) (-i)* **1.** sürüncemede bırakmak, zaman geçirmek. **2.** zaman kazanmak için aldatmak. **3.** eğlendirmek, hoş zaman geçirtmek.

oyalamak *(ll) (-i)* oya ile süslemek.

oyalanmak *(nsz)* **1.** oyalanmak işine konu olmak. **2.** kendi kendini oyalamak. **3.** boş yere zaman harcamak.

oyalayıcı *s.* eğlendiren, güzel zaman geçirten.

oyalı *s.* oya işlenmiş ya da oya geçirilmiş.

oy birliği *b. a.* oylamaya katılanların tümünün aynı yönde oy kullanmaları durumu. **Oy birliğiyle.** Oylamaya katılanlar aynı yönde oy kullanarak: *oy birliğiyle kabul edilmek.*

oydurmak *(-i)* oymasını sağlamak, oyma işini yaptırmak.

oylama *a.* oy kullanma işi. **oylamaya geçmek** oy verme işlemini başlatmak. **oylamaya koymak** oya sunmak, sonucu almak için oy verilmesini istemek.

oylamak *(-i)* oya sunmak, oy verilmesini istemek.

oylanmak *(nsz)* oya koyma işi yapılmak, oya sunulmak.

oylum *a.* **1.** *hlk.* hacim **2.** *s.* içi oyulmuş, çukurlaşmış. **3.** resimde derinlik. **oylum oylum** girintili, çıkıntılı, katmerli.

oylumlamak *(-i)* **1.** resim ve heykelde öğelere oylum özelliği ve biçimi vermek, küçülterek yapmak.

oylumlu *s.* **1.** iri, büyük. **2.** *mec.* geniş, büyük.

oyma *a.* **1.** oymak işlemi. **2.** nesnenin üzerine özel araçlarla türlü biçimler verme. **3.** oyularak yapılan işleme, süsleme.

oyma baskı *b. a.* çinko, bakır, tahta gibi nesnelere kazıma yoluyla yapılan resim basma tekniği.

oymacı *a.* oyma işi yapan sanatçı.

oymacılık,-ğı *a.* oyma yapma sanatı.

oymak *(l) (-i)* **1.** bir nesne üzerinde keskin, sivri uçlu bir araçla kazıyarak ya da delerek çukur oluşturmak. **2.** kumaş biçiminde bir nesneyi girintili bir biçimde kesmek.

oymak,-ğı *(ll) a.* **1.** dil ve kültür yönünden türdeşlik gösteren boylardan

oluşan, aralarında din, kan, ekonomi ve evlilik bağları bulunan, göçebe ya da yerleşik nitelite topluluk. aşiret. **2.** izcilikte küçük birlik.

oynak,-ğı *s.* **1.** oynayan, hareketli, devingen. **2.** canlılık veren: *oynak türkü.* **3.** kararsız, değişken: *oynak hava.* **4.** ağırbaşlı olmayan: *oynak kadın.* **5.** *a. anat.* oynak eklem.

oynaklık,-ğı *a.* oynak olma durumu. **2.** oynakça davranış.

oynamak *(nsz)* **1.** oyalanma, eğlenme, zaman geçirme gibi amaçlarla bir oyun aracıyla uğraşmak. **2.** tutku, ilgi ya da oyalanma gibi bir nedenle bir şeye bağlanmak. **3.** devinmek, kımıldamak.**4.** *(-le)* bir nesneyi sürekli evirip çevirmek. **5.** oyunda rol almak. **6.** film gösterilmek, sahneye konmak. **7.** sarsılmak, yeri değişmek: *Selde direk oynamış.* **8.** karşılaşmalara katılmak: *Hakan yarın oynamıyor.* **9.** müzik eşliğinde gerekli hareketleri yapmak: *Çiftetelli oynadık.* **10.** aldatmak: *Adam bizimle oynuyor mu?* **11.** bir şeyi ustalıkla yapmak : *Genç, motosikletle oynuyor sanki.* **12.** değişkenlik göstermek: *Fiyatlar, beş milyon lirayla on milyon lira arasında oynuyor.* **Oynama!** Zaman geçirme, işine bak! **Oynaya oynaya.** Büyük bir sevinçle.

oynanmak *(nsz)* **1.** oynamak işine konu olmak. **2.** bir kimse oynamak.

oynaşmak *(nsz,-le)* **1.** birbiriyle oynamak. **2.** *mec.* toplumda hoş karşılanmayan ilişkiler kurmak.

oynatmak *(-i)* **1.** oynamasını sağlamak, oynamasına neden olmak. **2.** kımıldamasına neden olmak. **3.** *mec.* korkutmak: *Yüreğimi oynattın.* **4.** *mec.* düzen kurarak karşı tarafı oyalamak. **5.** sahneye koymak. **6.** *(nsz)* delirmek, aklını yitirmek: *Aklımı oynatacağım!...*

oysa *bağ.* hâlbuki: *Oysa ben seni bekleyecektim.*

oysaki *bağ.* oysa, hâlbuki: *Oysaki insanlar birbirini sevmeli.*

oyuk,-ğu *s.* **1.** oyulmuş, içi boş. **2.** *a.* oyulmuş bölüm, yer.

oyulmak *(nsz)* oymak işi yapılmak.

oyun *a.* **1.** hoş zaman geçirmeye yarayan, belirli kuralları olan eğlence. **2.** kumar. **3.** hüner, beceri: *sihirbazın oyunu.* **4.** sahnede oyuncunun rolünü yorumu. **5.** müzik eşliğinde yapılan hareketlerin tümü. **6.** düzen, hile, al. **7.** sporcunun karşı yarışçıyı yenmek için yaptığı şaşırtıcı her türden hareket. **oyun almak** oyunu kazanmak. **oyun çıkarmak** başarılı oynamak. **oyun etmek** birini kandırmak. **Oyun havası.** Oynamaya uygun kıvrak ritimli ezgi. **Oyun kâğıdı.** İskambil kâğıdı. **oyun oynamak** aldatmak, kandırmak. **oyun vermek** oyunda yenilmek. **oyuna çıkmak** oyunda rol almak. **oyuna gelmek** aldatılmak. **oyuna getirmek** aldatmak, tuzağa düşürmek. **oyunu almak** oyunu kazanmak.

oyunbaz *s. T. Far.* **1.** oynamayı çok seven. **2.** *mec.* düzeni, hileci.

oyunbazlık,-ğı *a.* düzencilik, hilecilik.

oyunbozan *b. a. ve s.* kararında durmayan, mızıkçı, tutarsız, dönek.

oyunbozanlık,-ğı *ba. a.* mızıkçılık, tutarsızlık. **oyunbozanlık etmek** kararı tek taraflı bozmak, mızıkçılık etmek.

oyuncak,-ğı *a.* **1.** oynamaya, hoş zaman geçirmeye yarayan her nesne. **2.** *mec.* önemsiz, kolay iş. **3.** *mec.* hiçe sayılan, güçsüz kimse.

oyuncakçı *a.* oyuncak yapan ya da satan kimse.

oyuncu *a.* **1.** bir oyunda oynayan kimse. **2.** sahnede ya da perdede görev alan kimse. **3.** s. oyunu seven. **4.** *mec.* düzenci, hileci **5.** *sp.* çok oyun yapan kimse.

oyunculuk,-ğu *a.* **1.** oyun oynama işi. **2.** sahne ya da perde sanatçılığı . **3.** *mec.* düzencilik, hilecilik.

oyunlaştırmak *(-i)* oyun için yazılmamış bir yapıtı oynanabilir bir biçime getirmek.

oyuntu *a.* **1.** oyulmuş bölüm. **2.** çukur, oyuk.

ozalit, -ti *a. Fr.* yüzeyi ışığa karşı duyarlı bir kâğıt üzerine, kalıptan çekilmiş resim ya da çizim kopyası.

ozan *a.* **1.** halk şairi. **2.** şair.

ozon *a. Fr. kim.* molekülünde üç oksijen bulunan, ağır kokulu, ağartıcı, gaz durumunda bir madde (O_3).

ozonlamak *(-i)* oksijeni ozon durumuna getirmek.

Ö

ö, Ö *a.*Türk alfabesinin on dokuzuncu harfi; ses bilimi yönünden ince, yuvarlak, geniş ünlü.

öbek,-ği *a.* **1.** aynı cins ya da yakın nitelikte varlıkların tümü, takım, küme. **2.** *dilb.* tümcede bir ögeyle birlikte kullanılan sözcüklerin tümü: *özne öbeği, tümleç öbeği.* **3.** *astr.* benzer özellikleri bulunan yıldızlar kümesi. **Öbek öbek.** Takım takım, küme küme.

öbür *s.* **1.** öteki, diğer. **2.** bir sonraki. **öbür dünya** öldükten sonra ruhların yaşadığına inanılan âlem, ahiret.

öbürü *ad.* öteki, diğeri.

öcü *a.* korkulan şey, umacı.

öç,-cü *a.* bir kötülüğe karşı duyulan kötülük yapma isteği, intikam. **öç almak** yapılan bir kötülüğün acısını kötülük yaparak almak. **öcünü çıkarmak** kötülüğün karşılığını vermek.

öd *(I) a. anat.* karaciğerin salgıladığı, sarı, yeşil renkte, acı sıvı, safra. **ödü kopmak** çok korkmak. **ödünü koparmak** birini çok korkutmak.

öd *(II) a. Ar.* **1.** yanarken güzel kokular çıkaran bir ağaç. **2.** bu ağacın parçalarından yapılmış tütsü.

ödem *a. Fr. tıp* kandaki suyun süzülmemesi sonucunda deri altında ya da başka organlarda şişkinlikler biçiminde görülen bir hastalık.

ödemek *(-i)* **1.** alınan bir şeyin karşılığını alacaklıya vermek. **2.** verilen bir zararın karşılığını vermek. **3.** yapılan bir işin, bir görevin karşığını vermek. **4.** *mec.* gösterilen iyi bir davranışın karşığını vermek.

ödemeli *s.* değeri postaneye ödendikten sonra alıcıya verilecek olan: *ödemeli kitap.*

ödenek,-ği *a.* **1.** bir iş için ayrılan belli para. **2.** *huk.* kamu harcamalarının yapılabilmesi için, her yılın bütçesiyle hükümete verilen harcama izni. **3.** milletvekillerine aylıkları dışında yolluktan ayrı olarak, görevleri nedeniyle ödenen para.

ödenmek *(nsz)* ödemek işi yapılmak.

ödenti *a.* dernek, oda gibi birliklerde üyelerin belli sürelerde vermek zorunda bulundukları para, aidat.

ödeşmek *(nsz,-le)* karşılıklı borçlarını ödeyip alacak verecek bırakmamak.

ödetmek *(-i,-e)* ödemek işini başkasına yatptırmak.

ödev *a.* **1.** yapılması gereken iş ya da davranış. **2.** öğrencilere verilen ders dışı çalışma. **ödev saymak** bir işi ya da bir davranışı yapmayı kendine borç bilmek.

ödevlendirilmek *(nsz)* bir işi yapma görevi kendisine verilmek.

ödevli *s.* üzerine görev yüklenmiş olan, vazifeli.

ödevlendirmek *(-i)* birine ödev vermek.

öd kesesi *b. a. anat.* karaciğere yapışık, öd suyu salgılayan, küçük bir organ, safra kesesi.

ödlek,-ği *s.* yüreksiz, korkak.

ödül *a.* **1.** bir başarı karşılığında verilen armağan. **2.** bir iyiliğe karşılık olarak verilen armağan, orun. **ödül almak** bir konuda armağana değer görülmek, ödülle değerlendirilmek.

ödüllendirmek *(-i)* bir başarı ya da iyiliği bir ödülle değerlendirmek.

ödün *a.* bir konuda uzlaşmayı sağlamak için kendi çıkarından karşı taraf yararına vazgeçme, istememe. **ödün vermek** uzlaşmayı sağlamak için kendi haklarının bir bölümünden vazgeçmek.

ödünç,-cü *be ve s.* geri almak koşuluyla alınan ya da verilen *(para)*.

ödünlü *s.* **1.** ödün vererek yapılan. **2.** ödün veren.

ödünsüz *s.* **1.** ödün verilmeden yapılan **2.** ödün vermeyen.

ödyometre *a. Fr.* kimyasal olaylarda gazların hacim değişmelerini ölçmeye yarayan araç.

öf *ünl.* usanç, bıkkınlık, bezginlik gibi duyguları anlatır.

öfke *a.* hoşa gitmeyen bir davranış ya da durum karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi, hiddet. **Öfke baldan tatlıdır.** Öfkeye kapılmamak elde değildir. **Öfkeyle kalkan zararla oturur.** Bir işin içine öfke girerse güç duruma düşülür. **öfkesi topuklarına çıkmak** aşırı öfkelenmek. **öfkesi burnunda olmak** çok öfkeli olmak. **öfkesini çıkarmak** haksız olarak birine çatmak.

öfkelendirmek *(-i)* kızdırmak, öfkelenmesine neden olmak.

öfkelenmek *(-e)* birine kızmak, sinirlenmek, öfke göstermek.

öge *a.* **1.** bir bütünü oluşturan her nesne, unsur. **2.** bileşik bir maddeyi oluşturan yalın cisimlerden her biri. **3.** *dilb.* cümleyi oluşturan özne, tümleç, yüklem gibi birimlerden her biri.

öfkeli *s.* öfkelenmiş, kızgın.

öğlena *a. Fr. zool.* mekik biçiminde, tatlı sularda yaşayan, tek hücreli bir hayvan.

öğle *a.* gün ortası. **Öğle üstü.** Öğle ile ikindi arasında öğleye yakın zaman. **Öğle yemeği.** Öğle saatlerinde yenilen yemek.

öğrenci *a.* **1.** öğrenim görmek amacıyla bir okulda okuyan kimse. **2.** bilim ya da sanat dalında bir ustanın yanında çalışan kimse **3.** özel ders alan kimse.

öğrenim *a.* bir meslek, sanat ya da iş için gerekli bilgi ve becerileri elde edebilmek için yapılan düzenli ve programlı çalışma, tahsil. **Öğrenim belgesi.** Öğrenim ya da bir kurs sonrası, katılanlara verilen belge.

öğrenimli *s.* öğrenim görmüş olan.

öğrenme *a.* öğrenmek işi, bilgilenme.

öğrenmek *(-i)* **1.** bilgi edinmek, kavramak, **2.** yetenek ve becerilerini geliştirmek, inceliklerine varmak. **3.** bilgi almak, duymak. **Hanya'yı Konya'yı öğrenmek** bir olaydan büyük bir ders almak, gerçeği kavramak.

öğreti *a.* **1.** bilimde, bir düzenli görüşü oluşturan ilke ve doğmaların bütünü, meslek, doktrin. **2.** belli bir

anlayışa, düşünceye dayalı ilke ya da ilkeler dizisi, doktrin.

öğretici *s.* öğreten, açıklayan, yetiştiren nitelikte olan, didaktik.

öğretilmek *(-e)* öğretmek eylemi yapılmak.

öğretim *a.* **1.** belli bir amaca uygun olarak bilgiler verme işi, tedris. **2.** öğrenmeyi sağlayacak her türden olanakları sağlama işi. **Öğretim görevlisi.** Üniversitede öğretim üyesi bulunmayan dersleri geçici olarak yürüten kimse. **Öğretim üyesi.** Üniversitede sürekli görevli uzman kimse.

öğretmek *(-i,-e)* **1.** birine bir konuda bilgi ve beceriler kazandırmak. **2.** bilmediği bir konudan bilgilenmesini sağlamak.

öğretmen *a.* öğretim ve eğitim işleriyle uğraşan kimse, muallim.

öğretmenlik,-ği *a.* öğretmenin yaptığı görev, iş.

öğün *a.* bir kerede yenen miktar. **öğün olmak** gereksinmeyi karşılamak.

öğünlük,-ğü *s. ve a.* bir öğüne yetecek kadar.

öğürmek kusarken ya da kusacak duruma gelince öğürtü sesleri çıkarmak.

öğürtmek *(-i)* öğürmesine neden olmak.

öğürtü *a.* **1.** öğürmek eylemi. **2.** öğürürken çıkan sesler. **öğürtü gelmek** öğürmeye başlamak.

öğüt,-dü *a.* bir kimseye yapması ya da yapmaktan kaçınması gerekli noktaları söylemek, salık vermek, nasihat. **öğüt vermek** bir kimseye yapması ya da yapmaması gereken şeyleri söylemek.

öğütçü *a.* **1.** öğüt veren kimse. **2.** öğüt veren din adamı, vaiz.

öğütleme *a.* öğüt verme, nasihat.

öğütlemek *(-i, -e)* bir kimseye bir şeyi yapmasını ya da yapmamasını söylemek.

öğütmek *(-i)* **1.** tane durumundaki nesneleri bir şeyin etkisiyle ezerek toz durumuna getirmek. **2.** ezmek, çiğnemek.

öğütücü *s.* **1.** öğütme niteliği olan. **2.** *a.* öğütme işi yapan nesne.

öğütücü dişler *b. a. anat.* azı dişleri.

ökçe *a.* **1.** ayakkabının topuğa rastlayan alt bölümü. **2.** topuğun arka bölümü. **Ökçe kemiği.** Topuk ucundaki kemik.

ökçeli *s.* ökçesi bulunan.

ökse *a. Yun.* **1.** ökse otu saplarından ya da çoban püskülü kabuklarından çıkarılan yapışkan madde. **2.** ucuna ökse sürülen ve kuş tutmakta kullanılan değnek. **ökseye basmak** yanılmak, zarara uğramak.

ökse otu *b. a. bot.* elma, armut, kiraz gibi ağaçların dalları üzerinde asalak olarak yaşayan; yaprakları ve sapı yeşil renkte, üzüme benzer beyaz meyveleri olan, saplarından ökse çıkarılan, ağaçlara zararlı bir bitki.

öksürmek *(nsz)* solunum yolu rahatsızlığı ya da başka bir nedenle akciğerdeki havayı birden bire ve gürültülü bir sesle dışarı çıkarmak. **öksürüp tıksırmak** sık sık öksürmek.

öksürtmek *(-i)* öksürmesini sağlamak, öksürmesine neden olmak.

öksürtücü *s.* öksürten, öksürüğe neden olan.

öksürük,-ğü *a.* akciğerlerdeki havanın, solunum organlarının kasılması sonucu ağızdan gürültülü bir biçimde çıkması. **2.** *tıp* üşütme ya da bir hastalık nedeniyle ortaya çıkan göğüs rahatsızlığı.

öksürüklü *s.* sürekli öksüren, öksürüğe tutulmuş olan. **Öksürüklü tıksırıklı.** Solunum yolu hastalığına tutulmuş olan.

öksüz *a. ve s.* **1.** annesi ya da hem annesi hem babası ölmüş olan. **2.** *mec.* kimsesi olmayan. **öksüz kalmak** anası babası ölmüş olmak. **3.** *mec.* kimsesi olmamak. **Öksüz sevindiren.** Az değerde, gösterişli nesne. **öksüz anası öksüz babası olmak** kimsesiz ve yardıma gereksinimi olanlara yardımcı olmak.

öküz *a.* **1.** enenmiş erkek sığır. **2.** *mec.* bön, görgüsüz, kaba kimse. **Öküz arabası.** Öküzle çekilen araba. **öküz gibi olmak** görgüsüz, yeteneksiz olmak. **öküz damı** öküz ahırı. **öküz trene bakar gibi bakmak** anlamadan aptal aptal bakmak. **Öküz öldü ortaklık bozuldu.** Çıkar ortadan kalkınca yakınlıklar bitti. **Öküze boynuzu yük olmaz.** *tkz.* İnsanı, kendi yakınları ve kendi işi sıkmaz. **öküz altında buzağı aramak** olmayacak nedenlerle suç ve suçlu aramaya kalkmak.

ölçek,-ği *a.* **1.** tahıl ölçmeye yarayan kap. kile. **2.** *coğ. mat.* bir harita ya da plânda görülen uzaklıklarla gerçek uzaklıklar arasındaki oran. **3.** eskiden kullanılan, dört okkaya eşit ağırlık ölçüsü. **4.** *fiz.* bir ölçü âletinin üzerinde çizgilerle ayrılmış bölüm.

ölçmek,-er *(-i)* **1.** cisimlerin en, boy, hacim gibi niceliklerini kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp birim sayılarını belirlemek. **2.** *mec.* aşırı kaçmamasına özen göstermek **ölçüp biçmek** bir konuda enime boyuna düşünmek, değerlendirmek.

ölçtürmek *(-i)* ölçmek eylemini yaptırmak.

ölçü *a.* **1.** bir niceliği, o nicelik için şaptanan birimlerden birine göre oranlayarak değerlendirme. **2.** bu değerlendirmede kullanılan ölçme birimi. **3.** belirlenmiş boyut. **4.** *mec.* ılım, uygunluk. **5.** değer. **6.** vezin, **ölçüyü kaçırmak** davranışlarda aşırılığa kaçmak.

ölçülmek *(nsz)* ölçmek eylemine konu olmak.

ölçülü *s.* **1.** ölçüsü alınmış. **2.** *ed.* vezinli. **3.** *mec.* davranışlarında aşırı olmayan, ılımlı. **Ölçülü biçili.** Özenle hazırlanmış.

ölçümleme *a.* değerlendirme.

ölçümlemek *(-i)* **1.** düşünerek sonuç çıkarmak. **2.** akıl yürüterek sonuca varmak.

ölçüsüz *s.* **1.** ölçüsü alınmamış, ölçülmemiş. **2.** aşırı, pek aşırı. **3.** *be.* yerli yersiz, dengesiz. **4.** *ed.* vezinsiz.

ölçüşmek *(nsz-le)* **1.** yan yana gelip ölçülerini karşılaştırmak. **2.** yarışmak.

ölçüt, -tü *a.* bir yargıya varmak ya da değer vermek için baş vurulan ilke, kıstas, kriter.

öldüresiye *be.* öldürecek derecede, öldürecek biçimde.

öldürmek *(-i)* **1.** bir canlının yaşamına son vermek. **2.** solmasına, kurumasına neden olmak *(bitki)*. **3.** *mec.*

bir şeyin diriliğini yitirmesine neden olmak. **4.** *mec.* çok üzmek, aşırı derecede yormak. **5.** boşuna geçmek: *İki saatımı öldürdün.* **6.** sağlığını bozmak: *Bu aşk çocuğu öldürecek.* **7.** yok olmasına neden olmak: *Kuraklık köyü öldürecekti.*

öldürtmek *(-i,-e)* öldürmek işini yaptırmak.

öldürücü *s.* **1.** ölüme neden olan, öldüren. **2.** *mec.* sıkıcı, yorucu, ezici.

öldürülmek *(nsz)* öldürmek eylemine konu olmak.

ölesiye *be.* ölecek ölçüde, çok aşırı.

öleyazmak *(nsz)* ölecek duruma gelmek.

ölgün *s.* **1.** canlılığı, diriliği kalmamış. **2.** *mec.* gücü azalmış, bitkinleşmiş.

ölmek,-ür *(nsz)* **1.** can vermek, yaşamı sona ermek. **2.** solmak *(bitki).* **3.** *mec.* çok sıkıntı çekmek. **4.** *mec.* geçerliliğini, değerini yitirmek. **öl dediği yerde ölmek, kal dediği yerde kalmak** sözünden kesinlikle çıkmamak. **Ölme eşeğim ölme.** Bu işin sonu yok. **ölmek var, dönmek yok demek** karardan dönülmeyeceğini belirtmek. **ölüp ölüp dirilmek** çok ağır koşullarda yaşamak. **Ölür müsün öldürür müsün?** Çok aşırı bir terslik karşısında kalındığında söylenir.

ölmez *s.* **1.** ölmeyen, kalıcı. **2.** *mec.* çok dayanıklı, yaşama gücü yüksek olan.

ölmezleştirmek *(-i)* bir şeyi ölümsüzleştirmek.

ölmezlik,-ği *a.* ölümsüzlük, ölmez olma niteliği.

ölmüş *s.* **1.** ölü olan. **2.** *mec.* canlılığı, diriliği gitmiş.

ölü *s.* **1.** yaşamı bitmiş, yaşamayan. **2.** *mec.* güçsüz, bitkin. **3.** *mec.* canlılığı, diriliği olmayan. **4.** *a.* yaşamayan kimse. **Ölü dalga.** *coğ.* Hızı azalarak gelen dalga. **Ölü deniz.** Çok sakin deniz. **ölü fiyatına vermek** çok ucuz satmak. **ölü gibi olmak** pek hareketsiz durmak. **ölü gözü gibi olmak** pek fersiz bakmak. **Ölü mevsim.** İş yönünden hareketsiz dönem. **Ölü renk.** Donuk renk. **ölüsü ortada kalmak** cenazesini kaldıracak kimse bulunmamak. **ölüsünü öpmek** büyük yeminlerde kullanılır. **ölüyü güldürmek** çok nükteci olmak.

ölüm *a.* **1.** canlının yaşamını sona ermesi olayı, vefat. **2.** ölme biçimi: *boğularak ölüm.* **3.** idam cezası. **4.** *mec.* sona erme, ortadan kalkma. **5.** *mec.* çok büyük sıkıntı, güçlük, **6.** *ünl.* ölmesi istenen kimseler için kullanılır: *Hırsızlara ölüm!* **Ölüm Allah'ın emri.** Ölsem de dönmeyeceğim. **ölüm döşeğinde olmak** ölmesi yakın olmak, çok hasta olmak. **Ölüm fermanı.** Bir kimsenin ölmesini gerektiren iş. **ölüm kalım savaşı vermek** yok olmamak için uğraşmak, çabalamak. **Ölüm sessizliği.** Çok derin sesizlik. **ölümle burun buruna gelmek** çok tehlikeli bir durumla karşılaşmak. **ölümle öç alınmamak** ölüme sevinmek insanlığa yakışmamak. **ölümü göze almak** ölmekten korkmamak. **ölümüne susamak** ölümüne neden olacak davranışlarda bulunmak.

ölümcül *s.* **1.** can çekişen, çok ağır. **2.** ölümle bitecek durumda: *ölümcül hastalık.*

ölümsüzleştirmek *(-i)* sonuna dek yaşayacak niteliğe kavuşturmak.

ölümsüzlük,-ğü *a.* **1.** ölmezlik, ölümsüz olma niteliği. **2.** kalıcılık.

ömür,-mrü *a. Ar.* **1.** var olma süresi, yaşam, hayat. **2.** *mec.* çok hoşa giden: *Ne ömür çocuk!* **Ömür adam.** Çok hoşa giden kimse. **Ömür boyu.** Yaşanan sürece. **ömür çürütmek** çok emek vermek. **ömür geçirmek** yaşamak. **ömür sürmek** iyi bir yaşam geçirmek. **ömür törpüsü olmak** çok eziyet verici olmak. **ömre bedel olmak** pek çok beğenilmek. **Ömrü billâh.** Şimdiye değin. **ömrü uzamak** çok dayanmak, çok yaşamak. **ömrü yetmemek** gününe yetişmemek. **ömrümün varı** her şeyim. **Ömründe.** Hiçbir zaman **Ömrüne bereket.** Ömrü uzun olsun.

ömürlü *s.* **1.** uzun süre yaşayan. **2.** *mec.* uzun süreli.

ön *a.* **1.** bir nesnenin asıl tutulan yüzü. **2.** bir kimsenin ilerisi. **3.** yakın gelecek: *Önümüz yaz.* **4.** giyeceklerin genellikle göğsü örten bölümü. **5.** *s.* bakanlar ya da gidenler için ilerde olan bölüm. **6.** bazı sözcüklere ilk kavramı verir: *ön söz.* **önayak etmek** birinin bir işe girişmesini istemek. **önayak olmak** bir işe önce başlamak. **önde gelmek** önemli bir durumda olmak. **öne alınmak** öncelik tanınmak. **öne düşmek** önderlik etmek. **öne sürmek** önermek, ileri sürmek. **önü alınmak** önlenmek. **önünde ardında gidilmemek** arkadaşlığına güvenilmemek. **önüne arkasına bakmamak** düşüncesiz ve özensiz davranmak. **önüne bakmak** utanmak durumunda kalmak. **önüne bir kemik atmak** dediğini yaptırmak için önemsiz şeylerle kandırmak. **önüne dikilmek** engel olucu davranışlarda bulunmak. **önüne düşmek** önderlik etmek. **önüne geçmek** önlemek. **Önüne gelen.** Olur olmaz kimse. **önüne geleni kapmak arkasına geleni tepmek** geçimsiz, arsız olmak. **önünü almak** önlemek. **önünü ardını düşünmemek** hesapsız işler yapmak. **önünü kesmek** yolunu kesmek, işlemesini önlemek.

ön alım *b. a. huk.* bir mülkü saptanan fiyata önce alma. **Ön alım hakkı.** Bir mülkü bir kimsenin herkesten önce alma hakkı.

ön bilgi *b. a.* bir konuda sağlanan ilk bilgiler.

önce *be.* ilk olarak, insan başlangıçta. **Önce can, sonra canan.** İnsan, önce kendini düşünür.

öncecilik,-ği *a.* bir işi başkalarından önce yapma görüşü.

önceden *be.* başlarken, daha önce.

önceki *s.* önce olan, erkisi.

öncel *a.* **1.** bir meslekte kendinden öce çalışanlar. **2.** önce yaşamış olanlar.

önceleri *be.* eskiden, başlangıçta.

öncelik,-ği *a.* bir şeyin diğerlerinden önce olma niteliği.

öncelikle *be.* öne alarak, ön sıraya koyarak.

öncelikli *s.* önceliği olan: *kalkınmada öncelikli yöreler.*

öncesiz *s.* başlangıcı bilinmeyen, ezeli.

öncesizlik,-ği *a.* başlangıcı olmadığı varsayılan zaman, ezel.

öncü *a.* **1.** önde görev yapan kimse. **2.** bilim, sanat gibi alanlarda buluşlarıyla önderlik eden kimse ya da ortaya konan yapıt. **3.** önder, yol gösterici. **4.** *ask.* yürüyüşte önde giden birlik.

öncülük,-ğü *a.* **1.** öncü olma niteliği. **2.** önderlik. **öncülük etmek** bir konuda yol gösterici olmak, ilk olmak.

ön çalışma *b. a.* bir çalışmaya başlamadan önce yapılan hazırlık.

ön damak,-ğı *b. a. anat.* damağın ön bölümü. **Ön damak ünsüzü.** *dilb.* Dille ön damak arasından sızarak ve patlayarak çıkan ünsüz : *k, g.*

öndelik,-ği *a.* **1.** avans. **2.** bir borçtan, öncelikle ödenen bölüm.

önder *a.* bir konuda önde giden, yöneten, önderlik eden kimse, lider.

önderlik,-ği *a.* öncülük, liderlik.

önek,-ki *b. a. dilb.* yabancı sözcüklerin başlarına gelerek sözcüğe belirli bir anlam katan ek: **di**-*oksit,* **di**oksit.

önem *a.* değer, bir şeyin göz önünde tutulmaya değmesi durumu. **önem vermek** önemli saymak, değer vermek.

önemli *s.* önemi olan, mühim.

önemsemek *(-i)* önem vermek, değerli saymak.

önemsenmek *(nsz)* değer verilmek, önemli sayılmak.

önerge *a.* **1.** toplantıda üyelerden biri ya da bir çoğunun görüşülen konu üzerinde, ortak olarak, incelenmesini gerekli gördükleri bazı yönleri belirten, oya konularak karar verilmesi istedikleri yazılı kâğıt. **önerge vermek** böyle bir yazıyı toplantı başkanlığına sunmak.

öneri *a.* bir sorunun çözümü için öne sürülen görüş, teklif. **öneride bulunmak** görüş bildirmek, önermek.

önerme *a.* önermek eylemi. **2.** görüşülmesi için öne sürülen düşünce **3.** *man.* belli bir yorumda, belli bir doğruluk değeri kazanan deyim.

önermek *(-i)* bir sorunun çözümü için öneride bulunmak, çözüm yolu göstermek.

öngörmek *(-i)* göz önünde tutmak, ilerisi için kararlaştırmak.

öngörü *a.* bir işin iyi bir biçimde sonuçlanması için yapılacakları önceden sezme ve ona göre davranma.

öngörülmek *(nsz)* kararlaştırılmak, göz önünde tutulmak.

öngörülü *s.* öngörüsü olan, ilerisini kestirebilen.

ön kol *b. a. anat.* kolun dirsekle bilek arasında kalan bölümü. **Ön kol kemiği.** Ön kolun dış bölümde olan kemiği.

ön koşul *b. a.* ön şart.

önlem *a.* bir olayı sağlayacak ya da durumu önleyecek yol. **önlem almak** kötü bir durumun oluşmasını önleyici yollar bulmak.

önlemek *(-i)* **1.** kötü bir şeyin oluşuna engel olmak. **2.** ortaya çıkacak bir tehlikenin önüne geçmek.

önlenmek *(nsz)* önlemek yolu bulunmak.

önleyici *s.* önleyen, engel olan.

önlük,-ğü *a.* **1.** iş yaparken öne bağlanan örtü. **2.** küçük öğrencilere giydirilen üstlük. **3.** bebeklere yemek yedirirken önlerine bağlanan örtü.

ön oda *b. a. anat.* gözde saydam tabakayla iris arasında kalan bölüm.

ön seçim *b. a.* **1.** genel seçimlerde aday olacak kimseleri belirlemek için yapılan seçim. **2.** yarışmaya katılanlar arasında yapılan ön eleme.

ön ses *b. a. dilb.* sözcüğün başında bulunan ses. **Ön ses düşmesi.** *dilb.*

Sözcüğün başındaki sesin kaybolması: ısıcak - sıcak; ısıtma - sıtma.

önsezi *b. a.* bir şeyin olacağını önceden sezme, içine doğma.

ön soruşturma *b. a.* yapılacak asıl soruşturmadan önce yapılan ilk soruşturma.

ön söz *b. a.* bir yapıtın baş bölümüne yazılan, yapıtla ilgili, kısa yazı.

ön sözleşme *b. a. huk.* bir konuda geçici olarak yapılan sözleşme.

ön şart, -tı *b. a.* ön koşul, asıl koşul.

ön vurgu *b. a. dilb.* bazı sözcüklerin ilk hecelerinde bulunan vurgu.

ön yargı *b. a.* bir konuda edinilen ilk yargı, peşin yargı, kanım.

ön yargılı *b. s.* bir konuda ön yargısı bulunan.

ön yüzbaşı *b. a.* kıdeminde iki yılı doldurmuş yüzbaşı.

öpmek,-er *(-i,-den)* sevgi, saygı gibi nedenlerle dudaklarını bir nesneye değdirmek. **Öp babanın elini.** Beklenmedik bir durumla karşılaşıldığında *Şimdi ne olacak* anlamında kullanılır. **öperken ısırmak** birine güvenilmemek. **öpüp de başına koymak** bir şeyi memnunlukla kabul etmek.

öpücük,-ğü *a.* buse, öpüş. **öpücük yollamak** öpme işareti yapmak. **öpücük kondurmak** hafifçe öpmek.

öpüşmek *(nsz,-le)* karşılıklı birbirini öpmek.

ördek,-ği *a.* **1.** *zool.* evcil ve yabanıl türleri bulunan su kuşu. **2.** erkek hastaların yatakta içine işemeleri için yapılmış özel kap. **3.** *mec. argo* sürücülerin yolunda aldıkları yolcu.

ördekbaşı *b. a.* **1.** yeşille lacivert arası renk. **2.** *s.* bu renkte olan.

ördekgiller *a. ve z. zool.* kısa bacaklı, perde ayaklı, süzgeçli gagalı su kuşları familyası.

ören *a.* eski yapı ya da kent kalıntısı.

örf *a. Ar.* halkın kendiliğinden uyduğu kuralların tümü, gelenek, töre.

örfî *s. (örfî:) Ar.* örfle ilgili. **Örfî idare.** Sıkıyönetim.

örgü *a.* **1.** örmek eylemi ya da biçimi. **2.** örülerek yapılan nesne. **3.** örülmüş saç bölüğü, belik. **4.** *s.* örülerek yapılan: *örgü kazak.*

örgün *s.* bir işi gerçekleştirmek için düzenli görevler yapan organlardan oluşan. **Örgün eğitim.** Çocuğun iş yaşamına katılmadan önce aldığı geniş alanlı eğitim.

örgüt, -tü *a.* **1.** ortak bir amacı ya da işi gerçekleştirmek için oluşturulmuş birlik. **2.** bir kuruluşa bağlı bölümlerin tümü.

örgütçü *a.* örgüt işleriyle uğraşan, örgüçülükte yetenekli kimse.

örgütçülük,-ğa *a.* örgütlemek işi, teşkilâtçılık.

örgütlemek *(-i)* bir kuruluşu amacına uygun bir düzene sokmak, teşkilâtlandırmak.

örgütlenmek *(nsz)* örgütlü düzene girmek.

örgütlü *s.* örgütlenmiş bulunan.

örgütsel *s.* örgütle ilgili.

örgütsüz *s.* örgütlenmemiş olan teşkilâtsız.

örme *a.* **1.** örmek işi. **2.** *s.* örülerek yapılmış.

örmek,-er *(-i)* iplik, yün, saz gibi nesneleri dolayarak işlemek ya da

makinede dokumak. **2.** kumaşlarda oluşan delikleri iplikle besleyerek kapatmak. **3.** saçları bölüklere ayırarak birbirine dolamak. **4.** duvar yapmak ya da onarmak.

örneğin *be.* söz gelimi, söz gelişi, örnek olarak, meselâ.

örnek,-ği *a.* **1.** benzetilmek istenen nesne, model. **2.** bir tümün niteliğini gösteren parçası, numune. **3.** bir nesnenin tıpkısı **4.** bir düşünceyi anlatmak için yapılan davranış, misal. **5.** nitelikleri benimsemeye değer kimse ya da nesne. **6.** en iyi yapıda olan: *örnek okul.* **örnek almak** birbirinin davranışlarını ölçü olarak almak. kendine ders çıkarmak. **örnek olmak** davranışlarıyla bir kimseyi etkilemek. **örneğini çıkarmak** benzerini yapmak ya da çizmek.

örneklemek *(-i)* örnek vermek, kıyaslamak.

örneklik,-ği *a.* örnek olarak ayrılan, numunelik.

örs *a.* **1.** üzerinde maden dövülen, çelik yüzeyli, demir araç. **2.** çivi çakmak için üzerine ayakkabı geçirilen araç.

örs kemiği *b. a. anat.* orta kulakta bulunan, örse benzeyen kemik.

örselemek *(-i)* **1.** zedelemek, yıpratmak, hırpalamak. **2.** *mec.* sarsmak, canlılığını azaltmak.

örselenmek *(nsz)* hırpalanmak, zedelenmek, sarsılmak.

örtbas *a.* saklamak, gizlemek. **örtbas etmek** gizli tutmak, saklı tutmak.

örtmek,-er *(-i)* **1.** üstüne bir nesne koymak. **2.** kapamak: *Kapıyı ört.* **3.** kaplamak: *Asmalar pencereyi örtmüş.* **4.** *mec.* gizlemek, saklamak: *birinin suçunu örtmek.* **Ört ki ölem.** Artık yaşamam.

örtü *a.* **1.** örtmeye yarayan nesne. **2.** çatı, dam.

örtülü *s.* örtüsü bulunan. **2.** bir nesneyle kaplanmış **3.** *be.* kapalı bir biçimde. **örtülü ödenek** kamuya açıklanmayan işler için bütçeden ayrılan ödenek.

örtünmek *(-i,-e)* **1.** kendi üzerine bir nesne örtmek. **2.** *(nsz)* görünmemek için başını ve yüzünü örtmek.

örtüsüz *s.* **1.** örtülmemiş olan. **2.** örtüsü bulunmayan.

örücü *a.* **1.** örmek işi yapan kimse. **2.** kumaşlarda açılan delikleri onaran kimse. **3.** duvar ören kimse, yapı ustası.

örülmek *(nsz)* örmek işi yapılmak.

örümcek,-ği *a.* **1.** *zool.* örümcekler takımından, ağ ören, eklemli bir hayvan. **2.** örümceğin ördüğü ağ. **3.** bebeklerin kolay yürümesi için kullanılan bir araç, yürüteç. **örümcek bağlamak** uzun süre kullanılmadan bırakılmak. **örümcek kafalı olmak** çağın gerisinde düşünceler ve görüşler taşımak.

örümcekler *ç. a. zool.* örümceklerle akrepleri kapsayan eklem bacaklılar takımı.

örümcekli *s.* örümcek bağlamış, örümcek ağları sarmış.

östaki *a. Fr. anat.* burun boşluğuyla orta kulağı birleştiren boru biçimindeki yol anlamında *östaki borusu* teriminde geçer.

öte *a.* **1.** konuşandan daha uzak olan yer ya da nesne. **2.** bir nesnenin arkadan gelen bölümü: *yolun ötesi.* **3.** diğer yan:

Öteden bir ses geliyor. **4.** *s.* konuşana göre uzakta bulunan: *Derenin ötesi berbat.* **Ötede beride.** Şurada burada. **Öteden beri.** Uzun zamandır. **Öteden beriden.** Şundan bundan **Ötesi berisi.** Nesi varsa. **Ötesi var mı?** Başka diyeceğin varsa söyle. **Öteye beriye.** Değişik yerlere.

öteberi *b. a.* önemsimz, ufak tefek şeyler.

öteki,-ni *s. ve ad.* **1.** öbürü, bilinenden ayrı olan **2.** sözü edilenden uzakta bulunan. **öteki beriki** önemsiz kimseler.

ötekisi *ad.* ötede bulunan.

ötmek,-er *(nsz)* **1.** değişik sesler çıkarmak *(kuş, böcek).* **2.** sesi çıkmak *(üflemeli çalgı).* **3.** *argo* boş konuşmak, söylenmek.

örttürmek *(-i)* ötmesini sağlamak.

ötücü *s.* güzel öten, **Ötücü kuşlar.** *zool.* Güzel öten kuşlar takımı.

ötümlü *s. ve a. dilb.* akciğerden gelen havanın ses yolunda bir engele çarpması sonucu titreşimli ses veren ünsüz: *b.c.d.g.*

ötümsüz *s. ve a. dilb.* akciğerden gelen havanın ağız boşluğunda bir takım engellere çarpmasıyla oluşan, titreşimsiz ses veren ünsüz. p.ç. t. f. h. s. ş. k.

ötürü *il.* dolayı, yüzünden: *Soğuktan ötürü hastalandı.*

övgü *a.* birini ya da bir nesneyi övmek için yazılan, söylenen.

övme *a.* övmek işi, sena.

övmek,-er *(-i)* bir kimsenin ya da bir nesnenin iyiliklerini, üstünlüklerini söylemek ya da yazmak.

övülmek *(nsz)* övmek eylemine konu olmak.

övünç,-cü *a.* övünme, kıvanç, iftihar.

övünmek *(-le)* **1.** bir niteliği nedeniyle kendini yüce saymak, kendinden abartılı biçimde söz etmek.

öykü *a.* hikâye

öykücülük,-ğü *a.* hikâyecilik.

öyle *s.* **1.** ona benzer, onun gibi. **2.** *be.* o biçimde, o yolda **3.** *be.* o denli, o ölçüde. **öyle gelmek,** sanmak. **Öyle yağma yok.** Öyle bir şey yapılmasın. **Öyle ya.** Elbette, kuşkusuz.

öylece *be.* tam öyle.

öylesi *s.* ona benzer, onun gibisi.

öz *(I) a.* **1.** bir kimsenin kendi benliği, varlığı. **2.** *mec.* bir nesnenin asıl öğesi. **3.** *ad.* kendi. **4.** bir nesnenin en kıvamlı bölümü: *mısır özü.* **5.** *bot.* bitkilerin gövde ortalarında bulunan az gevrek ve yumuşak bölüm. **6.** çıbanların ortasında bulunup irinle birlikte çıkan parça. **Öz odun.** Olgunlaşan ağacın öze yakın sert bölümü. **özü sözü bir olmak** düşündüğü gibi söylemek ve davranmak.

öz *(II) s.* **1.** üvey olmayan, aynı ana babadan olan. **2.** arı, saf. **Öz kardeş.** Aynı ana babadan olan ya da babası bir olan kardeş.

öz *(III) a. hlk.* **1.** dere, çay, **2.** sulak yer.

Özbek *öz. a.* Özbekistan'da yaşayan Türk soyundan bir ulus ve bu ulustan olan kimse.

Özbekçe *öz a.* Özbek ulusunun dili.

özbeöz *b. s.* gerçek öz, kök olarak.

özdek,-ği *a.* **1.** duyularla varlığı saptanabilen, bölünebilen, ağırlığı ve hacmi olan nesne, madde. **2.** taşınmaya, kul-

lanılmaya uygun nesne. **3.** doğal varlıklar.

özden *s.* özle, öz varlıkla ilgili.

öz denetim *b. a. psikol.* kişinin, amacına ulaşabilmek için kendi davranış, eğilim ve tepkilerini denetlemesi.

özdeş *s.* **1.** aynı, seçilemeyecek derecede benzer olan. **2.** aynı olan, aynı anlama gelen.

özdeşleşmek *(nsz)* özdeş duruma gelmek.

özdeşleştirmek *(-i)* özdeş nitelik kazandırmak.

özdeşlik,-ği *a.* **1.** özdeş olma niteliği. **2.** değişen durumlarda aynı kalma.

özdeyiş *b. a. ed.* kim tarafından söylendiği bilinen, kısa ve özlü söz, vecize.

öz direnç, -ci *b. a. fiz.* bir cismin elektrik akımına karşı gösterdiği direnç.

özel *s.* **1.** bir kişiye ya da bir şeye ait olan. **2.** bir kişiyi ilgilendiren, kişiye özgü olan. **3.** devlete değil, kişeler ait olan. **4.** dikkate değer olan. **5.** her zamankinden değişik özellik gösteren. **Özel ad.** *dilb.* Tek varlığı bildiren ad. **Özel girişim.** ekonomi alanında özel kişi ya da kuruluşların yaptıkları işlerin tümü. **Özel girişimci.** Özel girişimden yana olan. **Özel girişimcilik.** Ekonomik alanda özel girişimden yana olma.

öz eleştiri *b. a.* kişinin kendi tutum ve davranışları üzerine yönelttiği yargı, eleştiri.

özelleştirmek *(-i)* bir nesneyi özel duruma getirmek, devlet ya da devlet ortaklığı bulunan ekonomik kuruluşları özel sektöre satmak.

özellik,-ği *a.* bir nesneyi benzerlerinden ya da başka nesnelerden ayıran nitelik.

özellikle *be.* özel olarak, bilhassa, hele.

özen *a.* iyi yapmaya çalışma, özenme, itina, dikkat. **özen göstermek** bir işi en iyi bir biçimde yapmaya çalışmak.

özendirmek *(-i.-e)* özenmesini sağlamak, teşvik etmek.

özenli *s.* özen gösterilerek yapılan **2.** özenle çalışan, itinalı.

özenmek *(-e)* **1.** bir işi iyi yapmaya çalışmak, özen göstermek. **2.** beğendiği bir kimseye benzemeye çalışmak, onun yaptıklarını yapmaya uğraşmak. **Özene bezene.** Çok özen göstererek. **özenip bezenmek** bir işi özenle ve titizlikle yapmak.

özensiz *s. ve a.* **1.** baştan savma yapılan. **2.** özenmeden, isteksiz yapılan.

özenti *a.* beğendiğine benzeme çabası.

özentili *s.* özentiyle yapılan.

özerk, -ki *s.* kendi kendini yönetme yetkisi olan, otonom.

özerkleştirmek *(-i)* özerk duruma getirmek, özerklik vermek.

özerklik,-ği *a.* **1.** bir topluluğun, bir kuruluşun, kendi kendini yönetme hakkı. **2.** bir kişinin, bir kuruluşun kendi uyacağı kuralları kendisinin koyması.

özet, -ti *a.* bir yazı ya da konuşmanın anlamını kısa ve özlü bir biçimde anlatan yazı ya da sözler.

özetlemek *(-i)* bir yazı ya da konuşmayı daha kısa ve özlü biçime getirmek.

özge *s.* başka.

öz geçmiş *b. a.* bir kişinin yaşam öyküsü, biyografi.

özgü *s.* birine ya da bir şeye ayrılmış olan, has.

özgül *s.* bir türe ilişkin. **Özgül ağırlık.** *fiz.* Bir cismin bir santimetre küpünün gram olarak ağırlığı.

özgün *s.* **1.** kendine özgü nitelik taşıyan, orjinal. **2.** nitelikleri açısından benzerlerinden ayrı ve üstün olan. **3.** çeviri olmayan, asıl olan: *özgün yapıt.*

özgünlük,-ğü *a.* özgün olma niteliği, orjinallik.

özgür *s.* **1.** zorlamaya, kayda, koşula bağlı olmayan. **2.** yönetim bakımından başka bir ulusun egemenliği altında bulunmayan, bağımsız, hür. **3.** tutuklu ya da cezalı olarak ceza evinde bulunmayan. **4.** başka birinin kölesi olmayan. **5.** bir güç tarafından baskı altına alınmayan: *özgür basın.*

özgürce *be.* özgür bir biçimde.

özgürleşmek *(nsz)* bağımsızlaşmak, özgür duruma gelmek.

özgürleştirmek *(-i)* özgür bir duruma gelmesini sağlamak.

özgürlük,-ğü *a.* **1.** bir zorlamaya, kısıtlamaya bağlı olmadan düşünme ve düşündüğü gibi davranma durumu. **2.** her türden etkilerden bağımsız olarak, kendi düşünce ve isteklerine dayanarak karar verme ve bu kararını yaşama geçirebilme durumu, hürriyet.

özgürlükçü *s.* özgürlükten yana olan. **Özgürlükçü demokrasi.** Toplum bireylerinin her türlü düşüncelerine saygı gösteren, bunlara yasaklar koymayan demokrasi biçimi.

özgürlükçülük, -ğü *a.* özgürlükten yana olma niteliği.

öz güven *b. a.* kişinin kendine güvenme duygusu.

öz ışın *b. a. bot.* ağaç gövdesinde yatay yönde besin iletimi yapan, öz kesitte parıltılı görünen bölüm.

öz indükleme *b. a. fiz.* bir elektrik devresinde, içinden geçtiği akımın değişmesiyle meydana gelen indükleme.

öz itme *b. a.* içine yerleştirilen öz itmeli bir düzenek etkisiyle otomatik olarak çalışma.

öz itmeli *b. s.* atmosferde ya da uzayda otomatik olarak çalışan düzeneğin iticiliğiyle hareket eden.

özlem *a.* bir kimseyi, bir şeyi görme, ona kavuşma isteği.

özlemek *(-i)* göreceği gelmek, görmek, kavuşmak isteği duymak.

özlemli *s.* özleyen, özlemi bulunan.

özlenmek *(nsz)* aranmak, görmek, kavuşmak istenmek.

özleşme *a.* özleşmek işi, arılaşma.

özleşmek *(nsz)* **1.** öz duruma gelmek, arılaşmak **2.** *hlk.* olgunlaşmak.

özleştirmek *(-i)* öz duruma getirmek, dili arılaştırmak, özlü yapı kazandırmak.

özletmek *(-i)* özlemesine neden olmak.

özleyiş *a.* özlem, hasret.

özlü *s.* **1.** özü olan, özü çok olan. **2.** tok, verimli *(toprak).* **3.** *ed.* gereksiz söz kullanmadan yazılan ya da söylenen. **Özlü söz.** Gereksiz ayrıntılardan arınmış söz. **Özlü un.** İyi kalite un.

özlük,-ğü *a.* **1.** bir nesnenin iç durumu. **2.** kişi, kimse: *özlük hakları.* **Özlük işleri.** Bir kurum ya da kuruluşta çalışan kimselerin, atanmaları yükselmeleri, emeklilik durumları gibi kişisel işlemlerin tümü ve bu işleri yürüten bölüm.

özne *a. dilb.* bir tümcede bildirilen işi yapan ya da yüklemin bildirdiği durumu üzerine alan sözcük: **Orhan** *geldi.* **Orhan** *çocuktur.* **Özne öbeği.** *dilb.* Özne görevi yapan sözcüklerin tümü: **Eli yanan çocuk** *ağladı.*

öz öğrenim *b. a.* bireyin kendi kendini yetiştirmesi.

öz öğrenimli *b. s.* düzenli öğrenim görmeden kendi kendini yetiştirmiş olan, otodidakt.

öz saygı *b. a.* kişinin kendine duyduğu saygı, onur.

özseverlik, -ği *b. a. psikol.* kişinin kendine duyduğu hayranlık ve bağlılık, narsisizm.

öz su *b. a. biy.* **1.** bitki ve hayvan dokularında bulunan sıvı, usare **2.** salgı bezlerinden salınan ve içinde enzimler bulunan organsal sıvı: *karaciğer öz suyu.*

özümlemek *(-i) biy.* alınan besinleri, değişikliklere uğratarak organizmanın gereksinim duyduğu maddeler durumuna getirmek. **2.** *mec.* edinilen bilgileri kişinin kendi malı durumuna getirmek.

özümlenme *a.* **1.** *biy.* özümlemek işi. **2.** *mec.* edinilen bilgileri kişinin öz bilgisi durumuna getirme.

özür,-zrü *a. Ar.* **1.** bir kusur ya da suçun hoş görülmesini gerektiren neden. **2.** sakatlık, eksiklik, uygunsuzluk, kusur. **özür dilemek 1.** özürünü ileri sürerek bağışlanmasını istemek. **2.** bir işi, özrünü belirterek yapmak istemediğini açıklamak. **özrü kabahatinden büyük olmak** bir kusur ya da suç işledikten sonra özür dilerken daha büyük bir kusur ya da suç işlemek.

özürlü *s.* **1.** özrü bulunan. **2.** eksik, sakat, ya da elverişsiz bir durumu bulunan: *özürlü çorap.*

özürsüz *s.* **1.** özrü bulunmayan **2.** *be.* bir özrü bulunmadan: *Özürsüz gelmemiş.*

özveri *b. a.* bir amaç uğruna kendi kişisel çıkarlarını dışlama.

öz yapı *b. a.* karakter, ıra.

öz yaşam *b. a.* kişinin kendini ilgilendiren özel yaşamı.

öz yaşam öyküsü *b. a.* kişinin kendi özel yaşamını anlattığı öykü, otobiyografi.

öz yönetim *b. a.* **1.** öğrencilerin, yönetmeliklere ve okul kurallarına göre seçilen temsilcileri aracılığıyla, sınıf d şı etkinlikleri yönetmeleri. **2.** okul yönetiminin, büyük ölçüde öğrencilere bağlanması ilkesine dayanan yönetim.

P

p, P *a.* Türk alfabesinin yirminci harfi. Ses bilimi bakımından ötümsüz, süreksiz, sert, dudak ünsüzü.

p park sözcüğünün kısaltılmışı.

p *kim.* fosfor'un simgesi.

pabuç,-cu *a. Ar.* **1.** ayakkabı. **2.** masa, sandalye gibi araçların ayaklarının altlarına takılan metal ve plâstikten eklentiler. **pabuç bırakmamak** aldırmamak, korkmamak, çekinmemek. **pabuç eskitmek** işi çok izlemek, çok gidip gelmek. **pabuç kadar dili olmak** yakışıksız ve saygısız yanıtlar vermek. **pabuç pahalı olmak 1.** biri, bir olayda kendinden güçlü çıkmak, **2.** bir olayın sonunda zararlı çıkma olasılığı bulunmak. **pabuçlarını çevirmek** dolaylı olarak kovmak. **pabuçtan aşağı olmak** çok bayağı olmak. **pabucu büyüğe okutmak** bir bilene danışmak. **pabucu dama atılmak** gözden düşmek. **pabucu kum dolmak** bir durum karşısında tedirgin olmak. **pabucunu eline vermek** kovmak, işten atmak. **pabucunu ters giydirmek** güç durumda bırakarak tezce kaçırmak.

pabuçluk,-ğu *a.* evlerin girişinde ayakkabı çıkarılan yer.

paça *a. Far.* pantolon, şalvar gibi giyeceklerde ayakların çıktığı aşağı bölüm. **2.** kesim hayvanlarının kesilmiş ayağı. **3.** kesim hayvanlarının ayaklarından yapılan yemek. **paçaları sıvamak** bir işe başlamak için hazırlanmak. **paçalarından akmak** çok kirli ve pis olmak. **paçası düşük olmak** giyimine özen göstermemek. **paçasından tutup atmak** çok sert bir biçimde kovmak. **paçasını çekecek hali olmamak** beceriksiz ve güçsüz olmak. **paçasını kaptırmak 1.** yakalanmak. **2.** bir olaydan kendini kurtarmamak. **3.** dilediği gibi davranamamak. **paçayı kurtarmak** kendini güç bir durumdan kurtarmak.

paçacı *a.* **1.** kesim hayvanlarının paçalarını satan kimse. **2.** paça yapıp satan lokanta.

paçalı *s.* **1.** paçası olan. **2.** tüyleri ayaklarına dek uzanan *(kuş, kümes hayvanı).*

paçalık,-ğı *a.* giyeceklerin ayak bileğini saran bölümü. **2.** *s.* paça yemeği yapmaya uygun olan, onun için ayrılmış. **3.** otolarda lâstiklerin arkalarına takılan koruyucu parça.

paçavra *a. (paçav'ra) Yun.* **1.** eskimiş dokuma parçası. **2.** *mec.* değersiz ve aşağılık kimse ya da nesne. **paçavra gibi olmak** değersiz ve aşağılık nitelikte olmak. **paçavraya çevirmek** çok aşırı hırpalamak, haşlamak, ezmek, bozmak.

paçoz *a. Yun.* **1.** *zool.* kefal cinsinden bir tür balık. **2.** *argo* kötü yolda kadın, fahişe.

padişah *a. (pa:dişah) Far.* Osmanlı İmparatorluğu'nda hükümdarlara verilen unvan, sultan.

padişahlık, -ğı *a.* **1.** sultanlık, hükümdarlık. **2.** padişahın yaptığı görev. **3.** padişahın saltanat dönemi. **4.** padişah tarafından yönetilen ülke.

pafta *a. (pa'fta)* **1.** harita, plân ya da bir modeli oluşturan parçalardan her biri. **2.** metallere diş açmakta kullanılan araç. **3.** at takılarına ya da başka nesnelere süs için takılan ya da çakılan iri başlı çivi. **4.** *mec.* büyük leke.

paha *a. Far.* değer, fiyat, eder. **paha biçilmez olmak** çok değer taşımak. **paha biçmek** değerini belirlemek. **pahaya çıkmak** ederi yükselmek. **pahaya geçmek** esirgenmek.

pahalanmak *(nsz)* pahalılaşmak, fiyatı yükselmek.

pahalı *s.* fiyatı yüksek olan, ucuz olmayan. **pahalıya mal olmak** sıkıntıya yol açmak, kolay kazanılamamak.

pahalılaşmak *(nsz)* pahalanmak, fiyatı artmak.

pahalılık,-ğı *a.* **1.** bir malın ya da hizmetin değerinin yüksekliği **2.** fiyatların genellikle yükselmesi.

pak *s. (pa:k) Far.* temiz, duru, kirsiz.

paket, -ti *a. Fr.* **1.** içine bir şeyler konup kâğıda sarılarak hazırlanmış, elde taşınacak büyüklükte nesne. **2.** yiyecek, içecek gibi nesnelerin kâğıda sarılarak satışa hazırlanmış belli miktarı. **paket etmek** paketlemek. **Paket taşı.** Köşeli olarak yontulmuş kaldırım taşı.

paketlemek *(-i)* bir ya da birkaç nesneyi kâğıda sararak ya da kutuya koyarak bağlamak.

paketletmek *(-i)* paketlemek işini yaptırmak.

Pakistan *öz a. (Pa:kistan)* Asya'da bir ülke.

Pakistanlı *öz a.* Pakistan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

paklamak *(-i)* temizlemek.

parlık,-ğı *a.* temizlik.

pakt, -tı *a. Fr.* antlaşma: *Bağdat Paktı.*

pala *(I) a.* **1.** eğri, kısa, uç bölümü geniş, bir tür kılıç. **2.** kürek gibi araçların geniş ve yassı bölümü. **3.** bir yere çapraz olarak konan yassı kiriş. **pala çalmak** boşa uğraşmak, didinmek. **pala çekmek** palayla vurmak ya da vurmaya hazırlanmak. **pala sürtmek** uğraşmak, didinmek.

pala *(II) a.* bez parçalarından dokunan yaygı.

pala bıyık,-ğı *b. s.* **1.** uzun ve kıvrık bıyık. **2.** *s.* pala bıyıklı.

palamar *a. Yun. den.* gemileri kıyıya bağlamaya yarayan kalın halat. **palamarı koparmak** sıvışmak, kaçmak.

palamarcı *a. den.* gemileri kıyıya bağlamak ya da çözmek işleriyle görevli kimse.

palamut,-du *(I) a. Yun. zool.* uskumrulardan, eti esmer, kılçıksız, pulsuz, 2 kg kadar olabilen bir tür deniz balığı.

palamut,-du *(II) a. Yun. bot.* yurdumuzda yetişen, kerestesi değerli, büyük bir ağaç ve bu ağacın uzunca, fındığa benzeyen, tanen yönünden zengin meyvesi.

palan *a. Far.* genelde eşeklere vurulan, enli, yayvan ve yumuşak, kaşsız bir tür arkalık. **palan vurmak** hayvanın sırtına palanı koyup bağlamak.

palanga *a. (pala'nga) İt.* ağır cisimleri kaldırmaya ya da çevirmeye yarayan bir halatla değişik sayıda makaradan oluşan donanım.

palas *(I) a. Fr.* **1.** gösterişli yapı ya da lüks otel. **2.** *argo* kolay. **3.** *s. argo* hoşa giden, kolaylık gösteren.

palas *(II) a. Far.* keçi kılından yapılmış kaba kilim.

palaska *a. (pala'ska) Mac.* askerlerin bellerine bağladıkları ya da çapraz olarak göğüslerine geçirdikleri, üzerine kasatura ve fişek konabilen, genellikle köseleden yapılmış, geniş kayış.

palas pandıras *b. be.* toplanmaya süre bırakmadan, çarçabuk.

palavra *a. (pala'vra) İsp.* **1.** *argo* gerçeğe aykırı, yalan, boş söz, haber ya da uzun konuşma. **2.** *den.* gemilerde alt güverte. **palavra atmak** boş, gerçek dışı konuşmalar yapmak.

palavracı *a. ve s. argo* abartan, boş ve asılsız sözler söyleyen.

palaz *a.* ördek, güvercin, kaz gibi hayvanların yavrularının civcivlikten sonraki durumları.

palazlanmak *(nsz)* **1.** irileşmek, semirmek *(kuş)*. **2.** *mec.* gelişmek, büyümek *(çocuk)*. **3.** *mec.* varsıllaşmak, zenginlemek.

paladır küldür *b. be.* **1.** gürültü çıkararak. **2.** kurallara uymadan, beklenemeyen bir anda.

palet, -ti *a. Fr.* **1.** resim boyalarının üzerinde karıştırıldığı levha. **2.** sanayide değişik amaçlarla kullanılan büyük levha. **3.** hızlı yüzmek için ayağa geçirilen nesne. **4.** tankların üzerinde hareket ettikleri şerit, tırtıl.

palmiye *a. (pa'lmiye) Fr. bot.* palmiyelerden, süs olarak yetiştirilen ağaçların genel adı.

palto *a. (pa'lto) Fr.* soğuklarda giysilerin üstüne giyilen, kalın kumaştan, uzun giysi.

palyaço *a. (palya'ço) İt.* genellikle panayır oyunlarında, sirk gösterilerinde güldürücü roller alan, alışılmamış giyimli oyuncu **palyaço gibi olmak** giyim ve yüzü, gözü acayip görünmek.

palyaçoluk, -ğu *a.* **1.** palyaçonun yaptığı görev. **2.** *mec.* davranış ve görünüşte güldürcülük.

palyatif *s. Fr.* temelli olmayan, geçici, iğreti.

pamuk, -ğu *a. Far.* sıcak bölgelerde yetişen, koza biçiminde meyvesi bulunan, bir yıllık tarım bitkiski. **2.** bu bitkinin kozasının çevresinde oluşan yumuşak ve beyaz teller. **3.** bu tellerin işlenmişi: *Yaraya pamuk bastı.* **4.** *s.* pamuktan yapılmış. **pamuk atmak** bir araçla pamuğu ditmek. **pamuk bezi** pamuktan dokunmuş bez. **pamuk ipliğiyle bağlamak** geçici bir önlemle geçiştirmek.

pamukçu *a.* **1.** pamuk ekimi yapan kimse. **2.** pamuk alan, satan kimse.

pamukçuk, -ğu *a. tıp* bebeklerde görülen, mantardan ileri gelen, sinsirim organında ve ağızda ortaya çıkan, irinli bir hastalık.

pamuklu *a. ve s.* **1.** dokumasında pamuk ipliği bulunan **2.** yüzüyle astarı arasına pamuk yayılarak dikilen.

pamuk taş *b. a. jeol.* bazı kaynak sularının diplerinde biriken kalkerli ya da silisli tortu.

pamuk yağı *b. a.* pamuk çekirdeğinden elde edilen, zeytinyağı görünümünde yenebilir sıvı yağ.

panama *a. (pana'ma) İng.* **1.** Orta Amerika'da yetişen bir bitkinin yapraklarından örülmüş bir tür şapka. **2.** özel dokunmuş bir kumaş.

panayır *a. Yun.* belli zamanlarda kurulan, sergi özelliği de taşıyan büyük pazar. **Panayır yeri.** Panayırın kurulduğu alan.

panayırcı *a.* panayırda satış yapan, satıcı.

pancar *a. bot.* **1.** ıspanakgillerden, besin değeri yüksek, yıllık, ot türünden bir bitki. **2.** bu bitkinin şeker üretiminde kullanılan kalın ve etli kökü. **pancar kesilmek** çok kızarmak.

pancarcı *a.* pancar yetiştiren ya da satan kimse.

panda *a. (pa'nda) İng. zool.* Himalaya ormanlarında yaşayan, tüyleri sık ve pas kırmızısı renginde, karnı ve bacakları kara, postu çok beğenilen, etçil bir hayvan.

pandispanya *a. (pandispa'nya) İt.* yumurtalı, yumuşak, şekerli bir tür pasta.

pandomima *a. İt.* yalnız işaretlerle oynanan sözsüz oyun. karışılık, çabucak. **pandomim kopmak.**

panel *a. Fr.* **1.** seçilmiş bir konuşmacı ekibinin, dinleyiciler önünde bir konuyu tartışmak amacıyla düzenlediği toplantı. **2.** yerleştirileceği yere uyan, çoğunlukla dikdörtgen biçiminde, düzgün levha. **Panel köprü.** Panel denilen taşıyıcı küçük elemanların birbirine eklenmesiyle yapılan köprü.

panik,-ği *a. Fr.* büyük korku, ürkü. **panik olmak** korkuya kapılmak. **panik yaratmak** dehşet uyandırmak. **paniğe kapılmak** çok aşırı bir derecede korkmak. **paniğe vermek** çok korkutmak.

Panislâmizm *b. a. Fr.* tüm İslâmları bir yönetim altında toplamayı amaçlayan siyasal akım.

panjur güreş ve rüzgârdan korunmak için genellikle pencerleere takılan, açılır kapanır levhalardan yapılmış siper.

pankart,-tı *a. Fr.* toplantı ve gösterilerde, halka bir düşünceyi ulaştırmak için, üzerine yazılar yazılmış karton, bez ya da tahta levha.

pankreas *a. Fr. anat.* midenin arka bölümünde bulunan, salgılarını onikiparmak bağırsağına akıtan, sindirim süresince önemli görevler yapan büyükçe bir bez.

pano *a. Fr.* **1.** üzerine yazılı ya da resimli bir şeyler tutturmak amacıyla hazırlanmış levha. **2.** elektrikle çalışan araçların komuta ve kontrol düğmeleri, ekran, sinyal lâmbası gibi parçalarının bir arada bulunduğu bölüm. **3.** üzerine bir tablo konmak üzere hazırlanmış tahtadan levha.

panorama *a. (panora'ma) Fr.* yüksekten bakılınca göz önüne serilen geniş görünüş. **2.** *mec.* genel görünüm.

pansiyon *a. Fr.* **1.** tümü ya da bir bölümü sürekli ya da belli bir süre için kiraya verilen ev. **2.** ücretli öğrenci yurdu.

pansiyoncu *a.* **1.** pansiyon sahibi. **2.** pansiyon işleten kimse.

pansiyonculuk,-ğu *a.* **1.** pansiyon sahipliği. **2.** pansiyon işletmeciliği.

pansiyoner *a. Fr.* pansiyonda kalan kimse.

Panislâvizm *öz. a. Fr.* İslâv asıllı tüm halkları bir yönetim altında toplama amacını güden siyasal akım.

pansuman *a. Fr.* yara temizliği ve bakımı. **pansuman yapmak** yarayı temizlemek, bakmak.

pansumancı *a.* pansuman yapma işini meslek edinen kimse.

panteon *a. Fr.* eski Yunan ve Romalı'larda en büyük tapınağa verilen ad. **2.** bir halkın ya da bir ulusun tüm tanrıları **3.** büyük bir kişinin gömüldüğü ulusal anıt.

panter *a. Fr. zool.* pars.

pantograf *a. Fr.* bir şeyi büyüterek ya da küçülterek kopyalama işinde kullanılan eklemli bir çeşit cetvel.

pantolon *a. Fr.* belden başlayıp paçaları ayak bileklerine dek inen giyecek.

pantomim *a. Yun.* oyuncunun yüz ve vücut hareketleriyle maksadın anlatıldığı, sözsüz bir oyun türü, sözsüz oyun.

Panturanizm *öz a.* Turancılık.

Pantürkizm *öz a.* Türkçülük.

panzehir *a. Far.* zehirin etkisini yok etme özelliği olan madde.

panzer *a. Alm.* yüksek tekerlekli, zırhlı, hafif silâhlarla donatılmış araç.

papa *a.* **(pa'pa)** *İt.* bir Katolik kurulunca seçilen, İsa'nın vekili sayılan Vatikan'da oturan Hristiyan din adamı.

papağan *a. Ar. zool.* **1.** tüyleri türlü renklerde, parlak, kuyruğu uzun, evcilleşebilen, duyduklarını aynen yineleyen, çok sayıda çeşidi bulunan irice bir kuş. **2.** *mec.* duyduklarını, okuduklarını, düşünmeden, anlamadan yineleyen kimse. **papağan gibi ezberlemek** bir şeyin anlamını kavramadan ezberinde tutmak, bellemek.

papağanlaşmak *(nsz) mec.* aklına geleni anlamadan sıralamak, söylemek.

papara *a. (papa'ra) Yun.* **1.** ekmek, süt, peynir ve et suyuyla yapılan bir çeşit yemek. **2.** *hlk.* azar, paylama. **papara yemek** çok azarlanmak.

papatya *a. (papa'tya) bot.* baharda çiçek açan, taç yaprakları beyaz, ortası sarı gömeçli, bir yıllık otsu bir bitki.

papaz *a. Yun.* **1.** Hristiyan din adamı. **2.** üzerinde papaz görüntüsü bulunan oyun kâğıdı. **Papaz her gün pilâv yemez.** Elverişli durumlar seyrek gelir. **papaz uçurmak** *argo* içkili eğlence düzenlemek. **papaza dönmek** saçları darmadağın olmak. **papaza kızıp oruç bozmak** başkasına kızıp kendisine zarar vermek.

papazkaçtı *b a.* bir çeşit iskambil oyunu.

papazyahnisi *b. a.* soğan, sarımsak şarap ve sirkeden yapılan bir tür et yemeği.

papel *a. İsp. argo* **1.** bir liralık eski kâğıt para. **2.** özellikle kâğıt para.

papirüs *a. (papi'rüs) Fr.* **1.** *bot.* Nil kıyısında yetişen bir bitki. **2.** Mısır'lıların, bu ağacın yapraklarından yaptıkları kâğıt. **3.** bu kâğıda yazılan el yazması.

papyon *a. Fr.* kelebek biçiminde, bir çengel ya da lâstik bağla yakaya tutturulan kravat.

para *a. Far.* **1.** devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı, alış verişte kullanılan kâğıt ya da metal parçası. **2.** eskiden kullanılan kuruşun kırkta biri: *yirmi para,* **Para babası.** Çok zengin. **para basmak** kâğıt ya da metal para çıkarmak. **para bozmak** büyük değerde parayı, küçük değerde paraya değiştirmek. **Para canlısı.** Paraya çok düşkün. **para çekmek 1.** birikmiş paradan bir miktar para almak. **2.** birinden para sızdırmak. **para çıkarmak** birine para göndermek. **parası çıkışmamak** parası yetişmemek. **para dökmek** çok para harcamak. **para dönmek** rüşvet verilmek. **para etmek** değeri olmak. **para etmemek** değersiz olmak **2.** etkisi olmamak: *Sözüm para etmedi.* **para getirmek** kazançlı olmak. **para kesmek** çok para kazanmak. **para parayı çekmek** çok parayla çok kazanmak. **para saymak** para vererek almak. **para yatırmak** gerektiğinde çekmek üzere bir yere para koymak. **para yedirmek 1.** geresiz çok para harcamak. **2.** rüşvet vermek. **parasını çıkarmak** masrafı kadar para almak. **parasını sokağa atmak** değmeyen bir mala para bağlamak. **paraya kıymak** gerekende para harcamaktan çekinmemek. **paraya para dememek 1.** kazanılan parayı az bulmak. **2.** çok para kazanmak. **parayı denize atmak** boşuna para harcamak. **Parayı veren düdüğü çalar.** Parayı kim verirse onun istediği olur.

parabol,-lü *a. Fr. mat.* bir düzlemin odak denen sabit bir noktadan ve doğrultman denen sabit bir doğrudan eşit uzaklıktaki noktalarının geometrik yeri.

para darlığı *b. a. ekon.* paranın, piyasada azalması nedeniyle satın alma gücünün artması, deflasyon.

paradoksal *a. Fr.* aykırı düşünce niteliğinde olan.

paraf *a. Fr.* kısa imza. parafe. **paraf konulmak** imzalanmak. **parafe etmek** imzalamak.

parafin *a. Fr.* katı, beyaz, yarı saydam, buharı parlak bir alevle yanan, bir tür petrol ürünü.

paragraf *a. Fr.* **1.** bir yazının satır başından başlayıp yeni bir satır başına dek süren bölümü. **2.** yasa maddelerinin satır başlarıyla ayrıldıkları bölümlerden her biri. **3.** çengel işaretinin bir başka adı.

paralanmak *(I)* bol paraya kavuşmak, parasızlıktan kurtulmak.

paralanmak *(II)* **1.** parça parça olmak, parçalanmak. **2.** *mec.* çok güç işlerle uğraşmak, didinmek, çabalamak, aşırı özen göstermek.

paralel *s. Fr.* **1.** birbirini kesmeden, birbirine kavuşmadan sonsuza dek giden, koşut. **2.** *a. astr.* yerkürede oldukları var sayılan, ekvatora paralel çemberlerden her biri. **3.** *mat.* bir dönel yüzeyin eksene dik bir düzlemle ara kesidi.

paralelkenar *b. a. mat.* karşılıklı kenarları birbirine paralel olan dörtgen.

paralelleştirmek *(-i)* paralel duruma getirmek, koşutlaştırmak.

paralellik, -ği *a.* **1.** *mat.* koşut olma özelliği. **2.** *mec.* uygunluk.

paralı *s.* **1.** parası çok olan, zengin. **2.** para karşılığında olan. **3.** üzerinde yuvarlak ve irice benekleri bulunan: *paralı mendil.*

parametre *a. (para'metre) Fr. mat.* **1.** cebirde, bir denklemin kat sayısına giren değişken nicelik. **2.** geometride, bir koniğin odağından çıkan dikeyin, konikle kesiştiği noktaya kadar olan parçasının uzunluğu.

paramparça *s. (para'mparça)* çok parçalanmış, parça parça olmuş. **paramparça olmak** iyice parçalanmak.

parankima *a. (para'nkima) Fr.* **1.** *anat.* akciğer ve böbreğin süngerimsi dokusu **2.** *biy.* bir organın asıl görevini sağlayan, besinleri depolayan ya da gerekli besini sağlayan doku, özek doku.

paranoya *a. Fr. tıp* aşırı gurur, güvensizlik, kuşku ve bencillik gibi belirtileri olan bir ruh hastalığı.

paronayak,-ğı *a. Fr.* paranoyaya tutulmuş kimse.

parantez *a. Fr.* tümcede bir sözü metin dışı tutmak için, o sözün ya da sözlerin başına ve sonuna konan yay biçiminde noktalama işareti, ayraç. **parantez açmak** söz ya da yazının içine sözü edilen konuyla ilgili bir bölüm koymak.

parasal *s.* parayla ilgili, para yönünden.

parasempatik, -ği *s. Fr. anat.* yaşamsal sinir sistemini oluşturan iki sistemden biri. **parasempatik sistem** kalbin çalışmasını, sindirim sisteminin düzenini, salgıları düzenleyen sistem.

parasız *s.* **1.** parası olmayan. **2.** yoksul. **3.** parasız alınan, bedava **4.** para verilmeden: *Parasız getirdi.* **parasız pulsuz olmak** çok yoksul olmak, hiç para harcamadan yapılmak. **Parasız yatılı.** Tüm giderleri devletçe karşılanan.

paraşüt,-tü *a. Fr.* uçak gibi yüksekte bululanan bir yerden düşen bir şeyin ya da kendiliğinden atlayan bir insanın düşüş hızını kesmeye yarayan, şemsiye biçiminde bir aygıt. **Paraşüt kulesi.** Paraşütle atlama eğitimi için yapılmış kule.

paraşütçü *a.* **1.** paraşütle atlama eğitimi görmüş asker. **2.** bir hava taşıtından paraşütle atlamayı bilen kimse.

paratoner *a. Fr.* yıldırımı kendi üzerine çekerek toprağa veren araç, yıldırımlık.

paravan *a. Fr.* yapılarda bazı bölümleri ayırmakta kullanılan, taşınır, katlanır, çerçeveli perde. **2.** *mec.* kendisini belli etmeden gücünden yararlanılan. **paravan yapmak** birinin gücünden, belli etmeden yararlanmak.

parazit, -ti *a. ve s.* **1.** *biy.* asalak. **2.** yayın araçlarına karışan sesler. **3.** *s. mec.* insanların sırtından geçinen kimse.

parça *a. Far.* **1.** tümden ayrılan nesne. **2.** tümden, kırılmak, bölünmek gibi nedenlerle ayrılmış nesne. **3.** bütünü oluşturan nesnelerin her biri. **4.** tane: *üç parça kumaş.* **5.** bir yapıtın bir bölümü. **6.** *s.* az bir miktar. **7.** *be.* az miktarda **parça almak** *tıp* canlıdan, incelenmek üzere doku parçası almak. **parça etmek** parçalara ayırmak. **Parça pürçük.** Önemsiz.

parçacı *a.* **1.** artmış kumaş parçalarını satan kimse. **2.** makine yedek parçalarını satan kimse.

parçalamak *(-i)* parçalara ayırmak, parça parça etmek. **2.** *mec.* birliği, bütünlüğü bozmak.

parçalanmak *(nsz)* **1.** parçalara ayrılmak. **2.** *mec.* bir iş için tüm gücüyle çalışmak. didinmek.

parçalatmak *(-i,-e)* parçalamak işini başkasına yaptırmak.

parçalı *s.* birden çok parçadan oluşmuş. **Parçalı bohça.** Çeşit çeşit dokuma parçalarından yapılmış bohça. **parçalı bohça gibi olmak** birbirini tutmayan nesnelerden oluşmak.

pardon *ünl. Fr. Özür dilerim, affedersiniz.*

pardösü *a. Fr.* ince kumaştan yapılmış, serin havalarda elbiseler üzerine giyilen uzun üstlük.

pare *a. (pa:re) Far.* **1.** parça **2.** adet, tane. **pare pare** parça parça.

parfüm *a. Fr.* güzel koku.

parfümeri *a. Fr.* **1.** türlü güzel koku ürünlerinin yapımı ve satımı. **2.** tüm güzel koku ürünleri **3.** bu ürünlerin satıldığı yer.

parıldamak *(nsz)* **1.** ışımak, ışık saçmak. **2.** *mec.* yükselmek, ilerlemek.

parıldatmak *(-i)* parıldamasını sağlamak, ışıtmak.

parıltı *a.* parıldama, ışıma, parlaklık.

parıltılı *s.* parlayan, ışıltılı, yalabık.

parite *a. Fr.* iki ülke parasının karşılıklı değeri.

park, -kı *a. Fr.* **1.** kentlerde, gezmek, dinlenmek için düzenlenmiş, ağaçlı ve çiçekli büyük alan. **2.** otopark. **3.** trafik kurallarına göre aracı bir yerde durdurma. **4.** makine, cephane gibi nesnelerin konulduğu yer. **park etmek** aracı trafik kurallarına uygun olarak belli süre için bir yere bırakmak.

parka *a. (pa'rka) Rus.* genellikle askerler tarafından kullanılan, soğuğa karşı koruyucu, başlıklı, kısa bir tür dış giysisi.

parke *a. Fr.* **1.** döşeme işlerinde kullanılan, düzgün biçimli tahta ya da taş. **2.** parke ile döşenmiş yer ya da yol. **Parke taşı.** Yol ya da kaldırım döşemekte kullanılan; düzgün, köşeli taş.

parkur *a. Fr.* bazı yarışmaların yapıldığı yol, koşu yolu.

parlak,-ğı *s.* **1.** ışıldayan, parlayan. **2.** dumansız, temiz, ışıklı **3.** üstün.

parlaklık,-ğı *a.* **1.** parlak olma niteliği. **2.** *mec.* göze batıcılık. **3.** *astr.* bir ışık kaynağının göz üzerinde yaptığı etki.

parlamak *(nsz)* **1.** ışık saçmak, güçlü bir ışık çıkarmak. **2.** ışınları yansıtmak. **3.** bir konuda üstün başarılar göstermek. ünlenmek. **4.** tutuşmak. alevlenmek. **5.** *mec.* ansızın öfkelenmek.

parlamenterizm. *a. Fr.* yürütme organının seçimle kurulan yasama organına karşı sorumlu bulunduğu siyasal düzen.

parlamenter *a. Fr.* **1.** parlamento üyesi **2.** *s.* parlamentoya dayanan: *parlamenter düzen.*

parlamento *a. (parlame'nto) İt.* demokratik düzenle yönetilen ülkelerde yasama organı.

parlatıcı *a. ve s.* parlatma niteliği olan.

parlatmak *(-i)* parlak duruma getirmek, parlamasını sağlamak.

parmak,-ğı *a.* **1.** insanda el ve ayakların son bölümlerinde bulunan boğumlu oynak ve uzunca organların her biri. **2.** bir te-

kerleğin merkezinde çemberine kadar uzanan çubukların her biri. **3.** İngiliz uzunluk ölçüsü birimi, inç. **4.** *s.* el parmaklarının eni kadar olan. **5.** *mec.* bir işle ilişki: *Bu olayda onun parmağı var.* **parmak atmak** bir işte sorun yaratmak. **parmak basmak** bir konuya ilgili çekmek. **parmak bozmak** arkadaşlığı sona ermek. **parmak ısırmak** çok şaşmak. **parmak ısırtmak** şaşkınlık içinde bırakmak. **Parmak kadar.** Çok küçük. **parmak kaldırmak** elle, söz istediğini bildirmek. **parmak yalamak** haksız çıkar sağlamak. **parmağı ağzında kalmak** çok şaşırmak. **parmağı olmak** bir işi karıştırmak. **parmağına dolamak** bir konuda sürekli konuşmak. **parmağında oynatmak** her dediğini yaptırmak. **parmağını bile oynatmamak** hiç ilgilenmemek. **parmakla gösterilmek** çok beğenilmek. **parmağını yemek** yemeği çok beğenmek.

parmaklık,-ğı *a.* yan yana aralıklı olarak dizilmiş, tahta ya da demir çubuklarla yapılmış, bölme korkuluk.

parodi *a. Fr.* ciddi sayılan bir yapıtın alaylı olarak yazılan benzeri.

parola *a. (paro'la) İt.* **1.** bazı durumlarda askerlerin ya da bazı topluluklardan olanların birbirlerini tanımaları için önceden aralarında kararlaştırdıkları söz. **2.** varılmak istenen amacı açıklayan söz.

pars *a. Far. zool.* kedi cinsinden, sıcak ülkelerde yaşayan derisi benekli, yırtıcı bir memeli hayvan, leopar.

parsa *a. (pa'rsa) Far.* dilencilik, dilenme. **parsa toplamak** seyircilerden para toplamak. **parsayı başkası toplamak** emeğinin karşılığını başkaları almak. **parsayı toplamak** kazanç sağlamak.

parsel *a. Fr.* üzerine tek yapı yapılmak üzere ayrılmış toprak, yer.

parselâsyon *a. Fr.* parselleme, parsellere ayırma.

parsellemek. *(-i)* **1.** yapı yerlerini belirlemek. **2.** *mec.* bir kurum ya da kuruluşta iş yerlerini paylaşmak.

parşömen *a. Fr.* yazı yazmak ya da resim yapmak için özel olarak hazırlanmış deri. **Parşömen kâğıdı.** Hafif saydam, dayanıklı ve mat bir tür kâğıt.

parti *(I) a.* ortak siyasal görüş ve düşüncede olan kimselerin oluşturdukları siyasal birlik.

parti *(II) a. Fr.* **1.** bir tümün parçası. **2.** bazı oyunlarda, bir kez: *Bir parti satranç oynadılar.* **3.** bir topluluk için düzenlenen eğlence. **4.** kez, defa. **5.** *mec.* vurgun, kazanç. **6.** *müz.* uyumu oluşturan ezgilerden her biri. **parti vermek** eğlenmek için insanları bir araya toplamak. **parti kaybetmek** bir konuda yenilmek. **partiyi vurmak** çok büyük kazanç sağlamak.

partici *a.* **1.** parti üyesi. **2.** bir partiyi savunan, benimseyen.

partizan *a. Fr.* **1.** parti üyesi. **2.** yalnız kendi siyasal yandaşlarını koruyan kimse.

partizanlık,-ğı *a.* parti üyesi olma, partiyi tutma. **2.** particilik.

parya *a. (pa'rya) Fr. sos.* Hindistan'da toplumdan atılmış kimse, ayak takımı.

pas *(I) a.* **1.** nemin etkisiyle, genellikle, demir üzerinde oluşan madde. **2.**

tıp çeşitli etkenlerle dil üzerinde oluşan ak tabaka **3.** bir tür bitki hastalığı.

pas *(ll) a. İng.* **1.** *sp.* topu bir oyuncu tarafından başka bir oyuncuya iletme. **2.** *ünl.* bir el oynamayacağını belirten söz. **pas almak** gelen topu kullanmak. **pas geçmek** aldırmamak. **pas vermek 1.** topu arkadaşına atmak. **2.** davranışlarıyla umut vermek, ister görünmek.

pasaj *a. Fr.* **1.** üstü örtülü iş yeri, çarşı **2.** bir yazıdan alınan bölüm.

pasak,-ğı *a.* kir, leke.

pasaklı *s.* giyimine özen göstermeyen, pis, dağınık.

pasaport,-tu *a. Fr.* bir kimseye yurt dışına çıkabilmesi için devletçe verilen belge. **pasaportunu eline vermek** kovmak, ayırmak.

pasavan *a. Fr.* yurt sınırları dışında tarla, bahçe gibi yerleri bulunan kimselere gidip gelebilmeleri için verilen belge.

pasif *s. Fr.* **1.** bir şeye karşı etkinliği olmayan, etkilere katlanan, edilgin. **2.** bir etkiye uğrayan. **3.** *dilb.* edilgen. **4.** *tic.* bir ticaret yerinin borç ve parasal yükümlülüklerinin tümü.

pasifleştirmek *(-i)* etkisiz bir duruma getirmek.

paskalya *a. (paska'lya) Yun.* Hristiyan'ların her yıl İsa'nın dirilişinin yıl dönümü saydıkları günde yaptıkları bayram. **Paskalya çöreği.** Bir tür tatlı çörek. **paskalya yumurtası gibi olmak** yüzüne aşırı allıklar sürmek.

paslanmak *(nsz)* **1.** üzerinde pas oluşmak. **2.** *mec.* çalışmama sonucu canlılığını yitirmek.

paslanmaz *s.* paslanmaya karşı korunmalı: *paslanmaz çelik.*

paslaşmak *(nsz,-le)* **1.** *sp.* topu birbirine ulaştırmak. **2.** *argo* bakışlarla anlaşmak.

paso *a. (pa'so) İt.* bir kimsenin, vereceği ücretin bir bölümünden ya da tümünden bağışık tutulduğunu gösteren belge.

paspal *a. Yun.* **1.** çok kepekli un. **2.** *s.* bakımsız, dağınık (kimse).

paspas *a.* **1.** ayakkabıların altlarını silmek için kapı önlerine konan, kıl, plâstik gibi nesnelerden silecek. **2.** yer silmek için yapılmış temizlik aracı. **paspas yapmak** paspasla yerleri temizlemek.

pasta *a. (pa'sta) İt.* **1.** un, şeker, krema gibi maddelerden fırından pişirilerek hazırlanan hamur tatlısı. **2.** boyalı yüzeyleri temizlemekte kullanılan bir tür macun.

pastacı *a.* **1.** pasta yapan ya da satan kimse. **2.** pastane.

pastahane *a. (pa'staha:ne)* pasta yapılan ve satılan yer, pastane.

pastel *a. Fr.* **1.** resim yapmakta kullanılan bir çeşit boya kalemi. **2.** *s.* bu tür kalemle yapılan resim. **3.** *s.* soluk renk.

pastırma *a.* tuzlanmış çemen sürülerek güneşte kurutulmuş et. **Pastırma yazı.** Yaz sonunda görülen sıcak günler. **pastırmasını çıkarmak** birini iyice dövmek, hırpalamak.

pastil *a. Fr.* ağızda eritilerek alınmak üzere yapılmış şekerli ilâç tableti.

pastoral,-li *s. ve a. Fr. ed. müz.* kır yaşamını ve törelerini anlatan. **Pastoral oyun.** *tiy.* Kişileri çobanlar olan oyun.

pastörize *s. Fr.* özelliklerini bozmadan, yüksek derecede ısıtıp birden bire soğutmak yoluyla mikropları öldürülmüş. **pastörize etmek** bazı sıvı gıdaları mikroplarından arınmış duruma getirmek.

paşa *a.* **1.** *tar.* Osmanlı'larda yüksek derecedeki devlet görevlilerine ve albaydan üst aşamada bulunan subaylara verilen unvan. **2.** Cumhuriyet döneminde generale verilen san. **3.** *s. mec.* uslu, ağırbaşlı. **paşa gibi yaşamak** bolluk içinde yaşamak. **Paşa kapısı.** Hükümet konağı. **Paşa paşa.** Uslu uslu.

paşaçadırı *b. a. bot.* begonyagillerden, yürek biçimindeki yapraklarının altı kırmızımtırak, üstü koyu yeşil, gövdesi sürünücü, etli bir süs bitkisi.

pat *a.* yassı bir nesneyle vurulunca çıkan ses. **2.** *mec.* ansızın olan: *Pat diye çıka geldi.* **Pat diye.** Ansızın. **Pat küt.** Üst üste vurarak.

pata *a. İt.* oyunda yenen ya da yenilen olmama, beraberlik. **pata gelmek 1.** yenişememek. **2.** ödeşmek.

patates *a. (pata'tes) İt. bot.* **1.** toprak altında gelişen yumruları sebze olarak kullanılan, yıllık, otsu bir bitki. **2.** bu bitkinin besin değeri yüksek, nişastaca zengin yumrusu.

patavatsız *s.* sözlerine ve davranışlarına özen göstermeyen, yerli yersiz konuşan.

paten *a. Fr.* **1.** buz üzerinde kaymak için kullanılan çelik ayakkabı. **2.** düz yerlerde kullanılan tekerlekli ayaklık.

patent *a. İng.* **1.** bir buluşu ya da bu buluşu kullanma hakkını gösteren belge. **2.** uyrukluk belgesi. **3.** gemilere ayrıldıkları limanın sağlık durumu için verilen belge. **patentinin altına almak** egemenliği altına almak.

patırtı *a.* **1.** yürüme sırasında çıkan gürültü. **2.** kargaşalık. **patırtı çıkarmak** kargaşa çıkarmak. **patırtı kopmak** kavga çıkmak. **patırtıya pabuç bırakmamak** yılmayıp bildiğini yapmak. **patırtıya vermek** karışıklık çıkarmak.

patik,-ğı *a. Yun.* bebeklere giydirilen, altı yumuşak, üstten bağlı ayakkabı.

patika *a. Bulg.* dar yol, keçi yolu, çığır.

patinaj *a. Fr.* **1.** *sp.* patenle kayma. **2.** bir motorlu taşıtın tekerleklerinin gereği gibi yere tutunamaması sonucu tekerleklerin boşa dönmesi aracın ilerleyememesi. **patinaj yapmak** tekerlek, bir nedenle boşa dönmek.

patiska *a. (pati'ska) İt.* **1.** pamuktan dokunmuş sık ve düzgün bez. **2.** *s.* bu bezden yapılmış.

patlak,-ğı *s.* **1.** yırtık, yarık: *patlak top.* **2.** *a.* yırtılan, yarılan yer: *Patlağı yamattı.* **Patlak göz.** Dışarı fırlamış göz. **patlak vermek** ansızın ortaya çıkmak.

patlamak *(nsz)* **1.** bir basınç etkisiyle genellikle ses çıkararak dağılma. **2.** yırtılıp açılmak. **3.** görünür duruma gelmek, yerleşmek: *Tomurcuklar patladı.* **4.** *mec.* çok sıkılmak, sabırsızlığını belli etmek. **5.** güçlü tepki göstermek. **6.** *mec.* çok yemek.

patlamalı *s.* sıvı yakıtın hızla yanması sonucu beslenen. *(motor).*

patlatmak *(-i,-e)* **1.** patlamasına neden olmak. **2.** patlamaya uygun bir nesneyi ateşlemek. **3.** *mec.* sabrını tüketmek, kızdırmak. **4.** tokat vurmak.

patlıcan *a. Ar.* 1. kalın saplı, uzunca yapraklı, yıllık, otsu bir bitki. **2.** bu bitkinin mor renkte, uzun ve toparlak biçimlerde ürünü.

patolog, -ğu *a. Fr. tıp* patoloji uzmanı hekim.

patoloji *a. Fr. tıp* hastalıkların nedenlerini ve belirtilerini inceleyen bilim, hastalıklar bilimi.

patrik,-ği *a. Yun.* Ortodoks ve Doğu kiliselerinin başkanları.

patrikhane *b. a. (patrikha:ne) Yun. Far.* patriğin çalıştığı yer.

patron *(I) a. Fr.* **1.** bir ticaret yerinin başı, işveren. **2.** *mec.* paralı, sözü geçen kimse.

patron *(II) a. Fr.* kumaş biçim işinde kullanılan kâğıt kalıp. **patron çıkarmak** modelden kopya yoluyla bir kâğıda geçirip kesmek.

patrona *a. İt.* Osmanlı Ordusu'nda tümamirale yakın bir rütbede deniz subaylığı unvanı.

pavyon *a. Fr.* **1.** geceleri açılan içkili, eğlence yeri. **2.** bir kurum ya da kuruluşun aynı alan içindeki yapılarından her biri.

pay *a.* **1.** birden çok kimseye bölüştürülmüş bir bütünden, kişilerin her birine düşen bölüm. **2.** eşit parça: *dört paya bölmek.* **3.** *mat.* bayağı kesirlerde bir kimsenin eşit parçalardan kaç tane aldığını gösteren sayı. **pay biçmek** karşılaştırıp bir yargıya varmak. **pay çıkarmak** bir olaydan ders almak. **pay etmek** bölüşmek, üleşmek.

payanda *a. (paya'nda) Far.* dayanak, destek. **payanda vurmak** destek vurmak.

payandalamak *(-i)* bir şeyi desteklerle sağlamlaştırmak.

payda *a. mat.* bayağı kesirlerde tümün kaç eşit parçaya bölündüğünü gösteren sayı.

paydaş *a. ve a.* bir ortaklık ya da malda payı olan, hissedar.

paydos *a. (pa'ydos) Yun.* **1.** bir işi ya da çalışmayı geçici bir süre bırakma. **2.** *ünl.* bir işe ara vermek için söylenir: *Ders bitti, paydos!* **paydos borusu çalmak** işi bırakma zamanı gelmek. **paydos etmek** çalışmayı bırakmak.

paye *a. (pa:ye) Far.* derece, aşama, rütbe. **paye vermek** önem vermek.

payidar *s. (pa:yida:r) Far.* ömürlü, kalıcı. **payidar olmak** yaşamak, yok olmamak.

payitaht, -tı *b. a. (pa:yitaht) Far.* başkent. başşehir.

paylamak *(-i)* birine bir yanlışı nedeniyle sert sözler söylemek, azarlamak.

paylaşmak *(-i)* **1.** bölüşmek, üleşmek. **2.** katılmak, ortak olmak: *Sevincini paylaştılar.*

paylaştırmak *(-i,-e)* herkese paylarını vermek, üleştirmek.

payplayn *a. İng.* petrol boru hattı.

paytak ,-ğı *s.* çarpık bacaklı. **2.** *a.* satrançta piyade taşı. **Paytak paytak.** İki yana sallanarak: *Paytak paytak yürüyor.*

payton *a. Yun.* kent içinde insan taşıyan at arabası, fayton.

pazar a. Far. **1.** satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri geçici yer: *Salı pazarı.* **2.** belli bir malın satıldığı yer: *sebze pazarı.* **3.** alış veriş, alım satım. **Pazar ola.** *Bol satışlar.* **pazara çıkarmak** satılığa çıkarmak.

pazarcı *a.* pazarları dolaşarak satış yapan kimse.

pazarlama *a.* **1.** pazarlamak işi. **2.** *tic.* bir malın ya da hizmetin satışını artırmak ve yaygınlaştırmak için gereken çalışma ve düzenlemelerin tümü.

pazarlamacı *a. tic.* pazarlama işiyle uğraşan kimse.

pazarlamak *(-i) tic.* malı daha çok satacak uygun pazarı bulmak.

pazarlık,-ğı *a.* **1.** alım satımda karşılıklı fiyat görüşmesi. **2.** genellikle pazar günleri giyilen gösterişli giysi. **3.** *mec.* bir konuda daha yararlı koşullar ve olanaklar kazanmak için yapılan görüşme. **pazarlık etmek 1.** bir malın fiyatı üzerinde tartışmak. **2.** bir konuda anlaşmak için tartışmak. **pazarlığı pişirmek** durumu uyuşma aşamasına getirmek.

pazarlıklı *s.* pazarlığa bağlı. **Pazarlıklı alış veriş.** Fiyatı üzerinde tartışılarak yapılan alım satım. **içinden pazarlıklı olmak** sinsice davranmak.

pazartesi,-yi *b. a. (pazar:tesi)* haftanın ikinci günü.

pazar yeri *b. a.* **1.** geçici olarak pazar kurulan yer. **2.** yabancı bir ülkenin kendi mallarını pazarladığı ülke. **pazar yerine dökmek** çok kalabalıklaşmak.

pazen *a. (pa:zen) Fr.* pamuktan yapılan, kalın dokumalı, sık ve yumuşak bez.

pazı *(I) a. bot.* ıspanağa benzeyen, yaprakları sebze olarak kullanılan bir otsu bitki.

pazı *(II) a. Far.* kolun omuzla dirsek arasında kalan şişkince bölümü.

pazıbent *b. a. Far.* bir amaç için kola geçirilen kuşak, kolçak.

peçe *a. İt.* **1.** kimi ülkelerde kadınların yüzlerine sardıkları ince kara örtü. **2.** *mec.* bir nesneyi gizlemek için üzerine çekilen örtü.

Peçenek,-ği *öz a.* sekizinci ve on birinci asırlarda yaşamış bir Türk boyu.

peçete *a. (peçe'te) İt.* yemeklerde öne konan, silme amacıyla kullanılan kâğıt ya da bez havlu.

pedagog *a. Fr.* eğitimci.

pedagoji *a. Fr.* eğitim ve öğretim bilimi, eğitim bilimi.

pedagojik *s. Fr.* eğitimle ilgili. eğitimsel.

pedal *a. Fr.* bir makine ya da araçta ayakla dönmeyi ya da yürütmeyi sağlayan bölüm, ayaklık.

pederşahî *b. a. (pederşa:hi:) Fr. sos.* ataerkil, ailede babaya bağlılık düzeni.

pedikür *a. Fr.* ayak ve tırnakların bakımı.

pehlivan *a. Far.* **1.** güreşçi. **2.** *mec.* güçlü, yapılı kimse. **Pehlivan yakısı.** Keskin nitelikte yakı.

pehpehlemek *(-i)* çıkar için birine karşı övücü sözler söylemek.

pejmürde *s. Far.* **1.** eski, yırtık. **2.** dağınık, dökük.

pejmürdelik,-ği *a.* dağınıklık, dökülmüşlük.

pek *s.* **1.** sert, katı. **2.** dayanıklı, sağlam. **3.** *be.* fazla: *Pek yorulduk.* **4.** *be.* hızlı olarak: *At pek koşuyor.* **Pek gözlü.** Korkusuz. **pek söylemek** acı konuşmak. **pek yürekli olmak** acımaz olmak. **pek yüzlü olmak** utanmamak, arlanmamak.

pekâlâ *b. s. (pekâ:lâ:) Ar.* **1.** yeterince güzel ya da iyi. **2.** *be.* öyleyse, buna göre: *Pekâlâ almayacaktın, niçin getirttin?* **3.** çokluk bildirir: *Bunun böyle olacağını pek âlâ biliyordun.* **4.** karşı durum alınacağını bildiri: *Pekâlâ geleceğim, kimse karışamaz.*

peki *be. (pe'ki)* **1.** onay bildirir: *Peki geleceğim.* **2.** madem, öyleyse: *Peki, dün neden gelmedin?*

pekişmek *(nsz)* **1.** katılaşmak, sertleşmek. **2.** tıkanmak, daralmak. **3.** *mec.* güçlenmek, çoğalmak.

pekiştirme *a.* pekiştirmek eylemi. **Pekiştirme ünlüsü.** *dilb.* Kavramı güçlendirmek için sözcük içine giren ünlü: *ka-***p**-*kapkara, be-***m**-*bembeyaz.*

pekiştirmek *(-i)* **1.** katılaştırmak. sertleştirmek. **2.** desteklemek, sağlamlaştırmak. **3.** *mec.* güçlendirmek.

pekleşmek *(-i)* **1.** katılaşmak. **2.** *mec.* güçlenmek, dirileşmek.

pekleştirmek *(-i)* **1.** sertleştirmek. **2.** *mec.* güçlendirmek, sağlamlaştırmak.

peklik,-ği *a.* **1.** katılık, sertlik. **2.** kabızlık. **3.** direnç, sağlamlık.

pekmez *a.* üzüm, dut, armut gibi meyvelerin suyunun kaynatılarak koyulaştırılmış durumu. **pekmez kaynatmak** pekmez yapmak.

pekmezci *a.* pekmez yapan ya da satan kimse.

peksimet,-di *a. Yun.* pişirildikten sonra dilimler biçiminde kesilip fırında kızartılarak gevrekleştirilen ekmek.

pelerin *a. Fr.* omuza alınan, vücudu saracak kadar geniş, uzun, kolsuz üstlük.

pelesenk,-ği *Ar. bot.* **1.** çeşitli bitkilerden çıkarılan kokulu bir reçine. **2.** pelesenk ağacının değerli kerestesi.

pelikan *a. Fr. zool.* pembeye yakın ak tüylü, kanatları gri renkte, alt gagasının altında deriden bir kesesi bulunan iri yapıda bir kuş.

pelit,-di *a. Ar. bot.* meşe ağacı ve bu ağacın meyvesi, palamut.

pelte *a. Far.* **1.** nişasta, şeker ve su karıştırılıp pişirilerek yapılan bir tür tatlı. **2.** bu kıvamda nesne. **pelte gibi olmak 1.** çok gevşek olmak. **2.** *mec.* iyice yorulmak.

peltek,-ği *s.* **1. s, z** gibi harfleri güç söyleyen. **2.** *be.* tutuk, titrek bir biçimde.

pelteleşmek *(nsz)* **1.** pelte kıvamına gelmek. **2.** *mec.* çok yorulmak. **3.** *mec.* yumuşamak, ağırlaşmak.

pelür *a. Fr.* ince yazı kâğıdı.

pelüş *a. Fr.* bir yüzü uzun tüylü, yumuşak, parlak görünüşlü; kadifeye benzeyen bir kumaş.

pembe *a. Far.* **1.** açık kırmızı renk. **2.** *s.* bu renkte olan. **toz pembe görmek** iyimser olmak, iyi gözle bakmak.

pembemsi *s.* pembeye yakın olan.

pena *a. (pe'na) İt.* telli çalgıları çalmakta kullanılan, kemik, boynuz gibi nesnelerden yapılmış, çalma aracı, mızrap.

penaltı *a. (pe'naltı) İng. sp.* futbolda, bir takıma hakemin verdiği ceza üzerine karşı takımın yalnız kaleci tarafından korunan kalesine, bir futbolcu tarafından, on iki adımlık uzaklıktan şut çekilmesi.

pencere *a. (pe'ncere) Far.* yapı ve araçlarda, dışarının görülmesi, havalandırma gibi gereksinimler için açık bırakılan, ancak cam takılarak kapatılan bölüm.

pençe *a. Far.* **1.** yırtıcı hayvanların ön ayakları ve tırnakları. **2.** *mec.* etkisinden kurtulması zor olan, güç. **3.** ayakkabının altındaki kösele. **pençe atmak 1.** ön ayaklarıyla vurmak. **2.** gücüyle bir şeyi ele geçirmeye çalışmak. **pençe pençeye gelmek** öldüresiye dövüşmek. **pençe vurmak 1.** pençelemek. **2.** ayakkabıya pençe çakmak. **pençesine düşmek** yakalanmak, ele geçmek.

pençelemek *(-i)* **1.** pençesiyle yakalamak, vurmak. **2.** ayakkabıya pençe çakmak.

pençeleşmek *(nsz, -le)* **1.** kıyasıya dövüşmek. pençe pençeye vuruşmak. **2.** *mec.* vuruşmak, didişmek.

pençeli *s.* **1.** pençesi bulunan. **2.** pençe çakılmış.

peneplen *a. Fr. coğ.* aşınma sonucu yumuşak, engebeli bir duruma gelmiş yeryüzü parçası.

penguen *a. Fr. zool.* kutup bölgelerinde yaşayan, sırtı kara, göğsü ak tüylerle kaplı, iri bir deniz kuşu.

peni *a. İng.* İngiliz para birimi Sterlin'in yüzde biri değerinde para.

penisilin *a. Fr. tıp* küf kültürlerinden üretilen, antibiyotik etkili bir madde.

pens *a. Fr.* maşa, kıskaç.

pentatlon *a. Yun. sp.* **1.** eski Yunan'da atletlerin yaptıkları beş tür çalışma *(güreş, koşu, atlama, disk ve mızrak atma)*. **2.** bugün koşu, uzun atlama, disk ve mızrak atma sporu.

pepe *s.* bazı sözcüklerin ilk hecelerini güçlükle söyleyebilen, bir sözcüğü yineleyerek tamamlayabilen, kekeme.

pepeme *s.* pepe.

pepemelik,-ği *a.* pepelik, kekemelik.

perakende *s. Far.* **1.** dağınık, dağılmış. **2.** azar azar yapılan: *perakende satış.*

perakendeci *a.* perakende olarak satan kimse.

perçem *a. Far.* **1.** tıraşta başın üstünde bırakılan saç tutamı. **2.** yele. **3.** kâkül.

perçin *a. Far.* iki ya da daha çok levhaya, tutturmak için geçirilen çivinin, ezilerek baş durumuna getirilen ucu.

perçinlemek *(-i)* **1.** perçinle tutturmak. **2.** *mec.* güçlendirmek.

perçinli *s.* perçinle sağlamlaştırılmış.

perdah *a. Far.* **1.** parlatma. **2.** tersine vurulan ikinci tıraş.

perdahlamak *(-i)* **1.** parlatmak, cilâlamak. **2.** *argo* sövmek.

perde *a. Far.* **1.** ışığı ve görüşü engellemek için bir açıklığın önüne konan örtü. **2.** üzerine görüntü yansıtılan yüzey. **3.** iki bölümü birbirinden ayıran nesne. **4.** *mec.* doğruyu görmeyi önleyen nesne. **5.** *tıp* ak su, ak basma denilen göz hastalığı. **6.** *ed.* bir oyunun ana bölümlerinden her biri. **7.** *müz.* seslerin kalınlık ve incelik dereceleri. **8.** çalgılarda parmaklarla basılan bölümlerden her biri. **9.** *zool.* yüzen hayvanlarda parmakları bağlayan zar. **10.** utanma duygusu. **perde arkası** bir olayın bilinmeyen yönü. **perde arkasında yapmak** bir işi gizlilikle gerçekleştirmek. **perde çekmek** gizlemek. **perde inmek 1.** gözde ak su hastalığı oluşmak. **2.** *mec.* bir şeyi gizlemek. **Perde perde.** Yavaş yavaş. **perdelerini açmak** yeni mevsim oyun-

larına başlamak. **perdesi yırtılmak** arsızlaşmak.

perde ayaklılar *b. a. zool.* ördek, kaz gibi suda yüzebilen ve parmakları arasında perde bulunan kuşlar takımı.

perdeci *a.* **1.** perde diken ya da satan kimse. **2.** oyunlarda sahne perdelerini açıp kapamakla görevli kimse.

perdelemek *(-i)* **1.** perde ile kapatmak. **2.** bir olayı gizlemek.

perende *a. Far.* havada atılan takla. **perende atmak 1.** takla atmak. **2.** *mec.* oyunlar çevirmek, aldatmak.

performans *a. İng.* **1.** bir işte elde edilen sonuç. **2.** *sp.* bir yarışmacının kazanabileceği en iyi derece, güç sınırı.

pergel *a. Far. mat.* üst uçları birleştirilmiş iki koldan oluşan. yay, çember çizmeye ya da ölçmeye yarayan araç. **pergelleri açmak** *tkz.* hızlı ve uzun adımlarla yürümek.

pergellemek *(-i)* pergelle ölçmek. **2.** *mec.* adımlamak. **3.** *mec.* tasarlamak.

perhiz *a. Far.* **1.** kişinin sağlığını düzene sokmak için beslenmesinde yaptığı kısıntı. **2.** Yahudi ve Hristiyan'ların belli günlerde yağ, et gibi besinleri yemeyerek tuttukları oruç **3.** bedene zarar verebilecek zevklerden kaçınma. **perhiz yapmak** sağlığı korumak için, yeme içmede belli bir düzen uygulamak.

peri *a. Far.* **1.** inanışa göre güzel dişi cin. **2.** *mec.* becerikli, güzel genç kadın. **peri gibi olmak** çok güzel olmak. **perileri bağdaşmak** uyuşmak, anlaşmak.

peri bacası *b. Far. T. jeol.* üzerinde bir taş bulunan, piramit ya da direk biçiminde yer parçası.

peri masası *b. a. Far. Lât. jeol.* dik taşların üzerine yerleşmiş, masa biçiminde yassı kaya.

periskop, -bu *a. Fr.* **1.** bir engelin üstünden çevreyi görebilecek özellikte yapılmış optik araç. **2.** denizaltılarda, su yüzüne çıkarılarak çevreyi gözetlemeye yarayan optik aygıt.

perişan *s. (peri:şan) Far.* **1.** dağınık, düzensiz, çok karışık. **2.** acınacak durumda. **perişan etmek 1.** dağıtmak, düzenini bozmak. **2.** acınacak duruma getirmek. **perişan olmak 1.** düzeni bozulmak **2.** acınacak duruma gelmek.

perişanlık,-ğı *a.* dağınıklık, düzensizlik, ezilmişlik.

periton *a. Fr. anat.* karın zarı.

periyodik,-ği *s. Fr.* **1.** belirli aralıklarla. **2.** a. sürekli yayın.

periyot,-du *a. Fr. fiz.* devir.

perma *a. Fr.* saçları dalgalı yapmak için uygulanan işlem.

permi *a. Fr.* **1.** yazılı izin belgesi. **2.** ticaret alanında devletçe verilen izin. **3.** Devlet Demiryolları'nda paso.

peron *a. Fr.* raylı taşıma duraklarında yol boyunca uzanan, binip inmede kullanılan, yüksekçe yer.

personel *a. Fr.* bir hizmette ya da kuruluşta görevli olanların tümü.

perspektif *a. Fr.* **1.** nesnelerin uzaktan görünüşü. **2.** nesneleri bir yüzey üzerine göründükleri gibi çizme sanatı.

perşembe *a. Far.* haftanın beşinci günü.

peruk,-ğu *a. (pe'ruk) İt.* takma saç.

perva *a. (perva:) Far.* sakınma, çekinme, korku. **pervası olmamak** çekinmemek, korkmamak.

pervane *a. (perva:ne) Far.* **1.** geceleri ışık çevresinde dönen küçük kelebek. **2.** fırıldak. **3.** döndüğünde hava akımı veren ya da üstünde bulunduğu şeyin yürümesini sağlayan, bir eksene dikey olarak bağlanmış iki ya da daha çok kanatlı araç. **pervanesi olmak** çok ileri derecede bağlılık göstermek.

pervasız *s. (perva:sız)* korkusuz, çekinmez.

pervasızca *be. (perva:sı'zca)* sakınmadan, çekinmeden.

pervaz *a. Far.* **1.** pencere, kapı gibi nesnelerin yanlarına konulan ensiz parça. **2.** giysilerin bazı yerlerine geçirilen dar, uzun kumaş parçası. **3.** cilt kapağının iç bölümüne konulan deri şerit.

pes *(I) s. Far.* alçak sesle söylenen.

pes *(II) ünl. Far.* tamam, yeter! **pes etmek** teslim olmak, yenilmek.

peseta *a. İsp.* İspanyol para birimi.

pespaye *s. (pespa:ye) Far.* aşağılık, soysuz.

pespayelik,-ği *a.* alçaklık, soysuzluk, kötülük, düşüklük.

pestil *a.* **1.** yufka biçiminde kurutulmuş meyve ezmesi. **2.** *mec.* yorgun. **pestil gibi olmak** güçsüz, bitkin olmak. **pestile çevirmek** çok yormak. **pestilini çıkarmak 1.** çok yormak. **2.** *mec.* iyice dövmek.

peş *(I) a. Far.* giysilere bolluk sağlamak için eklenen kumaş parçası.

peş *(II) a. Far.* arka. **Peşi peşine.** Arka arkaya. **Peşi sıra.** Arkasından. **peşinde dolaşmak** birini bir amaçla izlemek. **peşinde koşmak** elde etmek için çaba göstermek. **peşinden gitmek** bir kimseyi izlemek, örnek almak. **peşinden sürüklemek** çok kimseyi etkilemek. **peşine düşmek** izlemek, elde etmeye çalışmak. **peşine takılmak** ardından gitmek. **peşini bırakmamak** bir kimseyi çok sıkı bir biçimde izlemek.

peşin *s. ve be. Far.* **1.** önden, önce. **2.** s. önden verilen, önden ödenen. **Peşin cevap.** Hemen verilen yanıt. **Peşin hüküm.** Ön yargı. **Peşin pazarlık.** Alınacak şey hakkında önceden anlaşma.

peşinat, -tı *a. (peşi:na:t) Far. Ar.* önden verilen para.

peşkeş *a. Far.* armağan. **peşkeş çekmek** bir şeyi gereksiz ya da amaca aykırı olarak birine vermek.

peşkir *a. Far.* havlu, peçete.

peşrev *a. Far.* **1.** *müz.* Türk sanat müziğinde, fasıllarda ilk ezgi olarak çalınan bir beste biçimi. **2.** *sp.* meydan güreşlerinde pehlivanların güreşe başlamadan önce yaptıkları bir takım hareketler ve seslenmeler.

peştamal *a. Far.* **1.** hamamlarda ya da iş yaparken bele bağlanan geniş ve uzun, dokuma kuşak. **2.** başa örtülen dokuma. **peştamal kuşanmak** bir zanaatta ustalık kazanmak.

petek,-ği *a.* **1.** arıların bal mumundan yaptıkları; içlerine bal ve yumurtalarını bıraktıkları, düzgün altıgenler biçiminde yuvacıklar topluluğu. **2.** bu yuvacıkların bal konulmamış olanı **3.** bazı nesnelerin buna benzeyen biçimi: *peynir peteği* **4.** arı kovanı.

petek göz *b. a.* eklem bacaklılarda, çok sayıda görme hücresinden oluşan göz çeşidi.

petrol,-lü *a. Fr.* yoğunluğu değişiklikler gösteren, kendine özgü kokusu, rengi olan, yanıcı, doğal, mineral yağ.

petrolcü *a.* **1.** petrol arama bulma işiyle uğraşan kimse ya da kuruluş. **2.** üretilmiş petrolü alıp satan kimse.

pey *a. Far.* satın alınacak ya da yaptırılacak bir nesne için, ilerde asıl ödemeden düşülmek üzere önceden verilen para. **pey sürmek** artırmayla satılan bir mala bir miktar para vermek ya da fiyat bildirmek.

peyda *s. (peyda:) Far.* **1.** açık, ortada, **2.** hazır. **peyda etmek** ortaya çıkarmak. **peyda olmak** ortaya çıkmak, oluşmak.

peydahlamak *(-i) Far. T.* **1.** istenmeyen şeyler ortaya çıkarmak. **2.** *mec.* ortaya çıkmak, görünmek.

peyderpey *be. (pe'yderpey) Far.* bölüm bölüm, yavaş yavaş.

peygamber *a. Far.* Tanrı'nın buyruklarını insanlara bildirmek için görevlendirilmiş kimse, nebi, yalvaç.

peyk,-ki *a. Far.* **1.** uydu. **2.** *s. mec.* bir başkasına aşırı bağımlılığı olan.

peyklik,-ği *a.* uyduluk, uşaklık.

peylemek *(-i)* para ya da başka bir güvence vererek bir şeyi önceden kendine ayırtmak.

peynir *a. Far.* çeşitli türleri olan, peynir mayasıyla katılaştırılarak, sütten yapılan besin.

peynirci *a.* peynir üreten ya da satan kimse.

peynir dişi *b. a.* ileri yaşlarda çıkan diş, kuzu dişi.

peynirli *s.* içinde peynir bulunan.

peynir şekeri *b. a. Far.* ağızda kolay eriyen, donuk ak renkte bir tür şeker.

peynir tatlısı *b. a.* tuzsuz ve taze peynirle yapılan bir çeşit tatlı.

peyzaj *a. Fr.* **1.** bir kır kesimini gösteren tablo. **2.** bir bütünlük görüntüsü veren yer uzantısı.

pıhtı *a. Far.* yarı katı bir duruma gelmiş sıvı.

pıhtılaşmak *(nsz)* pıhtı özelliği kazanmak.

pılı pırtı *a.* **1.** eski eşya. **2.** eşya: *Pılını pırtını al çık!* **pılını pırtısını toplamak** tüm eşyasını almak.

pınar *a.* kaynak, yerden kaynayarak çıkan su gözü.

pırasa *a. (pıra'sa) Yun. bot.* sapından ve toprak altında gelişen kökünden sebze olarak yararlanılan bir tür otsu bitki.

pırıl pırıl *be.* **1.** çok ışıklı, çok parlak. **2.** tertemiz. **3.** çok yeni **4.** *mec.* kusuru bulunmayan: *tam.*

pırıltı *a.* ışıltı, parlaklık.

pırıltılı *s.* **1.** pırıltısı olan, ışıltılı. **2.** *mec.* özentili, süslü.

pırlanta *a. (pırla'nta) İt.* **1.** değerli bir tür taş. **2.** *mec.* çok değerli *(kimse).* **3.** üzerinde pırlanta olan: *pırlanta yüzük.* **pırlanta gibi olmak** çok değerli olmak.

pısırık,-ğı *s.* yüreksiz, tutuk,beceriksiz.

pısırıklaşmak *(nsz)* beceriksizlik göstermek, tutukluk etmek.

pışpışlamak *(-i)* bebeği, yavaş yavaş kucakta sallayarak uyutmaya çalışmak.

pıtır pıtır *be.* pıtırtı sesleri çıkararak.

pıtırtı *a.* çok hafif gürültü.

pıtrak,-ğı *a. bot.* **1.** sarı çiçekli, dikenli bir meyvesi olan bitki. **2.** bu bitkinin yapışkan, dikenli tohumu. **pıtrak gibi olmak** çok sık olmak *(meyve)*. **pıtrak gibi yapışmak** bir işte çok ısrarcı olmak.

pide *a. (pi'de) Yun.* yassı bir biçimde pişiri-len bir tük ekmek. **pide gibi olmak** yamyassı bir biçim almak.

pideci *a.* pide yapan ya da satan kimse.

pijama *a. (pija'ma) İng.* yatakta giyilen, ince dokumadan, altlı ve üstlü giyecek.

pik, -ki *a. İng.* dökme demir. **Pik boru.** Pikten yapılmış boru.

pikaj *a. Fr.* bilgisayarda dizilen yazıları, milimetrik kâğıda yapıştırıp düzenleme işi.

pikap,-bı *a. İng.* **1.** elektrikle çalışan, kaset çalmaya yarayan araç. **2.** küçük kamyon, kamyonet.

pike *(I) a. Fr.* kabartmalı pamuklu dokuma ve bu dokumadan yapılmış yatak örtüsü.

pike *(II) a. Fr.* yüksekten dik olarak hedefe inme. **pike yapmak** dik olarak inmek *(uçak)*.

piknik,-ğı *a.* kırda yenen yemek, kır yeneği. **piknik yapmak** kırda yemek içmek.

piko *a. Fr.* makinede yapılan dikiş.

pil *a. Fr.* kimyasal enerjiyi elektrik akımına çeviren aygıt.

pilaki *a. (pila:ki) Yun.* içine soğan, sarımsak, havuç, maydanoz gibi nesneler katılarak yapılan zeytinyağlı yemek: *barbunya pilakisi.*

pilâv *a. Far.* pirinç ve bulgurdan yapılan bir çeşit yemek.

piliç,-ci *a.* erginleşmemiş tavuk ya da horoz. **Piliç gibi.** Genç ve sevimli.

pilot *a. Fr.* **1.** hava taşıtını kullanan kimse. **2.** *s.* deneme özelliğinde olan. **Pilot bölge.** Bir konuda örnek olarak seçilmiş bölge.

pilotaj *a. Fr.* bir hava taşıtını yönetme.

pim *a. İng.* iç içe geçen ya da birbiri üzerine gelen nesneleri tutturabilmek için kullanılan tahta ya da metal çivi.

pineklemek *(nsz)* uyuklamak, **2.** *mec.* hiç iş yapmadan oturmak.

pingpong *a.* masa tenisi.

pinhan *s.* Far. saklı, gizli.

pinti *s.* aşırı cimri, kısmık.

pipet,-ti *a. Fr.* bir sıvıyı solukla bir kaptan çekmeye yarayan boru.

pipo *a. İt.* ucuna tütün konulan ve yakılarak dumanı çekilen, çubuk biçiminde tütün içme aracı.

pir *a. Far.* **1.** yaşlı, koca. **2.** bir tarikat ya da sanatın kurucusu. **3.** *mec.* bir konuda eskimiş, ustalaşmış kimse. **4.** *be.* iyice: *pir söylemek.* **pir aşkına yapmak** karşılık beklemeden yapmak.

piramit,-di *a. Fr.* **1.** *mat.* yüzeylerinin sayısı tabanı oluşturan çokgenin kenar sayısına göre sıralanan, üçgen biçiminde yüzeyleri ortak bir tepede birleşen cisim. **2.** bu biçimde yapılmış Mısır anıtları. **3.** üçgen biçimindeki her türlü pasta.

pire *a. zool.* ön ve orta bacakları kısa, arka bacakları uzun, hayvan ve insanların kanlarını emerek yaşayan, kolay zıplayan, küçük, asalak bir böcek.

pire gibi olmak çevik olmak. **pireye kızıp yorgan yakmak** önemsiz bir nedenle kendine büyük zarar vermek. **pireyi deve yapmak** önemsiz bir olayı çok büyütmek. **pireyi gözünden vurmak** keskin nişancı olmak.

pirelenmek *(nsz)* **1.** üzerinde pire oluşmak. **2.** pirelerini ayıklamak. **3.** *mec.* işkillenmek, kuşkulanmak.

pirinç,-ci *(l) a. Far. bot.* **1.** kökleri su içinde yetiştirilen bir bitki ve bu bitkinin beyaz renkte taneleri. **pirinci su kaldırmamak** şakaya gelmemek. **Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak** büyük kazanç peşinde eldekini de yitirmek.

pirinç-ci *(ll) a. Far.* bakır çinko alaşımı, bu alışımdan yapılan: *pirinç vazo.*

pirit, -ti *a. Fr. jeol.* parlayan kristallerden oluşan, doğal demir ya da doğal bakır sülfürü.

pirometre *a. Fr.* çok yüksek ısıları ölçmeye yarayan araç.

pirzola *a. (pi'rzola) İt.* sığır, koyun, keçi gibi hayvanların omurgalarının yanlarından çıkarılan, dilimler biçiminde kemikli et.

pis *s.* **1.** kirli, iğrendirici. **2.** üzerinde pislik bulunan. **3.** *mec.* kötü, zararlı. **4.** çirkin, sevimsiz. **5.** güç, karışık: *pis bir iş.* **Pis söz.** Çirkin söz. **pis pis düşünmek** durgun ve üzüntülü durmak. **pis pis gülmek** kızdıracak, incitecek bir biçimde gülmek.

pisboğaz *b. s. ve a.* zamansız ve çok yiyen.

piskopos *a. Yun.* Katoliklerde bir bölgenin din işlerine başkanlık eden, yüksek aşamada din görevlisi.

psikoposluk,-ğu *a.* **1.** piskoposun yönetimindeki bölge ya da bina. **2.** piskoposun görevi.

pisletmek *(-i)* kirletmek, pislik bulaştırmak. **2.** *mec.* kötü bir duruma sokmak.

pislik,-ği *a.* **1.** kir, leke. **2.** dışkı. **3.** kötü, zararlı davranış ya da iş. 4. kötü bir durum. **pislik götürmek** çok kirli olmak.

pis su *b. a.* kullanılmış suların karışımı olan su, lâğım suyu.

pist, -ti *a. Fr.* **1.** oynamak, gösteri yapmak için hazırlanmış, genellikle yuvarlak yer. **2.** hava alanlarında hava taşıtlarının inip kalktıkları geniş, özel şerit. **3.** *sp.* koşu ve diğer yarışlar için hazırlanmış yer.

piston *a. Fr.* motorlarda bir silindir içinde düzenli hareket eden daha küçük çaplı silindir, itenek. **2.** *mec.* kayırıcı, arka.

pistonlu *s.* **1.** pistonla çalışan. **2.** *mec.* arkalı, kayırıcısı olan.

pisuvar *a. Fr.* erkekler için su dökme yeri.

pişekâr *a. (pi:şekâr) Far.* orta oyununda kavuklu bir karşılıklı konuşarak oyunu açan sanatçı.

pişik,-ği *a.* çeşitli nedenlerle tende oluşan kızartı.

pişirmek *(-i)* **1.** besini ısıtarak yenebilecek duruma getirmek. **2.** ısı etkisiyle kullanılacak özellik vermek: *tuğla pişirmek.* **3.** *mec.* yeterince çalışarak öğrenmek. **4.** bunaltacak derecede ısıtmak: *Kazak çocuğu pişirdi.* **pişirip kotarmak** bir işi tamamlamak.

pişkin *s.* **1.** gereğince pişmiş. **2.** *mec.* arsızca davranarak işini yürüten. **3.** girgin. **4.** deneyimli, olgun.

pişkinlik,-ği *a.* pişkin olma niteliği, pişkince davranış. **pişkinliğe vurmak** görmemek, aldırmazlık etmek.

pişman *s. (pişma:n) Far.* yaptığı bir yanlış davranış karşısında üzülen. **pişman etmek** yaptığına pişman olmasını sağlamak. **pişman olmak** yaptığı kötü bir davranış sonucunda üzülmek.

pişmaniye *a. (pişma:niye) Far. Ar.* tereyağı, un ve şekerle yapılan, tel tel ayrılabilen bir tür helva.

pişmanlık,-ğı *a.* yaptığına üzülme, pişman olma. **pişmanlık duymak** yaptığından üzüntü duymak.

pişmek,-er *(nsz)* **1.** sıcaklık etkisiyle yenilecek kıvama gelmek. **2.** ısı etkisiyle kullanılacak duruma gelmek: *Kiremit pişti.* **3.** olgunlaşmak *(meyve).* **4.** tende pişik oluşmak. **5.** *mec.* bir konuda iyice ustalaşmak. **6.** *mec.* bir konuyu iyice öğrenmek. **7.** bunalacak ölçüde sıcaklık duymak. **pişmiş armut gibi ele düşmek** kolaylıkla yakalanmak. **pişmiş aşa su katmak** olacak bir işi bozmak. **pişmiş kelle gibi gülmek** yersiz ve aptalca gülmek.

piştov *a. İt.* bir tür tabanca

piton *a. Fr. zool.* Afrika ve Asya'da yaşayan zehirsiz, iri ve güçlü bir yılan.

pitoresk *s. Fr.* **1.** hoş görünüşüyle dikkati çeken *(görünüş).* **2.** resim konusu olmaya uygun. **3.** *ed.* etki yapan, özgün: *pitoresk üslûp.*

piyade *a. (piya:de) Far.* **1.** *ask.* yaya askerler sınıfı. **2.** bu sınıftan olan kimse. **3.** satrançta ön sıralara dizilen taşlardan her biri. **4.** *be.* yürüyerek: *Okula piyade gideceğiz.*

piyale *a. (piya:le) Far.* içki bardığı, kadeh.

piyango *a. (piya'ngo) İt.* **1.** üzerlerinde numara-lar bulunan biletler arasında numara çekilerek, numarası çıkanlara para ya da eşya verilen bir tür şans oyunu. **2.** *mec.* beklenmedik olay ya da durum. **piyango çekmek** piyango biletlerinden birini konuldukları yerden almak. **piyango vurmak 1.** ikramiye kazanmak. **2.** beklenmeyen bir yerden büyük gelir sağlamak.

piyanist,-ti *a. Fr.* güzel piyano çalan kimse, piyano sanatçısı.

piyano *a. (piya'no) İt. müz.* **1.** tuşlarına basılınca sesler veren bir tür büyük müzik aracı. **2.** *be. müz.* yavaş, hafif seslerle.

piyasa *a. İt.* **1.** satıcıların mal satmak amacıyla bir araya geldikleri yer, pazar. **2.** bir yolda zaman geçirmek için gidip gelme. **3.** çarşı fiyatı. **piyasa yapmak** dolaşmak, gidip gelmek. **piyasaya düşmek 1.** bollaşmak. **2.** kötü yola düşmek *(kadın).*

piyaz *a. Far.* **1.** ince doğranmış ve tuzla öldürülmüş maydonozlu soğan. **2.** haşlanmış kuru fasulye üzerine, tuzla ovulmuş kuru soğan ve maydonoz katıldıktan sonra zeytinyağı ve sirke dökülerek yapılan fasulye salatası **3.** *argo* çıkar sağlamak amacıyla söylenen övücü söz.

piyazlamak *(-i)* **1.** eti pişirmeden önce, soğan, karabiber, tarçın gibi şeylerle ovup beklemeye bırakmak. **2.** *argo* çıkar için birini aşırı ölçüde övmek.

piyes *a. Fr. ed.* oynanmak için yazılmış yapıt, oyun.

piyon *a. Fr.* **1.** satrançta öne dilizen, en küçük değerde sekiz taştan her biri, piyade. **2.** *mec.* çıkar için kolaylıkla kullanılan kimse.

pizza *a. İt.* üzerine peynir, zeytin ezmesi, domates gibi nesneler konularak pişirilen bir tür pide.

plâj *a. Fr.* **1.** güneşlenmek, denize girmek için düzenlenmiş alan, kumsal. **2.** kumla.

plâk,-ğı *a. Fr.* **1.** sert, enli, kalın, geniş yaprak, levha. **2.** üzerinde ses titreşim izleri bulunan, ses kayıtları yapılan disk. **plâğı bozulmak** can sıkacak şeyler söylemek.

plâka *a. (pla'ka) İt.* **1.** plâk. **2.** taşıtlara takılan numara levhası.

plâket,-ti *a. Fr.* değişik biçimlerde, metalden yapılmış, küçük, kabartma levha.

plân *a. Fr.* **1.** bir işin gerçekleşmesi için tasarlanan düzen. **2.** bir kentin, yapının ya da makinenin kuruluş biçimini gösteren çizim. **3.** *mec.* düşünce, tasarı, amaç. **plân kurmak 1.** bir işi gerçekleştirecek yolları düşünmek. **2.** *mec.* bir düzen hazırlamak. **ikinci plâna düşmek** eski önemini yitirmek. **arka plânda kalmak** pek değer verilmemek. **ön plânda olmak** önem ve değer verilmek.

plânlamak *(-i)* yapılacak işleri sıralamak, düzene koymak.

plânlı *s.* bir plâna göre düzenlenmiş olan, ölçülü.

plânör *a. Fr.* hava akımlarından yararlanılarak uçurulabilen motorsuz uçak.

plântasyon *a. Fr.* ekonomik değeri yüksek bitkilerin geniş ölçüde yetiştirildiği işletme.

plânya *a. İt.* uzun, marangoz rendesi.

plâsman *a. Fr.* yatırım.

plâster *a. İng.* yara üzerine yapıştırılan, ilâçlı, özel bant.

plâstik,-ği *a. Fr.* **1.** kolayca biçim verilebilen. **2.** kolayca biçim verilebilen bir madde. **3.** *s.* bu maddeden yapılan: *plâstik kaşık.* **Plâstik ameliyat.** Vücudun bir yerini düzeltip güzelleştirmek için yapılan ameliyat. **Plâstik tutkal.** Mobilyacılıkta kullanılan ağaç yapıştırıcısı. **Plâstik sanatlar.** Heykel, resim gibi sanat dalları.

plâtform *a. Fr.* **1.** yüksekçe yer. **2.** raylı taşıt duraklarında inilip binilen düz yer. **3.** *mec.* bir siyasal partinin dayandığı düşünce ve görüşlerin tümü.

plâtin *a. Fr.* kolay işlenen, çok dayanıklı, değerli bir element.

plâto *a. Fr.* **1.** *coğ.* yayla. **2.** *sin.* dekorun konulduğ bölüm.

Plâtonculuk,-ğu *a.* Plâton'un kurduğu, öğrencileri tarafından geliştirilen, kavranabilir gerçekliğin varlığını kabul eden felsefe öğretisi, Eflâtunculuk.

plâtonik,-ği *s. Fr.* gerçekte olmayan, düşlenen, hep öyle kalması istenen: *plâtonik aşk.*

plâzma *a. Fr.* kanın sıvı kısmı.

plebisit,-ti *a. Fr.* **1.** bir ulusun hangi devletin uyruğunda olacağını belirlemek için yapılan oylama. **2.** herhangi bir konuda yapılan halk oylaması.

pleybek,-ki *a. (ple'ybek) İng.* önceden alınmış seslere göre yapılan hareketler.

plüviyometre *a. Fr.* yağışölçer.

podyum *a. (po'dyum) Fr.* yarışmalarda derece alan atletlerin ya da mankenlerin üzerine çıktıkları yüksekçe yer.

poğaça *a. (poğa'ça) İt.* içine kıyma, peynir gibi şeyler konarak hazırlanan bir tür çörek.

pohpohlamak *(-i)* birini yüzüne karşı övmek, koltuklamak.

poker *a. Fr.* dört kişi arasında 5 kâğıtla oynanan kâğıt oyunu. **poker çevirmek** poker oynamak.

polemik,-ği *a. Fr.* bir konuda yapılan yazılı sert tartışma, **polemiğe getirmek** sert tartışmalar yapmak. **polemik yapmak** asıl tartışılan konunun dışına çıkmak.

poli *a. Yun.* çok anlamı veren ön ek: **poligam** *(çok eşli).*

poliçe *a. (poli'çe) İt.* **1.** sigorta senedi. **2.** alacaklının, belirli bir parayı belli bir süre sonunda, kendine ya da başkasına ödemesi için borçluya yazdığı yazı. **poliçe çekmek** müşteriye ödeme yapması için yazı yazmak.

polifoni *a. Fr. müz.* çok seslilik.

polifonik-ği *müz. s. Fr.* çok sesli, çok seslilikle ilgili.

poligam *a. ve s. Fr.* çok eşli.

poligami *a ve s.* çok eşlilik.

poligon *a. Fr.* **1.** *mat.* çokgen. **2.** atış alanı.

poliklinik,-ği *a. Fr.* çeşitli hastalıklara bakılan klinik.

polip,-bi *a. Fr.* **1.** *zool.* toplu ya da tek başına yaşayabilen, tek hücreli hayvan. **2.** *tıp* genellikle burun boşluğunda oluşan yumuşak yapılı ur.

polis *a. Fr.* kentlerde güvenlik sağlama görevinde kuruluş, kolluk. **2.** bu kuruluşta görevli kimse, kollukçu. **Polis hafiyesi.** Detektif.

polisiye *s. Fr.* konusu polisi ilgilendiren.

politik,-ği *s. Fr.* siyasî, politikayla ilgili, siyasal.

politika *a. (politi'ka) İt.* **1.** devlet işlerini yönet-me sanatı, siyasa. **2.** yöntem. **3.** *mec.* özel işlerde istediğini elde edebilmek için gereken davranışları gösterme ustalığı. **politika gütmek** politika izlemek. **politika yapmak** politik davra-nışlarla işlerini yürütmek.

politikacı *a.* **1.** politikayla uğraşan kimse. **2.** *s. mec.* karşısındakinin duygularını okşayacak davranışlar yapmasını bilen.

politikacılık,-ğı *a.* politikayla uğraşma işi ya da sevgisi.

poliüretan *a. Fr.* yoğunluğu çok düşük, cam, vernik, kauçuk ya da köpük görünümünde plâstik madde.

polyester *a. ve s. İng.* tahta üzerine sürüldüğünde dayanıklılık ve parlaklık veren bir madde.

pomat,-dı *a. Fr.* genellikle saça sürülen yağlı ve kokulu merhem.

pompa *a. (po'mpa) İt.* **1.** hava ya da başka bir akışkanı bir yerden başka bir yere aktarmaya yarayan araç. **2.** bir kapta boşluk oluşturmak için içindeki havayı çekmekte kullanılan araç.

pompalamak *(-i)* **1.** pompa çalıştırarak bir işi yapmak. **2.** *mec.* kızıştırmak, körüklemek.

ponpon *a. Fr.* **1.** yuvarlakça püskül. **2.** pudra sürmek için kullanılan nesne.

pop, -pu *s. İng.* halk arasında yaşayan öğelere yer veren, onlardan yararlanan popüler sözcüğünün kısaltılmışı. **Pop sanat.** Konularını, temalarını, tekniğini halk kültüründen alan sanat hareketi. **Pop müzik.** Halk motiflerinden yararlanarak yapılan hareketli bir müzik türü.

poplin *a. Fr.* **1.** pamuk, keten ya da ipekten dokunmuş ince bir çeşit dokuma. **2.** *s.* bu dokumadan yapılmış olan.

popüler *s. Fr.* **1.** halkça tutulan, sevilen. **2.** tanınan, bilinen.

porselen *a. Fr.* genellikle çok sert, beyaz, yarı saydam bir sırla kaplı çanak çömlek.

porsiyon *a. Fr.* bir kimseye verilecek ölçüde yemek.

porsuk,-ğu *a. zool.* su kıyılarında, kazdıkları deliklerde yaşayan, ot ve etle beslenen, pis kokulu, memeli bir hayvan.

portakal *a. Fr. bot.* turunçgillerden, Akdeniz çevresinde yetişen bir ağaç. **2.** bu ağacın koyu sarı renkte, güzel kokulu meyvesi.

portatif *s. Fr.* **1.** kolay taşınabilen. **2.** sökülüp başka bir yerde aynı amaçla kurulabilme özelliği bulunan.

portbebe *a. Fr.* bebekleri taşımak için kullanılan çanta.

porte *a. Fr.* **1.** bir iş için gereken para. **2.** bir işin genişlik ve önem derecesi **3.** *müz.* notaların yazıldığı beş paralel çizgi.

portföy *a. Fr.* **1.** para cüzdanı. **2.** bir kuruluşun ya da kişinin taşınabilir değerlerininin tümü.

portmanto *a. Fr.* palto, kasket gibi şeyleri asmak için yapılmış mobilya, askı.

portör *a. Fr.* taşıyıcı, dağıtıcı, bulaştırıcı.

portre *a. Fr.* **1.** insan resmi, fotoğraf ya da heykeli. **2.** bir kişinin sözlü ya da yazılı tasviri.

posa *a. (po'sa)* meyve ve sebzelerin sıkılıp suyu alındıktan sonra kalan artığı. **posasını çıkarmak** işe yaramaz duruma getirmek.

post, -tu *a. Far.* **1.** tüylü hayvan derisi. **2.** *mec.* makam. **post elden gitmek** öldürülmek. **Post kavgası.** Makam yarışı. **post vermek** ölmek. **postu deldirmek** kurşunla vurulmak. **postu kurtarmak** öldürülmek tehlikesini atlatmak. **postu sermek** gittiği bir yerde istenmediği halde uzun süre kalmak.

posta *a. (po'sta) İt.* **1.** bir yerden başka bir yere gönderilen nesnelerin tümü. **2.** bu nesneleri ücret karşılığında yerlerine ulaştıran kuruluş ve bu kuruluşun yeri. **3.** posta taşıyan araç. **4.** takım, kol. **5.** kere, kez: *Üç posta geldi, gitti.* **6.** çalışma bölümü: *Üçüncü posta gelsin.* **posta koymak** gözdağı vermek. **postaya atmak** postalamak. **postayı kesmek 1.** ilgiyi kesmek. **2.** çalışmaya ara vermek.

postacı *a.* posta işlerinde çalışan görevli.

postahane *b. a. (postaha:ne) İt. Far.* posta işlerinin yönetildiği yapı, postane.

postal *a. Far.* **1.** boğazlı, kaba ayakkabı. **2.** *mec.* düşkün kadın.

postalamak *(-)* postaya vermek. **2.** *mec.* birini yanından uzaklaştırmak.

poster *a. İng.* büyük boy resim.

postulat, -tı *a. Lât. mat.* zorunlu olarak geçerli sayılan önerme.

poşet,-ti *a. Fr.* küçük torba.

pot,-tu *(I) a.* dikişte görülen kıvrım ve büzülme. **2.** *mec.* yanlışlık, gaf. **3.** oyunlarda, oyuncuların tümünce ortaya sürülen eşit miktardaki para ya da fiş. **pot kırmak** karşısındakini üzecek söz söylemek. **pot yapmak** dikişte kabartı oluşmak.

pot,-tu *(II) a. Alm.* ırmakları geçmekte kullanılan sal.

pota *a. Far.* **1.** içinde maden eritilen kap. **2.** *sp.* basketbolda topun atıldığı çember.

potansiyel *s. Fr.* **1.** gücü, varlığı ortaya çıkmamış olan. **2.** işler durumda olmayan, içinde bulunduğu durumda kurtulduğu zaman ortaya çıkacak olan.

potas *a. Alm. kim.* gübre olarak kullanılan, potasyum klorürle potasyum karbonatın ticaretteki adı. **2.** kara sabun yapımında kullanılan kostik potas.

potpuri *a. Fr. müz.* değişik müzik yapıtlarından seçilmiş bölümlerin sıralanmasından oluşan müzik parçası.

potin *a. Fr.* boğazı ayak bileklerini örtecek kadar uzun, bağcıklı ya da yan tarafı lâstikli ayakkabı.

potur *a.* arkası kırmalı, bacakları dar, bir tür pantolon.

poyraz *a. Yun.* **1.** kuzeydoğu yönü. **2.** kuzeydoğudan esen yel.

poyrazlamak *(nsz)* poyraz esmeye başlamak.

poz *a. Fr.* **1.** duruş. **2.** fotoğraf çekiminde objektifin açık kaldığı süre. **3.** *mec.* çalım, tavır. **poz vermek** çekim için durum almak. **poz yapmak** çalımlanmak.

pozisyon *a. Fr.* **1.** konum, durum. **2.** *mec.* kişinin toplumsal durumu.

pozitif *s. Fr.* olumlu, artı. denenmiş.

pörsük,-ğü *s.* sarkmış, yıpranmış.

pösteki *a. Far.* koyun ve keçi postu. **pösteki saydırmak** güç bir iş verip uğraştırmak. **pöstekisini sermek** kımıldayamayacak duruma getirmek. **pöstekiyi kurtarmak** kötü durumdan kurtulmak.

prafa *a. Fr.* kağıtla oynanan bir çeşit oyun.

pragmatist *a. Fr.* bir hareketin sonucunu yalnızca yararda gören kimse.

pragmatizm *a. Fr.* yararcılık, faydacılık.

pranga *a. (pra'nga) İt.* eskiden ağır cezalıların ayaklarına vurulan kalın demir zincir. **Pranga kaçağı.** Azılı kimse. **prangaya vurmak** ayağına zincir bağlamak.

pratik,-ği *a. ve s. Fr.* **1.** uygulamalı, işe dayanan **2.** kullanışlı **3.** bir konuda kolaylıkla çözüm yolu bulan. **4.** uygulama.

pratisyen *a. Fr.* mesleğini uygulama yoluyla öğrenip yürüten kimse.

prefabrike *s. Fr.* parçalar hazırlanıp konulacağı yerde bir tüm oluşturan, kurma.

prehistorya *a. Lât.* tarih öncesi.

prematüre *s. Fr.* erken doğmuş *(bebek).*

prens *a. Fr. tar.* **1.** hükümdar ailesinden erkeklere verilen unvan. **2.** bir prensliğin başında bulunan kimse.

prenses *a. Fr.* **1.** *tar.* hükümdar ailesinden kadın ya da kızlara verilen unvan. **2.** hükümdar karısı.

prensip,-bi *a. Fr.* **1.** temel kural **2.** kendine özgü davnaşı, görüş.

prenslik,-ği *a.* başında prens bulunan ülke.

pres *a. Fr.* **1.** bir nesneyi sıkıştırmaya yarayan araç, mengene. **2.** meyvelerin suyunu çıkarmaya yarayan araç. **pres yapmak** *sp.* karşı taraf oyuncularını baskıya almak.

preslemek *(-i)* persle sıkıştırmak.

prestij *a. Fr.* saygınlık, itibar, değer.

prevantoryum *a. Fr. tıp* verem mikrobu almış ancak verem hastalığına tutulmamış kimselerin, bakımlarını sağlamak için kurulan sağlık kurumu.

prim *a. Fr.* **1.** bir kimeyi bir işe heveslendirmek için verilen para. **2.** sigorta için verilen ücret. **prim vermek** hoşgörüyle karşılamak.

printer *a. İng.* bilgisiyar yazıcısı.

priz *a. Fr.* elektrik akımı almak için fişin sokulduğu yuva.

prizma *a. (pri'zma) Yun.* **1.** *mat.* alt ve üst tabakaları eşit ve paralel iki çokgenden yanal ayrıntıları da eşit ve paralel doğrulardan oluşan çok düzlemli cisim. **2.** *fiz.* ışınları saptırmaya ve çözümlemeye yarayan, saydam maddeden yapılmış üçgen prizma biçiminde cisim.

problem *a. Fr.* **1.** *mat.* çözülmesi istenen soru. **2.** sorun. **3.** *s. mec.* özel olarak eğitilmesi gereken: *problem çocuk.*

prodüktivite *a. Fr.* ürün verme gücü, üretkenlik.

prodüktör *a. Fr.* **1.** yapımcı. **2.** *tic.* üretici.

profesör *a. Fr.* üniversitede en üst derecede öğretim üyesi.

profesyonel *a. ve s. Fr.* bir işi kazanç amacıyla yapan *(kimse).*

profesyonelleşmek *(nsz)* bir işin ustası olmak.

profil *a. Fr.* **1.** yandan görünüş. **2.** insan yüzünün yandan görünüşü. **3.** *mat.* bir cismin düşey kesiti.

program *a. Fr.* **1.** yapılacak bir işin bölümlerini ve sürelerini gösteren düzenleme, çizgelge. **2.** bilgisiyarda kullanılmak üzere yazılan komutlar dizisi.

programcı *a.* program hazırlamakla göreevli kimse.

programlamak *(-i)* bir işin programını yapmak.

programlı *s.* **1.** programı olan. **2.** programa bağlanmış bulunan.

proje *a. Fr.* **1.** tasarı, plân **2.** *mec.* yapılması düşünülen şey. **proje yapmak** tasarlamak, plânını yapmak.

projeksiyon *a. Fr.* **1.** filmi perdeye yansıtma işi. **2.** iz düşümü.

projektör *a. Fr.* **1.** ışıldak. **2.** bir perdeye görüntü yansıtmaya yarayan araç.

projelendirmek *(-i)* projesini hazırlamak.

proletarya *a. (proleta'rya) Fr.* emekçiler sınıfı.

proleter *a. Fr.* emekçi.

propaganda *a. (propaga'nda) İt.* bir düşünceyi, bir öğretiyi yaymak için yapılan düzenli çalışma.

prosedür *a. Fr.* bir amacı gerçekleştirmek için izlenen yöntem.

protein *a. Fr. kim.* canlıların ana maddesini oluşturan albüminli madde.

Protestan *öz. a. Fr.* portestanlık mezhebine bağlı olan kimse.

Protestanlık,-ğı *öz. a.* Papa'nın dinsel başkanlığını ve Katolik kurallırını tanımayan kiliseler birliği.

protesto *a. (prote'sto) İt.* **1.** bir düşünce ya da davranışa karşı çıkma. **2.** haksız bulunan bir davranışa karşı yapılan resmî açıklamak. **3.** gününde ödenmeyen bir senede karşı yapılan bildirim. **protesto etmek 1.** sertçe karşı çıkmak. **2.** gününde ödenmeyen senede karşı yapılan hukuksal belli sorunlar doğuracak nitelikte bildirim.

protez *a. Fr. tıp* **1.** eksik bir organın yerine takılan yapma organ ya da parça. **2.** *s.* bu amaçla kullanılan: *protez ayak.*

protokol,-lü *a. Fr.* **1.** toplantı sonunda imzalanan belge. **2.** diplomatlar arasında yapılan anlaşma tutanağı. **3.** dış ilişkilerde uygulanan kuralların tümü.

protokolcü 1. protokol işlerinden sorumlu kimse. **2.** *mec.* kurallara aşırı bağlılık gösteren kimse.

proton *a. Yun. kim.* **1.** atomlarda artı elektrik yüklü tanecik. **2.** hidrojen atomu çekirdeği.

protoplâzma *a. (protoplâ'zma) Fr. biy.* bitkisel ve hayvansal hücrelerin temeli olan, yarı akışkan bileşik madde.

prova *a. (pro'va) İt.* **1.** sınama, deneme. **2.** basım işlerinde ilk yapılan örnek. **3.** bir giysiye son biçimi verilmeden önce yapılan düzeltme.

provizyon *a. Fr.* bir çekin para olarak karşılığı.

provokasyon *a. Fr.* kışkırtma, karıştırma.

provokatör *a. ve s. Fr.* kışkırtıcı

psikanaliz *a. Fr. tıp* ruhsal çözümleme.

psikanalizci *a.* **1.** psikanalizm yoluyla hastalarını iyileştirmeye çalışan hekim. **2.** bu alanda çalışan kimse.

psikiyatr. *a. Fr.* ruh bilimci.

psikiyatri a. *Fr. tıp* ruh hastalıklarını önleme, tanı ve iyileştirme işleriyle uğraşan uzmanlık dalı.

psikolog,-ğu *a. Fr.* ruh bilimci.

psikoloji *a. Fr.* **1.** ruh bilimi. **2.** kişinin duyuş, düşünüş ve davranış biçimlerini inceleyen bilim.

psikolojik,-ği *s. Fr.* **1.** ruhsal **2.** ruh bilimle ilgili.

psikopat,-tı *a. Fr.* ruh hastası.

psikoterapi *a. Fr. tıp* hekimin hastayı etkilemek için kullandığı yöntemlerin tümü.

psikoz *a. Fr.* **1.** akıl hastalıklarının genel adı. **2.** toplumsal bir sarsıntının oluşturduğu ortak ruh durumu: *kıtlık psikozu.*

psişik,-ği *s. Fr.* ruhsal

puan *a. Fr.* **1.** nokta, benek. **2.** yarışmalarda verilen değer. **3.** sınavlarda soruların değeri. **puan almak** yarış ya da sınavda başarı kazanmak. **puan tutturmak** sınavda istenen başarıya ulaşmak. **puan vermek** not vermek.

puanlamak *(-i)* soruları puan olarak değerlendirmek.

puantör *a. Fr.* bir iş yerinde çalışanların giriş çıkışlarını işaretleyen kimse ya da araç.

pudra *a. Fr.* cildi korumak, düzgün ve güzel görünmesini sağlamak için sürülen kokulu, ince toz.

pul *a. Far.* **1.** para yerine geçen bir yüzü yazılı, bir yüzü yapışkan kaplı küçük kâğıt parçası. **2.** bazı giysilerde süs olarak kullanılan parlak, ince parçacıklar. **3.** tavla oyununda kullanılan küçük levhalar. **4.** vida, civata gibi nesnelere geçirilen ortası delik, küçük levha. **5.** balık, sürüngen gibi hayvanların vücutlarını kaplayan boynuzsu, sert levhacık.

pulat,-dı *a. Far.* çelik. **pulat gibi olmak** çok güçlü olmak.

pullamak *(-i)* **1.** bir şeye pul yapıştırmak. **2.** pullarla süslemek.

pulluk,-ğu *a. s.* **1.** toprağı sürmek için kullanılan tarım aracı.

pulman *a. İng.* yatar koltuk, koltuklarla düzenlenmiş vagon.

punt,-du *a. İt.* uygun an, fırsat. **punduna getirmek** bir işi yapmak için uygun anı seçmek.

punto *a. İt.* basım işlerinde harflerin küçüklük ve büyüklüklerine göre aldıkları ad: *8 punto.*

puro *a. İt.* yaprak tütünden yapılmış uzun ve kalın sigara.

pus *a.* **1.** hafif sis. **2.** bazı meyvelerin üzerinde görülen hafif ağartı. **3.** ağaçların kütüklerinde oluşan yosun.

puset, -ti *a. Fr.* elle sürülen küçük çocuk arabası.

puslanmak *(nsz)* **1.** sislenmek. **2.** buğulanmak.

pusmak,-ar *(nsz)* **1.** sinmek. **2.** bir şeyin arkasına saklanmak. **3.** pusarmak.

pusu *a.* **1.** saldırmak için gizlenilen yer. **2.** saldırmak için hazırlanma durumu. **pusu kurmak** saldırmak için saklanmak. **pusuya düşmek** saldırı alanı içine girmek. **pusuya düşürmek** gizlice bekleyip kötülük etmek. **pusuya yatmak** pusuda beklemek.

pusula (l) *a. (pusu'la) İt.* kuzey-güney yönlerini gösteren araç. **pusulayı şaşırmak 1.** bir durumda ne yapacağını bilemez duruma gelmek. **2.** davranışları iyice bozulmak.

pusula *(ll) a. (pusu'la)* küçük mektup. **2.** üzerinde alacak hesabı bulunan kâğıt.

put, -tu *a. Far.* **1.** ilkel toplumlarda tapılan, genellikle gerçek dışı biçimlerde yapılmış heykel, tapınacak. **2.** haç. **put gibi durmak** kımıldamadan, anlamsız bir bakışla, sessiz durmak. **put kesilmek** sesiz ve hareketsiz kalmak.

putlaştırmak *(-i)* birine gereğinden çok değer vermek.

putperest *s. Far.* puta tapan.

putperestlik,-ği *a.* puta tapma işi, fetişizm.

putrel *a. Fr.* yapılarda kullanılan demir kiriş.

püf *be.* hafif üflemeyi anlatır: *Işığı püf diye söndürdü.* **Püf desen uçacak.** Çok zayıf. **Püf noktası.** Bir işin en önemli yeri.

püfür püfür *be.* yavaş ve serin bir biçimde: *Püfür püfür esiyor.*

pür *s. Far.* çok, dolu.

pürçek,-ği *a. hlk.* **1.** şakaklardan sarkan saç lüpesi. **2.** *bot.* bitkilerin saçaklı kökleri ya da püsküller: *mısır pürçeği.*

püre *a. Fr.* sebze ya da et ezmesi.

pürüz *a.* **1.** düz bir nesne üzerinde bulunan küçük çıkıntı. **2.** özür, kusur. **3.** *mec.* güçlük, engel.

pürüzlenmek *(nsz)* **1.** pürüzlü bir biçim almak. **2.** *mec.* karışık ve güç duruma gelmek.

püskül *a.* **1.** bir ucu bağlı, diğer ucu serbest iplik demeti. **2.** bazı bitkilerde bulunan ince, uzun teller.

püsküllü *s.* püsküllü olan ya da püskül takılmış bulunan. **Püsküllü belâ.** Çok sıkıntı ve zarar veren kimse.

püskürmek *(-i)* ağızda bulunan sıvı ya da gaz durumunda bir şeyi hızla dışarı fırlatmak. **2.** lâv çıkarmak *(yanardağ).* **3.** *mec.* aşırı ölçüde öfkelenmek.

püskürtme *a.* **1.** püskürtmek işi **2.** sulu boya püstürtülerek yapılan resim .**3.** *s.* püskürtülerek yapılan: *püskürtme badana.*

püskürtmek. *(-i,-e)* **1.** hızla savurtarak çıkarmak. **2.** fışkırtmak. **3.** *(-i) mec.* geri çekilip kaçmak zorunda bırakmak.

püskürtü *a. jeol.* püskürme anında yanardağın ağzından çıkan nesnelerin tümü, lâv.

püskürtülmek *(nsz)* püskürtmek eylemi yapılmak.

püskürük,-ğü *s. jeol.* yanardağın ağzından çıkan: *püskürük kütle.*

püsür *a. Yun.* **1.** can sıkıcı ekleıti, pürüz. **2.** can sıkıcı, istenmeyen kimse. **3.** karışık, dolaşık *(saç, ip).* **4.** güç, karışık *(iş).*

pütür *a.* bir nesne üzerinde bulunan küçük kabarcık, çıkıntı. **Pütür pütür.** Sertleşip çatlamış : *pütür pütür yüz.*

pütürlenmek *(nsz)* üzerinde pütürler oluşmak.

pütürlü *(nsz)* üzerinde pütürler oluşmuş.

R

r, R *a.* Türk alfabesinin yirmi birinci harfi; ötümlü, diş eti ünsüzü.

ra *kim.* Radyum elementinin simgesi.

Rab,-bbi *öz a. Ar.* Tanrı.

rabbanî *s. (rabba:ni:)* Tanrı'dan gelen, Tanrı'ya ulaşmış.

rabıta *a. (ra:bıta) Ar.* **1.** bağlayan nesne, bağ. **2.** ilgi, ilişki. **3.** bağlılık. **4.** düzen, sıra **5.** uygunluk, tutarlık.

rabıtalı *s.* **1.** düzenli, sıralı. **2.** tutarlı, ağırbaşlı.

raca *a. (ra'ca) İng.* Hindistan'da prens.

racon *a. İt. argo* **1.** yöntem, yol. **2.** gösteriş, hava. **racon kesmek** gösteriş yapmak.

radar *a. (ra'dar) İng.* genellikle uçak ve gemilerde kullanılan; bir varlığın durumunu, yerini, uzaklığını bildirmeye yarayan aygıt.

radde *a. Ar.* kerte, derece. **Raddelerinde.** Sıralarında: *Saat 8 raddelerinde gelebildi.*

radikal,-li *s. Fr.* **1.** kökten, köklü. **2.** belirgin bir etkinliği olan.

radikalizm *a. Fr.* köktencilik.

radyasyon *a. Fr. fiz.* **1.** ışınların saçılması. **2.** bir ışık dalgasının oluşturucusu durumundaki öğe.

radyatör *a. Fr.* bir ısıtma ya da soğutma aygıtının yüzeyini bağlı borularla artıran, böylece ısıyı dışarıya kolayca aktaran aygıt: *otomobil radyatörü.*

radyo *a. (ra'dyo) Fr.* **1.** elektrik dalgalarından yararlanılarak ses dalgalarının iletilme düzeni. **2.** bu düzenden yararlanılarak sesleri yayan kuruluş. **3.** bu yolla yayılan sesleri alan aygıt.

radyoaktif *s. Fr.* ışın etkinliği bulunan.

radyocu *a.* **1.** radyo satan, yapan ya da onaran kimse. **2.** radyo satılan ya da onarılan yer.

radyoelektrik,-ği *fiz. Fr.* fiziğin, elektromanyetik dalgaların araştırılması ve uygulanması ile ilgili bölümü.

radyo evi *b. a.* radyo yayınlarının yapıldığı yapı.

radyofonik,-ği *a. Fr.* radyoyla verilen, radyo ile ilgili. **Radyofonik ses.** Radyoda konuşmaya uygun gelen ses.

radyografi *a. Fr.* **1.** yazı, resim gibi görüntülerin radyo dalgaları ile uzaktan alınmasını sağlayan düzen. **2.** bu yolla alınan görüntü.

radyolink,-ki *a. İng.* radyo, telefon, televizyon gibi iletişim araçlarının kablosuz olarak yüksek frekanslı radyo dalgarıyla bağlantı kurmalarını sağlayan düzen.

radyolog,-ğu *a. Fr.* röntgen uzmanı.

radyoloji *a. Fr. tıp* X ışınlarının, ışıklı ve sıcak radyasyonların hastalık teşhis ve tedavisine uygulanması.

radyoskopi *a. Fr.* bir organ ya da cismin ışınlarla muayenesi.

radyoterapi *a. Fr. tıp* X ışınlarının biyolojik etkisinden yararlanılarak yapılan tedavi.

raf *a. Ar.* üstüne bir şeyler konmak için dolap içine ya da duvara tutturulmuş, geniş ve uzun levha. **rafa kaldırmak** işin yapılmasını geciktirmek.

rafadan *s.* kabuklu olarak az pişirilmiş: *rafadan yumurta.*

rafine *s. Fr.* arıtılmış, inceltilmiş.

rafineri *a. Fr.* arıtım evi.

rafya *a. İng.* **1.** *bot.* Afrika ve Amerika'da yetişen, iri gövdeli ve uzun yapraklı bir tür ağaç ve bu ağacın lifleri. **2.** *s.* bu ağacın liflerinden yapılan: *rafya çanta.*

rağbet,-ti *a. Ar.* **1.** istek gösterme. **2.** beğenme. **rağbet etmek** istemek, beğenmek. **rağbet görmek** beğenilmek, istenmek.

rağbetli *s.* istenen, beğenilen.

rağmen *il. (ra'ğmen) Ar.* karşın, karşı olarak.

rahat,-tı *a. Ar.* **1.** sıkıntılı olmama durumu, huzur. **2.** *s.* sıkıntısı olmayan. **3.** sıkıntı vermeyen. **4.** *s.* aldırmayan, gamsız. **rahat batmak** küçük nedenlerle iyi sayılan bir durumu bırakmak. **rahat bırakmamak** sıkıntı vermek. **rahat durmak** yaramazlık etmemek. **rahat etmek** dinlenmek. **rahat olmak** üzüntülü, sıkıntılı olmamak. **Rahat rahat.** Kolaylıkla. **rahat yüzü görmemek** sıkıntıdan kurtulamamak. **rahatı kaçmak** üzülmek, tedirgin olmak. **rahatına bakmak** aldırmamak, kendini üzmemek.

rahatlamak *(nsz)* üzüntüden, sıkıntıdan kurtulmak.

rahatlık,-ğı *a.* **1.** üzüntülü, huzursuz, sıkıntılı olmama durumu. **2.** yorgunluk ve sıkıntı vermeme. **Rahatlıkla.** Kolay bir biçimde.

rahatsız *s.* **1.** sıkıntılı, üzüntülü, huzursuz. **2.** sıkıntı, üzüntü veren. **3.** hasta, kırgın. **rahatsız etmek** sıkıntı vermek, rahatını bozmak. **rahatsız olmak** sıkıntıya girmek, sağlığı bozulmak.

rahatsızlanmak *(nsz)* hastalanmak, sağlığı bozulmak.

rahatsızlık,-ğı *a.* **1.** sıkıntı, tedirginlik. **2.** hastalık.

rahibe *a. (ra:hibe) Ar.* kadın rahip.

rahim,-hmi *a. Ar. anat.* döl yatağı.

rahîm *(rahi:m) s. Ar.* esirgeyen, koruyan, acıyan.

rahip,-bi *a. (ra:hip) Ar.* **1.** Hristiyanlık'ta evlenmeden görev yapmak zorunda olan din adamı. **2.** Budizm gibi bazı dinlerde din adamı.

rahle *a. Ar.* çoğu açılır kapanır yapıda alçak, dar, küçük masa.

rahmet, -ti *a. Ar.* **1** Tanrı'nın bir suçu bağışlaması.**2.** *hlk.* yağmur. **rahmet okumak** bağışlamak için dua etmek. **rahmet okutmak** kötü birinden daha kötü çıkmak.

rahmetli *s.* **1.** Tanrı'ca bağışlanmış. **2.** *a.* ölen kimse: *rahmetlinin arabası.* **rahmetli olmak** ölmek.

rahvan *a. Far.* **1.** altın biniciyi sarsmadan koşma biçimi. **2.** *s.* böyle koşan at. **3.** be. bu tür koşuşla: *Rahvan koşuyordu.*

rakam *a. Ar.* **1.** *mat.* sayıları göstermek için kullanılan işaret. **2.** bir nesnenin tümü. **3.** sayı.

raket, -ti *a. Fr. sp.* topla oynanan bazı oyunlarda topa vurmak için kullanılan, saplı bir kasnağa ağ geçirilmiş araç.

rakı *a. Ar.* üzüm, erik, dut gibi meyvelerin sularının mayalanmasıyla yapılan sert bir alkollü içki.

rakım *a. (ra:kım) Ar.* bir yerin deniz yüzeyinden yüksekliği.

rakip,-bi *a. ve s. (raki:p) Ar.* birbirinden üstün gelmeye çalışanlardan her biri.

rakkas *a. (rakka:s) Ar.* **1.** oynayan, devinen. **2.** oyuncu. **3.** *fiz.* sarkaç.

rakkase *a. (rakka:se) Ar.* raksı meslek edinmiş kadın.

raks *a. Ar.* dans, oyun.

raksetmek *(nsz)* dans etmek, oynamak.

ralli *a. İng.* kara yolları üzerinde yapılan uzun otomobil yarışı.

rallici *a.* ralliye katılan yarışçı.

ramak,-kı *a. Ar.* **1.** yaşam kalıntısı. **2.** *mec.* pek az şey. **ramak kalmak** pek az kalmak.

ramazan *a. Ar.* Müslümanlık'ta oruç tutulması farz olan, ay takviminin dokuzuncu ayı, oruç tutulan ay.

ramp, -pı *a. Fr.* sahne düzeyinin izleyiciye en yakın olan yeri.

rampa *a. (ra'mpa) İt.* **1.** bir yolun yokuş olan bölümü. **2.** iki geminin yan yana yanaşması. **3.** demir yollarında ambarların önlerine yapılmış yüksekçe set. **4.** vagonu araya sokmak ya da raydan çıkarmak için kullanılan araç. **5.** mermileri havaya fırlatmak için yapılan eğikçe destek: *füze rampası.*

randevu *a. Fr.* birden çok kişinin belli bir zamanda, belirtilen yerde buluşmak üzere karşılıklı olarak verdikleri söz. **randevu almak** gün almak, buluşmak için anlaşmak. **randevu vermek** belli bir yerde buluşmak üzere söz vermek.

randevulaşmak *(nsz)* belli bir zamanda bir yerde buluşmak üzere sözleşmek.

randıman *a. Fr.* verim.

rant, -tı *a. Fr.* bir mal ya da paranın emek verilmeden, belli bir sürede sağladığı gelir.

rantabilite *a. Fr.* para ya da malın gelir sağlayabilme gücü, verimlilik.

rantabl *s. Fr.* verimli.

rantiye *a. Fr.* para ya da değerli kâğıtların geliriyle geçinen kimse.

ranza *a. (ra'nza) İt.* kışla, okul gibi yerlerde üst üste yapılan yatak yeri.

rapor *a. Fr.* **1.** bir görevi, bir işi incelemek ya da yapmakla görevlendirilmiş kişinin, işin durumunu açıklayan yazısı. **2.** *tıp* hekimin, hasta hakkında yazdığı yazı. **rapor vermek** bir inceleme ya da araştırmanın sonucunu bir yazıyla bildirmek.

raporlu *s.* hastalık nedeniyle hekimden rapor almış olan.

raportör *a. Fr.* bir inceleme ya da araştırmanın sonucunu, çalışma grubu adına rapor biçimine getirmekle görevli kimse, sözcü.

rapsodi *a. Fr.* **1.** Hemesros'un şiirlerindeki olaylardan birini işleyen şarkı ya da parça. **2.** *müz.* ulusal ya da yerel konulardan esinlenerek yapılmış müzik yapıtı.

raptetmek *(-i)* bir nesneyi tutturmak, iliştirmek.

raptiye *a. Ar.* kâğıt ya da karton gibi nesneleri bir yere tutturmakta kullanılan, düz ve geniş başlı, çatal iki ucu kolayca açılabilen bir tür çivi.

rasat,-dı *a. Ar. astr.* gözlem.

rasathane *b. a. (rasatha:ne) Ar. Far.* gözlem evi.

raspa *a. (ra'spa) İt.* bir yüzeydeki kir ve pasları çıkarmaya yarayan, iri dişli bir tür törpü.

raspalamak *(-i)* raspa kullanarak yüzeydeki boya, pas gibi şeyleri sıyırmak ya da iki yüzeyi birbirine yapıştırmak.

rast, -tı *a. Far.* **1.** doğru, düzgün. **2.** *a.* rastlantı. **3.** isabet. **rast gelmek** tesadüf etmek. **2.** beklenmeyen bir uygun durum olmak. **3.** hedefi bulmak. **rast gitmek** istenilen biçimde gelişmek.

rastgele *s. Far. T.* **1.** gelişigüzel. **2.** be. seçmeden: *Rastgele aldık.*

rastık,-ğı *a. Far.* **1.** kaş ya da saçlara sürülen kara boya. **2.** ekinlerde görülen bir tane hastalığı, sürme. **rastık çekmek** rastık sürmek, sürme çekmek.

rastlamak *(-e)* **1.** karşılaşmak. **2.** rast gelmek, hedefi bulmak.

rastlantı *a.* beklenmedik ve aranmadık bir anda karşılaşma.

rastlaşmak *(nsz,-le)* **1.** üst üste gelmek. **2.** birbirine rastlamak.

rasyonalist,-ti *a. Fr.* akılcı, usçu.

rasyonalizm *a. Fr.* akılcılık, usçuluk.

rasyonel *s. Fr.* ölçülü, akla dayanan, hesaplı.

raşitizm *a. Fr. tıp* özellikle çocuklarda görülen, beslenme dengesizliğinden ileri gelen; kemikleşmenin ve kemik büyümesinin gecikmesi biçiminde belirtileri olan bir hastalık.

raunt, -du *a. İng. sp.* boksta üç dakikalık süre, dönem.

ray *a. İng.* tren, tramvay gibi taşıtlarda tekerleklerin üzerinde hareket ettikleri demir yolu. **rayından çıkmak** bir işin düzeni bozulmak. **rayına girmek** bir iş düzene girmek. **rayına oturtmak** bir işi düzene koymak.

rayiç,-ci *a. (ra:yiç) Ar.* bir malın satış değeri. **rayiç fiyat** malın sürüm değeri.

rayiha *a. (ra:yiha) Ar.* güzel koku.

razı *s. (ra:zı) Ar.* isteyen, kabul eden. **razı etmek** kabul ettirmek. **razı gelmek** uygun bulmak. **razı olmak** uygun bulmak, benimsemek.

reaksiyon *a. Fr.* **1.** tepki **2.** *kim.* tepkime.

reaktör *a. Fr.* **1.** yakıt olarak çevre havayı kullanan, doğrudan doğruya tepkiyle çalışan, iki ucu açık, boru biçiminde itici.

realist,-ti *s. Fr.* gerçekçi.

realite *a. Fr.* gerçek, gerçeklik.

realizm *a. Fr.* doğayı, olayları tüm çıplaklıklarıyla, olduğu gibi yansıtma, açıklama eğilimi.

reaya *a. Ar. tar.* Osmanlı uyruğu. **2.** Osmanlı'larda vergi yükümlüsü ancak Müslüman olmayanlar.

rebap-bı *a. Far* uzunca saplı, üç telli bir çeşit kemençe.

recim,-cmi *a. Ar.* suçlu sayılan birini taşa tutarak öldürme.

reçel *a. Far.* meyveleri şekerle kaynatarak yapılan tatlı.

reçete *a. (reçe'te) İt.* **1.** doktorun üzerine alınacak ilâçları ve nasıl kullanılacağını yazdığı kâğıt. **2.** *mec.* yol, yöntem, umar.

reçine *a. (reçi'ne) İt.* çam, erik gibi bazı bit-kilerde oluşan yarı akışkan bir salgı maddesi.

redaksiyon *a. Fr.* yazı yazma. **2.** yazılmış bir yazıda gerekli düzeltmeleri yapma, yayına hazırlama.

redaktör *a. Fr.* **1.** yazı yazan. **2.** yazıyı düzeltip, yayına hazırlayan.

reddetmek *(-i)* **1.** kabul etmemek, geri çevirmek. **2.** aileden birini dışlamak, tanımamak. **3.** çürütmek, yalanlamak.

redif *a. (redi:f) Ar.* **1.** *tar.* Osmanlı'larda askerlik bittikten sonra yedeğe ayrılan er. **2.** *ed.* manzumede uyaktan sonra yinelenen, aynı seste ve aynı anlamda sözcük ya da ek.

redingot, -tu *a. Fr.* arkası yırtmaçlı, etekleri uzun, çift sıra düğmeli, resmî, erkek ceketi.

redoks *a. İng. kim.* bir atom ya da molekülden başka bir atom ya da moleküle elektron geçme olayı.

redresör *a. Fr. fiz.* iki yönlü dalgalı akımı, bir yönlü doğru akıma çevirmeye yarayan aygıt.

redüksiyon *a. Fr. kim.* bir maddenin oksijenini çıkarmak için yapılan işlem.

reel *s. Fr.* gerçek.

refah *a. (refa:h) Ar.* bolluk, gönenç.

refakat, -ti *a. (refa:kat) Ar.* arkadaşlık etme, birlikte olma. **2.** *müz.* eşlik etme. **refakat etmek 1.** birlikte gitmek. **2.** *müz.* eşlik etmek.

referandum *a. (refera'ndum) Fr.* halk oylaması

referans *a. Fr.* **1.** başvurulan kaynak. **2.** bir kimsenin güvenirliğini gösteren belge ya da kimse.

refik, -ği *a. (refi:k) Ar.* arkadaş, dost, koca.

refika *a. (refi:ka) Ar.* eş. karı.

refleks *a. Fr. biy.* dıştan gelen bir etkiye karşı organizmanın gösterdiği tepki, yansı, karşılık.

reflektör *a. Fr.* ışık, ısı ve sesi yansıtmaya yarayan araç, yansıtaç.

reform *a. Fr.* bozulmuş ya da bozulmaya yüz tutmuş bir düzeni iyileştirme, düzeltme: *tarım reformu.*

refüze *s. Fr.* çevirme, karşı çıkma. **refüze etmek** geri çevirmek.

regülatör *a. Fr.* bir makinenin çalışmasını ayarlayan aygıt, düzenleyici.

rehavet, -ti *a. (reha:vet) Ar.* gevşeklik, ağırlık, tembellik. **rehavet çökmek** ağırlık basmak.

rehber *a. Far.* **1.** kılavuz. **2.** *mec.* yol gösteren, önderlik eden.

rehberlik, -ği *a.* **1.** kılavuzluk. **2.** önderlik, yol göstericilik. **rehberlik etmek** yol göstermek, yardımcı olmak.

rehin *a. Ar.* bir borca karşı, borç ödendiğinde geri alınmak üzere verilen nesne, tutu. **rehin etmek** rehin olarak vermek. **rehin vermek** borca karşı değerli bir nesneyi geri almak üzere vermek.

reis *a. Ar.* **1.** başkan. **2.** *den.* küçük tekne kaptanı.

reisicumhur *b. a. (rei'sicumhur) Ar.* cumhurbaşkanı.

reji *a. Fr.* **1.** tekel idaresi. **2.** *sin. tiy.* yönetme.

rejim *a. Fr.* **1.** yönetme biçimi. **2.** diyet. **3.** bir devletin yönetim biçimi. **4.** bir akarsuyun debisinin bir yıl boyunca gösterdiği değişikliklerin tümü. **rejim yapmak** sağlığı için yeme içmesini belli bir düzene koymak.

rejisör *a. Fr. tiy.* bir tiyatro ya da sinema oyununu yöneten kimse, yönetmen.

rekabet, -ti *a. (reka:bet) Ar.* aynı işi görenler arasındaki çekişme, yarış, yarışma. **rekabet etmek** yarışmak. çekişmek.

rekât, -tı *a. (rekâ:t) Ar.* namazda, ayakta durma, ayaktayken eğilme ve iki kere yere kapanma ile oluşan bölüm.

reklâm *a. (reklâ:m) Fr.* bir malı satmak ve sürümünü artırmak için, söz, yazı, resim gibi araçlarla yapılan çalışmaların tümü.

rekolte *a. (reko'lte) İt.* bir tarım kolunda bir yılda üretilen ürünün tümü.

rekor *a. Fr.* **1.** bir spor dalında erişilmiş derecelerin en üstünü. **2.** *mec.* bir işte daha önce erişilenin üstüne çıkan sonuç. **rekor kırmak** daha üstününe erişmek, öndekini geçmek.

rekortmen *a. İng.* rekor kıran kimse.

rektör *a. Fr.* üniversite başkanı.

rektörlük,-ğü *a.* **1.** rektörün yaptığı iş. **2.** rektörün oturduğu yapı.

rencide *a. (renci:de) Far.* incinmiş, kırılmış. **rencide etmek** kırmak, incitmek.

rençper *a. Far.* **1.** tarla, bağ gibi toprak işlerinde çalışan işçi. **2.** çiftçi.

rende *a. Far.* **1.** bir tahta yüzeyini düzeltmek için kullanılan araç. **2.** üzerinde değişik büyüklükte delikler bulunan, bazı sebzeleri küçük parçalara ayırmakta kullanılan araç. **3.** rendeyle ufalanmış parçalar: *havuç rendesi.*

rendelemek *(-i)* **1.** rendeyle düzeltmek. **2.** rendeyle küçük parçalara ayırmak.

rengârenk,-ği *s. (ren'ngâ:renk) Far.* **1.** çeşitli renkte olan: *rengârenk etek.* **2.** alacalı.

ren geyiği *b. a. Alm. zool.* soğuk kuzey bölgelerinde koşum hayvanı olarak kullanılan, etinden, sütünden ve derisinden yararlanılan memeli bir hayvan.

renk,-ği *a. Far.* cisimler tarafından yansıtılan ışınların gözümüzde oluşturduğu duyumlardan her biri. **2.** *mec.* özellik, nitelik: *Geldi, evin rengi değişti.* **renk katmak 1.** boyamak. **2.** değişiklik vermek. **renk vermemek** duygularını, düşüncelerini belli etmemek. **rengi atmak** rengi solmak. **rengini belli etmemek** ne düşündüğünü, durumunu belli etmemek. **renkten renge girmek** sıkılmak, utanmak.

renk körlüğü *b. a. Far. T. tıp* çoğunlukla kırmızıyla yeşili karıştırma ya da tüm renkleri ayıramama biçiminde beliren göz bozukluğu.

renk körü *b. s. Far. T.* renk körlüğüne tutulmuş.

renklendirmek *(-i)* **1.** renklenmesini sağlamak. **2.** *mec.* şenlik katmak.

renklenmek *(nsz)* **1.** renkli biçime girmek. **2.** *mec.* canlılık kazanmak.

reomür *a. Fr.* erimekte olan buzun sıcaklığıyla kaynar suyun buhar sıcaklığı arası seksene bölünerek derecelenmiş olan sıcaklık ölçme aracı, sıcakölçer.

reorganizasyon *a. Fr.* bir kurum ya da kuruluşta yapılan yeniden düzenleme düzen verme.

reosta *a. Fr.* elektrik akımının şiddetini azaltıp çoğaltan araç.

repertuvar *a. Fr.* **1.** bir tiyatronun oynanmak üzere programına aldığı oyunların tümü. **2.** bir oyuncunun ezberlediği ve oynadığı rollerin listesi. **3.** bir müzik topluluğunun ya da sanatçının hazırlamış olduğu parçalar.

replik,-ği *a. Fr. tiy.* **1.** oyuncunun, sözü karşısındakine bırakırken söylediği son söz. **2.** oyunda, karşısındaki oyuncunun sözüne gerekli karşılığı verme.

resen *be. Ar.* kimseye danışmadan, kendi başına.

resepsiyon *a. Fr.* **1.** kabul etme. **2.** resmî ziyafet. **3.** bir kuruluşta müşteri ağırlamakla görevli büro.

reseptör *a. Fr.* elektrik akımını başka bir güce çeviren aygıt, almaç.

resim,-smi *a. Ar.* **1.** varlıkların, kalem, fırça gibi araçlarla düz bir nesne üzerine çizilen, benzer biçimleri. **2.** varlıkları bu yolla biçimlendirme işi. **3.** fotoğraf. **4.** tören: *geçit resmi* **5.** vergi: *damga resmi.* **resim almak 1.** fotoğraf çekmek. **2.** vergi almak. **resim çekmek** fotoğraf çıkarmak. **Resim gibi.** Çok güzel.

resimlemek *(-i)* bir düşünceyi, bir yapıtı resimle anlatmak.

resimlik,-ği *a.* **1.** resim takmaya yarayan çerçeve. **2.** albüm.

resim yazı *b. a. Ar. T.* ilkel topluluklarda nesnelerin yalınlaştırılmış resimlerine dayanan yazı.

resital,-li *a. Fr.* bir sanatçının tek bir çalgıyla verdiği konser.

resmî *a. (resmî:) Ar.* **1.** devlete ait, devletle ilgili. **2.** yasalara, yöntemlere uygun olarak yapılan. **3.** *mec.* içten olmayan. **Resmî nikâh.** Yasa hükümlerine uygun olarak yapılan nikâh.

resmigeçit, -di *a. Ar. T.* geçit töreni.

resmiyet, -ti *a. Ar.* resmîlik. **resmiyete dökmek** resmî yollarla yapmak.

ressam *a. Ar.* resim yapmayı sanat edinen kimse.

rest, -ti *a. Fr.* pokerde oyuncunun önündeki paranın tümünü oyuna sokması. **2.** bir konuda kesin ve son sözünü söyleme.

restore *s. Fr.* ilk biçimine getirilmiş. **restore etmek** ilk durumuna getirmek *(yapı).*

resul,-lü *a. (resu:l) Ar.* kitap getirmiş peygamber.

reşit, -di *s. Ar.* **1.** ergin. **2.** doğru yolda giden, aklını kullanan.

ret,-ddi *a. Ar.* **1.** uygun bulmama, geri çevirme. **2.** aileden birinin varlığını tanımama, aileden saymama.

retina *a. (reti'na) Lât. anat.* görme sinirleri dokusundan oluşan, gözün duyarlı bölümü, ağ tabaka.

retorik,-ği *a. Fr.* **1.** güzel söz söyleme sanatı. **2.** söz sanatlarını inceleyen bilgi dalı.

reva *s. (reva:) Far.* yerinde, yarışır. **reva görmek** kötü bir davranışı birine uygun görmek, yakışır bulmak.

revaç,-cı *a. (reva:ç) Ar.* değer görme, istenme. **revaç bulmak** geçerli sayılmak.

revan *a. (reva:n) Far.* giden, yürüyen. **revan olmak** yola çıkıp yürümek.

revani *a. (reva:ni) Far.* yumurta ve irmikten yapılan bir tür tatlı.

reverans *a. Fr.* selâm ve teşekkür etme anlamında eğilerek ya da diz kırarak yapılan hareket.

revir *a. Alm.* kışla, okul gibi kuruluşlarda hastalara ayrılmış bölüm.

revizyon *a. Fr.* düzeltme, yeniden gözden geçirme.

revizyonist, -ti *a. ve s. Fr.* **1.** revizyonizmi destekleyen, **2.** toplumda köklü değişiklikleri önermeyen, anayasa ve yasalarda bazı değişiklikler yaparak bazı yüzeysel iyileşmeleri yeter bulan.

revizyonizm *a. Fr.* toplumda köklü değişimleri benimsemeyip, bulunan anayasa ve yasalarda değişiklikler yaparak düzeltmeler oluşturma görüşü.

revü *a. Fr.* konu açısından bağlantılı bulunmayan tablo ve skeçlerden kurulu, eğlenceli, taşlamalı, alaycı özellikte gösteri.

rey *a. Ar.* oy, düşünce, görüş.

reyhan *a. Ar. bot.* fesleğen.

reyon *a. Fr.* bir mağazanın tek çeşit mal satılan bölümü.

reyting *a. ing.* iletişim araçlarında izlenme durumu, değerlendirme, beğenme.

rezalet, -ti *a. (reza:let) Ar.* **1.** rezillik, alçaklık. **2.** yüz kızartacak davranış.

rezerv *a. Fr.* **1.** yedek, ihtiyat, **2.** saklanmış, biriktirilmiş şey. **3.** işlenmemiş maden yatağı.

rezervasyon *a. Fr.* **1.** önceden yer ayırtma işi. **2.** bu işle görevli bölüm.

rezil *s. (rezi:l) Ar.* aşağılık, alçak, bayağı. **rezil etmek** utanacak duruma getirmek. **rezil olmak** çok utanacak duruma gelmek. **rezil rüsva olmak** toplum içine çıkamaz duruma gelmek.

rezistans *a. Fr. fiz.* bir güce karşı koyan başka bir güç, direnç.

rezonans *a. Fr.* **1.** *müz.* titreyiş, yankılanma. **2.** *fiz.* aynı frekansın düzenli etkisinde bir titreşimin, gittikçe aktararak genişlemesi.

rıhtım *a. Far.* gemilerin yanaşmalarına uygun duruma getirilmiş kıyı.

rıza *a. (rıza:) Ar.* isteme, istek, uyma. **rıza göstermek** onamak, uygun bulmak. **rızası olmak** izni olmak, istemek. **rızasını almak** iznini almak, onayını almak.

rızk, -kı *a. Ar.* **1.** sayma, ağırlama. **2.** Tanrı'nın kişilere verdiğine inanılan nimet. **3.** *mec.* yaşamak için gerekli yiyecek.

riayet, -ti *a. (ria:yet) Ar.* **1.** sayma, ağırlama. **2.** uyma, boyun eğme. **riayet etmek** uymak.

riayetkâr *s. (riya:yetkâ:r) Ar. Far.* uyan, saygı gösteren uyumlu.

rica *a. Ar.* dileme, isteme, dilek. **ricada bulunmak** istemek, dilemek.

rical, -li *ç. a. (rica:l) Ar.* **1.** erkekler. **2.** yüksek devlet memurları.

ric'at *a. (ri'at) Ar.* **1.** bırakma, geçme. **2.** *ask.* çekilme, gerileme, kaçma. **ricat etmek** çekilmek, kaçmak, gerilemek.

rikkat, -ti *a. Ar.* **1.** incelik, yufkalık. **2.** yürek yumuşaklığı, acıma.

rimel *a. Fr.* kirpikleri kıvırmak ve daha uzun göstermek için kadınların sürdükleri yağlı sürme, maskara.

ring *a. İng.* üzerinde boks yapılan, kordonla çevrili yer.

ringa *a. (ri'nga) Alm. zool.* ılık denizlerde sürüler halinde dolaşan, uskumru iriliğinde bir balık.

rint, -di *ve. s. Far.* **1.** açık yürekli, hoşgörülü, kalender, gönül eri.

risale *a. (risa:le) Ar.* küçük kitap, broşür.

risk,-ki *a. Fr.* zarar görme tehlikesi, riziko.

ritim,-tmi *a. Fr. ed. müz.* düzenli yinelenme niteliği, dizem.

ritmik,-ği *s. Fr.* düzenli aralıklarla yinelenen, dizemli, tartımlı.

ritimli *s.* ritmik, dizemli, tartımlı, düzenli yinelenen.

rivayet,-ti *a. (riva:yet) Ar.* **1.** söylenti. **2.** bir olayı, sözü, söylentiyi aktarma. **rivayet olunmak** ağızdan ağıza yayılmak.

riya *a. (riya:) Ar.* özü sözü birbirine uymama, ikiyüzlülük.

riyakâr *s. (riya:kâr) Ar. Far.* ikiyüzlü, yüze gülücü.

riyal,-li *a. İsp.* **1.** Peseta'nın dörtte biri değerinde İspanyol parası. **2.** Ar. İran, Suudi Arabistan ve Yemen'de kullanılan para birimi.

riyaset,-ti *a. (riya:set) Ar.* başkanlık, reislik.

riyaziye *a. (riya:ziye) Ar.* matematik.

riziko *a. (rizi'ko) İt.* zarara uğrama tehlikesi, risk.

robot,-tu *a. Fr.* **1.** bir işi kendi kendine yapabilecek biçimde düzenlenmiş araç. **2.** *mec.* başkasının buyruklarıyla iş yapan kimse.

robotlaşmak *(nsz) mec.* robot niteliği kazanmak, benliğini yitirmek.

rodaj *a. Fr.* motorun yavaş yavaş çalıştırılarak alıştırılması.

roka *a. Lât. bot.* turpgillerden, yeşil olarak yenen, kokulu, otsu bir bitki.

roket,-ti *a. İng.* **1.** yanıcı bir gazla doldurulmuş bir bölümüyle, yön bulan bir çubuktan oluşan, ateşlenen gazın etkisiyle ileri doğru fırlayan hava fişeği. **2.** bu hava fişeğindeki ilkelere göre hareket eden jet motoru. **3.** yakıtının, arkadan fışkırttığı gazlarla ileri doğru fırlayan tepkili mermi.

rol,-lü *a. Fr. tiy. sin.* **1.** oyunca görevli oyuncunun söylemesi ve yapması gerekli işlerin tümü. **2.** *mec.* bir işe bir kimsenin üzerine aldığı görev. **3.** *mec.* gösteriş, yapmacıklı tavır. **rol almak** oyunda görev almak. **rol kesmek** yapmakcık ve gösterişli davranışlarda bulunmak. **rol oynamak** **1.** oyunda görev almak. **2.** bir işte önemli etkisi olmak. **rol yapmak** içtenliksiz davranışlarda bulunmak. **rolü olmak** etkisi bulunmak, etkin olmak.

roman *a. Fr. ed.* yaşanmış ya da yaşanması olası olayları, yer ve zaman göstererek inceleyen, uzun, düz yazı türü.

romanesk *a. Fr.* **1.** roman özelliği taşıyan. **2.** romanla ilgili olan. **3.** *mec.* duygusal, düşçü.

romans *a. İsp.* **1.** *müz.* belli bir kalıbı olmayan, duygusal, dokunaklı şarkı türü. **2.** *ed.* sekiz heceli dizelerden oluşan bir ispanyol şiir çeşidi.

romantik,-ği *s. Fr.* **1.** davranışlarında duygu ve coşkunun aşırı etkisi bulunan. **2.** romantizmle ilgili. **3.** romantizm akımına göre yapıt veren sanatçı.

romantizm *a. Fr.* on sekizinci yüzyılın sonundan başlayarak edebiyatta, müzikte ve diğer güzel sanatlarda aklın yerine duyguyu, eleştiri yerine düş ve fanteziyi getiren sanat akımı. **2.** *mec.* duygusal eğilim.

Romanyalı *öz. a. ve s.* Romanya halkından olan.

romatizma *a. (romati'zma) Fr. tıp* genellikle oynak eklem yerlerinde, ağrı, şişkinlik ve kızarıklıkla kendini gösteren, kaslarda da görülen, hastalıkların genel adı.

Romen *öz. a. Fr.* Roma halkından olan kimse. **Romen rakamları** Romalılardan kalma, bazı durumlarda sayıları göstermekte kullanılan işaretler.

rondelâ *a. (ronde'lâ) İt.* civataların altına yerleştirilen, ortası delik metal parça.

rop,-bu *a. Fr.* genellikle tek parçadan oluşan kadın giysisi.

rosto *a. (ro'sto) İt.* **1.** genellikle fileto bölümünden çıkarılan dana eti dilimi. **2.** bu etten kızartılarak yapılan et yemeği.

rot, -tu *a. İng.* motorlu taşıtlarda direksiyonla tekerlekler arasında bağlantıyı sağlayan çelik parça.

rota *a. (ro'ta) İt.* **1.** gemi ya da uçağın izleyeceği yön. **2.** *mec.* tutulan, izlenen yöntem. **rotayı değiştirmek 1.** gidilen yönü değiştirmek. **2.** *mec.* izlenen yöntemden, yoldan ayrılmak.

rotasyon *a. Fr.* bir iş yerinde çalışanların düzenli bir biçimde çalışma saat ve yerlerinin değiştirilmesi.

rotatif *s. Fr.* **1.** dönerek işleyen. **2.** *a.* dönerek işleyen bir silindiri bulunan, çok hızlı baskı yapan bir tür basım makinesi.

rozet, -ti *a. Fr.* **1.** yakaya takılmak amacıyla yapılan, bir kuruluşun sembolü olan parça. **2.** musluğun duvara gelen bölümüne, çirkinliği önlemek için takılan çember biçimli parça.

röfle *a. Fr.* saçları değişik tonlarda boyama.

rölans *a. Fr.* bazı kâğıt oyunlarında, zaman kazanmak ya da sürülmüş olan parayı artırmak için söylenen söz.

rölanti *a. Fr.* taşıt motorunun boş vitesle çalışması durumu. **rölantide durmak** motor boşta çalışmak. **rölantiye almak 1.** vitesi boşa almak. **2.** *mec.* bir işi bilerek yavaşlatmak.

rölyef *a. Fr.* kabartma.

römork, -ku *a. Fr.* başka bir araç tarafından çekilen motorsuz taşıt.

römorkör *a. Fr.* başka araçları çeken, özellikle deniz taşıtı.

Rönesans *öz. a. Fr.* **1.** sözcük anlamı yeniden doğuş. **2.** on beşinci asırdan başlayarak, özellikle İtalya'da başlayan, daha sonra Avrupa'nın diğer ülkelerine yayılan, antik çağ kültür ve sanatının etsisiyle gelişen, bilim ve sanat akımı.

röntgen *a. Fiz.* **1.** cisimlerin içlerine girerek, normal ışınlarla görünmeyen nesnelerin görünmesini sağlayan, yüksek frekanslı ışınım, x ışınları. **2.** bu ışınları sağlayan makine. **3.** bu makineyle çekilen resim, görüntü.

röntgenci *a. tıp* **1.** röntgen ışınları uzmanı. **2.** *argo* özellikle kapalı yerlerde kadınları izleme sapkınlığı olan kimse, dikizci.

röportaj *a. Fr.* **1.** bir gazete yazarının inceleme ve araştırmalarını anlattığı gazete yazısı. **2.** görsel bir yayın aracında yayınlanan, araştırma ve inceleme programı.

röprodüksiyon *a. Fr.* **1.** çoğaltma. **2.** aslını bozmadan kopyalama. **3.** bir sanat yapıtının kopyası ya da benzeri.

rötar *a. Fr.* gecikme.

rötuş *a. Fr.* **1.** çekilen fotoğrafların düzeltilmesi. **2.** düzeltme amaçlı değiştirme. **rötuş yapmak** resimde düzeltme amacıyla değişiklikler yapmak.

rövanş *a. Fr.* sporda ya da başka bir oyunda aynı yarışçıyla oynanan ikinci oyun.

ruam *tıp a. Ar.* genellikle atlarda görülen, insanlara da bulaşabilen, öldürücü bir hastalık, sakağı.

rubaî *a. (ruba:i) Ar. ed.* dört dizeden oluşan, bağımsız, divan edebiyatı şiiri.

ruble *a. İt. Rus.* Rus para birimi.

rugan *a. Far.* **1.** parlak bir çeşit deri. **2.** s. bu deriden yapılan.

ruh *a. Ar.* **1.** dinlerin ve dinci felsefelerin, kişilerde bedenden ayrı olarak var olduğunu kabul ettiği, soyut, etkin ilke. **2.** *mec.* canlılık, duygu. **3.** *mec.* öz, en önemli nokta. **4.** can, nefes: *ruhu bedenden ayrılmak.* **5.** esans: *gül ruhu.* **6.** yaşam gücü. **Ruh hastası.** Ruh ya da sinir hastası. **Ruh hekimliği.** Sinir hastalıkları hekimliği. **ruh kazandırmak** neşelendirmek, canlılık kazandırmak. **ruhu bile duymamak** anlamamak, etkilenmemek. **ruhunu şad etmek** ölünün memnun olacağı bir davranışta bulunmak. **ruhunu teslim etmek** ölmek.

ruhanî *s. (ruha:ni:) Ar.* **1.** ruhla ilgili. **2.** gözle görünmeyen, ruhsal. **3.** din, mezhep işleriyle ilgili olan.

ruhban *ç. a. (ruhba:n) Ar.* rahipler.

ruh bilimi *b. a. Ar. T.* psikoloji.

ruh bilimci *b. a. Ar. T.* psikolojiyle uğraşan uzman, psikolog.

ruh hastası *b. a.* ruh ve sinir hastalığına tutulmuş kimse.

ruhî *s. (ru:hi:) Ar.* ruhsal, ruhla ilgili.

ruhsal *s.* ruhî, ruhla ilgili. **2.** psikolojiyle , ruh bilimle ilgili.

ruhsat, -tı *a. Ar.* **1.** izin, müsaade. **2.** izin belgesi, ruhsatname.

ruhsatname *b. a. (ruhsatna:me) Ar. Far.* izin belgesi, ruhsat.

ruj *a. Fr.* dudak boyası.

rulet, -ti *a. Fr.* bir çeşit kumar oyunu aracı ve bununla oyanan oyun. **2.** pastacı ve terzilerin kullandıkları, dişli, küçük çark.

rulman *a. Fr.* birbiri üstünde dönen iki parçanın sürtünmesini azaltmaya yarayan düzenek, bilyeli yatak.

rulo *a. Fr.* **1.** küçük kâğıt ya da deri sarımı. **2.** üzerine kumaş sarılan silindir.

Rum *öz. a. Ar.* **1.** Müslüman ülkelerde yaşayan Yunan asıllı kimse. **2.** *s.* Rumlarla ilgili: *Rum kilisesi.*

rumba *a. (ru'mba) Fr.* asıl yurdu Küba olan bir dans. **2.** bu dansın müziği.

Rumca *öz. a.* Rumlar arasında kullanılan dil.

Rumen *öz a. ve s. Fr.* **1.** Romanya halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** Romanya ya da Rumenlerle ilgili olan.

Rumence *öz. a.* Rumen'lerin kullandıkları dil.

rumuz *a. Ar.* **1.** simge, sembol. **2.** gizli anlamları olan sözler, imler.

Rus *öz. a.* **1.** Rusya'da yaşayan halk ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** Rusya ya da Ruslarla ilgili olan.

Rusça *öz. a.* Rus dili.

rutin *a. Fr.* **1.** yapıla yapıla kazanılan alışkanlık. **2.** *s.* alışkanlık biçimine gelen: *rutin işler.*

rutubet, -ti *a. (rutu:bet) Ar.* yaşlık, nem.

rutubetli *s.* ıslak, yaş, nemli.

ruzname *b. a. (ruzna:me) Far.* **1.** gündem. **2.** *ed.* günlük. **ruzname tutmak** günlük yazmak.

rübap,-bı *a. (rüba:p) Ar.* uzun saplı bir tür saz.

rücu,-u *a. (rücu:) Ar.* **1.** cayma, sözünden dönme. **2.** geri çekilme, dönme. **rücu etmek** geri çekilmek.

rüçhan *a. (rüçha:n) Ar.* yeğlik, üstünlük.

rükû, -u *a. (rükû:) Ar.* **1.** öne doğru eğilme. **2.** namazda öne doğru eğilme.

rüküş *a. ve s.* gülünç olacak ölçüde zevksiz giyinen (kadın).

rüsva *s. (rüsva:) Far.* aşağılık, rezillik. **rüsva olmak** çok aşağılık bir duruma düşmek.

rüşt, -tü *a. Ar.* erginlik, reşit olma.

rüştiye *a. Ar.* eskiden, ortaokul düzeyinde okul.

rüşvet, -ti *a. Ar.* bir kimsenin, yapmak ya da yapmamak elinde olmayan bir işten, yaptığı yasa dışı bir işlem karşılığı sağladığı çıkar. **rüşvet almak** yasa dışı bir iş karşılığı çıkar sağlamak. **rüşvet vermek** yasa dışı bir işlem için para vermek. **rüşvet yemek** rüşvet almak.

rütbe *a. Ar.* **1.** sıra, aşama, derece. **2.** devlet hizmetlerinde bulunu-lan makam, görev.

rüya *a. (rü:ya:) Ar.* **1.** düş. **2.** *mec.* hayal, gerçekleşmesi olanaksız durum. **3.** umut, emel. **Rüya gibi.** Çok güzel. **rüyalarına girmek** çok etkilenmek. **rüyasında görmemek** gerçekleşmesini düşünememek.

rüzgâr *a. Far.* yüksek basınçlı bir alandan alçak basınçlı bir alana doğru havanın yer değiştirmesinden doğan esinti, yel. **rüzgâr almak** esinti olan bir yerde bulunmak. **rüzgâr ekip fırtına biçmek** yaptığı kötülüğün çok daha aşırısını görmek. **rüzgâr gelecek delikleri tıkamak** tüm önlemleri almak. **rüzgâr gibi olmak** çok hızlı gitmek.

rüzgârgülü *b. a.* rüzgârın yönünü ve hızını gösteren levha, araç.

rüzgârlık,-ğı *a.* **1.** bir yapının, dış kapı, pencere gibi bölümlerini yelden, yağmurdan korumak için yapılmış küçük saçak. **2.** giysi üstüne giyilen üstlük.

S

s, S *a.* Türk alfabesinin yirmi ikinci harfi; ses bilimi bakımından sert sürekli ünsüz.

saadet, -ti *a. (saa:det) Ar.* kişinin isteklerini elde etmesi sonucu duyduğu kıvanç, mutluluk, ongunluk, kut.

saadetle *b. be.* mutlulukla, güle güle.

saat, -ti *a. Ar.* **1.** bir günün yirmi dötte biri olan zaman parçası. **2.** zaman, an, vakit. **3.** günün belli bir işe ayrılmış zamanı: *yemek saati.* **4.** hava gazı, su gibi nesnelerin tüketilme tutarlarını, taşıtlarda hızı gösteren aygıt: *su saati, kilometre saati.* **5.** zamanı göstermek üzere yapılmış aygıt: *altın saat.* **saat gibi işlemek** ara vermeden çalışmak. **saat tutmak** bir işin ne kadar sürdüğünü gözlemek. **saati çalmak** zamanı gelmek. **Saati saatine.** Tam zamanında. **saati saatine uymamak** aşırı değişkenlik göstermek. **Saatlerce.** Çok uzun süre.

saatçi *a.* saat yapan, onaran ya da satan kimse.

saatli *s.* **1.** saati olan. **2.** saate göre ayarlanan **saatli bomba** patlama zamanı ayarlanmış bomba.

saba *a. (saba:) Ar.* **1.** *mec.* Türk sanat müziğinde birleşik bir makam. **2.** gündoğusundan esen hafif serin yel.

sabah *a. Ar.* **1.** gündüzün başlangıcı. **2.** *be.* güneşin doğuşundan öğleye kadar geçen süre. **Sabah akşam.** Sürekli, devamlı. **Sabah sabah.** Erkenden. **sabaha çıkmamak** sabahtan önce ölmek. **Sabaha doğru.** Sabaha yakın bir zamanda. **sabahı bulmak** sabahlamak. **Sabahın köründe.** Çok erken saatte.

sabahçı *a.* **1.** nöbeti sabaha rastlayan. **2.** uyumadan sabaha dek oturan ya da çalışan. **3.** okula öğleden önce giden. **Sabahçı kahvesi.** Sabaha kadar açık olan kahve.

sabahlamak *(nsz)* **1.** bir yerde sabaha kadar kalmak. **2.** tüm geceyi uyumadan geçirmek.

sabahleyin *be.* sabah çağlarında.

sabahlık, -ğı *a.* **1.** sabahları geçici olarak giyilen üstlük. **2.** *s.* sabaha özgü,sabahla ilgili. **3.** *be.* sabaha özgü olarak.

saban *a.* hayvanlarla çekilen, demir uçlu tarım aracı. **saban sürmek 1.** toprağı sabanla aktarmak. **2.** *sp.* güreşte, yüzükoyun yatan hasmı ayaklarından tutup yerde sürümek.

sabık, -kı *s. (sa:bık) Ar.* eski, geçen, önceki.

sabıka *a. (sa:bıka) Ar.* geçmişte işlenip mahkemece cezalandırılmış olan suç. **Sabıka kaydı.** *huk.* Bir kimsenin sabıka durumunu bildiren belge.

sabıkalı *s.* sabıkası bulunan.

sabır, -brı *a. Ar.* **1.** acı, üzüntü, haksızlık, yoksulluk gibi durumlardan yılmama, dayanma erdemi. **2.** olması olası bir olaya karşı telâş duymama. **sabret-**

mek sabırlı davranmak. **Sabır taşı.** Çok sabırlı kimse. **sabrı taşmak** sabrı kalmamak. **Sabırlı sabırlı.** Dayanarak.

sabırlı *s.* sabır gösteren, katlanan.

sabırsız *s.* sabır göstermeyen, katlanmayan.

sabırsızlanmak *(nsz)* sabırsızlık göstermek, telâşlanmak.

sabi *a. Ar.* küçük çocuk.

sabit, -ti *s. (sa:bit) Ar.* **1.** yer değiştirmeyen, durağan. **2.** gerçekliği kanıtlanmış olan. **3.** *mec.* değişmeyen, ayarlanmış bulunan. **Sabit fikir.** Saplantı. **sabit olmak. 1.** gerçekliği kesinleşmek. **2.** durağan olmak.

sabitleştirmek *(nsz)* durağan duruma getirmek.

sabotaj *a. Fr.* engelleme, baltalama. **sabotaj yapmak** bir işi engellemek, baltalamak.

sabote *a. Fr.* baltalama. **sabote etmek** baltalamak. engellemek.

sabretmek *(nsz)* sabır göstermek, sabırlı olmak, dayanmak.

sabun *a. Ar.* temizlik işlerinde kullanılan, kalıp ya da toz biçiminde, eriyen madde. **sabun köpüğü gibi sönmek** gösterişi, en ufak bir etkiyle silinmek.

sabunlamak *(-i)* bir nesneyi sabun sürerek yıkamak.

sabunlanmak *(nsz)* sabunla yıkanmak.

sabunlu *s.* **1.** içinde sabun erimiş olan. **2.** üzerinde sabun eriyiği bulunan, durulanmamış.

sabunluk,-ğu *a.* **1.** içine sabun konulan kap ya da yer. **2.** *s.* sabun yapımına elverişli olan.

sabun taşı *b. a. Ar. T.* terzilerin kumaşı işaretlemek için kullandıkları kalıp biçiminde bir madde.

sac *a.* **1.** yassı biçimde ince demir ya da çelik ürünü. **2.** bu nesneden yapılan pişirme aracı. **3.** *s.* sacdan yapılan: *sac soba.*

sacayağı, sacayak,- ğı *b. a.* ateş üzerine oturtulan, üç ayaklı, çember ya da üçgen biçiminde demir araç.

saç, -çı *a.* insan başını örten kıllar. **saç ağartmak** bir işe uzun emek vermek. **saç saça baş başa dövüşmek** kıyasıya kapışmak. **saç sakal ağartmak** bir işe uzun emek vermiş olmak. **saç sakala karışmak** bakımsız bir durumda olmak. **saçı başı ağarmak** yaşlanmak. **saçı topuklarını dövmek** saçları çok uzun olmak. **saçlarına ak düşmek** yaşlanmaya başlamak. **saçını başını yolmak** çok üzülmek. **saçını süpürge etmek** özveriyle çalışmak, emek vermek.

saçak, -ğı *a.* **1.** nesnenin kenarı boyunca asılan püskül. **2.** yapılarda çatıların dışarı doğru uzanan bölümleri.

saçak bulut, -tu *b. a.* saçaklı görünüşü olan bulut, sirrus.

saçak kök, -kü *b. a. bot.* asıl kökün çevresindeki ek köklerin gelişmesiyle oluşan kökler topluluğu.

saçaklanmak *(nsz)* kenarları saçak biçimine girmek.

saçık, -ğı *s.* saçılmış, serpilmiş.

saçılmak *(nsz)* **1.** saçmak işine konu olmak. **2.** dağılmak, yayılmak. **saçılıp dökülmek. 1.** aşırı harcamada bulunmak. **2.** *mec.* bildiklerini söylemek.

saçkıran *b. a. tıp* saçları döken bir deri hastalığı, kılkıran.

saçma *a.* **1.** saçmak eylemi. **2.** av tüfeğinde kullanılan küçük kurşun **3.** *s.*

mec. anlamsız, önemsiz. **4.** bir tür balık ağı. **Saçma sapan.** Çok anlamsız, tutarsız. **saçma sapan** konuşmak düşüncesiz, tutarsız sözler söylemek.

saçmak *(-i)* **1.** ortalığı dağıtmak, dökmek. **2.** ortalığı bir şeyle kaplamak: *Baca duman saçıyor.* **3.** *mec.* çok harcamak. **4.** *mec.* çok tehlikeli olmak: *Hastalık ölüm saçıyor.* **saçıp savurmak** parasını ölçüsüzce harcamak.

saçmalamak *(nsz)* gereksiz, anlamsız, tutarsız sözler söylemek davranışlarda bulunmak.

saçmalık, -ğı *a.* **1.** saçma konan bölüm. **2.** *mec.* değeri , önemi olmayan söz ya da davranış.

sada *a. (sada:) Ar.* seda.

sadaka *a. Ar.* **1.** dilenciye verilen para. **2.** yoksula yapılan yardım.

sadakat, -ti *a. (sada:kat) Ar.* içten bağlılık, gerçek dostluk.

sadakatli *s.* bağlı, sadık.

sadaret, -ti *a. (sada:ret) Ar. tar.* **1.** Osmanlı İmparatorluğu'nda başbakanlık. **2.** başta bulunma, öne geçme.

sade *s. (sa:de) Far.* **1.** yalın, gösterişsiz. **2.** şekersiz *(kahve).* **3.** *be.* ancak, yalnızca: *Sade parayı düşünür.* **4.** *ed.* süslü anlatmayan, anlaşılır olan, yalın. **Sadeyağ.** Tereyağı.

sadece *be.* ancak, yalnızca, yalnız.

sadeleşmek *(nsz)* yalınlaşmak, arınmak.

sadelik, -ği *a.* **1.** sade olma niteliği. **2.** *ed.* yalınlık, anlaşılırlık.

sadet, -di *a.* asıl, asıl konu. **sadede gelmek** asıl konuya dönmek.

sadık, -ğı *s. (sa:dık)* dostluğa içten bağlı.

sadıkane *b. s. (sa:dıka:ne) Ar. Far.* sadıkça, içten bağlılıkla.

sadist, -ti *a. ve s. Fr.* başkasına eziyet vermekten zevk duyan.

sadizm *a. Fr. Psikol.* başkasına işkence etmek, kendisine işkence ettirmek yoluyla cinsel doyum sağlama biçiminde görülen sapınç, sapıklık.

sadme *a. Ar.* **1.** çarpma, vurma, çarpışma. **2.** patlama. **3.** ansızın, başa gelen belâ.

sadrazam *b. a. (sadra:zam) Ar. tar.* Osmanlı İmparatorluğu döneminde başbakan.

sadrazamlık, -ğı *a.* **1.** *tar.* sadrazamın görevi. **2.** sadrazamın oturduğu makam.

saf, -ffı *(l) a. Ar.* dizi, sıra. **saf bağlamak** sıra olmak. **saf saf** sıra sıra.

saf *(ll) s. Ar.* **1.** arı, katışıksız, has. **2.** *mec.* kolayca aldatılabilen.

safa *a. (safa:) Ar.* sefa, zevk, rahatlık.

safahat, -tı *ç. a. (safaha:t) Ar.* evreler, safhalar, bölümler.

safari *a. Fr.* Afrika'da yapılan toplu yabanıl hayvan avı. **2.** toplu olarak ava çıkma.

safha *a. Ar.* evre, aşama, bölüm.

safi *s. (sa:fi) Ar.* **1.** katıksız, duru. **2.** net. **3.** *be.* sadece, yalnızca.

safir *a. Ar.* mavi renkte bir tür yakut.

safiyet, -ti *a. (sa:fiyet) Ar.* saflık, duruluk, temizlik.

saf kan *b. s.* ırkının katıksız özelliklerini taşıyan *(at).*

saflaşmak *(nsz)* **1.** saf duruma gelmek, arılaşmak. **2.** *mec.* bönleşmek.

saflık, -ğı *a.* **1.** temizlik, arılık. **2.** *mec.* bönlük, avanaklık.

safra *(l) a. Ar.* öd. **safrası kabarmak** midesi bulanmak.

safra *(ll) a. İt.* **1.** *den.* gemilerin dibine, denge sağlamak için konulan kum, taş gibi nesneler. **2.** *mec.* sıkıntı, tedirginlik veren kimse. **safra atmak** *mec.* sıkıntı veren bir kimseden kurtulmak.

safra kesesi *b. a. Ar. Far. anat.* karaciğer üzerinde bulunan ve safrayı toplayan kese, öd kesesi.

safsata *a. Ar.* **1.** boş, asılsız, tutarsız söz. **2.** *fel.* doğru gibi görünen, ancak yanıltmayı amaçlayan söz.

safsatacı *s. ve a.* boş, asılsız, temelsiz sözler söyleyen, yanıltıcı

sagar *a. Far.* içki bardağı, kadeh.

sagu *a.ed.* ağıt.

sağ *(l) s.* **1.** vücutta yüreğin karşıt yanı. **2.** *a.* bu yandaki yön. **3.** ekonomik ve sosyal açılardan geleneksel yapıyı tutan görüş. **sağ elin verdiğini sol el görmemek** yapılan iş gizli tutulmak. **sağ gözünü sol gözünden sakınmak** çok aşırı kıskanç olmak. **sağa kaymak** gelenekçi görüşü benimsemek. **sağa sola bakmamak** kimseye aldırmamak. **sağdan geri dönmek** geri dönüp gitmek. **sağı solu belli olmamak** nasıl davranacağı kestirilemek. **sağını so-lunu bilmemek** özensiz, hesapsız olmak.

sağ *(ll) s.* **1.** esen, sağlıklı, canlı. **2.** katkısız: *sağ yağ.* **sağ kalmak** yaşamını sürdürmek. **Sağ salim.** Zarar görmeden.

sağ açık, -ğı *b. a. sp.* futbolda ileri kesimin sağ ucunda oynayan oyuncu.

sağalmak *(nsz)* iyileşmek *(yara, hasta).*

sağaltmak *(-i)* iyileştirmek *(hastayı, yarayı).*

sağanak, -ğı *a.* birden gelen ve kısa süren şiddetli yağmur.

sağ bek, -ki *b. a. sp.* futbolda, kendi kalesini savunan oyunculardan sağda olanı.

sağcı *s.* ekonomik ve sosyal konularda geleneğe bağlı olan.

sağcılık, -ğı *a.* ekonomik ve sosyal görüşlerde gelenek ve göreneklere bağlı olma niteliği.

sağdıç, -cı *a.* düğünlerde gelin ya da güveye kılavuzluk eden kimse. **Sağdıç emeği.** Boşa giden emek.

sağduyu *b. a.* doğruyu yanlıştan ayırma, yanılmama yeteneği, becerisi.

sağgörü *b. a.* gerçekleri görebilme, yanılmama yeteneği, basiret.

sağgörülü *b. s.* gerçekleri yanılmadan görebilen, basiretli.

sağır *s. tıp* **1.** işitmeyen, duymayan. **2.** *mec.* ses geçirmeyen: *sağır duvar.* **3.** boğuk ses veren. **sağır sultan bile duymuş olmak** iyice yayılmak.

sağırlaşmak *(nsz)* **1.** işitmez duruma gelmek. **2.** *mec.* geç pişirmek *(tencere).*

sağırlık, -ğı *a.* işitmeme niteliği, duymazlık.

sağ iç *b. a. sp.* futbolda, ilerde, sağ ve iç yanda oynayan oyuncu.

sağlam *s.* **1.** dayanıklı, kolay eskimeyen. **2.** bozulmamış, çalışır. **3.** sağlıklı, esen. **4.** güvenilir: *sağlam adam.* **5.** gerçek, temeli olan. **6.** *be.* kesin: *Bakılmazsa sağlam ölür.* **sağlam ayakkabı olmamak** güvenilir olmamak.

sağlam kazığa bağlamak gerekli önlemleri önceden almak.

sağlamak *(l) (nsz)* **1.** bir işin yapılması için gereken şeyleri hazırlamak. **2.** kazanmak, elde etmek. **3.** *mat.* bir işlemin doğruluğunu ortaya koymak.

sağlamak *(ll)* yolun sağ yanına çekmek *(taşıt)*.

sağlamca *s.* **1.** oldukça sağlam. **2.be.** sağlam olarak.

sağlamcı *a.* işini sağlama bağlamasını bilen, özenli.

sağlamlaşma *a.* sağlam bir nitelik kazanma.

sağlamlaşmak *(nsz)* sağlam bir yapı kazanmak, güçlenmek.

sağlamlaştırmak *(-i)* pekiştirmek, sağlam bir yapıya ulaştırmak.

sağlayıcı *s.* sağlama niteliği olan.

sağlık, -ğı *(l)* **1.** vücut sağlamlığı, esenlik, sağlamlık. **2.** vücudun iyi ya da kötü olma durumu. **Sağlığında.** Yaşarken.

sağlık *(ll) a.* salık: *Arkadaş, seni sağlık verdi.*

sağlıkçı *a.* sağlık memuru.

sağlıklı *s.* sağlığı iyi olan, esen.

sağlık ocağı *b. a.* yurttaşların sağlık sorunlarının çözümüne yardımcı olan, daha çok köy, kasaba ve kentlerin dış kesimlerinde kurulan sağlık kuruluşu.

sağlı sollu *s. ve be.* **1.** sağda ve solda bulunan. **2.** hem sağına, hem soluna: *Sağlı sollu tokatladı.*

sağmak, -ar *(-i)* **1.** memeden sütü çıkarmak. **2.** zehirini akıtarak almak *(yılan)*. **3.** çözmek. **4.** *mec.* aldatıp parasını almak.

sağmal *s.* **1.** sağımlı, sağılan. **2.** *a.* süt veren *(inek)*. **3.** mec. sömürülen.

sağrı *a.* hayvanın beliyle kuyruğu arasında kalan dolgun yer. **Sağrı kemiği.** Bel kemiği ile kuyruk sokumu kemiği arasında kalan kemik.

sağu *a.* ağıt, sagu.

saha *a. (sa:ha) Ar.* alan, meydan.

sahabe *ç. a. (saha:be) Ar.* **1.** Hazreti Muhammed'in meclisinde bulunanlar. **2.** sahip çıkanlar.

sahaf *a. Ar.* genel olarak eski kitap alan, satan dükkân.

sahan *a. Ar.* **1.** yemek ısıtmaya ya da sofraya yemek getirmeye yarayan, derinliği az, metal kap. **2.** *s.* sahan dolusu: *Bir sahan yemek yedi.*

sahanlık, -ğı *a.* **1.** yapılarda merdiven başlarındaki geniş yer. **2.** *s.* sahanın alabildiği ölçüde.

sahi *be. (sa:hi) Ar.* gerçekten, gerçek olarak.

sahici *s. hlk.* gerçek olan, sahte olmayan.

sahiden *be. (sa:hiden) Ar.* gerçekten, gerçek olarak.

sahih *s. Ar.* doğru, gerçek.

sahil *a. (sa:hil) Ar.* kıyı, yalı, yaka.

sahip, -bi *a. (sa:hip) Ar.* **1.** bir malı yasalara göre kullanabilen, üstünde mülkiyeti bulunan kimse. iye. **2.** bir işi yapan kimse. **3.** koruyucu. **sahip çıkmak. 1.** kendinin olduğunu ileri sürmek. **2.** korumak. **sahip kılmak** mülk edinmesini sağlamak. **sahip olmak. 1.** mal edinmek. **2.** korunmasına özen göstermek.

sahipsiz *s.* **1.** kimsesiz, sahibi olmayan. **2.** koruyucusuz.

sahne *a. Ar.* **1.** oyun, müzik, gösteri gibi etkinlikleri yapmaya uygun, izleyicilerin kolayca görebilecekleri biçimde yapılmış yüksekçe yer. **2.** *tiy . sin.* oyun ya da filmin ana bölümlerinden her biri. **3.** *ed.* roman, öykü, tiyatro gibi yapıtlarda olayların geçtiği çevre. **4.** *mec.* tanık olunan olay. **5.** *mec.* çalışma alanı: *Politika sahnesinde yılları geçti.* **sahne olmak** olay geçmek. **sahneye çıkmak. 1.** göstermek. **2.** ortaya çıkmak. **sahneye koymak** bir yapıtı sahnelemek. gösterimini sağlayacak biçime getirmek.

sahnelemek *(-i)* sahneye koymak *(oyun).*

sahra *a. (sahra:) Ar.* **1.** kır. **2.** çöl.

sahte *s. Far.* bir nesnenin aslına benzetilen, düzme, düzmece. **2.** *mec.* içten olmayan, yapmacık.

sahtekâr *s. (sahtekâ:r) Far.* düzmeci, sahte işler yapan.

sahtiyan *a. Far.* tabaklanıp boyanmış, cilâlanmış deri.

sahur *a. Ar.* **1.** oruç tutanların gün doğmadan önce yedikleri yemek. **2.** bu yemeğin yendiği zaman. **sahura kalkmak** sahur yemeği için kalkmak.

saik *a. (sa:ik) Ar.* **1.** neden, sebep. **2.** güdü.

sair *s. (sa:ir) Ar.* öteki, diğer, başka.

saka *(l) a. Ar.* eskiden evlere, çeşmelerden su taşıyan kimse.

saka *(ll) a. zool.* serçegillerden, başında ve boynunda sarı, kırmızı tüyler bulunan, güzel sesli bir kafes kuşu.

sakağı *a.* genellikle atlarda görülen, insanlara da bulaşan, öldürücü, bir hayvan hastalığı ruam.

sakal *a.* **1.** yetişkin erkeklerin yanaklarında ve çenelerinde çıkan kılların tümü. **2.** keçilerde olduğu gibi bazı hayvanların çenelerinin altında bulunan kıl demeti. **sakal bırakmak,** sakalını tıraş etmemek. **sakalı bitmek** bir iş sürücemede kalmak. **sakalı ele vermek** başkasının, aşırı ölçüde etkisi altında kalmak. **sakalını saydırmak** önemini yitirmek. **sakalının altına girmek** yakınlık kurarak fikirlerini aşılamak.

sakamet *a. (saka:met) Ar.* eksiklik, yanlışlık, bozukluk.

sakar *a.* **1.** hayvanların alınlarında bulunan küçük akıtma, leke. **2.** *a. ve s.* sıkça , küçük önemsiz kazalar yapan.

sakarin *a. Fr.* maden kömüründen elde edilen, şeker hastalarınca tatlandırıcı olarak kullanılan, ak renkte toz.

sakaroz *a. Fr. kim.* şeker pancarı ya da şeker kamışından elde edilen bir tür şeker.

sakat, -dı *a. ve s. Ar.* **1.** vücudunda bir organı eksik ya da iş göremez durumda olan. **2.** bir yanı bozuk ya da eksik olan. **3.** bozuk: *sakat iş.*

sakatat, -tı *ç. a. (sakata:t) Ar.* eti yenen hayvanların, baş, paça, ciğer, işkembe gibi parçaları.

sakatlamak *(-i)* **1.** sakat etmek, bozmak, yaralamak. **2.** *mec.* bozmak: *Saatı sakatladı.*

sakatlanmak *(nsz)* sakat duruma gelmek, bozulmak: *Saat sakatlandı.*

sakınca *a. hlk.* sakınılması, çekinilmesi gereken durum.

sakıncalı *s.* sakınmayı, çekinmeyi gerektiren.

sakınmak *(-den)* **1.** bir şeyi yapmaktan uzak durmak, çekinmek. **2.** korunmak, önlem almak. **3.** *(-i)* bir şeyi korumak, esirgemek.

sakıt, -tı *s. (sa:kıt) Ar.* **1.** düşmüş, düşen. **2.** eski önemini yitirmiş. **3.** *s.* düşük. **sakıt olmak** hükmü kalmamak.

sakız *a.* bazı ağaçların, çoğunlukla sakız ağacının kabuğundan sızan, sarımtırak beyaz renkte, çiğnendiğinde yumuşayan, hoş kokulu bir madde. **Sakız gibi. 1.** Çok temiz. **2.** *mec.* Ayrılmak bilmeyen, yapışkan: *sakız gibi insan.* **Sakız leblebisi.** Kabuklu leblebi.

sakız ağacı *b. a. bot.* kışın yapraklarını dökmeyen, meyvesi yağlı, bodur bir ağaç.

sakız kabağı *b. a. bot.* sebze olarak yenen, uzunca yapılı bir çeşit kabak.

saki *a. (sa:ki) Ar.* eskidep toplantılarda içki dağıtan kimse.

sakin *s. (sa:kin) Ar.* durgun, dingin. **2.** sessiz, kendi halinde. **3.** telâşsız. **4.** kızgınlığı geçmiş. **5.** bir yerde yerleşmiş olan: *köyün sakinleri.* **sakin olmak. 1.** bir yerde yerleşmek. **2.** sakin duruma gelmek. **Sakin sakin.** Telâşsız, dingin.

sakince *s. ve be.* dingin, durgun bir biçimde.

sakinleşmek *(nsz)* yatışmak, sıkıntı ve heyecanı geçmek.

sakinleştirmek *(-i)* sessiz, dingin bir nitelik kazandırmak.

saklamak *(-i)* **1.** bir nesneyi görünmeyecek bir yere koymak. **2.** çalınmasını önlemek için bir nesneyi belli bir yere koymak. **3.** korumak, kollamak, **4.** *(-i, -den)* duyurmamak, gizlemek. **5.** *(-i, -e)* bir nesneyi birine vermek için ayırmak.

saklambaç, -cı *a.* ebe olanın, saklanan arkadaşlarını bulması kuralına dayanan bir çocuk oyunu.

saklatlamak *(-i, -e)* saklamak işini başkasına yaptırmak.

saklı *s.* **1.** saklanmış olan. **2.** elde tutulan. **3.** gizlenen, gizli tutulan.

saksağan *a. zool.* karnı beyaz, kanatları ve kuyruğu kül renginde, diğer yanları parlak kara renkte bir kuş.

saksı *a.* **1.** içine toprak konularak çiçek yetiştirilen, değişik maddelerden yapılmış kap. **2.** *argo* boş kafa.

saksafon *a. Fr. müz.* bando ve cazlarda kullanılan, üflemeli bir çalgı

saksafoncu *a.* saksafon çalan sanatçı.

sal *a.* **1.** kalınca dalların birbirine bağlanmasıyla yapılan, ırmak ve denizde kullanılan, ilkel, su taşıtı. **2.** ölülerin taşınması için ağaç dallarından yapılan bir tür sedye.

salâ *a. (salâ:) Ar.* cuma namazına ve bazı yörelerde cenazeye çağrı için minare-lerde okunan dua. **salâ vermek** minarede dua okuyarak namazı ya da cenazeyi bildirmek.

salacak, -ğı *a.* üzerinde ölü yıkanan kerevet, teneşir.

salâh *a. (salâ:h) Ar.* **1.** iyileşme, düzelme. **2.** barış anlaşma. **salah bulmak** iyileşmek.

salâhiyet, -ti *a. (salâ:hiyet) Ar.* yetki.

salak, -ğı *s.* ahmak, sersem, budala.

salaklaşmak *(nsz)* aptallaşmak, ahmaklaşmak, sersemleşmek.

salam *a. İt.* iri kıyılmış, sığır ya da domuz etinden yapılmış, genellikle soğuk olarak yenen, bir tür sucuk.

salamanje *a. Fr.* yemek salonu, yemek odası.

salamura *a. İt.* **1.** peynir, turşu, balık gibi yiyeceklerin bozulmamaları için içine kondukları tuzlu su. **2.** *s.* bu tür suda saklanan yiyecek.

salaş *a. Mac.* **1.** sebze, meyve satmak için kurulmuş, geçici, derme çatma yapı. **2.** tahtadan yapılmış baraka.

salât, -tı *a. (sala:t) Ar.* **1.** namaz. **2.** Muhammed'in adı anıldığında saygı için okunan dua.

salata *a. İt.* genel olarak çiğ yeşilliklerin, bazen de beyin gibi haşlanarak hazırlanmış yiyeceklerin üzerine limon, zeytinyağı, sirke dökülerek hazırlanan; yemeklerle birlikte yenen yiyecek.

salatalık, -ğı *a.* **1.** *bot.* hıyar. **2.** salata yapmakta kullanılan.

salâvat, -tı *ç. a. (salâva:t) Ar.* **1.** namazlar. **2.** *s.* Muhammed'e okunan dualar. **3.** *sp.* yağlı güreşte cazgırın okuduğu dua. **salâvat getirmek** tehlikeli bir durumda dua okumak.

salcı *a.* salla, yolcu ve yük taşıyan kimse.

salça *a. İt.* **1.** özel hazırlanmış domates ya da biber ezmesi **2.** genellikle et ve hamurlu yiyeceklere katmak için hazırlanmış terbiye.

salçalamak *(-e)* yemeğe salça katmak.

saldırgan *a. ve. s.* kolayca saldıran.

saldırıcı *s.* sataşkan, saldırgan.

saldırma *a.* **1.** saldırmak eylemi. **2.** bir çeşit büyük bıçak.

saldırmak *(-e)* **1.** bir kimseye ya da nesneye zarar verecek biçimde davranmak, hücum etmek. **2.** *mec.* yıkıcı eleştirilerde bulunmak. **3.** *den.* kalkmak üzere yelken açıp yönünü gideceği yana çevirmek *(gemi)*.

saldırmazlık, -ğı *a.* birbirine saldırmama : *saldırmazlık paktı.*

salep, -bi *a. (sa:lep) Ar.* **1.** *bot.* salepgillerin örnek bitkisi. **2.** bu bitkinin köklerinden elde deline toz. **3.** bu tozun süt ya da su ile kaynatılmasıyla yapılan şekerli içecek.

salepgiller *ç. a. Ar. bot.* bir çeneklilerden, salep, orkide, vanilya gibi bitkileri içine alan, beş binden çok türü bulunan parlak renkli, güzel çiçekli bir familya.

salgı *a.* **1.** *biy.* vücuttaki bezlerin kandan ayırıp oluşturdukları, yeniden kana ya da başka organlara saldıkları sıvı madde. **2.** *astr.* Güneş'den dışarıya doğru maddeler fırlaması.

salgın *s.* **1.** kısa sürede bulaşan. **2.** *a.* bir hastalığın kısa sürede birçok kimseyi etkilemesi. **3.** bir şeyin çok geniş yeri etkilemesi: *çekirge salgını.*

salhane *b. a. (salha:ne) Ar. Far.* kanara, mezhaba, kesim evi.

salı *a.* haftanın pazartesi ile çarşamba arasındaki günü.

salık, -ğı *a.* olmuş ya da olacak bir olgu üzerine görüş bildirme, tavsiye. **salık vermek. 1.** haber vermek. **2.** uygun olduğunu bildirmek, tavsiye etmek.

salıncak, -ğı *a.* **1.** iki ucu yüksekçe yerlere bağlanan iplerle üstlerine konan tahtadan oluşan sallanma aracı. **2.** küçük çocukları uyutmak için kullanılan karşılıklı iki yere asılı yatak.

salınım *a.* **1.** salınmak eylemi. **2.** *fiz.* bir noktanın ardışık ve eşit zaman

aralıklarıyla. aynı devinimi yinelemesi. **3.** *astr.* Ay'ın yarım yüzeyinden biraz fazlasının yerden görülebilmesini sağlayan olay.

salınmak *(nsz)* **1.** sağa sola hafifçe eğilerek hareket etmek. **2.** salmak işine konu olmak: *Sürü çayıra salındı.* **salına salına gitmek** yürürken sağa sola hafifçe sallanmak.

salıvermek *(-i)* **1.** özgürlüğüne kavuşturmak. **2.** koyuvermek, serbest bırakmak.

salim *s. (sa:lim) Ar.* sağlam, esen, sağ. **2.** noksanı olmayan. **3.** korkusuz, emin.

salimen *be. (sa:limen)* sağ ve esen olarak.

salkım *a.* **1.** *bot.* asma, leylâk gibi bitkilerde, asıl bir sapa bağlı meyve sapları üzerinde olan çiçeklenme. **2.** üzüm gibi bir ana sap üzerinde oluşan toplu meyve. **Salkım saçak.** Her parçası bir yandan sarkmış.

salkım söğüt, -dü *b. a. bot.* dalları yere doğru eğilen bir tür söğüt.

sallamak *(-i)* **1.** düzenli bir biçimde aynı doğrultuda hareket ettirmek. **2.** sert bir biçimde ileri geri oynatmak. **3.** *mec.* bir işi geciktirmek, ileriye atmak. **4.** *argo* vurmak: *Tokadı salladı.*

sallamamak *(-i) argo* önem vermemek, aldırmamak.

sallandırmak *(-i)* **1.** sallanmasına neden olmak. **2.** bir nesneyi bir yere asmak. **3.** *mec.* asmak, asarak öldürmek.

sallanmak *(nsz)* **1.** kendini sallamak. **2.** oynamak, kımıldanmak. **3.** boş durmak, çalışmamak. **4.** *mec.* bir işten atılmak üzere olmak. **Sallana sallana.** Sallanarak, gevşek gevşek.

sallantı *a.* **1.** sarsılma, sallanma. **2.** *mec.* savsaklama. sürüncemede bırakma. **3.** sonucu belirsiz olma: *İş sallantıda.* **sallantıda bırakmak** sorunu bir çözüme bağlamamak.

sallapati *s.* saygısız, düşüncesiz, düzensiz.

salma *a.* **1.** salmak işi. **2.** köylerde bir işin yapılması için herkesten eşit olarak toplanan para. **3.** pirinçle pişirilen bir çeşit yemek. **4.** kuşların üretilmesi için ayrılan oda. **5.** *s.* başıboş gezen *(hayvan).* **6.** sürekli akan *(su).* **salma gezmek** başıboş dolaşmak.

salmak, -ar *(-i)* **1.** serbet bırakmak, koyuvermek. **2.** yollamak, haber göndermek. **3.** sarkıtmak. **4.** yol almasını sağlamak. **5.** sürmek *(bitki): Ağaç kök saldı.* **6.** yüklemek *(vergi).*

salmastra *a. İt.* tellerden saç biçiminde örülen bağ.

salname *b. a. (salna:me) Ar. Far.* yılda bir kez yayınlanan ve o yılın olaylarını içeren yapıt, yıllık.

salon *a. Alm.* **1.** bir evin en geniş bölümü. **2.** bir evde konukları ağırlamak için ayrılmış, ona göre düzenlenmiş oda. **3.** çok sayıda insanın sığabileceği büyüklükte yer: *düğün salonu.* **Salon adamı.** Toplantılara katılmayı seven kimse.

salt *be.* **1.** yalnız, tek. **2.** içine başka bir öge karışmamış olan. **Salt çoğunluk.** Oylamada yarıdan bir artık oyla sağlanan çoğunluk.

saltanat, -tı *a. Ar.* **1.** başta bir hükümdarın bulunduğu, tüm yetkilerin onda toplandığı yönetim biçimi. **2.** *mec.*

bolluk, varsıllık. **saltanat sürmek. 1.** sultanlık etmek. **2.** bolluk içinde yaşamak.

saltanatlı *s.* görkemli, gösterişli.

salvo *a. İt.* topla yapılan yaylım ateş.

salyangoz *a. Yun. zool.* yumuşakçalardan, kıvrık sarma kabuklu, otla beslenen, sürüngen bir hayvan.

sam *a. Ar.* sıcak ülkelerden esen, sıcak ve kuru yel, sam yeli.

saman *a.* ekinlerin taneleri alındıktan sonra kalan ve harmanda parçalanmış kısımları. **saman alevi gibi olmak** birden kızıp ardından yatışmak. **saman altından su yürütmek** gizlice ortalığı karıştırmak. **saman gibi olmak** tatsız olmak.

samanî *s.* açık sarı.

saman kâğıdı *b. a.* karalama yapma ya da ambalâj işlerinde kullanılan kaba kâğıt.

samanlık, -ğı *a.* saman koymaya yarayan kapalı yer.

saman rengi *b. a.* açık sarı, samanî.

Samanuğrusu *b. a.* açık gecelerde görülen, uzun yıldız kümesi.

Samanyolu *b. a.* saman uğrusu.

samba *a.* **1.** bir tür Brezilya dansı. **2.** bu dansın müziği.

Samî *öz. a. (sa:mi:)* **1.** beyaz ırkın, Arapça, Asurca. İbranca gibi dilleri konuşan kavimlerini içine alan kolu. **2.** *s.* bu kolla ilgili olan: *Samî diller.*

samimî *s. (sami:mî:) Ar.* **1.** candan, içten. **2.** yakın, içli dışlı. **samimî olmak** çok yakın olmak.

samimiyet, -ti *a. (sami:miyet) Ar.* içtenlik, candanlık. **2.** içli dışlı olma durumu.

samimiyetsiz *s.* içtensiz, yapmacık olan.

samur *a. Far. zool.* sansargillerden, kuyruğu uzun, kara kahve rengi yumuşak postu çok değerli olan, etle beslenen, bir memeli hayvan. **2.** *s.* samur postundan yapılan: *samur kürk.*

sam yeli *b. a.* sam.

san *a.* **1.** ün, şan, şöhret. **2.** kişi adlarından önce kullanılan, kişiyi belirtmeye yarayan ya da saygı anlatan söz: *Bay Onur. kaptan İlyas. Sultan Süleyman.*

sana *ad.* sen kişi adılının yönelme durumu: *Sana ne söyledi?*

sanal *s.* gerçekte olmayan, tasarlanan: *sanal bebek.*

sanat, -tı *a. Ar.* **1.** bir işi yapmada gösterilen ustalık: *terzilik sanatı.* **2.** başarı sağlayan yol. **3.** bir duygunun, tasarının ya da güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tümü ve bu yöntemler sonunda ortaya çıkan yaratıcılık. **4.** zanaat.

sanatçı *a.* güzel sanat dallarından biriyle uğraşan ve bu alanda başarılı olan kimse.

sanatkâr *s. ve a. (sanatkâ:r) Ar. Far.* sanatçı.

sanatkârane *be. (sanatkâ:ra:ne)Ar. Far.* sanatçıya yakışan bir biçimde.

sanatkârlık, -ğı *a.* sanatçılık, ustalık.

sanatlı *s.* ustalıkla yapılmış olan.

sanatoryum *a. Fr.* özellikle veremli hastaların iyileştirilmeleri için yapılmış olan sağlık kuruluşu.

sanatsal *s.* sanata ilişkin, sanata özgü.

sanatsever *b. a. ve s.* sanatı koruyan ve yaşatan.

sanayi -i *a. (sana:yi) Ar.* hammaddeleri işlemek, enerji kaynakları yaratmak gibi amaçlarla kullanılan yöntemlerin ve araçların tümü. **Sanayi odası.** Sanayicilerin ortak çıkarlarını korumak, gerekli meslek dayanışmasını sağlamak amacıyla üyeler tarafından kurulan birlik.

sanayici *a.* **1.** bir sanayi dalında üretim işleriyle uğraşan kimse. **2.** *s.* sanayi geliştirmek yandaşı olan.

sanayileşme *a.* sanayii geliştirme işi.

sanayileşmek *(nsz)* üretimmde çağdaş araç ve makineyi kullanmak, böylece üretimi yükseltmek.

sanayileştirmek *(-i)* sanayileşmesini sağlamak.

sancak, -ğı *a.* **1.** bayrak. **2.** genellikle asker birliklerinde bulunan özel bayrak. **3.** *tar.* Osmanlı'larda ille ilçe arasında yönetim birimi. **4.** *den.* gemilerin sağ yanı.

sancak beyi *b. a.* Osmanlı'larda sancağın yönetiminden sorumlu yönetici.

sancaktar *a. T. Far.* sancağı taşıyan kimse.

sancı *a.* özelliklerle iç organlarda görülen, birden, saplanma ve burkulma biçiminde başlayan, azalıp çoğalarak süren ağrı.

sancılanmak *(nsz)* sancıya tutulmak, sancı olmak.

sandal *(l)* insan taşıyacak bir biçimde yapılmış, kürekle yürütülen tekne.

sandal *(ll) a. Fr.* ayağa, kordon ve kayışla bağlanan, yalnız tabandan oluşan bir tür ayakkabı.

sandalet, -ti *a. Fr.* açık ayakkabı, sandal.

sandalye *a. Ar.* **1.** arkalıklı. kol konacak yerleri bulunmayan, tek kişilik oturma aracı. **2.** *mec.* makam, koltuk. **Sandalye kavgası.** Makam için sürdürülen aşırı çaba.

sandık, -ğı *a. Ar.* **1.** içine bir şeyler sonan, tahtadan, kapaklı ev eşyesi. **2.** bir kurumda para alınıp verilen yer. **3.** banka. **4.** yapı işlerinde, kum çakıl ölçmeye yarayan araç. **Sandık sepet.** Ortada ne varsa. **sandıktan çıkmak** *mec.* seçimle başa geçmek.

sandıklamak *(-i)* sandık içine yerleştirmek, ambalâj yapmak.

sandıklı *s.* **1.** duvar kaplamalarında kullanılan bir çeşit tahta. **2.** süs olarak kullanılan bir çeşit altın para.

sanduka *a. Ar.* mezar üzerine yerleştirilen, tabut büyüklüğünde tahta ya da mermerden sandık.

sandviç *a. İng.* iki ince ekmek dilimi arasına yağ, peynir ya da sucuk gibi şeyler konularak yapılan yiyecek.

sanem *a. Ar.* **1.** put. **2.** *mec.* çok güzel kadın.

sanı *a.* Sanmak durumu, zan. **sanısına kapılmak** sanmak.

sanık, -ğı *a. ve s.* suçlu olduğu sanılan, maznun.

sanılmak *(nsz)* düşünülmek, zannedilmek.

saniye *a. (sa:niye) Ar.* bir dakikanın ya da derecenin altmışta biri.

saniyelik, -ği *s.* saniye süresinde olan: *saniyelik iş.*

sanki *be. (sa'nki)* **1.** tut ki, farzet ki: *Sanki kayıyorsun.* **2.** güya: *Sanki hiç görmemiş.*

sanmak *(-i)* bir şeyin olabileceğini düşünmek. **2.** gibi gelmek: *Ölecek sandılar.*

sansar *a. zool.* tilkiden küçük, gelincikten büyük, postu değerli bir hayvan.

sansargiller *ç. a. zool.* küçük, uzun, yapılı, kürkleri değerli; sansar, gelincik, porsuk, vizon gibi hayvanları içine alan, etçil, yırtıcı hayvanlar sınıfı.

sansasyon *a. Fr.* çok kimsede yaratılan heyecan.

şansasyonel *s. fr.* heyecan verici.

Sanstrit *öz. a.* **1.** Hint - Avrupa dillerinden olan, klâsik Hint dil ve edebiyatı. **2.** *s.* bu dilde yazılmış olan.

sansür *a. Fr.* her türden yayın, tiyatro, sinema, basın gibi alanların devletçe denetim altına alınması, sıkı denetim. **sansür etmek** bir sanat yapıtına ya da bir yayına yasak koymak; basımını, yayımını durdurmak.

sansürcü *a. ve s.* **1.** sansür yapan. **2.** sanat yapıtlarını ya da yayınları denetlemekle görevli kimse ya da kurul.

sansürlemek *(-i)* sansürden geçirmek, denetlemek.

sansürlü *s.* sansür edilmiş olan.

santi *Fr.* yüzde bir: *Santimetre, metrenin yüzde biridir.*

santiar *a. Fr. mat.* bir arın yüzde biri.

santigram *a. Fr. mat.* bir gramın yüzde biri.

santigrat, -dı *a. Fr.* suyun buz tutma noktasını sıfır, buharlaşma noktasını yüz sayıp, arasını derece denen yüz eşit parçaya bölerek bulunan ısı ölçeği.

santilitre *a. Fr. mat.* litrenin yüzde biri.

santim *a. Fr. mat.* her hangi bir birimin yüzde biri. **santim kaçırmamak** bir işi aşırı titizlikte yapmak. **santimi santimine hesaplamak** en küçük parayı bile hesaba katmak.

santimantal *s. Fr.* **1.** duygulu. **2.** duygusal.

santimetre *a. Fr. mat.* metrenin yüzde biri.

santra *a. Fr. sp.* orta. merkez, iç.

santral *a. Fr.* **1.** merkez. **2.** doğadaki başka eneji türlerini elektrik enerjisine çeviren kuruluş. **3.** telefonların bağlı bulunduğu merkez. **4.** *mec.* telefon merkezinde çalışan santral görevlisi: *Alo santral!*

santrfor *a. İng. sp.* futbolda ortada oynayan, gol atmakla görevli oyuncu.

santrhaf *a. İng. sp.* futbolda haf hattının ortasında oynayan oyuncu.

santrifüj *a. Fr.* bir merkez çevresinde hareket eden bir cismi o merkezden uzaklaştıran güç, merkezkaç güç.

sap, -pı *a.* **1.** *bot.* yaprağı, çiçeği, meyveyi dala bağlayan ince ve sertçe bölüm. **2.** araçlarda tutmaya yarayan bölüm. **3.** ekin, çiçek gibi nesnelerin yerden başağa ya da çiçeğe kadar uzanan düz ve dik gövdesi. **4.** ipliğin iğneye saplanacak kadar olanı. **Sapı silik.** Serseri, kişiliksiz. **Sapına kadar.** Üstün nitelikte: *sapına kadar asker.*

sapa *s.* uğrak olmayan, gidilen yere ters düşen.

sapak, -ğı *a.* bir ana yoldan ayrılan yolun başlangıç noktası.

sapan *a.* **1.** bir tür taş atma aracı. **2.** kuş avlamak için çocuklarca kullanılan taş fırlatma aracı. **3.** kaldırılacak bir nes-

nenin üzerine geçirilen halattan yapılmış çember.

sapasağlam s. pek sağlam, sapsağlam.

sapçık, -ğı *a.* **1.** küçük sap. **2.** *anat.* içinde, damarlar, sinirler, kanallar bulunan, bir organı organizmaya bağlayan, bölüm. **3.** *bot.* ucunda çiçek bulunan dalcık.

sapık, -ğı *s. ve a.* davranış ve tavırları törelere uygun olmayan.

sapıklaşmak *(nsz)* sapık bir nitelik kazanmak.

sapıklık, -ğı *a.* sapık olma niteliği ya da sapıkça davranış.

sapınç, -cı *a. piskol.* **1.** özel bir görevin olası sonuca ulaşmasına engel olan sapıklık, yanlışlık. **2.** *astr.* bir gök cisminin, yörünge hızının ışık hızıyla birleşmesinden doğan, görünen yer değişimi.

sapıtmak *(nsz)* **1.** ruhsal bir bunalım içine düşmek. **2.** şaşkınlık göstermek. **3.** *mec.* saçmalamaya başlamak. **4.** *tkz.* aklını kaçırmak.

sapkın *s.* **1.** doğru yoldan ayrılmış. **2.** görevini yapamaz olmuş.

saplama *a.* **1.** saplamak işi. **2.** birbirine eklenen parçaları bağlamak için kullanılan, bir yanı yivli, yuvarlak metal levha. **3.** bir menteşenin oynak iki yanını birleştirmeye yarayan, küçük, ince metal çubuk.

saplamak *(-i, -e)* hızla batırmak, sokmak.

saplanmak *(-e)* **1.** hızla batmak. **2.** batıp kalmak, hareket edememek. **3.** *mec.* bir şeye takılıp kalmak, ayrılamamak.

saplantı *a. psikol.* **1.** bir kimsenin, etkisinden kendini kurtaramadığı saçma düşünce, sabit fikir.

saplı *s.* **1.** sapı bulunan. **2.** saplanmış. **3.** *a.* büyük kepçe.

sapma *a.* **1.** sapmak eylemi. **2.** *fiz.* bir ışının saydam bir prizmadan geçtikten sonraki doğrultusuyla ilk doğrultusu arasındaki açı.

sapmak, -ar *(-e)* **1.** yön değiştirmek. **2.** önceden belirlenmiş bir görüş, düşünüş ya da amaçtan ayrılmak. **3.** *mec.* doğruluktan ayrılmak.

sapsarı *s. (sa'psarı)* çok sarı, iyice sarı. **sapsarı kesilmek** çok sararmak

sapsız *s.* sapı olmayan. **Sapsız balta.** Koruyucusu bulunmayan.

saptamak *(-i)* belirgin biçime sokmak, tespit etmek.

saptanmak *(nsz)* belirgin bir biçime sokulmak.

sara *a. Ar. tıp* ara sıra düşme, çırpınma ve ağız köpürmesiyle kendini gösteren bir sinir hastalığı, tutarak.

saraç, -cı *a. Ar.* **1.** koşum ve eyer takımları yapan ya da satan kimse. **2.** koşum ve eyer takımlarını süsleyen kimse. **3.** bavul, çanta gibi şeyleri yapan kimse.

saraçhane *b. a. (saraçha:ne) Ar. Far.* saraçlık işlerinin yapıldığı yer.

sarahat, -ti *a. (sara:hat) Ar.* açıklık, bellilik, anlaşılırlık.

sarahaten *be. (sara:haten) Ar.* apaçık, açıkça.

sararmak *(nsz)* **1.** rengi sarıya dönmek. **2.** korku, coşku gibi bir nedenle yüz rengi solmak. **sararıp solmak** çok aşırı sararmak.

sarartmak *(-i)* sararmasına neden olmak.

saray *a. Far.* **1.** hükümdarın ya da devlet başkanlarının oturdukları büyük yapılar. **2.** kamu işlerinin yürütüldüğü büyük yapı: *adalet sarayı.* **3.** *mec.* devlet başkanı ve çevresi. **4.** *mec.* görkemli, gösterişli yapı. **Saray lokması.** Bir tür lokma tatlısı.

sardalye *a. (sar'dalye) İt. zool.* konservesi ve tuzlaması yapılan, gümüş renginde, pullu, küçük bir balık.

sardırmak *(-i, -e)* **1.** sarmak işini yaptırmak. **2.** *mec.* bir konuyu sürekli düşünmek.

sardunya *a. (sar'dunya) İt. bot.* genel olarak pembe renkte çiçekler açan, bir bitki.

sarf *a. Ar.* **1.** tüketme, kullanma, harcama. **2.** dil bilgisi. **sarf etmek. 1.** harcamak, tüketmek. **2.** kullanmak.

sarfınazar *b. be. Ar.* geçilse de, bir yana bırakılsa da. **sarfınazar etmek** saymamak, dikkate almamak.

sarfiyat, -tı *ç. a. (sarfiya:t) Ar.* harcamalar, tüketi-lenler, masraflar.

sargı *a.* **1.** bir nesneyi sarmak için kullanılan, esnek, uzun dar, ince şerit. **2.** bir elektrik aracında ya da makinesinde aynı devreyi oluşturan iletkenlerin tümü.

sargın *s. hlk.* içten, yürekten.

sarhoş *s. ve a. Far.* **1.** alkollü içki ya da keyif verici bir madde alması nedeniyle kendini bilemez duruma gelmiş olan, mest. **2.** *mec.* hoşa giden bir nedenle kendinden geçmiş olan. **3.** *mec.* bir şeyden çok mutluluk duyan. **sarhoş etmek** sarhoş olmasını sağlamak. **sarhoş olmak** esrimek, sarhoş duruma gelmek.

sarhoşluk, -ğu *a.* sarhoş olma niteliği, esriklik.

sarı *a.* portakal, limon rengi. **2.** *s.* bu renteolan. **3.** *s.* soluk, solgun.

sarı benek *b. a. biy.* gözde, ağ tabakanın ortasında bulunan, cismin net olarak oluştuğu sarı renkli nokta.

sarıca s. **1.** sarıya yakın **2.** *a.* yaban arısı.

sarığburma *b. a.* burma sarık biçimi verilmiş bir çeşit hamur tatlısı.

sarı humma *b. a. (sarı humma:) tıp* genellikle sıcak ülke insanlarında görülen, bir tür sivrisinekle bulaşan, tene sarı bir renk veren ateşli hastalık.

sarık, -ğı *a.* kavuk, fes gibi başlıkların üzerine takılan, tülbent ya da şala verilen ad.

sarıkanat, -tı *b. a. zool.* çinekoptan az küçük lüfer.

sarıklı *s.* sarığı olan, sarık sarmış olan. **2.** *a. mec.* müslüman din adamı.

sarılgan *s. bot.* başka bitki ya da başka nesnelere sarılarak yükselen, otsu ya da odunsu *(bitki, dal).* **Sarılgan gövde.** Tutunmaya yarayan sürgün.

sarılık, -ğı *a.* **1.** sarı renkte olma niteliği. **2.** *tıp* derinin sarı bir renk almasıyla kendini gösteren tehlikeli bir hastalık.

sarılmak *(nsz)* **1.** sarmak işi yapılmak. **2.** *(-e)* bir nesnenin üzerine bir ya da birden çok kez dolanmak. **3.** *(-e)* kucaklamak. **4.** *mec.* tüm gücüyle ele almak. **5.** *mec.* benimsemek, kendini vermek. **6.** girişmek.

sarım *a.* **1.** sarmak eylemi. **2.** bir nesneyi saracak ölçüde. **3.** *fiz.* elektromıknatıslarda, makara biçiminde sarılan iletkenin her bir halkası.

sarımsak, -ğı *a. bot.* yaprak, sap ve toprak altında gelişen soğan biçimli köklerinde kokulu bir tür yağ bulunan bir bitki ve bu bitkinin baharat olarak kullanılan dişli kökü. **Sarımsak yemedim ki ağzım koksun.** Kötü bir iş yapmadın ki sorumluluktan korkayım. **Sarımsağı gelin etmişler kırk gün kokmamış.** İnsanlar kötü yanlarını saklarlar.

sarımsaklı *s.* içinde sarımsak bulunan.

sarımsı *s.* sarımtırak sarıya yakın, sarıya çalan.

sarısalkım *b. a. bot.* salkım biçiminde sarı çiçekleri bulunan, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bir ağaç.

sarışın *s.* **1.** sarı saçlı ve ak tenli kimse. **2.** sarıya yakın renkte.

sâri *s. (sa:ri:) Ar.* başkasına geçen, bulaşıcı.

sarih *s. (sari:h) Ar.* açık, belli, anlaşılır.

sarkaç, -cı *fiz.* durağan bir nokta çevresinde ağırlığın etkisiyle salınan katı nesne, rakkas.

sarkaçlamak *(-i) sp.* çeşitli tutuş ve duruşlarda gergin durumda bulunan beden bölümlerini kendi ağırlıklarıyla düşmeye ya da sallanmaya bırakmak.

sarkık, -ğı *s.* aşağıya doğru uzanmış, gevşek, sölpük.

sarkıntı *a.* aşağıya doğru uzunan, sarkan nesne. **sarkıntı olmak** sataşmak, asılmak, takılmak.

sarkıntılık, -ğı *a.* sataşma, daha çok kadına söz atma, asılma. **sarkıntılık etmek** söz atmak, sataşmak, asılmak.

sarkıt, -tı *a. jeol.* mağaraların tavanlarında oluşan, tabana doğru koni biçiminde uzanan kalker birikintisi, danıla taş.

sarkıtmak *(-i)* bir nesnenin sarkmasını sağlamak.

sarkmak, -ar *(-e)* **1.** bir yerden aşağıya doğru uzanmak. **2.** *hlk.* yolunu uzatmak.

sarma *a.* **1.** sarmak eylemi. **2.** saran, içine alan nesne **3.** yaprak gibi şeylere sarılarak yapılan yemek. **4.** *sp.* güreşte, kendi ayağını, arkasında bulunduğu güreşçinin bacağının iç yanına sokup dolaması. **5.** *s.* sarılarak yapılan.

sarmak, -ar *(-i)* **1.** çevresini kuşatmak. **2.** çevrelemek, çevirmek. **3.** yayılıp etkisi altına almak. **4.** örtmek. **5.** kucaklamak. **6.** yumak yapmak. **7.** *mec.* hoşuna gitmek. **8.** *mec.* sözle saldırmak. **9.** tırmanmak *(taşıt).* **sarıp sarmalamak** çok iyi sarmak.

sarmal *s. fiz.* helis biçiminde olan, dönen, helezonik.

sarmalamak *(-i)* iyice sarmak.

sarmaş dolaş *b. be.* kucaklaşmış biçimde. **sarmaş dolaş olmak** sarılıp kucaklaşmak.

sarmaşık, -ğı *a. bot.* koyu yeşil renkte, değişik biçimlerde yaprakları olan, sarılgan özelliğiyle düz, dik yüzeylere yapışarak tırmanan bir çeşit bitki.

sarnıç, -cı *a. Ar.* **1.** yağmur sularını biriktirmeye yarayan yer altı su deposu. **2.** gemilerde bulunan su deposu.

sarp,-pı *s.* **1.** çıkılması güç olan, yalçın. **2.** *mec.* güçlük, güç. **sarpa sarmak** çözülmesi güç bir durum olmak.

sarplaşmak *(nsz)* sarp olma özelliği kazanmak.

sarraf *a. Ar.* altın, para, tahvil gibi kıymetli nesnelerin alım satımını yapan kimse.

sarraflık,-ğı *a.* **1.** sarrafın işi. **2.** yaptığı iş karşılığı aldığı para.

sarsak, -ğı *s. Ar.* hastalık, yaşlılık gibi nedenlerle vücudu titrer gibi sarsılan. **Sarsak sarsak.** Sarsılarak.

sarsıcı *s.* sarsan.

sarsılmak *(nsz)* **1.** sarsmak işi üzerinde yapılmak. **2.** *mec.* çok güçsüz duruma gelmek. **3.** bir olaydan aşırı ölçüde etkilenmek.

sarsıntı *a.* **1.** birdenbire sallanma. **2.** titreme. **3.** deprem. **4.** *mec.* bir kurum ya da kuruluşta görülen çöküntü, bozukluk. **5.** *psikol.* kişide değişik nedenlerle birdenbire gelişen karmaşıklıkların tümü.

sarsıntılı *s.* **1.** sarsılan, sallanan. **2.** *mec.* düzenli olamayan, bozuk.

sarsmak *(-i)* **1.** birden sallamak, oynatmak, titretmek. **2.** *mec.* aksatmak. büyük zarar verecek ölçüde etkilemek.

sası *s.* **1.** küf ya da çürük kokan. **2.** kokuşmuş. **sası kokmak** çürümek, bozulmak.

sataşmak *(-e)* **1.** bir kimseyi sıkacak davranışta bulunmak. **2.** *mec.* sarkıntılık etmek.

saten *a. Fr.* **1.** atlas. **2.** atlas gibi parlak kumaş.

sathî *s. (sathi:) Ar.* yüzeysel, baştan savma.

sathîleşmek *(nsz)* yüzeysel duruma gelmek.

sahtîleştirmek *(-i)* yüzeysel bir nitelik kazandırmak.

satıcı *a.* **1.** bir şey satan kimse. **2.** *mec.* sır aktaran.

satıcılık,-ğı *a.* **1.** satma işi. **2.** küçük ölçüde alım satım işleri. **3.** *mec.* bir kimsenin sırlarını başkasına aktarma.

satıh,-thı *a. Ar.* yüz, yüzey, alan.

satılık, -ğı *s.* satışa sunulmuş olan. **satılığa çıkarmak** satışa sunmak.

satılmak *(nsz)* **1.** satmak işi sona ermek. **2.** *mec.* çıkar için başkasına çalışmak.

satın almak *(-i)* bir şeyi değerini vererek almak.

satır *(I) a. Ar.* bir sayfa üzerinde kâğıdın eni boyunca dizilmiş sözcüklerin bir sırası.

satır *(II) a. Ar.* et kesmek, kemik kırmak gibi işlerde kullanılan, ağır ve enli bıçak. **satır atmak** öldürmek, ağır zarara sokmak.

satır başı *b. a. Ar.* yazıda, bir paragraf başlangıcında, diğer satırlara göre biraz içerden alınan yer.

satış *a.* satmak işi, satım. **satışa çıkarmak** satmak için ortaya koymak.

satir, -ğı *a. Fr.* **1.** *ed.* yergi, hiciv. **2.** kıvırcık saçlı, sivri kulaklı, keçi ayaklı olarak tanımlanan bir tanrı.

satirik,-ği *s. Fr.* **1.** yergi, hiciv niteliği olan. **2.** yapıtlarında satire başvuran.

satmak *(-i)* **1.** bir şeyi para karşılığında başkasına vermek. **2.** bir şeyin ticaretini yapmak. **3.** taslamak: *çalım satmak.* **4.** *mec.* çıkar karşılığında kendi gücünü kötüye kullanmak. **5.** hainlik

etmek. **6.** bir şeyi olduğundan çok üstün göstermesini bilmek: *Kendini satmasını bilir.* **7.** *argo* bir yolunu bularak birini başından savmak. **satıp savmak** elinde nesi varsa satıp tüketmek.

satranç, -cı *a. Far.* altmış dört kareli bir tahta üzerinde, otuz iki taşla, iki oyuncu arasında oynanan, bir zekâ oyunu.

sattırmak *(-i, -e)* satmak işini yaptırmak ya da satmak zorunda bırakmak.

Satürn *öz. a. Fr. astr.* Güneş'e yakınlık bakımından altıncı olan gezegen, Zühal.

sauna *a. (sau'na) Fince.* kuru sıcaklığı olan Fin hamamı.

sav *a.* **1.** haber, bildirme. **2.** tez, iddia.

savak, -ğı *a. hlk.* **1.** değirmene gelen suyu başka yöne akıtmaya yarayan düzenek **2.** değirmene gelen suyun fazlasını akıtmaya yarayan ikinci bir su yolu. **3.** barajdaki fazla suyun akıtılması için kullanılan düzen.

savana, savan *a. Fr.* ekvator bölgesinde görülen geniş çayır.

savaş *a.* **1.** devletlerin karşılıklı olarak yaptıkları büyük çarpışma. **2.** yaşam kavgası, uğraşma. **3.** zararlı bir şeyi ortadan kaldırmak için yapılan ısrarlı ve düzenli bir çalışma: *sıtmayla savaşmak,* **savaş açmak. 1.** iki ya da daha çok devlet vuruşmak. için karşı karşıya gelmek. **2.** kötü bir şeyi ortadan kaldırmak için kararlı bir biçimde uğraşmak.

savaşçı *s.* **1.** savaşan. **2.** iyi savaşan, yiğit. **3.** *a.* savaşa katılan kimse.

savaşım *a.* bir amaca ulaşmak için girişilen çabaların tümü. **savaşım vermek** uğraşmak, çaba göstermek, didinmek.

savaşkan *s.* iyi savaşan, çok savaşan, dövüşçü.

savaşmak *(nsz, -le)* **1.** iki ordu karşı karşıya gelip tüm gücüyle vuruşmak **2.** *mec.* uğraşmak. didinmek, çabalamak.

savcı *a.* kamu adına ve yararına dava açan, sanıkları yargıç önüne çıkaran yargı görevlisi.

savcılık, -ğı *a.* savcının görevi, işi. **2.** savcının görevli olduğu yer.

savlet, -ti *a. Ar.* hamle, atılım.

savma *a.* savmak eylemi. **Baştan savma.** Bir işi üstünkörü yapma.

savmak, -ar *(-i)* **1.** istenmeyen birini yanından uzaklaştırmak **2.** sıkıcı bir durumu atlatmak. **3.** hastalığı geçirmek.

savruk, -ğu *s.* **1.** özensiz, kendini işe vermeyen. **2.** dağınık, düzensiz.

savrukluk, -ğu *a.* savruk olma özelliği, dağınıklık.

savrulmak *(nsz)* **1.** saçılmak, dağılmak **2.** savurmak işi yapılmak.

savruntu *a.* savurma sırasında dökülen kırıntı.

savsaklama *a.* işi baştan savma, önemsememe, erteleme.

savsaklamak *(-i)* bir nedene dayanmadan, işi ertelemek, özenli yapmamak, geciktirmek, umursamamak.

savsaklanmak *(nsz)* ertelenmek, geciktirilmek, umursanmamak.

savulmak *(nsz)* bir şeyden çekinerek bulunduğu yerden uzaklaşmak.

savunma *a.* **1.** bir saldırıyı önlemeye çalışma. **2.** bir kişiyi ya da bir düşünceyi

tutma, ondan yana konuşma ya da yazma.

savunmak *(-i)* **1.** bir saldırıya karşı koymak, korunmak. **2.** bir kimsenin ya da görüşün yanında olmak, ondan yana tavır takınmak.

savunucu *a. ve s.* **1.** bir şeyi savunan. **2.** *sp.* futbolda bek.

savurgan *s.* boşuna ve çok para harcayan, tutumsuz.

savurganlık, -ğı *a.* savurganca davranış, tutumsuzluk.

savurmak *(-i)* **1.** saçmak, havaya atıp dağıtmak. **2.** havaya kaldırmak, dağıtmak *(yel)*. **3.** fırlatmak, kaldırıp atmak. **4.** kaldırarak vurmak. **5.** sallamak, uçurmak. **6.** söylemek *(yalan)*. **7.** *mec.* boşuna, bol para harcamak.

savuşmak *(nsz)* **1.** bulunduğu yerden özenle ve gizlice ayrılmak. **2.** geçmek, iyileşmek *(hastalık)*. **savuşup gitmek** görünmeden, gizlice gitmek.

savuşturmak *(-i)* geçiştirmek, atlatmak.

say *a. Ar.* emek, çalışma.

saya *a. (sa'ya)* ayakkabının yumuşak olan üst bölümü. **2.** işlemeli yelek.

sayacı *a.* saya hazırlayan usta.

sayaç, -cı *a.* elektrik, su, doğal gaz gibi şeylerin tüketilen miktarlarını ya da mekanik etkilenmeleri ölçen araç.

saydam *s.* **1.** ışığın içinden geçmesini önlemeyen cisim. **2.** *mec.* açık, seçik, belirgin. **Saydam tabaka.** *anat.* Gözün ön bölümünde bulunan, ışığı geçiren, küresel zar, kornea.

saydamlaşmak *(nsz)* **1.** saydam bir nitelik kazanmak. **2.** açık duruma gelmek, belirginleşmek.

saydamlaştırmak *(-i)* saydam nitelik kazandırmak.

saydamlık, -ğı *a.* **1.** ışığı geçirme özelliği. **2.** *mec.* açıklık, netlik.

saye *a. (sa:ye) Far.* **1.** gölge. **2.** *mec.* yardım, koruma. **Bu sayede.** Bu yüzden. **Sayesinde.** Yardımıyla, **sayesinde sayeban olmak** istenen bir sonuca başkasının yardımıyla ulaşmak.

sayfa *a. Ar.* **1.** üzerine yazı yazılan ya da basılan kâğıdın bir yüzü. **2.** gazete ve dergilerde bir alan için ayrılmış kısım. **3.** *mec.* konu. **sayfa bağlamak** basım evinde dizilen yazıları sayfa biçimine getirmek.

sayfiye *a. Ar.* yazlık, yazlık ev. **sayfiyeye çıkmak** yazı geçirmek üzere başka bir yere gitmek.

saygı *a.* **1.** bir kimseye karşı ölçülü, özenli davranma, sevgi besleme. **2.** başkalarını rahatsız etmekten sakınma duygusu. **Saygı duruşu.** Saygı göstermek için bekleme, durma. **saygı duymak** birine karşı saygı hissi beslemek. **saygı göstermek** önem vermek, saymak.

saygıdeğer *b. s.* saygı göstermeye değer, sayın.

saygın *s.* saygı gören, sayılan, hatırlı.

saygınlık, -ğı *a.* saygı görme durumu, itibar.

saygısızca *be. ve s.* saygı göstermeyerek, saygısız biçimde.

sayha *a. Ar.* çığlık, bağırış.

sayı *a. mat.* **1.** sayma ölçme, tartma gibi işlemlerin sonunda bulunan birimlerin kaç olduğunu gösteren söz: *iki, on.* **2.** gazete, dergi gibi sürekli yayınların değişik, tarih ve numara taşıyan

baskılarından her biri. **3.** bir spor karşılaşmasında yarışanların başarı derecelerini gösteren nicelik. **Sayı farkı.** *sp.* Karşılaşmalarda bir takımın elde ettiği sayıların, karşı takımın sayılarına bölünmesiyle bulunan sayı. **Sayı hesabıyla.** Kazanılan sayılar bakımından. **Sayı sıfatı.** *dilb.* Adları sayı kavramı açısından belirten sıfat: *iki hali.* **Sayım suyum yok. 1.** Oyun dışındayım **2.** Bu işin şakası yok. **Sayısını Allah bilir.** Saymakla bitmez.

sayı boncuğu *b. a.* tellerine değişik renklerde boncuklar dizilen, sayı öğretme aracı, abaküs.

sayıklamak *(nsz, -i)* **1.** uykuda ya da bir hastalığın verdiği dalgınlık sırasında, tutarsız, saçma sözler söylemek. **2.** özlediği, istediği bir şeyden sürekli söz etmek.

sayılı *s.* **1.** belli bir sayısı olan. **2.** az miktarda olan. **3.** sayılmış, belirtilmiş olan. **4.** *mec.* önemli olan, az bulunan.

sayılmak *(nsz)* sayma işine konu olmak, sayıyla belirtilmek.

sayım *a.* saymak işi, nesneleri sayıca belirleme.

sayımlamacı *a.* istatistikçi.

sayın *a.* saygıdeğer, saygı duyulacak nitelikte.

sayısal *s.* sayıyla ilgili, sayıya dayanan.

sayısız *s.* pek çok, sayılamayacak kadar çok.

sayışmak *(nsz, -le)* **1.** ödeşmek, hesaplaşmak. **2.** sayarak ebeyi seçmek.

Sayıştay *öz. a.* devlet harcamalarını denetleyen yüksek kurul.

saylav *a.* milletvekili, mebus.

saymak, -ar *(-i)* **1.** bir sayıdan başlayarak gelen sayıları sırayla söylemek. **2.** aynı türden varlıkların ne kadar olduklarını belirlemek için her birinde bir sayı artırarak sonuca varmak. **3.** dikkate almak. **4.** sözünü dinlemek, saygı göstermek. **5.** geçer tutmak. **6.** önem vermek, önemsemek. **7.** gibi görmek. **8.** sıralamak, arka arkaya söylemek. **sayıp dökmek** bildiklerinin tümünü söylemek. **saymakla bitmemek** çok sayıda olmak.

sayman *a.* muhasebeci, hesap uzmanı, hesap tutan kimse.

saymanlık, -ğı *a.* **1.** saymanın işi, hesap işlerinin yapıldığı yer.

sayrı *a. ve s.* hasta.

sayrılar evi *b. a.* hastane, hastahane.

sayrılık, -ğı *a.* **1.** hastalık. **2.** *mec.* tutku, aşırı düşkünlük.

sayvan *a. Far.* **1.** süs olarak kurnaş kıyılarına geçirilen kırma. **2.** güneşten, yağmurdan korunmak için ya da süs olarak bir yapının önüne çekilen gölgelik. **3.** *anat.* kulak kepçesi.

saz *(l) a. Far. bot.* **1.** ince kamış, hasır otu. **2.** sazdan örülmüş **3.** *s.* saz renginde olan.

saz *(ll) a. Far.* mızrapla çalınan çalgıların genel adı. **2.** mızrapla çalınan bir çeşit Türk halk müziği çalgısı. **3.** her türden müzik aracı. **4.** çalgı takımı. **Saz semaisi.** Faslın en son çalınan sözsüz parçası. **Saz şairi.** Halk şairi, ozan. **Saz takımı.** Keman, ut, kanun gibi doğu müziğine özgü çalgıları çalanların oluşturdukları çalgı takımı.

sazan *a. zool.* tatlı sularda yaşayan, pullu ve çok kılçıklı, eti lezzetli bir balık.

sazende *a. (sa:zende) Far.* sazcı, saz çalan.

sazlı *s.* **1.** sazı bulunan **2.** saz çalınarak yapılan. **Sazlı sözlü.** Saz çalınıp söylenerek yapılan *(eğlence).*

seans *a. Fr.* **1.** meslekle ilgili bir iş için harcanan süre. **2.** oturum. **3.** bir toplantının süresi. **4.** sinema, tiyatro gibi eğlencelerde, bir günde yapılan gösterimlerin her biri. **5.** bir oyun için aralıksız harcanan süre.

sebat, -tı *a. (seba:t) Ar.* sözünden ya da kararından dönmeme, ısrar, direnç.

sebatkâr *s. (seba:tkâr) Ar. Far.* sözünde duran, kararlı olan, direngen.

sebatlı *s.* sebat eden, direnen.

sebebiyet, -ti *a. Ar.* yol açma, neden olma. **sebebiyet vermek** neden olmak.

sebebiyle *b. be.* yüzünden, dolayısıyla.

sebep, -bi *a. Ar.* bir şeyin olmasını gerektiren etken, neden. **2.** vesile, bahane. **sebep olmak** bir şeyin olmasına ya da ortaya çıkmasına neden olmak.

sebeplenmek *(nsz)* dolayısıyla yararlanmak.

sebepli *s.* nedeni olan. **Sebepli sebepsiz.** Gerek olsun olmasın.

sebil *a. Ar.* **1.**büyük cadde, yol. **2.** hayır için su dağıtılan yapı. **sebil etmek 1.** hayır için dağıtmak. **2.** bolca dağıtmak.

sebze *a. Far.* genellikle pişirilerek yenen yeşil bitkiler ya da bunların taneleri.

sebzecilik, -ği *a.* manavlık, sebze yetiştirmek ve satmak işi.

sebzelik, -ği *a.* **1.** sebze bahçesi. **2.** sebze konulan bölüm, yer.

seccade *a. (secca:de) Ar.* üzerinde namaz kılınan halı, kilim gibi nesneler, yaygı.

secde *a. Ar.* namazda, alnı, el ayalarını, dizleri, ayak parmaklarını yere dayayarak alınan tapınma durumu.

seci *a. Ar. ed.* divan edebiyatında, düz yazıda kullanılan uyak, kafiye.

seciye *a. Ar.* yaratılış, ıra, huy, karakter.

seciyeli *s.* sağlam yaratılışlı, güvenilir, karakterli.

seçenek, -ği *a.* birbirinin yerini tutabilecek iki olanaktan her biri, alternatif.

seçik, -ği *s.* iyice belirli, açık.

seçilmek *(nsz)* seçmek eylemine konu olmak.

seçim *a.* seçmek eylemi. **seçim yapmak** seçmek işini gerçekleştirmek.

seçkin *s.* benzerleri arasında nitelikleri en üstün görünen.

seçkinleşmek *(nsz)* seçkin bir nitelik kazanmak.

seçkinlik, -ği *a.* seçkin olma niteliği.

seçme *a.* **1.** seçmek eylemi. **2.** *s.* nitelikleri benzerlerinden üstün olan: *seçme kişiler.*

seçmece *be.* seçilerek, seçme koşuluyla: *seçmece kavun.*

seçmek, -er *(-i)* **1.** benzerleri arasından istenenleri ayırmak. **2.** gözle, bir nesnenin ne olduğunu anlamak. **3.** kolayca beğenmemek. titizlenmek.

seçmeli *s.* seçme olanağı bulunan: *seçmeli dersler.*

seçmen *a.* bir seçimde oy kullanma hakkı olan kimse. **Seçmen kütüğü.** Seçmen adlarının yazılı olduğu liste.

seçtirmek *(-i, -e)* seçmek işini yaptırmak.

seda *a. (seda:) Ar.* **1.** ses, ün. **2.** bir engele çarpıp geri gelen ses, yankı.

sedef *a. Ar.* **1.** midye, istiridye gibi hayvanların, sert, ak, parlak kabukları, **2.** *s.* bu kabuktan yapılmış. **Sedef hastalığı.** *tıp* Deride, sedefe benzeyen renklerin yayılmasıyla beliren bir deri hastalığı.

sedimantasyon *a. Fr.* çökelme, tortulaşma.

sedir *(l) a. Ar.* kol koyacak yanı olmayan, arkalıksız, minderli ve yastıklı, yüksekçe oturma yeri.

sedir *(ll) a. Lât. bot.* kozalaklılardan, boyu kırk metreye kadar yükselen, kerestesinden yararlanılan, bir orman ağacı, dağ servisi.

sedye *a. İt.* hasta ya da yaralı taşımaya yarayan, iki kişi tarafından taşınan, bir tür hasta yatağı.

sedyelik, -ği *s. mec.* sedyeyle taşınacak durumda olan. **sedyelik olmak** yürüyemeyecek durumda olmak.

sefa *a. (sefa:) Ar.* **1.** üzüntüsüzlük, rahatlık. **2.** eğlence, neşe. **sefa sürmek** neşe içinde yaşamak. **sefasını sürmek** yaratılan olanaklardan isteğince yararlanmak.

sefahat, -ti *a. (sefa:hat) Ar.* zevk ve eğlenceye düşkünlük, uçarılık. **2.** gereksiz ve aşırı tüketme.

sefalet, -ti *a. (sefa:let) Ar.* yoksulluk, yoksulluk sıkıntısı. **sefalet çekmek** yoksulluk içinde sürünmek.

sefalı *s. (sefa:lı)* şenlikli, eğlenceli.

sefaret, -ti *a. (sefa:ret) Ar.* **1.** elçilik, elçinin görevi. **2.** elçinin makamı.

sefarethane *b. a. (sefa:retha:ne) Ar. Far.* elçilik yapısı.

sefer *a. Ar.* **1.**yolculuk. **2.** savaşa gidiş, savaş. **3.** kez, kere.

seferber *b. s. Ar. Far.* savaş için hazırlanmış, savaşa sürülmüş. **seferber etmek** eldeki olanakların tümünü harekete geçirmek. **seferber olmak** tüm olanaklar hazır duruma gelmek.

seferberlik, -ği *a.* **1.** savaş hazırlığı, savaş durumu. **2.** *mec.* tüm olanaklarla yapılan girişim. **seferberlik ilân etmek** tüm silâhlı güçleri savaşa hazır duruma getirmek.

seferî *s. (seferî:) Ar.* **1.** yolculukla ilgili olan. **2.** savaşla ilgili olan.

sefer tası *b. a.* yemek taşımak için kullanılan, birden çok kaptan oluşan, yemek kabı.

sefih *s. (sefi:h) Ar.* zevk ve eğlenceye düşkün.

sefil *s. (sefi:l)* **1.** yoksul, yoksulluk çeken. **2.** bayağı, aşağılık.

sefilleşmek *(nsz)* sefil duruma düşmek.

sefir *a. (sefi:r) Ar.* elçi.

sefire *a. (sefi:re) Ar.* bayan elçi, **2.** elçinin eşi.

segâh *a. Far. (segâ:h) müz.* Türk sanat müziğinde en eski makamlardan biri.

segirdim *a.* **1.** yaya yokuşu. **2.** değirmene su veren oluğun eğimi. **3.** atıldığında top kundağının geri tepmesi.

segman *a. Fr.* motorlu taşıtlarda piston üzerindeki yarıklara geçirilen sızmayı önleyici çelikten yaylar.

seğirmek *(nsz)* göz kapakları ya da vücuttaki kaslardan bazıları hafif hafif oynamak.

seğmen *Ar.* daha çok İç Anadolu'da törenlere, düğünlere yerli giysilerle çıkan, atlı ve silâhlı yiğit, seymen.

seher *a. Ar.* **1.** tan ağartısı. **2.** sabahın ilk anları. **Seher yeli.** Seherde esen hafif yel.

sehim, -hmi *a. Ar.* **1.** pay, hisse. **2.** hisse bedeli.

sehpa *a. (sehpa:) Ar.* **1.** üstüne bir nesne koymaya yarayan ayaklı destek. **2.** küçük masa. **3.** *mec.* darağacı. **sehpaya çekmek** darağacına asmak, asarak öldürmek.

sehven *be. Ar.* yanlışlıkla.

sek, -ki *s. Fr.* su katılmamış: *sek viski.*

sekban *a. (sekba:n) Far. tar.* **1.** Osmanlı'larda, sınır boylarında görev yapan bir sınıf asker. **2.** eyalet paşalarıyla, sancak beylerine bağlı bir sınıf asker.

Sekendiz *öz. a. astr.* Satürn, Zühal.

seki *(l) a.* **1.** oturulacak yükselti ya da taş. **2.** direk ayaklığı. **3.** *coğ.* düz ve yüksekçe yer parçası. **4.** teras, taraça.

seki *(ll) a.* atın ayağında görülen aklık.

sekiz *a.* yediden sonra gelen sayının adı. **2.** s. yediden bir artık.

sekizer *s.* sekiz sayısının üleştirme birimi: *sekizer ekmek.*

sekizgen *a. mat.* sekiz kenarlı çokgen.

sekizinci *s.* sekiz sayısının sıra sayı sıfatı: *sekizinci sınıf.*

sekizincilik, -ği *a.* sekizinci olma niteliği.

sekizlik, -ği *a. müz.* **1.** birlik notanın sekizde biri. **2.** *s.* sekizi bir arada olan.

sekmek, -er *(nsz)* tek ayak üzerinde yürümek. **2.** sıçrayarak ya da atlayarak yürümek. **3.** bir yere dokunduktan sonra sıçrayarak ilerlemek. **4.** ara vermek: *Hastalık bir an bile sekmedi.*

sekreter *a. Fr.* **1.** bir yerin yazı işlerini yürüten kimse. **2.** kamu ya da özel bir kuruluşta yönetici.

sekreterlik, -ği *a.* **1.** sekreterin görevi. **2.** sekreterin çalıştığı yer, büro.

sekreterya *a. Fr.* yazmanlık, sekreterlik.

seks *a. Fr.* cinsellik, cinsiyet.

seksen *s.* **1.** yetmiş dokuzdan bir artık. **2.** *a.* seksen sayısının adı.

seksener *s.* seksen sayısının üleştirme biçimi.

seksenlik, -ği *s.* **1.** içinde seksen tane bulunan. **2.** seksen yaşında olan.

seksiyon *a. Fr.* bölüm, kısım.

seksoloji *a. Fr.* seks sorunlarını inceleyen bilim.

seksüel *s. Fr.* seksle ilgili olan.

sekte *a. Ar.* kesilme, kesintiye uğrama. **2.** bozulma, bozukluk. **sekte vurmak** kesintiye uğratmak. **sekteye uğramak** kesilmek.

sekteikalp, -bi *b. a. Ar.* kalp durması.

sekter *s. ve a.* **1.** katı, hoşgörüsüz. **2.** uyumsuz, bozguncu.

sektirmek *(-i)* sekmesine neden olmak. **sektirmemek 1.** aksatmamak. **2.** özenle izlemek.

sektör *a. Fr.* **1.** *mat.* bir dairede iki yarıçap arasında kalan bölüm **2.** bölüm, kesim: *özel sektör.*

sel *a.* yağmur ya da karların erimesi sonucunda oluşan su baskını. **sel gidip kum kalmak** geçici durumlara güvenmemek. **sel götürmek. 1.** çok yağmur yağmak. **2.** sel sonrası her yeri su kapla-

mak. **seli suyu kalmamak** kıvamı bozulmak.

selâm *a. (selâ:m) Ar.* karşılaşmalarda karşılıklı olarak söylenen saygı ya da sevgi sözü, ya da hareket. **selâm almak** selâma karışılık vermek. **selâmı sabahı kesmek** ilişkiyi kesmek. **selâm söylemek** selâm göndermek, **selâm verip borçlu çıkmak** birine beklenmeyen bir iş yüklenmek. **selâma durmak** saygı göstermek.

selâmet, -ti *a. (selâ:met) Ar.* **1.** kurtulma, kurtuluş. **2.** yolunda gitme, iyi yürüme. **selâmet bulmak** esenliğe çıkmak, kurtulmak.

selâmetlemek *(-i)* yolcuyu uğurlamak, geçirmek.

selâmlamak *(-i)* selâm vermek, selam durmak.

selâmlaşmak *(nsz, -e)* birbirine selâm vermek, esenlemek.

selâmlık, -ğı *a.* eskiden, konaklarda erkeklerin ağırlandığı bölüm.

selâtin *ç. a. (selâ:tin) Ar.* sultanlar, hükümdarlar. **Selâtin camisi.** Sultanlar adına yaptırılan cami.

Selçuklu *öz. a.* **1.** On birinci ve on üçüncü asırlarda, Anadolu, Orta asya ve Arap Yarımadası'nda imparatorluk kuran, çoğunluğu Oğuz'ların oluşturduğu bir Türk soyu. **2.** Bu soyun kurduğu Türk devleti.

sele *(l) a. Ar.* sepet.

sele *(ll) a. Fr.* bisikletin oturulacak yeri.

selef *a. Ar.* bir görevde kendisinden önce bulunan, bulunmuş olan. öncel.

seleksiyon *a. Fr.* seçme, ayırma, ayıklama.

selektör *a. Fr.* **1.** ekin tanelerini yabancı maddelerden ayırmaya yarayan araç. **2.** taşıtlarda ışıkların uzun ya da kısa uzaklıkta yapmasını sağlayan araç. **selektör yapmak** uzun ve kısa ışıklar yakarak karşıdan gelen sürücüyü uyarmak.

selfservis *a. İng.* lokanta, kafeterya gibi yerlerde kendi kendine hizmet yöntemi.

selim *s. Ar.* **1.** kusursuz, tam. **2.** kötü olmayan, iyi.

selofan *a. Fr.* selülozdan yapılmış, ambalâjda kullanılan saydam, ince tabaka.

seloteyp, -bi *a. İng.* yapıştırma işlerinde kulanılan, ince, saydam, bir yanı yapışıcı şerit.

selüloit, -di *a. Fr.* ısıda yamuşayan, çabut tutuşan, film, fotoğraf kâğıdı gibi şeylerin yapımında kullanılan plâstik bir madde.

selüloz *a. Fr. kim.* bitkilerde hücre yapısının büyük bir bölümünü oluşturan, kâğıt, yapay ipek ve patlayıcı maddelerin yapımında kullanılan bir madde.

selülozik, -ği *s. Fr.* içinde selüloz bulunan.

sem, -mmi *a. Ar.* ağı, zehir.

sema *(l) a. (sema:) Ar.* gökyüzü.

sema *(ll) a. Ar.* **1.** duyma, işitme. **2.** Mesnevî dervişlerinin, genellikle ney eşliğinde dönerek yaptıkları tören, gösteri.

semah *a. Ar.* Anadolu'nun bir çok yöresinde müzik eşliğinde oynanan, tören niteliğinde oyun.

semahane *b. a. (Sema:ha:ne) Ar. Far.* sema törenin yapıldığı yer.

semaî *s. (sema:i:) Ar.* **1.** işitme yoluyla öğrenilen. **2.** Türk müziğinde bir tür. **3.** *a. ed.* sekizer hecelik ölçülerle söylenmiş bir halk şiiri ürünü.

semaver *a. (sema:ver) Rus.* özellikle çay yapımında kullanılan, kömür ya da elektrikle ısıtılan bir araç.

semavî *s. (sema:vi:) Ar.* gökle ilgili, göğe ilişkin.

sembol, -lü *a. Fr.* duyularla anlatılamayan bir nesneyi belirtmek için kullanılan, somut nesne ya da işaret, simge.

sembolik, -ği *s. Fr.* sembol niteliğinde olan, simgesel.

sembolist, -ti *s. ve a. Fr.* **1.** sembolizmle ilgili. **2.** sembolizmi tutan, simgeci.

sembolizm *a. Fr.* **1.** olayları yorumlamakta sembolleri kullanma görüşü. **2.** sanat yaptıklarında duygu ve düşüncelerin, simgelerle anlatımını yeğleyen sanat görüşü ve akımı.

sembolleşmek *(nsz)* simgeleşmek, sembol durumuna gelmek.

semender *a. Far.* **1.** bir tür kertenkele. **2.** ateşte yanmadığına ateşi söndürdüğüne inanılan bir efsane hayvanı.

semer *a. Yun.* **1.** yük taşırken at, katır, eşek gibi hayvanların sırtlarına geçirilen oturak. **2.** hamalların yük taşırken kullandıkları sırtlık. **3.** *jeol.* yer katmanları kıvrımlarının tümsek kısmı, yukaç. **semer vurmak** semeri hayvanın sırtına yerleştirmek. **semeri devirmek** kabaca uzanmak.

semere *a. Ar.* **1.**meyve, yemiş, **2.** kazanç, verim.

seminer *a. Fr.* **1.** bir yetkilinin yönetiminde, özellikle yüksek öğrenim kurumlarında, inceleme ve araştırmaya dayanan toplu çalışma. **2.** ders çalışma saati. **3.** toplantıların yapıldığı oda. **4.** aynı meslekte çalışan kimselerce, meslekle ilgili gelişmeleri izlemek ve bilgilerini yenilemek amacıyla yapılan çalışma.

semirmek *(nsz)* besili duruma gelmek *(hayvan).*

semirtmek *(-i)* semiz duruma getirmek.

semiz s. etli, yağlı, besili *(hayvan).*

semizotu *b. a. bot.* yaprakları etli, yemeği ve salatası yapılan bir sebze.

sempati *a. Fr.* bir kişinin bir kimseye karşı duyduğu yakınlık. **sempati duymak** cana yakın bulmak. **sempatisini kazanmak** ilgi ve yakınlığını sağlamak.

sempatik, -ği *s. Fr.* cana yakın, sevimli.

sempatizan *a. ve s. Fr.* üye olmayan ancak bir görüşe, bir partiye yakınlık duyan *(kimse).*

sempozyum *a. Fr.* belli bir konuda yapılan oturum ya da seminer.

semptom *a. Fr. tıp* belirti, bulgu.

semt, -ti *a. Ar.* bir kentin belli bir bölgesi.

sen *ad.* tekil ikinci kişiyi gösteren kişi adılı. **Sen sağ ben selâmet.** Yapacak bir şey kalmadı.

sena *a. (sena:) Ar.* övme.

senarist, -ti *a. Fr.* metin yazarı.

senaryo *a. (sena'ryo) İt.* tiyatro, sinema ya da başka bir görsel amaç için yazılmış yazı, yazılı metin.

senato *a. İt.* **1.** *tar.* Roma'da soylulardan oluşan meclis. **2.** kimi ülkelerde

seçimle gelmiş yasama meclisi. **3.** üniversitelerde yüksek karar organı. **4.** senatörlerin çalıştığı yapı.

senatör *a. Fr.* senato üyesi.

sendelemek *(nsz)* **1.** düşecek gibi olmak. **2.** beklenmedik bir durum karşısında şaşırıp kalmak.

sendika *a. (sendi'ka) Fr.* işçilerin ya da işverenlerin ekonomik ve sosyal haklarını korumak için kurdukları meslek kuruluşu.

sendikacı *a.* **1.** sendika kuran, sendikada çalışan kimse. **2.** sendika ve sendikacılık yanlısı.

sendikacılık, -ğı *a.* **1.** sendikaların ulus yaşamında etkinliği olmasını öngören öğreti. **2.** sendika kurma, yönetme işi.

sendikal *s. Fr.* sendikaya özgü, sendikayla ilgili.

sendikalılaşmak *(nsz)* **1.** bir sendikaya üye olmak. **2.** bir iş kolunda sendika kurmak.

sendrom *a. Fr. tıp* nedenini bildirmeyen, ancak hastalığı ya da rahatsızlığı belirleyen bulgu ve belirti.

sene *a. Ar.* yıl.

senelik, -ği *s.* **1.** yıl süresinde olan: *iki senelik öğrenim.* **2.** *a.* bir nesnenin yıllık toplam değeri: *senelik kira.*

senet, -di *a. Ar.* bir alacağın tutarını ve ödenme tarihini belirten, borçlu tarafından imzalanmış belge. **Senet sepet.** Senet yerine geçen her nesne. **senet vermek** borca karşılık senet imzalamak. **2.** *mec.* kesin düşünce bildirmek.

senetleşmek *(nsz)* karşılıklı olarak senet alıp vermek.

senfoni *a. Fr. müz.* bir ya da birden çok çalgı için yazılmış, değişik sazların ses özelliklerini içeren orkestra yapıtı. **Senfoni orkestrası.** Senfonilerde çalınmak üzere bestelenmiş üflemeli, telli, yaylı ve vurmalı çalgılardan oluşmuş büyük orkestra.

senli benli *b. s.* **1.** samimî, teklifsiz. **2.** *be.* aşırı yakın bir ölçüde: *Senli benli oldular.* **senli benli olmak** aşırı ölçüde samimî olmak.

sentaks *a. Fr. dilb.* söz dizimi, tümce bilgisi.

sentetik, -ği *s. Fr.* **1.** sentezle ilgili. **2.** sentezle yapılmış: *sentetik deri.*

sentez *a. Fr.* birleşim.

sepet, -ti *a.* **1.** kamış, saz, çalı gibi nesnelerden örülmüş kap. **2.** *a.* sazdan örülmüş balık kapanı. **3.** sepet türünde örülerek yapılmış: *sepet kovan.* **4.** *s.* bir sepetin aldığı ölçüde. **sepet havası çalmak** *argo* işinden atmak. **Sepet kafalı.** Akılsız. **sepette pamuğu olmamak** boş kafalı olmak.

sepetlemek *(-i)* **1.** sepete yerleştirmek. **2.** *argo* birini kovarcasına uzaklaştırmak.

sepetlenmek *(nsz)* **1.** sepete konulmak. **2.** *argo* kovulmak, atılmak.

sepi *a.* deri, post gibi nesneleri kullanılabilecek biçime getirmek için yapılan işlemlerin tümü.

sepici *a.* sepilemek işleri yapan kimse.

sepilemek *(-i)* tabaklamak, sepi yapmak.

sepili *s.* tabaklı, sepilenmiş.

septik, -ği *s. Fr.* **1.** hiçbir şeye kesin olarak inanmayan, kuşkucu **2.** kuşkuculuk görüşü yanlısı olan.

septisizm *a. Fr.* kuşkuculuk, şüphecilik.

ser *(l) a. Far.* **1.** baş, kafa. **2.** s. yönetici, önder: *sertabip.* **ser verip sır vermemek** her koşulda sırlarını saklamak.

ser *(ll) a. Fr.* sera.

sera *a. (se'ra) İt.* turfanda sebze yetirştirmek için özel olarak hazırlanmış, korunmalı alan.

seracı *a.* sera yapan ya da serada sebze yetiştiren kimse.

seracılık, -ğı *a.* sera kurma ya da serada sebze yetiştirme.

seramik, -ğı *a. Fr.* **1.** bir cins topraktan, pişirilerek yapılmış çanak çömlek. **2.** *s.* pişirilmiş çanak çömlek işiyle ilgili olan: *seramik fincan.*

seramikçi *a.* **1.** seramik işiyle uğraşan kimse. **2.** seramik eşya satan yer.

seramikçilik, -ğı *a.* **1.** seramik yapma sanatı. **2.** çömlekçilik.

serap, bı *a. Far.* çöllerde, uzaktan su gibi görünen durum.

serapa *s. ve be. (sera:pa:) Far.* baştan başa, tümüyle, hep.

serasker *b. a. Far. Ar.* **1.** ordu komutanı. **2.** Osmanlı'larda tüm askerlerin başı.

serbest, -ti *a. Far.* **1.** özgür, hür, erkin. **2.** *mec.* utangaç olmayan, açık. **3.** bir yere bağlanmamış olan. **4.** engelsiz, açık.

serbesti *a. Far.* özgürlük, serbestlik.

serbestlemek *(nsz)* darlıktan, sıkıntıdan kurtulmak.

serçe *a. zool.* yuvalarını çoğunlukla çalılıklara yapan, böcek ve meyvelerle beslenen, koyu boz renkte, küçük bir kuş.

serçe parmak, -ğı *b. a.* elin en küçük parmağı. **serçe parmak kalınlığında olmak** çok ince olmak.

serdar *a. Far.* **1.** başkomutan. **2.** *mec.* önder, elebaşı.

serdengeçti *b. a. Far. T.* fedaî.

serdümen *b. a. Far. İt.* **1.** dümen kullanan tayfa. **2.** savaş gemilerinde çavuştan yüksek bir rütbe.

seremoni *a. Fr.* **1.** tören. **2.** genellikle resmî toplantılarda uyulması zorunlu yöntem ve kurallar.

seren *a.* **1.** uzun sırık. **2.** *den.* yelkenli gemilerde, üzerine yelken açmak ve işaret kaldırmak için yatay bağlanmış gönder.

seranat, -dı *a. Fr.* geceleyin, sokakta, birinin penceresi altında, sevgi belirtisi olarak verilen sesli, çalgılı konser.

serencam *a. (serenca:m) Fr.* bir işin sonu, son.

serf *a. Fr.* derebeylik düzeninde toprakla birlikte alınıp satılan köle.

sergen *a.* **1.** raf. **2.** vitrin.

sergi *a.* **1.** nesneleri göstermek, satmak, tanıtmak gibi amaçlarla bir yere düzenli bir biçimde serme. **2.** bu işin yapıldığı yer. **3.** bazı yiyecekleri kurutmak amacıyla yüksekçe bir yere asma ya da serme. **4.** satılmak amacıyla bir malın yığıldığı yer ya da yığılan ürün: *limon sergisi.* **5.** yere serilen nesne. **sergi açmak** sanat yapıtlarını tanıtmak ya da satmak amacıyla bir yerde düzenli bir biçimde sergilemek.

sergici *a.* sergide mal satarak ticaret yapan kimse.

sergi evi *b. a.* sanat yapıtlarını tanıtmak için hazırlanan yapı.

sergilemek *(-i)* bir şeyi tanıtmak için görülebilecek bir yere yerleştirmek.

sergüzeşt, -ti *a. Far.* macera, serüven.

serhat, -ddi *a. Fr. Ar.* sınır boyu, hudut.

seri *(l) a. Fr.* **1.** sıra, dizi. **2.** *mat.* sonsuz terimli toplam. **Seri imalât.** Fabrikada tek örnek olarak yapılan üretim.

seri *(ll) s. Ar.* çabuk, tez, hızlı.

serigrafi *b. a. Fr.* kalıpla baskı yöntemi.

serilmek *(-e)* **1.** sermek işi yapılmak. **2.** (nsz) kendini yere bırakmak. **serilip serpilmek 1.** boylu boyunca uzanmak. **2.** gelişmek.

serin *s.* az soğukla ılık arası.

serinkanlı *b. s.* kendini duygulara kaptırmayan, çabuk heyecanlanmayan.

serinlemek *(nsz)* **1.** serin bir özellik kazanmak. **2.** *mec.* teselli bularak rahatlamak.

serinleşme *a.* serin bir nitelik kazanma.

serinleşmek *(nsz)* serin bir duruma gelmek.

serinletmek *(-i)* serinlik kazandırmak.

serinlik, -ği *a.* **1.** serin olma özelliği. **2.** serin hava: *Pencereden serinlik geliyordu.* **serinlik vermek 1.** serinleştirmek **2.** *mec.* acısını azaltmak, avundurmak.

serkeş *s. Fr.* baş kaldıran, kafa tutan.

serlevha *b. a. Fr. Ar.* yazı başlığı.

sermaye *b. a. (serma:ye) Far.* **1.** paraya çevrilebilen mal ya da para. **2.** servet, varlık. **3.** *mec.* genel ev kadını. **sermayeyi kediye yüklemek** bir işten hiçbir kazanç sağlamamak, nesi varsa o yolda tüketmek.

sermayeci *a.* bir işe sermaye koyan kimse, sermayedar.

sermayedar *a. ve s. (serma:yeda:r) Far.* bir işi yapabilecek kadar parası olan ya da bir işe parasını yatıran kimse.

sermek, -er *(-i, -e)* **1.** asmak. **2.** göstermek amacıyla yaymak ya da asmak. **3.** kurutmak için yaymak: *ceviz sermek.* **4.** açarak yaymak ya da döşemek. **5.** boylu boyunca yere yatırmak, düşürmek. **6.** *mec.* savsamak, boşlamak. **sere serpe** çekinmeden, rahatça.

sermest, -ti *s. Far.* sarhoş, esrik. **sermest olmak** çok hoşlanmak.

serpelemek *(nsz)* **1.** seyrek damlalar biçiminde yağmak. **2.** az az serpmek.

serpilmek *(nsz)* **1.** serpmek işine konu olmak. **2.** *mec.* gelişmek, büyümek.

serpinti *a.* **1.** bir nesneden sıçrayıp serpilen kısım. **2.** azar azar, ince taneciksler biçiminde yağan yağmur ya da kar

serpiştirmek *(-i, -e)* **1.** azar azar, ince ince yağmak. **2.** üstünkörü serpmek.

serpme *a.* **1.** serpmek işi. **2.** koni biçiminde bir tür balık ağı. **3.** *s.* serpilmiş biçimde olan: *serpme sıva.*

serpmek, -er *(-i, -e)* **1.** bir nesneyi dağılacak biçimde saçmak. **2.** bir şeyi belli bir yere dağılacak biçimde dökmek. **3.** azar azar, ince ince yağmak.

serpuş *a. Far.* başlık.

sersefil *b. s. Far. Ar.* yoksul, iyice yoksul.

sersem *s. Far.* **1.** bilinci ve duyuları azalmış olan. **2.** düşünmeyen, ne yap-

tığını bilmeyen. **sersem etmek** sersemletmek. **sersem gibi olmak** serseme benzemek.

sersemlemek *(nsz)* bilinçsizleşmek.

sersemletmek *(-i)* sersemlemesine neden olmak.

sersemlik, -ği *a.* sersem olma özelliği, sersemce davranış.

serseri *b. ve s. Far.* **1.** işsiz güçsüz dolaşan kimse. **2.** tutarsız, uygunsuz davranışları olan. **3.** *mec.* belli bir hedefi olmayan: *serseri kurşun.*

serserilik, -ği *a.* serseri nitelik ya da davranış, **serserilik etmek** serserice, tutarsız davranışlarda bulunmak.

sert, -ti *s. Far.* **1.** katı, pek. **2.** esnek olmayan, eğilmeyen, bükülmeyen. **3.** etkili, güç katlanılan. **4.** *mec.* hırçın, öfkeli. **5.** sıkı. **6.** *mec.* kolay bağışlamayan. **8.** gönül kırıcı. **Sert su.** Kireç derecesi yüksek su.

sertabip, -bi *b. a. Far. Ar.* başhekim.

sert doku *b. a. bot.* bitkilerde, kabuk, diken gibi sert bölümler.

sertlemek *(nsz)* **1.** direnci artmak **2.** sert darvanmaya başlamak.

sertifika *a. Fr.* belge, tasdikname.

sertleşmek *(nsz)* **1.** sert bir nitelik kazanmak. **2.** *mec.* güçlü bir durum almak.

sertleştirmek *(nsz)* sertleşmesine neden olmak.

sertlik, -ği *a.* **1.** sert olma özelliği. **2.** *mec.* kırıcı, sert, katı davranış.

serum *a. Fr.* **1.** pıhtılaştıktan sonra kandan ayrılan sıvı bölüm. **2.** *tıp* iyileştirmek ya da bağışıklık kazandırmak amacıyla deri altına şırınga edilen, bağışıklığı olan; hayvan ya da insandan alınarak hazırlanmış kan bileşiği.

serüven *a. Far.* **1.** kişinin başından geçmiş heyecan verici olay. **2.** sonucunun ne olacağı kestirilemeyen iş, macera.

serüvenci *s.* serüvene atılmaktan hoşlanan, maceracı.

servet, -ti *a. Ar.* varlık, zenginlik, mal, mülk.

servi *a. Far. bot.* daha çok Akdeniz bölgesinde yetişen, kışın yapraklarını dökmeyen, ince uzun bir tür ağaç. **Servi boylu.** İnce ve uzun boylu.

servis *a. Fr.* **1.** birine yiyecek içecek gibi bir şeyi sunma işi. **2.** sofra hizmeti. **3.** çalışma. **4.** daire ve büro hizmet bölümü. **5.** tenis ve voleybolda, topu atma, oyuna sokma. **servis atmak** topu oyuna sokmak. **servis yapmak** yemeği dağıtmak.

serzeniş *a. Far.* başa kakma, sitem etme. **serzenişte bulunmak** başa kakmak, sitem etmek.

ses *a.* **1.** kulağın duyabildiği hava titreşimi. **2.** akciğerlerden gelen havanın ses yolunda yaptığı titreşim. **3.** güzel ve etkileyici titreşimler. **ses çıkarmamak** karşı çıkmamak, kabullenmek. **ses çıkmamak** haber gelmemek. **ses etmek** seslenmek. **ses kesilmek** ses gelmez olmak. **ses seda çıkmamak** hiç bir haber gelmemek. **ses soluk kesilmek** gürültü ve haber olmamak. **ses vermek** çağrıya karşılık vermek. **sesi ayyuka çıkmak** çok bağırmak. **sesi soluğu çıkmamak** sürekli susmak. **sesini çıkarmamak** bir konuda düşüncesini bildirmemek. **sesini kesmek** susmak. **sesini kısmak** sesini alçaltmak. **sesini yükseltmek** öfkeli ve yüksek sesle konuşmak.

ses bilgisi *b. a. dilb.* bir dildeki seslerin boğumlanması ve işitilmesiyle ilgili dil bilim kolu, fonetik.

ses bilim *b. a. dilb.* bir dilde, ayrı anlam oluşturan yakın ses birimlerini, dil yapısı bakımından inceleyen dil bilim dalı, fonoloji.

sesçi *a.* radyo ve televizyonda ses kayıtlarını yapan ve yayın sırasında ses düzenini ayarlayan kimse.

seslemek *(-i) hlk.* **1.** kulak vermek. dinlemek. **2.** çağırmak.

seslendirmek *(-i)* **1.** ses verir özellik kazandırmak. **2.** bir notayı perdeli okumak. **3.** bir filme müzik ve konuşma ögeleri katmak.

seslenmek *(nsz)* **1.** çağırmak, ünlemek. **2.** söz söylemek.

sesli *s.* **1.** sesi olan, sesi çıkan. **2.** be. ses çıkararak. **3.** *dilb.* ünlü.

sessiz *s.* **1.** sesi olmayan, sesi çıkmayan. **2.** gürültüsüz yapılan **3.** az konuşan, suskun. **4.** kendi halinde, sakin. **5.** *be.* gürültü çıkarmadan. **5.** *s. dilb.* ünsüz. **Sessiz sedasız. 1.** Kendi halinde. **2.** Ses çıkarmadan, gürültüsüz.

sesteş *a. ve s. dilb.* söylenişleri aynı, anlam ve kökleri ayrı olan (sözcük). eş sesli: gül *(çiçek)*, gül *(eylem)*, kara *(renk)*, kara *(toprak)*.

ses yolu *b. a.* akciğerden gelen havanın ses oluşabilmesi için izlediği yol.

set, -ti *(l) a. Ar.* **1.** toprağın kaymamasını, fazla suyun taşmasını önlemek için yapılan kalın duvar. **2.** geçişleri önlemek için yapılan duvar ya da çekilen engel: *Çin seddi.* **3.** yamaçlarda merdiven basamağı gibi yapılmış bölüm. **4.** ateşli silâhlarda namlu içindeki çıkıntı. **set çekmek 1.** duvar yapmak. **2.** *mec.* önlemek, engellemek.

set, -ti *(ll) a. İng. sp.* bazı spor dallarında maçın bir devresi.

sevap, -bı *a. (seva:p) Ar.* **1.** hayırlı bir davranış karşılığında Tanrı tarafından verileceğine inanılan ödül. **2.** Tanrı tarafından ödüllendirileceğine inanılan davranış. **sevap kazanmak** hayırlı bir iş yapmak.

sevda *a. (sevda:) Ar.* **1.** güçlü sevgi, aşk. **2.** aşırı istek, tutku. **sevda çekmek** birine tutulmak. **sevdasına düşmek** bir şeyi başarmaya çabalamak.

sevdalanmak *(nsz)* tutulmak, âşık olmak.

sevdalı *s.* **1.**vurgun, âşık, tutulmuş. **2.** *mec.* bir şeye aşırı düşkün.

sevdirmek *(-i, -e)* birinin sevmesini sağlamak.

sevecen *s. hlk.* acıma ve koruma duygularıyla birlikte seven, müşfik.

sevgi *a.* kişiyi, bir şeye ya da bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılığa yönelten duygu. **sevgi beslemek** sevmek, yakınlık duymak.

sevgili *s.* **1.**sevgi duyulan. **2.** *a.* sevilen kimse. dost, yâr.

sevi *a.* aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, aşk.

sevilmek *(nsz)* beğenilmek, sevgi duyulmak.

sevimli *s.* hoşa giden, beğenilme özelliği olan.

sevimlileşmek *(nsz)* sevimli bir nitelik kazanmak.

sevimlilik, -ği *a.* sevimli olma, hoşa gitme.

sevimsiz *s.* **1.** hoşa gitmeyen. **2.** hoşnutsuzluk yaratan.

sevimsizlik, -ği *a.* hoşa gitmeme özelliği.

sevinç, -ci *a.* hoşa giden bir şeyin gerçekleşmesi sonucunda duyulan coşku. **sevinç göz yaşları dökmek** sevinçten ağlamak. **sevinci kursağında kalmak** bir engel nedeniyle sevinemez duruma gelmek. **sevinçten ağzı kulaklarına varmak** aşırı ölçüde sevinmek. **sevinçten uçmak** çok sevinmek.

sevindirmek *(-i)* sevinmesini sağlamak.

sevinmek *(-e)* sevinç duymak.

sevişmek *(-nsz, -le)* **1.** birbirini sevmek. **2.** aşk yapmak.

seviye *a. Ar.* düzey, derece.

seviyeli *s.* değeri yüksek olan, üstün.

seviyesiz *s.* değeri düşük olan, bayağı olan.

seviyesizlik, -ği *s.* seviyesiz olma özelliği, aşağı olma durumu.

sevk, -ki *a. Ar.* gönderme, iletme, yollama. **sevk etmek** göndermek. **sevk olmak** gönderilmek.

sevmek *(-i)* **1.** sevgi ve bağlılık duymak. **2.** gönül vermek, âşık olmak. **3.** çok hoşlanmak. **4.** okşamak, sevgi ile dokunmak. **5.** koşullarını uygun bulmak.

seyahat, -tı *a. (seya:hat) Ar.* yolculuk, gezi. **seyahat etmek** gezip görmek, yolculuk etmek.

seyahatname *b. a. (seya:hatna:me) Ar. Far.* bir yazarın gezip gördüğü yerlerle ilgili izlenimlerini anlattığı yapıt.

seyelân *a. (seyelâ:n) Ar.* **1.** akma, akıntı, kayma. **2.** *fiz.* akış oranı, akı.

seyir, -yri *a. Ar.* **1.** gidiş, ilerleyiş. **2.** yola çıkma, gitme. **3.** hoşlanarak bakma. **4.** eğlenilecek durum. **seyretmek** gözlemek. **seyre dalmak** kendini vererek bakmak, izlemek.

seyirci *a.* izleyici, izleyen kimse, gözleyici. **seyirci kalmak** işe karışmamak.

seyis *a. ve s. Ar.* ata bakan kimse, at bakıcısı.

seyit, -di *a. Ar.* **1.** ileri gelen kimse. **2.** Muhammed'in soyundan olan kimse.

seylâp, -bı *a. (seylâ:p) Ar.* su baskını, taşma, taşkın.

seymen *a.* seğmen.

seyran *a. (seyra:n) Ar.* gezinti, gezme. **seyran etmek** gezmek, dolaşmak. **seyrana çıkmak** gezintiye çıkmak.

seyrek, -ği *s.* aralıklı, araları geniş olan. **2.** az bulunan. **3.** *be.* arada sırada. **4.** *be.* aralıklı olarak.

seyrekleşmek *(nsz)* seyrelmek, aralıklı duruma gelmek.

seyrekleştirmek *(-i)* aralıklı duruma getirmek, seyreltmek.

seyreltmek *(-i)* seyrek duruma getirmek.

seyretmek *(-i, -nsz)* **1.** gözlemek, bakmak. **2.** bir olaya karışmadan bakmak. **3.** ilerlemek, yol almak. **4.** sürmek: *Hastalık aynen seyrediyor.*

seyrüsefer *b. a. Ar. Far.* gidiş geliş.

seyyah *a. (seyya:h) Ar.* gezgin, turist.

seyyal *s. (seyya:l) Ar.* akıcı, akışkan.

seyyar *s. Ar.* **1.** gezgin, gezici, belli yeri olmayan. **2.** kolay taşınabilen, portatif. **Seyyar satıcı.** Tüketicilerin ayaklarına giderek satış yapan kimse.

seyyare *a. (seyya:re) Ar.* gezegen.

seza *a. (seza:) Far.* uygun, yaraşır, yakışır.

sezaryen *a. Fr. tıp* normal doğum yapılamayan durumlarda, bebeğin karın ve döl yatağı yarılarak alınması.

sezdirmek *(-i, -e)* sezmesine neden olmak.

sezgi *a.* **1.** sezme yetisi. **2.** doğruyu sezerek bulma.

sezi *a.* sezgi.

sezilmek *(nsz)* sezmek işine konu olmak, anlaşılmak.

sezinlemek *(-i)* sezmek, hissetmek.

sezmek, -er *(-i)* **1.** açık kanıt olmadığı halde kestirmek, hissetmek. **2.** anlamak, ayırdına varmak.

sezon *a. Fr.* mevsim, dönem.

sfenks *a. Fr.* **1.** Yunan mitolojisinde aslan vücutlu ve insan başlı efsanevî yaratık. **2.** eski Mısır'dın kalma, kadın başlı, aslan vücutlu heykel. **3.** *mec.* bir konuda suskun duran kimse.

sıbyan *ç. a. Ar.* çocuklar.

sıcak, -ğı *a.* **1.** yüksek ısılı olan. **2.** *mec.* içten, candan. **3.** *a.* hamam. **sıcak başına vurmak** sıcak nedeniyle hastalanmak. **sıcak olmak** ısı artmak. **Sıcağı sıcağına.** Gecikmeden.

sıcakkanlı *b. s.* **1.** ısı derecesi değişmeyen: *İnsanlar sıcakkanlı canlılardır.* **2.** *mec.* cana yakın, sevimli

sıcaklık, -ğı *a.* **1.** sıcak olma niteliği. **2.** araçla ölçüden ısı derecesi. **3.** ısı. **4.** *mec.* içtenlik, cana yakınlık.

sıcaklıkölçer *b. a. fiz.* havanın sıcaklığını ya da vücudun ısısını ölçmeye yarayan araç. termometre.

sıçan *a. zool.* kemiricilerden; fareden iri, zararlı, memeli bir hayvan. **Sıçan deliği bir akçe.** Kaçacak yer yok. **sıçan deliğine paha biçilmez olmak** sığınacak yer bulunamamak. **sıçan düşse başı yarılmak** hiçbir şey bulunmamak. **sıçana dönmek** çok ıslanmak.

sıçandişi *b. a.* giysi ya da başka bir nesnenin kenarını kıvırıp yapılan dikiş.

sıçankuyruğu *b. a.* delikleri genişletmek için kulanılan, uzun bir tür törpü.

sıçanotu *b. a. hlk.* arsenik, bir tür zehir.

sıçrama *a.* **1.** sıçramak eylemi. **2.** *sp.* ayaklarla, birdenbire, yeri teperek bir süre havada kalma. **Sıçrama tahtası**, *sp.* Araçla atlamalarda üzerine basarak hız kazanılan esnek, tahtadan, eğik yüzey.

sıçramak *(nsz, -e)* **1.** ayaklarla, tezlikle ve güçlüce teperek yukarıya ya da ileriye atılmak. **2.** bir nedenle olduğu yerde ürküp doğrulur gibi yapmak. **3.** yerinden koparak parçalar biçiminde savrulmak. **4.** başka yerlere geçmek.

sıçratmak *(-i, -e)* sıçramak eylemine neden olmak.

sıdk, -dkı *a. Ar.* **1.**gerçeklik, doğruluk. **2.** içten bağlılık. **sıdkı sıyrılmak** duyulan güveni yitirmek.

sıfat, -tı *a. Ar.* **1.** bir kimsenin ya da nesnenin durumu. **2.** birinin görev ya da ödev bakımından niteliği. **3.** yüz, beniz, görünüş. **4.** *dilb.* bir adın nitelik ya da niceliklerini gösteren sözcük. **5.** bir kimsenin unvan, makam ya da aşaması. **Sıfat tamlaması.** *dilb.* Sıfatlarla adların yaptıkları tamlama: *ak süt, üç elma*

sıfatlandırmak *(-i)* birine sıfat ya da unvan vermek.

sıfır *a. Ar.* **1.** *mat.* kendi başına bir değeri olmayan, ancak bir sayının sağına konunca onu on kat artıran (0) rakamı. **2.** *mec.* hiç olmayan. **3.** *mec.* başarısız, verimsiz. **sıfırdan başlamak** bir işe en baştan girişmek. **sıfırı tüketmek. 1.** gücü kalmamak. **2.** yoksullaşmak.

sıfırlamak *(-i) mat.* **1.** bir denklemdeki tüm terimleri bir yanda toplayarak denklemin öbür yanını sıfıra eşit duruma getirmek. **2.** borcu ödeyip bitirmek.

sığ *s.* **1.** derinliği az olan. **2.** *mec.* yüzeyde kalan, derin olmayan.

sığa *a. fiz.* bir kondansatörün elektrik yığma gücü.

sığdırmak *(-i, -e)* bir kabın ya da başka bir nesnenin içine bazı şeyleri aldırmak. **aklına sığdırmamak** dayanamamak. katlanamamak.

sığınak, -ğı *a.* **1.** sığınılacak yer. **2.** *ask.* düşmandan korunmak için hazırlanmış gizlenme yeri. **3.** *mec.* koruyan, sığınılan nesne.

sığınmak *(-e)* **1.** saklanmak. **2.** koruyucuya başvurmak. **3.** bağışlamasını dilemek.

sığıntı *a.* bulunduğu yerde olması istenmeyen kimse.

sığır *a. zool.* geviş getiren, boynuzlu, büyük başlı, çift tırnaklı, evcil memeli hayvanların genel adı. **2.** *kaba* anlayışsız, kaba kimse.

sığırcık, -ğı *a. zool.* serçegillerden, kara renkli, uzun gagalı, serçeden iri, ötücü bir kuş.

sığırtmaç, -cı *a.* sığır güden kimse, sığır çobanı.

sığışmak *(nsz)* güçlükle sığmak.

sığıştırmak *(-i, -e)* güçlükle sığdırmak.

sığlık, -ğı *a.* **1.** sığ olma niteliği. **2.** *s.* sığ. **3.** *mec.* yüzeysel olma durumu, derinleşmeme.

sığmak, -er *(-e)* **1.** bir boşluğa tümüyle girebilmek ya da içinden geçebilmek. **2.** *mec.* uygun olmak: *Bu yaptığın arkadaşlığa sığdı mı?*

sıhhat, -ti *a. Ar.* esenlik, sağlık, sağlıklı olma. **2.** doğruluk. **Sıhhatler olsun.** Yıkanan ya da tıraş olanlara söylenen iyi dilek sözü, *sağlıklı ol.*

sıhhatli *s.* sağlıklık, esen, doğru.

sıhhî *s. (sıhhi:) Ar.* sağlıkla ilgili, sağlığa uygun.

sıhhıye *a. Ar.* tüm sağlık işleri.

sıhhıyeci *a.* **1.** sağlık görevlisi. **2.** orduda sağlık işleriyle görevli asker.

sık *s.* **1.** benzerleri ya da parçaları arasında çok az aralık bulunan. **2.** çok bulunan, fazla rastlanan. **3.** *be.* az aralıklarla: *Sık gelmeye başladı.* **4.** *be.* az aralıklı olarak: *Fideleri sık sık dikti.* **sık sık** az aralıklarla, sıkça.

sıkboğaz *b. a.* bir işi yaptırmak için birini çok sıkıştırmak anlamına gelen **sık boğaz etmek** deyiminde geçer.

sıkı *s.* **1.** dar. **2.** iyice sıkıştırılmış. **3.** güçlü, etkili. **4.** özenle uygulanan. **5.** katı, hoşgörü göstermeyen. **6.** yoğun, acele. **7.** *mec.* cimri. **8.** *be.* sıkıca, iyice. **Sıkı ağızlı.** Sır tutan. **sıkı basmak** direnmek. **sıkı durmak** dayanıklı olmak, ısrar etmek. **Sıkı fıkı olmak.** Çok yakın bulunmak, anlaşmak. **Sıkı sıkıya. 1.** Sımsıkı. **2.** İyice: *Sıkı sıkıya tembihledik.* **sıkı tutmak** önem vermek. **sıkıya almak 1.** önlemler almak. **2.** disipline

bağlamak. **sıkıya gelmek** güç bir durumla karşılaşmak. **Sıkıysa.** Güveniyorsa.

sıkıca *be.* sıkı bir biçimde.

sıkıcı *s.* sıkan, tedirgin eden.

sıkı denetim *b. a.* sansür.

sıkı düzen *ba. a.* toplumda yasa, tüzük gibi kurallara kesinlikle bağlı olma, uyma, disiplin.

sıkılamak *(-i)* **1.** sıkı biçime getirmek. **2.** bazı silâhlara atılacak şeyleri ağızdan koyup bastırmak. **3.** *mec.* bunaltacak derecede zorlamak, sıkıştırmak.

sıkılgan *s.* utangaç, gerekli ölçüde kendine güveni olmayan.

sıkılganlık, -ğı sıkılgan olma özelliği.

sıkılık, -ğı *a.* **1.** sıkı olma niteliği. **2.** *mec.* cimrilik.

sıkılmak *(-e)* **1.** sıkmak eylemi yapılmak. **2.** *mec.* utanmak, arlanmak. **3.** can sıkıntısı duymak. **4.** *(nsz)* sıkıntıya düşmek.

sıkılmaz *s.* utanmaz, arlanmaz, yüzsüz.

sıkım *a.* **1.** sıkma eylemi. **2.** *s.* kapalı tek elin alabileceği ölçüde. **3.** *s.* bir kerede sıkılan ölçü. **4.** ateşli silâhlarda bir atış için yeterli sayı.

sıkınmak *(nsz)* kendini sıkmak.

sıkıntı *a.* **1.** dış bir etki nedeniyle kişinin içinde bulunduğu sıkıcı durum. **2.** geçim darlığı. **3.** bir tedirginlik sonucu duyulan yorganluk. **sıkıntı basmak** içi daralmak. **sıkıntı çekmek** bunalım ya da geçim darlığı içinde bulunmak. **sıkıntıya düşmek** geçim darlığına düşmek. **sıkıntıya gelememek** sıkıntıya dayanıklı olamamak.

sıkıntılı *s.* **1.** sıkıntısı bulunan. **2.** sıkıntı veren: *sıkıntılı iş.*

sıkışık, -ğı *s.* sıkışmış bulunan.

sıkışmak *(nsz)* **1.** birbirine basınç yapacak derecede yaklaşmak. **2.** basınçlı iki nesne arasında kalmak. **3.** yan yana gelip sıkışık bir biçimde kalmak. **4.** *mec.* sıkıntıya düşmek, darlık çekmek.

sıkıştırmak *(-i)* **1.** bir nesneyi dar bir yere sığdırmak, tıkamak. **2.** bir nesneyi sıkıca duracak bir biçimde bir yere koymak. **3.** gevşek ya da seyrek olan nesneleri yaklaştırıp sıkı duruma getirmek. **4.** bir şeyin sıkışmasına neden olmak. **5.** kaçamayacak duruma getirmek, kıstırmak. **6.** *mec.* zorlamak. **7.** ansızın eline tutuşturmak: *para sıkıştırmak.* **8.** *argo* elle sarkıntılık etmek.

sıkıyönetim *b. a.* yurt için tehlikeli görülen zamanlarda, güvenliği sağlamak amacıyla, ordunun yardımından yararlanmaya dayanan, bazı özgürlükleri geçici olarak kısıtlayan yönetim.

sıklaşmak *(nsz)* sık bir biçim almak, sık görülmek.

sıklaştırmak *(-i)* sık bir duruma getirmek.

sıklet, -ti *a. Ar.* **1.** ağırlık, yük **2.** sıkıntı.

sıkma *a.* **1.** sıkmak eylemi. **2.** bir tür pantolon. **3.** *hlk.* kadın yeleği. **4.** *s.* suyu alınmaya uygun: *sıkma portakal.* **Sıkma baş.** Kadınların ince bir kumaşla saçlarını sıkıp bağlama biçimi.

sıkmak, -er *(-i)* **1.** bir nesneyi sıkıca kavramak. **2.** suyunu akıtmak için bir nesneye basınç uygulamak. **3.** basınçla fışkırtmak. **4.** *mec.* baskı yapıp tedirgin etmek. **5.** tetiği çekip ateşlemek.

sıla *a. Ar.* doğup büyüdüğü yere ulaşma, kavuşma. **2.** doğup büyüdüğü özlediği yer. **sılaya gitmek** doğup büyüdüğü yere gitmek.

sınaî *s. (sına:i:) Ar.* sanayi ile ilgili.

sınamak *(-i)* **1.** denemek, yoklamak, tecrübe etmek. **2.** bilgi, beceri ve yeteneğini denemek, sınav yapmak.

sınav *a.* **1.** öğrencilerin ya da bir işe gireceklerin bilgi ve beceri durumlarını anlamak için yapılan yoklama, imtihan. **sınav vermek** sınavdan başarıyla geçmek. **sınava çekilmek** sınav yapılıp bilgi ve becerisi ölçülmek. **sınava girmek** sınava katılmak.

sınıf *a. Ar.* **1.** öğrencinin yıllık olarak öğrenim gördüğü bölümlerden her biri: *İkinci sınıf.* **2.** ders yapılan yer, dersane. **3.** toplumda aynı görevi yapan, aynı hakları ya da sorumlulukları paylaşan büyük, insan kitlesi. **4.** *biy.* canlılarda takımlardan oluşan birlik: *kuşlar sınıfı, balıklar sınıfı.* **sınıfta çakmak** sınıfta kalmak. **sınıfta çaktırmak** sınıfta bırakmak. **sınıfta kalmak** başarı gösterip üst sınıfa geçememek.

sınıflamak *(-i)* bölümlere ayırmak.

sınıflandırmak *(-i)* sınıflamak, bölümlemek.

sınıflaşmak *(nsz)* toplumda sınıf ayrılıkları oluşmak.

sınıfsal *s.* sınıfa özgü, sınıfla ilgili.

sınır *a. Yun.* **1.** iki komşu ülkenin topraklarını ayıran çizgi, hudut. **2.** komşu köy, il, ilçe gibi yerleşim birimlerinin ya da kişilerin topraklarını ayıran çizgi. **3.** bir nesnenin uzayacağı ya da genişleyeceği son çizgi, uç. **4.** *mec.* uç, son. **sınır çizmek 1.** sınırını belirlemek. **2.** son vermek, bitirmek. **sınır dışı etmek** kişiyi ülke sınırları dışına çıkarmak.

sınırlandırmak *(-i)* sınırlarını belli etmek, hudutlarını çizmek.

sınırlı *s.* **1.** sınırı belli olan. **2.** sınırlanmış, belirlenmiş. **Sınırlı doğru.** *mat.* Başı ve sonu belli olan doğru. **Sınırlı sorumluluk.** Borçlunun alacaklıya karşı malının bir bölümüyle sorumlu olması durumu.

sır *(l) a.* **1.** bazı nesnelere parlaklık vermek, dış etkilerden korumak gibi amaçlarla sürülen madde. **2.** aynaların arkalarına ve metal eşyanın yüzüne sürülen ince tabaka.

sır, -rrı *(ll) a. Ar.* **1.** gizli tutulan şey, giz. **2.** İnsan aklının açıklık getiremediği iş ya da olay: *doğanın sırrı.* **Sır küpü.** Bildiklerinin hiçbirini söylemeyen. **sır olmak** ansızın kaybolmak. **sır tutmak (saklamak)** sırları başkalarına söylememek. **sır vermek** sırları başkalarına söylemek. **sırra ermek** gizli bir şeyi sezmek, anlamak. **sırra kadem basmak** ortaklıkta görünmez olmak.

sıra *a.* **1.** arka arkaya ya da yan yana duran kişi ya da nesnelerin oluşturdukları dizi. **2.** bazı şeylere belli bir niteliğe göre verilen durum. **3.** uygun görülen zaman: *konuşma sırası.* **4.** bir özelliği olmama niteliği: *sıradan kişi.* **5.** daha çok dersliklerde kullanılan oturma aracı. **6.** dizi durumunda olan: *sıra dağlar.* **sıra dayağı çekmek** bir çok kimseyi sırayla dövmek. **Sıra malı.** Özelliği olmayan mal. **sıra olmak** düzenli biçimde sıralanmak. **sırasını savmak** görevini yerine getirmek. **sıra sayı sıfatı** *dilb.* bir nesnenin sırasını gösteren sıfat: *üçüncü*

sınıf. **Sıralı sırasız.** Yerine ve zamanına bakmadan. **sırası düşmek** uygun anı gelmek. **sırası gelmek** 1. sırası düşmek. 2. sıra, birinden sonra kendisine gelmek. **adam sırasına geçmek** değeri yokken öyle sayılmak. **sırasına getirmek** fırsatını bulmak. **Sırasında.** Yerinde ve zamanında. **sırasını kaybetmek** zamanını şaşırmak. **sıraya koymak** sıralamak.

sıradağlar *ç. b. a. coğ.* birbirine bağlı olarak uzanan dağlar takımı.

sıradan *s.* bayağı, bir özelliği bulunmayan.

sıralamak *(-i)* **1.** sıra oluşturmak. **2.** bazı şeyleri arka arkaya saymak. **3.** plânını yapmak.

sıralatmak *(-i, -e)* sıralamak işini yaptırmak.

sıralı *s.* **1.** sıralanmış, dizilmiş. **2.** yere, zamana, yönteme uygun olan. **sıralı cümle** anlam yakınlığı bulunan, çekimli eylemlerle kurulmuş tümcelerin sıralanmasıyla oluşan tümceler takımı: *Geldi, yedi, gitti.*

sırasıyla *be.* sırası gelince: *Sırasıyla oturunuz.*

sırasız *s.* **1.** sırası, düzeni olmayan. **2.** yere, zamana, yönteme, konuya bağlı olmayan.

sırat, -tı *a. Ar.* yol. **Sırat köprüsü.** İslam'a göre mahşer günü üstünden yalnız günahsızların geçebileceğine inanılan köprü.

sırça *a.* cam. **2.** camdan yapılmış: *sırça köşk.*

sırdaş *s. ve a.* sır ortağı olan, sır saklayan. **Sırdaş hesap.** Sahibinin adı gizli kalmak koşuluyla bankaya açılan hesap.

sırf *be. Ar.* **1.** yalnız, sadece. **2.** baştan aşağı, tümüyle: *sırf altın.*

sırık, -ğı *a.* uzun ve kalınca sopa. **Sırık gibi.** Sevimsiz, ince uzun boylu. **sırıkla atlama** *sp.* eldeki sırıktan yararlanarak belli yükseklikteki çıtayı aşmayı amaçlayan yarışma.

sırılsıklam *s.* çok ıslak, sırsıklam. **sırılsıklam âşık olmak** birine aşırı ölçüde tutulmak.

sırım *a.* bazı işlerde sicim yerine kullanılan, ince deri parçası. **Sırım gibi.** İnce yapılı, güçlü, sağlıklı.

sırıtkan *s.* sırıtma huyu olan.

sırıtmak *(nsz)* **1.** dişlerini göstererek gülmek. **2.** *mec.* tüm kusur ve çirkinliğiyle ortaya çıkmak.

sırlamak *(-i)* toprak kaplara ya da ayna yapmak için cama sır sürmek.

sırlı *s.* üzerine sır sürülmüş olan.

sırma *a.* **1.** ince, gümüş tel. **2.** rütbe gösteren şerit. **3.** *s.* sırmadan yapılmış ya da sırmaya benzeyen.

sırmalı *s.* sırmayla işlenmiş ya da süslenmiş.

sırnaşık, -ğı *s.* aşırı isteklerde bulunan ve bunda direnen. **2.** *mec.* sıkıntı veren, tedirgin eden.

sırnaşmak *(nsz)* sırnaşıkça davranışlarda bulunmak.

Sırp *öz. a. İsl.* İslâv'ların güney kolundan olan ve Balkanlarda yaşayan, Ortadoks bir halk ya da bu halktan olan kimse.

Sırpça *öz. a.* Sırpların konuştuğu güney İslâv dili.

sırsıklam *s.* sırılsıklam. **sırsıklam olmak** iyice ıslanmak.

sırt, -tı *a.* **1.** vücudun ense ve omurgalarla böğürler arasında kalan arka bölümü. **2.** hayvanlarda boynun arka kısmından kuyruk sokumuna kadar uzanan bölüm. **3.** kesici araçların keskin olmayan kısmı. **4.** dağların, tepelerin üst bölümleri. **sırt çevirmek** yabancı gibi davranmak. **sırt sırta olmak** sırtlarını bir birine dayamak. **sırtı kaşınmak** dayak istemek. **sırtı pek olmak** giyimi yerinde olmak. **sırtından atmak** bir yükten kurtulmak. **sırtından çıkarmak** harcamayı birine yüklemek. **sırtından geçinmek** geçimini başkasından sağlamak. **sırtını dayamak** birine güvenmek. **sırtını yere getirmek 1.** güreşte yenmek. **2.** *mec.* bir kimseden üstün gelmek.

sırtarmak *(nsz)* **1.** sırıtmak. **2.** karşı çıkmaya hazırlamak.

sırtıkara *b. a. zool.* kofanadan az küçük lüfer.

sırtlamak *(-i)* **1.** sırtına almak. **2.** *mec.* bir işin sorumluluğunu üzerine almak.

sırtlan *a. zool.* et obur memelilerden, uzun bacaklı, iri başlı, güçlü bir yaban hayvanı.

sırtüstü *b. be.* sırtı yere gelecek biçimde. **sırtüstü yatmak** çalışmadan, uğraşmadan rahat bir yaşam sürmek.

sıska *s.* **1.** çok zayıf, kuru, cılız. **2.** karın boşluğunda su birikmiş olan. **sıska olmak** karnı şişmek. **sıskası çıkmak** aşırı zayıflamak, sıskalaşmak.

sıtma *a. tıp* anofel türü sivrisineklerin, insandan insana bulaştırdıkları, ateş, titreme ve terle kendini gösteren, ölüme yol açan bir hastalık. **sıtma tutmak 1.** sıtma hastalığına yakalanmak. **2.** *mec.* korku nedeniyle titremek.

sıtmalı *s.* **1.** sıtmaya yakalanmış olan. **2.** sıtmanın yoğun olarak bulunduğu yer.

sıva *a.* duvarın yüzünü düzgünleştirmek için vurulan harç.

sıvalı *(l) s.* **1.** sıva vurlumuş. **2.** sıvanmış.

sıvalı *(ll) s.* sıvanmış, kıvrılmış *(paça, kol).*

sıvama *a.* **1.**sıvamak eylemi. **2.** *s.* sıvanır gibi üstüne kaplanmış. **3.** *be.* ağzına dek dolu: *sıvama bardak.*

sıvamak *(l) (-i)* **1.** sıva vurmak. **2.** *(-i, -e)* harcı yüzeye sürmek. **3.** *mec.* sıvar gibi bulaştırmak. **4.** *(-i) mec.* sıvazlamak, okşamak.

sıvamak *(ll) (-i)* yukarıya çekip kıvırmak, toplamak. *(paça).*

sıvatmak *(-e, -i)* sıvamak işini başkasına yaptırmak.

sıvazlamak *(-i)* **1.** bir nesnenin üstünde yavaşça el gezdirmek. **2.** okşamak.

sıvı *a. ve s. fiz.* kendine özgü bir biçimi olmayan, içinde bulunduğu kabın biçimine giren *(nesne),* mayi.

sıvılaştırma *(-i) fiz.* sıvı duruma getirme.

sıvıölçer *b. a.* bir sıvının özgül ağırlığını ölçmeye yarayan araç.

sıvışık, -ğı *s.* **1.** bulaşan. **2.** *mec.* insanın peşini bırakmayıp sıkıntı veren.

sıvışmak *(nsz)* kaçmak, bilgi vermeden ayrılmak.

sıvı yağ *b. a.* normal sıcaklıkta sıvı durumda bulunan yağ.

sıyırmak *(-i)* **1.** nesnenin üst kısmını çekip almak. **2.** bir nesnenin içinde bir şey bırakmamak, iyice almak. **3.** silâhı kınından çekip çıkarmak. **4.** bir nesneye azıcık dokunup geçmek. **5.** *mec.* kötü bir durumdan kurtulmak: *Bu işten iyi sıyırdık.*

sıyrık, -ğı *a.* **1.** üzerinden parça sıyrılmış. **2.** *mec.* utanmayan. **3.** *a.* sıyrılmış yer.

sıyrılmak *(nsz)* **1.**sıyırmak eylemine konu olmak. **2.** *(-den)* bir yer ya da durumdan kurtulmak.

sızdırmak *(-i)* **1.** sızmasını sağlamak. **2.** duyurmak, yaymak. **3.** eritip süzerek arı duruma getirmek. **4.** *mec.* birinden isteği dışında para çekmek.

sızı *a.* **1.** ince ve hafif ağrı. **2.** ruhsal sıkıntı, acı.

sızıcı *s.* sızma özelliği olan.

sızıntı *a.* **1.** sızan nesne. **2.** genellikle iltihaplarda deride beliren akıntı, sıvı.

sızdırmak *(-i)* süzmek.

sızlamak *(nsz)* **1.**için için ağrımak. **2.** yakınmak, sızlanmak.

sızlanmak *(nsz)* bir haksızlığa, bir sıkıntıya çare bulabilmek amacıyla durumu başkasına aktarmak.

sızmak,-er *(nsz)* **1.** yavaş yavaş akmak. **2.** gizlice karışmak. **3.** *mec.* kendinden geçmek. **4.** *mec.* gizli bir şey yavaş yavaş yayılmak.

sibernetik,-ği *a. Fr.* canlılarda ve makinelerde iletişim ve kontrol düzeneklerini inceleyen bilim, güdü bilimi.

sicil *a. Ar.* **1.** kamu belgelerinin yazıldığı kütük. **2.** görevlilerin çalışma, başarı, davranış gibi durumlarını gösteren dosya. **sicil vermek** çalışanın, bir üst göreve gelip gelemeyeceğini belirtmek üzere rapor vermek.

sicilli *s.* **1.** sicile yazılmış. **2.** suçu sicile işlenmiş, sabıkalı.

sicim *a.* keten ya da benzer tellerin örülmesiyle oluşan ip.

sidik, -ği *a.* böbreklerde kandan süzülerek sidik torbasında toplanan ve siyek yoluyla dışarıya atılan sıvı, idrar. **Sidik söktürücü.** Sidiği artıracak içeçek ya da ilâç. **sidik yarışı yapmak** hiçbir değeri olmayan durumlarda başkalarını geçmeye çalışmak.

sidik borusu *b. a. anat.* sidiği havuzcuktan sidik tormasına akıtan iki borudan her biri.

sidik yolu *b. a. anat.* sidik borucukları, sidik boruları ve siyeğin ortak adı.

sidik zoru *b. a. tıp* sidiğin yeterince ve kolaylıkla dışarı atılamaması durumu. **sidik zoruna tutulmak** sidiği kolayca ve yeterince dışarıya atamamak.

sifilis *a. tıp Fr.* frengi hastalığı.

sifon *a. Fr.* **1.**bir sıvıyı başka bir kaba boşaltmak için kulanılan iki yandan bükülmüş boru. **2.** lâğım gibi yerlerde kokuyu önlemek için yerleştirilen, alttaki su ile dolu olan iki büklümlü boru. **3.** yolların altlarındaki suları akıtmak için kulanılan boru biçimindeki kanal.

siftah *a. Ar.* **1.**bir şey satarak ya da alarak alış verişe başlama. **2.** *be.* ilk olarak: *Siftah, çay içiyorum.* **siftah etmek 1.** ilk alım satımı yapmak. **2.** bir şeyi mevsiminde ilk kez yemek.

siftahlamak *(-i)* **1.** siftah etmek. **2.** mevsiminde ilk kez yemek.

sigara *a. (siga'ra) İsp.* özel kâğıdına silindir biçiminde sarılmış, kıyılı tütün. **sigara içmek** sigaranın dumanını içine çekmek. **Sigara kâğıdı.** Sigara sarılan özel incelikte kâğıt. **sigara kâğıdı gibi olmak** çok ince olmak. **sigarayı bırakmak** sigara içmekten vazgeçmek.

sigara böreği *b. a. İsp. T.* yufka arasına maydonozlu beyaz peynir ya da kıyma konularak sigara biçiminde sarılıp tavada kızartılan bir tür börek.

sigaralık,-ğı *a.* **1.** sigara ağızlığı. **2.** sigara konulan kutu, sigara tablası.

sigorta *a. İt.* **1.** ödenen bir prim karşılığında uğranılan zararın ödenmesini üstlenen yetkili şirketle yapılan sözleşme. **2.** bu tür sözleşmeleri yapan, bu işle uğraşan kuruluş. **3.** bir makinede, bir donanımda güvenli çalışmayı sağlayan aygıt. **sigorta etmek** sigorta sözleşmesi yapmak.

sigortacı *a.* sigorta işlerinde çalışan, sigorta işleri yapan kimse.

sigortalamak *(-i)* **1.** sigorta etmek. **2.** *mec.* bir şeyi güvenceye almak.

sigortalanmak *(nsz)* **1.** kendini sigorta ettirmek. **2.** sigortalamak işine konu olmak.

sigortalı *s.* **1.**sigorta edilmiş olan. **2.** *mec.* güvence altına alınmış bulunan.

siğil *a.* **1.** deride, özellikle ellerde oluşan sert urcuk. **2.** kurbağa ve benzer hayvanların pisliği.

sihir,-hri *a. Ar.* **1.** büyü. **2.** *mec.* güçlü etkileme.

sihirbaz *a. Ar. Far.* büyücü, göz bağcı.

sihirbazlık, -ğı *a.* büyücülük, göz bağcılık.

sihirli *s.* **1.** kişiyi büyüleyen. **2.** gücünün nereden geldiği anlaşılamayan.

sikatif *a. Fr.* çabuk kuruması için yağlı boyanın içine katılan madde.

sikke *a. Ar.* **1.** madenî para. **2.** madenî paranın üzerine vurulan damga. **3.** Mevlevî dervişlerinin giydikleri, yüksekçe, tepeleri düz, keçe külâh.

siklon *a. Fr.* atmosferde alçak basınç alanı çevresinde hızla dönen hava akımının oluşturduğu şiddetli fırtına, kiklon.

silâh *a. (silâ:h) Ar.* **1.** savunma ve saldırmada kullanılan araçların genel adı. **2.** *mec.* başkalarına karşı üstünlük gücü olarak kullanılan bilgi, beceri, varlık gibi şeyler. **silâh atmak** silâhı ateşlemek. **silâh çatmak** birkaç tüfeği birbirine dayayıp durmalarını sağlamak. **silâh çekmek** ateş etmek üzere silâhı ele almak. **silâha davranmak** kullanmak üzere silâha el atmak.

silâhhane *b. a. (silâhha:ne) Ar. Far.* silâhların konup korunduğu yer.

silâhlandırmak *(-i)* silâhlı duruma getirmek.

silâhlanma *a.* **1.** silâhlanmak eylemi. **2.** silâhını ve silahlı güçlerini artırıp güçlendirme.

silâhlanmak *(nsz)* silâhlı duruma gelmek.

silâhlı *s.* silâhı bulunan. **Silâhlı kuvvetler.** Kara, deniz, hava ve jandarma kuvvetlerinin ortak adı.

silâhlık, -ğı *a.* **1.** silâh takılmaya yarayan meşin kemer. **2.** kışlada erlerin silâhlarını koydukları yer.

silâhsızlanmak *(nsz)* silâhlanmaktan vazgeçmek, silâhsız duruma gelmek.

silâhşor *a. Ar.* silâh kullanan kimse, savaşçı.

silâhtar *a. Ar. tar.* Osmanlı'larda padişah, sadrazam, vezir gibi üst görevde bulunan kimselerin silâhlarına bakan, koruyan görevli. **Silâhtar ağa.** *tar.* Osmanlı'larda, sarayda padişahı korumak, törende padişahın kılıcını taşımakla görevli kimse.

silecek, -ği *a.* **1.** silinmek için kullanılan büyük havlu. **2.** motorlu taşıtlarda camları silmeye yarayan aygıt. **3.** ayakkabıları silmek için kapı önlerine konulan bez. keçe, paspas gibi nesneler.

silgi *a.* **1.** yazı ya da çizikleri silmeye yarayan kauçuktan madde. **2.** tebeşir ya da tahta kalemiyle yazılan yazıları silmeye yarayan, keçe, sünger, kumaş parçaları. **3.** *hlk.* hamam takımı.

silik, -ği *s.* silinmiş, aşınmış olan. **2.** *mec.* kendini göstermeyen. belirgin olmayan: *silik kişilikli kimse.*

silikat, -tı *a. Fr.* cam, çimento, tuğla gibi yapı elemanlarının bileşiminde bulunan, silisik asidin bazlarla oluşturduğu tuz.

silikon *a. Fr. kim.* karbon yerine silisyumun geçtiği organik cisimlere benzeyen maddelerin genel adı: *Silikon, sıvı yağ, makine yağı ve plâstiklerin yapımında kullanılır.*

silindir *a. Fr.* **1.** *mat.* alt ve üst tabanları birbirine eşit dairelerden oluşan bir nesnenin eksenini dikey olarak kesen, birbirine koşut iki yüzeyin sınırladığı cisim. **2.** metalleri inceltmek, kumaşları parlatmak, kâğıt üzerine baskı yapmak işlerinde kullanılan merdane. **3.** motorlu taşıtların motorunda pistona güçlü itiş sağlamak için gaz karışımının yandığı boşluk. **4.** yol yapılında, taş ve toprağı sıkıştırıp düzeltmek işlerinde kullanılan araç. **silindir gibi ezmek** çok güçsüz duruma getirmek.

silindirik, -ği *s. Fr.* silindir biçiminde.

silinmek *(nsz)* **1.** kendini silmek. **2.** bir nesneyi birisi silmek. **3.** *mec.* birden yok olmak. **silinip gitmek** ansızın unutulmak, yitmek.

silinti *a.* yazının ya da çizginin silindiğini gösteren iz.

silis *a. Fr. kim.* kum, çakmak taşı gibi silisyumun oksijenli bileşimlerine verilen ad.

silisyum *a. Fr. kim.* atom numarası. 14, atom ağırlığı 28.09 yoğunluğu 2.34 olan 1420 derecede eriyen, doğada oksijenden sonra en bol bulunan, endüstride geniş çapta kullanılan bir element, simgesi *Si.*

silkelemek *(-i)* **1.** üstündeki bir nesneyi düşürmek için bir şeyi bir kaç kez sallamak. **2.** güçlüce sarsmak. **3.** *mec.* etkilemek, sarsmak.

silkelenmek *(nsz)* **1.** silkeleme eylemi kendisine yapılmak. **2.** vücudu anlık olarak silkinmek.

silkindirmek *(-i)* silkinmesine neden olmak.

silkinmek *(nsz)* **1.** üstünü silkmek. **2.** vücudu ansızın sarsılmak. silkelenmek.

silkme *a.* **1.** silkmek eylemi. **2.** iri doğranmış kabak, patlıcan gibi sebzelerle yapılan et yemeği. **3.** *sp.* ayakları açarak halteri baş üstüne kaldırma yarışı.

silkmek *(-i)* **1.** üstündeki bir şeyleri düşürmek için güçlü olarak bir nesneyi sarsmak. **2.** çabuk olarak sarsmak. **silkip atmak** tüm ilişkileri kesmek.

sille *a. Far.* açık elin yüzüyle vurulan tokat. **Sille tokat.** Döverek. **sille yemek** dayak yemek, dövülmek.

silme *a.* **1.** silmek işi. **2.** *mim.* duvar ve tavanlarda yapılan kabartma kenar. **3.** *s.* ağzına dek dolu, sıvama: *silme bardak.*

silmece *be.* tam dolacak biçimde.

silmek, -er *(-i)* **1.** bir nesnenin ıslaklığını kuru bir şeyle almak. **2.** genellikle bez kullanarak bir nesnenin toz, kir gibi şeylerini almak. **3.** bir şeyi kazıyarak ya da sürterek yok etmek. **4.** *mec. (-i, -den)* ortadan kaldırmak. yok etmek. **5.** *(-i, -den) mec.* gücünü kırıp, bitirmek. **sil baştan yapmak** yeniden denemek. **silip süpürmek 1.** temizlemek. **2.** ne varsa yemek. **3.** her şeyi alıp götürmek.

silo *a. Fr.* bazı tarım ürünlerinin saklandığı, genellikle silindir biçiminde büyük ambar.

silolamak *(-i)* tarım ürünlerini siloya koyup saklamak.

silsile *a. Ar.* **1.** birbiriyle ilgili nesnelerin oluşturduğu dizi. **2.** bilinen atadan başlayarak torunlara dek uzanan aile dizisi.

siluet, -ti *a. Fr.* bir nesnenin yalnız kenar çizgileriyle, tek renk olarak beliren görüntüsü, gölge.

sim *a. Far.* **1.** gümüş. **2.** yapay gümüş, sırma ya da metal tel. **3.** *s.* gümüş gibi parlayan.

sima *a. (si:ma) Far.* **1.** yüz, çehre. **2.** insan, kimse.

simetri *a. Fr.* iki ya da daha çok nesne arasında, bir eksene göre, durum, biçim, ölçü bakımından uyum.

simetrik, -ği *s. Fr.* simetrisi olan, bakışımlı.

simge *a.* bir şeyi gösteren, bir anlamı, bir düşünceyi somutlaştıran sembol.

simgeci *a. ve s.* sembolist.

simgecilik, -ği *a.* sembolizm.

simgelemek *(-i)* bir şeyi simgeyle belirtmek.

simit, -di *a. Ar.* **1.** genellikle üzerine susam konularak pişirilen yuvarlak biçimde çörek. **2.** sularda kullanılan halka biçiminde cankurtaran.

simitçi *a.* simit yapan ya da satan kimse.

simpozyum *a. Fr.* sempozyum.

simsar *a. Ar.* kazanç karşılığında alıcıyla satıyı uyuşturan kimse, komisyoncu.

simsariye *a. (simsa:riye) Ar.* simsarın aldığı ücret, komsiyon.

simsarlık, -ğı *a.* komisyonculuk.

simsiyah *s. (si'msiyah)* çok kara, iyice kara.

simya *a. (simya:)* eskiden, metalleri altına dönüştürmek amacıyla yapılan çalışma.

simyacı *a.* eskiden metalleri altına dönüştürme çalışması yapan kimse.

sin *a.* mezar, gömüt, kabir.

sinagog, -gu *a. Yun.* Yahudi tapınağı, havra.

sinameki *a. (sina:meki) Ar.* **1.** *bot.* baklagillerden, çeşitli türleri olan bitki. **2.** bu bitkinin meyvesi. **3.** bu bitkinin meyvesinden yapılan ve iç sürdürücü olarak kullanılan madde. **4.** *mec.* başkalarıyla anlaşamayan, sevimsiz, geçimsiz kimse.

sincabî *s. (sincabi:) Far.* kahve rengiyle gri arasında olan *(renk).*

sincap, -bı *a. Far. zool.* ağaçlarda yaşayan, genellikle yemişlerle beslenen, çok tüylü, uzun kuyruklu, ince yapılı bir hayvan.

sindirim *a. biy.* besinlerin ağızdan başlayarak, mide, pankreas, incebağırsak, karaciğer salgılarının etkisiyle, fiziksel ve kimyasal değişikliklere uğrayıp emilmesi; işe yaramayan kısımların dışarıya atılacak duruma getirilmesi, hazım. **Sindirim aygıtı.** Ağızdan bağırsakların sonuna kadar olan, sindirime katkıları bulunan, ayrıca boşaltımı sağlayan organların tümü.

sindirmek *(-i, -e)* **1.** sinmesini sağlamak, sinmesine neden olmak. **2.** yenilen besinleri kana karışacak biçime getirmek. **3.** *mec.* içine geçirmek. **4.** *mec.* benimsemek, kabullenmek.

sine *a. (si:ne) Far.* **1.** göğüs. **2.** *mec.* gönül, yürek. **3.** *mec.* iç, bağır. **sineye çekmek** katlanmak, istemediği halde kabullenmek.

sinek, -ği *a.* **1.** *zool.* çift kanatlılardan, çeşitli uçucu böceklerin genel adı. **2.** oyun kâğıtlarında kara renkte yoncaya benzer işaret bulunanı. **sinek avlamak** boş oturmak, iş olmamak. **sinekten yağ çıkarmak** en olmaz şeylerden bile yarar sağlamaya çalışmak.

sinek ağırlık, -ğı *b. a. sp.* yarışçılarda aranan 48 ile 51 kg a kadar olan ağırlık, sinek sıklet.

sinekkapan *b. a.* **1.** *bot.* yapraklarına konan küçük canlıları sıkıp emen bir bitki. **2.** *zool.* böcekleri, sinekleri yakalayarak beslenen ötücü kuşlara verilen genel ad.

sinekkaydı *b. s.* özenle yapılmış *(tıraş).*

sineklenmek *(nsz)* **1.** sinekli duruma gelmek. **2.** sineklerini kovmak.

sineklik, -ği *a.* **1.** sinekleri kovmaya yarayan püsküllü değnek. **2.** sineklerin yapışması için üzerine yapışkan sürülmüş kâğıt. **3.** sinek öldürmek için kullanılan plâstik sopa. **4.** sineği çok olan yer.

sinema *a. (sine'ma) Fr.* bir ışık kaynağından çıkan ışınlarla devinimli görüntüleri ekrana yansıtmaya elverişli filmler yapma sanatı.

sinemacı *a.* **1.** sinema filmleri yapmak ya da sinema filmlerini sağlayıp kiralama işleriyle uğraşan kimse. **2.** sinema filmlerini gösterme işleriyle uğraşan kişi. **3.** sinema sanatçısı.

sinemaskop, -bu *a. Fr. sin.* geniş bir sahnenin 55 mmlik film üzerindeki görüntüye sığdırmasından sonra göstericiye takılan ikinci bir merceğe sıkıştırılmış görüntüyü, asıl büyülüğüne çevirmesi temeline dayanan geniş perde ve üç boyutlu sinema tekniği yöntemi.

sinematek, -ği *a. Fr.* sinema filmlerinin sanat, eğitim ve kültür amaçları göz önüne alınarak toplandığı, korunduğu yer ya da kurum.

sini *a. Far.* üzerinde yemek de yenilebilen yuvarlak büyük tepsi.

sinir *a.* **1.** *anat.* beyni ve omuriliği vücudun çeşitli bölümlerine bağlayan, her biri birkaç telden oluşmuş beyaz iplik biçiminde organlardan her biri. **2.** kas kirişi ve zar. **3.** duyarlık. **4.** *mec.*

öfke, kızgınlık. **Sinir harbi.** Davranışlarla birbirini kızdırma. **sinir kesilmek** aşırı derecede sinirlenmek. **sinir olmak** öfkelenmek. **siniri oynamak** sinirlenmek. **siniri tutmak** ansızın sinirlenmek. **sinirine dokunmak** sinirlendirmek. **sinirleri alt üst olmak** çok fazla sinirlenmek. **sinirleri ayakta olmak** öfkelenmiş bulunmak. **sinirleri boşanmak** kendini tutamayacak biçimde gülmek ya da ağlamak. **sinirleri gerilmek** sinirlenmeye başlamak. **sinirleri yatışmak** sakinleşmek. **sinirlerine hakim olmak** kendini tutmak. **sinirlerini bozmak** sinirlenmesine neden olmak.

sinir bilimi *b. a. tıp* sinir aygıtını inceleyen hekimlik dalı, nöroloji.

sinirce *a. psikol.* genel olarak bunalım ve vücut görevleri üzerinde yakınmalarla beliren, kişiliğin ve uyumun tümünü etkilemeyen sinir hastalığı, nevroz.

sinir doku *b. a. anat.* beyni ve sinirleri oluşturan, nöron adı verilen hücrelerle örülen doku.

sinir hastalığı *b. a. tıp* sinir sistemi ile ilgili hastalıkların ortak adı.

sinirlendirmek *(-i)* sinirlenmesine neden olmak.

sinirlenmek *(nsz, -e)* öfkelenmek, köpürmek. feveran etmek.

sinirli *s.* **1.** yapısında sinir bulunan. **2.** *mec.* çabuk kızan, kolay sinirlenen, asabî.

sinirlilik, -ği *a.* sinirli biçimde davranma, kızgınlık.

sinirsel *s.* sinirle ilgili, sinire bağlı.

sinir sistemi *b. a. anat.* yüksek yapılı organizmalarda yaşanılan ortama uygun organlar arasında uyum ve iş birliği sağlama görevlerini yapan; sinir hücreleri, sinirler ve sinir merkezinden oluşan sistem.

sinmek, -er *(nsz, -e)* büzülmek, saklanmak, pusmak. **2.** yılgınlık göstermek. çekinmek. **3.** *(-e)* güç çıkacak ya da hiç çıkmayacak biçimde işlemek: *Ekmeğe kötü bir koku sinmiş.* **4.** iyice yerleşmek *(alışkanlık).*

sinsi *s.* **1.** kötülük yaparken belli etmeyen, kurnaz olan. **2.** *mec.* gizlice başlayan, yavaş gelişen ve ağır sonuçlar veren *(hastalık).*

sinsice *s. ve be.* gizlice, el altından.

sinsileşmek *(nsz)* sinsi davranışlarda bulunmak.

sinüs *a. (si'nüs) Fr.* **1.** *anat.* organ ve dokuların aralarında bulunan boşluklar. **2.** *mat.* trigonometrik bir çember üzerine taşınmış bir yayın ucunun ve bu yaya karşılık olan merkez açısının ordinatı, sin.

sinüzit, -ti *a. Fr. tıp* baş ağrısı, ateş, burun tıkanıklığı ve akıntısı ile beliren; yüz ve alınlarda bulunan sinüslerin iltihaplanması.

sinyal, -li *a. Fr.* **1.** bir şey bildirmek için verilen işaret. **2.** telefonda bağlantının tamam olduğunu, numaraların çevirebileceğini belirten ses. **Sinyal lâmbası.** Genel olarak motorlu taşıtlarda taşıtın dönüş yönlerini gösteren lâmba. **sinyal vermek** bir şeyi işaretle bildirmek.

sinyalizasyon *a. Fr.* her türden trafiği düzenleyen ışıklı düzen.

sipahi *a. (sipa:hi) Far. tar.* Osmanlı'larda tımar sahibi atlı asker.

sipariş *a. (sipa:riş) Far.* **1.** bir şeyin getirilmesini, gönderilmesini isteme, ısmarlama. **2.** yapılması istenen şey. **sipariş almak** kendine ısmarlanmak. **sipariş etmek** ısmarlamak. **sipariş vermek** bir şeyin yapılmasını, gönderilmesini, getirilmesini istemek, ısmarlamak.

siper *a. Far.* **1.** korunacak, saklanacak yer. **2.** yağmur, güneş gibi şeylerin etkisini önlemek için başlıkların önlerine takılan ek parça. **3.** *ask.* düşman ateşinden korunmak, rahatlıkla düşmana ateş edebilmek için hazırlanmış, üstü açık hendek. **5.** *s.* kuytu, korunulabilen. **siper etmek** kendini ya da birini korumak için bir yere saklanmak. **kendini siper etmek** başkalarını korumak için kendini tehlikeye atmak.

siperlemek *(nsz)* bir yeri ya da bir şeyi kendine siper etmek.

siperlik, -ği *a.* **1.** güneşlik. **2.** koruma özelliği bulunan yer.

sipsivri *s. (si'psivri)* aşırı sivri. **sipsivri kalmak** yalnız ya da yandaşsız kalmak.

sirayet, -ti *a. (sira:yet) Ar.* **1.** geçme, bulaşma. **2.** *mec.* dağılma, yayılma. **sirayet etmek 1.** geçmek, bulaşmak. **2.** *mec.* dağılmak, yayılmak.

siren *a. Fr.* taşıtlarda ya da başka yerlerde kullanılan tiz sesli araç.

sirk, -ki *a. Fr.* cambazların ve eğitilmiş hayvanların gösteriler yaptıkları, genellikle kapalı olan yer.

sirkat, -tı *a. (sirka:t) Ar.* çalma, saklama, hırsızlık.

sirke *(I) a.* bit, pire gibi bazı asalakların yumurtaları.

sirke *(II) a. Far.* **1.** salata ve yemeklere ekşilik katmak için kullanılan ekşimiş, genellikle üzüm suyu. **2.** bazı kimyasal bileşiklerin ortak adı.

sirkelenmek *(nsz)* **1.** üzerinde çok sayıda sirke üremek. **2.** içine sirke katılmak.

sirkeleşmek *(nsz)* ekşimek, sirke niteliği kazanmak.

sirkülâsyon *a. Fr.* dolanış, dönüş.

sirküler *a. Fr.* genelge, bildiri, tamim.

siroz *a. Fr. tıp* karaciğerin büyümesi ya da körelmesi ile beliren bir ölümcül hastalık.

sirrus *a. (si'rrus) Lât. coğ.* saçak bulut.

sis *a.* atmosferin alt bölümlerindeki su ve buhar taneciklerinin oluşturduğu bulutların çok alçalmasıyla beliren duman.

sislenmek *(nsz)* sise bürünmek, sisle kaplanmak.

sismik, -ği *s. Fr.* depremle ilgili.

sismograf *a. Fr.* depremyazar.

sismolog *a. Fr.* deprem bilimi uzmanı.

sismoloji *a. Fr.* deprem bilimi.

sistem *a. Fr.* **1.** düzen. **2.** bir sonuç almaya yarayan yöntemler düzeni. **3.** yol, usul. **4.** bir aracı oluşturan düzenek, düzen. **5.** model, tip.

sistematik, -ği *a. Fr.* sistemli, dizgeli, düzenli.

sistemleşmek *(nsz)* **1.** sistemli duruma gelmek. **2.** düzen durumuna gelmek.

sistemleştirmek *(-i)* **1.** sistemli duruma getirmek, sisteme sokmak.

sistemli *s.* **1.** düzenli. **2.** kurallara bağlı, sistematik.

sistemsiz *s.* **1.** düzensiz. **2.** kuralsız, dizgesiz.

sitayiş *a. (sita:yiş) Far.* övme, övgü.

site *a. Fr.* **1.** genellikle belli meslek adamları için yapılmış ya da belli amaçlarla kurulmuş konutlar topluluğu. **2.** *tar.* ilk çağda kendi yasalarıyla yönetilen bir ya da birkaç kentten oluşan devlet. **3.** kent, şehir.

sitem *a. Far.* bir kimseye, yaptığı bir kötülük ya da söylediği söz karşısında kırgınlık, üzüntü ve dargınlığı, öfkelenmeden belirtme. **sitem etmek** birine kırılma ya da üzüntüyü öfkesizce belirtmek.

sitemkâr *s. (sitemkâ:r) Far.* sitem edici.

sitoloji *a. Fr. biy.* hücre bilimi.

sitoplâzma *a. Fr. biy.* protoplâzma yığını.

sittinsene *be. Ar.* ömür boyu, sürekli.

sivil *s. ve Fr.* **1.** askersel olmayan. **2.** asker görevinde olmayan kimse. **3.** *argo* çıplak, çırçıplak.

sivilce *a.* deride çıkan en küçük çıban.

sivişmek *(nsz)* sıvışmak, gizlice ayrılmak.

sivri *s.* **1.** ucu keskin ve batıcı olan. **2.** ucuna doğru gittikçe incelen. **3.** *mec.* kurallara uymayan, aşırı. **Sivri akıllı.** Kimsenin aklını beğenmeyen, her şeyi bilir görünen.

sivri biber *b. a. bot.* uzun, yeşil-biber.

sivrikuyruk, -ğu *b. a. zool.* insanın, özellikle çocukların bağırsaklarında yaşayan, küçük bir solucan.

sivrileşmek *(nsz)* sivri biçim ya da nitelik kazanmak.

sivrileştirmek *(-i)* sivri bir nitelik kazandırmak.

sivrilmek *(nsz)* **1.** sivrileşmek. **2.** *mec.* yükselmek, ün kazanmak, tanınmak.

sivriltmek *(-i)* sivri bir biçime sokmak.

sivrisinek, -ği *b. a. zool.* çift kanatlılardan, insan ve hayvanların kanlarıyla beslenen, anofel denen türü sıtma mikrobu taşıyan, sulak yerlerde üreyen, uçucu bir böcek.

siyah *a. ve s. Far.* **1.** kara. **2.** *mec.* koyu renkte olan. **3.** baskıda, diğer harflerden daha koyu basılan. **Siyah beyaz film.** Tek renk temeline dayanan film tekniği.

siyahî *s. ve a. (siyahi:) Far.* zenci.

siyahlaşmak *(nsz)* kararmak, rengi karaya dönmek.

siyahlık, -ğı *a.* **1.** kara olma niteliği. **2.** karanlık, koyuluk.

siyanür *a. Fr. kim.* hidrosiyanik asidin tuzu ya da esteri olan çok güçlü bir zehir.

siyasal *s. (siya:sal)* politik, siyasetle ilgili.

siyaset, -ti *a. (siya:set) Ar.* **1.** siyasa, politika. **2.** devlet işlerini düzenleme, yürütme görüş ve anlayışı.

siyasetçi *a.* siyasetle uğraşan kimse, politikacı.

siyasî *s. (siya:si:) Ar.* **1.** siyasal, politik. **2.** *a.* politikacı, siyasetçi.

siyatik, -ği *a. Fr. tıp* bacakta bulunan, vücudun en uzun iki siniri ve bu sinirlerin ağrılı hastalığı.

siyek, -ği *a. anat.* sidik yolunun son bölümü.

siyonist, -ti *s. Fr.* **1.** siyonizmle ilgili. **2.** *a.* siyonizm yanlısı.

siyonizm *a. Fr.* Filistin'de bağımsız bir Yahudi devleti kurmayı amaçlayan akım.

siz. *ad.* **1.** çoğul ikinci kişi adılı. **2.** saygı ve incelik göstermek için kişilere seslenmelerde kullanılır: *Siz geliniz.* **Size doyum olmaz.** Ayrılırken söylenen incelik sözü. **Sizlere ömür.** Birinin öldüğünü bildirmek için söylenir.

skandal *a. Fr.* utanç verici ve küçük düşürücü olay.

skeç, -çi *a. İng.* genel olarak radyo için hazırlanmış, çoğunlukla güldürü niteliği taşıyan küçük oyun.

ski *a. İng.* kayak, su kayağı.

skolastik, -ği *a. Fr.* **1.** *fel.* inanç ve bilgiyi kiliseyle birleştirmeye çalışan Orta Çağ felsefesi. **2.** *s.* bu felsefeyle ilgili olan. **3.** *s. mec.* Orta Çağa uygun, eski, çağ dışı.

slâyt, -dı *a. İng.* saydam bir yüzey üzerine alınan, projeksiyonda gösterilmeye uygun pozitif görüntü.

slogan *a. İng.* kısa ve çarpıcı etkileme sözü. **slogan atmak** slogan tipi sözler söylemek.

Slovak *öz. a.* **1.** Çekoslavakya'da yaşayan, Slâv soyundan olan halk. **2.** *s.* Slovak halkıyla ilgili, Slovak ulusuna özgü olan.

Sloven *öz. a.* Slovakların güney kolundan olan halk ve bu halktan olan kimse.

smokin *a. İng.* gece toplantılarında erkeklerin giydikleri, önü açık, ceketi atlas yakalı, takım giysi.

soba *a. Mac.* bir yeri ısıtmak için kullanılan, odun, kömür, gaz ya da elektrikle ısıtılan araç.

sobalık, -ğı *s.* **1.** sobaya girecek ölçüde. **2.** soba yapmaya uygun. **3.** *s.* sobanın alabileceği ölçüde: *bir sobalık odun*

soda *a. İt.* **1.** billûrlaşmış sodyum karbonatın iş alanındaki adı. **2.** içinde sodyum karbonat eriyiği bulunan köpüklü içecek.

sodyum *a. Fr. kim.* atom numarası 11, atom ağırlığı 22.990, yoğunluğu 0.971, ergime derecesi 97.5 olan beyaz, parlak renkte, mum gibi yumuşak bir element. simgesi: *Na.*

sof *a. Ar.* **1.** bir tür ince, yünlü kumaş. **2.** ham ipekten yapılmış astarlık kumaş.

sofa *a. Ar.* oda kapılarının açıldığı, genişçe yer, hol.

sofi *a. ve s. (so:fi:) Ar.* tasavvuf felsefesine bağlı kimse.

sofist, -ti *a. ve s. Fr.* sofizme bağlı olan *(kimse).*

sofizm *a. Fr. fels.* bilgicilik.

sofra *a. Ar.* **1.** yemek yemek için hazırlanmış masa ya da sini. **2.** yeme içme. **3.** birlikte yemek yiyenlerin tümü. **4.** genellikle yuvarlak biçimde, üzerinde yemek yenebilen ayaklı tahta. **sofra donatmak** bol ve çeşitli yiyeceklerle sofrayı kurmak. **sofrayı kaldırmak** yemekten sonra yemek masasını temizlemek. **sofra kurmak** sofraya yiyecek ve içecekleri koymak. **sofrası açık olmak** yedirme içirme işinden hoşlanmak.

sofralık, -ğı *s.* yemeye yarayan: *Sofralık zeytin.* **Sofra takımı.** Yemekte kullanılan tabak, çatal, kaşık, bıçak, örtü gibi nesnelerin tümü.

softa *a. Far.* **1.** medrese öğrencisi. **2.** *mec.* bir görüşe, bir inanışa körü körüne bağlanan kimse. **3.** *mec.* yaşadığı çağın gerisinde kalmış kimse, çağ dışı kişi.

softalaşmak *(nsz)* bir görüşe ya da inanışa körü körüne bağlanmak.

softalık, -ğı *a.* gericilik, tutuculuk, çağ dışılık.

sofu *a. ve s. Ar.* bir dinin buyruk ve yasalarına kesinlikle bağlı olan *(kimse).*

soğan *a. bot.* **1.** yemeklere lezzet vermek için yumruları ve yaprakları kullanılan yıllık bir bitki. **2.** bazı bitkilerin yumru kökleri: *Çiğdem soğanı.*

soğuk, -ğu *s.* **1.** ısısı düşük olan. **2.** ısısı üşütecek ölçüde olan. **3.** *mec.* davranışları yumuşak olmayan, sokulgan davranmayan. **4.** *mec.* yakın olmayan, ilgisiz olan. **5.** sevimsiz, yersiz *(söz).* **5.** *mec.* cinsel isteği az olan. **soğuk almak** üşütmek. **soğuk çalmak** soğuktan zarar görmek *(bitki).* **soğuk çıkmak** hava soğumak. **soğuk damga** baskı ile yapılan kabartma damga. **soğuk durmak** ilgisiz davranmak. **soğuk duş etkisi yapmak** olumsuz bir etki yapmak. **soğuk düşmek** yersiz ve sevimsiz olmak *(davranış, söz).* **soğuk terler dökmek** bir olayın etkisiyle heyecanlanıp sıkılmak. **soğuk vurmak** aşırı soğuğun etkisiyle donup kurumak *(bitki).*

soğukkanlı *b. s.* serin kanlı, kolayca heyecanlanmayan, olgun. **soğukkanlı olmak** kolayca telaş ve heyacana kapılmamak.

soğuklaşmak *(nsz)* **1.** soğumak. **2.** *mec.* ilgisizleşmek, isteksiz durmak.

soğukluk, -ğu *a.* **1.** soğuk etki yapma niteliği. **2.** yemeklerin sonunda yenen meyve gibi şeyler. **3.** hamamlarda giyinilen ve yıkanılan yer arasındaki bölüm. **4.** *mec.* sevimsiz, ilgisiz, davranma. **5.** *mec.* sevgi azalması, isteksizlik.

soğumak *(nsz)* ısısını yitirerek soğuk duruma gelmek. **2.** *(-den) mec.* birine karşı duyulan sevgi ya da istek azalmak.

soğurma *a.* **1.** soğurmak eylemi, emme. **2.** *fiz.* bir madde, soğurma yoluyla gazı içine çekmek.

soğutmak *(-i)* **1.** soğumasına neden olmak. **2.** *(-den) mec.* birine ya da bir şeye karşı sevgi ve isteği azaltmak.

soğutucu *s.* **1.** soğutma niteliği olan. **2.** *a.* buz dolabı. **3.** *a.* bir makine ya da yapıda aşırı ısınmayı önleyici düzen.

soğutulmak *(nsz, -den)* soğutmak eylemine konu olmak.

sohbet *a. Ar.* **1.** dostça, arkadaşça konuşma, söyleşi, yârenlik. **2.** *ed.* söyleşi. **sohbet etmek** arkadaşça konuşmak, söyleşmek.

sokak, -ğı *a. Ar.* kalabalık yerleşim yerlerinde caddeden daha kısa ve dar olan yol. **Sokak çocuğu.** Eğitimden yoksun, gününü sokakta geçiren çocuk. **Sokak kapısı.** Evlerin sokağa açılan kapısı. **sokağa atmak 1.** evden uzaklaştırmak. **2.** boş yere harcamak. **sokağa çıkmak** gezmek için evden ayrılmak. **sokağa dökülmek** bir nedenle dışarı

çıkmak. **sokağa düşmek** 1. kötü yola düşmek. 2. çoğalıp değerini yitirmek. **sokakta bulmamak** bir şeyi değerli ve önemli bulmak.

sokmak, -ar *(-i)* içine ya da arasına girmesini sğlamak. 2. bir yere girmesini sağlamak. 3. batırmak, saplamak. 4. iğnesini batırmak ya da ısırmak *(böcek)*. 5. *mec.* konuşma sırasında araya bir söz eklemek. 6. *mec.* acı sözler söylemek.

sokulgan *s.* kendini çabucak sevdiren, girgin, sevecen.

sokulmak *(nsz, -e)* 1. sokmak işi kendine yapılmak. 2. birine yaklaşmak, yanaşmak. 3. girmek.

sokum *a.* 1. *hlk.* lokma. 2. insanda omurganın son bölümü: *kuyruk sokumu.*

sokuşturmak *(-i, -e)* 1. dar bir yere zorla ya da iterek sokmak. 2. *mec.* kötü bir malı gizlice vermek. 3. *mec.* acı sözler söylemek.

sol *(I) s.* 1. yüreğin bulunduğu yanda olan. 2. bu yandaki yön. 3. *a.* solcu görüştekilerin tümü. 4. sosyalizme yakınlık duyanlar. **sol eli beklemek** yemeğe başlandığını belirtmek için geç kalana söylenir. **sol yanından kalkmak** 1. huysuzluk, terslik etmek. 2. işleri iyi gitmemek. **sol yapmak** direksiyonunu sola çevirmek. **sola kaymak** siyasette sola yakınlaşmak.

sol,-lü *(II) a. Fr. müz.* 1. gam dizisinde **fa** ile **la** arasında bir ses. 2. bu sesi gösteren nota işareti.

sol açık, -ğı *b. a. sp.* futbolda, bir takımın akıncı katında görev yapan oyuncularından en başta bulunan.

solak, -ğı *s. ve a.* 1. sol elini daha iyi kullanan. 2. *tar.* yeniçeri ocağında padişahın özel koruması.

solcu *s. ve a.* sosyal ve ekonomik konularda kökten değişiklik yanlısı siyasal görüşü olan.

solfej *a. İt. müz.* bir müzik parçasını notaları okuyarak seslendirme.

solgun *s.* solmuş, rengi kaçmış.

solgunluk, -ğu *a.* solgun olma niteliği.

sol iç *b. a. sp.* futbolda bir takımın akıncı katında görev yapan oyunculardan soldan ikincisi.

solist, -ti *a. Fr. müz.* bir müzik parçasını tek olarak okuyan ya da çalan kimse.

sollamak *(-i)* 1. soldan ilerleyerek öndeki taşıtın önüne geçmek. 2. *mec.* bir işte, birini geçmek.

solmak *(nsz)* 1. rengi açılmak, rengi uçmak. 2. yeniliğini, diriliğini yitirmek.

solo *a. İt. müz.* bir kişinin söylediği ya da çaldığı müzik parçası.

solucan *a. zool.* 1. sulak toprak içinde yaşayan, yumuşak vücutlu, uzun ve genellikle yuvarlak biçimde, küçük bir hayvan türü. 2. insan ve hayvan vücutlarında yaşayan, asalak bir tür. **solucan gibi olmak** çok zayıf ve soluk benizli olmak.

soluğan *s.* 1. soluk alma güçlüğü olan. 2. *a. den.* uzaklardan esen yelin oluşturduğu ölü dalga.

soluk, -ğu *(I) a.* 1. akciğerlerle alınıp verilen hava, nefes. **soluk aldırmamak** durmasına olanak vermemek, sıkıştırmak. **soluk almak** 1. nefes almak. 2. *mec.* çalışmaya ara verip dinlenmek. **Soluk borusu.** Soluk alma yolunun gırt-

lakla bronş arasındaki bölümü. **soluk soluğa olmak** 1. güçlükle soluk almak. 2. tez ve telaşlı olmak. **soluğu kesilmek** 1. soluk alamaz duruma gelmek 2. gücünü yitirmek. **soluğu da almak** kaçıp esenliğe kavuşmak.

soluk,-ğu *(ll) s.* rengi kaçmış, pörsümüş.

soluklanmak *(nsz)* soluk alarak dinlenmek, harekete kısa bir ara vermek.

solumak *(nsz)* soluk alıp vermek.

solungaç, -cı *a. anat.* suda yaşayan hayvanların solunum organı.

solunum *a. biy.* 1. soluk alıp verme eylemi. 2. canlılarda oksijen alıp karbondioksit verme olayı.

solüsyon *a. Fr.* 1. bir güçlüğe, bir soruna bulunan çözüm yolu. 2. içinde erimiş bir madde bulunan sıvı, eriyik.

som *(l) a.* rıhtımın su üstünde bulunan bölümü.

som *(ll)* içi boş ya da dışı kaplama olmayan, katıksız.

som *(lll) a. zool.* hem denizde hem de tatlı sularda yaşayan, eti beğenilen, irice bir balık, somon.

somaki *a. Ar.* 1. kızıl ya da yeşil renkte, damarlı ve pek sert mermer. 2. *s.* bu mermerden yapılmış olan.

somun *(l) a. Yun.* yuvarlık ve şişkin ekmek.

somun *(ll) a. Fr.* cıvataya geçirilen, içi yivli, demir başlık.

somurtkan *s.* sürekli somurtan, yüzü gülmeyen, asık yüzlü.

somurtkanlı, -ğı *a.* yüzü gülmeme, somurtma durumu, asık yüzlülük.

somurtmak *(nsz)* surat asmak, yüzünü buruşturmak, hoşnutsuzluğunu belirtir biçimde durmak.

somut,-du *s.* 1. varlığı duyularla anlaşılabilen, müşahhas. 2. *a.* somut olan nesne. **Somut ad.** *dilb.* Duyu organlarıyla varlığı anlaşılan varlıkların adı: *ağaç, top, çiçek.*

somutlaşmak *(nsz)* somut olma niteliği kazanmak.

somutlaştırmak *(-i)* somut bir nitelik kazandırmak.

somya *a. Fr.* ayakları ve çevresi demir ya da ağaçtan, ortası yaylı bir tür oturmalık. 2. yatak altına konan yaylı parça.

son *s.* 1. bir nesnenin en arkasında ya da bir dizinin bitiminde bulunan. 2. şimdiki zamana en yakın olan: *Son günlerde havalar iyice ısındı.* 3. daha başkası olmayan: *Son sözünü söyledi.* 4. *a.* bir şeyin arkadan gelen bölümü: *ayın sonu.* 5. *be.* olanca: *Son gücünü kullandı.* **son bulmak** 1. bitmek. 2. batmak. **son kozunu oynamak** son gücünü kullanmak. **son nefesini vermek** ölmek. **son pişmanlık fayda etmemek** iş işten geçtikten sonra ne yapsan boş olmak. **son vermek** bitirmek. **sona kalan dona kalmak** zamanında başlanmayan bir işten hayır gelmemek. **sonuna almak** işin bittiğini görmek. **sonunu getirmemek** işi başarıyla bitirmemek. **sonunu getirmek** başladığı işi bitirmek.

sonat,-tı *a. Fr. müz.* bir ya da iki çalgı için yazılmış, üç ya da dört bölümlük müzik yapıtı.

sonbahar *b. a. T. Far.* yazdan sonra gelen mevsim, güz.

sonda *a. İt.* 1. suyun derinliğini, dibinin özelliklerini anlamaya yarayan araç. 2. bir kısım besinlerin niteliğini

anlamak için örnek almaya yarayan araç. **3.** toprağa çakılan büyük burgu. **4.** *tıp* vücudun bir yerinde biriken artık sıvıyı dışarı atmaya yarayan araç.

sondaj *a. Fr.* **1.** sondalama, sondajla yoklama. **2.** *mec.* bir durum ya da düşünce ile ilgili araştırma yapma, iz toplama. **sondaj yapmak 1.** sondajla yoklamak. **2.** *mec.* bir durum ya da düşünceyle ilgili araştırma yapmak, iz sürmek.

sondajcı *a.* sondaj işi yapan.

sondalamak *(-i)* **1.** suyun derinliğini ölçmek, özelliğini araştırmak. **2.** su, petrol, maden araştırmaları için toprağın derinliklerine sonda sokmak.

sone *a. Fr. ed.* iki dörtlü ve iki üçlü kıtadan oluşan, on dört dizeli bir batı şiir biçimi.

son ek, -ki *b. a. dilb.* bir sözcüğün sonuna eklenen ek.

sonra *be.* **1.** daha ileri bir zamanda. **2.** daha uzak bir yerde. **3.** yoksa, aksi halde: *Aç kalma, sonra hastalanırsın.* **4.** makam, değer, yetki gibi durumlarda geride olanı gösterir: *Müdürden sonra yardımcısı yetkilidir.*

sonradan *be.* belli bir zamandan sonra gelen zamanda. **sonradan görme olmak** sonradan varlıklı duruma gelerek kasıntılı davranışlara girmek.

sonses *b. a. dilb.* bir sözcüğün ya da hecenin sonundaki ses.

sonsuz *s.* **1.** sonu olmayan. **2.** aşırı ölçüde çok ya da büyük olan. **3.** *mec.* pek çok, sınırsız. **4.** *mat.* sonu olmayan, her niceliği aşabilen değişken nicelik.

sonsuzlaşmak *(nsz)* sonsuz duruma gelmek.

sonsuzluk, -ğu *a.* **1.** sonsuz olma özelliği. **2.** sonu olmayan zaman. **3.** uzay.

sonuç, -cu *a.* **1.** bir şeyin doğurduğu başka bir durum, netice. **2.** bir girişimden elde edilen şey. **3.** öz, özet. **4.** *ed.* yazının bitim yeri. **sonuç almak 1.** işi bitirmek. **2.** beklenen amaca ulaşmak. **sonuç vermek** olanak sağlamak, kazançlı çıkmak.

sonuçlandırmak *(-i)* bitirmek, sonuca ulaştırmak.

sonuçlanmak *(nsz)* bitirilmek, sonuca bağlanmak.

sonuçsuz *s.* sonuç vermeyen, neticesiz.

sop, -pu *a.* tüm akraba ve hısımlar anlamındaki *soy sop* deyiminde geçer.

sopa *a.* **1.** kalın değnek. **2.** sopayla vuruş. **3.** *mec.* kötek, dayak. **sopa atmak** dövmek. **sopa yemek** dövülmek.

sopalamak *(-i)* sopayla dövmek.

soprano *a. İt. müz.* **1.** en ince kadın sesi. **2.** sesi böyle olan sanatçı. **3.** çalgı takımında en ince sesi veren çalgılar.

sordurmak *(-i, -e)* sormak işini başkasına yaptırmak.

sorgu *a.* **1.** sormak eylemi. **2.** *huk.* sanığın yargıç kaşısındaki açıklamaları. **sorgu sual** soruşturma. **sorguya çekmek** bir suçla ilgili sorular sorup yanıtlar almak.

sorguç, -cu *a.* **1.** bazı kuşların tepelerinde bulunan uzun tüy demeti.

sorgulamak *(-i)* sanık durumunda bulunanlara sorular sormak.

sorgulanmak *(nsz)* sorguya çekilmek, sogulamak işi yapılmak.

sorgusuz *be.* sorulmadan, soruşturma yapılmadan anlamında *sorgusuz sualsiz* ikilemesinde geçer.

sormak *(l) (-i, -e)* **1.** bir kimseye soru yöneltmek. **2.** bir işin sonucunu birinden istemek, sorumlu tutmak. **Sorma gitsin.** Aşırılık belirtir.

sormak *(ll) (-i)* emmek, soğurmak.

sorti *a. Fr.* **1.** elektrik düzeneğinde lâmba ya da fiş konacak kolların her biri. **2.** çıkış *(uçak).* **sorti yapmak** çıkış yapmak *(uçak).*

soru *a.* bir şey öğrenmek için birine yöneltilen ve yanıt gerektiren söz ya da yazı. **Soru adılı.** *dilb.* Adların yerine soru yoluyla geçen adıl: *Ne getirdin? Kim geldi?* **Soru belirteci.** *dilb.* Eylemi soru yoluyla belirten belirteç: *Nasıl geldin?* **Soru eki.** Tümceye soru anlamı veren **mi** eki. **Soru sıfatı.** *dilb.* Adı soru yoluyla belirten sıfat: *kaç öğrenci geldi? Hangi çiçek daha güzel?* **soru sormak** bilgi edinmek için birine soru yöneltmek. **Soru tümcesi.** *dilb.* İçinde soru kavramı bulunan tümce: *Geldi mi? Kim söyledi?*

sorumlu *s. ve a.* sorumluluk taşıyan, yükümlü. **sorumlu tutmak** sorumlu saymak, sorunu üstüne yüklemek.

sorumluluk,-ğu *a.* kişinin üstüne aldığı ya da yapmak zorunda olduğu işten dolayı gerektiğinde sorumlu tutulma durumu, mes'uliyet.

sorumsuz *s.* sorumlu olmayan, sorumluluk taşımayan.

sorumsuzca *be ve s.* sorumsuz bir biçimde.

sorumsuzluk,-ğu *a.* sorumsuzca davranış, kayıtsızlık.

sorun *a.* **1.** çözüm bulunması gereken durum, problem. **2.** *mec.* sıkıntı veren durum, dert, mesele.

sorunlu *s.* dertli, sorunu bulunan.

soruşturma *a.* **1.** soruşturmak eylemi. **2.** bir konuda bilgi toplama, tetkik etme, anket. **3.** bir makamca yapılan yönetimsel inceleme. **soruşturma açmak** soruşturma yapmaya başlamak. **Soruşturma kurulu.** Bir konuda soruşturma yapmakla görevlendirilmiş kurul.

soruşturmacı *a.* soruşturma yapan kimse.

soruşturmak *(-i, -e)* öğrenilmek istenen konuyu inceden inceye birçok kimseye sormak.

sorutkan *s.* somurtkan.

sorutmak *(nsz)* somurtmak.

sos *a. Fr.* bazı yemeklerin üstüne dökülen, domates, baharat gibi nesnelerden yapılmış sıvı.

sosis *a. Fr.* kıyılmış etle yapılmış bir tür sucuk.

sosyal,-li *a. Fr.* toplumla ilgili, toplumsal, içtimaî.

sosyalist,-ti *a. Fr.* sosyalizm yanlısı, toplumcu.

sosyalizasyon *a. Fr.* bazı kamu kuruluşlarından, devlet olanaklarından toplumun yararlanmasını sağlama.

sosyalizm *a. Fr. sos.* toplumculuk. **2.** toplumun yararını ve esenliğini, kişisel yararların üstünde tutan sosyal öğreti.

sosyalleştirmek *(-i)* **1.** toplumsallaştırmak. **2.** toplumsal kurallara uyacak biçimde eğitmek.

sosyete *a. Fr.* **1.** topluluk, toplum. **2.** gelir düzeyi yüksek, kendilerine özgü yaşam biçimleri olan toplum kesimi.

sosyetik, -ği *s. Fr.* sosyeteye uygun, sosyeteye düşkün.

sosyoekonomik, -ği *b. ve s. Fr.* ekonomik yönden toplumla ilgili olan.

sosyolog, -ğu *a. Fr.* toplum bilim bilgini, toplum bilimci.

sosyoloji *a. Fr.* toplum bilimi.

sote *a. Fr.* et, ciğer gibi şeyler ufakça doğranıp yağda kızartıldıktan sonra domates, biber gibi yiyecekler katılarak yapılan yemek: *et sote.*

Sovyet *öz. a. Fr.* eski Sovyetler Birliği'nde danışma kurulu, konsey.

soy *a.* **1.** biyolojik özellikleri kuşaktan kuşağa geçen ve değişmeyen kandaş bireyler topluluğu, ırk. **2.** aynı atadan gelen bireyler topluluğu, sülâle. **3.** *s.* iyi nitelikleri bulunan: *soy at.* **4.** tür, cins. **Soy sop.** Tüm akraba ve hısımlar. **soya çekmek** soyunun niteliklerini taşımak.

soya *a. Fr. bot.* fasulyeye benzeyen, tanelerinden yağ çıkarılan bir bitki.

soya çekim *b. a.* soy özelliklerinin atadan çocuklara geçmesi, kalıtım.

soyadı *b. a.* erkeklere ve kızlara babadan, kadınlara kocadan geçen, öz adla birlikte söylenen aile adı.

soy ağacı *b. a.* bir ailenin kökenini ve sonraki aile üyelerini gösteren ağaç biçiminde çizelge, hayat ağacı.

soydaş *a. ve. s.* aynı soydan gelmiş olan, türdeş.

soydaşlık, -ğı *a.* aynı soydan gelmiş olma durumu, türdeşlik.

soydurmak *(-i, -e)* soymak eylemini yaptırmak.

soygun *a.* **1.** silâhla yapılan hırsızlık. **2.** *mec.* hiçbir emek harcamadan elde edilen büyük kazanç, vurgun.

soyguncu *a. ve s.* soygun yapan kimse, vurguncu.

soygunculuk, -ğu *a.* soygun yapma, vurgunculuk.

soy kırımı *b. a.* bir insan soyunu, dinsel, ulusal nedenlerle yok etme, katliam, jenosit.

soylu *s. ve a.* **1.** soyca yüksek bir aileden gelen, asil. **2.** nitelikli : *soylu bir yapıt.* **soylu soplu olmak** tanınmış bir soydan gelmek.

soylu erki *b. a. sos.* aristokrasi.

soyluluk, -ğu *a.* soylu olma niteliği, asalet, asillik.

soymak, -ar *(-i)* **1.** bir nesnenin üzerindeki deri, kabuk gibi şeyleri çıkarmak. **2.** birinin giysilerini çıkarmak. **3.** birinin üzerinde bulunan değerli nesneleri çalmak. **soyup soğana çevirmek. 1.** hiçbir şey bırakmamak ölçüsünde soymak. **2.** ne varsa çalıp götermek.

soysal *s.* soylu, soydan, soyu temiz.

soysuz *a. ve s.* **1.** soyu kötü tanınan **2.** *mec.* huyları kötü olan, aşağılık.

soysuzlaşmak *(nsz)* soyunun niteliklerini yitirmek.

soysuzlaştırmak *(-i)* soysuzlaşmasına neden olmak.

soysuzluk, -ğu *a.* soysuz olma niteliği ya da soysuzca davranışlarda bulunma.

soytarı *a.* **1.** sanat değeri yüksek olmayan söz ya da davranışlarla izleyicileri eğlendiren kimse. **2.** *mec.* davranışları tutarsız olan, güven vermeyen kimse.

soyulmak *(nsz)* soymak işi kendine yapılmak.

soyunmak *(nsz)* **1.** üzerindeki giysilerin bir bölümünü ya da tümünü çıkarmak. **2.** *mec. (-e)* kendini bir biçimde göstermeye çalışmak: *Politikacılığa soyundu.* **soyunup dökünmek** dışarı giysilerini çıkarıp rahat ev giysilerini giymek.

soyut, -du *s.* **1.** *fel.* başlı başına bir varlığı olmayan, ancak zihinde tasarlanan, mücerret. **2.** *mec.* kavranılması, anlaşılması güç olan. **Soyut adı.** *dilb.* Soyut varlıkların adı: *akıl, düş, umut.*

soyutlama *a. fel.* **1.** gekçekte ayrılmaz olanı düşüncede ayırma eylemi. **2.** geneli ve öz olanı arınmış bir biçimde elde etmek için özle ilgili olmayanı bir yana bırakma.

soyutlamak *(-i)* **1.** *fel.* zilinde, bir şeyi soyutlama işlemini yapmak.

soyutlanmak *(nsz)* soyutlamak işine konu olmak.

söğüş *a.* **1.** suda kaynatıldıktan sonra sudan çıkarılıp soğuk olarak yenen et. **2.** üzerine yağ ve limon konulmadan, karıştırılmadan, irice doğranarak yenen, domates, salatalık gibi şeyler.

söğüt, -dü *a. bot.* akarsu kenarlarında yetişen, yaprakları almaşık büyükçe bir ağaç.

söğütlük, -ğü *a.* söğüt ağacı bol yetişen yer.

sökel *s. hlk.* **1.** sakat. malûl *(kimse).* **2.** güçsüz.

sökmek, -er *(-i)* **1.** bir nesneyi bulunduğu yerden güç kullanarak çıkarmak. **2.** kurulmuş bir aygıtı parçalara ayırmak. **3.** çakılı bir nesneyi yerinden çıkarmak. **4.** *mec.* karışık bir yazıyı ayırıp okumak. **5.** *mec.* okuyabilme becerisini kazanmak. **6.** *argo* geçerli olmak: *Senin paran burada sökmez.* **7.** örülmüş ya da dikilmiş bir şeyin örgü ya da dikişini çözmek. **söküp atmak** gözden çıkarmak.

söktürmek *(-i, -e)* sökmek işini başkasına yaptırmak.

sökük, -ğü *a. ve s.* dikişi sökülmüş ya da örgüsü çözülmüş olan. **sökük dikmek** sökülmüş bir yeri onarmak.

sökülmek *(nsz)* **1.** sökmek işi kendisine yapılmak. **2.** *(-i) argo* istemeyerek vermek: *Sökül paraları, yoksa kurşunu yersin!*

sökün *a.* birbiri ardından, ansızın gelmek biçiminde kullanılan *sökün etmek* deyiminde geçer.

sökün tü *a.* **1.** sökülen nesnenin parçası. **2.** ormandan açılan tarla.

sölpük, -ğü *s.* gevşeyip kendini bırakmış, pörsük.

sömestr *a. Fr.* öğrenim yılının ayrıldığ dönemlerden her biri, yarıyıl. **sömestr tatili** yarıyıllar arasında verilen ara.

sömikok, -ku *a. Fr.* taş kömüründen damıtılarak elde edilen bir tür kömür.

sömürge *a.* bir devletin, kendi ülkesi dışında egemenlik kurarak yönettiği, ekonomik ve siyasal çıkarlar sağladığı ülke, koloni.

sömürgeci *s.* sömürge tutan ya da sömürge tutma siyaseti güden.

sömürgecilik, -ği *a.* bir devletin başka ulusları, devletleri ya da halkları egemenliği altına alarak yayılması ya da yayılma amacı gütmesi.

sömürgeleşmek *(nsz)* sömürge durumuna gelmek.

sömürgeleştirmek *(-i)* sömürge durumuna getirmek, sömürge yapmak.

sömürgen *s.* sömürücü.

sömürmek *(-i)* **1.** tümünü yemek, yeyip bitirmek. **2.** haksız çıkar sağlamak. **3.** üretim araçlarının gücüyle, emeğiyle geçinenlerin ürettiklerine el koymak. **4.** başka bir devletin yer altı ve yer üstü varlıklarına el koymak.

sömürü *a.* sömürmek işlevi, işi.

sömürücü *a.* sömürgen, sömürüyü gerçekleştiren.

sömürücülük, -ğü *a.* birini sömürme eylemi.

sömürülmek *(nsz)* sömürmek eylemi kendine yapılmak.

söndürmek *(-i)* **1.** yanmasına, aydınlanmasına son vermek. **2.** şişirilmiş bir nesnenin havasını ya da gazını boşaltmak. **3.** *mec.* yatıştırmak, etkisiz bir duruma getirmek.

söndürücü *a.* **1.** yangın söndürmeye yarayan araç. **2.** *s.* söndürmeye yarayan: *söndürücü gaz.*

söndürülmek *(nsz)* söndürme eylemi kendine yapılmak.

sönmek *(nsz)* **1.** yanmaz, aydınlatmaz biçime gelmek. **2.** şiş bir nesnenin şişliği inmek. **3.** etkinliğini yitirmek *(yanardağ).* **4.** *mec.* yatışmak, dinmek, kızgınlığı geçmek. **5.** *mec.* duyulmaz olmak: *Gürültü söndü.*

sönük, -ğü *s.* **1.** sönmüş olan. **2.** etkisi, gücü azalmış: *sönük ışık.* **3.** *mec.* silik, göze çarpmayan.

sör *a. Fr.* **1.** Katolik mezhebinde kendini dine adayan ve manastırda yaşayan kadın. **2.** Katolik mezhebinde dinle ilgili bir yükümlülük almayan, ancak din uğruna hemşirelik, hastabakıcılık gibi işleri yapan kadın.

sörf *a. İng.* denizde su sporu aracı olarak kullanılan, rüzgâr ve insan gücüyle hareket eden, tek kişilik araç.

söve **1.** kapı ve pencerelerin yerleştikleri kasa, çerçeve. **2.** eşik.

sövme *a.* **1.** sövmek eylemi, küfür, sövgü. **2.** *huk.* bir kimsenin onur, namus ve kişiliğine karşı yapılan her türden saldırı.

sövmek, -er *(-e)* onur kırıcı, kaba sözler söylemek, küfretmek. **sövüp saymak** aralıksız küfürler sıralamak.

sövüşmek *(nsz, -le)* birbirine karşılıklı sövmek.

söylem *a.* söyleyiş, söyleniş.

söylemek *(-, -e)* **1.** bir şeyi sözle anlatmak. **2.** bir düşünce ortaya atmak. **3.** birine karşı bir şey demek. **4.** bir şeyin yapılmasını istemek. **5.** haber vermek. **6.** türkü, şarkı okumak. **söyleyeceği olmak** söylemeye değer bilgi ve düşüncesi bulunmak.

söyleme *a.* efsane, mit.

söylenmek *(nsz)* **1.** sözü edilmek. **2.** kendi kendine mırıldanmak, sözler söylemek. **3.** azarlamak, paylamak, çıkışmak.

söylenti *a.* kesinlik kazanmamış, ağızlarda dolaşan haber, rivayet.

söyleşi *a.* **1.** arkadaşça, dostça, karşılıklı konuşma, sohbet. **2.** *ed.* bir konuyu söyleşi biçiminde anlatan edebiyat türü, sohbet.

söyleşmek *(nsz, -le)* **1.** karşılıklı konuşmak, sohbet etmek. **2.** bir konuda tartışmak, müzakere etmek.

söyletmek *(-i, -e)* **1.** söylemesine neden olmak. **2.** söylemek, açıklamak zorunda bırakmak.

söylev *a.* bir topluluğa belli düşünceleri aşılamak, bir fikri benimsetmek amacıyla söylenen, coşkulu, güzel ve uzunca konuşma, nutuk, hitabe.

söyleyiş *a.* bir sözcüğün ses, hece, vurgu bakımından söylenme biçimi söylem.

söz *a.* **1.** bir düşünceyi tam olarak anlatmaya yarayan sözcük dizisi. **2.** tümce, cümle. **3.** söylenti. **4.** kesin olarak yapılan sözverme, vaat. **5.** müzik yapıtının yazılı metni. güfte. **söz açmak** bir konu üzerinde konuşmaya başlamak. **söz almak 1.** görüş bildirmek için başkandan izin almak. **2.** yapacağını kesin olarak bildirmesini sağlamak. **söz altında kalmamak** söze karşı gereken yanıtı vermek. **söz arasında** konuşma sırasında. **söz atmak 1.** lâf atmak. **2.** sözle sarkıntılık etmek. **söz ayağa düşmek** karışması gerekmeyenler, söz söylemeye başlar durum oluşmak. **Söz bir Allah bir.** Bu sözden kesinlikle dönülmeyecektir. **söz birliği etmek** bir konuda kesin olarak anlaşmak. **söz çıkmak** söylenti dolaşmak. **söz dinlemek** denilenleri yapmak. **söz düşmemek 1.** sıra gelmemek. **2.** söylemesine gerek bulunmamak. **söz düşürmek** konuşmayı belli konuya çekmek. **söz ehli olmak** güzel konuşmak. **söz etmek** o konuda konuşmak. **söz geçirmek** istediğini yaptırmak. **söz getirmek** söz gelmesine neden olmak. **söz götürmek** gerçekliği tartışılır olmak. **söz götürmez olmak** tartışılmayacak kadar net olmak. **söz işitmek** azarlanmak. **söz kaldırmamak** ağır söze dayanamaz olmak. **söz kesmek** evlenmek için kesin karar vermek. **söz konusu olmak** hakkında konuşulmak. **söz olmak** dedikodu yapılmak, söylenti çıkmak. **söz sahibi olmak** yetkili olmak. **söz sözü açmak** konudan konuya geçmek. **söz tutmak** söyleneni dinlemek. **söz vermek** yapacağını kesinlikle bildirmek. **sözde kalmak** gerçekleşmemek. **söze karışmak** biri konuşurken araya girmek. **söze son vermek** konuşmayı kesmek. **sözü ağzına tıkamak** gerekli yanıtı vermek. **sözü ağzında bırakmak** konuşamaz duruma getirmek. **sözü ağzında kalmak** konuşmasını bitirememek. **sözü bağlamak** konuşmayı bitirmek. **sözü dağıtmak** konu dışına çıkmak. **sözü tartmak** ölçülü konuşmak. **sözü uzatmak** çok konuşmak. **sözünde durmak** verdiği sözü yerine getirmek. **sözünden çıkmamak** birinin dediğini kesinlikle yapmak. **sözüne gelmek** birinin önceki söylediğini kabul etmek. **sözünü esirgememek** düşündüğünü korkusuzca söylemek. **sözünü geri almak** haksızlığını kabullenmek. **sözünü kesmek** konuşmasına fırsat vermemek **sözünün eri olmak** verdiği sözü yerine getirir olmak.

söz birliği *b. a.* bir konu üzerinde görüş birliğine varma, anlaşma. **söz birliği etmek** görüş birliğine varmak, anlaşma yapmak.

söz bölükleri *b. a. dilb.* bir dildeki sözcüklerin, ad sıfat, eylem, adıl gibi adlarla anılan türleri.

sözcü *a.* **1.** bir kurum, kurul ya da örgüt adına açıklama yapma yetkisi

bulunan kimse. **2.** bir komisyonun kararlarını, bunların gerçeklerini genel kurul karşısında açıklamak ve savunmakla görevli kimse, raportör.

sözcük, -ğü *a.* bir ya da birden çok heceden oluşmuş, anlamlı ses dizisi, kelime, söz. **Sözcük vurgusu.** *dilb.* Bir sözcükte hecelerden birinin diğer hecelerden daha güçlü söylenmesi ya da okunması.

sözcük bilim *b. a. dilb.* sözcükleri, tarihsel gelişimleri, işlevleri bakımından inceleyen bilim.

sözde *be.* **1.** sanki, güya: *Sözde yemek yedik!* **2.** *s.* gerçekte öyle olmadığı halde öyle sayılan, öyle bilinen: *sözde özne.*

söz dizimi *b. a. dilb.* tümce yapısını inceleyen dil bilgisi kolu, tümce bilgisi, cümle bilgisi.

sözel *s.* sözle ilgili olan, söze dayanan, Türkçe ve sosyal bilgileri içine alan.

söz gelimi, söz gelişi *b. be.* örneğin, meselâ.

sözlendirmek *(-i) sin.* **1.** yabancı bir filmin dilini başka dile çevirmek. **2.** bir filmi görüntülere uygun olarak sözlü duruma getirmek.

sözleşme *a.* **1.** sözleşmek işi. **2.** bir iş hakkında, karar verme, anlaşma. **3.** ilgili anlaşmanın yazıldığı kâğıt.

sözleşmek *(nsz)* **1.** bir işi yapmak konusunda birbiriyle anlaşmak. **2.** kararlaştırmak: *Sözleştiğimiz yere zamanında gel!*

sözleşmeli *s.* **1.** sözleşmeye dayanan *(iş, durum).* **2.** sözleşme ile çalışan *(kimse).*

sözlü *s.* **1.** sözle, konuşma biçiminde yapılan. **2.** bir konuda sözleşmesi bulunan. **3.** *a.* evlenme konusunda birbirine söz vermiş olanlardan her biri. **Sözlü soru.** Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde sözlü olarak yanıt verilmesi istenen soru.

sözlük, -ğü *a.* **1.** bir dilin tüm ya da belli bir çağda kullanılan sözcüklerini genel olarak alfabe sırasına göre sıralayan, anlamlarını aynı dilde ya da yabancı bir dilde veren kitap, lügat. **2.** bir bilim, sanat, fen dalının sözcüklerini toplayan, açıklayan kitapçık: *felsefe sözlüğü.*

spazm *a. Fr.* bir kasın istem dışı olarak ansızın ve şiddetle kasılması.

spekülâsyon *a. Fr.* **1.** uygulama alanına geçmeyen, yalnız, bilmek açıklamak amacını güden düşünce, kurgu.

spekülâtör *a. Fr.* vurguncu.

sperma *a. (spe'rma) Fr.* başı, gövdesi ve hareketini sağlayan bir kuyruğu olan, çok küçük erkek eşeylik hücresi, atmık. meni, sperm.

spesiyal, -li *s. Fr.* yalnız bir insan türüne ya da nesneye özü olan, özel.

spesiyalist, -ti *a. Fr.* uzman.

spiker *a. İng.* radyo ve televizyonlarda konuşma yapan kimse, konuşmacı.

spiral, -li *s. Fr.* **1.** sarmal biçimde olan. **2.** *a.* döl yatağına konularak gebeliği önleyen araç.

spor *(l) a. İng.* belli kurallara ve yöntemlere dayanan, eğlenme, güç tüketme, yarışma biçiminde yapılan beden uğraşlarının tümü. **2.** *s.* kullanılışı rahat ve kolay olan: *spor ayakkabı.*

spor *(ll) a. Fr.* **1.** *bot.* çiçeksiz bitkilerde üreme organı. **2.** *zool.* bir hücreli hayvanlarda üreme hücresi.

sporcu *a. ve s.* sporla uğraşan.

spor kesesi *b. a. bot.* çiçeksiz bitkilerde, içinde sporların bulunduğu kesecik.

sporlular *ç. a. zool.* bir hücrelilerin, hayvanlarda, asalak olarak yaşayan; çok az hareket edebilen, sporla üreyen alt takımı.

spor loto *b. a.* çeşitli sayılar ya da futbol maçları arasında doğacak sonuçları önceden kestirme, böylece para kazanma temeline dayanan oyun.

sporsever *b. s. ve a.* her türden spora yakınlık duyan kimse.

sportif *s. Fr.* sporla ilgili.

sportmen *a. İng.* **1.** sporcu. **2.** *s.* bedeni iyi gelişmiş.

spor toto *b. a.* futbol karşılaşmaları sonuçlarını önceden kestirip para ödülü kazanma temeline dayanan oyun.

spot,-tu *a. İng.* **1.** kısa tanıtma filmi. **2.** kısa sürekli reklâm.

sprey *a. İng.* **1.** çok ince damlacıklar durumunda püskürtülen sıvı. **2.** bu iş için kullanılan püskürtücü.

stabilize *s. Fr.* **1.** düzlenmiş. **2.** sağlamlaştırılmış. **stabilize etmek** düzleştirmek, sağlamlaştırmak.

stadyum *a. (sta'dyum) Yun.* spor gösterilerinin, yarışmaların yapılması için hazırlanmış alan, stat.

staj *a. Fr.* meslek bilgi ve becerisini artırmak için uygulama amacıyla yaptırılan belli süreli çalışma: *hekimlik stajı.*

stajyer *a. Fr.* staj yapan kimse.

standart, -dı *s. Fr.* **1.** belli bir örneğe göre yapılmış ya da ayrılmış. **2.** belirlenen ölçülere uygun olan. **3.** örnek alınacak durumda olan: *standart pamuk.* **4.** bir işletmede örneğe göre belirlenen kural. **standart fiyat** aynı türdeki tüm mallara konan fiyat.

standartlaştırmak *(-i)* standat biçime getirmek.

stant, -dı *a. İng.* **1.** at yarışlarında izleyici bölümü. **2.** bir sergi ya da fuarda malların sergilendiği yer, bölüm.

star *a. İng.* **1.** ünlü sinema ve müzik sanatçısı, yıldız.

start,-tı *a. İng. sp.* çıkış.

statik, -ği *s. Fr.* **1.** *fiz.* cisimlerin durağan durumlarını inceleyen fizik dalı. **2.** *s.* cisimlerin durağan durumlarıyla ilgili. **3.** *mec.* değişmeyen, aynı biçimde kalan, duruk, durağan.

statü *a. Fr.* **1.** birey ya da bir toplum birimiyle ilgili güvenceleri sağlayan düzenlemelerin tümü. **2.** bir kimsenin çalıştığı yerde bulunduğu durum. **3.** tüzük.

statüko *a. (statü'ko) Fr.* yürürlükteki anlaşmalara göre süregelen yapı, durum.

sten *a. İng.* İngiliz yapısı bir tür makineli tüfek.

steno *a.* stenografi sözcüğünün kısaltılmışı.

stenograf *a. Fr.* stenoyla yazı yazan kimse.

stenografi *a. Fr.* söylenenleri aynı çabuklukta yazmaya uygun, kısa ve yalın işaretlerden oluşan yazma yöntemi.

step,-bi *a. Rus.* bozkır.

stepne *a. Fr.* şişirilmiş ve janta takılmış biçimde, motorlu taşıtta yedek olarak taşınan tekerlek.

ster *a. Fr.* yığın durumundaki yakacak odun için kulanılan. 1 m^3lük hacim ölçüsü birimi.

steril *s. Fr.* **1.** kısır, verimsiz. **2.** *tıp* her tür mikroptan arındırılmış.

sterilizasyon *a. Fr.* bir nesne üzerindeki mikropları yok etme.

sterilize *s. Fr.* **1.** mikroptan arındırılmış. **2.** kısırlaştırılmış. **sterilize etmek** mikroplarını öldürmek.

sterlin *a. İng.* İngiliz lirası.

steyşin *a. ve s. İng.* arkasında kapısı bulunan, oturacak koltuk ve ayrıca eşya konabilecek yeri olan binek otomobili.

stil *a. Fr.* **1.** biçim. **2.** *s.* yapım özelliği bulunan: *stil ayakkabı.*

stilistik, -ği *a.* biçim yöntemlerini inceleme bilgisi.

stilo *a. Fr.* dolma kalem.

stoacı *a.* ve Stoacılık yanlısı.

Stoacılık, -ğı *a. fel.* aklın egemenliğini, istekleri yenmeyi, acılara dayanmayı öngören akım, öğreti.

stok, -ku *a. İng.* **1.** satışa hazır bulundurulan malların tümü. **2.** yığılmış, depo edilmiş mal. **3.** gereksinimden arta kalan mal. **stok etmek** bir malı bir yere bol miktarda yığmak, biriktirmek, istif etmek.

stoklamak *(-i)* bir malı aşırı ölçüde yığmak, biriktirmek.

stop, -bu *ünl. İng.* Dur! **stop etmek** durmak, çalışması son bulmak.

strateji a. Fr. **1.** önceden belirlenen yöntem. **2.** bir ülkede toplumun varlık ve esenlik içinde yaşaması için sosyal, siyasal ve ekonomik alanda uygulamaya konulmak üzere hazırlanan program ve bunu kullanma sanatı. **3.** ülke savunmasını sağlamak için gerekli askerlik bilgisinin ilgili dalı.

stratejik, -ği *s. Fr.* **1.** stratejiye özgü. **2.** strateji bakımından önemli olan: *stratejik alan.*

stratosfer *a. Fr.* gaz yuvarının 10 km ile 60 km yükseklikleri arasında kalan katman.

stres *a. İng. tıp* dış etmenlerin, kişinin ruhsal yapısında oluşturduğu, genellikle sıkıntılı davranışlar biçiminde kendini gösteren durum.

striptiz *a. (stri'ptiz) İng.* genellikle genç kadın oyuncunun gece kulübü ve payvonlarda soyunarak, müzik eşliğinde, dans ederek yaptığı gösteri.

stüdyo *a. (stü'dyo) Fr.* **1.** sanat çalışmaları için hazırlanan yer. **2.** fotoğrafçı işliği. **3.** görsel iletişim araçlarında yayın yapılan yer.

su, -yu *a.* **1.** renksiz, tatsız, kokusuz, oksijenle hidrojenin birleşmesinden oluşan, saydam, bir tür sıvı. **2.** bu sıvının oluşturduğu kitle. **3.** *mec.* meyve, sebze gibi nesnelerin sıkılmasıyla elde edilen sıvı. **4.** gül gibi bazı çiçeklerden elde edilen sıvı: *gül suyu* **5.** yemeğin sıvı kısmı. **6.** bir nesnenin kenarına yapılan süs. **7.** demir araçlara kızgınken verilen sertlik: *demire su vermek.* **su almak** içine su çekmek. **su basmak** çevresini su kaplamak. **su dökünmek** yıkanmak. **su gibi akmak** çabuk geçmek, bolca gelmek. **su gibi ezberlemek** tam olarak ezberlemek **su gibi terlemek** çok terlemek. **su götürmemek** kesin olmak. **su içinde kalmak** çok terlemek, **su kesilmek** iyice ıslanmak. **su yürümek** tomurcuklanmaya başlamak. **sudan çıkmış balığa dönmek** çok şaşırmak.

Sudan sebep. Uydurma açıklama. **sudan ucuz olmak** çok ucuz olmak. **sular kararmak** akşam olmaya başlamak. **suya düşmek** istenen gerçekleşememek. **suya sabuna dokunmamak** iki yanı da idare etmek, yansız kalmak. **suyu baştan kesmek** aslını söyleyip ayrıntıları dışlamak. **suyu görmeden paçaları sıvamak** gereğinden çok acele etmek. **suyu ısınmak** atılması yakınlaşmak. **suyun akıntısına gitmek** gelişmelere göre tavır koymak. **suyuna gitmek** uygun davranmak. **suyunca gitmek** sıkıntı çıkarmayan biçimde davranmak. **suyunu çekmek** tükenmek.

sual, -li *a. (sua:l) Ar.* soru. **sual açmak** sorumlu birine soru sormak. **sual etmek** sormak.

su altı *b. a.* deniz, göl gibi yerlerin altında bulunan bölüm.

suare *a. Fr.* **1.** akşam yemeğinden sonra yapılan eğlence. **2.** gece yapılan tiyatro, sinema gösterisi.

su aygırı *b. a. zool.* kara hayvanlarının filden sonra en irisi olan, genel olarak ırmak kıyılarında yaşayan, memeli bir hayvan.

su basmanı *b. a.* yapıların, yerden taş ya da beton duvarlarla yükseltilen temel kısmı.

subaşı *b. a. tar.* **1.** eskiden kentlerin, özellikle kasabaların güvenlik işlerine bakan görevlilerin başı. **2.** acemi ocaklarında küçük aşamalı subay. **3.** *tar.* kapıkulu suvarileri arasında savaş sırasında güvenlik, barış zamanında da vergi toplamak gibi görevleri yapan kimse. **4.** Rumeli'de çiftlik kâhyası.

subay *a.* özel yasalara göre eğitilip orduda görevlendirilen, asteğmenden mareşale kadar rütbeli asker.

su bilimi suyu çeşitli yönlerden inceleyen bilim, hidroloji.

su böreği *b. a.* yufkalar suda haşlandıktan sonra içlerine peynir, kıyma gibi maddeler konarak fırında ya da ateşte pişirilen bir tür tepsi böreği.

sucu *a.* su satan ya da su düzeneğinde meydana gelen bozuklukları onaran kimse.

sucuk, -ğu *a.* kurutulmuş bağırsak içne baharlı et konarak yapılan bir tür yiyecek. **2.** ceviz, badem gibi şeylerin üzerine nişasta ile koyulaştırılmış üzüm şırası kaplanarak yapılan yiyecek. **sucuk gibi olmak** iyice ıslanmak. **sucuğunu çıkarmak 1.** yormak **2.** çok dövmek.

suç *a.* yasalara, törelere, ahlâk kurallarına aykırı davranış. **suç işlemek** yasalara, törelere, ahlâk kurallarına aykırı davranmak. **suç olmak** suç sayılmak. **suç yüklemek** üzerine suç atmak. **suçunu bağışlamak** işlediği suçun cezasını çekiştirmemek, affetmek.

suçiçeği *b. a. tıp* genellikle çocuklarda görülen, bulaşıcı, salgın, döküntülü bir hastalık.

suçlamak *(-i, -e)* bir kimseye suç yüklemek, suçlu saymak.

suçlandırmak *(-i)* birinin suçlu olduğunu ileri sürmek.

suçlanmak *(nsz)* suçlu olduğu ileri sürülmek, sanık sayılmak.

suçlu *a. ve s.* suç işlemiş, suçu olan *(kimse)*. **suçlu sayılmak** suçlu olduğu kabul edilmek. **suçlu olmak** suçlu olduğu anlaşılmak.

suçsuz *s.* suç işlememiş, suçu olmayan.

suçüstü *b. be.* suç işlerken. **suçüstü yakalamak** *huk.* suçu işlediği anda yakalamak.

sudan *s.* önemsiz, saçma. **Sudan neden.** Uydurma neden.

su dolabı *b. a.* kuyudan su çekmeye yarayan çark.

sufle *a. Fr. tiy.* oyunculara, izleyicilere duyurmadan, bir sözü ya da tümceyi anımsatma. **sufle etmek** birine ya da oyuncuya unuttuğu sözcüğü ya da tümceyi anımsatmak.

suflör *a. Fr. tiy.* sufle etmekle görevli kimse.

suiistimal, -li *b. a. Ar.* görevini ya da yetkisini kötüye kullanma, yolsuzluk. **suiistimal etmek** görevini kötüye kullanmak, yolsuzluk yapmak.

suikast, -tı *b. a. Ar.* **1.** gizlice cana kıymaya, kötülük yapmaya kalkışma. **2.** bir devlet büyüğünü ya da önemli bir kimseyi plânlı bir biçimde öldürme.

su kemeri *b. a.* üzerinde su yolu bulunan kemerli köprü.

su korkusu *b. a.* sudan korkma, hidrofobi.

sukut, -tu *a. (suku:t) Ar.* düşme. **sukut etmek** düşmek. **Sukutu hayal.** Hayal kırıklığı.

su küre *b. a. jeol.* su yavarı.

sulak, -ğı *s.* **1.** suyu bol olan yer. **2.** *a.* kuşlar için konulan su kabı.

sulamak *(-i)* **1.** su vermek *(toprak).* **2.** su içirmek *(hayvan).* **3.** *argo* ödemek, harcamak.

sulandırmak *(-i)* **1.** sulu nitelik kazandırmak. **2.** sıvı katarak inceltmek. **3.** *mec.* ağırbaşlılığını düşürmek: *Konuşmayı sulandırma!*

sulanmak *(nsz)* **1.** sulu özellik kazandırmak. **2.** yoğunluğu azalmak. **3.** sulamak işi yapılmak. **4.** yaşarmak: *Gözleri sulandı.* **5.** *(-e)* imrendiğini açığa vurmak.

sulh *a. Ar.* barış, anlaşma. **sulh olmak** barışmak, uzlaşmak.

sulhçu *s.* barışçı, barış isteyen.

sulhsever *b. s. Ar. Far.* barışçıl, barış yanlısı olan.

sulta *a. Ar.* yetke, otorite, erk.

sultan *a. Ar. tar.* **1.** Müslüman hükümdarların kullandıkları unvan, padişah. **2.** padişahların erkek ve kız çocuklarıyla anne ve eşlerine verilen unvan: *Hafize sultan* **3.** bazı Bektaşî ulularına verilen unvan: *Pir Sultan Abdal.*

sultanî *s. (sulta:ni:) Ar.* **1.** sultanlarla ilgili, sultanlara yakışır. **2.** *a.* 1908 den sonra Osmanlı ülkesinde lise düzeyinde okul. **3.** Osmanlı altını. **4.** çekirdeksiz bir tür üzüm.

sultanlık, -ğı *a.* **1.** saltanat, sultan olma durumu. **2.** sultanla yönetilen İslâm ülkesi: *Yemen Sultanlığı.* **3.** *mec.* sıkıntısız yaşama biçimi.

sulu *s.* **1.** içinde su bulunan. **2.** suyu çok olan. **3.** sulandırılmış olan. **4.** *s. ve a. mec.* yersiz şakalar yapan, hafif davranışlarda bulunan. **Sulu gözlü.** Kolayca ağlayan.

sulu boya *b. a.* **1.** resim yaparken kullanılan, su ile inceltilen boya. **2.** *s.* bu tür boyayla yapılmış: *sulu boya resim*

suluk, -ğu *a. hlk.* **1.** oda içinde yıkanmak için ayrılmış küçük yer. **2.** kuş kafeslerine konan küçük su kabı. **3.** *tıp*

küçük çocukların başlarında görülen bir tür deri hastalığı. **4.** çocukların okul ya da dışarda su içmeleri için değişik biçimlerde yapılmış su kabı.

sululuk, -ğu *a.* **1.** sulu olma niteliği. **2.** *mec.* tatsız ve yersiz şakalarda bulunma. **sululuk yapmak** sululaşmak.

sulu sepken *b. a.* yağmurla karışık kar.

sumak, -ğı *a. Ar.* **1.** *bot.* sıcak bölgelerde yetişen, kabuğu hekimlikte, yaprakları dericilikte kullanılan bir ağaç. **2.** bu ağacın ekşilik vermek için, dövülerek yemeklere katılan, mercimeğe benzeyen meyvesi.

sumen *a. Fr.* üzerinde yazı yazmak için kullanılan altlık, yer altlığı.

suna *a.* **1.** *zool.* erkek ördek. **2.** *hlk.* göl ördeği. **suna boylu** yakışıklı, boylu boslu.

sunak, -ğı *a.* tapınaklarda, üzerinde kurban kesilen, dinsel tören yapılan taş masa.

sundurma. *a.* **1.** sundurmak eylemi. **2.** yağmur, güneş gibi etkenlerden korunmak için yapılan, arkası bir duvara dayanan çatı. **3.** üstü kapalı balkon.

sundurmak *(-i)* **1.** sunmak eylemini yaptırmak. **2.** *hlk.* vermek.

sungu *a.* Tanrı'ya ya da bir büyüğe sunulan armağan.

sungur *a.* doğana benzeyen yırtıcı, avcı bir kuş.

sun'î *s. (su'ni:) Ar.* **1.** yapma, yapay. **2.** *mec.* yapmacık, eğreti.

sun'îlik, -ği *a.* yapaylık, yapmacık davranış.

sunmak *(-i, -e)* bir büyüğe, bir şeyi nezaket gereği göndermek, yollamak.

sunta *a.* sıkıştırılmış yonga ya da talaştan yapılmış olan, mobilyacılıkta kullanılan yapay tahta.

suntur *a.* **1.** şenlik gürültüsü. **2.** görkem, gösteriş.

sunturlu *s.* yaman, dehşetli, adamakıllı: *sunturlu yumruk.*

sunu *a.* **1.** sunulan nesne. **2.** piyasaya mal çıkarma. **Sunu ve istem.** Arz ve talep.

sunucu *a. ve s.* sunma işini yapan, programı açıklayan, sunan.

sunuculuk, -ğu *a.* sunucunun işi ve görevi.

sunuş *a.* **1.** sunmak eylemi. **2.** büyüklere söylenen söz, istem. **3.** ön söz.

suölçer *b. a.* akışkanlara ilişkin derinliği, ağırlığı ve basıncı ölçmeye yarayan araç, hidrometre.

sup, -pu *a. Fr.* çikolata karıştırılarak yapılan bir tür tatlı.

supap, -bı *a. Fr.* tulumbalarda olduğu gibi buharı, sıvıyı bir aygıtın içine sokmaya yarayan, ancak geri çıkmasına engel olan kapak.

sur *(I) a. Ar.* kale duvarı.

sur *(II) a. hlk.* alın yazısı, uğur.

surat, -tı *a. Ar.* **1.** yüz, çehre. **2.** somurtkanlık, asık yüzlülük. **3.** soğuk davranış. **surat asmak** dargın bir görünüş vermek. **suratı bir karış olmak** öfkeli ve somurtkan durmak. **surat etmek** küskün durmak. **surat kalmamak** bakacak yüzü olmamak. **suratı değişmek** davranışı sertleşmek. **suratına indirmek** tokat vurmak. **suratından düşen bin parça olmak** çok küskün olduğunu gösteren bir durum almak. **suratını ekşitmek** memnun olmadığını belirten bir görünüme girmek.

suratsız *s.* **1.** somurtkan. **2.** çirkin, huysuz.

sure *a. (su:re) Ar.* Kuran'ın yüz on dört bölümünden her biri.

suret, -ti *a. (su:ret) Ar.* **1.** biçım, görünüş. **2.** yazı ya da resim kopyası. **3.** *be.* yol. yöntem: *Bu surette sorunu çözdü.* **4.** yüz, çehre. **suretine girmek** biçimine benzemek.

sureta *be. (su:reta:)* görünüşte, yalandan.

Suriyeli *öz. a. Ar. ve s.* Suriye halkından olan.

susak, -ğı *a. hlk.* **1.** susamış olan. **2.** *mec.* aptal. **3.** su kabağından yapılmış kap.

susam *a. Ar. bot.* **1.** sıcak yörelerde yetişen küçük bir bitki. **2.** bu bitkinin yenen, küçük tohumu.

susamak *(nsz)* **1.** su içme gereksinimi duymak. **2.** *mec.* aşırı istemek.

susam helvası *b. a. Ar.* içinde bol ölçüde susam bulunan bir tür helva.

su samuru *b. a. zool.* Büyük Okyanus'ta yaşayan, tüyleri ipek gibi, iyi yüzen, kürkü değerli bir tür hayvan.

susam yağı *b. a.* susam tohumlarından çıkarılan bir çeşit yağ.

suskun *s.* **1.** çok az konuşan, sessiz. **2.** *be.* sessiz bir biçimde: *suskun bekleyiş.*

suskunluk, -ğu *a.* sessizlik, sakinlik.

susmak, -ar *(nsz)* **1.** hiç ses çıkarmadan durmak. **2.** sözünü ya da sesini kesmek. **3.** *mec.* tepkisini göstermemek.

susmalık, -ğı *a.* susması, karşı çıkmaması karşılığında birine verilen para ya da başka bir şey, sus payı.

suspus *a.* sinmiş, susmuş. **suspus olmak** susmak, sinmek, ses çıkarmamak.

susta *(l) a. İt.* iki arka ayağı üstüne kalkıp dikilme *(köpek).* **susta durdurmak** bir kimseyi yıldırmak.

sustalı *s.* **1.** sustası olan. **2.** *a.* çakı. **sustalı çakı** açılınca, güven yayına basılmadıkça kapanmayan çakı.

susturmak *(-i)* **1.** susmasını sağlamak. **2.** söz söylemeyecek, direnemeyecek duruma getirmek. **3.** *mec.* gücünü, etkisini azaltmak.

susturucu *s.* **1.** susmasını sağlayan. **2.** *a.* motorlu taşıtlarda gürültüyü azaltmak için ekzoza takılan bir tür kutu. **3.** ateşli silâhlarda patlama sesinin duyulmasını önleyen düzenek.

susturulmak *(nsz)* **1.** susması sağlanmak. **2.** *mec.* aldığı karşılıkla konuşamaz duruma gelmek.

susuz *s.* **1.** suyu bulunmayan. **2.** suyu çok az olan: *susuz tarla* **3.** *mec.* susamış.

susuzluk, -ğu *a.* susuz olma durumu, kuraklık.

sutaşı *b. a.* bazı giysileri süslemekte kullanılan işlemeli şerit.

su tavuğu *b. a. zool.* yuvasını su kıyılarında yapan, kara tüylü, geniş başlı, kısa kanatlı, uzun pençeli, keskin sesli, küçük bir kuş.

su terazisi *b. a.* basıncı çok yüksek olan suyun, künkleri patlatmaması için, basıncı düşürmek amacıyla, bellli aralıklarla yapılan kule biçiminde depo.

su topu *b. a. sp.* yedişer yüzücüden oluşan iki takım arasında, su içinde, topla oynanan bir oyun.

sutyen *a. Fr.* kadınların göğüslerini düzgün tutması için kullandıkları bir çeşit göğüs askısı.

su yılanı *b. a. zool.* sırtı boyunca kara lekeleri bulunan, karın bölümü kara, başının iki yanında açık sarı lekeler olan su kıyılarında yaşayan zehirsiz bir yılan.

su yolu *b. a.* **1.** su akıtmak amacıyla borular döşenerek ya da açık olarak yapılmış kanal. **2.** bazı kâğıtların yapısında görülen çizgi, resim ya da başka bir biçim. **3.** sutaşı.

su yosunu *b. a. bot.* suyosunlarından, çiçeksiz, klorofilli bir bitki.

su yuvarı *b. a.* denizlerin yeryüzünde oluşturduğu yuvar, su küre.

suzidil *a. (su:zidil) Far. müz.* Türk sanat müziğinde birleşik bir makam.

sübjektif *a. Fr.* soyut, öznel.

süblimleşmek *(nsz) kim.* bir cisim, katı durumdan, sıvı duruma geçmeden gaz durumuna geçmek.

süblinleştirmek *(-i) kim.* bir cisim katı durumdan sıvı duruma gaz durumuna geçirmek.

sübut, -tu *a. (sübu:t) Ar.* ortaya çıkma, gerçekleşme. **sübut bulmak** ortaya çıkmak, somutlamak.

sübvansiyon *a. Fr.* devletçe yapılan yardım, destekleme.

sübyan *ç. a. Ar.* çocuklar.

süet, -ti *a Fr.* yumuşak, yüzü ince havlı, bir tür deri. **2.** *s.* bu deriden yapılmış olan: *süet ceket.*

süflî *s. (süflî:) Ar.* **1.** aşağı, aşağılık. **2.** çirkin kılıklı, kılıksız.

sülfîleşmek *(nsz)* **1.** aşağılaşmak. **2.** çirkin kılıklı olmak.

Süheyl *öz. a. Ar. astr.* gökyüzünün güney yarım küresinde bulunan, parlak büyük bir yıldız, Yıldırak.

sühulet, -ti *a. (suhu:let) Ar.* **1.** kolaylık. **2.** yumuşaklık, naziklik. **3.** uygun ortam.

suit, -ti *a. Fr. müz.* aynı tonda yazılmış çalgı parçaları.

süje *a. Fr.* **1.** konu. **2.** *dilb.* özne.

süklüm püklüm *b. be.* ezilip büzülerek, utanarak: *Süküm püklüm olmuş.*

sükse *a. Fr.* **1.** başarı. **2.** gösteriş. **sükse yapmak** **1.** başarı kazanmak. **2.** gösteriş yapmak.

sükûnet, -ti *a. (sükû:net) Ar.* **1.** durgunluk, dinginlik. **2.** rahatlık, huzur. **3.** yatışma, dinme. **sükûnet bulmak** yatışmak, rahatlamak.

sükût, -tu *a. (sükû:t) Ar.* susma, konuşmama, sessizlik. **sükûtla geçiştirmek** bilerek, bir konuya hiç değinmemek.

sülâle *a. (sülâ:le) Ar.* soy sop, aile.

sülfamit, -di *a. Fr. kim.* çeşitli mikroplara karşı etkili olan, azotlu ve kükürtlü organik bileşiklerin genel adı.

sülfat, -tı *a. Ar. kim.* sülfirik asit tuzu ya da esteri.

sülfatlama *a.* mantar hastalıklarına karşı bitkileri korumak için üzerlerine bakır sülfat ya da demir sülfat püskürtme.

sülfür *a. Fr. kim.* kükürtün başka elementlerle yaptığı bileşik.

sülfürleme *a. kim.* **1.** kükürtle birleştirmek işlemi. **2.** kükürtleme.

sülfürlemek *(-i) kim.* kükürtle bileştirmek, kükürtlemek.

sülük, -ğü *a.* **1.** *zool.* tatlı sularda yaşayan, kan emici, halk arasında bazı hastalıkların iyileştirilmesi için yararlanılan bir hayvan. **2.** *bot.* yaprak ya da sapların yanlarında gelişen ince uzantı.

sülün *a. zool.* kuyruğu çok uzun, eti beğenilen bir kuş. **Sülün gibi.** Uzun boylu, endamlı, güzel yürüyüşlü.

sümbül *a. Fr. bot.* zambakgillerden, soğanla üretilen, türlü renkte güzel kokulu çiçekleri olan bir bitki.

Sümer *öz. a tar.* Mezopotamya'da yaşayan bir ulus ve bu ulustan olan kimse.

Sümerce *öz. a.* Sümer ulusunun kullandığı dil.

Sümerolog *a.* Sümer dili ve tarihi bilgini.

sümkürmek *(nsz)* soluğunu hızla burundan dışarı vererek sümüğünü dışarı atmak.

sümkürtmek *(-i)* birinin sümkürmesini sağlamak.

sümsük, -ğü *s.* uyuşuk, miskin, pısırık.

sümsükleşmek *(nsz)* miskinleşmek, uyuşuk duruma gelmek.

sümük, -ğü *a.* **1.** burundan gelen yapışkan sıvı. **2.** sümük doku hücre-leriyle üzerindeki bezlerin, nemli, akıcı, kaygan bir tabaka oluşturan salgısı.

sümüklü böcek, -ği *b. a. zool.* yumuşakçalardan, nemli yerlerde yaşayan, gezdiği yerlerde yaldız görüntüsünde bir iz bırakan küçük hayvan.

süne *a. zool.* yarım kanatlılardan, yumurtalarını ekin yapraklarına bırakarak çoğalan, esmer renkte çok zararlı bir böcek.

sünepe *s.* kılıksız, uyuşuk.

sünger *a. Yun.* **1.** *zool.* denizlerde bir yere tutunarak koloniler durumunda yaşayan, çok gözenekli ilkel bir hayvan. **2.** bu hayvanın çok gözenekli yumuşak ıskeleti. **3.** bu biçimde yapay plâstik madde **sünger çekmek** silmek, unutmak. **Sünger gibi.** Çok yumuşak.

süngerci *a.* **1.** sünger avcılığı yapan kimse. **2.** sünger alan ya da satan kimse.

sünger doku *b. a. Yun. bot.* yaprağın alt yüzünde bulunan, seyrek hücreli, gözenekli, az klorofilli doku.

süngersi *s.* süngere benzeyen.

sünger taşı *b. a.* parlatma işlerinde kullanılan, çok gözenekli ve pürüzlü, hafifçe bir taş.

süngü *a.* **1.** tüfek namlusuna takılan kılıç biçiminde delici silâh.

süngülemek *(-i)* süngü batırmak. **2.** demir çubukla kömürü karıştırmak.

süngüleşmek *(nsz, -le)* birbirine süngüyle saldırmak, süngüyle vuruşmak.

sünmek, -er *(nsz)* **1.** gevşemek. **2.** gerilmek, kopmadan uzamak.

sünnet, -ti *a. Ar.* **1.** Muhammed'in buyruğu olan ve Müslümanlarca yapılması zorunlu olan davranış. **2.** genellikle erkek çocukların kamışlarının ucundaki derinin kesilip alınması. **sünnet etmek** kamışın ucundaki deriyi kesip almak. **sünnet olmak** sünnet edilmek.

sünnetçi a. sünnet yapan kimse.

Sünnî *öz. a. ve s. (sünni:) Ar.* sünnete bağlı olan kimse.

Sünnîlik, -ği *a.* **1.** sünnî mezhebi. **2.** Sünnî topluluğu.

süper *a. ve s. Fr.* **1.** nitelik ve nicelik açısından üstün olan. **2.** normalin üstünde olan: *süper verim.*

süpermarket, -ti *b. a. İng.* her çeşit tüketim mallarının, genellikle her türden yiyecek mallarının ve mutfak gereç-

lerinin satıldığı, alıcının kendi seçimini kendisinin yaptığı büyük alış veriş yeri.

süprüntü *a.* **1.** temizlikte toplanan toz ve çöp birikintisi. **2.** *mec.* bayağı, aşağılık kimse ya da nesne.

süprüntücü *a.* **1.** temizlikçi. **2.** *mec.* seçemeyen, en kötüyü alan kimse.

süpürge *a.* süpürmeye yarayan araç.

süpürgeci *a.* **1.** süpürge yapan ya da satan kimse. **2.** sokakları süpürmekle görevli kimse.

süpürgelik, -ği *a.* yapıların iç bölümlerinde tabanla duvarın dibi ara-sındaki dar beton ya da tahta kaplama.

süpürge otu *b. a. bot.* kırsal topraklarda yetişen, süpürge yapımında kullanılan bir tür çalı.

süpürmek *(-i)* **1.** bir nesnenin üzerindeki çöp, toz toprak gibi nesneleri süpürge gibi araçlarla almak. **2.** *mec.* kovmak, atmak. **3.** *mec.* tüketmek, bitirmek.

süpürtmek *(-i, -e)* süpürmek işini birine yaptırmak.

sürahi *a. (süra:hi) Ar.* içecek şeyler koymaya yarayan, camdan kap.

sürat, -ti *a. Ar.* hız, çabukluk.

süratle *be.* çabuk, hızlı olarak.

süratlendirmek *(-i)* hızlandırmak, çabuklaştırmak.

süratlenmek *(nsz)* hızlanmak, çabuklaşmak.

süratli *s.* hızlı, çabuk.

sürç, -çü *a.* sürçme, yanılgı. **Sürçü lisan.** Dil sürçmesi, yanlış söz.

sürçmek, -er *(nsz)* **1.** yanlış adım atıp dengesini bozmak. **2.** *mec.* yanılmak, yanlışlık yapmak.

sürdürmek *(-i)* **1.** sürmek işini yaptırmak. **2.** bir işin sürmesini sağlamak.

süre *a.* bir olayın başıyla sonu arasında geçen zaman, ara, müddet.

süre aşımı *b. a. huk.* bir işin üzerinden belli bir süre geçtikten sonra geçersiz sayılması, zaman aşımı.

süreç, -ci *a.* **1.** bellli bir sonuca varan düşünce akışı. **2.** olayların ya da işlemlerin belli bir sonuca doğru gidişi.

süregelmek *(nsz)* devam etmek, olagelmek.

süreğen *s.* sürüp giden, devamlı olan, müzmin.

süreğenleşmek *(nsz)* süreğen nitelik kazanmak, müzminleşmek.

sürek, -ği *a.* **1.** bir olayın sürdüğü zaman. **2.** kalabalık hayvan sürüsü. **3.** *s.* hızlı süren. **sürek avı** birçok avcının geniş bir alanı tutması biçiminde yapılan av.

sürekli *s.* uzun süren, devamlı.

süreli *s.* **1.** belli bir sürede yapılacak olan. **2.** belli aralıklarla çıkan: *süreli yayın.*

süreölçer *b. a.* çok kısa zaman sürelerini ölçen araç, kronometre.

sürerlik, -ği *a.* uzun sürme biçimi.

süresince *be.* sürdüğü zaman içinde.

Süreyya *öz. a. Ar. astr.* Ülker yıldızı.

sürgit *be.* sonsuz olarak, sonu gelmeyecek biçimde.

sürgü *a.* **1.** kapının sağlamca kapanmasını sağlamak için arkasına yerleştirilen demir ya da ağaçtan kol. **2.** yataktan kalkamayan hastanın altına sürülen kap. **3.** sıvayı bastırmak için kullanılan büyük mala. **4.** tapan denilen tarım aracı. **5.** sürülmüş tarlayı düzeltmeye yarayan

araç. 6. fişeği namluya sürmeye, boş kovanı namludan çekmeye yarayan parça.

sürgülemek *(-i)* 1. sürgüyü geçirip takmak. 2. sürgüyle düzeltmek.

sürgülenmek *(nsz)* sürgülemek işi yapılmak.

sürgün *a.* 1. bir suçluya verilen belirli bir süre, belli bir yerde oturma zorunluluğu. 2. bu cezaya çarptırılan kimse. 3. sık tuvalete çıkma ve sulu abdest rahatsızlığı, ishal. 4. *bot.* bir bitkinin üzerinde çıkan yeni filiz. **sürgün gitmek.** 1. sürgün cezasına çarptırılmak. 2. ishal olmak.

sürme *a.* 1. sürmek işi. 2. çekmece. 3. kadınların kirpik diplerine sürdükleri kara boya. 4. *s.* sürülerek kullanılan: *sürme kapı.*

sürmek, -er *(-i, -e)* 1. yürütmek, sevketmek. 2. önüne katıp götürmek. 3. uzatmak, ileriye itmek. 4. değdirmek, dokunmak: *Elinizi sürmeyiniz.* 5. ceza olarak bulunduğu yerden başka bir yere göndermek. 6. bir maddeyi bir yüzeye ince bir biçimde yaymak. 7. satışa çıkarmak. 8. bir araçla toprağı işlemek. 9. yeşermek, bitmek. **sürüp gitmek** öylece devam etmek.

sürmelemek *(-i)* 1. sürme takmak *(kapı).* 2. sürme çekmek *(göz).*

sürmeli *s.* 1. sürme çekilmiş olan *(göz).* 2. sürgüyle kapatılmış bulunan *(kapı).*

sürmenaj *a. Fr. tıp* sürekli ve aşırı çalışmaktan doğan bitkinlik.

sürpriz *a. Fr.* beklenmedik olay ya da davranış. **sürpriz yapmak** sevindirici, beklenmedik bir olayla karşılaştırmak.

sürrealist,-ti *a. ve s. Fr.* gerçeküstücü.

sürrealizm *a. Fr.* gerçeküstücülük.

sürtmek, -er *(-i, -e)* 1. bir nesneyi bastırarak bir başka nesnenin üzerinden geçirmek. 2. dokundurmak. 3. *(nsz) tkz.* başıboş dolaşmak, aylaklık etmek. **sürtüp durmak** boş dolaşıp zaman geçirmek.

sürtülmek *(-e)* sürtmek işi yapılmak.

sürtünme *a.* 1. sürtünmek eylemi. 2. *fiz.* yüzeyleri birbiri üstüne gelerek biri ya da her ikisi ters yönde kayan iki cismin durumu.

sürtünmek *(nsz)* 1. sürünmek, geçerken değmek. 2. *mec.* kavga için neden aramak.

sürtüşme *a.* 1. sürtüşmek eylemi. 2. *mec.* uyuşmazlık, anlaşmazlık.

sürtüşmek *(nsz) -le* 1. birbirine sürtünmek. 2. *mec.* uyuşamamak, geçinememek.

sürtüştürmek *(-i, -e)* iki nesneyi birbirine sürtmek. 2. *mec.* anlaşmazlık, uyuşmazlık çıkarmak.

sürur *a. (süru:r) Ar.* sevinç.

sürü *a.* 1. evcil hayvanlar topluluğu. 2. bir kimsenin bakımı altında bulunan hayvanların tümü. 3. birlikte yaşayan hayvanlar topluluğu. 4. *mec.* düzensiz insan topluluğu. 5. *mec.* pek çok: *sürü sürü.* **sürüden ayrılmak** herkesin tuttuğu yoldan ayrılıp başka yola gitmek. **Sürüsüne bereket.** Pek çok, istediğin kadar.

sürücü *a.* hayvan, araba ya da taşıt kallanan kimse.

sürüklemek *(-i)* 1. bir nesneyi yerden kaldırmadan iterek ya da çekerek

götürmek. **2.** götürmek *(akarsu)*. **3.** *mec.* bir kimseye istek dışı, bir işi yaptırmaya çalışmak. **4.** *(-i, -e) mec.* kötü bir sona doğru ilerletmek.

sürüklenmek *(-e)* sürüklemek eylemi yapılmak. **1.** kendi kendini sürüklemek. **2.** *(nsz)* gecikmelere uğramak. **3.** akıntı ya da yelin etkisiyle gelişigüzel dolanmak *(tekne)*.

sürükletmek *(-i, -e)* sürüklemek işini başkasına yaptırmak.

sürükleyici *s.* **1.** sürükleme niteliği ve gücü olan. **2.** ilgiyi sürdüren, ilgiyi çeken.

sürülmek *(-e)* sürmek işi yapılmak, sürmek işine konu olmak, piyasaya çıkarılmak.

sürüm *a.* **1.** bir ticaret malının satılır olması. **2.** bir paranın geçer olması. **sürüm sürüm sürünmek** yokluk ve yoksulluk içinde olmak.

sürümek *(-i)* **1.** bir nesneyi yerden kaldırmadan çekerek ya da iterek götürmek. **2.** sürüklemek *(etek)*. **3.** güçlükle yürümek. **4.** alıp götürmek.

sürümlü *s.* çok sürülen, çok satılan.

sürünceme *a.* bir işte boş yere geçen gecikmelerin tümü. **sürüncemede bırakmak** geciktirmek, uzatmak. **sürüncemede kalmak** uzamak, askıda kalmak.

süründürmek *(-i)* **1.** birinin sürünmesine neden olmak. **2.** *mec.* bir kimseyi sıkıntı ve güçlüğe sokmak.

sürüngen *s. ve a.* **1.** *zool.* sürüngenlerden olan sürünerek hareket eden *(hayvan)*. **2.** *bot.* yere yatay olarak uzayan *(bitki kökü ya da sapı)*.

sürüngenler *ç. a. zool.* omurgalılardan, suda ve karada yaşayabilen, yılan, kertenkele, timsah, kaplumbağa gibi yerde sürünerek ya da yürüyerek ilerleyen hayvanlar sınıfı.

sürünmek *(nsz)* **1.** karnı üzerinde sürünerek ilerlemek. **2.** *(-i)* kendi üzerine bir sürmek: *boya sürmek*. **3.** *(-e)* geçerken değmek: *duvara sürünmek*. **4.** *(nsz)* sürümek işi üzerinde yapılmak. **5.** *mec.* yoksul ve perişan biçimde yaşamak.

sürüştürmek *(-i, -e)* **1.** bir şeyi sürekli, yavaş ve ovarak sürmek. **2.** bir şeyi kabaca, telâşla, oransız sürmek.

sürütme *a.* **1.** sürütmek eylemi.**2.** deniz dibini taramaya yarayan, bir tür ağ. **3.** denizde balık avlamaya yarayan bir tür ağ.

sürütmek *(-i, -e)* sürümek eylemini başkasına yaptırmak.

Süryanî *Öz. a. (Sürya:ni:) Ar.* Samî'lerin Aramî kolunun doğu bölümünden bir Hristiyan topluluğu ve bu topluluktan olan kimse.

Süryanîce *öz. a. Ar.* Süryanî'lerin konuştuğu dil.

süs *a.* **1.** süslemeye yarayan her tür nesne, bezek. **2.** süsleme ya da süslenme işi. **3.** *mec.* güzelleştiren şey.

süsleme *a.* **1.** süslemek işi, bezeme. **2.** süsleri yerleştirme sanatı. **3.** sanat yapıtlarında kullanılan oyma, motif gibi işler.

süslemeci *a.* süsleme sanatıyla uğraşan kimse.

süslemek *(-i)* **1.** bir nesneyi daha güzel, daha alıcı biçime getirmek. **2.** *mec.* birinin ayıplarını sayıp yüzüne vurmak. **3.** söz oyunlarıyla güzelleştirmek. **süsleyip püslemek** özen göstererek süslemek.

süslenme *a.* süslenmek işi, kendini süsleme.

süslenmek *(nsz)* **1.** kendini süslemek. **2.** süslemek eylemine konu olmak.

süsletmek *(-i, -e)* süslemek işini yaptırmak.

süsleyici *a. ve s.* süsleyen, dekoratör.

süslü *s.* **1.** süsü olan, bezenmiş, **2.** süse düşkün olan. **Süslü püslü.** Aşırı ölçüde süslenmiş.

süspansiyon *a. Fr. fiz. kim.* **1.** erimeyen madde parçacıklarının, dibe çökmeden, sıvı bir ortamda kalma durumu. **2.** böyle bir sıvı karışımı. **3.** otomobil şasisinin yayla sağlanan esnekliği.

süt, -tü *a.* **1.** memeli dişilerin yavrularını beslemek için memelerinden gelen, besin değeri yüksek, ak renkte sıvı. **2.** *bot.* bazı bitkilerin türlü organlarında bulunan ak renkte öz su. **3.** erkek balığın tohumu. **4.** süte benzeyen her türden sıvı: *badem sütü.* **süt çekmek** soyuna benzemek. **süt dökmüş kedi gibi olmak** suçlu olduğu için suskun durmak. **süt vermek** emzirmek. **sütten ağzı yanmak** bir olaydan iyi bir ders alarak uyanık davranmak. **sütten kesmek** emzirmeye son vermek. **Sütü bozuk.** Kötü soydan gelen. **sütüne havale etmek** kişinin vicdanına bırakmak. **sütüne kalmak** insanlığına kalmak.

sütana *b. a.* çocuğun, anasından başka sütünü emdiği kadın.

süt beyaz *b. s.* çok beyaz, apak.

sütçülük, -ğü *a.* **1.** süt satma işi. **2.** sütten yağ, peynir, kaymak gibi nesneler üretme işi.

süt dişi *b. a.* bebeklikte çıkan ve yedi yaşlarında kendiliğinden dökülen dişler.

süthane *b. a. T. Far.* süt ve süt ürünleri satılan yer.

sütkardeş *b. a.* aynı kadından süt emmiş çocukların birbirine göre aldıkları ad.

sütlâç, -cı *a.* süt, şeker ve pirinçten yapılan bir tür tatlı.

sütlenmek *(nsz)* sütü çoğalmak, sütlü duruma gelmek.

sütliman *b. s.* **1.** durgun, dingin. **2.** *mec.* gürültüsüz, olaysız.

sütlü *s.* **1.** içinde süt bulunan. **2.** süt veren, sağmal. **3.** taneleri henüz olgunlaşmamış: *sütlü mısır.*

sütnine *b. a.* bebeğe süt vermek için parayla tutulmuş kadın.

sütölçer *b. a.* sütün yoğunluğunu ölçmeye yarayan araç.

sütre *a. Ar.* **1.** perde, örtü. **2.** *ask.* düşmanın gözünden ve ateşinden korunmak için yapılmış siper.

sütsüz *s.* **1.** içinde süt bulunmayan. **2.** az süt veren. **3.** *mec.* kötü soydan gelen, aşağılık (kimse).

sütsüzlük, -ğü *a.* **1.** sütsüz olma niteliği. **2.** *mec.* sütü bozuk olma, aşağılık davranışlarda bulunma.

süt tozu *b. a.* özel yöntemlerle toz durumuna getirilmiş, sulandırılarak süt gibi kullanılan toz durumunda süt.

sütun *a. (sütu:n) Far.* **1.** *mim.* üstünde başlıklar bulunan, genellikle bir altlığa, bazen doğrudan doğruya yere dayanan, silindir biçiminde, dayanıklı nesnelerden yapılabilen, düşey destek, kolon. **2.** gazete, dergi gibi yazılı şeylerde sayfanın yukarıdan aşağıya doğru ayrılmış olduğu bölümlerden her biri. **3.** *mec.* oldukça yükseğe çıkan,

silindire benzeyen nesne: *duvar sütunu.* **4.** alt alta sıralanmış nesneler dizisi: *sayı sütunu.*

süvari *a. (süva:ri) Far.* **1.** atlı **2.** *ask.* atlı asker. **3.** gemi kaptanı.

süveter *a. İng.* genellikle altına gömlek ya da bluz giyilen, örgü kazak.

süyüm *a. hlk.* iğneye geçirilen bir sap iplik.

süzdürmek *(-i, -e)* süzmek işini başkasına yaptırmak.

süzek, -ği *a.* **1.** süzgeç, filtre. **2.** *sin.* ışığın önüne konulan, ince kumaş ya da tülden yarı saydam nesne.

süzgeç, -ci *a.* **1.** sıvıları süzmeye yarayan araç. **2.** filtre. **3.** sulama kovasının ucuna takılan, küçük delikli metal parça.

süzgün *s.* zayıflamış, güçsüzleşmiş. **süzgün göz** süzgün bakan göz.

süzgünleşmek *(nsz)* süzgün duruma gelmek.

süzgünlük, -ğü *a.* süzgün olma niteliği.

süzme *a.* **1.** süzmek işi. **2.** *s.* süzülmüş olan: *süzme yoğurt.* **3.** *s. argo* kötü, aşağılık *(kimse).* **Süzme yoğurt.** Bir torbada süzülerek suyu alınmış yoğurt.

süzmek, -er *(-i)* **1.** sıvı bir maddeyi, içindeki katı maddelerden ayırmak için, süzme özelliği olan bir nesneden geçirmek. **2.** katı ve tortulu maddeleri, içinde bulundukları sıvıdan bir yolla ayırmak. **3.** *mec.* inceleyerek, özenle bakmak. **4.** baygın ve anlamlı bakmak *(göz).*

süzücü s. süzme niteliği olan.

süzülme *a.* **1.** süzülmek eylemi. **2.** kuşun kanat vurmadan uçuşu

süzülmek *(nsz)* **1.** süzmek eylemine konu olmak. **2.** akmak *(yaş).* **3.** kanat vurmadan uçmak *(kuş).* **4.** sessizce ve görünür hareket yapmadan ilerlemek. **5.** *mec.* gizlice kaybolup gitmek. **6.** çok zayıflamak. **7.** nazlı, uyumlu, salınarak yürümek. **8.** baygınlaşmak *(göz).*

süzülüş *a.* süzülmek eylemi ya da niteliği.

süzüntü *a.* bir sıvının süzülmesi sonucunda biriken tortu.

Ş

ş, Ş *a.* Türk alfabesinin yirmi üçüncü harfi; ses bilimi bakımından sert sürekli ünsüz.

şaban *a. (şa:ba:n) Ar.* **1.** ay takviminin sekizinci ayı. **2.** *s. argo* alık, şaşkın, aptal.

şabanlaşmak *(nsz) argo* aptallaşmak, alıklık etmek, şaşkınlaşmak.

şablon *a. Alm.* **1.** üzerinde harf ve çizimler bulunan, bir yüzey üzerine konularak istenilen biçim ya da harf elde edilen bir tür cetvel. **2.** alanlarda, düzeltme, belirleme, ölçme gibi işlerde kullanılan ve yaptığı işe göre yapısı değişen araç. **3.** *mec.* basmakalıp örnek.

şad *a. (şa:d) Far.* neşeli, sevinçli, şen. **şad olmak** sevinmek, mutlu olmak.

şadırvan *a. Far.* çoğunlukla cami avlularında bulunan, musluklu ve ortasında fıskiye yer alan, kubbeli ya da açık havuz.

şafak, -ğı *a. Ar.* güneş doğuşundan az önce ufukta beliren aydınlık. **şafak atmak** *mec.* ansızın önemli bir durumla karşılaştığını anlamak. **şafak sökmek** ortalık aydınlanmaya başlamak.

Şafiî *öz. a. (şa:fii:) Ar.* **1.** İslâm'da sünnet ehli denilen dört mezhepten biri. **2.** bu mezhebe bağlı kimse.

Şafiîlik, -ği *a.* Şafiî mezhebi.

şaft, -tı *a. İng.* makinelerde dönme hareketini iletmeye yarayan, ucuna çarklar, tekerlekler ya da pervane bağlanan çelik çubuk.

şah *(l) a. (şa:h) Far.* **1.** İran ya da Afgan hükümdarı, şeh. **2.** satrançta en önemli taş. **şah iken şahbaz olmak** daha da çirkin ve kötü bir biçime girmek.

şah *(ll) a. Far.* atın arka ayakları üzerine kalkarak durması. **şaha kalkmak 1.** şahlanmak *(at).* **2.** *mec.* kükremek, coşmak.

şahadet, -ti *a. (şaha:det) Ar.* **1.** tanıklık, şahitlik. **2.** yüksek bir uğurda ölme. **şahadet etmek** tanıklık yapmak. **şahadette bulunmak** tanıklık etmek.

şahadetname *b. a. (şaha:detna:me) Ar. Far.* **1.** diploma. **2.** bir işin yapıldığını gösteren yetkililerce verilen belge.

şahadet parmağı *b. a.* işaret parmağı, gösterme parmağı.

şahane *s. (şa:ha:ne) Far.* **1.** hükümdarla ilgili olan. **2.** hükümdara uygun durumda olan. **3.** *mec.* çok güzel, çok üstün olan.

şahbaz *a. Far.* **1.** bir çeşit büyük akdoğan. **2.** *s. mec.* çevik, becerikli. **3.** *s.* yiğit.

şah damarı *b. a. Far. T.* **1.** *anat.* boynun iki yanında, yürekten gelen kanı başa götüren iki damardan her biri, aort. **2.** *mec.* bir topluluğun yaşaması için gerekli olan en önemli öğe, kişi.

şaheser *b. a. (şa:heser) Far. Ar.* **1.** en üstün sanat yapıtı. **2.** *mec.* pek iyi, pek üstün.

şahıs, -hsı *a. Ar.* kişi, kimse, zat.

şahika *a. (şa:hika) Ar.* doruk, zirve.

şahin *a. (şa:hin) Far. zool.* genellikle, Avrupa ve Asya'nın ormanlık yörelerinde yaşayan, yırtıcı ve avcı bir kuş.

şahit, -di *a. (şa:hit) Ar.* tanık, gören. **şahit olmak** görmek, tanık olmak.

şahitlik, -ği *a.* tanıklık. **şahitlik etmek** gördüğünü, bildiğini, söylemek.

şahlanmak *(nsz)* **1.** şaha kalkmak. **2.** *mec.* kükremek, taşkınlık etmek, coşmak.

şahlık, -ğı *a.* **1.** şah olma niteliği. **2.** şahla yönetilme biçimi. **3.** şahın yönettiği ülke: *Eskiden İran ve Afganistan şahlıkla yönetilirdi.*

şahmeran *a. Far.* **1.** mitolojiye göre, horoz yumurtasından olan, soluğu, bakışı öldüren bir canavar. **2.** *zool.* sıcak ülkelerde yaşayan, tepesinde şişebilen bir torba, sırtında dikleşen bir tepelik bulunan bir tür kertenkele.

şahmerdan *a. Far.* **1.** ağır çekiç. **2.** toprağa kazık çakmaya yarayan çok ağır tokmak.

şahnişin *a. Far.* odaların dışarıya taşan, kapalı, balkon durumunda yeri.

şahsen *be. Ar.* **1.** kendi. **2.** uzaktan, dış görünüşü ile: *şahsen tanımak.*

şahsî *s. (şahsi:) Ar.* kişisel, özlük, kişiyle ilgili, özel.

şahsiyat, -tı *ç. a. (şahsi:ya:t) Ar.* **1.** kişiye özgü işler. **2.** kişinin özel yaşamı üzerine söylenenler. **şahsiyat yapmak** asıl konudan saparak kişiyi çekiştirmeye başlamak.

şahsiyet, -ti *a. Ar.* **1.** kişilik. **2.** değerli kişi, kişi.

şahsiyetli *s.* kişilikli, onurlu.

şahsiyetsiz *s.* kişiliksiz, silik.

şaibe *a. (şa:ibe) Ar.* **1.** kir, leke. **2.** *mec.* ayıp, eksiklik.

şaibeli *s.* ayıplı, kusuru olan.

şair *a. (şa:ir) Ar.* **1.** şiir söyleyen ya da yazan kimse. **2.** *s. mec.* duyarlı, duygulu.

şaka *a.* güldürmek, eğlendirmek için birine kırmadan yapılan hareket ya da söylenen söz. **şaka etmek** şaka yollu takılmak. **şaka gibi gelmek** inanamamak, şaşmak. **şaka götürmemek 1.** çok özen istemek. **2.** şakadan hoşlanmamak. **şaka kaldırmak** şakaya dayanmak. **şaka söylemek** takılmak için söylemek. **şaka yapmak** takılmak. **şakaya almak** söyleneni şaka kabul etmek. **şakaya gelmemek 1.** şakaya dayanamamak. **2.** önemli olmak. **şakaya vurmak** şaka yoluyla geçiştirmek.

şakacı *a.* şaka yapmaktan hoşlanan, şakayı seven.

şakacıktan *be.* **1.** şaka olarak. **2.** şaka yapar görünerek.

şakak, -ğı *a.* göz, alın ve yanak arasında bulunan çukurumsu bölge. **şakaklarına kar yağmak** saçları kırlaşmak, ağarmak, yaşlanmak.

şakalaşma *a.* şakalaşmak eylemi.

şakalaşmak *(nsz, -le)* karşılıklı şaka etmek.

şakasız *be.* gerçek, ciddî: *şakasız söz.*

şakayık, -ğı *a. (şaka:yık) Ar. bot.* çiçekleri türlü renklerde açan, çok yıllık bir süs bitkisi.

şakımak *(nsz)* **1.** ötmek, ezgili sesler çıkarmak *(kuş).* **2.** *mec.* güzel güzel söylemek.

şakırdamak *(nsz)* **1.** şakırtılı sesler çıkarmak **2.** güçlü bir biçimde yağmak: *yağmur şakırdaması.*

şakır şakır *be.* **1.** şakıyarak ya da şakırdayarak: *şakır şakır yağmak.* **2.** kolaylıkla: *Şakır şakır okuyor.* **3.** çok parlak, çok ışıklı olarak.

şaki *a. (şa:ki) Ar.* hırsız, soyguncu, eşkıya.

şaklaban *s.* **1.** şen, şakacı. **2.** *mec.* dalkavuk.

şaklabanlık, -ğı *a.* şaklabana yakışır davranış, dalkavukluk.

şakrak, -ğı *s.* **1.** şen, neşeli. **2.** hayat dolu, umutlu.

şakşak, -ğı *a.* vurulduğunda şak şak sesleri çıkaran tahta maşa.

şakşakçı *s.* **1.** başkalarını övmeye yatkın kimse, alkışçı. **2.** *a.* eski tiyatrolarda alkış için parayla tutulan kimse.

şakul, -lü *a. (şa:kul) Ar. fiz.* çekül, terazi.

şakulî *s. (şa:kuli:) Ar.* **1.** çekülle ilgili. **2.** düşey, dik.

şakullemek *(-i)* **1.** bir nesnenin çekülle doğrultusuna bakmak. **2.** *mec.* yoklamak.

şal *a. Far.* **1.** bir tür yün kumaş. **2.** kadınların omuzlarını örtmek için kullandıkları geniş atkı.

şalgam *a. Far.* **1.** *bot.* turpgillerden, yumru köklü bir bitki. **2.** bu bitkinin besin olarak kullanılan yumru kökü.

şalter *a. Alm.* bir devredeki elektrik akımını açıp kapamaya yarayan araç, çevirgeç.

şalvar *a. Far.* çok bol, paça ağızları dar bir tür dış giysisi.

Şaman *öz. a.* Sibirya ve Moğolistan'da yaşayan bazı Türk boylarında, çeşitli dans ve müzik gösterileri yaparak ruhlarla ilişkiler kurup hastalıkları iyileştirdiğine inanılan din adamı, kam.

şamandıra *a. Yun.* **1.** gemi bağlamak ya da sığlık, kayalık yerleri belirlemek için suya bırakılan içi boş, her yanı kapalı fıçı. **2.** bazı aygıtlarda kapama düzenini sağlayan, suda yüzen top. **3.** kandilde fitili tutmak için yağda yüzen telli mantar düzeni.

Şamanizm *öz. a.* Şamanlık.

Şamanlık, -ğı *öz. a.* Orta ve Kuzey Asya'da özellikle Türkler ve bazı diğer topluluklar arasında görülen doğaya tapma, olağanüstü ruhlara inanma esasına dayanan inanç.

şamar *a.* açık elle yüze vurulan tokat. **şamar atmak** şamarlamak. **şamar oğlanı olmak** sürekli suçlu bulunmak, azarlanmak.

şamarlamak *(-i)* şamar atmak, açık elle yüze vurmak.

şamata *a. Ar.* gürültü, patırdı. **şamata etmek** gürültü çıkarmak, karışıklık yaratmak.

şambaba *b. a.* **1.** bir tür hamur tatlısı. **2.** *mec.* etkinliği olmayan *(kimse).*

şamdan *a. Ar. Far.* üzerine mum yerleştirilen kap.

şamdancı *a.* **1.** şamdan yapan ya da satan kimse. **2.** *tar.* saraylarda aydınlanma işlerine bakan görevli.

şam fıstığı *b. a.* Antep fıstığı.

şampanya *a. (şampa'nya) Fr.* açık renkli, tatlı ve köpüklü bir tür değerli şarap.

şampiyon *a. ve s.* bir yarışmada birinciliği alan takım ya da kişi.

şampiyona *a. Fr.* **1.** şampiyonluk yarışmaları. **2.** şampiyonluk.

şampuan *a. Fr.* saç yıkamakta kullanılan sıvı sabun.

şan *(l) a. Ar.* **1.** ün, san, nam. **2.** göseriş, gösterişlilik. **şan vermek** ün salmak. **şanına yedirememek** yenilgiyi içine sindirememek. **şanından olmak** büyüklüğüne yakışmak, yaraşmak: *Bağışlamak büyüklüğün şanındandır.*

şan *(ll) a. Fr. müz.* ses yolundan makamla çıkan ve çeşitli duyumlar uyandıran sesler dizisi, şarkı.

şangırdamak *(nsz)* (cam ve porselen gibi nesneler), bir yere çarpma ya da kırılma sırasında olduğu gibi gürültülü sesler çıkarmak.

şangır şungur *be.* çok yüksek şangırtı çıkararak.

şanjan *a. Far.* yanardöner.

şanjman *a. Fr.* motorlu taşıtlarda, hız değiştirmede, motorun yükünü azaltarak hareketi sağlayan dişliler topluluğu, vites kutusu.

şanlı *s.* **1.** ünlü, tanınmış. **2.** ulu, yüce, büyük.

şano *a. İt.* tiyatroda oyun yeri, sahne.

şans *a. Fr.* talih, baht. **şans tanımak** olanak vermek. **şansa kalmak** çok umut olmamak. **şansı dönmek** talihi iyi ya da kötü yönde değişmek. **şansı yaver gitmek** şansı açılmak.

şansölye *a. Fr.* Avusturya ve Almanya'da hükümet başkanı.

şanssızlık, -ğı *a.* talihsizlik, kadersizlik.

şantaj *a. Fr.* bir çıkar sağlamak için, bir kimseyi değişik yollarla korkutma, çekindirme. **şantaj yapmak** korkutmak, gözdağı vermek.

şantiye *a. Fr.* **1.** yapı gereçlerinin yığılıp saklandığı ya da işlendiği yer. **2.** yapım durumundaki her türden yapı. **3.** gemi tezgâhı.

şantör *a. Fr.* erkek şarkıcı.

şantöz *a. Fr.* kadın şarkıcı.

şap, -pı *(I) ünl.* güçlü öpme sırasında çıkan ses.

şap, -pı *(II) a. Ar. kim.* alüminyum ve potasyum sülfatından ya da amonyum alüminyum sülfatından oluşan sıcak suda eriyen, tadı buruk, antiseptik bir madde. **şap gibi olmak** çok aşırı tuzlu olmak. **şap gibi kalmak** ses çıkaramayacak duruma gelmek. **şapa oturmak** çok güç bir duruma düşmek.

şap, -pı *(III) a.* çok ince kum ve çimentoyla yapılan düzgün sıva.

şapır şupur *be.* ağız ve dudaklarıyla sesler çıkararak

şapka *a. (şa'pka) Rus.* **1.** değişik nesnelerden yapılmış başlık. **2.** boru, baca gibi nesnelerin üstüne geçirilen başlık. **3.** *bot.* özellikle mantarlarda, sapın üstünde bulunan, üreme organlarını taşıyan, başlık biçiminde bölüm.

şapkalık, -ğı *a.* **1.** şapka koymaya yarayan yer. **2.** *s.* şapka yapmaya uygun.

şaplak, -ğı *a.* şap sesi çıkaran tokat.

şaplamak *(l) (-i)* bir nesneyi şaplı suyla ıslamak.

şaplamak *(ll) (-i)* bir yapının tabanını şapla sıvamak.

şaplatmak *(-i)* **1.** şap sesi çıkartmak. **2.** tokatla vurmak. **3.** şapla bir yüzeyi düzelttirmek.

şappadak be. ansızın.

şapşal *s.* **1.** aptal, alık. **2.** üstüne başına özen göstermeyen. **3.** dökük, biçimsiz giyinen.

şapşalca *be. ve s.* şapşala uygun biçimde.

şapşallaşmak *(nsz)* şapşal bir nitelik kazanmak, aptallaşmak.

şap taşı *b. ve a. jeol.* ak, kırmızımsı ya da sarımsı renklerde olan bir mineral.

şarabî *s. (şara:bi:) Ar.* kırmızı şarap renginde olan.

şarampol, -lü *a. Mac.* kara yollarının kenarlarında, yol düzeyinden aşağıda kalan bölüm.

şarap, -bı *a. Ar.* üzüm ya da başka meyve sularının özel yöntemle mayalanması sonucu elde edilen alkollü bir içki.

şarapçılık, -ğı *a.* şarap üretme ya da satma işi.

şaraphane *b. a. (şarapha:ne) Ar. Far.* şarap yapılan, satılan ya da içilen yer.

şarapnel *a. İng.* içi misket dolu top mermisi.

şarbon *a. Fr. tıp* genellikle koyun ve sığırlarda görülen; insana da bulaşan, kara çıbanlar biçiminde yaralar açan, tehlikeli bir hastalık, karayanık.

şarıldamak *(nsz)* bolca akarak sesler çıkarmak *(akarsu)*.

şarıl şarıl *be.* bol bol ve sesli akış sesi.

şarj *a. Fr. fiz.* **1.** doldurma, yükseltme. **2.** *argo* bir olayın özünü anlamaya başlama.

şarjör *a. Fr.* ateşli silâhlarda birçok mermiyi arka arkaya ateşlemek üzere vermeye yarayan düzenek.

şark, -kı *a. Ar.* **1.** doğu. **2.** *mec.* uygarlık açısından geri kalmış ülkeler.

şarkı *a. Ar.* **1.** uyumlu bir sesle söylenen, duyguları kamçılayan, insan sesleri dizisi. **2.** Türk sanat müziğinde genellikle aşk üstüne söylenen, nakaratlı ve ara nağmeli parça. **3.** *ed.* divan edebiyatında belli uyak düzeniyle ve dörtlüklerle yazılan nazım biçimi. **şarkı söylemek** uyumlu seslerle bir güfteyi okumak.

şarkıcı *a.* şarkı söyleyen ya da şarkı besteleyen kimse.

şarkî *s.(şarki:) Ar.* doğu, doğuyla ilgili.

şarkiyat, -tı *a. (şarkiya:t) Ar.* doğu uluslarını, tarihlerini, kültürlerini, dillerini ve törelerini inceleyen bilim dalı.

şarkiyatçı *a.* şarkiyat uzmanı.

şarklı *s.* doğulu, doğu kültüründen olan.

şarküteri *a Fr.* salam, sosis, sucuk, pastırma gibi hazır yiyecekleri satan yer.

şarlatan *s. ve a. Fr.* kandıran, dolandıran, tutarsız kimse.

şarlatanca *be. ve s.* şarlatana yakışır biçimde.

şarlatanlık, -ğı *a.* şarlatanca davranış.

şart, -tı *a. Ar.* olması, başka durumların gerçeklemesini gerektiren şey, koşul. **şart etmek** yemin etmek, kesin söz vermek. **şart koşmak** bir işi önceden bir koşula bağlamak. **şart olmak** kaçınılmak olmak. **şart şurt tanımamak** hiçbir koşula bağlı kalmamak.

şartlandırma *a.* koşullara uydurma, alıştırma.

şartlındırmak *(-i)* birini önceden belirlenmiş koşullara uydurmak.

şartlanmak *(nsz)* belirlenmiş koşullara uyarlanmak, koşullanmak.

şartlaşmak *(nsz, -le)* koşulları önceden karşılıklı kabullenmek.

şartlı *s.* **1.** koşula bağlı. **2.** şartlanmış olan.

şartname *b. a. (şartna:me) Ar. Far.* satma, satın alma, yaptırma, kiralama gibi işlemleri gerçekleştirmek için düzenlenen, her iki tarafın da uymayı üstlendikleri koşulların yazıldığı belge.

şartsız *s.* koşulsuz, koşula bağlanmamış olan.

şaryo *a. Fr.* bir aracın hareketli parçası. **2.** yazı makinesinde, kâğıt takılan, tuşlara vuruldukça ilerleyen bölüm. **3.** bir eğik düzlem boyunca arabaların taşınmasını sağlayan küçük vagon.

şase *a. Fr.* içine mendil, gecelik gibi nesneler konmaya yarayan, kumaştan, saklama aracı.

şasi *a. Fr.* **1.** fotoğrafçılıkta, içine duyarlı bir cam ya da kâğıt konulan ışık geçirmeyen kutu. **2.** yapılarda sürme çerçeve. **3.** otoların üzerine kasa konulan iskelet bölümü.

şaşaa *s. (şa:şaa)* **1.** görkem, tantana. **2.** parlaklık, parıltı.

şaşaalı *s. Ar.* **1.** görkemli, gösterişli. **2.** parlak, parıltılı.

şaşakalmak *(-e)* çok aşırı şaşırmak, ne yapacağını bilememek.

şaşalamak *(nsz)* şaşırmak, şaşkın bir duruma gelmek.

şaşalatmak *(-i)* şaşmasına, şaşkınlaşmasına neden olmak.

şaşı *s.* **1.** bakışı aynı doğrultuda olmayan. **2.** *be.* gözlerini çarpıtarak: *şaşı bakış.*

şaşılaşmak *(nsz)* şaşı olmak, şaşı duruma gelmek.

şaşılık, -ğı *a.* şaşı olma özelliği.

şaşırmak *(-i)* **1.** ne yapılacağını bilememek, işin içinden çıkamamak. **2.** doğruyu ya da gerçeği anlayamamak. **3.** nasıl davranacağını bilememek, şaşmak. **şaşırıp kalmak** büyük şaşkınlığa uğramak.

şaşırtıcı *s.* şaşırtan, şaşırtma özelliği olan.

şaşırtma *a.* **1.** şaşırtmak eylemi. **2.** ağaç fidanlarını ya da başka bitki fidelerini başka yerlere dikme.

şaşırtmak *(-i)* **1.** şaşırmasına neden olmak. **2.** yanıltmak, kandırmak. **3.** bitki fidan ya da fidelerini başka yerlere dikmek. **4.** *(nsz)* şaşkınlaşmak, şaşmak.

şaşkın *s.* **1.** şaşırmış, ne yapacağını bilemeyen. **2.** sersem, akılsız. **şaşkına çevirmek** çok şaşırtmak. **şaşkına dönmek** aşırı ölçüde şaşkınlaşmak.

şaşkınca *be. ve s.* şaşkın bir biçimde.

şaşkınlaşmak *(nsz)* şaşkın bir nitelik kazanmak.

şaşkınlık, -ğı *a.* şaşkınca davranış, şaşkın olma durumu.

şaşmak, -ar *(-e)* **1.** beklenmeyen bir durum karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek. **2.** *(-den)* ayrılmak, sapmak: *Adam yoldan şaşmış.* **3.** (-i) şaşırmak, bilememek: *yolunu şaşmak.*

şaşmaz *s.* yanılmaz, değişmez nitelikte olan.

şatafat, -tı *a. s.* süs, göseriş, görkem.

şatafatlı *a.* süslü, gösterişli, görkemli.

şathiyat, -tı *ç. a. Ar. ed.* ağırbaşlı bir konuyu, şaka ve alay yollu anlatan deyişler.

şathiye *a. Ar. ed.* yergi, şaka ve alaya yer veren yapıt.

şato *a. (şa'to) Fr.* 1.çevresi hendek, sur ve kulelerle çevrili derebeyi, kral konağı, 2. geniş toprağı olan büyük konut. **şato gibi** görkemli, gösterişli.

şavk, -kı *a. Ar.* ışık. **şavkı vurmak** ışığı yansımak.

şavul *a. Ar.* çekil, şakul.

şayak, -ğı *a.* 1. dayanıklı, bir tür kaba, yün kumaş. 2. *s.* bu kumaştan yapılan.

şayan *s. Far.* değer, uygun, yaraşır.

şayet *bağ. (şa':yet) Far.* eğer.

şayi, -i *s. (şa:yi) Ar.* 1. yaygın, yayılmış. 2. bir şeyin her noktasıyla ilgili bulunan.

şayia *a. (şa:yia) Ar.* yaygın söylenti.

şeb *a. Far.* gece.

şebboy *a. Far. bot.* güzel kokulu, dar yapraklı, değişik renklerde çiçekler açan, otsu bir bitki.

şebek, -ği *a. zool.* 1. genellikle Afrika'nın dağlık yörelerinde yaşayan, uzun ve kısa kuyruklu türleri olan maymunların ortak adı. 2. *mec.* arsız ve çirkin kimse.

şebeke *a. Ar.* 1. bir ülke çapında yaygınlaştırılmış ulaşım ve iletişim örgüsü, ağı. 2. üniversite öğrencilerinin kimlik kartı. 3. *mec.* gizli çalışan, birbirileriyle bağlantılı kimselerin tümü.

şebnem *a. Far.* çiy.

şecaat, -ti *a. (şeca:at) Ar.* yüreklilik, yiğitlik.

şecere *a. Ar.* 1. soy ağacı, soy kütüğü. 2. atların soylarının yazıldığı çizelge.

şedit *s. (şedi:t) Ar.* yeğin, güçlü, şiddetli.

şef *s. Fr.* 1. yöneten kimse, yetkili. 2. önder, lider. 3. *s.* baş, yönetici.

şefaat, -ti *a. (şefa:at) Ar.* Tanrı ile kul arasında yapılan aracılık. **şefaat etmek** birinin suçunun bağışlanması ya da dileğinin yerine getirilmesi için aracılık etmek.

şeffaf *s. Ar.* saydam, ışık geçiren.

şeffaflaşmak *(nsz)* saydamlaştırmak.

şeffaflaştırmak *(-i)* saydamlaştırmak, ışık geçirir duruma getirmek.

şeffaflık, -ğı *a.* saydamlık, açıklık.

şefkat, -ti *a.* sevecenlik, acıyarak ve koruyarak sevme.

şefkatli *s.* sevecen davranan, sevecen olan.

şeflik, -ği *a.* 1. şef olma özelliği. 2. şefin çalıştığı yer.

şeftali *a. (şefta:li) Far.* 1. *bot.* ılıman iklimlerde yetişen, pembe çiçekli bir ağaç. 3. bu ağacın tatlı ve sulu meyvesi.

şehbenderlik, -ği *a.* 1. konsolosluk. 2. konsolosluk görevinin yapıldığı yer.

şehir, -hri *a. Far.* genellikle ticaret, sanayi ve yönetim işlerinde çalışılan tarımsal etkinliklerin bulunmadığı büyük yerleşim yeri, kent.

şehirci *a. ve s.* kentiçilik uzmanı, kentsel işlerle uğraşan kimse.

şehircilik, -ği *a.* kentlerin kurulması, geliştirilmesi, güzelleştirilmesi gibi konuları inceleyen bilim dalı.

şehirler arası *b. a. Far. T.* bir ülkenin kentleri arasında iletişim ya da ulaşım sağlayan: *şehirler arası otobüs işletmesi.*

şehirleşme *a. sos.* 1. kentleşmek işi. 2. nüfusun kentlerde toplanması, kentsel alanların genişlemesi süreci.

şehirleşmek *(nsz)* küçük bir yerleşim alanı genişleyerek kent durumuna gelmek, kentleşmek.

şehirli *s. ve a.* kentte yaşayan, kentli.

şehirlileşmek *(nsz)* kentte yaşayıp kent yaşantısına uymak.

şehirlilik, -ği *a.* kentlilik, kentli olma özelliği.

şehit, -ti *a. Ar.* kutsal bir ülkü ya da görev uğruna savaşırken ölen kimse. **şehit düşmek (olmak)** kutsal bir görev uğrunda savaşırken ölmek. **şehit etmek** ülküsü, görevi uğruna savaşan bir kimseyi öldürmek.

şehitlik, -ği *a.* **1.** şehit olma olayı. **2.** şehitlerin gömüldüğü mezarlık.

şehlâ *s. (şehlâ:) Ar.* az şaşı.

şehname *a. (şehna:me) Fr.* **1.** *ed.* hükümdarların niteliklerini, üstün başarılarını anlatan, mesnevi biçiminde yazılan manzum yapıt. **2.** manzum olarak yazılmış tarih.

şehremini *b. a. Far. Ar.* **1.** Osmanlılarda saray ve devlet yapılarının onarımı, haremin gider ve aylık işlerini gören görevli. **2.** belediye başkanı.

şehriye *a. Ar.* türlü biçimlerde kesilerek kurutulmuş, çorba yapmakta kullanılan buğday unu hamuru.

şehvet, -ti *a. Ar.* **1.** cinsel istek. **2.** *mec.* bir şeye karşı duyulan aşırı istek.

şehvetli *s.* **1.** cinsel isteği bulunan, kösnük. **2.** *mec.* aşırı düşkün.

şehzade *a. (şehza:de) Far.* padişahın ve oğullarının erkek çocuklarına verilen ad.

şek, -kki *a.* şüphe, kuşku.

şekel *a.* İsrail para birimi.

şeker *a. Far.* **1.** genellikle şeker kamışı ve şeker pancarından elde edilen, tatlı yiyeceklerin yapılmasında kullanılan, ak billûr durumunda maddelerin genel adı. **2.** şeker tadı veren hidrokarbonlara verilen genel ad. **3.** akide, lokum gibi tatlı yiyeceklerin genel adı. **4.** *s. mec.* cana yakın, sıcak tavırlı kimse. **5.** *tıp* kanda, glikozun artması sonucu oluşan bir hastalık. **Şeker gibi.** Çok sevimli, hoş.

şekerci *a.* **1.** şeker, şekerleme yapan ya da satan kimse. **2.** şeker ve ürünleri satılan yer.

şekercilik, -ği *a.* şeker üretme ya da satma işi.

şeker kamışı *b. a. bot.* boyu on metreye kadar uzayan, öz suyundan şeker elde edilen, kamış biçiminde bir bitki.

şekerleme *a.* **1.** şekerlemek eylemi. **2.** içine şeker şerbeti emdirilerek yapılan, kestane, incir, armut gibi meyvelerden tatlı yiyecek. **3.** *mec.* hafif, kısa süreli uyku. **şekerleme kestirmek** kısa süren uykuya dalmak, uyuklamak.

şekerlemek *(-i)* bir nesnenin içine şeker karıştırmak.

şekerlenmek *(nsz)* şekerli eriyik, sudan ayrılıp billûr biçimine gelmek.

şekerleşmek *(nsz)* **1.** tatlanmak *(meyve)*. **2.** nişastalı, selülozlu maddeler, enzimlerin etkisiyle, mayalanabilir şeker durumuna geçmek. **2.** *mec.* cana yakın, hoş, sevimli bir duruma gelmek.

şekerli *s.* **1.** içinde ya da üzerinde şeker bulunan. **2.** şeker hastalığına tutulmuş olan.

şekerlik, -ği *a.* **1.** içine şeker konan kap. **2.** şeker yapmaya uygun.

şeker pancarı *b. a. bot.* ıspanakgillerden, etli olan kökünden şeker üretilen bir endüstri bitkisi.

şekerpare *b. a. (şekerpa:re) Far.* **1.** çok tatlı bir tür kayısı. **2.** bir çeşit hamur tatlısı.

şekil, -kli *a. Ar.* **1.** bir varlığın, çizgileri, dış görünüşü bakımından niteliği. **2.** nesneyi daha iyi belirtmek için çizilen resim. **3.** tarz, yöntem, yol. **4.** olma biçimi, durum. **5.** *ed.* anlatım biçimi. **şekil almak** belli bir biçime girmek. **şekil vermek** biçime sokmak. **şekle sokmak** **1.** uygun bir biçime getirmek. **2.** bir biçimde sonuçlandırmak.

şekilci *s.* kurallara, yöntemlere bağlı, biçimci, formaliteci.

şekilcilik, -ği *a.* biçimcilik, formalitecilik.

şekillendirmek *(-i)* biçimlendirmek.

şekillenmek *(nsz)* biçimlenmek.

şekva *a. (şekva:) Ar.* yakınma, sızlanma.

şelâle *a. (şelâ:le) Ar.* büyük çağlayan.

şelf *a. İng. coğ.* sergen biçiminde düz ve büyük kaya.

şema *a. (şe'ma) Fr.* **1.** bir aracın, bir aygıtın parçalarını, bunların işleyiş yönünden ilişkilerini göstermek için çizilmiş taslak. **2.** bir işin ana noktalarını açıklayan yazı: *ders şeması.*

şematik, -ği *s. Fr.* **1.** bir nesne ya da organın genel biçimini gösteren. **2.** ana çizgilerine indirgenmiş: *şematik anlatım.*

şempanze *a. Fr. zool.* ayakları beş parmaklı, tek yavrulayan, iyi tırmanan, ormanlarda yaşayan bir maymun türü.

şems *a. Ar.* güneş.

şemsiye *a. Ar.* **1.** yağmur ve güneşten korunmak için kullanılan, açılır kapanır biçimde yapılmış korunmalık. **2.** *bot.* sapçıkları aynı yerden çıkarak bir düzeyde toplanan, taç yaprakları şemsiye görünümünde bulunan çiçek durumu.

şemsiyelik, -ği *a.* **1.** şemsiyelerin konmasına yarayan yer. **2.** *s.* şemsiye yapılmaya uygun olan.

şen *s.* **1.** sevinçli, mutlu, güler yüzlü. **2.** bayındır, bakımlı: *şen bahçe.* **3.** gönül açıcı, ferah.

şenelmek *(nsz)* **1.** *hlk.* insanlar yerleşmek, oturulur olmak. **2.** gelişmek, serpilmek *(bitki).*

şeneltmek *(-i)* bir yeri yurt durumuna getirmek.

şenlendirmek *(-i)* bir yerin ya da kişinin şenlenmesini sağlamak.

şenlenmek *(nsz)* **1.** neşelenmek, gönlü açılmak. **2.** gelişip güzel bir yer olmak.

şenlik, -ği *a.* **1.** şen olma niteliği. **2.** bir olayı kutlamak için yapılan toplu gösteri ve yapılan süslemeler. **3.** bir yerin bayındır olma özelliği.

şenlikli *s.* **1.** eğlenceli. **2.** oturanı çok olan yer, bayındır.

şer, -rri *a. Ar.* kötülük, fenalık.

şerait, -ti *ç. a. (şera:it) Ar.* koşullar, şartlar.

şer'an *be. (şer'an) Ar.* şeriat yönünden, şeriatça.

şerare *a. (şera:re) Ar.* çakım, kıvılcım.

şerbet, -ti *a. Ar.* **1.** meyvenin suyu çıkarılarak yapılan içecek. **2.** suya şeker katılarak yapılan içecek. **3.** *mec.* suda eritilmiş madde: *gübre şerbeti.*

şerbetçi *a.* şerbet yapan ya da satan kimse.

şerbetçi otu *b. a. Ar. T. bot.* yaprakları karşılıklı, sapı sarılgan, bira yapımında, eczacılıkta kullanılan bir bitki.

şerbetlemek *(-i)* toprağa gübre suyu vermek.

şerbetli *s.* **1.** içine şerbet konmuş olan. **2.** *mec.* kötü şeyler yapmayı alışkanlık etmiş olan. **3.** gübre suyu verilmiş olan.

şeref *a. Ar.* **1.** yükseklik, ululuk. **2.** bir kimseye karşı duyulan saygı. **Şeref sözü.** Kesin söz, namus sözü. **şeref vermek 1.** övünç vermek, onurlandırmak. **2.** bir yere gelişi bağış olmak.

şerefe *a. Ar.* minarede ezan okunan yer.

şerefiye *a. Ar.* bir yerin bayındırlaşması nedeniyle çevrede bulunan mülklerin değerinin artması sonucu sahiplerinden belediyece bir kerelik alınan para.

şereflendirmek *(-i)* şeref kazandırmak, onur vermek.

şereflenmek *(nsz)* onurlanmak, şeref kazanmak.

şerefli *s.* **1.** şerefi olan, onurlu. **2.** *mec.* bayındır, şen.

şerh *a. Ar.* açıklama yorumlama. **şerh etmek** açıklamak, yorumlamak.

şerha *a. (şerha:) Ar.* **1.** dilim, parça. **2.** yara.

şer'î *s. (şer'î:) Ar.* şeriat kurallarıyla ilgili.

şeriat, -tı *a. (şeri:at) Ar.* Kur'an'a ve dinsel anlayışa dayanan, kurallar, İslâm Hukuku.

şeriatçı *a. ve s. Ar.* toplum yönetiminde şeriat kurallarının çağdaş hukuk kurallarının yerine uygulanmasını isteyen.

şeriatçılık, -ğı *a.* **1.** toplumda, dinsel yasaların çağdaş hukuk kurallarının yerine kullanılmasını isteyen görüş. **2.** şeriatçı olma durumu.

şerif *(l) s. Ar.* kutsal, şerefli. **2.** soylu, temiz.

şerif *(ll) a. İng.* **1.** İngiltere'de belli yörelerde kralı temsil eden kimse. **2.** Amerika Birleşik Devletleri'nde, belli bir bölgeye yönetici olarak seçimle gelen, yetkisi sınırlı görevli.

şerir *s. Ar.* kötülük işleyen, kötülükçü.

şerit, -di *a. Ar.* **1.** kâğıt, bez, kumaş gibi nesnelerden yapılmış, dar, uzun parça. **2.** film. **3.** uzayıp giden nesne. **4.** *zool.* vücudu yassı, boğumlardan oluşan, bağırsaklarda yaşayan bir asalak, tenya.

şeritlemek *(-i)* **1.** bir nesnenin üzerine şerit geçirmek. **2.** çizgi çekmek.

şeş *a. Ar.* altı. **şeşi beş görmek** yanlış görmek.

şetaret, -ti *a. (şeta:ret) Ar.* şenlik, sevinç, neşe.

şev *a. Far.* bayır, inişli yer. **2. s.** meyilli, eğik.

şevk, -ki *a. Ar.* güçlü istek, heves.

şevketli *s.* güçlü, büyük, heybetli.

şey *ad.* soyut ya da somut her türden varlığın adı yerine kullanılan, çok genel bir sözcük, belgisiz adıl,

şeyh *a. Ar.* **1.** tekke başkanı. **2.** Arap kabile ya da aşireti başkanı.

şeyhülislâm *b. a. (şeyhülislâ:m) Ar. tar.* Osmanlı İmparatorluğu'nda sadrazamdan sonra gelen, din kurumlarının başı olan yönetici.

şeytan *a. Ar.* **1.** dinsel inanışlara göre insanlara kötülük etmeye çalışan varlık. iblis. **2.** *mec.* pek zeki, kurnaz. **Şeytan çekici.** Becerikli, akıllı. **şeytan dürtmek** uygunsuz bir iş yapmak. **şeytan gibi olmak** becerikli, akıllı olmak. **şeytan tüyü olmak** herkesçe sevilir olmak. **şeytana uymak** yanılıp kötü bir davranışta bulunmak. **şeytanın bacağını kırmak** bir türlü yapılamayan bir işi olumlu sonuçlandırmak. **şeytanın yattığı yeri bilmek** aşırı açıkgöz olmak.

şeytanarabası *b. a. Ar. T. bot.* bazı bitkilerin uçuşan ince ve uzun tohumları. **2.** *hlk.* bisiklet.

şeytanlık, -ğı *a.* **1.** şeytan olma niteliği. **2.** *mec.* kurnazlık. zekilik.

şeytan örümcegi *b. a. Ar. T. zool.* **1.** ördüğü ağı rüzgâra salarak uzaklara giden bir tür örümcek. **2.** sıcak havalarda toprağa yakın yerlerde, havanın titrer gibi görünüşü, gün yalımı.

şeytansaçı *b. a. Ar. T. bot.* bazı bitkilerin üzerinde asalak olarak yaşayan bir bitki, yaban keteni.

şeytan şalgamı *b. a. Ar. Far. bot.* kabakgillerden, genellikle dağlarda yetişen bir tür bitki.

sezlong, -gu *a. Fr.* üzerinde uzanılabilen bir çeşit koltuk.

şık *(l) s. Fr.* **1.** güzel, modaya uygun. **2.** güzel, modaya uygun giyinmiş olan. **3.** *mec.* yerinde, gereği gibi: *Şık bir yanıt verdi.*

şık, -kkı *(ll) a. Ar.* bir konuda seçilebilecek yollardan her biri, seçenek, alternatif.

şıkırdatmak *(-i)* **1.** şıkırtılı sesler çıkartmak. **2.** birine para verildiğini şaka yollu anlatmak.

şıkır şıkır *be.* şıkırdayarak. **şıkır şıkır oynamak. 1.** şıkırtı çıkararak oynamak. **2.** *mec.* çok sevinmek.

şıkırtı *a.* metal ve cam gibi nesnelerin vuruşları sırasında çıkan ses.

şıklaşmak *(nsz)* şık bir biçim almak.

şımarık *s.* davranışlarında ölçülü ve saygılı olmayan, arsız.

şımarmak *(nsz)* gösterilen sevgi ya da saygıyı, verilen değeri başkalarını tedirgin edici davranışlara basamak yapmak.

şımartılmak *(nsz)* şımartmak işine konu olmak: *Çok şımartılmış.*

şımartmak *a.* şımarmasına neden olmak.

şıngır şıngır *be.* şıngırdayarak.

şıp, -pı *a.* düşen su damlarının çıkardığı ses. **Şıp diye.** Hemen, ansızın.

şıpıdık, -ğı *a. ve s.* ökçesiz ve arkalıksız *(terlik, pabuç).*

şıpır şıpır *be.* şıpırdayarak.

şıpırtı *a.* şıpırdama sesi.

şıpsevdi *b. s. ve a.* gönlünü çabuk kaptıran, hemen âşık olan.

şıra *a. Far.* **1.** mayalanmamış üzüm suyu. **2.** meyve ya da sebze suyu: *elma şırası.*

şıracı *a.* **1.** şıra yapıp satan kimse. **2.** şıra satılan yer.

şırak *ünl.* şıraklama sesi. **Şırak şırak.** Sürekli şıraklayarak.

şıralı *s.* tatlı ve suyu çok olan.

şırıldamak *(nsz)* şırıltıyla akmak.

şırıl şırıl *be.* suyun az ancak sürekli aktığını anlatır.

şırıltı *a.* şırıldayan usyun çıkardığı sesler.

şırınga *a. İt.* **1.** havayı ya da sıvıyı emmeye, emdiğini dışarı itmeye yarayan araç. **2.** bir sıvıyı vücuda içirmek için kullanılan, ucu iğneli, küçük pompa, enjektör. **şırınga etmek** gaz ya da sıvıyı gözenekli başka bir nesnenin içine şırıngayla doldurmak. **şırınga yapmak** şırıngayla vücuda ilâç vermek.

şıvgın *a. hlk.* **1.** taze sürgün, filiz. **2.** fırtınalı yağan yağmur.

şiar *a. (şia:r) Ar.* bir nesneyi başkalarından ayıran belirti, iz.

şiddet, -ti *a. Ar.* **1.** yeğinlik, şertlik. **2.** hız. **3.** *mec.* aşırılık *(duygu, düşünce).* **şiddet göstermek** kaba ve sert davranmak. **şiddet olayı** çevreyi yıldırmak ve sindirmek için uzlaşma yerine kaba güç kullanma. **şiddete başvurmak** kaba güç kullanmak. **Şiddetle.** Güçlü bir biçimde.

şiddetlendirme *a.* şiddetlendirmek eylemi.

şiddetlendirmek *(-i)* şiddetini artırmak.

şiddetlenmek *(nsz)* hızlanmak, şiddeti artmak.

şiddetli *s.* **1.** güçlü, sert. **2.** hızlı, süratlı. **3.** aşırı.

şifa *a. (şifa:) Ar.* hastalıktan kurtulma, sağalma, onma. **şifa bulmak** iyileşmek, onmak. **Şifa niyetine.** İyi olması dileğiyle. **şifa vermek** iyileştirmek. **şifayı bulmak** *tkz.* hastalanmak, hastalığı artmak.

şifahen *be. (şifa:hen) Ar.* sözle, sözlü olarak.

şifahî *a. Ar. (şifa:hi:)* sözlü.

şifalı *s.* sağlığa yararlı olan.

şifon *a. Fr.* **1.** ipekten dokunmuş ince, şeffaf kumaş. **2.** *s.* bu kumaştan yapılmış olan: *şifon gecelik.*

şifoniyer *a. Fr.* çekmecelerine çamaşır konan dolap.

şifre *a. Fr.* gizli iletişimde kullanılan işaretlerin tümü. **şifreyi çözmek** şifrede kullanılan işaretlerin anlamlarını bulmak.

şifreci *a.* metinleri şifreleyen ya da şifreleri çözen kimse.

şifrelemek *(-i)* bir metni şifreli biçime sokmak.

şifreli *s.* **1.** şifreyle yazılmış. **2.** şifresi çözülmeden anlaşılmayan.

Şiî *öz. s. (şi:î:) Ar.* **1.** Şiîlik yanlısı olan. **2.** *a.* Şiîlik yanlısı olan kimse.

Şiîlik, -ği *a. (şi:î:lik)* Hazreti Ali'yi ve oğullarını haksızlığa uğramış sayan mezhep.

şiir *a. Ar. ed.* seslerin, uyumların kaynaşmasıyla, öz sözcükler kullanarak, coşkuları, duyguları, izlenimleri en etkili bir biçimde anlatan söz ya da yazı. **şiir gibi olmak** çok güzel olmak.

şiirsel *s.* şiir niteliği olan.

şikâr *a. (şikâ:r) Ar.* **1.** av. **2.** avlanma. **3.** avlanan hayvan.

şikâyet, -ti *a. (şikâ:yet) Ar.* bir sıkıntıyı ilgili yet-kiliye söyleme, yakınma, sızlanma. **şikâyet etmek** yakınmak, sızlanmak. **şikâyette bulunmak** şikâyet etmek.

şikâyetçi *a. ve s.* şikayet eden, yakınan.

şikâyetname *b. a. (şikâ:yetnâ:me) Ar. Far.* şikâyet mektubu, sızlanma yazısı.

şike *a. Fr.* çıkar karşılığı oyunun sonucunu etkileyecek bir anlaşma yapma.

şikest, -ti *a. Far.* **1.** kırma, kırılma. **2.** *s.* kırık, kırılmış.

şikeste *s.* kırık, kırılmış. *Rübab-ı Şikeste.*

şile *a. bot.* fesleğene benzeyen, güzel kokulu bir bitki.

Şile bezi *b. a.* ince, kıvırcık bir tür dokuma bez.

şilep, -bi *a. Alm.* yük gemisi.

şilin *a. İng.* **1.** Avusturya para birimi. **2.** eskiden İngiliz lirasının yirmide biri olan para.

silt, -ti *a. İng.* **1.** kalkan. **2.** bir başarının, bir görevin anısına verilen, üzerine ad ve tarih kazınmış, kalkan biçiminde metal levha.

şilte *a.* üstünde oturulan, yatılan; içi yün ya da pamukla doldurulmuş döşek.

şimal, -li *a. (şima:l) Ar.* kuzey.

şimdi *be. (şi'mdi)* **1.** içinde bulunduğumuz anda, şu anda. **2.** *il.* bu durumda.

şimdiden *be.* bu andan başlayarak: *Şimdiden söylemeli.*

şimdiki *be. (şi'mdiki)* bu ana, bu duruma göre. **Şimdiki zaman.** *dilb.* Eylemin bu anda yapıldığını, sürdüğünü belirten kip: *duruyor, geliyor, okuyor.*

şimdilik *be.* bu an için: *Şimdilik bununla yetin.*

şimendifer *a. Fr.* **1.** demir yolu. **2.** tren, demir yolu katarı.

şimşek, -ği *a.* **1.** bulutlu iki bölge ya da bulutla yer arasında, gözle görülen elektrik yükü boşalması, çakım. **2.** *mec.* güçlü parıltı. **şimşek çakmak** şimşek oluşmak. **şimşek gibi olmak** çok hızlı olmak. **şimşekleri üstüne çekmek** tavrını belli edip eleştirilere hedef olmak.

şimşeklenmek *(nsz)* şimşek çakmak.

şimşir *a. Fr. bot.* kış yaz yapraklarını dökmeyen, taşlık bölgelerde kendiliğinde yetişen, süs bitkisi olarak yetiştirilen, kerestesi sert ve düzgün bir tür ağaç.

şinanay *ünl. hlk.* **1.** sevinç, mutluluk bildirir. **2.** cicili bicili. **3.** *argo* hiç yok: *Para şinanay.*

şinik, -ği *a. Yun.* ortalama sekiz kilo tahıl alan bir tür ölçek.

şipşak *be. (şi'pşak) argo* çabucak, hemen.

şipşakçı *a.* anında çekip teslim eden fotoğrafçı.

şipşirin *s.* pek hoş, pek sevimli.

şiraze *a. (şira:ze) Far.* **1.** kitap ciltlerinde formları düzgün tutmak için kullanılan, ibrişimden örülü ince şerit. **2.** pehlivan kispetinin iki paçası. **3.** *mec.* düzen. **şirazeden çıkmak** çığırından çıkmak *(iş).*

şirden *a. Far. zool.* geviş getiren hayvanlarda dördüncü mide.

şirin *s. Far.* sevimli, cana yakın, hoş.

şirinlik, -ği *a.* sevimlilik, hoşluk, cana yakınlık.

şirk *a. Ar.* Tanrı'ya ortak tanıma, eş koşma. **şirk koşmak** Tanrı'ya eş tanımak.

şirket, -ti *a. Ar. tic.* ortaklık, ticaret ortaklığı.

şirpence *b. a. Far. tıp* genellikle sırtta ve ensede çıkan, çabuk yayılan tehlikeli bir kan çıbanı, kızıl yara.

şirret, -ti *s. Ar.* geçimsiz, kavgacı, arsız *(kimse).*

şirretleşmek *(nsz)* arsızlaşmak, geçimsizlik etmek.

şirretlik, -ği *a.* arsızlık, kavgacılık, geçimsizlik.

şist, -ti *a. Fr. jeol.* kolayca yapraklara ayrılabilen, silisli, alüminyumlu, tortul kayaçların genel adı.

şiş *(l) a.* ucu sivri, uzun demir çubuk. **2.** örgü örmede kullanılan uzunca çubuk. **3.** özel çubuklara dizilerek pişirilen: *şiş kebap.*

şiş *(ll) s.* **1.** şişkin, şişmiş. **2.** *a.* şişkin yer.

şişe *(l) a. Far.* **1.** sıvıların, özellikle içkilerin konulduğu, camdan yapılmış, dar ağızlı, uzun kap. **2.** gaz lâmbasında alevin korunması için kullanılan camdan kapak. **3.** *s.* bir şişenin aldığı ölçüde.

şişe *(ll) a. hlk.* tavan tahtaları arasındaki aralıkları kapatmak için boydan boya çakılan dar çıta.

şişelemek *(-i)* sıvıyı şişeye doldurmak.

şişelenmek *(nsz)* bir sıvı şişeye doldurulmak.

şişhane *b. a. (şişha:ne) Far.* eskiden kullanılan, namlusu altı yivli tüfek ya da top.

şişinmek *(nsz)* **1.** böbürlenmek, yüksekten bakmak. **2.** dargın durmak, surat asmak.

şişirilmek *(nsz)* **1.** şişirmek işi üzerinde yapılmak: *Top şişirilmiş.*

şişirmek *(nsz)* **1.** şişkin biçime sokmak. **2.** *mec.* gereksiz eklerle uzatmak. **3.** *mec.* baştan savma iş yapmak. **4.** *hlk.* abartmak, büyütmek.

şişirtmek *(-i, -e)* şişirme işini başkasına yaptırmak.

şişkin *s.* şişmiş, şişirilmiş.

şişkinlik, -ği *a.* **1.** şişkin olma niteliği. **2.** şişlik, kabarıklık. **3.** bağırsaklarda gaz toplanması sonucu oluşan gerginlik, şişme.

şişko *s.* şişman, dolgun.

şişlemek *(-i)* **1.** şiş batırmak, şiş saplamak. **2.** kama, bıçak gibi kesici bir araçla yaralamak.

şişlik, -ği *a.* **1.** şiş olma niteliği. **2.** *s.* şişmeye uygun olma durumu.

şişman *s.* etli, dolgun, şişko.

şişmanca *s.* biraz şişman, etine dolgun.

şişmanlamak *(nsz)* etli, dolgun bir nitelik kazanmak, semirmek.

şişmanlık,- ğı *a.* şişman olma niteliği.

şişmek *(nsz)* **1.** içi hava ya da başka bir gazla dolarak gerilmek. **2.** bir nesne emerek genişlemek, hacmi artmak. **3.** vücudun bir yerine bir nesnenin girmesiyle kabarmak. **4.** *mec.* rahatsız olacak derecede yeyip gerilmek. **5.** *sp.* yorularak yarışı götüremez duruma gelmek. **6.** *hlk.* büyüklenmek, gururlanmak. **7.** *argo* utanmak, bozulmak.

şita *a. (şita:) Ar.* kış.

şive *a. (şi:ve) Ar.* **1.** söyleyiş niteliği. **2.** naz, eda. **3.** ağız, halk söyleyişi.

şizofren *a. Fr. tıp* şizofreniye tutulmuş kimse.

şizofreni *a. Fr. tıp* gerçekle ilişkilerin büyük ölçüde azalması; düşünce, duygu ve davranışlarda önemli bozulmaların ortaya çıkması biçiminde belirtiler gösteren bir ruh hastalığı.

şofben *a. Fr.* elektrik ya da havagazıyla sıcak su sağlamaya yarayan aygıt.

şoför *a. Fr.* motorlu kara taşıtı sürücüsü.

şok, -ku *a. Fr. psikol.* kaza, beklenmeyen başka bir olay ya da ilâçların etkisiyle kişide ansızın gelişen fiziksel ve ruhsal karmaşık belirtilerin tümü.

şoke *s. Fr.* ansızın şaşırmak anlamında kullanılan *şoke olmak* deyiminde geçer.

şom *s. Ar.* uğursuz. **şom ağızlı** her olayı kötüye yoran, sürekli kötü şeyler olacağını söyleyen kimse.

şort, -tu *a. İng.* **1.** boyu dize kadar ya da daha yukarı olan pantolon. **2.** erkek donu.

şose *a. (şo'se) Fr.* taş kırıkları üzerine kum dökülüp silindirle sıkıştırmak yoluyla yapılan kara yolu.

şov *a. İng.* eğlendirme amacı güden gösteri.

şoven *s. Fr.* yurdunu ve ulusunu içtenlikle, ancak körü körüne seven kimse.

şovenlik, -ği *a.* şoven olma niteliği ya da şovence davranış.

şovmen *a. İng.* gösteri adamı, gösteri yapan sanatçı.

şöbiyet, -ti *a. Fr.* baklavaya benzeyen bir tür hamur tatlısı.

şöhret, -ti *a. Ar.* **1.** iyi nitelikte tanınma durumu, ün. **2.** ad, san, nam. **şöhret kazanmak** ünü yayılmak, tanınmak.

şölen *a.* **1.** sayılan, sevilen kişiler için düzenlenen yemekli toplantı, ziyafet. **2.** *mec.* sanat gösterisi. **3.** bir amaçla düzenlenen eğlence. **4.** *sos.* dinsel tören niteliğinde yemekli toplantı.

şömine *a. Fr.* duvar içinde yapılmış ocak.

şömiz *a. Fr.* kitap kapağına geçirilen örtü.

şövalye *a. (şöva'lye) Fr.* **1.** *tar.* Orta Çağ'da Avrupa'da zayıfları korumak için seçilmiş, atla ülke ülke dolaşan savaşçı. **2.** Fransa'da üstün hizmet yapanlara verilen unvan.

şövalyelik, -ği *a.* **1.** şövalye olma niteliği. **2.** şövalyenin bağlı bulunduğu derebeylik. **3.** *mec.* gereğinden çok yüreklilik, ataklık.

şöyle *be. (şö'yle)* şunun gibi, şu biçimde, bu türlü. **Şöyle bir.** Gelişigüzel. **şöyle bir bakmak 1.** önem vermeden bakmak. **2.** öfkeyle bakmak. **Şöyle böyle. 1.** Ne iyi, ne kötü. **2.** Aşağı yukarı.

şöylece *be.* **1.** tam şöyle. **2.** usulca, yavaşça.

şu, -nu *ad. ve s.* **1.** bu sıfatının belirttiği varlığın daha sonra ya da daha uzakta olanını gösteren sıfat: *şu tepe, şu dağ.* **2.** bu adılın gösterdiği varlığın daha sonra ya da daha uzakta olanının yerine geçen adıl: *Şu geldi, şu iyi.* **şundan bundan konuşmak** önemi az, değişik konularda konuşmak. **şunu bunu bilmemek** itiraz kabul etmemek. **Şunun şurası.** Çok yakın yer. **Şunun şurasında.** Pek az, pek kısa.

şua *a. (şua:) Ar.* ışın.

şubat, -tı *a. Ar.* yılın en kısa ayı.

şube *a. (şu:be) Ar.* **1.** kol, kısım, dal. **2.** bir kurum ya da kuruluşun alt bölümlerinden her biri.

şuh *s. (şu:h) Far.* **1.** neşeli, şen. **2.** davra-nışlarında serbest ve neşeli.

şule *a. (şu:le) Ar.* alev, yalım.

şûra *a. (şu:ra) Ar.* bir konuda üyelerin görüşlerini, kararlarını almak için yapılan toplantı, danışma kurulu.

şurup, -bu *a. Ar.* **1.** çokça kaynatılarak koyu biçime getirilmiş şerbet. **2.** sıvı ve tatlı ilâç.

şut *a. İng. sp.* topa ayağın üst kısmı ya da başla sıkıca vuruş. **şut çekmek** topa sertçe vurup kaleye doğru atmak.

şuur *a. Ar.* **1.** akıl, us. **2.** bilinç.

şuurlu *s.* bilinçli, akıllı.

şüheda *ç. a. (şüheda:) Ar.* şehitler.

şükran *a. (şükr:an) Ar.* iyilik bilme, gönül borcu, teşekkür etme.

şükretmek *(-e)* Tanrı'ya duyulan minneti dile getirmek.

şükür, -krü *a. Ar.* **1.** Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme. **2.** mutlu bir olay ya da yapılan bir iyilikten duyulan hoşnutluğu belirtme. **şükretmek** iyiliğe karşı hoşnutluğu bildirmek.

şümul, -lü *a. (şümu:l) Ar.* **1.** kapsama, kaplama. **2.** *man.* kapsam.

şümullendirmek *(-i)* kapsamını, etkisini artırmak, yaygınlaştırmak.

şümullü *s.* etkisi, yaygınlığı geniş, kapsamlı.

şüphe *a. Ar.* **1.** iki ya da çok şeyden hangisi olduğunu kestirememe. **2.** bir şeyin olup olmadığından duyulan kuşku. **şüphe etmek** kuşkulanmak. **şüphe götürmek** kuşkulu olmak. **şüpheye düşmek** kuşkulanmak, işkillenmek.

şüpheci *s.* her şeyden şüphelenen, kuşkucu, septik, işkilli.

şüphecilik, -ği *a. fel.* kuşkuculuk, septisizm.

şüphelendirmek *(-i)* kuşkulanmasına neden olmak, kuşkulandırmak, işkillendirmek.

şüphelenmek *(-den)* kuşkulanmak, işkillenmek.

şüpheli *s.* **1.** olup olmadığı bilinmeyen, kuşkulu. **2.** güvenilmeyen, kuşku uyandıran. **3.** kötülük sezinen, inanmayan: *kuşkulu bakış.*

şüphesiz *s.* **1.** kesin olarak bilinen. **2.** *be.* kesin biçimde, mutlaka, kesinlikle.

şürekâ *ç. a. (şürekâ:) Ar.* ortaklar, iş birliğinde olanlar.

şüyu, -u *a. (şüyu:) Ar.* dağılma, yayılma. bilinme. **şüyu bulmak** duyulmak, yayılmak. **şüyuu vukuundan beter olmak** yayılan bir haberin yanlışlığının anlatılması pek güç olmak.

T

t, T *a.* Türk alfabesinin yirmi dördüncü harfi; ses bilimi bakımından süreksiz sert ünsüz.

ta. *be. Far.* **1.** uzak bir zamanı ya da yeri gösterir. **2.** kadar, dek. **Ta kendisi.** Tam kendisi.

taaccüp,-bü *a. Ar.* şaşma, şaşırma.

taahhüt, -dü *a. Ar.* **1.** yüklenme, üstüne alma. **2.** bir işin yapılması hakkında yapılan resmî sözleşme. **taahhüt etmek** üstlenmek, yüklenmek.

taahhütlü *s.* taahhüt edilmiş, yüklenilmiş. **Taahhütlü mektup.** Alıcıya ulaştırılması posta idaresince üstlenilmiş olan mektup.

taahhütname *b. a. (taahhütna:me) Ar. Far.* bir işin yapılmasıya ilgili koşulların belirtildiği, yetkililerce onaylanmış belge.

taallûk,-ku *a. (taallû:k) Ar.* ilgi, ilinti, ilgili olma. **taallûk etmek** ilgisi olmak.

taallûkat, -tı *ç. a. (taallû:ka:t) Ar.* yakınlar, hısımlar, akrabalar.

taam *a. Ar.* yemek. **taam etmek** yemek yemek.

taammüden *be. (taa'mmüden) Ar.* önceden kurarak, hesaplayarak.

taannüt, -dü *a. Ar.* direnme, inat etme. **taannüt etmek** direnmek.

taarruz *a. Ar.* tüm güçle karşı güçlerin üzerine saldırma.

taassup, -bu *a.* bir düşünceye, bir inanışa, başka hiçbir görüşe hak tanımayacak ölçüde bağlanma, bağnazlık.

taat,-tı *a. Ar.* tapınma, ibadet etme.

taayyün *a. Ar.* belirlenme, belli olma. **taayyün etmek** belli olmak.

taba *a. (ta'ba) Fr.* tütün rengi.

tababet, -ti *a. (taba:bet) Ar.* **1.** hekimlik. **2.** tıp bilimi.

tabak, -ğı *(l) a. Ar.* **1.** yiyecek konulan, az derin, yayvan kap. **2.** *s.* tabağın alacağı ölçü. **Tabak gibi. 1.** Dümdüz. **2.** Açıkça, pek açık olarak: *olayları tabak gibi yansıtmak.*

tabak,-ğı *(ll) a. Ar.* sepici, tabaklama işini yapan kimse. **Tabak sevdiği deriyi taştan taşa çalar.** Kişinin, sevdiğine, yakınına acımasız eleştirileri, onun yararı içindir.

tabaka *(taba'ka) (l) a. Ar.* **1.** kat, katman. **2.** bir yapraklı kâğıt. **3.** *mec* bir toplumda iş, yaşam özelliği gibi ayrıcalıklar gösteren kesimlerden her biri.

tabaka *(taba'ka) (ll) a. İt.* içine tütün ya da sigara koymaya yarayan kutu.

tabakçı *a.* **1.** tabak alıp satan kimse. **2.** bir iş yerinde yalnız bulaşık yıkamakla görevli kimse.

tabakhane *b. a. (tabakha:ne) Ar. Far.* derilerin sepilendiği yer.

tabaklamak *(-i)* sepilemek.

tabaklık, -ğı *a.* sepicilik, deri işlemeciliği.

taban *a.* **1.** ayağın yere basan yanı. **2.** ayakkabının alt yanı. **3.** bir yapının

üzerine oturduğu alan. **4.** bir nesnenin üzerine oturtulduğu yüzey, kaide. **5.** çukur yerin alt bölümü: *vadi tabanı.* **6.** iyi cins demir. **6.** bir nesnenin nitelik bakımından saptanan en alt yanı: *maaş tabanı.* **7.** bir cismin yüksekliğini ölçmek için asıl alınan alt yüzey ya da kenar. **8.** *mec.* bir kurum ya da kuruluşun asıl gücünü aldığı bölüm: *parti tabanı.* **taban tabana zıt olmak** aşırı ölçüde karşıt olmak. **taban tepmek** çok uzun yol yürümek. **Tabana kuvvet. 1.** Yürüyerek. **2.** Koşarak. **tabanları kaldırmak** koşarak gitmek. **tabanları yağlamak** bir yere yürüyerek gitmek için gücünü toplamak.

tabanca *a. (taba'nca)* **1.** cepte ya da belde taşınan, tek elle kullanılabilen, ateşli silâh. **2.** boyacılıkta boya püskürtmek için kulanılan araç. **tabanca çekmek. 1.** tabancayla ateş etmeye davranmak. **2.** tabancayla ateş etmek.

tabancalı *s.* **1.** tabancası bulunan. **2.** tabancayla yapılan.

tabansız *s.* **1.** tabanı olmayan. **2.** *mec.* korkak, yüreksiz.

tabansızlık, -ğı *mec. a.* korkaklık, yüreksizlik.

tabanvay *argo* yaya. **tabanvayla gitmek** yaya olarak gitmek.

tabasbus *a. Ar.* yaltaklanma, yağcılık, riya.

tabelâ *a. (tabe'lâ:) İt.* **1.** işyerlerinin dışına asılan yazılı levha. **2.** toplu yedirilen kuruluşlarda günlük yemek cins ve miktarlarını gösteren çizelge. **3.** hastahanelerde her hastanın günlük yemek ve ilâçlarının yazıldığı kâğıt.

tabelâcı *a.* tabelâ yazıp hazırlayan kimse.

tabetmek *(-i)* basmak: *dergi tabetmek.*

tâbi *s. (ta:bi:) Ar.* **1.** bağımlı. **2.** birine ya da bir koşula bağlı: *Size tâbiyim.* **tâbi olmak 1.** birinin buyruğuna girmek. **2.** bir koşula ya da birine bağlı olmak.

tabiat, -tı *a. Ar.* **1.** doğada var olan canlı cansız, gerçek varlıkların tümü. **2.** doğal, yaratılıştan gelen özellik. **3.** huy, karakter, yapı.

tabiatıyla *b. be.* kendiliğinden, doğal olarak.

tabiatsız *s.* **1.** beğenisi olmayan. **2.** *mec.* huysuz, geçimsiz.

tabiatüstü *b. a. Ar. T.* doğa kuralları dışında olan, doğaüstü.

tabiî *s. (tabiî:) Ar.* **1.** doğal. **2.** doğada bulunan: *tabiî soda.* **3.** *be.* işin gereği olarak: *Tabiî geleceksin.* **Tabiî afet.** Sel, deprem gibi doğal olaylar.

tabiîleşmek *(nsz)* doğal duruma gelmek, doğallaşmak.

tabiîlik, -ği *a.* **1.** doğallık, doğaya uygunluk. **2.** *ed.* anlatımda yapmacıklıktan kaçma niteliği.

tâbiiyet, -ti *a. (tâ:biiyet) Ar.* **1.** bağımlılık, bağlılık. **2.** uyrukluk: *Türk tâbiiyeti.*

tabip, -bi *a. Ar.* hekim, doktor.

tabiplik, -ği *a.* **1.** hekimin işi, mesleği. **2.** hekimin çalıştığı yer.

tabir *a. (ta:bir) Ar.* **1.** deyiş, anlatış. **2.** *esk.* terim. **3.** yazımlama: *rüya tabiri.* **tabir etmek 1.** adını vermek. **2.** düşe bir anlam vermek, yorumlamak.

tabla *a. Lât.* **1.** satıcının kullandığı tahta tepsi. **2.** soba gibi nesnelerin altına konan altlık. **3.** sigara külü koymaya, sigara söndürmeye yarar kap.

tabldot, -tu *a. (ta'bldot) Fr.* **1.** belirli bir ücret karşılığında verilmek üzere hazırlanmış birkaç kap yemek. **2.** bazı iş yerlerinde ortaklaşa karşılanmak üzere yapılan ortak yemek pişirme işi.

tablet, -ti *a. Fr.* **1.** yassı ve tekerlek biçiminde nesne. **2.** *tar.* eskiden üzerine yazı yazılan pişmiş levha.

tablo *a. (ta'blo) Fr.* **1.** elle yapılmış resim. **2.** kolayca görülecek biçimde asılmış çizelge. **3.** birbiriyle ilgilerine göre düzenlenip yazılmış şeylerin tümü. **4.** yaşanan, var olan olay ya da olguların genel görünüşü. **5.** *tiy.* bir perdenin dekor değişimi ile belli olan alt bölümü.

tabu *a. Fr. sos.* **1.** kutsal sayılan bir kimseye ya da bir nesneye dokunulmasını, bu kimse ya da nesnenin kullanılmasını yasaklayan dinsel inanç. **2.** *s.* yasaklanarak korunan nesne. **3.** *s.* tekinsiz, uğursuz.

tabulaşmak *(nsz)* tabu gibi görülmek, sakınılır olmak.

tabur *a. ask.* **1.** dört bölükten oluşan asker birliği. **2.** *mec.* art arda sıralanmış insan kalabalığı: *bir tabur işçi.*

taburcu *s. ve a.* bakımdan sonra hastaneden çıkması uygun görülen. **taburcu olmak** bakımdan sonra hastaneden çıkmak.

tabure *a. Fr.* sırt ve kol koyacak bölümleri olmayan iskemle.

tabut *a. Ar.* içine ölü konulan sandık.

tacir *a. (ta:cir) Ar.* ticaret işiyle uğraşan kimse.

taciz *a. (ta:ciz) Ar.* sıkıntı verme, rahatsız etme. **taciz etmek** sıkıntı vermek.

taç, -cı *(l) a. İng. sp.* futbolda, topun yan çizgilerden, oyun alanı dışına çıkması.

taç, -cı *(ll) a. Ar.* **1.** hükümdarların başlarına taktıkları mücevherli başlık **2.** gelin ya da güzellik yarışmalarında birincilik alanların başlarına takılan süslü başlık. **3.** bazı tarikat başkanlarının taktıkları başlık. **4.** hükümdarlık. **5.** bazı kuşların başlarındaki tüy demeti. **6.** çiçeklerin çanak yapraklarından sonraki bölümü. **Taç beyit.** *ed.* Gazellerde şairin adının geçtiği beyit. **taç giymek 1.** hükümdar olmak. **2.** güzel seçilmek.

taçlanmak *(nsz)* **1.** taç giymek. **2.** taç oluşmak *(çiçek).*

taç yaprağı *b. a. Far. T. bot.* çiçekte taç bölümünü oluşturan yaprak.

tadat, -dı *a. (ta:dat) Ar.* sayım, sayma, **tadat etmek** sayım yapmak, saymak.

tadım *a.* bir nesnenin tadını alma yetisi.

tadımlık, -ğı *s.* tadına bakmaya yetecek kadar, pek az.

tadil *a. (ta:dil) Ar.* **1.** düzeltme, doğrultma. **2.** değiştirme.

tadilât, -tı *ç. a. (ta:dilâ:t) Ar.* değişiklikler.

taflan *a. Yun. bot.* kışın yaraklarını dökmeyen, süs bitkisi olarak bahçelerde yetiştirilen, daha büyükçe olanları çoğunlukla Karadeniz bölgesi kıyı kesimlerinde yetişen, üzüme benzeyen

kara meyveleri yenen, bir ağaç, kara yemiş.

tafra *a. Ar.* kendini büyük gösterme, yüksekten atma. **tafra atmak** böbürlenmek, yüksekten atmak.

tafsilât, -tı *ç. a. (tafsi:la:t) Ar.* ayrıntılar. **tafsilât vermek** ayrıntılarıyla anlatmak.

tafta *a. Far.* **1.** sert dokunuşlu bir ipekli kumaş türü. **2.** *s.* bu kumaştan yapılan *(nesne)*.

tağyir *a. (tağyi:r)* bozma, değiştirme.

tahakkuk, -ku *a. Ar.* gerçekleşme, **tahakkuk etmek** gerçekleşmek.

tahakküm *a. Ar.* zorbalık etme, ezme. **tahakküm etmek** ezmek, hükmetmek.

tahammül *a. Ar.* dayanma, katlanma. **tahammül etmek** dayanmak, katlanmak.

taharet, -ti *a. (taha:ret) Ar.* temizlik, temizlenme. **2.** İslâm inanışına göre yapılan temizlik.

taharetlenmek *(nsz)* suyla kendini temizlemek.

tahassür *a. Ar.* özlem, hasretlenme.

tahattur *a. Ar.* anımsama, hatırlama. **tahattur etmek** anımsamak.

tahayyül *a. Ar.* hayalde canlandırma, hayal etme. **tahayyül etmek** hayallemek.

tahdit, -di *a. (tahdi:t) Ar.* sınırlama, daraltma.

tahıl *a.* buğday, arpa, yulaf, mısır gibi taneli bitkilerin ortak adı.

tahin *a. (ta:hin) Ar.* öğütülmüş susamın koyuca sıvı durumu.

tahin helvası *b. a. Ar.* tahin, şeker ya da pekmezin karıştırılarak pişirilmesi yöntemiyle yapılan helva.

tahkik, -ki *a. (tahki:k) Ar.* araştırma ya da soruşturma. **tahkik etmek** araştırmak.

tahkikat, -tı *ç. a. (tahki:ka:t) Ar.* soruşturmalar.

tahkim *a. (tahki:m) Ar.* pekiştirme, sağlamlaştırma, güçlendirme.

tahkimat, -tı *ç. a. (tahki:ma:t) Ar.* bir yeri korumak için yapılan hendek, siper gibi şeyler.

tahkir *a. (tahki:r) Ar.* aşağılama, küçültücü davranma. **tahkir etmek** aşağılamak, küçük düşürmek.

tahlil *a. (tahli:l) Ar.* **1.** ayırma, çözümleme. **2.** *kim.* analiz. **tahlil etmek** çözümlemek.

tahliye *a. Ar.* **1.** boşaltma. **2.** bırakma, salıverme. **tahliye etmek 1.** boşaltmak. **2.** salıvermek, özgür bırakmak: *cezalıyı tahliye etmek.*

tahmil *a. Ar.* yükleme.

tahmin *a. (tahmi:n) Ar.* **1.** sanma. **2.** oranlama. **tahmin etmek. 1.** oranlamak. **2.** sanmak.

tahminen *be. (tahmi:nen) Ar.* aşağı yukarı: *Tahminen on yaşında.*

tahminî *s. (tahmi:nî:) Ar.* aşağı yukarı, tahmine dayanan.

tahmis *(I) a. (tahmi:s) Ar. ed.* gazelin her beytinin başına üçer mısra eklenerek oluşturulan nazım biçimi, beşleme.

tahmis *(II) a. Ar.* **1.** kavurma *(kahve)*. **2.** kuru kahve satılan yer.

tahnit, -di *a. Ar.* bozulmaması için ölüyü ilâçlama, mumya.

tahribat, -tı *ç. a. (tahri:ba:t) Ar.* yıkmalar, yıkıntılar.

tahrif *a. (tahri:f) Ar.* bozma, değiştirme. **tahrif etmek** değiştirmek, bozmak, saptırmak.

tahrik, -ki *a. (tahri:k) Ar.* **1.** kımıldatma, oynatma. **2.** yola çıkarma, **3.** kışkırtma. **tahrik etmek** kışkırtmak.

tahrip, -bi *a. (tahri:p) Ar.* yıkma, dağıtma, harap etme. **tahrip etmek** yıkmak, iyice bozmak.

tahripkâr *s. (tahripkâ:r) Ar. Far.* yıkıcı, kırıp geçiren, zararlı.

tahrir *a. (tahri:r) Ar.* **1.** yazma. **2.** kompozisyon, yazma ödevi.

tahrirat, -tı *ç. a. (tahri:ra:t) Ar.* yazışmalar: *tahrirat kâtibi.*

tahriş *a. Ar.* **1.** tırmalama, tırmalanma. **2.** yakarak kaşındırma. **tahriş etmek** tırmalamak, kaşındırmak.

tahsil *a. (tahsi:l) Ar.* **1.** gelir ya da vergi toplama. **2.** öğrenim. **tahsil etmek 1.** gelir ya da vergi toplamak. **2.** öğrenim görmek.

tahsilât, -tı *ç. a. (tahsi:lâ:t) Ar.* alacakların toplanması, toplamalar.

tahsildar *a. (tahsi:lda:r) Ar. Far.* dolaşarak alacakları toplamakla görevli kimse, kamu görevlisi.

tahsis *a. (tahsi:s) Ar.* bir nesneyi bir kimseye ya da bir yere ayırma. **tahsis etmek** ayırmak.

tahsisat, -tı *ç. a. (tahsi:sa:t) Ar.* devlet bütçesinden bir iş için ayrılmış ödenekler.

taht, -tı *a. Far.* **1.** hükümdarlık koltuğu. **2.** hükümdarlık makamı. **tahta çıkmak** hükümdar olmak. **tahttan indirmek** hükümdarlığına son vermek.

tahta *a. Far.* **1.** uzun ve kalınca biçilmiş kereste. **2.** bu keresteden yapılmış geniş yüzey: *ekmek tahtası.* **3.** *s.* tahtadan yapılmış: *tahta masa.* **tahtası eksik olmak** kaçık olmak.

tahtakurusu *b. a. Far. T. zool.* daha çok oturulan, yatılan yerlerde üreyen, insan kanını emerek beslenen, pis kokulu, yassı yapılı bir böcek.

tahterevalli *a. (tahtıreva:n) Far.* iki ucuna birer kişi binerek sallanılan, ortası bir desteğe dayalı, uzun kalas.

tahtırevan *b. a. (tahtıreva:n) Far.* içinde oturulup dört kişinin omuzlarında ya da hayvanlarla taşınan üstü örtülü gezinti aracı.

tahvil *a. (tahvi:l) Ar.* **1.** değiştirme, çevirme. **2.** *tic.* devletin ya da bir ticaret kuruluşunun halktan ödünç para toplamak için çıkardığı, yıllık faiz getiren, belli süre sonra ana parası da ödenen basılı senet.

taife *a. (ta:ife) Ar.* **1.** bölük, takım. **2.** kavim, soy. **3.** gemi işçisi, tayfa.

tak, -kı *(l) a. Far.* **1.** yarım daire biçiminde kapı ya da pencere üstü. **2.** şenliklerde caddelere kurulan ışıklandırılmış kemer.

tak, -kı *(ll) ünl.* kuru nesnelere vurulduğunda çıkan ses. **canına tak etmek** aşırı ölçüde bezmek.

taka *a. den.* iki üç kişinin yönettiği yelkenli.

takanak, -ğı *a.* takıntı, kalıntı, bâkiye.

takas *a. Ar. tic.* mal alıp karşılığında mal verme, değiş tokuş. **takas etmek** malı malla değiştirmek.

takat, -tı *a. (ta:kat) Ar.* derman, güç, kuvvet.

takdim *a. (takdi:m) Ar.* **1.** sunma. **2.** öne geçirme, öne alma. **3.** birini bir

başkasına tanıtma. **takdim etmek** 1. sunmak. 2. öne almak. 3. tanıtmak.

takdir *a. (takdi:r) Ar.* 1. değer biçme. 2. beğenme. 3. anlama. 4. Tanrı'nın isteği. **takdir etmek** beğenmek, değerini bilmek.

takdirkâr *s. (takdirkâ:r) Ar. Far.* takdir eden, beğenen.

takdirname *b. a. (takdirna:me) Ar. Far.* başarı belgesi.

takdis *a. (takdi:s) Ar.* 1. kutsama, kutsal sayma. 2. büyük saygı gösterme.

takı *a.* 1. armağan edilen küpe, bilezik gibi değerli şeyler. 2. *dilb.* sözcüğün anlamını değiştirmeyen, tümcede sözcüğün diğer sözcüklerle uyumlu kullanımını sağlayan ek, çekim eki: ev-**e**, ev-**i**, ev-**de**, ev-**den**.

takılı *s.* takılmış, tutturulmuş.

takılmak *(nsz)* 1. takmak eylemi yapılmak. 2. (-e) bir yere ilişip kalmak. 3. şaka yollu konuşmak. 4. oyalanmak, eğleşmek. **takılıp kalmak** *mec.* 1. oyalanmak. 2. bakışlarını ayıramamak.

takım *a.* 1. birlikte kullanılmaları gereken, birlikte bir tümü oluşturan nesneler. 2. görev açısından birbirini tamamlayan kişiler topluluğu. 3. birbirini tamalayan nesnelerin tümü: *çay takımı.* 4. sigara ağızlığı. 5. *ask.* bölüğü oluşturan birliklerden her biri. 6. *biy.* canlıların bölümlendirilmesinde familyayla sınıf arasındaki bölüm. 7. *sp.* birlikte yarışan oyuncular topluluğu. **Takım taklavat.** Hep birlikte. **takım tutmak** takımlardan birini desteklemek.

takımada *b. a. coğr.* birbirine yakın adaların tümü.

takım erki *b. a. sos.* oligarşi.

takımyıldız *b. a. astr.* birbirine göre her zaman durumları aynı olan yıldızlar topluluğu.

takınmak *(nsz)* 1. kendine takmak. 2. *(-i) mec.* bir niteliğe girmek: *ciddiyet takınmak.*

takıntı *a.* 1. bir kimseyle ya da bir şeyle kurulan ilişki. 2. önemsiz, küçük borç ya da alacak. 3. bütünlemeye kalınan ders. 4. *hlk.* kadın takıları.

takırdamak *(nsz)* takırtı sesleri çıkarmak.

takırdatmak *(-i)* takırdamasına neden olmak.

takır takır *be.* 1. takırtı yaparak. 2. s. sert ve kuru: *Toprak takır takır.*

takır tukur *be.* kaba bir takırtı çıkararak: *Takır tukur dolaşmak.*

takışmak *(-i, -e)* 1. birbirine takılmak. 2. anlaşmazlığa düşmek.

takıştırmak *(nsz)* 1. çok sayıda süs eşyası takmak. 2. kişiler arasında anlaşmazlık çıkarmak.

takibat, -tı *ç. a. (ta:ki:ba:t) Ar.* kovuşturma, izleme.

takiben *be. (ta:ki:ben) Ar.* 1. ardından. 2. hemen sonra: *rüzgârı takiben yağmak.*

takimetre *a. Yun.* hareket durumundaki bir cismin hızını ölçmeye yarayan araç.

takip, -bi *a. (ta:ki:p) Ar.* 1. yetişmek, yakalamak için birinin ardından gitme. 2. ardınca gitme ya da gelme. 3. kovuşturma, kovuşturulma. 4.izinden gitme, izleme. **takip etmek** 1. izlemek, 2. belli bir yöne gitmek. 3. uymak. 4. özenli olarak dinlemek, anlamak. 5. kovuşturmak.

takipçi *a. ve s.* izleyen, izleyici.

takipsizlik, -ği izlememe, kovuşturmama durumu. **Takipsizlik kararı.** *huk.* Sanık durumunda bir kimse için kavuşturmayı bırakma kararı.

takke *a. Ar.* **1.** ince kumaştan yapılmış, yarım yuvar biçiminde başlık. **2.** yarım yuvar biçimindeki kubbenin üst bölümü. **takke düşüp kel görünmek** ayıbı örten nesne kalkıp gerçek ortaya çıkmak.

takkeli *s.* **1.** takkesi olan. **2.** *mec.* tutucu, gerici.

takla *a.* başı yere koyup vücudu ve bacakları yukarıya kaldırarak havada yapılan dönüş hareketi. **takla atmak 1.** takla hareketini yapmak. **2.** çok sevinmek. **3.** dalkavukluk etmek. **takla attırmak** istediğini yaptırmak.

taklit, -di *a. (takli:t) Ar.* **1.** belli bir örneğe benzemeye ya da benzetmeye çalışma. **2.** birinin yaptıklarını ya da söylediklerini yineleyerek eğlenme. **taklit etmek 1.** bir nesnenin benzerini yapmak. **2.** birine benzemeye çalışmak. **taklidini yapmak. 1.** birine benzemeye çalışmak. **2.** öykünmek, davranışın aynısını yapmak.

taklitçi *a. ve s.* **1.** bir nesnenin benzerini yapan kimse. **2.** *s.* bazı kimseleri, olayları, durumları öykünerek seyirciyi eğlendiren *(kimse).*

taklitçilik, -ği *a.* taklitçi olma niteliği, öykünme, taklit yapma.

takma *a.* **1.** takmak eylemi. **2.** *s.* gerçeğinin yerine takılan, eğreti: *takma diş.*

takmak, -ar *(-i, -e)* **1.** bir nesneyi bir yere iliştirmek, geçirmek. **2.** vermek, armağan etmek: *Yüzük takmak.* **3.** koymak: *ad takmak.* **4.** kuşanmak: *tabanca takmak.* **5.** *argo (olumsuz olarak)* önemsememek. çekinmemek: *hiç kimseyi takmamak.* **6.** *argo* borç bırakmak. **7.** *tkz.* biriyle uğraşmak. didişmek: *çocuğa takmak.* **8.** *argo* sınavını başaramamak: *Üç dersten takmış.* **takıp takıştırmak** aşırı ölçüde süslenmek.

takoz *a. Yun.* **1.** bir nesnenin kıpırdamaması için altına yerleştirilen ağaç ya da metalden destek. **2.** çivi çakmak için duvara yerleştirilen ağaç parçası. **3.** kızaktaki gemilerin oturduğu ağaçlardan her biri.

takozlamak *(-i)* destek olmak üzere tokaz koymak.

takribî *s. (takri:bî:) Ar.* yaklaşık olarak.

takriben *be. (takri:'ben) Ar.* aşağı yukarı, yaklaşık olarak.

takrir *a. (takri:r) Ar.* **1.** yerleştirme. **2.** anlatma, ders verme. **3.** önerge. **4.** *huk.* taşınmazını sattığını ya da ipotek ettiğini söyleme. **takrir etmek** ders anlatmak. **takrir vermek 1.** satışlarda sattığını söylemek. **2.** önerge vermek.

taksi *a. (ta'ksi) Fr.* belli bir ücret karşılığında, daha çok kentlerde, yolcu taşıyan otomobil.

taksici *a.* taksicilik yapan kimse.

taksim *a. (taksi:m) Ar.* **1.** bölüştürme, parçalara bölme. **2.** *mat.* bölme işlemi. **3.** Türk sanat müziğinde faslın başında ve ortasında çalgıcının doğaçtan yaptığı gezinti. **taksim etmek 1.** bölmek, bölüştürmek. **2.** kısa bir süre çalgı çalmak.

taksimat, -tı *ç. a. (taksi:ma.t) Ar.* bölüntüler, bölüşüm, bölüştürme.

taksimetre *b. a. (taksime'tre) Fr.* taksilerde ödenecek ücreti belirleyen araç.

taksir *a. (taksi:r) Ar.* **1.** kısma, kısaltma. **2.** kusur işleme. **3.** *huk.* özel kusurlarından ötürü zarar verme.

taksirat, -tı *ç. a. (taksi.ra:t) Ar.* **1.** kusurlar, suçlar. **2.** *hlk.* alın yazısı.

taksirli *s.* kusurlu. **Taksirli suç.** İsteyerek işlenen suç, kasıtlı suç.

taksit, -di *a. Ar.* **1.** belli bir sürede, parça parça ödenmesi koşuluyla yapılan alış veriş. **2.** bir borcun belli sürelerde parça parça ödenmesi koşuluna bağlı parçalardan her biri. **taksit vermek** saptanan borç bölümünü ödemek. **Taksit taksit. 1.** Taksitle. **2.** Bölüm bölüm, az az. **takside bağlamak** bir malı belli sürelerde ödemek üzere almak ya da satmak.

taksitlendirme *a.* takside bağlama.

taksitlendirmek *(-i)* takside bağlamak.

taktırmak *(-i, -e)* takmak eylemini başkasına yaptırmak.

takti, -i *a. (takti:) Ar.* **1.** kesme, parçalama. **2.** *ed.* aruz ölçüsünde, bir dizeyi ölçünün parçalarına göre ayırma.

taktik, -ği *a. Fr.* **1.** *ask.* tüm savaş güçleri arasında uyum sağlayarak düşmana karşı savaşma sanatı. **2.** *mec.* istenilen sonuca ulaşmak için tüm yol ve yöntemlerin kullanılması.

taktikçi *a.* taktik kullanan, taktikte usta olan kimse.

takunya *a. (taku'nya) Yun.* nalın.

takunyacı *a.* **1.** takunya yapan ya da satan kimse. **2.** *mec.* gerici, tutucu.

takva *a. (takva:) Ar* Tanrı korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma.

takvim *a. Ar.* **1.** zamanı, yıllara, aylara, günlere ayırma yöntemi. **2.** yılın aylarını, günlerini gösteren tablo ya da defter.

takviye *a. Ar.* **1.** sağlamlaştırma, berkitme, pekiştirme. **2.** destek, ek güç. **takviye etmek** desteklemek, güç katmak.

talan *a. Ar.* yağma, soygun. **talan etmek** yağmalamak, soymak.

talaş *a.* biçmek ya da düzeltmek biçimlerinde, işlenen ağaçlardan çıkan kırıntılar.

talaş kebabı *b. a.* içine pişirilmiş kuş başı et ve sebze konularak yapılan bir tür börek.

talaşlamak *(-i)* talaş dökmek.

talebe *ç. a. Ar.* öğrenci.

talep, -bi *a. Ar.* isteme, dileme, istem. **talep etmek** istemek.

talepname *b. a. (talepna:me) Ar. Far.* istek bildiren belge.

tali *s. (ta:li:) Ar.* ikincil, ikinci derecede, yan.

talih *a. (ta:lih) Ar.* insanlara, iyi ya da kötü durumlar hazırladığına inanılan doğaüstü güç, kut, şans. **Talih kuşu.** İyi şans. **talihi yaver gitmek** işi yolunda gitmek. **talihine küsmek** kötü bir sonucu talihe bağlamak.

talihli *s.* iyi talihli olan, işleri iyi giden.

talik, -kı *a. (ta:lik) Ar.* **1.** yukarı kaldırma, asma.**2.** işin yapılmasına koşula bağlama. **3.** erteleme, geri bırakma. **talik etmek. 1.** asmak. **2.** işi geri bırakmak, ertelemek.

talil *a. (ta:lil) Ar.* **1.** neden gösterme. **2.** *fel.* tümden gelim.

talim *a. (ta:lim) Ar.* **1.** öğretim. **2.** yetiştirme. **3.** alıştırma. **4.** uygulamalı olarak yapılan askerlik eğitimi. **talim etmek** öğretmek.

talimat, -tı *a. (ta.li:ma:t) Ar.* bir iş yerinde, üst makamdan, daha aşağı makamlara gönderilen resmî yazı, yönerge. **talimat vermek** bir işin nasıl yapılacağını görevlilere bildirmek, yönlendirmek.

talimatname *b. a. (ta:li:ma:tna:me) Ar. Far.* yönetmelik.

talimgâh *a. (ta:limgâ:h) Ar. Far. ask.* uygulamalı olarak talim yapılan yer, alan.

talimli *s.* talim görmüş, eğitilmiş.

talimname *b. a. (ta:limna:me) Ar. Far.* askerlik görevni yapmak üzere silâh altına alınmış olanların nasıl yetiştirileceklerini gösteren kılavuz kitap.

talip, -bi *s. (ta:lip) Ar.* isteyen, istekli. **talip olmak** istemek.

talipli *s* istekli, isteyen.

talk, -kı *a. Ar. jeol.* genellikle yeşilimsi ve ak renkte, sulu mağnezyum silikatı olan yumuşak bir madde.

talkın *a. Ar* telkin.

tallı bitkiler *ç. oc. bot.* kök. gövde, yaprak gibi ana ögelerden yoksun bulunan çoğu asalak olan bitkiler topluluğu.

taltif *a. (talti:f) Ar.* **1.** gönül okşama, gönül hoş etme.**2.** bir başarı sonucu madalya, rütbe gibi şeylerle sevindirme. **taltif etmek 1.** gönül okşamak. **2.** bir nesneyle ödüllendirmek.

talveg *a. (ta'lveg) Alm. coğ.* bir akarsu yatağının en derin noktalarını birleştiren çizgi.

tam *s. Ar.* **1.** eksiksiz, kesintisiz. **2.** tüm, bütün. **3.** *mec.* gerçek, yetkin. **4.** *be.* anlamı kesinleştirir: *Tam çıkacaktık, geldin.* **5.** *be.* tıpkı, aynı: *Tam istediğim gibi.* **6.** *be.* anında, sırasında: *tam çıkacağım anda.* **tam adamını bulmak 1.** uygun kimseyi seçmek. **2.** en uygunsuz kimseyi seçmek. **tam gelmek** uymak. **tam siper olmak** iyice saklanmak, işten kaytarmak. **Tamı tamına.** Tümüyle.

tamah *a. Ar.* aç gözlülük, doymazlık. **tamah etmek 1.** aç gözlü davranmak. **2.** çok istemek.

tamahkâr *s. (tamahkâ:r) Ar. Far.* aç gözlü, doymaz.

tam algı *b. a. psikol.* bir tasarın ya da algı içeriğinin bilinçli olarak kavranması.

tamam *a. (tama:m) ve s. Ar.* **1.** tüm, bütün, tam. **2.** eksiksiz. **3.** doğru, yanlışsız. **4.** bitmiş, tamamlanmış. **5.** *be.* peki, olur: *Tamam, gel.* **tamam gelmek** uygun düşmek. **tamam olmak** sona ermek. **Tamamı tamamına.** Tastamam, tümüyle.

tamamen *be. (tama:men)* büsbütün, tamamıyla.

tamamlamak *(-i)* **1.** tümlemek, bütünlemek. **2.** bitirmek, sona erdirmek.

tamamlanmak *(nsz)* **1.** tümlenmek, bütünlenmek. **2.** bitirilmek.

tamamlatmak *(-i, -e)* tümletmek, bütünletmek, bitirtmek.

tamamlayıcı *s.* tümleyen, tamamlayan, bütünleyen, bitiren.

tam asalak, -ğı *b. a. bot.* tüm besinlerini konakçıdan sağlayan bitki asalağı.

tambur *a. Ar. müz.* yay ya da mızrapla çalınan, uzun saplı, telli bir Türk sanat müziği çalgısı.

tambura *a. Ar. müz.* cura, çöğür, bağlama gibi Türk halk müziği çalgılarının genel adı.

tamburacı *a.* tambura yapan ya da çalan kimse.

tamim *a. (ta:mi:m) Ar.* **1.** genelge, sirküler. **2.** genelleme. **tamim etmek** genellemek, genelge yayınlamak.

tamir *a. (ta:mi:r) Ar.* **1.** onarım, onarma. **2.** *mec.* yanlışı, kusuru düzeltme. **tamir etmek,** onarmak, düzeltmek. **tamir görmek** yenilenmek, onarılmak.

tamirat *ç. a. (ta:mi:ra:t) Ar.* onarım işleri, düzeltmeler.

tamirci *a.* **1.** onaran kimse. **2.** onarım yapılan yer.

tamirhane *b. a. (ta:mi:rha:ne) Ar. Far.* onarım yapılan yer.

tamlama *a. dilb.* bir adın adla, adılla ya da sıfatla yaptığı anlam güçlendirilmesi: *çiçeğin rengi, onun kalemi, kara kalem.*

tamlanan *s. dilb.* bir tamlamada anlamı belirtilen, güçlendirilen sözcük: *evin* **önü**, *çelik* **halat**, *sarı* **defter**.

tamlayan *s. dilb.* bir tamlamada anlamı tümleyen, belirten: **küçük** *ev,* **okulun** *çatısı,* **kimin** *defteri?*

tampon *a. Fr.* **1.** bir deliği kapamak için kullanılan tıkaç. **2.** hekimlikte kanı durdurmak için konan gaz bezi topağı. **3.** taşıtlarda çarpmalara karşı ön ve arkalara konulan yaylı ya da yaysız metal.

tamponlamak *(-i)* tampon yerleştirmek.

tam sayı *b. a. mat.* birimi, bir ya da birkaç kez içine alan sayı, kesirsiz sayı.

tamtakır *s.* içinde hiçbir nesne bulunmayan: *tamtakır cüzdan.*

tamtam *a.* **1.** davul. **2.** bu davulla yapılan, bazı olayları haber vermeye ya da açıklamaya yarayan sesler.

tamu *a.* cehennem.

tam yol *b. a.* çok çabuk, hızlı.

tan *a.* güneş doğmadan önceki alaca karanlık. **tan ağarmak** güneş doğmaya başlamak.

tandır *a. Ar.* **1.** yere çukur kazılarak yapılan bir çeşit fırın. **2.** bazı yörelerde kışın ayakları ısıtmak için, bir masanın altına mangal konup üstüne yorgan örtülerek yapılan düzen. **Tandır ekmeği.** Tandırda pişirilen ekmek.

tandır kebabı *b. a.* kuşbaşı et ve soğan karılıp tandırda pişirilerek yapılan et yemek.

tane *a. (ta:ne) Far.* **1.** adet. **2.** bazı bitkilerin tohumu. **3.** çekirdekli küçük meyve: *kiraz tanesi.* **tane bağlamak** tohumları tane biçimine gelmek. **tane tane konuşmak** herkesin anlayacağı bir biçimdde konuşmak.

taneli *s.* tanelerden oluşmuş, tanesi olan.

tanen *a. Fr.* bitkisel maddelerde bulunan, deri tabaklama ve hekimlikte kullanılan, tadı buruk bir madde.

tangırdamak *(nsz)* kuru ve gürültülü sesler çıkarmak.

tangırdatmak *(-i)* kuru ve gürültülü sesler çıkarmasına neden olmak.

tangır tangır *be.* genellikle boş nesnelerden çıkan, kaba ve çınlayıcı sesleri anlatır.

tango *a. (ta'ngo) İsp.* **1.** *müz.* özel ritimli, ağır bir dans. **2.** bu dansın müziği. **3.** son moda giyinmiş, şık kadın.

tanı *a.* bir hastalığın nedenini anlama işi, teşhis.

tanıdık, -ğı *a. ve s.* **1.** tanışılan, konuşulan. **2.** önceden bilinen, görüşü-len kimse. **tanıdık çıkmak 1.** bildik çıkmak. **2.** daha önceden öğrenmiş, duymuş olmak.

tanık, -ğı *a.* **1.** gördüğünü, bildiğini söyleyen, anlatan, şahit. **2.** *huk.* duruşmada bilgisine, görgüsüne başvurulan kimse, şahit. **tanık olmak** olayı görmek, duymak.

tanıklık, -ğı *a.* tanığın yaptığı iş, şahitlik. **tanıklık etmek** mahkemede gördüklerini, bildiklerini söylemek.

tanım *a.* bir nesnenin, bir sözcüğün özelliklerini, niteliklerini belirtme işi ya da anlatımı, tarif.

tanımak *(-i)* **1.** daha önce gördüğü ya da bildiği bir şeyi anımsamak **2.** daha önce görmüş, bilmiş olmak. **3.** bir konuda tam bilgisi olmak. **4.** bilmek, ayırmak, seçmek. **5.** varlığını kabul etmek. **6.** boyun eğmek. **7.** süre vermek: *İki günlük süre tanıdı.*

tanımazlık, -ğı *a.* tanımama durumu. **tanımazlıktan gelmek** tanıdığı halde tanımaz gibi davranmak.

tanımlamak *(-i)* bir kavramı tüm öğeleriyle anlatmak; özel nitelikleriyle tanıtmak, tarif etmek.

tanımlanmak *(nsz)* tanımlaması yapılmak, tarif edilmek.

tanınmak *(nsz)* bilinmek, kim olduğu belli olmak, varlığı kabul edilmek.

tanınmış *s.* **1.** ün kazanmış, bilinen. **2.** ünlü.

tanış *a. hlk.* tanıdık, bildik. **tanış olmak** birbirini tanımak.

tanışık, -ğı *a.* birbirini tanıyanlardan her biri.

tanışıklık, -ğı *a.* birbirini karşılıklı tanıtmış olma durumu.

tanışmak *(nsz, -le)* birbirini tanır duruma gelmek.

tanıştırmak *(-i, -e)* tanımıyanları tanıtmak, takdim etmek.

tanıtıcı *a. ve s.* **1.** tanıtan, tanıtma işini yapan. **2.** *a.* ortaya sürülen bir malı ya da hizmeti tanıtan kimse.

tanıtılmak *(-e)* tanıtma eylemi üzerinde yapılmak, tanıtmak işi yapılmak.

tanıtım *a.* tanıtma işi.

tanıtmak *(-i, -e)* **1.** bir kimsenin ya da bir şeyin tanınmasını sağlamak. **2.** bir kimsenin kim olduğunu bildirmek, tanıştırmak.

tanjant, -tı *a. Fr. mat.* **1.** bir çizgiyi, eğriyi ya da yüzeyi kesmeyen, yalnızca dokunarak geçen, çizgi, eğri ya da yüzey. **2.** bir dik üçgende dar açının karşıt kenar uzunluğunun, açıya komşu kenar uzunluğuna oranı.

tank, -kı *a. İng.* **1.** bir sıvıyı depolamak için kullanılan sarnıç. **2.** *ask.* motorla çalışan; silâhlı, tekerlekleri paletli savaş aracı.

tankçı *a. ve s. ask.* tank kullanan ya da tankla savaşan asker.

tanker *a. İng.* petrol ürünleri ve su gibi sıvıları taşımak için kullanılan depolu gemi ya da kamyon.

tanksavar *b. a. İng. T.* tanklara karşı kullanılan bir tür top.

Tanrı *öz. a.* **1.** Allah. **2.** çok tanrılı dinlerde varlığına inanılan insan üstü varlık, ilâh. **Tanrı yarattı demek** kıyasıya vurmak, dövmek. **Tanrı'nın günü.** Her gün.

tanrı bilimci *b. a.* teolog, ilâhiyatçı.

Tanrı bilimi *b. a.* İlâhiyat, teoloji.

tanrıça *a.* çok tanrıcılıkta kadın tanrı.

tanrılaşmak *(nsz)* Tanrı niteliği kazanmak, kutsallaşmak.

tanrılaştırmak *(-i)* Tanrı yerine koymak, ululaştırmak.

tanrısal *s.* Tanrı'yla ilgili olan Tanrı'ya özgü.

tanrıtanımaz *b. s. fel.* Tanrı'nın varlığını tanımayan, ateist.

tansiyometre *b. a. Fr.* tansiyon ölçü aracı, gerilimölçer.

tansiyon *a. Fr.* **1.** *tıp* kanın damarlara içten yaptığı basınç, kan basıncı. **2.** *mec.* gerilim. **tansiyon ölçmek 1.** *tıp* özel araçla kan basıncını ölçmek. **2.** *mec.* toplumsal gerilimi gözlemek.

tantana *a. Ar.* görkem, gösteriş, şaşaa.

tantanalı *s.* görkemli, gösterişli, debdebeli, şaşaalı.

tan yeli *b. a.* sabaha doğru esen yumuşak yel.

tan yeri *b. a.* güneşin doğduğu sırada ufukta aydınlanan yer. **tanyeri ağarmak** ufukta aydınlanma başlamak.

tanzim *a. (tanzi:m) Ar.* **1.** sıralama, sıraya koyma. **2.** düzeltme, düzenleme. **tanzim etmek** düzene koymak, sıralamak, düzenlemek.

Tanzimat, -tı *ç. öz. a. (tanzi:ma:t) Ar.* **1.** *tar.* 1839 yılında Abdülmecit zamanında bir fermanla ilân edilen, yönetimde iyileştirme tasarısı ve bu iyileştirmenın yapıldığı dönem. **2.** bu dönemde yapılan iyileştirme çalışmaları.

Tanzimatçı *öz. a.* **1.** Tanzimat döneminde görev alan kimse. **2.** Tanzimat yanlısı olan kimse.

tapa *a. İt.* **1.** şişe ağzı gibi dar delikleri tıkamaya yarayan, değişik nesnelerden yapılmış tıkaç, tıpa. **2.** top mermesinin ucuna vidalanan, merminin patlamasını sağlayan ayarlı başlık.

tapalamak *(-i)* bir deliği tıpayla tıkamak, tıpalamak.

tapan *a. hlk.* tarlaya atılan tohumu toprağa katmak için kullanılan araç, sürgü. **tapan çekmek** tapanlamak.

tapanlamak *(-i)* tohumu örtmek için toprağa sürgü çekmek.

tapınak, -ğı *a.* içinde Tanrı'ya tapınılan, kulluk edilen yer.

tapınmak *(-e)* **1.** Tanrı'ya ya da kutsal sayılan bir varlığa karşı inanç ve bağlılığını göstermek için belli hareketlerde bulunmak. **2.** Tanrı'ya karşı kullak görevlerini yerine getirmek. **3.** *mec.* büyük bir sevgiyle bağlanmak.

tapırdamak *(nsz)* tapırtı sesleri çıkarmak.

tapmak, -ar *(-e)* **1.** bağlanmak, kulluk etmek. **2.** *mec.* tutkuyla bağlanmak, aşırı sevmek.

tapon *s. Fr.* **1.** niteliği düşük, elde kalmış *(ürün)*. **2.** *mec.* aşağı, bayağı.

taptaze *s. (ta'pta:ze)* **1.** çok taze, yepyeni. **2.** *be.* bozulmadan: *taptaze kalmak.*

tapu *a.* **1.** bir taşınmazın kime ait olduğunu gösteren resmî belge. **2.** tapu işlerinin yürütüldüğü daire.

tapucu *a* tapu işleriyle uğraşan görevli.

tapulamak *(-i)* taşınmazlarla ilgili işlemleri tapu kütüğüne işlemek.

taraça *a. (tara'ça) İt.* **1.** yapıların üstlerinde çevresi, üstü açık bölüm. **2.** *coğ.* seki, teras.

taraf *a. Ar.* **1.** yön, yan. **2.** ülke, bölge. **3.** kat, yan. **4.** aynı düşünce ve istek yanlısı olanlar. **5.** birinin soyundan gelenlerin tümü. **6.** bir nesnenin belli bölümü. **taraf olmak** birinin düşüncelerini desteklemek. **taraf tutmak** birinin görüş ve düşüncelerini desteklemek. **Tarafıma.** Bana. **Tarafından.** Aracılığıyla.

tarafgir *s. Ar.* bir tarafı tutan.

tarafgirlik, -ği *a.* bir yanı kayırma, tutma.

taraflı *s.* **1.** yanı olan, yanlı. **2.** bir yöreden olan. **3.** bir yanı destekleyen. **taraflı olmamak** duymazlıktan gelmek: *Hiç o taraflı görünmüyor.*

tarafsız *s.* bir yanı tutmayan, yansız. **tarafsız bölge** askerden arındırılmış bölge.

tarafsızlık, -ğı *a.* yansızlık, taraf tutmama.

taraftar *a. ve s. (tarafta:r) Ar. Far.* yan tutan, destekleyen kimse.

taraftarlık, -ğı *a.* yandaşlık. **taraftarlık etmek** bir yanı desteklemek.

tarak, -ğı *a.* **1.** saçları düzeltmeye yarayan dişli araç. **2.** genellikle kadınların saçlarına iliştirdikleri süs nesnesi. **3.** toprağın, taş gibi kaba kısımlarını ayıklamaya yarayan araç. **4.** dokuma tezgahlarında ipliklerin, dişler arasından geçtiği dişli. **5.** bazı kuşların başlarında bulunan tüy demeti. **6.** parmakların bağlı bulunduğu el ve ayak bölümleri. **7.** balıklarda solungaç. **(kırk) tarakta bezi olmak** birçok işle aynı anda ilişkisi bulunmak. **(o) tarakta bezi olmamak.** sözü geçen işle ilgisi bulunmamak.

taraklamak *(-i)* **1.** toprağı tarakla düzeltmek, temizlemek. **2.** taramak. **3.** dokumada kumaşın enini ayarlamak için çözgü tellerini dokuma tarağından geçirmek.

taraklı *s.* **1.** başında tarak bulunan *(kuş).* **2.** nakışlı: *taraklı kumaş.* **3.** *mec.* tarağı geniş olan *(ayak, el).*

tarama *a.* **1.** taramak eylemi. **2.** balık yumurtasıyla yapılan bir çeşit meze. **3.** *s.* tarama biçiminde yapılmış olan (resim, harita).

taramak *(-i)* **1.** tarakla saç gibi nesnelerin tellerini düzeltmek. **2.** bir nesnenin içindeki gereksiz maddeleri ayıklamak. **3.** bir nesneyi bulmak için en iç kesimlere dek araştırmak. **4.** taş gibi bir nesnenin yüzünü taraklı bir araçla yontmak. **5.** *mec.* ateşli silâhla bir yere sürekli ateş etmek. **6.** bir kimseyi ya da bir şeyi bulmak için sıkı aramalar yapmak.

taranma *a.* taranmak eylemi.

taranmak *(nsz)* **1.** taramak işi yapılmak. **2.** kendi kendini taramak.

tarassut, -du *a. Ar.* gözleme, gözlemleme, özenle bakma. **tarassut etmek** gözlemek, gözetlemek.

taratmak *(-i, -e)* taramak işini yaptırmak.

tarator *a.* ceviz, ekmek içi, zeytinyağı, sarımsak, sirke gibi maddelerden yapılan bir tür meze.

taravet, -ti *a. (tara:vet) Ar.* tazelik, körpelik.

tarçın *a. Far. bot.* defnegillerden bir ağaç ve bu ağacın bahar olarak kullanılan, kokulu, yağlı kabuğu.

tardiye *a. Ar. ed.* beş dizelik bentlerden oluşan, bentlerin beşinci dizeleri diğer dizelerle uyaklı olmayan nazım türü.

tarhana *a. Far.* çorba yapmakta kullanılan, kurtulup ufalanmış, mayalı, yoğurtlu hamur.

tarım *a.* ürün yetiştirmek için toprağın işlenmesiyle ilgili çalışmaların tümü.

tarımcı *a.* **1.** tarım işleriyle uğraşan kimse, çiftçi. **2.** tarım mühendisi ya da teknisyeni.

tarımcılık, -ğı *a.* tarım işleriyle uğraşma, ziraatçılık.

tarımsal *s.* tarımla ilgili, tarıma özgü.

tarif *a. (ta:rif) Ar.* **1.** bir nesnenin özelliklerini, niteliklerini sayma, tanı, tanımlama. **2.** bir işin yapılış biçimini belirtme. **3.** bir şeyin bulunduğu yeri, çevresini belirtme, açıklama. **tarif etmek** tanımlamak, göstermek, açıklamak.

tarife *a. (ta:rife) Ar.* **1.** fiyat ve zaman gösteren çizelge. **2.** bir aygıtın kullanılışını açıklayan yazılı kâğıt. **3.** bir şeyin kullanışını açıklayan kâğıt, prospektüs.

tarifeli *s.* belli bir tarifeye göre çalışan: *tarifeli tren.*

tarifsiz *s.* tarifi yapılmamış olan. **2.** *mec.* sayılamayacak ölçüde çok olan: *tarifsiz kederler içinde olmak.*

tarih *a. (ta:rih) Ar.* **1.** günü, ayı, yılı gösteren açıklama. **2.** bir olayın geçtiği zaman. **3.** ulusların savaşlarını, uygarlıklarını, yaşamları boyunca yaşadıkları iç ve dış sorunlarını yer ve zaman göstererek inceleyen bilim. **tarih atmak** bir nesnenin üzerine yapıldığı, geçtiği tarihi yazmak. **tarihe karışmak** ortadan silinip adı anılır olmak.

tarihçe *a. Ar. Far.* bir olayın ya da bir nesnenin özel yazılmış tarihi.

tarihçi *a.* **1.** tarih özerinde araştırmalar yapan, tarih yazan kimse. **2.** tarih öğretmeni.

tarihî *s. (ta:rihî:) Ar.* **1.** tarihle ilgili, tarihsel. **2.** tarihe geçmiş. **3.** *mec.* unutulmayan: *tarihî bir an.*

tarih öncesi *b. a. Ar. T.* insanın görünüşünden ilk yazılı belgenin doğuşuna kadar olan zaman.

tarihsel *s.* tarihle ilgili, tarihe özgü.

tarikat, -tı *a. (tari:kat) Ar.* **1.** meslek, yol. **2.** inanç ve dinle ilgili olarak kurulan düzen.

tarikatçı *a. ve s.* **1.** bir tarikata girmiş *(kimse).* **2.** bir tarikata bağlı olan, yandaş olan *(kimse).*

tariz *a. (ta:riz) Ar.* sözle sataşma, taş atma. **tariz etmek** sataşmak, söz dokundurmak. **tarizde bulunmak** sataşmak, taşlamak.

tarla *a. (ta'rla)* tarıma uygun, sınırlı, belirli toprak alanı. **tarla açmak** toprak üstündeki gereksiz nesneleri kaldırarak ekilir duruma getirmek.

tarla faresi *b. a. zool.* kırsal alanlarda toprağı oyup yuva yapan, irice zararlı bir memeli türü.

tarla kuşu *b. a. zool.* tarlalarda yuva yapan, boz renkte ötücü, bir kuş.

tart, -dı *a. Ar.* çıkarma, kovma. *tardetmek* uzaklaştırmak, kovmak.

tartaklamak *(-i)* çekiştirerek, sarsarak hırpalamak, dövmek.

tartaklanmak *(nsz)* hırpalanmak, dövülmek.

tartarik asit,-di *a. kim.* pasta mayası olarak kullanılan, plâstik üretiminde, kabaran içeceklerin yapımında, fotoğrafçılıkta, özellikle boyacılık ve sepicilikte yararlanılan, asit tadında; renksiz, kristal biçimde bir bileşik.

tartı *a.* **1.** tartmak eylemi. **2.** ağırlık. **3.** tartma aracı. **4.** *ed.* Türk halk şiirinde ölçü, vezin.

tartılı *s.* **1.** tartılmış. **2.** ölçülü, iyi düşünülmüş. **3.** *ed.* vezinli. ölçülü.

tartılmak *(nsz)* **1.** kendini tartmak. **2.** tartmak işine konu olmak.

tartışılmak *(nsz)* tartışmak işi üzerinde yapılmak, tartışma yapılmak.

tartışma *a.* tartışmak eylemi. **2.** bir konu üzerinde karşılıklı düşünme ve görüş ileri sürme.

tartışmacı *a.* **1.** tartışmada söz alan kimse. **2.** *s.* sürekli tartışan.

tartışmak *(nsz, -le)* **1.** bir konu üzerinde karşılıklı görüş ve düşünce bildirmek. **2.** ağız dalaşı yapmak, münakaşa etmek.

tartışmalı *s.* **1.** tartışma yapılan **2.** kesinleşmemiş olan, tartışılan.

tartma *a.* **1.** tartmak eylemi. **2.** *sp.* güreşçiyi kucağa alıp ayaklarını yerden kesme.

tartmak, -ar *(-i)* **1.** bir nesnenin birim türünden ağırlığını bulmak. **2.** özenle incelemek, değer biçmek. **3.** binek hayvanlarının dizginlerini çekip bırakarak sallamak. **4.** *mec.* bir davranışın nereye varacağını, nasıl bir sonuç vereceğini düşünmek, hesaplamak.

tarttırmak *(-, -e)* tartmak işini yaptırmak.

tarumar *s. (ta:ru:ma:r) Far.* dağınık, perişan, karışık. **tarumar etmek** dağıtmak. **tarumar olmak** dağılmak, perişan olmak.

tarz *a. Ar.* **1.** biçim, şekil. **2.** üslûp, özellik.

tas *a. Ar.* su içmek, üstüne su dökmek gibi işlerde kulalnılan, değişik nesnelerden yapılmış kap. **tası tarağı toplamak** gitmek üzere nesi varsa almak.

tas kebabı *b. a.* kuşbaşı etle pişirilen bir tür sulu et yemeği.

tasa *a.* **1.** sıkıntılı bir durumdan nasıl kurtulma yolu bulunacağı düşüncesinin verdiği üzüntü, kaygı. **2.** güvensizlik içinde bulunma durumu. **tasa çekmek** üzülmek, üzüntü duymak. **tasa etmek** kaygılanmak. **tasası düşmek** bir işten kaygı duymak.

tasalanmak *(-e)* üzülmek, kaygılanmak, endişe duymak.

tasalı *s.* kaygılı, kuşkulu, sıkıntılı.

tasallut, -tu *a. Ar.* **1.** saldırma. **2.** sarkıntılık. **tasallut etmek** sarkıntılık etmek, asılmak.

tasar *a.* bir işin yapılma sırasını, düzenini gösteren resim, yazı, plân.

tasarı *a.* **1.** bir iş için tasarlanan biçim, proje. **2.** *huk.* hükümetçe hazırlanıp, yasalaşması için parlamentoya sunulan yasa taslağı.

tasarım *a.* tasarımlama ile ortaya çıkan biçim, tasavvur, taslak çizim.

tasarımlamak *(-i)* **1.** bir şeyi gerçekleştirmek için tutulacak yolu düşünmek, zihinde hazırlamak. **2.** düşünmek, zihinden geçirmek.

tasarlanmak *(nsz)* tasarlamak işi üzerinde yapılmak, düşünülmek.

tasarlamak *(-i)* bir işin nasıl yapılacağını düşünmek, zihinde kurmak, plânlamak.

tasarruf *a. Ar.* **1.** bir nesneyi dilediği gibi kullanabilme yetkisi. **2.** bir nesneyi tutumlu kullanma, tutum. **3.** para biriktirme, artırma. **tasarruf etmek 1.** kullanmak. **2.** biriktirmek, tutumlu olmak.

tasarruflu *s.* **1.** tutumlu. **2.** az masraflı.

tasasız *s.* sıkıntısı olmayan, dertsiz.

tasavvuf *a. Ar.* Tanrı'yla insan ve Tanrı'yla evren ilişkilerine, yaratılışa ve aklın çözemediği tüm sorunlara, bağımsız bir düşünüş yoluyla anlam vermeye çalışan görüş.

tasavvufî *s. (tasavvufî:) Ar.* tasavvufla ilgili.

tasavvur *a. Ar.* göz önüne getirme, canlandırma. **2.** tasarım. **3.** niyet, amaç. **tasavvur etmek** göz önüne getirmek, canlandırmak.

tasdik,-ki *a. (tasdi:k) Ar.* **1.** doğrulama. **2.** onay, onaylama. **tasdik edilmek** onaylanmak. **tasdik etmek 1.** doğrulamak. **2.** onaylamak. **tasdik ettirmek** onaylatmak, doğrulatmak.

tasdikli *s.* **1.** doğrulanmış. **2.** onaylanmış.

tasdikname *b. a. (tasdi:kna:me) Ar. Far.* öğrenim belgesi.

tasfiye *a. Ar.* **1.** arıtma, ayıklama, temizleme. **2.** *tic.* bir iş yerinin çalışmasına son verme, alacak ve borçları kapatma. **3.** *mec.* birinin işine son verme. **tasfiye etmek 1.** temizlemek, arıtmak. **2.** kuruluşu kapatmak. **3.** birinin işine son vermek.

tasfiyeci *a. ve s.* herhangi bir sosyal olgudan yabancı öğelerin ayıklanması yanlısı olan *(kimse).*

tasfiyehane *b. a. (tasfiyeha:ne) Ar.* arıtım evi, rafineri.

tashih *a. (tashi:h) Ar.* düzeltme, düzelti. **tashih etmek** düzeltmek, doğrultmak.

tasım *a. man.* doğru olarak kabul edilen iki yargıdan üçüncü bir yargı çıkarma temeline dayanan bir uslamlama yolu, kıyas.

tasımlamak *(-i)* bir işin tasarısını hazırlamak.

taslak, -ğı *a.* **1.** bir işi, yapıtı ana çizgileriyle belirten ön çalışma, eskiz. **2.** *mec.* yeteneği olmadığı halde kendini bir durumda göstermeye özenen kimse.

taslamak *(-i)* kendinde olmayan bir niteliği var gibi göstermeye çalışmak.

tasma *a.* **1.** bazı hayvanların boyunlarına takılan, kemer biçiminde bağ. **2.** nalın ve terliğin ayağı tutan meşin bölümü.

tasnif *a. (tasni:f) Ar.* bölümleme, sınıflama. **tasnif etmek** bölümlemek, düzenlemek.

tasrih *a. (tasri:h) Ar.* açık söyleme, belirtme. **tasrih etmek** açıkça belirtmek, söylemek.

tastamam *s.* tamı tamına, tıpatıp, pek uygun.

tasvip, -bi *a. (tasvi:p) Ar.* onama, uygun bulma. **tasvip etmek** uygun bulmak. **tasvip görmek** yerinde bulunmak.

tasvir *a. (tasvi:r) Ar.* **1.** bir nesneyi, çizgi, söz ya da yazıyla canlandırma işi. **2.** bu çalışmayla ortaya çıkan nesne, betim. **tasvir etmek 1.** bir şeyi ayrıntılarıyla anlatmak.**2.** bir nesnenin resmini yapmak.

taş *a.* **1.** genellikle minarellerden, bazısı da organik maddelerden oluşan, sert cisim. **2.** süs olarak kullanılan değerli minarel. **3.** oyunlarda kullanılan, değişik maddelerden yapılmış parçacıklardan her biri. **4.** böbreklerde ve safra kesesinde oluşan sert çökelti. **6.** *mec.* donuk, fark etmeyen: *taş bakışlı.* **7.** *s.* taştan yapılmış: *taş duvar.* **taş gibi olmak. 1.** katılaşmak. **2.** acımasız olmak. **taş kesilmek 1.** sıvı , donup sertleşmek. **2.** şaşırıp kalmak. **taş dökmek** çok güç işlerle uğraşmak. **taş taş üstünde bırakmamak** tümüyle yıkmak, dağıtmak. **taşa tutmak** sürekli taşlamak, sert eleştirilerde bulunmak. **taşı gediğine koymak** sırasında gerekeni söylemek. **Taşı sıksa suyunu çıkarır.** Çok güçlü.

taşçı *a.* taş yontan, işleyen ya da ocaktan taş çıkaran kimse.

taşeron *a. Fr.* büyük bir işin bir bölümünü asıl yüklenici adına yapan, yaptıran kimse.

taşıl *a.* fosil.

taşıllaşmak *(nsz)* taşıl biçimine girmek, fosilleşmek.

taşıma *a.* taşımak eylemi, işi.

taşımacı *a.* taşıma işleri yapan kimse, nakliyeci.

taşımacılık, -ğı *a.* nakliyat, transport, yük ya da insan taşıma işi.

taşımak *(-i)* **1.** bir nesneyi bir yerden başka bir yere götürmek. **2.** üstünde bulundurmak. **3.** ağırlığını yüklenmek. **4.** giymek: *subay giysisi taşımak.* **5.** *mec.* yüklenmek, üstlenmek. **6.** *mec.* duymak, hissetmek.

taşınır *s. ve a.* **1.** taşınan. **2.** *huk.* taşınabilen, menkul.

taşınmak *(nsz)* **1.** taşımak işi yapılmak. **2.** *(-den) mec.* bir yere ısk sık gitmek. **3.** bulunduğu yerden başka bir yere sürekli kalmak üzere gitmek.

taşınmaz *a. ve. s.* **1.** taşınamayan, sabit. **2.** *huk.* ev, tarla, fabrika gibi taşınamayan, gayrimenkul.

taşırmak *(-i)* **1.** taşmasına neden olmak. **2.** *mec.* sabrını tüketmek.

taşıt, -tı *a.* taşıma aracı.

taşıtmak, taşıttırmak *(-i, -e)* taşımak işini başkasına yaptırmak.

taşıyıcı *a. ve. s.* taşıma işi yapan kimse. **2.** ücretle yük taşıyan, hamal. **3.** *tıp* hastalık mikronu taşıyan.

taşkın *s.* **1.** taşmış biçimde olan. **2.** *mec.* ölçüyü kaçırmış, aşırı. **3.** su baskını, sel.

taşkınlık, -ğı *a.* taşkın olma niteliği, taşkınca davranış. **taşkınlık etmek** taşkın davranışlarda bulunmak.

taş kömürü *b. a. jeol.* büyük kalori gücü olan doğal yakıt, maden kömürü.

taş küre *b. a. T. Ar.* yer, taş yuvarı.

taşlama *a.* **1.** taşlamak eylemi. **2.** sert maddeleri aşındırıcı bir taşla düzeltme ve yerine uymasını sağlama. **3.** *ed.* yergi, eleştiri, kötüleme.

taşlamak *(-i)* **1.** taşa tutmak, üstüne taş atmak. **2.** bir nesnenin içindeki taşları ayıklamak. **3.** sert yapıda metali taşla düzeltmek. **4.** bir yere taş döşemek. **5.** *mec.* iğneleyici sözler söylemek.

taşlanmak *(nsz)* **1.** taşa tutulmak, . **2.** taşla düzeltilmek.

taşlaşmak *(nsz)* **1.** taş durumuna gelmek. **2.** *mec.* çok şaşırarak ne yapacağını bilememek, tutulmak.

taşlatmak *(-i, -e)* **1.** birine taş attırmak. **2.** bir nesneyi taşla düzelttirmek.

taşlı *s.* **1.** içine taş karışmış olan. **2.** üzerinde çok taş bulunan. **3.** üstünde süs taşı bulunan: *taşlı yüzük.*

taşlık, -ğı *a. ve s.* taşı çok alan yer. **2.** taşla döşenmiş olan avlu, sofa gibi yerler. **3.** *zool.* kuşların katı adı verilen kursağı.

taşma *a.* **1.** taşmak eylemi. **2.** çoğalıp çevreyi kaplama *(akarsu).*

taşmak, -ar *(nsz)* **1.** içinde bulunduğu kaba sığmayacak ölçüde çoğalma ya da kabarma sonucunda kenarları aşmak *(sıvı).* **2.** yatağından çıkarak çevreye yayılmak *(akarsu).* **3.** *mec.* öfke, heyecan gibi nedenlerle kendini tutamamak. **4.** *mec.* çok artmak.

taş ocağı *b. a.* yapı işlerinde kullanılan taşların çıkarıldığı yer.

taş pamuğu *b. a. jeol.* asbest, yanmaz taş.

taş pudra *b. a. T. Fr.* kadınların yüzlerine sürdükleri, değişik renklerde, krem pudra karışımı katı madde.

taşra *a.* **1.** İstanbul dışı. **2.** başkent dışı yerler.

taş yuvarı *b. a. jeol.* başlıca taş ve minerallerden oluşan yer kabuğu.

taş yürekli *b. s.* acımasız, katı yürekli, acımayan.

taş yüreklilik, -ği *b. a.* acımazlık, katı yüreklilik.

tat, -dı *a.* **1.** cisimlerin tat alma organı üzerinde bıraktığı duyum. **2.** tatlılık. **3.** *mec.* lezzet, zevk, hoşluk. **tat almak** hoşlanmak. **tat kazanmak** tatlanmak, olgunlaşmak. **tat vermek 1.** tat hissettirmek. **2.** hoşa gitmek. **3.** *mec.* bıktırmak. **tadı damağında kalmak** tadını unutamamak, hoşa giden şeyi unutamamak. **tadı kaçmak** hoşa giden yönler kaybolmak. **tadı tuzu kalmamak** eski güzellikleri yitmek. **tadına bakmak** tadını ağızda denemek. **tadına doyum olmamak** çok beğenilmek. **tadına varmak** güzelliğini anlamak. **tadında bırakmak** aşırılığa kaçmamak. **tadını almak** zevkine varmak. **tadını bulmak** tadı yerine gelmek. **tadını çıkarmak** yeterince yararlanmak. **tadını kaçırmak** aşırılığa kaçmak.

Tatar *öz. a.* Tataristan, Kırım, Kuzey Kafkasya ve Sibirya'da yaşayan Türk soyundan bir ulus ve bu ulustan olan kimse.

tatar *a.* posta sürücüsü.

tatar böreği *b. a.* küçük küçük kesilmiş yufka parçalarının içine kıyma konduktan sonra katlanarak suda haşlanan ve üzerine yoğurt sürülerek kızgın yağda pişirilen bir tür hamur yemeği.

tatarcık, -ğı *a. zool.* sıcak yörelerde yaşayan, türlü hastalıklara neden olan bir sinek. **2.** *hlk.* ateş, baş ağrısı gibi belirtileri olan bir hastalık.

tatbik, -ki *a. (tatbi:k) Ar.* uygulama, pratik. **tatbik etmek** uygulamak.

tatbikat, -tı *a. (tatbi:ka:t) Ar.* **1.** uygulama. **2.** *ask.* manevra.

tatbikatçı *a.* uygulayıcı.

tatbikî *s. (tatbi:kî:) Ar.* uygulamalı, pratik, deneysel.

tatil *a. (ta:til) Ar.* **1.** yasalar gereği, çalışmaya verilen ara, dinlenme. **2.** okul gibi kuruluşlarda kapalı bulunan dönem. **3.** dinlenerek geçirilen süre. **tatil etmek 1.** ara vermek. **2.** çalışmaya ara vermek. **tatil olmak** kapanmak. **tatil yapmak** işe ara vermek. **tatile girmek** bir süre için çalışmalara ara vermek.

tatil köyü *b. a.* özellikle, turistik yörelerde dinlenmek isteyenlere kiralanmak üzere yapılmış, dinlenmeye uygun köy.

tatlandırmak *(-i)* tadını kazanmasını sağlamak, tat vermek.

tatlanmak *(nsz)* olgunlaşmak, tatlı duruma gelmek.

tatlı *s.* **1.** şeker tadında olan. **2.** acı olmayan, içilip yenebilen. **3.** *mec.* hoşa giden, dinlendiren, sevindiren. **4.** *a.* şekerle yapılan yiyecek. **5.** *be.* tatlılıkla: *tatlı bakmak.* **Tatlı belâ.** Sevildiği için sıkıntılarına severek katlanılan. **Tatlı dil.** Gönül alıcı söz. **Tatlı dil güler yüz.** Gönül alıcı söz ve davranış. **Tatlı dilli.** Gönül almasını bilen. **tatlı canını sıkmak** gereksiz şeylere üzülmek. **tatlı yerinde bırakmak** bir iş ya da davranışa can sıkıcı duruma gelmeden son vermek. **Tatlıya bağlamak.** Tartışmayı hoşlukla bitirmek.

tatlıcı *a.* **1.** tatlı yapan ya da satan kimse. **2.** tatlı yiyecekler satılan yer. **3.** *mec.* tatlıyı seven kimse.

tatlıcılık, -ğı *a.* tatlı yapma, satma işi.

tatlılaşmak *(nsz)* **1.** tatlı bir özellik kazanmak. **2.** *mec.* sevimli, cana yakın olmak.

tatlılaştırmak *(-i)* tatlı bir duruma sokmak.

tatlılık, -ğı *a.* **1.** tatlı olma özelliği. **2.** *mec.* cana yakınlık, hoşluk, sevimlilik.

tatlılıkla *b. be.* anlayışla, iyilikle, hoşgörüyle.

tatmak, -ar *(-i)* **1.** tadına bakmak. **2.** bir durumun içinde bulunarak, içinde kalarak özelliklerini iyice anlamak. **3.** *mec.* hissetmek, duymak.

tatmin *a. (tatmi:n) Ar.* **1.** bir amacın gerçekleşmesini sağlama, doyum. **2.** *psikol.* doygunluk. **tatmin etmek** hoşnut etmek, doyurmak. **tatmin olmak** istediğine kavuşup doyuma ulaşmak.

tatminkâr *s. (tatmi:nkâ:r) Ar. Far.* doyurucu, yeterince uygun.

tatsız *s.* **1.** kadı olmayan. **2.** *mec.* can sıkan, hoşa gitmeyen. **tatsız, tuzsuz olmak** aşırı tatsız olmak.

tatsızlaşmak *(nsz)* **1.** tadı kalmamak. **2.** *mec.* sıkıcı duruma gelmeye başlamak.

tatsızlık, -ğı *a.* **1.** tatsız olma niteliği. **2.** *mec.* can sıkıcılık. **tatsızlık çıkarmak** can sıkıcı, gergin durum yaratmak.

tattırmak *(-i, -e)* tadına baktırmak. **2.** *mec.* duyurmak, hissettirmek.

taun *a. Ar. tıp* veba hastalığı.

tav *a. Far.* **1.** yüksek derecede ısıtılmış bir metali ya da camı birden soğutma işlemi. **2.** ütülenecek kumaşa verilen nem. **3.** semizlik *(hayvan)* **4.** toprağın bitki yetiştirmeye uygun duru-

mu. **5.** en uygun durum ya da zaman. **6.** *argo* oyun, hile. **tav olmak** kanmak, aldanmak. **tav vermek** gereken nemi vermek. **tava getirmek** uygun duruma getirmek, gereğince ısıtmak. **tavında tutmak** uygunluğunu sürdürmek.

tava *a. Far.* **1.** kızartma yapmak işlerinde kullanılan, uzun saplı, yayvan kap. **2.** bu kapta pişirilen yemek: *ciğer tavası.* **3.** kireç karıştırılan tekne. **4.** tuzlalarda, deniz suyu çekilen bölme. **5.** fide yetiştirmek için hazırlanmış toprak bölümü.

tavaf *a. (tava:f)* **1.** bir nesnenin çevresini dolaşma, **2.** İslam'da hac zamanında Kâbe çevresini dolaşma. **tavaf etmek 1.** bir nesnenin çevresini dolaşmak. **2.** hac töreninde Kâbe'nin çevresini dolaşmak.

tavan *a.* **1.** bir yapının ya da kapalı bir yerin iç yönden üstü. **2.** *mec.* bir nesneyi değerlendirmede aranan en üst düzey. **tavan başına çökmek** beklenmeyen bir olay karşısında şaşırmak.

tavassut,-tu *a. Ar.* aracılık etme. **tavassut etmek** aracılık etmek.

taverna *a. (tave'rna) İt.* çalgılı, içkili, küçük lokanta.

tavır,-vrı *a. Ar.* **1.** durum, davranış, hâl. **2.** yapma davranış, gösteriş. **tavır takınmak** bir durum karşısında belli bir davranış göstermek.

taviz *a. (ta:vi:z) Ar.* ödün, ödünleme, tanıma. **taviz vermek** ödün vermek.

tavla *(I) a. (ta'vla) Ar.* at ahırı.

tavla *(II) a. (ta'vla) İt.* **1.** karelere ayrılmış iki yanlı tahta üzerinde on beşerden otuz pul ve iki zarla, iki kişi arasında oynanan oyun. **2.** bu oyunun üzerinde oynandığı tahta kutu. **tavla atmak** tavla oynamak.

tavlacı *a.* **1.** at ahırına bakan kimse. **2.** tavla oyununa düşkün kimse.

tavlamak *(-i)* **1.** işlenecek bir nesneye gerekli ısı ve nemi sağlamak **2.** *mec.* yolsuz kazanç umudu vererek dolandırmak. **3.** *argo* kandırıp elde etmek *(kadın).*

tavlanmak *(nsz)* **1.** tavlamak eylemi kendine yapılmak. **2.** semirmek, besilenmek *(hayvan).*

tavlı *s.* **1.** tav verilmiş, işlemeye hazır. **2.** semirmiş, besili *(hayvan).*

tavsamak *(nsz)* eski etkinliğini yitirmek, yavaşlamak, gevşemek.

tavsatmak *(-i)* yavşalatmak, gevşetmek.

tavsif *a. (tavsi:f) Ar.* niteliklerini sayma, nitelendirme. **tavsif etmek** niteliklerini söylemek.

tavsiye *a. Ar.* **1.** yol gösterme, öğütleme. **2.** bir kişiyi iyi tanıtarak salık verme. **3.** bir kişinin ya da nesnenin iyi olduğunu söyleme, referans. **tavsiye etmek 1.** öğütlemek. **2.** salık vermek.

tavsiyeli *s.* **1.** önerilen, öğütlenen. **2.** uygun bulunan: *tavsiyeli dergi.*

tavşan *a. zool.* kemirgen memelilerden, çok hızlı koşan, eti yenen, uzun kulaklı, kısa, top kuyruklu küçük bir hayvan. **Tavşan uykusu.** Çok hafif ve kısa süren uyku. **Tavşan yürekli.** Ürkek, korkak. **tavşana kaç tazıya tut demek** iki yanı da kışkırtmak. **tavşanı arabayla avlamak** işi soğuk kanlı olarak yapmak. **Tavşanın suyunun suyu.** İki şey arasında ilişki yok gibi.

tavşancıl *a. zool.* tavşan avlayarak beslenen, kartal, akbaba gibi yırtıcı kuşların genel adı.

tavşan dudağı *b. a.* doğuştan yarık üst dudak.

tavşankanı *b. a.* **1.** parlak, koyu kırmızı renk. **2.** *s.* bu renkte olan: *tavşan kanı çay.*

tavşankulağı *b. a. bot.* kalp biçiminde geniş yapraklı, ak, pembe, şarap renginde çiçekler açan bir süs bitkisi.

tavuk, -ğu *a. zool.* eti ve yumurtası için beslenen kümes hayvanı. **tavuk gibi olmak** erken yatıp erken kalkar olmak.

tavuk balığı *b. a. zool.* mezgit balığı.

tavukçu *s.* **1.** tavuk yetiştiricisi. **2.** tavuk ya da kesilmiş tavuk satan kimse.

tavukçuluk, -ğu *a.* **1.** tavuk yetiştiriciliği. **2.** tavuk ya da tavuk eti satıcılığı.

tavukgöğsü *b. a.* tavuğun göğüs etleri sütte ezilip macun durumuna getirildikten sonra şekerle pişirilerek yapılan muhallebi.

tavukkarası *b. a. tıp* az aydınlık yerlerde görmeme hastalığı.

tavus *a. Ar. zool.* sülüngillerden, erkeğinin tüyleri uzun, kuyruğu parlak, güzel renkte, acı ve tiz sesler çıkaran, süs hayvanı olarak beslenen bir kuş. **Tavus yeşili.** Zümrüt yeşili.

tavzif *a. (tavzi:f) Ar.* iş verme. görevlendirme. **tavzif etmek** görevlendirmek.

tavzih *a. (tavzi:h) Ar.* açıklama, aydınlatma. **tavzih etmek** aydınlatmak.

tay *(I) a.* üç yaşına kadar olan at yavrusu.

tay *(II) s. hlk.* **1.** denk, eş, eşit. **2.** *a.* yük hayvanının iki yanındaki yüklerden her biri. **tay durmak** ayak üzerinde durmak *(çocuk).*

tayf *a. Ar.* **1.** görüntü, hayalet. **2.** *fiz.* birleşik bir ışık demetinin bir biçmeden geçtikten sonra ayrıldığı basit renklerden oluşan görüntü.

tayfa *a. Ar* **1.** bir gemide çalışan sefer işçileri. **2.** bir kimsenin emrinden çıkmayan kimse. **3.** *hlk.* aynı işi yapan topluluk.

tayfölçer *b. a.* ışın tayflarını incelemeye yarayan araç.

tayfun *a. İng. Fr.* Çin Denizi ve Hint Okyanusu'nda görülen, güçlü tropikal siklon, büyük fırtına.

tayın *a. Ar.* asker azığı. **tayın bedeli** bir aylık asker azığının para olarak karşılığı.

tayin *a. (ta:yin) Ar.* **1.** niteliğini belirtme, gösterme, kararlaştırma. **2.** atama, görev verme. **tayin etmek 1.** kararlaştırmak, belirtmek. **2.** atamak. **3.** göstermek, belli etmek. **4.** bulmak: *pusulayla yön tayin etmek.* **tayini çıkmak** bir göreve atanmak.

tayyare *a. (tayya:re) Ar.* uçak.

tayyör *a. Fr.* ceket ve eteklikten oluşan kadın giysisi.

taze *s. (ta:ze) Far.* **1.** bekleyip solmamış, pörsümemiş, geçmemiş. **2.** dinç, yıpranmamış. **3.** *mec.* yeni, son, zamanı geçmemiş. **4.** körpe, kurumamış. **5.** *mec. a.* genç kadın.

tazeleme *a.* tazelemek işi.

tazelemek *(-i)* **1.** yenisiyle ya da tazesiyle değiştirmek. **2.** bazı yiyecekleri kaynatıp taze duruma getirmek. **3.** *mec.* unutulmuş bir olayı yeniden canlandırmak. **4.** bir işi bir kez daha yapmak, yinelemek.

tazelenmek *(nsz)* **1.** tazelemek işi yapılmak. **2.** taze bir nitelik kazanmak.

tazeleşmek *(nsz)* canlanmak, gençleşmek, taze bir nitelik kazanmak.

tazelik, -ği *a.* körpelik, yenilik, canlılık.

tazı *a. Far. zool.* hızlı koşan hayvanları yakalamak için yararlanılan, uzun bacaklı, çekik karınlı, çok çevik bir köpek türü. **tazı gibi olmak** zayıf ve çevik olmak. **tazıya dönmek 1.** zayıflamak. **2.** çok ıslanmak.

tazılaşmak *(nsz) mec.* zayıflamak, incelmek.

tazim *a. (ta:zim) Ar.* ululama, saygı gösterme. **tazim etmek** ululamak.

taziye *a. (ta:ziye) Ar.* baş sağlığı dileme.

taziz *a. (ta:ziz) Ar.* sevgi ve saygıyla anma.

tazmin *a. (tazmi:n) Ar.* zararı ödeme. **tazmin etmek** zararı ödemek.

tazminat, -tı *a. (tazmi:na:t) Ar.* verilen bir zarar karşılığı olarak ödenen para.

tazyik, -ki *a. (tazyi:k) Ar.* **1.** baskı. **2.** *fiz.* basınç. **tazyik etmek 1.** baskı yapmak **2.** sıkıştırmak.

teali *a. (tea:li:) Ar.* yükselme, yücelme.

teamül *a. (tea:mül) Ar.* **1.** davranış, tepkime. **2.** alışagelen darvranış.

teati, -si *a. (tea:ti:) Ar.* karşılıklı alıp verme. **teati etmek** karşılıklı alıp vermek.

tebaa *a. (teba:) Ar.* uyruk, bir hükümdarın yönetimi altında bulunanlar.

tebarüz *a. (teba:rüz) Ar.* belirme, görünme. **tebarüz etmek** belirmek, görünmek. **tebarüz ettirmek** belirtmek, ortaya koymak.

tebdil *a. (tebdi:l) Ar.* değiştirme. **tebdil etmek** değiştirmek.

tebdilihava *b. a. Ar.* hava değişimi.

tebelleş *s.* musallat, askıntı. **tebelleş olmak** musallat olmak, askıntı olmak.

tebellüğ *a. Ar.* bildirimi almış olma. **tebellüğ etmek** bildirimi almak.

tebellür *a. Ar.* belirme, netleşme. **tebellür etmek** belirmek, netleşmek, aydınlanmak.

teber *a. Far.* **1.** balta. **2.** meşin kesmek için kullanılan bir çeşit bıçak.

teberru, -u *a. (teberru:) Ar.* bağışlama, bağış. **teberru etmek** bağışlamak, bağışta bulunmak.

tebessüm *a. Ar.* gülümseme. **tebessüm etmek** gülümsemek.

tebeşir *a. Far.* **1.** toz durumuna getirilmiş bir tür sönmüş kireç taşı. **2.** bu maddeden yapılan; tahtaya yazı yazmaya yarayan, değişik renklerde çubuk.

tebeyyün *a. Ar.* belli olma. **tebeyyün etmek** ortaya çıkmak, belli olmak.

tebligat, -tı *ç. a. (tebli:ga:t) Ar.* kamu kurumlarından bir kimseye gönderilen yazı, bildirim.

tebliğ *a. (tebli:ğ) Ar.* **1.** bildirme. **2.** bildiri. **tebliğ etmek** bildirmek.

tebrik, -ği *a. (tebri:k) Ar.* kutlama. **tebrik etmek** kutlamak.

tebşir *a. (tebşi:r) Ar.* müjdeleme, muştulama. **tebşir etmek** muştulamak, müjdelemek.

tecahül *a. (teca:hül) Ar.* bilmez görünme, bilmezden gelme.

tecanüs *a. (teca:nüs) Ar.* tümü oluşturan ögeler arasında uyum bulunması özelliği.

tecavüz *a. (teca:vüz) Ar.* **1.** bir kimseye saldırma. **2.** başkasının hakkına saldırma. **3.** namusa sataşma. **4.** geçme, aşma. **tecavüz etmek 1.** saldırmak, saldırış. **2.** bir kimsenin hakkına el uzatmak. **3.** birinin namusuna sataşmak.

teceddüt, -dü *a. Ar.* yenilik, yenileşme.

tecelli *a. (tecelli:) Ar.* **1.** görünme, ortaya çıkma. **2.** kader, yazı. **tecelli etmek** görünmek, belirmek.

tecessüm *a. Ar.* **1.** varlık olarak ortaya çıkma. **2.** görünmeye başlama. **3.** göz önünde canlanma. **tecessüm etmek. 1.** varlık olarak belirmek. **2.** canlanmak, somutlaşmak.

tecessüs *a. Ar.* **1.** araştırma, yoklama. **2.** bir şeyin aslını, iç yüzünü öğrenmeye çalışma. **3.** merakını gidermeye çalışma.

tecil *a. (te:ci:l) Ar.* erteleme, geri bırakma. **tecil etmek** ertelemek.

tecrit, -di *a. Ar.* **1.** ayırma. **2.** soyutlama. ayrı tutma.**3.** *fiz.* yalıtma, izole etme. **tecrit etmek** ayırmak, soyutlamak, izole etmek.

tecrübe *a. Ar.* **1.** deneme, sınama. **2.** görgü, deneyim. **3.** *fiz.* deney. **tecrübe etmek** denemek, sınamak. **tecrübe tahtasına dönmek** bir sıra başarısız denemelere uğramak. **tecrübe tahtasına çevirmek** üst üste başarısız denemelere uğratmak.

tecrübeli *s.* görmüş geçirmiş, deneyimli.

tecrübesiz *s.* **1.** deneye dayanmayan. **2.** deneyim kazanmamış olan.

tecrübesizce *s. ve be.* **1.** deneyimsiz biçimde: *tecrübesiz davranış.* **2.** tecrübesiz olarak: *Tecrübesizce davranıyor.*

tecrübî *s. (tecrübi:) Ar.* deneye dayanan: *tecrübî psikoloji.*

tecvit, -di *a. Ar.* **1.** Kur'an okurken seslere hakkını verme. **2.** Kuran'ı kurallarına göre okuma bilimi. **3.** böyle okumayı öğreten kitap.

tecziye *a. Ar.* cezalandırma. **tecziye etmek** cezalandırmak.

teçhiz *a. (teçhi:z) Ar.* donatma, donatım. **teçhiz etmek** donatmak.

teçhizat, -tı *ç. a. (teçhi:za:t) Ar.* **1.** donatmaya yarayan nesneler. **2.** askersel, gerekli araç ve gereçlerin tümü.

tedai *a. (teda:i:) Ar.* çağrışım.

tedarik, -ki *a. (teda:rik) Ar.* bulma, sağlama. **tedarik etmek** bulmak, sağlamak.

tedarikli *s.* hazırlıklarını önceden yapan, hazırlıklı.

tedavi *a. (teda:vi) Ar.* **1.** iyileştirme, sağaltım, sağaltma. **2.** *mec.* düzelme, iyileştirme. **tedavi etmek** iyileştirmek, sağaltmak. **2.** *mec.* düzeltmek. **tedavi olmak** iyileşmek, sağaltılmak. düzeltilmek.

tedavül *a. (teda:vül) Ar.* **1.** sürüm, geçerli olma, geçerlik *(para).* **2.** mal ve para gibi nesnelerin dolaşımı, dolanım. **tedavülde olmak** geçerli olmak. **tedavülden kalkmak** kullanılmamak *(para).* **tedavüle çıkarmak** piyasaya çıkarmak.

tedbir *a. (tedbi:r) Ar.* önlem. **tedbir almak** bir olayı önleyecek tutum almak.

tedbirli *s.* **1.** gerekli önlemleri almış. **2.** gerekli önlemler alınmış.

tedbirsiz *s.* **1.** gerekli önlemleri almayan. **2.** önlemler alınmamış.

tedhiş *a. (tedhi:ş) Ar.* yıldırma, korkutma, terör.

tedhişçi *a. ve s.* bir siyasal görüşü yaymak için korku ve yıldırma yolunu kullanan, terörist.

tedhişçilik,-ği *a.* yıldırmacılık, teröristlik.

tedip, -bi *a. Ar.* uslandırma, eğitme. **tedibetmek** eğitmek, uslandırmak.

tedirgin *s.* rahatı kaçmış. **tedirgin etmek** rahatını kaçırmak. **tedirgin olmak** rahatı kaçmak, sıkılmak.

tedirginlik, -ği *a.* sıkıntıya düşme, rahatı kaçma durumu.

tediye *a. (te:diye) Ar.* **1.** ödeme, verme. **2.** para ile ödeme. **tediye etmek** ödemek.

tedricen *be. (tedri'cen) Ar.* azar azar, gittikçe, yavaş yavaş.

tedris *a. (tedri:s) Ar.* öğretme, öğretim.

tedrisat, -tı *ç. a. (tedri:sa:t) Ar.* öğretim.

tedvir *a. (tedvi:r) Ar.* **1.** çevirme, döndürme. **2.** yönetme, çekip çevirme.

teessüf *a. (te'essüf) Ar.* acınma, yerinme. **teessüf etmek** üzüldüğünü söylemek.

teessür *a. Ar.* üzüntü, üzülme.

teessüs *a. Ar.* **1.** kurulma, ortaya çıkma. **2.** yerleşme, kökleşme. **teessüs etmek** kurulmak, yerleşmek.

tef *a. Far. müz.* zilli ya da zilsiz bir kasnağa ince yapılı deri geçirerek yapılan ve vurularak çalınan bir tür çalgı. **tefe koymak** biri hakkında dedikodu yapmak.

tefeci *a.* yasa dışı faizle para çalıştıran kimse.

tefecilik, -ği *a.* yasa dışı olarak faizle para verme işi.

tefekkür *a. Ar.* düşünme, düşünüş. **tefekkür etmek** düşünmek.

teferruat, -tı *ç. a. (teferrua:t) Ar.* ayrıntılar.

tefessüh *a. Ar.* **1.** çürüme, bozulma, kokuşma. **2.** *mec.* özelliklerini yitirme, kokuşma *(toplum, kişi)*. **tefessüh etmek** **1.** çürümek, kokuşmak **2.** *mec.* özelliğini, niteliğini yitirmek *(toplum, kişi)*.

teflon *a. Fr.* **1.** mutfak kapları gibi araçlarda, pişirilen nesnenin dağılmasını, yapışmasını önleyen, etilen ve flüordan elde edilen plâstik madde.

tefrik, -kı *a. (tefri:k) Ar.* ayırma, ayrı koyma. **tefrik etmek** ayırmak.

tefrika *a. Ar.* **1.** anlaşmazlık, birbirine düşme. **2.** gazete ve dergilerde yayımlanan uzun yazıların bir sayıdaki bölümü. **tefrika etmek** uzun bir yazıyı parça parça yayımlamak.

tefriş *a. (tefri:ş) Ar.* **1.** döşeme, yayma. **2.** bir yeri gerekli eşyayla döşeme. **tefriş etmek** döşemek, düzenlemek.

tefsir *a. (tefsi:r) Ar.* **1.** yorum. **2.** Kuran'ı yorumlayan bilim. **tefsir etmek** yorumlamak.

teftiş *a. (tefti:ş) Ar.* bir işin gerektiği gibi yapılıp yapılmadığını araştırma. **teftiş etmek** araştırmak, incelemek.

teganni *a. (teganni:) Ar.* şarkı söyleme. **teganni etmek** şarkı söylemek.

teğet, -ti *a. mat.* bir eğrinin yanından geçen ve ona yalnız bir noktada değen doğru.

teğmen *a. ask.* asteğmenle üsteğmen arasında rütbeli subay.

tehcir *a. (tehci:r) Ar.* göç ettirme, sürgün. **tehcir etmek** sürmek.

tehdit, -di *a. (tehdi:t) Ar.* gözünü korkutma, göz dağı. **tehdit etmek. 1.** gözdağı vermek. **2.** tehlike oluşturmak: *Sel tehdit ediyor.*

teheyyüç, -cü *a. Ar.* heyecanlanma, coşma.

tehi *s. (tehi:) Far.* boş.

tehir *s. (te:hi:r)* **1.** erteleme, sonraya bırakma. 2. geciktirme. **tehir etmek** ertelemek, sonraya bırakmak.

tehlike *a. Ar.* **1.** büyük zarar verebilecek durum. **2.** gerçekleşmesi istenmeyen, kötü durum. **tehlike atlatmak** zarar verecek bir olayı savuşturmak. **tehlikeye atılmak** büyük sıkıntılara neden olacak davranışlarda bulunmak.

tehlikeli *s.* korkulu, tehlikesi olan.

tehlikesiz *s.* tehlikesi olmayan, korkulacak durumu bulunmayan.

tein *a. Fr.* kafein niteliğinde olan ve çayda bulunan madde.

teizm *a. Fr.* tanrıcılık.

tek,-ki *s.* **1.** eşi, olmayan, biricik. **2.** yalnız, salt, sadece. **3.** *mat.* ikiye bölünmeyen sayı. **4.** *a.* bir kadeh içki. **5.** *be.* istek ve özlem kavramı katar: *Tek gelse!* **Tek başına.** Yalnız olarak. **tek dalmak** güreşte, karşı güreşçinin tek bacağını kapmak. **Tek tük.** Seyrek. **Teke tek.** Bire karşı bir, bire bir.

tekabül *a. (teka:bül) Ar.* karşılama, karşılıklı uyma. **tekabül etmek** karşılamak, uymak.

tekâlif *ç. a. (tekâ:lif) Ar.* **1.** teklifler, öneriler. **2.** salmalar, vergiler.

tekâmül *a. (tekâ:mül) Ar.* olgunluk, olgunlaşma. **2.** gelişim, evrim. **tekâmül etmek. 1.** olgunlaşmak. **2.** gelişmek.

tekaüt, -dü *a. (teka:üt) Ar.* **1.** emekliye ayrılma. **2.** *s. hlk.* emekli. **tekaüt olmak** emekli olmak.

tekaütlük, -ğü *a.* emeklilik.

tekbir *a. (tekbi:r) Ar. Tanrı ulular ın ulusudur* anlamında *Allahu ekber* sözünün söylenmesi. **tekbir getirmek** *Allahu ekber* sözünü söylemek.

tekdir *a. (tekdi:r) Ar.* azarlama, paylama. **tekdir etmek** paylamak, azarlamak.

tekdüze *b. s.* **1.** hep aynı biçimde süren, monoton. **2.** *be.* değişmeyerek: *Tekdüze çalışıyordu.*

tekdüzelik, -ği *a.* monotonluk.

teke *a. zool.* **1.** keçinin erkeği. **2.** bir karides türü.

tekel *a.* **1.** bir malın tek elden üretilmesi, satılması, dağıtılması. **2.** *mec.* bir duruma, bir kişinin ya da bir grubun sahip çıkması, başkalarına hiç bir hak tanımaması. **tekeline almak** bir şeye tek başına sahip olmak.

tekelci *a. ve s.* **1.** tekelle ilgili olan. **2.** tekel yanlısı olan *(kimse).* **3.** *a.* tekel dairesinde çalışan kimse.

tekelcilik, -ği *a.* tekelci olma niteliği.

tekelleşmek *(nsz)* tekel niteliği kazanmak.

tekelleştirmek *(-i)* tekel niteliği kazandırmak.

tekemmül *a. Ar.* yetkinleşme, olgunlaşma. **tekemmül etmek** olgun aşmak, ilerlemek, gelişmek.

teker *a.* **1.** tekerlek. **2.** *a. ve s.* tekerlek biçiminde olan, kurs. **3.** *astr.* bir gök cisminin çember biçiminde görünen yüzeyi. **teker teker gitmek 1.** döne

döne yuvarlanmak. **2.** *mec.* iyi durumdayken çok kötü bir duruma düşmek.

tek erki *b. a.* monarşi.

tek erkçi *b. s.* monarşist.

tekerlek, -ği *a.* **1.** teker. **2.** *s.* teker biçiminde olan.

tekerlekli *s.* tekerleği olan. **Tekerlekli sandalye.** Tekerleği bulunan hasta oturma yeri.

tekerleme 1. tekerlemek eylemi. **2.** genellikle masallarda, yinelenen, yarı anlamlı ya da anlamsız sözler. **3.** ozanların yaptıkları deyiş yarışı.

tekerlemek *(-i)* yuvarlamak, döndürmek.

tekerlenmek *(nsz)* **1.** dönmek, yuvarlanmak. **2.** *mec.* durumu bozulmak.

tekerrür *a. Ar.* yinelenme, tekrarlanma. **tekerrür etmek** yinelenmek.

teker teker *be.* ayrı ayrı, birer birer.

tekfur *a. Erm. tar.* Bizans İmparatorluğu döneminde vali aşamasında bulunan yöneticilerle, Anadolu ve Rumeli'deki kimi Hristiyan beylerine verilen unvan.

tek hücreli *b. s.* bir hücreli.

tekil *s. dilb.* bir tek varlığı gösteren: *çiçek, yaprak, göz.*

tekin *s.* **1.** içinde kimse bulunmayan, boş. **2.** uğurlu.

tekir *(I) a. zool.* kızıla çalan sarımsı renkte, kırmızımsı büyük benekleri bulunan, sırtı alacalı esmer, karnı ak, eti beğenilen bir deniz balığı.

tekir *(II) s.* kaplan gibi postu kara çizgilerle kaplı, kül ya da boz renkte olan: *tekir kedi.*

tekit, -di *a. (te:ki:t) Ar.* üsteleme, sağlamlaştırma. **tekit etmek** güçlendirmek.

tekke *a. Ar.* **1.** *tar.* tarikata bağlı olanların tapındıkları yer. **2.** işsiz güçsüzlerin sığındıkları yer.

teklemek *(-i)* **1.** seyrekleştirmek. *(fide).* **2.** *(nsz)* pistonun biri çalışmamak. *(motorda).* **3.** tutukluk yapmak *(tabanca).* **4.** *mec.* çalışması bozulmak *(yürek).* **5.** *argo* kekelemek.

teklif *a. (tekli:f) Ar.* **1.** önerme, öneri. **2.** önerge. **3.** çekingen davranma. **teklif etmek** önermek.

tekme *a.* ayakla vuruş. **tekme atmak** ayakla vurmak. **tekme yemek** bir kimsenin attığı tekmeden etkilenmek.

tekmelemek *(-i)* tekme vurmak.

tekmelenmek *(nsz)* kendisine tekme vurulmak.

tekmil *a. (tekmi:l) Ar.* **1.** tümleme, bitirme. **2.** *s.* tüm, bütün, eksiksiz. **tekmil vermek** *ask.* bir üste bir konuda bilgi vermek.

tekmillemek *(-i)* bütünlemek, bitirmek.

tekne *a.* **1.** çoğu ağaçtan yapılan, uzun ve geniş kap. **2.** *den.* geminin asıl bölümü. **3.** deniz taşıtı. **4.** *jeol.* katmanlı kayaçların alçak bölümü. **Tekne kazıntısı.** Yaşlı kişinin son çocuğu.

teknik, -ği *a. Fr.* **1.** bir sanat, bilim ya da meslek dalında kullanılan yöntemler. **2.** fizik, kimya, matematik gibi bilimlerden elde edilen verilerin iş ve yapım alanında kullanılması. **3.** *s.* bu uygulamaya ilişkin olan: *teknik lise.* **4.** *a.* yol, yöntem. beceri: *konuşma tekniği.*

teknikçi *a.* **1.** bir işin teknik yönüyle uğraşan, tekniker. **2.** usta.

tekniker *a. Alm.* teknikçi, teknisyen.

teknik okul *b. a. Fr. T.* öğrencileri teknik alanlarda yetiştiren okul.

teknik öğretim *b. a. Fr. T.* Türkiye'de teknik alanlarda öretim yapan okuların öğretim ve eğitimini düzenleyen, yürüten kuruluş.

teknisyen *a. Fr.* teknikçi, tekniker.

teknokrasi *a. Fr.* yönetimde ve ekonomik yaşamda son sözü teknisyenlerin söylediği yönetim biçimi.

teknokrat, -tı *a. Fr.* **1.** teknokrasi yanlısı olan. **2.** insan etmenine yeterince önem vermeden, ekonomik alanda kuramsal incelemelere dayanan devlet adamı ya da yüksek yetkili.

teknoloji *a. Fr.* bir sanayi alanında yapım yöntemleri, araç, gereç ve diğer öğeleri içine alan bilgi kolu.

teknolojik, -ği *s. Fr.* teknolojiyle ilgili.

tekrar *a. Ar.* **1.** yineleme. **2.** *be.* yeniden, gene: *Tekrar söyle.* **tekrar etmek** yinelemek, yeniden yapmak.

tekrarlamak *(-i)* yinelemek, yeniden yapmak.

tekrarlanmak *(nsz)* yinelenmek.

tekrarlatmak *(-i)* yineletmek, tekrar ettirmek.

tek renkli *b. s.* **1.** tek rengi olan. **2.** *fiz.* basit bir renk veren *(ışık).*

tek sesli *s. müz.* benzer seslerle yapılan. **2.** *dilb.* eş sesli.

tek seslilik, -ği *a.* **1.** tek sesli olma niteliği. **2.** *mec.* bir toplumda yalnız belli kimselerin ya da kurumların sözünün geçer olması durumu.

teksif *a. (teksi:f) Ar.* sıklaştırma, yoğunlaştırma. **teksif etmek** toplamak, sıklaştırmak.

teksir *a. (teksi:r) Ar.* çoğaltma. **teksir etmek** çoğaltmak *(yazı).* **Teksir makinesi.** Yazı çoğaltma makinesi.

tekstil *a. Fr.* **1.** dokuma. **2.** dokumacılık.

tek tanrıcılık, -ğı *b. a.* tek tanrıyı kabul eden öğreti.

tektonik, -ği *a. Fr. jeol.* yer kabuğunun yapısını, iç güçlerin etkisi ile uğradığı değişiklikleri; bu değişiklikleri oluşturan güçleri inceleyen yer bilim kolu. **2.** *s.* bu bilim koluyla ilgili olan: *tektonik olay.*

tekvando *a. Korece. s.* daha çok ayak ve tekme tekniğine dayanan uzak doğu sporu.

tekvin *a. (tekvi:n) Ar.* yaratma, var etme, yaratış. **tekvin etmek** yaratmak.

tekzip, -bi *a. (tekzi:p) Ar.* yalanlama. **tekzip etmek** yalanlamak.

tel *(l)* iplik gibi ince uzun nesne. **2.** bir dokuyu oluşturan ince uzun nesne. **3.** türlü madenlerden yapılmış, dayanıklı, uzun bükülebilir nesne. **4.** *s.* bu nesneyle yapılmış olan: *tel kafes.* **tel çekmek** bir alanı telle çevirmek. **Tel tel.** Her teli ayrı ve düzgün.

tel *(ll) a.* telgraf sözcüğünün kısa yazılışı. **tel çekmek** telgraf çekmek.

telâ *a. (telâ:) İt.* kumaşla astar arasına konarak elbisenin dik durmasını sağlayan, kolalı sert kumaş.

telâffuz *a. Ar.* söyleme, söyleyiş. **telâffuz etmek** söylemek.

telâfi *a. (telâ:fi:) Ar.* verilen bir zararı yerine koyma, karşılama. **telâfi etmek** karşılamak, yerine koymak.

telâkki, -i *a. (telâkki:) Ar.* anlayış görüş, algılayış. **telâkki etmek** anlamak.

telâş *a. (telâ:ş) Ar.* **1.** acelecilik. **2.** kaygı, tasa. **3.** gürültülü, patırtılı durum. **telâş etmek** endişelenmek, sabırsızlanmak. **telâşa düşmek** telâşlanmak. **telâşa gelmek** aceleye gelmek.

telâşlandırmak *(-i)* telâşa düşürmek.

telâşlanmak *(nsz)* endişelenip sabırsızlık göstermek.

telâşlı *s.* telâş eden, telâşa düşen.

telâşlılık, -ğı *a.* telâşlı olma niteliği.

telâşsız *s.* **1.** telâş göstermeyen, soğukkanlı. **2.** *be.* şaşırmadan.

tel dolap, -bı *b. a.* yanları ile kapağı ince delikli tel örgüden yapılmış yiyecek dolabı.

telef *a. Ar.* **1.** öldürme, yok etme. **2.** yıpratma, boşa tüketme. **telef etmek** öldürmek, kırmak. **telef olmak** ölmek, kırılmak.

teleferik, -ği *a. Fr.* havada gerili kablolar üzerinde işleyen taşıt.

telefon *a. Fr.* uzaktaki kimseler arasında konuşmayı sağlayan aygıt. **telefon etmek** bir kimseyi telefonla aramak, konuşmak. **telefonlaşmak** telefonla konuşmak.

telefonometre *a. Fr.* telefon konuşmalarının süresini ve sayısını gösteren sayaç.

telefotografi *a. Fr.* fotoğraf, resim, yazı gibi görüntülerin elektrik akımı yoluyla uzaklara iletilmesi yöntemi.

telek, -ği *a. zool.* kuşların kuyruk ve kanat tüyleri.

telekomünikasyon *a. Fr.* **1.** uzaktan iletişim araçlarının tümü. **2.** elektrik aracılığıyla iletişim sağlama işlerini inceleyen bilim kolu.

teleks *a. Fr.* uzaktan telsizle yazı yazdırma ya da yazıyı alma düzeni.

telem *a. Fr.* bir yazının doğrudan doğruya gönderilmesini, basım harfleriyle yazılmasını sağlayan aygıt. uzyazar.

telemetre *a. Fr.* **1.** iki nokta arasındaki uzaklığı ölçmeye yarayan araç. **2.** fotograf çekiminde çekimi yapılacak nesnenin uzaklık ayarını yapan düzen.

teleobjektif *a. Fr.* uzaktaki nesnelerin yakın görüntülerinin alınmasını sağlayan, çok uzak odaklı mercek türü.

telepati *a. Fr. psikol.* birinin aklından geçen ya da uzakta olan bir olayı, hiçbir bağlantı olmadan algılama yeteneği, uza duyum.

teleradar *a. Fr.* televizyon aracılığıyla görüntü alma işi.

telesine *a. Fr.* **1.** bir sinema filmini televizyonda göstermeye yarayan aygıt. **2.** televizyonda filmleri iletme ve gösterme işleriyle uğraşan görevli.

teleskop, -bu *a. Fr.* içbükey mercekli, çok uzaklardaki nesneleri incelemeye uygun, gözlem evi dürbünü, ırakgörür.

televizyon *a. Fr.* **1.** hareketli ya da hareketsiz varlıkların görüntülerini elektrik aracılığıyla iletme. **2.** iletilen bu görüntüleri alan aygıt.

televizyoncu *a.* **1.** televizyon alıcısı satan kimse. **2.** televizyon onarımı yapan kişi. **3.** televizyon kuruluşunda çalışan kimse.

telgraf *a. Fr.* **1.** iki merkez arasında elektrik aracılığıyla, kararlaştırılmış işaretleri kullanarak iletişim kurma işi.

2. bu işaretlerle alınan ya da verilen haber. **telgraf çekmek** telgrafla haber göndermek.

telgrafhane *b. a. (telgrafha:ne) Fr. Far.* telgrafla haberleşme sağlayan kuruluş.

telif *a. (te:li:f) Ar.* **1.** uzlaştırma. **2.** yazma *(kitap).* **telif etmek 1.** uzlaştırmak **2.** yazmak. **Telif hakkı.** Yazarın yazdığı kitaptan doğan haklarının tümü.

telin *a. (tel:in) Ar.* kargıma, lânet okuma. **telin etmek** lânetlemek.

telis *a. Ar.* bitkisel tellerden dokunmuş kaba çuval.

tel kadayıf *b. a. T. Ar.* iplikler biçiminde pişirilmiş hamurdan yapılan bir tatlı türü.

telkârî *s. T. (telkâ:ri:)Far.* altın ve gümüş tellerden motiflerle süslenmiş.

telkin *a. (telki:n) Ar.* **1.** bir fikri, düşünceyi aşılama. **2.** ölü gömüldükten sonra mezarın başında imamın söylediği dinsel sözler. **telkin etmek** aşılamak, uyarmak.

tellâk, -ğı *a. Ar.* hamamlarda yıkananları keseleyen kimse, yıkayıcı.

tellâl *a. Ar.* **1.** bir nesnenin satılacağını bildirmek ya da bir şeyi duyurmak için yüksek sesle bağıran görevli. **2.** satışlarda aracılık eden kimse.

tellemek *(l) (-i)* **1.** tel geçirmek. **2.** telle süslemek.

tellemek *(ll) (-i)* telgraf çekmek.

tellendirmek *(-i) mec.* keyifle içmek *(sigara, pipo, nargile).*

tellenmek *(l)* tel takılmak, telle çevrilmek.

tellenmek *(ll)* telgraf çekilmek.

telli *s.* **1.** teli bulunan. **2.** telle süslenmiş. **Telli çalgı.** Telle ses veren çalgı

telli turna *b. a. zool.* vücudu gümüş renginde, başı, boynu kara, kulakları ak püsküllü, bir bataklık kuşu.

telmih *a. Ar.* **1.** anlatılmak istenen şeyi, imalı olarak belli etme, açıkça söylememe. **2.** *ed.* bir öyküden, bir fıkradan yararlanarak bir şeyi ima yoluyla anlatma. **telmihte bulunmak** imalı söylemek.

telsiz *s.* **1.** teli bulunmayan. **2.** telsiz çalışan iletişim aracı.

telsizci *a.* genellikle gemi ve uçaklarda dışarıyla iletişim sağlamakla görevli kimse.

telve *a.* fincanın dibine çöken kahve tortusu.

tem, tema *a. (te'ma) Fr.* **1.** işlenen, konu, ana konu. **2.** *müz.* bir parçayı oluşturan ana motif.

temadi *a. (tema:di) Ar.* uzama, sürüp gitme. **temadi etmek** sürmek, uzamak *(iş).*

temaruz *a. (tema:ru:z) Ar.* kendini hasta gösterme, hastalık taslama. **temaruz etmek** kendini hasta göstermek.

temas *a. (tema:s) Ar.* **1.** değme, dokunma. **2.** ilişki kurma, görüşme **3.** değinme, sözünü etme. **4.** gidip gelme, bağlantı. **temas etmek 1.** değmek, dokunmak. **2.** konuşmak, görüşmek **3.** sözünü etmek, değinmek. **temasa geçmek** bağlantı kurmak, görüşmek.

temaşa *a. (tema:şa:) Far.* **1.** bakma, seyretme. **2.** oyun, gösteri, piyes. **temaşa etmek** seyretmek, gözlemek.

temayül *a. (tema:yül) Ar.* **1.** eğilme, meyletme. **2.** yönseme. **3.** *mec.* bir nesneye ya da bir kimseye ilgi duyma.

temayüz *a. (tema:yüz) Ar.* üstün gelme, sivrilme. seçkinleşme. **temayüz etmek** seçkinleşmek, sivrilmek, yükselmek.

tembel *a. ve s. Far.* **1.** çalışmayı, uğraşmayı sevmeyen. **2.** *tıp* işlevini yerine getirmeyen *(organ).*

tembelleşmek *(nsz)* tembel duruma gelmek.

tembellik, -ği *a.* çalışmama, tembelce davranma.

tembih *a. (tembi:h) Ar.* uyarma, anımsatma. **tembih etmek** uyarmak, anımsatmak.

tembihlemek *(-i)* uyarmak, anımsatmak.

temcit, -di *a. (temci:t) Ar.* ululama. **2.** sahur yemeği. **temcit pilavı gibi ısıtıp ısıtıp öne sürmek** bir sorunu sürekli ortaya dökmek.

temdit, -di *a. (temdi:t) Ar.* uzatma, sürdürme. **temdit etmek** uzatmak.

temel *a. Yun.* **1.** bir yapının sağlam olarak yere oturmasını sağlayan ana bölümü. **2.** *mec.* bir şeyin dayandığı önemli ilke. **3.** *mec.* kök, asıl. **4.** *s.* dayanak olan. **temel atmak 1.** bir yapının toprağa bağlanan bölümüne başlamak. **2.** bir işe başlamak. **temel tutmak** süreklilik kazanmak. **temel tümce** *dilb.* bileşik bir tümcede asıl yargıyı yüklenen tümce: *Gelip* **sırasına oturdu.**

temellendirme *(-i)* **1.** yerleştirmek, sağlamlaştırmak. **2.** *mec.* süreklilik kazandırmak.

temellenmek *(nsz)* temel tutmak, yerleşmek.

temelli *s.* **1.** temelli olan. **2.** *mec.* süreli, kalıcı. **3.** *be.* sürekli olarak: *Okullar temelli kapandı.*

temellük, -kü *a. Ar.* kendine mal etme, mal edinme.

temenna *a. (temenna:) Ar.* el başa konarak verilen selâm.

temenni *a. (temenni:) Ar.* dileme, dilek, istek. **temenni etmek** dilemek, istemek.

temettü, -ü *a. (temettü:) Ar.* kazanç, birikim.

temeyyüz *a. Ar.* kendini gösterme, sivrilme, yükselme. **temeyyüz etmek** sivrilmek. kendini göstermek.

temin *a. (te:mi:n) Ar.* **1.** güven verme, korkusunu giderme. **2.** sağlama, elde etme. **3.** gerçekleştirme. **temin etmek 1.** güven vermek. **2.** bir nesneyi sağlamak.

teminat, -tı *ç. a. (te:mi:na:t) Ar.* güvence, garanti. **Teminat akçesi.** *tic.* Artırmaya ya da eksiltmeye girenlerden alınan güvence parası. **teminat vermek** güvence vermek.

temiz *s. Ar.* **1.** kirli olmayan, pak. **2.** yanlışsız, özenle yapılmış. **3.** özrü, bozukluğu olmayan. **4.** *mec.* iyi ahlâklı. **5.** kesintilerden sonra kalan, net: *Temiz beş milyon lira alırsın.* **6.** *be.* iyi, düzgün: *temiz çalışmak.* **Temiz para.** Kesintilerden sonra kalan para. **temiz tutmak** kirletmemek. **temize çekmek** yazının karalamasını düzgün bir biçimde yeniden yazmak. **temize çıkarmak** aklamak. **temize çıkmak** suçsuz olduğu anlaşılmak. **temize havale etmek 1.**

uzayan bir işi bitirmek. **2.** yeyip bitirmek. **3.** *argo* öldürmek.

temiz kan *b. a.* **1.** akciğerden vücudun her yanına giden kan. **2.** *s.* soylu, cins *(at)*.

temizleme *a.* **1.** temizlemek eylemi. **2.** bir yüzeydeki kirleri, lekeleri yok etme.

temizlemek *(-i)* **1.** bir nesneyi temiz biçime getirmek. **2.** pürüzü, güçlüğü gidermek **3.** *mec.* bitirmek, tüketmek, öldürmek. **4.** *tıp* yara gibi şeyleri bıçakla kesip almak.

temizlenmek *(nsz)* **1.** arınmak, paklanmak. **2.** bozuk bir iş, düzeltilmek, başarılmak. **3.** *argo* öldürülmek.

temizletmek *(-i, -e)* **1.** parlatmak, arındırtmak. **2.** *argo* öldürtmek.

temizleyici *a.* **1.** temizleme işleri yapan kimse. **2.** temizleme işleri yapılan yer: *Kuru temizleyici.* **3.** *s.* temizleme özelliği olan: *temizleyici toz.*

temizlik, -ği *a.* **1.** paklık, arılık, temiz olma niteliği. **2.** temiz durma, temiz tutma niteliği. **3.** temizleme eylemi. **temizlik yapmak 1.** temizlemek. **2.** *mec.* yok etmek, ortadan kaldırmak, öldürmek.

temizlikçi *a.* temizlik işlerinde çalışan kimse.

temkin *a. (temki:n) Ar.* ölçülü, tedbirli davranma.

temkinli *s.* ölçülü davranan, özenli.

temlik, -ki *a. (temli:k) Ar.* **1.** mülk olarak verme. **2.** *huk.* bir hakkın başka bir kimseye geçirilmesi. **temlik etmek** bir malı başka birine mülk olarak vermek.

temmuz *a. Ar.* yılın yedinci ayı.

tempo *a. İt.* **1.** *müz.* bir müzik parçasında bölümlerin hızını belirtmek için kullanılan sözcük. **2.** *mec.* gidiş, gelişme, işleyiş hızı. **3.** *sp.* beden alıştırmalarının belirli süre içinde yinelenmesi, hızı. **tempo tutmak** el ya da ayak hareketleriyle müziğe eşlik etmek.

temren *a.* ok, kargı gibi araçların keskin sivri uçları.

temriye *a.* **1.** *tıp* deride yer yer, küme durumunda kabartılarla kendini gösteren hastalık. **2.** *bot.* kara yosunu

temsil *a. Ar.* **1.** birinin adına davranma. **2.** simgeleme. **3.** sahnede oynanan oyun. **4.** *be.* söz gelişi, örnek olarak. **temsil etmek 1.** birinin adına davranmak. **2.** sahnede oynatmak. **3.** simgelemek.

temsilci *a. ve s.* **1.** birini temsil eden kimse. **2.** benzerlerine örnek olan: *ulusal edebiyatın temsilcisi.* **3.** *tic.* aracı olarak mal satma işlerine yardımcı olan kimse.

temsilcilik, -ği *a.* **1.** birinin ya da topluluğun adına görev alma. **2.** temsilcinin görevi ve iş yeri, mümessillik.

temyiz *a. (temyi:z) Ar.* **1.** ayırma, ayırt etme. **2.** huk. mahkemece verilen bir karara karşı Yargıtay'a başvurma yolu. **temyiz etmek 1.** ayırmak, ayırt etmek. **2.** kararı Yargıtay'a götürmek.

ten *a. Far.* **1.** insan vücudunun dış yüzü. **2.** beden.

tenakuz *a. (tena:kuz) Ar.* çelişme, çelişki, aykırılık. **tenakuza düşmek** aykırı sözler söylemek.

tenasül *a. (tena:sül) Ar.* üreme, çoğlma.

tenasüp, -bü *a. (tena:süp) Ar.* **1.** uyma, uygunluk, yakışma. **2.** *ed.* birbiriyle

ilgili sözcüklerin aynı dizelerde toplanması sanatı. **3.** *mat.* orantı.

tencere *a. (te'ncere)* içinde yemek pişirilen, derin metal kap. **Tencere tava, herkeste bir hava.** Ortada bir karışıklığın olduğunu anlatır. **tencerede pişirip kapağında yemek** eldekiyle yetinmek. **tenceresi kaynamak** geçimi iyice olmak.

teneffüs *a. Ar.* **1.** solunum. **2.** okullarda dinlenmek için verilen ara. **teneffüs etmek** soluk almak.

teneke *a. (te'neke)* **1.** yumuşak, üzeri galva-nizli, ince sac. **2.** bu maddeden yapılmış yaklaşık 20 litrelik kap. **3.** *s.* bu kabın aldığı ölçü. **4.** *a. ve s.* tenekeden yapılmış nesne: *teneke kutu.* **teneke çalmak** tenekeye vurarak bir kimseye hakaret etmek.

tenekeci *a.* teneke işleriyle uğraşan kimse.

teneşir *a. Far.* ölü yıkanan kerevet, salacak. **teneşir paklamak** kirli işlerden ancak ölümle kurtulmak.

teneşirlik, -ği *a.* **1.** teneşir ya da tabut konan yer. **2.** teneşir yapmaya uygun tahta. **3.** ölene dek kötülüğe devam eden kimse. **4.** *kaba* ölmek üzere olan kimse.

tenezzül *a. Ar.* alçak gönüllülük gösterme, alçalma. **tenezzül etmek** çıkar için kendine yakışmayan bir durumu kabullenmek.

tenha *a. (tenha:) Far.* **1.** yalnız, tek. **2.** kalabalık olmayan, az insan bulunan.

tenhalaşmak *(nsz)* **1.** yalnız kalmak. **2.** boşalmak, ıssızlaşmak.

tenhalık,-ğı *a.* **1.** boş, ıssız yer. **2.** tenha kalma durumu.

tenis *a. İng. sp.* bir ağla ikiye ayrılmış, kort denilen alanda, özel hareket ve topla oynanan top oyunu. **tenis kortu** tenis oynanan alan.

tenkidî *s. (tenki:dî:) Ar.* eleştirili, eleştirmeli.

tenkil *a. (tenki:l) Ar.* **1.** uzaklaştırma. **2.** düşmanı ya da topluma zararlı görülen kimseleri toptan öldürme.

tenkis *a. (tenki:s) Ar.* azaltma, eksiltme. **tenkis etmek** azaltmak, eksiltmek.

tenkit,-di *(l) a. (tenki:t) Ar.* eleştiri, eleştirme. **tenkit etmek** eleştirmek.

tenkit,-di *(ll)* noktalama.

tenkitçi *a.* eleştirmen, eleştirici. **2.** *s.* eleştirici *(kimse).*

tennure *a. (tennu:re) Ar.* Mevlevî dervişlerinin giydiği, kolsuz, yakasız, yırtmaçlı, beli kırmalı, uzun, geniş giyecek.

tenor *a. İt. müz.* **1.** en tiz erkek sesi. **2.** sesi böyle olan sanatçı.

tensip, -bi *a. (tensi:p) Ar.* uygun görme, uygun bulma. **tensip etmek** uygun görmek, onomal.

tente *a. (te'nte) İt.* genellikle güneşten korunmak için kullanılan dokuma örtü.

tentürdiyot, -du *a. Fr.* kesik ya da sıyrıkların mikrop kapmaması için üzerine sürülen iyotlu madde.

tenvir *a. (tenvi:r) Ar.* **1.** aydıntalma, ışıklandırma. **2.** *mec.* bilgi verme, aydınlatma. **tenvir etmek 1.** aydıntalmak **2.** bilgi vermek, uyarmak.

tenya *a. (te'nya) Yun. zool.* insan ve hayvan bağırsaklarında asalak olarak yaşayan yassı solucanların genel adı, şerit.

tenzih *a. (tenzi:h) Ar.* **1.** arılama, kusur yakıştırmama. **tenzih etmek** arılamak, temiz saymak.

tenzil *a. (tenzi:l) Ar.* indirme, azaltma.

tenzilât, -tı *ç. a. (tenzi:lâ:t) Ar.* değer düşürümü, indirim. **tenzilât yapmak** indirim yapmak.

tenzilâtlı *s.* indirimli.

teokrasi *a. Fr.* siyasal gücün, Tanrı'nın temsilcileri olduklarına inanılan din adamlarının elinde bulunduğu toplumsal düzen, din erki.

teokratik, -ği *s. Fr.* teokrasiye dayanan.

teoloji *a. Fr.* Tanrı bilimi, ilâhiyat.

teorem *a. Fr.* kanıtlanabilen bilimsel önerme, kuram.

teori *a. Fr.* bir bilime temel olan, çok sayıda olguyu açıklamaya yarayan, düzenli yasa ve kural, kuram.

teorik, -ği *s. Fr.* kuramsal, nazarî.

tepe *a.* **1.** bir nesnenin en üstteki bölümü. **2.** *coğ.* dağ kadar yüksek olmayan yükselti. **3.** başın üst kısmı. **4.** baş ucu, yanı başı: *Tepemde durma!* **5.** *mat.* ikizkenar bir üçgende eşit kenarların kesişme noktası. **tepeden bakmak** küçümsemek. **tepeden inme** şaşırtıcı. beklenmedik. **tepeden tırnağa** her yanı. **tepeden tırnağa süzmek** çok özenli olarak bakmak. **tepesi aşağı gitmek** işleri iyice bozulmak. **tepesi atmak** çok sinirlenmek. **tepesi üstü gitmek** iyice yıkılmak. **tepesinde bitmek 1.** istemediği halde yanında olmak. **2.** ansızın çıkıp gelmek. **tepesinde havan dövmek** çok rahatsız etmek. **tepesinden kaynar su dökülmek** derin üzüntü duymak. **tepesine binmek** ezmek, kötü davranmak. **tepesine dikilmek** yanında durmak. **tepesinin tası atmak** aşırı sinirlenmek.

tepecik, -ği *a. coğ.* **1.** küçük tepe. **2.** *bot.* çiçeklerin dişi organlarının ucu.

tepegöz *b. a. ve s.* **1.** dar alınlı, gözleri saçlarına yakın olan *(kimse)*. **2.** özensiz yürüyen *(kimse)*.

tepeleme *a.* **1.** tepelemek eylemi. **2.** be. taşacak kadar: *tepeleme doldurmak.* **3.** *s.* taşacak ölçüde dolu olan: *tepeleme arpa.*

tepelemek *(-i)* **1.** iyice dövmek. **2.** *mec.* bozguna uğratmak. **3.** *mec.* öldürmek.

tepelenmek *(nsz)* teplemek eylemi kendisine yapılmak.

tepeli *s.* **1.** tepesi olan. **2.** başında sorguç, hotoz gibi şeyler bulunan *(kuş)*.

tepelik, -ği *a.* **1.** başa giyilen nesnelere takılan süs. **2.** bir yapının en üst bölümüne konan süs. **3.** *a. ve s.* tepesi çok olan yer.

tepetaklak *b. be.* tepesi üstü. **tepetaklak etmek** birinin durumunu iyice bozmak. **tepetaklak gitmek** durumu iyice bozulmak.

tepilmek *(nsz) mec.* geri çevrilmek.

tepindirmek *(-i)* tepinmesine neden olmak.

tepinmek *(nsz)* **1.** ayaklarını sürekli ve hızla yere vurmak. **2.** öfkeli ya da sevinçli davranışlarda bulunmak. **3.** gürültü etmek. **4.** *mec.* bir şeyi ısrarla istemek, diretmek.

tepişmek *(nsz, -le)* **1.** birbirini tepmek *(at, eşek)*. **2.** *mec.* itişip kakışmak.

tepke *a.* organizmanın bir uyarıcıya karşı aldığı durum. refleks.

tepki *a.* **1.** bir olay ya da etkenin yarattığı karşı olay ya da etki, reaksiyon. **2.** *biy.* organizmanın bir uyarıya karşı verdiği yanıt. **3.** *fiz.* bir akışkanın yavaş yavaş artan genleşmesi

tepkili *s.* tepkisi olan ya da tepki gücüyle çalışan: *tepkili motor.* **Tepkili uçak.** Tepkili motor gücüyle çalışan uçak.

tepkime *a.* **1.** tepkimek işi. **2.** *kim.* bir cismin etkisiyle diğer cisimde görülen değişiklik, reaksiyon.

tepkimek *(nsz)* etkisini aldığı nesneye, karşı etkide bulunmak *(cisim).*

tepkisel *s.* tepkiyle ilgili, tepkiye dayalı.

tepkisiz *s.* **1.** tepki göstermeyen. **2.** tepki gücüyle çalışmayan.

tepmek, -er *(-i)* **1.** ayağıyla vurmak *(hayvan).* **2.** üzerine basarak sıkıştırmak. **3.** *mec.* çokça, güçlükle yemek. **4.** *mec.* geri çevirmek. **tepe tepe kullanmak** esirgemeden, sakınmadan istediği gibi kullanmak.

tepsi *a.* **1.** bardak, fincan gibi nesnelerin taşınmasında kullanılan genişçe, az derin kap. **2.** içinde börek, tatlı gibi yiyecekler pişirmeye yarayan geniş, az derin kap. **3.** *s.* tepsinin alacağı ölçü: *üç tepsi pasta.*

ter *a.* ter bezlerinin salgıladığı, derinin üzerindeki deliklerden sızan, tuzluca, renksiz, yapışkan sıvı. **ter alıştırmak** terin kurumasını beklemek. **ter basmak** çok terlemek. **ter boşanmak** ansızın çok terlemek. **ter dörmek** **1.** çok terlemek. **2.** çok güçlük çekmek. **tere batmak** çok aşırı terlemek. **terini soğutmak** serinlikte dinlenmek.

terakki *a. (terakki:) Ar.* gelişme, ilerleme. **terakki etmek** ilerlemek, gelişmek.

terakkiperver *b. s. Ar. Far.* ilerici, gelişmeci, yenilikçi.

terane *a. (tera:ne) Far.* **1.** ezgi, nağme. **2.** *mec.* çok yinelendiğinden usanç veren sözler.

terapi *a. Fr. tıp* sağaltım, iyileştirme.

teras *a. Fr.* **1.** taraça. **2.** *coğ.* düz ve yüksekçe yer parçası, seki.

teraslamak *(-i)* sekilemek, teras durumuna getirmek.

teravi *a. (tera:vi) Ar.* ramazanda, topluca kılınan namaz.

terazi *a. (tera:zi) Far.* **1.** iki kefesine bir şeyler konularak tartmaya yarayan araç. **2.** ip cambazlarının denge sağlamak için kullandıkları çubuk. **teraziye vurmak** akıl ölçüsünden geçirmek, ölçüp biçmek.

terazilemek *(-i)* **1.** kol ve sırık yardımıyla denge sağlamak. **2.** bir nesnenin ağırlığını elle yoklamak.

terbiye *a. Ar.* **1.** eğitim. **2.** alıştırma *(hayvan).* **3.** bazı yemeklerin lezzetini artırmak için içine konan karışım. **terbiye etmek** eğitmek, alıştırmak. **terbiyesini bozmak** yakışıksız davranışlarda bulunmak. **terbiyesini takınmak** iyi davranışlarda bulunmak. **terbiyesini vermek** sert sözlerle yanlışlığını kendisine bildirmek.

terbiyeci *a.* eğitimci, pedagog.

terbiyeli *s.* **1.** eğitilmiş, davranışları düzgün olan. **2.** içine terbiye katılmış olan: *terbiyeli köfte.* **Terbiyeli maymun gibi durmak.** Çok saygılı, çekingen

durmak. **terbiyeli terbiyeli** uslu uslu.

terbiyesiz *s.* **1.** eğitilmemiş. **2.** toplum kurallarına uymayan.

terbiyesizce *be.* utanmazca, kurallara uymadan.

terbiyesizleşmek *(nsz)* arsızlaşmak, utanmazlaşmak.

terbiyesizlik, -ği *a.* arsızlık, utanmazca davranış. **terbiyesizlik etmek** arsız davranışlarda bulunmak.

tercih *a. (terci:h) Ar.* yeğleme, yeğ tutma, üstün sayma. **tercih etmek** yeğlemek, üstün tutmak.

terciibent, -di *b. a. (terci:'ibent) Ar. Far. ed.* divan edebiyatında uyakları ayrı ayrı olan birkaç bentten oluşan; her bendin sonunda yinelenen bir beyit bulunan nazım biçimi.

tercüman *a. Ar.* **1.** bir dili başka bir dile çeviren, çevirmen. **2.** *s. mec.* birinin anlatmak istediğini belirtmeye aracılık eden. **tercüman olmak** dile getirmek, anlatmak.

tercümanlık, -ğı *a.* çeviricilik, çevirmenlik.

tercüme *a. Ar.* **1.** çevirme. **2.** çeviri. **tercüme etmek** çevirmek.

tercümeihâl *b. a. (tercümeihâ:l) Ar.* öz geçmiş, otobiyografi.

terebentin *a. Fr.* terebent adı verilen ağaçların, yağlı boya ve vernik üretiminde ve inceltilmesinde kullanılan toz biçiminde reçinesi.

tereddüt *a. Ar.* kararsızlık, karar verememe, duraksama.

tereddütlü *s.* kuşkulu, duraksamalı.

tereddütsüz *s.* kesin, duraksamadan.

tereke *a. Ar.* ölen bir kimseden kalanlar, bırakıt, kalıt.

terennüm *a. Ar.* alçak sesle şarkı söyleme. **2.**ötme *(kuş).* **3.** *mec.* anlatma, söyleme. **terennüm etmek 1.** güzel sesle şarkı söylemek. **2.** tatlı tatlı anlatmak.

tereyağı *b. a.* sütten yapılan taze yağ. **Tereyağından kıl çeker gibi.** Çok kolay olarak.

terfi, -i *a. (terfi:) Ar.* **1.** yükselme. **2.** yükseltme. **terfi etmek** yükselmek.

tergal *a. Fr.* **1.** sentetik polyester ipliği. **2.** *s.* bu iplikten yapılan *(kumaş).*

terhis *a. (terhi:s) Ar.* askerlik görevi bitenleri bırakma. **terhis edilmek** bırakılmak. **terhis etmek** bırakmak.

terim *a.* **1.** bilim, sanat, teknik ve meslek dallarıyla ilgili, özel ve belirli bir kavramı olan sözcük: *tarih terimi, dil terimi.* **2.** *mat.* cebirsel bir anlatımda artı ve eksi işaretleri arasında bulunan niceliklerden her biri. **3.** bir kesrin pay ve paydalarından her biri. **4.** *man.* bir önermede konu ile ilgili yüklemlerden her biri.

terk, -ki *a. Ar.* **1.** bırakma, ayrılma. **2.** vazgeçme, bırakma. **terk etmek 1.** ayrılmak, bırakmak. **2.** salıvermek, bakmamak.

terki *a.* **1.** eyerin arka bölümü. **2.** binek hayvanının sağrısı. **terkisine almak** birini bindiği atın arkasına bindirmek.

terkibibent, -di *b. a. (terki'bibent) Ar. Far. ed.* divan edebiyatında uyakları ayrı, genellikle on iki bentten oluşan ve her bendin sonuna ayrı uyaklı beyitler ulanmış bulunan nazım biçimi.

terkin *a. (terki:n) Ar.* yazılı bir şeyi çizerek silme. **terkin etmek** silmek.

terkip, -bi *a. (terki:p) Ar.* **1.** birleştirme, bir araya getirme. **2.** *dilb.* tamlama. **tertip etmek** birleştirmek, bir

araya getirmek.

terleme *a.* **1.** ter çıkarma. **2.** *bot.* yapraklardan su yitirme *(bitki).*

terlemek *(nsz)* **1.** ter dökmek, ter çıkarmak. **2.** içindeki sıvıyı sızdırmak: *Testi terledi.* **3.** bir nesne üzerinde buhar toplanmak. **4.** *mec.* bıyık çıkmaya başlamak. **5.** *mec.* emek tüketmek.

terletici *s.* **1.** terleten. **2.** *mec.* yoran, sıkıntı veren.

terletmek *(-i)* **1.** terlemesine neden olmak. **2.** *mec.* çok yormak.

terlik, -ği *a.* **1.** ev içinde giyilen hafif ayakkabı. **2.** *hlk.* takke, başlık.

terlikçi *a.* terlik yapan ya da satan kimse.

terliksi *s.* **1.** terlik biçiminde olan. **2.** *a. zool.* durgun ve kirli sularda yaşayan, yassı gövdeli, tek hücreli bir hayvan.

termal, -li *s. Fr.* **1.** yüksek ısıda yerden fışkıran su. **2.** bu sudan yararlanmayı sağlayan tesis.

termik, -ği *s. Fr.* **1.** sıcaklıkla ilgili, ısıl. **2.** *a. fiz.* ısının üretilmesini, iletilmesini, kullanılmasını inceleyen fizik dalı. **Termik santral.** Yakıt kullanarak elektrik üreten santral, merkez.

terminal, -li *a. Fr.* **1.** uçak, otobüs gibi taşıt araçlarının yolcu aldığı, yolcu indirdiği yer. **2.** bilgisiyar ana merkezi.

terminoloji *a. Fr.* sanat, bilim ya da teknik bir alanda özel olarak kulanılan terimlerin tümü.

termodinamik, -ği *a. Fr. fiz.* ısı enerjisiyle kinetik enerji arasındaki ilişkileri de bu konuyla ilgili olayları inceleyen fizik dalı.

termoelektrik, -ği *a. Fr.* ısı enerjisiyle elektrik enerjisi arasındaki ilgileri ve bu konuyla ilgili olayları inceleyen fizik dalı.

termofor *a. Fr.* genellikle kauçuktan yapılan, içine sıcak su ya da kimyasal madde konup saklanarak ısı sağlayan kap.

termokimya *a. Fr. Ar.* tepkimelerde oluşan ısı olaylarını inceleyen kimya dalı.

termometre *a. Fr.* hava ve beden sıcaklığını ölçmeye yarayan araç.

termonükleer *b. s. Fr.* çok yüksek sıcaklıklarda oluşan *(çekirdeksel tepkime).*

termos *a. Fr.* içine konan sıvının sıcaklığını uzun süre koruyan içi yalıtımlı şişe.

termosfer *a. astr. Fr.* ısı yuvarı.

termosifon *b. a. Fr.* sıcak su hazırlamaya uygun donanımlı düzen.

termostat, -tı *b. a. Fr.* bir nesne ya da yerin ısısını kendiliğinden düzenleyen, araç, ısıdenetir.

terör *a. Fr.* büyük korku, dehşet, yıldırma.

terörist, -ti *a. Fr.* yıldırma, korku verme, dehşet salma yoluyla sonuç almayı amaçlayan örgüt yanlısı.

terörizm *a. Fr.* yıldırma, korku salma yoluyla bir amaca ulaşma yöntemi.

ters *s. ve be.* **1.** olması gereken duruma karşıt, zıt. **2.** *mec.* uygun olmayan, elverişsiz. **3.** *mec.* kırıcı, huysuz. **4.** kesici bir aracın kesmeyen yanı. **Ters açı.** *mat.* Birinin kenarları öbürünün kenarlarının uzantasından oluşan açılardan her biri. **ters düşmek** karşıt olmak,

zıtlaşmak. **ters tarafından kalkmak** huysuzluk etmek. **ters ters bakmak** kötü bakmak, kızgın bakmak. **tersinden okumak** yanlış anlamak.

tersane *a. (tersa:ne) İt.* gemi yapılan yer, gemilik, gemi tezgâhı.

tersine *be.* karşıt olarak. **tersine çevirmek** içini dışına çevirmek. **tersine dönmek** umulan gerçekleşmemek. **tersine gitmek 1.** olumlu sonuç vermemek. **2.** bir iş ya da durumdan hoşlanmamak.

tersinir *s. fiz.* bir olayın ortaya çıkma koşullarındaki küçük bir değişikliğin etkisiyle herhangi bir anda yön değiştirebilen.

tersinmek *(nsz) hlk.* **1.** geri dönmek. **2.** hiddetlenmek, öfkelenmek.

tersiyer *s. Fr.* üçüncü.

terslemek *(-i)* gönül kırıcı, sert söz söylemek ya da davranmak.

terslenmek *(nsz)* **1.** terslemek eylemi kendine yapılmak. **2.** terslik yapılmak.

tersleşmek *(nsz)* ters davranışlarda bulunmak.

terslik, -ği *a.* ters gitme durumu, ters davranış, aksilik, olumsuzluk.

ters yüz *b. a.* **1.** giysinin içini dışına çevirme. **2.** *be.* gerisin geriye. **ters yüz etmek 1.** geri döndürmek. **2.** içini dışına çevirmek.

tertemiz *s.* **1.** çok temiz. **2.** *mec.* suçsuz, lekesiz, içinde kötülük olmayan.

tertibat, -tı *ç. a. (terti:ba:t) Ar.* **1.** düzen, düzenleme. **2.** bir işin yapılması için gerekli hazırlıkların yapılması. **tertibat almak** olası durumlara karşı önlemler almak, düzen kurmak.

tertip, -bi *a. (terti:p) Ar.* **1.** uygun düzene koyma, sıralama. **2.** düzenleme biçimi. **3.** düzenleme. **4.** *mec.* hile, düzen, al. **5.** dizgi. **tertip etmek** düzenlemek, hazırlamak.

tertipçi *a. ve s.* **1.** düzenleyen, sıralayan. **2.** *mec.* bir amaca ulaşmak için kötü amaçlı düzenlemeler yapan.

tertiplemek *(-i)* **1.** sıraya koymak, biçim vermek. **2.** düzenlemek.

tertiplenmek *(nsz)* **1.** düzene sokulmak. **2.** düzenlenmek. hazırlanmak.

tertipli *s.* **1.** sıralı, düzenli. **2.** özenli, düzenli *(kişi).* **3.** *mec.* önceden düzenlenmiş.

tertipsiz *s.* **1.** dağınık, düzensiz. **2.** özensiz, dağınık *(kişi).*

terütaze *a. (ter'üta:ze) Far.* pek körpe, körpecik.

terzi *a. Far.* **1.** giysi diken kimse. **2.** giysi dikilen yer.

terzihane *b. a. (terziha:ne) Far.* terzi dükkânı.

tesadüf *a. (tesa:düf) Ar.* olayların kesin olmayan, değişebilen nedeni **2.** rastlantı. **tesadüf etmek** rastlamak, karşılaşmak.

tesadüfen *be. (tesa:düfen) Ar.* rastlantı sonucu olarak: *tesadüfen görmek.*

tesanüt, -dü *a. (tesa:nüt) Ar.* dayanışma, omuzdaşlık, yardımlaşma.

tescil *a. (tesci:l) Ar.* **1.** kaydetme, kütüğe geçirme. **2.** *huk.* bir taşınmazın tapu kütüğüne yazılması. **tescil etmek** kütüğe geçirmek.

tescilli *s.* kütüğe yazılmış, kayıtlı.

teselli *a. (tese:lli) Ar.* bir kötü durumu unutmaya çalışma, avunma, avuntu. **teselli bulmak** avunmak. **teselli etmek** avutmak, avundurmak.

tesellüm *a. Ar.* alma, teslim alma.

tesellüm etmek bir nesneyi almak.

tesettür *a. Ar.* erkekten kaçma, saklanma, örtünme. **tesettür etmek** örtünmek.

teseyyüp, -bü *a. Ar.* noksanlık, tembellik, eksiklik, ayıp.

tesir *a. (te:si:r) Ar.* etki. **tesir etmek** etkilemek.

tesis *a. (te:si:s) Ar.* **1.** kurma, yapma. **2.** kurum, kuruluş. **tesis etmek** kurmak, oluşturmak.

tesisat *ç. a. (te:si:sa:t) Ar.* belli bir işin yapılması için gerekli araç, gereç ya da bunların döşenmesi işi, döşem.

tesisatçı *a.* tesisatı döşeyen, döşemeci.

teskere *a. Far.* **1.** sedye. **2.** yapılarda taşıma işlerinde kullanılan, iki kişi tarafından taşınan, dört kollu tahtadan araç.

teskin *a. (teski:n) Ar.* yatıştırma, dindirmeye çalışma. **teskin etmek** öfkesini yatıştımaya çalışmak.

teslim *a. (tesli:m) Ar.* bir nesneyi sahibine verme. **2.** emaneti sahibine verme **3.** bırakma, devretme. **4.** *mec.* doğrulama, doğruluğunu söyleme. **teslim almak 1.** malını geri almak. **2.** tutsak almak. **teslim bayrağını çekmek 1.** yenilgiyi açıkça belirtmek. **2.** çatışma sonunuda isteneni yapmaya razı olmak. **teslim etmek 1.** bir nesneyi sahibine vermek. **2.** bir nesneyi birine bırakmak. **teslim olmak 1.** kendini teslim etmek. **2.** yenilgiyi kabullenmek.

teslimat, -tı *a. (tesli:ma:t) Ar.* bırakılan her çeşit nesne.

teslimiyet, -ti *a. Ar.* teslim olma, boyun eğme. **teslimiyet göstermek** istenileni kabul etmek.

tespih *a. (tespi:h) Ar.* boncuk biçiminde, değişik nesnelerden yapılmış, 33 ya da 99 taneden oluşmuş dizi. **tespih çekmek** tespih tanelerini teker teker parmak aralarından geçirmek.

tespit, -ti *a. (tespi:t) Ar.* **1.** bir nesneyi sağlam bir biçimde yerleştirme. **2.** kuşkuya düşürmeyecek bir biçimde gösterme, belirleme. **tespit etmek** sağlamlaştırmak, belirlemek.

test, -ti *a. İng.* **1.** bir kimsenin bilgi, beceri ve yeteneklerini ölçmeye yarayan sınama. **2.** sınav sorularının kısa yanıtlı olanlarının tümü. **3.** sınav. **4.** *tıp* lâboratuvar araştırması.

testere *a. Far.* üçgen biçiminde sıralı dişleri bulunan, kesme işlerinde kullanılan, dar, uzun çelik araç.

testi *a. Far.* geniş gövdeli, dar boğazlı, kulplu, emziksiz ya da emzikli toprak kap. **Testi gibi.** İri ve sarkık. **testiyi kıranla getiren de bir olmak** kötülüğün ya da kusurun karşılıksız kaldığını anlatır.

testilik, -ği *a.* avlulara testi koymak için yapılan delikli, tahta raf.

testis *a. Lât. biy.* er bezi.

tesviye *a. Ar.* **1.** düzleme, düz biçime getirme. **2.** ödeme, verme. **tesviye etmek 1.** düzlemek. **2.** ödemek, vermek, ödeşmek.

tesviyeci *a.* düzleme, düzeltme işleri yapan kimse.

teşbih *a. (teşbi:h) Ar.* benzetme. **teşbih yapmak** benzetmek. **teşbihte hata olmamak** benzetmeleri üzerine almamak dileğini belirtir.

teşebbüs *a. Ar.* girişme, girişim. **teşebbüs etmek** girişmek. **teşebbüse**

geçmek bir işi yapmak için davranmak, atılmak.

teşekkül *a. Ar.* **1.** biçim kazanma. **2.** kurulma, yapılanma. **3.** örgüt. **teşekkül etmek 1.** biçim almak, oluşmak. **2.** kurulmak, yapılanmak.

teşekkür *a. Ar.* yapılan bir olumlu davranış ya da işe karşı gönül borcunu anlatma. **teşekkür etmek** hoşnutluğunu söylemek.

teşhir *a. (teşhi:r) Ar.* **1.** gösterme. **2.** sergileme. **3.** yayma, dillendirme. **teşhir etmek** göstermek, sergilemek, yaymak.

teşhis *a. (teşhi:s) Ar.* **1.** tanıma, seçme. **2.** *tıp* hastalığın ne olduğunu anlama, tanı. **3.** *ed.* kişileştirme. **teşhis etmek (koymak) 1.** kim olduğunu seçmek, tanımak. **2.** niteliklerini belirlemek. **3.** *tıp* hastalığın ne olduğunu bulmak. **teşhis ve intak** *ed.* cansız varlıkları canlı gibi gösterme ve konuşmayan varlıkları konuşturma sanatı.

teşkil *a. (teşki:l) Ar.* **1.** ortaya çıkarma, oluşturma. **2.** örgüt. **teşkil etmek** oluşturmak, örgütlemek.

teşkilât, -tı *ç. a. (teşki:lâ:t) Ar.* **1.** bir devletin, bir kuruluşun işlerini yürüten bölümlerinin tümü. **2.** bir kurumu ya da kuruluşta yapıyı oluşturan bölümler.

teşkilâtçı *s.* örgütlemede başarı gösteren, örgütçü *(kimse).*

teşkilâtlandırmak *(-i)* örgütlendirmek, örgüt kurmak.

teşkilâtlanmak *(nsz)* örgütlenmek.

teşmil *a. (teşmi:l) Ar.* yapma, kapsamına alma, **teşmil etmek** kapsamına almak, içine almak.

teşne *a Far.* **1.** susamış. **2.** *mec.* pek istekli. **teşne olmak** *mec.* pek istekli olmak.

teşri,-i *a. (teşri:) Ar.* yasama.

teşrif *a. (teşri:f) Ar.* **1.** onurlandırma. **2.** gelerek onur kazandırma. **teşrif etmek** onurlandırmak, onur vermek.

teşrifat, -tı *ç. a. (teşri:fa:t) Ar.* **1.** devlet büyüklerinin kabullerinde uyulması gereken kurallar, protokol. **2.** *mec.* görgü kuralları.

teşrifatçı *a.* **1.** teşrifat işlerini düzenleyen kimse. **2.** *s.* görgü kurallarına uyan.

teşrik, -ki *a. (teşri:k) Ar.* ortak etme. **teşriki mesai** iş birliği.

teşvik, -ki *a. (teşvi:k) Ar.* **1.** özendirme. **2.** kışkırtma. **teşvik etmek** özendirmek, kışkırtmak, isteklendirmek.

tetabuk, -ku *a. (teta:buk) Ar.* uyma, uygun gelme. **tetabuk etmek** uygun gelmek, uymak.

tetanos *a. Fr. tıp* genellikle yaralardan girerek sinirlerin merkezini toksinle etkiliyen bir mikrobun yol açtığı; tüm vücutta kasılmalara ve ağrılara neden olan tehlikeli bir hastalık, kazıklı humma.

tetik, -ği *a. ve s.* **1.** ateşli silâhları ateşlemek için çekilen küçük kaldıraç. **2.** çevik, çabuk davranışlı. **tetikte durmak** uyanık ve hazır bulunmak.

tetkik, -ki *a. (tetki:k) Ar.* inceleme, araştırma. **tetkik etmek** incelemek.

tetkikat, -tı *ç. a. (tetki:ka:t) Ar.* araştırmalar.

tevatür *a. (teva:tür) Ar.* çok yaygın söylenti.

tevazu, -u *a. (teva:zu) Ar.* kibirsizlik, alçak gönüllülük.

tevcih *a. (tevci:h) Ar.* çevirme, yöneltme.

tevdi, -i *a. (tevdi:) Ar.* verme, bırakma. **tevdi etmek** vermek, bırakmak.

tevdidat, -tı *ç. a. (tevdi:a:t) Ar.* **1.** bırakılanlar, verilenler. **2.** yatırılanlar.

teveccüh *a. Ar.* **1.** çevirme, yönelme. **2.** beğenme, yakınlık gösterme. **teveccüh etmek** yönelmek. **teveccüh göstermek** yakınlık göstermek.

tevek, -ği *a.* asma kütüğü.

tevekkel *s. Ar.* her işi oluruna bırakan, tevekkül gösteren.

tevekkeli *be. Ar.* boşuna, amaçsız. **tevekkeli değil** amaçsız değil.

tevekkül *a. Ar.* bir şeyi Tanrı'ya bırakma, Tanrı'dan bekleme.

tevellüt, -dü *a. Ar.* **1.** doğma, doğum. **2.** doğum tarihi.

tevessül *a. Ar.* başvurma, girişme. **tevessül etmek** girişmek.

tevfik, -ki *a. Ar.* olgunlaştırma, Tanrı'nın yardımına kavuşma.

tevhit, -di *a. Ar.* **1.** birleştirme. **2.** birliğine inanma. **3.** *ed.* Tanrı'yı övmek amacıyla yazılan kaside. **tevhit etmek** birleştirmek.

tevil *a. Ar.* sözünü çevirme, değiştirme. **tevil etmek** sözü çevirmek. **tevil götürmemek** söz çevirmeğe uygun olmamak.

tevkif *a. (tevki:f) Ar.* **1.** durdurma. **2.** tutuklama. **tevkif etmek 1.** alıkoymak. **2.** tutuklamak.

tevkil *a. (tevki:l) Ar.* vekil yapma. **tevkil etmek** vekil olarak göstermek.

tevlit, -di *a. (tevli:t) Ar.* **1.** doğurma. **2.** *mec.* neden olma, yol açma.

Tevrat *öz. a. Ar.* Musa peygambere inen kutsal kitap.

tevriye *a. Ar. ed.* birden çok anlamı olan bir sözcüğü en uzak anlamıyla yan yana kullanma sanatı.

tevsik, -ki *a. (tevsi:k) Ar.* belgeleme. **tevsik etmek** belgelere bağlamak, belgelemek.

tevzi, -i *a. (tevzi:) Ar.* **1.** dağıtma. **2.** paylaştırma. **tevzi etmek** dağıtmak, üleştirmek, paylaştırmak.

teyakkuz *a. Ar.* **1.** uykudan kalkma. **2.** *mec.* uyanıklık, özenlilik.

teyel *a.* seyrek ve geçici dikiş.

teyellemek *(-i)* teyelle tutturmak.

teyemmüm *a. Ar.* su bulunmayan durumlarda su niyetiyle; kum, toprak gibi nesnelerle abdest alma.

teyit, -di *a. (te:yi:t) Ar.* **1.** sağlamlaştırma, güçlendirme. **2.** destekleme. doğrulama. **teyit etmek 1.** sağlamlaştırmak, desteklemek, doğrulamak.

teyp, -bi *a. İng.* **1.** üzerine sesler kaydedilen manyetik şerit. **2.** manyetik şerit üzerine sesleri alan ve veren aygıt. **teybe almak** sesleri şerit üzerine kaydetmek.

teyze *a.* bir kimsenin annesinin kız kardeşi.

tez *(I) s. Far.* **1.** çabuk, hızlı. **2.** be. hızlı olarak: *Tez gel.* **Tez canlı.** Beklemekten sıkılan. **Tez elden.** *be.* Pek çabuk olarak.

tez *(II) a. Fr.* **1.** ileri sürülen görüş, sav. **2.** bir bilim dalında, belli bir konuda yapılan bilimsel çalışma. **3.** üniversitelerde, bitirme sınavları sırasında bir konuda yapılan inceleme, araştırma çalışması.

tezahür *a. (teza:hür) Ar.* **1.** görünme, belirme. **2.** belirti. **tezahür etmek** belirmek, görünmek, ortaya çıkmak.

tezahürat, -tı *ç. a. (teza:hüra:t) Ar.* **1.** belirtiler. **2.** görkemli gösteri.

tezat, -dı *a. (teza:t) Ar.* **1.** karşıtlık, karşı olma niteliği. **2.** *ed.* birbirine karşıt iki sözcüğü yan yana kullanma sanatı.

tezek, -ği *a. hlk.* kurutulmuş sığır pisliği.

tezekkür *a. Ar.* **1.** anma, anımsama. **2.** bir sorunu tartışma, müzakere.

tezene *a.* çalgıç, mızrap, pena.

tezgâh *a. (tezgâ:h) Far.* **1.** üzerinde iş yapılan masa ya da masa yerine kullanılan yüksekçe yer. **2.** bir nesne üretmek için kullanılan aygıt: *havlu tezgâhı.* **3.** gemi yapılan, onarılan yer, dok. **tezgâhı kurmak** işe başlamak.

tezgâhlamak *(-i)* **1.** bir iş için gerekli hazırlıkları yapmak. **2.** bir olayı oluşturmak için önlemleri almak, hazırlıkları yapmak.

tezgâhlanmak *(nsz)* tezgâhlamak işi yapılmak.

tezgâhtar *a. (tezgâ:hta:r) Far.* dükkânlarda tezgâh önünde durup müşterilere hizmet veren kimse.

tezgâhtarlık, -ğı *a.* tezgâhtarın işi. **tezgâhtarlık etmek 1.** tezgâhta çalışmak. **2.** *mec.* kurnazca diller dökmek.

tezhip, -bi *a. (tezhi:p) Ar.* **1.** altın sürme, **2.** yaldızlama. **3.** süsleme.

tezkere *a. Ar.* **1.** pusula. **2.** bir iş için alınan resmî izin belgesi. **tezkere almak 1.** askerlikten bırakılma belgesi almak. **2.** bir kamu biriminden izin belgesi almak.

tezleşmek *(nsz)* ivedileşmek, çabuklaşmak.

tezleştirmek *(-i)* çabuklaştırmak, ivedileştirmek.

tezlik, -ği *a.* ivedik, çabukluk. **Tezlik eylemi.** *dilb.* Bir eylemin ivedilikle yapıldığını bildiren eylem: *gelivermek, akıvermek.*

tezvir *a. (tezvi:r) Ar.* **1.** söze yalan karıştırma, yalan dolanla iş yapma.

tezyin *a. (tezyi:n) Ar.* süsleme, bezeme. **tezyin etmek** süslemek, bezemek.

tezyinî *s. (tezyi:nî:) Ar.* süslemecilikle ilgili.

tıbbî *s. (tıbbi:) Ar.* hekimlikle ilgili.

tıbbiye *a. Ar.* tıp fakültesi.

tıfıl, -flı *a. Ar.* küçük çocuk, bebek.

tığ *a.* **1.** örgü işlerinde kullanılan ucu çengelli kısa şiş. **2.** saraçların kullandıkları kalın iğne. **3.** rendenin tahtayı kesen ağzı. **Tığ gibi.** Canlı, biçimli, sağlıklı.

tıka basa *be.* teperek, pek sıkıştırarak. **tıka basa yemek** çok yemek, iyice doymak.

tıkaç, -cı *a.* bir nesnenin ağzını ya da bir deliği tıkamaya yarayan şey.

tıkalı *s.* tıkanmış, içinden bir şey geçmeyen.

tıkamak *(-i, -e, -le)* **1.** bir nesnenin ağzını ya da deliğini bir şey koyarak kapamak. **2.** yol, geçit, su gibi şeylerde bir engelle işlemez, geçilmez durum yaratmak.

tıkanık, -ğı *s.* tıkanmış, geçilmez olmuş.

tıkanıklık, -ğı *a.* **1.** tıkanık olma niteliği. **2.** soluğun kesilir biçime gelmesi. **3.** *mec.* yemeğe karşı isteksizlik.

tıkanmak *(nsz)* **1.** bir şey yiyemez duruma gelmek. **2.** soluğu tutulmak. **3.** bir şey geçemez olmak.

tıkınmak *(nsz)* eline ne geçerse yemek, çok acele yemek.

tıkırdamak *(nsz)* tıkırtı sesleri çıkarmak.

tıkırdatmak *(-i)* **1.** tıkırdamasını sağlamak. **2.** yemeği bir taşım kaynatmak.

tıkır tıkır *be.* **1.** sürekli tıkırtı. **2.** pek düzenli ve aralıksız olarak, ara vermeden: *tıkır tıkır çalışmak.*

tıkışmak *(nsz) mec.* dar bir yere çok kimse toplanmak.

tıkıştırmak *(-i, -e)* **1.** dar bir yere çok kimseyi ya da nesneyi sokmak. **2.** acele yemek. **3.** belli etmeden kötü şeyleri bir yerlere sokmak: *Çürük kirazları tıkıştırdı.*

tıkız *s.* **1.** iyice sıkıştırılmış, sıkı. **2.** çok yoğun, iyi pişmemiş: *tıkız simit.*

tıklım tıklım *be.* pek dolu, iyice dolu.

tıkmak *(-i, -e)* **1.** bir nesneyi bir yere iterek sokmak. **2.** belli etmeden vermek. **3.** *mec.* sokmak, atmak: *tutuk evine tıkmak.*

tıknaz *s.* kısa boylu, topluca.

tıknefes *b. a. T. Ar.* soluma sıkıntısı olan, güçlükle soluyan, nefes darlığı olan.

tıksırık, -ğı *a.* tıksırmak eylemi.

tıksırmak *(nsz)* ağzı kapalı, hafifçe aksırmak.

tılsım *a. Ar.* **1.** olağanüstü bir güç taşıdığına inanılan güç, büyü. **2.** *mec.* büyük güç.

tımar *a. Far.* **1.** yara bakımı. **2.** ağaç bakımı. **3.** hayvanların tüylerini kaşağıyla tarama ve düzltme. **4.** *tar.* Osmanlılar'da beslediği belli sayıda askerle savaşa katılan beylere vergisini almak üzere verilen toprak. **tımar etmek** hayvanın kıllarını temizlemek, kaşımak.

tımarhane *b. a. (tımarha:ne) Far.* ruh hastalıkları hastanesi.

tımarhanelik, -ği *b. s.* bakımı gerekecek ölçüde ruh hastası olan.

tınaz *a.* **1.** yığın. **2.** savrulmaya hazır dövülmüş ekin yığını.

tıngırdamak *(nsz)* tıngır sesleri çıkarmak.

tıngırdatmak *(-i)* **1.** tıngırtı çıkarmak. **2.** telli bir çalgıyı biraz çalmak.

tını *a. fiz.* bir cismin titreşiminden çıkan sesi, başka bir nesneden çıkan aynı yükseklikteki sesten ayırma özelliği.

tınmak, -ar *(nsz)* **1.** *tkz.* ilgilenmek, önem vermek. **2.** ses çıkarmak. **tınmamak 1.** önem vermemek, ilgilenmemek. **2.** ses çıkarmamak, önemsememek.

tıp, -bbı *a. Ar.* hastalıkları tanıma, iyileştirme, önleme gibi bilimsel ve teknik çalışmaların tümü, hekimlik.

tıpa *a. İt.* tapa.

tıpatıp *be.* tastamam, aynen, tam kendisi.

tıpış tıpış *be.* kısa adımlarla, çabuk yürüyüşle. **tıpış tıpış gitmek.** *mec.* ister istemez gitmek.

tıpkı *s. ve a.* **1.** aynı, tam benzeri. **2.** *be.* tamamıyla.

tıpkıbasım *b. a.* bir yapıtın ya da yazının, resmin, desenin sayfa sayfa alınan fotoğraflarından kalıp alınması yoluyla yapılan basım.

tırabzan *a.* merdiven, köprü gibi yerlerin kenarlarına konan korkuluk.

tıraş *a. Far.* **1.** vücuttaki kılları jilet, ustura, makas gibi araçlarla kesip alma

işi. **2.** bir nesnenin üzerindeki pürüzleri alıp düzeltme. **3.** *argo* bıktıracak ölçüde konuşma. **tıraş olmak 1.** saçını, sakalını kestirmek. **2.** kendi kendini tıraş etmek. **tıraşa tutmak** bir kimseyi uzun ve sıkıcı konuşmalarla oyalamak. **tıraşı gelmek** saçı ya da sakalı uzamak. **tıraşı uzamak** tıraşı gerektirecek ölçüde sakalı uzamak.

tıraşlamak *(-i)* **1.** bir nesneyi yontup üzerindeki pürüzleri almak. **2.** *argo* uzun ve sıkıcı konuşmalarla bir kimseyi oyalamak.

tıraşlı *s.* **1.** tıraş olmuş. **2.** pürüzleri alınmış. düzeltilmiş.

tırınk *ünl.* madensel bir paranın çarpınca çıkardığı ses. **tırınk parasını almak** ederini peşin olarak almak.

tırıs *a.* özellikle atın, çaprazlama ayak atarak hızlı ve sarsıntılı yürüyüşü. **tırısa kalkmak** tırıs gitmeye başlamak.

tırmalamak *(-i)* tırnaklarıyla çizmek *(kedi)*. **2.** *mec.* sıkmak, tedirgin etmek.

tırmalanmak *(nsz)* tırmalama eylemine konu olmak.

tırmanma *a. mec.* tırmanmak eylemi. **Tırmanma şeridi.** Kara yollarında özellikle, ağır araçların yokuşlarda ilerlemeleri için ayrılmış, yolun en sağındaki bölüm.

tırmanmak *(-i)* **1.** tırnaklarını takarak yukarı doğru çıkmak. **2.** elleriyle asılarak bir yere doğru çıkmak. **3.** dik bir alanda güçlükle ilerlemek: *tepeye tırmanmak.*

tırmık, -ğı *a.* **1.** tırnakla yapılan çizik. **2.** kabartılmış toprağın çakıl, ot, çalı çırpı gibi fazlalıklarını çekip ayırmak için kullanılan, seyrek dişli, tarak biçiminde tarım aracı.

tırmıklamak *(-i)* **1.** tırmalamak. **2.** tırmıkla toprağı işlemek, temizlemek.

tırmıklanmak *(nsz)* tırmıkla işlenmek, temizlenmek.

tırnak, -ğı *a.* **1.** insan ve hayvanların parmaklarının ucundaki sert, duyumsuz bölüm. **2.** kanca gibi araçların kıvrık yerleri. **3.** gemi demirinde tabanların ucu. **4.** yazıda dışardan alınan parçayı ayıran işaret. (“„) **Tırnak kadar.** Çok küçük, çok az. **tırnak sürüştürmek** kavgayı büyütmeye çalışmak. **tırnağı olmamak** değerce çok aşağı olmak. **tırnaklarını sökmek** elindeki güçten yoksun bırakmak, acı çektirmek.

tırnaklamak *(-i)* **1.** tırmalamak. **2.** tırnaklarıyla, kazımaya, çekmeye çalışmak.

tırnaklık, -ğı *a.* **1.** bir kutunun kapağında bulunan, tırnakla çekilip kapağın açılmasına yarayan çentik. **2.** namlunun üzerinde bulunan çentik.

tırpan *a. Yun.* **1.** uzun bir tahta sapın ucuna takılan, ot, ekin gibi şeyleri biçmeye yarayan, kıvrık, uzun çelik bıçak. **2.** *sp.* karşı güreşçinin ayak bileklerine hızlıca ayak vurma biçiminde yapılan oyun. **tırpan atmak 1.** *mec.* bir topluluğu kırıp geçirmek, ezmek. **2.** bir çok kimsenin işine son vermek.

tırpana *a. Yun. zool.* yan kanatları vücuduna yapışık, uzun kuyruklu, iri bir balık, rina.

tırpanlamak *(-i)* **1.** tırpanla biçmek. **2.** *mec.* bir varlığı ortadan kaldırma girişiminde bulunmak.

tırtık, -ğı *a.* çentik, pürüz. **tırtık tırtık** çentikli, pürüzlü.

tırtıklamak *(-i) argo* çalmak, aşırmak.

tırtıl *(I) a. zool.* kelebek yumurtasından çıkan kurdun, krizalit durumuna gelinceye kadarki durumu.

tırtıl *(II) a.* **1.** pul, madensel para gibi nesnelerin kenarlarındaki çıkıntılar. **2.** tank gibi araçların tekerleklerinin geçirildiği zincire benzeyen çıkıntılar. **3.** *s. argo* asalak, tufeylî.

tırtıllı *s. bot.* söğüt, fındık, kavak gibi ağaçların tırtılı andıran çiçek biçimleri.

tıynet, -ti *a. (tı'ynet) Ar.* yaratılış, ıra, karakter.

Ticanî *öz. a. (tica:ni)* **1.** Kuzey Afrika'da kurulmuş bir tarikat ve bu tarikata bağlı kimse. **2.** *s. mec.* gerici, yobaz, çağ dışı.

Ticanîlik, -ği *a.* **1.** Ticanî tarikatı. **2.** *mec.* gericilik yobazlık, çağ dışılık.

ticaret, -ti *a. (tica:ret) Ar.* her çeşit mal alma satma işi.

ticaret evi *b. a. Ar.* alış veriş yapılan yer, tecim evi.

ticarethane *b. a. (tica:retha:ne) Ar. Far.* Alış veriş yapılan dükkân.

ticarî *s. (tica:ri:) Ar.* ticaretle ilgili olan, ticarete özgü.

tifdruk, -ğu *a. Alm.* kalıpları bakırdan hazırlanan, fotoğraf ve yazıların bakır kalıplarda derinliğine iz bırakması yoluyla yapılan baskı tekniği.

tifo *a. Yun. tıp* temiz olmayan su ya da çiğ yiyeceklerden bulaşan, tehlikeli bir bağırsak hastalığı.

tiftik, -ği *a.* **1.** uzun ve kıvırcık tüylü bir keçi türü. **2.** *s.* tiftikten yapılmış. **tiftik olmak** tel tel kabarmak.

tifüs *a. Fr. tıp* insana bitle bulaşan; tende, pembe lekelerle beliren, ateşli ve tehlikeli bir hastalık.

tik, -ki *a. Far.* **1.** *tıp* bir kasta oluşan, yinelenen istem dışı hareket. **2.** alışkanlık sonucu sıkça yinelenen, göz, el ya da kol hareketi.

tiksindirici *s.* tiksindiren, iğrenç nitelikleri olan.

tiksindirmek *(-i, -den)* tiksinmesine neden olmak, iğrendirmek.

tiksinme *a.* tiksinti duyma, iğrenme.

tiksinmek *(-den)* birinden ya da bir nesneden iğrenmek, kötü ve iğrenç bulmak.

tiksinti *a.* tiksinme, iğrenme.

tilâvet, -ti *a. (tilâ:vet) Ar.* Kuran'ı güzel okuma.

tilki *a.* **1.** *zool.* et oburlardan, iri, dik kulaklı, sivri yüzlü, uzun kuyruklu, kuyruğu bol tüylü, özellikle kümes hayvanlarına zararlı bir hayvan. **2.** *mec.* kurnaz.

tilkileşmek *(nsz) mec.* kurnazlaşmak.

tilkilik, -ği *a. mec.* kurnazlık.

tim *a. İng.* **1.** *sp.* takım. **2.** birbirini tamamlar nitelikte çalışan ekip, takım.

timsah *a. Ar. zool.* sürüngenlerden, sıcak ülkelerin akarsularında yaşayan, kabuklu, kalın derili, tehlikeli bir sürüngen hayvan.

timsal, -li *a. (timsa:l) Ar.* im, simge, sembol.

timüs *a. Fr. anat.* göğüs kemiği arkasında bulunan iç salgı bezi.

tin 1. *a.* ruh **2.** *a. fel.* madde dışı varlık.

tiner *a. İng.* boya inceltmede kullanılan uçucu bir sıvı.

tinsel *s. psikol.* maddesel nitelikleri olmayan, ruhsal.

tip, -pi *a. Fr.* aynı cinsten gelen tüm varlıkların temel özelliklerini kendinde toplayan örnek. **2.** seri biçimde yapılan nesnelerin örneği. **3.** *s. mec.* ilgi çekici nitelikleri bulunan. **4.** *mec.* tür.

tipi *a.* kar fırtınası.

tipik, -ği *s. Fr.* **1.** bir tiple ilgili olan. **2.** bir tipi ilgilendiren. **3.** değişik niteliği olan.

tipilemek *(nsz)* tipi biçiminde yağmak *(kar)*.

tipograf *a. Fr.* **1.** basımcı. **2.** dizgici.

tipografya *a. Fr.* kabartma şekillerle baskı yöntemi.

tiraj *a. Fr.* kitap, gazete, dergi gibi basılı nesnelerin bir basımdaki baskı sayısı.

tiran *a. Fr. tar.* **1.** eski Yunan'da yetkiyi elinde tutan ve kötüye kullanan kimse, hükümdar. **2.** *s. mec.* acımasız, gaddar, zalim.

tirat, -dı *a. Fr. tiy.* bir oyunda bir oyuncunun uzun soluklu konuşması, uzun, tumturaklı konuşma.

tirbuşon *a. Fr.* şişe ağızlarından tıpa çekmeye yarayan burgu.

tire *(I) a.* **1.** dikişte kullanılan pamuk ipliği. **2.** *s.* bu iplikte yapılan.

tire *(II) a. Fr.* çizgi.

tirendaz *a. Far.* **1.** okçu, ok atan. **2.** *mec.* iş bilir, becerikli. **3.** *mec.* titiz, temiz.

tiril tiril *s. ve be.* **1.** dalgalanan, ince *(kumaş)*. **2.** tir tir. **3.** *mec.* pek temiz.

tirit, -di *a. Far.* **1.** kızartılmış ekmeği et suyuyla kaynatarak yapılan bir çeşit yemek. **2.** s. ve a. yaşlı, cansız *(kimse)*. **tirit gibi olmak** pek yaşlı olmak. **tiridi çıkmak** pek yaşlanmak.

tiritleşmek *(nsz)* iyice yaşlanıp güçsüz kalmak.

tiroit, -di *a. Fr. anat.* gırtlağın ön yanında bulunan iç salgı bezi, kalkan bezi.

tirol *a. Fr.* denizin dibine kadar inebilen küçük ilmekli, bir tür balık ağı.

tirsi *a. Yun. zool.* başı ve gözleri büyükçe, kılçıklı, sırtı, esmer yeşilimsi renkte, bir deniz balığı.

tirşe *a.* **1.** yeşille gök rengi arası bir renk. **2.** eskiden üzerine yazı yazılan deri, parşömen.

tiryaki *s. (tirya:ki:) Far.* **1.** afyon, tütün, kahve gibi şeylere düşkün. **2.** bir nesneye aşırı düşkün: *rakı tiryakisi,* **tiryakisi olmak** bir şeye aşırı ölçüde düşkün olmak.

tiryakilik, -ği *a.* bir şeye aşırı düşkün olma niteliği, bağımlılık.

tişört, -tü *a. İng.* genellikle kısa kollu, pamuklu, spor gömlek.

titiz *s.* bir şeyi kolay beğenmeyen, inceliklerine dek inceleyen.

titizlenmek *(nsz)* **1.** titizlik göstermek. **2.** öfkelenmek.

titizlik, -ği *a.* titiz olma niteliği.

titrek, -ği *s.* titreyen.

titremek *(nsz, -den)* **1.** bir nedenle sürekli kımıldamak. **2.** kesik ve kısık çıkmak *(ses)*. **3.** *mec.* çok korkmak.

tiyatro *a. İt.* **1.** sahnede oynanmak amacıyla yazılmış yapıt, oyun. **2.** oyun oynamak üzere hazırlanmış yapı. **3.** oyunu iş edinmiş kimselerin oluşturdukları kuruluş: *Ankara Sanat Tiyatrosu.*

tiyatrocu *a.* **1.** *hlk.* oyuncu. **2.** tiyatro işleten kimse. **3.** tiyatroya yakınlık duyan kimse.

tiyatrolaştırmak *(-i)* bir yapıtı oyun durumuna getirmek.

tiz *s. Far.* ince, keskin *(ses)*.

tohum *a. Far.* **1.** *bot.* kendinden bitki üretilen tane. **2.** sperma. **3.** *mec.* soy, sop, nesil. **4.** *mec.* ortaya bir sonuç çıkaran şey: *kötülük tohumu ekmek.* **tohuma kaçmak 1.** kartlaşmak *(sebze)*. **2.** *mec.* yaşlanmak *(kişi)*.

tohumcu *a.* **1.** tohum yetiştiren ya da satan kimse. **2.** tohum eken kimse.

tohumlamak *(-i)* **1.** döllemek. **2.** dişiyi yapay yoldan döllemek.

tohumlu *s.* **1.** tohumu olan. **2.** tohumla üretilen.

tohumluk, -ğu *s.* tohum olarak kullanılacak olan.

tok *s.* **1.** doymuş. **2.** sık, kalın dokunmuş *(kumaş)*. **3.** gür ve kalın *(ses)*. **tok sözlü olmak** çekinmeden, açık açık konuşmak.

toka *(l)* **1.** kemer gibi nesnelerin ucunu tuturmaya yarayan tuturmalık. **2.** saç tutturmaya yarayan ya da süs olarak kullanılan nesne.

toka *(ll) a. İt.* **1.** el sıkışma. **2.** kadeh tokuşturma. **toka etmek 1.** el sıkışmak. **2.** *argo* vermek. **3.** kadeh tokuşturmak. **4.** *den.* karşılıklı iki parçayı birbirine dayamak.

tokaç, -cı *a.* çamaşır yıkanırken kullanılan tahtadan, yassı tokmak.

tokaçlamak *(-i)* çamaşırı tokaçla dövmek.

tokalaşmak *(nsz)* el sıkışmak.

tokat, -dı *a.* açık elle yüze yapılan vuruş. **tokat atmak** açık elle yüzüne vurmak. **tokat yemek** kendine tokat vurulmak. **tokadı patlatmak** tokat vurmak.

tokatlamak *(-i)* **1.** tokat atmak. **2.** *argo* birini dolandırmak.

tokatlanmak *(nsz)* **1.** kendine tokat atılmak. **2.** *argo* dolandırılmak.

tok gözlü *b. s.* paraya, mala düşkün olmayan.

tok gözlülük, -ğü *b. a.* tok gözlü olma niteliği.

toklu *a.* bir yıllık kuzu.

tokmak, -ğı *a.* **1.** ağaçtan yapılmış, iri çekiç. **2.** kapıyı çalmaya yarayan, kapıyı takılan metal parça. **Tokmak gibi.** Besili, tombul, bakımlı.

tokmaklamak *(-i)* tokmakla bir şeye vurmak.

toksin *a. Fr.* miktopların salgıladığı zehir.

tok sözlü *b. s.* sözünü esirgemeyen, açık sözlü.

tok sözlülük, -ğü *b. a.* sözünü esirgemeden konuşma niteliği.

tokuşmak *(nsz, -le)* **1.** çarpışmak, çarpmak. **2.** kafalarıyla vuruşmak *(koç)*.

tokuşturmak *(nsz, -le)* dokundurmak, çarpıştırmak: *kadeh tokuşturmak.*

tokyo *a.* genellikle, açık, plâstik terlik.

tolerans *a. Fr.* başkalarına, bizden farklı düşünme, yaşama, davranma, duyma hakkı tanıma, hoşgörü.

toleranslı *s.* hoşgörülü.

tolga *a.* savaşçıların başlarına giydikleri demir başlık.

tolüen *a. Fr.* eritici ve leke çıkarıcı olarak kullanılan bir sıvı.

tomar *a. Ar.* **1.** dürülerek boru biçimine getirilmiş deri, kâğıt. **2.** topun içini silmek için kullanılan ucu fırçalı çubuk.

tombalak, -ğı *s.* tombulca, kısa boylu, dolgun.

tombaz *a.* **1.** ırmaklarda işleyen, altı düz kayık. **2.** üzerine köprü kurulan, altı düz kayık biçiminde duba.

tombul *s.* **1.** dolgun. **2.** etli, şişmanca.

tombullaşmak *(nsz)* tombul duruma gelmek, dolgunlaşmak.

tomografi *a. Fr. tıp* bir organın ya da organ kesitinin röntgenle görüntüsünü alma yöntemi.

tomruk, -ğu *a.* **1.** kesilmiş ağacın silindir biçimindeki gövdesi. **2.** işlenmeye hazırlanmış taş kütlesi.

tomurcuk, -ğu *a.* **1.** filiz. **2.** çiçeği verecek olan gonca.

tomurcuklanma *(nsz)* bitkide tomurcuk oluşma.

ton *(I) a. Fr.* **1.** *müz.* sesin yükseklik ve alçaklık düzeyi. **2.** konuşmada sesin anlamı belirtecek biçimde çıkması. **3.** rengin koyuluk, açıklık derecesi.

ton (II) *a. Fr.* bin kilogramlık ağırlık ölçüsü birimi. **Tonla.** Pek çok.

tonaj *a. Fr.* **1.** bir taşıtın taşıyabildiği ağırlık tutarı. **2.** *den.* bir ticaret gemisinin taşıma gücü.

tonalite *a. Fr. müz.* belirli bir tonda bestelenmiş müzik parçasının niteliği.

ton balığı *b. a. zool.* sıcak ve ılıman denizlerde yaşayan, 900 kg.'a kadar ağırlığı olabilen, konservecilikte yararlanılan bir tür balık, orkinos.

tonga *a. argo* hile, al tuzak, dalavere. **tongaya düşmek** tuzağa düşmek.

tonik, -ği *a. ve s. Fr.* **1.** organları uyaran, güçlendiren ilâç. **2.** *a.* bazı içkilere katılan sıvı. **3.** cilt bakımında kullanılan losyon.

tonalito *a. den. İt.* gemilerin alabileceği yükü belirtmek için kullanılan bir tona eşit birim.

tonoz *a. Yun. mim.* **1.** tuğla ve harçla örülmüş, alttan obruk, yarım silindir biçiminde tavan örtüsü. **2.** bir kemerin aralıksız sürmesiyle oluşan örtü biçimi.

tonton *a. ve s.* sevimli çocuk ya da yaşlı.

top, -pu *a.* **1.** top oyunlarında kullanılan, genellikle meşin ya da kauçuktan yapılan yuvarlak nesne. **2.** bazı aygıtların yuvarlak parçası: *kantarın topu.* **3.** kumaş, kâğıt gibi nesnelerin bağı. **4.** *ask.* büyük bir ateşli silâh. **5.** *s. mec.* yuvarlak biçimli olan: *top sakal.* **top gibi patlamak** şaşırtıcı haber duyulmak. **top patlasa duymamak. 1.** kulakları duymamak. **2.** derin uykuda olmak. **topa tutmak 1.** üzerine topla ateş etmek. **2.** sözle ya da yazıyla üzerine gitmek. **topu atmak** *argo* **1.** sınıfta kalmak. **2.** batmak. **topun ağzında bulunmak** tehlikeye çok yakın olmak.

topaç, -cı *a.* **1.** kamçı vurarak ya da kaytan sarılıp fırlatılarak dönen armut biçiminde çocuk oyuncağı. **2.** kayık küreğinin yuvarlak yeri. **Topaç gibi.** Bakımlı ve sağlıklı *(çocuk).*

topak, -ğı *a.* **1.** top gibi yuvarlaklaşan nesne. **2.** hayvanlarda parmakların

ardında topuğu andıran çıkıntı. **3.** *s.* yuvarlak biçimde.

topaklanmak *(nsz)* **1.** topak biçime girmek. **2.** topak biçime sokulmak.

topal *s. ve a.* **1.** ayağı sakat. **2.** dayandığı ayaklardan biri kısa olan: *topal sandalye.* **topal eşekle kervana karışmak** gücü olmadığı halde büyük işler yapmaya yeltenmek.

topallamak *(nsz)* bacağını gerektiği gibi kullanamadan yürümek.

toparlak, -ğı *s. ve a.* **1.** top biçiminde olan, küre. **2.** top mermisi taşıyan araba.

toparlamak *(-i)* **1.** bir araya getirmek. **2.** kendine çeki düzen vermek. **3.** düşünebilir duruma gelmek. **4.** üzerinde durulan konunun önemli noktalarını söyleyerek sözlerini bitirmek.

topatan *b. a. bot.* sarı renkte, güzel kokulu, ince kabuklu, uzunca bir kavun çeşidi.

topçu *a.* **1.** *ask.* top kullanan asker sınıfı. **2.** *argo* sınıf geçememiş öğrenci.

tophane *b. a. (topha:ne) T. Far.* **1.** top dökülen yer. **2.** topçuların eğitildikleri yer, alan.

toplam *a. mat.* iki ya da daha çok sayıdaki birimin birbirine katılmasıyla elde edilen sayı.

toplama *a.* **1.** toplamak işi. **2.** *mat.* birden çok sayının toplamını bulma işlemi.

toplamak *(-i)* **1.** dağınık olan nesneleri bir araya getirmek. **2.** devşirmek: *üzüm toplamak.* **3.** düzen vermek: *masayı toplamak.* **4.** kişileri bir amaçla bir araya getirmek. **5.** biriktirmek: *para toplamak.* **6.** göreve çağırmak: *asker toplamak.* **7.** *mec.* kilo almak. **8.** irinlenmek: *irin toplamak.* **9.** toplama işlemi yapmak.

toplanılmak *(nsz)* **1.** bir araya gelinmek. **2.** toplamak işi yapılmak.

toplanmak *(nsz)* **1.** toplamak eylemine konu olmak. **2.** toplantı yapmak. **3.** *mec.* kendini düzene sokmak. **4.** güçlenmek, bakımlı duruma gelmek.

toplantı *a.* **1.** kişilerin bir amaçla bir araya gelmesi. **2.** birçok kimsenin bir yere toplanması.

toplardamar *b. a. anat.* vücuttaki kanı yüreğe taşıyan damar.

toplaşmak *(nsz)* **1.** üşüşmek, bir araya gelmek, top biçimine girmek.

toplatılmak *(nsz)* toplamak eylemi yaptırılmak.

toplatmak *(-i, -e)* toplamak işini yaptırmak.

toplu *s.* **1.** topu bulunan. **2.** bir araya gelmiş olan. **3.** düzene konmuş olan. **4.** *mec.* bedence dolgun olan.

topluca *s. ve be.* **1.** hep birlikte. **2.** bedence dolgun *(kimse).*

toplu iğne *b. a.* başında küçük bir toparlak bulunan iğne.

topluluk, -ğu *a.* **1.** bir arada bulunan nesnelerin tümü. **2.** nitelikleri aynı kimselerin oluşturdukları birlik. **3.** insan kalabalığı.

toplum *a. sos.* yaşamlarını sürdürmek, temel çıkarlarını birlikte gerçekleştirmek amacıyla iş birliği yapan; aynı toprak üzerinde yaşayan, ortak kültürü bulunan insan topluluğu.

toplum bilimi *b. a.* toplumun, oluşum, gelişim, işleyiş ve toplumsal yasalarını inceleyen bilim dalı. sosyoloji.

toplum bilimci *b. a.* toplum bilimle uğraşan bilgın, sosyolog.

toplumcu *s.* **1.** toplum sorunlarına yakınlık duyan. **2.** toplumla ilgili olan.

toplumculuk, -ğu *a.* genellikle üretim araçlarını kamusal iyelik altında bulunduran, bu yolla ekonomik etkinliklerde kâr yerine insan gereksinimlerini en iyi bir biçimde karşılamayı amaçladığını savunan toplum düzeni, sosyalizm. **2.** böyle bir düzeni savunan toplumsal, siyasal öğreti.

toplumlar arası *b. s.* birden çok toplumu ilgilendiren.

toplumlaşmak *(nsz)* toplum durumuna gelmek.

toplumlaştırmak *(-i)* toplumun yararlanacağı bir duruma getirmek.

toplumsal *s.* topluma ilişkin, toplumla ilgili, sosyal.

toplu sözleşme *b. a.* iş yasasına göre, işverenle, bir iş yerinde çalışan işçiler arasındaki çalışma koşullarını, ücretlerini düzenlemek amacıyla, işçilerin bağlı bulunduğu sendikayla işveren arasında belli bir süre için yapılan anlaşma.

toplu taşıma *b. a.* otobüs, tren, gemi gibi taşıtlarla yapılan taşıma.

topoğraf *a. Fr.* topoğrafya uzmanı.

topoğrafya *a. Fr.* bir arazinin doğal ve yapay ayrıntılarını bir plân üzerinde gösterme işi.

toprak, -ğı *a.* **1.** yer kabuğunun en dışında bulunan, bitkilerin yetişmesine elverişli bölümü. **2.** ekime ya da yapı yapmaya uygun olan yer. **3.** kara: *toprağa ayak basmak.* **4.** ülke: *Çin toprakları.* **5.** *s.* topraktan yapılmış. **toprak olmak** ölmek. **toprak paklamak** kötülükleri ölünce sona ermek. **toprağa bakmak** ölümü yakın olmak. **toprağa vermek** ölüyü gömmek. **toprağı çekmek** gidip doğduğu yerde ölmek.

toprak altı *b. s.* toprağın içini ve alt bölümünü oluşturan.

toprakbastı *b. a.* yabancı bir yere gelen yolculardan ya da eşyadan alınan bir tür vergi, ayakbastı.

toprak boya *b. a.* içinde demir oksidi bulunan toz durumunda boya.

topraklamak *(-i)* **1.** bir nesnenin üzerini toprakla örtmek ya da toprak doldurmak. **2.** toprakla kirletmek. **3.** bir elektrik devresini toprakla birleştirmek.

topraklandırma *a.* bir kimseyi toprak sahibi yapma.

topraklandırmak *(-i)* birini toprak sahibi yapmak.

topraklı *s.* **1.** içinde ya da üzerinde toprak bulunan. **2.** toprağı olan.

topraksız *s.* **1.** içinde ya da üzerinde toprak bulunmayan. **2.** toprağı olmayan.

toptan *s.* **1.** çok miktarda, büyük ölçüde, alınan ya da satılan. **2.** *be.* tümü birden: *toptan satmak.* **3.** topluca: *toptan çekilmek.*

toptancı *a. ve s.* toptan mal alan ya da satan *(kimse).*

toptancılık, -ğı *a.* toptan alma ya da satma işi.

topuk, -ğu *a.* **1.** ayağın toparlakça yapılı arka bölümü. **2.** ayakkabıda ökçe. **3.** çorabın topuğa gelen kısmı. **topuk çalmak** yürürken ayakları birbirine çarpmak.

topuklamak *(-i)* hayvanı topukla dürtmek.

topuklu *s.* yüksek ökçesi olan.

topuksuz *s.* ökçesi bulunmayan ya da yüksek olmayan.

topuz *a.* **1.** *tar.* eskiden kullanılan ucu top biçiminde sopalı bir silâh. **2.** tepeye ya da arkaya top biçiminde toplanmış saç.

topyekün *b. s. ve be.* **1.** bir hesabın tümü, tamamı. **2.** tüm güç ve varlıklarıyla, toplu olarak.

tor *(I) a. hlk.* **1.** sık gözlü balık ağı. **2.** *s.* ağ gibi örülmüş: *tor başlık.*

tor *(II) s. hlk.* **1.** işe yatkın olmayan, yeni. **2.** olgunlaşmamış, ham. **3.** *mec.* çekingen, görgüsüz.

toraman *a. ve s.* iri, tombul yapılı *(kimse).*

torba *a.* **1.** iplik, kıl gibi şeylerden yapılmış, ağzı büzülebilen, küçük çuval. **2.** er bezi, husye. **torbada keklik olmak** kesin elde edilir olmak. **torbaya koymak** *tkz.* elde etmek.

torbalamak *(-i)* torba biçimine sokmak, torbaya koymak.

torbalanmak *(nsz)* **1.** torbaya konulmak, torba biçimine sokulmak. **2.** gevşemek, sarkmak.

torero *a. Fr.* boğa güreşçisi.

torik, -ği *a. zool.* palamut balığının irisi.

torna *a. İt.* ağacı ya da metali yuvarlaklaştırmakta kullanılan çarklı aygıt.

tornacı *a.* torna işi yapan kimse, torna ustası.

tornalamak *(-i)* tornayla bir nesneyi işlemek.

tornalanmak *(nsz)* tornayla işlenmek.

tornalı *s.* **1.** tornada işlenmiş. **2.** tornalanmış parçalarla yapılmış.

tornavida *a. İt.* vidanın başındaki kertiğe dayatılarak vidayı döndürüp bir yere sokmakta kullanıllan, ucu yassı demir çubukla bir saptan oluşan araç.

tornistan *a. İng.* **1.** pervaneyi ters yönde çevirme. **2.** giysinin içini dışa çevirip yenileme. **3.** geri dönüp gitme. **tornistan etmek 1.** geri dönmek *(gemi).* **2.** giyeceği ters çevirip onarmak. **3.** dönmek.

torpido *a. İng. den.* torpil atan küçük savaş gemisi.

torpil *a. Fr. ask.* **1.** su altı silâhı olarak kullanılan, sigara biçiminde bomba. **2.** *mec.* kayırıcı, arka.

torpillemek *(-i)* **1.** torpille saldırmak. **2.** *argo* sınıfta kalmak.

torpillenmek *(nsz)* torpillemek işi yapılmak.

torpilli *s.* **1.** torpili bulunan. **2.** *mec.* arkalı, kayırıcısı olan.

tortu *a. Far.* **1.** sıvı bir nesnenin dibinde biriken çökelti. **2.** *mec.* bir nesnenin işe yaramaz duruma gelmiş olanı.

tortul *s. jeol.* tortuların birikip yıllarca bir yerde kalmasından oluşan: *tortul kaya.*

tortulaşmak *(nsz)* tortu biçiminde birikinti oluşmak.

torun *a.* bir kimsenin çocuğunun çocuğu. **torun torba sahibi olmak** çocukları ve torunları bulunmak.

tos *a.* alın ya da boynuzla vuruş *(hayvan).* **tos vurmak** alın ya da boynuzla birini toslamak.

toslamak *(-i)* **1.** tos vurmak. **2.** *(-e)* hafifçe vurmak *(taşıt)*. **3.** *argo* vermek *(para)*.

tost, -tu *a. İng.* iki dilimi arasına yağ sürülüp, peynir gibi yiyecekler konularak kızartılmış ekmek. **Tost ekmeği.** Tost için yapılmış ekmek.

tosun *a.* **1.** enenmiş erkek dana. **2.** *mec.* bakımlı, semiz. **tosun gibi olmak** sağlıklı, gürbüz olmak.

totaliter *s. Fr.* demokratik hak ve özgürlüklerin baskı altında tutulduğu, tüm yetkilerin küçük bir yönetici zümrenin elinde bulunduğu yönetim biçimi.

totem *a. Fr.* ilkel toplumlarda, topluluğun ondan türediği sanılan, kutsal sayılan, hayvan, ağaç ya da başka bir nesne.

totemizm *a. Fr.* bir toteme bağlı olarak düzenlenmiş, toplumsal ya da dinsel uygulama biçimi.

toy *(I) s.* deneyimsiz, becereksiz, yeni.

toy *(II) a.* çağrılılar için hazırlanmış yemek, ziyafet, eğlence, şölen.

toy *(III) zool.* eti için avlanan, kızıl tüylü, leylekten iri, göçmen bir kuş.

toyluk, -ğu *a.* toy olma niteliği, toyca davranış.

toynak, -ğı *a.* at, eşek gibi tek tırnaklı hayvanların tırnağı.

toz *a.* **1.** un gibi çok ince biçime gelmiş kırıntı. **2.** *s.* toz biçiminde olan: *toz şeker.* **toz almak** bir nesnenin tozunu temizlemek. **toz etmek** toz durumuna getirmek. **toz kondurmamak** sevilen bir kimseye kötü bir şey söyletmemek. **toz olmak** ortadan kaybolmak. **tozu dumana katmak 1.** çok hızlı koşmak. **2.** ortalığı iyice dağıtmak, karıştırmak.

toz boya *b. a.* sulandırılarak kullanılan toz durumunda boya.

tozkoparan *b. s.* çok esintili, rüzgârlı *(yer)*.

tozlanmak *(nsz)* üstüne toz birikmek.

tozlaşma *a.* **1.** tozlaşmak eylemi. **2.** *bot.* erkek organdaki çiçek tozunun çeşitli aracılar yardımıyla çiçeklerin tepeceğine konması.

tozlaşmak *(nsz)* **1.** toz biçimine gelmek. **2.** *bot.* çiçek tozları değişik aracılarla çiçek tepeciğine taşınıp döllenmeyi sağlamak.

tozluk, -ğu *a.* ayakkabının üstünü ya da bacağın dizden aşağı olan bölümünü örtecek biçimde yapılmış paçalık.

tozmak, -ar *(nsz)* dolaşmak anlamında kullanılan *gezip tozmak* deyiminde geçer.

tozpembe *b. s.* açık pembe. **toz pembe görmek** aşırı iyimser olmak.

toz sabun *b. a.* toz biçiminde olan sabun.

toz şeker *b. a.* toz durumunda olan şeker.

tozutmak *(-i)* **1.** çevreye toz gibi şeyler yaymak. **2.** ince tanecikler durumunda yağmak *(kar)*. **3.** *tkz.* aklını yitirmek: *Adam tozutmuş.*

töhmet, -ti *a. Ar.* **1.** birine yüklenen suç, suçlama. **2.** kusur, kabahat. **töhmet altında bırakmak** birine suç yüklemek.

tökezlemek *(nsz)* **1.** ayağı bir yere çarpıp sendelemek. **2.** *mec.* güçlükle karşılaşmak, işi bozulmak.

tömbeki *a. Far. bot.* İran'da yetişen, nargilede içilen bir tür tütün.

töre *a.* **1.** bir toplumda bireylerce benimsenmiş, kural, gelenek, görenek, ve ortaklaşa yaşanan alışkanlıkların tümü. **2.** bir toplumda benimsenen ahlâksal davranış biçimleri.

töre bilimi *b. a.* töreyle ilgili davranış yasalarını inceleyen, iyi ya da kötü davranışların neler olduğunu araştıran bilim, etik.

töreci *s.* töreyi amaç olarak alan *(kimse)*.

töre dışı *b. s.* töreyle ilgili yanı olmayan, töreye uymayan.

törel *s.* **1.** töreye uygun olan. **2.** töreyle ilgili olan.

tören *a.* toplumca anılması gerekli olan bir günün ya da kişinin anılarını yenilemek, bu gün ya da kişi için duyguları belirtmek amacıyla yapılan toplantı ya da gösteri.

törensel *s.* törenle ilgili.

töretanımaz *b. s. fel.* törelere aykırı olan, üstün saydığı bir töre adına geçerli töreyi tanımayan.

törpü *a.* bir nesnenin yüzündeki pürüzleri gidermek için kulanılan, kısa, ince, sivri pürlüklü araç, eğe.

törpülemek *(-i)* **1.** bir nesneyi törpüyle düzeltmek. **2.** *mec.* sivri görüşleri yumuşatmak. **3.** *mec.* inceletmek, eğitmek.

törpülenmek *(nsz)* törpülemek işi kendisine yapılmak.

tövbe *a. Ar.* suç sayılan bir davranışı yinelememek konusunda verilen kesin kararı söyleme. **Tövbeler olsun.** Yaptıklarımı bir daha yinelemeyeceğim.

tövbekâr *s. (tövbekâ:r) Ar. Far.* bir daha suç işlememeye karar veren, doğru yola dönen.

tövbeli *s.* suç sayılan bir işi ya da davranışı bir daha yapmamaya kesin karar vermiş olan. **tövbeli olmak** tövbe etmiş olmak.

töz *a.* **1.** *hlk.* asıl, öz. **2.** *fel.* değişme özelliği olan şeylerde, değişmeden kalan varlık, cevher.

trafik, -ği *a. Fr.* **1.** yollarda hareket durumunda bulunan insan ve taşıt araçlarının tümü. **2.** kara, deniz ve hava taşıtlarıyla insanların bir yol üzerindeki akışı. **3.** *mec.* önemli kimselerin bir yere gidiş gelişleri.

trafikçi *a.* trafik polisi, trafik görevlisi.

trafo *a. Fr.* **1.** transformatör sözünün kısa yazılışı. **2.** kente düzenli elektrik vermeyi sağlayan düzenek.

trahom *a. Fr. tıp* göz kapaklarının altında bir takım kabarcıkların belirmesiyle başlayan, sağaltılmadığı zaman körlüğe neden olabilen bir göz hastalığı.

trajedi *a. Fr. tiy.* **1.** sonu genellikle ölümle biten acıklı olay. **2.** konusu efsaneler ya da tarihle ilgili olan, acıklı sonuçlara bağlanan tiyatro yapıtı.

trajik, -ği *s. Fr.* **1.** trajediyle ilgili. **2.** *mec.* çok acıklı.

trajikomik, -ği *b. s. Fr.* hem acıklı, hem güldürücü nitelikte olan.

trakit, -ti *a. Fr. jeol.* yanardağ kayalıkları arasında bulunan bir tür mineral.

traktör *a. Fr.* tekerlekleri, gevşek yapıda alanlarda tutunmaya uygun, tarım işlerinde kullanılan ve arkasına römork takılabilen taşıt aracı.

traktörcü *s.* **1.** traktör kullanan kimse. **2.** traktörle taşıyıcılık yapan kişi.

trampa *a. (tra'mpa) İt.* bir nesneyi verip karşılığında başka bir nesneyi alma, takas.

trampet, -ti *a. (tra'mpet) Fr.* bir değnekle çalınan küçük davul. **trampet çalmak** trampete değneklerle vurarak sesler çıkarmak.

trampetçi *a.* trampet çalan kimse.

tramplen *a. Fr. sp.* jimnastik ve yüzme sporlarında atlamanın daha verimli olması için kullanılan bir ucu sabit, diğer ucu esnek sıçrama tahtası.

tramvay *a. Fr.* raylar üzerinde işleyen, kent içi yolcu taşıtı.

transatlantik, -ği *a. Fr.* özellikle okyanus yolculuklarında kullanılan büyük gemi.

transfer *a. Fr.* **1.** bir hakkı bir kişiden başka bir kişiye aktarma. **2.** *sp.* bir kulüpte oynayan bir oyuncunun başka bir kulübe geçmesi. **3.** bir parayı gideceği ülke parası karşılığında gönderme. **transfer olmak** bir kulüpten para karşılığı başka bir kulübe geçmek.

transformasyon *a. Fr.* dönüşüm, biçim değişimi.

transformatör *a. Fr. fiz.* değişken bir akımı, şiddeti ya da gerilimi farklı, aynı frekansta bir ya da birden çok akım düzenine dönüştüren elektromanyetik aygıt.

transistör *a. Fr.* **1.** radyo, televizyon ve başka elektrikli aygıtlarda, elektrik akımını genişleten, yarı iletken kristallerle yapılmış elektronik araç. **2.** bu araçtan yararlanılarak yapılmış alıcı.

transit, -ti *a. Fr.* bir malın ya da bir kimsenin bir ülkeye giderken başka bir ülkeden geçmesi. **2.** bir yerden durmadan, ara vermeden geçme. **transit geçmek 1.** gümrük vermeden geçmek *(mal)*. **2.** bir yerden durmadan geçmek.

transplantasyon *a. Fr. tıp* organ aktarımı, organ nakli.

trapez *a. Fr. sp.* iki düşey ipin uçlarına birer çubuk bağlanarak bir yere asılmış bulunan jimnastik aracı.

travers *a. Fr.* demir yollarında rayların altlarına taban olarak konulan demir ya da ağaçtan destek.

traverten *a. Fr. jeol.* kaynak sularının yığdığı çoğunlukla kalker tortu.

travma *a. Fr. tıp* **1.** bir dış etken sonucu tende oluşan yara bere. **2.** *psikol.* kişinin ruhsal yapısında derin izler bırakan yaşantı.

travmotoloji *a. Fr. tıp* hekimliğin yara ve bereleri tedavi eden bölümü.

tren *a. Fr.* demir yolu üzerinde işleyen, bir çekiciyle vagonlardan oluşan taşıt. **treni kaçırmak** bir nesneyi ele geçirme, bir işi gerçekleştirme olanağını yitirmek.

trençkot, -tu *a. Fr.* genellikle su geçirmez yapıda üst giysisi, yağmurluk.

treyler *a. İng.* yük taşımak için traktör ya da başka bir çekiciye takılan araba.

tribün *a. Fr.* hipodrom, stadyum gibi yerlerde, izleyicilerin oturmaları için yapılmış, basamak basamak yükselen bölüm.

trigonometri *a. Fr. mat.* üçgenlerin hesaplanmasını konu alan matematik dalı.

trigonometrik *s. Fr. mat.* trigonometriyle ilgili olan.

triko *a. Fr.* **1.** örülmüş kumaş. **2.** *s.* bu yöntemle yapılmış giysi.

trikotaj *a. Fr.* örme işleri.

trikotajcı *a.* örme işleriyle uğraşan kimse.

trilyon *a. Fr.* **1.** bin milyar. **2.** bu sayının adı.

tripleks *s. Fr.* üç katlı.

triportör *a. Fr.* arkasında yük taşıma yeri bulunan, üç tekerlekli bisiklet ya da motorlu taşıt.

triptik, -ği *a. Fr.* otomobillere, gümrük ödemeden verilen geçici gümrük belgesi.

trişin *a. Fr. zool.* genellikle domuzda bulunan, insanlar ve başka birçok memelilere de geçen; insanlarda trişinoz denilen hastalığa neden olan, bir tür küçük solucan.

triyo *a. İt. müz.* **1.** üç ses ya da üç çalgı için yazılmış beste. **2.** üç kişilik müzik topluluğu.

trol, -lü *a. İng.* suyun dibinde sürüklenerek çekilen, huni biçiminde geniş ağızlı balık ağı.

troleybüs *a. İng.* genellikle kent içi yollarda, hava hattından elektrik alarak işleyen otobüs.

trombon *a. Fr. müz.* pirinçten yapılmış, sürgülü, üflemeli çalgı.

trompet *a. Fr. müz.* bir ağızlıkla kendi üstüne kıvrılmış bir borudan oluşan çalgı.

trompetçi *a. s.* trompet çalan sanatçı.

tropika *a. Yun. coğ.* **1.** yer yuvarlağının ekvatora paralel olan, güneydeki Oğlak dönencesiyle kuzeydeki Yengeç dönencesi adlı iki dairesinden her biri, dönence. **2.** tropikal kuşak.

tropikal *s. Fr. coğ.* tropikayla ilgili, tropika bölgesinde olan. **Tropikal kuşak.** *coğ.* İki tropika arasında bulunan sıcak bölge.

tropizm *a. Fr. biy.* ısı, ışık gibi uyarımların etkisiyle, bitki ve hayvanlarda görülen yönelme, yönelim, göçüm gibi etkinlikler.

troposfer *a. Fr. coğ.* atmosferin yer yuvarlağına en yakın olan, kalınlığı 11 km yi bulan katmanı.

trotuvar *a. Fr.* cadde ve sokakların yan taraflarında yayalara ayrılan, biraz yüksekçe bölüm, yaya kaldırımı.

tröst, -tü *a. İng.* aynı alanda iş yapan çeşitli kuruluşların piyasayı ellerinde tutmak için kurdukları tekelci birlik, ortaklık.

trup, -bu *a. Fr.* aynı tiyatroda çalışan oyuncular topluluğu.

Tuba *öz. a. (tu:ba:) Ar.* cennette bulunduğuna inanılan, kökleri göğe, dalları yere bakan ağaç.

tuba *a. (tuba) Fr. müz.* bakırdan yapılmış, nefesli bir çalgı.

tufan *a. Ar.* **1.** Nuh Peygamber zamanında yağdığına, tüm yeryüzünü su baskınına uğrattığına inanılan şiddetli yağmur. **2.** *mec.* şiddetli yağmur. **3.** *mec.* çok yoğun ve şiddetli oluşum, olay.

tufeylî *a. (tufeyli:) Ar. biy.* **1.** asalak. **2.** *s. mec.* başkasının sırtından geçinen.

tufeylîlik, -ği *a.* asalaklık, başkasının sırtından geçinme durumu.

tugay *a. ask.* alayla tümen arası büyüklükte bir asker birliği.

tuğ *a.* sorguç.

tuğamiral, -li *b. a. (tu'ğamiral) ask.* en küçük aşamada deniz generali.

tuğgeneral, -li *b. a. (tu'ğgeneral) ask.* en küçük aşamalı general.

tuğla *a. Lât.* yoğurulmuş çamurun özel kalıplara dökülüp kurutulduktan sonra, fırınlarda pişirilmesiyle elde edilen, yapı işlerinde kullanılan yapı gereci. **Tuğla harmanı.** Tuğla yapılan alan.

tuğlacı *a.* tuğla yapan ya da satan kimse.

tuğlu *s.* tuğu olan. **tuğlu vezir kesilmek** tüm istediklerini yaptırmaya kalkışmak.

tuğra *a. tar.* Osmanlı'lar döneminde, zamanın padişahının adından oluşturulan, resmî kâğıtların baş taraflarıyla paraların bir yüzüne basılan simge.

tuh *ünl. yazıklar olsun, vah vah* anlamında bir ünlem.

tuhaf *s. Ar.* **1.** şaşırtıcı, şakınlık yaratan, garip. **2.** alışılmamış. **3.** güldürücü, hoş. **4.** gülünç. **tuhaf olmak** *mec.* şaşırmak, ne yapacağını bilememek. **tuhafına gitmek** tuhaf bulmak, yabansımak.

tuhafiye *a. (tuha:fiye) Ar.* çorap, mendil, kurdelâ, dantel gibi nesnelerin ortak adı.

tuhafiyeci *a.* tuhafiye türünden nesneler satan kimse.

tuhaflaşmak *(nsz)* **1.** tuhaf duruma gelmek. **2.** şaşırmak.

tuhaflık, -ğı *a.* **1.** yabansılık, gariplik. **2.** alışılmadık davranış. **tuhaflık etmek** güldürecek işler yapmak.

tul, -lü *a. Ar.* **1.** uzunluk. **2.** *astr.* boylam.

tulûat, -tı *a. (tulû:a:t) Ar. tiy.* yazılı metni olmayan, kararlaştırılmış bir konu üzerinde oyuncuların yakıştırdıkları sözlerle oynanan oyun. **tulûat yapmak** oyun metninin dışına çıkarak oynamak. **Tulûat tiyatrosu.** Yazılı metni olmayan halk tiyatrosu.

tulûatçı *a. tiy.* tulûat sanatçısı.

tulum *a.* **1.** özellikle koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanların tüm olarak çıkarılmış derisi. **2.** tulumdan yapılmış üflemeli çalgı. **3.** göğüs ve pantolon bölümü bitişik, işçi ya da çocuk giysisi. **4.** *mec.* şişman, tombul. **tulum çıkarmak 1.** hayvanın derisini tüm olarak yüzmek. **2.** seçimi eksiksiz kazanmak. **tulum gibi olmak** her yanı şişimek.

tulumba *a. İt.* **1.** sıvıları alçak yerlerden çekmeye ya da yükseklere çıkarmaya yarayan aygıt. **2.** sıvıları püskürtmeye yarayan araç. **Tulumba tatlısı.** Sıkılarak oluklu biçim verilen bir tür tatlı.

tulumbacı *a. tar.* **1.** eskiden, yangın söndürmekle görevli kimse. **2.** *s. mec.* çapkın, kabadayı, **3.** tulumba yapan ya da satan kimse.

tulumcuk,-ğu *a. anat.* iç kulağın yarım daire kanalları üstünde bulunan küçük kese.

tulum peyniri *b. a.* tulum içinde yapılmış bir tür beyaz peynir.

tumturak, -ğı *a. Far.* **1.** gösteriş, alım, debdebe. **2.** söyleme anlam katmayan, süs niteliğinde olan sözcükler kullanma.

tumturaklı *s.* gösterişli, süslü sözcükler kullanılmış *(anlatım)*.

tunç, -cu *a.* **1.** bakır, çinko ve kalay alaşımı, bronz. **2.** *s.* tunçtan yapılmış olan.

tunçlaşmak *(nsz)* tunç rengini almak.

tunçlaştırmak *(-i)* **1.** bir simgeyi tunçtan yapılmış bir anıtla canlandırmak. **2.** tunç rengini kazandırmak.

tundra *a. Fince Fr. coğ.* kuzey kutbu bölgesine yakın bölgelerdeki bitkisiz, geniş bozkırlar.

tur *a. Fr.* **1.** dolaşma, dönme. **2.** oy kullanılarak sonuç alınacak konularda yapılan oylamanın her biri. **tur atmak** gezmek, dolaşmak. **tur atlamak** *sp.* spor karşılaşmalarında geçerli kurallar gereği bir sonraki tura geçmek.

tura *a.* **1.** tuğra. **2.** iplik çilesi. **2.** bazı çocuk oyunlarında vurmak için kullanılan düğümlenmiş mendil.

Turan *öz. a. Far.* Turancıların, tüm Türkleri birleştirerek kurmayı amaçladıkları devletin adı.

Turancı *öz. a ve s.* Turancılık yanlısı *(kimse, görüş)*.

Turancılık, -ğı *Öz. a.* Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, dünyadaki tüm Türklerin tek yurt ve tek bayrak altında birleştirilmesini amaçlayan akım.

turba *a. Fr.* biraz kömürleşmiş bitkilerden oluşan yakıt, turp.

turbalık, -ğı *a.* turba bulunan yatak.

turfanda *s. Far.* **1.** mevsiminden önce yetişen. *(sebze, meyve)*. **2.** *mec.* yeni, ilk kez ortaya çıkan.

turfandacı *a.* turfanda yiyecekler yetiştirip satan kimse.

turfandacılık, -ğı *a.* turfanda sebze ve meyve yetiştiriciliği.

turgor *a.* **1.** *bot. biy.* hücrenin su çekerek şişmesi, öz su yoğunluğunun azalması.

turist, -ti *a. Fr.* başka yerleri görmek, tanımak, eğlenmek gibi amaçlarla geziye çıkan kimse.

turistik, -ği *s. Fr.* **1.** turizmle ilgili olan. **2.** özellikleri turistleri çekecek nitelikte olan: *turistik kent.*

turizm *a. Fr.* **1.** görmek, tanımak, gezmek, eğlenmek amacıyla yapılan gezi. **2.** bir bölgeye, bir ülkeye turist çekmek amacıyla yapılan çalışmaların tümü.

turizmci *a.* turizm işleriyle uğraşan kimse.

turna *a. zool.* bataklık kuşlarından, toplu halde yaşayan, kül renginde uzun bacaklı, uzun boyunlu, çok iri, göçebe bir kuş. **turnayı gözünden vurmak** bir olanağı değerlendirerek çok iyi çıkar sağalmak.

turna balığı *b. a. zool.* başı vücuduna göre büyük, boğazı geniş, başı ördek gagasını andıran, yırtıcı, atılgan bir tatlı su balığı.

turnacı *a. tar.* yeniçeri ocağının, padişahla ava giden, av köpeklerine ve tazılara bakan, turna taşıyan bir sınıf asker.

turnagagası *b. a. bot.* tohumlarının ucunda turna gagasına benzer bir bölüm bulunan, yaprakları güzel kokulu bir bitki, ıtır.

turnageçidi *b. a.* baharda oluşan bir fırtına.

turne *a. Fr.* bir görevlinin, bir tiyatro ya da müzik grubunun, başka bir yerde görevini yapmak amacıyla yaptığı gezi.

turnike *a. Fr.* teker teker geçmeyi sağlayan ya da geçenlerin sayısını gösteren döner kapılı geçme yeri.

turnusol, -lü *a. Fr. kim.* bir sıvının asit mi ya da baz mı olduğunu anlamak için kullanılan, bazı bitkilerden elde edilen, boya. **Turnusol kâğıdı.** Turnusol boyasından elde edilen, aside batırıldığında kırmızı, baza batırıldığında da mavi renk alan kâğıt.

turnuva *a. Fr. sp.* birkaç yarışmacı ya da birkaç takım arasında yapılan yarışma dizisi: *tenis turnuvası.*

turp, -pu *a. Far. bot.* yaprakları tüylü, çiçekleri ak, sarı, mor renkte olan, yumru biçimindeki kökleri iştah açıcı olarak yenen bir bitki ve bu bitkinin yumru biçiminde kökü. **turp gibi olmak** sağlığı yerinde olmak.

turşu *a. Far.* tuzlu su ya da sirkede tutularak, özel bir kıvama getirilen, genellikle domates, biber, salatalık, kelek, lâhana gibi sebzelerle yapılan yiyecek. **turşu gibi olmak** çok yorulmak. **turşu olmak 1.** ekşimek, bozulmak *(yiyecek).* **2.** *mec.* bitkinleşmek *(insan).* **turşusu çıkmak 1.** çok fazla yorulmak. **2.** ezilmek, parçalanmak. **turşuya dönmek** bitkinleşmek, güçsüzleşmek.

turşulaşmak *(nsz) mec.* iyice ezilmek, dağılmak, çürümek, bozulmak.

turşuluk, -ğu *a. ve s.* **1.** turşu yapmak için ayrılmış. **2.** *s.* turşu yapmaya uygun.

turuncu *a. Far.* **1.** kızıl sarı, turunç rengi. **2.** *s.* bu renkte olan.

turunç, -cu *a. Far.* **1.** *bot.* Akdeniz ülkelerinde yetişen, kışın yaprağını dökmeyen bir ağaç. **2.** bu ağacın turuncu renkte, acımsı tatta meyvesi.

turunçgiller *ç. ve a. bot.* turunç, portakal, mandaline, limon gibi meyveleri kapsayan bir bitki türü, narenciye.

tuş *a. Fr.* **1.** yazı, hesap makineleri ile piyano, org gibi müzik araçlarında parmakla vurulan yerler. **2.** güreşte sırtın yere gelmesi. **3.** eskrimde kılıcın ucunun karşı yarışçının vücuduna değmesi. **4.** yağlı boya resim sanatında fırçanın tuvale vuruş biçimi. **tuşa getirmek 1.** güreşte karşı yarışçının sırtını yere getirmek. **2.** *mec.* bir konuda yenmek, üstün gelmek.

tuşlamak *(-i)* tuşlara parmaklarla basmak, vurmak.

tutaç, -cı *a.* **1.** bir nesneyi tutmak için kullanılan araç. **2.** maşa, kerpeten gibi araçların tutmaya uygun yerleri. **3.** tutu, rehine, rehin.

tutam *s.* elle ya da parmaklarla tutulacak ölçüde: *bir tutam saç.*

tutamak, -ğı *a.* **1.** bir nesnenin tutulacak yeri. **2.** *mec.* güvenecek, dayanacak nesne.

tutamaksız *s.* tutunacak, güvenecek şeyi olmayan.

tutamlamak *(-i)* bir tutam almak.

tutanak, -ğı *a.* **1.** meclis, mahkeme gibi yerlerde görüşmelerin olduğu gibi yazılışı, zabıt. **2.** bir durumun olduğu gibi yazıldığı, altının ilgililerce imzalandığı yazı. **3.** çok sayıda kişinin imzaladığı rapor.

tutar *a.* **1.** nicelik yönünden bir nesnenin tümü. **2.** para miktarı.

tutarak, -ğı *a. tıp* **1.** sinir hastalığı nöbeti. **2.** sara.

tutarlı *s.* aralarında çelişki bulunmayan, tüm yönleriyle uygun olan: *tutarlı davranışlar.*

tutarlık, -ğı *a.* tutarlı olma durumu, insicam, uygunluk.

tutarsız *s.* tutarlı olamyan, uyumsuz.

tutarsızlık, -ğı tutarsız olma niteliği, uyumsuzluk.

tutkal *a.* genellikle deri, kıkırdak gibi hayvansal maddelerden yapılan, tahta, kâğıt gibi nesneleri yapıştırmaya yarayan sıvı.

tutkallamak *(-i)* tutkal sürmek, tutkalla yapıştırmak.

tutkallanmak *(nsz)* tutkallamak işi kendine yapılmak.

tutkallı *s.* **1.** içinde tutkal bulunan. **2.** tutkal sürülmüş.

tutku *a.* aşırı istek, coşku.

tutkulu *s.* bir şeye karşı aşırı istek besleyen.

tutkun *s.* bir şeye gönül vermiş, aşırı tutulmuş.

tutkunluk, -ğu *a.* tutkun olma niteliği.

tutma *a.* **1.** tutmak eylemi. **2.** uşak, yanaşma.

tutmak, -ar *(-i)* **1.** ele almak, elle kavramak. **2.** avlamak, yakalamak: *balık tutmak.* **3.** anlamak, ayırdına varmak. **4.** alıkoymak, yanında bulundurmak. **5.** özgürlüğünü elinden almak, kapamak. **6.** kaplamak. **7.** yüzeyde görünür duruma gelmek: *Kar tuttu.* **8.** desteklemek, yanında olmak. **9.** benimsemek, beğenmek. **10.** yerine getirmek: *sözünü tutmak.* **11.** uygun gelmek. **12.** kiralamak: *Evi tuttular.* **13.** etkisini göstermek. **14.** ağrımak, sancılanmak: *ağrı tutmak.* **15.** varsaymak, farz etmek. **16.** yaklaştırmak: *Saati kulağına tuttu.* **17.** beklenen sonucu vermek: *Aşı tutmuş.* **18.** çalışabilmek: *Eli iş tutuyor.* **19.** sunmak: *konuklara kolonya tutmak.* **20.** alıkoymak, bırakmamak. **21.** bürümek, kaplamak. **22.** yönelmek: *evin yolunu tutmak.* **23.** birinin yerine geçmek: *onun yerini tutmamak.* **24.** hasta etmek: *Gemi tutmuş.* **25.** azıcık yanmak: *sütün dibi tutmak.* **26.** ilgi görmek: *Oyun tuttu.* **tuttuğu dal elinde kalmak** güvendiği, dayandığı kimse ya da nesne işe yaramaz duruma gelmek. **tuttuğunu koparmak** giriştiği her işte başarılı olmak.

tutsak, -ğı *a.* **1.** savaşta ele geçen düşman, esir. **2.** *mec.* kendini bir şeyin etkisinden kurtaramayan kimse. **tutsak olmak 1.** savaşta esir düşmek. **2.** kendini bir şeyin ya da kimsenin etkisinden kurtaramamak.

tutsaklık, -ğı *a.* tutsak olma durumu, esirlik.

tutturaç, -cı bir şeyin bağlanıp tutturulduğu nesne.

tutturmak *(-i, -e)* **1.** eline almasını sağlamak. **2.** iğne, çivi gibi nesneleri bir başka nesneye iliştirmek. **3.** *(nsz)* aklına koyup direnmek: *dondurma diye tutturmak.* **4.** hedefe vardırmak, değdirmek. **tutturabildiğine** kabul ettirebildiğince, belli fiyatı olmadan.

tutturmalık, -ğı *a.* toka, düğme gibi nesneleri birbirine tuturmaya yarayan nesne.

tutu *a.* rehin, ipotek, rehine

tutucu *s. ve a.* kurulu toplumsal düzeni, düşünceleri ve kurumları değiştirmeden korumak isteyen, muhafazakâr.

tutuculuk, -ğu *a.* **1.** tutucu olma niteliği. **2.** özellikle, siyasal, toplumsal ve ekonomik düzeni olduğu gibi sürdürme görüşü.

tutuk, -ğu *s.* **1.** sıkılgan olduğundan akıcı konuşamayan. **2.** sıkılgan, çekingen. **3.** kısık: *tutuk bir ses.* **4.** işlevini gereğince yapmayan.

tutuk evi *b. a.* tutukluların kapatıldığı yapı, tevkif evi.

tutuklama *a.* tutuklamak işi.

tutuklamak *(-i)* yasa gereği özgürlüğünü kısıtlayarak bir yere kapatmak.

tutuklanmak *(nsz)* tutuklamak eylemine konu olmak, tevkif edilmek.

tutuklu *a. ve s.* yasa gereği özgürlüğü kısıtlanarak bir yere kapatılan *(kimse).*

tutukluk, -ğu *a.* **1.** tutuk olma niteliği. **2.** gereğince iş yapmama durumu: *Tabanca tutukluk yaptı.*

tutulma *a.* **1.** tutulmak eylemi. **2.** *astr.* bir gök cisminin, araya başka bir gök cisminin girmesi sonucu bir bölümünün ya da tümünün görünemez olması olayı.

tutulmak *(nsz)* **1.** tutmak eylemine konu olmak. **2.** vücudun bir bölümü hareket edemez duruma gelmek. **3.** ruhsal bir durumda konuşamaz, düşünemez duruma gelmek. **4.** âşık olmak. **5.** yakalanmak: *vereme tutulmak.* **6.** benimsenmek: *Oyun çok tutuldu.* **7.** tutulmak olayına uğramak *(Ay, Güneş).*

tutum *a.* **1.** davranış biçimi. **2.** gelir gideri dengeli tutup gelirin bir bölümünü artırma işi, tasarruf.

tutumlu *s.* varlığını düzenli harcayan, idareli davranan.

tutumsuz *s.* varlığını düzenli harcamayan, tutumlu davranmayan.

tutunmak *(-i)* **1.** bir nesneyi tutup bırakmamak, sarılmak, asılmak. **2.** bir işi sürdürme olanağını sağlamak. direnmek, dayanmak. **3.** kendini kabul ettirmek, kendine bir yer sağlamak. **tutunacak dalı olmamak** güveneceği bir kimsesi ya da nesnesi olmamak.

tutuş *a.* tutmak eylemi ya da biçimi.

tutuşmak *(nsz)* **1.** yanmaya başlamak. **2.** karşılıklı tutmak: *el ele tutuşmak.* **3.** girişmek: *güreşe tutuşmak.*

tutuşturmak *(-i, -e)* **1.** tutuşmasını ya da tutuşmalarını sağlamak. **2.** ansızın vermek: *zarfı eline tutuşturmak.*

tuval *a. Fr.* yağlı boya resim yapmaya yarayan bez ya da bu yöntemle yapılmış resim.

tuvalet, -ti *a. Fr.* **1.** tıraş olma, yıkanma, giyinme, taranma işi. **2.** kadınların toplantılarda giydikleri gösterişli giysi. **3.** vücut temizliği ve bakımı için gereken şeyler. **4.** ayakyolu. helâ.

tuyuğ *a. esk. ed.* rubai biçiminde uyaklanan, tek dörtlükten oluşan halk edebiyatından divan edebiyatına geçmiş nazım biçimi.

tuz *a.* **1.** ak renkte, kokusuz, suda eriyen, keskin tatta, yemeklere lezzet vermek için kullanılan billûrsu madde. **2.** *kim.* bir asitteki hidrojenin yerini bir bazın almasıyla oluşan kimyasal bileşim. **(üstüne) tuz biber ekmek** bir

üzüntünün, acının, bir yanlışın ağırlığını artıran yeni şeyler yapmak ya da olmak. **tuzbuz etmek** onarılamayacak ölçüde kırmak, dağıtmak. **tuzla buz olmak** iyice kırılmak, dağılmak. **tuzu kuru** kazancı yerinde. **(bir şeyde) tuzu olmak** katkısı, payı olmak.

tuzak, -ğı *a.* **1.** kuş ve yaban hayvanlarını yakalamaya yarayan araç. **2.** *mec.* birini güç duruma düşürmek için kurulan düzen. **tuzak kurmak 1.** yakalamak için düzen hazırlamak. **2.** *mec.* birini kötü bir duruma düşürmek amacıyla oyun hazırlamak. **tuzağa düşmek** kurulan düzene takılmak, oyuna gelmek.

tuzcu *a.* tuz üreten ya da tuz satan kimse.

tuzlama *a.* **1.** tuzlamak işlemi. **2.** bir tür işkembe çorbası. **3.** *s.* tuzlanarak hazırlanan: *tuzlama balık.*

tuzlamak *(-i)* tuza yatırmak ya da üstüne tuz serpmek.

tuzlanmak *(nsz)* tuzlamak işi yapılmak, tuz vurulmak, tuz koyulmak.

tuzlu *s.* **1.** içinde tuz bulunan. **2.** tuzu çok olan: *Çorba tuzlu olmuş.* **3.** *mec.* çok pahalı. **tuzluya patlamak** çok para vererek satın almak.

tuzluk, -ğu *a.* **1.** içine tuz konan kap. **2.** atlarda gözün üstündeki, insanlarda köprücük kemiğinin ardındaki çukur bölüm.

tuzluluk, -ğu *a.* **1.** tuzlu olma niteliği. **2.** *coğ.* bir litre deniz suyunda erimiş bulunan tuzların gram olarak değeri.

tuz ruhu *b. a. T. Ar. kim.* hidro-klorik. asit.

tuzsuz *s.* **1.** tuzu az ya da hiç olmayan. **2.** *mec.* tatsız şakalar yapan.

tüberkülin *a. İng. tıp* veremin tanı ve tedavisinde kullanılan, verem mikrobundan elde edilen sıvı. **Tüberkülin testi.** Bir kimsede verem mikrobu bulunup bulunmadığını anlamak için yapılan aşı, test.

tüberküloz *a. Fr. tıp* verem, ince hastalık.

tüccar *a. Ar.* alım satımı kendine iş edinmiş kimse, ticaret yapan kişi.

tüccarlık, -ğı *a.* tüccarın yaptığı iş.

tüf *a. Fr. jeol.* yanardağların püskürttükleri, kül, kum, lâv parçalarından oluşan, genellikle açık renkli, hafif, gözenek dokulu bir tür çökelti taşı.

tüfek, -ği *a. Far.* savaşta ya da avcılıkta kullanılan, uzun namlulu ateşli silâh. **tüfek atmak** tüfekle ateş etmek. **tüfek çatmak** dinlenme sırasında tüfekleri üçerli olarak birbirine dayamak. **Tüfek patlamadan.** Çarpışma olmadan.

tüfekçi *a.* **1.** tüfek yapan ya da satan kimse. **2.** *tar.* Osmanlı'larda padişahı ve sarayı korumakla görevli asker. **3.** *tar.* savaşta gereçlerin ve silâhlarının bakımıyla görevli asker.

tüfekçilik, -ği *a.* **1.** tüfek yapma ya da onarma işi. **2.** tüfek satıcılığı

tüfekhane *b. a. (tüfekha:ne) T. Far.* silâhların korunmak için konulduğu yapı ya da yer.

tüfeklik, -ği *a.* **1.** kışlalarda tüfekleri düzenli olarak saklamak için ayrılmış yer. **2.** tüfek kılıfı.

tüh *ünl.* Yazıklar olsun!

tükenme *a.* tükenmek olayı.

tükenmek *(nsz)* **1.** bitmek, sona ermek, sonu gelmek. **2.** *mec.* gücü kalmamak, güçsüzleşmek, bitkinleşmek.

tükenmez *s.* **1.** bitmeyen, tükenmeyen. **2.** *mec.* sonsuz. **3.** *hlk.* bir kapta ekşitilen, alındıkça üstüne su eklenerek tamamlanan üzüm ya da üzüm, elma, armut karışımı bir tür içecek. **4.** *hlk.* bir tür peynirli çorba.

tükenmez kalem *b. a. T. Ar.* içi mürekkeple dolu, bitinceye dek kullanılan bir tür kalem, tükenmez.

tüketici a. *ve s.* **1.** gereksinimlerini karşılamak için bazı maddeleri yiyerek, içerek, giyerek, kullanarak tüketen kimse. **2.** *mec.* bitiren, bırakmayan: *istek tüketici olaylar.*

tüketim *a.* **1.** tüketmek eylemi. **2.** üretilen, yapılan nesnelerin tüketilmesi, yoğaltım.

tüketmek *(-i)* **1.** bitirmek, sona erdirmek. **2.** yoğaltmak.

tükürmek *(nsz)* **1.** tükürüğü ağızdan dışarı atmak. **2.** bir nesneyi ağız yoluyla dışarı çıkarmak: *kan tükürmek.* **tükürdüğünü yakalamak** sözünden dönme onursuzluğuna düşmek.

tükürük, -ğü *a.* tükürük bezlerinin ağza akan salgısı. **tükürüğünü yutmak** imrendiğinden, ağzı sulanmak.

tükürük bezi *b. a. anat.* dil, çene ve kulak altında bulunan, tükürük salgılayan bezler.

tükürüklemek *(-i)* tükürükle ıslatmak.

tül *a. ve s. Fr.* **1.** pamuk, ipek ya da sentetik iplikten yapılmış, ince, seyrek dokunmuş, yumuşak bez. **2.** bu bezden yapılmış nesne.

tülbent, -di *a. Far.* ince ve seyrek dokunmuş, yumuşak dokuma.

tüm *(l) a.* **1.** bir nesnenin olancası, tamamı, bütünü. **2.** *s.* bütün, hep.

tüm *(ll) a.* tümen sözcüğünün kısaltılması.

tüm *(lll) a. hlk.* tepe, tümsek.

tümamiral, -li *b. a. T. Fr. ask.* deniz kuvvetlerinde, kara kuvvetlerinde tümgeneral aşamasındaki general.

tümce *a. dilb.* cümle.

tümden *be.* tamamıyla, bütünüyle, hep.

tümden gelim *b. a. fel.* kurallardan olaylara, etkenden etkiye geçme yöntemi.

tümel *s. fel.* tüm varlıkları ya da düşünülen nesneleri tümüyle kapsayan, küllî.

tümen *a.* **1.** büyük küme. **2.** *ask.* tugayla kolordu arasında birlik. **Tümen tümen.** Pek çok, aşırı çoklukta.

tüme varım *b. a. fel.* tümün parçasıyla ilgili olaylardan, tüm varlıkları ya da düşünülen şeyleri kapsayan bir yargıya varma yöntemi.

tümgeneral, -li *b. a. (tü'mgeneral) T. Fr. ask.* aşaması tuğgeneralle korgeneral arasında bulunan general.

tümgenerallik, -ği *b. a. ask.* tümgene-ralin aşaması ya da görevi.

tümleç, -ci **1.** tümleyen, bütümleyen. **2.** *dilb.* tümcede, yüklemin anlamını çeşitli yönlerden tümleyen sözcük ya da sözcükler öbeği.

tümlemek *(-i)* tamamlamak, bütünlemek.

tümlenmek *(nsz)* tüm niteliğine kavuşturulmak.

tümler *s.* tümleyen, tamamlayan. **Tümler açı.** *mat.* Bir dar açıyı dik açı değerine çıkaran açı.

tümör *a. tıp Fr.* ur, yumru.

tüm sayı *b. a.* bir topluluğu kuruluşunda oluşturan üye sayısı.

tümsek, -ği *a.* **1.** küçük tepe. **2.** çıkıntı, şişkinlik, kabarıklık.

tümsekli *s.* tümseği olan, dışbükey.

tümür *a. anat.* bağırsakların iç yüzlerini kaplayan emici pürtükler.

tün *a.* gece.

tünaydın *b. ünl.* İyi akşamlar, iyi geceler.

tünek, -ği *a.* genellike kümes hayvanlarının geceleri tünedikleri dal ya da sırık.

tünel *a. İng.* dağ, tepe gibi yüksek yerlerin ya da suların altında karşı yana geçebilmek için yapılmış yol. **tünel geçmek** dalga geçmek, oyalanmak.

tünemek *(nsz)* **1.** uyumak için bir dala ya da sırığa konmak *(kuş).* **2.** *mec.* yüksekçe bir yere ilişmek, oturmak.

tüp, -pü *a. Fr.* **1.** bir ucu kapalı cam boru. **2.** içine merhem, krem, macun gibi nesneler konmak üzere hazırlanmış bir yanı kapalı, diğer yanı kapaklı bir tür metalsı kap.

tür *a.* **1.** çeşit. **2.** doğa bilimde cinslerin ayrıldığı bölüm. **3.** türlü: *bu tür düşünüş.*

türap, -bı *a. Ar.* toprak.

türban *a. Fr.* **1.** sarık. **2.** kadınların başlarına sarık biçiminde sardıkları örtü.

türbe *a. Ar.* içine ünlü bir kişinin mezarı konan yapı.

türbedar *a. (türbeda:r) Ar. Far.* türbeyi korumak ve bakmakla görevli kimse.

türbin *a. Fr. fiz.* su, gaz gibi bir akışkanın kinetik enerjisiyle ve özel düzenler yardımıyla dönen aygıt.

türdeş *s.* türleri bir olan, aynı türden.

türdeşlik, -ği *a.* aynı türden olma niteliği, soydaşlık.

türe *a.* adalete, hakka, hukuka uygunluk.

türedi *a. ve s.* kişiliğinden beklenmediği halde sivrilen ya da geldiği düzeye yakışmayan *(kimse).* **2.** gerçek bir değeri bulunmayan: *türedi bir görüş.*

türel *s.* türeyle ilgili.

türemek *(nsz) a.* **1.** görünmek, ortaya çıkmak, çoğalmak. **2.** *dilb.* bir kök ya da gövdeden yeni bir sözcük ortaya çıkmak.

türetmek *(-i)* ortaya çıkarmak, oluşturmak.

türev a. 1. bir nesneden türemiş olan nesne, türemiş. **2.** *dilb.* bir sözcükten yapım ekiyle türemiş sözcük: *gözlü-gözlük.* **3.** *kim.* kimyasal işlemler sonucunda bir maddeden elde edilen başka bir madde. **4.** *mat.* cebirsel bir işlemden elde edilen başka bir ifade.

türeyiş *a.* türemek işi ya da biçimi.

Türk *öz. a.* **1.** tarihsel kaynağı Orta Asya olan ve bu günkü Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran ulus ve bu ulusun soyundan olan kimse.

Türkçe *öz. a. ve s.* **1.** Ural - Altay dil ailesinden, bitişken yapısı olan Türk dili, Türkiye Türkçesi. **2.** Türk dili ile yazılan: *Türkçe Sözlük.*

Türkçeci *a. ve s.* **1.** Türkçe öğretmeni. **2.** Türkçecilik ilkesini benimsemiş kimse.

Türkçecilik, -ği *a.* Türk dilini yabancı akımların etkisinden kurtarma, dili arıtma akımı.

Türkçeleşmek *(nsz)* yabancı sözcüklerden arınmak.

Türkçeleştirmek *(-i)* **1.** bir metni, yabancı sözcüklerin yerlerine Türkçe sözcükler konularak daha anlaşılır duruma getirmek. **2.** dile Türkçe sözcükler kazandırmak.

Türkçü *öz. a. ve s.* Türklük duygusunu geliştirip güçlendirmeyi amaç edinen *(kimse, anlayış).*

Türkçülük, -ğü *a.* dünyadaki tüm Türkler'in tek yurt ve tek bayrak altında birleştirilmesini amaçlayan akım, Turancılık.

Türkiyat *öz. a. (türkiya:t) T. Ar.* Türkolojil

Türkiyeli *s. ve a.* Türkiye halkından olan *(kimse).*

Türkleştirmek *(-i)* Türk dilini ve Türk kültürünü benimsetmek.

Türklük, -ğü *a.* **1.** Türk olma niteliği. **2.** Türk topluluğu, Türk ulusu.

Türkmen *öz. a.* Oğuz Türklerinden bir boy ve bu boydan olan kimse.

Türkmence *öz. a.* Türkmen dili.

Türkolog, -ğu *a. T. Fr.* Türk ulusu ve Türk kültürü bilgini.

Türkoloji *öz. a. Fr.* Türk dili, Türk tarihi ve edebiyatıyla uğraşan bilim dalı, Türkiyat.

türkuaz *a. Fr.* **1.** yeşile çalan mavi renkte değerli bir taş, firuze. **2.** *s.* bu renkte olan, türkuaz.

türkü *a.* hece ölçüsüyle yazılmış halk ezgileriyle bestelenmiş müzik yapıtı. **Türkü çağırmak** türkü söylemek. **türkü yakmak** türküye ezgi yakıştırmak. **türküsünü çağırmak** bir kimsenin hoşuna gidecek sözler söylemek, davranışlarda bulunmak.

türkücü *a. ve s.* türkü söyleyen kimse.

türlü *s.* **1.** çeşit çeşit, çeşitli. **2.** çeşitli sebzelerden yapılmış konserve ya da yemek. **3.** *be.* herhangi bir biçimde **Türlü türlü.** Çeşit çeşit.

tütmek *(nsz)* **1.** duman çıkarmak. **2.** dumanı geri vermek: *Baca tütüyor.* **3.** *mec. hlk.* özlemek: *gözünde tütmek.* **4.** *hlk.* kokmak.

tütsü *a.* **1.** büyü yapmak ya da başka bir amaçla dumanı ciğerlere çekilmek üzere ya da ortalığa yaymak için ateşte bir nesne yakma. **2.** bu amaçla yakılan nesne.

tütsülemek *(-i)* **1.** tütsü yapmak. **2.** et ve balık gibi yiyecekleri odun ya da saman dumanına tutmak. **3.** *argo* içki içmek.

tütsülenmek *(nsz)* **1.** tütsülemek işi yapılmak. **2.** *mec.* tütsüye benzeyen dumana tutulmak.

tüttürmek *(-i)* **1.** tütmesine yol açmak, duman çıkarmak. **2.** içmek: *sigarayı tüttürmek.*

tütün *a. bot.* **1.** yapraklarından sigara yapılan, nikotin içeren bir bitki. **2.** bu bitkinin yapraklarının sigara yapılmak üzere kıyılmış biçimi. **3.** duman. **tütünü doğru çıkmak** işleri yolunda gitmek.

tütüncü *a.* tütün yetiştiren ya da satan kişi.

tütüncülük, -ğü *a.* tütün yetiştirme ya da satma işi.

tütünlük, -ğü *a.* sırtın kuyruğa yakın bölümünden yapılmış, yumuşak ve beğenilen pastırma.

tütün rengi *b. a.* **1.** kuru tütün yaprağı rengi. **2.** *s.* bu renkte olan.

tüvit, -di *a. İng.* bir tür boyalı İskoçya yünü ve bu yünden yapılmış kumaş.

tüy *a.* **1.** insan ve hayvan derisi üzerinde çıkan tel. **2.** bazı bitki organları, meyveler ve dokumalar üzerinde görülen ince sık teller. **tüy almak** tüy dökmek. **tüy dikmek** birinin durumu iyice kötüleşmek. **tüyleri diken diken olmak** çok ürpermek.

tüydürmek *(-i) argo* aşırmak, çalmak. **2.** gizlice uzaklaştırmak.

tüylenmek *(nsz)* **1.** tüyleri bitmek. **2.** *mec.* para kazanmak.

tüymek,-er *(nsz) argo* kaçmak, gizlice uzaklaşmak.

tüze *a.* hukuk.

tüzel *s.* **1.** tüzeyle ilgili. **2.** hükmî.

tüzel kişi *b. a.* hukuk bakımından tek bir kişi sayılan, birçok kişi ya da mal topluluğundan doğan varlık: *hükmî şahıs.*

tüzük, -ğü *a.* bir kurumun ya da kuruluşun tutacağı yolu, uygulayacağı yöntemleri gösteren maddelerin tümü.

U

u, U *a.* Türk alfabesinin yirmi beşinci harfi; ses bilimi yönünden kalın, dar yuvarlak ünlü.

U *kim.* Uranyum elementinin simgesi.

uca *a. hlk.* kuyruk sokumu kemiği, pöç.

ucube *a. (ucu:be) Ar.* şaşılacak ölçüde çirkin varlık, pek garip.

ucun ucun *be.* ağır ağır, yavaş yavaş, usul usul, ucu ucuna.

ucuz *s.* **1.** benzerlerinden daha az parayla alınan. **2.** *mec.* az emekle elde edilen. **ucuz atlatmak (kurtulmak)** güç ya da zorlu bir durumdan az zararla kurtulmak. **Ucuz etin yahnisi yenmez.** Ucuz alınan şeyler iyi olmaz. **ucuz pahalı almak (satmak)** fiyatı yüksek ya da alçak olduğuna bakmadan almak *(satmak)*. **ucuza çıkmak** az masrafla yaptırmak. **ucuza kapatmak** fırsatı değerlendirip ucuza almak.

ucuzcu *s.* **1.** elindekini ucuza satan. **2.** malın ucuzunu arayan.

ucuzlama *a.* ucuzlamak olayı.

ucuzlamak *(nsz)* **1.** bir nesnenin fiyatı inmek. **2.** *mec.* kolayca sağlanır duruma gelmek.

ucuzlatmak *(-i)* **1.** bir malın fiyatını düşürmek, indirmek. **2.** *mec.* kolayca elde edilebilir duruma getirmek.

ucuzluk, -ğu *a.* **1.** ucuz olma özelliği. **2.** bir malın ya da malların yasal bir biçimde ucuz satılma dönemi, damping.

uç, -cu *a.* **1.** bir nesnenin başlangıç ya da sonuç noktası. **2.** bir nesnenin sivri, kesici, batıcı noktası: *iğnenin ucu.* **3.** kalınca bir nesnenin çıkıntılı bitiş noktası: *meme ucu.* **4.** bir yerin en kıyıda kalan bölümü: *kentin ucu.* **5.** *tar.* sınır boyu. **6.** son, bitim: *işin ucu.* **uç vermek 1.** çıban çıkmak. **2.** bitki sürmeye başlamak. **uç uca gelmek** uçları birbirine dokunmak, yetişmek. **ucu birine dokunmak** birine zarar vermek. **ucu bucağı olmamak** çok geniş olmak. **ucunda bir şey olmak** bir şeyle ilgili olmak. **ucunu bulmak** sonunu getirmek, yolunu bulmak. **ucunu kaçırmak** bir iş çıkmaza girmek.

uçak, -ğı *a.* kanatlarına havanın yaptığı basınçla havada kalabilen, motoru yardımıyla yükselip ilerleyebilen hava taşıtı, tayyare.

uçaksavar *b. a. ask.* düşman uçaklarını kaçırmak ya da düşürmek amacıyla kullanılan bir tür top.

uçan daire *b. a.* başka gezegenlerden geldiği sanılan, yassı, yuvarlak biçimde, uçan gök cismi.

uçan top, -pu *b. a. sp.* voleybol.

uçarı *s.* **1.** aşırı *(kişi)*: *uçarı bir yaşam sürmek.* **2.** kendini eğlence ve lükse vermiş. **3.** *mec.* ele avuca sığmayan.

uçarılık, -ğı *a.* uçarı olma niteliği.

uçkur *a.* şalvar ya da iç donunu bele bağlamak ya da torba biçiminde nesnelerin ağızlarını büzmek için bu nesnelere geçirilen bağ. **uçkur çözmek** cinsel ilişkide bulunmak. **uçkuruna sağlam olmak** namusunu titizlikle korumak.

uçkurluk, -ğu *a.* uçkur geçirilen katlanmış bölüm. **2.** bayrağın ip geçirilip tutturulan beyaz bezden yapılan bölümü. **3.** uçkur geçirmeye yarayan çukur gibi nesne.

uçlanmak *(nsz)* **1.** uçlu duruma gelmek. **2.** *argo* vermek: *Uçlan bakalım paraları!*

uçlu *s.* **1.** ucu bulunan, ucu çıkan. **2.** süzücülü: *uçlu sigara.*

uçma *a.* uçmak işi.

uçmak, -ar *(nsz)* **1.** kanat kanalıyla havada durmak ya da yol almak. **2.** rüzgâr yardımıyla havada yükselmek ya da dolaşmak: *Uçurtma uçuyor.* **3.** gaz ya da buhar durumuna gelip havaya dağılmak. **4.** yüksek bir yerden düşmek ya da yuvarlanmak. **5.** rengi solmak. **6.** *argo* aşırılmak, alınmak. **7.** *mec.* çok aşırı sevinmek. **8.** hava yoluyla bir yere gitmek. **uçan kuşa borcu olmak** çok kişiden borç almış olmak. **uçan kuştan medet ummak** olmayacak kimselerden yardım beklemek.

uçmak *(ll) a.* Cennet.

uçsuz *s.* ucu bulunmayan. **Uçsuz bucaksız** . Çok geniş.

uçtuuçtu *b. a.* bir kaç kişi arasında, uçmayan nesneleri de uçar gibi göstererek oynanan bir oyun.

uçucu *s.* **1.** uçma niteliği olan. **2.** gaz durumuna gelebilen: *uçucu sıvı.* **3.** *a.* pilot.

uçuculuk, -ğu *a.* **1.** uçucu olma niteliği. **2.** pilotluk.

uçuç böceği *b. a. zool.* uğur böceği, hanım böceği.

uçuk, -ğu *(l) s.* **1.** solmuş, rengi gitmiş. **2.** belirsiz: *uçuk bir gülümseme.*

uçuk, -ğu *(II) a. tıp* genellikle ateşli hastalıklar ya da ağır sıkıntılı durumlar sonunda daha çok ağız kenarındaki deride oluşan kabarcık.

uçuklamak *(nsz)* deride uçuklar oluşmak.

uçum *a.* bayrağın uçkurluk karşısındaki kenarı.

uçurma *a.* uçurmak eylemi.

uçurmak *(-i)* **1.** uçmak eylemini yaptırmak. **2.** kesip ayırmak, koparmak. **3.** *argo* bir şey alıp götürmek. **4.** *mec.* hızlı sürmek, çok çabuk götürmek.

uçurtma *a.* **1.** uçurtmak eylemi. **2.** dörtgen biçiminde, süslenmiş kâğıtlar gerilip çıtalara bağlanarak yapılan, süslü bir kuyruk takılan, uzun bir sicime bağlanarak uçurulan bir tür oyuncak.

uçurtmak *(-i)* uçurmak eylemini yaptırmak.

uçurum *a.* **1.** dik ve derin yamaç. **2.** *mec.* iki şey arasındaki aşırı fark. **3.** *mec.* çok kötü sonuç.

uçuş *a.* uçma olayı.

uçuşmak *(nsz)* birlikte uçmak.

udî *a. (u:di:) Ar.* utçu, ut çalan sanatçı.

uf *ünl.* bezginlik, acı, sızı gibi durumlarda söylenir.

ufacık, -ğı *s.* küçücük, çok ufak. **Ufacık tefecik.** Küçük yapılı, kısa boylu.

ufak, -ğı *s. ve a.* **1.** ölçüleri olağandan küçük. **2.** yaşça daha küçük. **3.** *mec.* önemsiz, az. **Ufak çapta.** Aslından kü-

çük, az. **Ufak para.** Bozuk para. **Ufak tefek.** 1. Önemsiz. 2. Küçük yapılı. **Ufak ufak.** 1. Azar azar. 2. Küçük küçük.

ufakça *s.* oldukça küçük, ufarak.

ufaklık, -ğı *a.* 1. küçük olma özelliği. 2. küçük çocuk. 3. bozuk para. 4. *argo* bit.

ufalamak *(-i)* bir nesneyi kırarak ya da ezerek küçük parçalara ayırmak.

ufalanmak *(nsz)* ufak parçalara ayrılmak.

ufalmak *(nsz)* küçük duruma gelmek.

ufaltma *a.* küçük biçime getirme.

ufaltmak *(-i)* küçük duruma getirmek, küçültmek.

ufkî *s. (ufki:) Ar.* yatay.

uflamak *(nsz)* acı, sıkıntı durumlarında *uf* sesleri çıkarmak. **uflamak puflamak** sürekli uf sesleri çıkarmak.

ufuk, -fku *a. Ar.* 1. bir yerin çekülüne dik olan sonsuz düzlem. 2. düz bir arazi ya da denizde gökle yerin birleşmiş gibi göründüğü çember, göz erimi. 3. *mec.* anlayış, kavrayış, görüş gücü. **ufkunu genişletmek** görgü ve bilgisini artırmak.

uğra *a. hlk.* yufka açılırken hamurun tahtaya yapışmaması için serpilen kalınca un.

uğrak, -ğı *a.* 1. uğranan, gelinen yer. 2. *s.* sık sık gidilen, çok uğranılan.

uğramak *(-e)* 1. yeniden yola çıkmak üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak. 2. geçmek: *Bu yol Ordu'ya uğrar.* 3. fırlayarak dışarı çıkmak. 4. kötü bir durumla karşılaşmak: *iftiraya uğramak.*

uğraş *a.* 1. bir sonucu ulaşmak için yapılan didinme, çalışma. 2. bir güçlüğü aşmak için gösterilen çaba.

uğraşı *a.* iş, güç, çaba.

uğraşılmak *(-le)* uğraşmak işi yapılmak.

uğraşma *a.* çabalama, emek verme.

uğraşmak *(-le)* çabalamak, emek vermek.

uğraştırma *a.* uğraştırmak eylemi, işi, güçlük çıkarma, zorlama.

uğraştırmak *(-i)* uğraşmasına neden olmak, zamanını alıp yormak.

uğratmak *(-i, -e)* 1. uğramak eylemini yaptırmak, uğramasına neden olmak. 2. tehlikeli duruma düşürmek: *aracı kazaya uğratmak.*

uğrun *be.* gizlice. **Uğrun uğrun.** Gizli gizli, gizlice.

uğuldamak *(nsz)* 1. sürekli olarak boğuk, iniltili, kalın sesler çıkarmak. 2. *mec.* başta, kulakta uğultulu sesler oluşmak.

uğultu *a.* uğuldama sesi.

uğultulu *s.* uğultu çıkaran, uğultusu olan.

uğur *a.* 1. bazı nesnelerde, kimselerde ya da olaylarda varlığına inanılan iyilik kaynağı. 2. amaç, erek, yol: *özgürlük uğruna can vermek.* **uğur getirmek** şans, bereket getirmek. **Uğurlar olsun.** İyilikte git. **uğru açık olmak** şanslı olmak.

uğur böceği *b. a. zool.* yarım küre biçiminde, turuncu kırmızı renkte, üzerinde yedi beneği bulunan, kın kanatlı bir böcek.

uğurlamak *(-i)* yola çıkan birini esenlik ve sevgi dilekleriyle göndermek, yolcu etmek.

uğurlanmak *(nsz)* yolcu edilmek, iyi dileklerle gönderilmek.

uğurlayıcı *a.* birini uğurlayan kimse.

uğurlayış *a.* uğurlama işi, biçimi.

uğurlu *s.* iyilik geçireceğine inanılan, tekin, kutlu. **Uğurlu kademli olsun.** Uğur getirsin, hayırlı olsun.

uğursuz *s.* uğur getirmeyen, tekin olmayan,kutsuz.

uğursuzluk, -ğu *a.* uğursuz olma niteliği, kutsuzluk.

uhde *a. Ar.* üzerine alma, sorumluluğunu yüklenme, sorumluluk. **uhdesinde olmak** sorumluluğu altında olmak. **uhdemine almak** sorumluluğu altına girmek *(iş)*.

uhrevî *s. Ar.* öbür dünyayla ilgili, ahirete özgü.

ukalâ *a. ve s. (ukalâ:) Ar.* akıllı geçinen, bilgiçlik taslayan.

ukalâlık, -ğı *a.* ukalâca davranış, bilgiçlik taslama.

ukde *a. Ar.* **1.** düğüm. **2.** *mec.* dokunan, içe dert olan olay.

ulaç, -cı *a. dilb.* belirteç yerine kullanılan eylem soylu sözcük: *görünce, anlayıp, söyleyerek...*

Ulah *öz. a.* Osmanlılar döneminde Eflâk halkına ve bu halkın soyundan kimselere verilen ad.

ulak, -ğı *a.* iletici, haberci, posta. **ulak çıkarmak** iletici göndermek.

ulam *a.* bağ, bağlantı.

ulama *a.* **1.** ulamak eylemi. **2.** ulanan parça, ek, katkı. **3.** *dilb.* bir sözcüğün sonunda bulunan ünsüzün, sonraki sözcüğün başındaki ünlüye bağlanarak söylenmesi. **4.** *s.* eklenmiş, ulanmış.

ulamak *(-i, -e)* eklemek, katmak, ilâve etmek.

ulanmak *(nsz)* ulamak eylemi yapılmak, eklenmek.

ulaşılma *a.* ulaşılmak işi.

ulaşılmak *(nsz)* varılmak, kavuşulmak, eylemek.

ulaşım *a.* **1.** ulaşmak işi. **2.** değişik yerleşim terimleri arasında gidip gelme işleri.

ulaşmak *(-e)* yetmek, varmak, gelmek. **2.** elde etmek, erişmek. **3.** yetişmek, uzanmak.

ulaştırma *a.* ulaştırmak eylemi. **2.** insanların, başka nesnelerin bir yerden başka bir yere ulaşmasını sağlayan işlerin ve ulaştırma araçlarının tümü. **3.** *ask.* askerlikte araç, gereç ve personelin ulaşımını sağlamakla görevli sınıf.

ulaştırmak *(-i, -e)* bir nesnenin bir yere ulaşmasını sağlamak.

ulema *ç. a. (ulema:) Ar.* **1.** bilginler. **2.** sarıklı din bilginleri.

ulemalık, -ğı *a.* bilginlik, âlimlik. **ulemalık taslamak** bilgiç geçinmek, bilir görünmek.

ulu *s.* **1.** erdemli, üstün. **2.** somut varlıklarda, çok büyük: *Ulu Cami.*

ulûfe *a. (ulû:fe) Ar. tar.* Osmanlı'larda, kapıkulu askerleriyle, saray ve devlet örgütlerindeki kimi görevlilere üç ayda bir verilen ödenek.

ulûfeci *a. tar.* yeniçerilikte bir sınıf atlı asker.

ululamak *(-i)* **1.** ulu tutmak, yüce saymak. **2.** ağırlamak.

ululuk, -ğu *a.* yücelik, büyüklük, büyük olma niteliği.

ulûm *ç. a. (ulû:m) Ar.* ilimler, bilimler.

ulumak *(nsz)* **1.** uzun, acı, tedirginlik veren sesler çıkarmak (kurt, köpek). **2.** *mec.* iniltili sesler çıkararak, yüksek sesle ağlamak.

ulu orta *b. be.* çekinmeden, açıktan açığa: *Ulu orta konuşuyor.*

ulus *a.* genellikle aynı yurt üzerinde yaşayan, aralarında tarih, dil, kültür ve ekonomi bağları bulunan topluluk, millet.

ulusal *s.* uluslu ilgili, ulusa özgü, millî.

ulusallaşma *(nsz)* ulusal bir nitelik kazanmak, millîleşme.

ulusallaşmak *a.* ulusallaşma olgusu, ulusal nitelik kazanmak, millîleşmek.

ulusallaştırma *a.* ulusallık niteliği kazandırma, millîleştirme.

ulusallaştırmak *(-i)* ulusal olma niteliği kazandırmak, millîleştirmek.

ulusallık, -ğı *a.* ulusal olma durumu, millîlik.

ulusçu *s.* ulusçuluk ilkesini benimseyen, milliyetçi.

ulusçuluk, -ğu *a.* ulusunu yabancı baskısından ve sömürüsünden kurtarmayı, ulusunu sevip yüceltmeyi, diğer uluslardan üstün kılmayı amçlayan öğreti, milliyetçilik.

uluslar arası *b. s.* birçok ulusu ilgilendiren, milletler arası, beynelmilel.

ulussever *b. s.* ulusunu seven, milliyetperver.

ulvî *s. (ulvi:) Ar.* kutsal, yüce.

ulviyet *a. Ar.* yücelik, ululuk.

umacı *a.* genellikle çocukları korkutmak için anılan, hayalden tasarlanan yaratık. **umacı gibi olmak** çok çirkin görünmek.

umar *a.* çözüm, çare.

umarsızlık, -ğı *a.* çözümsüz olma niteliği, çaresizlik.

umde *a. Ar.* ilke, prensip.

ummak, -ar *(-i)* **1.** bir şeyin olmasını istemek, beklemek. **2.** sanmak, varsaymak, olası görmek.

umman *a. Ar.* ana deniz, okyanus.

umre *a. Ar.* hac zamanı dışında Kâbe'ye ya da başka kutsal yerlere yapılan ziyaret.

umulmak *(nsz)* ummak eylemine konu olmak.

umum *s. Ar.* tüm, bütün, genel.

umumî *s. (umu:mi:)* genel. **umumi efkâr** kamuoyu, genel kanı.

umumiyet *a. (umu:miyet) Ar.* genellik, çoğunluk.

umumiyetle *be.* genellikle, çoğunlukla.

umur *ç. a. Ar.* **1.** önem verme, aldırış etme. **2.** işler. **umur görmek 1.** önemli görevlerde bulunmak. **2.** çok deneyimi olmak.

umursama *a.* önem verme, aldırma.

umursamak *(-i)* önem vermek, aldırış etmek, önemsemek.

umursamazlık, -ğı *a.* umursamama, önem vermeme, aldırmama.

umut, -du *a.* olması istenen, umulan şey, ümit. **umut etmek** umarak beklemek. **umut ışığı** umutlandırıcı iz, belirti. **umut kesmek** ummaz olmak. **umut vermek** umutlanmasına neden olmak. **umuda düşmek** umut etmek, beklemek. **umudunu kırmak** güvenini kırmak, inancını sarsmak.

umutlandırmak *(-i)* umut vermek, beklemesine neden olmak.

umutlanmak *(nsz)* olmasını umutla beklemek, ümitlenmek.

umutlu *s.* ümitli, olacağına inanan, bekleyen, umut eden.

umutsuz *s.* ümitsiz, olacağına inanmayan, umut etmeyen.

umutsuzluk, -ğu *a.* umutsuz olma niteliği, ümitsizlik. **umutsuzluğa düşmek** güveni azalmak, olumsuzluğa sürüklenmek.

un *a.* tahılın ya da başka taneli ürünlerin öğütülmesi yoluyla elde edilen, özellikle ekmek yapımında kulalnılan toz durumunda madde. **un ufak etmek** pek küçük parçalara ayırmak. **ununu eleyip eleğini asmak** artık yapacak önemli bir görevi kalmamak.

uncu *a.* un satan kişi.

unlamak *(-i)* bir nesnenin üstüne un serpmek, un bulaştırmak.

unlanmak *(nsz)* üzerine un sürülmek, un bulaştırılmak.

unluk, -ğu *a.* **1.** değirmende öğütülen unun toplandığı bölüm. **2.** *s.* un yapılmak için ayrılmış, un yapılmaya uygun.

unsur *a. Ar.* öğe, ilke, eleman.

unutkan *s.* tez unutan, unutma niteliği olan.

unutkanlık, -ğı *a.* unutkan olma özelliği.

unutma *a.* unutmak durumu, anımsayamama.

unutmak *(-i)* **1.** belleğinde kalmamak. **2.** anımsamamak. **3.** dalgınlıkla bir nesneyi bir yerde bırakmak. **4.** *mec.* gönülden çıkarmak, önemsememek.

unutturma *a.* unutmasına neden olma.

unutturmak *(-i, -e)* unutmasını sağlamak, unutmasına neden olmak.

unutulma *a.* unutulmak durumu.

unutulmak *(nsz)* anımsanmamak, hatırlanmamak.

unvan *a. Ar.* **1.** kişinin adıyla birlikte kullanılan bay, bayan, doktor gibi sözcükler. **2.** bir kuruluş ya da aile için verilmiş ad: *aile unvanı.*

ur *a. tıp* canlılarda hücrelerin doğal olmayan bir biçimde çoğalması sonucu oluşan yumru, tümör.

Uranus *öz. a. Lât. astr.* Güneş'e uzaklık açısından yedinci sırada bulunan gezegen.

Uranyum *a. Fr. kim.* atom numarsı 92, otam ağırlığı 238.07, yoğunluğu 18.6 olan radyoaktif element.

Urduca *öz. a.* Pakistan ve Hindistan'ın bir bölümünde konuşulan, Hint - Avrupa dillerinden olan bir dil.

urgan *a.* kalın bükülmüş ip, halatın biraz incesi.

uruk, -ğu *a.* kabile, boy.

us *a.* insanın düşünme, anlama, kavrama yetisi, akıl.

usanç, -cı *a.* usanma, bıkma, bıkkınlık. **usanç getirmek** bıkmak, usanmak, **usanç vermek** bıktırmak usandırmak.

usandırıcı *s.* bıktıran, bezdiren, bıkkınlık veren, soğutan.

usandırma *a.* bıktırma, bezdirme.

usandırmak *(-i)* bıktırmak, bezdirmek, soğutmak.

usanılmak *(-den)* usanmak işine konu olmak, bıkılmak.

usanma *a.* usanmak, bıkmak durumu.

usanmak *(-den)* uzun sürmesi ya da çok yinelenmesi nedeniyle bir şeyden bıkmak, bezmek.

usare *a. (usa:re) Ar.* öz su.

usa vurma *b. a.* akıl süzgecinden geçirme, muhakeme etme.

usa vurmak *(-i)* bir konuda yargıya varmak için düşünceleri inceleme, karşılaştırma, aralarındaki ilgilerden yararlanma gibi zihni işlemlerden geçirmek, muhakeme etmek.

usçu *a.* **1.** usculuk yanlısı kimse. **2.** *s.* aklını kullanmasını bilen.

usçuluk, -ğu *a. fel.* düşüncelerin deneyimden değil, ustan geldiğini ileri süren öğreti, rasyonalizm.

us dışı *b. s.* akıl ilkelerine uymayan, akıl dışı.

us dışıcılık, -ğı *b. a. fel.* yaşamda ve bilgilerde us dışı ögelere ağırlık veren, sezgi, sevgi ve iç güdüleri bilginin asıl kaynağı sayan öğreti.

uskumru *a. Yun. zool.* sırtı, yanlarına doğru şerit biçiminde koyu mavi, bazen karamsı renkte, karnı mat beyaz ve yeşil deniz balığı.

uskur *a. İng. den.* pervane.

uslanmak *(nsz)* uslu olmak, yanlışlarını bırakmak, akıllanmak.

uslu *s.* yaramazlık etmeyen. **uslu durmak** can sıkıcı hareketler yapmamak.

usluluk, -ğu *a.* uslu olma niteliği.

ussal *s.* **1.** usla ilgili **2.** usa dayanan, aklî.

usta *a. Far.* **1.** bir işi iyice öğrenip kendi başına yapabilen kimse. **2.** bir işin inceliklerini, özelliklerini başkalarına öğreten kimse. **3.** *s.* bir işi en iyi bir biçimde yapabilen.

ustabaşı *b. a.* yanında birden çok usta çalıştıran ya da çok sayıda usta yetiştiren usta.

ustaca *be. (usta'ca)* **1.** ustaya yaraşan beceriyle. **2.** kurnazlıkla.

ustalaşmak *(nsz)* bir işte usta durumuna gelmek, yetişmek.

ustalık, -ğı *a.* **1.** usta olma özelliği. **2.** beceriklilik, uzluk.

ustalıkla *be.* **1.** ustaca. **2.** akıllıca, kurnazca.

ustura *a. (u'stura) Far.* tıraş için kullanılan, açılır kapanır, çok keskin bıçak. **Ustura taşı.** Ustura bilemekte kullanılan taş. **ustura tutunmak** vücuttaki gereksiz kılları temizlemek.

usturuplu *s. hlk.* uygun, ustalık, derli toplu, yerli yerinde.

usul, -lü *(l) ç. a. (usu:l) Ar.* **1.** kökler, asıllar. **2.** atalar, ana, baba, dede ve nine.

usul, -lü *(ll) a. (usu:l) Ar.* **1.** yol, yöntem, biçim. **2.** bir amaca ulaşmak için uygulanan metot. **3.** *mec.* yöntem, yol. **4.** *be.* yavaş: *usul usul yürümek.* **5.** *müz.* Türk sanat müziğinde tempo.

usulca *be. (usu'lca)* yavaşça, sessizce.

usulcacık *be.* çok yavaş, hiç belli etmeden.

usuldan *be.* yavaşça, sessizce.

usulsüz *s.* **1.** yöntemsiz. **2.** yolsuz, uygunsuz: *usulsüz işler yapmak.*

usulsüzlük, -ğü *a.* **1.** yöntemsizlik. **2.** yolsuzluk, uygunsuzluk.

uşak, -ğı *a.* **1.** erkek hizmetçi. **2.** erkek, er. **3.** çocuk. **uşak olmak** birine hizmetçilik yapmak, kölelik etmek.

uşaklık, -ğı *a.* **1.** uşağın görevi. **2.** *mec.* bir kimsenin onuruna aykırı olarak

bir kimseye yaptığı iş. **uşaklık etmek** bir kimseye kölelik, kulluk etmek.

uşşak *a. Ar. müz.* Türk sanat müziğinin ana makamlarından biri.

ut, -tu *(l) a.* utanma, ar. **Ut yeri.** İnsan vücudundaki örtmek zorunda bulunulan bölümler.

ut, -du *(ll) a. Ar. müz.* Türk sanat müziğinde çok kullanılan, kirişli, iri karınlı, mızrapla çalınan bir çalgı.

ut açımı *b. a. psikol.* ut yerlerini açıp gösterme sapıklığı.

utanç, -cı *a.* utanma duygusu, ar. **utanç duymak** utanmak, arlanmak. **utancından yerin dibine geçmek** pek çok utanmak.

utandırmak *(-i)* utanacak duruma getirmek, utanmasına neden olmak.

utangaç, -cı *s.* tanımadığı kimseler karşısında rahat konuşamayan, sıkılgan, mahcup.

utangaçlık, -ğı *a.* sıkılganlık, çekingenlik, mahcupluk.

utanma *a.* **1.** utanmak durumu. **2.** utanma duygusu, ar.

utanmak *(-den)* **1.** sıkılmak, serbest olmamak. **2.** ayıplamak ya da kusurlu bulunmaktan çekinmek. **3.** onur kırıcı bir davranıştan üzüntü duymak. **4.** çekinmek.

utanmaz *s.* sıkılmaz, yüzsüz, arsız.

utanmazca *be. ve s.* utanmaz bir biçimde, arsızca.

utanmazlık, -ğı *a.* arsızlık, yüzsüzlük.

Utarit *öz. a. Ar. astr.* Güneş'e en yakın konumda olan gezegen, Merkür.

utçu *a.* **1.** ut yapan ya da satan kimse. **2.** ut çalan sanatçı, udî.

utku *a. hlk.* uğraşılar sonucu elde edilen sonuç, zafer.

utkulu *s.* utkuya ulaşmış, muzaffer.

uvertür *a. Fr.* **1.** *müz.* operada perde açılmadan önce orkestranın çaldığı parça. **2.** pokerde oyuna başlayabilmek için gereken el. **3.** *mec.* açılış, giriş.

uyak, -ğı *a.* **1.** uyum, denklik. **2.** *ed.* nazımda dizelerin sonlarındaki ses benzerliği, kafiye.

uyaklı *s.* uyağı olan, kafiyeli.

uyaksız *s.* uyağı olmayan, kafiyesiz.

uyandırma *a.* **1.** uyandırmak eylemi. **2.** *psikol.* anıları zihinde canlandırma.

uyandırmak *(-i)* **1.** uyanmasına neden olmak. **2.** tutuşturmak, alevlendirmek *(ateş)*. **3.** *mec.* duymaya, düşürmeye neden olmak.

uyanık, -ğı *s.* **1.** uyumayan, uyanmış olan. **2.** *mec.* aklı eren, gözü açık. **3.** *mec.* okumuş, bilgili. **4.** *mec.* tetikte olan, hazır.

uyanıklık, -ğı *a.* uyanık olma niteliği, açıkgözlük.

uyanış *a.* uyanma, uykudan çıkma, aydınlanma.

uyanmak *(nsz)* **1.** uykudan çıkmak. **2.** *mec.* gerçekleri görür olmak, aydınlanmak. **3.** *mec.* unuttuğu şeyleri zihinde canlanmak. **4.** bilgilenmek.

uyaran *a.* **1.** uyarma eylemini yapan kimse ya da nesne. **2.** duygu ya da hisleri uyarma, canlandırma görevi yapan şey. **3.** *s.* organizmada uyarma etkisi yapan, uyarıcı.

uyarı *a.* kişinin özenini bir nokta, nesne ya da olay üzerine çekme.

uyarıcı *s.* uyarma niteliği olan, uyaran.

uyarılmak *(nsz)* **1.** uyandırılmak. **2.** uyarmak işine konu olmak.

uyarım *a. biy.* organizmanın bir uyaran karşısında gösterdiği tepki, hareket.

uyarınca *be.* göre, gereğince.

uyarlama *a.* **1.** uyarlamak eylemi, adaptasyon. **2.** *s.* uyarlanmış, adepte.

uyarlamak *(-i, -e)* **1.** nesnenin bir başka nesneye uymasını sağlamak. **2.** bir yazılı yapıtı sinema, tiyatro, radyo gibi alanlara uygun biçime getirmek. **3.** yabancı bir yapıtı bazı kişi ve yer adları değişiklikleri yaparak yerli bir yapıt durumuna getirmek.

uyarlanma *a.* uyarlamak işi.

uyarlanmak *(nsz, -e)* uyarlamak işlemi yapılmak.

uyarlayıcı *a.* uyarlama işlemini yapan kimse.

uyarlık, -ğı *a.* uygun olma niteliği, uygunluk, tutarlık.

uyarmak *(-i)* **1.** uyandırmak. **2.** bir kimsenin dikkatini çekmek, ikaz etmek. **3.** öğütle yola getirmeye çalışmak. **4.** *biy.* organlardan birini dıştan bir etkiyle görevini yapmaya zorlamak.

uydu *a.* **1.** *astr.* bir gezegenin çekimi etksisiyle çevresinde dolanan daha küçük bir gezegen, peyk. **2.** çeşitli amaçlarla uzaya fırlatılan ve yer çevresinde oturtulduğu bir yörüngede dolaşan araç. **3.** *s. mec.* başka bir ülkenin ya da bir kimsenin istekleri dışında davranamayan devlet ya da kimse.

uydulaşmak *(nsz) mec.* uydu niteliği kazanmak, birine koşulsuz olarak bağlamak.

uyduluk, -ğu *a.* uydu olma niteliği.

uydurma *a.* **1.** uydurmak eylemi. **2.** *s.* uydurulmuş, düzme, asılız. **3.** gelişigüzel, derme çatma.

uydurmak *(-i, -e)* **1.** uymasını sağlamak. **2.** gerçek dışı şeyler söylemek, düzmek, yakıştırmak. **3.** bir yolunu bulmak ortam sağlamak.

uydurmasyon *a. ve s.* uydurulmuş, yakıştırılmış.

uygar *s.* **1.** bilim, kültür, sanat ve yaşamda üstün bir düzeyde bulunan. **2.** tutum ve davranışları bilim ve kültür düzeyi yüksek bir kişiye yakışır durumda olan.

uygarlaşma *a.* uygarlaşmak olgusu.

uygarlaşmak *(nsz)* uygar bir niteliğe kavuşmak, medenîleşmek.

uygarlaştırma *a.* uygarlaştırmak olgusu.

uygarlaştırmak *(-i)* uygar bir niteliğe kavuşturmak.

uygarlık, -ğı *a.* **1.** uygar olma niteliği, medenîlik. **2.** bir ülkenin, bir toplumun, maddî ve manevî varlıklarının, düşün ve sanat yapıtlarının tümü, medeniyet.

uygulama *a.* **1.** uygulamak eylemi, pratik, tatbikat. **2.** *mat.* üst üste getirme.

uygulamak *(-i)* **1.** kuramsal bir bilgiyi, yaşama geçirmek, iş durumuna getirmek. **2.** *mat.* üst üste gerirmek, tatbik etmek.

uygulamalı *s.* yalnız düşünce ve kuram düzeyinde kalmayan, işe dönüşen, tatbikî, pratik, deneysel.

uygulanmak *(nsz)* iş ya da eylem durumuna getirilmek, denenmek.

uygulayıcı *a. ve s.* bir tasarıyı uygulayan, tatbik eden, yaşama geçiren, deneyen *(kimse)*.

uygulayım *a.* teknik.

uygulayım bilimi *b. a.* teknoloji.

uygun *s.* **1.** birbirine ya da başka bir nesneye uyan. **2.** yaraşan, yakışan. **3.** elverişli, istendiği nitelikte. **uygun bulmak** elverişli bulmak, onamak. **uygun düşmek** yakışmak, uymak, yaraşmak. **uygun gelmek 1** yakışmak, yaraşmak. **2.** yeterli olmak. **3.** uymak. **uygun görmek** yaraşır bulmak, onaylamak.

uygunluk, -ğu *a.* uygun olma, yakışma, yaraşma.

uygunsuz *s.* **1.** yakışmayan, uymayan, ters düşen. **2.** kötü, hoşa gitmeyen.

uygunsuzluk, -ğu *a.* uymazlık, yakışıksızlık. **2.** kötü durum, kötü davranış.

Uygur *öz. a. tar.* Orta Asya'da büyük bir devlet kurup uygarlık yaratmış bir Türk kolu, bu koldan olan kimse.

Uygurca *öz. a.* Uygur ulusunun dili, eski Türkçe.

uyku *a.* **1.** dış uyarılara karşı, bilincin uyuştuğu, tepki yetisinin azaldığı, etkinliklerin büyük ölçüde tükendiği, dinlenme durumu. **2.** ilâç gibi çeşitli etkenlerle canlıda, bilincin tümüyle yittiği, etkinliğin kalmadığı baygınlık. **3.** *mec.* çevresinde olan bitenleri sezememe durumu, aymazlık. **uyku basmak** çok uykusu gelmek. **uyku çekmek** iyice uyumak. **uyku durak olmamak** hiç dinlenme fırsatı bulamamak. **uyku gözünden akmak** aşırı uykusu gelmek. **uyku kaçırmak** uyumasına engel olmak. **uyku kestirmek** çok kısa bir süre uyumak. **uyku semesi olmak** uykunun verdiği etkiyle ayık davranamamak. **uyku tutmamak** bir türlü uyuyamamak. **uyku vermek** uyuma isteği duyurmak *(ilâç)*. **uykuda olmak** bir işi başarılı bir biçimde yürütememek, durumun ayırdında olamamak. **uykusu açılmak** uyuma isteği geçmek. **uykusu ağır olmak** çok derin uyur olmak. **uykusu başına sıçramak** uykusunu almadığı için hırçınlaşmak. **uykusu bölünmek** yeterince uyumadan uyandırılmak. **uykusu kaçmak 1.** istediği halde uyuyamamak. **2.** *mec.* bir konuda kaygılı olmak. **uykuya dalmak** çok derin bir biçimde uyumak. **uykuya varmak 1.** rahat bir biçimde uyumak. **2.** *mec.* sessizlik içine girmek. **uykuya yatmak 1.** uyumak için yatmak. **2.** *mec.* bir olayı izlemez görünmek, beklemek.

uykulu *s.* **1.** uyumak gereksinimi olan. **2.** *be.* uyku etkisi altında olarak: *uykulu bakmak.*

uykuluk, -ğu *a.* **1.** kasaplık hayvanlarda timüs ve pankreas bezlerinin ortak adı. **2.** *hlk.* kundak çocuklarının avuç içi ve parmak aralarında biriken kir.

uykusuz *s.* **1.** uyuyamamış ya da uykusunu iyi alamamış. **2.** uyumadan geçirilen: *uykusuz geceler.*

uykusuzluk, -ğu *a.* hiç uyuyamamış ya da uykusunu alamamış olma durumu.

uyluk, -ğu *a.* kalçayla diz arasındaki bacak bölümü.

uyluk kemiği *b. a. anat.* uyluğun iskeletini oluşturan uzun kemik.

uyma *a.* uymak eylemi, anlaşma.

uymak, -ar *(-e)* **1.** ölçüler yönünden birbirini tutmak. **2.** tutmak, yakışmak. **3.** birinin isteğine uygun davranmak. **4.** elverişli olmak.

uymaz *s.* aykırı, ters.

uymazlık, -ğı *a.* aykırılık, başkalık, terslik.

uyruk, -ğu *a.* bir devletin yönetimi altında bulunan kimse.

uysal *s.* uymakta güçlük çekmeyen, herkesle kolayca anlaşabilen.

uysallaşma *a.* uysallaşmak durumu.

uysallaşmak *(nsz)* uysal nitelik kazanmak, uysal duruma gelmek.

uysallık, -ğı *a.* **1.** uysal olma niteliği. **2.** uysalca davranış.

uyuklamak *(nsz)* oturduğu durumda yarı uyur, yarı uyanık durumda olmak.

uyulmak *(nsz)* bir kimsenin ya da bir nesnenin isteği doğrultusunda davranış gösterilmek.

uyum *a.* **1.** bir nesnenin tümüyle parçaları arasındaki uygunluk, ahenk. **2.** başka kimselerle sağlanan iyi ilişki, anlaşma, geçim. **3.** bir cismin görüntüsünün tam ağ tabaka üzerine düşebilmesi için, göz merceğinin, dışbükeylik derecesini azaltıp çoğaltma olayı. **4.** *dilb.* bir sözcükteki ünlü ya da ünsüzlerin birbirlerini etkileyerek uyumlu duruma gelmeleri, benzeşmeleri.

uyuma *a.* uyumak durumu.

uyumak *(nsz)* **1.** uyku durumunda olmak, uykuya dalmak. **2.** bayıltıcı bir ilâç etkisiyle kendinden geçmek. **3.** *mec.* sessiz ve tavırsız kalmak. **4.** *mec.* çevresinde olan bitenlerden habersiz kalmak. **uyur uyanık olmak** yarı uykuda yarı uyanık bulunmak.

uyumlu *s.* **1.** uyumu olan, anlaşan.

uyumsuz *s.* anlaşmayan, uyuşamayan, ahenksiz.

uyumsuzluk, -ğu *a.* uyumsuz olma niteliği, anlaşmazlık, ahenksizlik.

uyurgezer *b. s. tıp a.* uyku sırasında gezme, yürüme hastalığı olan.

uyuşkan *s.* kolayca anlaşabilen, uyumlu.

uyuşma *(I) a.* hareket yeteneğini ve duyarlılığını yitirme.

uyuşma *(II)* anlaşma, uyumlu davranma.

uyuşmak *(I) (nsz)* hareket yeteneğini ve duyarlılığını yitirmek.

uyuşmak *(II) (nsz, -le)* **1.** görüş ve düşüncelerde anlaşmak, geçim sağlamak. **2.** birbirine uymak, yakışmak, uygun olmak. **3.** bir iş üzerinde anlaşma sağlamak.

uyuşmazlık, -ğı *a.* nesneler, kişiler ya da olaylar arasında uyuşma olmama durumu, **uyuşmazlık çıkmak** anlaşamaz, uyuşamaz duruma gelmek.

uyuşturmak *(I) (-i)* uyuşmasını sağlamak: *ayağını uyuşturmak.*

uyuşturmak *(II) (-i, -le)* anlaşmalarını sağlamak.

uyuşturucu *a. ve s.* **1.** uyuşturan, uyuşturma niteliği olan: **Uyuşturucu madde.** Morfin, eroin, esrar, afyon gibi uyuşturucu özelliği olan madde. **2.** gereği gibi düşünmekten, işlevden alıkoyan.

uyuşuk, -ğu *s.* **1.** uyuşmuş, duymaz duruma gelmiş. **2.** *mec.* tembel, gevşek.

uyuşukluk, -ğu *a.* uyuşuk olma niteliği, durumu, tembellik, gevşeklik.

uyutma *a.* uyutmak eylemi.

uyutmak *(-i)* **1.** uyumasını sağlamak, uyur duruma getirmek. **2.** *mec.* acı, keder gibi etkenleri hafifletmek. **3.** *mec.* kandırmak, aldatmak.

uyutucu *s. ve a.* uyku veren, uyutma niteliği olan, aldatan.

uyutulma *a.* uyutulmak işi.

uyutulmak *(nsz)* uyuması sağlanmak, aldatılmak.

uyuz *a.* **1.** *tıp* örümcek soyundan bir böceğin üst deri altına bıraktığı yumurtaların kaşınıcı ve bulaşıcı kabartılara yol açtığı bir hastalık. **2.** *s.* bu hastalığa bulaşmış olan. **3.** *mec.* uyuşuk, pısırık, miskin. **uyuz etmek** kızdırmak, sinirlendirmek

uyuz böceği *b. a. zool.* deri altına koyduğu yumurtalar yoluyla uyuz hastalığına neden olan, örümcek cinsinden bir tür böcek.

uyuzlaşmak *(nsz)* **1.** tüyleri dökülerek çirkin bir biçim almak *(hayvan)*. **2.** *mec.* beceriksizlikleşmek, miskinleşmek. **3.** *mec.* kendine bakmaz olmak.

uyuzlu *s.* uyuz olmuş, uyuza tutulmuş.

uyuzluk, -ğu *a.* **1.** uyuza tutulma durumu. **2.** *mec.* pısırıklık, beceriksizlik. **3.** *mec.* parasızlık, düşkünlük.

uyuz otu *b. a. bot.* eskiden hekimlikte uyuza karşı kullanılan bir bitki, kum otu.

uyuz sineği *b. a. zool.* tarıma zararlı böceklerle beslenen yararlı bir sinek.

uz *(l) s.* işe yatkın, becerikli.

uz *(ll) be.* masallarda geçen, *az gitti, uz gitti...* tekerlemesinde uzak anlamında kullanılır.

uza devim *b. a. psikol.* herhangi bir fizik gücün etkilemesi olmadan nesnelerin devinime, harekete geçmesi.

uza duyum *b. a. psikol.* birinin kafasından geçen ya da uzakta olan bir olayı, duygusal hiçbir bağlantı olmadan algılama yetisi.

uzak, -ğı *s.* **1.** varılması uzun zaman alan, ırak. **2.** arada çok zaman bulunan: *uzak gelecek.* **3.** *mec.* olasılığı çok zayıf. **4.** ilgisi az: *uzak akraba.* **5.** *mec.* ilişkisi az. **6.** *be.* yakın olmayarak: *Uzak dur.* **uzağı görmek** olabilecekleri iyi kestirmek. **uzaktan bakmak** ilgilenmemek. **uzaktan merhaba demek** çok sıkı dostluk kurmamak. **Uzaktan uzağa** **1.** Çok az ilgi. **2.** Çok uzaktan.

uzaklaşmak *(-den)* **1.** ayrılıp uzağa gitmek. **2.** ilgisi azalmak, yabancılaşmak.

uzaklaştırmak *(-i, -den)* **1.** bir yerden ayırıp uzağa götürmek. **2.** ayırmak, çıkarmak: *öğrenciyi okuldan uzaklaştırmak.*

uzaklaştırılmak *(nsz)* **1.** uzaklaşması sağlanmak. **2.** görevden alınmak.

uzaklık, -ğı *a.* **1.** uzak olma özelliğiğ, ara. **2.** *mat.* iki nokta arasındaki uzay ölçümü, mesafe.

uzam *a. fel.* **1.** algılanan nesnelerin temel niteliği. **2.** *mat.* bir nesnenin uzayda kapladığı yer, hacim.

uzama *a.* uzamak olayı.

uzamak *(nsz)* **1.** uzun duruma gelmek. **2.** çok sürmek, zaman geçmek: *İş uzadı.*

uzanılma *a.* uzanılmak durumu.

uzanılmak *(nsz)* uzanmak eylemi yapılmak.

uzanım *a.* **1.** uzanmak eylemi. **2.** *fiz.* titreşim durumundaki bir noktanın herhangi bir anda titreşim odağından olan uzaklığı. **3.** *astr.* yer yüzünden gezegene ve Güneş'e uzanan iki doğrultu arasındaki açı.

uzanış *a.* uzanmak durumu ya da biçimi.

uzanmak *(-e)* **1.** uzunlamasına yatmak. **2.** gitmek. **3.** bir alana yayılmak. **4.** bir nesne boyunca sıralanmak. **5.** bir nesneye ulaşmak amacıyla vücudunu ya da vücutla birlikte kolunu uzatmak.

uzantı *a.* **1.** bir nesnenin ileri doğru çıkıntı oluşturan bölümü. **2.** asıl olan bir bütünün, özün ya da durumun aynı yapıdaki parçası.

uzatılmak *(nsz)* uzatmak işi yapılmak.

uzatım *a.* uzatmak işi: *süre uzatımı.*

uzatış *a.* uzatmak eylemi ya da biçimi.

uzatmak *(-i)* **1.** uzamasını sağlamak, uzamasına neden olmak. **2.** bir nesneyi elle ileri sürüp vermek. **3.** germek. **4.** konuşmayı sürdürmek, kesmemek. **5.** göndermek, vermek. **6.** süreyi artırmak.

uzatmalı *s.* süresi artırılan.

uzay *a.* **1.** tüm varlıkların içinde bulundukları boşluk,. feza. **2.** *astr.* tüm gök cisimlerinin içinde bulundukları sonsuz boşluk. **Uzay adamı.** Uzay gemisini yöneten kimse. **Uzay geometri.** Hacimli biçimleri inceleyen geometri. **Uzay kapsülü.** Uzay gemilerinde dar, hafif, füzenin gürültüsüne ve havanın basıncı ve basınç sonucu oluşan sıcaklığa karşı yalıtılmış kapalı yer.

uzaycı *a. astr.* uzay konusuyla ilgilenen ya da uzay araştırmalarına katılan kimse.

uzaycılık, -ğı *a. astr.* uzayla ilgili çalışmalarda bulunma işi.

uzgörür *b. s.* gerçekleri önceden görebilen, sezişli.

uz iletişim *b. a.* haberleşme araçlarının tümü.

uzlaşılmak *(nsz)* uzlaşma sağlanmak, anlaşma yapılmak.

uzlaşım *a.* uyuşma, uzlaşma.

uzlaşma *a.* uzlaşmak eylemi.

uzlaşmacı *s.* uzlaşma sağlayan, anlaşma yaratan, uyumlu davranan.

uzlaşmacılık, -ğı *a.* **1.** uzlaşma yanlısı olma. **2.** inanç ve düşünce ayrılıkları bulunanları anlaştırma, aralarında birlik oluşturma görüşü.

uzlaşmak *(nsz)* uyuşmak, anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak.

uzlaşmalı *s.* aralarında uzlaşma sağlanmış bulunan.

uzlaşmazlık, -ğı *a.* uzlaşma sağlanmama durumu, anlaşmazlık.

uzlaştırıcı *s.* uzlaşma yanlısı olan, uzlaşma sağlayan.

uzlaştırma *a.* uyuşturma, anlaştırma işi.

uzlaştırmak *(-i)* uzlaşmalarını, anlaşmalarını sağlamak.

uzlet, -ti *a. Ar.* toplum yaşamından uzak kalma, yalnız yaşama.

uzluk, -ğu *a.* ustalık, işinin ehli olma niteliği, ehliyet.

uzman *a. ve s.* **1.** bir bilim ya da sanat alanında geniş bilgi ve görgüsü olan *(kişi).* **2.** yalnız bir hastalık ya da bir organla ilgili hastalıklar üzerinde yetişkin olan hekim: *iç hastalıkları uzmanı.*

uzmanlaşma *a.* uzmanlaşmak eylemi, ustalaşma.

uzmanlaşmak *(nsz)* uzman olmak, ustalaşmak.

uzmanlık, -ğı *a.* uzman olma durumu, ustalık, ihtisas.

uzun *s.* **1.** iki ucu arasında fazla uzaklık bulunan. **2.** çok süren: *uzun yıllar.* **3.** *be.* çok süre: *Araba çok uzun durdu.* **4.** *dilb.* uzatılarak okunan, söylenen. uzatılan: *uzun hece.* **uzun etmek 1.** sözü uzatmak. **2.** sözünde direnmek. **Uzun hava.** *müz.* Türk halk müziğinde bölgesel öğelerin etkisinde gelişerek, belli bir özelliği kazanmış türkü. **Uzun hece.** Uzun ünlü taşıyan hece. **Uzun hikâye.** Çok ayrıntılı olan. **Uzun sözün kısası.** Özetle, kısaca. **Uzun oturmak.** Bacaklarını iyice uzatarak oturmak. **Uzun uzadıya.** Genişleterek, uzatarak, tüm ayrıntılarıyla. **Uzun uzun. 1.** Çok uzun süre. **2.** Uzatarak: *Uzun uzun söyledi.* **Uzun ünlü.** *dilb.* Söylenişi uzun olan ünlü: *âdet, kâinat, hâlâ, belâ.*

uzunçalar *b. a.* üzerine uzun süren müzik yapıtları işlenen plâk, longpley.

uzuneşek *b. a.* eğilmiş ve biri ötekinin arkasına tutunmuş birkaç kişinin, üzerlerinden atlayarak oynanan bir oyun.

uzun kafalı *b. s. anat.* kafatasının ön art ekseni, yan eksenine göre daha uzun olan, dolikosefal.

uzunkuyruk *b. a. zool.* iskete kuşunun bir türü.

uzunlamasına *be.* boylu boyunca, uzunluğuna.

uzunluk, -ğu *a.* **1.** bir nesnenin bir ucundan diğer ucuna kadar olan uzaklığı. **2.** *mat.* belli iki nokta arasındaki yer aralığının ölçümü, değeri. **3.** süre. **uzunluk ölçüleri** uzunlukları ölçmek için kullanılan metre, metrenin katları, askatları gibi ölçü birimleri.

uzun uzun *be.* uzatarak uzun süren.

uzuv - zvu *a. Ar.* organ, üye.

uzvî *s. (uzvi:) Ar.* organla ilgili, organik.

uzviyet, -ti *a. Ar.* organizma, canlı yapı.

Ü

ü, Ü *a.* Türk alfabesinin yirmi altıncı harfi; ses bilimi bakımından ince, dar yuvarlak ünlü.

ücra *s. (ücra:)* çok uçta, kenarda ya da uzakta bulunan.

ücret *a. Ar.* iş gücü karşılığı alınan para.

ücretli *s. ve a.* **1.** ücret karşılığı çalışan kişi. **2.** ücret karşılığı yapılan: *ücretli iş.*

ücretsiz *s.* **1.** bir ücret karşılığında yapılmayan. **2.** bir para karşılığında alınmayan, bedava.

üç *a.* **1.** ikiden bir fazla. **2.** ikiden bir sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam. **Üç aşağı beş yukarı.** Çok az farkla. **Üç beş.** Sayı bakımından çok az. **Üç buçuk atmak.** *tkz.* Olmaması istenen bir durum karşısında korku ve tedirginlik duymak. **üç günlük ömrü olmak** ömrü çok kısalmak. **üç nalla bir ata kalmak** bir işin elde edilen bölümü kalan bölümünden daha önemsiz olmak. **üçe beşe bakmamak** alış ya da satışta fazla titiz davranmamak. **üçten dokuza boş olmak** karısını boşamak.

üç boyutlu *b. s.* genişlik ve yükseklikten başka, derinliği de olan.

üç düzlemli *b. s. mat.* üç düzlemi bulunan.

üçer *s.* üç sayısının üleştirme biçimi: *üçer ekmek.*

üç etek, -ği *b. a.* eteği üç kattan oluşan, eski bir kadın giysisi.

üçgen *a.* **1.** *mat.* üç tepesi ve üç kenarı bulunan çokgen. **2.** *s.* bu biçimde olan.

üçkâğıt, -dı *b. a. T. Far.* **1.** üç adet oyun kâğıdıyla, genellikle saf kimseleri dolandırmayı amaçlayan bir oyun. **2.** *mec.* düzen, hile. **üç kâğıda bağlamak** kaşısındakini şaşırtıp aldatmak.

üçkağıtçı *b. a. ve s.* **1.** üçkâğıt oyunuyla saf kimseleri kandıran, dolandıran. **2.** *mec.* hileci, sahtekâr, düzenci.

üçkağıtçılık, -ğı *a.* **1.** üçkâğıtçının yaptığı düzen işleri, hilecilik. **2.** *mec.* hilecilik, düzencilik, dolandırıcılık.

üçleme *a.* **1.** aralarında ilişki bulunan üç nesne. **2.** *ed.* bentleri üçer mısralı türkü. **3.** *s.* bir nesnenin üçe çıkarılmışı, katı.

üçlemek *(-i)* **1.** sayısını üçe çıkarmak. **2.** ürünün üçte biri karşılığı toprağını kiraya vermek. **3.** toprağı üç kere sürmek.

üçleşmek *(nsz)* üçe çıkmak, üç olmak.

üçlü *s.* **1.** üç parçadan oluşan. **2.** üzerinde üç sayısı bulunan oyun kâğıdı ya da taşı . **3.** *a. müz.* üç ses ya da çalgı için düzenlenmiş müzik yapıtı. **4.** *müz.* bir yapıtı seslendiren üç kişilik sanatçı topluluğu.

üçlük, -ğü *s.* üç birimden oluşmuş, içinde üç birim bulunan, üç nesne alabilen: *üçlük cezve.*

üçteker *b. a.* biri önde, ikisi arkada, üç tekerleği bulunan bisiklet. **2.** az ölçüde yükleri taşımak için kullanılan, üç tekerlerli küçük taşıt, triportör.

üçüncü *s.* üç sayısının sıra sayı sıfatı.

üçüncülük, -ğü *a.* üçüncü olma özelliği, durumu.

üçüz *s. ve a.* **1.** üçü arka arkaya doğan. **2.** üçlü, üç yönlü.

üdebâ *ç. a. (üdebâ:) Ar.* edipler, yazarlar.

üfleç, ci *a.* **1.** alevi üfleyip belli bir noktaya aktarmak için kullanılan, metal, boru, hamlaç. **2.** kirli havayı atıp temiz havayı çeken aygıt, aspiratör.

üflemek *(-i, -e)* **1.** dudakları büzerek soluğu bir nesne üzerine vermek. **2.** yanmakta olan bir şeyi söndürmek ya da güçlendirmek için üzerine solumak. **3.** çalmak *(nefesli çalgılar).*

üflemeli *s.* nefesle çalınan *(çalgı).*

üfürmek *(nsz)* **1.** üflemek. **2.** üfleyerek bir nesneyi uzaklaştırmak. **3.** esmek: *Yel üfürüyor.*

üfürük, -ğü *a.* **1.** üfürmeyle verilen soluk. **2.** üfürükçülerin okuyup üfleyerek hastaları iyileştirmek amacıyla yaptıkları davranışları.

üfürükçü *a.* okuyup üfleyerek hastaları iyileştirdiklerini ileri sürerek safları dolandıran kişi.

üfürükçülük, -ğü *a.* üfürükçünün yaptığı iş.

üleş *a.* pay, hisse.

üleşilme *a.* üleşilmek eylemi.

üleşilmek *(nsz)* paylaşılmak, bölüşülmek.

üleşmek *(-i)* paylaşmak, bölüşmek.

üleştirilme *a.* paylaştırılmak, bölüştürülmek eylemi.

üleştirilmek *(nsz)* paylaştırılmak, bölüştürülmek.

üleştirme *a.* üleştirmek eylemi, bölüştürme.

üleştirmek *(-i)* bölüştürmek, paylaştırmak.

ülfet *a. Ar.* **1.** alışma, kaynaşma. **2.** tanışma, görüşme. **3.** dostluk. **ülfet etmek 1.** tanışmak, alışmak. **2.** dostluk kurmak.

ülke *a.* **1.** bir devletin egemenliği altında bulunan yerlerin tümü, diyar, yurt.

Ülker *öz. a. astr.* Boğa takımyıldızı yakınında görülen, birbirine yakın yedi yıldızdan oluşan takım, Süreyya.

ülkü *a.* **1.** ulaşılmak istenen en yüce erek. **2.** ulaşılmak istenen büyük amaç.

ülkücü *a. ve s.* bir ülküye içten bağlı olan *(kimse),* mefkûreci.

ülkücülük, -ğü *a.* bir ülküye bağlı olma, ona ulaşma amacıyla koşma durumu.

ülküdaş *a.* aynı ülküye bağlı olanlardan her biri.

ülküsel *s.* ülküyle ilgili, ideal.

ülser *a. Fr. tıp* özellikle mide ve onikiparmak bağırsağında görülen yara.

ültimatom *a. Fr.* bir devletin başka bir devlete yaptığı son ve kesin öneri, istek, bildirim.

ültramodern *s. Fr.* aşırı modern.

ültrason *a. Fr. fiz.* insan kulağının duyamayacağı derecede yüksek frekanslı ses titreşimi.

ültraviyole *a. Fr. fiz.* dalga uzunluğu mor ışınımlardan daha küçük olan, tayfta morun ötesinde bulunan, gözle görünmeyen ışınım, mor ötesi.

ülûhiyet *a. (ülû:hiyet) Ar.* tanrısallık, tanrılık niteliği, yücelik, kutsallık.

ümera *ç. a. (ümera:) Ar.* **1.** emredenler, buyuranlar. **2.** üst düzey subaylar.

ümit, -di *a. Far.* umma, beklenti, umut. **ümit bağlamak** ummak, olacağını beklemek. **ümit bırakmak** umut vermek, umut uyandırmak. **ümit etmek** beklemek, ummak. **ümit kapısı** bir şey beklenen kişi ya da yer. **ümide düşmek** umut belirmek. **ümide kapılmak** olacağını düşünmek, beklemek. **ümidi sönmek** umudu kalmamak. **ümidi suya düşmek** beklediği bir şeyden umudu kalmamak. **ümidini kesmek** artık gerçekleşemeyeceğini anlamak.

ümitlendirme *a.* umutlandırma, beklemesine neden olma.

ümitlendirmek *(-i)* umut uyandırmak.

ümitlenme *a.* umutlanma.

ümitlenmek *(nsz)* umutlanmak.

ümitli *s.* umutlu, beklentisi olan.

ümitsiz *s.* umutsuz, beklentisi olmayan.

ümitsizlik, -ği *a.* umutsuzluk.

ümmet *a. Ar.* bir peygambere inananların tümü.

ümmetçi *s. ve a.* **1.** ümmetçilik yanlısı olan kimse. **2.** ümmetçilikle ilgili olan: *ümmetçi çalışmalar.*

ümmetçilik, -ği *a.* aynı peygambere inananların egemenliğini savunan görüş.

ümran *a. (ümra:n) Ar.* bayındırlık, bağımlılık.

ün *a.* **1.** ses. **2.** iyi nitelikte tanınmış olma, nam, şan. **ün almak (salmak, yapmak)** her yerde tanınmak, bilinmek. **üne kavuşmak** çok tanınmak, şöhret yapmak.

üniforma *a. Fr.* **1.** aynı işi yapan kimselerin giydikleri aynı biçimde giysi, forma. **2.** orduda, subay ve astsubayların giydikleri resmî giysi.

ünite *a. Fr.* **1.** birim. **2.** bir sanat yapıtında birlik. **3.** bir iş yerinde bağımsız işler yapan aygıtlar grubu.

üniversal *s. Fr.* evrensel, uluslar arası.

üniversite *a. Fr.* fakültelerden oluşan, lisans ve lisansüstü öğrenci yetiştirmekle birlikte, araştırma görevi de yapan yüksek öğretim ve bilim kurumu.

üniversiteler arası *b. s.* birden çok üniversite ile ilgili olan.

üniversiteli *a. ve s.* üniversitede öğrenim görmekte olan *(kimse).*

ünlem *a. dilb.* duyguları ve sesleri anlatan sözcük türü: *üf, vah, tıs, çız, çat, pat gibi.*

ünlemek *(-i)* yüksek sesle çağırmak.

ünlenmek *(nsz)* **1.** yüksek sesle çağırılmak. **2.** ün kazanmak, tanınmak.

ünlü *s.* **1.** tanınmış, ün kazanmış, meşhur. **2.** *dilb.* ses yolunda bir engele çarpmadan çıkan harf, sesli: *a, e, ı, i o ö, u, ü.* **Ünlü uyumu.** *dilb.* Sözcüklerde, ünlülerin incelik - kalınlık, düzlük - yuvarlaklık bakımından birbirine uygunluğu.

ünsiyet, -ti *a. Ar.* alışkanlık, arkadaşlık, yakınlık.

ünsüz *s.* **1.** tanınmamış, gösterişsiz. **2.** *dilb.* ses yolunda bir engele çarparak çıkan harf, sessiz: ş, s, b, r. gibi.

üre *a. Fr.* **1.** azotlu besinlerin vücutta yanmasıyla oluşan ve sidikle dışarı atılan madde. **2.** yapay reçine verniği ve tutkalı üretiminde kullanılan beyaz, billûrsu toz.

ürem *a.* paranın getirdiği kazanç, faiz.

üreme *a.* **1.** üremek eylemi, çoğalma.

üremek *(nsz)* canlılarda doğup çoğalmak. **2.** çoğalmak, kolaylıkla artmak.

üremi *a. Fr. tıp* ürenin böbreklerde süzülerek dışarı atılamaması durumunda kanda birikmesi sonucu oluşan tehlikeli bir hastalık.

üreteç, -ci *a. fiz.* herhangi bir enerjiyi elektrik enerjisine çeviren aygıt.

üretici *a. ve s.* üretimle uğraşan, yetiştirici *(kimse)*.

üreticilik, -ği *a.* **1.** üreticinin yaptığı iş. **2.** üretici olma özelliği.

üretilmek *(nsz)* üretme işi yapılmak, çoğaltılmak.

üretim *a.* üretme işi, istihsal.

üretim evi *b. a.* fabrika, üretimlik.

üretimsel *s.* üretimle ilgili.

üretken *s.* üretme yetisi ve becerisi olan, çok üreten.

üretkenlik, -ği *a.* üretken olma niteliği.

üretme *a.* üretmek eylemi, çoğalma.

üretmek *(-i)* **1.** canlıları çoğaltmak. **2.** bir etkinlik sonucu bir nesneyi artırmak. **3.** *mec.* yaratmak, oluşturmak.

ürik asit, -di *b. a. Fr. kim.* kanda ve sidikte bulunan azotlu, organik asit.

ürkek, -ği *s.* **1.** kolay ürken. **2.** *mec.* çekingen, sıkılgan.

ürkekçe *be.* ürkek bir biçimde.

ürkekleşmek *(nsz)* ürkek bir nitelik kazanmak.

ürkeklik, -ği *a.* ürkek olma niteliği ya da ürkekçe davranış.

ürkmek, -er *(nsz)* **1.** korkup sıçramak. **2.** korku ve şaşkınlık duymak.

ürkü *a.* **1.** çok büyük korku. **2.** topluluğu kaplayan ortak korku, panik.

ürküntü *a.* ürkme duygusu.

ürküntülü *s.* ürküntü veren, korkutan.

ürkütme *a.* ürkütmek eylemi.

ürkütmek *(-i)* **1.** korkutmak, korkmasına neden olmak. **2.** bitkinin büyümesini önleyecek bir etkide bulunmak. **3.** *mec.* kuşkulandırmak, korkutmak.

ürolog *a. Fr. tıp* üroloji uzmanı, idrar yolları hekimi.

üroloji *a. Fr. tıp* idrar yolları hastalıklarını inceleyen hekimlik dalı, bevliye.

ürperme *a.* ürperme eylemi.

ürpermek *(nsz)* **1.** korku, tiksinti duymak. **2.** üşür gibi titremek.

ürümek *(nsz)* havlamak *(köpek)*.

ürün *a.* **1.** doğadan emek vererek elde edilen yararlı nesne, mahsul **2.** yapıt, eser. **3.** *kim.* endüstride, ham maddenin işlenmesi sonucu elde edilen yeni madde.

üryan *s. (ürya:n) Ar.* çıplak.

üryanî *a. (ürya:ni:) Ar. zool.* ince kabuklu bir tür erik.

üs, -ssü *a.* **1.** *mat.* bir kuvvete yükseltilmiş bir sayının üzerine yazılan, sayının kaçıncı kuvvete yükseltildiğini gösteren sayı: 6^3 gibi. **2.** *ask.* bir seferinde, kara, deniz ve hava kuvvetlerini besleyen, tüm gereksinmelerini gideren yönetim yeri.

üsküf *a. Yun. tar.* yüksek aşamadaki yeniçeri subaylarının giydikleri, yarısı arkaya sarkan bir tür uzun sarık.

üslenmek *(-e)* kendine üs seçerek bir yere yerleşmek.

üslûp, -bu *a. (üslû:p) Ar.* **1.** düşünceleri, söz ya da yazıya, kişi özelliği katarak anlatma biçimi, biçem. **2.** bir yapıtla beliren, bir sanatçıya, bir türe ya da bir çağa özgü özellik, stil.

üslûpçu *s. ve a.* üslûp yaratma çabası gösteren.

üslûpçuluk, -ğu *a. ed.* üslûba gösterilen aşırı özen.

üslûplaştırmak *(-i)* doğal biçimleri bozmadan yalınlaştırarak motif oluşturmak.

üst *a.* **1.** bir nesnenin göğe doğru olan yanı. **2.** bir nesnenin yüzeyi: *taşın üstü.* **3.** giyilen şey, giysi. **4.** birine göre yüksek bir görevde bulunan kimse. **5.** bir nesnenin artan bölümü: *paranın üstü.* **6.** *s.* bir dizinin ilerisinde ya da yukarısında bulunan: *üst yan.* **8.** *s.* öte, arka: *evin üst yanı.* **Üst baş.** Giysiler, giyecekler. **üst gelmek (çıkmak)** yenmek. **üst perdeden konuşmak** üstünlük taslayarak konuşmak. **Üst üste.** Birbiri arkasından, aralıksız. **üste çıkmak** haksız olduğu halde haklıymış gibi davranmak. **üste vermek** değiştirdiği nesne karşılığı fazladan para vermek. **üstü başı dökülmek** giyecekleri aşırı eski olmak. **üstü kapalı konuşmak** sözleri kesin olmamak, açıkça söylememek. **üstünde durmak** yakından ilgilenmek, önem vermek. **üstünde kalmak 1.** artırma eksiltme işinde, iş ya da mal birinin olmak. **2.** ilgili görülmek. **üstünden atmak** bir görevi yapmayıp başkasına bırakmak. **üstünden dökülmek** *(giysi)* biçimsiz olmak, yakışmamak. **üstüne almak 1.** bir davranışın kendisiyle ilgili olduğunu sanarak etkilenmek. **2.** bir işi yapmayı üstlenmek, görev saymak. **üstüne atmak** bir suçu birine yüklemek. **üstüne basmak 1.** iyice belirtmek **2.** *tkz.* durum varsaydığı gibi olmak. **üstüne bir bardak su içmek** o işten umudunu kesmek. **üstüne düşmek** bir olay ya da kişiyle aşırı ilgilenmek. **üstüne evlenmek** evliyken bir kadınla daha evlenmek. **üstüne fenalık gelmek** pek bunalmak, aşırı sıkılmak. **üstüne geçirmek 1.** bir malı kendine tapulamak. **2.** evlât edinmek. **üstüne gelmek** konuşurken çıkagelmek. **üstüne gitmek** karışmak, sıkıştırmak. **üstüne gül koklamamak** bir başkasını sevmemek. **üstüne güneş doğmamak** çok erken kalkmayı alışkanlık haline getirmek. **üstüne kalmak** sorumlu duruma gelmek. **üstüne oturmak** haksız olarak kendine mal etmek. **üstüne ölü toprağı serpilmiş gibi olmak** uyuşuk, isteksiz, miskin durmak. **üstüne perde çekmek** gizlemek, saklamak. **üstüne sevmek** bir başkasını daha sevmek. **üstüne titremek** çok aşırı sevgi ve özen göstermek. **üstüne toz kondurmamak** kusurlu olabileceğini kabul etmemek.

üstüne tuz biber ekmek üzüntüyü artıracak bir durum yaratmak. **üstüne üstüne gelmek** yılmadan uğraşmak, izlemek. **üstüne varmak'** 1. baskı yaparak istemek. 2. saldırmak. **üstüne görev olmamak** kendini ilgilendirmemek. **üstüne yatmak** haksız olarak bir şeyi alıp vermemek. **üstüne yıkmak** 1. sorumluluğunu birine yüklemek. 2. kendi suçunu ya da kusurunu başkasına yüklemek. **Üstüne yok.** Tümünden iyi **üstüne yüklenmek** 1. saldırmak. *mec.* ısrar etmek. **üstüne yürümek** yıldırmak amacıyla saldırma davranışları yapmak. **üstünü kirletmek** 1. giysilerini kirletmek. 2. abdestini kaçırmak.

üstat, -dı *a. (üsta:t) Far.* 1. bir bilim ya da sanat dalında üstün bilgisi ve yeteneği olan kişi. 2. *tkz.* senli benli konuşmalarda erkekler arasında seslenme sözü olarak kullanılır: *Üstat, ne haber?*

üst bitken *b. a. bot.* asalak olmadığı halde başka bir bitkinin üzerinde yetişen *(bitki).*

üstçavuş *b. a. ask.* astsubaylık rütbesinin ikinci aşaması.

üst çene *b. a. anat.* 1. çenenin üst dudak bulunan bölümü. 2. mengenede üzerinde yivler ve setler bulunan V biçimli bölüm.

üst deri *b. a.* 1. *anat.* deriyi oluşturan iki tabakadan dışta olanı, epiderm. 2. *bot.* bitkilerde dıştan, tüm organları örten, dış etkenlerden koruyan tabaka, epiderm.

üst dudak *b. a. anat.* 1. dudaklardan üstte bulunanı. 2. *zool.* eklem bacaklılarda ağız parçalarını örten uzantı, karından bacaklarda ağız bölgesinin dış tarafı.

üste *be.* bir şeyle birlikte fazladan verilen. **üste vermek** değişmelerde fazladan bir şey vermek. **üste vurmak** 1. fiyat artırmak. 2. eklemek, katlamak. **üstesinden gelmek** becermek, başarmak.

üsteğmen *b. a. ask.* rütbesi teğmenle yüzbaşı arasında olan subay.

üsteğmenlik, -ği *b. a.* üsteğmenin görevi, makamı, aşaması.

üstel *s. mat.* üslü, üssü olan.

üsteleme *a.* üstelemek eylemi.

üstelemek *(-i)* 1. bir isteği yinelemek, ısrar etmek. 2. hastalık yeniden belirmek.

üstelik, -ği *a.* 1. üste olarak verilen şey. 2. *be.* ayrıca, fazladan.

üst geçit *b. a.* taşıt akımını kolaylaştırmak için kavşaklar üzerine yapılan yol.

üstlenmek *(-i)* 1. yüklenmek, üstüne almak. 2. bir yere yerleşmek.

üstlük, -ğü *a.* 1. üst olma niteliği. 2. en üste giyilen giysi.

üstsubay *b. a. ask.* binbaşı, yarbay ve albay rütbesindeki subaylara verilen ad.

üstübeç, -ci *a. kim.* boya yapımında kullanılan, güçlü bir zehir olan kurşun karbonatı.

üstün *s.* 1. benzerlerinden daha yüksek olan. 2. nitelik yönünden daha yetenekli, daha elverişli olan. **üstün gelmek** yenmek, daha nitelikli olmak. **üstün tutmak** bir kimseye başkalarından daha çok önem vermek.

üstüne *be.* **1.** ilişkin, ilgili olarak. **2.** hesabına: *Çayları onun üstüne yazdılar.*

üstünkörü *be. ve s.* **1.** baştan savma, gerekli özen gösterilmeden yapılan. **2.** gereken emek verilmeden, gelişigüzel.

üstünleşmek *(nsz)* üstün nitelik kazanmak, üstün duruma gelmek.

üstünlük, -ğü *a.* üstün olma niteliği. **Üstünlük derecesi.** *dilb.* Sıfatların ve belirteçlerin önlerine, *pek, çok* gibi sözcüklerin getirilmesiyle kazandıkları üstün anlam. **Üstünlük duygusu.** Kişinin kendini diğer kişilerden üstün görmesi.

üstüpü *a. İt.* gemi yalıtılmasında, işliklerde temizlik işlerinde kullanılan iplik kırıntısı biçiminde kendir.

üstüvane *a. (üstüva:ne) Ar. mat.* silindir.

üstüvanî *s. (üstüva:ni:) Ar.* silindir biçiminde olan.

üst yapı *b. a.* **1.** oturma ya da üretime destek amacıyla alt yapı üzerine yapılan yapı **2.** *sos.* toplumda geçerli düşüncelerin, kurumların, örgütlerin tümü.

üşengeçlik, -ği *a.* üşengeç olma niteliği, istememe, üşenme.

üşenmek *(nsz)* bir işi yapma isteği duymamak, kaçınmak.

üşüme *a.* üşümek durumu.

üşümek *(nsz)* soğuğun etkisini duymak, soğuktan etkilenmek.

üşüşme *a.* üşüşmek eylemi.

üşüşmek *(-e)* birikmek, toplanmak, yığılmak.

üşütmek *(-i)* **1.** üşümesine neden olmak. **2.** *(nsz)* soğuğun etkisiyle hastalanmak. **3.** *argo* delirmek, aklını kaçırmak.

üşütük, -ğü *s. argo* aklını yitirmiş, saçmalayan.

ütme *a.* **1.** ütmek eylemi. **2.** kızartılmış taze buğday ya da mısır.

ütmek, -er *(l) (-i)* ateş ya da yüksek bir ısıdan geçirmek; taze mısır ya da buğdayı ateşe tutup pişirmek.

ütmek *(ll) (-i) hlk.* oyunda yenmek, kazanmak.

ütopik, -ği *s. Fr.* ütopyaya dayanan.

ütopist *a. Fr.* ütopyacı.

ütopya *a. Lât.* gerçekleştirilmesi olanak dışı tasarı ya da düşünce.

ütopyacı *a. ve s.* ütopyalara inanan, kendini ütopyaya kaptıran.

ütü *a.* **1.** giysi ve kumaşların kırışıklıklarını gidermeye yarayan, kızdırılarak kullanılan metal araç. **2.** bu araçla kumaş kırışıklıklarını düzeltme işi.

ütücü *a.* **1.** işi ütü yapmak olan kişi. **2.** hayvan paçalarının kıllarını temizleme işi yapan kimse.

ütüleme *a.* ütülemek işi.

ütülemek *(-i)* **1.** ütüyle kumaş kırışıklıklarını düzeltmek. **2.** alevde tavuk gibi kesilmiş hayvanların tüylerini yakmak.

ütülenme *a.* ütülemek eylemi.

ütülenmek *(nsz)* ütülemek işi yapılmak.

ütülmek *(nsz)* yenilmek, kaybetmek.

ütülü *s.* **1.** ütülenmiş, ütüyle düzeltilmiş. **2.** tüyleri yakılmış.

üvendire *a. Yun.* öküzleri yürütmek için kullanılan, ucuna demir çivi çakılmış, uzun değnek.

üvey, -i *s.* öz olamayan. **Üvey ana.** öz olmayan ana, analık. **Üvey evlât gibi tutmak (saymak).** Yakın davranmamak, dışlamak.

üveylik, -ği *a.* **1.** üvey olma, öz olmama durumu. **2.** üvey çocuk.

üvez *(l) bot.* gülgillerden bir ağaççık ve bu ağacın yenen meyvesi.

üvez *(ll) a. zool.* sivrisineğe benzeyen bir tür küçük böcek.

üye *a.* **1.** bir aileyi, derneği, bir partiyi oluşturan bireylerden her biri. **2.** *anat.* canlılarda, yaşama için gerekli, yararlı, bir görevi olan, vücut parçası, organ, uzuv. **üye olmak** bir dernek, kuruluş ya da partide üyeliği kabul etmek.

üyelik, -ği *a.* üye olma durumu. **üyeliği düşmek** üye olma niteliğini yitirmek.

üzengi *a.* binek hayvanına binince, ayakların basmasına yarayan, eyerin iki yanında asılı, altı düz, demirden halka.

üzengi kemiği *b. a. anat.* orta kulakta, üzengiye benzeyen, en içte bulunan kemik.

üzengileme *a.* üzengilemek eylemi.

üzengilemek *(-i)* koşturmak için hayvanı üzengiyle uyarmak.

üzengi taşı *b. a.* yapılarda, kemerin, iki yanında, ayaklar üzerine gelen iki taş.

üzere *il.* **1.** eylemin az sonra olacağını belirtir: *Gitmek üzere doğruldu.* **2.** amacıyla, maksadıyla anlamında: *Yerine koymak üzere aldı.* **3.** gibi: *Söylediği üzere geldi.*

üzeri *a.* **1.** bir nesnenin yukarı doğru olan yanı: *masanın üzeri.* **2.** bir nesnenin yüzü: *taşın üzeri.* **3.** giysi: *üzeri kirlenmiş.* **4.** beden. **5.** artan bölüm, artan: *paranın üzeri.* **6.** zaman belirtir: *öğle üzeri.* **üzerinde durmak** yakından ilgilenmek, önem vermek. **üzerinde kalmak 1.** artırma eksiltmede hak kendinin olmak. **2.** sorumluluk yüklenmek. **üzerinden dökülmek** bol ve biçimsiz olmak *(giysi).* **üzerine bir bardak su içmek** alacağını almaktan umudunu kesmek. **üzerine iki güneş doğmak** hiçbir zaman erken kalkmamak. **üzerine almak 1.** alınmak, tedirgin olmak. **2.** bir işi yapmayı benimsemek. **3.** karısının üzerine başka bir kadın almak. **üzerine atmak** birine suç yüklemek. **üzerine düşmek** ilgi göstermek, aşırı ilgilenmek. **üzerine koymak** eklemek, katmak. **üzerine oturmak** haksız kazanç sağlamak. **üzerine titremek** aşırı sevgi ve özen göstermek. **üzerine tuz biber ekmek** üzüntüyü artıracak bir durum yaratmak. **üzerine üzerine gitmek** yılmamak, uğraşmak, bastırmak. **üzerine varmak 1.** bir şeyi bastırarak istemek. **2.** evli bir erkekle evlenmek. **üzerine yaptırmak** bir malın tapusunu kendi üzerine geçirmek. **üzerine yüklenmek 1.** saldırmak. **2.** *mec.* aşırı ısrarda bulunmak.

üzerinde *a.* **1.** üstünde: *Şeker masanın üzerinde duruyor.* **2.** *il.* ile ilgili, üzerine: *Sorular üzerinde çalıştık.*

üzerinden *a.* üstünden: *Sıranın üzerinden kalk.* 2. *il.* yoluyla: *Ordu'ya Samsun üzerinden gidilir.*

üzgün *s.* üzülmüş, neşesiz, tasalı, kederli.

üzgünlük, -ğü *a.* üzgün olma durumu, neşesizlik.

üzme *a.* üzmek eylemi.

üzmek, -er *(-i)* **1.** sıkıntı, üzüntü vermek. **2.** bir nesneyi, çekerek, ya da sürterek aşındırmak.

üzücü *s.* üzüntü veren, kederlendiren, acıklı.

üzülme *a.* üzüntü duyma, neşesi kaçma, kederlenme.

üzülmek *(nsz)* **1.** tasalanmak, kederlenmek, üzüntü duymak.

üzüm *a. bot.* asma bitkisinin taze ya da kuru olarak yenen, salkım biçimindeki meyvesi. **Üzüm üzüme baka baka kararır.** Bir arada yaşayan kişiler karşılıklı etkileşim altında kalırlar. **Üzümün çöpü, armudun sapı var.** Kimileri güç beğenir. **üzümü yeyip bağını sormamak** yararlanılan bir şeyin kaynağını araştırmaya her zaman gerek olmamak.

üzümcü *a.* üzüm yetiştiren ya da satan kimse.

üzümcülük, -ğü *a.* üzüm yetiştirme ve satma işi.

üzüntü *a.* istenen bir şeyin olmaması ya da istenmeyen bir şeyin olması durumunda duyulan iç sıkıntısı, teessür, keder.

üzüntülü *s.* **1.** üzüntüsü olan, kederli. **2.** üzüntü veren, sıkıcı.

üzüntüsüz *s.* **1.** sıkıntısız, acısız, üzüntüsü olmayan. **2.** üzüntü, keder vermeyen.

V

v. V *a.* Türk alfabesinin yirmi yedinci harfi. Ses bilimi yönünden diş-dudak ünsüzlerinin yumuşağı ve süreklisi. Romen rakamlarında 5 sayısını gösterir.

vaat, -di *a. Ar.* **1.** söz verme, bir şeyi üstlenme. **2.** yapacağına söz verilen şey: *vaadini yerine getirmek.* **vaadinde durmak** sözünü yerine getirmek. **vaatte bulunmak** yapacağına söz vermek.

vaaz *a. Ar.* dinsel öğüt. **vaaz etmek** dinsel yapılarda, dinsel öğütler vermek. **vaaz vermek** dinsel yerlerde dinle ilgili konuşma yapmak.

vabeste *s. (va:beste) Far.* bağlı: *Her başarı çalışmaya vabestedir.*

vacip, -bi *a. (va:cip) Ar.* **1.** yapılması aksatılamayan. **2.** Müslümanlıkta, yapılması gerekli olan. **vacip olmak** gerekli olmak.

vade *a. (va:de) Ar.* **1.** bir iş için önceden belirlenen süre. **2.** bir borcun ödenmesi için saptanan zaman. **3.** *mec.* ecel: *vadesi gelmek.* **vadesi gelmek 1.** ödeme zamanı gelmek. **2.** *mec.* ömrü sona ermek, ölmek.

vadeli *s.* süresi belirli, sınırlı. **Vadeli hesap.** Bankada belli bir süre kalmak üzere açılmış hesap.

vadesiz *s.* süresi belirlenmemiş. **vadesiz hesap** bankada süresi belirlenmeden açılmış hesap.

vadi *a. (va:di) Ar.* **1.** *coğ.* genellikle iki dağ arasında, akarsu ya da buzulların etkileriyle biçimlenmiş, genişçe ağızlı, uzun çöküntü. **2.** *mec.* yol, alan, yöntem: *Bu vadide ancak bu yapılır.*

vaftiz *a. Yun.* Hristiyanlıkta, dine giriş için, suya girme ya da su serpme biçiminde yapılan dinsel tören. **vaftiz etmek** ilk günahı silme işlemi yapmak.

vajina *a. Lât. anat.* döl yolu.

vagon *a. İng.* demir yolu arabası.

vagonet, -ti *a. İng.* dar demir yollarında kullanılan küçük vagon.

vah *ünl. Ar.* acıma, yakınma belirtir: *Vah kızım!*

vaha *a. (va:ha)* çöllerde seyrek olarak görülen, sulu ekim alanları

vahamet, -ti *a. (vaha:met) Ar.* güçlük, çok tehlikeli durum. **vahamet kesbetmek** korkulacak durum almak.

vahdaniyet, -ti *a. (vahda:niyet) Ar.* Tanrı birliği.

vahdet, -ti *a. (vah:det) Ar.* **1.** birlik, teklik. **2.** tasavvufta Tanrı'ya ulaşma. **vahdeti vücut** varlık birliği.

vahim *s. (vahi:m) Ar.* pek tehlikeli, korkutucu, ağır.

vahit, -di *s. (va:hit) Ar.* tek, bir.

vahiy, -hyi *a. (vahi:y) Ar.* **1.**dinsel buyrukların, Tanrı tarafından peygamberin içine doğdurulması. **2.** esinleme, içine doğma.

vahşet, -ti *a. Ar.* **1.** yabanî olma niteliği. **2.** ürküntü, korku, kıyım.

vahşî *s. (vahşi:) Ar.* **1.** ilkel koşullarda yaşayan, yabancıl. **2.** İnsana alışamamış olan: *vahşi kedi.* **3.** ürküten, korku salan.

vahşice *s. ve be. (vahşi:'ce)* **1.** vahşi birinin yapacağı biçimde olan. **2.** vahşi gibi davranarak: *vahşice dövmek.*

vahşîleşme *a.* vahşîleşmek durumu.

vahşîleşmek *(nsz)* yabanıllaşmak, yabanî bir nitelik kazanmak.

vahşîlik, -ği *a.* yabanî olma niteliği, yabanîlik, yabanıllık.

vaiz *a. (va:iz) Ar.* dinsel yerlerde örnekler göstererek öğütler veren kimse.

vaizlik, -ği *a.* vaizin yaptığı iş.

vajina *a. anat. bk.* vagina.

vak'a *a. (vak'a)* **1.** olay. **2.** olgu.

vak'anüvis *b. a. (vak'anüvis) tar. Ar. Far.* Osmanlı döneminde günlük olayları yazan görevli.

vakar *a. Ar.* ağır başlılık, olgunluk.

vakarlı *s.* olgun, ağırbaşlı.

vakayiname *b. a. (vak'a:yina:me) Ar. Far.* **1.** olaylar kitabı. **2.** bir olay üzerine yazılmış kitap.

vakfetme *b. a.* bağış yapma, bağışlama.

vakfetmek *(-i, -e)* **1.** vakıf niteliğine kavuşturmak. **2.** *mec.* bir şeyin tümünü bir iş için vermek.

vakıa *a. (va:kıa) Ar.* **1.** olay, olgu. **2.** *bağ.* gerçi, ise de: *Vakıa söylediklerini yerine getirdi ya.*

vakıf, -kfı *a. Ar.* **1.** bir hizmetin sürekli olarak yapılabilmesi için belli konularda, bir kimsenin resmî olarak bıraktığı mülk ya da para. **2.** *s.* bu nitelikte olan: *Vakıf han.*

vâkıf *s. (va:kıf) Ar.* **1.** bilen, anlayan. **2.** bir şeyi vakıf biçimine getirmiş olan. **vâkıf olmak** haberdar olmak, bilmek, öğrenmek.

vakıfname *b. a. (vakıfna:me) Ar. Far.* vakıf koşullarını bildiren belge, vakfiye.

vaki *s. (va:ki:) Ar.* olan, olmuş.

vakit, -kti *a. Ar.* **1.** zaman. **2.** mevsim: *biçim vakti.* **3.** uygun an. **4.** geçim: *borcunu verecek vakti olmamak.* **5.** olanak, olasılık. **6.** belli zaman: *Bu işin vakti geldi artık.* **vakit geçirmek** oyalanmak. **vakit kaybetmeden yapmak** hemen yapmak. **vakit kazanmak** bir işin sonucunu geciktirmek için gerekli yollarla süreyi uzatmak. **vakit öldürmek** boş şeylerle zaman geçirmek. **vakti gelmek** ölümü gelmek, ölmek. **vakti olmak** tezlik göstermeye gerek olmamak. **vaktini almak** bir için çok zaman harcamak. **vaktini şaşmamak** aynı zamanlarda olmak.

vakitli *s.* **1.** zamanında olan. **2.** *be.* erken: *vakitli uyanmak.*

vakitsiz *s.* **1.** uygun zamanda olmayan. **2.** *be.* beklenmedik zamanda: *vakitsiz yağışlar.*

vaktaki *bağ. Ar. Far.* ne zaman ki, -diği zaman.

vaktinde *be.* zamanında, belirlenen zamanda.

vaktiyle *be.* eskiden, bir zamanlar.

vakum *a. Lât. fiz.* boşluk, içinde hiçbir varlık bulunmayan.

vakur *s. (vaku:r) Ar.* ağırbaşlı, olgun.

valf *a. İng.* su ya da gaz borusu üzerine konan, gerektiğinde gaz ya da su akışını kesmeye yarayan musluk, vana.

vali *a. (va:li:) Ar.* ili yöneten en yetkili kamu görevlisi.

valide *a. (va:lide) Ar.* ana, anne.

valilik, -ği *a.* **1.** valinin görevi. **2.** valinin makamı. **3.** il, vilâyet.

valiz *a. Fr.* elde taşınabilir küçük çanta.

vallahi *ünl. (valla:hi) Ar. Tanrı hakkı için, Tanrı tanık olsun ki!*

vals *a. Fr.* **1.** üç harekette dönerek yapılan bir dans türü. **2.** bu dansın müziği.

vampir *a. Alm.* **1.** insanların kanını emdiğine inanılan yaratık. **2.** *zool.* kan emici bir yarasa çeşidi.

vana *a.* boru içinde bir akışkanın akışını durdurmaya ya da yol vermeye yarayan araç.

Vandal *öz. a. Fr.* **1.** *tar.* Milâdın başlangıç yıllarında yaşayan, acımasızlığı ile ün salmış bir doğu Cermen halkı. **2.** *mec.* eski sanat yapıtlarını ve kültür verimlerini yok eden kimse ya da topluluk.

vandalizm *a. Fr.* vandal niteliği taşıma yanlılığı.

vandallık, -ğı *a.* eski kültür yapıtlarını, güzel şeyleri yakıp yıkma isteğini taşıma durumu.

vanilya *a.* **(vani'lya)** *İt.* **1.** *bot.* beyaz çiçekli, güzel kokulu, tırmanıcı bir bitki. **2.** bu bitkinin bazı tatlılara koku vermek için kullanılan meyvesi.

vantilâtör *a. Fr.* havayı dalgalandırarak serinlik sağlayan pervaneli aygıt.

vantuz *a. Fr.* **1.** şişe. **2.** deri üzerine yapıştırılarak çekip emmeye yarayan şişe ya da boynuzdan araç. **vantuz çekmek** şişe çekmek.

vapur *a. Fr.* makine gücüyle çalışan gemi.

vapurculuk, -ğu *a.* vapur işletmeciliği.

vapurdumanı *b. a.* **1.** koyu gri renk, füme. **2.** *s.* bu renkte olan.

var *s.* **1.** dünyada ya da düşüncede bulunan, mevcut: *var gücüyle çabalamak.* **2.** -imek eylemiyle kullanılarak yüklem olur: *Parası vardı.* **var gücüyle çalışmak** tüm gücüyle çalışmak. **Vara yoğa.** Her şeye. **Varı yoğu.** Nesi varsa, her şeyi. **Varsa o yoksa o.** Çok üstüne düştüğü, aşırı ilgilendiği.

varagele *b. a. den.* bir şeyi bir yerden başka bir yere çekip götürmeye yarayan halat, vargel.

varak, -ğı *a. Ar.* **1.** yaprak. **2.** yazılı kâğıt. **3.** ince metal yaprağı.

varaka *a. Ar.* yazılı kâğıt, kâğıt.

varan *s.* **1.** ulaşan. **2.** benzer olayları sayarken sayıların başlarına getirilir: *varan bir, varan iki.*

varda *ünl. İt.* dikkat, çekil!

vardela *a. Yun.* dar, yumuşak kösele şerit.

vardırmak *(-i, -e)* ulaştırmak, iletmek, götürmek.

vardiya *a. (va'rdiye) İt.* **1.** *den.* gemide tutulan nöbet. **2.** gemide nöbet yeri. **3.** nöbetleşe çalışma, posta.

vardiyacı *a.* vardiyada çalışan kimse.

vareste *s. (va:reste) Far.* ilgisiz, ayrı tutulmuş.

varılmak *(nsz)* ulaşılmak, gidilmek.

varış *a.* **1.** varmak olayı. **2.** varma biçimi. **3.** *mec.* seziş, kavrayış. **4.** *sp.* yarışın son bulduğu nokta, finiş.

varidat *ç. a. (va:rida:t) Ar.* gelir, gelirler.

varil *a. Far.* **1.** silindir biçiminde, metalden yapılmış sıvı kabı. **2.** *s.* varil dolusu.

varis *a. Fr. tıp* toplardamar genişlemesi.

vâris *a. (va:ris) Ar.* kendisine ölenden miras kalan, kalıtçı.

vârisli *s.* vârisi olan, mirasçısı olan.

varit *s. (va:rit) Ar.* **1.** ulaşan, gelen. **2.** bir şeyle ilgili olarak söylenen. **varit olmak** geçerli olmak.

variyet *a. T. (va:riyet) Ar.* zenginlik, varlık.

variyetli *s.* zengin, varlıklı, varsıl.

varlık, -ğı *a.* **1.** var olma durumu. **2.** var olan nesneler: *sıvı varlıklar.* **3.** değer taşıyan her nesne. **4.** yararlı, önemli olan şeyler. **varlık göstermek** başarılı işler yapmak. **varlık içinde yaşamak** sıkıntısız, bolluk içinde yaşamak. **varlığa darlık olmamak** varlıklı için sıkıntı düşünülmemek. **varlıkta darlık çekmek** bir nedenle varlığından gereği gibi yararlanamamak

varlıklı *s.* varlığı olan, zengin, varsıl.

varma *a.* erme, ulaşma.

varmak, -ır *(-e)* **1.** bir yere ulaşmak, ermek. **2.** gitmek. **3.** bir işin, durumun belli bir aşamasına ulaşmak. **4.** bir şeyi iyice anlamak. **5.** evlenmek *(kadın).* **6.** kendini bir duruma vermek: *uykuya varmak.* **Varıncaya kadar.** Elde ne varsa: *Ocağa varıncaya kadar almışlar.*

var olma *b. a.* var olmak olayı.

var olmak *(nsz)* **1.** bir yerde bulunmak *(nesne).* **2.** yaşamak, canlı olmak.

varoluş *b. a.* yaşama, bulunma.

varoluşçu *b. s. fel.* varoluşçulukla ilgili olan. **2.** varoluşçuluk yanlısı olan, egzistansiyalist.

varoluşçuluk, -ğu *b. a. fel.* insanın önce var olduğunu; daha sonra tutum ve davranışlarıyla kendini yaratıp biçimlendirdiğini savunan öğreti, egzistansiyalizm.

varoş *a. Mac.* kentte, dışta kalan kesim, mahalle.

varsağı *a. ed.* Güney Anadolu'da yaşayan Varsak Türk boyu arasında söylenen özel besteli koşma.

varsayım *b. a.* **1.** bir şeyle ilgili olarak olabilir ya da olamaz biçiminde kabul edilen ve bir sonuç çıkarılan düşünce. **2.** *mat. mant.* sonuçlar çıkarmak üzere öne sürülen, önerme ya da önermeler birliği, faraziye, ipotez.

varsayma *b. a.* var saymak işi.

varsaymak *(-i)* olmuş gibi saymak, gerçek gibi kabullenmek.

varsıl *s.* zengin, varlıklı.

varsıllaşma *a.* varsıllaşmak olgusu, zenginleşme.

varsıllaşmak *(nsz)* varlıklı duruma gelmek, zenginleşmek.

varsıllık, -ğı *a.* zenginlik, varlıklılık.

varta *a. Ar.* tehlikeli durum. **vartayı atlatmak** tehlikeden kurtulmak.

varyant, -tı *a. Fr.* **1.** bir ana yoldan ayrılıp başka bir noktaya aynı yolla birleşen ikinci derecedeki yol. **2.** *ed.* bir yazarın herkesçe tanınan metninden farklı olan metin.

varyasyon *a. Fr.* **1.** *müz.* çeşitleme. **2.** *biy.* değişim, farklılaşma.

varyemez *b. s. a.* cimri, pinti, eli sıkı *(kimse)*.

varyete *a. Fr.* şarkı, dans, temsil gibi aralarında ilişki bulunmayan farklı etkinliklerden oluşan gösteri.

varyos *a. Yun.* genellikle taş kırma işlerinde kullanılan büyük çekiç, balyoz.

vasat *s. ve a. Ar.* **1.** orta. **2.** ortam.

vasatî *s. (vasati:) Ar.* ortalama.

vasıf, -sfı *a. Ar.* bir nesnede bulunan nitelik, özellik.

vasıflandırma *a.* nitelikleri sıralama.

vasıflandırmak *(-i)* nitelendirmek.

vasıflı *s.* nitelikli, özelliği olan.

vasıfsız *s.* niteliği olmayan, sıradan.

vasıl *s. (va:sıl) Ar.* erişen, ulaşan. **vasıl olmak** erişmek, ulaşmak.

vasıta *a. (va:sıta) Ar.* **1.** araç, âlet. **2.** aracı: *bir iş için vasıta olmak.*

vasıtalı *s.* **1.** araçlı, taşıtlı. **2.** dolaylı: *vasıtalı vergi.*

vasıtasız s. **1.** arada bir araç olmayan. **2.** doğrudan, dolaysız: *vasıtasız vergi.*

vasıtasızlık, -ğı *a.* **1.** aracısızlık, vasıtasız olma niteliği. **2.** araçsız olma durumu.

vasi *a. (vasi:) Ar.* **1.** bir ölünün vasiyetini yürütmek üzere görevlendirilen kimse. **2.** bir yetimin ya da akılca noksan olan birinin malını yöneten kişi.

vasilik, -ği *a.* vasinin yaptığı iş, vesayet.

vasistas *a. (va'sistas) Alm.* pencere ve kapıların üstlerinde bulunan, oda havasının değişmesine yarayan, açılır kapanır kısım.

vasiyet, -ti *a. Ar.* **1.** bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şeyler. **2.** ölünün sağ iken yapılmasını istediği konuları belirttiği yazılı belge, vasiyetname. **vasiyet etmek** öldükten sonra bir şeyin yapılmasını yazılı ya da sözlü olarak istemek.

vasiyetname *b. a. (vasiyetna:me) Ar. Far.* ölünün sağken isteklerini yazdığı belge.

vaşak, -ğı *a. Far. zool.* kedigillerden, kulakları sivri, dişleri ve tırnakları keskin, kürkünden yararlanılan, çok yırtıcı bir hayvan.

vat, -tı *a. İng. fiz.* saniyede bir jul'ük iş yapan bir motorun güç birimi.

vatan *a. Ar.* **1.** bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, memleket. **2.** bir ulusun, sınırları diğer uluslarca tanınmış, üzerinde oturduğu toprak alanı, yurt. **3.** *mec.* bir nesnenin çokça bulunduğu yer: *Fındığın vatanı Karadeniz bölgesidir.* **vatan tutmak** yurt bilip üzerine yerleşmek.

vatandaş *a. Ar. T.* aynı yurtta oturan kimse, yurttaş.

vatandaşlık, -ğı *a.* yurttaşlık, yurttaşlıkla ilgili olma.

vatanî *s. (vatani:) Ar.* vatanla ilgili, yurda ilişkin.

vatanperver *b. s. Ar. Far.* yurtsever.

vatanperverlik, -ği *b. a.* yurtseverlik, vatanseverlik.

vatka *a. İt.* ceketin omuz bölümünü dik tutmak için kullanılan pamuk.

vatman *a. İng.* tramvay sürücüsü

vaveylâ *a. (va'veylâ:) Ar.* çığlık, bağırtı, feryat. **vaveylâ kopmak** çok ışırı bağırtı çıkmak.

vay *ünl.* **1.** şaşma belirtir: *Vay canım, geldin ha!* **2.** ağrı, acı anlatır: *Vay, ağzım yandı!* **3.** kötü bir durumla karşılaşılacağını belirtir: *Baban duyarsa vay haline!* **Vay anasını, vay canına.** Şaşma ile karışık kızgınlık belirtir.

vaz,-ı *a. Ar.* koyma, konulma.

vazelin *a. Fr.* ham petrolden çıkarılan bir tür mineral yağ.

vazelinlemek *(-i)* vazelin sürmek.

vazetmek *(-i)* koymak, çıkarmak: *kanun vazetmek.*

vazgeçme *b. a.* hakkını istememe, almama.

vazgeçmek *(-den)* **1.** hakkını istememek. **2.** yaptığı bir işi bırakmak, yapmamak. **3.** niyet ya da karardan dönmek.

vazıh *s. (va:zıh) Ar.* açık, belli, anlaşılır. **vazıh olmak** anlaşılmak.

vazife *a. (vazi:fe) Ar.* **1.** ödev. **2.** görev. **vazife etmek** görev bilmek. **vazife görmek** görevi yerine getirmek, sürdürmek. **vazifesinden olmak** görevini yitirmek, işten atılmak.

vazifelendirilme *a.* görev verilme.

vazifelendirilmek *(nsz)* görev verilmek, iş verilmek.

vazifelendirme *a.* görevlendirme.

vazifelendirmek *(-i)* birine görev vermek, ödev vermek.

vazifeli *s.* **1.** ödevli. **2.** görevli.

vazifeşinas *b. s. Ar. Far.* ödevine, görevine bağlı.

vaziyet, -ti *a. Ar.* **1.** konum. **2.** durum. **vaziyet almak 1.** bir durumu benimsemek. **2.** karşı çıkmak. **vaziyet takınmak** tavrını göstermek. **vaziyeti kurtarmak** güç bir durumdan sıyrılmak.

vazo *a. (va'zo) İt.* içine çiçek koymak ya da süs olarak kullanmak için yapılmış kap.

ve *bağ. Ar.* eş görevli sözcükler ya da tümceler arasına konur: *Orhan ve Umut geldiler. Oğuz geldi ve oturdu.*

veba *a. (veba:) Ar.* **1.** *tıp* sıçan ve pirelerden insanlara geçen ateşli ve öldürücü bir hastalık. **2.** bazı hayvan hastalıklarına da veba denir: *sığır vebası.*

vebal, -li *a. (veba:l) Ar.* günah. **vebal altında kalmak** sonuçtan sorumlu tutulmak. **vebali boynuna olmak** bir işin günahını yüklenmek.

vecibe *a. (veci:be) Ar.* ödev, görev, boyun borcu.

vecih, -çhi *a. Ar.* **1.** çehre, yüz. **2.** yol, biçim, tarz.

vecit, -cdi *a. Ar.* esrime, coşkunluk, kendinden geçme. **vecde gelmek** coşmak, esrimek.

veciz *s. (veci:z) Ar.* kısa ve derin anlamalı *(söz).*

vecize *a. (veci:ze) Ar.* söyleyeni belli olan kısa ve özlü söz, özdeyiş.

veche *a. Ar.* yön, yan. taraf.

veda, -ı *a. (veda:) Ar.* **1.** esenleme, iyilikler dileme. **2.** ayrılık. **veda etmek 1.** vedalaşmak, esenleşmek. **2.** *mec.* sevilen biriyle ilgiyi kesmek.

vedalaşma *a.* vedalaşmak eylemi.

vedalaşmak *(nsz, -e)* birbirinden esenlik dileyerek ayrılmak, esenleşmek.

vedia *a. Ar.* emanet, korunmak için bırakılan nesne.

vefa *a. (vefa:) Ar.* **1.** sevgi bağlılığı, dostluğu unutmama. **2.** yetme, yetişme: *Ömrü torununu görmeye vefa etmedi.* **vefa etmek** yetmek.

vefakâr *s. (vefa:kâ:r) Ar. Far.* bağlı, dostluğunu unutmayan.

vefakârlık, -ğı *a.* dostluğa bağlı olma niteliği, dostluğu unutmama.

vefalı *s.* sevgisi, bağlılığı geçici olmayan.

vefasız *s.* sevgisi, bağlılığı tez sona eren.

vefasızlık, -ğı *a.* sevgisi, dostluğu geçici olma özelliği.

vefat *a. (vefa:t) Ar.* ölüm, ölme *(insan).*

vehim, -hmi *a. Ar.* kuruntu, düşleme. **vehme kapılmak** yersiz korku ve kuruntulara kapılmak.

vehimli *s.* kuruntulu, vehme kapılmış olan.

vehmetme *a.* kuruntuya kapılma.

vehmetmek *(nsz)* yersiz kuşku ve kuruntuya kapılmak.

vejetaryen *a. Fr.* etyemez *(kimse).*

vekâlet *a. (vekâ:let) Ar.* **1.** velilik. **2.** bakanlık. **vekâlet etmek** birinin yerine bir görevi yapmayı üstlenmek.

vekâleten *be. (vekâ:leten) Ar.* başka birinin adına, vekil olarak.

vekâletname *b. a. (vekâ:letna:me) Ar. Far.* birinin bir kimseyi vekil atadığına ilişkin, genellikle noterlikçe onanmış belge.

vekil *a. Ar.* **1.** bir kimsenin bir işi kendi adına yapmak üzere görevlendirdiği kimse. **2.** bakan.

vekillik, -ği *a.* **1.** birinin yerine bir işi yapma yetkisi olma durumu. **2.** bakanlık.

vektör *a. Fr.* **1.** *mat.* başlangıcı ve sonu belli, nicelik gösteren, yönlü doğru parçası. **2.** *fiz.* büyüklüğü ve yönü olan nicelik.

velâdet, -ti *a. (velâ:det) Ar.* doğum, doğuş.

velâyet, -ti *a. (velâ:yet) Ar.* **1.** velilik. **2.** birine söz geçirme, erk, yetki.

velense *a. İsp.* bir yüzü uzun tüylü, kalın battaniye.

velet, -di *a. Ar.* erkek evlât, oğul. **veledizina** piç.

velhâsıl *bağ. (ve'lha:sıl) Ar.* kısacası, sözün kısası.

velhâsılıkelâm *b. bağ. (ve'lha:sılıkelâ:m) Ar.* sözün kısası, kısaca, özet olarak.

veli *a. (veli:) Ar.* **1.** bir çocuğun tüm sorumluluklarını üzerine almış kimse. **2.** ermiş, ulu, eren, evliya.

veliaht,-dı *a. (veli:aht) Ar.* bir hükümdardan sonra tahta çıkmaya aday olan kişi.

velilik, -ği *a.* veli olma durumu, velinin görevi.

velinimet, -ti *b. a. (veli:ni:met) Ar.* birine unutulmayacak ölçüde iyilikler yapan kimse.

velodrom *a. Fr.* bisiklet yarışlarının yapıldığı yer.

velût, -du *s. (velu:t) Ar.* **1.** doğurgan. **2.** *mec.* çok sayıda yapıt üreten.

velvele *a. Ar.* büyük gürültü, patırdı, bağrışma. **velveleye vermek** büyük gürültü, patırtı çıkarmak.

Venüs *öz. a. Fr. astr.* Merkür'den sonra, Güneş'e en yakın gezegen, Zühre.

veranda *a. (vera'nda) Fr.* üstü örtülü, çevresi camlı balkon.

veraset, -ti *a. (vera:set) Ar.* **1.** bir ölüden miras kalma durumu. **2.** *biy.* kalıtım, soya çekim.

verecek, -ği *a.* birine verilmesi gereken para, borç.

verecekli *s.* birine vereceği olan, borçlu *(kimse).*

verem *a. Ar.* **1.** *tıp* çeşitli organlara, özellikle, akciğere yerleşen Koch basilinin neden olduğu; ateşli, bulaşıcı bir hastalık, tüberküloz. **2.** *s.* bu hastalığa tutulmuş olan.

veremli *s.* verem hastalığına yakalanmış olan.

verese *ç. a. Ar.* mirasçılar.

veresiye *be.* **1.** parası sonradan verilmek üzere. **2.** *mec.* önem vermeden, baştan savma. **veresiye vermek** karşılığını sonra almak üzere mal satmak.

verev *s.* bir köşeden bir köşeye doğru kesilmiş ya da katlanmış.

vergi *a.* **1.** kamu hizmetlerini yerine getirebilmek için devletin ya da yerel yönetimlerin yasalara göre her yükümlüden topladığı para. **2.** düğüne götürülen armağan. **3.** yardıma gereksinimi olanlara yapılan bağış. **4.** *mec.* kişide doğuştan olan nitelik. **vergiye bağlamak 1.** vergi almak. **2.** *mec.* haraç almak.

vergici *a. hlk.* vergi toplayan görevli, vergi memuru.

vergileme *a.* vergi koyma.

vergilemek *(-i)* vergi koymak.

vergilendirilmek *(nsz)* vergiye bağlanmak, vergi konulmak.

vergilendirme *a.* vergiye bağlama.

vergilendirmek *(-i)* vergiye bağlamak, vergi koymak.

vergili *s.* **1.** vergi ödenen, vergisi olan. **2.** *mec.* cömert, eli açık.

veri *a.* bir sonuca varabilmek için gereken ilk bilgi, ana öğe.

verici *s.* **1.** veren. **2.** *a. fiz.* bir elektrik akımını başka bir güce çeviren aygıt: *radyo vericisi.* **3.** *mec.* çıkar gözetmeden yardıma koşan, esirgemeyen. **4.** *a. tıp* başkasına doku ya da kanını veren.

verile *ünl.* **1.** verilsin. **2.** *a.* kamu kurumlarında ödeme yapılması için yetkilice verilen yazı: *verile emri.*

verim *a.* bir çalışma ya da çabadan elde edilen sonuç, randıman. **verimi düşmek** çalışmadan beklenen sonuç alamamak. **verimi düşürmek** bir işten başarı sağlamayı önlemek, engel olmak.

verimli *s.* **1.** verilen emeğin sonucu alınan. **2.** kendinden beklenen sonucu veren: *verimli bir çalışma.*

verimlilik, -ği *a.* verimli olma niteliği, üretkenlik.

verimsiz *s.* verimi olmayan, az üreten, randımansız.

verimsizleşmek *(nsz)* verimsiz bir nitelik kazanmak, verimi düşmek.

veriştirmek *(-e)* çok fazla söylemek, iyice sıkıştırmak. **verip veriştirmek** çok ağır sözler söylemek.

verme *a.* vermek eylemi, işi.

vermek, -ir *(-i, -e)* **1.** bir nesneyi birine eriştirmek, iletmek. **2.** bırakmak, bağışlamak. **3.** bir bilgi ya da düşünceyi birine aktarmak, anlatmak. **4.** döndürmek, çevirmek: *yüzünü duvara vermek.* **5.** neden olmak, yol açmak: *Tavırları sıkıntı veriyor.* **6.** dayamak: *sırtını ağaca vermek.* **7.** ürün ya da yapıt ortaya çıkar-

mak: *Ozan seçkin yapıtlar verdi.* **8.** toplantı ya da eğlence düzenlemek: *şölen vermek.* **9.** evlendirmek: *Kızını oğlana verdi.* **10.** ödemek: *borcunu vermek.* **11.** yaymak, saçmak: *Mum güzel ışık veriyor.* **12.** yayımlamak: *radyo haberleri veriyor.* **13.** ölmek, feda etmek: *Savaşta canını verdi.* **14.** oluşturmak, bir şey ortaya çıkarmak: *sonuç vermek.* **15.** biçimini değiştirmek: *biçim vermek.* **16.** kazandırmak, katmak: *Çorbaya tat verdi.* **17.** ayırmak, harcamak: *emek vermek, para vermek.* **18.** güç katmak: *yetki vermek.* ağzına geleni söylemek: **ver yansın etmek** acımadan saldırmak.

vermut, -du *a. Alm.* içine türlü kokular katılmış beyaz şarap.

vernik, -ği *a. Yun.* eritici özelliği olan, sürüldükleri cisimleri parlatan bir tür cilâ.

vernikleme *a.* verniklemek işi, vernik sürme.

verniklemek *(-i)* bir nesneye vernik sürmek, cilâlamak.

verniklenmek *(nsz)* vernik sürülmek.

verniye *a.* çok küçük boyutların ölçülmesinde kulanılan ölçü aygıtı.

vesaik, -ki *ç. a. (vesa:ik) Ar.* belgeler, vesikalar.

vesaire *b. a. (vesa:ire) Ar.* benzerler, başka şeyler.

vesait, -ti *ç. a. Ar.* araçlar, vasıtalar.

vesayet, -ti *a. (vesa:yet) Ar.* vasilik, kendine bakmaktan yoksun birine bakma işi.

vesika *a. (vesi:ka) Ar.* belge, kanıt niteliği taşıyan nesne.

vesikalı *s.* **1.** belgesi bulunan. **2.** bir belgeye bağlı olarak yapılan iş: *vesikalı satış.* **3.** *mec.* genel evde çalışma belgesi olan *(kadın).*

vesikalık, -ğı *s. ve a.* belge olarak kulanılmaya uygun nesne, belgelik. **Vesikalık fotoğraf.** Belgelere yapıştırmaya uygun ölçülerde hazırlanmış fotoğraf.

vesikasız *s.* belgesi olmayan.

vesile *a. (vesi:le) Ar.* **1.** bir neden, bahane, sebep. **2.** uygun durum, fırsat. **vesile aramak** fırsatını beklemek.

vesilesilesiyle *be.* nedeniyle, bahanesiyle.

vesselâm *ünl. (ve'sseleâ:m) Ar.* sözün kısası, son söz olarak, özetle.

vestiyer *a. Fr.* toplantı salonları, otel, lokanta gibi genel yerlerde palto, şemsiye gibi nesneleri asmak ve korumak için ayrılmış bölüm.

vesvese *a. Ar.* kuruntu, işkil, şüphe, kuşku.

vesveseli *s.* kuruntulu, şüpheci, kuşkulu.

veteriner *a. Fr.* hayvan hastalıkları uzmanı, baytar.

vetire *a. Ar.* süreç.

veto *a. (ve'to) Fr.* bir yasanın, kararın ya da yetkinin yürürlüğe girmesine karşı çıkma hakkı. **veto etmek** veto hakkını kullanmak, karşı kaynak.

veya *b. bağ. (ve'ya) Ar. Far.* ya da, yahut.

veyahut, -tu *b. bağ. (ve'ya:hut) Ar. Far.* ya da , yahut.

vezin, -zni *a. Ar.* **1.** tartı. **2.** *ed.* şiirde hece sayısı ya da ses değeri açısından uygunluk.

vezir *a. (vezi:r) Ar. tar.* **1.** Osmanlı'larda bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerde bulunan, paşa sanına ulaşmış, yüksek aşamalı görevli. **2.** satranç oyununda önemli iki taş.

veziriazam *b. a. (vezi:ria:zam) Ar.* en büyük vezir, sadrazam.

vezirlik, -ği *a.* vezir olma niteliği, vezirin görevi ya da makamı.

vezirparmağı *b. a.* parmak biçiminde bir tür hamur tatlısı.

vezne *a. Ar.* **1.** *esk.* terazi. **2.** banka gibi kuruluşlarda para alınıp verilen bölüm.

vezneci *a.* **1.** veznede para alıp vermekle görevli kimse. **2.** eskiden terazi yapan ya da satan kimse.

veznedar *a. Ar. Far.* vezneci.

veznedarlık, -ğı *a.* **1.** veznedarın görevi. **2.** bazı kuruluşlarda veznenin bulunduğu bölüm.

vıcık, -ğı *s.* sulanarak yumuşamış, iyice gevşemiş. **Vıcık vıcık.** İyice yumuşamış, sulanmış. **vıcık vıcık etmek** iyice sulandırmak, ezmek. **vıcık vıcık olmak** çok aşırı sulanmak.

vıcıklamak *(-i)* yumuşamak, nesneleri avuç içinde ezmek, sıkmak.

vıdı vıdı *a.* yerli yersiz, sürekli konuşma. **vıdı vıdı etmek** rahatsız edecek biçimde, sürekli konuşmak.

vırıldamak *(nsz)* usandıracak ölçüde, aralıksız söylenmek.

vırt zırt, -tı *be.* ikide bir, sık sık.

vır vır *be.* usandırıcı biçimde, durmadan.

vır vırcı *s. ve a.* can sıkacak ölçüde konuşan *(kimse)*.

vız *a.* havadan hızla geçen ya da uçan böceklerin çıkardıkları ses. **vız gelmek** önemsememek. aldırmamak. **vız gelip tırıs gitmek** hiç önemsememek, aldırış etmemek.

vızıldamak *(nsz)* **1.** vız sesleri çıkarmak. **2.** *mec.* bezdirici biçimde yakınmak, dert dökmek.

vızıltı *a.* **1.** sızlanma, yakınma, dert dörme.

vızır vızır *be.* sürekli, ara vermeden, kolaylıkla.

vibriyon *a. Fr.* virgül içiminde bakteri.

vicahî *s. (vica:hi:) Ar.* yüzüne karşı, yüzlemece.

vicdan *a. (vicda:n) Ar.* kişide iyi ve kötüyü ayıran duygu, güç. **Vicdan azabı.** Kötü bir davranıştan dolayı duyulan sıkıntı.

vicdanen *be. (vicda:nen) Ar.* vicdan yönünden

vicdanî *s. (vicda:ni:) Ar.* vicdana dayanan, vicdanla ilgili.

vicdanlı *s.* hak gözeten, haklara saygılı.

vicdansız *s.* hakka saygı göstermeyen, acımasız.

vicdansızca *be. ve s.* hakka saygı göstermeden, acımasızca.

vicdansızlık, -ğı *a.* acımasızlık, saygısızca, acımasızca davranış.

vida *a. (vi'da) İt.* döndürülerek bir yere sokulan burmalı çivi, somun. **vidaları gevşetmek** sürekli gülmek.

vidala *a. İt.* çanta ve ayakkabı yapılan sepilenmiş dana derisi.

vidalamak *(-i)* vidayla tutturmak.

vidalanmak *(nsz)* vidayla tutturulmak.

vidalı *s.* **1.** vidası bulunan. **2.** vidayla tutturulmuş.

vidanjör *a. Fr.* pis su ve artıkları çekmeye yarayan makine.

video *a. İng.* televizyon yayınlarını kaydetmeye ve bir ekran aracılığıyla göstermeye yarayan aygıt.

videoteyp, -bi *b. a. İng.* videoda gösterilmeye yarayan film.

vilâyet, -ti *a. (vilâ:yet) Ar.* **1.** valinin görev yaptığı yapı. **2.** il.

villâ *a. (vi'llâ) İt.* güzel kır evi, bahçeli, bağımsız ev, köşk.

vinç, -ci *a. İng.* ağır yükleri kaldırmaya, istenilen yere bırakmaya yarayan motorla ya da elle çalışan araç.

vira *be. (vi'ra) İt.* **1.** aralıksız, sürekli. **2.** *den.* makinenin çevrilmesi için verilen komut.

viraj *a. Fr.* yolun kıvrıltı yeri, dönemeç. **viraj almak** virajı dönmek.

virajlı *s.* dönemeçli, virajı olan.

viran *s. (vi:ra:n) Far.* **1.** yıkık, harap, boş. **2.** *mec.* üzgün, gamlı.

virane *a. (vi:ra:ne) Fr.* yıkılmış, çökmüş yapı. **viraneye çevirmek** yıkmak, dağıtmak.

viranelik, -ği *a.* yıkılmış, harabolmuş dağılmış yapılar, yer.

virgül *a. Fr.* özellikle eş görevli sözcükleri, söz öbeklerini, sıralı tümceleri ayırmakta kulanılan noktalama işareti. *(,)*

virtüoz *a. Fr. müz.* herhangi bir müzik aracını ustalıkla çalan sanatçı.

virtüozluk, -ğu *a.* virtüozun becerisi, ustalığı, çalgı çalmada ustalık.

virüs *a. Fr. tıp* bulaşıcı hastalıklara neden olan bir tür mikrop.

visal, -li *a. Ar.* sevdiğine kavuşma.

viski *a. İng.* tahıldan, mayalanıp damıtılarak yapılan alkollü bir tür içki.

vişne *a.* **1.** *bot.* **1.** gülgillerden, dalları kırmızıya çalan renkte, ak çiçekler açan, kiraza benzer meyvesi olan ağaç. **2.** bu ağacın kırmızı renkte, tadı mayhoş meyvesi.

vişneçürüğü *b. a.* **1.** mora çalan koyu kırmızı renk. **2.** *s.* bu renkte olan

vitamin *a. Fr.* normal bir sağlık için doğal besinlerden ya da üretilerek dışardan sağlanan organik madde.

vitaminli *s.* içinde vitamin bulunan.

vitaminsizlik, -ği *a.* canlının vitaminsiz kalma durumu, vitamin azlığı.

vites *a. Fr.* **1.** motorlu taşıtlarda, aracın çekişini ve hızını ayarlamaya yarayan dişliler düzeni. **vites değiştirmek** taşıtın hızını azaltmak ya da artırmak amacıyla dişliler arasında bağlantı değiştirmek.

vitir,-tri *a. Ar.* yatsı namazından sonra kılınan üç rekâtlık namaz.

vitray *a. Fr.* renkli cam parçalarıyla yapılan süsleme ya da resim.

vitrin *a. Fr.* **1.** dükkân ya da mağazada mal sergilemeye yarayan bölüm, sergen. **2.** camlı dolap.

viyadük, -ğü *a. Fr.* bir vadi ya da ırmak üstünden, kara yolunun ya da demir yolunun geçmesi için, ayaklar üstüne oturtularak yapılan yüksek ve uzun köprü.

viyak, -kı *a.* ağlarken bebeğin çıkardığı yüksek ses.

viyaklamak *(nsz)* yüksek sesle ağlamak, bağırmak *(bebek)*.

viyak viyak *ünl.* viyaklayarak.

viyola *a. İt. müz.* kemana benzeyen, kemandan küçük çalgı, alto.

viyolacı *a.* viyola çalan sanatçı.

viyolonist *a. Fr.* keman sanatçısı.

viyolonsel *a. Fr. müz.* kemana benzeyen, kemandan daha büyük çalgı.

viyolonselist, -ti *a. Fr.* viyolonsel ça-lan sanatçı.

vize *a. Fr.* **1.** bazı resmî yazılara, onandığını belirtmek için konan mühür ya da atılan imza. **2.** bir ülkeye gireceklere o ülke yönetimince verilen izin. **vize almak** bir ülkeye giriş izni almak.

vizite *a. İt.* **1.** hekimin hastayı muayene işi. **2.** hekimin hastaları genel olarak yoklama işi.

vizon *a. Fr. zool.* sansargillerden, Asya, Avrupa ve Amerika'da yaşayan, kürkü değerli, et obur, memeli bir hayvan. **2.** *s.* bu hayvanın kürkünden yapılmış olan.

vodvil *a. Fr. tiy.* garip rastlantılar, düzenler ve dolaplar üzerine kurulu, hafif komedi.

vokal, -li *s. Fr.* **1.** sesle ilgili. **2.** *dilb.* sesli harf, ünlü.

volan *a. Fr.* **1.** makinelerde, hareketin hızını düzgün tutmaya yarayan büyük çaplı çark. **2.** kadın giysilerinin etek, kol gibi bölümlerine kumaştan yapılmış süs.

vole *a. Fr. sp.* futbol, tenis gibi oyunlarda topa, havadayken yapılan vuruş.

voleybol, -lu *a. İng. sp.* altışar kişilik iki takım arasında, araya gerilmiş bir ağ üzerinden, özel topu elle vurarak aşırma ve karşı takım alanına düşürme esasına dayanan top oyunu, uçan top.

voli *a. Yun.* **1.** balıkçı kayıklarının çepeçevre ağ salması. **2.** *argo* kazanç, kâr. **voli çevirmek 1.** voliyle balık tutmak. **2.** *argo* tuzağa düşürmek. **voli vurmak** *argo* haksız kazanç sağlamak.

volkan *a. Fr.* yanardağ.

volkanik, -ği *s. Fr.* yanardağla ilgili: *volkanik kaya.*

volt, -tu *a. Fr. Fiz.* elektromotor gücün ya da gerilimin birimi.

volta *a. (vo'lta) İt. den.* **1.** halatı, bir yere bir kez dolaştırma. **2.** zincirin demire ya da iki zincirin birbirine dolaşması. **3.** geminin rüzgâra karşı gidebilmesi için sağa sola zikzaklar yapması. **volta atmak** *argo* aşağı yukarı dolaşmak, gidip gelmek.

voltaj *a. Fr.* elektrikte gerilim.

voltametre *b. a. Fr. fiz.* dalgalı gerilim veren bir üretecin kutupları arasındaki gerilimi ölçen aygıt.

voltamper *b. a. Fr. fiz.* dalgalı gerilim veren bir üretecin ya da dalgalı gerilimle çalışan bir elektrik alıcısının voltluk bir gerilim altında 1 amperlik bir akımın ürettiği güç biçimi.

votka *a. (vo'tka) Rus.* tahıl, patates gibi maddelerin damıtılmasıyla elde edilen alkollü içki.

voyvoda *a. (vo'yvoda) Sl. tar.* Osmanlı'lar döneminde Eflâk ve Buğdan beylerine verilen san.

voyvodalık, -ğı *a.* **1.** voyvoda egemenliği. **2.** voyvodanın egemenliği altında bulunan yer.

vuku,-u *a. (vuku:) Ar.* olma, oluş. **vuku bulmak (vukua gelmek)** olmak, meydana gelmek.

vukuat, -tı *ç. a. (vuku:a:t) Ar.* **1.** olanlar, olan bitenler. **2.** kolluk güçlerini ilgilendiren olaylar.

vukuf *a. (vuku:f) Ar.* anlama, bilme, bilgi.

vukuflu *s.* anlayan, bilgisi olan.

vurdum duymazlık, -ğı *b. a.* **1.** anlayışsızlık, kavrayışsızlık. **2.** ilgisizlik, aldırmazlık.

vurdurmak *(-i)* vurmasına neden olmak, vurmasını sağlamak.

vurgu *a. dilb.* tümcede bir sözcüğün ya da bir sözcükteki hecelerden birinin diğerlerinden daha baskılı söylenmesi ya da okunması.

vurgulamak *(-i)* **1.** vurgulu söylemek. **2.** bir konu üzerinde ısrarla durmak; bir şeyi belirgin biçimde öne sürmek.

vurgulu *s.* **1.** ısrarlı, belirgin biçimde üzerinde durulan. **2.** *dilb.* vurgu ile okunan ya da söylenen.

vurgun *s.* **1.** birine ya da bir şeye aşırı ölçüde bağlanmış, tutulmuş. **2.** *a.* emeksiz elde edilen kazanç. **3.** *a.* sıcak ya da soğuk gibi etkenlerle ürünlerde görülen zarar. **4.** *den.* dalgıcın, çok derinliklerdeki su basıncı, iki akıntı arasında sıkışıp kalma gibi nedenlerle, düzenli soluk alamama sonucu ya da birden su yüzüne çıkması durumlarında uğradığı felç ya da ölüm. **vurgun yemek** vurgun sonucu sakat kalmak ya da ölmek. **vurgun vurmak** büyük ölçüde haksız kazanç sağlamak.

vurguncu *s. ve a.* haksız ve yolsuz kazanç sağlayan *(kimse).*

vurgunculuk, -ğu *a.* vurguncu olma niteliği ya da eylemi.

vurgunluk, -ğu *a.* gönül kaptırma, tutulma, bağlanma.

vurmak, -ur *(-e)* **1.** elini ya da elindeki bir nesneyi bir şeye hızla indirmek. **2.** damgalamak. **3.** bir yerin yolunu tutmak. **4.** bir şey üzerine düşmek. **5.** girişmek, yönelmek. **6.** (-i, -e) sürmek: *duvara boya vurmak.* **7.** hızla çarpmak. **8.** ses çıkarmak, çalmak. **9.** *argo* yolsuzca parasını almak. **10.** silâhla yaralamak ya da öldürmek. **11.** dokunmak: *kömür vurmak.* **12.** çıkmak, isabet etmek. **13.** dayanmak, desteklemek. **14.** çıkmak, görüşmek. **15.** bir şeyi üstüne almak. **vur abalıya** kimsesiz, güçsüz kişinin hakkının çiğnenmesi durumunda söylenir. **Vur aşağı tut yukarı.** Uzun uzun tartışarak, çekişerek. **Vur dedikse öldür demedik ya.** Bir iş yapılırken aşırılığa düşülmemesi gerektiğini belirtmek için söylenir. **Vur patlasın çal oynasın.** Aşırı eğlence tutkunluğu ve davranışı anlatır. **vurduğu yerden ses getirmek** giriştiği her işi başarmak durumunu anlatır. **vurdukça tozumak** üzerinde çalışıldıkça eksiklikleri artan işler için söylenir.

vurtut, -tu *b. a.* **1.** silâh kullanılan karışıklık. **2.** aşırı pazarlık.

vurucu *s.* vuran, iyi nişan atan. **vurucu güç** vurma gücü yüksek, iyi eğitilmiş birlik.

vuruk, -ğu *s.* çarpmış, vurulmuş.

vurulmak *(nsz)* **1.** vurmak olayına uğramak. **2.** *(-e) mec.* tutulmak, gönül kaptırmak, âşık olmak.

vuruntu *a.* ateşleme bozukluğu gibi nedenlerle, motorun içinden gelen gürültü ve çalışma düzensizliği.

vuruş *a.* **1.** vurmak eylemi ya da biçimi. **2.** *müz.* bir müzik parçasında görülen değişik hareket.

vuruşkan *s.* çenkçi, savaşkan.

vuruşkanlık, -ğı *a.* cenkçilik, savaşçılık, dövüşçülük.

vuruşmak *(nsz, -le)* **1.** savaşmak, çenkleşmek. **2.** birbirine vurmak, dövüşmek.

vuslat, -tı a. Ar. sevgiliye kavuşma.

vusul, -lü *a. (vusu:l) Ar.* ulaşma, varma, yetişme. **vusul bulmak** ulaşmak, vasıl olmak.

vuzuh *a. (vuzu:h) Ar.* **1.** açıklık, aydınlık. **2.** *ed.* sözlü ve yazılı anlatımda anlaşılırlık, açıklık, duruluk.

vücud, -du *a. (vücu:t) Ar.* **1.** insan ya da hayvan gövdesi, beden. **2.** var olma. **vücut bulmak** oluşmak, meydana gelmek. **vücut vermek** oluşturmak. **vücuda gelmek** oluşmak, ortaya çıkmak. **vücuda getirilmek** ortaya çıkarılmak, oluşturulmak. **vücuda getirmek** yaratmak, ortaya çıkarmak. **vücuttan düşmek** çok zayıflamak. **vücudunu ortadan kaldırmak** öldürmek, yok etmek.

vücutlu *s.* bedeni iri, tombul yapılı.

vükelâ *ç. a. (vükelâ:) Ar.* bakanlar, vekiller.

vüs'at, -ti *a. (vüs'at) Ar.* **1.** genişlik, **2.** uzam, genlik.

vüzera *ç. a. (vüzera:) Ar.* vezirler.

Y

y, Y *a.* Türk alfabesinin yirmi sekizinci harfi; dil damak önsüzlerinin sürekli ve yumuşağı. Matematikte bilinmeyen ikinci niceliği gösterir.

ya *(I) ünl. (ya:) Far.* **1.** bazı duyguları güçlendirmek amacıyla kullanılır: *Ya Allah!* **2.** evet anlamında kullanılır: *Geldi ya.* **3.** *be.* özellikle, hele anlamında: *İyi yürekli, ya yiğitliği!* **Ya Allah.** Bir işin başında güç kazanmak için kullanılır. **Ya Rabbi.** Allah'm, Tanrı'm! **ya sabır çekmek** bir sıkıntıya ses çıkarmamak, katlanmak.

ya *(II) bağ. Far.* **1.** iki işten birinin olması istenen durumlarda kullanılır: *Ya iyi çalış, ya git.* **2.** olası iki durumun anlatılması durumunda: *Ya gelir, ya gelmez.* **3.** tümce başında evet anlamında: *Ya, çok yoruldum.* **4.** Tümcede eş görevli ögeler arasında: *Parası ya var ya da yoktur.* **Ya bu deveyi gütmeli, ya bu diyardan gitmeli.** Yapılan işin kurallarına uymalı ya da bu işi bırakmalı. **Ya devlet başa ya kuzgun leşe.** Bu işte büyük başarıya ulaşmak da var; kötü bir duruma düşmek de. **Ya herrü ya merrü.** *hlk.* Ne olursa olsun.

yaba *a.* harman savurmak için kullanılan, çatal biçiminde ağaç kürek.

yabalamak *(-i)* harmanı yabayla atmak, yabayla savurmak.

yaban *a. Far.* ıssız, boş, kır. **2.** *s.* evcil olmayan, kırlarda yaşayan: *yaban keçisi.* **3.** *a. ve s.* yabancı. **yabana atmak** önemsememek. **yabana gitmek** bilinmeyen birine vermek. **yabana söylemek** saçma, uygunsuz sözler söylemek.

yaban arısı *b. a. Far. zool. T.* arıya benzeyen, sarımsı renkte, iğnesi zehirli bir böcek.

yaban asması *b. a. Far. T. bot.* süs bitkisi olarak yetiştirilen, beyaz çiçekli bir bitki, akasma.

yabancı *a. ve s.* **1.** aileden, yakın çevreden olmayan. **2.** başka ulustan, başka ülkeden olan. **3.** tanınmayan, bilinmeyen. **4.** aynı türden olmayan: *Buğdaya yabancı madde karışmasın.* **yabancı gelmek** tanımamak, bilememek. **yabancı gibi durmak** ilgilenmemek, yakınlık göstermemek. **yabancı saymak** yakınlık göstermemek, ilgilenmemek. **yabancısı olmamak** tanımak, bilmek.

yabancılaşma *a.* **1.** yabancılaşmak eylemi, işi. **2.** *sos.* belli tarihsel koşullarda insan ve toplum etkinlikleri ve ürünlerinin özlerinden değişik biçimlere girmeleri.

yabancılaşmak *(nsz)* **1.** tanımaz, bilmez duruma gelmek. **2.** yadırgamak, alışamamak.

yabancılık, -ğı *a.* yabancı olma niteliği. **yabancılık çekmek** yabancı olmanın verdiği güçlüklere uğramak. **yabancılık duymak** bir kimseye ya da bir yere alışamamak.

yaban defnesi *b. a. Far. T. bot.* sarı, pembe ve beyaz çiçekli bir süs bitkisi.

yaban domuzu *b. a. Far. T. zool.* çift tırnaklı memelilerden, evcil domuzdan daha iri, uzun ve sert tüylü, bahçe ve bağlara zararlı, saldırgan bir yaban hayvanı.

yaban enginarı *b. a. Far. Yun. bot.* bir tür deve dikenli.

yaban eriği *b. a. Far. T. bot.* gülgillerden, çiçekleri soluk pembe renkte, ya da beyaz, yemişleri parlak kırmızı bir bitki türü.

yaban havucu *b. a. Far. T. bot.* havuca benzeyen kökleri hayvan yemi olarak kullanılan, otsu bir bitki.

yabanıl *s. ve a.* **1.** ilkel yaşayan, evcilleşmemiş. **2.** kendiliğinden yetişmiş, insan emeği görmemiş *(bitki)*. **3.** çağdaşlaşmamış ilkel.

yabanıllaşma *a.* ilkelleşme, çağdışı duruma düşme.

yanıllaşmak *(nsz)* ilkelleşmek, yabanîleşmek.

yabanıllık, -ğı *a.* ilkellik, yabanîlik, vahşîlik.

yabanî *s. (yaba:ni:) Far.* **1.** ilkel bir biçimde yaşayan, yabanıl. **2.** *mec.* kaba hoyrat.

yabanîce *s. ve be. (yaba:ni:ce)* yabanî bir biçimde.

yabanîleşmek *(nsz)* yabanıl bir nitelik kazanmak, vahşîleşmek.

yabanîllik, -ği *a.* **1.** yabanıllık, ilkellik. **2.** yabanîce davranış.

yaban inciri *b. a. Far. T. bot.* Mısır'da yetişen, kerestesi dayanıklı ağaç ve bu ağacın meyvesi.

yaban kazı *b. a. Far. T. zool.* ördekgillerden, tüyleri beyaz, kül ve kahve renginde, yalnız bitkilerle beslenen iri ve göçücü bir kuş.

yaban kedisi *b. a. Far. T. zool.* kediden daha iri, sarıya çalan kül renginde, kısa kuyruklu bir hayvan.

yaban keteni *b. a. Far. bot.* su kıyılarında yetişen, su keteni de denilen bir bitki.

yabanlık, -ğı *a. ve s.* **1.** önemli günlerde giyilen: *yabanlık ayakkabısı*. **2.** işlenmemiş, ekilmemiş toprak.

yaban mersini *b. a. Far. Yun. bot.* fundagillerden, çiçekleri beyaz ya da pembe renkte, yaprakları taneli bir bitki.

yaban ördeği *b. a. Far. zool.* evcil ördeğe benzeyen, yeşil boyunlu bir kuş türü, yeşilbaş.

yabansı *s.* alışılmamış, görülmemiş nitelikleri olan, tuhaf, garip.

yabansılık, -ğı *a.* alışılana, yaşanılana aykırı olma niteliği, gariplik, tuhaflık.

yabansımak *(-i)* yabansı bulmak garip saymak.

yaban sümbülü *b. a. Far. T. bot.* çan çiçeği, kedi nanesi.

yaban tavşanı *b. a. Far. T. zool.* kulakları uzun, arka bacakları ön bacaklarından daha uzun, vücudu kısa, gri renkte, üst dudağı yarık memeli bir hayvan.

yaban tavuğu *b. a. Far. zool.* özellikle, Hint türünün evcil tavus kuşunu ürettiği sanılan, yabanıl bir Asya kuşu.

yad *s.* **1.** yabancı, el. **2.** hasım, düşman. **Yad eller. 1.** Gurbet. **2.** Başkaları.

yâd *a. (yâ:d) Far.* anma, anımsama. **yâd etmek** anmak, hatırlamak, anımsamak.

ya da *bağ. Far. T.* ayrı oldukları halde aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan sözcüklerden ikincisinin önüne getirilen bağ: *olmak ya da olmamak.*

yadırgamak *(-i)* alışamamak, ısınamamak, yabancı bulmak.

yadırganmak *(nsz)* yadırgamak eylemine konu olmak.

yadigâr *a. (ya:digâ:r) Fr.* bir kimseyi, bir nesneyi anımsatan ya da anımsanmak için bir kimseye verilen nesne, anmalık, hatıra.

yadsıma *a.* **1.** yadsımak eylemi. **2.** tanımama, benimsememe.

yadsımak *(-i)* **1.** yaptığını, bildiğini saklamak, inkâr etmek. **2.** bir şeyin varlığını kabul etmemek. **3.** ilgili olduğu bir şeye karşı yabancılık taslamak.

yafa *a. (ya'fa)* kalın kabuklu, sivrice yapılı bir portakal türü.

yafta *a. (ya'fta) Far.* üzerine asıldığı ya da yapıştırıldığı nesnelerle ilgili bilgi veren yazılı kâğıt parçası, etiket.

yağ *a.* **1.** bileşiminde stearik, oleik ve palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre kıvamları değişen bitkisel, hayvansal ya da mineral madde. **2.** kokulu bitkilerden çıkarılan uçucu, kokulu sıvı: *gül yağı.* **3.** *biy.* deriden sızarak ten kokusu veren madde. **yağ bağlamak 1.** üzerinde yağ birikmek. **2.** semirmek. **Yağı bol olsun.** Yarasın. **yağ basmak 1.** büyük bir kaba yağ yerleştirmek. **2.** *mec.* çok yağlanmak, tombullaşmak. **yağ çekmek** *argo* övmek, yaranıcı davranışlarda bulunmak **yağ gibi kaymak** sarsıntısız, hızla gitmek *(taşıt).* **Yağ tulumu.** Çok şişman. **yağ yakmak** dalkavukluk etmek. **yağa bala batırmak** çok iyi ağırlamak, ilgi göstermek. **Yağdan kıl çeker gibi.** Kolaylıkla. **Kendi yağı ile kavrulmak.** Kendi olanaklarıyla yaşamını sürdürebilmek.

yağ bezleri *ba. a. anat.* vücutta bulunan ve yağ salgılayan bezler.

yağcı *a.* **1.** yağ çıkaran ya da satan kimse. **2.** makineleri yağlayan kişi. **3.** *argo* dalkavuk.

yağcılık, -ğı *a.* **1.** yağ üretme ya da satma işi. **2.** makine yağlama işi. **3.** *argo* dalkavukluk. **yağcılık etmek** dalkavukluk etmek.

yağdanlık, -ğı *a.* makinelere yağ koymak için kullanılan uzun ve ince bir borusu bulunan özel kap.

yağdırılmak *(nsz)* yağdırmak eylemi yapılmak.

yağdırmak *(-i, -e)* **1.** yağmasını sağlamak **2.** aralıksız ve çokça atmak **3.** *mec.* çok sayıda ortaya koymak: *sofraya tatlı yağdırmak.* **4.** *mec.* art arda söylemek: *küfür yağdırmak.*

yağ doku *b. a. anat.* vücutta yağ tabakalarını oluşturan doku.

yağhane *b. a. (yağha:ne) T. Far.* eskiden yağ elde edilen yer.

yağı *a. hlk.* hasım, düşman.

yağılık, -ğı *a.* hasımlık, düşmanlık.

yağır *a. hk.* **1.** eyer ya da semer etkisiyle binek ya da yük hayvanlarının sırtlarında açılan yara. **2.** binek ya da yük hayvanlarının omuzları arasındaki yer. **3.** sırt, arka, iki kürek kemiği arası.

yağış *a.* **1.** kar ya da yağmur yağması. **2.** yağan yağmur ya da karın tutarı. **3.** *hlk.* yağmur.

yağışlı *s.* **1.** yağışı olan. **2.** yağışı çok olan.

yağışölçer *b. a.* belirli bir zamanda belli bir bölgeye düşen yağış miktarını ölçmeye yarayan araç, yağmurölçer.

yağışsızlık, -ğı *a.* yağış olmama ya da çok az olma durumu, kuraklık.

yağız *s.* **1.** esmer. **2.** doru *(at).* **3.** *hlk.* yiğit. **Yağız doru.** Kızıla çalan renkte *(at).*

yağlamak *(-i)* yağ sürmek, yağ koymak.

yağlatmak *(-i, -e)* **1.** yağlamak işini yaptırmak.

yağlayıcı *a.* yağlama işini yapan.

yağlı *s.* **1.** üzerinde ya da içinde yağ bulunan. **2.** yağı fazla olan. **3.** yağla yapılmış olan. **4.** besili, semiz, bakımlı. **5.** *mec.* kolay ve bol kazanılan. **6.** yağdan lekelenmiş olan. **7.** *mec.* zengin: *yağlı alıcı.* **yağlı ballı olmak** çok samimî olmak. **Yağlı güreş.** Vücuda yağ sürülerek yapılan güreş. **Yağlı kâğıt.** Yağlı kıvamında, sargı işlerinde kullanılan bir tür kâğıt. **Yağlı kapı.** Çalıştırdığı kimseye bol para veren yer. **Yağlı kuyruk.** *mec.* Kolayca sömürülecek yapıda kimse. **Yağlı müşteri.** Çok alış veriş yapan alıcı.

yağlı boya *b. a.* **1.** boyanın bazı özel sıvılarla karıştırılmasıyla elde edilen, nesneleri dış etkenlerden korumak ve renk vermek için kullanılan kimyasal madde. **2.** *s.* bu tür maddelerle yapılan: *yağlı boya resim.* **3.** *ünl. argo* çekilin, dokunmasın!

yağlıkçı *a.* **1.** havlu, çevre, çamaşır gibi nesneler satan kimse. **2.** gelinlik, duvak gibi nesneler kiraya veren kimse.

yağlılık, -ğı *a.* yağlı olma niteliği.

yağma *(I) a.* yağmak eylemi, olayı.

yağma *(II) a. (ya'ğma) Far.* birçok kişinin güç kullanarak ele geçirdikleri malları alıp götürmesi, talan. **2.** *tar.* akıncıların düşman topraklarına yaptıkları baskın. **3.** *s.* güç ve baskı kullanarak elde edilen. **yağma etmek** bir yerdeki malları güç kullanarak alıp götürmek. **yağma gitmek** çok satılmak. **Yağma Hasan'ın böreği.** Koruyanı olmayan, herkesçe sömürülen kaynak. **Yağma yok.** Öyle şey olmaz.

yağmacı *s.* yağma eden, zorla alan.

yağmacılık, -ğı *a.* yağma etme işi.

yağmak, -ar *(nsz)* **1.** gökten, yağmur, kar, dolu gibi nesneler düşmek. **2.**

çok sayıda düşmek: *mermi yağmak.* **3.** *mec.* pek çok sayıda ve sürekli gelmek.

yağmalama *a.* yağmalamak işi.

yağmalamak *(-i)* zorla almak, yağma etmek, talan etmek.

yağmalanma *a.* yağmalanmak eylemi, işi, soyulma, talan.

yağmalanmak *(nsz)* yağma edilmek, talan edilmek, soyulmak.

yağmur *a.* **1.** havadan, su buharının su damlaları biçiminde düşmesi. **2.** böylece düşen su damlalarının tümü. **3.** ara vermeden, arka arkaya gelen şeyler: *soru yağmuruna tutmak.* **yağmur boşanmak** birdenbire ve güçlü yağmak. **Yağmur duası.** Kuraklık dönemlerinde yağmur yağması dileğiyle halkın yaptığı dua. **yağmur yağsa kimsenin bağına düşmemek** elinde olsa da kimseye yardım etmemek. **yağmur yağarken küpünü doldurmak** olanaklardan yararlanarak kazanç yolu bulmak. **Yağmur yağsa yaş görmez; dolu olsa taş görmez.** Çok güçlü olduğundan hiçbir tehlike ona zarar veremez. **yağmur yemek** yağışta ıslanmak. **yağmurdan kaçarken doluya tutulmak** güç bir durumdan kurtulayım derken daha güç bir duruma düşmek.

yağmur kuşağı *b. a.* gök kuşağı.

yağmurlama *a.* yağmur yağışı gibi su püskürtme.

yağmurlamak *(nsz)* **1.** yağmur yağacak gibi olmak. **2.** yağmur biçiminde sulamak.

yağmurlayıcı *a.* yağmurlama aracı.

yağmurlu *s.* yağmur yağan, yağmuru olan.

yağmurluk, -ğu *a.* **1.** yağmurdan korunmak için giyilen üstlük. **2.** çadır bezinden, yağmurdan korunmak için yapılan örtü.

yağmurölçer *b. a.* yağışölçer.

yağölçer *b. a.* sütteki yağ oranını ölçmeye yarayan araç.

yağsız *s.* içinde yağı olmayan, yağı az olan. **2.** *mec.* ince, zayıf.

yağsızlık, -ğı *a.* yağsız olma özelliği.

yağ taşı *b. a.* kesici araçların ağızlarını bilemede kulanılan doğal taş.

yahni *a. Far.* çoğunlukla salça ve kavrulmuş soğanla pişirilen, sade ya da sebzeli et yemeği.

yahşi *s. hlk.* çok güzel, iyi, hoş.

yahu *ünl. (ya:hu) Ar.* **1.** Hey, baksana, bana bak! **2.** dikkat çekmek için söze katılır: *Burası cennet yahu!* **3.** rica yollu söylenir: *Söyleme yahu!*

Yahudi *öz. a. s. İbr.* **1.** Musa dininden olan kimse, Musevî. **2.** *mec.* korkak. **3.** *mec.* cimri, eli sıkı. **Yahudi pazarlığı.** Bir nesnenin ucuza alınması için yapılan uzun pazarlık. **Yahudi yaygarası.** Önemsiz bir nedenden ötürü yapılan tartışma.

yahudi baklası *b. a. bot.* acı bakla.

Yahudice *öz. a. İbr.* **1.** Yahudi dili. **2.** *s.* bu dile özgü olan.

Yahudilik, -ği *öz. a.* **1.** Yahudi olma durumu. **2.** Yahudi dini, Musevîlik.

yahut *bağ. (ya:hut) Far.* ya da, veya.

yak *a. Tibetçe.* daha çok Tibet'de, Asya'nın bazı yörelerinde ya da evcil

olarak başka yerlerde yaşayan, uzun tüylü bir tür öküz.

yaka *a.* **1.** giysilerin boynu çevrilen bölümü. **2.** giysilerin boyna gelen bölümüne eklenen kısım. **3.** karşılıklı iki kıyı ya da kenardan her biri, taraf. **4.** yapıların saçaklarında, suyun içeriye sızmasını önlemek amacıyla, kiremit altıyla oluk arasına konan metal levha. **5.** semt. **6.** *den.* yelkenlerin kenar ve köşeleri. **Yaka bir tarafta, paça bir tarafta.** Üstü başı iyice dağınık. **yaka paça götürmek** dinlemeden, zorla götürmek. **yaka silkmek** iyice bıkmak, usanmak. **Yakası açılmadık.** Hiç duyulmadık sövgü ya da açık saçık nükte. **yakasına asılmak (yapışmak)** sert bir biçimde hesap sormak. **yakasına çökmek** çok zorlamak, sıkıştırmak. **yakasına sarılmak** bırakmamak, sıkıştırmak, **yakasını bırakmamak** ısrarla istemek zorlamak. **yakasını kaptırmak** etkisinden kendisini kurtaramayacak duruma düşmek. **yakayı ele vermek** ele geçmek, kaçamamak. **yakayı kurtarmak (sıyırmak)** güç bir durumdan kurtulmak.

yakacak, -ğı *a.* ısı sağlamak için kullanılan her türden nesne.

yakalamak *(-i)* **1.** bir nesneyi sıkıca tutmak. **2.** kaçan bir şeyi ele geçirmek, tutmak. **3.** gitmesini engellemek, durdurmak. **4.** bir kimsenin kendini yalanlayacak bir durumunu ortaya çıkarmak. **5.** *mec.* söz, bakış ya da davranışı sezmek, anlamak. **6.** ansızın etkisi altına almak: *yağmur yakalamak.* **7.** belirlemek, anlamak: *Adamın zayıf yanını yakalamıştı.*

yakalanmak *(nsz)* **1.** ele geçirilmek, yakalanmak işine konu olmak. **2.** suçu ya da yanlışı ortaya çıkmak. **3.** tutulmak: *hastalığa yakalanmak, doluya yakalanmak.*

yakalatmak *(-i, -e)* yakalanmasını sağlamak, ele geçirtmek.

yakalık, -ğı *s.* **1.** yaka yapmada kullanılan. **2.** eğreti, hazır yaka.

yakamoz *a. Yun.* geceleri, deniz, göl gibi yerlerde küreklerin ya da balıkların kımıldanışlarıyla oluşan parıltı.

yakamozlanma *a.* yakamoz oluşma.

yakamozlanmak *(nsz)* yakamozlar oluşmak.

yakarı *a.* yalvarma, yakarış.

yakarış *a.* **1.** yakarma, yalvarma. **2.** Tanrı'dan bir şey dilemek için söylenen söz, dua, niyaz.

yakarmak *(nsz)* yalvarmak, dilemek, niyaz etmek.

yakı *a.* tedavi için vücudun bazı yerlerine yapıştırılan ilâçlı madde. **yakı açmak** iyileştirmek için bir yarayı açıp işletmek. **yakı vurmak** yakı yapıştırmak.

yakı ağacı *b. a. bot.* kabukları yakı olarak kullanılan bir ağaç.

yakıcı *s.* **1.** yakan. **2.** *a.* yakı yapan ya da satan kimse. **3.** *mec.* etkili, dokunaklı: *yakıcı ses.* **4.** *kim.* bir başka maddenin yanmasını sağlayan *(madde)*: *Oksijen yakıcı bir elementtir.*

yakıcılık, -ğı *a.* **1.** yakıcı olma niteliği. **2.** yakı yapma işi.

yakılmak *(nsz)* yakmak işi yapılmak.

yakım *a.* **1.** yakmak işi. **2.** önemli bir şey üzerine yakılmış türkü.

yakın *s.* **1.** uzaklığı, arası az olan. **2.** birinci derecede yakınlığı olan: *yakın akraba.* **3.** aralarında az fark bulunan: *yakın ağırlık.* **4.** yakında bulunan: *yakın köy.* **5.** aralarında akrabalık bulunan: *yakınını yitirmek.* **Yakın akraba.** Birinci derecede akrabası olan kimse. **Yakın dost.** Dostluk derecesi yüksek olan kimse. **yakından tanımak** iyice tanımak.

Yakın Çağ *öz. a. tar.* Fransız Devrimi'nden günümüze kadar gelen zaman bölümü.

Yakın Doğu *öz. b. a.* Akdeniz'in doğusunda bulunan Suriye, Mısır, Lübnan, İsrail ve Ürdün'den oluşan ülkelerin ortak adı.

yakında *be.* **1.** yakın bir yerde. **2.** az bir süre sonra. **3.** son günlerde.

yakından *be.* yakın bir yerden.

yakınlarda *be.* **1.** uzak olmayan yerlerde. **2.** uzak olmayan, geçmiş bir zamanda: *Yakınlarda arkadaşını görmemiş.*

yakınlaşmak *(nsz, -e)* **1.** yaklaşmak, yakın bir duruma gelmek. **2.** aralarında sevgi, saygı, yakınlık oluşmak.

yakınlaştırmak *(-i, -e)* **1.** yakınlaştırmak, yakın bir nitelik kazandırmak. **2.** *mec.* aralarındaki ilişkiyi daha sıkı bir duruma getirmek.

yakınlık, -ğı *a.* yakın olma niteliği. **yakınlık duymak** ilgi ve sevgi duymak. **yakınlık göstermek** ilgi göstermek, yakınlaşmak.

yakınmak *(l)* sızlanmak, dertlenmek, şikâyet etmek.

yakınmak *(ll) (nsz)* vücudun bir yerine bir nesne sürmek, uygulamak: *kına yakınmak.*

yakınsak, -ğı *a. fiz. mat.* birbirine yaklaşarak uzanan çizgiler, ışınlar. **yakınsak dizi** *mat.* limiti olan dizi.

yakınsaklık, -ğı *a.* yakınsak olma özelliği.

yakınsamak *(-i)* bir şeyin yakında olacağını düşünmek, saymak.

yakı otu *b. a. bot.* küpe çiçeğigillerden, kırmızı ya da pembe çiçekler açan, sulak yerlerde yetişen, bir süs bitkisi

yakışık, -ğı *a.* uyma, uygunluk, yakışma. **yakışık almak (almamak)** uygun düşmek *(düşmemek).*

yakışıklı *s.* güzel, hoş, gösterişli *(erkek).*

yıkışıklılık, -ğı *a.* yakışıklı olma niteliği.

yakışıksız *s.* uygunsuz, çirkin, yakışmayan: *yakışıksız söz.*

yakışıksızlık, -ğı *a.* uygunsuzluk, yakışık almayan durum, davranış, söz.

yakışma *(-e)* **1.** iyi gitme, uyma, güzel durma. **2.** iyi karşılanma, uygun düşme.

yakıştırma *a.* yakıştırmak eylemi.

yakıştırmaca *a. ve s.* uydurulmuş, uydurulma özelliği olan: *yakıştırmaca sözler.*

yakıştırmak *(-i, -e)* **1.** yakışacak duruma getirmek, uygun düşürmek. **2.** uygun görmek, denk bulmak. **3.** *mec.* bir durum ya da niteliği birine uygun düşünmek, yormak.

yakıt *a.* ısı sağlamak için kullanılan her türlü katı, sıvı ve gaz durumunda maddeler.

yakıt yağ *b. a.* yakıt olarak kullanılan sıvı maddeler.

yakinen *be. (yaki:nen) Ar.* iyice, sağlam olarak, kesinlikle: *yakinen bilmek.*

yaklaşık *s.* gerçektekinden az fazla ya da eksik nicelikte, tüme yakın olan. **Yaklaşık değer.** *mat.* Bir niceliğin, gerçek tutarından az eksik ya da az artık olan değeri.

yaklaşılmak *(-e)* yaklaşmak eylemi yapılmak.

yaklaşım *a.* **1.** yaklaşma işi. **2.** bir sorunu ele alma, inceleme biçimi.

yaklaşma *a.* yaklaşmak eylemi.

yaklaşmak *(-e)* **1.** bir şeye yakın duruma gelmek. **2.** az bir süre kalmak. **3.** benzemek, andırmak. **4.** *mec.* yakından ilgilenmek, önem vermek. **5.** cinsel ilişkide bulunmak, çiftleşmek.

yaklaştırma *a.* yaklaştırmak eylemi.

yaklaştırmak *(-i)* **1.** bir nesneyi kendine yakın bir duruma getirmek. **2.** iki nesneyi birbirine yakın bir duruma getirmek.

yakmak, -ar *(l) (-i)* **1.** yanmasını sağlamak, tutuşturmak. **2.** ısınmak ya da aydınlanmak amacıyla hazırlamak: *sobayı yakmak.* **3.** yangın çıkarmak: *evi yakmak.* **4.** ısı ya da ışık etkisiyle bozulmak. **5.** *mec.* kurutmak, zarar vermek: *Ekinler yanmış.* **6.** *mec.* çok güçlü sevgi uyandırmak. **7.** *mec.* çok sıcak olmak. **8.** *mec.* çok üşütmek: *Soğuk yel yüzünü yakmış.* **9.** *mec.* acıtmak, üzmek: *canını yakmak.* **10.** *mec.* yıkıma yol açmak, batırmak. **yakıp yıkmak** aşırı zarar vermek.

yakmak, -ar *(ll) (-i)* **1.** sürmek, koymak: *kına yakmak.* **2.** söz düzmek, bestelemek: *türkü yakmak.*

yaktırmak *(-i, -e)* yakmak eylemini yaptırmak.

yakut *a. (ya:kut) Ar. jeol.* kırmızı renkte, elmas parlaklığında, saydam, süs taşı olarak kullanılan, değerli bir taş. **2.** *s.* bu taştan yapılmış ya da bu taşla süslenmiş: *yakut küpe.*

Yakut *öz. a.* Kuzeydoğu Sibirya'da yaşayan bir Türk boyu ve bu boydan olan kimse.

Yakutça *öz. a.* Yakut boyunun kullandığı dil.

yal *a. hlk.* evcil hayvanlar için hazırlanan yiyecek.

yalabık, -ğı *s. hlk.* **1.** parıltılı, ışıltılı, parlak. **2.** *a.* parlama, parıltı. **3.** şimşek. **4.** *s.* güzel, sevimli. **5.** *s. mec.* kaypak, ikiyüzlü.

yalabımak *(nsz) hlk.* **1.** ışıldamak, parıldamak. **2.** şimşek çakmak.

yalak, -ğı *a.* **1.** hayvanların su içtikleri ağaç ya da taştan yapılmış oyma kap. **2.** çeşme, musluk gibi su akan nesnelerin altlarına konan tekne. **3.** *mec.* söz taşıyan, yağcı, boşboğaz.

yalaka *a. hlk.* **1.** dalkavuk, yağcı. **2.** arsız, sırnaşık. **yalaka olmak** arsız, sırnaşık olmak.

yalama *a.* **1.** yalamak eylemi. **2.** *s.* düzlenmiş, silinmiş, aşınmış: *Vida yala-*

ma olmuş. **3.** *s.* fırça izleri belli olmadan yapılan resim. **yalama olmak** düzleşmek, aşınmak. **Yalama yazı.** *coğ.* Rüzgârların etkisiyle düzlenmiş dağlık alan.

yalamak *(-i)* **1.** dilini bir nesnenin üzerine sürüp geçirmek. **2.** dilini bir nesnenin üzerine sürerek bir şeyler almak. **3.** *mec.* dokunarak, sıyırarak geçmek. **yalayıp geçmek** *(dalga, yel)* dokunarak, sıyırarak, hızla geçmek. **yalayıp yutmak 1.** istekle yemek. **2.** kötü bir davranışı görmezden gelmek.

yalamuk, -ğu *a. hlk.* **1.** çam ağacının reçineli kabuğu, soymuk. **2.** bu ağaçtan çıkan reçineli akıntı.

yalan *a. ve s.* **1.** aldatmak amacıyla söylenen gerçek dışı söz. **2.** gerçek olmayan, asılsız, uydurma. **yalan atmak** yalan söylemek. **yalan çıkmak** yalan olduğu anlaşılmak. **Yalan dolan.** Uydurma, karmaşık söz ve davranışlar. **Yalan yanlış.** Doğru ve düzgün olmayan. **Yalan yere.** Gerçeğe aykırı olarak. **Yalana şerbetli.** Kolayca yalan söyleyebilen. **Yalanı çıkmak.** Doğru söylemediği anlaşılmak. **Yalanını yakalamak.** Doğru söylemediğini ortaya çıkarmak.

yalancı *a. ve s.* **1.** yalan söylemeyi alışkanlık durumuna getirmiş (kimse). **2.** gerçek olmayan, uydurma. **(birini) yalancı çıkarmak** bir kimsenin yalan söylediğini ileri sürmek ya da yalan söylemesine neden olmak. **yalancı çıkmak 1.** sözünü yerine getirmemek. **2.** yalan söylediği anlaşılmak. **Yalancı pehlivan.** Yapamayacağı bir işi yapabilecekmiş gibi davranan kimse. **Yalancı tanık (şahit).** Mahkemede yalan sözler söyleyerek tanıklık eden kişi. **Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.** Yalan, çok geçmeden ortaya çıkar. **(birinin) yalancısı olmak** başkasının yalanını doğru sanarak söylemek.

yalancı akasya *b. a. bot.* salkım ağacı.

yalancı ayak *b. a. zool.* tek hücreli canlılarda hareket ve beslenme amacıyla oluşmuş protoplâzma uzantısı.

yalancı dolma *b. a.* kıymasız, zeytinyağıyla yapılan dolma.

yalancıktan *be.* yapmacık olarak, yalandan.

yalancılık, -ğı *a.* yalancı olma niteliği, yalan söyleme durumu.

yalandan *be.* **1.** yapmacık olarak, yalancıktan, oyun olsun diye. **2.** üstünkörü, gelişigüzel, önemsemeden: *yalandan bir temizlik.*

yalanlamak *(-i)* yalan olduğunu söylemek, gerçek dışı olduğunu belirtmek.

yalanlanmak *(nsz)* yalan olduğu söylenmek.

yalanmak *(nsz)* **1.** kendini yalamak. **2.** yalamak işi üzerine yapılmak: *Tabak yalanmış.*

yalansız *s.* **1.** içinde yalan bulunmayan, gerçek. **2.** *be.* doğru biçimde: *yalansız konuşmak.*

yalap şalap *be.* üstünkörü, baştan savma.

yalap yalap *be. ve s.* parıl parıl, parıldayarak: *yalap yalap akmak.*

yalatma *a.* yalatmak işi.

yalatmak *(-i, -e)* yalamak eylemini başkasına yaptırmak.

yalayıcı *s. mec.* yalayan: *çanak yalayıcı.*

yalaz, yalaza *a. hlk.* alev.

yalazlanmak *(nsz)* alevle yanmak, tutuşmak.

yalçın *s.* dik, sarp.

yaldız *a.* **1.** sürüldüğü ya da yapıştırıldığı yere parlaklık veren, sıvı ya da yaprak durumundaki altın, gümüş ve bunların benzerleri.

yaldızcı *a. ve s.* **1.** yaldız işleri yapan kimse. **2.** üzerinde yaldız bulunan. **3.** *mec.* gösterişe önem veren.

yaldızcılık, -ğı *a.* **1.** yaldızcının yaptığı iş. **2.** *mec.* gösterişli, ancak değersiz iş yapma.

yaldızlama *a.* **1.** yaldızlamak işi. **2.** ciltlenmiş kitapların gereken bölümlerine yaldız sürme ya da yapıştırma.

yaldızlamak *(-i)* **1.** yaldız sürmek ya da yapıştırmak. **2.** *mec.* parlatmak. **3.** *mec.* gösterişlerle bir şeyin iç yüzünü gizlemek, göz boyamak.

yaldızlanmak *(nsz)* yaldız sürülmek ya da yaldızlı bir nesne yapıştırılmak.

yaldızlatmak *(-i, -e)* yaldızlama işini yaptırmak.

yaldızlı *s.* **1.** üzerine yaldız sürülmüş ya da yapıştırılmış. **2.** *mec.* aldatıcı, göz boyayıcı.

yalelli *a. Ar.* Arapça şarkı, sürekli uzatılan sözler.

yalı *a.* **1.** düzlük ve açıklık su kıyısı, sahil. **2.** özellikle deniz kıyısında yapılmış görkemli, yazlık köşk. **Yalı ağası.** *tar.* Kıyıları korumakla görevli komutan. **Yalı kazığı gibi.** Uzun boylu ve iri yapılı. **Yalı uşağı.** Deniz kıyılarında doğup büyümüş kişi.

yalıçapkını *b. a. zool.* kıyılarda yaşayan ve balıkla beslenen bir tür kuş, iskele kuşu.

yalım *a.* **1.** alev. **2.** kesici araçların keskin bölümü. **Yalımı alçak.** Soysuz, yüreksiz, korkak.

yalın *(I) a. hlk.* alev, yalım.

yalın *(II) s.* **1.** yalçın, sarp. **2.** gösterişsiz, açık, sade *(anlatım).* **3.** çıplak: *yalın ayak dolaşmak.*

yalın ayak, -ğı *b. s. ve be.* **1.** ayakları çıplak. **2.** *be.* çıplak ayakla: *yalın ayak yürümek.* **Yalın ayak, başı kabak. 1.** Ayağı ve başı açık. **2.** *mec.* Çok bakımsız, çırılçıplak.

yalıncak, -ğı *s. hlk.* çıplak.

yalınç *s.* basit, bileşik olmayan. **2.** karışık olmayan, saf.

yalıngöz *b. a.* **1.** göz kapakları olmayan **2.** *a.* bir tür kertenkele.

yakın kat, -tı *b. s.* **1.** tek katı bulunan. **2.** çürük, dayanıksız, temelsiz. **3.** *mec.* gösterişsiz, sade: *yakın kat bir yaşam.*

yalın kılıç, -cı *b. be.* elinde kılıç olduğu halde, kılıcı açık olarak.

yalınlaşmak *(nsz)* yalın nitelik kazanmak, sadeleşmek.

yalınlık, -ğı *a.* **1.** yalın olma niteliği, sadelik. **2.** *ed.* açıklık, gösterişsiz ve süssüz anlatma.

yalıtıcı *a. ve s.* yalıtma özelliği olan, yalıtkan.

yalıtılmak *(nsz)* yalıtma işi yapılmak.

yalıtkan *s. fiz.* **1.** elektrik akımı iletkenliği olmayan ya da çok az olan. **2.** elektrik akımını geçirmeyen madde: *Kauçuk, porselen yalıtkandır.*

yalıtma *a.* yalıtmak işi.

yalıtmak *(-i) fiz.* **1.** elekrtik akımının olumsuz etkilerini önlemek amacıyla, iletkenin üzerini kauçuk, porselen gibi yalıtkanlarla kaplamak, izole etmek. **2.** bir şeyi başka şeylerden ayırıp tek başına bırakmak.

yalı yar *b. a. coğ.* kıyılarda, aşınmalar sonucu oluşmuş dik ve yüksekçe yer.

yalkı *a.* ışıltı, parıltı.

yallah *ünl. (ya'llah) Ar.* yürü, git, kalk git! **yallah etmek** bir eylemi hızla yapmak.

yalman *s. hlk.* **1.** eğik, eğinik. **2.** sarp, dik. **3.** kesici ve batıcı araçların, kesen ve batan bölümleri.

yalnız *s.* **1.** yanında başkaları bulunmayan. **2.** *be.* yanında başkaları bulunmadan: *yalnız yürümek.* **3.** *be.* ancak, sadece: *Yalnız sağlık değil, varlık da gereklidir.* **4.** *bağ.* ama, fakat: *Geldi, yalnız, oturmadı.* **Yalnız başına.** Kendi kendine. **Yalnız bırakmak.** Tek başına bırakmak.

yalnızlaşma *a.* yalnızlaşmak olgusu.

yalnızlaşmak *(nsz) a.* yalnız kalmak, tek başına kalmak.

yalnızlık, -ğı *a.* **1.** yalnız olma durumu, kimsesizlik. **2.** kimse bulunmama, ıssızlık.

yalpa *a. (ya'lpa) den.* **1.** geminin bir iskele, bir sancak yanına yatıp kalkması. **2.** aynı yönde yürüyemeyip, sağa sola gidip gelme. **yalpa vurmak 1.** deniz taşıtlarında, rüzgârın etkisiyle, sağa sola sallanmak. **2** iki yana eğilerek yürümek. **3.** *mec.* kararsızlık göstermek, döneklik etmek.

yalpak, -ğı *s. hlk.* **1.** cana yakın, sokulgan. **2.** yüze gülücü, dalkavuk. **3.** uçurum, sarp yer.

yalpalama *a.* yalpalamak eylemi, durumu.

yalpalamak *(nsz)* iki yana sallanarak yürümek.

yalpalatmak *(-i)* yalpalamasına neden olmak.

yaltak, -ğı *s.* yaltaklanma alışkanlığı olan, yaltakçı.

yaltakçı *s.* yaltaklanma huyu olan, dalkavuk.

yaltakçılık, -ğı *a.* yaltaklık, çıkarı için sokulma.

yaltaklanmak *(-e)* birine hoş görünmek için onursuzca davranışlar göstermek, küçülmek.

yaltaklık, -ğı *a.* yaltak olma durumu, yaltakça davranış. **yaltaklık etmek** çıkarı için kendini küçültücü davranışlarda bulunmak, yaltaklanmak.

yalvaç, -cı *a.* kitap getirmiş peygamber, resul, elçi.

yalvaçlık, -ğı *a.* yalvaç olma niteliği, peygamberlik, elçilik.

yalvarış *a.* yalvarma, yalvarmak eylemi ya da biçimi. **Yalvarış yakarış.** Çok çok yalvarma.

yalvarmak *(-e)* bir şeyi almak ya da bir işi yaptırmak için karşısındaki kimsenin gönlünü alacak, kendine acındıracak sözler söylemek, davranışlarda bulunmak. **yalvarıp yakarmak** çok aşırı ölçüde yalvarmak. **yalvar yakar olmak** çok çok yalvarmak.

yalvartma *a.* yalvarmak eylemini yaptırma.

yalvartmak *(-i, -e)* yalvarmasına zorlamak, yalvarmasına neden olmak.

yama *a.* **1.** yırtık, delik gibi yerleri uygun bir parçayla kapatma **2.** bu iş için kullanılan parça, ek. **3.** deride görülen geniş leke. **yama gibi durmak** uymamak, ek olduğunu belli etmek. **yama vurmak** bir yırtık ya da deliği yamayla onarmak.

yamacı *a.* **1.** yama yapan kimse. **2.** kundura eskicisi, onarıcısı.

yamaç, -cı *a.* **1.** yan. **2.** *hlk.* karşı, ön: *yamacına dikilmek.*

yamak, -ğı *a.* **1.** bir işte yardımcı olarak çalışan. **2.** *tar.* Yeniçeri ocağında topçu ve humbaracı gibi askersel birliklerde aday olarak çalışan kimse. **3.** *mec.* birinin aşırı derecede etkisi altındaki kimse. **4.** *tar.* kale gözetcisi yeniçeri.

yamaklık, -ğı *a.* yamak olma durumu, çıraklık. **yamaklık etmek** birine yardımcı olarak çalışmak.

yamalamak *(-i)* yamayla kapatmak, yama vurmak.

yamalanmak *(nsz)* yamayla onarılmak, yama vurulmak.

yamalı *s.* **1.** yamayla onarılmış, yama vurulmuş. **2.** derisinde lekeler bulunan: *yamalı yüz.* **Yamalı bohça.** Tutarsız, uygunsuz parçalardan oluşmuş nesne.

yamalık, -ğı *a.* yama olarak kullanılan parça.

yamamak *(-i)* **1.** yamayla onarmak, yama vurmak. **2.** *mec.* istenmeyen bir kimseyi ya da bir nesneyi birine mal etmek.

yaman *s.* **1.** etkili, güçlü, becerikli. **2.** kötü, korkulan: *Adamın hali yaman!*

yamanmak *(nsz)* **1.** yamalanmak, onarılmak **2.** *(-e) mec.* yüklenilmek, birinin üstünde kalmak: *Ahlâksız kadın adama yamandı.*

yamatmak *(-i, -e)* yamamak işini başkasına yaptırmak.

yampiri *s.* eğri büğrü, çarpık yürüyen. **Yampiri yampiri.** Çarpık bir biçimde, eğri büğrü.

yamrulmak *(nsz)* yamru yumru bir biçime girmek.

yamru yamru *s.* çarpık, eğri büğrü.

yamuk, -ğu *a.* **1.** *mat.* yalnız iki kenarı paralel olan dörtgen. **2.** *s.* bir yana eğik olan. **Yamuk yumuk.** Eğri büğrü.

yamukluk, -ğu *a.* **1.** yamuk olma durumu, eğiklik. **2.** *mec.* tutarsızlık, döneklik. **yamukluk yapmak** döneklik, tutarsızlık yapmak.

yamulmak *(nsz)* eğrilmek, yamuk bir biçime girmek.

yamyam *a. ve s. (Zenci dilinden)* **1.** insan eti yiyen. **2.** *mec.* ilkel, yabanıl, vahşî.

yamyamlık, -ğı *a.* **1.** yamyam olma niteliği, ilkel davranış. **2.** insan eti yeme.

yamyassı *s.* iyice yassı, dümdüz.

yamyaş *s.* çok ıslak, iyice ıslanmış.

yan *a.* **1.** ön, arka, üst ve alttan başka olan yön. **2.** yön, taraf, cihet. **3.** yakın, çevre, civar. **4.** *be.* göre, gözünde: *Adamın yanında hiç önemi yok.* **5.** birlikte, beraber: *yanında iş yapmak.* **6.** vücudun parçası: *her yanı acımak.* **7.** üst: *Kimliği yanında yok.* **8.** *mat.* bir denklemde eşit işaretiyle ayrılan bölümlerden her biri. **9.** *mec.* eğri, yanlış: *Sana kimse yan bakamaz.* **10.** ikinci derecede olan: *yan kuruluş.* **yan bakmak** düşmanca, kötü niyetle izlemek. **yan basmak 1.** aldanmak. **2.** kaypaklık etmek. **yan çizmek** sıyrılmak, kaçmak. **yan gelip oturmak (yatmak)** hiçbir iş yapmadan yaşamak. **yan gelmek** çalışmamak. **yan gözle bakmak** kötü niyetle bakmak, özen göstermeden izlemek. **yan tutmak** yansız davranmamak, taraf tutmak. **yan yan bakmak** öfkeyle bakmak. **yan yana olmak** birlikte davranmak. **yan yatmak** yana doğru eğilmek. **yana çıkmak** desteklemek, taraf tutmak. **Yandan çarklı. 1.** Kollarını çok sallayarak ya da bir omuzu düşük olarak yürüyen. **2.** Ağır giden *(taşıt).* **3.** Aksak, topal. **yanına almak 1.** yanında çalıştırmak. **2.** geçimini sağlamak görevini yüklenmek. **yanına bırakmamak (koymamak)** öcünü kesinlikle almak. **yanına salâvatla varılmak** çok öfkeli olmak. **yanından bile geçmemiş olmak** ilgisi, yakınlığı bulunmamak.

yanak, -ğı *a.* yüzün, göz, kulak ve burun arasında kalan bölümü. **yanağından kan damlamak** çok sağlıklı olduğu yüzünden belli olmak. **Yanak yanağa.** Çok yakından.

yanal *s. hlk.* **1.** iki renkli, alaca. **2.** *s.* yana düşen, yanda olan.

yanardağ *b. a. jeol.* ağzından ateş, kızgın eriyikler, gazlar fışkıran dağ, volkan.

yanardöner *b. s.* **1.** sallandıkça renkleri, parıltıları değişen. **2.** *mec.* sürekli düşünce ve karar değiştiren.

yanaşık *s.* yanaşmış durumda olan. **yanaşık düzen** birbirinin yanında ve aynı çizgide olma durumu.

yanaşıklık, -ğı *a.* yanaşık olma durumu.

yanaşma *a.* **1.** yanaşmak eylemi. **2.** genellikle bir çiftçinin yanında çalışan işçi, uşak, çırak.

yanaşmak *(-e)* **1.** bir nesnenin ya da bir insanın yanına gelmek. **2.** kıyıya varmak *(gemi, kayık).* **3.** *mec.* karışmak, ilgilenmek.

yanaştırma *a.* yanaştırmak işi.

yanaştırmak *(-i, -e)* yanaşmasını sağlamak.

yanay *a. mat.* bir cismin düşey kesiti. **2.** *jeol.* katmanları gösteren kesit. **Yanay doğrular.** *mat.* Yer eksenine dik olan doğrular.

yancı *a. ask.* düşmana karşı ilerleyen bir birliğin, yandan gelebilecek tehlikelere karşı korunması görevini alan birlik.

yan cümle *b. a. dilb.* bir eylemsiyle kurulup temel cümleyi çeşitli yönlerden güçlendiren cümle: ***Gelip*** *oturdu.* ***Öğretmen, Umut'u sorarken*** *Dilek yanıtını hazırladı.*

yandan *be.* yan yönden, yan taraftan.

yandaş *s. ve a.* birinden yana olan ya da bir düşünceyi, davranışı destekleyen; yanlı, taraftar.

yandaşlık, -ğı *a.* yanlılık, taraftarlık.

yandırmak *(-i) hlk.* yanmasına neden olmak, yakmak.

yangı *a. tıp* kanın bir noktaya baskısından ileri gelen, ağrılı kırmızılık ve şişkinlik, iltihap.

yangılanma *a.* yangılanmak olayı, iltihaplanmak, ağrımak.

yangılanmak *(nsz)* bir doku ya da organ yangıya uğramak, ağrımak.

yangılı *s.* **1.** yangısı bulunan. **2.** yangı yapan: *yangılı hastalık.*

yangın *a.* **1.** bir yerde oluşan büyük çaplı tutuşma, yanma. **2.** *hlk.* hastalıkta ateş, **Yangın kulesi.** Yangın çıktığında gerekli yerlere haber vermek için yapılmış gözetleme kulesi. **yangına körükle gitmek** kötü bir durumun kızışmasına neden olacak davranışlarda bulunmak. **yangına vermek** bir yeri bilerek yakmak. **Yangından mal kaçırır gibi.** Gerekesiz acelecilikle. **yangın yerine dönmek** karışık, dağınık bir durumda olmak.

yangıncı *a.* yangın söndürme işiyle görevli kimse. itfaiyeci.

yanıbaşı *b. be.* hemen yanı, tam yanı.

yanık ,-ğı *s.* **1.** yanmış olan. **2.** rengi koyu *(yüz).* **3.** *mec.* çok acı çekmiş. **4.** verimsiz, kurak kıraç *(yer).* **5.** *mec.* bıkkın, üzüntülü. **6.** *mec.* dokunaklı: *yanık bir ses* **7.** yanmış bir yer ya da nesne: *yanık ekmek.* **yanık kokmak 1.** bir şeyin yandığını belirten koku gelmek. **2.** is kokmak. **Yanık yel (rüzgâr).** Çabuk kesilen yel. **Yanık ses.** Dokunaklı ses.

yanıkara *b. a. (yanı'kara) hlk. tıp* karakabarcık, karayanık adlarıyla da anılan, öldürücü bir hastalık, şarbon.

yanıklık, -ğı *a.* **1.** yanık olma durumu. **2.** *mec.* acılı, kaygılı, dertli olma durmu.

yanılgı *a.* **1.** yanılma durumu. **2.** yanlışı doğru, doğruyu yanlış sanma durumu, hata. **3.** bir niceliğin gerçek değeriyle, bulunan değeri arasındaki fark. **yanılgıya düşmek** yanlışlık yapmak, hata etmek.

yanılma *a.* yanılmak durumu, aldanma.

yanılmak *(nsz)* **1.** yanlışlık yapmak, gerçeği görmemek. **2.** sonucu düşünmeden ya da anlamadan uygunsuz bir davranışta bulunmak.

yanılsama *a. psikol.* yanlış algılama, duyu yanılması.

yanıltıcı *s.* yanıltan, aldatıcı.

yanıltma *a.* yanıltmak eylemi.

yanıltmaca *a.* **1.** yanıltacak biçimde söz söyleme. **2.** *man.* başkasını yanıltmak amacıyla, doğru olmadığı bilinerek yapılan davranış ya da söylenen söz.

yanıltmak *(-i)* yanılmasına neden olmak, aldatmak.

yanında *be.* **1.** bitişiğinde. **2.** beraberinde, birlikte. **3.** cebinde, üzerinde: *Yanında para varmış.*

yanındaki *s.* yanında bulunan.

yanından *be.* **1.** çok yakınından. **2.** bir kimsenin birlikteliğinden.

yanı sıra *be.* birlikte, eş olarak: *yanı sıra yürümek.*

yanışölçer *b. a. kim.* yanma verimini ve onu etkileyen etkenleri ölçmeye yarayan aygıt.

yanıt *a.* bir soruya karşı söylenen söz, cevap. **yanıt vermek** soruyu yanıtlamak, cevaplamak, cevap vermek.

yanıtlama *a.* yanıt verme, cevaplama.

yanıtlamak *(-i)* yanıt vermek, cevaplamak, cevap vermek.

yanıtlandırmak (-i) cevaplandırmak, yanıt vermek.

yanıtlanmak *(nsz)* soruya karşı yanıt verilmek, cevaplanmak.

yani *bağ. (ya:ni) Ar.* **1.** demek, şu demek ki **2.** kısaca, sözün kısası. senin anlayacağın: *Yani, senin, deden o adam.*

yankesici *b. a. (ya'nkesici)* insanın cebinden, çantasından, cüzdanından, hiç belli etmeden bir şeylerini aşıran kimse, usta hırsız.

yankesicilik, -ği *b. a.* yankesicinin yaptığı iş, çalıp kapma.

yankı *a.* **1.** sesin bir engele çarpıp yansıması sonucunda duyulan ikinci bir ses, inikas. eko. **2.** *mec.* bir olayın ya da olgunun çevrede uyandırdığı tepki akis. **yankı uyandırmak (yapmak) 1.** ses. bir engele çarpıp ikinci kez duyulmak. **2.** *mec.* tepki yaratmak, söylentilere, düşüncelere neden olmak.

yankılanmak *(nsz)* **1.** yankı yapmak, yankı oluşturmak. **2.** *mec.* yayılmak, ilgi görmek.

yanlamasına *be.* yan olarak: *Direği yanlamasına dayadı.*

yanlı *s.* **1.** yanı olan. **2.** bir tarafı tutan, taraflı, yandaş.

yanlış *a.* **1.** bir ilkeye, kurala uymama durumu, yanılgı, hata. **2.** *s.* bir kurala, gerçeğe uymayan, aykırı bulunan, hatalı. **3.** *be.* hatalı bir biçimde: *yanlış söylemek.* **yanlış çıkmak** doğru olmadığı anlaşılmak. **yanlış kapı çalmak** isteğiyle ilgili olmayan bir yere başvurmak. **yanlış hesap Bağdat'dan dönmek** yanlışı zamanında düzeltmek. **yanlışı çıkmak** yanlış yaptığı anlaşılmak. **yanlışını çıkarmak** yanılgısını bulup göstermek.

yanlışlık, -ğı *a.* yanlış yapılan iş, düşünce ye da davranış. **yanlışlık olmak** yanlış bir durum ortaya çıkmak. **yanlışlık yapmak** yanılmak, aldanmak.

yanlışlıkla *be.* yanılarak, yanlış olarak: *Yanlışlıkla seni aradım.*

yanma *a.* yanmak olayı.

yanmak, -ar *(nsz)* **1.** bir madde, ısı ve ışık saçarak yok olmak. **2.** ateş biçimine gelmek: *Mum yandı.* **3.** *mec.* ışık saçıcı duruma gelmek. **4.** ateş ya da kızgın bir nesnenin değmesi sonucu tende yara açılmak. **5.** bir etken sonucu bir nesne işe yaramaz duruma gelmek. *Meyveler soğuktan yandı.* **6.** vücut ısısı yükselmek: *Çocuk yanıyor.* **7.** *mec.* ağrımak: *Başım yanıyor.* **8.** *mec.* çok sıkıntı ve zarara uğramak: *Çekler ödenmezse yandık!* **9.** *mec.* geçersiz olmak: *Biletler yandı.* **10.** *mec.* oyunda dışarı atılmak: *Sen yandın.* **11.** acımak, acınmak:

Ölümü tüm köyü yaktı. **12.** kötü duruma düşmek, zarara uğramak: *Sel adamı yaktı.* **yanıp tutuşmak** aşırı ölçüde sevmek. **yanıp yakınmak** sızlanmak, derdini dökmek.

yansı *a. Fiz.* **1.** ışığın saydam bir cisme çarpıp dönerek kaynağını göstermesi, akis. **2.** *biy.* tepki, refleks.

yansıca *a. psikol.* başkasının yaptığı hereket ve davranışları anlamsız bir biçimde yineleme.

yansıma *a.* **1.** *fiz.* yansımak olayı. **2.** *dilb.* varlıkların çıkardıkları seslere benzeyen seslerle yapılmış sözcük: *çat pat, hırıh hırıl, mışıl mışıl, gürül gürül.*

yansımak *(nsz)* **1.** yansıtıcı bir nesneye çarparak geri dönmek *(ışık).* **2.** *mec.* etkisi belirmek, anlaşılmak.

yansımalı *s.* **1.** yansıyan ya da yansıtan. **2.** *dilb.* doğa sesleriyle yapılmış *(sözcük): mışıl mışıl uyku. Dere şarıl şarıl akıyor.*

yansıtaç, -cı *a.* yansıtıcı, reflektör.

yansıtıcı *a. ve s.* yansıtma görevi yapan, yansıtma niteliğinde olan *(nesne).*

yansıtılmak *(nsz)* yansıtılmak eylemi yapılmak, aktarılmak, iletilmek.

yansıtma *a.* **1.** yansıtmak eylemi. **2.** *mec.* duyurma, iletme, aktarma.

yansıtmak *(-i)* **1.** yansıma olayını yaptırmak, aksettirmek. **2.** *mec.* duyulmasını, görülmesini sağlamak, iletmek.

yansız *s.* **1.** hiçbir eylem ya da düşünceden yana olmayan, tarafsız. **2.** *kim.* turnusol kâğıdı gibi hiçbir tepkimeye katılmayan *(madde).* **3.** *fiz.* elektriğe karşı hiçbir tepkisi bulunmayan, nötr.

yansızlaştırmak *(-i)* yansız bir nitelik kazandırmak, nötrleştirmek.

yansızlık, -ğı *a.* yansız olma niteliği, tarafsızlık.

yan tümce *b. a.* yan cümle.

yan yan *be.* yan dönmüş olarak. **yan yan bakmak** öfkeli öfkeli bakmak.

yapağı *a.* ilkbaharda kırkılan uzun koyun tüyü, yün.

yapay *s.* **1.** doğadaki örneklerine benzetilerek insan eliyle üretilen, sun'î. **2.** *mec.* yapmacık, uydurma.

yapayalnız *s. ve be.* yanında hiç kimse, hiçbir nesne bulunmayan, tek başına: *yapyalnız kadın.*

yapı *a.* **1.** içinde oturmak ya da başka amaçlar için yapılmış mimarlık eseri, bina. **2.** yapılış, kuruluş, yaratılış: *toplum yapısı.* **3.** canlı bir varlığın niteliği: *sağlam yapılı adam.* **Yapı taşı. 1.** Yapının ağırlığını çeken asıl taş. **2.** *mec.* Öz, temel, asıl. **Yapı eki.** *dilb.* Bir kök ya da gövdeden yeni sözcükler türeten ek: *göz* - **lük**, *cam* - **cı.**

yapı bilgisi *b. a. bot. zool.* **1.** bitkilerde ve hayvanlarda organların yapılarını, biçimlerini, biçimleriyle görevleri arasındaki ilişkileri inceleyen bilim kolu, morfoloji. **2.** *dilb.* sözcüklerin yapılarını, türeme yollarını ve çekim biçimlerini inceleyen bilim dalı, morfoloji.

yapıcı *s.* **1.** yaratan, yapan, ortaya koyan. **2.** olumlu, yatkın. **3.** *a.* yapı ustası.

yapıcılık, -ğı *a.* **1.** yapıcı olma niteliği. **2.** yapı ustalığı.

yapık, -ğı *a.* **1.** atı yağmurdan korumak için kullanılan büyük üstlük. **2.** *tar.* Yeniçerilerin giydikleri üstlük, kaput.

yapılaşma *a.* yapı durumuna gelme.

yapılaşmak *(nsz)* **1.** yapı biçimine gelmek. **2.** oluşmak, meydana gelmek.

yapılı *s.* **1.** yapısı bulunan. **2.** vücudu gelişmiş, iri: *yapılı adam.*

yapılış *a.* **1.** yapılmak eylemi ya da biçimi. **2.** yapılırken izlenen yol, bu yoldan doğan özellik.

yapılmak *(nsz)* **1.** yapmak işine konu olmak. **2.** *mec.* ortaya çıkarılmak, gerçekleştirilmek.

yapım *a.* **1.** yapmak işi, inşa. **2.** ham maddeyi işleyerek yeni mal üretme, imal. **3.** *sin.* bir filmin gösterime hazır duruma getirilmesi işi. **4.** radyo ve televizyon programlarının gerçekleştirilmesi için gerekli işlerin tümü. **Yapım eki.** *dilb.* Yapı eki.

yapımcı *a.* **1.** yapım işleriyle uğraşan kişi. **2.** sinema, televizyon, radyo için yapıtlar üretme işleri ile ilgili tüm çalışmaları üstlenen kimse. **3.** radyo sinema ve televizyon programcısı.

yapımcılık, -ğı *a.* yapım işleri.

yapım evi *b. a.* **1.** her türden nesneler üretilen yer. imalâthane. **2.** film üretmek için kurulmuş ortaklık.

yapısal *s.* yapılışla, kuruluşla ilgili, öze özgü.

yapısalcılık, -ğı *a.* **1.** bilimin her dalında yapıdan, özden yola çıkarak sonuca varma yöntemi. **2.** *dilb.* dilin tümüyle bir yapı özelliği gösterdiğini, terimlerin bu ilişkileri belirlendiğini ileri süren dil bilim öğretisi.

yapışıcı *s.* yapışma özelliği olan.

yapışık *s.* **1.** bir yere yapışmış olan. **2.** birbirine bağlı olarak doğan: *yapışık ikizler.*

yapışkan *s.* **1.** yapışma özelliği bulunan. **2.** *mec.* sırnaşık, arsız **3.** *a.* yapıştırıcı.

yapışkan otu *b. a. bot.* ısırgangillerden, duvarlar üzerinde biten, yaprakları yapışkan bir bitki.

yapışma *a.* yapışmak olayı.

yapışmak *(-e)* **1.** bir yüzeyden ayrılmayacak biçimde tutunup kalmak **2.** *mec.* sıkıca tutunmak: *Çocuk bacaklarına yapıştı.* **3.** bir nesnenin üzerine sıkıca kapanmak. **4.** bir nesneye iyice dayanmak: *Sırtını duvara yapıştırmış.* **5.** bir şeyi istekle tutmak: *ekmeğe yapışmak.* **6.** rahat bırakmamak: *Adam yapıştı.*

yapıştırıcı *a. ve s.* yapıştırma özelliği bulunan, yapıştıran.

yapıştırma *a.* **1.** yapıştırmak eylemi, **2.** s. yapıştırılarak yapılan.

yapıştırmak *(-i, -e)* **1.** yapışmasını sağlamak. **2.** *mec.* birbirine dayamak, iyice yanaştırmak. **3.** hızla vurmak: *Tokadı yapıştırdı.* **4.** gecikmeden karşılığını vermek: *yanıtı yapıştırmak.*

yapış yapış *s.* çok yapışkan durumda olan. **2.** çok ıslak, nemli.

yapıt, -tı *a.* emek verilerek yapılan, sanat değeri bulunan nesne, eser.

yapı taşı *b. a.* yapılarda kullanılan, dayanıklı, sert bir taş.

yapma *a.* **1.** yapmak işi. **2.** doğadaki örneklerine benzetilerek yapılmış, yapay. **3.** *s.* içten olmayan, yapmacık.

yapmacık, -ğı *s. ve a.* yapma, düzme, yapay: *yapmacık hareket.*

yapmacıklı *s. ve be.* içten olmayan, içten olmayarak, içtenliksiz.

yapmacıksız *s. ve be.* içten, içtenlikli, içinden geldiği gibi.

yapmak, -ar *(-i)* **1.** yaratmak, ortaya çıkarmak. oluşturmak. **2.** olmasına neden olmak: *Mikroplar hastalık yapar.* **3.** bir işle uğraşmak: *yemek yapmak.* **4.** onarmak: *Saati yaptık.* **5.** yerine getirmek, uygulamak. **6.** bir dileği, düşünceyi yerine getirmek: *kötülük yapmak.* **7.** düzenlemek: *yatak yapmak.* **8.** üretmek: *terlik yapmak.* **9.** olmak: *Havalar çok sıcak yaptı.* **10.** sağlama: *barış yapmak.* **11.** uygulamak: *babasının dediğini yapmak.* **12.** herhangi bir davranışta bulunmak: *İyi yaptınız.* **yol yapmak** hız sağlamak. **yapmadığını bırakmamak (koymamak)** tüm kötülükleri yapmak. **yaptığı hayır ürküttüğü kurbağaya değmemek** zararı yararından çok olmak. **yaptığını bilmemek** aklı başında olmamak.

yaprak, -ğı *a. bot.* **1.** bitkilerde, çoğunlukla, sapa, sapçıkla bağlı olan, solunum, karbon özümlenmesi, terleme gibi olayların oluştuğu, çoğu klorofilli, yeşil ve değişik biçimlerdeki bölüm. **2.** özellikle asma yaprağı: *yaprak sarma.* **3.** börek, baklava gibi nesnelerde yufka. **4.** kitap, defter gibi nesnelerde kâğıt kanadı. **5.** katman: *mermer yaprağı.* **Yaprak dökümü.** Sonbahar. **yaprak oynamamak** çok durgun olmak *(iş).* **Yaprak sigarası.** Tütün yaprakları sarılarak yapılan sigara.

yaprak arıları *ç. b. a. zool.* kurtçuk evresinde iken önemli tarım bitkilerine ve orman ağaçlarına zararlı olan zar kanatlılar familyası.

yaprak biti *b. a. zool.* duyargaları ve hortumları eklemli, yumuşak vücutlu bir tür küçük böcek.

yapraklanmak *(nsz)* yaprak oluşmak, yaprakları çıkmak, yaprak açmak.

yapraklı *s.* **1.** yaprağı bulunan. **2.** herhangi bir sayıda yaprağı olan. **Yapraklı kara yosunları.** *bot.* Kaya ve ağaç kabuklarının üzerinde halı tüyleri gibi biten yosunlar.

yapraktaş *b. a. jeol.* kolaylıkla yaprak yaprak ayrılabilen taş.

yapsat, -tı *b. a.* özellikle bina yapıp satma işi.

yapsatçı *b. a.* özellikle bina yapıp satan kimse.

yaptırım *a.* **1.** yaptırmak işi. **2.** yasa, ahlâk gibi kurumların buyruklarının yerine getirilme zorunluluğu, müeyyide.

yaptırmak *(-i, -e)* **1.** yapmasına neden olmak, yapmasını sağlamak.

yaptırtmak *(-i)* başkasına yaptırmak.

yapyakın *be.* çok yakın.

yapyalnız *s. ve be.* kimsesiz, tek başına: *yapyalnız adam, yapyalnız yaşamak.*

yar *a.* uçurum, dik yer. **yardan atmak** birini aldatarak kötü bir duruma itmek.

yâr, -rı *a. (yâ:r) Far.* **1.** sevgili, dost. **2.** yardımcı, tanıdık. **yâr etmemek** aldırmamak, elde ettirmemek. **yâr olmak** yardımcı olmak. **Yârdan mı geçersin, serden mi?** Eşit değerde iki şeyden birinden geçmek durumunda kalındığında söylenir. **Yâr ü ağyar.** Dost düşman, herkes.

yara *a.* **1.** canlının vücudunda, çarpma, kesme, delme, yanma gibi nedenlerle oluşan bere, zedelenme. **2.** bir nesnede çarpma sonucu oluşan ezik, delik, hasar. **3.** *mec.* unutulmayan büyük acı, üzüntü. **yara açmak** büyük üzüntü vermek. **yara almak** yaralanmak, kesilmek, delinmek. **Yara bere.** Sıyrık, ezik. **yara işlemek 1.** yara akıntı salmak. **2.** *mec.* bir olayın üzüntüsü devam etmek. **yara kapanmak** yara iyileşmek, üzüntü bitmek. **yarası olan gocunmak** suçlu olan etkilenmek. **yarasını deşmek** eski acısını anımsatmak. **yaraya merhem olmak** çok gerekli bir şeyi karşılamak. **yaraya tuz biber ekmek** bir derdin acısını artırmak.

Yaradan *öz. a.* Tanrı, Allah. **Yaradan'a kurban olayım.** *hlk.* Bir şeyin çok beğenildiğini belirtmek için kullanılır. **Yaradana sığınıp.** Tüm gücüyle: *Yaradana sığınıp tokadı indirdi.*

yaradılış *a.* **1.** bir kişide doğuştan gelen özelliklerin tümü. **2.** bir nesnenin yaratılırken kazandığı özellikler bakımından durumu, fıtrat.

yaradılıştan *be.* doğuştan, fıtraten: *yaradılıştan kör.*

yaralama *a.* yaralamak eylemi.

yaralamak *(-i)* **1.** canlının ya da nesnenin bir yerinde, bir yöntemle, yara açmak. **2.** *mec.* incitmek, kırmak, gücendirmek.

yaralanmak *(nsz)* **1.** bir yerinde yara açılmak, bir yeri yara olmak. **2.** *mec.* gücenmek, kırılmak, incinmek.

yaralı *s. ve a.* **1.** yarası bulunan, yaralanmış, delik. **2.** *mec.* kırgın, gücenmiş, dertli. **yaralı kuşa kurşun sıkılmamak** bir kimse düşmüşse üstüne gidip öç almamak. **yaralı parmağa işememek** en küçük iyiliği bile esirgemek.

yaramak *(-e)* **1.** yararlı olmak, yarar sağlamak. **2.** bir amaca uygun olmak, kullanılır olmak: *İlâç çocuğa yaradı.* **3.** bir kimseye yaraşır olmak: *Ona kötülük yarar.* **4.** uygun olmak: *Bu araba işe yaramaz.* **Yarasın.** Afiyet olsun.

yaramaz *s.* **1.** uygun ve yararlı olmayan, işe yaramayan. **2.** *mec.* hareketli, yaramazlık yapan *(çocuk).*

yaramazca *s. ve be.* uslu durmayan, yasaklanan işleri yapan bir biçimde: *yaramazca davranmak.*

yâran *ç. a. (ya:ran) Far.* dostlar, arkadaşlar.

yaranmak *(-e)* **1.** bir kimsenin gözüne girmek, hoş görünmek. **2.** *mec.* içtenliksiz davranışlarla bir kimsenin gözüne girmeye çalışmak.

yarar *a.* **1.** bir şeyin kullanılmasından sağlanan olumlu sonuç, fayda. **2.** birine sağlanan somut ya da soyut çıkar, fayda. **3.** *s.* yarayan, elverişli: *çocuğa yarar bir ilâç.*

yararcılık, -ğı *a. fel.* ahlâksal ilke ve davranışlarda yararın ilke sayılması, faydacılık.

yararlanma *a.* yararlanmak eylemi.

yararlanmak *(nsz, -den)* yarar sağlamak, faydalanmak.

yararlı *s.* yarar sağlayan, faydası olan, faydalı. **yararlı olmak** yarar sağlamak. **yararlı kılmak** yarar sağlayacak duruma getirmek.

yararlık, -ğı *a.* yararlı çalışma, faydalı olma. **yararlık göstermek** işinde faydalı olmak.

yararsız *s.* yararı olmayan, faydasız.

yararsızlık, -ğı *a.* yararsız olma niteliği, faydasızlık.

yarasa *a. zool.* ön ayakları, perdeli kanat biçiminde gelişmiş, sıçan iriliğinde, geceleri uçan, ışıktan sakınan memeli bir hayvan.

yaraşık, -ğı *a.* yaraşma, uyma. **yaraşık almak** yakışmak, uymak.

yaraşır *s.* uygun, yakışır, denk.

yaraşmak *(nsz)* **1.** yakışmak, uymak. **2.** uygun düşmek, uygun olmak: *Sana bu söz yaraşırdı.*

yaraştırmak *(-i, -e)* yakıştırmak, uygun görmek.

yaratan *s.* bir yapıtı meydana getiren, yapan.

yaratı *a.* **1.** bir insanın yetenekleriyle bir yapıtı ortaya koyması **2.** bu yöntemle ortaya çıkarılan yapıt, eser.

yaratıcı *s.* yaratma yeteneği bulunan.

yaratıcılık, -ğı *a.* yaratma yeteneği, gücü.

yaratılmak *(nsz)* yaratma eylemine konu olmak, yaratma işi yapılmak.

yaratmak *(-i)* **1.** yoktan var etmek. **2.** yetenek ve bilgileriyle bir yapıt ortaya çıkarmak. **3.** *mec.* olmasına neden olmak, yol açmak.

yarayışlı *s.* işe yarayan, faydalı, yararlı.

yarbay *b. a. ask.* rütbesi albayla binbaşı arasında olan subay.

yarbaylık, -ğı yarbay olma durumu ya da görevi.

yarda *a. İng.* yaklaşık olarak 91 cm. gelen İngiliz uzunluk ölçüsü.

yardak, -ğı **1.** yardımcı, arkadaş. **2.** *mec.* kötü işlerde yardımcı.

yardakçı *a.* bir kimseye kötü işlerde yardımcılık yapan kimse.

yardakçılık, -ğı *a.* kötü işlerde yardım etmek **yardakçılık etmek** birine kötü işlerde yardım etmek.

yardım *a.* **1.** bir kimsenin işini, güçlüklerini gidermeye çalışma. **2.** *mec.* etki: *Yağışlar ekinlerin büyümesine yardım etti.* **3.** bağış. **yardım etmek (yapmak)** gücünü birinin iyiliği için kullanmak. **yardım görmek** destek görmek, bağış almak. **yardımda bulunmak** bağış yapmak, yardım etmek. **yardımına koşmak** istekle yardım etmek, iyilik yapmak.

yardımcı *a. ve s.* **1.** birine işinde yardım eden kimse. **2.** sıkıntılı durumda olana yardım eden kimse. **3.** kamu kurumlarında baş görevliye yardımcı olan ikinci aşamada yetkili görevli, muavin. **yardımcı olmak** yardım etmek.

yardımcı kitap ders kitabı olmayan, gerektiğinde yararlanılan kitap.

yardımcılık, -ğı *a.* yardımcı olma özelliği.

yardımlaşmak *(nsz)* karşılıklı birbirine yardım etmek.

yardımsever *b. s.* yardım etmeyi seven.

yâren *a. (ya:ren) Far.* dost, yaran, arkadaş.

yârence *be. (ya:rence)* dostça, arkadaşça: *yârence konuşmak.*

yârenlik, -ği *a.* **1.** dostluk, yakın arkadaşlık. **2.** dostça konuşma, söyleşme, sohbet etme. **yârenlik etmek** söyleşmek, dostça konuşmak.

yargı *a.* **1.** bir işin, bir olayın nasıl olduğunu, nasıl olması gerektiğini bildirme amacıyla ileri sürülen düşünce. **2.** *huk.* yasalara göre anlaşmazlıkları çözme işi, kaza.

yargıcı *a.* hakem. **Yargıçlar kurulu.** Hakemler kurulu.

yargılık, -ğı *a.* hakemlik, hakemin görevi.

yargıç, -cı *a.* kişiler arasındaki anlaşmazlıkları, uyuşmazlıkları ulus adına, yasalara göre çözerek, hakkın yerine getirilmesini sağlayan kamu görevlisi, hâkim.

yargılama *a.* yargılamak işi.

yargılamak *(-i)* bir karara varmak için davacıyla davalıyı dinlemek, muhakeme etmek.

yargılanma *a.* yargılanmak işi.

yargılanmak *(nsz)* yargılamak işine konu olmak.

Yargıtay *öz. a.* yargılama işlemlerinin yasalara uygun yapılıp yapılmadığını incelemekle görevli yüksek mahkeme, temyiz mahkemesi.

yarı *a.* **1.** bir bütünün eşit iki parçasından her biri. **2.** *s.* bir nesnenin yarısı olan, yarım olan: *yarı yol.* **3.** *be.* az çok, aşağı yukarı: *yarı pişmek.* **Yarı buçuk.** Tamamlanmadan, aşağı yukarı. **Yarı yarıya. 1.** Yarısı kadar. **2.** Yarımşar olarak üleştirme: *Yarı yarıya bölüştüler.* **yarı yolda bırakmak** sonuna kadar yardımını sürdürmemek.

yarı başkalaşma *b. a. zool.* böceklerde, kurtçuk evresi görülmeyen başkalaşma biçimi.

yarıcı *a. ve s.* **1.** yarmak işini yapan, yaran, bölen. **2.** *a.* ürünün yarısını almak koşuluyla çalışan işçi ya da çiftçi.

yarıcılık, -ğı *a.* yarma işi yapma ya da yarıya çalışma işi.

yarıçap, -pı *b. a. mat.* çemberde çapın yarısı.

yarı final *b. a. sp.* sona kalacak iki takımı belli edecek karşılaşmalar.

yarı gölge *b. a. fiz.* bir ışık kaynağının önüne konan, saydam olmayan bir cismin gerisindeki cismin üzerine düşen gölgesinin çevresinde görülen, çok fazla karanlık olmayan bölümü.

yarık, -ğı *a. ve s.* **1.** yarılarak oluşmuş, yarılmış. **2.** çatlak yer, gedik. **3.** ince bir çizgi biçiminde oluşmuş derince yara. **4.** *fiz.* küçük bir ışık demeti elde etmek için ışık kaynağının önüne konan saydam olmayan bir düzlem üzerinde açılmış, dikdörtgen biçiminde küçük delik.

yarı küre *b. a. coğ.* yer ya da gök küresinin ekvatorla bölünmüş iki yarısından her biri; *yarım küre.*

yarılamak *(-i)* yarısını bitirmek, ortasına gelmek.

yarılanma *a.* yarılanmak olayı.

yarılanmak *(nsz)* yarıya gelinmek, ortasına varılmak, ortalanmak.

yarılmak *(nsz)* **1.** yarmak işi yapılmak. **2.** üzerinde yarık açılmak.

yarım *s.* **1.** tümün eşit parçalarından her bir: *yarım elma.* **2.** istenildiği gibi olmayan: *yarım iş.* **3.** *mec.* sağlık açısından eksiği olan, hastalıklı. **4.** *a.* tümün yarısı olan miktar: *Yarım ekmek.* **Yarım adam.** Sağlıksız kimse. **Yarım ağızla söylemek.** İsteksizce, istemeyerek. **Yarım akıllı.** Az akıllı. **Yarım baş ağrısı.** *tıp* Başın yalnız bir bölümünde görülen aşırı ağrı. **Yarım doğru.** *mat.* Başlangıç noktası denilen bir noktadan başlayıp sonsuza dek uzayan, doğru. **Yarım elma gönül alma.** En küçük armağan bile insanın gönlünü alır. **Yarım kâğıt.** Eskiden elli kuruş. **yarım kalmak** bitmemek, sonuçlanmamak. **yarım sağ etmek** sağ yana azıcık yönelmek. **Yarım sol etmek.** Biraz sola yönelmek. **yarım yamalak** kusurlu, eksik, üstünköre.

yarımada *b. a. coğ.* yalnız bir yanından ana karaya bağlı, diğer yanları suyla çevrili olan kara parçası.

yarım akıllı *b. s.* aklı az, aptal.

yarımasalak *b. a. bot.* üzerinde yaşadığı konakçı bitkiden, bazen hazır besin alarak, bazen de kendi beslek yaşayabilen, klorofilli bitkilerde görülen, asalak bitki.

yarımca *a.* vücudun yarısına gelen inme. **2.** *a. tıp* yarım baş ağrısı.

yarım küre *b. a. coğ.* **1.** yarı küre. **2.** *mat.* kürenin yarıya bölünmüş parçalarından her biri.

yarımlamak *(-i)* bir işin yarısını bitirmek, yarılamak.

yarımlık, -ğı *a.* **1.** *hlk.* fıtık. **2.** yarım olma durumu. **3.** sağlıksız olma durumu, sakatlık.

yarımşar *s.* her birinden yarım, her keresinde yarım: *yarımşar elma.*

yarın *a.* **1.** içinde bulunduğumuz günden sonraki gün. **2.** *mec.* gelecek **3.** *be.* gelecek ilk günde: *Yarın gelecek.* **Yarın öbür gün.** En yakın bir zamanda. **Yarından tezi yok.** Geciktirmeden, hemen.

yarınki *s.* yarın yapılacak olan, yarınla ilgili olan: *yarınki oyun.*

yarıntı *a. hlk.* **1.** selin açtığı çukur. **2.** *coğ.* suların etkisiyle oluşan, eğim aşağı uzanan, ince, az derin oluk biçiminde çukurlar.

yarı saydam *b. s. fiz.* ışığı geçirdiği halde arkasındaki nesnelerin çizgilerini tam belirli duruma getirmeyen: *Buzlu cam yarı saydamdır.*

yarı son *b. a. sp.* yarı final.

yarış *a. sp.* **1.** hız ve sürme dalından birinde yarışmak işi: *at yarışı.* **2.** her hangi bir alanda bir başkasını geçmek, üstünlük sağlamak amacıyla yapılan kararlı davranış, rekabet. **yarış etmek** geçmek için uğraşmak. **yarışa kalkmak** yarışmaya başlamak.

yarışçı *a. sp.* **1.** yarışan kimselerden her biri, müsabık. **2.** bir iş alanında üstünlük sağlamaya çalışan kimse.

yarışma *a.* yarışmak eylemi, müsabaka. **2.** bir alanda üstünlük kazanma çalışması, rekabet.

yarışmacı *a.* yarışmaya katılan kimse, müsabık.

yarışmak *(nsz, -le)* **1.** yarışmaya katılmak. **2.** başkalarından üstün olmaya çalışmak, rekabet etmek.

yarıştırma *a.* yarıştırmak işi.

yarıştırmak *(-i)* yarışmasını sağlamak, yarışmasına neden olmak.

yarıyıl *b. a.* öğretim yılının ayrıldığı dönemlerden her biri, sömestr.

yarkurul *b. a.* mecliste, bir kurumun ya da kuruluşun genel kurulunda, bazı konuları incelemek, genel kurula getirmek üzere seçilen, sayısı sınırlı üyelerden oluşan kurul, komisyon.

yarma *a.* **1.** yarmak eylemi. **2.** yüksek yerlerde geçit sağlamak için açılan yer. **3.** *mec.* iri yarı ve kaba yapılı insan. **4.** *s.* kaba kırılmış: *yarma arpa.* **5.** *s.* bazı meyvelerde, kabuğundan kolay ayrılan: *yarma şeftali.*

yarmak, -ar *(-i)* **1.** uzunlamasına bölüp ayırmak. **2.** *mec.* tahılı değirmende kalınca öğütmek. **4.** yarık açmak.

yarmalık, -ğı *a.* yarma için ayrılmış tahıl.

yas *a.* çok sevilen bir kimsenin ölümü ya da önemli bir varlığın yitiril-mesi sonucunda duyulan büyük acı, matem. **yas tutmak** çok üzülmek, üzüntüsünü belli etmek. **yasa gömülmek** çok üzülmek.

yasa *a.* **1.** uyulması gerekli ve zorunlu olan kural. **2.** bir ülkede yasa koyucunun hazırladığı, yaptırım gücü olan, yurttaş etkinliklerini düzenleyen, koruyucu kural, kanun. **3.** bu kural ve ölçülerin bulunduğu kitap. **4.** gerçekliği kesinlikle belirlenmiş doğal bir olgunun sözle anlatımı: *Mendel yasası* **5.** olağan dışına yer vermeyen, değişmezlik ve zorunluluk gösteren olgu: *doğa yasaları.* **yasa çıkarmak (koymak, yapmak)** bir yasa önerisi yasama gücü tarafından onaylanmak. **yasa koyucu** yasa yapma ya da koyma yetkisi olan kurul. **yasa sözcüsü** Danıştay savcısı.

yasa dışı *b. s.* yasalara, kurallara uygun olmayan, illegal.

yasak, -ğı *a.* **1.** bir şeyin yapılmasını önlemek için ileri sürülen kesin istek ya da buyruk. **2.** *s.* yapılmaması buyurulmuş olan. **yasak etmek** yapılmasını ya da yapılmamasını kesin olarak buyurmak. **yasak olmak** yapılmasını ya da yapılmamasını kesin olarak buyurulmak. **yasak savmak 1.** şimdilik böyle bir işe yaramak. **2.** gönülsüz olarak, incelik gereği yapmak.

yasakçı *a. hlk.* **1.** nöbetçi, bekçi. **2.** koruyucu.

yasaklama *a.* yasaklamak eylemi.

yasaklamak *(-i)* bir işin yapılmamasını kesin olarak buyurmak.

yasaklanma *a.* yasaklanmak eylemi.

yasaklanmak *(nsz)* yasak edilmek, önlenmek, engellenmek.

yasaklayıcı *s.* yasak eden, önleyici.

yasaklı *s. ve a.* kendine yasak konulmuş *(kimse).*

yasal *s.* yasaya uygun, yasayla ilgili: *yasal eylemler.*

yasalaşma *a.* yasalaşmak işi, kanunlaşma.

yasalaşmak *(nsz)* yasa durumuna gelmek, kanunlaşmak.

yasalaştırılmak *(nsz)* yasa durumuna getirilmek, kanunlaştırılmak.

yasalaştırma *a.* yasalaştırmak işi, kanunlaştırma.

yasalaştırmak *(-i)* yasa durumuna getirmek, kanunlaştırmak.

yasalı *s.* yasaya uygun ya da yasanın buyurduğu nitelikte, kanunî, yasal.

yasama *a.* **1.** yasa koyma, yasa yapma. **2.** *huk.* genel, soyut, objektif, sürekli kurallar koyma. **Yasama meclisi.** Millet meclisi, parlâmento. **Yasama yılı.** Yasama meclisinin yıllık çalışma süresi.

yasamak *(-i) I.* hlk. düzen vermek. **2.** *(nsz)* yasa yapmak.

yasemin *a. Far. bot.* **1.** zeytingillerden, ak, kırmızı ya da sarı renkte güzel çiçekler açan, ağaççık. **2.** *s.* bu ağaççıktan yapılmış olan: *yasemin ağızlık.*

yasin *a. Ar.* Kur'an surelerinden biri.

yaslamak *(-i)* dayamak: *Sırtını duvara yaslamış.*

yaslanma *(I) a.* **1.** dayanma. **2.** *mec.* güvenme.

yaslanma *(II) a.* kederlenme, yasa bürünme.

yaslanmak *(I) (-e)* **1.** dayanmak. **2.** *mec.* güç almak, güçlenmek.

yaslanmak *(II) (nsz)* yasa bürünmek, kederlenmek.

yaslı *s.* yasta olan, kederli, yas tutan.

yassı *s.* düz ve basık, yayvan.

yassı kadayıf *b. a.* yassı ve yuvarlak biçimde yapılmış kadayıf.

yassılaşma *a.* yassı olma, yassı bir duruma gelme.

yassılaşmak *(nsz)* yassı bir duruma gelmek.

yassılmak (nsz) yassı bir duruma gelmek.

yassı solucanlar *ç. a. zool.* tenya, kelebek gibi, vücutları yassıca olan asalak solucanlar takımı.

yassı ağaç, -cı *b. a.* üzerinde ha-mur açılan ya da yemek yenen tahta, sofra.

yastık, -ğı *a.* **1.** baş koymaya, sırt dayamaya yarayan; içi, pamuk, yün gibi yumuşak nesnelerle doldurulmuş torba. **2.** başka işler için kullanılan, bu biçimde yapılmış nesne: *iğne yastığı.* **3.** fide dikmek için toprak ve gübre ile hazırlanmış yüksekçe yer. **4.** yapı ve makinelerde bazı bölümlerin üzerine oturduğu parça.

yaş *(I) a.* **1.** doğumdan başlayıp yaşamın sonuna dek süren ve yıl olarak değerlendirilen süre **2.** yaşamın belirli bölümlerinden her biri: *gençlik yaşı.* **3.** bir kurum ya da kuruluşun kuruluşundan beri geçen zaman. **Yaş baş.** Ömür boyu yaşanan ve edinilen deneyimlerin tümü. **Yaş günü.** Doğduğu günün yıl dönümü. **Yaş sınırı.** Bir kimsenin bir işte çalışması için sınır tanınan yaş. **yaşı ilerlemek** yaşlanmak. **Yaşı ne başı ne?** Genç ve deneyimsiz. **yaşını başını almak** yaşı ilerlemiş olmak. **yaşını bitirmek** istenen yaşa gelmek. **yaşını doldurmak** öngörülen yaş sınırına gelmek.

yaş *(ll) s.* **1.** ıslak, nemli. **2.** kurumamış, taze: *yaş meyve.* **3.** gözden akan sıvı. **4.** *argo* kötü, korkulu: *Senin işin yaş!* **yaş akıtmak** ağlamak. **yaş tahtaya basmamak** uyanık davranmak. **yaşını içine akıtmak** acısını, üzüntüsünü kimseye sezdirmemek. **yaşlara boğulmak** çok aşırı ağlamak.

yaşa *ünl.* Sağ ol, ömrün uzun olsun!

yaşam *a.* canlının doğumundan ölümüne kadar geçen süre, hayat.

yaşama *a.* yaşamak olayı. **Yaşama çabası.** *biy.* Canlı varlıkların, yaşamlarını sürdürebilmek için, bulundukları ortamdaki türlü güçlükleri yenmek amacıyla verdikleri uğraş.

yaşamak *(nsz)* **1.** yaşamını sürdürmek, sağ olmak. **2.** oturmak, eğleşmek. **3.** *mec.* geçinmek, yetinmek: *Bu maaşla yaşanır mı?* **4.** sürmek, devam etmek. **5.** *mec.* güzel günler geçirmek, keyifli olmak: *Adam yaşıyor!* **6.** mutlu olmak: *Parasını alabilirse yaşadı.*

yaşam öyküsü *b. a.* bir kimsenin yaşamını anlatan yazı türü, biyografi.

yaşantı *a.* **1.** yaşama biçimi, yaşama durumu. **2.** yaşanılan bir an, yaşamın bir bölümü: *gece yaşantısı.*

yaşarma *a.* yaşarmak eylemi, ıslanma.

yaşarmak *(nsz)* **1.** ıslanmak, nemlenmek. **2.** yaşla dolmak: *gözleri yaşarmak.*

yaşartıcı *s.* yaşarmasını sağlayan: *göz yaşartıcı bomba.*

yaşartmak *(-i, -e)* yaşarmasını sağlamak, ıslatmak, nemlendirmek: *gözlerini yaşartmak.*

yaşatıcı *s.* yaşamasını sağlayan.

yaşatmak *(-i)* **1.** yaşamasını sağlamak ya da yaşamasına yardım etmek **2.** *mec.* iyi bir yaşam sürmesini sağlamak, keyiflendirmek. **3.** *mec.* sürdürmek: *Onu içimizde yaşatıyoruz.* **yaşatmamak** bir yerde ya da işte barınmasına izin vermemek.

yaşayış *a.* yaşamak olayı ya da biçimi.

yaş dönümü *b. a.* **1.** kadınlarda doğurma yeteneğinin sona ermesi. **2.** erkeklerde tohumlama ve cinsel gücün sona ermesi.

yaşın yaşın *be. hlk.* için için, sessiz sessiz, gizli gizli: *yaşın yaşın ağlamak.*

yaşıt *a. ve s.* aynı yaşta olan, yaşları aynı olan *(kimseler).*

yaşlanma *a.* yaşlanmak olayı.

yaşlanmak *(nsz)* yaşı ilerlemek, ihtiyarlığa yaklaşmak.

yaşlı *(l) s.* **1.** yaşı ilerlemiş, ihtiyar. **2.** *a.* yaşlanmış kimse. **Yaşlı başlı.** Olgun, deneyimli, görgülü.

yaşlı *(ll) s.* yaşlanmış, ağlamış *(göz).*

yaşlılık, -ğı *(I) a.* ıslaklık, nemlilik.

yaşlılık, -ğı *(II) a.* yaşlı olma niteliği, ihtiyarlık.

yaşmak, -ğı *a.* **1.** eskiden kadınların kullandıkları, gözleri açıkta bırakan ince, yüz örtüsü. **2.** başla birlikte, yüzü, ağzı kapatan kadın yüz örtüsü.

yaşmaklamak *(-i)* yaşmakla yüzünü kapamak.

yaşmaklanmak *(nsz)* yaşmakla örtünmek, kapanmak.

yaşmaklı *s.* yaşmakla kapanmış.

yat *a. Fr.* özel, küçük gezinti gemisi. **yat kulübü** deniz sporları ve gemi gezileri düzenleyen kuruluş.

yatağan *a. esk.* sapı eğri, uzun, ağır, eski bir tür savaş bıçağı.

yatak, -ğı *a.* **1.** uyumak, dinlenmek için üzerine ya da içine yatılan eşya. **2.** içine yün, pamuk, kuş tüyü gibi yumuşak nesneler konularak yapılan şilte. **3.** yatılabilen karyola, somya, kerevet gibi çeşitli nesneler. **4.** dere, ırmak, çay gibi akarsuların içinde aktıkları ya da göl suyunun içinde bulunduğu yer. **5.** katmanlaşmış madde yığını: *kömür yatağı.* **6.** *mec.* suçluların barındığı, saklandığı yer: *kaçak yatağı.* **7.** makinelerde hareketli bölümlerin içine oturup dayandığı yer. **8.** fideleri dikmek için toprakta hazırlanan bölüm. **9.** meyve ve yumurta gibi nesnelerin saklanması için hazırlanan yer: *yatak üzümü.* **10.** *mec.* bir varlığın çok bulunduğu yer: *keklik yatağı.* **Yatak çarşafı.** Yatakların üzerine geçirilen çaşaf. **yatak çekmek** çok yorgun ve bitkin kalmak. **Yatak liman.** Tüm donanmanın uzun süre kalabileceği büyüklükte liman. **Yatak odası.** Yatmak için hazırlanmış oda. **Yatak örtüsü.** Yatağın üzerine serilen örtü. **Yatak takımı.** Yatak odası için gerekli olan her şey. **yatak yapmak (sermek)** yatacak yeri hazırlamak. **yatak döşek yatmak** ağır hasta olmak. **yatağa bağlamak** çok ağır hasta olmak. **yataklara düşmek** yataktan kalkamayacak ölçüde hasta olmak. **yatağa serilmek** bitkin bir durumda yatmak.

yatakhane *b. a. (yatakha:ne) T. Far.* kalabalık kuruluşlarda toplu olarak yatılan yer: *er yatakhanesi.*

yataklı *s.* **1.** yatağı olan. **2.** belirli sayıda yatağı bulunan: *İki yataklı oda.* **3.** yatağı derin olan: *derin yataklı göl.*

yataklık, -ğı *a.* **1.** üzerine yatak serilen karyola, kerevet gibi eşya **2.** yatak yapmakta kullanılan: *yataklık patiska.* **3.** belli sayıda yatak konacak boyutta olan: *yirmi yataklık koğuş.* **yataklık etmek (yapmak)** suçluları gizlice barındırmak, korumak, saklamak.

yatalak, -ğı *s. ve a.* yataktan kalkamayacak ölçüde ağır hasta olan *(kimse).* **yatalak olmak** yataktan kalkamayacak derecede hasta düşmek.

yatay *s. mat.* durgun bir su yüzüne paralel olan, ufkî.

yatçı *a.* yatçılık, işleriyle uğraşan kimse, yat işleten kişi.

yatçılık, -ğı *a.* deniz sporları ya da deniz gezileriyle uğraşma işi.

yatık, -ğı *s.* **1.** yatırılmış, dik olmayan, eğik. **2.** dayanıklılığını yitirmiş: *yatık kumaş.* **3.** devrik, çevrilmiş: *yatık yaka.* **yatık yazı** sağa doğru eğik yazılmış yazı.

yatılı *s. ve a.* **1.** geceleri de yatıp kalan: *yatılı öğrenci.* **2.** geceleri yatıp kalınan: *yatılı okul.*

yatılmak *(nsz)* yatmak eylemi yapılmak: *Bu yatakta yatılmaz.*

yatır *a.* doğaüstü gücü olduğuna ve insanlara yardım edeceğine inanılan, mezarı bilinen ölü, evliya.

yatırılmak *(nsz)* yatması sağlanmak.

yatırım *a.* **1.** yatırmak eylemi. **2.** yatırılan para. **3.** gelir getirecek kurum ya da kuruluş için yararlanılacak para ya da değer. **yatırım yapmak** ilerde gelir sağlamak için önceden gerekli hazırlıkları yapmak.

yatırımcı *a.* yatırım yapan kimse.

yatırmak *(-i, -e)* **1.** yatmasını sağlamak. **2.** yere uzatmak: *Kalası yatır.* **3.** eğmek: *Yel ekinleri yatırdı.* uyutmak: *Çocuğu yatırmış.* **5.** konuk etmek. **6.** yere düşürmek, sırtını yere getirmek: *hasmını yatırmak.* **7.** kasaya ya da vezneye para bırakmak: *Vergisini yatırdı.* **8.** *mec.* lezzet ve yumuşaklık vermek için eti, bir süre soğan, şarap, çemen gibi nesneler içinde tutmak.

yatışma *a.* yatışmak durumu, yumuşama.

yatışmak *(nsz)* **1.** etkisi azalmak, hızı kesilmek. **2.** geçmek, azalmak, sona ermek *(coşku, korku, hırs).*

yatıştırıcı *a. ve s.* **1.** yatıştıran, yatıştırıcı özelliği olan *(kimse).* **2.** ağrıyı, sızıyı gideren, sakinleştirici: *yatıştırıcı ilâç.*

yatıştırmak *(-i)* **1.** ölçülü duruma getirmek, aşırılığı önlemek. **2.** bastırmak, kargaşayı önlemek. **3.** *mec.* razı etmek, yumuşatmak.

yatkın *s.* **1.** bir yöne eğilmiş, yatık. **2.** çürük, tazeliğini yitirmiş. **3.** *mec.* eğilimli, benimsemiş. **4.** yetenekli, uz.

yatkınlaşma *a.* yatkınlaşmak olayı.

yatkınlaşmak *(nsz)* yatkın nitelik kazanmak, uzlaşmak, ustalaşmak.

yatkınlık, -ğı *a.* **1.** yatkın olma niteliği. **2.** meleke, beceri, uzluk.

yatmak, -ar *(nsz)* **1.** bir yere ya da bir nesnenin üzerine uzanmak. **2.** yatakta bulunmak. **3.** sağlık nedeniyle bir sağlık kurumunda tedavi için kalmak. **4.** yatay bir biçim almak: *Ağaç yattı.* **5.** geceyi geçirmek üzere bir yerde kalmak: *Yaylada yattık.* **6.** hapiste kalmak: *On yıl yattı.* **7.** gömülü olmak: *Babam burada yatıyor.* **8.** *hlk.* çalışmamak: *Aylardır yatıyor adam.* **9.** *argo* razı olmak, benimsemek: *İstemesek de bu duruma yatacağız.* **10.** sonuç alınmayacak duruma gelmek: *Bu iş yattı artık.* **Yatıp kalkıp.** Sürekli, her zaman. **yatıp kalkmak 1.** bir yerde, barınmak. **2.** cinsel ilişkide bulunmak.

yatsı *a.* güneşin batışından yaklaşık iki saat sonraki zaman. **Yatsı namazı.** Yatsı zamanında kılınan namaz.

yatık *a.* kanun gibi yatırarak çalınan sazların genel adı.

yavan *s.* **1.** yağsız, yağı az. **2.** katıksız: *Üç gün yavan etmek yedik.* **3.** *mec.* tatsız, hoşa gitmeyen: *yavan müzik.* **4.** *mec.* anlayışsız, bilgisiz kimse: *yavan bir kadın.*

yavanlaşmak *(nsz)* yavan bir özellik kazanmak, yaman duruma gelmek.

yavaş *a.* **1.** hızı az olan. **2.** *mec.* yumuşak başlı: *yavaş adam* **3.** *be.* hızı ya da sesi az olarak: *Yavaş yürü, yavaş konuş.* **4.** *be.* hafif: *yavaş basmak.* **5.** *ünl.* Acele etme, dikkat et! *Aman yavaş!* **Yavaş gel.** Yüksekten atma. **Yavaş yavaş.** Ağır ağır, usul usul. **yavaştan almak 1.** yumuşak davranmak. **2.** işi gereken tezlikte yapmamak.

yavaşa *a. hlk.* huysuz atları durdurmak için dudaklarına takılan tahta kıskaç.

yavaşça *be.* usulca, yavaş olarak.

yavaşçacık *be.* usulcacık, çok yavaş olarak.

yavaşlamak *(nsz)* hızını azaltmak, yavaş gitmeye ya da konuşmaya başlamak, yavaş olmak.

yavaşlatılmak *(nsz)* yavaşlatmak eylemi yapılmak.

yavaşlatma *a.* yavaşlatmak işi.

yavaşlatmak *(-i)* yavaşlamasına yol açmak, yavaşlamasını sağlamak.

yavaşlık, -ğı *a.* yavaş olma niteliği.

yave *a. (ya:ve) Far.* saçma, saçma sapan söz, gereksiz konuşma.

yaver *a. (ya:ver) Far.* **1.** yardımcı. **2.** devlet başkanlarıyla generallerin yanlarında bulunan, onların buyruklarını yazmak ve gereken yerlere ulaştırmakla görevli subay. **yaver gitmek** *(iş)* uygun gitmek, iyi olmak.

yaverlik, -ği *a.* yaverin görevi ya da makamı.

yavru *a.* **1.** yeni doğmuş insan ya da hayvan. **2.** henüz çok küçük olan canlı: *kuş yavrusu.* **3.** bir nesnenin küçüğü: *saray yavrusu bir ev.* **yavru atmak** yavrusunu düşürmek.

yavruağzı *b. a. ve s.* **1.** kavun içi ve pembe arası renk. **2.** *s.* bu renkte olan.

yavrucak, -ğı *a. (acıma)* yavru: *Hasta, yavrucak!*

yavrucuk, -ğu *a. (sevgi)* yavru: *Yavrucuk nasıl koştu!*

yavrukurt, -du *b. a.* küçük izci.

yavrulama *a.* yavrulamak olayı.

yavrulamak *(nsz)* doğurmak (hayvan).

yavşak, -ğı *a. zool* **1.** bit yavrusu, sirke. **2.** *mec.* yılışık, geveze *(kimse).*

yavuklu *a. ve s.* **1.** sözlü, nişanlı. **2.** sevgili.

yavuz *s.* **1.** pek sert, yaman. **2.** çevik, güçlü. **3.** *hlk.* güzel, iyi. **Yavuz hırsız ev sahibini bastırır.** Usta kimse, suçunu zarar verdiği kimseye yükler.

yavuzlanmak *(nsz)* yavuz duruma gelmek, kabadayılaşmak.

yavuzluk, -ğu *a.* yavuzca davranış, yavuz olma durumu.

yay *(I) a.* **1.** ok atmaya yarayan, iki ucuna kiriş gerilerek yapılmış, eğri ve esnek çubuk. **2.** keman, kemençe gibi telli sazları çalmaya yarayan, iki ucu arasına teller gerilmiş çubuk. **3.** çeşitli amaçlarla, değişik biçimlerde yapılmış esnek, kıvrımlı metal: *kapı yayı.* **4.** *mat.* bir eğriden ayrılan parça. **5.** hallacın yün ve pamuk atmak işinde kullandığı araç. **Yay gibi.** Çok gergin. **yaya asılmak** yayı kullanmak.

Yay *(II) öz. a. astr.* Oğlak ve Akrep burçları arasındaki burç.

yaya *a. ve s.* **1.** yürüyerek giden. **2.** be. yürüyerek, yayan: *Köye yaya gidilecek.* **Yaya geçidi.** Caddelerde yayaların geçmesi için ayrılmış yol. **Yaya kaldın Tatar ağası.** İstediğini alamayacaksın. **Yaya kaldırımı.** Caddelerin yanlarında yayaların yürümeleri için ayrılmış yol. **yaya kalmak 1.** istediğini yapamaycak duruma gelmek. **2.** destekçisiz kalmak.

yayan *be.* **1.** yürüyerek. **2.** *s.* yaya giden: *Yayan giden ağır gider.* **3.** *mec. s.* bilgisiz: *Bu konuda çok yayansın.* **Yayan yapıldak.** Yalın ayak yürüyen durumda.

yayçizer *b. a.* yay çember çizmek ve ölçmek işinde kulalınlan araç, pergel.

yaydırmak *(-i, -e)* yaymak işini yaptırmak.

yaygara *a.* önemsiz bir nedenle bağırıp çağırma, boş gürültü. **yaygarayı basmak** bağırıp çağırmak.

yaygaracı *s.* şamatacı, gereksiz yere bağırıp çağıran.

yaygaracılık, -ğı *a.* şamatacılık, yaygaracı olma özelliği.

yaygı *a.* yere ve döşeme üzerine serilen örtü, yazgı.

yaygın *s.* **1.** geniş bir alanda duyulmuş, bilinen, tanınan, etkisini sürdüren, sınırı genişlemiş: *yaygın eğitim.*

yaygınlaşma *a.* yaygınlaşmak olayı.

yaygınlaşmak *(nsz)* yayılmak, yaygın bir nitelik kazanmak.

yaygınlaştırma *a.* yaygınlaştırmak olayı, olgusu.

yayık, -ğı *(l)* yağı çıkarılması için, sütün, içinde dövüldüğü ya da çalkalandığı kap. **yayık yaymak** içinde süt bulunan yayığı çalkalamak.

yayık, -ğı *(ll) s.* yayılmış, yayvan. **yayık ağızlı** sözcükleri yayarak söyleyen. **yayık yayık söylemek** heceleri uzatarak söylemek.

yayılı *s.* yayılmış, serilmiş, uzanmış.

yayılımcı *a. ve s.* yayılmayı amaç edinmiş, emperyalist.

yayılmacılık, -ğı *a.* yayılımcı olma durumu, emperyalizm.

yayılış *a.* yayılmak eylemi ya da biçimi.

yayılma *a.* **1.** yayılmak eylemi **2.** *fiz.* ışığın ışık kaynağından çıkarak doğru çizgiler biçiminde türlü yönlere dağılması.

yayılmak *(nsz, -e)* **1.** yaymak işi yapılmak ya da yaymak eylemine konu olmak. **2.** çok kimseye geçmek, bulaşmak: *Hastalık yayıldı.* **3.** genelleşmek: *dedikodular yayılmak.* **4.** genişlemek, büyümek: *Ağrı vücuda yayılmış.* **5.** serilmek, döşenmek: *Halı yayılmış.* **6.** *mec.* dağıtmak, açılmak: *Konu fazla yayılmasın.* **7.** otlamak: *Kuzular yayılıyor.*

yayım *a.* kitap, dergi, gazete gibi basılı nesnelerin basılıp dağıtılması. **2.** bir yapıtın radyo, televizyon gibi araçlarla dinleyici ve izleyiciye ulaştırılması: *radyo yayımı.*

yayımcı *a.* yayım işleriyle uğraşan kimse, editör.

yayımcılık, -ğı *a.* yayımcının yaptığı iş, editörlük.

yayımlamak *(-i)* **1.** gazete, kitap, dergi gibi şeyleri basmak, dağıtmak. **2.** dinlenecek, görülecek biçimde şeyleri radyo ya da televizyon aracılığıyla dinleyicilere ve izleyicilere ulaştırmak. **3.** resmen bildirmek, açıklamak: *Bildiri yayımlamak.*

yayımlanmak *(nsz)* yayımlamak işi yapılmak.

yayımlatmak *(-i)* yayımlanmasına neden olmak, yayımlanmasını sağlamak.

yayın *a.* basılıp satılan kitap, dergi, gazete ya da radyo, televizyonla yayımlanan şey.

yayın balığı *b. a. zool.* tatlı sularda yaşayan, başı iri, ağzı geniş, derisi pulsuz, vücudu uzun, lezzetli bir balık.

yayındırıcı *a. fiz.* **1.** ışığın yayınmasını sağlamak için ışık kaynağının önüne konan, çeşitli yapıda yüzey. **2.** *s.* yayındıran.

yayındırma *a. fiz.* ışığı, pürüzlü bir yüzeyde yansıtma.

yayındırmak *(-i)* ışığı, pürüzlü bir yüzeyde yansıtmak.

yayın evi *b. a.* kitap, dergi, gazete gibi şeyleri basıp yayımlayan kuruluş.

yayınma *a. fiz.* **1.** ışığın kaynağından çıkarak her yana doğru yayılması olayı. **2.** elektromanyetik dalgalarla yapılan ses ve görüntü iletimi. **3.** *kim.* moleküllerin derişikliğin az olduğu yerlere doğru yayılması. **4.** maddenin, iş gücünden bir bölümünü vererek bir elektromanyetik ışıma oluşturması.

yayıntı *a.* **1.** yayılmış, dağılmış nesneler. **2.** *fiz.* içinde radyoaktif maddeler bulunan bir kaptan yayılan gaz ya da sıvı.

yayla *a. (ya'yla)* **1.** *coğ.* akarsularla derin bir biçimde yarılmış, üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu, yüksek yeryüzü parçası. plâto. **2.** yazın çıkılıp oturulan, dağların üstündeki serin bölge. **3.** yazın hayvanların bakıldığı, yükseklerdeki otlaklar.

yaylacı *a.* yaylaya çıkan kimse.

yaylacılık, -ğı *a.* **1.** yaylaya çıkma durumu. **2.** yazın hayvanların yaylada beslenmesi işi.

yayla çiçeği *b. a. bot.* çiçekleri sarı renkte, özel kokulu, çok yıllık otsu bir bitki.

yaylak, -ğı *a. coğ.* hayvanların otlatılmasına uygun yer, otlak.

yaylamak *(nsz) hlk.* yaylaya çıkmak, yazın yaylada oturmak.

yaylandırmak *(-i)* **1.** yaylar yoluyla hareketlenmesini sağlamak. **2.** altında yay varmış gibi esnetmek.

yaylanmak *(nsz)* **1.** yaylar üzerinde hareket etmek. **2.** yay üzerindeymiş gibi bacakları dizlerden esneterek sallanmak. **3.** *argo* çekilip gtimek: *Hadi yaylan!*

yaylı *s.* **1.** yayı olan. **2.** yayla silâhlanmış. **3.** a. üstü ve yanları kapalı, dört tekerlekli, altında yayları bulunan, atla çekilen bir çeşit binek arabası. **Yaylı çalgılar (sazlar).** Keman, kemençe gibi yayla çalınan müzik araçları.

yaylım *a.* **1.** yayılmak, dağılmak olayı. **2.** *hlk.* yaylak, otlak. **Yaylım ateşi.** Çok sayıda silâhla sürekli yapılan ateş.

yayma *a.* **1.** yaymak eylemi. **2.** yaymacının sattığı nesnelerden oluşan sergi.

yaymacı *a.* pazarlarda ya da sokaklarda sergiler sererek öteberi satan kimse.

yaymak, -ar *(-i, -e)* **1.** bir nesneyi açıp bir yere sermek. **2.** çok sayıda kimsenin duymasına neden olmak, duymasını sağlamak. **3.** etki alanını artırmak: *bilgi yaymak.* **4.** dağıtmak, geniş bir alana saçmak: *toprağı yaymak.* **5.** otlatmak: *koyun yaymak.*

yayvan *s.* geniş, ancak derinliği az: *yayvan kap.*

yayvanlaşmak *(nsz)* yayvan biçime gelmek.

yaz *a.* ilkbaharla sonbahar arasındaki mevsim. **Yaz dönemi.** Yaza rastlayan dönem. **Yaz kış.** Tüm yıl boyunca. **Yaz saati.** Bazı ülkelerde, yaz günlerinde saatlerin 60 dakika öne alınması uygulaması. **yaza çıkmak** yaz mevsimine ulaşmak. **yazı getirmek** yaz sıcağının koşullarına uymak, yazlıklar giymek.

yazar *a.* **1.** bilim, sanat, edebiyat gibi konularda yazılar yazan kimse, muharrir. **2.** gazete ve dergilere çeşitli konularda yazılar yazan kimse, muharrir. **Yazar çizer.** Yazı yazma işleriyle uğraşan kimseler.

yazdırmak *(-i, -e)* yazmak işini yaptırmak.

yazgı *(l) a.* dinsel inançlara göre insanların başına gelecek her çeşit olayda Tanrı'nın buyruğu ve takdiri, alın yazısı, kader.

yazgı *(ll) a. hlk.* yaygı, yer örtüsü.

yazgıcı *a. ve s.* yazgıcılık yanlısı olan, kaderci.

yazgıcılık, -ğı *a. fel.* İnsanın yaşayacağı her şeyin alın yazısına göre önceden belirlenmiş olduğunu, bunun değişmeyeceğini ileri süren öğreti, kadercilik.

yazı *(l) a.* **1.** yazma eylemi. **2.** yazılmış şey: *güzel yazı.* **3.** düşünceyi belirtmeye yarayan işaretler düzeni, alfabe. **4.** düşünce ürünü olarak yaratılmış olan yapıt. **5.** herhangi bir harf düzeni içinde sanat, biçim gibi yönlerden ayrılan çeşit: *sülüs yazı, italik yazı.* **6.** sanat, anlam ya da biçim bakımından yazılan şey: *makale, öykü.* **7.** *mec.* alın yazısı, yazgı. **Yazı dili.** Bir dilin, konuşmadan değişik olan ve yazılarda görülen anlatım biçimi. **Yazı hayatı.** Yazarlık süresi. **yazıya dökmek** düşünce ve duygularını yazıyla anlatmak. **yazıya gelmemek** yazıyla anlatılamamak. **yazıyı sökmek** okuyabilmek.

yazı *(ll) a. hlk.* düz yer, ova, kır.

yazı bilimi *b. a.* el yazısından, yazanın karakterini, yapısını anlamayı iş edinen çalışma yöntemi, grafoloji.

yazıcı *a.* **1.** orduda yazı işleriyle görevli asker. **2.** bir filmin yazılarını hazırlayan kimse. **3.** ışıkölçer, bilgisayar gibi araçlarda gözlem ve yazı değerlerini kağıt üzerine yazan bölüm. **Yazıcı kadın.** *hlk.* Gelinlerin yüzlerini süsleyen kadın.

yazıcılık, -ğı *a.* **1.** yazıcının işi. **2.** yazarlık. **3.** gelinlerin yüzlerini süsleme, boyama işi.

yazıhane *b. a. (yazıha:ne) T. Far* **1.** yazı işleri yapılan yer, büro. **2.** özel yazı masası.

yazık, -ğı *a.* **1.** üzülecek olay, iş, günah. **2.** *ünl.* acıma, üzüntü bildirir. **3.** *ünl.* kınama anlatır: *Yazık sana!* **yazık etmek (olmak)** bir şeye zarar vermek (olmak). **Yazık günah!** *Bu sana yakışır mı?* **Yazıklar olsun!** *Çok üzüldüm, kınıyorum.*

yazılı *s.* **1.** yazılmış olan. **2.** yanıtları yazıyla verilen: *yazılı sınav.* **3.** üzerinde yazı bulunan: *yazılı taş.* **4.** alna yazılmış olduğuna inanılan, mukadder. **Yazılı emir.** Yazıyla bildirilen buyruk.

yazılış *a.* yazılmak eylemi ya da biçimi.

yazılmak *(nsz)* **1.** yazmak eylemi yapılmak. **2.** *(-e)* kendini bir yere yazdırmak, kaydolmak.

yazım *a.* **1.** yazma işi. **2.** *dilb.* bir dilin sözcüklerinin yazılışında benimsenmiş biçim, düzen, imlâ.

yazın *(l) a.* edebiyat.

yazın *(ll) be.* yaz mevsiminde, yaz aylarında: *Yazın gelecekler.*

yazın bilimi *b. a.* edebiyat öğretimiyle uğraşan bilim dalı.

yazın bilimci *b. a.* edebiyat bilimi uzmanı.

yazıncı *a.* yazınla uğraşan kimse, edebiyatçı.

yazınsal *s.* yazınla ilgili, edebî.

yazışma *a.* **1.** yazışmak eylemi. **2.** karşılıklı yazılar yazma.

yazışmak *(nsz, -le)* karşılıklı birbirine yazılar yazmak.

yazıt, -tı *a.* bir anıyı yaşatmak için bir dayanıklı nesne üzerine yazılan ya da kazılan yazı, kitabe: *Orhun Yazıtları.*

yazlamak *(nsz)* **1.** yazı bir yerde geçirmek. **2.** *hlk.* bahar gelmek.

yazlık, -ğı *s.* **1.** yaz için olan, yazın kullanılan: *yazlık giysi.* **2.** *a.* yazın kullanılan bir çeşit kır evi. **3.** bir buğday cinsi. **yazlığa çıkmak** yazı geçirecek bir yere gitmek.

yazlı kışlı *be.* tüm yıl boyunca.

yazma *a.* **1.** yazmak eylemi. **2.** üzerine boya ile işlemeler yapılmış baş örtüsü. **3.** *hlk.* kabakulak hastalığı. **4.** elle yazılmış: *yazma kitap.*

yazmacı *a.* yemeni, yorgan yüzü gibi bezleri üzerine elle desenler yapan kimse.

yazmak, -ar *(-i)* **1.** uygun harflerle anlatmak. **2.** yazıyla bir yapıt meydana getirmek. **3.** yazıyla bildirmek. **4.** bir kimseyi kaydedip almak. **5.** yazarlık yapmak. **6.** yaymak, sermek. **7.** *hlk.* gelinin yüzünü süslemek. **8.** *mec.* insanın geleceğini belirlemek: *Tanrı böyle mi yazmış?* **Yaz boz tahtası.** Eskiden, okullarda dışarı çıkan öğrencinin dönüp dönmediğinin anlaşılması için girip çıkışlarda işaret konan tahta. **yaz boz tahtasına çevirmek** peş peşe birbirini tutmayan kararlar almak. **yazıp çizmek** yazma işleriyle uğraşmak.

yazman *a.* özel ya da kamu kuruluşlarında yazı işleriyle görevli kimse, sekreter.

yazmanlık, -ğı *a.* **1.** yazmanın yaptığı iş. **2.** yazmanın makamı, sekreterlik.

yedek, -ğı *s.* **1.** gerektiğinde kullanılmak üzere hazır tutulan. **2.** bir işi görmekle görevli kişinin ayrılması durumunda aynı işi yapmak üzere hazır tutulan kimse. **Yedek akçe.** Büyük işletmelerde beklenmeyen durumlarda harcanmak üzere hazır bulundurulan para. **yedekte çekmek** akıntılarda kayığı iple karadan çekmek. **yedeğe almak** hayvanı iple çekip götürmek.

yedekçi *a.* **1.** hayvanı yedeğe alan kimse. **2.** akıntıya karşı kayığı iple karaya çeken kimse.

yedeklemek *(-i)* **1.** bir şeyin yedeğini sağlamak. **2.** yedekte çekmek, yedeğe almak.

yedekli *s.* **1.** yedeği bulunan. **2.** *a. ed.* halk edebiyatında bir dizeye yarım dizelik parça eklenmesi yoluyla oluşturulan nazım biçimi.

yedi *a.* **1.** altıdan sonra gelen sayı ve bu sayıyı gösteren rakam. **2.** *s.* altıdan bir artık: *yedi parça.* **Yedi belâ.** Çok sırnaşık, çok kötü. **Yedi canlı.** Birçok tehlikeden sağ kurtulan. **Yedi düvel. 1.** hlk. Tüm devletler. **2.** *mec.* Tüm dünya, herkes. **Yedi iklim dört bucak.** Her yerde. **Yedi kat el.** Çok yabancı. **Yedi kubbeli hamam kurmak.** Çok aşırı hayal peşinde koşmak. **Yedi mahalle.** Herkes. **Yediden yetmişe dek.** En küçüğünden en yaşlısına dek, kim varsa.

yediemin *b. a. Ar. huk.* bir malı bırakmak için yasaca güvenilen kişi olarak seçilen kimse.

yedigen *a. ve s. mat.* yedi kenarlı çokgen.

Yedikardeş *b. a. astr. hlk.* Büyükayı'yı oluşturan yedi yıldız.

yedili *s.* **1.** aynı yerde bir şeyden yedi adet bulunan. **2.** üzerinde yedi sayısı yazılı oyun kâğıdı. **3.** *ed.* divan edebiyatında her bendi yedi dizeden oluşmuş bir nazım biçimi.

yedinci *s.* yedi sayısının sıra sayı sıfatı.

yedirmek *(-i, -e)* **1.** yemesini sağlamak. **2.** yiyecek vermek, beslemek. **3.** *mec.* bir maddeyi başka bir madde içine katıp sindirmek. **4.** *mec.* yakıştırmak, yaraştırmak *(olumsuz).* **5.** *mec.* rüşvet vermek.

yedişer *s.* yedi sayısının üleştirme biçimi.

yediveren *b. s.* yılda birkaç kez çiçek açan ya da meyve veren.

yedmek, -er *(-i) hlk.* **1.** peşinden götürmek. **2.** *mec.* beraberinde götürmek.

yegâh *a. (yegâ:h) Far.* Türk sanat müziğinde bir makam.

yegâne *s. (yegâ:ne) Far.* tek, biricik.

yegân yegân *be. Far.* ayrı ayrı, teker teker.

yeğ *s.* üstün, daha iyi. **yeğ tutmak** üstün saymak.

yeğen *a.* bir kimseye göre kız ya da erkek kardeşinin çocuğu.

yeğin *s.* **1.** güçlü, baskın. **2.** üstün.

yeğinleşmek *(nsz)* yeğin duruma gelmek.

yeğinlik, -ği *a.* **1.** yeğin olma niteliği. **2.** *fiz.* bir etkinliğin ya da gücün etki derecesi, şiddet.

yeğleme *a.* yeğlemek eylemi, üstün sayma.

yeğlemek *(-i, -e)* diğerlerinden üstün görüp ona yönelmek, yeğ tutmak.

yeğlenmek *(nsz)* yeğ tutulmak, tercih edilmek.

yeğlik, -ği *a.* diğerlerinden üstün sayılma.

yeğni *s. hlk.* ağır olmayan, hafif.

yeğnilik, -ği *a.* hafiflik.

yeis, -esi *a. Ar.* umutsuzluk, umutsuzluktan doğan karamsarlık, elem, üzüntü.

yek *s. Far.* bir, tek.

yekinmek *(nsz)* davranmak, ayağa kalkmak, doğrulmak.

yeknesak *b. a. Far. Ar.* tek örnek, monoton, tekdüze.

yeknesaklık, -ğı *b. a.* tekdüzelik, mo-notonluk.

yekpare *b. s. (ye'kpa:re) Far.* **1.** tek parça. **2.** *be.* tek parça olarak.

yeksan *b. s. (yeksa:n) Far.* düz, aynı düzeyde, eşit. **yer ile yeksan olmak** yıkılmak yok olmak.

yekta *s. (yekta:) Far.* biricik, eşsiz, tek.

yekten *be. Far. T.* **1.** birden, birdenbire. **2.** durup dururken.

yekûn *a. (yekû:n) Ar.* toplam. **yekûn çekmek** *mec.* konuşmayı bitirmek.

yel *a.* **1.** esinti, rüzgâr. **2.** *hlk.* romatizma ağrısı. **3.** *hlk.* bağırsak gazı. **yel almak** esinti olmak. **Yel alsın.** Aman olmasın! **Yel gibi.** Çok hızlı. **Yel üfürdü su götürdü.** Gereksiz nedenlerle bitip gitti. **yele vermek** boşuna harcamak.

yel değirmeni *b. a.* yel gücüyle çalışan değirmen.

yeldirme *a.* **1.** kadınların çarşaf yerine giydikleri bir tür üstlük. **2.** yeldirmek eylemi, koşturmak. **3.** eklenerek yapılan uzun ağ.

yeldirmeli *s.* yeldirmesi olan.

yele *a.* **1.** at, aslan gibi bazı hayvanların ense ve boynunda bulunan uzun tüyler. **2.** balıklarda sırt yüzgeci.

yelek, -ği *a.* **1.** ceket altına giyilen, kısa ve kolsuz giysi. **2.** telek, kuş kanadının uzun tüyü. **3.** okun, gidişini düzenleyen tüylü bölüm.

yeleken *s.* yüksek ve çevresi açık, havadar *(yer)*.

yelelenmek *(nsz)* yavaş yavaş dalgalanmak *(ekin)*.

yelken *a.* **1.** *den.* gemilerin yel gücüyle gitmeleri için, direklere çekilen, sağlam ve kalın bezden yapılmış kanat. **yelken açmak** yola çıkmak üzere hareket etmek. **Yelken gemisi.** Yelken çekilerek yol alan gemi, yelkenli. **yelkenleri suya indirmek** *mec.* direnmeyi bırakıp denilenleri kabullenmek.

yelkenci *a.* **1.** yelken diken kimse. **2.** gemide yelken açmak, toplamak, indirmek işlerini yapan görevli.

yelkenlemek *(nsz)* yelken açıp yola çıkmak.

yelkenli *a.* **1.** yelken gemisi. **2.** *s.* yelkenle çalışan.

yelkesen *b. a.* yelin etkilerinden korunmak için takılan siperlik.

yelkovan *a.* **1.** saatte, dakikaları gösteren büyük ibre. **2.** yelin yönünü göstermek için yüksek bir yere dikilen fırıldak. **3.** *zool.* bir tür böcek.

yellemek *(-i)* körük ya da başka bir nesneyele ateşe hava vermek.

yelli *s.* yel esen, yel tutan, esintili.

yelmek *(nsz)* telaşla koşmak.

yelölçer *b. a.* rüzgârın ya da gaz gibi nesnelerin hızını ölçmeye yarayan aygıt, anemometre.

yelpaze *a. (yelpa:ze)* **1.** sallayıp serinlemek için kullanılan, tüy, hasır gibi nesnelerden yapılmış saplı araç. **2.** ateşi alevlendirmek için kulanılan tavuk ya da hindi kanadı. **3.** *s.* yelpaze gibi açılıp kapanan: *yelpaze merdiven.*

yelpazelemek *(-i)* yelpaze ile yellemek, hava vermek.

yeltenmek *(-e)* bir işe girişmek, özenmek, heveslenmek.

yem *a.* **1.** hayvan yiyeceği. **2.** balık ve kuş tutmak için kulanılan yiyecek. **3.** *mec.* bir kimseyi avutmak, kandırmak için kullanılan şey. **yem dökmek (koymak) 1.** av hayvanlarını bir yere çekmek için bir yere yem koymak. **2.** *mec.* kandırabilmek için inandırıcı davranışlarda bulunmak. **yem kesmek** yem yemek. **yem kestirmek** yolda durup hayvanlara yem yedirmek. **yem olmak 1.** bir hayvan tarafından yenmek. **2.** *mec.* birinin oyununa gelmek, kullanılmak.

yeme *a.* **1.** yemek eylemi. **2.** yiyecek. **3.** lezzet, tat. **Yeme içme.** Çeşitli yiyecek ve içeceklerle beslenme.

yemek, -ği *(l) a.* **1.** beslenmek için pişirilip hazırlanmış her türlü yiyecek. **2.** yeme, karın doyurma işi. **3.** çağrılıları ve konukları yedirerek ağırlama işi. **Yemek borusu. 1.** Orduda yemek zamanını bildiren boru sesi. **2.** *anat.* Besinleri ağızdan mideye ulaştıran kaslı organ. **yemek çıkarmak** konuğa ya da çağrılıya yemek sunmak. **Yemek odası (salonu).** Yemek yenen oda. **yemek seçmek** bazı yemekleri sevmemek. **yemek vermek** konuk ya da çağrılıya yemek yedirmek. **yemek yemek** karın doyurmak.

yemek *(ll) (-i)* **1.** bir besini çiğneyerek yutmak. **2.** ısırmak: *Bitler, adamı yemiş.* **3.** *mec.* aşındırmak, oymak, kemirmek: *Keçi fideyi yemiş.* **4.** harcamak, tüketmek: *cepten yemek.* **5.** cezaya uğramak. **6.** hakkı olmayan bir şeyi almak: *haram yemek.* **7.** elde etmek. *Mirası yiyecek.* **8.** *mec.* gücünü kırmak, ezmek. **9.** *mec.* borcunu vermemek, ödememek: *parasını yemek.* **10.** geçimsizlik etmek: *Herkes birbirini yiyor.* **11.** kullanılmak, tüketilmek: *Bu yapı, tonlarca çimento yedi.* **12.** *mec.* üzmek, sıkmak: *Bu iş adamı yiyecek.* **13.** *mec.* yutmak, kabullenmek: *Ben bunu yemem!* **Ye kürküm ye.** Öz kişiliğine değil de giyimine değer verildiğini kınama için söylenir. **Yediği naneye bak.** Yaptığı uygunsuz işi görün! **yedirip içirmek** ağırlamak, beslemek. **Yeme de yanında yat.** Çok hoş, çok güzel. **Yemeden içmeden.** Beklemeden, hemen. **yemeden içmeden kesilmek** üzüntü nedeniyle yiyemez, içemez olmak. **yemekle doyulmamak** çok lezzetli olmak. **yeyip bitirmek 1.** hepsini yemek. **2.** yıkımına neden olmak, çökertmek. **yeyip içmek** karın doyurmak, beslenmek.

yemekhane *b. a. (yemekha:ne) T. Far.* okul, kışla, fabrika gibi yerlerde topluca yemek yenilen yer.

yemekli *s.* **1.** içinde yemek olan ya da yemek yenilen. **2.** yemek de verilen.

yemeklik, -ği *a.* **1.** yenecek nesne. **2.** *s.* yemek yapmaya uygun: *yemeklik yağ.* **3.** yemek yapmak için ayrılan: *yemeklik patates.*

yemeni *a. Ar.* **1.** kadınların başlarına sardıkları, işlenmiş tülbent. **2.** ökçesiz, hafif ayakkabı.

yemenici *a.* yemeni yapan ya da satan kimse.

yemin *a. (yemi:n) Ar.* ant. **yemin billah etmek** Tanrı adına ant içmek, yemin etmek. **yemin etse başı ağrımamak** sözü edilen şey hakkında yemin

edebilmek. **yemin verdirmek** ant içirmek **yemin vermek** ant içirtmek. **yemini basmak** kolayca yemin etmek.

yeminli *s.* bir şeyi yapmak ya da yapmamak için yemin etmiş.

yemiş *a.* **1.** bitkilerde, döllenme sonucunda çiçeğin meyve yapraklarından oluşan ve tohumu taşıyan, yaş ya da kuru olarak besin ya da hammade olarak kullanılabilen ürünlü, meyve. **2.** bazı bölgelerde incir.

yemişçi *a.* **1.** genellikle fındık, ceviz, fıstık, leblebi gibi yiyecekler satan kimse. **2.** incir satıcısı.

yemişli *s.* meyve veren, yemişi olan.

yemişlik, -ği *a.* **1.** yemiş bahçesi. **2.** meyve saklanan yer. **3.** meyve tabağı. **4.** bazı yörelerde incir bahçesi.

yemleme *a.* yemlemek işi.

yemlemek *(-i)* **1.** beslemek, yem vermek. **2.** oltaya ya da tuzağa yem koymak. **3.** *mec.* birini aldatacak davranışlarda bulunamk.

yemlenmek *(nsz)* **1.** yemlemek işi yapılmak. **2.** *argo* başkasından geçinmek.

yemlik, -ği *a.* **1.** yem verilen yer ya da kap. **2.** at, eşek gibi hayvanların boyunlarına takılan ve içlerine yem konan torba. **3.** *mec.* avanta, rüşvet. **4.** *mec.* kumarda sürekli kaybeden kişi. **5.** *s.* yem olarak ayrılan, yem olmaya yarayan.

yemyeşil *s.* **1.** pek yeşil, her yanı yeşil.

yen *(l) a.* **1.** gömlek, ceket gibi giysilerin kol ağzı. **2.** *bot.* bazı bitkilerde, çiçekleri üzerinde bir örtü gibi duran, coğu renkli, çiçek yaprağı.

yen *(ll) a.* Japon para birimi.

yenge *a.* **1.** bir kimsenin, kardeşinin, dayısının ya da amcasının karısı. **2.** düğünde geline kılavuzluk eden kadın.

yengeç, -ci *a. zool.* eklem bacaklılardan, kabuklular sınıfından, baş ve göğüs kısmı kısa ve enli, birinci ayak çifti kıskaç biçiminde gelişmiş; dere ve denizlerin kayalık diplerinde yaşayan, eti lezzetli bir hayvan. **Yengeç gibi.** Yan yan yürüyen *(kimse).*

Yengeç *öz. a. astr.* ikizler ve Aslan burçları arasında bulunan burç. **Yengeç dönencesi** *astr.* Güneş'in gökyüzündeki yıllık hareketinde kuzeyden güneye döndüğü nokta, yaz dönencesi.

yeni *s.* **-1.** hiç kullanılmamış olan. **2.** çok az önce ortaya çıkmış. **3.** bir işe kısa süre önce girmiş bulunan. **4.** en son edinilen: *yeni araba.* **5.** değişik, yeni çıkmış olan: *yeni buluş.* **6.** *be.* üstünden az zaman geçmiş olarak: *yeni gelmek.* **Yeni baştan.** Başından başlayarak. **Yeni elek duvarda gerek.** Yeni şeye gerekli özen gösterilmeli. **Yeni kuşak.** Gençlik çağına basmış kişiler. **Yeni yeni.** Yakınlarda. **Yeniden yeniye.** Çok yakın geçmişte.

yeni ay *b. a. astr.* ayın ilk göründüğü günlerdeki durumu, ayça.

yenibahar *b. a. bot.* **1.** mersingil-lerden, Amerika'nın sıcak bölgelerinde yetişen bir bitki. **2.** bu bitkinin kurutulup bahar olarak kullanılan tohumu.

yenice *s.* **1.** oldukça yeni. **2.** be. yakın günlerde.

Yeni Çağ *b. a. tar.* İstanbul'un Türkler tarafından alınmasından (1453) Fransız Devrimi'ne (1789) kadar geçen zaman.

yeniçeri *b. a. tar.* **1.** Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde, Orhan Gazi tarafından kurulan, ikinci Mahmut zamanında ortadan kaldırılan, piyade asker sınıfı. **2.** bu ocaktan olan er. **Yeniçeri ağası.** Yeniçeri ocağının komutanı. **Yeniçeri ocağı.** Yeniçerilerin eğitildikleri kuruluş.

yeniçerilik, -ği *a.* **1.** yeniçeri askerliği. **2.** yeniçeri asker kuruluşunun bulunduğu yer. **3.** yeniçeri askerlik kuruluşu.

yenici *a. ve s.* **1.** yenen, üstün gelen. **2.** yenilik yanlısı, yeniyi tutan.

yeniden *be.* gene, yine, tekrar.

yenidünya *(l) b. a. bot.* **1.** Malta eriği. **2.** süs olarak kullanılan top.

Yeni Dünya *b. a.* Amerika ana karası.

yenik, -ği *s.* **1.** ısırılmış, bir bölümü yenmiş: *yenik elma.* **2.** aşınmış. **3.** savaş yitirmiş, yenilmiş. **yenik düşmek** yenilmek, savaşı kaybetmek. **yenik saymak** yenilmiş kabul etmek.

yenilemek *(-i)* **1.** bir nesnenin yenisini koymak. **2.** bir işi bir kez daha yapmak, yinelemek.

yenilenmek *(nsz)* **1.** yerine yenisi konulmak. **2.** bir iş bir kez daha yapılmak, tekrarlanmak, yinelenmek.

yenileşme *a.* yenileşmek olgusu.

yenileşmek *(nsz)* yenilik kazanmak, yeniliğe uymak.

yenileştirme *a.* yenileştirmek işi.

yenileştirmek *(-i)* yenileşmesini sağlamak.

yeniletmek *(-i, -e)* yeni duruma getirtmek.

yenilgi *a.* **1.** yenilme, mağlûbiyet. **2.** *mec.* bir işte, uğraşta başarısızlığa uğrama. **yenilgiye uğramak** başarısız olmak, yenilmek.

yenilik, -ği *a.* **1.** yeni olma durumu. **2.** yararsız ve yetersiz görenek ve gelenekleri, yararlı ve yeterli olanlarıyla değiştirme. **Yenilik korkusu.** *psikol.* Her değişiklik ve yenilikten korkma hastalığı. **yenilik yapmak** yenilik getirmek, değişiklik yapmak.

yenilikçi *s.* yenilikten yana olan.

yenilmek *(l) (nsz)* yemek işi yapılmak. **yenilir yutulur gibi olmamak 1.** yenmeyecek nitelikte olmak. **2.** *mec.* çok pahalı olmak. **3.** çok ağır olmak *(söz).*

yenilmek *(ll) (nsz)* **1.** yarışta, savaşta ya da bir karşılaşmada rakibinden aşağı durumda kalmak. **2.** *mec.* güçsüz, çaresiz kalmak: *hastalığa yenilmek.*

yenişememek *(nsz)* birbirini yenememek, berabere kalmak.

yenişme *a.* yenişmek durumu.

yenişmek *(-i)* birbirini yenmek, birisi üstün gelmek.

yeni yetme *b. a. psikol.* erginlikle çocukluk arasındaki yaşama döneminde olan kimse, ergen.

yeni yetmelik, -ği *b. a.* çocuklukla yetişkinlik arasındaki dönem, ergenlik.

yenmek, -ir *(l)* **1.** yenmek işine konu olmak. **2.** aşınmak, kemirilmek. **3.** *hlk.* oyunda parasını almak, ütmek.

yenmek, -er *(ll) (nsz)* **1.** üstün gelmek, üstünlük sağlamak. **2.** *mec.* tutmak, önlemek, bastırmak.

yepelek *s. hlk.* ince, narin, zarif yapılı.

yepyeni *s.* **1.** hiç kulanılmamış, tam yeni. **2.** *mec.* alışılmamış, görülmemiş.

yer *a.* **1.** bir nesnenin kapladığı yüzey ya da alan. **2.** toprak, yeryüzü. **3.** *öz.* Dünya, Yer yuvarı. **4.** bulunulan, yaşanılan, oturulan kent, köy ya da kasaba. **5.** durum, konum. **6.** ülke, bölge. **7.** görev, makam. **8.** toprak. **9.** bir olayın geçtiği alan. **10.** yatılacak, kalınacak oda: *beş kişilik yer.* **11.** tiyatro ve sinemada koltuk. **12.** *mec.* durum: *Onun yerinde olmak isterdim.* **yer açmak 1.** oturmak için birine yer hazırlamak. **2.** *mec.* olanak tanımak. **yer almak 1.** kimi kişiler arasında bulunmak. **2.** adı bir yerde geçmek. **yer bulmak 1.** oturacak yer sağlamak. **2.** bir göreve yerleştirmek. **yer değiştirmek** başka bir yere geçmek. **Yer demir gök bakır.** Hiçbir yerden yardım umudu yok. **yer etmek 1.** iz. bırakmak. **2.** iyice yerleşmek. **Yer sofrası.** Yere kurulan sofra. **yer tutmak** birine oturacak yer ayırmak. **2.** kaplamak, yeri olmak. **yer yarılıp içine girmek 1.** çok mahçup olmak. **2.** bir türlü bulunamamak. **Yer yer.** Seyrek olarak, ayrı ayrı. **yer yerinden oynamak** her şey alt üst olmak, karışmak. **yerden göğe dek** pek çok. **yerden yere çalmak** çok hırpalamak. **Yere bakan yürek yakan.** Uysal göründüğü halde çok kötülük yapan. **yere bakmak** ölümü yakın olmak. **yere batmak** silinmek, yok olmak. **yere çalmak** hızla yere vurmak. **yere geçmek** çok utanmak. **yere göğe koymamak** çok önem vermek. **yere sermek 1.** yenmek. **2.** öldürmek. **yere vurmak** kötü bir duruma sokmak. **yeri gelmek** zamanı gelmek. **yeri göğü birbirine katmak** aşırı taşkınlık göstermek. **yeri olmak** uygun olmak. **yeri öpmek** yere düşmek. **yerinde saymak** hiç ilerleyememek. **yerinde yeller esmek** ansızın yitmek. **yerinden oynamak** yarılmak. **yerine geçmek 1.** birinin görevini almak. **2.** bulunamayan bir nesnenin yerine kullanılmak. **yerine gelmek** yapılmak. **yerine getirmek** yapmak. **yerine koymak** saymak, gibi olmak. **yerine oturmak** yerleşmek, uymak. **yerini almak** yerine geçmek. **yerini beğenmek** yeri uygun gelmek. **yerini bulmak** uygun iş ya da yer bulmak. **yerini tutmak** işini yapabilmek. **yerle bir etmek** iyice yıkmak. **yerlere geçmek** çok utanmak. **yerleri süpürmek** *(saç, etek)* çok uzun olmak.

yer altı *b. a.* **1.** yerin yüzü altında kalan bölümü. **2.** *b. s. mec.* gizli saklı yapılan zararlı çalışma.

yerberi *b. a. astr.* yer yuvarlağının yörüngesi üzerinde Güneş'e en yakın olduğu nokta.

yer bilimi *b. a.* yer yuvarlağının yapısını, bileşimini, evrimini inceleyen bilim, jeoloji.

yer bilimci *b. a.* yer bilim uzmanı, jeolog.

yer bilimsel *b. s.* yer bilimle ilgili, jeolojik.

yer çekimi *b. a. fiz.* yer yuvarlağının yakınında bulunan varlıkları, ağırlık merkezlerinden, kendi merkezine doğru çeken güç.

yer çekirdeği *b. a. jeol.* yerin merkezinde bulunan çok yoğun küresel kütle.

yer doğrulum *b. a. bot.* bitkilerde kök ve ve sapların, yer çekimi etkisiyle belli bir doğrultu almaları özelliği, Jeotropizma.

yeregeçen *b. a. bot. hlk.* havuç.

yerel *s.* **1.** belli bir yerle ilgili olan, lokal. **2.** *astr.* gözlem yerine ya da gözlemcinin bulunduğu yere ilişkin. **Yerel yönetim.** İl, belediye ya da köylerin ortak gereksinimlerini karşılayan, genel olarak yerel halkın oylarıyla seçilmiş olan kamu tüzel kişiliği, mahallî idare.

yerelleşmek *(nsz)* yerel nitelik kazanmak, yöreselleşmek.

yer elması *b. a. bot.* kök sapları yumru durumunda bulunan, yumruları besin olarak kullanılan bir bitki ve bu bitkinin yumru biçmindeki kök sapları.

yerey *a. jeol.* **1.** yeryüzündeki bir yer parçası, arazi. **2.** yerin oluşumu bakımından incelenen herhangi bir parçası.

yer fesleğeni *b. a. bot.* sütleğengillerden, otsu ya da odunsu gövdesi olan, sürüngen gövdeli bir bitki.

yer fıstığı *b. a. bot.* baklagillerden, sıcak iklimlerde yetişen, çiçekleri toprağa gömülerek, bakla biçminde meyveler veren bir bitki ve bu bitkinin yemiş olarak kullanılan ve yağı çıkarılan tohumları.

yergi *a.* bir kimseyi, bir düşünceyi, bir geleneği eleştirmek, yermek için söylenmiş söz ya da yazılmış yazı, taşlama, hiciv.

yergici *s.* yerme niteliği olan, taşlamacı.

yerilmek *(nsz)* taşlanmak, kötülenmek,eleştirilmek.

yerinde *s. ve be.* **1.** zamanında. **2.** iyi. **3.** durumunda. **4.** uygun, münasip.

yerine *be.* **1.** bir şeyin yerini tutmak üzere. **2.** bir kimse adına.

yerinmek *(-e)* **1.** üzülmek. **2.** pişman olmak.

yer kabuğu *b. a. jeol.* yer yuvarlağının dışını kaplayan, üstünde karalarla denizlerin bulunduğu sert bölüm.

yer katı *b. a.* giriş katı.

yerküre *b. a. T. Ar. astr.* yer yuvarlağı, Dünya.

yerleşik, -ği *s.* **1.** belli bir yere yerleşmiş. **2.** bir yerin yerlisi durumuna gelmiş. **3.** *mec.* bir yerde sürekli görülen.

yerleşiklik, -ği *a.* yerleşik olma niteliği.

yerleşilmek *(nsz)* yer edinmek, oturacak duruma gelinmek.

yerleşim *a.* yerleşme durumu, yerleşme eylemi.

yerleşme *a.* yerleşmek eylemi.

yerleşmek *(-e)* **1.** bir yere iyice oturmak. **2.** bir yerin yerlisi durumuna gelmek. **3.** çalışmak için bir yere girmek. **4.** *(nsz)* eşyayı yerli yerine koymak. **5.** *mec.* yaygın duruma gelmek. **6.** rahat bir biçimde oturmak. **7.** alışılmak, kullanılır duruma gelmek.

yerleştirilmek *(-e)* kendisi bir yere konulmak.

yerleştirmek *(-i, -e)* **1.** yerine koymak, yerleşmesini sağlamak. **2.** sözü tam yerinde kulanmak. **3.** vurmak: *Tokadı yerleştirdi.*

yerli *s. ve a.* **1.** bir yerde doğup büyümüş, orada yerleşmiş. **2.** bir yerden başka bir yere taşınamayan. **3.** belli bir bölgede yetişen. **4.** yurt içinde yapılan: *yerli malı.* **yerli yerinde olmak** bulunduğu yere uymak. **yerli yerine koymak** ait olduğu yere koymak. **yerli yersiz konuşmak 1.** uyup uymadığını düşünmeden konuşmak. **2.** saçma sapan sözler etmek.

yerlileşmek *(nsz)* bir yerde uzun süre kalmak, oradan olmak.

yermek, -er *(-i)* kötülüğünü söylemek, çekiştirmek, kötülemek.

yer ölçümü *b. a.* yerin boyutlarını ve biçimini inceleyen bilim, jeodezi.

yeröte *b. a. astr.* yer yuvarlağının yörüngesi üzerinde Güneş'e en uzak bulunduğu nokta.

yer sarsıntısı *b. a.* deprem, zelzele.

yersel *s.* **1.** yerle ilgili. **2.** bir yerle ilgili, bir yere özgü.

yer sıçanı *b. a. zool.* köstebek.

yersiz *s.* **1.** barınacak yeri olmayan. **2.** *mec.* yerinde yapılmayan, söylenmeyen, uygunsuz. **Yersiz yurtsuz.** Barınacak yeri olmayan.

yersizlik, -ği *a.* **1.** yeri olmama durumu. **2.** *mec.* uygunsuzluk, yakışmama durumu.

yer yağı *b. a.* petrol.

yer yuvarlağı *b. a. astr.* üzerinde yaşadığımız gök cismi, Dünya.

yeryüzü *b. a. coğ.* **1.** yer yuvarlağının üzerinde yaşadığımız dış bölümü. **2.** Dünya.

yeşermek *(nsz)* **1.** yaprak açmak, yapraklanmak. **2.** *mec.* görünmek, ortaya çıkmak.

yeşerti *a.* yeşermiş yer, alan.

yeşertmek *(-i)* yeşermesini sağlamak.

yeşil *s.* **1.** sarı ile mavi rengin karışmasından oluşan renk. **2.** *s.* bu renkte olan: *yeşil yaprak.* **3.** *(sebzeler için)* kurutulmamış, taze. **4.** *(meyveler için)* olmamış, ham. **yeşil ışık** bir davranışa göz yumma. **yeşil ışık yakmak** bir davranışa göz yummak, hoş karşılamak.

yeşilbaş *b. a. zool.* yaban ördeğinin erkeği.

yeşilimsi *s.* yeşile çalan, yeşilimtırak.

yeşillenme *a.* yeşillenmek olayı.

yeşillenmek *(nsz)* **1.** yeşil bir durum almak. **2.** yeşermek. **3.** *argo* başkasının malında gözü olmak, birine karşı duyduğu cinsel isteği kendisine sezdirmek, sarkıntılık etmek.

yeşilli *s.* **1.** yeşil renkte olan. **2.** yeşil renkte giysi giymiş.

yeşillik, -ği *a.* **1.** yeşil renkli olma niteliği. **2.** yeşil olarak yenilen şeyler. **3.** yeşil ot. **4.** *s.* yeşil bitkilerle kaplı olan.

yeşilsazan *b. a. zool.* karabalık.

yeşim *a. jeol.* açık yeşil ve pembe renklerde olan, kolay işlenen, değerli bir taş.

yetenek, -ği *a.* bir işi yapabilme, bir konuyu anlama konusunda kişinin doğuştan getirdiği güç, kabiliyet.

yetenekli *s.* yeteneği olan, kabiliyetli.

yeteneklilik, -ği *a.* yetenekli olma özelliği.

yeteneksiz *s.* yeteneği olmayan, güçsüz.

yeter *s.* gereksinmeyi karşılayacak ölçüde, kâfi. **Yeteri kadar.** Yetecek ölçüde.

yeterince *be.* gereğince, yeteri kadar.

yeterli *s.* **1.** yeterliği olan, gücü bulunan. **2.** yetecek kadar olan.

yeterlik, -ği *a.* **1.** bir işi yapmak için gereken bilgi ve güce sahip olma durumu. **2.** görevini yerine getirme gücü, kifayet. **Yeterlik önergesi.** Bir toplantıda konu üzerinde yapılan konuşmaların yeter olduğunu bildirmek için verilen yazı. **Yeterlik sınavı.** Kamu görevine alınacak kimselerde, yeterliği ölçmek amacıyla yapılan sınav.

yeterlilik, -ği *a.* yeterli olma özelliği.

yeter sayı *b. a.* bir resmî toplantıda oturumun açılması için yasal olarak bulunması gerekli üye sayısı.

yetersiz *s.* **1.** yeterliği olmayan, ehliyetsiz. **2.** yeter ölçüde, yeter güçte olmayan.

yetersizlik, -ği *a.* yetersiz olma özelliği, ehliyetsizlik.

yeti *a. psikol.* insanda, anlama, düşünme, kavrama gibi doğuştan getirilen güçlerden her biri, meleke.

yetim *a. Ar.* babası ölmüş çocuk.

yetimhane *b. a. (yetimha:ne) Ar. Far.* yetim çocukların barındırıldığı, bakıldığı yer.

yetinmek *(-le)* bir şeyi yeter bularak daha fazlasını istememek.

yetirmek *(-i, -e) hlk.* **1.** bitirmek, bütünlemek. **2.** yetiştirmek, besleyip büyütmek.

yetişim *a.* yeşitme durumu, formasyon.

yetişkin *s.* **1.** yetişmiş, olgunlaşmış. **2.** evlenme çağına gelmiş. **3.** yasaların gerekli gördüğü yaş ya da başka bakımlardan olgunluğa ermiş.

yetişkinlik, -ği *a.* yetişkin olma özelliği.

yetişmek *(-e)* **1.** ermek, ulaşmak. **2.** bitmek, hazır olmak. **3.** zamanında varmak, hazır bulunmak. **4.** zamanında bitmek **5.** uzanıp dokunulmak. **6.** yapılabilmek. **7.** yetmek, yeter olmak. **8.** büyümek, yaşamak. **9.** eğitim ve öğretim görmek. **10.** üremek, büyümek. **11.** yardım etmek, yardımına koşmak: *Yetişin kurtarın!* **Yetişme!** Öl! **Yetişmeyesice!** Gebersin, ölsün!

yetişmiş *s.* erişmiş, gerekli olgunluğa kavuşmuş.

yetiştirici *a.* üretici, müstahsil.

yetiştirilmek *(nsz)* **1.** büyütülmek, üretilmek. **2.** eğitilmek. **3.** iletilmek, ulaştırılmak.

yetiştirme *a.* **1.** yetiştirmek eylemi. **2.** birinin yetiştirdiği kimse.

yetiştirmek *(-i, -e)* **1.** birine ulaştırmak, ulaşımını sağlamak. **2.** hazırlamak,

gününde tamamlamak. 3. üretmek, büyütmek, beslemek. 4. *mec.* söylenmesi doğru olmayan bir şeyi başkasına söylemek. 5. gelişip büyümesine özen göstermek *(çocuk)*. 6. eğitim, öğretim sunmak.

yetke *a.* 1. yapma ya da yaptırma gücü, otorite. 2. kendine güvendirme gücü.

yetkeli *s.* yetkesi bulunan, otoriter.

yetki *a.* bir işi yapmaya yeterli olma durumu ya da bir işi yapmada göreve dayanan hak, salâhiyet. **yetkisini kullanmak** gücünün gereğini yapmak. **yetki vermek** güç vermek, yetki tanımak.

yetkilendirmek *(-i)* yetkili kılmak, güç vermek, yetki vermek.

yetkili *a. ve s.* bir konuda ya da işte yetkisi olan, salâhiyetli **yetkili kılmak** yetki kullanma gücü vermek.

yetkin *s.* gerekli olgunluğa erişmiş, olgunlaşmış.

yetkinleşmek *(nsz)* olgunlaşmak, yetkin bir duruma gelmek.

yetkinlik, -ği *a.* yetkin olma durumu.

yetkisiz *s.* yetkisi bulunmayan, güçsüz, salâhiyetsiz.

yetmek, -er *(-e)* 1. bir gereksinmeyi karşılayacak ölçüde olmak. 2. yeterli neden olmak. 3. *(istenmeyen durumlar için)* yeterli olmak. 4. *hlk.* erişmek, yetişmek. **Yeter de artar bile.** Bol bol. **Yeter ki.** Şu koşulla!..

yetmiş *a.* 1. altmış dokuzdan bir sonra gelen sayı. 2. *s.* altmış dokuzdan bir artık.

yetmişer *s.* yetmiş sayısının üleştirme biçimi.

yetmişinci s. yetmiş sayısının sıra sayı sıfatı.

yetmişlik, -ği *s.* 1. bir nesneden, için-de yetmiş adet bulunan. 2. yetmiş yaşında olan.

yevmiye *a. Ar.* 1. gündelik, bir günlük çalışma karşılığı ödenen ücret. 2. *be.* her gün. **Yevmiye defteri.** Günlük defter.

yevmiyeli *s.* gündelikle çalışan.

yığdırmak *(-i, -e)* yığmak işini başkasına yaptırmak.

yığılı *s.* yığılmış olan, çok.

yığılışmak *(nsz)* 1. yığmak eylemine konu olmak. 2. çok sayıda birikmek, toplanmak.

yığılmak *(nsz)* 1. yığmak eylemine konu olmak. 2. çok sayıda birikmek, toplanmak. 3. *mec.* ayakta durmayıp düşmek, yıkılmak. **yığılıp kalmak** 1. birikmek. 2. düşmek, yıkılmak.

yığın *a.* 1. nesneler yığılarak oluşturulan tepe. 2. karışık biçimde atılmış nesneler topluluğu, kitle, kütle. 3. *mec.* bir çok kimsenin oluşturduğu kalabalık.

yığınak, -ğı *a.* 1. bir nesnenin yığıldığı, biriktiği yer. 2. bir nesnenin bir yerde çokça birikmesi, toplanması. 3. *bot.* tek hücreli bitkilerin bir araya gelerek oluşturdukları küme.

yığınla *s. ve be.* pek çok, yığın olarak, çok çok.

yığıntı *a.* bir yere yığılmış nesneler kümesi.

yığışım *a. jeol.* kırıntı ve döküntülerin, kalker ve silis etkisiyle çimento-

laşması sonucu oluşan kaya, konglomera.

yığışmak *(nsz)* bir araya gelmek, birikmek.

yığma *a.* **1.** yığmak eylemi. **2.** *s.* demirsiz bir tür yapı türü: *Yığma duvar.*

yığmak, -ar *(-i, -e)* **1.** nesneleri bir yığın oluşturacak biçimde üstü üste koymak. **2.** biriktirmek, saklamak: *kömür yığmak.*

yıkama *a.* **1.** yıkamak eylemi. **2.** *sin.* film üzerinde kalması uygun olmayan kimyasal maddelerin akıtılması için arı suyla temizleme. **3.** *kim.* bir eriticideki çözülür birleşeni ayırmak amacıyla, eriticiyi toz durumuna getirilmiş bir maddenin içinden ağır ağır geçirme.

yıkamak *(-i)* **1.** su ya da başka bir sıvıyla bir nesneyi temizlemek. **2.** *kim.* çözünmeyen bir çökeltiden ayrılması istenen, suda çözünür maddeleri, yıkama yoluyla temizlemek.

yıkanma *a.* yıkanmak işi.

yıkanmak *(nsz)* **1.** yıkanmak eylemine konu olmak ya da yıkama işi üzerinde yapılmak. **2.** kendi kendini yıkamak, banyo yapmak.

yıkatma *a.* yakıtmak eylemi.

yıkatmak *(-i, -e)* yıkamak eylemini başkasına yaptırmak.

yıkayıcı *a.* **1.** yıkama işi yapan kimse. **2.** *sin.* filmlerin yıkanma işinden sorumlu kimse.

yıkıcı *s.* **1.** bir şeyin yok olmasına, ortadan kalkmasına neden olan *(kimse).* **2.** *a.* yıkma işi yapan.

yıkıcılık, -ğı *a.* **1.** yıkıp yok etme. **2.** yıkıcının işi. kurulu düzeni bozma.

yıkık *s.* yıkılmış, harap, viran.

yıkılma *a.* yıkılmak olayı.

yıkılmak *(nsz)* **1.** yıkmak işine konu olmak. **2.** bir nedenle çökmek, göçmek. **3.** *mec.* devrilmek, yığılmak **4.** *mec.* çekip gitmek, defolmak. **5.** *mec.* yok olmak, bitmek. **6.** *mec.* üstüne atılmak, yüklenmek. **Yıkıla yıkıla.** Yalpalayarak.

yıkım *a.* **1.** yıkmak eylemi. **2.** büyük zarar, felâket. **yıkım olmak** büyük zarara neden olmak.

yıkımcı *a.* yıkma işleri yapan kimse, yıkıcı.

yıkıntı *a.* **1.** yıkılma, yıkım. **2.** yıkılan bir nesnenin kalıntıları. **yıkıntı olmak** bir kimseyi aşırı zarara sokmak.

yıkışma *a.* yakışmak eylemi, yenişme.

yıkışmak *(nsz)* **1.** birbiri üstüne yıkılmak. **2.** *hlk.* güreşmek. **3.** güreşte birbirine üstün gelmek, yenişmek.

yıkmacı *a.* yıkılması uygun görülen yapı gibi şeylerin yıkılması işiyle uğraşan kimse.

yıkmak, -ar *(-i)* **1.** kurulu bir nesneyi dağıtmak, bozmak. **2.** devirmek. **3.** bir yana eğmek. **4.** *mec.* yenmek. **5.** *mec.* birine yüklemek. **6.** *mec.* yükü indirmek.

yıktırılmak *(nsz)* yıktırmak işi yaptırılmak.

yıktırmak *(-i, -e)* yıkmak işini başkasına yaptırmak.

yıl *a. coğ.* **1.** Yer yuvarlağı'nın Güneş çevresinde tam bir dolanım yapması için geçen 365 gün, 5 saat 49 dakikalık süre. **2.** ocak ayının birinden başlayıp aralık ayının sonuna kadar

süren zaman. **3.** başlangıç ve bitişe bağlı olmayan on iki aylık süre. **yıl on iki ay** sürekli olarak. **yıllar yılı** uzun zamandan beri.

yılan *a. zool.* **1.** sürüngenlerden, oynak yapıda derisinin üzerinde hareket eden, zehirli, zehirsiz türleri bulunan; ayaksız ince ve uzun yaratıkların genel adı. **2.** *mec.* sinsi, kötülükçü kimse. **Yılan gibi.** Sinsi ve kötü. **Yılan gibi sokmak.** Sinsice kötülük etmek. **Yılan hikâyesi.** Bir türlü sonuca varmayan. **Yılan kemiği.** Yapanı sürekli rahatsız eden suç. **Yılanın kuyruğuna basmak.** Kötü bir kimseye, kötülük yapma fırsatı vermek.

yılan balığı *b. a. zool.* yılanı andıran, eti lezzetli, ince, uzun yapıda bir tür balık.

yılanbaşı *b. a.* at takımlarına süs olarak takılan bir tür deniz böceği kabuğu.

yılancık, -ğı *a.* **1.** küçük yılan. **2.** *tıp* Streptokok adı verilen mikropların sıyrık ya da yaralardan vücuda girmesiyle, deride kızarma, şişme biçiminde görülen ateşli bir hastalık, kızılyörük.

yılankavi *b. s. (yılankavi:)* dolana dolana, kıvrılarak giden *(yol)*.

yılan taşı *b. a. jeol.* rengi ve görünümü değişik, çeşitli türleri bulunan, minerallerin başkalaşmasıyla oluşan kütle, parpı.

yılanyastığı *b. a. bot.* sulak ve nemli yerlerde yetişen, kök sapından süt görünümünde, acı ve zehirli öz su çıkan bir bitki.

yılbaşı *b. a.* ocak ayının birinci günü.

yıldırak, -ğı *a.* **1.** şimşek. **2.** *s.* parıldayıcı.

Yıldırak, -ğı *öz. a. astr.* gökyüzünün en parlak yıldızı, Süheyl.

yıldırılmak *(nsz)* yılmasına neden olmak, korkutulmak.

yıldırım *a.* **1.** bulutla yer arasında, gök gürültüsü ve şimşekle birlikte oluşan elektrik boşalması. **2.** *mec.* çok hızla yapılan iş, hareket. **Yıldırım gibi.** Çok çabuk. **Yıldırım nikâhı.** Özel durumlarda yasal işlemlerin kısaltılması sonucu yapılan nikâh. **yıldırımla vurulmuşa dönmek** beklenmedik bir durum karşısında büyük şaşkınlık yaşamak. **yıldırımları üstüne çekmek** tavırlarıyla çok kişiyi kızdırarak saldırılarına yol açmak.

yıldırımkıran, yıldırımsavar *b. a.* yapıları, yıldırımların zararlarından korumak için kullanılan aygıt, paratoner.

yıldırma *a.* yıldırmak eylemi.

yıldırmak *(-i)* ürkütmek, yorgunluğa uğratmak, korkutmak.

yıldız *a.* **1.** gökyüzünde görülen ışıklı cisimlerden her biri. **2.** *astr.* Güneş sistemi dışında bulunan, çok uzaklarda bulundukları için durağan gibi görünen gök cisimlerinden her biri. **3.** mesleğinde üstün başarı sağlamış sanatçı, star. **4.** bir noktadan, çevreye doğru çekilmiş çizgilerle yapılan üçgen. **5.** *mec.* talih, şans. **6.** *den.* kuzey yönü ve kuzeyden esen yel. **yıldız kaymak (akmak)** akan yıldız görünmek. **Yıldız barışıklığı.** Çok iyi geçinir olma. **yıldızı dişi olmak** herkesçe sevilmek. **yıldızı düşük olmak**

gözden düşmüş olmak. **yıldızı parlamak** başarısı artmak, ünlenmek. **yıldızı sönmek** ününü yitirmek, düşmek, **yıldızları barışmak** uyuşmak, görüş ve duyuş yakınlığı bulunmak. **yıldızları saymak** uyku tutmamak, uyumamak.

yıldız böceği *b. a. zool.* ateş böceği.

yıldız çiçeği *b. a. bot.* çiçekleri katmerli, yıldız biçiminde ve çeşitli renklerde bir süs bitkisi, dalya.

yıldız karayel *b. a.* **1.** karayel ile kuzey arasında esen yel. **2.** kuzey, kuzeybatı arası.

yıldızlamak *(nsz)* **1.** yel, kuzeyden esmeye başlamak. **2.** gökyüzü açılıp yıldızlar görünür olmak

yıldızlı *s.* **1.** üzerinde yıldız bulunan. **2.** duru, açık, bulutsuz *(hava)*.

yıldız poyraz *b. a.* **1.** kuzeydoğu ile kuzey arasında esen yel. **2.** kuzeyle kuzeydoğu arası.

yıldız taşı *b. a. jeol.* içinde mika tanecikleri bulunan, sarı esmer renkte, parlayan bir çeşit taş.

yıldız yağmuru *b. a.* birden görünen birçok akan yıldız.

yıldız yeli *b. a.* kuzeyden esen soğuk yel.

yıl dönümü *b. a.* bir olayın bir yılını dondurup yeni bir yılının başladığı gün.

yılgı *a.* büyük korku, dehşet, fobi.

yılgın *s.* yılmış, korkmuş, ürkmüş.

yılgınca *be. ve s.* korkarak, ürkekçe.

yılgınlık, -ğı *a.* yılgın olma özelliği, ürkekçe davranış.

yıl halkası *b. a.* bir ağaçta, yıllık büyüme döneminde oluşan çember biçiminde bölüm.

yılık *s* **1.** çarpık, eğri *(ağız)*. **2.** şaşı *(göz)*.

yılışık *s.* birine yaranmak için sevimsiz, yapmacık davranışlarda bulunan, yaltak.

yılışıklık, -ğı *a.* yılışık olma durumu.

yılışmak *(nsz)* yaranmak amacıyla yapmacık davranışlarda bulunmak yaltaklık etmek.

yılkı *a.* **1.** başıboş bırakılmış at ya da eşek sürüsü. **2.** at ya da eşek sürüsü.

yıllamak *(nsz)* bir yerde uzun süre kalmak.

yıllanma *a.* yıllanmak olayı, eskime.

yıllanmak *(nsz)* **1.** bir yılını doldurmak. **2.** üzerinden çok yıl geçmek. **3.** *mec.* uzun bir süre geçmek, eskimek.

yıllık, -ğı *a.* **1.** yılda bir yayımlanan ve o yılın çalışmalarını içeren yayın. **2.** *s.* bir yıl için olan, senelik. **3.** bir yıl için ödenen. **4.** üzerinden bir yıl geçmiş olan. **5.** bir yıl süren. **Yıllığına.** Bir yıl süresince.

yıllıkçı *a.* yıllık çalışan kimse.

yılmak, -ar *(-den)* **1.** gözünde büyütüp bırakmak *(iş)*. **2.** *mec.* usanmak, bıkmak.

yılmazlık, -ğı *a.* korkmama, çekinmeme durumu.

yıpranma *a.* **1.** yıpranmak olayı. **2.** *tıp* doku bozukluğu, lezyon.

yıpranmak *(nsz)* **1.** kullanma sonucu, aşınmak, eskimek. **2.** aşınıp bozulmak *(araç)*. **3.** eski gücü kalmamak *(insan)*. **4.** *mec.* eski gücü ve saygınlığı azalmak.

yıpratıcı *s.* yıpratan, aşındıran, gücünü kıran.

yıpratma *a.* aşındırma, gücünü kırma.

yıpratmak *(-i)* **1.** yıpranmış duruma getirmek. **2.** *mec.* eski gücünü yitirtmek.

yır *a.* **1.** *hlk.* ezgi, türkü. **2.** şiir.

yırtıcı *s.* **1.** dişleri ya da tırnaklarıyla yırtan, parçalayan. **2.** *mec.* kan dökmekten hoşlanan. **3.** *mec.* kavgacı, dövüşü seven. **4.** *mec.* ısrarlı, işini iyi izleyip bitiren.

yırtıcılık, -ğı *a.* yırtıcı, kavgacı olma niteliği.

yırtık, -ğı *a.* **1.** yırtılmış olan. **2.** arsız, utanmaz. **3.** *a.* yırtılmış yer. **yırtık pırtık** iyice eskimiş, paramparça.

yırtıklık, -ğı *a.* yırtık olma durumu.

yırtılış *a.* yırtılmak olayı ya da biçimi.

yırtınma *a.* yırtınmak eylemi.

yırtınmak *(nsz)* çok aşırı ölçüde çalışmak, didinmek, çabalamak.

yırtmaç, -cı *a.* ceket, palto, pardösü gibi giysilerin arka kısımlarında, kadın giysilerininse eteklerinde, dikilmeyip açık bırakılan bölüm.

yırtmaçlı *s.* yırtmacı olan.

yırtma *a.* yırtmak eylemi.

yırtmak, -ar *(-i, -e)* **1.** kumaş, kâğıt gibi nesneleri kesici bir araç kullanmadan çekip ayırmak, parçalara bölmek. **2.** derinin bir yerini kanatacak ölçüde çizmek. **3.** kâğıt, kumaş gibi nesneleri ikiye ayırmak ya da bir parçasını koparmak. **4.** *mec.* geçersiz bırakmak. **5.** *be.* çok zorlamak: *Boğazını yırtarak konuşuyor.*

yısa *ünl. İt.* ağır bir yükü birlikte çekenlerin, birbirine gayret vermek için söyledikleri söz. *yısa beraber!* Haydi hep birlikte! **Yısa boca.** Haydi gayret! **halatı yısa etmek** çekmek. **Yısa yısa.** *hlk.* Olsa olsa, en çok.

yıvışıklık, -ğı *a.* sululuk, yapışkanlık, kayganlık, yılışıklık.

yıvışmak *(nsz)* cıvık bir duruma gelmek.

yiğit, -di *s.* **1.** korkusuz ve güçlü. **2.** *a.* genç erkek, delikanlı. **3.** *mec.* gözü pek, mert. **4.** kişi, kimse.

yiğitbaşı *b. a.* eskiden, esnaf loncalarının kararlarını yürüten kimse.

yiğitçe *be. ve s.* yiğide yakışır biçimde, mertçe, erkekçe.

yiğitleme *a. ed.* koçaklama.

yiğitlendirmek *(-i)* yüreklendirmek, cesaret vermek.

yiğitlenmek *(nsz)* yüreklenmek, cesaret göstermek.

yiğitleşmek *(nsz)* yiğit duruma gelmek, mertleşmek, erkekleşmek.

yiğitlik, -ği *a.* yiğitçe davranış, yiğit olma niteliği. **yiğitlik etmek** cesaret etmek, mertçe davranmak. **Yiğitlik sende kalsın.** Sen büyüklük et, özveri göster. **yiğitlik taslamak** yiğitmiş gibi davranmak. **yiğitliğe leke sürmemek** yiğitçe davranmak.

yine *be.* **1.** bir daha, gene. **2.** öyle de olsa: *Hasta, yine dışarı çıkıyor.* **Yine de.** Karşın, rağmen: *olacak gibi değil ya yine de araştıralım.*

yineleme *a.* yinelemek olayı, tekrarlama.

yinelemek *(-i)* **1.** bir hareketi bir kaç kez yapmak, tekrarlamak. **2.** bir durum yeniden ortaya çıkmak: *Ağrılar yineledi.*

yinelenme *a.* yinelenmek durumu.

yinelenmek *(nsz)* yinelemek eylemine konu olmak, tekrarlanmak.

yineletmek *(-i)* yineletmek eylemini yaptırmak, tekrarlatmak.

yirmi *a.* **1.** on dokuz sayısından sonra gelen sayı ve bu sayıyı gösteren rakam. **2.** *s.* on dokuzdan artık olan.

yirmilik, -ği *a.* **1.** eskiden yirmi lira değerinde olan para. **2.** *s.* içinde yirmi tane bulunan. **3.** eskiden yirmi para.

yirminci *s.* yirmi sayısının sıra sayı sıfatı biçimi, sırada on dokuzdan sonra gelen.

yirmişer *s.* yirmi sayısının üleştirme sayı sıfatı biçimi, her birine yirmi adet düşecek biçimde.

yirmişerlik *s.* her biçimde yirmi adet bulunan.

yitik, -ği *s.* **1.** yitmiş, kayıp. **2.** *a.* yitirilmiş nesne.

yitim *a.* yitme, kaybolma, kayıp.

yitirilmek *(nsz)* yitirmek durumu olmak, kaybedilmek.

yitirmek *(-i)* **1.** bir nesneyi bulamaz duruma gelmek, kaybetmek. **2.** ölümle kaybetmek. **3.** bazı niteliklerini kaybetmek, kullanılamaz duruma gelmek: *gözlerini yitirmek.*

yitme *a.* yitmek olayı, kaybolma.

yitmek, -er *(nsz)* **1.** ortadan kalkmak, kaybolmak. **2.** elden çıkmak. **3.** görünmez olmak. **yitip gitmek** görünmez olmak.

yiv *a.* **1.** sert bir nesne üzerinde oyulmuş, çizgi biçiminde oyuk. **2.** vida gibi nesnelerde iki set arasında kalan çukur bölüm. **3.** ek çizgisi: *kafa tası yivi.*

yivaçar *b. a.* metal çubuk ya da borulara yiv açan araç, pafta.

yivlemek *(-i) hlk.* **1.** dikerek eklemek. **2.** koklayarak izlemek *(köpek)* **3.** bileyerek keskinleştirmek, sivriltmek.

yivli *s.* üzerinde yiv bulunan.

yiyecek, -ği *a.* yemeye uygun her nesne.

yiyici *s.* **1.** yiyen **2.** *mec.* yapmakla görevli olduğu işi para karşılığı yapan kimse, rüşvetçi. **3.** obur, çok yiyen.

yiyicilik, -ği *a.* **1.** yiyici olma niteliği. **2.** yiyiciye yaraşır davranış.

yiyim *a.* yemek eylemi. **yiyim yeri etmek** bir yeri kendi çıkarı için kullanmak.

yo *ünl.* **1.** hayır, olmaz. **2.** yapamam, istemem.

yobaz *a. ve s.* **1.** din bağnazlığında aşırı davranan. **2.** düşünce ve görüş açısından çağın gerisinde kalmış bulunan.

yobazlaşma *a.* yobaz olma, gericileşme.

yobazlaşmak *(nsz)* yobaz olmak, çağ dışı davranışlarda bulunmak.

yobazlık, -ğı *a.* yobaz olma durumu, yobaza yaraşır davranış.

yoga *a.* **1.** ruhsal yaşama ve bedene egemen olmayı amaçlayan Hint felsefesi.

yogi *a.* yoga felsefesini yugulayan kimse.

yoğ *a.* eski Türk'lerde ölüler için yapılan tören, yuğ.

yoğalmak *(nsz)* varlığı ortadan kalkmak, yok olmak, bitmek, tükenmek.

yoğaltıcı *a. ve s.* tüketici.

yoğaltılma *a.* tüketilme, harcanma.

yoğaltılmak *(nsz)* yoğaltmak işi yapılmak, tüketilmek, harcanmak.

yoğaltım *a.* tüketim, yoğaltmak olayı.

yoğaltma *a.* tüketme.

yoğaltmak *(-i)* kullanarak, harcayarak bitirmek, tüketmek.

yoğrulmak *(nsz)* **1.** yoğrulma eylemine konu olmak. **2.** *mec.* bir yere çarparak eğrilmek, yamulmak. **3.** *mec.* bir işle sürekli uğraşarak deneyim kazanmak, ustalaşmak.

yoğun *s.* **1.** *fiz.* yoğunluğu fazla olan, kesif. **2.** koyu, ağır, kalın. **3.** etkisi, gücü çok. **4.** *mec.* pek sık, aralıksız **Yoğun bakım.** Ağır hastalara uygulanan özel bakım.

yoğunlaşma *a.* yoğunlaşmak olayı, buharın sıvıya dönüşmesi.

yoğunlaşmak *(nsz)* yoğun duruma gelmek.

yoğunlaştırma *a.* yoğunlaştırmak eylemi.

yoğunlaştırmak *(-i)* sıvı bir nesneyi yoğun duruma getirmek.

yoğunluk, -ğu *a.* **1.** *fiz.* bir cismin, bir santimetre küplük kütlesinin, aynı hacimdeki +4°C'lik suya göre oranı, kesafet. *Bakırın yoğunluğu 8.95 tir.*

yoğunlukölçer *b. a.* sıvıların yoğunluğunu ölçmeye yarayan aygıt, dansimetre.

yoğurmak *(-i)* **1.** hamur durumuna getirmek için bir nesneyi su karıştırırak bastıra bastıra karmak. **2.** *mec.* bir kimseyi bir duruma, bir işe iyice alıştırmak.

yoğurt,-du *a.* ılık süte maya katılarak koyulaştırılması yoluyla yapılan yiyecek. **yoğurt çalmak** yoğurt yapmak için süte maya katmak. **Yoğurt gibi.** Koyulaşmış.

yoğurt çiçeği *b. a. bot. hlk.* papatya.

yoğurtçu *a.* yoğurt yapan ya da satan kimse.

yoğurtçuluk, -ğu *a.* yoğurt yapma ya da satma işi.

yoğurtlu *s.* içinde yoğurt bulunan, yoğurt katılmış.

yoğurtmak *(-i, -e)* yoğurmak işini başkasına yaptırmak.

yoğuşmak *(nsz)* yoğun duruma gelmek, yoğunlaşmak.

yok, -ğu *a.* **1.** bulunmayan, nesne ya da kimse, **var** karşıtı. **2.** yasak: *Böyle davranış yok.* **3.** *be.* hayır anlamında: *Yok, bir şey söylemedi.* **4.** *be.* savunulan bir düşünceyi doğrulayan sözün başına getirilir: *Yok, adam, doğru söylüyor.* **5.** *bağ.* söylenenlerden kuşkulanıldığını belirtmek için : *Yok yağmur yağmış; yok araba gelmemiş!* **Yok canım 1.** İnanmayın, öyle şey olmaz. **2.** Öyle mi! **Yok devenin başı.** *tkz.* Çok abartılı bir söz karşısında kullanılır. **Yok oğlu yok.** Kesinlikle yok, hiç yok. **Yok olmak.** Bitmek, ortadan kalkmak. **Yok pahasına.** Aşırı ucuz olarak. **Yok satmak.** Olmadığı için bir malı satamamak. **Yok yere.** Gereksiz olarak, boşu boşuna. **Yok yok.**

1. Ne istersen var. 2. Hayır hayır, olmaz olmaz, **yoktan var etmek** yaratmak.

yoklama *a.* 1. yoklamak işi. 2. yazılı ya da sözlü sınav. 3. bir topluluğu oluşturan bireylerin bulunup bulunmadıklarını anlamak için yapılan sayma.

yoklamacı *a.* 1. *tar.* kalelerde bulunan savaş araç ve gereçlerinin sayımı için görevlendirilen kişi. 2. askerin bakımı ve denetimiyle görevli kimse.

yoklamak *(-i)* 1. dokunarak incelemek. 2. gözden geçirmek, irdelemek. 3. bilgi ve becerisini ölçmek için sınavdan geçirmek. 4. *mec.* **ziyaret etmek** birine gitmek. 5. aramak, araştırmak.

yoklanma *a.* yoklanmak eylemi.

yoklanmak *(nsz)* yoklamak eylemine konu olmak.

yoklatma *a.* yoklatmak eylemi.

yoklatmak *(-i, -e)* yoklamak eylemini başkasına yaptırmak.

yokluk, -ğu *a.* 1. yok olma, bulunmama durumu. 2. *mec.* yoksulluk, fakirlik. 3. *fel.* hiçlik.

yoksa *bağ.* 1. bir düşüncenin, bir durumun, bir davranışın, karşıt olma olasılığını belirtmek için kullanılır: *Yoksa duymadı mı?* 2. olasılıkların dışında bir başka olasılığı belirtmek için kullanılır: *Yazın mı, yoksa kışın mı gelecek?*

yoksul *s. ve a.* 1. geçimde sıkıntı çeken, fakir. 2. *mec.* gerekli nitelikleri taşımayan, yetersiz.

yoksullaşma *a.* yoksullaşmak olayı.

yoksullaşmak *(nsz)* yoksul duruma gelmek, fakirleşmek.

yoksullaştırma *a.* yoksullaşmasına neden olma.

yoksullaştırmak *(-i)* yoksullaşmasını sağlamak, fakirleştirmek.

yoksulluk, -ğu *a.* 1. yoksul olma niteliği, fakirlik. 2. *mec.* güçsüzlük, verimsizlik.

yoksun *s.* belli bir şeyden kendisinde bulunamyan, mahrum. **yoksun bırakmak** bir şeyin yokluğunu çektirmek. **yoksun kalmak** bir şeyin yokluğunu çeker olmak. **yoksun olmak** belli bir şeyin yokluğunu çekmek.

yoksunluk, -ğu *a.* yoksun olma durumu, mahrumiyet.

yokuş *a.* yükselerek ilerleyen yol. **yokuş aşağı** yokuşta aşağıya doğru. **yokuş yukarı** yokuşta yukarı doğru. **yokuşa koşmak (sürmek)** güçlük çıkarmak.

yokuşçu *a. sp.* özellikle tepe ve yamaçlı yollarda başarı gösteren bisiklet yarışçısı.

yol *a.* 1. karada, havada ve suda bir yerden başka bir yere gitmek için aşılan uzaklık. 2. karada insan ve hayvanların yürümeleri için kendiliğinden oyulmuş ya da insanlar tarafından açılmış yürümeye uygun çizgi. 3. yerleşim alanlarını birbirine bağlayan ulaşım şeridi. 4. içinden ya da üstünden sıvının geçtiği, aktığı yer: *su yolu.* 5. yolculuk: *yola çıkmak.* 6. *mec.* hız. 7. *mec.* bir amaca ulaşmak için izlenen yöntem, tutum, davranış, 8. amaç, gaye, erek. **yol açmak** 1. yol yapmak. 2. kapanan bir yolu geçilir duruma getirmek. 3. *mec.* yol vermek, sıra ver-

mek. **4.** *mec.* bir olaya neden olmak. **yol ağzı** yolun başladığı ya da başka bir yolla kesiştiği nokta. **yol almak** ilerlemek. **yol aramak** çare aramak. **Yol boyu. 1.** Kara yolunda kenar. **2.** Yolculuk süresi. **yol bulmak** çare bulmak. **yol çizmek** yöntem saptamak. **Yol erkân.** Davranış kuralları. **yol etmek** bir yere çok sık gitmek. **yolgeçen hanına çevirmek** bir yerin düzenine uymadan girip çıkmak. **yol gitmek** ilerlemek. **yol göstermek 1.** yolu anlatmak. **2.** bir konuda nasıl davranılacağını söylemek. **yol gözlemek** birinin gelmesini beklemek. **yol iz bilmek 1.** gidilecek yeri bilmek. **2.** görgülü davranmasını bilmek. **yol kesmek 1.** geçmesini önlemek. **2.** soygunculuk yapmak. **yol tepmek** çok uzun süre yürümek. **yol tutmak** davranışlarını kendine göre düzene sokmak. **Yolüstü.** Uğrak. **yol vermek 1.** geçmesine izin vermek. **2.** hızını artırmak. **3.** *mec.* işten çıkarmak. **yol yakınken dönmek** sezilen kötü duruma düşmeden önlemini almak. **yol yapmak 1.** yol oluşturmak. **2.** ortamı uygun duruma getirmek. **yol yürümek** yolda ilerlemek. **yola çıkmak** bir yere gitmek için bulunduğu yerden ayrılmak. **aynı yola çıkmak** aynı sonuca varmak. **yollara düşmek** bir yere ulaşmak için yürümeye başlamak. **yola koyulmak** yolda ilerlemeye başlamak. **yola gelmek** düzelmek, uslanmak. **yola getirmek** dediğini yaptırmak, uslandırmak. **yola gitmek** yolculuk yapmak **yola revan olmak** yolculuğa başlamak. **yola yatmak** ısrarından vazgeçmek. **yoldan çıkmak 1.** normal yoldan ayrılmak. **2.** *mec.* doğru yoldan ayrılmak, sapmak. **yollara dökülmek** birlikte yolda ilerlemek. **yollarda kalmak** gideceği yere zamanında varamamak. **yolları ayrılmak** aralarında görüş ayrılığı belirmek. **yolları tutmak** başkalarına yol bırakmamak. **yolu açmak** yoldaki engeli kaldırmak. **bir yere yolu düşmek 1.** bir yerden geçmesi gerekmek. **2.** sırası gelmek. **yoluna** uğruna, onun için. **yoluna bakmak** gelmesini beklemek. **yoluna canını vermek** biri için ölmek. **yoluna çıkmak 1.** karşılamaya gitmek. **2.** yolda karşılaşmak. **yoluna girmek** gerekli olan biçimde gelişmek, düzelmek. **yoluna sapmak** başvurmak. **yolunda gitmek** olması gerektiği gibi ilerlemek, olumlu gelişmek. **yolundan kalmak** gidememek. **yolunu beklemek (gözlemek)** gelmesini istemek. **yolunu bilmek** yöntemini bilmek. **yolunu bulmak 1.** çaresini bulmak. **2.** yasal olmayan yoldan kazanç sağlamak. **yolunu değiştirmek** başka bir yola sapmak. **yolunu kaybetmek** yitmek, gideceği yeri bilememek. **yolunu kesmek** engellemek, soymak. **yolunu şaşırmak** yanlış yola girmek. **yolunu sapıtmak** kötü yola girmek. **yolunu yapmak** bir işin iyi gitmesini için geçerli önlemleri almak.

yolcu *a.* **1.** yolculuk eden kimse. **2.** yolculuğa çıkmaya hazır kimse. **3.** *mec.* doğması beklenen bebek. **4.** *mec* iyileşmesi umutsuz olan hasta. **yolcu etmek** yola gideni uğurlamak. **Yolcu**

salonu. Otogar, istasyon, liman gibi yerlerde, yola çıkacakların ya da gelenlerin oturma, dinlenme olanağı buldukları salon.

yolculuk, -ğu *a.* **1.** bir yerden başka bir yere gidiş geliş, gezi. **2.** bu gidiş gelişlerde geçen süre. **yolculuk etmek** bir yerden başka bir yere gitmek gelmek.

yoldaş *a.* **1.** yol arkadaşı. **2.** dost, arkadaş. **3.** *mec.* ortak bir görüşü benimseyenlerden her biri.

yoldaşlık, -ğı *a.* yol ve düşünce arkadaşlığı, dostluk.

yoldurmak *(-i, -e)* yolmak eylemini yaptırmak.

yolgeçen *b. a. girip çıkanı, geleni gideni belli olmayan yer* anlamında kullanılan *yolgeçen hanı* deyiminde geçer.

yollama *a.* yollamak eylemi.

yollamak *(-i, -e)* göndermek, uğurlamak, iletmek.

yollanmak *(nsz)* gönderilmek, yollamak işi yapılmak. **2.** yola çıkmak.

yollu *s.* **1.** çizgili. **2.** yolu bulunan. **3.** hızlı *(taşıt).* **4.** *mec.* kuralına uygun. **5.** *argo* kolayca elde edilen *(kadın).*

yolluk, -ğu *a.* **1.** yolculukta yenmek üzere hazırlanmış yiyecek. **2.** yola gidene verilen armağan. **3.** yere serilen halı, kilim gibi nesne. **4.** kamu görevlilerine, dış görevlerde verilen yol gideri, harcırah.

yolma *a.* **1.** yolmak eylemi. **2.** *hlk.* çok kısa ekin.

yolmak, -ar *(-i)* **1.** çekerek yerinden çıkarmak, çekip çıkarmak. **2.** *mec.* kandırarak ya da dolandırarak birinin parasını almak.

yolsuz *s.* **1.** yolu bulunmayan. **2.** hızlı gitmeyen *(taşıt).* **3.** *mec.* kurallara uymayan, yöntemsiz, düzensiz, uygunsuz. **4.** törelere, toplum kurallarına uygun düşmeyen.

yolsuzluk, -ğu *a.* **1.** yolu bulunmama durumu. **2.** törelere, yasalara, kurallara uymama. **3.** *mec.* bir görevi ya da yetkiyi kötüye kullanma, hilecilik.

yolunmak *(nsz)* **1.** yolmak işi yapılmak, çekilip çıkarılmak. **2.** *mec.* aşırı kederlenmek, çırpınmak.

yoluyla *be.* **1.** yolundan giderek. **2.** *mec.* aracılığıyla.

yonca *a. bot.* baklagillerden, kırmızı ya da mor renkte çiçekler açan, yem olarak kullanılan bir çayır bitkisi.

yoncalık, -ğı *a.* yonca yetiştirilen yer.

yonga *a.* kesilen, yontulan ya da rendelenen ağaçlardan çıkan parça, kamga.

yongar *a. müz.* üç telli bağlama.

yontma *a.* **1.** yontmak eylemi. **2.** *s.* yontulmuş, yontularak yapılmış.

yontmak, -ar *(-i, -le)* **1.** daha çok ağaçtan bir nesneyi düzeltmek için keskin bir araçla tıraşlamak. **2.** *mec.* birinden azar azar kazanç sağlamak. **3.** *mec.* bir olayı kendi çıkarına değerlendirmek.

yontu *a.* yontarak yapılmış yapıt, heykel.

yontucu *a.* **1.** yontu yapan sanatçı, heykeltıraş. **2.** *s. mec.* kendi çıkarını önceye alan.

yontuculuk, -ğu *a.* yontu işiyle uğraşma, heykeltıraşlık.

yontulmak *(nsz)* **1.** yontmak işine konu olmak. **2.** *mec.* toplum düzenine uyar duruma gelmek.

yordam *a.* **1.** çeviklik, çubukluk. **2.** çalım **3.** yeti, yatkınlık.

yordamlı *s. hlk.* **1.** yakışıklı. **2.** becerikli, elinden iş gelen.

yordamsız *s.* çelimsiz, elinden iş gelmeyen, tutuk.

yordurmak *(-i)* **1.** yorgun duruma getirtmek. **2.** yorumunu yaptırmak yorumlatmak.

yorgan *a.* yatakta örtünmek için kullanılan, içi, yün, pamuk gibi nesnelerle doldurulmuş geniş örtü. **yorgan döşek yatmak** ağır hasta olmak. **Yorgan gitti kavga bitti.** Paylaşılacak nesne ortadan kalktı, anlaşmazlık sona erdi. **yorgan kaplamak** yorgana kılıf geçirmek.

yorgancı *a.* yorgan, yastık, şilte gibi nesneler diken ya da satan kimse.

yorgancılık, -ğı *a.* yorgan dikme ya da satma işi.

yorgun *s.* ağır çalışma ya da başka bir etkenle beden ve zihin etkinliği azalmış olan, yorulmuş. **Yorgun argın.** Aşırı yorulmuş olarak. **Yorgun düşmek.** Aşırı yorulmak, bitkinleşmek. **Yorgun yorgun.** Yorgun durumda. **yorgunu yokuşa sürmek** güç bir işe daha başka güçlükler çıkarmak.

yorgunluk, -ğu *a.* çok çalışma ya da başka nedenlerle beden ve zihin etkinliklerinde görülen azalma. **yorgunluk çıkarmak 1.** dinlenmek. **2.** yaptığı işten sevindirici bir sonuç almak. **yorgunluğunu almak 1.** kendisi dinlenmek. **2.** birini dinlendirmek.

yormak, -ar *(l)* **1.** yorulmasına neden olmak. **2.** *mec.* sıkıntıya sokmak kırmak, üzmek.

yormak, -ar *(ll) (-i, -e)* bir nedene bağlamak, yorumlamak.

yortu *a. Yun.* Hristiyan bayramı.

yorucu *s.* yorgunluğa neden olan, yoran.

yorulma *a.* **1.** yorgun düşme, güçsüzleşme. **2.** yorumlanma, anlam ve-rilme.

yorulmak *(l) (nsz)* yorgun duruma gelmek, halsizleşmek, güçsüzleşmek.

yorulmak *(ll) (nsz)* bir nedene bağlanmak, yorumlanmak.

yorum *a.* **1.** bir yazının, sözün anlaşılması için güç yönlerini açıklama, aydınlığa kavuşturma, tefsir. **2.** bir görüşü değerlendirme. **3.** soyut bir şeyden anlam çıkarma. **4.** bir sanat yapıtını kendi yeteneklerini de katarak duyarlıkla sunma.

yorumcu *a.* yorum yapan kimse.

yorumlama *a.* yorumlamak işi.

yorumlamak *(-i)* **1.** bir yazıyı ya da sözü yorum yaparak açıklamak. **2.** bir olaya, bir duruma ya da davranışa anlam vermek, değerlendirmek. **3.** bir sanat yapıtını kendine özgü bir teknikle, çalmak, söylemek ya da oynamak.

yorumlanmak *(nsz)* yorumlamak eylemine konu olmak, yorumlama işi yapılmak.

yosma *s.* **1.** şen, güzel. **2.** *a.* modaya düşkün, çok süslü giyenen kadın.

yosmalık, -ğı *a.* yosma olma durumu, yosmaca davranış.

yosun *a. bot.* tallı bitkilerin, çoğu, sularda ya da nemli yüzeylerde yetişen ilkel yapıdaki bitkilerin genel adı. **yosun tutmak** **1.** üzerini yosun kaplamak. **2.** *mec.* unutulmak, gecikmek.

yosunlaşma *a.* yosunlaşmak olayı.

yosunlaşmak *(nsz)* üzerinde yosun oluşmak.

yosunlu *s.* yosunla kaplanmış, üzerinde yonus bulunan.

yoz *s.* **1.** işlenmemiş, doğada olduğu gibi kalmış. **2.** *mec.* kaba, yetişmemiş, eğitilmemiş, bayağı. **3.** *mec.* soysuz, dejenere olmuş.

yozlaşma *a.* yozlaşmak olgusu.

yozlaşmak *(nsz)* **1.** doğasındaki iyi nitelikleri yitirmek. **2.** manevî değerlerini yitirmek.

yozlaştırma *a.* yozlaştırmak eylemi.

yozlaştırmak *(-i)* yozlaşmasına neden olmak, dejenere etmek.

yozluk, -ğu *a.* yoz olma özelliği, bayağılık.

yön *a.* **1.** belli bir noktaya göre olan yer, taraf. **2.** bir nesnenin bir noktaya baktığı yan. **3.** bir yere gitmek için izlenen yol, istikamet. **4.** *mec.* izlenecek yöntem, yol. **yön vermek** biçim ve düzen vermek.

yöndeş *s.* yönü aynı olan, aynı yöne bakan. **Yöndeş açılar.** *mat.* İki paralel çizginin bir başka çizgiyle kesilmesi sonucu oluşan biri içte, biri dışta olarak kesenin aynı yanında kalan eşit açılar.

yönelik, -ği *s.* belli bir yöne çevirilmiş olan.

yönelim *a.* **1.** yönelme durumu. **2.** kendi ya da bulunduğu yerin durumunu başka bir yere göre belirleme. **3.** *biy.* kimi canlı varlıkların ışık, ısı, besin gibi uyarıcı nedenlerle, uyarıcıya doğru hareketleri, göçüm, doğrulum.

yöneliş *a.* yönelmek olayı ya da biçimi.

yönelme *a.* yönelmek olayı. yönelme durumu. *dilb.* adların tümcede girdiği *(-e)* durumu.

yönelmek *(-e)* **1.** yüzünü belli bir yöne çevirmek, bir yön tutmak. **2.** bir yöne doğru yola çıkmak. **3.** *mec.* amaç olarak benimsemek.

yönelim *a.* yönelmek eylemi.

yönelmeli *s.* yönelme durumunda bulunan.

yönelteç, -ci *a.* **1.** direksiyon. **2.** bisiklet, motosiklet gibi araçlarda iki elle kullanılan, yön değiştirme aracı, didon.

yöneltilmek *(nsz)* yöneltmek eylemi yapılmak.

yöneltme *a.* yöneltmek eylemi.

yöneltmek *(-i, -e)* **1.** bir şeye belli bir yön vermek, bir yöne çevirmek. **2.** birine bir söz söylemek ya da bakışlarını ona doğru çevirmek.

yönerge *a.* bir işin nasıl yürütüleceğini bildiren söz ya da yazı, açıklayıcı buyruk.

yönetici *a.* yöneten kimse, idareci.

yöneticilik, -ği *a.* yönetici olma durumu ya da yöneticinin yaptığı görev, idarecilik.

yönetilme *a.* yönetilmek durumu, idare edilme.

yönetilmek *(nsz)* yönetmek işi yapılmak.

yönetim *a.* yönetmek işi, çekip çevirme, idare. **Yönetim kurulu.** Bir kurumu ya da kuruluşu yönetmekle görevlendirilmiş üyelerin tümü.

yönetimsel *s.* yönetimle ilgili, idarî.

yönetiş *a.* yönetmek eylemi ya da biçimi.

yönetme *a.* yönetmek işi.

yönetmek *(-i)* bir işi gereği gibi yürütmek, idare etmek.

yönetmelik, -ği *a.* **1.** bir kurum ya da kuruluşun çalışma yöntemlerini belirleyen kuralların tümü. **2.** bu kuralları içeren yazılı belge, talimatname.

yönetmen *a.* **1.** bir iş yerini yöneten kimse, müdür. **2.** *tiy.* bir oyunu sahneye koyan kişi. **3.** *sin.* bir senaryonun film durumuna getirilmesi çalışmalarını yöneten kimse.

yönetmenlik, -ği *a.* **1.** bir işi yönetme durumu. **2.** yönetmenin yaptığı iş ya da yeri.

yönetsel *s.* yönetimsel, yönetimle ilgili.

yöneylem *b. a.* bir işin en iyi bir biçimde yapılabilmesi için en iyi kararları almaya yarayacak araştırmalara yönelik bilimsel çözümleme yöntemi.

yönlendirmek *(-i)* bir kimseye, davranış, tutum ve izleyeceği yöntemler konusunda yol göstermek.

yönlü *s.* **1.** yönü bulunan. **2.** *mec.* görüş, düşünüş açısından bir yöne göre özelliği olan. **3.** *hlk.* uygun.

yönseme *a. psikol.* belli bir sonuca doğru yönelmiş gibi görünmekle birlikte, etkinliği seçmemiş istek, eğilim.

yönsüz *s.* **1.** yönü olmayan. **2.** *mec.* belli bir görüşü tutumu, anlayışı bulunmayan, yansız.

yöntem *a.* **1.** belli bir amaca ulaşmak için izlenen düzenli yol. **2.** *fel.* bilimsel bir gerçeğe ulaşmak için tutulan yol, metot.

yöntem bilimi *b. a. mant.* özellikle bilim alanında yöntem araştırma, bu alanda deneysel incelemelerde bulunma yolu, metodoloji.

yöntem bilimsel *b. s.* yöntem bilimle ilgili.

yöntemli *s.* bir yönteme dayanarak yapılan, metotlu.

yöntemlilik, -ği *a.* yöntemli çalışma niteliği.

yöntemsiz *s.* yöntemi olmayan, düzensiz, metotsuz.

yöntemsizlik, -ği *a.* yöntemsiz olma özelliği, düzensizlik.

yöre *a.* **1.** bir yerin dolayında bulunan çevre, mahal. **2.** *hlk.* değirmende, taşla kasnak arasında biriken ve hayvan yemi olarak kulanılan tahıl artığı.

yöresel *s.* yöreyle ilgili, yerel.

yöreselleşme *a.* yöreselleşmek olayı, yerelleşme.

yöreselleşmek *(nsz)* yöreyle ilgili özellik kazanmak, yerelleşmek.

yöreselleştirmek *(-i)* yöreyle ilgili nitelik kazandırmak, yerelleştirmek.

yöresellik, -ği *a.* yöresel olma durumu, yerellik.

Yörük, -ğü *öz a.* genel olarak hayvancılıkla geçinen Türkmen boyu ve bu boydan olan kimse.

yörünge *a.* **1.** *astr.* bir gök cisminin hareketi sırasında uzayda çizdiği eğri. **2.** *mat.* yürüyen bir noktanın izlediği ya da çizdiği yol. **3.** *mec.* bir işin alması gereken yol. **yörüngesine oturmak 1.** uzayda istenen çizgide ilerlemek *(yapay uydu).* **2.** *mec.* yoluna girmek *(iş).*

yudum *a.* bir kerede yutulan miktar. **yudum yudum** azar azar.

yudumlamak *(-i)* yudum yudum içmek, yavaş yavaş içmek.

yudumlanmak *(nsz)* yudumlamak eylemine konu olmak, yudum yudum içilmek.

yudumluk, -ğu *s.* bir yudum tutarında.

yuf *ünl.* **1.** kaba Yazıklar olsun! Ayıp! **yuf borusu çalmak** kınama, üzüntü ve kızgınlığını bildirmek.

yufka *a.* **1.** özel biçimde açılmış hamur yaprağı. **2.** *hlk.* sacda pişirilen ekmek. **3.** *s. mec.* dayanıksız, çabuk kırılan. **yufka açmak** hamuru yufka durumuna getirmek. **Yufka ekmeği.** Pideden daha ince olarak yapılmış ekmek. **Yufka yürekli.** Çabuk üzülen, hemen etkilenen.

yufka böreği *b. a.* tepsi ya da tavada hazır yufkayla yapılan peynirli ya da kıymalı börek.

yufkacı *a.* yufka, kadayıf gibi şeyler yapan ya da satan kimse.

yufkalaşma *a.* yufkalaşmak durumu, incelme.

yufkalaşmak *(nsz)* incelemek.

yufkalık, -ğı *a.* **1.** çok ince, dayanıksız olma niteliği. **2.** *s.* yufka yapılmaya uygun.

yuğ *a.* eski Türklerde ölüler için yapılan tören, yoğ.

yuh *ünl.* hoş karşılamama ve öfke belirtir: *Yuh sana!*

yuha *ünl.* davranışı ve sözü hoş karşılanmayan birine karşı ağızdan söylenen kınama sözü. **yuha çekmek** birine *yuha* diye bağırmak.

yuhalamak *(-i)* bir kimseye *yuh* diye bağırmak, aşağılamak, kınamak.

yuhalanmak *(nsz)* kendine yuhalanmak eylemi yapılmak.

yukaç, -cı *a. jeol.* yer katman arı kıvrımlarının tümsek bölümü. semer.

yukarı *s.* **1.** benzeri arasında üstte bulunan. **2.** *a.* bir nesnenin üst yanı. **3.** *mec.* aşama ve yetki bakımından en üstte olan. **4.** *be.* üste, üste doğru. **Yukarı tükürsem bıyık, aşağı tükürsem sakal.** Her ikisi de aynı değerde. **yukardan almak** yumuşaklık göstermemek, ağır önerilerde bulunmak. **yukarıdan bakmak** karşısındakini küçümsemek.

yukarıdan, yukardan *be.* **1.** üst yandan. **2.** *a.* üst makamdan.

yulaf *a. Yun. bot.* buğdaygillerden, daha çok hayvan yemi olarak yetiştirilen bir tahıl türü.

yular *a.* bağlamak ya da çekerek götürmek için hayvanın boynuna bağlanan ya da tasmasına takılan ip. **yuları elinde olmak** yönetimi elinde bulunmak. **yuları ele vermek** bir kimse-

nin sözünden çıkmayacak duruma gelmek.

yuma *a. den.* gemileri şamandıraya bağlamak için kulalnılan kalın halat.

yumak *(l) (-i) hlk.* yıkamak, temizlemek.

yumak, -ğı *(ll) a.* **1.** yuvarlak biçimde sarılmış, yün, iplik gibi nesne. **2.** *s.* yuvarlak biçimde sarılmış olan. **Yumak yumak.** Küçük yuvarlaklar biçiminde.

yumaklamak *(-i)* yumak biçimine getirmek, yumak yapmak.

yumaklanmak *(nsz)* yumak biçimine sokulmak.

yumdurmak *(-i)* yummasını sağlamak.

yumma *a.* yummak eylemi.

yummak, -ar *(-i)* kısarak kapamak, sıkarak kapamak: *elini yummak.*

yumru *a.* **1.** şişkin nesne, tümsek. **2.** s. şişkin olan, kabarık. **3.** bitkilerin sap, gövde ve köklerinde oluşan yedek besin deposu. **Yumru kök.** *bot.* Patates, turp, pancar gibi bitkilerde görülen yumru biçimindeki kök.

yumrucuk, -ğu *a.* küçük yumru, ufak şişkinlik.

yumruk, -ğu *a.* **1.** elin kapalı ve sıkılmış durumu. **2.** yumulup sıkılı elle vurma. **3.** *mec.* baskı, sert güç. **yumruk atmak (indirmek)** yumrukla vurmak. **yumruk göstermek** korkutmak. **Yumruk hakkı.** Güçle kazanılan şey. **Yumruk kadar.** Çok küçük. **yumruk yumruğa gelmek** yumrukla dövüşmek. **yumruğuna güvenmek** kaba kuvvetle istediklerini elde etmeye çalışmak.

yumruklama *a.* yumruklamak eylemi, yumrukla vurma.

yumruklamak *(-i)* birine yumrukla vurmak.

yumruklanma *a.* yumruklanmak durumu.

yumruklanmak *(nsz)* yumrukla kendisine vurulmak.

yumruklaşma *a.* yumruklaşmak eylemi, birbirine yumrukla vurma.

yumruklaşmak *(nsz)* karşılıklı yumruklarla birbirine vurmak.

yumruk oyuncusu *b. a. sp.* boksör.

yumruk oyunu *b. a. sp.* boks.

yumrulanmak, yumrulmak *(nsz)* yumru gibi olmak, yumru biçime gelmek.

yumruluk, -ğu *a.* yumru olma niteliği, şişkinlik.

yumuk *s.* **1.** yumulmuş olan ya da yumulmuş gibi duran. **2.** tombul. **Yumuk yumuk.** Tombul tombul.

yumuklaşmak *(nsz)* yumuk bir biçim almak.

yumulmak *(nsz)* **1.** örtülmek kapanmak. **2.** *(göz)* süzülmek. **3.** *mec. (-e)* üstüne gitmek, saldırmak.

yumulu *s.* yumuk, süzülmüş.

yumurcak, -ğı *a.* **1.** küçük, yaramaz çocuk. **2.** *hlk.* veba hastalığında kasıkta ve koltuk altında çıkan ur.

yumurta *a.* **1.** *biy.* erkek ve dişi hücresinin birleşmesinden oluşan, bölünmesiyle yeni bir hayvan ya da bitkinin oluşmasını sağlayan üreme hücresi. **2.** kümes hayvanlarının çoğalmasını sağlayan ve besin olarak da kul-

lanılan, içinde ak ve sarı kısımları bulunan sert kabuklu cisim. **3.** bir çok hayvanın dişilik organından çıkan üreyici madde. **4.** insanda ve bazı hayvanların erkeklerinde bulunan er bezi. **5.** çorap onarmada kullanılan, yumurta biçiminde, tahta ya da mermerden kalıp. **Yumurta akı.** Yumurtanın piştiğinde ak bir renk alan besince zengin kısmı. **yumurta kapıya gelmek (dayanmak)** zaman çok azalmak, sıkışmak. **Yumurtadan daha dün çıkmış.** Aşırı toy. **yumurtaya kulp takmak** kolayca bahane bulmak. **yumurtayı çalmak** *(kuluçka)* üstünde yattığı yumurtayı çevirmek.

yumurtacı *a.* yumurta alıp satan kimse.

yumurtacık, -ğı *a.* **1.** *biy.* yumurtlayan hayvanlarda dişiler tarafından yumurta olarak dışarı verilen, yavrulayanlarda, döllenip oğulcuk olarak doğan, üreme hücresi. **2.** kapalı tohumlu bitkilerde, döllenmeden sonra değişikliğe uğrayarak tohumu oluşturan bölüm.

yumurtacılık, -ğı *a.* yumurta alıp satma işi.

yumurtalı *s.* yumurta karıştırılarak pişirilen ya da üzerine yumurta sürülen: *yumurtalı pide.*

yumurtalık, -ğı *a.* **1.** *biy.* bitki ve hayvanlarda dişi üreme hücrelerini veren organ. **2.** içine yumurta oturtulabilen kap.

yumurtlamak *(-i)* **1.** yumurta çıkarmak. **2.** *mec.* söylenmemesi gereken bir şeyi söyleme ya da uydurup ortaya atmak.

yumurtlayanlar *ç. a. zool.* yumurtlayarak üreyen hayvanlar.

yumuş *a. hlk.* iş, hizmet buyruğu.

yumuşacık *s.* hoşa giden bir yumuşaklıkta, pek yumuşak.

yumuşak, -ğı *s.* **1.** üzerine basılınca çukurlaşan, eski biçimini yitiren. **2.** kolayca bükülen. **3.** dokununca hoş bir duygu uyandıran. **4.** kolayca yontulup işlenen. **5.** sağlığa zarar vermeyecek özellikte olan *(hava).* **5.** *mec.* sert, sinirli olmayan, uysal olan. **6.** *mec.* kırıcı olmayan, olumlu, okşayıcı olan. **7.** sessiz, yavaş. **Yumuşak ağızlı.** Kolayca gem takılabilen. **Yumuşak başlı.** Uysal, uyumlu, yatkın. **Yumuşak damak.** *anat.* Damağın boğaza yakın bölümü. **Yumuşak iniş.** Hava taşıtlarının yere çarpmadan inişi. **Yumuşak Olmak. 1.** Yumuşaklık özelliği taşımak. **2.** *mec.* Uysal, ılımlı davranmak. **Yumuşak su.** Kireci az olan su. **Yumuşak ünsüz.** *dilb.* Sürekli, tonlu, titreşimli b, c, d, g ünsüzleri. **Yumuşak yüzlü.** Bir isteği, bir dilediği kolayca geri çevirmeyen.

yumuşakça *a. zool.* çoğu suda yaşayan, omurgasız, yumuşak vücutlu ve kabuklu hayvan türü.

yumuşaklık, -ğı *a.* **1.** yumuşak olma niteliği. **2.** sağlığa zararı dokunmama durumu. **3.** kırmadan, incitmeden, konuşma, davranma niteliği.

yumuşama *a.* yumuşamak olayı.

yumuşamak *(nsz)* **1.** yumuşak duruma gelmek, sertliği kalmamak. **2.** *mec.* öfkesi, kızgınlığı geçmek. **3.** *dilb.* sert ünsüz yumuşak ünsüz durumuna gelmek: *başlık, başlığı; ağaç, ağacı.*

yumuşatıcı *a.* **1.** yumuşatma özeliği olan madde. **2.** *s.* yumuşatma özelliği olan. **3.** *mec.* gevşetici, teskin edici.

yumuşatılma *a.* yumuşatılmak işi.

yumuşatılmak *(nsz)* yumuşatmak eylemine konu olmak, yumuşak duruma getirilmek.

yumuşatmak *a.* yumuşatmak işi.

yumuşatmak *(-i)* yumuşatılmasını sağlamak, sertliğini gidermek.

yumuşatmalık, -ğı *a.* makinelerde sarsıntıyı önleyen düzen, amortisör.

yunak, -ğı *a. hlk.* **1.** yıkanılan yer. hamam. **2.** ortak olarak çamaşır yıkamak için hazırlanmış yer.

Yunan *öz. a.* **1.** Yunanistan halkından olan kimse. **2.** Yunan halkına özgü olan: *Yunan Uygarlığı.*

Yunanca *öz. a.* Yunan halkının kulalndığı dil, Elence.

Yunanistanlı *öz. a.* **1.** Yunanistan halkından olan kimse, Yunan. **2.** *s.* Yunanistan'da yaşayan.

Yunanlı *öz. a.* Yunanistan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse, Yunan.

yunmak *(nsz) hlk.* yıkanmak, temizlenmek. **yunmuş yıkanmış olmak** *mec.* kendini her türlü pislikten arındırmış bulunmak.

yunus *a. zool.* balinagillerden, denizlerde sürüler halinde yaşayan, üç metre kadar boyda türlerine rastlanan, balık biçiminde, memeli bir deniz hayvanı.

yurt, -du *a.* **1.** bir kimsenin doğup yaşadığı yer, memleket. **2.** bir ulusun egemen olarak üzerinde yaşadığı yer, vatan. **3.** barınak yeri, ev. **4.** *mec.* bir nesnenin çokça bulunduğu alan. **5.** *mec.* bir gurup insanın bakılıp barındırıldığı, hastalıklarının sağaltıldığı yer: *güçsüzler yurdu, sağlık yurdu* **6.** birçok kişinin birlikte eğitildiği, öğretildiği yer: *dikiş yurdu.* **7.** *hlk.* Yörüklerin yazın ya da kışın barındıkları yer, oba. **yurt tutmak** kendine oturacak yer edinmek, yerleşmek.

yurt dışı *b. s.* yurt sınırları dışında olan.

yurt içi *b. s.* yurt ısınırları içinde bulunan.

yurtlandırmak *(-i)* bir kimseyi ya da bir topluluğu bir yere yerleştirmek, iskân etmek.

yurtalnmak *(nsz)* bir yeri yurt edinmek, yerleşmek.

yurtluk, -ğu *a.* **1.** büyük, zengin köşk, malikâne. **2.** *tar.* bir yerin gelirinin bir kimseye, yalnız ölünceye kadar kullanılması koşuluyla ayrılması yöntemi.

yurtsal *s.* vatanî, yurtla ilgili.

yurtsama *a.* yurt özelmi çekme.

yurtsamak *(nsz)* yurdunu özlemek, özlemini çekmek.

yurtsever *b. a. ve s.* yurdunu, ulusunu büyük bir tutkuyla seven, bu uğurda her şeyini verebilen, vatanperver, vatansever *(kimse).*

yurtseverlik, -ği *b. a.* **1.** yurtsever olma özelliği. **2.** yurtseverlere yakışır davranış, vatanperverlik, vatanseverlik.

yurtsuz *s.* **1.** yurdu, vatanı olmayan. **2.** *mec.* barınacak, kalacak yeri bulunmayan.

yurttaş *a.* yurtları, yurt sevgileri olanlardan her biri, vatandaş. **Yurttaşlar yasası.** *huk.* Bir ülkede yaşayan kişiler arasındaki, aile, miras ve eşya haklarıyla ilgili ilişkileri düzenleyen yasa, Medeni Kanun.

yurttaşlık, -ğı *a.* aynı yurtta doğmuş, büyümüş ve yaşamış olma durumu, vatandaşlık. **Yurttaşlık bilgisi.** Yurttaşlık hak ve ödevlerini kapsayan bilgi, yurt bilgisi.

yusufçuk, -ğu *a. zool.* **1.** kumruya benzeyen, kumrudan daha küçük yapıda bir kuş. **2.** iri kanatlı, ayakları kısa, karnı uzun bir cins böcek, kız böceği.

yusyumru *s.* tam yumru durumunda olan.

yusyuvarlak, -ğı *s.* tostoparlak, pek yuvarlak, tam yuvarlak.

yutak, -ğı *a. anat.* yutma işini sağlayan, ağız ve burun boşluklarıyla, gırtlak ve yemek borusu arasındaki boşluk.

yutar hücre *b. a. biy.* mikroplarla savaşarak onları içine alıp yok eden hücre.

yutkunmak *(nsz)* tükürüğünü yutmak ya da ağızda bir nesne olmadığı halde yutar gibi hareket yapmak. **2.** *mec.* bir şeyi söylemek ya da söylememek arasında duraklamak. **3.** *mec.* bir şeyi istediği halde elde edememe durumunda olmak.

yutmak, -ar *(-i)* **1.** ağızdaki bir nesneyi yutaktan mideye indirmek. **2.** *mec.* hakkı olmadığı bir şeyi elde etmek. **3.** *mec.* olmayacak bir duruma kanmak, aldanmak. **4.** *mec.* katlanmak, bir ses çıkaramamak. **5.** *mec.* bir şeyi iyice öğrenmek. **6.** bir şey almak koşuluyla oyunu kazanmak, ütmek.

yutturmaca *a.* **1.** dinleyenin anlamayacağı bir biçimde yapılan söz oyunu. **2.** oyun, hile.

yutturmak *(-i, -e)* **1.** yutmak eylemini yaptırmak ya da yutmasına neden olmak. **2.** *mec.* yapılmaması gereken bir işi yaptırmak.

yutturulmak *(nsz)* **1.** yutturmak eylemi yapılmak. **2.** *mec.* kandırılmak.

yutulmak *(nsz)* yutmak eylemi yapılmak.

yuva *a.* **1.** kuşların ve bazı hayvanların, yumurtlamak, yavrulamak, barınmak, yavrularına bakmak için hazırladıkları yer. **2.** *mec.* karı ve kocanın barındıkları ev. **3.** bazı kimseleri korumak barındırmak için yapılmış yer: *çocuk yuvası.* **4.** *mec.* bir şeyin bol boyunduğu yer: *arı yuvası* **5.** bir nesnenin içine yerleştiği oyuk: *dişli yuvası.* **yuva kurmak** evlenmek. **yuva yapmak** **1.** yuva hazırlamak. **2.** evlenmek. **yuvasını bozmak** aile düzenini yıkmak. **yuvasını dağıtmak** ev düzenini bozmak. **yuvasını yapmak** gerekli cezayı vermek. **yuvasını yıkmak** birinin eşinden ayrılmasına neden olmak. **yuvasına dönmek** eski yerine ya da görevine geri gelmek. **Yuvayı yapan dişi kuştur.** Evin yönetilmesinde, aile mutluluğunda kadının önemi büyüktür.

yuvak, -ğı *a.* **1.** silindir, üstüvane **2.** toprak damlı yapılarda toprağı sıkıştırmak ve sert bir duruma getirmek için kullanılan silindir biçimindeki taş.

yuvalanma *a.* yuvalanmak olayı.

yuvalanmak *(nsz)* **1.** yuva yapmak, bir yere yerleşmek. **2.** ev kurmak, evlenmek. **3.** görünmeyecek biçimde bir yere saklanmak. **4.** *mec.* birikmek, toplanmak.

yuvar *a. anat.* **1.** kanın içinde bulunan yuvarlak ya da oval biçimde küçük cisim: *alyuvar, akyuvar.* **2.** *astr.* yer yuvarlağı gibi düzgün olmayan küresel biçim. **Yuvar yuvar.** Yuvarlanır biçimde.

yuvarlak, -ğı *s.* **1.** top ya da küre biçiminde olan, tekerlek. **2.** toparlak, küre. **Yuvarlak hesap.** *mat.* Yaklaşık olarak bir tüm sayıya tamamlanan hesap. **Yuvarlak konuşmak.** Kesin şeyleri söylemeden, genel konuşmak. **Yuvarlak ünlü.** *dilb.* Dudakların toplanıp yuvarlaştırılmasıyla çıkarılan o, ö, u, ü ünlüleri.

yuvarlakça *s.* az yuvarlak.

yuvarlaklaşmak *(nsz)* yuvarlak bir biçim almak.

yuvarlaklaştırmak *(-i)* bir nesneyi yuvarlak bir biçime sokmak.

yuvarlaklık, -ğı *a.* yuvarlak olma özelliği.

yuvarlamak *(-i)* **1.** bir nesneyi yerden kaldırmadan döndürerek götürmek, tekerlemek. **2.** tomar ya da silindir durumuna getirmek. **3.** yuvarlak bir biçime sokmak. **4.** hızla düşürmek. **5.** *mec.* acele acele yiyip bitirmek. **6.** içmek. **7.** *argo* asılsız şeyler söylemek.

yuvarlanış *a.* yuvarlanmak eylemi ya da biçimi.

yuvarlanma *a.* yuvarlanmak olayı.

yuvarlanmak *(nsz)***1.** kendi üzerinde dönerek ilerlemek. **2.** yere düşmek. **3.** *mec.* yerinden, işinden olmak. **4.** *mec.* beklenmedik bir anda ölmek. **5.** yuvarlamak eylemine konu olmak. **Yuvarlanan taş yosun tutmaz.** Sık sık iş değiştiren bir kimse başarılı olamaz. **yuvarlanıp gitmek 1.** kendi olanaklarıyla yaşamını sürdürmeye çalışmak. **2.** ansızın ölmek.

yuvarlatmak *(-i, -e)* yuvarlamak eylemini başkasına yaptırmak.

yuvarölçer *b. a.* özellikle, optik camların küresel eğriliklerini ölçmeye yarayan aygıt.

yüce *s.* **1.** büyük, ulu, yüksek. **2.** *a.* yüksek yer.

Yüce Divan *öz. b. a.* Anayasa Mahkemesi'nin yüksek kamu görevlilerini yargılarken aldığı ad.

yücelik, -ği *a.* yüce olma özelliği, ululuk.

yücelim *a. astr.* bir yıldızın bir noktanın meridyen düzleminden en büyük yükseltide geçişi, üst geçiş.

yücelme *a.* yücelmek olayı, yükselme.

yücelmek *(nsz)* yükselmek, ululaşmak, yüce duruma gelmek.

yüceltilme *a.* yüceltilmek eylemi.

yüceltilmek *(nsz)* yücelmek eylemine konu olmak, yükseltilmek, ululamak.

yüceltme *a.* yüceltmek eylemi.

yüceltmek *(-i)* yüce bir duruma getirmek, ululamak.

yük, -kü *a.* **1.** taşınan nesne. **2.** bir

taşıyıcının götürebildiği miktar. **3.** eşya, yüklük. **4.** *mec.* bir kimsenin üzerine almak zorunda kaldığı ağır görev, iş. **5.** *fiz.* bir nesnenin üzerinde biriken elektrik miktarı. **6.** *mec.* tedirginlik veren şey, engel. **Yük arabası.** Yük taşımada kullanılan araba. **yük altına girmek** ağır bir görev yüklenmek. **yük olmak 1.** sıkıntı veren bir işini birisine yaptırmak. **2.** kendisi için başkasına para harcatmak. **yük vurmak** yük yüklemek. **Yükte hafif pahada ağır.** Taşınması kolay, ederi yüksek. **yükünü almak** alabileceği kadar nesne konulmak. **yükünü tutmak** zenginleşmek, çok kazanmak.

yükçü *a.* ücretle yük taşıyan kimse, hamal.

yükçülük, -ğü *a.* parayla yük taşıma işi, hamallık.

yüklem *a. dilb.* **1.** cümlede iş, oluş, hareket bildiren sözcük ya da sözcük bölüğü. **2.** *mant.* bir konu için olumlanan ya da yadsınan şey. **Yüklem öbeği.** *dilb.* Asıl yüklemi tamamlayan söz ya da tamlamaların tümü.

yükleme *a.* **1.** yüklemek eylemi. **2.** *fiz.* bir nesneye elektrik yükü doldurma, şarj.

yüklemek *(-i, -e)* **1.** yükü bir taşıyıcının üstüne koymak. **2.** *mec.* birini bir sorumluluk altına sokmak.**3.** *mec.* bir suçu bir kimsenin üstüne atmak. **4.** *fiz.* bir nesneye elektrik yükü vermek.

yüklenme *a.* yüklemek işi.

yüklenmek *(-i)* **1.** yüklemek işi yapılmak, yüklemek işine konu olmak. **2.** *(-e)* ağırlığını bir nesnenin üzerine vermek. **3.** bir yükü üzerine almak, taşımak. **4.** *(-e)* üstüne düşmek, ısrar etmek. **5.** *(-i) mec.* bir şeyi yapmayı üstlenmek.

yükletmek *(-i, -e)* yüklemek işini başkasına yaptırmak.

yükleyici *a. ve s.* yükleme işini yapan *(kimse, araç).*

yüklü *s.* **1.** yükü olan. **2.** yapılacak çok işi olan. **3.** *mec.* gebe. **4.** *argo* çok sarhoş. **4.** *argo* paralı, varlıklı. **5.** çok fazla: *yüklü bir para almak.*

yüklük, -ğü *a.* yatak, yorgan gibi nesneleri koymaya yarayan büyük dolap ya da yatak yorgan konulan yer.

yüklülük, -ğü *a.* **1.** yüklü olma durumu. **2.** *mec.* gerginlik, ağırlık.

yüksek, -ği *s.* **1.** altıyla üstü arasındaki uzaklık fazla olan. **2.** belirli bir noktaya göre daha yukarda bulunan. **3.** *mec.* değeri diğerlerine göre çok olan. **4.** *mec.* aşama bakımından üstün olan. **5.** erdemli. **6.** normal değerlerin üstünde olan: *yüksek ücret.* **7.** toplumda ün, para gibi yönlerden üstünlüğü bulunan. **8.** *be.* büyük parayla: *pazarlıkta yüksek oynamak.* **Yüksek atlama.** *sp.* Yüksek bir engelden öte yana geçme yarışı. **Yüksek basınç.** Basınçölçerde 760 mm üstünü gösteren güzel hava durumu. **Yüksek fiyat.** Aşırı yükseklikte fiyat. **yüksek perdeden konuşmak 1.** yüksek sesle konuşmak. **2.** meydan okurcasına ve abartılı bir biçimde konuşmak. **Yüksek seçim kurulu.** Seçim işlerini yöneten en yetkili kurul. **yükseklerde dolaşmak** *mec.* elde edilmesi güç isteklerde bulunmak. **yüksekten atmak** yapmayacağı

şeyleri yapacakmış gibi konuşmak. **yüksekten bakmak** kendini üstün görmek. **yüksekten uçmak** kolayca erişilmeyecek şeyler istemek.

yükseklik, -ği *a.* **1.** yüksek olma niteliği. **2.** *mat.* geometrik biçimlerde tabandan tepeye olan uzaklık. **3.** *coğ.* bir noktanın deniz düzeyinden uzaklığı, yükselti. **Yükseklik korkusu.** *psikol.* Yüksek noktalarda duyulan aşırı korku.

yüksekliközçer *b. a.* bir noktanın denizden yüksekliğini ölçen araç.

yüksek okul *b. a.* belli bir düzeyde meslek adamı yetiştiren, temel eğitim aşamasının üstünde okul.

yüksek öğrenim *b. a.* temel eğitim üzerinde olan öğrenim.

yükselim *a. astr.* bir yıldızın ekvator düzlemine göre açısal uzaklığı.

yükseliş *a.* yükselmek eylemi ya da biçimi.

yükselme *a.* **1.** yükselmek eylemi. **2.** bir görevde aşama ilerlemesi, terfi. **3.** *jeol.* yer kabuğunun, yerin düşey salınımından doğan salınımı. **4.** *coğ.* suların kabarması olayı, met.

yükselmek *(nsz)* **1.** yükseğe çıkmak. **2.** *mec.* yücelmek, ululaşmak. **3.** güçlenmek, şiddetlenmek. **4.** aşaması artmak, terfi etmek.

yükselteç, -ci *a. fiz.* alçak ya da yüksek frekanslı akımların yararlı etkilerini artırmaya yarayan aygıt, amplifikatör.

yükseltgeme *a. kim.* oksitleme.

yükseltgemek *(-i) kim.* oksitlemek.

yükseltgenme *a. kim.* oksitlenme.

yükseltgenmek *(nsz) kim.* oksitlenmek.

yükselti *a. coğ.* **1.** bir noktanın deniz yüzeyinden olan yüksekliği, rakım. **2.** *astr.* bir yıldızdan bir gözlemcinin gözüne ulaşan ışınla, ufuk düzlemi arasındaki açı değeri.

yükseltilmek *(nsz)* yükseltmek eylemi yapılmak, yüksek duruma getirilmek.

yükseltmek *(-i)* **1.** yükseğe çıkarmak. **2.** ederini artırmak. **3.** aşamasını artırmak, terfi ettirmek. **4.** *mec.* yüksek değerli göstermek. **5.** *mat.* bir sayıyı kendisiyle birkaç kez çarpmak.

yüksük, -ğü *a.* **1.** dikişte, iğnenin parmağa batmasını önlemek için takılan koruncak. **2.** *bot.* köklerin uçlarında bulunan ve kökleri korumaya yarayan oluşum, kalensöve. **Yüksük kadar.** Çok küçük.

yüksünme *a.* yüksünmek eylemi.

yüksünmek *(-den)* **1.** bir şeyi kendine yük saymak. **2.** *hlk.* üşenmek.

yüküm *a.* yükümlülük, zorunluluk, mecburiyet.

yükümlü *s.* yükümlülük altına girmiş olan, sorumlu.

yükümlülük, -ğü *a.* yükümlü olma durumu, sorumluluk, mecburiyet.

yün *a.* **1.** kırkılan koyun tüyü. **2.** genel olarak işlenmiş, iplik biçimine getirilmiş koyun tüyü. **3.** *s.* yünden yapılmış.

yünlü *s.* **1.** yapısında yün bulunan. **2.** yünden yapılmış. **3.** *a.* yünden yapılmış kumaş, dokuma.

yürek, -ği *a.* **1.** *anat.* iki akciğer arasında bulunan, vücudun her yanında

kanı akciğerlere, akciğerlerden dönen kanı da vücuda dağıtarak kan dolaşımını sağlayan organ, kalp. **2.** *mec.* korkusuzluk, yüreklilik. cesaret. **3.** *mec.* acıma duygusu. **4.** *mec.* kişinin duygusal yönü, gönül. **5.** *hlk.* iç, karın: *yüreği bulanmak.* **Yürek çarpıntısı. 1.** Yüreğin sık sık hızla vurması. **2.** *mec.* Kaygı ve korku gibi nedenlerle oluşan tedirginlik. **Yürek darlığı.** Uzüntü, sıkıntı, bunalım. **Yürek karası.** İşlenen bir günahtan duyulan sürekli üzüntü. **yürek vermek** cesaret-lendirmek. **yürek yarası** büyük keder. **yüreği ağzına gelmek** çok korkmak. **yüreği bayılmak** çok aşırı açıkmak. **yüreği burkulmak** çok acı duymak. **yüreği cızlamak** birine çok acımak. **yüreği çarpmak** yüreği çok hızlı atmaya başlamak. **yüreği dayanamamak** acısına katlanamamak. **yüreği dolu** aşırı kızgın, kinli. **yüreği ezilmek** üzülmek, açlık duymak. **yüreği ferahlamak** kaygıdan kurtulmak. **Yüreği geniş.** Hiçbir şeyi dert etmeyen. **yüreği götürmemek** katlanamamak. **yüreği hop etmek (hoplamak)** birden korkup telâşlanmak. **yüreği kabarmak** sıkılmak, midesi bulunmak. **yüreği kararmak** içine sıkıntı çökmek. **yüreği katılmak** ağlamaktan soluyamaz duruma gelmek. **yüreği parçalanmak** birine aşırı acımak. **yüreği parça parça olmak** pek birine aşırı acımak. **Yüreği pek.** Acımaz, korkusuz. **yüreği rahatlamak** kuşkudan kurtulmak. **yüreği serinlemek** sıkıntısı biraz azalmak. **yüreği sızlamak** birine çok acımak, üzülmek. **yüreği soğumak** düşmanı kötü duruma düşünce sevinmek. **yüreği titremek** duygulanmak. **yüreği yağ bağlamak** çok sevinmek, rahatlamak. **yüreği yanmak 1.** pak fazla acımak. **2.** büyük felâkete uğramak. **yüreği yerinden oynamak** aşırı heyecanlanmak, korkmak. **yüreğinden geçmek** düşünmek. **yüreğinden gelmek** istemek, severek yapmak. **yüreğine dert olmak** yapmadığına çok üzülmek. **yüreğine dokunmak** üzülmek. **yüreğine inmek** üzüntü sonucu ansızın ölmek, aşırı derecede üzülmek. **yüreğine işlemek** bir söz ya da davranışa aşırı üzülmek. **yüreğine oturmak** pek çok üzülmek. **yüreğine su serpilmek** duyulan sıkıntı ya da üzüntüden sevindirici bir haberle kurtulmak. **yüreğini boşaltmak** derdine anlatmak. **yüreğini ağzına getirmek** ansızın çok korkutmak. **yüreğinin yağı erimek 1.** çok üzülmek. **2.** çok korkmak. **Yürekler acısı.** Çok acıklı. **Yürekten.** İçten, içtenlikle.

yüreklendirmek *(-i)* korkusuzca karşılama gücü vermek, cesaretlendirmek.

yüreklenmek *(nsz)* güçlük ve tehlikelerden korkmaz duruma gelmek.

yürekli *s.* korkusuz, cesur, yiğit.

yüreklilik, -ği *a.* **1.** yürekli olma niteliği, korkusuzluk, yürekli bir kim-seye yakışan davranış.

yüreklilikle *be.* yiğitçe, korkmadan, cesaretle.

yüreksiz *s.* korkak, cesaretsiz, tabansız.

yüreksizlik, -ği *a.* **1.** korkaklık, tabansızlık, cesaretsizlik. **2.** yüreksize yakışır davranış.

yürekten *s. ve be.* içtenlikle, içten, temiz duygularla.

Yürük, -ğü *öz. a.* Yörük.

yürük, -ğü *s.* **1.** hızlı giden, çabuk yürüyen *(at).* **2.** *a. tar.* Osmanlı'larda ocaklar biçiminde Rumeli'ye yerleştirilen, savaş zamanlarında geri hizmetlerde çalıştırılan tımarlı asker. **3.** göçebe. **Yürük at yemini artırır.** İşini iyi yapan karşılığını görür. **Yörük ata paha biçilmez.** İşini çabuk ve iyi yapan kimsenin değeri büyüktür. **Yürük semai.** *müz.* Türk sanat müziğinde bir makam.

yürüklük, -ğü *a.* yürük olma özelliği, çabukluk.

yürüme *a.* yürümek eylemi.

yürümek *(nsz)* **1.** adımlar atarak gitmek, ilerlemek. **2.** yayan gezmek, dolaşmak. **3.** ayakları üzerinde gezecek duruma gelmek *(çocuk).* **4.** yol almak. **5.** *(-e)* gelmek: *ağaçlara su yürümek.* **6.** *(-e) mec.* akın etmek, saldırmak: *üzerine yürümek.* **7.** *mec.* gereği gibi olmak, ilerlemek: *İş yürüyor.* **8.** hesaplanmak: *faiz yürümek.* **9.** geçmek, ilerlemek: *Zaman yürüyor.* **10.** *argo* ölmek. **Yürüyen merdiven.** Basamakları sürekli dönen bir düzenek üzerine yerleştirilmiş, elektrik gücüyle çalışan merdiven.

yürürlük, -ğü *a.* gereği yapılır olma özelliği, mer'iyet. **yürürlüğe girmek** bir yasaya, bir karara uyulmaya başlamak. **yürürlüğe konmak** yasa ya da karar uygulamaya başlanmak. **yürürlükte bulunmak** uygulanır olmak. **yürürlükte kalmak** uygulanması sürmek. **yürürlükte olmak** geçerliliği sürmek. **yürürlükten kaldırmak** geçersiz duruma getirmek. **yürürlükten kalkmak** uygulanmaz duruma gelmek.

yürüteç,-ci *a.* yeni yürümeye başlayan çocukları alıştırmak için kullanılan araç, örümcek.

yürütme *a.* **1.** yürütmek eylemi. **2.** yasaları uygulama işi, icra. **yürütme kurulu** bir kurum ya da kuruluşta, yasa, tüzük ya da yönetmelikleri uygulamakla görevli kurul. **Yürütmenin durdurulması.** Hükümetçe alınan bir kararın bölge idare mahkemeleri kararıyla uygulanmasının önlenmesi.

yürütmek *(-i, -e)* **1.** yürümek eylemini yaptırmak, yürümesini sağlamak. **2.** uygulamaya başlatmak, uygulanmasını sağlamak. **3.** *mec.* yapmak, sürdürmek. **4.** görüş ileri sürmek: *fikir yürütmek.* **5.** kabul ettirmek. **6.** *argo* bir kimseyi işinden uzaklaştırmak. **7.** *argo* kaçırmak, çalmak.

yürütülmek *(nsz, -e)* yürütmek eylemi yapılmak, yürütmek eylemine konu olmak.

yürüyüş *a.* **1.** yürümek eylemi ya da biçimi. **2.** yürüme sporu, **3.** bir olayı protesto etmek için yapılan toplu yürüme. **4.** *ask.* bir birliğin bir yerden başka bir yere gitmesi. **yürüyüş düzenlemek** bir olay üzerine dikkat çekmek için topluca yürümek. **yürüyüş yapmak** **1.** yürüme çalışması yapmak. **2.** bir isteğin yerine getirilmesi için topluca

yürümek. **yürüyüşe çıkmak** gezintiye çıkmak, dolaşmak. **yürüyüşe geçmek** topluca yürümeye başlamak.

yüz *(I) a.* **1.** doksan dokuzdan sonra gelen sayı ve bu sayıyı gösteren rakam. **2.** *s.* doksan dokuzdan bir artık olan.

yüz *(II) a.* **1.** insan ve bazı hayvan başlarında, alın, göz, burun, ağız gibi bölümlerin bulunduğu ön bölüm, çehre, sima. **2.** yüzey. **3.** bir nesnenin dışa gelen gösterişli bölümü: *kumaşın yüzü.* **4.** yatağa ya da mobilyaya örtülen dokuma. **5.** *mec.* utanma, ar. **6.** bir yapının dışa gelen bölümü. **7.** öne bakan yan. **8.** *mec.* insan, kişi. **9.** *mec.* yön, yan. **10.** kesici araçlarda keskin yan. **yüz ağartmak** kendinden beklenen görevi en iyi bir biçimde yapmak. **yüz akıyla çıkmak** verilen işi en iyi bir biçimde başarmak. **yüz bulmak** ilgi görmek, şımarmak. **yüz bulunca astar istemek** küçük bir ilgiden daha büyük bir yarar sağlamaya çalışmak. **yüz çevirmek** ilgiyi kesmek. **yüz geri etmek** hemen geri göndermek. **yüz göstermek** meydana çıkmak. **yüz göz olmak** gereksiz yakınlık göstermek. **Yüz kızartıcı.** Utandırıcı. **yüz kızartmak** utanarak istemek. **yüz sürmek** aşırı sevgi, saygı göstermek. **yüz vermek** yakınlık göstermek, hoşgörülü olmak. **yüz yüze bakmak** iyi ilişkiler kurmak zorunda olmak. **yüz yüze gelmek** karşılaşmak, bir araya gelmek. **yüze çıkmak 1.** sıvının üzerine çıkmak. **2.** belirmek, belli olmak. **yüze duramamak** bir kimsenin isteğini geri çevirememek. **yüze gülmek** yalandan dost görünmek. **Yüze gülücü.** İkiyüzlü. **yüzüaçılmak** parlaklığı, güzelliği ortaya çıkmak. **Yüzü ak.** Namuslu, ayıbı olmayan. **yüzü asılmak** somurtmak, bozulmak. **yüzü görmek...** e kavuşmak: *para yüzü görmek.* **yüzü görmemek** uzak kalmak: *güneş yüzü görmemek.* **yüzü gözü açılmak 1.** yaşadığı ortamı tanımaya başlamak. **2.** arsızlaşmak. **yüzü gülmek 1.** sevinci yüzünden belli olmak. **2.** rahata kavuşmak. **yüzü kalmamak** çok istediği için bir daha isteyemez duruma gelmek. **yüzü kızarmak** sıkılmak, utanmak. **yüzü olmamak 1.** o duruma dayanamamak. **2.** utanmak, isteyememek. **Yüzü sıcak.** Cana yakın, sevimli. **Yüzü soğuk.** Ürkütücü. **Yüzü suyu hürmetine.** Güzel hatırı için. **yüzü tutmamak** çekinmek. **yüzü yazılı kalmak** olduğu gibi kalmak. **Yüzü yumuşak.** Kıramayan, geri çeviremeyen. **yüzünden düşen bin parça olmak** can sıkıntısı nedeniyle suratı asık olmak. **yüzünden kan damlamak** sağlıklı olduğu yüzünden belli olmak. **yüzünden okunmak** durumu yüzünden anlaşılmak. **yüzüne bakılacak gibi olmak** çirkin sayılmamak. **yüzüne bakmamak** önem vermemek, gücendirmek. **yüzüne bir daha bakmamak** artık konuşmamak. **yüzüne duramamak** kıramamak, isteğine hayır diyememek. **yüzüne gözüne bulaştırmak** beceremememek, bozmak. **yüzüne gülmek** dostmuş gibi görünmek. **yüzüne hasret kalmak** yoksun kalmak, bulamamak. **yüzüne kan gelmek** iyileşmeye

başlamak. **yüzüne karşı** çekinmeden, açık açık. **yüzüne vurmak (çarpmak)** kurusunu yüzüne karşı söylemek. **yüzünü ağartmak** başarılı durumlarıyla övünmesine neden olmak. **yüzünü ekşitmek** hoşnutsuzluğunu yüzüyle belli etmek. **yüzünü gören cennetlik olmak** uzun zamandır görünmemek. **yüzünü görememek** hasret kalmak, yokluğunu çekmek. **yüzünü gözünü açmak** bir kimseye bilmediği şeyleri öğretmek. **yüzünü güldürmek** mutlu etmek. **yüzünü kara çıkarmamak** utandıracak bir davranışta bulunmamak. **yüzünü kızartmak** birini utanacak duruma sokmak. **yüzünü yere getirmek** utandırmak, mahçup etmek. **yüzünün akıyla çıkmak** bir olaydan başarıyla çıkmak. **yüzünün derisi kalın olmak** utanması arlanması olmamak.

yüzbaşı, -yı *b. a. ask.* aşaması üsteğmenle binbaşı arasında olan subay.

yüzbaşılık, -ğı *a.* yüzbaşının aşaması ya da görevi.

yüzde *s.* **1.** yüze bölünen bir nesneden alınan tek parça. **2.** bir satışta yardımı nedeniyle aracıya verilen ücret, yüzdelik. **Yüzde yüz.** Kesin, şaşmaz, kuşkusuz, tümü.

yüzdelik, -ği *a.* yüzde üzerinden alınan ücret, pay.

yüzden *be.* nedeniyle, bundan dolayı.

yüzdürme *a.* yüzdürmek eylemi.

yüzdürmek *(ll) (-i)* **1.** yüzmesini sağlamak. **2.** suyun yüzüne çıkarıp yüzer duruma getirmek: *batık gemiyi yüzdürmek.*

yüzdürmek *(ll) (-i)* derisini çıkarttırmak, derisini etinden ayırtmak.

yüzdürülmek *(nsz)* yüzdürmek işi yapılmak.

yüzer *s.* yüz sayısının üleştirme sayı sıfatı durumu, her birinden yüz adet. **Yüzer yüzer.** Yüzlük bölüklere ayırarak.

yüzergezer *b. s.* **1.** suda olduğu gibi karada da kullanılabilen. **2.** *mec.* kararsız, rengi belli olmayan: *yüzer gezer oylar.*

yüzerlik, -ği *a.* yüz adedi bir arada bulunan.

yüzer top *b. a.* su depolarında ya da taşıtların akaryakıt depolarında taşmayı önlemek için kullanılan metal ya da plastik top, şamandıra.

yüzey *a. mat.* bir varlığı uzaydan ayıran dış bölümü, satıh. **Yüzey şekilleri.** *coğ.* Yer biçimleri, engebeler.

yüzeysel *s.* **1.** yüzeyle ilgili. **2.** *mec.* derine inmeyen, ayrıntısız.

yüzgeç, -ci *a.* **1.** balık ve yüzen memelilerde sıvı içinde hareket ve dengeyi sağlayan organ. **2.** *s. hlk.* suda iyi yüzen.

yüz görümlülüğü b. a. güveyin düğün günü geline verdiği armağan.

yüz karası *b. a.* utanılacak durum ya da nesne.

yüzleme *a* . **1.** yüzlemek işi. **2.** bir nesneye yüz geçirmek.

yüzlemek *(-i)* kusur ya da suçunu yüzüne karşı söylemek. **2.** bir nesneye yüz geçirmek.

yüzlenmek *(nsz)* yüz bulmak, şımarmak.

yüzler *ç. a. mat.* ondalık sayılarda, sağdan sola doğru üçüncü rakamın bulunduğu yer.

yüzleşme *a.* yüzleşmek olayı.

yüzleşmek *(nsz, -le)* **1.** yüz yüze gelmek. **2.** bir konuda bildiklerini karşı karşıya yinelemek.

yüzleştirmek *(-i)* iki yanın yüzleşmesini sağlamak.

yüzlü *s.* **1.** yüzü olan. **2.** *mec.* şımarık, şımartılmış, yüz bulmuş.

yüzlük, -ğü *a.* **1.** yüz değerinde olan kâğıt para. **2.** *mat.* ondalık sayılarda sağdan sola doğru üçüncü basamak. **3.** *s.* yüzü bir arada bulunan: *yüzlük deste.*

yüzme *a.* yüzmek eylemi.

yüzmek, -er *(l) (nsz)* **1.** su üzerinde durmak, hareket etmek. **2.** yüzme sporu yapmak. **3.** bir sıvının yüzeyinde batmadan durmak. **4.** *mec.* bir nesneye iyice bulaşmak: *toz içinde yüzmek.* **5.** en aşırı derecesinde bulunmak: *para içinde yüzmek.*

yüzmek, -er *(ll) (-i)* **1.** derisini soyup çıkarmak. **2.** *mec.* aldatarak parasını almak. **yüzüp yüzüp kuyruğuna gelmek** uğraşarak işi bitirme aşamasına gelmek.

yüznumara *b. a.* ayakyolu, tuvalet, helâ.

yüz ölçümü *b. a. mat.* **1.** bir yüzeyin alanı. **2.** bir yüzeyi ölçme.

yüzsüz. *s.* arsız, sıkılmaz, utanmaz.

yüzsüzce *s. ve be.* arsız, sıkılmaz, utanmaz biçimde.

yüzsüzleşme *a.* yüzsüzleşmek durumu.

yüzsüzleşmek *(nsz)* sıkılmazlaşmak, yüzsüz duruma gelmek, arsızlaşmak.

yüzsüzlük, -ğü *a.* yüzsüz olma niteliği, arsızca davranış.

yüzücü *a.* **1.** yüzme sporu yapan kimse. **2.** kasaplık hayvanları kesip yüzen kimse.

yüzücülük, -ğü *a.* yüzücü olma durumu.

yüzük, -ğü *a.* parmağa geçirilen metal ya da başka bir nesneden halka. **yüzük oyunu** fincanların altlarına yüzükleri saklayarak oynanan bir oyun. **yüzük takmak** nişanlanmak. **yüzüğü geriye çevirmek** nişanı bozmak, evlenme sözünü geri almak.

yüzükoyun *be.* yüzüstü, yüzü yere gelmek üzere.

yüzük parmağı *b. a.* serçe parmaktan önceki parmak.

yüzülmek *(nsz)* yüzmek eylemi yapılmak. **2.** derisi çıkarılmak. **3.** *mec.* sömürülmek, parası alınmak.

yüzüncü *s.* yüz sayısının sıra sayı sıfatı, doksan dokuzdan sonra gelen sayı.

yüzünden *be.* nedeniyle, -den ötürü, -den dolayı: *Hastalık yüzünden çalışamadı.*

yüzüstü *b. be.* yüzü yere gelecek biçimde: *yüzüstü yatmak.* **2.** *mec.* başlanmış ancak tamamlanmamış durumda. **yüzüstü bırakmak 1.** kötü bir durumda, kimsesiz bırakmak. **2.** işi zamanında yapmamak, savsaklamak, bırakmak. **yüzüstü kalmak** zamanında yapılmayıp olduğu gibi bırakılmak.

yüzüş *a.* yüzmek eylemi ya da biçimi.

yüzyıl *b. a.* **1.** yüzyıllık süre, asır. **2.** içinde yaşanılan zaman, çağ.

yüzyıllık, -ğı *s.* yaklaşık olarak yüz yıl sürmüş olan: *yüzyıllık konak.*

yüz yüze *b. be.* karşı karşıya, birbirine dönük olarak; *yüz yüze görüşmek*

Z

z, Z *a.* Türk alfabesinin yirmi dokuzuncu ve son harfi. Ses bilimi bakımından diş ünsüzlerinin yumuşak ve ıslıklısı.

z. *mat.* cebirde iki bilinmiyen x ve y ile gösterilmişse üçüncü bilinmeyen de bu harfle gösterilir.

zaaf *a. Ar.* **1.** güçsüzlük, düşkünlük, dayanamama. **2.** bir şeye karşı irade zayıflığı.

zabıt,-ptı *a. Ar.* **1.** tutma, zapt. **2.** tutanak. **zabıt tutmak** tutanak düzenlemek.

zabıta *a. (za:bıta) Ar.* **1.** kent içinde güvenliği sağlamakla görevli güvenlik gücü, kolluk. **2.** kentin, belediyenin görevleriyle ilgili, temizlik, fiyat gibi işlerini görmekle görevli kimseler.

zabit, -ti *a. (za:bit) Ar.* **1.** subay. **2.** *s. mec.* dediğini yaptıran, tuttuğunu koparan.

zabitan *ç. a. (za:bita:n) Ar.* subaylar.

zaç, -çı *a. Ar.* demir ya da çinko sülfat.

zaç yağı *b. a. Ar. T. kim.* süfürik asit.

zade *a. (za:de) Far.* **1.** oğul, evlât. **2.** *s.* doğmuş.

zadegân *ç. a. (za:de:gâ:n) Far.* soylular sınıfı, asiller.

zafer *a. Ar.* **1.** savaşta kazanılan başarı, utku. **2.** amaca ulaşma, başarı.

zafiyet, -ti *a. (za:fiyet) Ar.* güçsüzlük, arıklık, zayıflık.

zağ *a. hlk.* bilenen araçlarda oluşan ince kalıntılar, kılağı.

zağar *a. hlk. zool.* bir tür av köpeği, tazı.

zağcı *a. hlk.* bileyici.

zağlamak *(-i)* kılağı vermek, kılağılamak, bilemek.

zağlı *s.* kılağılı, bilenmiş.

zahir *s. (za:hir) Ar.* belli, açık. **2.** *a.* görünüş, dış, yüz, hariç. **3.** *be. hlk.* elbette, kuşkusuz.

zahirde *be. Ar. T.* görünüşte, dışta.

zahire *a. (za:hire) Ar.* aşlık, yiyecek tahıl.

zahiren *be. (za:hi:ren) Ar.* görünüşe göre, görünüşte.

zahirî *be.(za:hirî:) Ar.* **1.** görünen, dıştan. **2.** içten olmayan, yapmacık.

zahit, -di *s. (za:hit) Ar.* aşırı sofu, kaba sofu.

zahmet, -ti *a. Ar.* sıkıntı, yorgunluk, güçlük. **zahmet çekmek** güçlükle karşılaşmak, zorluğa uğramak. **zahmet etmek 1.** birisi için yorgunluğa katlanmak. **2.** birisi için masrafa girmek. **zahmet olmak** yorgunluk, sıkıntı duymak. **zahmet vermek** sıkıntı vermek. **zahmete sokmak** yorgunluk vermek ya da masraf ettirmek. **zahmetine değmek** verilen emeği karşılamak.

zahmetli *s.* yorucu, sıkıntı verici, güç, güçlükle yapılan.

zahmetsiz *s.* eziyetsiz, kolay yapılan, sıkıntı vermeyen.

zail *s. (za:il) Ar.* **1.** sürekli olmayan. **2.** yok olan, ortadan kalkan. **zail olmak** ortadan kalkmak.

zait, -ti *s. (za:it) Ar.* **1.** artıran, çoğaltan. **2.** *mat.* artı (+)

zakkum *a. Ar. bot.* zambakgillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, çiçekleri ak ya da pembe renkte olan, kışın yapraklarını dökmeyen, zehirli bir ağaççık, ağı ağacı.

zalim *s. (za:lim) Ar.* acımasız, haksız yere ezen ya da sıkıntı veren, kıyıcı.

zalimane *be. (za:lima:ne) Ar. Far.* acımasız olarak, acımadan, acımasızca.

zalimce *be. ve s. (za:limce)* acımasız biçimde, acımadan.

zalimlik, -ği *a.* kıyıcılık, acımazlık, zalimce davranış.

zam, -mmı *a. Ar.* katma, artırma. **zammetmek** katmak, eklemek. **zam gelmek** fiyatı artmak. **zam görmek 1.** fiyatı artmak. **2.** maaşı yükselmek. **zam yapmak** fiyatını artırmak, maaşını yükseltmek.

zaman *a. Ar.* **1.** olayların içinde geçtiği, sürdüğü, sınırsız süre, vakit. **2.** bu süre içindeki belli an: *öğle zamanı.* **3.** mevsim, çağ. **4.** devir, dönem: *Atatürk zamanı.* **5.** bir süreyle ilgili durum ve koşullar: *Ölüm zamanı değil.* **6.** *dilb.* iş, oluş ya da hareketin geçtiği süreyi belirten eylemin kavramı. **6.** yer kabuğunun geçirdiği gelişimde belirlenen ve fosillere göre dörde ayrılan evrelerden her biri. **7.** *müz.* ölçü bölümü. **8.** *astr.* Güneş ve yıldızların öğlene göre açısal uzaklığına karşılık bir ölçü. **zaman bırakmak** bir iş için gerekli zamanı ayırmak. **zaman kazanmak 1.** bir işin sırasını beklemek. **2.** uygun bir fırsat kollamak. **zaman öldürmek** gereksiz uğraşlarla zaman geçirmek. **zaman vermek** bir iş için yeterli süre ayırmak. **Zaman zaman.** Bazen, belli olmayan zamanlarda. **zamana uymak** davranışlarını çağın koşullarına uydurmak. **zamanı dolmak** süresi sona ermek. **zamanı geçmek 1.** artık gereği kalmamak. **2.** mevsimi, çağı geçmek. **zamanında** istenen süre içinde. **Zamanla.** Giderek, aradan zaman geçince.

zaman aşımı *b. a. Ar. T.* yasanın belirttiği koşullar altında bir şeyin üzerinden belirli bir zaman geçerek o şeyin işlemez olması, süre aşımı.

zaman bilimi *b. a.* olayların zamanını inceleme bilimi, kronoloji.

zamandaş *s.* aynı zamana rastlayan.

zamandaşlık, -ğı *a.* zamandaş olma niteliği.

zamane *a. (zama:ne) Ar.* **1.** çağ, devir, dönem. **2.** şimdiki zaman.

zamanlamak *(-i)* **1.** bir iş için en uygun zamanı saptamak. **2.** işin sürdürülmesi için zamanı düzenlemek, plânlamak.

zamanlı *s. ve be.* zamanında yapılan. **Zamanlı zamansız.** Uygun ya da uygun olmayan bir anda, gelişigüzel.

zamansız *s. ve be.* uygun olmayan bir anda yapılan, vakitsiz.

zambak, -ğı *a. bot.* soğan köklü, dar, uzun yapraklı, iri ve güzel çiçekli bir süs bitkisi.

zamir *a. (zami:r) Ar.* **1.** iç yüz. **2.** *dilb.* adların yerini tutan sözcük, adıl.

zamk, -kı *a. Ar.* **1.** akasya, sütleğen, kitre gibi ağaçların kabuklarından sızarak katılaşan, renksiz ya da sarımsı renkte madde. **2.** çeşitli hayvansal maddelerden yapılan, yapıştırıcı olarak kullanılan madde.

zamklamak *(-i)* bir nesneye zamk sürmek.

zamklanmak *(nsz)* zamklamak eylemi yapılmak, üzerine zamk sürülmek.

zamklı *s.* zamklanmış, zamk sürülmüş.

zammedilmek*(nsz)* artırılmak, katılmak, eklenmek.

zammetme *a.* katma, artırma.

zammetmek *(-i)* artırmak, katmak, eklemek.

zampara *a. Far.* çapkın erkek.

zamparalık, -ğı *a.* zampara olma niteliği. **zamparalık etmek** kadın peşinde koşmak, çapkınlık etmek.

zan,-nnı *a. Ar.* **1.** sanı, sanma. **2.** kuşku, işkil. **zan altında bulunmak** sanık olmak. **zannetmek** sanmak.

zanaat, -tı *a. (zana:at) Ar.* bir gereksinmeyi karşılamak üzere el becerikliliği ile yapılan belirli iş: *ciltçilik, çömlekçilik gibi.*

zanaatçı *a.* belirli bir zanaatla uğraşan, bir işi meslek edinen.

zanaatçılık, -ğı *a.* gelir sağlamak amacıyla küçük çaplı bir iş yapma, bununla uğraşma, zanaatkârlık.

zanaatkâr *a. (zana:atkâ:r) Ar. Far.* zanaatçı.

zanaatkârlık, -ğı *a.* zanaatçılık.

zangırdamak *(nsz)* güçlü bir ses çıkararak titremek, sallanmak.

zangırdatmak *(-i)* zangırdamasına neden olmak.

zangırtı *a.* zangırdama sesi.

zangır zangır *be.* zangırdayarak, zangırtı sesleri çıkararak.

zangoç, -cu *a. Erm.* kilise çanını çalan, kilise hizmetlisi.

zanlı *s.* sanık.

zannetmek *(-i)* sanmak.

zapt *a. Ar.* **1.** iyi tutma, sıkı tutma. **2.** zor kullanarak bir yeri ele geçirme. **3.** zorla alma. **4.** *mec.* akılda tutma. **zaptetmek 1.** zorla almak. **2.** tutmak, engellemek. **3.** yazıya geçirmek. **4.** hatırda tutmak.

zaptiye *a. Ar.* **1.** *tar.* Tanzimattan sonra polis ve jandarmanın işini görerek toplum düzenini sağlamakla görevli örgüt. **2.** bu örgüte bağlı kimse, görevli.

zapturapt, -tı *b. a. Ar. Far.* disiplin, sıkı düzen. **zapturapt altına almak** gerekli düzeni sağlamak, disiplin altına almak.

zar *(I) anat. a.* **1.** bir organın içini kaplayan ya da ayıran ince doku *kulak zarı.* **2.** *bot.* bazı ürünlerin ve meyvelerin çok ince yapıdaki iç kabuğu: *soğan zarı.* **zar gibi** pek ince.

zar *(II) a.* tavlada ya da benzeri oyunlarda kullanılan, küp biçiminde altı

yüzünde birden altıya kadar benekler bulunan küçük nesne. **zar almak** oyunu kazanmak. **zar atmak** zarı sallayıp hızla savurmak, bu biçimde oyun oynamak. **zar gelmek** oyunda şansı iyi gitmek. **zar tutmak** istediği sayının gelmesi için zara parmaklar arasında biçim vermek. **zarını bozmak** 1. tavlada yenilgiyi yanında oturan kişiden bilmek. 2. karşı oyuncu, eliyle zarı karıştırmak.

zarafet, -ti *a. (zara:fet) Ar.* incelik, zariflik, güzellik.

zarar *a. Ar.* bir işin, bir olayın yol açtığı kayıp ya da kötü sonuç, ziyan. **zarar çekmek** zarara uğramak. **zarar etmek** bir satışta alış değerini çıkaramamak. **zarar gelmek** kötülük gelmek. **zarar görmek** kötülüğe uğramak. **zarar vermek** kötülük etmek. **zarara uğramak** zararlı bir durumla karşılaşmak. **zararda olmak** 1. alış verişte kâr edememek. 2. kötü duruma düşmek. **zararı dokunmak** kötü etkisi olmak. **Zararı yok.** Önemsiz.

zararına *be.* zarar ederek.

zararlı *s.* zarar veren, dokuncalı. **zararlı çıkmak** kayba uğramak.

zararsız *s.* 1. zarar vermeyen, dokuncasız. 2. *mec.* oldukça iyi, iyice.

zarf *a. Ar.* 1. kılıf, sarma, kap. 2. içine mektup, kart gibi nesneler konulan kâğıttan kese. 3. *dilb.* tümcede, bir eylemin, bir sıfatın ya da kendi soyundan bir sözcüğün anlamını yer, zaman, ölçü ve nitelik bakımlarından tamamlayan sözcük, belirteç.

zarfında *il.* içinde, esasında. belli bir sürede.

zarflamak *(-i)* bir nesneyi zarf içine koymak.

zarflanmak *(nsz)* bir nesne zarf içine konulmak.

zari zari *be. Far.* 1. inleyerek, yana yakıla. 2. hüngür hüngür.

zarif *s. (zari:f) Ar.* 1. ince bir duygu uyandıran, güzel. 2. hoş, ince, çekici.

zariflik, -ği *a.* zarif olma niteliği, zarafet.

zar kanatlılar *ç. b. a. zool.* arı, karınca gibi eklem bacaklı böcekleri kapsayan, kanatları zar biçiminde saydam, az damarlı olan hayvanlar takımı.

zart zurt, -tu *a.* kendini önemli bir kim-se saydırmak amacıyla bağırıp çağırma, güçlülük gösterisi. **zart zurt etmek** kaba güç gösterisinde bulunmak.

zaruret, -ti *a. (zaru:ret) Ar.* 1. zorunluluk, zorunluk. 2. yoksulluk, sıkıntı, darlık.

zarurî *s. (zaru:ri:) Ar.* zorunlu, ister istemez, olması gereken.

zar zor *be.* güçlükle, zorla, kıt kanaat, istemeyerek.

zat, -tı *a. Ar.* 1. kimse, kişi. 2. öz, asıl, saygıya değer kişi. **Zat işleri.** Özlük işleri.

zaten *be.* aslında, doğrusunu isterseniz, doğrusu.

zatî *s. (za:ti:) Ar.* özlük, kişiyle ilgili, kişisel.

zatülcenp, -bi *a. (za:tülcenp) Ar. tıp* akciğer zarı hastalığı, satlıcan.

zatürree *a. (za:türre) Ar. tıp* ateş, öksürük, sancı gibi belirtileri olan tehlikeli bir akciğer hastalığı, batar.

zavallı *s. Ar.* **1.** acınacak durumu olan, mutlu olmayan, mutsuz. **2.** *mec.* güçsüz, âciz.

zavallılık, -ğı *a.* güçsüzlük, âcizlik, mutsuzluk.

zaviye *a. (za:viye) Ar.* **1.** köşe. **2.** küçük tekke. **3.** *mat.* açı. **4.** *mec.* görüş, bakış.

zayıf *s. Ar.* **1.** eti, yağı az, arık. **2.** güçsüz, yetersiz. **3.** bilgi, yetenek açısından yetersiz. **4.** sağlamlığı, dayanıklılığı az olan. **zayıf almak** derste yeterli notu alamamak. **zayıf düşmek 1.** zayıflamak. **2.** *mec.* gücünü yitirmek. **Zayıf nahif.** Aşırı zayıf.

zayıflamak *(nsz)* zayıf bir nitelik kazanmak, zayıf duruma gelmek.

zayıflatmak *(-i)* **1.** zayıflamasına neden olmak. **2.** güçsüz duruma sokmak.

zayıflık, -ğı *a.* zayıf olma niteliği.

zayi, -i *s. (za:yi:) Ar.* **1.** yitik, kayıp, nerede olduğu bilinmeyen. **2.** yok olmuş, elden çıkmış. **3.** *a.* yitme, kaybolma. **zayi etmek** yitirmek, kaybetmek. **zayi olmak** yitmek, yok olmak.

zayiat *ç. a. (za:yia:t) Ar.* kayıplar, yitikler, yitirilen şeyler. **zayiat verdirmek** kayba uğratmak, zarara sokmak. **zayiat vermek** kaybetmek, zarara girmek.

zeamet, -ti *a. (zea:met) Ar. tar.* Osmanlı'lar zamanında sipahilere verilen en büyük tımar.

zeban *a. (zeba:n) Far.* dil, lisan.

zebanî *a. (zeba:ni:) Ar.* cehennem bekçisi.

zebellâ *a. (zebellâ:) hlk.* çok iri yapılı kimse, izbandut.

zebercet, -di *a. Ar.* süs taşı olarak kullanılan, açık yeşil renkte saydam bir mineral.

zebra *a. (ze'bra) İt. zool.* attan küçük, derisi koyu sarı ya da kara, tüyleri yukarıdan aşağı doğru çizgili olan, sürüler halinde Afrika'da yaşayan memeli bir hayvan türü.

zebun *s. (zebu:n) Far.* düşkün, zayıf, güçsüz. **zebun etmek** güçsüz, zavallı bir duruma sokmak. **zebunu olmak** çok sevmek, aşırı düşkünü olmak.

zebunlaşmak *(nsz)* zayıflamak, güçsüzleşmek.

Zebur *öz. a. (Zebu:r) Ar.* Davut Peygambere Tanrı tarafından gönderildiğine inanılan kitap.

zecir *(zeci:r),* **-cri** *a.* **1.** zorlama, güç kullanarak yaptırma. **2.** eziyet, baskı.

zecrî *s. (zecrî:) Ar.* zorlayıcı, güç kullanıcı. **Zecri önlem.** Zorlayıcı önlem.

zedeleme *a.* yara, bere açma.

zedelemek *(-i)* **1.** berelemek, yaralamak, **2.** zarar vermek.

zedelenmek *(nsz)* **1.** berelenmek, yaralanmak. **2.** zarar görmek.

zedeli *s.* zedelenmiş, yaralanmış.

zehap, -bı *a. (zeha:p) Ar.* sanma, sanı, zan, kuşku.

zehir, -hri *a. Far.* **1.** canlı yapıya girince kimyasal etkilerle yapıyı bozan, zarar veren nesne, sem, ağı. **2.** *mec.* çok acılı, üzüntülü durum. **3.** *mec. s.* çok kurnaz ve becerikli: *zehir hafiye.* **Zehir gibi. 1.** Aşırı acı. **2.** Çok soğuk *(hava).* **3.** çok becerikli, usta. **Zehir zakkum.** Çok acı. **Zehir zıkkım olsun.** Haram olsun, yaramasın.

zehirlemek *(-i)* **1.** öldürmek amacıyla zehir yedirmek, içirmek. **2.** *mec.* birine kötü sonuçlara götürecek fikir ve düşünceler aşılamak.

zehirlenmek *(nsz)* **1.** zehirlemek eylemine konu olmak. **2.** *mec.* zararlı fikir ve düşüncelerin etkisinde kalmak.

zehirletme *a.* zehirletmek eylemi.

zehirletmek *(-i, -e)* zehirlemek eylemini başkasına yaptırmak.

zehirli *s.* **1.** yapısında ya da içinde zehir bulunan. **2.** *mec.* zararlı fikir ya da düşünceler taşıyan, zararlı.

zehirsiz *s.* içinde zehir bulunmayan, zararsız.

zehretmek , *(-i)* sıkıntı vermek, tatsız duruma sokmak.

zehrolmak *(nsz)* mutsuzluk verici olmak, üzüntü vermek.

zekâ *a. (zekâ:) Ar.* öğrenme, anlama ve yeni durumlara uyma yeteneklerinin tümü anlak, feraset.

zekât, -tı *ç. a. (zekâ:t) Ar.* Müslüman-lığın beş temel koşulundan biri olan, kazanılan mal ya da mülkün her yıl kırkta birini yoksullara dağıtma, bu amaçla verilen mal ya da para. **zekât vermek** mal ya da mülkünün kırkta birini yoksullara dağıtmak.

zekâvet, -ti *a. (zekâ:vet) Ar.* çabuk anlama, kavrama yeteneği, zeyreklik.

zeki *s. (zeki:) Ar.* anlama, kavrama gücü yüksek olan, zeyrek, anlaklı.

zelil *a. (zeli:l) Ar.* aşağılanan, aşağı görülen, horlanan. **zelil olmak** aşağılanmak, hor görülmek.

zelve *a. Yun. hlk.* çifte koşulan öküzlerin, boyunduruktan çıkmamaları için, boyunlarının iki yanında, boyunduruktan aşağıya doğru geçirilen, altları bağlanan ikişer çubuk.

zelzele *a. Ar.* deprem, yer sarsıntısı.

zem, -mmi *a. Ar.* birini kötüleme, yergi, yerme. **zemmetmek** yermek, kötülemek.

zemberek, -ği a. *Far.* kurma yoluyla bir aygıtın çalışmasını sağlayan kıvrılmış yay. **2.** kapılara takılan yaylı kapama düzeni. **Zemberek gibi.** Ansızın, birdenbire. **zembereği boşalmak 1.** yayı bozularak çalışmaz duruma gelmek. **2.** *mec.* uzun ve sürekli gülmek.

zemberekli *s.* zembereği bulunan.

zembil *a. Ar.* hasırdan örülme, saplı torba.

zemheri *a. Ar.* kış mevsiminin en soğuk ayları, kara kış.

zemin *a. (zemi:n) Far.* **1.** yer, taban, döşeme. **2.** kumaş gibi desenli nesnelerde şekillerin üzerine çizildiği yüzey. **3.** *mec.* dayanak, temel. **zemin hazırlamak** uygun ortam yaratmak. **Zemin katı.** Yapılarda, toprak düzeyindeki kat. **zemin ve zamana uygun olmak** duruma elverişli olmak.

zeminlik, -ği *a. hlk.* yer altı barınağı. **2.** bir nesnenin altına konulan şey, altlık.

zemmedilmek *(nsz)* yerilmek, kınanmak, çekiştirilmek, kötülenmek.

zemzem *a. Ar.* **1.** Kabe yakınında bulunan bir kuyu. **2.** bu kuyunun Müslümanlarca kutsal sayılan suyu. **Zemzem kuyusuna işemek** adı anılsın diye çok kötü bir iş yapmak. **zemzemle**

yıkanmış olmak birine göre çok iyi olmak.

zencefil *a. Ar. bot.* **1.** sıcak ülkelerde yetişen, kök saplı, güzel kokulu, çok yıllık otsu bir bitki. **2.** bu bitkiden elde edilen ve baharat olarak kullanılan toz.

zenci *a. Ar.* kara ırktan olan kimse, siyahî.

zencir *a. Far.* zincir.

zengin *s. Far.* **1.** parası, malı, mülkü çok olan, varsıl **2.** verimli, bereketli: *zengin toprak.* **3.** içinde bir nesneden çok bol bulunan: *kömürce zengin bölge.* **4.** *mec.* bol, gösterişli: zengin giysi. **Zengin dil.** Anlatım gücü yüksek olan dil. **zengin olmak** çok para, mal ve mülk kazanmak. **Zenginin malı züğürdün çenesini yorar.** Zenginin malı mülkü üzerinde konuşmanın yararı yoktur.

zengin erki *b. al. sos.* zenginlerin egemenliğine dayanan toplumsal, siyasal düzen, plütokrasi.

zenginleme *a.* varlığı artma, zengin duruma gelme.

zenginlemek *(nsz)* zengin duruma gelmek, varsıllamak.

zenginleşme *a.* zengin duruma gelme.

zenginleşmek *(nsz)* zengin duruma gelmek.

zenginleştirme *a.* zengin duruma getirme, varsıllaştırma.

zenginleştirmek *(-i)* varsıllaştırmak, zengin duruma getirmek.

zenginlik, -ği zengin olma niteliği, varsıllık, varsıllık.

zenne *a. Far.* **1.** kadın. **2.** orta oyununda kadın rolüne çıkan erkek oyuncu.

zenneye çıkmak kadın rolüne girmek *(erkek).*

zennelik, -ği *a.* **1.** zenne rolü. **2.** *s.* kadınlara uygun nesne.

zeplin *a. Alm.* metal gövdeli, güdümlü balon.

zer *a. Far.* altın.

zerdali *a. (zerda:li) Far. bot.* **1.** kayısının Akdeniz ülkelerinde yetiştirilen küçük meyveli bir türü. **2.** bu bitkinin sarı, etli, tatlı, acı çekirdekli meyvesi.

zerde *a. Far.* safranla renk ve koku verilen, bir tür pirinç peltesi.

Zerdüşt *öz. a. Far.* **1.** Zerdüştlük dininin kurucusu. **2.** *s.* ateşe tapan.

Zerdüştî *s. Far.* **1.** Zerdüşt'ün kurduğu dinden olan. **2.** bu dinle ilgili olan.

zerdüştlük, -ğü *a.* M. Ö. VII. yüzyılda Zerdüşt tarafından ortaya atıldığına inanılan, İran ve çevresinde inananları bulunan, temel ilkeleri iyilik *(aydınlık)* ve kötülük *(karanlık)* olan din.

zerk *a. Ar.* bir sıvıyı şırıngayla bir nesneye verme, içirtme. **zerk etmek** sıvıyı şırıngayla vermek, içirtmek.

zerre *a. Ar.* **1.** çok ince toz parçası, parçacık. **2.** molekül. **Zerre kadar.** Pek küçük, hiç. **zerresi kalmamak (olmamak)** tükenmek, hiç bulunmamak.

zerrece *be.* azıcık olsun, pek az da olsa.

zerrin *a. (zerri:n) Far.* **1.** altından yapılmış. **2.** *a.* sarı, altın rengi. **3.** *a. bot.* fulya.

zerzevat a. *Far. Ar.* sebze, göverti, yeşillik.

zevahir *ç. a. (zeva:hir) Ar.* görünüş, dış yüz, durum. **zevahiri kurtarmak 1.** bir işi gerektiği gibi yapmamak, üstünkörü yapmak. **2.** işi, eksik de olsa söz gelmesini önlemek için yapmak.

zeval, -li *a. (zeva:l) Ar.* **1.** sona erme, yok olma. **2.** çökme, güçsüzleşme. **3.** suç, kusur. **4.** öğle zamanı. **zeval bulmak (zevale ermek)** yok olmak, çökmek. **zeval zamanı** öğle. **zeval gelmek** zarar vermek, ortadan kaldırmak. **zeval vermemek** yardım etmek, korumak.

zevalsiz *s.* kalımlı, yok olmayan, ölümsüz.

zevat *ç. a. (zeva:t) Ar.* kişiler, kimseler.

zevce *a. Ar.* karı, eş.

zevk *a. Ar.* **1.** güzeli çirkinden ayırma yetisi, beğeni. **2.** hoşa giden durum. **3.** lezzet, tat. **4.** eğlenme, eğlence. **zevk almak (duymak)** beğenmek, hoşlanmak. **zevk etmek** eğlenmek. **zevk vermek** hoşa gitmek. **zevkine bakmak** yalnız eğlence ve hoş zaman geçirmeye bakmak. **zevkine varmak** tadını iyice almak. **zevkini çıkarmak** bir şeyden olabildiği kadar yararlanmak. **zevkini okşamak** hoşuna gitmek. **zevkinden dört köşe olmak** aşırı zevk duymak, çok hoşlanmak.

zevklenme *a.* hoşlanma, beğenme, eğlenme.

zevklenmek, *(nsz)* **1.** hoşlanmak, beğenmek, eğlenmek. **2.** *mec.* bir kimseyle alay etmek, eğlenmek.

zevkli *s.* **1.** eğlenceli, hoş. **2.** beğenisi olan, zevk sahibi.

zevksiz *s.* **1.** beğenilmeyen, sıkıcı. **2.** beğenisi olmayan *(kimse).*

zevzek, -ği *s. ve a.* gereksiz konuşan, tatsız şakalar yapan, geveze.

zevzekçe *be. ve s.* gevezece, zevzeğe yakışır biçimde.

zevzeklenmek *(nsz)* zevzeklik etmek, gereksiz konuşmalar yapmak.

zevzeklik, -ği *a.* zevzek olma özelliği ya da zevzekçe davranış.

zeybek, -ği *a.* **1.** Batı Anadolu'da efe. **2.** bu kimselere özgü oyun ve bu oyunun müziği.

zeyil, -yli *a. (zeyi:l) Ar.* **1.** ek. **2.** bir yazıya ya da bir kitaba sonradan eklenen yazı.

zeyrek, -ği *(l) a. Far.* zeki, anlayışlı, uyanık.

zeyrek, ği *(ll) hlk. a.* keten tohumu.

zeyreklik, -ği *a.* anlayışlı, uyanık, zeki olma özelliği.

zeytin *a. Ar.* **1.** *bot.* Akdeniz ülkelerinde yetişen, yaprakları karşılıklı, küçük ve gümüş renginde, uzun ömürlü bir ağaç. **2.** bu ağacın besin değeri yüksek, yağlı meyvesi.

zeytinci *a.* **1.** zeytin bahçesi yetiştiren kimse. **2.** zeytin alıp satan kimse.

zeytincilik, -ği *a.* zeytin yetiştirme ve zeytin alıp satma işi.

zeytinli *s.* üzerinde ya da içinde zeytin bulunan.

zeytinlik, -ği *a.* **1.** zeytin yetiştirilen alan. **2.** zeytin ağacı çok olan yer.

zeytinyağı *b. a.* zeytin tanelerinden çıkarılan, besin değeri çok yüksek, sıvı yağ. **zeytinyağı gibi üste çıkmak**

ustalıkla kendini haklı çıkarmaya çalışmak.

zeytunî *s. Ar.* kahve rengine çalan koyu yeşil.

zıbarmak *(nsz)* **1.** gebermek, ölmek. **2.** *hlk.* uyumak, sızmak, yenilmek.

zıbartmak *(-i) hlk.* yenmek, sırtını yere getirmek.

zıbın *a.* **1.** bebeklere giydirilen, ince pamuklu kumaştan, kısa ve kollu giysi. **2.** *hlk.* kolsuz giyecek.

zıbınlık, -ğı *a.* zıbın yapmaya yarayan *(kumaş, bez).*

zıddiyet *a.* **1.** karşıtlık, tezat. **2.** *mec.* geçimsizlik, sevişmezlik.

zıh *a. Far.* **1.** giysilerin bazı bölümlerine dikilen şerit. **2.** marangoz işlerinde ince kenar pervazı. **3.** sayfa çevresine çizilen çizgi.

zıhlamak *(-i)* zıh geçirmek, zıh oluşturmak.

zıkkım *a. Ar.* ağı, zehir. **Zıkkım olsun.** Zehir olsun, yaramasın.

zıkkımlanma *a.* zıkkımlanmak eylemi.

zıkkımlanmak *(-i)* bir şeyi yemek, yemek yemek *(öfke belirtir).*

zılgıt, -dı *a. Ar.* çıkışma, azarlama, kor-kutma. **zılgıt vermek** korkutmak, çıkışmak. **zılgıt yemek** azarlanmak, korkutulmak.

zımba *a. (zı'mba) Far.* kâğıt, deri gibi nesnelere düzenli biçimde delikler açmaya ya da tel gibi şeylerle desteli nesneleri tuturmaya yarayan araç: *delme zımba, tel zımba.*

zımbalamak *(-i)* **1.** zımbayla delik açmak ya da telle tutturmak. **2.** *argo* bıcaklamak, bıçakla öldürmek.

zımbalanmak *(nsz)* zımbalamak eylemi yapılmak.

zımbalatmak *(-i)* zımbalamak işini yaptırmak.

zımbalı *s.* zımbayla yapılmış olan.

zımbırdatmak *(-i)* telli bir çalgıyı acemice çalmak.

zımbırtı *a.* **1.** bir şeyden çıkan kulak tırmalayıcı ses. **2.** böyle bir sesi çıkaran nesne. **3.** adı anımsanmayan, söylenilmek istenmeyen, önemsiz şeyler.

zımnen *be. Ar.* dolayısıyla, üstü kapalı olarak.

zımnî *s. (zımni:) Ar.* üstü kapalı, dolayısıyla anlatılan.

zımpara *a. (zı'mpara) Far.* çok sert yapılı, aşındırıcı olarak kullanılan doğal kaya türü. **Zımpara kâğıdı.** Maden, tahta ya da başka sert yapılı nesneleri düzeltmek için kullanılan, üzerine zımpara tozu yapıştırılmış kalınca kâğıt.

zımparalama *a.* zımparalamak işi.

zımparalamak *(-i)* bir nesnenin yüzeyine, düzeltmek ya da parlatmak için zımpara sürmek.

zımparalanmak *(nsz)* zımparalamak işi yapılmak.

zındık, -ğı *s. ve a. Ar.* **1.** Zerdüşt. **2.** Tanrı'ya ve ahrete inanmayan (kimse).

zıngadak *be.* birdenbire, sarsılarak.

zıngırtı *a.* zıngırdama sesi.

zıngır zıngır *a.* zangır zangır.

zınk *a.* hızla giden bir nesnenin birden duruşunda çıkardığı ses. **zınk diye durmak** ansızın durmak.

zıp *a.* zıplayan ya da ansızın fırlayan bir nesnenin çıkardığı ses. **zıp diye çıkmak** beklenmeden ve ansızın çıkmak.

zıpçıktı *b. a. ve s.* birden ortaya çıkan, türedi.

zıpır *s.* tuhaf davranışlı, delişmen.

zıpka *a.* Karadeniz bölgesinde erkeklerin giydiği dar paçalı pantolon.

zıpkın *a.* büyük balıkları vurmaya yarayan, ucunda sivri ve çatallı demir bulunan çubuk.

zıpkıncı *a.* zıpkın kullanarak balık avlayan kimse.

zıpkınlamak *(si)* zıpkınla balık avlamak.

zıplamak *(nsz)* **1.** bir engele çarparak fırlamak. **2.** sevinçten ya da oyun gereği yerden yukarı doğru atılmak. **zıplaya zıplaya** sekerek, sıçrayarak.

zıplatmak *(-i)* hoplatmak, sıçratmak, sektirmek.

zıppadak *be.* beklenmeyen bir sırada.

zıpzıp, -pı *a.* **1.** taştan ya da camdan yapılmış, yuvarlak çocuk oyuncağı. **2.** bir yanından lâstik ya da iplikle bağlanmış, içi sert ve ağırca nesnelerle doldurulmuş yuvarlak oyuncak.

zırcahil *b. s. (zırca:hil)* aşırı bilgisiz ve görgü-süz.

zırdeli *b. s.* çılgın, aşırı deli.

zırh *a. Far.* **1.** *tar.* eskiden savaşlarda kılıç, ok, süngü gibi silâhlardan korunmak için giyilen çelikten giysi. **2.** savaş gemileri ya da bazı savaş araçlarının dışlarına kaplanan çelikten örtü.

zırhlandırma *a.* zırh giydirme ya da zırhla kaplama.

zırhlamak *(-i)* **1.** zırh giydirmek. **2.** zırhla kaplamak.

zırhlanmak *(nsz)* **1.** zırh giydirilmek. **2.** zırh kuşatılmak.

zırhlı *s.* **1.** zırh kuşanmış ya da zırhla kaplanmış. **2.** *a.* zırhla kaplanmış büyük savaş gemisi. **Zırhlı birlik.** İleri savaş araç ve gereçleriyle donatılmış, yüksek güce sahip silâhlı kara gücü.

zırhsız *a.* zırh giymemiş ya da zırh kaplanmamış.

zırıldamak *(nsz)* **1.** sürekli söylenmek, konuşmak. **2.** sürekli ağlamak.

zırıltı *a.* **1.** zırıldama sesi ya da eylemi. **2.** bu türden sıkıntılı sesler çıkaran nesne. **3.** *mec.* anlamsızlık, geçimsizlik. **zırıltı çıkarmak** tartışma çıkarmak, kavga etmek.

zırıl zırıl *be.* **1.** zırlama sesi çıkararak. **2.** bolca, çok çok.

zırlamak *(nsz)* sürekli ağlamak, mırıldanmak, söylenmek.

zırlatmak *(-i)* zırlamasına neden olmak, ağlatmak, inletmek.

zırnık, -ğı *a. Far.* **1.** arsenik, sıçanotu. **2.** *mec.* bir nesnenin en küçük, değersiz parçası. **zırnık kalmamak** en küçük bir şey bile kalmamak. **zırnık koklatmamak** en küçük bir şey bile vermemek. **zırnık vermemek** en küçük bir şey vermemek.

zırtapoz *s. argo* utanmaz, saygısız, delişmen, aşağılık.

zırt zırt *be.* ikidebir, gereksiz zamanlarda.

zırva *a. ve s.* boş, anlamsız, uygunsuz, saçma (söz).

zırvalamak *(nsz)* saçmalamak, anlamsız, boş sözler söylemek.

zır zır *be.* sürekli, bıktırıcı seslerle, zırlayarak.

zıt, -ddı *s. Ar.* karşıt. **zıt gitmek** zıtlaşmak, sürekli karşı çıkmak. **zıddı olmak** hiç hoşlanmamak, sevmemek. **zıddına gitmek** kızdırmak, sinirini bozmak.

zıtlanmak *(nsz)* karşı davranmak, zıtlaşmak.

zıtlaşma *a.* zıtlaşmak eylemi.

zıtlaşmak *(nsz)* **1.** birbirine karşıt olmak. **2.** birbirine karşı ters davranmak.

zıtlık, -ğı *a.* kaşıt olma durumu.

zıvana *a. (zıva'na) Far.* **1.** iki ucu açık, kısa boru. **2.** bir kilit dilinin yerleştirilmesi için açılan delik. **3.** ağızlık yerine, sigaranın ucuna takılan kâğıttan küçük boru. **zıvanadan çıkarmak** kızdırmak, sinirlendirmek. **zıvanadan çıkmak 1.** taşkın davranışlarda bulunmak. **2.** delirmek, aklını kaçırmak.

zıvanasız *s.* **1.** zıvanası bulunmayan. **2.** *mec.* kaçık, delişmen, serseri.

zıya, -ı *a. (zıya:) Ar.* yitme, kayıp, yitim.

zibidi *s. ve a.* **1.** gülünç olacak ölçüde kısa ve dar giyinmiş. **2.** delice, uygunsuz davranışları olan *(kimse).*

zibidilik, -ği *a.* zibidice davranışlarda bulunma.

zifaf *a. (zifa:f) Ar.* gerdeğe girme. **zifaf gecesi** evliliğin ilk gecesi.

zifir *a. Ar.* tütün dumanının yağlı kiri.

zifirî *s. (zifi:rî:) Ar.* çok kara, iyice kara. **Zifirî karanlık.** Çok karanlık.

zifos *a. Yun.* **1.** yerden sıçrayan çamur. **2.** *mec.* boş, yararsız. **zifos atmak 1.** sataşmak. **2.** kara çalmak, ka-ralamak.

zift, -ti *a. Ar.* katrandan elde edilen, kolay kırılır, kolay ergir, katı, siyah renkte, parlak madde. **Ziftin pekini yesin.** Verileni yemezse, ne yerse yesin!

ziftlemek *(-i)* ziftle kaplamak, zift sürmek.

ziftlenmek *(nsz)* **1.** zift kaplanmak. zift sürülmek. **2.** hlk. yemek. **3.** *mec.* yolsuz, haksız kazanç sağlamak.

zigot, -tu *a. Far. biy.* erkek ve dişi gametin döllenmesiyle oluşan hücre.

zihaf *a. (ziha:f) Ar. ed.* aruz ölçüsüyle yazılmış manzumelerde, uzun olan hecenin ölçüye uyması için kısa okunması.

zihin, -hni *a. Ar.* **1.** insanın düşünme, kavrama, sezme, belleme süreçlerinin beyin ya da ilgili sinir hücrelerinin karışmasıyla sağlanan işlevlerinin tümü. **2.** yaşananları bilinçli olarak saklama gücü, bellek. **3.** anlayış, kavrayış, ayırdına varış, bilinç. **Zihin açıklığı.** Düşünme, kavrama gücü. **zihin açmak** düşünme gücü kazandırmak. **Zihin hesabı.** Yazmadan, akıldan yapılan hesap. **Zihin karışıklığı.** Düşünürken fikirler arasındaki bağlantının yitirilmesi. **zihin yormak** üzerinde özenle düşünmek. **zihni açılmak** kavrayışı artmak. **zihni karışmak** gereği gibi düşünemez olmak. **zihni saplanmak** hep aynı şeyi düşünmek. **zihni takılmak** bir sorunu çözmek için sürekli düşünmek. **zihnine takılmak** dikkatini çek-

mek, kuşkulanmak. **zihnini bozmak** kendini bir şeye aşırı ölçüde takmak. **zihnini çelmek** yanıltmak, baştan çıkarmak. **zihnini bulandırmak** kuşkuya düşürmek. **zihnini kurcalamak** aklından bir türlü çıkaramamak. **zihnini oynatmak** delirmek çıldırmak.

zihinsel *s.* zihinle ilgili.

zihnî *s. (zihnî:) Ar.* zihinsel, zihinle ilgili.

zihniyet, -ti *a. Ar.* düşünce yolu, düşünüş biçimi.

zikir, -kri *a. Ar.* **1.** sözünü etme, anma. **2.** bir tarikattaki kişilerin Tanrı'nın adını sürekli söylemeleri. **zikri geçmek** anılmak, adı geçmek.

zikretmek *(-i)* anmak, adını söylemek.

zikzak, -kı *a. Far.* **1.** art arda birbirine ters yönde açılar oluşturan kırık çizgi. **2.** *mec.* belli bir yönde olmayan, yön değiştiren, düşünce ya da davranış. **zikzak yapmak 1.** sağa sola yön değiştirmek. **2.** *mec.* sık sık düşünce değiştirmek.

zikzaklı *s.* zikzak biçiminde olan.

zil *a. Far.* **1.** içinde bulunan küçük bir tokmağın sallanması sonucu ses çıkaran madensel araç. **2.** elektrik gücüyle çalışan bir küçük tokmağın yarım küre biçimindeki bronzdan yapılmış çana çarpması sonucu ses çıkaran araç. **3.** birbirine vurarak ses çıkaran bir tür müzik aracı. **4.** *argo* çok acıkmış. **Zil gibi.** Çok sarhoş. **zil takıp oynamak** bir olaya çok sevinmek.

zillet, -ti *a. Ar.* alçaklık, alçalma, aşağılanma.

zilli *s.* **1.** zili bulunan. **2.** *mec.* edepsiz, arsız *(kadın)*.

zillimaşa *ba. a.* **1.** uçlarına zil takılmış maşa biçiminde bir çalgı.

zilyet, -di *a.* bir malın sahibi olsun ya da olmasın elinde bulunduran, kullanan kimse, eldeci.

zilyetlik, -ği *a.* bir malı elinde bulundurma durumu.

zil zurna *b. be.* aşırı ölçüde sarhoş anlamına gelen **zil zurna sarhoş** deyiminde geçer.

zimmet, -ti *a. Ar.* **1.** birinin güvenini üstlenme. **2.** üstlenilen para. **3.** bir sorumlunun üzerine geçirip ödemek zorunda bulunduğu para. **zimmetine geçirmek** bir kurum ya da kuruluşun parasını kendisi için kullanmak.

zina *a. (zina:) Ar.* aralarında evlilik bağı bulunmayan kimseler arasında kurulan cinsel ilişki.

zincir *a. Far.* **1.** birbirine geçmiş halkalardan oluşan bağ. **2.** art arda gelen nesnelerin oluşturdukları dizi. **3.** *mec.* kesintisiz süren olaylar, nedenler dizisi. **4.** hükümlülerin el ya da ayaklarına eskiden, vurulan bağ, pranga. **zincire vurmak 1.** birine pranga takmak. **2.** özgürlüğünü elinden almak.

zincirleme *a.* **1.** zincirlemek eylemi. **2.** *s.* birbirini izleyen, art arda gelen. **Zincirleme ad tamlaması.** *dilb.* En az üç addan oluşan ad tamlaması: *kitabın kapağının rengi.*

zincirlemek *(-i)* **1.** zincire bağlamak. **2.** peş peşe gelmek.

zincirlenme *a.* zincire bağlanma durumu.

zincirlenmek *(nsz)* **1.** zincirle bağlanmak. **2.** art arda dizilmek. **3.** *mec.* birbirine sıkıca sarılmak, bağlanmak.

zincirli *s.* **1.** zinciri olan. **2.** zincire bağlanmış, zincire vurulmuş.

zindan *a. Far.* **1.** tutuklu ve hükümlülerin konulduğu özel yapı. **2.** *mec.* çok karanlık ve sıkıcı yer. **(bir yeri, birine) zindan etmek** yaşanmaz, hoşlanılmaz duruma getirmek. **zindan gibi** çok sıkıcı ve karanlık. **zindan kesilmek 1.** aşırı karanlık duruma gelmek. **2.** aşırı sıkıcı özelik kazanmak. **zindan olmak** sıkıcı duruma gelmek.

zinde *s. Far.* canlı, diri, sağlam.

zindeleşme *a.* zindelik kazanma.

zindeleşmek *(nsz)* zinde duruma gelmek, dinçleşmek.

zindelik, -ği *a.* canlılık, dinçlik, sağlamlık.

zinhar *ünl. (zinha:r) Far.* sakın, asla, aman!

zira *bağ. (zi:ra) Far.* şundan ötürü, çünkü.

ziraat, -tı *a. (zira:at) Ar.* çiftçilik, tarım.

ziraatçı *a.* tarımcı, çiftçi.

ziraatçılık, -ğı *a.* çiftçilik, tarımcılık.

ziraî *s. (zira:i:) Ar.* tarımsal, tarımla ilgili.

zirve *a. Ar.* **1.** bir nesnenin en üst noktası, tepe, doruk. **2.** *mec.* en üst aşama. **Zirve toplantısı.** En üst düzeydeki devlet adamları ya da uzmanları arasında yapılan toplantı, konferans.

zirzop, -pu *s.* aklına geleni yapan, delişmen.

zirzoplaşmak *(nsz)* anlamsız, uygunsuz davranışlarda bulunmak.

zirzopluk, -ğu *a.* delişmenlik, zirzop olma durumu.

ziya *a. (ziya:) Ar.* aydınlık, ışık.

ziyadar *s. (ziya:da:r) Ar. Far.* aydınlık, ışıklı, parlak.

ziyade *s. (ziya:de) Ar.* **1.** çok, daha çok. **2.** artan miktar, kalan. **3.** *be.* fazla. **Ziyade olsun.** Bereketiniz artsın.

ziyadeleşme *a.* artma, fazlalaşma.

ziyadeleşmek *(nsz)* çoğalmak, fazlalaşmak, artmak.

ziyadesiyle *be.* olağandan çok, fazlasıyla, pek çok.

ziyafet, -ti *a. (ziya:fet) Ar.* konuk çağırıp yedirme, içirme, ağırlama, şölen, toy. **ziyafet çekmek (vermek)** yemekli, konuk ağırlamak. **ziyafeti çekmek** bir şeyi en iyi bir biçimde başarmak.

ziyan *a. (ziya:n) Far.* kayıp, zarar. **ziyan etmek 1.** boşa harcamak. **2.** zarara uğramak. **ziyan olmak** boşa harcanmak. **ziyanı yok** önemli değil.

ziyankâr *s. (ziya:nkâ:r) Far.* zarar vermeyi iş edinmiş, zarar veren.

ziyankârlık, -ğı *a.* zarar verme huyu, davranışı.

ziyansız *s.* **1.** dokunmayan, zarar vermeyen. **2.** *mec.* iyice.

ziyaret, -ti *a. (ziya:ret) Ar.* **1.** birini bulunduğu yerde görmeye gitme. **2.** saygın bir kimseyi ya da kutsal sayılan bir yeri görme-ye gitme.

ziyaretçi *a.* ziyaret eden kimse.

ziyaretgâh *a. (ziya:retgâ:h) Ar. Far.* sayılan, kutsal sayılan, bu nedenle ziyaret edilen yer.

ziynet, -ti *a. Ar.* süs için kullanılan nesne, bezek.

zobu *a. tar.* vezir konaklarında iç ağaların hizmetlerinden sorumlu görevli.

Zodyak *öz. a. Fr. astr.* Güneş'in gök küresi üzerinde, bir yıl boyunca çizdiği, üzerinde on iki burcun eşit aralıklarla dağıldığı kuşak, burçlar kuşağı.

zoka *a. Yun.* büyük balıkları yakalamak için kullanılan, küçük balık biçiminde, ucu iğneli kurşun parçası. **2.** *argo,* hile oyun. **zokayı yutmak** aldatılarak zarara uğramak.

zom *s.* **1.** optik kaydırma. **2.** *argo* aşırı sarhoş. **zom olmak** çok aşırı sarhoş olmak.

zona *a. Lât. tıp* deride, duyu sinirleri boyunca bir takım ağrılı, içi su dolu kabarcıkların dökülmesiyle beliren, mikroplu bir hastalık.

zonklamak *(nsz)* vücutta, kesik kesik ağrılar ya da sancılar oluşmak.

zonk zonk *be.* çok zonklar durumda. **zonk zonk zonklamak** sık ve sürekli zonklamak.

zoolog, -ğu *a. Fr.* zooloji uzmanı, hayvan bilimci.

zooloji *a. Fr.* hayvanları inceleyen bilim.

zootekni *b. a. Fr.* evcil hayvanları yetiştirme ve onları belli işlere alıştırma, onlardan yararlanma bilimi.

zor *s. Far.* **1.** sıkıntı ve güçlükle yapılan, güç. **2.** *a.* sıkıntı, güçlük. **3.** baskı: *zor kullanmak.* **4.** zorunluluk, mecburiyet. **zor gelmek** yapılması güç görünmek. **zor kullanmak** bir işin yapılması için baskı yapmak. **zora binmek** zorla yapılır duruma gelmek. **zora gelememek** baskıyla çalışmaya dayanamamak. **zora koşmak** güçlük çıkarmak. **zoru olmak** bir sıkıntısı bulunmak. **zoru zoruna** zorlukla, güçlükle. **Zorun ne?** Ne istiyorsun? **zoruna gitmek** gücüne gitmek. **zorunda olmak** yapması gerekli olmak.

zorakî *s. ve be. (zoraki:) Far.* istemeye istemeye yapılan, zorla.

zor alım *b. a.* işlenen bir suç nedeniyle, malının tümünün ya da bir bölümünün üstündeki mülkiyetine son verilmesi, müsadere, el koyma.

zorba *s. Far.* güç kullanarak iş yaptıran ya da iş gören.

zorbaca *s. ve be.* zorbaya yakışır biçimde.

zorbalık, -ğı *a.* **1.** zorba olma niteliği. **2.** zorbaca davranış.

zor belâ *b. be.* zorlukla, güçlükle.

zorla *be.* **1.** zor kullanarak, cebren. **2.** *mec.* istemeyerek, isteksiz olarak .

zorlama *a.* **1.** zorlamak eylemi. **2.** *s.* güçle yapılan, cebrî.

zorlamak *(-i, -e)* **1.** bir şeyi baskıyla yaptırmak. **2.** *mec.* bir nesneyi güç kullanarak açmaya çalışmak. **3.** direnmek, ısrar etmek.

zorlanmak *(nsz)* zorlamak işine konu olmak.

zorlaşma *a.* zorlaşmak olayı, güçleşme.

zorlaşmak *(nsz)* zor duruma gelmek, güçleşmek.

zorlaştırma *a.* güçleştirme, zora sokma.

zorlaştırmak *(-i)* zor duruma getirmek, güçleştirmek.

zorlayıcı *s.* zorlayan, mücbir.

zorlu *s.* **1.** güçlü, şiddetli. **2.** başarabilecek güçte: *zorlu kimse.*

zorluk, -ğu *a.* güç olma niteliği, güçlük. **zorluk çıkarmak** bir işin yapılmasını güçleştirecek davranışlarda bulunmak.

zorlukla *be.* güçlükle, güçlük çekerek.

zorunlu *s.* **1.** kesin olarak olması gereken, zarurî. **2.** doğal olarak kaçınılması olanak dışı olan. **zorunlu kılmak** yapılması gerekli duruma getirmek. **zorunlu olmak** kişinin isteği dışında bulunmak.

zorunluluk, -ğu *a.* **1.** olması gerekme niteliği, zaruret. **2.** *sos.* insanın, doğanın ve toplumun nesnel yasalara bağımlı olmaları durumu.

zoru zoruna *be.* zorluk çekerek, güçlükle.

zuhur *a. (zuhu:r) Ar.* belirme, ortaya çıkma, görünme. **zuhur etmek** ortaya çıkmak, görünmek. belirmek.

zuhurat, -tı *ç. a. (zuhu:ra:t) Ar.* umulmadık, beklenmedik, olağan dışı olaylar.

zuhurî *a. (zuhu:ri:) Ar.* orta oyununda komiklik yapan sanatçı.

zula *a. argo* kaçak ya da yasak nesnelerin saklandığı, sokulduğu gizli yer. **zula etmek** aşırmak, saklamak, çalmak.

zulmet, -ti *a. Ar.* karanlık.

zulmetme *a.* eziyet etme, işkence yapma.

zulmetmek *(-e)* eziyet etmek, işkence yapmak.

zulüm, -lmü *a. Ar.* işkence, kıyım, acımasızlık, haksızlık, eziyet. **zulüm görmek** haksızlık görmek, eziyete uğramak.

zum *a. İng.* optik kaydırma, zom.

zurna *a. Far. müz.* ağaçtan yapılma, keskin ses çıkaran, genellikle davulla birlikte çalınan, nefesli bir çalgı. **Zurnada peşsev olmaz.** Rastgele yapılan işte yöntem, kural aranmaz. **zurnanın zırt dediği yer** bir işin en önemli, can alıcı noktası.

zurnacı *a.* zurna çalan kimse.

zübde *a. Ar.* **1.** bir nesnenin en değerli bölümü. **2.** özet, öz.

züccaciye *a. (zücca:ciye) Ar.* cam, porselen gibi maddelerden yapılmış şeyler.

züccaciyeci *a.* camdan, porselenden eşya satan kimse.

züğürt, -dü *a. ve s.* parasız, varlıksız *(kimse).* **Züğürt tesellisi.** Bir işin pek önemsiz olan iyi bir yanını, çok kötü olan önemli yanına üstün sayarak kendini avutma.

züğürtleme *a.* züğürtlemek olayı, yoksullaşma.

züğürtlemek *(nsz)* züğürt duruma gelmek, parasız kalmak, yoksullaşmak.

züğürtleşme *a.* züğürt duruma gelme, yoksullaşma.

züğürtleşmek *(nsz)* parasız kalmak, yoksullaşmak.

züğürtlük, -ğü *a.* parasızlık, meteliksiz kalmak, aşırı yoksulluk.

Zühal, -li *öz. a. Ar. astr.* Satürn, Sekendiz.

Zühre *öz. a. Ar. astr* Venüs, Çoban Yıldızı.

zührevî *s. (zührevî:)* genellikle, cinsel ilişikilerle bulaşan, frengi, bel soğukluğu gibi hastalıklar.

züht, -dü *a. Ar.* her türlü eğlence ve zevke karşı kendini kapayarak dinsel işlerle uğraşma.

zül, -llü *a. Ar.* ayıp, alçalma, düşkünlük. **zül saymak** aşağılayıcı, küçültücü olarak değerlendirmek.

zülâl, -li *a. (zülâ:l) Ar.* **1.** saf, arı su. **2.** yumurta akı gibi kimyasal madde.

zülüf, -lfü *a. Far.* **1.** şakaklardan sarkan saç demeti. **2.** *mec.* sevgilinin saçı. **zülfü yâre dokunmak** güçlü, hatırlı bir kimseyi gücendirecek sözler söylemek ya da davranışlarda bulunmak.

zümre *a. Ar.* **1.** topluluk, takım, grup. **2.** tür, cins, çeşit.

Zümrüdüanka *öz. b. a. Far. Ar.* gerçekte olmayan, masallarda geçen iri bir kuş. **Zümrüdüanka gibi.** Adı olup kendisi olmayan güzel şey.

zümrüt, -dü *a. Ar.* süs taşı olarak kullanılan, yeşil renkte, cam parlaklığında, saydam bir mineral. **Zümrüt gibi.** Yemyeşil.

zümrütleşme *a.* yeşillenme, yeşil renge bürünme.

zümrütleşmek *(nsz)* zümrüt gibi olmak, yeşillenmek.

züppe *s. ve a.* giyiniş, tavır ve davranışları yapmacık, basit olan *(kimse).*

züppece *s. ve be.* züppeye yakışır biçimde.

züppeleşmek *(nsz)* züppe olmak, toplumun değer yargılarına aykırı konuşur, giyinir, davranır olmak.

züppelik, -ği *a.* züppece davranış, züppe olma niteliği. **züppelik etmek** züppeye yaraşır davranışlarda bulunmak.

zürafa *a. (züra:fa) Ar. zool.* asıl yurdu Afrika olan, memeli, boyu ve boynu çok uzun, derisi alacalı, ot obur bir hayvan. **Zürafa gibi.** Aşırı uzun boylu, uzun boyunlu.

zürra, -i *ç. a. (zürra:) Ar.* tarımla uğraşanlar, çiftçiler, ziraatçılar.

zürriyet, -ti *a. Ar.* **1.** soy, sop, döl. **2.** çocuk: *zürriyetsiz adam.*